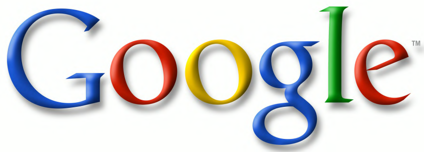

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

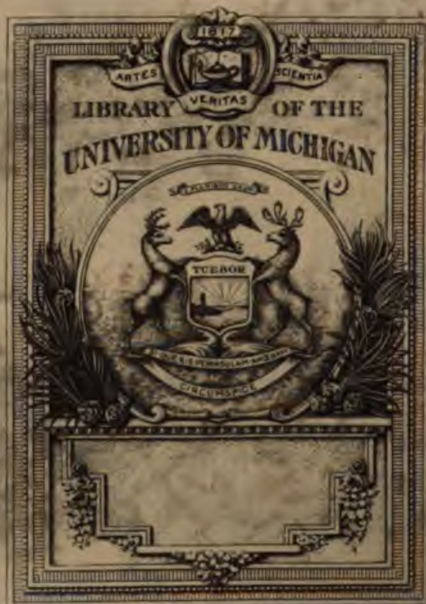
1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

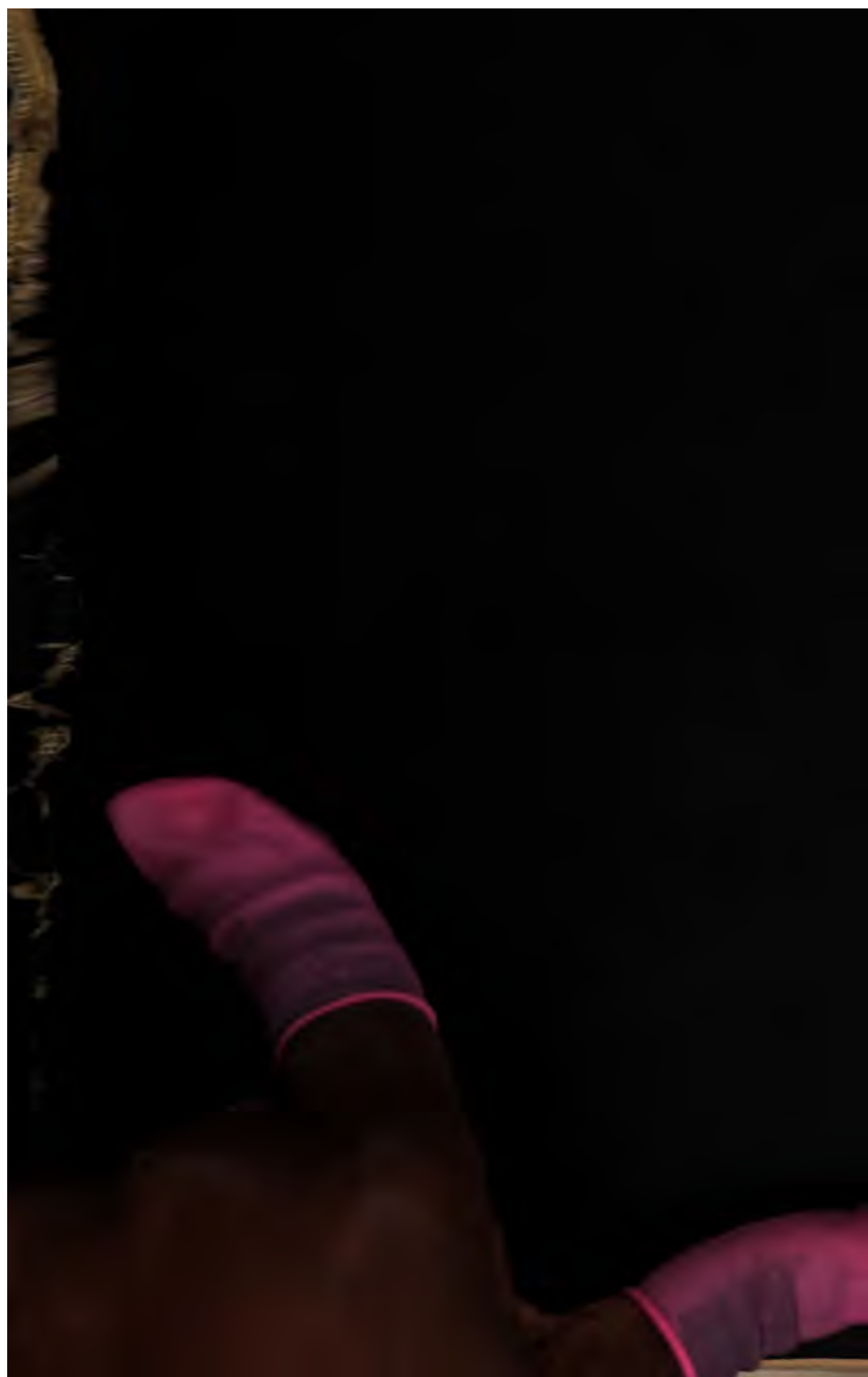

BR
65

Cyrillus, Saint, patriarch of Alexandria

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

IN D. JOANNIS EVANGELIUM

ACCEDUNT FRAGMENTA VARIA

NECNON TRACTATUS AD TIBERIUM DIACONUM DUO

EDIDIT POST AUBERTUM

PHILIPPUS EDVARDUS PUSEY, A.M.

VOL. II.

Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς αἰῶνα αἰῶνος
Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου

Oxonii
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO
M.DCCC.LXXII

[*All rights reserved*]

Inst. for
arch. res.
McGoff
4-22-36
32013

MEMORIAE

VIRI REVERENDISSIMI CLARISSIMIQUE

PHILARET

MUSCOVIENSIS ARCHIEPISCOPI

CORRIGENDA.

Pag. 3, lin. 13, οὕτως forte corrigendum οὗτος.

„ 21, „ 28, corrige συγκεκραμένος.

„ 41, „ 19, apponas in mg. Es. xl. 22.

„ 85, „ 28, 29, corrigas καὶ οὐ δήπου φήσειεν ἄν τις et notam ita corrige 29, φήσειεν ἄν τις edidi cf. infra 623 a. φησιν τοτε ἐναντισκαι B. ἔναν τι τότε καὶ Ht. ἄρτι τότε καὶ Aub.

„ 93, „ 18, notam ult. ita corrigas, ψεύστην prius] Addendum ut videtur τε. ψεύστην δὲ ὑπάρχειν αὐτῷ B. αὐτοῖς Ht. Ed.

„ 254, „ 19–22, ad Thesaurum 12 pertinentes delendae. Hic lectiones quasdam ex F. exhibeo.

„ 343, not. 14, corrigas ἴσ. ὑπερτεθνᾶναι Aub. mg. et ita F.

„ 344, „ 19, addas notae νοσεῖν retinui ex Ed. et ita F.

„ 349, „ 2, corrigas μὴν et notam ita corrige: 2. μὴν emendavi ex F. μὲν Ed.

„ 350, „ 22, notam addas: legendumne ἔτι, sed ἐστι habet F.

„ 353, „ 7, ad notam addas; sed μένοντες habet F.

„ 356, lin. 19, pro ταύτῃ. τοιάδε corrige ταύτῃ τοιάδε.

„ 357, not. 13, notam ita corrigas περ om. Ed.

„ „ „ 22, „ κατηλήξομεν F. Catt. καταλέξομεν Ed.

„ „ „ 27, „ ἀπελέξω E. ἐπελέξω Ed. faventibus F. Catt.

„ 358, „ 5, notam addas τὴν] + τῶν F. 25. τῶν ἀγγ. τὴν E.F.

„ 359, „ 9, corrigas ἁγίοις] ἄλλοις F. ἄλλοι E.

„ 360, „ 15, addas ᾐσθήσει habet F.

„ 365, „ 19, notam corrigas ἐστιν E.F. ἦν Ed.

„ „ „ 22, „ ἐστιν E. ἦν F. Ed.

„ 369, „ 28, notam addas οὐ γὰρ ἐν F.

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

MARTIN A.

MARTIN A. M
BOOKSEL

BR
65
[illegible]

Cyrillus, Saint, patriarch of Alexandria

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

IN D. JOANNIS EVANGELIUM

ACCEDUNT FRAGMENTA VARIA

NECNON TRACTATUS AD TIBERIUM DIACONUM DUO

EDIDIT POST AUBERTUM

PHILIPPUS EDVARDUS PUSEY, A.M.

VOL. II.

Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς αἰῶνα αἰῶνος
Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου

Oxonii

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M.DCCC.LXXII

[*All rights reserved*]

Inst. for arch. res.
McG[illegible]
4-22-36
32013

MEMORIAE

VIRI REVERENDISSIMI CLARISSIMIQUE

PHILARET

MUSCOVIENSIS ARCHIEPISCOPI

ἐκληφθὲν ὑποσημαίνει καὶ τοῦτο· καὶ θαυμαστοὶ
τοιαύταις ἀβουλίαις Ἰουδαῖοι περιπεπτώκασιν, ὡς
ζεσθαί τι τοιοῦτον ἐπὶ Χριστῷ. Θεὸν γὰρ ὄντα κ
οὐκ ᾔδεσαν, μόνον δὲ εἰς τοῦτο τὸ ἀπὸ γῆς ὁρῶν
e *ἄνθρωπον ἐνενόουν ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς. διὰ γὰρ*
Supra ver. 15. *καὶ ἐπιπλήττων αὐτοῖς ἔφασκεν ὁ Σωτήρ "Ὑμεῖς*
"σάρκα κρίνετε." ἀφιστὰς τοιγαροῦν αὐτοὺς
μειρακιώδους καὶ χαμαιπετοῦς ἐννοίας, διδάσκει
οὐ περί τινος τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ διαλογίζοντ
περὶ δὲ τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεγεννημ
ἀλήθειαν. ἁρμόσει τοιγαροῦν οὐκ ἐμοὶ μᾶλλον τὸ
φησὶ, καὶ φεύγειν, ἄνωθεν γάρ εἰμι, τουτέστι, Θεὸς
τὸ γὰρ ἄνω πάντων Θεός· ὑμῖν δὲ τοῦτο προσέστα
503 A. a *δέστερον. κάτωθεν γάρ ἐστε, τουτέστι φύσεως ὑπ*
τε θανάτῳ, καὶ ὑποπιπτούσης φθορᾷ καὶ δειλίᾳ·
τοιγαροῦν διαλογίζεσθε, φησὶ, τοιοῦτον μηδὲν, τὴ
ἀφέντες ἀσθένειαν· οὐ γὰρ ἰσότιμον τῷ Δεσπότῃ τ
τῷ ἄνωθέν τε καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεγεννημένῳ τὸ
καὶ ἀπὸ τῆς γῆς.

Ὅτι δὲ τό Ἄνωθεν τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γένν
Υἱοῦ ὑποσημαίνει, καὶ λογισμὸς ἡμᾶς ἀναπείσει
τοπικῶς μὲν γὰρ ἐκληφθὲν τό Ἄνωθεν, τὸ ἐξ
b *δηλονότι δηλοῖ, ἀλλ' οὐδὲν ἐν Υἱῷ τὸ ἐξαίρετον π*
κάτω καὶ ὑποκειμένην τῷ Θεῷ κτίσιν, ὅταν ἔρχ
οὐρανοῦ μόνον, ἐπεί τοι καὶ ἀγγέλων οἱ πλείο
διακονίαν ἀποστελλόμενοι κάτω βαδίζουσι διοικοῦν
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνον
Supra i. 52. *μάρτυς ἡμῖν ὁ Σωτὴρ λέγων "Ἀμὴν ἀμὴν λέγ*

5. *ἐννοοῦντες* B. Holst. *ἐνενόουν* emendavit e Cat. ut vid. Aub. ἐ
Aub. 16. *διαλογίζεσθε, φησὶ, τοιοῦτον μηδὲν* hoc ordine B m
τοιοῦτον, φησὶ, διαλογίζεσθε Ed. 20. *τό* emendavit e Cat. ut
τὴν B. *γέννησιν τοῦ Υἱοῦ* a. *τοῦ υἱοῦ τὴν γέννησιν* B. *υἱοῦ τὴν γέννησ*
Statim *ὑποσημαίνει* a. *ἐπισημαίνει* Ed. 22. *ἐκληφθέντος* B. Ht.
Cat. ut adnotat ipse emendavit Aub. Statim *τὸ ἄνωθεν τὸ* e Cat. ead.
Aub. 23. *δηλονότι* omisit Aub. est et in a. 25. *μόνον ἐξ οὐραν*
ordine a. 28. *ὑμῖν*] + *ἀπαρτί* Ht. Ed.

“ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ “Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ “ἀνθρώπου.” ὅτε τοίνυν καὶ ἄγγελοι καταβαίνουσιν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ, τί μάτην ἐπικομπάζει Χριστὸς ὡς ἐπὶ μεγάλῳ c τινὶ καὶ ὅλην ὑπερέχοντι τὴν κτίσιν, τῷ ἄνωθεν ἥκειν φημί; ἀλλ' ἔστιν ἀνιδρωτὶ καὶ ἀταλαιπώρως σφόδρα συνιδεῖν τίς μέν ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Μονογενής, τί δὲ οἱ παρ' αὐτοῦ γεγονότες ἄγγελοι· οὐκοῦν ἀναγκαίως οὐ τὸ κοινὸν δὴ τοῦτο τὸ ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνειν τό Ἄνωθεν ἡμῖν σημαίνει, ἀλλ' ὅτι τῆς ἀνωτάτω καὶ ὑπερκειμένης τὰ πάντα φύσεως ἐξέλαμψεν ὁ Υἱός. οὐκοῦν τό Ἄνωθεν ἐπὶ μόνου τοῦ Μονογενοῦς τὸ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν καὶ οὐχ ἕτερον δηλοῖ. πάντων γὰρ εἶναί τε καὶ ὑπάρχειν ἐκ Θεοῦ λεγομένων, d πρόσεστι τῷ Υἱῷ κατὰ πάντων ἐξαίρετον, τὸ ἐξ αὐτῆς ὑπάρχειν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς γεννητῶς, καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ ποιήματα δημιουργικῶς.

5. ὅλην B. ὅλῳ Holst. Ed. 6. ἀταλαιπώρως emendat Heyse. ἀταλαιπώρῳ B. Ed. 8. οὐ τὸ κοινὸν accesserunt ex B mg. a. 10. ὑπερκειμένης τὰ πάντα B.a.c. ὑπὲρ τὰ πάντα κειμένης Ht. unde Ed. 13. εἶναί τε emendat Heyse. εἴνεταί τε (sic) B. εἶναι τέ τε Ht. εἶναι τότε Aub.

ΚΕΦΑΛΗ Δ.

Ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς τῆς πρὸς τὴν κτίσιν ὁμ
e *ἀνῳκισμένος παντελῶς, ὅσον εἰς οὐσίας λόγον.*

Ὑμεῖς ἐκ τούτου τοῦ κόσμου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ
κόσμου τούτου.

ἜΔΕΙΞΕΝ *ἐν τούτοις εὖ μάλα καὶ σαφῶς, τί*
νοοῖτο τό Ἄνω, *τί δὲ τό* Κάτω. *ἐπειδὴ γὰρ δυνι*
συνιέναι μηδὲν εἰκὸς δήπου τοὺς Φαρισαίους σωματικ
τοῖς εἰρημένοις προσβαλεῖν, καὶ τὸ ἄνω τε καὶ κάτω τ
ἐκλαβεῖν, καὶ εἰς πολλὰς ἐντεῦθεν ἐννοίας περιπλαι
504 A. a *χρησίμως ὁ* Κύριος *ἡμῶν* Ἰησοῦς *ὁ* Χριστὸς *τοῦ δοι*
ἐπεῤῥίφθαι περιβλήματος καὶ ἀσαφείας ἁπάσης ἀπι
τὸν λόγον, λευκότερον ὥσπερ καὶ εἰσαῦθις αὐτοῖς π
ὅπερ εἴρηκεν αἰνιγματωδῶς. Ὑμεῖς γάρ φησιν ἐκ τοι
κόσμου ἐστὲ, τουτέστι τοῦ κάτω· ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
κόσμου, οὐκοῦν τοῦτό ἐστι τὸ ἄνω. ὑπερτρέχει δὲ ἅ
ἐν γενέσει Θεὸς, *οὐ τοπικοῖς ὑπερέχων ὑψώμασιν·*
γὰρ καὶ ἀνόητον κομιδῇ τὸ ἐν τόπῳ νοεῖν τὸ ἀσώ
ἀλλὰ τοῖς τῆς φύσεως ἀῤῥήτοις πλεονεκτήμασιν ὑπ
b *σχων τὰ γενητά. ταύτης ἑαυτὸν εἶναι τῆς οὐσίας φ*
Λόγος, *οὐκ ἔργον, ἀλλὰ καρπὸν καὶ γέννημα. ἐπιτήρ*
ὅπως οὐχ ἁλίσκεται λέγων Ἄνωθεν *ἐγὼ γέγονα καὶ π*
μαι, μᾶλλον δὲ τό Εἰμὶ, *ἵνα δείξῃ καὶ ὅθεν ἐστὶ, κ*

2. Θεὸς assumptum ex B. 6. *καὶ* om. Catt. 15. *τουτέσ*
Holst. Ed. *τοῦτό ἐστι τὸ* B. *τοῦ κόσμου τούτου* inverso ordine a.
assumptum ex a.c. Cord.

συνῆν ἀϊδίως τῷ ἰδίῳ γεννήτορι. ὢν γάρ ἐστιν ὥσπερ καὶ ὁ Πατήρ· ὁ δὲ ὤν, καὶ τῷ ὄντι συνὼν ἀϊδίως, κατὰ τίνα δὴ τρόπον οὐκ ἦν, ἡ τῶν ἑτεροδοξούντων λεγέτω μωρία.

'Αλλ' ἴσως ἡμῖν ἀνταναστήσεται λέγων ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρός „ Οὐκ ἀδιακρίτως εἴρηκεν ὁ Χριστός Οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ „ κόσμου, προσθεὶς δὲ τό Τούτου, δέδειχεν ἀκριβῶς, ὅτι καὶ c „ ἕτερός ἐστι κόσμος ὁ νοητὸς ἀφ' οὗπερ εἶναι δύναται."

Οὐκοῦν ἐν ποιήμασιν ὁ Υἱός· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὁ σὸς, ὦ οὗτος, διαπραγματεύεται λόγος· τετάξεται δὲ πάντως ἐν τοῖς γενητὴν ἔχουσι τὴν φύσιν ὁ Δημιουργὸς, ἀγγελικὸν δὲ ἴσως αὐτῷ καὶ δουλοπρεπὲς ἀξίωμα περιθεὶς τῶν τῆς δυσφημίας ἐγκλημάτων ἑαυτὸν ἀπηλλάχθαι νομίζεις. ἢ γὰρ οὐκ οἶσθα πάλιν ὅτι κἂν τὴν ἀνωτάτω στάσιν τε καὶ ἵδρυσιν ἀποδῷς αὐτῷ ἥπερ ἂν νοοῖτο παρὰ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, κἂν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ θρόνων ὁμολογεῖς ὑπάρχειν d αὐτὸν, γενητὸν δ' οὖν ὅμως πιστεύσῃς, οὐδὲν ἧττον ὑβριεῖς; λόγος γὰρ ὅλως οὐδεὶς εἰς ἀξίαν τῷ Μονογενεῖ τῆς κατὰ τῶν ἄλλων ὑπεροχῆς, ἔστ' ἂν ὅλως νοῆται πεποιημένος. οὐ γὰρ ἐν τῷ προτετάχθαι τινῶν ἔχει τὴν δόξαν, ἀλλ' ἐν τῷ μὴ εἶναι γενητὸς, ὑπάρχειν δὲ μᾶλλον Θεὸς ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν. σὺ δὲ πάλιν ἡμῖν τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα, καὶ διὰ τοῦτο Θεὸν, τοῖς γενητοῖς ἐγκαταριθμεῖς, καὶ μέρος εἶναι τοῦ κόσμου λογίζῃ, καὶ εἰ μὴ τούτου τυχὸν, ἀλλ' οὖν ἑτέρου· διοίσει γὰρ ὅλως οὐδενὸς ὅσον εἰς τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον e ἡ νοουμένη τῶν κόσμων διαφορά· εἶτα τὸν τῷ γεννήσαντι συνεδρεύοντα Λόγον, τοῖς δορυφόροις καὶ παραστάταις ἐγκαταλέγων οὐκ ἐρυθριᾷς; εἰ γὰρ οὐκ ἀκούεις τοῦ μὲν Γαβριὴλ λέγοντος πρὸς τὸν Ζαχαρίαν "'Εγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρε- S. Luc. i. 19.

1. ἀϊδίως emendavit e Cat. ut adnotat ipse Aub. et ita a. Cord. ἀϊδίῳ B. Holst. Statim τῷ ἰδίῳ accesserunt ex a. Cat. Harl. 2. τῷ ὄντι συνὼν a. (e sil.) c. Cord. Aub. e Cat. Harl. τῷ συνόντι ὢν B. Ht. δὴ τρόπον hoc ordine a.c. Cord. 9. τοῦτο γὰρ ἡμῖν assumptum ex B. 11. αὐτῷ καὶ δουλοπρεπὲς B. καὶ δουλοπρεπὲς τὸ Ed. περιθεὶς τῶν B. περιθήσων Ed. 12. ἐγκλημάτων ἑαυτὸν B. ἔγκλημα τῶν ἑαυτῶν Ed. Statim ἀπαλλάχθαι B. 13. ἵδρυσιν emendat Heyse. ὕδρυσιν B. Ed. 14. ἥπερ correxi post Migne. ἧπερ Ed. 17. ὅλως emendat Heyse. ὅλος B. Ed. 25. τὸ γεννήσαντα B. emendavit Ht.

c λέγω Οὐκ εἰμί φησιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. οὐ
παραθεὶς εἰς γνῶσιν τὴν θεότητα τῷ κόσμῳ,
ἐκείνῳ δίδωσιν, ἑαυτὸν δὲ τῷ γεγεννηκότι Θε
ἀνωτάτω πασῶν οὐσίᾳ προσνέμει.

„ Ἀλλ' οὐδὲν ἀδικήσει, φησὶ, τῶν ἀγγέλων τὴ
„ Θεὸς καὶ Πατὴρ, εἰ μὴ τούτοις αὐτὴν οἷς καὶ
„ ἔγνω τιμᾶν. ἄδικον γὰρ οὐδαμῶς ἀποφαίνει τὸ
„ ἐν τῇ κτίσει ποικίλον, ἢ τῷ ἑκάστῳ πρεπόντως
„ τὴν δόξαν, ἐπεὶ κατά τινα τρόπον ἡμεῖς ἀγγέλω
„ μεθα, καίτοι δίκαιον εἶναι ὁμολογοῦντες τὸν Θ
„ οὖν ἡμεῖς πρὸς ἀγγέλους, τοῦτο καὶ ἄγγελοι
d „ Υἱόν· παραχωροῦσι δὲ ὡς ἀμείνονι καὶ τὸ ἐν μεί
„ τιμαῖς, ἢ ἐν αἷσπέρ εἰσιν αὐτοί."

Ἀλλ', ὦ βέλτιστε· πάλιν ἐροῦμεν τὸν ἀμαθῆ δυ
αἱρετικόν· εἰ καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων δόξης ἀφεστήκ
καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐσεβείας ἡττώμεθα, καὶ ε
τὸ ἐν τῇ κτίσει ποικίλον καὶ παρηλλαγμένον καὶ π
ἐν τιμαῖς, ἤτοι μειονεκτούμενον κατὰ τὴν τοῦ π
βούλησιν, ἀλλά γε τοῖς πᾶσιν τὸ ἐκτίσθαι κοινὸν,
ὅλως ἐν τούτοις τὸ ἕτερον ὑπερτεροῦν ἢ λειπόμενο
χειν μὲν γὰρ ἔν τε τιμῇ καὶ δόξῃ τοῦ ἀνθρώπου το
e θαυμαστὸν οὐδὲν, ἢ καὶ τοῦ ἀγγέλου τὸν ἀρχάγ
γεμὴν εἰς τοῦ τὰ πάντα πεποιηκότος ἀναβαίνειν
δόξαν οὐδενὶ τῶν κτισμάτων προσὸν εὑρήσομεν·
ἔσται τι τῶν γεγονότων φύσει Θεὸς, οὐδ' ἰσότιμον
Δεσπότῃ τὸ δοῦλον, σύνεδρόν τε καὶ συμβασιλεί
ποῖον οὖν ἄρα μέτρον ἔσται τιμῆς τῷ Υἱῷ γεν
ὑμᾶς ὄντι, καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ νοητοῦ τὸ
ἀξίωμα; πῶς δὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἀναδραμεῖται δόξαν
φύσιν Θεῷ τὸ τοῖς κτίσμασιν ὁμογενὲς, καίτοι

1. λέγω B. λέγων Holst. Ed. ἀντιπαραθεὶς B. ἀντιπαρεὶς Ht. Ed
του] τὸ τούτου Ht. Ed. 7. τὸ] τὸν Migne. 9–11. ἀγγέλων—ἡμ
12. μείζονι B. emendavit Ht. 22. θαυμαστὸν οὐδὲν hic expunxit,
γελον intulit B. 27. οὖν ass. ex B mg. γενητῷ emendavi.
28. ὑμᾶς B. ἡμᾶς Ht. Ed. 29. ἀναδραμεῖται B. ἀναδράμοι τε H

λέγοντος "Τὴν δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω." τί δὲ εἰπέ μοι a 507 A.
τὸν διάβολον τῶν οὐρανίων ἐξέπεσεν αὐλῶν; ἆρα τὸ δι- Es. xlii. 8.
ψῆσαι τιμὴν πρέπουσαν μὲν φύσει τῇ γενητῇ, τῶν γεμὴν
προσόντων αὐτῷ μέτρων τὴν ἀμείνω καὶ μείζονα, καὶ ἐν
τούτοις ἦν αὐτῷ τῶν ἐγκλημάτων ὁ λόγος; ἢ ὅτι τετόλ-
μηκεν εἰπεῖν "Ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ;" ἐφαντάσθη Ib. xiv. 14.
γὰρ δύνασθαι τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν τοῦ ποιήσαντος ἀναβῆναι
φύσιν, καὶ σύνθρονον ἔσεσθαι τῷ πάντων ἔχοντι τὸ κράτος
Θεῷ. διὰ τοῦτο καὶ πέπτωκεν ὡς ἀστραπὴ, κατὰ τὸ γεγραμ- S. Luc. x. 18.
μένον, ἐξ οὐρανοῦ. σὺ δὲ ἡμῖν τοῖς οὕτω σφαλεροῖς ἀφυ- b
λάκτως ἐπιπηδῶν, ἐν τῷ μηδενὶ τίθης τὸ ἔκ τινος κόσμου
καθ' ὑμᾶς ὄντα τὸν Υἱὸν, καὶ μέρος διὰ τοῦτο τῆς κτίσεως,
ἐν τάξει τιμῆς καλεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰς τὸ
συνεδρεύειν αὐτῷ, τοῦτο προξενούσης αὐτῷ τῆς οὐσίας
οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τὸ πρέπον αὐτῇ καὶ χρεωστούμενον
καλούσης ἀξίωμα. δέχεται γὰρ, ἂν οὕτως ἔχῃ καθάπερ ὑμεῖς
ληροῦντές φατε, ὡς ἐν χάριτος μέρει τὰ ὑπὲρ τὴν κτίσιν.
ἄπαγε τῆς δυσφημίας ἄνθρωπε· διακεισόμεθα γὰρ οὐχ οὕτως c
ἡμεῖς, μὴ δοίη Θεός. ἀγγέλους μὲν γὰρ καὶ ἀρχαγγέλους,
καὶ τοὺς ἔτι τούτων ἐν ἀμείνοσι τετιμῆσθαι διαφόρως
πιστεύομεν κατ' ἐξουσίαν καὶ βούλησιν τοῦ πανσόφου Θεοῦ,
δικαίαν δηλονότι τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γεγονότων ὁρίζοντος
ψῆφον· τὸν δὲ κατὰ φύσιν Υἱὸν, οὐκ ἐν τούτοις εἶναι
νομιοῦμεν· οὐ γὰρ ἐν χάριτος μέρει καὶ ἐπακτὴν ἔχει τὴν
δόξαν, ἀλλ' ἐπείπερ ἐκ τῆς οὐσίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ
Πατρὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀλη-
θινοῦ, σύνθρονός τε καὶ σύνεδρος ἐστὶν αὐτῷ, πάντα ὑπὸ
πόδας ἔχων ὡς Θεὸς, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς d
καὶ ὅλῃ τῇ κτίσει θεοπρεπῶς ἐποχούμενος. διὰ τοῦτο καὶ

2. ἐξέπεσεν B. ἐξέωσεν emendavit Holst. conjectura violenta; quare ἐξέπεσεν restitui. 3. γενητῇ correxi. γεννητῇ Ed. 4. αὐτὸ μέτρον B. emendavit Ht. Statim τὴν assumptum ex B. 11. ἐν B. ἐπὶ Ht. Ed. 12. ὑμᾶς emendavi. ἡμᾶς Ed. 14. συνεδρεύειν B. προσεδρεύειν Ht. Ed. 16. ἔχῃ edidi ex B. δέχεται γὰρ ἂν οὕτως ἔχει γὰρ καθάπερ ὑμεῖς ληροῦντες φατὲ (sic) B. et in mg. καθάπερ ὑμεῖς φατὲ B. 20. τοὺς assumptum ex B. 22. ὁρίζοντες B. Ht. emendavit Aub. 27. ἐστὶν αὐτῷ hoc ordine B.

Ps. cxviii.91. δικαίως ἤκουεν "Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά·" ἐ
πανταχόθεν Θεὸς ἀληθινὸς ὑπάρχων εὑρίσκεται, δῆλο
πάντως ὡς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, τ
γενητός. ὅλην γὰρ τῶν πεποιημένων τὴν φύσιν ὁ
ἡμῖν ἐν τούτῳ κατασημαίνει, τὴν ὡς ἐκ μέρους
σύμπαν τὸ πεποιῆσθαι νοούμενον παραπέμπων σύ
e ὥσπερ οὖν ἀμέλει πάσης ἑαυτὸν ὑπεξάγων τῆς π
Hos. xi. 9. κτίσιν ὁμοφυΐας ἐν προφήταις ἔφη Θεός "Διότι Θ
"εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος." καὶ οὐκ ἐπείπερ ἔφη
καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο πάντως αὐτὸν ἀ
ἤγουν ἑτέροις τισὶ τῶν γενητῶν, συντάξομεν, ἀλλ' ἐκ
ἐπὶ τὸ σύμπαν ἰόντες, ἕτερόν τι κατὰ φύσιν ὑπάρχειν
γήσομεν τὸν Θεὸν παρὰ πάντα τὰ γενητά. οὕτως οἰ
1 Cor. xiii. 12. εὐσεβοῦντας νοεῖν τὰ παρεμπίπτοντα δυσχερῆ· "Β
"γὰρ ἐν ἐσόπτρῳ δι' αἰνίγματος," καθάπερ ὁ
φησιν.

508 A. a

24 Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις

Δι' ὀλίγων ἀνατρέψας τὴν ἀβουλοτάτην τῶν ἐκεῖν
θυμουμένων ὑπόνοιαν, καὶ ληροῦντας ἐφ' ἑαυτῷ
ἐλέγξας, ἐπάνεισιν ὥσπερ ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς προτεθέ
λόγῳ σκοπὸν, καὶ ἐν ὅσοις ἔσονται κακοῖς, περιπεσοῦ
τίσιν, ἀλογώτατα παρωθούμενοι τὸ πιστεύειν αὐ
εἰσαῦθις ἐπαναλαβὼν ὑποφαίνει. χρῆμα δὲ διδασκο
b σοφῷ καὶ ἐπιεικεῖ πρεπωδέστερον ἂν εἴη καὶ τοῦτο· δ
οἶμαι τὸν διδάσκοντα, μὴ ταῖς τῶν ἀκροωμένων ἀ
φιλονεικεῖν, μηδὲ τῆς εἰς αὐτοὺς φροντίδος ὀλιγωρεῖν
μὴ λίαν ἑτοίμως παραδέχοιντο τυχὸν τῶν μαθημάτ
γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰσαῦθις τὰ αὐτὰ, μᾶλλον δὲ καὶ πι
ἀνακυκλοῦντα λέγειν, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἰέναι ῥη

5. τὸ om. Aub. 8. ἐγώ εἰμι hoc ordine B. 18. διενθυμουμ Aub. 19. ἑαυτῷ a. αὐτῷ Ed. 24. πρεπωδέστατον a. Cat. Ha assumptum ex B.

ἐπείτοι καὶ ὁ τληπαθὴς ἀροτρεὺς ἀνατεμὼν ἔσθ' ὅτε τὴν ἄρουραν, καὶ πόνους ἐν αὐτῇ διηντληκὼς οὐ βραχεῖς, καὶ τὸν σπόρον ἐγκαταχώσας τοῖς αὔλαξιν, ἂν ἴδῃ διεφθαρμένον, c *παλινδρομεῖ πρὸς ἄροτρον, καὶ τοῖς ἤδη κατεφθαρμένοις ἐπισπείρειν οὐ κατοκνεῖ. διημαρτηκὼς γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ σκοποῦ πάθοι ἂν οὐ πάντως ἐν γοῦν τοῖς δευτέροις τὰ παραπλήσια. τοιαύτην ἐπασκήσας τὴν ἕξιν καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλός που φησίν "Τὰ αὐτὰ λέγειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ* Phil. iii. 1. *"ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές." ὁρᾷς ὅπως ὄκνου κρείττων ὁ διδάσκων εὑρίσκεται, τότε τοῖς ἀκροωμένοις τὸ ἐν ἀσφαλεῖ τῶν ἐπιτηδευμάτων γενέσθαι πολλάκις ἀκολουθεῖ; χρησίμως τοιγαροῦν τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἀναμηρυσάμενος λόγον ὁ* d *Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐν τοῖς τυχοῦσιν ἔσεσθαι τοῦ μὴ πιστεύειν αὐτῷ τὴν ζημίαν δισχυρίζεται· δεῖν γὰρ πάντως ἐν ἁμαρτίαις ἀποθανεῖν τοὺς ἀπειθοῦντάς φησι, τὸ δὲ τεθνάναι πεφορτισμένον τοῖς πλημμελήμασιν, ὅτι φλογὶ τῇ παμφάγῳ παραδώσει τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, οὐκ ἀμφίλογον.*

Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. e

Ἀκριβέστερον εἰσηγεῖται τὰ συμφέροντα, καὶ φανότατον τῆς σωτηρίας καθιστὰς τὸν τρόπον ὑποδεικνύει λοιπὸν διὰ ποίας ἰόντες ὁδοῦ πρὸς τὴν τῶν ἁγίων ἀναβήσονται ζωὴν, καὶ εἰς τὴν ἄνω γενήσονται πόλιν, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. καὶ οὐ μόνον ὅτι προσήκει πιστεῦσαί φησιν, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτο γενέσθαι δεήσει δισχυρίζεται. δικαιούμεθα γὰρ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ὡς εἰς Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὡς εἰς Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ βασιλέα τῶν ὅλων καὶ Κύριον a 509 A.

1. *ἐπείτοι* B. *ἐπείπερ* Holst. Ed. 8. *ὑμῖν* om. a. 11. *ἀκολουθεῖ* B. *ἀκολουθήσει* Ht. Ed. 12. *ἀναμηρυσάμενος* B.a. Cat. Harl. *ἀναμερισάμενος* Ht. Ed. 13. *ὁ* assumptum ex B suprascr. 14. *δισχυρίζεται* B. *ὅτι ἰσχυρίζεται* Ht. Ed. 15. *ἀποθανεῖν ἐν ἁμαρτίαις* inverso ordine B. hoc ordine Ht. Ed. favente a. 16. *πεφορτισμένον* B.a. Ht. *πεφορτισμένων* Aub.

ἀληθῶς. ἀπολεῖσθε τοιγαροῦν οὐ πιστεύοντες, φησὶν,
εἰμι. τὸ δέ Ἐγὼ περὶ οὗ, φησὶν, ἐν προφήταις γέ
Es. lx. 1. "Φωτίζου φωτίζου Ἱερουσαλὴμ, ἥκει γὰρ τὸ φῶς
"ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν." ἐγὼ γάρ εἰμί
ὁ πάλαι πρὸς ἀπόστασιν τῶν ἐν ψυχῇ νοσημάτων
κελεύων, καὶ τὴν ἐξ ἀγάπης θεραπείαν ὑπισχνούμε
Hier. iii. 22. τοῦ λέγειν "Ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ
"τὰ συντρίμματα ὑμῶν." ἐγώ εἰμι ὁ τὴν θεοπρεπῆ
καὶ πάλαι χρηστότητα καὶ ἀσύγκριτον ἀνεξικακίαν
Es. xliii. 25. b σθαι δὴ εἰπὼν, διά τε τοῦτο βοῶν "Ἐγώ εἰμι ἐγώ
"ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου καὶ οὐ μὴ μνησθή
ἐγώ εἰμι, φησὶν, ὁ καὶ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου
Ib. i. 16, 18. "Λούσασθε, καθαροὶ γενέσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρί
"τῶν καρδιῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου
"σασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, καὶ δεῦτε καὶ διαλε
"λέγει Κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φο
"ὡς χιόνα λευκανῶ, ἐὰν δὲ ὦσιν ὡσεὶ κόκκινον, ὡ
c "λευκανῶ." ἐγώ φησίν εἰμι, περὶ οὗ πάλιν αὐτός ποι
Ib. xl. 9–11. ὁ προφήτης Ἡσαΐας "Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι ὁ
"γελιζόμενος Σιὼν, ὕψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνὴν ὁ εὐ
"ζόμενος Ἱερουσαλήμ· ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ
"ὑμῶν, ἰδοὺ Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ β
"μετὰ κυρίας· ἰδοὺ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τ
"ἐνώπιον αὐτοῦ. ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτ
"τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας, καὶ ἐν γαστρὶ ἐ
Ib. xxxv. 5, 6. "παρακαλέσει." καὶ πάλιν "Τότε ἀνοιχθήσονται ὀφ
d "τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀκούσονται, τότε ἁλεῖ
"ἔλαφος ὁ χωλὸς, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλ
Mal. iii. 1, 2. ἐγώ εἰμί φησι, περὶ οὗ πάλιν γέγραπται ὅτι "Ἐξ

1. φησὶν οὐ πιστεύοντες inverso ordine a. 3. σου τὸ φῶς inverso
8. θεοπρεπῆ ἐν σοὶ καὶ πάλαι edidi. θεοπρεπὶν σου καὶ πάλαι B. θεοπρεπῆ
Holst. Ed. 10. δὴ εἰπὼν B. Ed. An διειπὼν? 13. λούσασθε
Ht. Ed. γίνεσθε Ht. Ed. 19. ὄρος ὑψηλὸν B. ὄρους ὑψηλοῦ
20. τῇ edidi. τὴν (sic) B. ἐν Ht. Ed. 23. ἔργον] + αὐτοῦ Ht. Ed.
assumptum ex B. μογιλάλων Migne. μογγηλάλων B. unde μογγιλάλων

“ἥξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ “ἄγγελος τῆς διαθήκης ὃν ὑμεῖς θέλετε· ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει “Κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς “ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ; ὅτι αὐτὸς εἰσπορεύ“σεται ὡς πῦρ ἐν χωνευτηρίῳ καὶ ὡς ποία πλυνόντων.” ἐγώ φησίν εἰμι ὁ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων σωτηρίας προσάγειν ἐμαυτὸν εἰς θυσίαν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ φωνῆς τοῦ e
μελῳδοῦ καθυπισχνούμενος καὶ βοῶν “Θυσίαν καὶ προσ- Ps. xxxix. 7–9.
“φορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώ“ματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας· τότε εἶπον Ἰδοὺ “ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι “τὸ θέλημά σου ὁ Θεός.” ἐγώ φησίν εἰμι, καὶ αὐτὸς ὁ διὰ Μωυσέως ἐκήρυττε νόμος οὕτω λέγων “Προφήτην ἐκ τῶν a 510 A.
“ἀδελφῶν σου ὡς ἐμὲ ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, Deut. xviii. 15, 16.
“αὐτοῦ ἀκούσεσθε· κατὰ πάντα ὅσα ᾐτήσω παρὰ Κυρίου “τοῦ Θεοῦ σου ἐν ὄρει ἐν Χωρὴβ ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας.” οὐκοῦν εὐλόγως ἀπολεῖσθε, φησὶ, καὶ δικαιοτάτην ἀποτίσετε τῷ κρίνοντι δίκην τὸν διὰ πολλῶν μὲν ὑμῖν προκεκηρυγμένον ἁγίων, μαρτυρηθέντα δὲ καὶ δι' ὧν ἐργάζομαι διὰ πολλὴν ἀνοσιότητα τρόπων οὐ προσηκάμενοι. καὶ γὰρ δὴ καὶ κατὰ ἀλήθειαν οὐδεὶς ἐξαλεῖται λόγος τοῦ κολάζεσθαι δεῖν τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτῷ, πεπληρωμένης μὲν τῆς θεοπνεύστου b
γραφῆς τῶν περὶ αὐτοῦ μαρτυριῶν τε καὶ λόγων, καὶ αὐτοῦ δὲ συνῳδὸν τοῖς πάλαι χρησμῳδουμένοις τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων παρεχομένου λαμπρότητα.

Ἔλεγον οὖν αὐτῷ Σὺ τίς εἶ; 25

Πρόεισι πάλιν αὐτοῖς ἐξ ἀλαζονείας ὁ λόγος ἀγριωτάτῃ συγκεκραμένος ὀργῇ. φιλοπευστοῦσι γὰρ οὐχ ἵνα μαθόντες πιστεύσειαν, ἀλλ' ἐκ πολλῆς ἀπονοίας μονονουχὶ καὶ ἐπιπη-

4. εἰσπορεύεται Aub. 7. σαυτῷ B. αὐτῷ emendavit Holst. 10. ηὐδόκησας B. ἐξεζήτησας Ht. Ed. 12. ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου inverso ordine a. ὁ alt. B. Ht. ὃν Aub. 16. ἐν ὄρει ἐν Χωρὴβ retinui. ἐν ὄρει Χωρὴβ Migne. 19. δὲ assumptum ex a. 20. οὐ] μὴ a. 21. ἐξαλεῖται B. ἐξελεῖται Ht. Ed. 29. πιστεύσειαν B. a. [πιστεύ . σι ἂν (= πιστεύωσι ἂν in πιστεύσειαν corr.) B.] πιστεύσωσιν Ht. Ed.

c δῶσι Χριστῷ. ἁπλούστερον μὲν γὰρ τό Ἐγώ εἰμ
αὐτὸς, οὐ προσθεὶς ὅτι Θεὸς ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἕ
τῶν ὅσα τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ κατασημαίνει δόξαν· ὑς
δὲ πάλιν καὶ κόμπου δίχα παντὸς μόνον ἐκεινό φ
Ἐγώ εἰμι, προστιθέναι τὸ λεῖπον ἐπιτρέψας τοῖς
στέροις· οἱ δὲ πρὸς ἐκτοπωτάτην καὶ ἀχάλινον
μανίαν, καὶ ἐξ ἀμέτρου τῆς ὑπεροψίας μονονουχὶ
κόπτουσιν οὔπω πρὸς τέλος ἐλάσαντα τοῦ Σωτῆ
d λόγον, ἐπιτιμῶσι δὲ ὥσπερ καὶ μεταξὺ διαλαβόντες
τίς εἶ; τοῦτο δὲ ἦν εἰπεῖν ἐναργῶς Μὴ ἄρα τι με
ἴσμεν ἡμεῖς περὶ σεαυτοῦ φρονῆσαι τολμᾷς; οἴδαμέι
τέκτονος υἱὸν, ἀνδρὸς εὐτελοῦς καὶ πενιχροτάτου,
παρ' ἡμῖν καὶ οὐδενὸς παντελῶς. κατακρίνουσι το
ὡς οὐδὲν ὄντα τὸν Κύριον ὁρῶντες εἰς μόνον τὸ κατὰ
γένος, τὴν δὲ ἐκ τῶν ἔργων μεγαλοπρέπειαν, ἀλλ' ο
ἄνωθεν καὶ ἐκ Θεοῦ γέννησιν, οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν δεξ
e ὅθεν ἦν μάλιστα Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν ἐπιγινώσκει
τίς γὰρ ἂν εἰργάσατο τὰ μόνῳ πρέποντα Θεῷ; μὴ ο
αὐτὸς ὑπάρχων κατὰ φύσιν Θεός; εἰργάζετο δὲ ὁ Χ
ἦν οὖν ἄρα, καὶ ἔστι Θεὸς, καὶ ἐν σαρκὶ γεγονὼς ὑπ
ἁπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς. ἀλλ' οἱ μόναις ταῖς
δυσβουλίαις πειθόμενοι, τῆς δὲ θείας ἡμῶν καὶ θεοπι
γραφῆς λόγον οὐδένα λαβόντες πώποτε, ἐφ' οἷς ἔδει
511 A. a εὐχαριστεῖν, ἐπὶ τούτοις αὐτὸν κατασμικρύνουσι, μὴ
1 Tim. i. 7. "μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται."

Στήσαντες τοίνυν εἰς τό Σὺ μετ' ἐμφάσεως τὴ
στιγμὴν, καὶ τὴν καλουμένην ὀξεῖαν ἀναπέμψαντες,
ἐρωτήσει μετὰ θαύματος ἐκδεχόμεθα τὸν λόγον· φα
τό Σύ, οἱονεί Ὁ μηδεὶς ὢν ὅλως, καὶ τοῦτο παι

2. τι ἕτερον inverso ordine a. 3. κατεσήμαινε a. Cat. Harl.
τάτην (sic) B. Holst. Emendavit Aub. 9. διαλαβόντες] + ἐκ πολλ
μετὰ χρόνον τοσοῦτον καὶ σημεῖα καὶ διδασκαλίας ἐρωτῶσι Aub. e Cat. H
autem revera fere S. Chrysostomi e Hom. 53. Pro quibus reposui φα
10. ἦν e Cat. Harl. ass. ut adnotat ipse Aub. et ita a. 21. μόναις B. μέ
28. ἐκδεχόμεθα B. ἐνδεχόμεθα Ht. Ed. 29. ὁ μηδεὶς ὢν ὅλως B.a.c.
μηδεὶς ὁ νόμος (sic) Ht. ὢ μηδεὶς ὅλως emendavit ut adnotat ipse Auberti

γινωσκόμενος, ὁ εὐτελὴς καὶ ἐξ εὐτελῶν, τί περὶ σεαυτοῦ λαμπρὸν ἔχεις εἰπεῖν, τί δὲ ἄξιον λόγου τῶν περὶ σοῦ; τῆς γὰρ Ἰουδαϊκῆς ἀπονοίας οὐδὲν τῶν τοιούτων τολμημάτων ἀλλότριον. b

Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν.

Ἀτιμάζομαι, φησὶ, καίτοι καλῶν εἰς αἰώνιον ζωὴν, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀπόθεσιν θανάτου καὶ φθορᾶς, εἰς ἁγιασμὸν, εἰς δικαιοσύνην, εἰς δόξαν, εἰς καύχημα πρὸς υἱοθεσίαν Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ τούτοις ἅπασι στεφανοῦν ἐθέλων ὑμᾶς, ἐν τῷ μηδενὶ κατατέταγμαι λόγῳ, καὶ εὐτελὴς οὕτω c λελόγισμαι παρ' ὑμῖν· ἀλλὰ ναὶ δίκαια πάσχω, φησὶν, ὅτι καὶ λόγου παρ' ὑμῖν ἐποιησάμην ἀρχὴν ὅτι καὶ προσπεφώνηκά τι τῶν εἰδότων ὠφελεῖν, καὶ διασώζειν ἐβουλευσάμην τοὺς ὅπερ ἔμελλον εἰς τοσαύτην κατοιχήσεσθαι μοχθηρίαν, ὡς πικρὰς ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι φιλεῖν τῷ διασώζειν αὐτοὺς ἡρημένῳ.

Ἔοικε δέ τι καὶ ἕτερον ἡμῖν διὰ τούτων ὑποδηλοῦν ὁ Χριστός. ἔδει γάρ με, φησὶν, οὐχ ὑμῖν ὅλως προσλαλῆσαι κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον τοῦτο χαρίζεσθαι τοῖς d μέλλουσι καὶ λίαν ἀσμένως ἐφήδεσθαι λόγοις, καὶ ἀμελλητὶ τὸν αὐχένα τοῖς εὐαγγελικοῖς ὑποζεῦξαι διατάγμασι. σημαίνει δὲ διὰ τούτων τῶν ἐθνῶν τὴν πληθύν. ὅταν δὲ τὰ τοιαῦτα λέγοντα νοῶμεν αὐτὸν, παραφυλαξόμεθα πάλιν τῶν δι' ἐναντίας τὸν λόγον· ἐρεῖ γάρ τις τυχὸν τῶν εἰωθότων χριστομαχεῖν Εἰ μὴ τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλεῖν ἐν ἀρχῇ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἔδει, διήμαρτεν ἄρα τοῦ πρέποντος ὁ Υἱὸς, οὐχὶ τοῦτο μᾶλλον, ἀλλ' ἐκεῖνο διαπεπραχώς. ἀλλ' ἐροῦμεν πρὸς e τοῦτο πάλιν Οὐκ εἰς μετάγνωσιν τῶν ἰδίων, ἢ τῶν τοῦ Πατρὸς θελημάτων ἐλθὼν ὁ Υἱὸς, τὰ τοιαῦτά φησιν, ἀλλ'

1. σεαυτὸν B. invitis Catenis. 6. καλῶν B. λαλῶν Holst. Ed. 11. ναὶ B. Ht. καὶ Ed. 14. κατοιχήσεσθαι] ἐλάσαι a. 17. δέ τι emendat Heyse. δ' ἔτι Ed. 19. χαρίσασθαι a. τοῖς μέλλουσι inserui ex a abbreviante, sensu exigente. 20. ἀμελλητὶ correxi. ἀμελητὶ Ed. 23. λέγοντα] + μὲν Ht. Ed. 26. διήμαρτεν a. δὴ ἥμαρτεν (= διήμαρτεν) B. ἥμαρτεν Ht. Ed. 29. Υἱὸς B. a. Ἰησοῦς Ht. Ed.

οὐδὲ ὡς ἔξω βεβηκὼς τοῦ πρέποντος τῇ οἰκονομί
ματος, οὐ γὰρ ἂν ἐβουλεύσατό τι Θεὸς, ὃ μὴ πρ
γενέσθαι καὶ πρέπον· διὰ δὲ τοῦ λέγειν, ὡς οὐχ ι
λαλῆσαι κατὰ τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ θεμέλιον ὥσπερ καταβ
παρ' ὑμῖν τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας, ἀληθῆ καὶ
θρωπον κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα καὶ τὸν Πατέρα
καὶ ἑαυτόν. ἰδοὺ γὰρ, καίτοι μὴ οὖσιν ἀξίοις τοῖς
512 A. a *Ἰουδαίοις τὸν σωτήριον ἐχαρίζετο λόγον, ἐν δευτέρ*
τάξας τόπῳ τῶν ἐθνῶν τὴν πληθὺν, καίτοι λίαν εὐπε
καὶ πιστεύειν αὐτῷ καὶ πείθεσθαι μελετήσασαν.

Τί *οὖν ἄρα τὸ ἀναπεῖσαν αὐτὸν τὸν σκληροτράχη*
Ἰουδαίων λαὸν τῶν ἑτέρων προτάξαι καὶ προτιμᾶ
αὐτοὺς ἐποιήσατο τῆς ἀφίξεως τὴν ἐπαγγελίαν
ἁγίων προφητῶν, αὐτοῖς ἡ χάρις διὰ τοὺς πατέρας ἀ
S.Matth. xv. 24. *διὰ τοῦτο καὶ ἔφασκεν* " *Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς*
b " *βατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ·" καὶ πρὸς γυ*
Ib. 26. *τὴν συροφοινίκισσαν* " *Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρ*
" *τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις." οὐκοῦν ὁ μὲν*
ἐκ τούτου τετίμηται, καὶ προτέτακται τῶν ἐθνῶν
σκαιοτέραν ἔχων τὴν γνώμην. ἐπειδὴ δὲ ἠγνό
ἁπάντων Δεσπότην, καὶ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθ
τελειωτὴν, μετέστη λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἔθνη τῆς διδασκ
χάρις, οἷς ἐχρῆν κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν πρώτοις π
c *λεχθῆναι τὸν Κύριον, οὐχ ὅσον εἰς τὴν ὑπόσχεσιν*
τοὺς πατέρας γεγενημένην, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν
αὐτοῖς εὐπείθειαν.

26 Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν.

Καταδικαζόντων αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων προαλέστε
οὐδενὶ μὲν ἐχόντων τὸ παράπαν ἐγκαλεῖν, ἐπὶ μόν

1. *τῇ οἰκονομίᾳ* B. *ἡ οἰκονομία* Holst. Ed. 17. *συροφοινίκισ* *συροφοίνισσαν* Aub. 21. *τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν τὸν* B. *τὸν* *λίαις ἐθνῶν* Ht. Ed. 24. *εἰς* prius deest in B. Ht. Assumpsit e C Aub. 25. *προπάτορας* a. 29. *οὐδενὶ* B. *οὐδὲν* Ht. Ed.

εὐτελείᾳ τοῦ κατὰ σάρκα γένους ἐξωφρυωμένων, διά τε τοῦτο
τὸ μηδὲν εἶναι λεγόντων αὐτὸν, ἐδυσώπει πράως, καὶ ἐν τοῖς
ἀνωτέρω γυμνότερον εἰπών "Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, d Supra ver. 15.
"ἐγὼ κρίνω οὐδένα." τὸ δὲ κρίνειν κατὰ τὴν σάρκα, τοι-
αύτην ἂν ἔχοι τὴν διάνοιαν εἰκότως· οἱ γὰρ μόνα θαυμά-
ζοντες τὰ ἐπίγεια, τῶν μὲν οὐρανίων ἀγαθῶν ὁρῶσιν οὐδὲν,
εἰς μόνην δὲ τὴν τῷδε τῷ βίῳ λαμπρότητα βλέποντες, τὸν
πλουτοῦντα θαυμάζουσιν, ἤτοι τὸν ἑτέροις τισὶ δοξαρίοις
ἐπικομπάζοντα· ἀλλ' οἵ γε κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον τὰς
τῶν πραγμάτων διευκρινόμενοι φύσεις, τῶν ἀξιεράστων
ὄντως καὶ ἀξιοζηλώτων ἀνθρώπων ἐκεῖνον εἶναί φασιν, ᾧ
τὸ βούλεσθαι βιοῦν ἐνυπάρχει κατὰ τὴν τοῦ πεποιηκότος e
βουλήν τε καὶ θέλησιν. ἀδικήσει γὰρ οὐδὲν τὴν τοῦ ἀνθρώ-
που ψυχὴν ἀγαθουργεῖν εἰθισμένην τὸ κατὰ σάρκα σμικρο-
πρεπὲς, ὠφελήσει δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων οὐδὲν τοὺς διαζῆν
ἐννόμως παραιτουμένους ἡ ἐν τῷδε τῷ βίῳ λαμπρότης καὶ
τὸ ἐκ πλούτου περιφανές. κρίνουσι τοιγαροῦν κατὰ τὴν
σάρκα, καθάπερ οὖν ἀρτίως ἐλέγομεν, οἱ μὴ βλέποντες εἰς
ἁγιότητα, μὴ πολιτείαν, μὴ τρόπους εἰωθότες δοκιμάζειν,
ἀλλ' εἰς μόνα τὰ ἐπίγεια τὸν οἰκεῖον παρατρέποντες νοῦν,
καὶ παντὸς ἀξιοῦντες θαύματος τὸν ἐν πλούτῳ καὶ τρυφῇ
τεθραμμένον. ὑμεῖς οὖν, ὦ παραφρονέστατοι τῶν Ἰουδαίων a 513 A.
καθηγηταὶ, καίτοι νόμῳ τῷ διὰ Μωυσέως πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ
δικάζειν ἀκρίβειαν παιδαγωγούμενοι, κατεγνωκότες ἐπ' οὐδενὶ
διὰ μόνην τὴν τῆς σαρκὸς εὐτέλειαν κατακρίνετε τὸν διὰ
πολλῶν ὑμῖν παραδόξων ὀφθέντα Θεόν. ἐγὼ δὲ τὴν ὑμετέ-
ραν ἀπαιδευσίαν οὐ μιμήσομαι, οὐδὲ τοιαύτην περὶ ὑμῶν
ἐξοίσω τὴν ψῆφον· οὐδὲν μὲν γὰρ ὅλως ἡ ἀνθρώπου φύσις.
τί γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐπίκηρον τουτὶ καὶ ἀπὸ γῆς σῶμα; σαπρία
καὶ σκώληξ καὶ ἕτερον οὐδέν. ἀλλ' οὐ διὰ ταύτην ὑμᾶς τὴν b
αἰτίαν κατακρινῶ, οὐδὲ ἐπείπερ ἄνθρωποι κατὰ φύσιν ἐστὲ,

1. ἐξωφρυωμένων correxi. ἐξωφρυομένων Ed. τε emendat Heyse. τοι B. Ed.
13. βουλὴν B. βούλησιν Holst. Ed. γὰρ B. δὲ Ht. Ed. 16. ἐννόμως B. ἐν νόμῳ Ht. Ed. 26. ὑμῶν B. ὑμῖν emendavit Ht. 28. ἡ] + τοῦ Ht. Ed.

διὰ τοῦτο πάντως ὑμᾶς καὶ περιπτύεσθαι δεῖν ὁρι
πολλὰ περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, τουτέστι, πλουτε
λόγος ὁ κατηγορῶν ἐφ' ὑμῖν, οὐχ ἓν ἐγκαλέσω μόνο
πολλὰ, καὶ ἐπ' οὐδενὶ διαψεύσομαι, καθάπερ ὑμεῖς. ἐ
νειν ὡς ἀπειθεῖς, ὡς ἀλαζόνας, ὡς ὑβριστὰς, ὡς θεο
ὡς ἀγνώμονας, ὡς ἀχαρίστους, ὡς πονηροὺς, ὡς
Supra v. 44. c νοῦντας μᾶλλον ἢ φιλοθεεῖν εἰθισμένους, ὡς "δόξ
"ἀλλήλων λαμβάνοντας, τὴν δὲ δόξαν τὴν παρὰ το
"οὐ ζητοῦντας·" ὡς ἐμπυρίσαντας τὸν νοητὸν ἀμ
ὡς μὴ βοσκήσαντας κατὰ λόγον τὴν ἐγχειρισθεῖσ
ἀγέλην παρὰ Θεοῦ, ὡς μὴ χειραγωγήσαντας ἐπὶ
νόμου καὶ τῶν προφητῶν κηρυττόμενον, τουτέστ
τοιαῦτα μὲν ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπιφθέγξαιτο·
τιθεὶς δὲ τό Πολλὰ ἔχω λέγειν περὶ ὑμῶν ἔτι καὶ κρίνει
πειλεῖ πως αὐτοῖς, ὡς ἀναδειχθήσεταί ποτε Κριτὴς,
d εἶναι δοκῶν παρ' ἐκείνοις διὰ τὴν σάρκα.

Ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι, κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ'
ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον.

Ἐῤῥῶσθαι φράσας ταῖς Ἰουδαίων ἀπαιδευσίαις, κ
ἀνέδην αὐτῷ διαλοιδορήσασθαι τολμήσαντας, ἐν τῷ
λογισάμενος, ἐπάνεισιν ὥσπερ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς,
κρίνειν ἤδη τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ παῤῥη
τῷ παρόντι μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ πρέποντι τηρήσας και
Infra xii. 47. e τῷ τῆς ἐπιδημίας τρόπῳ τὸν ἴδιον ἀποσώσας σκοπ
γὰρ ἦλθεν ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν
ὡς αὐτός που φησί. διάτοι τοῦτο καὶ ἀπρὶξ τῶ
πρεπόντων ἐχόμενος, καὶ τὸν εἰς σωτηρίαν καλοῦντα
ἀναμηρυσάμενος λόγον, ἐπιτείνει τὴν παραίνεσιν. ει

3. ὁ assumptum ex B. 6. φιληδονοῦντας μᾶλλον ἢ φιλοθεεῖν ει B.c. Cord. ἢ φιλοθεεῖν om. Holst. unde φιληδόνους μᾶλλον ἢ φιλοθέο Harl. abbreviante emendavit Aub. 8. μόνου habet B. Θεοῦ pr Cord. 9. τὸν] μου τὸν c. Cord. 12. τῶν [τὸν Cod.] assumpt 14. ἔτι emendat Heyse. ὅτι B. Ed. 21. ἐπὶ τὸ emendavit Aub. B. Ht.

γὰρ μάλιστα θαυμάζειν ἄξιον τῆς τε ἀνεξικακίας τὸ μέτρον, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολήν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος ἐπιστέλλει περὶ αὐτοῦ "Ὃς λοιδορού- 1 S. Pet. ii. 23. "μενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ a 514 A. "τῷ κρίνοντι δικαίως." οὐκοῦν ἀναλώσω φησὶ τὸν πρὸς ὑμᾶς νῦν μάλιστα λόγον, οὐκ ἐφ' οἷς ὑμῖν ἔθος· εἰς φιλοψογίας δηλονότι καὶ τὴν ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων τριβήν· ἀλλὰ τὸ κρίνειν ὑμᾶς καιρῷ τηρήσας τῷ πρέποντι, τῶν ὑμῖν συμφερόντων ἀνθέξομαι, καὶ τῆς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀποστήσομαι φειδοῦς, κἂν ἐξ ἀπονοίας τῆς ἐνούσης ὑμῖν ἀσυνέτως ὑβρίζετε. ἔλεγον τοίνυν πρὸς ὑμᾶς ἀρτίως "Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς Supra viii. 12. "τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ b "σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς·" ἐπὶ τούτῳ παραλόγως ἀσχάλλοντες ἀνεπηδᾶτε δριμεῖς "Σὺ περὶ σεαυτοῦ Ib. 13. "μαρτυρεῖς, ἀναβοῶντες ἐκτόπως, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν "ἀληθής." πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἐγώ "Κἂν ἐγὼ μαρ- Ib. 14. "τυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι "οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω." ἀλλ' εἰ δοκῶ τις εἶναι φορτικὸς, ταῦτα λέγων ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ δεκτός εἰμι μάρτυς περὶ τῶν ἐμοὶ προσόντων ἀξιωμάτων φυσικῶν, ἀλλ' ὁ c πέμψας με ἀληθής ἐστι κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον. ταυτολογῶ, φησὶ, τῷ πέμψαντί με Πατρὶ, συνῳδὰ τοῖς ἐκείνου φθέγγομαι ῥήμασιν, ὅτι φῶς εἰμι κατὰ φύσιν εἰπών. ἅπερ οὖν ἤκουσα λέγοντος περὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον. οὐκοῦν εἰ ψεύδομαι καθ' ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, προεψεῦσθαι πάντως ἀναγκαῖον ὑμᾶς εἰπεῖν τὸν Πατέρα. ἀλλ' ἔστιν ἀληθής· οὐκοῦν οὐ διέψευσμαι, καὶ εἰ d μὴ τοῖς παρ' ἐμοῦ καταπείθησθε λόγοις, δυσωπήθητε, φησὶ, τὰς τοῦ πέμψαντός με φωνάς. τί γὰρ ἔφη περὶ ἐμοῦ; "Ἰδοὺ ἀνὴρ, Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ·" καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Zach. vi. 12.

18. πόθεν ἦλθον] πόθεν εἰμὶ, πόθεν ἦλθον pro more B. Holst. 23. καὶ συνῳδὰ a. 24. εἰπὼν ante ὅτι transponit a. 27. ἀναγκαῖον B. Migne. ἀναγκαίως Ht. ἀναγκαῖος Aub. 29. καταπείθεσθε B. Ht. πείθησθε a.

Mal. iv. 2. σεβομένους αὐτόν “ Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμ
“ ὄνομά μου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς τ
Es. xlix. 6. “ αὐτοῦ.” πρὸς ἐμὲ δή φησιν, ὃν οὐκ εἰδότες ὑβρίζετ
“ δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν.”
Ib. lx. 1. καὶ φῶς εἰμι πρὸς ὑμᾶς ἐλέγετο παρ’ αὐτοῦ “
“ φωτίζου γάρ φησιν, Ἱερουσαλὴμ, ἥκει γάρ σου τ
e “ καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκε.” ταῦτα λ
ἤκουσα περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀποστείλαντός με Πατρὸς, κ
τοῦτο φῶς ἐμαυτὸν εἶναι τοῦ κόσμου φημὶ, ὑμεῖς
μόνην τὴν σάρκα κατεσμικρύνατε κρίναντες οὐκ ὀρθ
Supra viii. 13. διὰ τοῦτο λέγειν ἀποτολμᾶτε συχνῶς “ Σὺ περὶ
“ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.”

Οὐκοῦν· ἀνακεφαλαιώσασθαι γὰρ ὅλην ἀκόλουθ
ἐν τῷ προκειμένῳ διάνοιαν· θεομαχοῦντας ἀντικρὺ
φαίνει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ οὐ μόνον ταῖς παρ’ αὐτοῦ
515 A. a μένους φωναῖς, ἀλλὰ καὶ ψήφῳ τῇ παρὰ τοῦ Πατρός
γὰρ φῶς οἶδεν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν ἴδιον Υἱὸν, καὶ αι
καὶ ἥλιον δικαιοσύνης διὰ τοῦτο καλεῖ· οἱ δὲ τὸν ε
θείας ὄλεθρον ταῖς ἑαυτῶν ἐπισύροντες κεφαλαῖς ἀ
Es. v. 20. μάζουσι τὴν ἀλήθειαν, “ τὸ καλὸν λέγοντες πονηρὸ
διά τοι τοῦτο δικαίως αὐτοῖς ἀκολουθήσει τό Οὐαί.

27 Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἔλεγε.

Καταπλήττεται πάλιν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀναισθη
b πνευματοφόρος, καὶ μάλα εἰκότως· τί γὰρ ἂν γένοι
τοιούτων ἀνοητότερον, οἵ γε καὶ μακροῦ πολλάκις
αὐτοὺς γεγονότος λόγου περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
ἐννοοῦσι περὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀκροώμενοι λ
Supra ver. 26. “ Ἀλλ’ ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι.” τίς οὖν ἡ πρ

3. δή Holst. δεῖ B. δέ Ed. 4. δέδωκά σε emendavit e Cat., u
ipse Aub. δέδωκας B. Ht. 5. ἐλέγετο emendavit e Cat. ut vid.
γετε τὸ B. Ht. 7. ἤκουσα λέγοντος inverso ordine a. 9. δὲ]
16. ψήφῳ τῇ a. ψηφοῖς τῇ (sic) B. ψήφοις ταῖς Ed. τοῦ om. B.
17. γὰρ] + ἄντικρυς a. 18. καὶ ἥλιον] + καὶ (sic) B. 25.
γε Cat. Harl. teste Aub.

καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ μακάριος Εὐαγγελιστὴς οὐκ ἐγνωκέναι φησὶν Ἰουδαίους ὅτι τὸν Θεὸν αὐτοῖς καὶ Πατέρα διὰ τούτων ἐσήμανεν ὁ Χριστὸς, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ Σωτὴρ “Εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν Πατέρα c Supra ver. 19. “μου ἂν ᾔδειτε,” ἵνα κἂν τούτῳ πάλιν ἀληθῆ λέγων εὑρίσκηται, τοὺς ἀγνοήσαντας τὸν Υἱὸν, ἀγνοοῦντας εἰσφέρει καὶ τὸν Πατέρα. θύρα γὰρ ὥσπερ καὶ πύλη τις ἐστὶ τῆς εἰς τὸν Πατέρα γνώσεως ὁ Υἱός· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν “Οὐδεὶς Infra xiv. 6. “ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ.” ὡς γὰρ ἐξ εἰκόνος ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον ἀνατρέχων ὁ νοῦς ἐκ τοῦ παρεμπίπτοντος ἐκεῖνο φαντάζεται. ἦν οὖν ἀναγκαῖον ἐπιδεῖξαι τοὺς Ἰουδαίους οὐδὲν ἐννοοῦντας περὶ Πατρὸς, ἐπείπερ οὐκ ἠθέλησαν ἀναγώγως ἀπὸ τῆς γνώσεως τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς d τὴν ἐκείνου χειραγωγεῖσθαι κατάληψιν. διὰ τοῦτο γοργῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς μονονουχὶ καὶ ἐπισημαίνεται, ὅτι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ Ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν, οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.

Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι. 28

Τοὺς τῶν ἰατρῶν ἀρίστους ἀπομιμούμενος, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς κατὰ ψυχὴν ἀρρωστίας ἀπογυμνοῖ τὴν πρόφασιν, καὶ τὸ διακωλῦον αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ σύνεσίν τε καὶ e πίστιν ἰέναι γοργῶς, ἀποκαλύπτει σαφῶς. ἐπειδὴ γὰρ εἴς τε τὴν σάρκα καὶ τὸ ἐντεῦθεν βλέποντες γένος, μικρά πως φρονεῖν ἀνεπείθοντο περὶ αὐτοῦ, κάλυμμα δὲ τοῦτο τοῖς τῆς διανοίας ἔχοντες ὀφθαλμοῖς, οὐκ ᾔδεσαν ἂν ὄντα Θεὸν, καὶ εἰ πέφηνεν ἄνθρωπος, ἀναγκαίως αὐτοῖς προσεφώνει λέγων Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ

3. ἐσήμαινεν a. 4. εἴδετε—εἴδετε B. Holst. 5. μου ἂν om. Aub. Est in B. a. Ht. 6. ἀγνοήσαντας] ἀγνοοῦντας a. 13. ἀναγώγως B. Ht. ἀναλόγως emendavit ut adnotat ipse Aub. deest hoc verbum in a. 20. ἀρίστους Ed. e B mg., sed παῖδας forte melius exhibet B. 26. ὄντα Θεόν edidi. ὄντα τὸν Θεὸν B. Θεὸν ὄντα Aub., qui adnotat Θεὸν deesse in apographo suo.

516 A. a εἰμι, τουτέστιν, ὅταν τῆς ἐπ' ἐμοὶ μικρᾶς τε καὶ χαμ
ἀποπαύσησθε διαλήψεως, ὅταν ὑψηλόν τε καὶ ι
φρονήσητε περὶ ἐμοῦ, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα
σητε, εἰ καὶ γέγονα δι' ὑμᾶς ἄνθρωπος καθ' ὑμᾶς,
κἄδε διαγνώσεσθε σαφῶς, ὅτι ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ
τοῦτο γὰρ εἰς ὑμᾶς ἔλεγον ἀρτίως· τί γὰρ ἂν ἔτ
λύσαι, φησὶ, τὸν ὅλως παραδεχθέντα Θεὸν ὑπάρχ
θινὸν, καὶ φῶς εἶναι τοῦ κόσμου; οὐ γὰρ δὴ πρὸς τ
κατοιχηθήσεταί τις μανίαν καὶ θράσος, ὡς καὶ τό
Supra ver. 13. b τολμᾶν "Ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής·" ψευδ
γὰρ οὐδαμῶς ἐφ' οἷσπερ ἂν λέγῃ Θεὸς φύσει καὶ ἀλ

Ἔστι τοίνυν προδηλότατον καὶ ἐκ τῶν τοῦ
ῥημάτων, ὅτι σμικρὰν ἔχοντες ἐπ' αὐτῷ τὴν ὑπόν
ἄνθρωπον εἶναι γυμνὸν, ἔρημόν τε τῆς κατὰ φύσιν
διενθυμούμενοι, πάντως δήπου καὶ ἀπιστήσομεν
αὐτῷ, καὶ οὐ παραδεξόμεθα Σωτῆρα καὶ λυτρωτή
τί τὸ ἐντεῦθεν; τῆς ἐλπίδος ἀποπεπτώκαμεν. εἰ
c πίστεως ἡ σωτηρία, φρούδη δὲ ἡ πίστις, τί τὸ
ἔτι; πιστεύοντες δὲ καὶ εἰς ὕψος αἴροντες τὸ θ
τὸν Μονογενῆ, καὶ εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐξ οὐρία
ἐρχόμενοι, καὶ τὸ παγχάλεπον τοῦ βίου διαθέοντες
πρὸς τὴν ἄνω μεθορμισόμεθα πόλιν, τὰς ἐκ τοῦ τ
τιμὰς ἐκεῖ κομιούμενοι.

ΑΛΛΩΣ ΤΟ ΑΥΤΟ.

Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τότε γνώσεσ
d ἐγώ εἰμι.

Πολλοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς περιαντλήσας λόγοις
Ἰουδαίων θυμὸν, σφριγῶντα πάλιν οὐδὲν ἧττον ὁρᾷ.

1. ἐμοὶ μικρᾶς] ἐμοῖς μικρᾶς (quasi ἐμοὶ σμικρᾶς) B. ἐμοὶ μικρᾶς c. vid. a. 2. τε] τι a. Cat. Harl. 4. καὶ εἰ inverso ordine a 5. ἐγώ εἰμι τὸ om. B. Holst. habent catenae. 8. πρὸς B. Hols 13. ἐπ' emendavit Aub. favente a. ὑπ' B. Ht. 15. πάντως] 27. λόγοις assumptum ex B.

μοῦντες γὰρ ἀφυλάκτως οὐ καταλήγουσιν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἄκυρον αὐτοῦ ποιοῦσι τὴν φωνὴν, καὶ ψεύστην ἀποκαλοῦσι δυσσεβῶς· τὸ γὰρ ὅλον εἰπεῖν "Ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν [Supra ver. 13.] "ἀληθὴς," τί ἂν ἕτερον εἴη λοιπὸν ἢ τοῦτο; ποτὲ δὲ πάλιν ἐξ ἀγάπης αὐτοῖς τὰ εἰς σωτηρίαν εἰσηγουμένῳ, καὶ διὰ τοῦτο λέγοντι, ὅτι "Ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπο- [Ib. 24.] "θανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν," ἀντηγείροντο θερμῶς, e καὶ τοῖς ἐξ ἀγάπης αὐτοῖς ῥήμασι τοὺς ἐξ ἀπονοίας ἀντεξάγοντες λόγους, ἔφασκον Σὺ τίς εἶ; [Ib. 25.] ἔδει τοίνυν τοῖς ἀκράτως οὕτως ἐγκεκυλισμένοις εἰς παράλογον θράσος τοῦ σωφρονίζοντος λόγου, καὶ μετριώτερον ἔχειν ἀναπείθοντος φρόνημα, χαλινὸν δὲ λοιπὸν ἐπιτιθέντος καὶ οὐχ ἑκούσῃ τῇ γλώττῃ. διὰ ταύτην αὐτοῖς ἠπείλει τὴν αἰτίαν ἐναργέστατα λέγων ὡς οὐ διαφεύξονται τὴν ἐφ' οἷς δυσσεβοῦσι κόλασιν, ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἀνεξικακοῦντα βλέπουσιν, ἀλλ' εἰς πέρας a [517 A.] αὐτοῖς τὸ δεινὸν διεξοιχομένης τῆς εἰς αὐτὸν δυσσεβείας, τουτέστι τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σταυροῦ, πάνδεινον ὑποστήσονται δίκην, καὶ ἀφόρητον ἀντιδέξονται συμφορὰν, τὴν ἐκ τοῦ πολέμου δηλονότι τοῦ πρὸς Ῥωμαίους, ὃς αὐτοῖς μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος συνέβη σταυρὸν ἐξ ὀργῆς τῆς ἄνωθεν παρὰ Θεοῦ. ὅτι δὲ ἔμελλον ὑπομεῖναι τὰ παγχάλεπα, σαφέστερόν που πάλιν αὐτοῖς ὁ Σωτὴρ κατεσήμαινε λέγων, ποτὲ μὲν πρὸς τὰς κλαιούσας γυναῖκας "Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, [S. Luc. xxiii. 28.] "μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμοὶ, κλαίετε δὲ ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα b "ὑμῶν·" ποτὲ δὲ πάλιν "Ὅταν ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ [Ib. xxi. 20.] "στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε ἐρεῖτε τοῖς ὄρεσι [Ib. xxiii. 30.] "Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς." εἰς τοῦτο γὰρ Ἰουδαίοις τὰ ἐκ τοῦ πολέμου περίεστι πάθη, ὡς τῆς ἐκείνων πείρας πᾶν εἶδος θανάτου γενέσθαι γλύκιόν τε καὶ αἱρετώτερον· τὴν δὲ τῆς χώρας αὐτῶν ἐξανάστασιν, καὶ

3. ὅλον B. Holst. ὅλως emendavit ut adnotat ipse Aub. 19. ὃς assumptum ex a., et ita conjecit Heyse. 20. ἐξ ὀργῆς τῆς emendat Heyse. ἐξοργισθεὶς Ed. Haec desunt in a. 27. καλύψατε B. κάμψατε ἐφ' Ht. Ed. Πέσατε B. πέσετε Ht. Ed.

τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν τούς τε ἐξανδραποδισμοὺς,
c ὠμοτάτην σφαγὴν, καὶ τοὺς ἐν ἑκάστῃ πόλει λιμοὺς
ἐν αὐταῖς τεκνοφαγίας, ἱστορεῖ καὶ Ἰώσηππος ἐν οἰκείο
γράμμασι. ὅταν οὖν, φησὶ, σταυρῷ παραδόντες τὸν
ἀνθρώπου τὴν ἀντίῤῥοπον ὑπομείνητε κόλασιν, καὶ
ἐμὲ τολμημάτων ἰσοστάθμους ἀντεκτίσητε δίκας, τότ
οντες γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ πάντα ἰσχύων, δηλονότ
εἰ γὰρ στρουθίον ἐν ἀθεεὶ πρὸς παγίδα τοῦ θηρεύον
εἰσβήσεται, πῶς δ' ἂν ὅλη χώρα, φησὶ, καὶ ἔθνος τὸ
μένον, πρὸς ὄλεθρον οὕτως βαδιεῖται παντελῆ, μ
πάντως τοῦτο γενέσθαι κατανεύσαντος τοῦ πάντω
d τοῦντος Θεοῦ; κακὸν οὖν ἄρα καὶ πάνδεινον ἡ Θεοῦ
φρόνησις εἰς πέρας ἄγουσα τῶν ἀπεύκτων. διὸ
Rom. ii. 4, 5. Παῦλός τισιν ἐπιπλήττει λέγων ὡς περὶ Θεοῦ "
" πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς
" μακροθυμίας αὐτοῦ καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χ
" τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει, κατὰ δὲ τὴν σκλη
" σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ
" ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς."

ΑΛΛΩΣ ΤΟ ΑΥΤΟ.

e
Μακροὺς διετέλεσε χρόνους τοῖς Ἰουδαίοις συν
μενος ὁ Χριστὸς, καὶ κατὰ πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, σ
γὴν προσλαλῶν, καὶ ἐν παντὶ σαββάτῳ προσδιαλεγ
καὶ μάθημα πολλάκις αὐτοῖς ἀφθόνως παραθεὶς τὸ
τελοῦν, ἐκάλει συχνῶς πρὸς τὸν διὰ τοῦ Πνεύματ
τισμόν· καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν, ἅτε δὴ καὶ Θεὸς ὑπ
518 A. a κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινός "Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κό
Supra ver. 12. ἀντέπραττον δὲ ταῦτα λέγοντι φρονοῦντες παραλο
Ib. 13. " Σὺ γὰρ, φησὶ, περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρ
" οὐκ ἔστιν ἀληθής." καὶ οὐ μέχρι τῶν ἐν ῥήμασιν

3. αὐτοῖς Migne. τεκνοφαγίαις B. emendavit Holst. 6. κλε [κλέοντες Cod.]. a. βλέποντες Ht. Ed. 8. ἀθεεὶ B. ὠθὲν Ht. Ed. ρας] + Θεοῦ B. 14. ὡς περὶ Θεοῦ om. Aub.

λογιῶν τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ τολμήματα, οὐδὲ ἐν μόνῳ τῷ διαλοιδορῆσαι φιλεῖν τὸ ἀτίθασον αὐτῶν συμπεπέρασται θράσος· ἐρχόμενοι δὲ διὰ πάσης ὠμότητος ἀφειδῶς, τελευτῶντες καὶ σταυρῷ καὶ θανάτῳ παρέδοσαν αὐτόν. ἐπειδὴ δὲ ἦν κατὰ φύσιν ζωὴ, διαῤῥήξας τὰ τοῦ θανάτου δεσμὰ, διεγήγερται μὲν ἐκ νεκρῶν, ἀποφοιτᾷ δὲ εἰκότως τῆς Ἰουδαίων βδελυρίας, καὶ τοῦ μὲν Ἰσραὴλ ἀπεπήδα καὶ σφόδρα b δικαίως, ἑαυτὸν δὲ πρὸς τὰ ἔθνη μετατιθεὶς, πάντας ἐκάλεσε πρὸς τὸ φῶς, καὶ τυφλοῖς μὲν οὖσιν ἀνάβλεψιν ἐχαρίζετο. Es. lxi. 1. συμβέβηκε τοίνυν μετὰ τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ θάνατον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τὰς μὲν τῶν Ἰουδαίων σκοτισθῆναι διανοίας, ἅτε δὴ καὶ ἐκχωρηκότος παρ' αὐτῶν τοῦ φωτὸς, τὰς δὲ τῶν ἐθνῶν καταλαμπρυνθῆναι καρδίας, ὡς ἐπιλάμψαντος αὐτοῖς τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ. Ὅταν οὖν ὑψώσητέ c φησι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι. ἀντὶ τοῦ Περιμενῶ τῆς ὑμῶν δυσσεβείας τὸ τέλος, οὐκ ἐποίσω δὲ πρόωρον ὑμῖν τὴν ὀργὴν, ἐκδέξομαι τὸ παθεῖν καὶ τὸν θάνατον, ὑπομενῶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο· ἀλλ' ὅτε σταυρῷ παραδῶτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἄνθρωπον γυμνὸν νομισθέντα παρ' ὑμῖν, τότε γνώσεσθε καὶ οὐχ ἑκόντες, φησὶν, ὡς οὐ διέψευσμαι λέγων ὅτι ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὅταν γὰρ ἑαυτοὺς σκοτισθέντας βλέπητε, πεφωτισμένην δὲ d τῶν ἐθνῶν τὴν ἀμέτρητον πληθὺν διὰ τὸ γενέσθαι με παρ' αὐτοῖς, πῶς οὐχὶ καὶ ἄκοντες συνερεῖτε λοιπὸν ὅτι φῶς εἰμι τοῦ κόσμου κατὰ ἀλήθειαν; ὅτι γὰρ ἔμελλεν τῆς Ἰουδαίων ἀποφοιτήσειν Συναγωγῆς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ὁ Σωτὴρ, οὐδενὶ μὲν ἀμφίβολον· πέπρακται γὰρ καὶ διήνυσται· πλήν ἐστί πως, μᾶλλον δὲ ἤδη σαφῶς καὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ περιαθρῆσαι λόγων "Ἕως γὰρ τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ." Infra xii. 35.

1. ἴστη conjicit Heyse. μόνῳ om. Aub. 7. τὸ B. τὸν Holst. τοῦ emendavit Aub. 8. μετατεθεὶς B. Ht. emendavit Aub. 17. πρόωρον assumptum ex B.a. προορῶν Ht. 20. παρ' ὑμῖν νομισθέντα inverso ordine a. 23. τὴν ἀμέτρητον τῶν ἐθνῶν inverso ordine b.c. Cord. 30. ἡ assumptum ex B.

e ἡ γὰρ τοῦ φωτὸς συστολή τε καὶ ἀναχώρησις
γένεσιν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἡ τοῦ φωτὸς παρουσία
ἀφανισμὸν ἐργάζεται. οὐκοῦν ἀποδείκνυται φῶς ὑ
κατὰ ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς, σκοτίσας μὲν Ἰουδαίους
ἀπ' αὐτῶν ἀποστάσεως, καταφωτίσας δὲ τὰ ἔθνη διὰ
αὐτὰ παρουσίας, καὶ πικρὸν μάθημα τοῖς Ἰουδαίοις
δεινῶν γέγονε πεῖρα.

519 A. a ΑΛΛΩΣ ΤΟ ΑΥΤΟ.

Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσ
ἐγώ εἰμι.

Ἐπείπερ εἰς τὴν σάρκα, φησὶν, ἀφορῶντες μόνην
ἄνθρωπον εἶναί με πιστεύετε, καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς ὑ
ἕνα νομίζετε, τὸ δὲ τῆς θεότητος ἀξίωμα, καὶ ἡ ἐ
δόξα, οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν ἄνεισι τὸν ὑμῶν· ἔσται
ὑμῖν ἐναργέστατον τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἐκ Θεοῦ Θεὸν
b χειν ἐμὲ, καὶ φῶς ἐκ φωτὸς, τὸ πάνδεινον ὑμῶν καὶ
νομώτατον τόλμημα, τουτέστιν, ὁ σταυρός καὶ ὁ ἐπ
τῆς σαρκὸς θάνατος. ὅταν γὰρ ἴδητε τῆς ἑαυτῶν ἀ
ἄπρακτον μὲν γενομένην τὴν ἔκβασιν, συντεθραυσμ
καὶ τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ πάγην· διαναστήσομαι
νεκρῶν· τότε καὶ οὐχ ἑκόντες ὡς ἐξ ἀνάγκης ἤδη
συνθήσεσθε τοῖς παρ' ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς γεγονόσι λόγ
Θεὸν εἶναι κατὰ φύσιν ὁμολογήσετε. κρείττων μ
c ἔσομαι θανάτου καὶ φθορᾶς, ὡς δὲ ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπ
τὸν ἐμὸν ἀναστήσω ναόν. ἀλλ' εἴπερ ἐστὶ τὸ θ
κρατεῖν καὶ τῶν τῆς φθορᾶς καταλαζονεύεσθαι
Θεῷ πρέπον τῷ κατὰ φύσιν, καὶ οὐχ ἑτέρῳ τῶν ὄντα
πῶς οὐ κατὰ πάσης ἐκποδὼν γενομένης ἀντιλογί
παντὸς ἐνδοιασμοῦ ἀναδειχθήσομαι πάντα διὰ τοῦτο

5. ὑποστάσεως B. emendavit Holst. 7. δεινῶν B. ἐθνῶν Ht. Ed.
om. B. habet a. ὑπάρχειν B. ὑπάρχοντα Ht. Ed. 19. τὴν assum
a.b.c. Cord. 25. τὸ B. τοῦ Ht. Ed.

ἰσχύων καὶ ἀκονητί; οὐκοῦν σημεῖον ἔσεσθαι τοῖς Ἰουδαίοις τὸν οἰκεῖον σταυρὸν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ, καὶ ἀπόδειξιν τὴν ἐναργεστάτην τοῦ κατὰ φύσιν αὐτὸν εἶναι Θεόν.

Τοῦτο δ' ἂν ἴδῃς αὐτὸν καὶ ἑτέρωθί που λέγοντα σαφῶς· d πολλῶν μὲν γὰρ καὶ ἀναριθμήτων τερατουργημάτων ἐπιδειχθέντων δι' αὐτοῦ, προσήεσάν ποτε πειράζοντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ λέγοντες "Διδάσκαλε θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον "ἰδεῖν·" S.Matth. xii. 38. ὁ δὲ ἐπείπερ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἰόντας ἐθεᾶτο διαλογισμοὺς, καὶ πικρῶς διενθυμουμένους οὐκ ἠγνόει "Γενεὰ," Ib. 39, 40. φησὶ, "πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον "οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· "ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας "καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν "τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας." ἀκούεις e ὅπως σημεῖον αἰτοῦσι τοῖς Ἰουδαίοις εἰς ἀπόδειξιν ὅτι Θεὸς ὑπάρχει κατὰ ἀλήθειαν, εἰ καὶ πειράζοντες ἔλεγον, οὐχ ἕτερον αὐτοῖς ἐπιδειχθήσεσθαί φησιν, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, τουτέστι, τὸν τριήμερον θάνατον καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν; τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας σημεῖον οὕτω μέγα καὶ περιφανὲς, ὡς τὸ καταλῦσαι θάνατον, καὶ ἀνατρέψαι φθορὰν, καίτοι κατὰ θείαν ἀπόφασιν τῆς ἀνθρωπείας κατακρατήσαντα φύσεως; ἤκουσε γὰρ ἡ ἐν Ἀδὰμ "Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ·" ἀλλ' ἦν ἐν a 520 A. Gen. iii. 19. ἐξουσίᾳ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ καὶ τέλος ἐπιθεῖναι ταῖς οἰκείαις ὀργαῖς, καὶ ταῖς εὐλογίαις ἀνατρέψαι τὸν ἐκ τῆς αὐτοῦ πάλιν ἀρᾶς ἰσχύσαντα θάνατον. ὅτι δὲ σφόδρα κατέφριττον Ἰουδαῖοι τὸ ἐκ τῆς ἀναστάσεως σημεῖον ὡς ἀναπεῖσαι δεινὸν ὅτι Θεὸς ὑπάρχοι κατὰ ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς, τὸ τελευταῖον αὐτῶν δραματούργημα διδάξει σαφῶς· ὡς γὰρ ἐπύθοντο τοῦ Σωτῆρος τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅτι οὐχ εὕρηται ἐν τῷ μνημείῳ,

6. οἱ Φαρισαῖοι assumptum ex B mg. 8. ἐπείπερ] ἐπεὶ Aub. αὐτοῖς B. αὐτῷ Holst. Ed. ἐθεᾶτο] + τοὺς ἑαυτὸν B. "Forte legendum εἰς ἑαυτὸν pro τοὺς ἑαυτόν." Heyse. 9. πικρὰς B. emendavit Holst. 27. δεινὸν ὅτι emendat Heyse. δηνονότι B. δηλονότι Ht. Ed.

b τεθορυβημένοι τε καὶ περιδεεῖς ἐπὶ τοῦτο γεγονότες λί
ἐκ τῶν στρατιωτῶν συκοφαντίας πολλοῖς ἐξωνεῖσθο
μασιν ἐμελέτων. δεδώκασι γὰρ ἀργύριον αὐτοῖς, ἵνα λ
S.Matth. xxviii. 13. "ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν
"μένων." μέγα τοιγαροῦν τὸ ἐκ τῆς ἀναστάσεως (
ἀναμφίλογον ἔχον τὴν ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι Θεὸν τὸν ']
ἐφ' ᾧ καὶ τῶν 'Ιουδαίων σκληρὰ καὶ ἀκαμπὴς διετ
καρδία.

6. 'Ιησοῦν B. υἱὸν Holst. Ed. 7. σκληρὰ B. ἡ σκληρὰ Ht.

ΚΕΦΑΛΗ Ε. c

Ὅτι οὐκ ἐλάττων ἐν δυνάμει καὶ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, μᾶλλον δὲ αὐτὸς σοφία καὶ δύναμις αὐτοῦ.

Καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ Πατὴρ, ταῦτα λαλῶ.

ΛΑΛΕΙ μὲν ἀνθρωπινώτερον, οὐχ ἑτέρως συνιέναι δυναμένων τῶν Ἰουδαίων, οὔτε μὴν ἀκρατῶς ἐπαΐειν ἀνεχομένων d παρ' αὐτοῦ τὰ θεοπρεπῆ. ἐπὶ γὰρ τοιούτων καὶ λίθοις αὐτὸν κατασφενδονῶντες ἁλίσκονται, βλασφημίαν αὐτοῦ καθορίζοντες, ὅτιπερ ἄνθρωπος ὢν, ἑαυτὸν ἐποίει Θεόν. ὑπεξελὼν τοιγαροῦν τῆς θεοπρεποῦς ἀξίας τὸ πλεῖον, καὶ πολὺ τῆς ἐπὶ τούτῳ λαμπρότητος ἀπαμφιέσας τὸν λόγον, ταῖς τῶν ἀκροωμένων ἀσθενείαις εὖ μάλα συμπλάττεται καὶ, ἐπείπερ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς διάνοιαν ἐρευνῶν εὑρίσκει Θεὸν οὐκ εἰδότας αὐτὸν, ἀνθρωποπρεπῆ ποιεῖται τὸν λόγον, ἵνα μὴ πάλιν e αὐτοῖς εἰς ὀργὴν ἀνακαίοιτο τὰ φρονήματα, καὶ τοῦ προσεδρεύειν κἂν γοῦν ἐκ μέρους αὐτῷ παραλόγως ἀποπηδήσειαν. γνώσεσθε τοίνυν φησίν "ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-"θρώπου ὅτι ἐγώ εἰμι·" γνώσεσθε πάλιν ὁμοίως, ὅτι ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ Πατὴρ οὕτω λαλῶ.

Καὶ τίς ἡ χρεία τῶν τοιούτων ῥημάτων εἰπέ μοι, ἐρεῖ τις τυχόν· τί δὲ πάλιν ἐν τούτοις διδάσκει ἡμᾶς Χριστός;

3. *αὐτὸς σοφία* B. *αὐτοσοφία* Holst. Ed. 8. *ἐπὶ γὰρ τοιούτων* recte ut vid. emendavit Ht. *ἐπεὶ γάρ τοι οὕτω* B. *αὐτὸν* B. *αὐτοῦ* Ed. 11. *τῆς—λαμπρότητος* B. Ht. *τῇ—λαμπρότητι* Aub. 16. *ἀνακαίοιτο* B. Ht. *ἀνακαίοι* Aub. 18. *τοίνυν* B. Ht. *τὰ νῦν* Aub.

521 A. a οὐκοῦν ἐροῦμεν εὐδιαστόλως ἕκαστα τῶν εἰρημένων ε
ἀπολεπτύνοντες· οὐ διαλελοίπατε, φησὶ, τοῖς ἐμοὶ
σκήπτοντες ἔργοις, ὡς ἐκτόπως τε καὶ ἀνοσίως ⁊
μένοις, κατεκρίνατε πολλάκις ὡς παρανομεῖν οὐ πα
μενον, ὡς τὰ ἀπᾴδοντα τῷ νομοθέτῃ δρᾶν εἰθιϲ
ἀπέλυον μὲν γὰρ τῆς οὕτω μακρᾶς ἀῤῥωστίας τὸν πι
ἠλέουν ἄνθρωπον ἐν σαββάτῳ. ἀλλ' ἰδὼν, φησὶν, ἐπὶ
φιλεγκλήμονας, τοὺς θαυμάζειν ὀφείλοντας, καὶ πολὺ
b ἐμοὶ πρεπόντων ἀπεσφαλμένους, ἀλλὰ καὶ ἔναγχος ἰ
πρὸς σωτηρίαν εἰσηγούμενος, καὶ βαδίζειν ἀνέπειθον
βούλεσθαι μετασχεῖν φωτός. εἶτα τὸ φῶς ὑμῖν τὸ ἀ
ἐπεδείκνυον· τὴν γὰρ ἐμαυτοῦ φύσιν ἐξηγούμενος, ἔ
Supra ver. 12. "Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου," ὑμεῖς δὲ πάλιν ἀβου
δρῶντες καὶ βουλόμενοι, τῶν ἐμῶν κατεξανέστητε
Ib. 13. ἀνέδην εἰπεῖν τετολμήκατε "Ἡ μαρτυρία σου οὐκ
c "ἀληθής." ὅταν οὖν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθ
τουτέστιν, ὅταν αὐτὸν περιβαλεῖσθε θανάτῳ, καὶ τι
θανάτου δεσμῶν κρείττονα βλέπητε· ἀναστήσομαι
νεκρῶν, ἐπείπερ εἰμὶ κατὰ φύσιν Θεός· τότε γνώσεσθέ
ὅτι οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ
οὕτω λαλῶ. μαθήσεσθε γὰρ ὅταν ἴδητε κατὰ φύσι
Θεὸν καὶ Υἱὸν, ὡς εἰμὶ μὲν ἰδιογνώμων οὐδαμῶς, σ
λητὴς δὲ ἀεὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ ὅσαπερ ἂν ἐρ
d ταῦτα καὶ αὐτὸς ποιεῖν οὐκ ὀκνῶν, λαλῶν δὲ πάλιν ὅ
αὐτὸν οἶδα λέγοντα. τῆς γὰρ αὐτῆς οὐσίας εἰμι τῷ
σαντι. ἐθεράπευον μὲν γὰρ τῷ σαββάτῳ τὸν πάρετον
δὲ πάλιν ἐπὶ τούτῳ διέκεισθε πικρῶς, ἀλλ' ἐνεργὸν ὑμῖ
Supra v. 17. δειξα τὸν Πατέρα καὶ ἐν σαββάτῳ· ἔλεγον γάρ "Ὁ

6. πάρετον B. Holst. παράλυτον Aub. 8. τοὺς θαυμάζειν ὀφείλοντας
θαυμάζειν ἐγκλήνοντας ὀφείλοντας B. τοῦ θαυμάζειν ὀφείλοντος Aub.
σφαλμένους B. ἐσφαλμένους Ht. Ed. 12. ἐπεδείκνυον B. ὑπεδείκνυον
18. δεσμῶν] κέντρων a. 21. γὰρ B. δὲ Ht. Ed. 23. ἀεὶ ass
ex B.a. 24. ὀκνῶν B. ὀκνῶ Ht. Ed. Statim λαλῶν B.a. λαλῶ
25. αὐτῆς οὐσίας hoc ordine B.a. γεγεννηκότι· ἐθεράπευσα a.
assumptum ex B.a. τῷ σαββάτῳ [σαβατων Cod.] B.a. κατὰ τὸ σάββ
πάρετον B.a. παράλυτον Ed. 27. ἐπὶ τούτῳ διέκεισθε B.a. πρὸς τοῦτ
Ht. πρὸς τοῦτο διάκεισθε e Cat. Harl. emendavit Aub.

“μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κἀγὼ ἐργάζομαι.” οὐκοῦν ἀπ’ ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν. πάλιν ἔλεγον Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἀλλ’ ᾠήθητέ τι λέγειν τῶν ἀπᾳδόντων αὐτῷ, κἂν τούτῳ πάλιν ὑμᾶς ἐδυσώπουν ὑποδεικνὺς λέγοντα περὶ ἐμοῦ e “Ἰδοὺ τέθεικά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν.” Es. xlii. 6. μάτην οὖν ἄρα καταιτιᾶσθε, φησὶ, τὸν ἀεὶ τῷ Πατρὶ συνεθέλοντα, καὶ ποιοῦντα μηδὲν τῶν ἀπᾳδόντων αὐτῷ, μήτε μήν τι λαλεῖν ἀνεχόμενον, ὃ μή ἐστι παρ’ αὐτοῦ. τουτονὶ τοῖς προκειμένοις οἶμαι δεῖν ἐφαρμόσαι τὸν νοῦν.

Ἀλλὰ τὸ πικρὸν ἡμῖν ἴσως ἐφαλεῖται θηρίον, τὸν χριστομάχον δὲ δηλονότι, φημὶ Ἀρειανόν· καταβοήσει δὲ ὡς εἰκὸς, καὶ λέγων ἀφίξεται „ Ἐξ οὐρίας, ὦ οὗτος, ἰόντα τὸν λόγον, „ τί βιάζῃ πάλιν ἐπὶ τὸ σοὶ μόνῳ δοκοῦν ἀντωθεῖν ἐπειγό„ μενος, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας παρακλέπτων δύναμιν οὐκ a 522 A. „ ἐρυθριᾷς; ἰδοὺ σαφῶς ὁ Υἱὸς οὐδὲν ἐξ ἑαυτοῦ δισχυρί„ ζεται δρᾶν, ἀλλ’ ὅπερ ἂν μάθοι παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, „ τοῦτο καὶ λαλεῖν, οὕτως οἶδεν ἐν ἀμείνοσιν ὄντα τὸν ἑαυτοῦ „ Πατέρα ἢ ἐν οἷς ἐστιν αὐτός.”

Τί οὖν ὦ βέλτιστε; πάλιν ὁ τοιοῦτος ἀντακούσεται, ἰσχὺν ἄρα καὶ σύνεσιν χορηγεῖται παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ἵνα καὶ δύνηταί τι δρᾶν καὶ λαλεῖν ἀνεγκλήτως; πῶς οὖν ἔτι Θεὸς κατὰ φύσιν, ὁ παρ’ ἑτέρου τὸ δύνασθαι καὶ φρονεῖν δανειζόμενος, καθάπερ οὖν ἔχει καὶ τῶν κτισμάτων ἡ φύσις; b τοῖς γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων λαχοῦσι τὴν γένεσιν, πᾶν ὅπερ ἂν γένοιτο προσὸν, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶ καὶ θεόσδοτον. ἀλλ’ οὐχ οὕτως ἐν Υἱῷ· Θεὸν γὰρ ἀληθινὸν ἡ θεία τε οἶδε καὶ κηρύττει γραφή. δεῖν γε οἶμαι τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ πάντα τελείως προσεῖναι τὰ ἀγαθά· τὸ δὲ τελείως οὐκ ἔχον

1. οὐδὲν ἀπ’ ἐμαυτοῦ ποιῶ inverso ordine a. 2. ἔλεγον] εἶπον a. 3. αὐτῶν ἡμῶν B. emendavit Holst. 10. πικρὸν emendavit Aub. e Cat. Harl. μικρὸν B. Ht. Statim ἴσως ἡμῖν inverso ordine a. 11. φημὶ] + τὸν Ht. Ed. 12. ὦ οὗτος ἰόντα B. ὦ οὑτωσὶ ὄντα (sic) Ht. . . . . . . ὄντα Aub. 15. ἑαυτοῦ a. αὐτοῦ Ed. 16. παρὰ] + τοῦ a. 17. λαλεῖ a. Cat. Harl. 20. ὁ Υἱὸς assumptum ex a. 21. καὶ prius assumptum ex a. ἀνεγκλήτως a. Cat. Harl. et sic conjecit Heyse. ἀνεκλαλήτως B. Ed. 27. γε prius] γε τε B. 28.—p. 40, 2. τὸ δὲ—Θεός B. τὸ δὲ τελείως οὐχ ἔχον inter congeriem confusionemque (clau-

κατά τι γοῦν ὅλως τῶν ὀφειλόντων θαυμάζεσθαι, πῶ
κατὰ φύσιν Θεός; ὅνπερ γὰρ τρόπον τὸ ἄφθαρ
ἀθάνατον προσεῖναι δεῖ πάντως αὐτῷ φυσικῶς,
c ἔξωθεν, οὐδὲ ἐπακτῶς, οὕτω καὶ τὸ ἐφ' ἅπασι τοῖς
παντέλειον καὶ ἀπροσδεές. εἰ δὲ κατὰ τὸν σὸν, ὦ
ἀνόσιόν τε καὶ ἀμαθῆ λογισμὸν ἀτελής ἐστιν ὁ Υἱὸς
τὸ δύνασθαι δρᾶν τὰ θεοπρεπῆ καὶ τὸ δεόντως λαλ
δὲ δύναμις καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὴν θείαν
τῷ Πατρὶ μᾶλλον ἁρμόσει καὶ οὐκ αὐτῷ τοσοῦτον τ
γόρημα. οὕτω γὰρ ταῦτα διαλαβὼν, οὐκ ἔτι τέλειο
χειν ἐρεῖς ἐν δυνάμει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἀλ
d τελείως σοφόν. ὁρᾷς οὖν ὅποι κατολισθαίνει πάλιν
ἀμαθίας τὸ θράσος. θαυμάζω δὲ ὅπως κἀκεῖνο τ
παρατρέχει διάνοιαν. κατὰ τίνα τρόπον, λέγε μοι,
Θεὸς καὶ Πατὴρ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει χορηγήσει τὸ δύν
πῶς ἂν τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν σοφωτέραν ἐργάσαιτο;
ἀνάγκη λέγειν ὡς ἐπί τι μεῖζον ἄνεισιν ἀεὶ, καὶ π
κατὰ βραχὺ πρὸς τὸ δύνασθαί τι καὶ πλέον τῆς
ἰσχύος αὐτῷ· ὅπερ ἐστὶν εὐηθές τε καὶ ἀδύνατον πα
ἢ δυσσεβοῦντας ὑπολαμβάνειν παρ' ἑτέρου νευροῦσθ
e λον αὐτόν. πῶς ἂν ἔτι καὶ τῶν δυνάμεων ὀνομάζοιτο
ὁ Υἱὸς, ἢ πῶς ἂν ἔτι νοοῖτο σοφία καὶ δύναμις, δ
μενος καθ' ὑμᾶς καὶ σοφούμενος παρ' ἑτέρου; ἄπ
δυσφημίας, καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας. ἢ γ
σαφῶς ὑπάρχειν ποίημα τὸν Υἱὸν, ἵνα πᾶσαν ἔχητ
βοῶσαν ὑμῶν τὴν θεόπνευστον γραφὴν, ἤγουν εἰ π
κατὰ φύσιν εἶναι Θεὸν, δότε δὴ δότε τελείως ἔχειν
τῆς θεότητος ἴδια. ἴδιον δὲ τῆς κατὰ φύσιν ἰδιότ
μήτε περὶ μηδὲν ἀσθενεῖν, μήτε μὴν τῆς ἀνωτάτω

sula bis et ter incepta) om. Holst. Lacuna in Ed. Haec et praeceden
in a. 1. θαυμάζεσθαι emendat Heyse. θαυμάζεσθε B. Ht. 3.
emendavit Ht. 6. τε alt. B.a. Ht. γε Aub. 17. λέγει B. emen
19. δύνατον B. emendavit Ht. 21. ἂν B. Ht. δ' ἂν e Cat. (post
vid. Aub. 25. ποίημα σαφῶς ὑπάρχειν inverso ordine a. 2
δότε a. Cat. Harl. δότε δὴ τὸ Ed. αὐτῷ B.a. αὐτὸν Ht. Ed. 28.
θεότητος a. et sic conjecit in notis Aub.

ἀπολιμπάνεσθαι, μᾶλλον δὲ αὐτὸ κατὰ φύσιν εἶναι σοφίαν a 523 A. καὶ δύναμιν· ἐν δὲ τῇ σοφίᾳ διδακτῶς οὐδέν· ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐν τῇ πρώτῃ τε καὶ ἀληθῶς νοουμένῃ δυνάμει τὸ δύνασθαί ποτε θεωρήσαιμεν ἐπακτόν.

Ἵνα δὲ καὶ αὐτὴν ἐξετάζοντες τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν, τὰ εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ βασανίσωμεν ἀκριβέστερον, καὶ τόδε τοῖς εἰρημένοις ἐποίσομεν. τί τοσοῦτον εἴργασται γεγονὼς ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς, ὃ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ πλεονεκτήσει δύναμιν; εἰκὸς γὰρ δήπου φάναι τινὰς τότε γὰρ ἠνύσθαι πρεπόντως εἰπεῖν, ἅτε δὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ δύνασθαι δανεισάμενον Ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ὅτι δαι- b μόνιον ἤλασεν, ὅτι τῶν ἀῤῥωστημάτων ἀφῆκε τὸν παράλυτον, ὅτι λεπρὸν τοῦ πάθους ἀπήλλαξεν, ὅτι τυφλοῖς δέδωκεν ὁρᾷν, ὅτι πληθὺν ἀνθρώπων οὐκ εὐαρίθμητον πέντε κατεκόρεσεν ἄρτοις, ὅτι θάλασσαν ἀγριαίνουσαν κατεκοίμισε λόγῳ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ἆρα καὶ ἀμείνω τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐροῦμεν ἐπίδειξιν; εἶτα πῶς εἰπέ μοι τὸν οὕτω μέγαν ἔστησεν οὐρανὸν, καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖν, πῶς ἐθεμελίωσε c τὴν γῆν, πῶς δὲ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τῶν ἐν τῷ στερεώματι γέγονεν ἐργάτης; πῶς δὲ ἔκτισεν ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, θρόνους καὶ κυριότητας, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ Σεραφίμ; ὁ δὲ ἐν τοῖς οὕτω μεγάλοις καὶ ὑπερφυέσιν, οὔτε δυνάμεως οὔτε μὴν σοφίας τῆς παρ' ἑτέρου δεηθεὶς, πῶς ἂν ἠπόνησεν ἐν τοῖς οὕτω μικροῖς, ἢ πῶς ἂν ἐδεήθη τοῦ διδάσκειν ὀφείλοντος, ἃ χρῆν λαλῆσαι πρὸς Ἰουδαίους, ὁ καὶ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ὡς σοφία δοξολογούμενος; ἀκούω γάρ τινος λέγοντος "Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ d Hier. x. 12. "αὐτοῦ, ὁ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ "ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν," πρὸς δέ γε

1. αὐτὸ a. αὐτῷ B. Holst. αὐτὸν Aub. 2. διδακτῶς B.a. διδακτὸς Ht. διδακτὸν Aub. οὐδ' ἂν B.a. [οὐδὲν B.] οὐδὲ Ht. Ed. 7. ἐποίσομεν B. ἐποίσωμεν Ed. 17. τὴν emendavit Aub. τοῖς B. τῆς Ht. 26. ἃ B. Ht. ὃν Aub.

Dan. ii. 20. τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος Δανιὴλ φησιν “ Εἴη τὸ ὄι
“ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι ἡ σοφ
“ σύνεσις καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐστιν.” εἰ δὲ αὐτοῦ,
τοῦ προφήτου λόγον, καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ σοφία ἐστ
λοιπὸν τῆς τῶν ἑτεροδόξων ἀνέξεται γλωσσαργί
ἑτέρου καὶ δύναμιν καὶ σοφίαν χορηγεῖσθαι λεγόι
σοφίαν καὶ δύναμιν εἶναι τοῦ Πατρός;

„ Ἀλλ' εἰ μέν τινα, φησὶν, ἐλέγομεν ἕτερον ἢ τ
e „ εἰς δύναμιν ἐπιχορηγεῖν τῷ Υἱῷ, ἤγουν διδάσκει
„ εὐλόγως ἂν τοῖς παρ' ἡμῶν ἐπεσκήψατε λόγοις,
„ ζομένῳ συνηγορεῖν ἐγνωκότες αὐτῷ· ἐπειδὴ δὲ
„ καὶ Πατέρα ταῦτα διδόναι φαμὲν, ποία λοιπὸν
„ ὑμῖν ἡ τῆς λύπης ἀναφανεῖσα πρόφασις;”

Οὐκοῦν εἰ μηδὲν ἀδικήσειν οἴεσθε τὸν Υἱὸν εἰς
κατὰ φύσιν ἀνόμοιον τῷ γεννήσαντι, κἂν χορηγε
λέγεται παρ' αὐτοῦ, τῶν νέων, ὦ ἄνθρωπε, δια
524 A. a λόγων, καὶ ἀναπείθου διὰ τούτου μὴ σκανδαλίζεσθ
δὲ αὐτῷ τὸ ἐν ἴσοις ὑπάρχειν κατὰ πάντα τῷ ἰδίῳ γ
καὶ κατὰ μηδένα παντελῶς ἡττᾶσθαι τρόπον ἢ λόγ
σε τοῦτο τῶν τῆς ὀρθότητος ἐξέλκει λογισμῶν, καὶ
ἃ μὴ θέμις ἀναπείθει περὶ αὐτοῦ, τί μάτην ἡμᾶς τ
σαθροῖς κατασοφίζεσθαι λόγοις ἐπιχειρεῖς; διοίσει γ
οὐδὲν κἂν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, κἂν ἕτερός
b ἐκεῖνον διδόναι τι λέγεται τῷ Υἱῷ. ἐπὶ γὰρ τῷ τ
ἅπαξ κατηγορούμενος, ποίαν ἂν ἔχῃ τὴν ὄνησιν,
ὑπάρχοι περιφανὲς τοῦ διδόντος τὸ πρόσωπον; τί
μοι διοίσει τῷ τὸ πλήττεσθαι παραιτουμένῳ τὸ

1. Δανιὴλ B. Holst. Ἱερεμίας correxit ut adnotat ipse Aub.
ἐστιν assumpta ex B. 5. γλωσσαργίας B. γλωσσαλγίας Ht. Ed.
γεῖσθαι] + τῷ υἱῷ Aub. 8. ἢ τὸ λεῖπον non sine dubitatione
ἠτολεῖπον B. ὑπολεῖπον Ht. Ed. Statim ἕτερον iterum exhibet B.
B. Ht. ὑμῖν e Cat. emendavit Aub. ἀναφανεῖσα B. Ht. ἀναφανεῖται ε
14. ἀδικήσειν οἴεσθε B. ἀδικεῖσθαι Ht. Ed. 17. τούτου B. τούτ
21. ἀναπείθει B. ἀναπείθῃ Ht. Ed. 23. αὐτὸς a. Cat. Harl. et
Heyse. ταυτῶς B. ταὐτῷ Ht. Ed. παρ' ἐκείνων B. emendavit Ht.
λέγοιτο a. 25. ἔχει B. emendavit Ht. ἔχει sine ἂν a. 26. ὑπάρχ

τυχὸν ἤγουν διαχρύσῳ παίεσθαι ῥάβδῳ; οὐ γὰρ τὸ τοιῶσδε
παθεῖν, ἀλλὰ τὸ μηδαμῶς παθεῖν ἀγαθόν. ἐλεγχομένου
τοιγαροῦν τοῦ Υἱοῦ, δυνάμεώς τε καὶ σοφίας ἐπιδεοῦς, ὅταν
φαίνηταί τι παρ' αὐτοῦ λαβὼν, καὶ ἐν τούτοις σύμπαν
ἔχοντος ἤδη τὸ κατηγόρημα, πῶς οὐκ εὔηθες κομιδῇ λόγοις
ἡμᾶς ἑώλοις κατακροτεῖν τοὺς ἀκροωμένους, καὶ τοῖς ἐξ c
ἀπάτης εὑρήμασι περιπλάττειν τὸ ἔγκλημα διὰ τοῦ δεῖν
οἴεσθαι τῶν μὲν ἄλλων οὐδένα, μόνον δὲ τὸν Πατέρα κατα-
δέχεσθαι χορηγόν; θαυμάζω δὲ ὅπως, καίτοι δοκοῦντας εἶναι
σοφοὺς, καὶ λόγοις τοῖς ἔξωθεν οὐ μετρίως ἐξησκημένους
πρὸς τὸ δύνασθαι διενθυμεῖσθαι πικρὰ, κἀκεῖνο διέλαθεν, ὅτι
τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατασμικρύνοντες χαρακτῆρα,
τουτέστι, τὸν Υἱὸν, οὐκ αὐτοῦ τοσοῦτον, ὅσον ἐκείνου κατη-
γορεῖν ἐγνώκατε, οὗ καὶ ἔστι χαρακτὴρ, οὕτως ἔχειν ἐξ d
ἀνάγκης ὀφείλοντος ὡς ἂν ἐν Υἱῷ διαφαίνηται.

„ Ἀλλ' ἐκβιάσεταί σε, φησὶν, ἡ τοῦ Υἱοῦ φωνὴ, πρὸς τὸ
„ καὶ οὐχ ἑκόντα συναινεῖν οἷς εἰπεῖν οὐκ ἀπηξίωσεν. αὐτὸς
„ γὰρ οὐδὲν ἐξ ἑαυτοῦ ποιεῖν ὡμολόγηκεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν
„ διδάσκοιτο παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ταῦτα λαλεῖν."

Ἀλλὰ σοὶ μὲν, ὦ γενναῖε, καὶ τὰ καλῶς εἰρημένα δο-
κούντων ἔχειν οὐκ ὀρθῶς, ἐπείπερ ἠρνήσω τῆς ἀληθείας τὸ
φῶς· ἡμεῖς δὲ πάλιν τὴν ἑαυτῶν βαδιούμεθα ὁδὸν, καὶ τὰ
συνήθη καὶ φιλὰ φρονήσομεν περὶ τοῦ Μονογενοῦς μετὰ τῆς e
πρεπούσης ἡμῖν εὐσεβείας τοῖς προκειμένοις προσβάλλοντες.
εἰ μὲν γὰρ εἴρηκεν ὁ Μονογενὴς Οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ,
λαμβάνων δὲ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ
τερατουργῶ καὶ θαυμάζομαι, ἦν μέν τις καὶ οὕτω λόγος
οὐδὲν ὅλως ὀφείλοντα διὰ τοῦτο κατηγορεῖσθαι δεικνύων
αὐτὸν, πλὴν ἔδοξέ πως ἂν εὐπροσωπότερον ἡμῖν ἀντιπράτ-

2. μηδ' ὅλως a. Cat. Harl. 16. σε assumptum ex B. 18. ἑαυτοῦ B. a. αὐτοῦ Holst. Ed. ὡμολόγησεν a. 20. σοὶ a. Cat. Harl. et sic emendavit Heyse. σὺ B. Ed. δοκούντων B. δοκείτωσαν a. Cat. Harl. δοκοῦντα Ht. Ed. 23. φιλὰ φρονήσομεν B. φιλοφρονήσομεν Ed. Statim περὶ assumptum ex B. 24. πρεπούσης] προσηκούσης B., sed πρεπούσης B mg. 26. δὲ assumptum ex a. τὸ δεδύνασθαι B. emendavit τὸ δύνασθαι Ht., sed conjicit Heyse: "fort. δὲ τὸ δύνασθαι."

τειν ὁ δι' ἐναντίας. ἐπειδὴ δὲ ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως
χθέντος οὐδενός Οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ φησιν, οὐ
525 A. a ἐροῦμεν αὐτὸν ὡς κατά τι γοῦν ἀσθενῆ τὴν ἰδίαν κ
σθαι φύσιν, ἀλλ' ἕτερόν τι σημαίνειν ἀληθὲς καὶ ἀ
ρητον. ἵνα γὰρ ἐπ' ἄνθρωπον μετασχηματίζοντες το
τὴν δύναμιν, ἴδωμεν ἀκριβῶς, ὅ φησιν· ἔστωσαν δ
ἄνδρες τυχὸν τὴν αὐτὴν δηλονότι λαχόντες φύσιν, ἰσ
τε ἀλλήλοις καὶ ὁμογνώμονες, εἶτα λεγέτω ὁ εἷς ἐ
'Απ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ· ἆρα ὡς ἀσθενὴς, ἢ καὶ δρ
οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ δυνάμενος τὸ τοιοῦτον φήσειεν ἂ
ἔχων ἐφ' ἅπασι συνευδοκητὴν καὶ ὁμογνώμονα τὸι
b καὶ συνεζευγμένον αὐτῷ; οὕτω μοι νόει καὶ ἐφ
μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦτο πολύ. ἐπειδὴ γὰρ ἐργαζο
παράδοξα παραλόγως ἐπεπήδων 'Ιουδαῖοι, ἄνω τε κ
τὴν τοῦ σαββάτου λύσιν ἐπαιτιώμενοι, καὶ παρ
ἐγκαλοῦντες αὐτῷ, λοιπὸν ἐφ' ἅπασιν ὁμογνωμονοῦ
συνευδοκητὴν ἐπεδείκνυε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τέχνη
πῶν τὸν ἀχάλινον τῶν ἀπειθούντων θυμόν. ἦν γὰρ
εἰκὸς ἀποφρίξαι μὲν ἤδη τινὰς τὸ ἐγκαλεῖν ἐθέλει
c πάντα δρᾶν λέγοντι κατὰ βούλησιν τοῦ Πατρὸς,
ἴδιον ἐν τῷ ἐκείνου δεικνύοντι θελήματι. τὸ δὲ πάν
θέλησιν τοῦ Πατρὸς ἐργάζεσθαι τὸν Υἱὸν, οὐκ ἐ
δείξει καὶ ὑπουργὸν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ
σιον. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς
ζῶσα βουλὴ, οὐχ ἕτερόν τι ποιεῖν ὁμολογεῖ παρ' ἃ
βούληται τυχὸν ὁ Πατὴρ, οὗ καὶ ἔστι καὶ σοφία καὶ
ἐπεὶ καὶ σύνεσις ἡ ἐν ἡμῖν οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς τι ποιεῖ,
δὲ τὸ ἡμῖν δοκοῦν ἀποπληροῖ. καὶ μικρὸν μὲν ἀ

4. ἀληθὲς B.a. Cat. Harl. ἀληθῶς Ed. 5. ἐπ' ἀνθρώπων a.
6. τινες ἄνδρες δύο inverso ordine a. 8. λέγετέ τις B. λέγεταί λεγέτω εἷς e Cat. Harl. emendavit Aub. ὁ assumpsi ex a. 10.
a. Cat. Harl. φήσαιεν ἂν B. φησιν Ht. Ed. 18. τὸ ἀχάλινον τῶν ἀπ θυμῶν B. emendavit Ht. 19. τῷ B. Ht. emendavit e Cat. ut
να
20. κατὰ] + τὴν a. 22. ἐλάττοναδείξει (quasi ἐλάττον ἀναδείξει) varietatis notavi ex a. 25. ζῶσα] ζωηρὰ a. Cat. Harl.

ἐκεῖνο τὸ παράδειγμα, πλὴν ἔχον εἰκόνα τῆς ἀληθείας οὐκ ἀμυδράν. καὶ ὥσπερ ἡ σύνεσις ἡ ἐν ἡμῖν οὐχ ἕτερον εἶναι d ταρ' ἡμᾶς τι λελόγισται· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τουτέστιν ὁ Υἱὸς, οὐχ ἕτερόν τι παρ' αὐτόν ἐστιν ὅσον εἰς οὐσίας ταυτότητα λέγω, καὶ φύσεως ἀπαράλλακτον ὁμοιότητα· Πατὴρ γάρ ἐστιν ὁ Πατὴρ, καὶ Υἱὸς ὁ Υἱὸς ἰδιοσυστάτως.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτό φησιν ὅτι Καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ Πατὴρ ταῦτα λαλῶ, νομιζέτω μηδεὶς μαθήσεως ὅλως τῆς κατά τι γοῦν ἐπιδεᾶ καθεστάναι τὸν Υἱόν· πολλὴ γὰρ ἐν τούτοις ἡ τῶν λογισμῶν ἀτοπία· σημαίνει δέ τι τοιοῦτον ἡ e τοῦ λόγου δύναμις. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ συνιέναι τῶν ἀγαθῶν τι οὐκ ἰσχύοντες, οὐ μόνον ἐφ' οἷς εἰργάζετο παραδόξως ἐσκανδαλίζοντο, ἀλλὰ καὶ ὅτε τι τῶν θεοπρεπῶν ῥημάτων ἐφθέγγετο τοῦτο παθόντας ἴδοι τις ἄν· καὶ γοῦν λέγοντός τε καὶ ἀληθεύοντος Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, διεπρίοντό τε καὶ τὰ πάνδεινα χρῆναι τολμᾶν διεσκέπτοντο. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἵνα μάτην αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ λελυττηκότας ἐλέγξῃ, τοὺς ἑαυτοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ a 526 A. καὶ Πατρὸς εἶναί φησιν, ἀνθρωπινώτερον μὲν τό Ἐδίδαξεν εἰπών. πλὴν οὐκ ἔξω θεωρίας λεπτῆς τὴν ἀπὸ τῆς λέξεως εὑρήσομεν δύναμιν· καὶ εἰ μὴ δέχοιτο τυχὸν ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς τὰ ἀνθρώπινα, μάλιστα μὲν ἀδικεῖ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν λόγον. ἐταπείνωσε γὰρ ἑαυτὸν ὁ Μονογενὴς ἄνθρωπος γεγονὼς, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις λαλῶν ὡς ἄνθρωπος. πλὴν ἴστω πάλιν ὡς οὐδὲν ἀδικήσει τὸν Υἱὸν εἰς ἀξίωμα τὸ θεοπρεπὲς τὸ εἰπεῖν Καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ Πατὴρ b οὕτω λαλῶ· πανταχόθεν γὰρ ὑγιῶς ἔχοντα καὶ καλῶς καὶ τοῦτον αὐτοῦ τὸν λόγον ἐπιδείξομεν. ἀποκρινάσθω δὲ ἡμῖν

1. ἐχρῆν B. Holst. ἔχον e Cat. Harl. emendavit Aub. 2. εἶναι παρ' ἡμᾶς τι λελόγισται B. Ht. τι παρ' ἡμᾶς εἶναι λελόγισται inverso ordine a. εἶναι παρ' αὐτόν ἐστιν (sic) Aub. 4. τι assumptum ex B.a. 10. καθιστάναι B. Ht. καθεστάναι e Cat. Harl. Aub. 13. τι τῶν ἀγαθῶν inverso ordine a. 17. χρῆναι B. δεῖν Ht. Ed. Pauca desunt in a. 19. λελυττηκότας a. Cat. Harl. λελυπηκότας Ed. 25. λαλῶν] λέγει a.

διερωτῶσιν ἐκεῖνος τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων
γορος Τίς εἰπέ μοι τὸ βρέφος τὸ ἀρτιγενὲς τῇ ἀ
διδάσκει κεχρῆσθαι φωνῇ; διὰ τί μὴ βρυχᾶται
λέοντα, ἤγουν ἕτερόν τι τῶν ἀλόγων ζῴων ἀπ
ποτε; ἀλλ' ἔδει δήπου πάντως, καὶ ἐπ' ἐκεῖνο δρα
c κοινὸν καὶ πᾶσι κατειθισμένον· ἡ φύσις διδάσκα
τὴν τοῦ σπείροντος ἰδιότητα τὸ ἐξ αὐτοῦ διαπλ
ἔστιν οὖν ἄρα μαθεῖν ἀδιδάκτως παρὰ τῆς φύσεως,
οὕτως εἴπω, τῆς τοῦ σπείροντος ἰδιότητος ἐντεθε
γεννήματι. οὕτω τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενὴ
παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐν τούτοις διισχυρίσατο. ὅ
ἐστιν ἡμῖν ἡ φύσις, τοῦτο δὴ πάντως αὐτῷ νοοῖτ' ἂ
ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ ὥσπερ ἡμεῖς, ἐπείπερ ἄνθρ
d ἐξ ἀνθρώπων ἐσμὲν, ἀδιδάκτως μανθάνοντες π
φύσεως λαλοῦμεν ἀνθρωποπρεπῶς, οὕτω καὶ αὐτὸς
Θεὸς ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἔμαθεν ὥσπερ
ἰδίας φύσεως λαλεῖν, ὡς Θεὸς, καὶ τὰ πρέπον
διαλέγεσθαι, ὅπερ ἐστίν Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κό
γὰρ οἶδεν ἑαυτὸν ὄντα· διὰ τὸ ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατ
ἐστι γὰρ ἐκ φωτός· τοῦτο μαθεῖν ἔφη παρ' αὐτοῦ, ἀ
τινα μάθησιν τῶν θεοπρεπῶν ἔργων τε καὶ λόγω
τοῦ γεννήσαντος ἰδιότητος ἔχων καὶ φύσεως, ὥσπε
e καίοις θεσμοῖς εἰς ταυτοβουλίαν τὴν ἐφ' ἅπασι καὶ
λογίαν ἀναβαίνων τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. πῶς γὰρ οὐ
ἐν θελήσει ταὐτὸν, καὶ τὸ ἐν λόγοις ἴσον τε κα
ἀναμφιλόγως ἐνυπάρχειν τοῖς, οἵ γε μίαν ἔχουσι τὴν
ἐπὶ Θεοῦ δὲ πάντως ὁ λόγος, οὐκ ἐφ' ἡμῶν· ἡμᾶς
καὶ ἠθῶν παρατροπαὶ, καὶ θελημάτων διαφοραὶ, κα
πλεονεξίαι τῶν τοῦ πρέποντος ἐξέλκουσιν ὅρων· ἡ
τε καὶ ἀπεριννόητος φύσις, ὡσαύτως ἔχουσα διὰ πα

1. Legendumne ἐκεῖνο? 3. τὸν om. Aub. habent B.a. Holst. μιμεῖται a. Aub. ἀπομιμᾶται B. Ht. 7. διαπαλλάττουσα B. Ht. e Cat. Harl. Aub. 8. μαθεῖν ἀδιδάκτως hoc ordine B.a. 13. ἡμ B.a. desunt haec verba in Ht. ἡμεῖς, ἐπειδήπερ e Cat. Harl. ut adnotat 23. θεσμοῖς B. Ht. δεσμοῖς e Cat. Harl. Aub. et sic ut vid. a.

ἐν τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς ἀκλονήτως ἐρηρεισμένη, ποίαν ἔχοι τὴν ἐφ' ἕτερόν τι παρατροπήν· ἢ πῶς οὐχὶ πάντως δραμεῖται a 527 A. κατ' εὐθὺ τοῦ ἰδίου σκοποῦ, καὶ τὰ ἑαυτῇ πρέποντα καὶ λαλήσει καὶ ἐξεργάσεται; τῆς αὐτῆς οὖν οὐσίας ὑπάρχων ὁ Μονογενὴς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ γεννήτορα, καὶ τοῖς τῆς μιᾶς θεότητος ἀξιώμασι διαπρέπων, πάντως δήπου καὶ ἀναγκαίως ἐργάσεται μὲν ἅπερ ἂν ἐργάσαιτο καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν· λαλήσει δὲ πάντως τὰ τοῦ γεννήσαντος, οὐχ ὡς ὑπουργὸς ἢ κεκελευσμένος ἢ ὡς μαθητὴς, ἀλλ' ὡς φύσεως ἰδίας ἔχων καρπὸν, τὸ καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς χρῆσθαι λόγοις. ἐν τούτῳ γὰρ δια- b φαίνεται σαφῶς καὶ λοιδορίας ἁπάσης ἀμοιροῦν τὸ μὴ λέγεσθαί τι παρ' αὐτοῦ.

Καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον. 29

Ἐν τούτῳ δείκνυσιν ἐναργῶς ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διερμηνεύει βουλὴν, οὐκ αὐτὸς ἔχων ἑτέραν παρὰ τὴν ἐν ἐκείνῳ· πόθεν; αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ζῶσα καὶ ἐνυπόστατος βουλή τε καὶ θέλησις τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν, κατὰ c τὸ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν εἰρημένον ὑπό τινος τῶν ἁγίων "Ἐν Ps. lxxii. 24.
"τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με," καὶ πάλιν "Κύριε, ἐν τῷ Ps. xxix. 8.
"θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν," πάντα γὰρ ἐν Χριστῷ τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἀλλ' ὡς εἰς γνῶσιν ἐκφέρων τὴν ἡμετέραν τὰ ἐν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ὅνπερ γὰρ τρόπον τὰ ἐν τῷ βάθει τῆς ἡμετέρας διανοίας ὁ προφορικὸς ἡμῶν οὗτος καὶ διὰ γλώσσης προχεόμενος σαφηνίζει λόγος, καὶ τὴν ἐν τῷ νῷ θέλησιν τὴν ἐπί τισι δηλονότι φημὶ, καθάπερ τι μάθημα λαβὼν, καὶ ἐξ αὐτῆς d

1. ἔχοι] ἕξει a. Cat. Harl. 5. αὐτοῦ a. 6. διαπρέπων πάντως B. διαπρέπων a. διαπρεπόντως Holst. Ed. 8. πάντως] πάντα a. 12. μὴ assumptum ex a. 19. ἐν βίβλῳ ψαλμῶν B. ἐν τῷ [τῇ Aub.] βίβλῳ τῶν ψαλμῶν Ht. Aub. 24—p. 48, 8. Haec citat collectio Patrum testimoniorum Syriace, in Museo Britannico adservata [Codd. Add. 14532, fol. 125; 14533, fol. 86; 12155, fol. 20 v.].

ἐπὶ τὸ τοιῶσδε τυχὸν λαλεῖν ὁρμώμενος· οὕτω πά
βοῦντες ὑποτοπήσωμεν τὴν τοῦ παραδείγματος
ἀναβαίνοντα τὸν Υἱὸν, ἐπείπερ ἐστὶν αὐτὸς καὶ Λ
σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὰ ἐν αὐτῷ διαλέγεσ
ἐπείπερ ἐστὶν οὐκ ἀνυπόστατος ὥσπερ ὁ ἀνθρώπι
ἐνούσιός τε καὶ ζῶν ὡς ἰδίαν ἔχων ἐν Πατρὶ
Πατρὸς τὴν ὕπαρξιν, οὐκ εἶναι μόνος ἐνθάδε φησίν,
μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν πέμψαντα αὐτόν. ὅταν δὲ λέγῃ
e ἐμοῦ, σημαίνει τι πάλιν θεοπρεπές τε καὶ μυστικόν
δήπου νομιοῦμεν ἐκεῖνο λέγειν αὐτὸν, ὅτι ὥσπερ ἂν
μετὰ προφήτου Θεὸς, συνασπίζων δηλονότι τῇ οἰκε
μει, καὶ ταῖς εὐμενείαις ἐπικουρῶν ἤτοι ταῖς διὰ το
ματος ἐλλάμψεσιν εἰς προφητείαν ἐγείρων, οὕτω
αὐτοῦ τὸν γεννήσαντα· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις τίθησι
ἐμοῦ καθ' ἕτερον τρόπον· εἰς τὴν αὐτὴν γάρ μοι φύ
ὁ πέμψας μέ φησι, Θεὸς δηλονότι καὶ Πατήρ.

Κατὰ τόδε νοήσεις τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἐν τῷ
528 A. a κείμενον Ἡσαΐᾳ περὶ Χριστοῦ "Γνῶτε ἔθνη καὶ
Es. viii. 9, 10. "ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς," ἁρμόσει μὲν γὰρ ὁ ἐπ
λόγος καὶ ἐπ' αὐτῷ τὴν τοῦ σώζεσθαι πεποιημένοις
φασὶ δὲ ὅμως καὶ οὗτοι τό Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, οὐ
ἂν εἴ τις ὑπονοήσαι τυχὸν, ὅτι συνεργὸς μὲν
συμπαραστάτης ἔσται Θεὸς, ἀλλ' ὅτι μεθ' ἡμῶν, τ
ἐξ ἡμῶν. ἄνθρωπος μὲν γὰρ γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λ
ἐν τούτῳ πάντες διασεσώσμεθα, καὶ διεῤῥήξαμεν
θανάτου δεσμὰ, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀπεδ
φθορὰν, ἐπείπερ καταβέβηκεν εἰς ἡμᾶς, καὶ μεθ
b γέγονεν ὁ ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχων Θεὸς Λόγος.

3. αὐτὸς ὁ Θεὸς (= αὐτὸς) B. et ita Syr. αὐτὸς Θεὸς Ed. 7. μόνος] + ὡς Holst. Ed. invitis B. Syr. 9. τε assum 12. ἐπικουρῶν emendat Heyse. ἐπίκουρον B. Ed. 15. ἐστὶν ass B.a. 17. νοήσεις τὸ B.a. νοήσοιτο Ht. Ed. 18–20. Γνῶτε—λόγ fere Ht. μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, γνῶτε ἔθνη . . . . ὁ λόγος Aub. 20. ἐπ' αὐτοῦ Ht. Ed. 24. ἐξ] εἰς ἐξ haud male ut vid. Aub. εἰς non habet autem (e sil.) a. 25. διεσώσμεθα B. Ht. διασεσώσμεθα en vid. Aub.

οὖν ἐν τούτῳ νοοῦμεν τὸ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς, ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἡμῖν γέγονε φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Λόγος, οὕτω κἀνθάδε τὴν ἴσην τοῖς θεωρήμασιν ἀναλογίαν ἀποσώζοντες ὅταν λέγῃ Χριστός Ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστι καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον, ἐκδεξόμεθα σαφῶς ἐκεῖνο σημαίνοντα μυστικῶς, ὅτι, καθάπερ ἤδη προείπομεν, εἰς τὴν αὐτήν μοι φύσιν ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ οὐκ ἀφῆκέ με μόνον. καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἀμήχανον, μὴ οὐχὶ πάντως ἔχειν μετ' ἐμαυτοῦ τὸν ἐξ οὗ γεγέννημαι Θεὸν καὶ Πατέρα. c

Καὶ ἴσως ἐρεῖ τις καὶ διερωτήσει φιλομαθέστερον Διὰ ποίαν αἰτίαν αὐτὸς τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Σωτὴρ, ἢ τί τὸ πεπεικὸς ἐπὶ ταύτην αὐτὸν ἰέναι τὴν ἐξήγησιν;

Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτα καὶ ἡμεῖς ἀπολογησόμεθα, χρησίμως καὶ ἀναγκαίως ἐπιδεικνύντες αὐτὸν τοῖς ἤδη προειρημένοις ἐπιτιθέντα καὶ τοῦτο. ἐπειδὴ γὰρ εἴρηκεν ὅτι "καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ Πατὴρ ταῦτα λαλῶ," (Supra ver. 28.) ἀναγκαίως ἤδη συνόντα τε καὶ ὁμοούσιον ἑαυτῷ δεικνύει τὸν Πατέρα, ἵνα πιστεύηται λοιπὸν τὰ ἐκείνου λαλῶν ὡς Θεὸς τὰ ἐκ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς d φυσικῆς τοῦ γεννήσαντος ἰδιότητος ἐπὶ τὸ λέγειν τὰ θεοπρεπῆ παρορμώμενος, καθαπεροῦν τὰ ἀνθρώπων τέκνα μάθησίν τινα παρὰ τῆς φύσεως ἀδίδακτον ἔχοντα, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνωτέρω προειρήκαμεν, οἶδεν ἀληθῶς τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια. (Supra 526 b c.) οὐ σκανδαλιστέον τοιγαροῦν, ὅταν τι λέγῃ μαθεῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· οὐ γὰρ διὰ ταύτην ἔσται τὴν αἰτίαν ἐλάττων αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἔκφυλός τις κατ' ἐκείνους εὑρεθήσεται· καὶ λογισμῷ τοιῷδε τὸ πρᾶγμα κατασκεψώμεθα. οὐ γὰρ ἐν τῷ εἰδέναι τι τυχὸν, ἢ μὴ εἰδέναι ὁ e τῆς οὐσίας δοκιμάζεται λόγος, ἀλλ' ἐν τῷ τί ἕκαστον κατὰ φύσιν ἐστίν· οἷον φέρε εἰπεῖν Παῦλος ὑποκείσθω καὶ Σιλουανός· καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἴστω καὶ πεπαιδεύσθω τελείως τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον· ἔλαττον δέ πως ἢ κατὰ

2. καὶ om. a. 4. με assumptum ex a. 11. αὐτὸς] ὁ αὐτὸς B. 18. ἐκ om. a. 20. καθαπεροῦν B. καθάπερ Holst. Ed. τὰ] + τῶν a. 21. αὐτοδίδακτον a. Cat. Harl. 26. παρασκεψώμεθα Migne.

τὸν Παῦλον ὁ Σιλουανός. ἆρ' οὖν οὐχ ὅμοιοι κα
φύσιν, ἢ ὑπερέξει κατὰ τὸν οὐσίας λόγον ὁ Παῦ
Σιλουανὸν, ἐπείπερ ἔγνω μειζόνως ἢ κατ' ἐκεῖνον τοῦ
ρίου τὸ βάθος; ἀλλ' οὐδένα ληρεῖν εἰς τοσοῦτον ὑ
529 A. a βάνω, ὡς νομίσαι ποτὲ διηλλάχθαι τὴν φύσιν αὐτ
τὸ ἐν γνώσει μεῖζον ἢ ἔλαττον. ὅτε τοίνυν οὐκ ἐι
μαθεῖν ἢ διδάξαι, τὰ τῆς οὐσίας ἀκριβῶς δοκι
καθάπερ εἰρήκαμεν, οὐδὲν ἀδικήσει τὸν Υἱὸν εἰς τ
κατὰ φύσιν Θεὸν, ὅταν τι λέγῃ καὶ μαθεῖν παρὰ τ
Πατρός. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοουσ
ἐξοιχήσεται, μένει δὲ πάντως ὅπερ ἐστὶ, τουτέστι,
Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός.

Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς Πῶς οὖν; ἐν γνώσει μείζων ὁ
διὰ γὰρ τοῦτο διδάσκει τὸν Υἱόν. ἐροῦμεν δὲ πά
b μάλιστα μὲν ἤδη διὰ πολλῶν ἀπεδείξαμεν λόγων ὅτ
σεως καὶ διδασκαλίας ἀπροσδεὴς ἡ σοφία τοῦ Πατ
πολλοὺς ἐπὶ τούτῳ συνείροντες λογισμοὺς, εἰς
δυσφημίαν καταστρέφοντα τὸν λόγον ἐξηλέγχομε
σοι κἀκεῖνο πρὸς τούτοις εἰπεῖν ἀναγκαῖον ἤδη φαίνε
σπουδὴ τῷ Υἱῷ καὶ πολλὴ λίαν ἡ ἐπιτήρησις τ
κολοβοῦν ἀεὶ τὸ ἴδιον ἀξίωμα, καὶ οὐ σφόδρα θεο
διαλέγεσθαι διὰ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, καὶ τὴν
δι' ἡμᾶς ἀναληφθεῖσαν ταπείνωσιν. ποῦ γὰρ καταβ
c ἢ ἐκ ποίων εἰς οἷα μετέστη λοιπὸν, εἰ μὴ λαλεῖ
ὑποβεβηκότως καὶ τῆς θεοπρεποῦς δόξης οὐ λίαν ἐπ
διὰ γάρ τοι τούτων πολλάκις, καὶ ἅπερ οἶδεν ὡς
ἀγνοεῖν ὡς ἄνθρωπος σχηματίζεται. ὄψει δὲ τοῦτο
ἐν ἱστορίᾳ τῇ κατὰ τὸν Λάζαρον τὸν ἐκ Βηθανίας φ
καὶ παραδόξῳ δυνάμει καὶ θεοπρεπεστάτῃ φωνῇ τεθ
ὄντα καὶ ὀδωδότα, λοιπὸν παλινδρομῆσαι πρὸς ζωὴ

2. τὸν prius] + τῆς Holst. Ed. 8. εἰς τὸ om. Aub. 9. τε
τι λέγῃ emendavit Ht. 18—p. 51, 10. Haec citat Severus contra
Grammaticum, citatur Syriace in Cod. Add. 12. 157, fol. 29. (sec. vii
in Mus. Brit. asservato. 27. ὄψει δὲ δὲ (sic) B. conjicit δὲ δὴ H
exhibet Syr. id quod Aub. 29. τεθρήμμερον B. Ht. τετριήμερον (sic

σκεύασεν· ἀλλ' ὅρα μοι τὴν ἐν τῷ πράγματι πεπλασμένην οἰκονομίαν. εἰδὼς γὰρ ὅτι τέθνηκε Λάζαρος, καὶ τοῦτο d προειρηκὼς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὡς Θεὸς, ἀνθρωπίνως ἀπεπύθετο "Ποῦ τεθείκατε," λέγων, αὐτόν. ὦ παραδόξου (Infra xi. 34.) πράγματος. ὁ μακρὰν που τῆς Βηθανίας διαιτώμενος, καὶ οὐκ ἀγνοήσας ὡς Θεὸς, ὅτι τέθνηκε Λάζαρος, πῶς ἐζήτει μαθεῖν τὸ μνημεῖον; ἀλλ' ἐρεῖς ἄριστά γε φρονῶν, ὡς ὑπεπλάττετο τὴν ἐρώτησιν οἰκονομῶν τι χρήσιμον. δέχου τοίνυν κἀν τούτῳ πάλιν οἰκονομικῶς, ἅπερ οἶδεν ὡς Θεὸς, ταῦτα λέγοντα μαθεῖν παρὰ τοῦ Πατρός· παροτρύνεσθαι δὲ e οὐκ ἐπιτρέπων μειζόνως τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν, καὶ τὸν τῶν ἀμαθεστέρων κολάζων θυμὸν, οὐκ ἄκρατον εἰς αὐτοὺς τὸν θεοπρεπῆ λόγον εἰσφέρει, καίτοι πρέπον οὕτω μᾶλλον αὐτῷ διαλέγεσθαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἄνθρωπον ἔτι καὶ ψιλὸν ὑπάρχειν αὐτὸν ὑπενόουν, τοῖς ἀνθρωποπρεπέσι λόγοις κεράσας ὥσπερ τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, μετριώτερόν πως ἢ καθ' ἑαυτὸν οἰκονομικῶς προσλαλεῖ "Ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτοῦ ποιῶ πάντοτε· δέχου μοι πάλιν κἀν τούτῳ τὴν λύσιν τοῦ δοκοῦντος εἶναι a 530 A. δυσχεροῦς, καὶ περιάθρει σαφῶς διερμηνευόμενον ὀρθῶς τό "Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ." διὰ γὰρ τοῦτο, φησὶ, μηδὲν (Supra ver. 28.) ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιεῖν διεμαρτυράμην ὑμῖν ἔναγχος προσλαλῶν, ἐπείπερ ἔθος ἐμοὶ καὶ τριβὴ μηδὲν ἀπᾷδον ἐργάζεσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, μηδὲ εἰδέναι τι δρᾶν, εἰ μὴ ὅπερ ἀρέσκει τῷ φύσαντι. πρόδηλον οὖν ἄρα λοιπὸν ὡς ἐν τούτῳ καὶ μόνον τὸ μηδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν τὸν Υἱὸν νοηθήσεται, ἐν τῷ τὰ ἀρεστὰ πράττειν ἀεὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὡς εἴπερ εἰ μὴ τῶν τοιούτων εἰργάζετο τυχὸν, ἔδρασεν ἄν τι καὶ ἀφ' b ἑαυτοῦ, τουτέστι, τὸ παρὰ βούλησιν τοῦ γεννήσαντος. οὐκ ἄρα διὰ τὸ ἡττῆσθαι τῆς πατρῴας ἀρετῆς, οὐδὲ διὰ τὸ μὴ δύνασθαί τι κατορθοῦν ἐξ ἰδίας ἰσχύος, οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ

15. ὑπάρχειν αὐτὸν hoc ordine B. 18. αὐτοῦ B. αὐτῷ a. Holst. Ed. 21. οὐδὲν ποιῶ hoc ordine B. μηδὲν B. οὐδὲν Ht. Ed. 25. οὖν ἄρα λοιπὸν om. Aub.

ποιεῖν ἐν τούτοις διισχυρίσατο, ἀλλ' ἐπείπερ ἰσο
ἐστὶ καὶ συνεθελητὴς ἀεὶ τῷ γεννήσαντι πρὸς πᾶν
καὶ οὐδὲν μελετήσας κατὰ μόνας ὥσπερ καὶ διηρ
ἐπιτελεῖν. καὶ οὐ δήπου νομιοῦμεν εἰς ἐκτόπους
c κατολισθαίνοντες προαιρετικήν τινα καὶ ἐκτικὴν ἀρε
δείκνυσθαι τὸν Υἱὸν ἐν τούτοις, φύσεως δὲ μᾶλλον ἀ
καρπὸν, οὐκ ἀξιούσης τὸ θεοπρεπὲς ἐν τῷ τι βουλ
δρᾶν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κτισμάτων ἅτε δὴ καὶ τρ
δυναμένων ἐπὶ τὰ χείρω, καὶ μεταβολαῖς ὑπείκειν
ἀμεινόνων ἐπὶ τὰ αἰσχίονα, καρπὸς ἂν εἴη θεοσεβοῦς
φιλαρέτου γνώμης τὸ ἀγαθόν. ἐπὶ δέ γε τῆς θείας
πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας οὐχ οὕτως. ἀλλοιώσει
d καὶ τροπῆς ἁπάσης ἐξῃρημένης, καὶ τόπον οὐκ ἐ
οὐδένα, καρπὸς ἔσται λοιπὸν οὐσίας ἀπαραποιήτου τ
θὸν, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ ἐν πυρὶ τὸ θερμὸν, ἢ ἐν χ
ψυχρόν· οὐ γὰρ ἐν θελήσει τὸ πῦρ τὴν ἰδίαν ἐνέργει
ὁρᾶται, φυσικὴν δὲ μᾶλλον καὶ οὐσιώδη, ἑτέρως ἔ
δυνάμενον, εἰ μὴ ἄρα ποιεῖν τοῖς τοῦ πεποιηκότος ἐκβ
νεύμασιν. οὐκοῦν οὐ καθάπερ ἡμεῖς, ἀλλ' οὐδὲ ἕτ
τῶν λογικῶν κτισμάτων, ἐκ προαιρέσεως τῆς ἐξαιρέτ
e κρατούμενος εἰς τὸ δρᾶν ἐπείγεσθαι τὸ ἀρέσκον τι Θ
Πατρὶ τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Μονογενὴς, ἀλλ' ὡς
ἰδίας θεσμοῖς ἀκολουθῶν, καὶ οὐδὲν ἕτερον εἰδὼς φρ
καὶ πράττειν, εἰ μὴ τὰ ἐν θελήσει τοῦ γεννήσαντος
πῶς γὰρ ἂν ὅλως ἡ ὁμοούσιός τε καὶ μία θεότης αὐτ
ἑαυτῆς διχονοῆσαι ποτέ; ἢ πῶς ἂν τὸ μὴ αὐτῇ
ἐργάσαιτο, τινὸς αὐτὴν ἐφ' ἕτερόν τι παρατρέπειν ἰσχ
εἰ γὰρ ὑφέστηκεν ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ὁ Θεὸς καὶ

3. διῃρημένως a. Aub. e Cat. Harl. διῃρημένος B. Holst. Statim ἐπι
Ht. ἐπιτελεῖ, clausulas pro more transponens, aliquantulumque iter
ponens Niketas, unde Aub. 7. βούλεσθαι B.a. Ht. βουλεύεσθ
Harl. Aub. Statim τι transponit a. 8. τρέπεσθαι B.a. Ht. τραπέσ
18. ποιεῖ B. ποιεῖν emendavit Ht. neutrum habet a. 21. τὸ ἀ
edidi. τὸ ἀρέσκοντι B. τῷ ἀρέσκοντι Ht. τὸ ἀρέσκον e Cat. Harl. emend
26. διχονοήσειέ a. 27. το B. τι emendavit Aub. Statim παρατ
Aub. e Cat. Harl. ut adnotat ipse. παρατρέχειν Ht.

ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' οὖν εἰς ὁλοτελῆ μερισμὸν ἡ ἁγία καὶ ὁμοούσιος οὐ διασπασθήσεται Τριὰς, a 531 A. εἰς μίαν δὲ μᾶλλον θεότητος φύσιν σύμπαν αὐτῆς ἀναβαίνει τὸ πλήρωμα. πρὸς δέ γε τούτοις κἀκεῖνο περισκεπτέον, ὡς οὐδεὶς ἂν εἰκότως καθέλοι λόγος τῆς πρὸς τὸν Πατέρα φυσικῆς ταυτότητος τὸν Υἱόν· ἐπείπερ ποιεῖν τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ πάντοτε διισχυρίσατο, ὁμοούσιος δὲ μᾶλλον ὑπάρχων αὐτῷ, καὶ διὰ τούτου γνωσθήσεται καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινός. τίς γὰρ ἂν εἰπέ μοι φρονήσει τὰ Θεοῦ θεοπρεπῶς τε καὶ ἀπαραλλάκτως, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ὑπάρχοι b κατὰ φύσιν Θεός; ἢ τίς ἂν ἐπιτελέσαι πάντοτε τὸ ἀρέσκον αὐτῷ, μὴ οὐχὶ τὴν φύσιν ἄβατον ἔχων τοῖς χείροσι, καὶ τὸ ἐξαίρετον τῆς θείας φύσεως ἀξίωμα λαχὼν, τὸ μὴ εἰδέναι φημὶ τὸ ἁμαρτεῖν; περὶ μὲν γὰρ τῶν κτισμάτων εἴρηται "Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παῤῥησιά- Prov. xx. 9. "σεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν;" ὅτε καὶ εἰς ἀκροτάτην ὑπερβολὴν ἀνατείνουσα τὸ εἰρημένον ἡ θεία γραφὴ "Ἄστρα δὲ, φησὶν, οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ." ἄγγελοι Hiob xxv. 5. μὲν γὰρ καίτοι κατὰ πολὺ τῶν καθ' ἡμᾶς διαλλάττοντες, καὶ c στάσιν ἔχοντες ἑδραιοτέραν τὴν εἰς ἀρετὴν, οὐ τετηρήκασι "τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν·" διὰ γὰρ τὸ κατεσπᾶσθαί τινας ὅλως S. Judae 6. ἐκεῖθεν καὶ πεσεῖν εἰς ἁμαρτίαν, ὅλη κατηγορεῖται τῶν λογικῶν κτισμάτων ἡ φύσις ὡς ἁμαρτίας δεκτικὴ, καὶ τροπῆς τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀμοιρεῖν οὐκ ἰσχύουσα· ζῷον δὲ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς λογικόν τε [καὶ] θεοείκελον, οὐδὲ ἐν μακροῖς ἐξώλισθε χρόνοις, ἀλλ' ἐν πρώτῳ πέπτωκε τῷ Ἀδάμ. οὐκοῦν ἀπείρηται παντελῶς τῇ κτίσει τὸ ἀμετάφορον καὶ ἄτρεπτον, d καὶ τὸ ὡσαύτως ἔχειν δύνασθαι φυσικῶς· μόνῳ γὰρ ἁρμόσει τῷ κατὰ ἀλήθειαν ὄντι Θεῷ. τοῦτο δὲ ἐν Υἱῷ διαφαίνεται καλῶς· "ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, ὡς ὁ Παῦλός φησιν, 1 S. Pet. ii. 22.

2. μερισμὸν λογισμὸν B. emendavit Holst. 3. αὐτῆς a. Cat. Harl. B ex corr. αὐτῇ B. Ed. 6. ἐπείπερ] + γὰρ Ed. invitis B.a. Statim ποιεῖν post αὐτῷ transponit a. 9. φρονήσῃ a. 10. ὑπάρχει a. 11. ἐπιτελέσῃ a. 19. κατὰ om. Aub. 21. τὸ emendavit Aub. τοῦτο B. Ht. 25. καὶ post Migne addidi. 30. Παῦλος B. Ht. Πέτρος Aub.

“ οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ·” Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἁμαρτάνειν κα σθαι μὴ εἰδότος, καὶ τὸ πρέπον τῇ ἰδίᾳ φύσει μὴ ἐκτ ποτε. ὅταν οὖν τὰ ἀρεστὰ τῷ Πατρὶ ποιεῖν ὁμολο
e τοτε, σκανδαλιζέσθω μηδεὶς, μηδὲ ἐν ἐλάττοσιν ἡ ἐστιν ὁ Πατὴρ, ὑπάρχειν οἰέσθω τὸν ἐξ αὐτοῦ, φρο μᾶλλον εὐσεβῶς, ὡς δὲ Θεὸς ἐκ Θεοῦ κατὰ φ ταυτοβουλίαν καὶ, ἵν' οὕτως εἴπω, ταυτοεργίαν ἀναβ φύσαντι.

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐ

Τὸ σμικροπρεπὲς ἐν τῷ λόγῳ πολλάκις ἐπιτηδεύο Χριστὸν, διὰ τὴν τῶν ἀκροωμένων ἀσθένειαν, καὶ
532 A. a τὸ ἐντεῦθεν κατορθοῦν εἰωθότα θαυμάζει πάλιν ἐντ σοφὸς Εὐαγγελιστής· παρὸν γὰρ ὡς Θεῷ τὰ πάντα ἐλευθέραν τε καὶ βασιλικὴν ἔχουσαν τὴν ἐφ' ἅπασι σίαν ποιεῖσθαι τὴν διάλεξιν, συμμετριάσας οἰκονομι τὸν λόγον, σαγηνεύει μὲν εἰς εὐπείθειαν πολλοὺς εδρεύειν τε λοιπὸν πολλοὺς ὑποπείθει σπουδαιότερο οὐκοῦν οὐκ εἰκαῖον τῷ Σωτῆρι τὸ ἐπιτήδευμα, φημ λαλεῖν τοῖς ὄχλοις ἀνθρωποπρεπέστερον· ἀπεθρα
Cf. supra vi. 67. γὰρ οὐ μικρῶς, καὶ ἀπεφοίτων εὐκόλως αὐτοῦ τῶν
b στέρων τινὲς, ἄνθρωπον βλέποντες, καὶ θεοπρεπῶι οντες λόγων. ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐν ταὐτῷ Θεὸς καὶ ἄνι ἀκατηγόρητον ἔχων ἐπ' ἄμφω τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀνε καθ' ὅνπερ ἂν βούλοιτο τρόπον διαλέγεσθαι δυνάμεν τῶν ἀκροωμένων ἐλαφρίαις εὖ μάλα ποιῶν συνεπλάτ ἀνθρώπῳ πρέποντα πολλάκις περὶ ἑαυτοῦ ποικίλως
Supra ver. 28. μενος, οἷον δέ τι φημὶ τό Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ,
c τούτοις ἀδελφά· συνιέντες γὰρ ὅλως οὐδὲν, ἀβασανί

5. ἐν ἐλάττοσιν (ἐστιν ἡ a.) ἡ a. Aub. ἐν ἐλαττώσει μηδὲ B. emendavit Holst. οἴεσθαι B. Desunt verba pauca in a. 13. ἐν habet B. 16. συμμετρίσας B. ἔξει [ἔξει] B. ἐξίεισι Ht. unde “corrupte” adnotat. 29. ὅλως assumptum ex B.

μᾶλλον τοῖς λεγομένοις προσβάλλοντες, ἐπὶ τὸν κοινὸν δὴ τοῦτον καὶ πρόχειρον τοῖς πολλοῖς ἐβάδιζον νοῦν· ᾤοντο δὲ λέγειν αὐτὸν ὅτι Καὶ λαβὼν παρὰ Θεοῦ τὸ δύνασθαι θαυματουργῶ, καὶ ὅτι μετ' ἐμοῦ ἐστιν, ἐπείπερ "αὐτῷ τὰ ἀρεστὰ (Supra ver. 29.) "ποιῶ πάντοτε."

Συμφρονοῦσιν οὖν ἄρα τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδαίοις οἱ ἐπάρατοι τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ καὶ, τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀντιπράττοντες δόγμασι, μικρὰ περὶ τοῦ Κυρίου φιλονεικοῦντες βουλεύονται, καὶ τὰ οἰκονομικῶς τε καὶ καλῶς εἰρημένα, d πρὸς καθαίρεσιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ δόξης τε καὶ ἐξουσίας ἁρπάζοντες, τὸ τῆς ἀληθείας παρακλέπτουσι κάλλος. οὐ γὰρ διαμέμνηνται κατὰ τὸ εἰκὸς Παύλου μὲν λέγοντος, ὅτι χρὴ λογισμοὺς καθαιρεῖν "καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ (2 Cor. x. 5.) "τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, αἰχμαλωτίζειν τε πᾶν νόημα εἰς" Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ· ἠγνοήκασι δὲ πάλιν τὸ περὶ τῶν θείων εἰρημένον λογίων δι' ἑνός που τῶν προφητῶν "Τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; ἢ συνετὸς καὶ (Hos. xiv. 9.) "ἐπιγνώσεται ταῦτα;" εἰ μὴ γάρ τις αὐτοῖς πολλὴ λίαν e ἐπεπόλαζεν ἀσάφεια, καὶ βαθύ τι καὶ σκοτεινὸν ἐπενήχετο κάλυμμα, τίς ἡ χρεία τοῦ ζητεῖσθαι σοφὸν καὶ συνετὸν, ὃς ἂν εὑρεῖν δύναιτο τὴν τούτων ἐπίγνωσιν;

Ἀλλὰ τούτων μὲν ἅλις πρὸς τὸ παρὸν, ἐροῦμεν δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῶν προκειμένων ἑλόντες τι χρήσιμον. ἐπίστευον τὰ τοιαῦτα λέγοντι τῷ Χριστῷ, καθά φησιν ὁ Εὐαγγελιστὴς, οὐ πάντες, ἀλλὰ πολλοί· ἀλλὰ καίτοι Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς, καὶ οὐδὲν ἔχων ἐν ὀφθαλμοῖς, ὃ μὴ (Heb. iv. 13.) πάντως ἐστὶ γυμνὸν, εἰδώς τε καὶ λίαν ἀκριβῶς, ὡς οὐχ a 533 A. ἅπαντας ἁρπάσει πρὸς εὐπείθειαν, διεκαρτέρει μακροὺς ἀναλίσκων λόγους τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ, κάλλιστον ἡμῖν ὑπο-

2. ἐβάδιζον emendavi. βαδιζει (ον suprascr.) B. βαδίζει Ed. 6. οὖν assumptum ex B suprascripto. 11. παρακλέπτουσι B. παραβλέπουσι Holst. Ed. 16. εἰρημένον emendavit Aub. mg. εἰρημένων B. 18. τις conjicit Heyse ex τῆς suprascripto B. Nihil habent Ht. Ed. Statim αὐτοῖς B. Ht. αὐτοὺς Aub. 19. ἐπενήχετο B. Ht. Migne. ἐπενόχετο (Ht. vix legens) Aub. 20. τισὶν η B. unde τίς ἦν ἡ conjecit Heyse.

γραμμὸν καὶ διὰ τούτων διδοὺς, καὶ τύπον ἑαυτὸν τ
Ἐκκλησίας διδασκάλοις ἀνατιθείς. εἰ γὰρ καὶ μὴ
ὠφελοῖντο τυχὸν ἕνεκά γε τῆς σφῶν αὐτῶν μοχθηρί
ἐπείπερ εἰκὸς ἀπόνασθαί τινας τῆς ἐντεῦθεν σπου
ὀκνητέον περὶ τὴν τῶν συμφερόντων ὑφήγησιν. κ
νῦντες γὰρ ὥσπερ εἰς ἄκαρπον σιωπὴν τὸ δοθ
b *τάλαντον, τουτέστι, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος χάρ*
ἐκεῖνον ἐσόμεθα τὸν πονηρὸν οἰκέτην τὸν ἀνέδην
S.Matth. xxv. 24, 25. *τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ " Ἤιδειν ὅτι σκληρὸς ἄνθρω*
" θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ δ
" πισας, καὶ φοβηθεὶς κατέχωσα τὸ τάλαντόν σ
" ἔχεις τὸ σόν." ἀλλ' εἰς οἷον ὁ οὕτω δειλὸς κατ
τέλος, καὶ ποίαν ἐξήτησε δίκην, ἔγνω που πάντως
μαθὴς τοῖς εὐαγγελικοῖς οὐχ ἅπαξ περιτυχὼν σ
μασιν. οὐκοῦν ἐκεῖνο διενθυμούμεθα, καὶ σκοπῶμεν
c *ὡς ὄκνου μὲν ἀπηλλάχθαι προσήκει παντὸς, τοῦ*
χρῆναι διδάσκειν φημὶ, τὸν εἰς τοῦτο προκεχειρ
τρέπεσθαι δὲ πρὸς ὀλιγωρίας οὐδαμῶς, εἰ καὶ μὴ
τοῖς παρ' αὐτοῦ καταπείθωνται λόγοις, χαίροις δὲ
ἐφ' οἷσπερ ἂν ὅλως ἀποκερδαίνοι πονῶν, ἐννοεῖν
μάλα σωφρόνως ἀκόλουθον τὸ διὰ τοῦ Σωτῆρο
Ib. x. 24, 25. *εἰρημένον " Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλ*
" δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μαθ
d *" γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ τῷ δούλ*
" κύριος αὐτοῦ." εἰ γὰρ οὐ πάντας ὁ Κύριος πείθει
τῶν ἀκροωμένων σκαιότητα καὶ σκληροκαρδίαν, τί
νοῦντα τὸν παρ' ἡμῶν αἰτιάσεται λόγον, καίτοι προα
ἀπαιτοῦντα καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὴν σύνεσιν;

3. *γε* om. Aub. 8. *ἀναιδῆ* B. emendavit Holst. 12. *ὁ* a ex B ex corr. 15. *ἐκεῖνο* emendavit ut adnotat ipse Aub. *ἐκεί* *σκοπῶμεν* B. Ht. *σκοποῦμεν* Aub. 19. *καταπείθονται* B. Ht. Aub. *χαίροις* B. *χαίρειν* Ht. Ed. 20. *ἀποκερδαίνοι* B. *ἀποκε* Statim *πονῶν* emendavi e conjectura Auberti inter notas. *πόνων* Ed.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους 31
Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ.

Τρόπον ἀπαιτεῖ τοὺς πιστεύσαντας τὸν ἐρηρεισμένον καὶ πεπηγότα καὶ ἑτοίμως ἔχοντα πρὸς διαμονὴν τοῦ καθάπαξ e αἱρεθέντος αὐτοῖς ἀγαθοῦ. τοῦτο δὲ ἦν ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν. τὸ γὰρ ἐπαμφοτερίζειν ἀνόητόν τε καὶ ἀκερδὲς ἀποφαίνει παντελῶς, ἐπεὶ καὶ "Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις S. Jac. i. 8. "ταῖς ὁδοῖς ἑαυτοῦ," καθὰ γέγραπται. τὸ δὲ ἀπρὶξ ἅπτεσθαι τῶν λυσιτελούντων ἐπείγεσθαι, σοφὸν ὄντως ἐστὶ καὶ ἐπωφελέστατον. ὅσον μὲν οὖν ἧκεν εἰς τὸ νοῆσαι προχείρως, ἐκεῖνό φησιν, ὡς εἴπερ ἂν βούλοιντο τοῖς παρ' αὐτοῦ a 534 A. καταπείθεσθαι λόγοις, τότε δὴ πάντως καὶ αὐτοῦ χρηματιοῦσι μαθηταί. ὅσον δὲ εἰς τὸ συνιέναι τι κεκρυμμένον, ἐκεῖνο δηλοῖ· λέγων γὰρ ὅτι Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, φαίνεταί πως αὐτοὺς ἀγωγῶς τε καὶ πράως διδαγμάτων ἐξέλκων τῶν Μωυσαϊκῶν, καὶ τῆς μὲν τοῦ γράμματος προσεδρείας ἀφιστὰς, οὐκέτι τε τοῖς ἐν τύπῳ λαληθεῖσί τε καὶ πεπραγμένοις προσκεῖσθαι κελεύων, μᾶλλον δὲ τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς τὸ εὐαγγελικὸν καὶ θεσπέσιον κήρυγμα. ἐλάλει γὰρ καὶ πάλιν πρὸς ἡμᾶς διὰ τῶν ἁγίων b προφητῶν, ἀλλ' ἦσαν οἱ μεσιτεύοντες, οἱ δι' ὧν δηλονότι τοὺς πρὸς ἡμᾶς ἐποιεῖτο λόγους. λόγος δὲ κυρίως αὐτοῦ τὸ εὐαγγελικὸν νοηθήσεται κήρυγμα· οὐ γὰρ δι' ἑτέρου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ γεγονὸς εὑρίσκομεν· διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἐνανθρωπήσας φησίν "Αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρειμι." ἐπι- Es. lii. 6. μαρτυρήσει δὲ καὶ ὁ Παῦλος λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ "Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς Heb. i. 1.

8. παντελὲς B. emendavit Holst. 9. ἅπτεσθαι conjeci. ἡττῆσθαι Ed. Statim τῶν λυσιτελούντων conjecit Heyse. τὸ λυσιτελοῦν τῶν B. τὸ λυσιτελοῦν Ed. 18. ἐν om. Aub. 20. τὸ εὐαγγελικὸν καὶ θεσπέσιον κήρυγμα B. τῷ εὐαγγελικῷ καὶ θεσπεσίῳ κηρύγματι Ed. 21. πάλιν habet B., sed πάλαι conjicit Heyse. 22. δῆλον B. Ht. δηλονότι emendavit ut adnotat ipse Aub. 25. εὑρίσκομεν B. Ht. εὑρήσομεν Aub.

c " λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχά
" ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ." οὐκοῦν αὐ
ἡμῖν εἰς διδασκαλίαν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς γε
Υἱός. διά τοι τοῦτο λόγος αὐτοῦ κυρίως ὀνομασ
μάθημα τὸ εὐαγγελικόν. ἦν μὲν γὰρ ἀκόλουθον γυμ
πως καὶ ἀπημφιεσμένως εἰπεῖν Οἱ τὴν πίστιν τὴν
παραδεδεγμένοι, καὶ ὀψὲ μὲν, ὅμως δ' οὖν ἐπεγνωκό
ἄνωθεν ὑμῖν διὰ νόμου καὶ προφητῶν κηρυττόμενον
d τοῖς διὰ Μωυσέως προσπέπηχθε τύποις, μηδὲ ταῖς κ
νόμον προσεδρεύειν σκιαῖς ἀναπείθεσθε, μηδὲ ἐν
ὅλως τὴν τῆς σωτηρίας ὁρίζεσθε δύναμιν, ἀλλ' ἐν μαι
τοῖς πνευματικοῖς, καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἐ
κηρύγμασιν· ἀλλ' ἦν οὐκ ἀπεικὸς, μᾶλλον δὲ ἡ
ἀνενδοιάστως ἔχον, ὡς ἄρτι καὶ μόλις τὴν πίστιν
δεξάμενοι, σαλευομένην τε καὶ εὐανάτρεπτον εἰς μετι
ἔχοντες τὴν διάνοιαν, οὐκ ἂν τῶν τοιούτων ἀνέσχοντο
ἀλλ' οὐκ ἂν διεκαρτέρησαν ὅλως ἑτοίμως ἀεὶ πίπτο
e ὀργὴν, ὡς ὑβριζομένου δὲ διὰ τούτων τοῦ πανσόφοι
σέως, καὶ πεμπομένου πρὸς τὸ μηδὲν διὰ τοῦ καταφρι
δι' αὐτοῦ τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις διωρισμένα, πρὸς τὴν
εὐκόλως ἐτράποντο τόλμαν, καὶ τὸ συναγορεύειν
μελετῶντες ἀεὶ, παρ' οὐδὲν ἂν ἐποιήσαντο τὸ πιστε
βούλεσθαι τῷ Χριστῷ. οἰκονομικῶς τοιγαροῦν καὶ ἐ
σμένως ἔτι τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ἀντιδιαστέλλων τὰ Μι
τουτέστιν, ἀντιπαρεξάγων τῷ νόμῳ τὸ κήρυγμα τὸ ε
535 A. a λικὸν, καὶ πολὺ λίαν ἐν ἀμείνοσι τῶν ἀρχαιοτέρων
τιθεὶς παιδεύματα Ἐὰν ὑμεῖς φησι μείνητε ἐν τῷ λόγῳ
ὄντως μαθηταί μου ἐστέ· οἱ γὰρ ὁλοκλήρῳ διαλάμ
πίστει, καὶ ἀνενδοιάστως εἰς νοῦν τὸ εὐαγγελικὸν παρ

1. πατράσιν et προφήταις inter se transponunt Holst. Ed.
φιεσμένως B. ἀπημφιασμένως Ht. Ed. 9. προσπέπηχθε emendat He
πεπῆχθαι B. Ed. 11. μαθήσι B. μαθήμασιν emendavit Ht. 16.
B. ἀνέχοιντο Ht. Ed. 24. ἑαυτοῦ B.a. αὐτοῦ Ht. Ed. 25. τ
κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν emendat Heyse. τὸ νόμῶτοκηρυγματι· τὸ εὐαγγε
B. τὸν νόμον τῷ κηρύγματι τῷ εὐαγγέλικῷ Ed. 27. ἐν τῷ λόγῳ ε
ὀνόματι μου καὶ ἐν τῷ λόγῳ pro more corrigens per additionem B.

μενοι μάθημα, σκιᾶς τε τῆς κατὰ νόμον οὐ σφόδρα φροντίζοντες, μαθηταὶ κατὰ ἀλήθειάν εἰσι τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ μὴ τοῦτον αὐτὸν προσιόντες τὸν τρόπον ἑαυτοὺς διαπαίζουσι, τὸ εἶναι μαθηταὶ κατὰ ἀλήθειαν οὐκ ἔχοντες, διά τε τοῦτο τῆς σωτηρίας ἐκπεπτωκότες. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος b τοῖς ἐκ νόμου δικαιοῦσθαι μετὰ τὴν πίστιν ἀνοήτως ἐθέλουσι, διαῤῥήδην ἐπιστέλλει "Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ οἵ Gal. v. 4. "τινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε." θαυμαστὸν οὖν ἄρα καὶ τίμιον ἡ μονότροπος πίστις, καὶ τὸ ἀκολουθεῖν ἀραρότως βούλεσθαι τῷ Χριστῷ τὰς ἐκ νόμου σκιὰς εἰς τὴν ἐπ' αὐτῷ περιέλκοντας γνῶσιν, καὶ τὰ αἰνιγματωδῶς εἰρημένα πρὸς τὴν πνευματικὴν μεταπλάττοντας παίδευσιν. κηρύττεται γὰρ διὰ νόμου καὶ τῶν προφητῶν τὸ c ἐπ' αὐτῷ μυστήριον.

Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. 32

Ἀμυδρὸς μὲν ἔτι, καὶ οὐ σφόδρα διαφανὴς ὁ λόγος· ὠδίνει δ' οὖν ὅμως ἀδελφὴν τοῖς πρὸ αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἡμῖν εἶσι θεωρημάτων ἑτεροτρόπως ἐξυφασμένος. ἀποδημεῖν γὰρ καὶ αὐτὸς ἀναπείθει καὶ λοιπὸν ἀπανίστασθαι φιλεῖν τῆς κατὰ νόμον λατρείας τοὺς ἅπαξ πεπιστευκότας· παιδαγωγῶν δὲ ἡγεῖσθαι τὴν σκιὰν d εἰς τὴν ἐπ' αὐτῷ γνῶσιν, καὶ τὰ ἐν τύποις ἀφέντας καὶ αἰνίγμασιν, ἐπ' αὐτὴν ἰέναι γοργῶς τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι, Χριστὸν τὸν τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας δοτῆρα καὶ λυτρωτήν. γνώσεσθε τοίνυν φησὶ τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἐμοῖς ἐμμένοντες λόγοις, ἀπὸ δὲ τοῦ γνῶναι τὴν ἀλήθειαν τὴν παρ' αὐτῆς ὠφέλειαν εὑρήσετε. καὶ δέχου μοι πάλιν τοιοῦτόν τι λέγοντα πρὸς Ἰουδαίους τὸν Κύριον· ἐκπλατῦναι γὰρ οἶμαι δεῖν καὶ τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ θεώρημα, διὰ τὸ τοῖς ἐντευξομένοις λυσιτελοῦν· πικρὰν ἐν Αἰγύπτῳ, φησὶν, ὑπεμείνατε τὴν e

1. οὐ σφόδρα B.a. οὐδ' ὅλως Holst. Ed. 17. δ' om. Aub. 18. εἶσι emendat Heyse. ἴσι B. ἦσι Ht. Ed. 22. ἐν] + τοῖς Ht. Ed.

δουλείαν, καὶ μακρὸς ὑμᾶς ἀνήλωσε πόνος τὴν ι
Φαραῷ θητείαν εἰσδεδυκότας, ἀλλ' ἐβοήσατε τὸ ι
πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς ἔλεον τὸν ἐφ' ὑμῖν κεκι
ταῖς ἐνούσαις ὑμῖν ἐποιμώζοντες συμφοραῖς ἐξ ι
ἐζητεῖτε τὸν λυτρωτήν· ἐπεφοίτων δὲ ὑμῖν παραχρῆ
τότε, καὶ γῆς μὲν ὑμᾶς τῆς ἀλλοτρίας ἐξέπεμπον, ὠ
δὲ σφόδρα τυραννίδος ἐξελὼν πρὸς ἐλευθερίαν ἐ
ἀλλ' ἵνα μανθάνητε τὸν ἐπίκουρον καὶ λυτρωτὴν
γραφον ὑμῖν ἐν προβάτου σφαγῇ τὸ ἐμαυτοῦ μυσ
536 A. a καὶ τὴν δι' αἵματος σωτηρίαν προανατυποῦν ἐκέλευ
διεσώζεσθε γὰρ καταχρίοντες ἑαυτούς τε καὶ τὰς φ
αἵματι τοῦ ἀμνοῦ. οὐκοῦν ἀπὸ τῶν τύπων ἔξω τὸ
πηδήσαντες, ὅταν μανθάνητε τὴν ἀλήθειαν, ἔσεσθε δὴ
καὶ ἀληθῶς ἐλεύθεροι. καὶ ἀμφιβαλέτω, φησὶν, ἐπὶ
μηδείς. εἰ γὰρ τοσούτων ὑμῖν ἀγαθῶν ὁ τύπος τότε
πρόξενος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια πλουσιωτέρα
δωσι τὴν χάριν;

Τοιαῦτα μὲν δὴ τὸ κωλύον οὐδὲν πρὸς Ἰουδαίους ὑ
b σαι λέγειν τὸν Ἰησοῦν, εἰς πλατεῖαν ἐκτρέχοντος θεω
λόγου· εἰκὸς δέ τινα καὶ ἑτέραν ἡμῖν ἐκ τῶν προκ
ἀναλάμψαι τὴν διάνοιαν. ὁ νόμος ὁ διὰ Μωυσέως β
μοὺς ἐτύπου καὶ περιῤῥαντήρια, ἀλλὰ καὶ ὅτῳ τυχὸν
συμβέβηκε καὶ τῷ τῆς ἁμαρτίας βόθρῳ περιολισθεῖ
ἐκέλευε μόσχον ἢ πρόβατον, οὕτω τε τὰ ἐφ' οἷς ἂν ι
πλημμελῇ περικόπτειν ἐγκλήματα. ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖν
ἀπόνιψιν ἁμαρτίας. οὐ γὰρ ἂν ἐξέλοι ποτὲ τῆς αἰτί
κατεγνωσμένους, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ κολάζεσθαι δεῖν ἐλε
c ἀποφαίνει, τοὺς οἷς ὁ θεῖος πεπάτηται νόμος. τί
ὀνήσαι τὸν ἄνθρωπον τὸ βουθυτεῖν πλημμελήσαντι

1. μακρὸς ὑμᾶς ἀνήλωσε [ἀνήλωσε emendavi. ἀνάλωσε Cod.] πόνος a
ex B. 2. εἰσδεδυκότας B. εἰσδεδυκότες Ed. 4. ἐποιμώζοντε
Heyse. ἐποιμείζοντες (sic) B. ἐπὶ μεῖζον ταῖς Holst. Ed. 11. φλιὰς
φλοιὰς Ed. Statim καταχρίοντες iterum addit B. 20. ἡμῖν B. ὑμῖ
24. μόσχον B. μόσχους Ht. Ed. 25. πλημμελῇ emendat Heyse.
B. Ed. ἐκεῖνα B. Ht. ἐκεῖνο Aub. 29. ὀνήσαι emendat Heyse.
ὠφελοίη Ht. Ed.

τῷ μηλοσφαγεῖν ποῖον ἂν εὕρῃ τις τὸ κέρδος; τί γὰρ χαριεῖται διὰ τούτων οἱονεὶ, ὅσον ἧκεν εἰς τὴν τοῦ νόμου παράβασιν, ὑβρισμένῳ τῷ Θεῷ; αὐτοῦ γὰρ λέγοντος ἄκουσον "Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων Ps. xlix. 13. "πίωμαι;" πρὸς τούτοις ἔτι πρὸς Ἰουδαίους ἐναργῶς "Τὰ Hier. vii. 21–23. "ὁλοκαυτώματα ὑμῶν κατὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν συναγάγετε "καὶ φάγετε κρέα, ὅτι οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας "ὑμῶν περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν, ἀλλ' ἢ τὸ ῥῆμα d "τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς λέγων Κρῖμα δίκαιον κρίνατε." οὐκοῦν ἀνόνητος παντελῶς ἡ δι' αἱμάτων προσαγωγὴ, καὶ ἀποπλύνειν οὐκ οἶδε τὴν ἐξ ἁμαρτίας προστετριμμένην ἀνθρώπῳ κηλῖδα. πληροφορήσει δὲ πάλιν, ὅταν ἴδῃς αὐτὸν λέγοντα πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου "Τί ἡ ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου Ib. xi. 15. "ἐποίησε βδελύγματα; μὴ εὐχαὶ καὶ κρέα ἅγια ἀφελοῦσιν "ἀπὸ σοῦ τὰς κακίας σου, ἢ τούτοις διαφεύξῃ;" "Ἀδύνατον e Heb. x. 4. "γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας," ὡς ὁ Παῦλός φησιν. ὅτι δὲ ὡς εἰκαίαν μελετῶντες λατρείαν, καὶ τὰς δι' αἱμάτων προσαγωγὰς ἤτοι δωροφορίας ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων ἐπιτελεῖν σπουδάζοντες, τῆς θείας εἰκότως αὐλῆς ἐξεπέμποντο, διδάξει σαφῶς καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου λέγων "Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε· ἐὰν Es. i. 12, 13. "φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστίν." οὐκοῦν οὐκ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἐν νόμῳ διατεταγμένοις φημί· a 537 A. ἡ ἀληθὴς σωτηρία, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἕλοιτό τις ἐκεῖθεν τὴν τριπόθητον ἐλευθερίαν, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας φημί· ὀλίγον δὲ τῶν τύπων ἀναπηδήσαντες, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας περιαθροῦντες ἤδη τὸ κάλλος, ἐπεγνωκότες τε τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι, τὸν Χριστὸν, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως δικαιού-

5. πίωμαι B. Holst. πίομαι Aub. 9. Verba κρῖμα δικαῖον κρίνατε deesse in vers. Sept. adnotat Aub. 10. ἡ] + τῶν Ht. Ed. 15. καὶ addidit Aub. 18. ὡς εἰκαίαν emendat Heyse. ὡσει καιὰν B. (superscr. ει ... πεμπον) ὥσει καὶ τοὺς Ht. unde Ed. Statim μελετῶντας Ht. Ed. 21. ἐξεκοπτοντο B. 23. μοι om. Aub. 27. τὸν τύπον B. Ht. emendavit e Cat. Aub. et ita a. 29. τοῦ χριστοῦ B. Ht. emendavit Aub. Χριστὸν a.

μεθα· δικαιούμενοι δὲ πρὸς ἐλευθερίαν τὴν ἀληθῆ
νομεν, καταταττόμενοι λοιπὸν οὐκ ἐν δούλοις ἔτι καθ
b *πρότερον, ἀλλ' ἐν υἱοῖς δηλονότι Θεοῦ. καὶ μα*
λέγων ὁ Ἰωάννης περί τε Χριστοῦ καὶ τῶν πιστευ
Supra i. 12. *αὐτόν "Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς*
" τέκνα Θεοῦ γενέσθαι." χρησίμως τοιγαροῦν ὁ Κ
Χριστὸς ἡμῶν, τὸ μὲν θαυμάζειν ἔτι τὰς ἐν νόμῳ σ
ἐᾷ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· οὐδὲν γὰρ ἐν ἐκ
ὠφελοῦν, ἤτοι τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας πρόξενον· ἐ
δὲ μᾶλλον ἐπιτάττει τὴν ἀλήθειαν. διὰ ταύτης γὰ
ἀραρότως ἐλευθερωθήσεσθαι λέγει, κατὰ τὴν ἐν τ
c *μένοις δύναμιν.*

33 Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώπ
σὺ λέγεις ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε;

Διαγελῶσι πάλιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ὑπ
μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ δυσφοροῦσιν ὡς ὑβρισμένοι. τ
δουλείας μετέστιν οὐδὲν, πῶς ἂν δέοιτο, φησὶ, τ
ἐλευθερίαν καλοῦντος ἡμᾶς, καὶ ὡς ἐν προσθήκης
ἐνυπάρχον ἤδη διδόντος· ἀγνοοῦσι δὲ, καίτοι δοκη
εἰωθότες, ὅτι γέγονε μὲν ὁ προπάτωρ Ἀβραὰμ οἰ
d *ἐπισήμου κατὰ τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐν τῷδε*
θαυμαζομένοις περιφανέστατος, κατελαμπρύνθη δὲ δ
S. Jac. ii. 23. *τῆς πίστεως τῆς εἰς Θεόν· "Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραάμ*
" τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην ἡ πί
" φίλος Θεοῦ ἐκλήθη." ὁρᾷς δὴ οὖν καὶ μάλα σαφ
ἐκείνῳ λαμπρότητος τὴν αἰτίαν. ἐπειδὴ γὰρ κεχ
φίλος τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, γέγονε διὰ τοῦ

1. *διαβαίνομεν καταβαίνωμεν* B. emendavit Holst. et ita a.
3. *ἐν* assumptum ex a. " dubia scriptura" in B. Heyse. *τοῦ Θεοῦ* a
νυν τοιγαροῦν B. *τοίνυν* Ht. Ed. 7. *ἔτι* a. Cat. Harl. *ἐπὶ* B. Ht.
13. Praemittit *Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ* Aub. *πῶς σὺ—γενήσεσθε* assump
16. *τὸ γὰρ ᾧ δουλείας μετέστιν οὐδὲν πῶς* B. *ὁ* [*ὃς* Aub.] *γὰρ ἐκ δο*
στηκεν, οὐδέπως Ht. Ed. Abbreviat a. 18. *ἡμῖν* B. *ἡμᾶς* em
Neutrum habet a. 22. *δὲ*] *γεμὴν* a. 23. *δὲ*] + *ὁ* Aub. I
in a. 24. *τῷ Θεῷ* B. *εἰς Θεὸν* Ht. Ed. 25. *δὴ οὖν* B. *οὖν ἤδη* I

καὶ ἀοίδιμος, ἐλογίσθη δὲ αὐτῷ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, καὶ Cf. Rom. iv. 3. πρόφασις αὐτῷ γέγονεν ἐλευθερίας τῆς κατὰ Θεὸν ἡ ἐκ e πίστεως δικαιοσύνη. οὐκοῦν ὅτε πιστεύσας ἐδικαιώθη, τουτέστιν, ὅτε τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας δυσγένειαν ἀπεσείσατο, τότε πέφηνε λαμπρὸς καὶ εὐγενὴς καὶ ἐλεύθερος. ἀνοήτως τοιγαροῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν καὶ αὐτὸν ἐλευθερώσασαν τοῦ γένους τὸν ἀρχηγέτην περιπτύοντες χάριν, ἐπὶ μόνον τὸν δι' αὐτῆς ἐλευθερωθέντα βαδίζουσιν, ἀλλ' οὐδὲ ὅθεν ἐστὶν, ἢ ὅποι ποτὲ βλέποι, τὸ ἐν ἐκείνῳ λαμπρὸν περισκεψάμενοι, τὸν τῶν ἐν αὐτῷ καλλίστων ἀτιμάζουσι χορηγὸν, καὶ τὴν ἁπάσης εὐγενείας ἀφέντες πηγὴν, ἐπὶ τῷ ταύτης μετεσχηκότι φρο- a 538 A. νοῦσι μέγα· ἁλώσονται δὲ καὶ ἐπὶ τῷ μηδενὶ δουλεῦσαι πώποτε μάτην ἐπικομπάζοντες, καὶ διεψευσμένος αὐτοῖς καὶ ὁ περὶ τούτου λόγος οὐδὲν ἧττον διελεγχθήσεται. δεδουλεύκασι μὲν γὰρ Αἰγυπτίοις ἔτη τὸν ἀριθμὸν τετρακόσια καὶ τριάκοντα, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος μόλις ἐξεκομίσθησαν ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ ἐκ καμίνου σιδηρᾶς, καθὰ γέγραπται, Deut. iv. 20. τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας δηλαδή. δεδουλεύκασι δὲ καὶ Βαβυλωνίοις καὶ Ἀσσυρίοις, ὅτε πᾶσαν τὴν Ἰουδαίων ἀναστήσαντες χώραν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν b ἑαυτῶν ὅλον μετέθεσαν τὸν Ἰσραήλ. οὐδαμόθεν τοιγαροῦν τῶν Ἰουδαίων ὑγιὴς ὁ λόγος· πρὸς τῷ γὰρ τὴν ἀληθεστέραν ἀγνοῆσαι δουλείαν τὴν ἐν ἁμαρτίαις φημὶ, καὶ τὴν ἑτέραν ἀρνοῦνται δυσγενῆ παντελῶς, καὶ ἐπὶ τῷ μηδενὶ πολλάκις μέγα φρονεῖν εἰθισμένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν.

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Σωτὴρ Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 34
ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. c

Ψυχικοὺς ὄντας αὐτοὺς, καὶ εἰς μόνα βλέποντας τὰ

6. οἱ assumptum ex B. 7. διαπτύοντες a. ἀποπτύοντες Cat. Harl. δι' αὐτῆς a. Cat. Harl. δι' ἑαυτῆς Ed. 9. βλέποι B. βλέπειν Holst. βλέπῃ Ed. clausulam om. a. τῶν ἐν αὐτῷ καλλίστων B. ἐν αὐτῷ κάλλιστον Ht. Ed. 13. διεψευσμένος B. Ht. διεψευσμένως Aub. 18. δηλαδή assumptum ex B. ante πλεονεξίας tr. a. 19. ἀναστήσαντες B. Ht. ἀναστατώσαντες e Cat. Harl. Aub. 21. ὁδὸν B. Ht. ὅλον e Cat. Harl. emendavit Aub. 22. γὰρ τῷ inverso ordine a.

σωματικὰ, τῆς μὲν ἐνούσης ἀμαθίας ἐξίστησι, μετ
δέ πως ἐπὶ τὰ πνευματικώτερα, καὶ ὥσπερ εἰς ἀτ
καὶ ἀήθη παντελῶς μετακομίζει παίδευσιν, τὴν κεκρ
αὐτοῖς καὶ ἐν πολλοῖς ἀγνοηθεῖσαν καιροῖς δουλεί
Supra ver. 33. δεικνὺς, καὶ ὅτι μὲν ψευδόμενοι λέγουσι, τό "Οὐδεν
d "λεύκαμεν πώποτε," παρίησι σοφῶς, ἀλλ' οὐδὲ
ἐπικομπάζειν αὐτοὺς τῇ τοῦ προπάτορος εὐγενείᾳ φη
μὴ πάλιν αὐτοὺς ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε παροτρύνε
κεκλιμένους ἤδη καὶ πολὺ ῥέποντας εἰς ὀργήν· ἐπ'
ὥσπερ χωρήσας τὸ ἀναγκαῖον, καὶ ὅπερ ὄντως ἔδει
δοῦλον εἶναί φησι τῆς ἁμαρτίας τὸν ποιοῦντα αὐτὴ
δὲ οὐχὶ τοῦτο λέγει Σύνθετόν τι ζῷον, ὦ οὗτοι, κ
γῆν ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς δηλονότι καὶ σώματος, κα
κατὰ σάρκα δουλεία περὶ τὴν σάρκα ἐστὶν, ἡ δὲ
e καὶ περὶ ψυχὴν τελουμένη, βάρβαρον ἔχει μητε
ἁμαρτίαν. τὸ μὲν οὖν κατὰ σάρκα τῆς δουλείας ἀφε
ἄνθρωπον ἡ τῶν κρατούντων ἐξουσία κεκτήσεται, τ
τῆς ἁμαρτίας ἐλευθεροῦν, μόνῳ μὲν ἂν πρέποι κατ
Θεῷ, ἁρμόσει δὲ τῶν ἄλλων οὐδενί. οὐκοῦν ἀναπ
εἰκότα φρονεῖν, καὶ τῆς ὄντως τε καὶ ἀληθοῦς ἐλ
ἐφίεσθαι, ζητεῖν δὲ οὕτω λοιπὸν οὐ τὴν τῶν π
λαμπρότητα πρὸς οὐδὲν οὖσαν αὐτοῖς εἰς τοῦτο λ
539 A. a μόνον δὲ τὸν τῶν ἰδίων νόμων κατεξουσιάζοντα Θε
παράβασις τὴν ἁμαρτίαν δημιουργεῖ τῆς ἐν τῇ ψι
λείας τὴν τροφόν. ἔοικε δέ πως ὁ Κύριος ἡμῶν
Χριστὸς λεληθότως ἔτι καὶ πολὺ κατεσκιασμένως
αὐτοὺς, ὡσανεὶ μάτην ἐπ' ἀνθρώπῳ φρονοῦντας μέγα
ρόν τε ὑπάρχειν παντελῶς οἰομένους τὸν μακάριον
τῷ γὰρ γενικώτερον ἀποφήνασθαι πάντα τὸν ποιο

2. τὰ om. Aub. 6. σοφῶς B.a. σαφῶς Holst. Ed. 10. ὄντως
17. κεκτήσεται a. Cat. Harl. κέκτηται Ed. 18. μόνῳ B.a. μό
πρέπον Aub. Statim κατειρῆσθαι emendat Heyse. κατηρεῖσθω B. κατε
Ed. 20. ἥκοντα B. Ht. εἰκότα emendavit Aub. 23. τῶν
διων
emendat Heyse. τῶν ἰουδαίων νόμον B. τῶν Ἰουδαίων νόμον [νόμων Ν
27. μέγα φρονοῦντας inverso ordine a. 29. τῷ B.b.c. Cord. τὸ

ἁμαρτίας δοῦλον εἶναι τῆς ἁμαρτίας, καὶ αὐτὸν εἴσω βρόχων ποιεῖται τὸν Ἀβραὰμ δοῦλον ὄντα τῆς ἁμαρτίας ποτέ· δεδικαίωται γὰρ οὐ δίκαιος ὤν, ἀλλ' ὅτε πεπίστευκε τῷ Θεῷ b πρὸς τὴν ἐκ τοῦ δεδικαιῶσθαι κεκλημένος ἐλευθερίαν. καὶ οὐχὶ πάντως τῇ τοῦ δικαίου φιλονεικοῦντες δόξῃ τὰ τοιαῦτά φαμεν, ἀλλ' ἐπείπερ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις τῶν τῆς ἁμαρτίας βελῶν ἀπείρατος, ὑπηνέχθη δὲ πάντως καὶ ὁ δοκῶν εἶναι μέγας τῷ τῆς ἁμαρτίας ζυγῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον "Οὐκ "ἔστι δίκαιος οὐδεὶς, πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται "τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ." δόξα δὲ Θεοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ μηδαμόθεν δύνασθαι περιπεσεῖν ἁμαρτίᾳ, ὃ δὴ καὶ μόνῳ c τετήρηται τῷ Χριστῷ· μόνος γὰρ γέγονεν "ἐν νεκροῖς "ἐλεύθερος," οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, καίτοι γεγονὼς ἐν νεκροῖς, τουτέστιν ἐν ἀνθρώποις κατατεταγμένος, ὧν ὁ τῆς ἁμαρτίας ποτὲ κατεκράτει θάνατος.

Rom. iii. 10.
Ib. 23.
Ps. lxxxvii. 6.

Οὐκοῦν· ἀνακεφαλαιώσομαι γὰρ τὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις σκοπόν· ὑπηνίττετό πως ὁ Κύριος ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Ἀβραὰμ δεδουλευκὼς τῇ ἁμαρτίᾳ ποτὲ, καὶ διὰ μόνης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐλευθερωθεὶς οὐχ ἱκανὸς εἰς ἑτέρους παραπέμψαι τὴν πνευματικὴν εὐγένειαν, ἐπεὶ μηδὲ τοῦ d δύνασθαί τινας ἐλευθεροῦν ὑπάρχει κύριος ὁ τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας δουλείαν οὐ δι' ἑαυτὸν ἀποπεμψάμενος, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἐλευθερίας ἑαυτῷ χορηγὸς ἀναδεικνύμενος, παρ' ἑτέρου δὲ ταύτην λαβὼν, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ δικαιοῦντος Χριστοῦ.

2. ὄντα] γεγονότα a.b.c. Cord. 3. ὅτι b.c. Cat. Harl. Cord. 5. δέξιται B. δέξεται Holst. δόξῃ emendavit e Cat. Harl. Aub. 6. ἐπειδήπερ a. 8. γεγραμμένον hic transponit Aub. κατὰ τὸ γεγραμμένον post Θεοῦ exhibet B. 12. ἐν νεκροῖς assumptum ex B.a. Ht. (?) Cat. Harl. teste ipso Aub. 17. ὑπαινίττεται a. Cat. Harl. 19. Χριστὸν B. Ht. Θεὸν e Cat. ut vid. Aub. et ita a. τῆς ἑτέρου B. Ht. εἰς ἑτέρους emendavit e Cat. Harl. Aub. et ita c. Cord. 21. ὑπάρχει κύριος a. et sic emendavit Heyse. ὑπάρχην (= ὑπάρχειν) κυρίως B. ὑπάρχει κυρίως Ht. ὑπάρχει Ed. 22. ἑαυτὸν B.a. Ht. ἑαυτοῦ Aub. 23. ἑαυτῷ a. αὐτῷ Ed. ἀναδεδειγμένος a.

35 Ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ Υἱ
εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἀνελεύθερον ἀποφήνας καὶ ὑπὸ δουλείαν ὄντα
e τὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἔνοχον, ἐπιλέγει χρησίμως, καὶ
ἔσται τῷ τὴν δουλείαν ἠγαπηκότι, τί δ' αὖ πάλιν
παρὰ Θεοῦ τοῖς βιοῦν ἑλομένοις ἐννόμως, καὶ ἐν υἱ
διὰ τοῦτο κατατεταγμένοις. Ὁ μὲν γὰρ δοῦλός
μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὄντω
σκότος δραμεῖται τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ δίκας ἀποτί
ἀνελευθέρου ζωῆς, μένει δὲ ὁ Υἱὸς εἰς τὸν αἰῶνα. οἱ γ
τῇ τῆς υἱοθεσίας ἀπολαύσαντες δόξῃ, μενοῦσιν ἐν π
540 A. a Θεοῦ, τῆς ἱερᾶς τῶν πρωτοτόκων αὐλῆς κατ' οὐδένι
ἐξωθούμενοι, μακρὸν δὲ μᾶλλον καὶ ἀμήρυτον αἰώ
βοντες ἐν αὐτῇ. συνήσεις δὲ τὸ λεγόμενον ἀκριβῶ
εὐαγγελίοις παραβολὴν προτιθεὶς εἰς ἀνάγνωσιν, ἐν
μὲν τοὺς ἐρίφους ἐξ εὐωνύμων, ἐκ δεξιῶν δὲ τὰ π
φησὶν, ὁ Χριστὸς, καὶ ὅτι τοὺς μὲν ἐρίφους ἀπο
S. Matth. xxv. 41. "Πορεύεσθε λέγων οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ
"τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
b συνάξει δὲ πρὸς ἑαυτὸν τὰ πρόβατα, καὶ ἀσμένως εἰ
Ib. 34. "Δεῦτε πάλιν ἀναβοῶν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατ
"κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλ
"καταβολῆς κόσμου." διὰ μὲν γὰρ τῶν ἐρίφων, ἡ
τῶν φιλαμαρτημόνων δηλοῦται πληθύς· διὰ δὲ τ
βάτων, ὁ τῶν εὐσεβούντων χορὸς, καθάπερ ἐρίῳ τιν
δικαιοσύνης καρπῷ καταβριθόμενος. οὐκοῦν ὁ μὲ
δουλείας αἶσχος ἀράμενος, τῆς τῶν οὐρανῶν βασι

1. Ὁ—δ] Ὁ δὲ—ὁ δὲ a. 11. τῇ τῆς—δόξῃ B. τῆς τῆς—δόξη —δόξης Ed. εὐπροσώπῳ B. emendavit Ht. 13. ἀμήρυτον eme ἀμύρητον B. ἀμύθητον Ht. Ed. τρίβοντες emendavit Aub. τρίβο Statim lacuna in Ed. sine causa. 14. συνήσεις conjecit in mg. A B. Ht. Ed. ἐν τοῖς εὐαγγελίοις παραβολὴν προτιθεὶς εἰς emendat H εὐαγγελίοις παραβολὴν προτηθεῖσις B. ἐν τῇ τοῖς εὐαγγελίοις προτιθείσ εἰς Ht. Ed. 15. στήσει B. Ht. στήσειν Aub. 16. ἐκ δὲ
17. ἀποπέμψεσθαι B. Ht. emendavit Aub.

ἄχρηστόν τε καὶ ἀτιμώτατον σκεῦος ἐξωσθήσεται· εἰσδεχθήσεται δὲ καὶ ἐν αὐτῇ διαμενεῖ πᾶς ὁ βιοῦν ὀρθῶς ἀγαπήσας, ἐν υἱοῖς τε διὰ τοῦτο κατατεταγμένος Θεοῦ. εἰκὸς δὲ ὅτι τὰ τοιαῦτα λέγων ὁ Κύριος καὶ ὑπαινίττεταί πως αὐτοῖς, ὅτι τὴν διὰ πίστεως ἐλευθερίαν οὐ προσηκάμενοι, πάντως δήπου καὶ τῆς ἱερᾶς τε καὶ θείας αὐλῆς ἐξοιχήσονται, τουτέστι, τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ δι' ἑνός που τῶν προφητῶν εἰρημένον "Ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς." ὅτι γὰρ εἰς πέρας αὐτοῖς τὸ προαναφωνηθὲν ἐκβέβηκεν, αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις διαμαρτύρεται· "Ἐγκατελίπη μὲν γὰρ ἡ θυγάτηρ "Σιὼν ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν "σικυηράτῳ," καθὰ γέγραπται· πέπτωκε δὲ καὶ καθῃρέθη παντελῶς ὁ ναὸς, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔξω γεγόνασιν οὐ μείναντες ἐν αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀντανέβη δὲ ὥσπερ καὶ ἀντεγήγερται διὰ Χριστὸν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἐν αὐτῇ τε μένουσι διὰ παντὸς οἱ πρὸς τὴν θείαν υἱοθεσίαν κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως· πεπαύσεται γὰρ οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐδὲ καταλήξει ποτὲ τῆς Ἐκκλησίας τὸ καύχημα· αἱ γὰρ τῶν δικαίων ψυχαὶ τῶν ἐπιγείων ἀπαίρουσαι, πρὸς τὴν ἄνω μεθορμίζονται πόλιν τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν, "ἥ τις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν" κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

[c] [Hos. ix. 15.] [d] [Es. i. 8.] [e] [Gal. iv. 26.]

Ἐπειδὴ δέ πως καὶ τὸν περὶ τῆς δουλείας βασανίζοντες λόγον, καὶ διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἀλήθειαν ἰχνηλατεῖν γλιχόμενοι, καὶ αὐτὸν ἐν δούλοις κατωνομάσθαι τὸν Ἀβραὰμ εἰρήκαμεν, οὐδὲ τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἔξω τιθέντες τῆς ἐν τοῖς θεωρήμασι περιβολῆς, διὰ τὸ γενικώτερον εἰρῆσθαι παρὰ Χριστοῦ "Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς a 541 A.
"ἁμαρτίας·" φέρε δὴ πάλιν τοῖς ἑαυτῶν ἑπόμενοι λόγοις Supra ver. 34.

2. δὲ] εἰς τὴν ἄνω μονὴν e Cat. Harl. addidit Aub. εἰς τὰς ἄνω μονάς a. Abbreviat autem Niketas. 3. κατατεταγμένος B.a. καταλελεγμένος Holst. Ed. 6. ἐξωσθήσονται a. Cat. Harl. 9. προαναφωνηθὲν B. ἀναφωνηθὲν Ht. Ed. 10. ἐγκατελίπη emendat Heyse. ἐγκατελείπει B. Ht. ἐγκαταλειφθήσεται e Bibliis Aub. ἴσ. (= ἴσως) ἐγκαταλείπεται Ed. mg. 11. Σιὼν] ἱερουσαλὴμ ἰσιὼν [= ἡ Σιὼν] pro more B. emendavit Aub. 15. μενοῦσι a. 23. περὶ τὸν inverso ordine B. Ht. emendavit Aub.

δείκνυσι τὸν μακάριον Ἀβραάμ· τετελεύτηκε γὰ
μετέστη τρόπον τινὰ τῆς οἰκίας τῆς δεσποτικῆς, το
τοῦδε τοῦ κόσμου· ἀναλόγως δὲ ἐντεῦθεν καὶ
αὐτὸν νοεῖσθαι βούλεται οὐχ ἱκανῶς ἔχοντα π
δύνασθαι καὶ ἑτέροις τὴν ἐλευθερίαν χαρίζεσθαι· ἀπὸ
μένειν εἰς τὸν αἰῶνα τὸν Υἱὸν, ἑαυτὸν ἤδη σαφῶς Ε
Θεοῦ κατὰ φύσιν εἶναί φησιν, ᾧ δὴ πάντως ἕποιτο
εἶναι βασιλέα καὶ Κύριον. καὶ τί τὸ ἐκ τῆς ἀρτίως εἰ
d ἡμῖν διαφορᾶς οἰκονομούμενον, ἐν τῷ γείτονι καὶ
ἐφεξῆς προκειμένῳ δειχθήσεται σαφῶς.

36 Ἐὰν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσε

Μόνῳ, φησὶ, τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ τῷ κατὰ ἀ
ἐλευθέρῳ καὶ δουλείας ἁπάσης ἐξῃρημένῳ τὸ ἐλει
δύνασθαι προσὸν εὑρίσκεται, ἑτέρῳ δὲ παρ' αὐ
παράπαν οὐδενί. ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπείπερ ἐστὶ
e φύσιν καὶ σοφία καὶ φῶς καὶ δύναμις, σοφοῖ μὲν τὰ
δεκτικὰ, φωτίζει δὲ τὰ φωτὸς δεδεημένα, καὶ δυνα
δυνάμεως χρῄζοντα· οὕτως ἐπείπερ ἐστὶ Θεὸς ἐκ Θε
τῆς ἁπάντων βασιλευούσης οὐσίας γνήσιός τε καὶ ἐλ
καρπὸς, οἷσπερ ἂν ἐθελήσαι χορηγεῖ τὴν ἐλευθερία
μὲν οὖν τοῦ κατὰ φύσιν οὐκ ἔχοντος αὐτὴν οὐκ ἂν
τις ἐλεύθερος ἀληθῶς· ὅταν δὲ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐλε
ἐθελήσῃ τινὰς, τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐντιθεὶς ἀγαθὸν, χρημα
543 A. a ὄντως ἐλεύθεροι παρὰ τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος κομι
τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐχὶ παρά τινος τῶν παρ' ἑτέρου δ
σμένων καὶ ὀθνείοις ὥσπερ λελαμπρυσμένου χαρίσμα

Ἀναγκαιοτάτη τοιγαροῦν ἡ ἐν τοῖς προλαβοῦσι
γησις, καὶ πολὺ τὸ χρήσιμον τὸ ἐκ τῆς ἐκεῖσε δι
ἀνατελεῖ τοῖς ἐκμαθέστερον ἐπαΐειν ἐσπουδακόσιν. ἔ

3. δὲ assumptum ex a.c. Cord. 4. Assumpta αὐτὸν ex a. C
πρὸς ex a.c. Cord. 6. Θεὸν] τὸν υἱὸν a. 10. προκειμένῳ] +
13. ἐξῃρημένῳ] ἀπηλλαγμένῳ a. 20. ἐθελήσαι B. ἐθελήσῃ Holst. E
a. Statim χορηγεῖν B. invito a. 21. οὖν assumptum ex a.
a. αὐτοῖς Ed. 26. λελαμπρυσμένου a. et ita conjecit Heyse. λαμπ
B. λαμπρὸς τοῖς Ht. λαμπροῦ τοῖς Aub.

συνιέναι πόθεν ἡμᾶς ἀναγκαῖον ἐπιζητεῖν τὴν κατὰ Θεὸν εὐγένειαν, καὶ τὸν ἐλευθεροῦν ἰσχύοντα μανθάνειν Υἱόν. μελετάτωσαν τοίνυν μὴ ὑψηλοῖς ἐξογκοῦσθαι φρονήμασιν οἱ τοῖς ἐν κόσμῳ χαίροντες ἀξιώμασι, μηδὲ τῆς τῶν ἁγίων b καταστρεχέτωσαν δόξης τε καὶ χάριτος, εἰ καὶ μικροί τινες ἐκ μικρῶν γεγόνασι κατὰ σάρκα· οὐ γὰρ τὸ ἐν ἀνθρώποις λαμπρὸν εἶναι δοκοῦν ἀρκεῖ πρὸς εὐγένειαν τὴν παρὰ Θεῷ, ἀλλὰ τὸ ἐν βίῳ καὶ τρόποις τοῖς ἐν ἀρετῇ διαφανὲς ἐλεύθερον ὄντως καὶ εὐγενῆ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται. "ἐπράθη Ps. civ. 17. "μὲν εἰς δοῦλον Ἰωσήφ," καθὰ γέγραπται, ἀλλ' ἦν καὶ οὕτως ἐλεύθερος τῇ κατὰ ψυχὴν εὐγενείᾳ διαλάμπων· πατρὸς δὲ ἐξέφυ μὲν ἐλευθέρου καὶ ἦν ὄντως Ἡσαῦ, ἀλλὰ c τῇ τῶν τρόπων αἰσχρότητι τὸ δουλοπρεπὲς ἐπεδείκνυ φρόνημα. εὐγενεῖς οὖν ἄρα παρὰ Θεῷ, καθάπερ οὖν ἀρτίως εἰρήκαμεν, οὐχ οἱ πλοῦτον ἔχοντες, καὶ χρημάτων περιουσίαις περιχεόμενοι, καὶ λαμπραῖς ἐπιχαίροντες ταῖς ἐν κόσμῳ τιμαῖς, ἀλλ' οἱ βίῳ σεμνῷ καὶ πολιτείᾳ συννόμῳ διαφανεῖς.

Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, 37
ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. d

Πολυτρόπως αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς συγγενείας τῆς πρὸς Ἀβραὰμ καύχημά τε καὶ φρόνημα παντελῶς εἰκαῖον καὶ οὐδεμίαν ἔχον τὴν ὄνησιν ἐπιδεικνὺς, τὰ τοιαῦτά φησιν, ἵνα ζητῶσι τὴν ἀληθῆ καὶ Θεῷ φίλην εὐγένειαν. ὁρᾷ γὰρ οὐκ εἰς σάρκα Θεὸς, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ "Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν," ἀποδέχεται Supra vi. 63. μᾶλλον καὶ ἐπαίνου παντὸς ἀξιοῖ τὸ ἐν ψυχαῖς εὐγενὲς, καὶ e συγγένειαν οἶδεν ἔχοντας ἀληθῆ, οὕσπερ ἂν ἡ τῶν ἔργων ὁμοιότης ἤτοι τῶν ἐθῶν ἡ ταυτότης εἰς μίαν ὥσπερ ἀρετὴν

2. ἐλευθεροῦν a. ἐλευθερωτὴν B. ἐλευθερῶσαι Holst. Ed. υἱὸν μεμαθήκαμεν a.
10. μὲν] + γὰρ Ht. unde Ed. 11. οὕτως B. οὗτος Ht. Ed. 12. ἐξέφυ B. ἔφυ Ht. Ed. 13. ἐπεδείκνυ B. ἐπεδείκνυε Ht. Ed. 25. τὸ om. Migne.
28. συγγένειαν B. Ht. εὐγένειαν Aub. 29. ἐθνῶν B. Ht. emendavit Aub.

συναγείρουσα, ταῖς ἴσαις τῶν ἀγαθῶν ἰδέαις ἐπισεμν
ποιεῖ, ἀναλόγως δὲ τούτοις καὶ τὸ ἐναντίον. ἐπεὶ κα
Hiob xxxiii. 6. τρόπον ἀπὸ γῆς ὄντες ἡμεῖς, καὶ ἐκ πηλοῦ διηρτι
κατὰ τὸ γεγραμμένον, χρηματιοῦμεν τοῦ πάντων Δει
544 A. a καθάπερ οὖν ὁ Παῦλός φησι "Γένος οὖν ὑπάρχον
Acta SS. Ap. xvii. 29. "Θεοῦ;" ὁμολογουμένως μὲν γὰρ συγγενεῖς γεγόναμι
διὰ τὴν σάρκα τὴν ἐν τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ
ἔστι πως καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τοῦτο συνυπάρχι
ἀληθές. φρονοῦντες γὰρ τὰ αὐτοῦ καὶ ὅτι προσῆκεν ε
οὐ παρέργως διενθυμούμενοι, χρηματιοῦμεν υἱοὶ τ
πάντας Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ θέλησιν κ
ἐγχωροῦν τὸν οἰκεῖον διαπλάττοντες νοῦν, οὕτω τε τ
αὐτὸν ὁμοιότητα καὶ ἀκριβεστάτην ἐμφέρειαν σι
ὄντως ἐσμέν.

Ὅτι δὲ τὴν ἐξ ἔργων ἤτοι τῶν τρόπων ὁμοιότητα κι
b βεστάτην ἐμφέρειαν εἰς συγγενείας δύναμιν λαμβάνι
διαγνωσόμεθα σαφῶς τοῖς ἱεροῖς ἐγκύπτοντες λόγοις,
θείαν περινοστοῦντες γραφήν. οὐκοῦν ἐν καιροῖς Ἱερεμ
Hier. xxxvi. 24; προφήτου, γέγονέ τις ἐλαμίτης Σαμείας τοὔνομα ψευδ
xxiii. 16. τὰ ἀπὸ καρδίας ἐρευγόμενος τῆς ἑαυτοῦ, καθὰ γέγραπ
οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου. ἐπειδὴ δὲ πολλή τις ἦν κι
πληθὺς ψευδομαρτύρων καὶ ψευδοπροφητῶν, περιπ
c τοὺς ὄχλους καὶ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἐξέλκουσα, ἡγ
λοιπὸν εἰκότως ὁ πάντων δεσπότης Θεός. εἶτα πολλ
τῷ Σαμείᾳ δαπανήσας λόγους, καὶ ποίας ὑφέξει τὰς
τοῦ τολμήματος δίκας λεπτότερον διειπὼν, ἐν τελ
Ib. xxxvi. 32. ἐπάγει, καὶ ἐκδικήσω "ἐπὶ Σαμείαν καὶ ἐπὶ τὸ γένος
"τοὺς ποιοῦντας τὰ ὅμοια αὐτῷ·" ἀκούεις ὅπως ἐν τοῖς

1. ἴδως B. ἰδέαις emendavit Holst. 2. ποιεῖ B. ποιεῖ δὲ Ht. un
emendavit ut adnotat ipse Aub. 6. γεγόναμεν emendat Heyse. γε
μὲν γεγόνατε Ht. Ed. 12–16. οὕτω—δύναμιν exhibet Heyse ex
Migne.] δέ τε τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα καὶ ἀκριβεστάτην ἐμφέρειαν εἰς
δύναμιν Ed., Ht. fere sequens. ὅτι μέντοι τὴν ἐξ ἔργων ὁμοιότητα εἰς
δύναμιν exhibet a., scholion incipiens. 16. Θεὸς] Χριστὸς a. 2
ex B. 26. τοῦ addidit Ht. λεπτότερον assumptum ex B. διειπὼ
Heyse. δὲ εἰπὼν B. εἰπὼν Ht. Ed. 27. σαμέαν semper a. (Frid.-A

ἐπιχειρήμασι τὴν συγγένειαν ὁρᾷ; πῶς γὰρ ἂν ὁ τὰ δίκαια κρίνειν εἰδὼς συνεκόλασε τῷ Σαμείᾳ τὸ κατὰ σάρκα γένος οὐκ ἰσοτροποῦν αὐτῷ κατά γε τὸν ἐν φαυλότητι λόγον, d καίτοι σαφῶς διὰ τοῦ προφήτου λέγων Ἰεζεκιὴλ "Ψυχὴ ἡ "ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται." (Ezek. xviii. 4.) οὐκοῦν ἵνα μή τι τοιοῦτο νοῆται περὶ αὐτοῦ, τὸ γένος εἰπὼν ἐπήνεγκεν εὐθύς Τοὺς ποιοῦντας τὰ ὅμοια αὐτῷ, ἐν τῇ τῶν δρωμένων ταυτότητι τὴν συγγένειαν ὁριζόμενος. ἀλλ' ἵνα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἴδωμεν τῶν Ἰουδαίων τὸ εἰρημένον ἀληθὲς, ἀναμιμνησκώμεθα τῶν Ἰωάννου λόγων, τοῦ ἁγίου φημὶ Βαπτιστοῦ· ἐωλον γὰρ ἀποφαίνων αὐτοῖς τῆς πρὸς Ἀβραὰμ συγγενείας e τὸ καύχημα "Καὶ μὴ λέγετε, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς Πατέρα "ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων "τούτων ἐγεῖραι σπέρμα τῷ Ἀβραάμ." (S. Matth. iii. 9.) ἐπειδὴ γὰρ εἴρητο πρὸς αὐτὸν παρὰ Θεοῦ "Πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα "σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ," (Gen. xxii. 17.) τῷ χρῆναι πάντως ἀψευδεῖν τὸν ἐπαγγειλάμενον ἐπερειδόμενος τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, ἐφρόνει μὲν μέγα, προσεδόκα δὲ οὐδαμῶς τῆς τοῦ προγόνου συγγενείας ἀποπεσεῖσθαί ποτε, ἵνα τὸ θεῖον ἐπάγ- a 545 A. γελμα σώζηται, φησίν. ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτοῖς ἀφανίζων τὴν ἐλπίδα, σαφῶς δὴ μάλα φησὶν ὁ μακάριος Βαπτιστὴς, δυνατὸς "ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ "Ἀβραάμ." (S. Matth. iii. 9.) συνδραμεῖται δὲ τούτοις καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὧδέ λέγων "Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, "οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραὰμ, πάντες τέκνα." (Rom. ix. 6, 7.) δεικνυμένου τοιγαροῦν πανταχόθεν ἀληθοῦς, ὅτι τὴν ἐν ἤθει καὶ τρόποις συγγένειαν οἶδε Θεὸς, μάταιον ἤδη φαίνεται τὸ προγόνοις b μὲν ἐπαυχεῖν ἁγίοις καὶ ἀγαθοῖς, ἀπολιμπάνεσθαι δὲ καὶ ἀφεστάναι μακρὰν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς.

Διά τοι τοῦτό φησιν εὐλόγως πρὸς Ἰουδαίους ὁ Κύριος

3. ἰσοτροποῦν B.a. Holst. ἰσότροπον Aub. 4. ἡ om. Aub. 5. αὕτη a. αὐτὴ Ed. τοιοῦτον a. 14. τούτων om. Migne. 16. καθὼς a. 20. ἀφανίζων a. σαφηνίζων Ed. 26. πανταχόθεν τοιγαροῦν inverso ordine a. ἀληθῶς a. 27. ἤδη B.a. μὲν ἤδη Ht. Ed. 28. ἁγίοις καὶ ἀγαθοῖς habet ut vid. et Nik.

Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀπ
ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ναί γάρ, φησὶν, ὅ
μόνην ἴδω τὴν σάρκα, καὶ ὅθεν ἐξέφυ τῶν Ἰουδαίων ἐ
περισκέψωμαι, τότε καὶ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ γε
c ὁρῶ· ἐπὰν δὲ τῆς ἐκείνου πολιτείας τε καὶ γνώμης
θρήσω τὸ κάλλος, ἀλλοτρίους ὑμᾶς καὶ οὐκέτι συ
καταθεῶμαι, φησί. ζητεῖτέ με γὰρ ἀποκτεῖναι, καί
προπάτορος, ἐφ' ᾧ νῦν φρονεῖτε μέγα, μὴ ὄντος φο
καὶ τό γε χείριστόν τε καὶ παρανομώτατον, οὐδὲ ἐπ' ει
παρ' ὑμῶν διώκομαι ταῖς αἰτίαις, φονᾶτε δὴ λίαν
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ἀναιρεῖν ἐβουλεύσασθε, ὅτι
ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν, καίτοι καλῶν ὑμᾶς εἰς σωτηρ
d ζωήν. οὐ χωρεῖ δὲ ἐν ὑμῖν, διὰ τὴν ἐνοικήσασαν ἐ
ἁμαρτίαν δηλαδὴ, καὶ τόπον ὥσπερ οὐκ ἐῶσαν ἔχε
τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς συμβουλήν τε καὶ παραίνεσιν.
φονευταὶ κατὰ ταὐτὸν Ἰουδαῖοι καὶ ἀδικώτατοι
θανάτῳ χρῆναι τιμᾶσθαι διοριζόμενοι τὸν οὐδὲν ἀδική
μᾶλλον δὲ τὸν ὠφελεῖν ἐγνωκότα, καὶ διασώζειν
σπουδάζοντα. πῶς οὖν ἔτι συγγενεῖς Ἀβραὰμ τῷ
καὶ ἀγαθῷ, οἱ τοσοῦτον τῶν ἐν ἐκείνῳ καλῶν λειπ
e καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοηθείας ἐκδεδραμηκότες, ὅσο
στάναι δοίη τις ἂν καὶ διωρίσθαι λέγοι τῆς ἀρετ
φαυλότητα;

38 Ἐγὼ ἃ ἑώρακα παρὰ τῷ Πατρὶ λαλῶ· καὶ ὑμεῖς ο
ἠκούσατε παρὰ τοῦ Πατρὸς ποιεῖτε.

Ἀχώρητον ἔφη παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὸν ἑαυτοῦ γ
λόγον, ταύτης τε καὶ μόνης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐπ' αὐτῷ
τρύνεσθαι διειπὼν, μᾶλλον δὲ καὶ φονῶντας ἐλέγχων

3. σάρκα B. Holst. κατὰ σάρκα συγγένειαν Aub. 7. γάρ με in
dine a. 10. φονᾶτε B.a. Cat. Harl. φρονᾶτε preli sphalmate Aub. φρ
16. κατὰ ταὐτὸν edidi. καταταυτῶν B. κατ' αὐτῶν Ht. κατ' αὐτὸν Ed.
γενεῖς] + τῷ Ht. Ed. invitis B.a. 20. ἐν om. Migne. 21. ἐδεδ
B. emendavit Ht. desunt verba quaedam in a. 22. διωρίσθαι emend
διορεῖσθαι B. Ed. διωρεῖσθαι Migne. 27. λόγον—παροτρύνεσθαι ass
B. Statim διειπὼν B. δὴ εἰπὼν Ed.

καίως ἐπάγει καὶ ταῦτα, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐκθήσομαι πάλιν. οὐ γὰρ ἠγνόησεν, ὡς εἰκὸς, ὡς ἀνταναστήσονται τῶν Ἰουδαίων τινὲς τοῖς παρ' αὐτοῦ διαμαχόμενοι λόγοις, καὶ τὰ a 546 A. ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φρενοβλαβείας ἐρευγόμενοι, πάλιν ἐροῦσιν Οὐ μάτην, ὡς φῄς, ἐπὶ σοὶ φονῶσί τινες, ἐπ' εὐλόγοις εἰς τοῦτο παρώρμηνται ταῖς αἰτίαις, θεοφιλὲς ἐν αὐτοῖς τὸ κίνημα, καὶ ζῆλος οὐκ ἔχων τὸ κατηγορεῖσθαι δικαίως· ἀχώρητος γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ σός ἐστι λόγος, ἐπείπερ αὐτὸν ἀπῳδὸν ἐποιήσω τῷ Θεῷ, φησὶν, ἑτέραν ἡμᾶς διδάσκεις πλάνησιν, καὶ τῆς μὲν κατὰ τὸν νόμον ἐξέλκεις ὁδοῦ, μεταβιβάζεις δέ πως ἐπὶ τό σοι καὶ μόνῳ δοκοῦν. ταῦτα δήπου πάντως διαψιθυριζόντων κατὰ τὸ λεληθὸς τῶν b Ἰουδαίων, ἢ καὶ καθ' ἑαυτοὺς διενθυμουμένων προσυπαντᾷ πάλιν ὁ Κύριος, εἰδὼς τὰ ἐν αὐτοῖς τῶν διαλογισμῶν κινήματα· Θεὸς γάρ ἐστιν ἀληθινός· καὶ διὰ τοῦτο λέγει Ἐγὼ ἃ ἑώρακα παρὰ τῷ Πατρὶ λαλῶ, κατεσκεψάμην τὴν τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐμοῦ φύσιν, εἶδον ἐξ ἐμαυτοῦ πολλάκις καὶ ἐν ἐμαυτῷ τὸν γεννήσαντα, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ θελημάτων γέγονα θεωρός. εἶδον δι' ἐμφύτου δηλονότι γνώσεως, ποίων ἔργων ἐστὶν c ἐραστὴς, ταῦτά τε λαλῶ πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲν δὲ ὅλως ἀπᾷδον εἰρηκὼς ἁλώσομαι, οὐδὲ διατέταχά τι παρὰ τὸ ἐκείνῳ δοκοῦν. ἐπ' ἐκεῖνα καλεῖν ἐσπούδακα τοὺς ἀκροωμένους, οὐ τῶν ἐμῶν ἀφιστάς· ἐν ἐμοὶ γὰρ τὰ ἐκείνου, καὶ τὰ ἐμὰ πάλιν αὖ ἐν αὐτῷ· ἀλλ' εἰ καὶ οὕτως ἔχων τῇ φύσει, καὶ συνεθελητὴς ἐν ἅπασιν ὑπάρχων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, δοκῶ τις εἶναι παρ' ὑμῶν οὐκ ἀληθὴς, καὶ νενόμισμαι τῶν θείων ὑμᾶς ἀποπλανᾶν παιδευμάτων, λελύσθω τὸ ἔγκλημα, ῥίψατε τὴν ὑπόνοιαν· ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ Πατρὸς ποιεῖτε, λελάληκεν d ὑμῖν διὰ Μωυσέως, περάσατε τὴν ἐντολὴν, ἠκούσατε λέγοντος "Ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς." πῶς οὖν

Es. xxx. 10.

Exod. xxiii. 7.

12. λεληθὸς] + ἐστὶ B. 13. προσαπαντᾷ Aub. 16. λαλῶ B., καὶ Holst. Ed. 17. εἶδον a. ἰδὼν B. 19. δὲ B. Ht. δι' emendavit forte e Cat. Aub. 20. ταῦτά τε] καὶ ταῦτα a. 21. εἰρηκὼς emendavit Migne. εἰρηκὸς Ed. παρὰ τὸ εἰκὸς παρὰ τὸ ἐκείνῳ pro more B. emendavit Ht. 28. ποιήσατε a. 29. πράσατε B. πειράσατε emendavit Ht. περάσατε Ed.

ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς παρα
ἐντολήν;

Ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον πάλιν ἐκδεξόμεθα τρόπ
ὑμεῖς οὖν ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ Πατρὸς ποιεῖτε· λελάλη
Zach. ix. 9. φησὶ, διὰ τῶν προφητῶν ὑμῖν, ἠκούσατε λέγοντος ‘
“ σφόδρα θύγατερ Σιὼν, κήρυσσε θύγατερ Ἱερου
e “ ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σώζ
“ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ πῶλον ὄνου υἱὸν ὑποζυγίου,” ἀλλὰ
Es. xl. 9-11. φωνῆς Ἡσαΐου πάλιν “ Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι ὁ
“ γελιζόμενος Σιὼν, ὕψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν φωνήν
“ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλήμ· ὑψώσατε, μὴ φο
“ ἰδοὺ ὁ Θεὸς ὑμῶν, ἰδοὺ Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχε
“ ὁ βραχίων αὐτοῦ μετὰ κυρείας· ἰδοὺ ὁ μισθὸς αὐτ
“ αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐνώπιον αὐτοῦ· ὡς ποιμὴν ποιμ
“ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρ
“ ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλέσει.” καταπειθόμενοι
547 A. a ταῖς τοῦ Πατρὸς ἐντολαῖς, παραδέξασθε τὸν προανα
μενον· τιμήσατε τῇ πίστει τὸν προκεκηρυγμένον. δ
τοῖς τοῦ Πατρὸς λόγοις τὸ κρατεῖν ἐν ὑμῖν.

Ἰστέον δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν νόμον εἶνα
καίτοι λαληθέντα παρ' αὐτοῦ δι' ἀγγέλων, οὐχ ἑαυ
τοῦ νομοθετῆσαι τιθεὶς, ἀλλὰ ταῖς Ἰουδαίων συγχωρ
νοίαις οὕτως ἔχειν πεπιστευκότων, καὶ οὐ διαμάχετ
τὴν ὑπόνοιαν οἰκονομικῶς· ἐδυσώπει γὰρ πολλάκις
ἐπείπερ αὐτὸν οὐ παραδέχονται· τὸ γὰρ τοῦ Πατρὸς
παράγων εἰς μέσον·

h

39 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ εἶπον Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ

Ὦ πολλῆς ἀμαθίας, καὶ νοῦ κατεσκληκότος εἰς ἀπ
καὶ εἰς μόνην ὁρῶντος φιλονεικίαν. συγκατανεύοντ

1. με ζητεῖτε inverso ordine a. 5. λέγοντος om. Aub. invitis B
12. ἰδοὺ alt.] + ὁ a. 13. αὐτοῦ prius om. a. (Vat.) κυρείας a.
20. φησὶν εἶναι inverso ordine a.

τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καὶ φάσκοντος ἐναργῶς “Οἶδα “ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε,” τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένουσι, καὶ καθάπερ τινὸς διατεινομένου καὶ ἀντιπράττοντος, οὐκ εἶναί τε λέγοντος αὐτοὺς ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ κατὰ σάρκα, c πάλιν φασὶν ὅτι ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις ἰόντες λόγων οὐκ ἐρυθριῶσιν, οἱ μηδὲ Βάττῳ τάχα που παραχωρεῖν οἰόμενοι δεῖν, μόνης δὲ τῆς ἐκείνου γλωσσαλγίας ἄριστοι ζηλωταί. ἀλλ’ ἴσως γέγονέ τις αὐτοῖς ἀλογωτάτη τοῦ πράγματος ἀφορμή, καὶ ποία πάλιν ἐροῦμεν. τοῦ γὰρ Κυρίου λέγοντος “Ἐγὼ ἃ ἑώρακα “παρὰ τῷ πατρὶ ταῦτα λαλῶ,” τὸ μὲν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ τούτων σημαίνειν οὐχ ὑπελάμβανον, ᾤοντο δὲ λέγειν αὐτὸν, ἢ τὸν δίκαιον Ἰωσὴφ, ἢ καὶ ἕτερόν τινα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, d μικρὰ κομιδῇ περὶ αὐτοῦ κωμῳδοῦντες καὶ φρονοῦντες καὶ διεσκεμμένοι. ἡ μὲν γὰρ ἁγία παρθένος τὸ θεῖον ἐκυοφόρησε βρέφος, οὐχ ὁμιλήσασα γάμοις, ἀλλ’ “ἐκ Πνεύματος Ἁγίου,” καθὰ γέγραπται. καὶ ἀγνοήσας μὲν τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον ἐν ἀρχαῖς ὁ μακάριος Ἰωσὴφ, “ἐβουλήθη δὲ λάθρα “ἀπολῦσαι αὐτὴν,” κατὰ τὴν τοῦ Ματθαίου φωνήν. πλὴν οὐκ ἠγνοήθη παντελῶς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι πρὸ γάμου καὶ μίξεως ἐκυοφόρησεν ἡ ἁγία παρθένος, οὐ μὴν συνῆκαν e ὅτι καὶ ἐξ Ἁγίου Πνεύματος, ᾤοντο δὲ μᾶλλον ὑπό του διεφθάρθαι τῶν ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτὴν, ὅθεν οὐκ ὀρθὰς διαλήψεις εἶχον ἐπὶ Χριστῷ. ἑτέρου μὲν γὰρ αὐτὸν γεγεννῆσθαι πατρὸς ἐνόμιζον παῖδα τοῦ τὴν ἁγίαν διεφθαρκότος παρθένον κατὰ τὴν ἐκείνων ἀποπληξίαν, ἐπιγεγράφθαι δὲ μόνον τῷ Ἰωσὴφ νόθον ὄντα, καὶ οὐχ υἱὸν ἀληθῶς. λέγοντος τοίνυν “Ἐγὼ ἃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ λαλῶ,” οὐδεμίαν μὲν ὅλως ἐδέχοντο περὶ Θεοῦ τὴν ἔννοιαν, καταστημῆναι γεμὴν αὐτὸν ἕνα τῶν ἐπὶ γῆς πατέρων, καὶ μετα- a 548 A.

Supra ver. 37.
Supra ver. 38.
S. Matth. i. 18.
Ib. 19.
Supra ver. 38.

4. αὐτοῦ B. Holst. emendavit e Cat. ut vid. Aub. 5. πάλιν—ἐστι e Cat. Harl. assumpsit ut adnotat ipse Aub. et ita a. 11. τὸ B. τὸν Ht. Ed. 13. ἢ καὶ a. καὶ B. ἢ Ht. Ed. 23. ἔθνους B. ἔθους Ed. 24. γεγεννῆσθαι πατρὸς hoc ordine B. a. 27. υἱὸν ἀληθῶς. a. υἱόν. ἀληθῶς interpungebat Ed. ἀληθῆ Cat. Harl.

σκευάζειν αὐτοὺς ἐπιχειρεῖν τῆς ἐπὶ τῷ προγόνῳ φιλ(ὑπώπτευον, αἵματι δὲ τῷ οἰκείῳ προσνέμειν τὴν χρεωστουμένην τιμὴν, καὶ τῆς πατριαρχείας τὴν ἀρχαι δόξαν ὑποτοπήσαντες, φιλονεικότερόν τε καὶ εὐτον ὑπαντιάζουσι λέγοντες Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν γὰρ ὡς εἰ καὶ ἔφασκον Κἂν σοφοῖς ἡμᾶς, ὦ περιαντλήσῃς λόγοις, κἂν τοῖς ἐξαισίοις περικτυπήσῃ μασι καὶ ταῖς ὑπὲρ λόγον κατακροτήσῃς μεγαλου

b *οὐκ ἀποστήσεις τοῦ ἀρχαίου καυχήματος, οὐκ ἐπιγρα τοῦ γένους ἀρχηγέτην πατέρα τὸν σὸν, ἑτέρῳ τὴν τ οὐκ ἀναθήσομεν δόξαν, ἀλλ' οὐδὲ νέους γενάρχας τῶν ε τέρων ἀνταλλαξόμεθα. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, ἀλλ' οἱ πιστεύεσθαι μακρὰν, τὸ τοιαύταις ἀμαθίαις περι Ἰουδαίους, ὅπου καὶ ψιλὸν ὑπάρχειν αὐτὸν ὑπελά*

S.Matth. xiii. 55. *ἄνθρωπον, καὶ τοῦ τέκτονος ἀπεκάλουν υἱὸν πολυ*

c *ἐξευτελίζοντες, καὶ ἐν τῷ μηδενὶ κατατάττοντες τὸν ἀ βασιλέα καὶ Κύριον. ὅτι δὲ καὶ περὶ τῆς ἁγίας πι διετέθησαν οὐκ ὀρθῶς, ὡς ὑπό του κατεφθαρμένης, δ ἐφεξῆς σαφῶς δὴ λίαν εἰσόμεθα.*

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔ
40 Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄν
ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ το
d τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησε.

Διὰ παντὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τρόπου τε καὶ λόγου Ἰουδαίων τιθασεύων θράσος ἐπεσκιασμένως αὐτοῖς λαλεῖ Χριστὸς, οὐ γυμνὸν προσάγων τὸν ἔλεγχοι ἠπίῳ μὲν λόγῳ κεκραμένον, ὑφειμένως δέ πως καὶ π αὐτῶν καταγοητεύων τι τὸν θυμόν. ἐπειδὴ δὲ πολ ἀνοηταίνοντας βλέπει, καὶ συνιέντας τῶν εἰρημένων ἐλεύθερον ἤδη καταπετάσματος, καὶ γυμνὸν ἀπάση βολῆς ποιεῖται τὸν λόγον. ἔδει γὰρ ἔδει, φησὶν, ε

13. τὸ B. Holst. τι Aub. 28. Assumpta τι ex B suprascripto, πο

τέκνοις Ἀβραὰμ κατατετάχθαι, τιμὴν εἶναι τὴν ἀνωτάτω e πεπιστεύκατε, τοὺς ἐκείνου σπουδάζειν ἀπομιμήσασθαι τρόπους· ἔδει τοῦ προγόνου τὴν ἀξιέραστον ἰχνηλατεῖν ἀρετὴν, ἔδει πρὸς τούτοις τὴν εὐπείθειαν ζηλοῦν καὶ ἀγαπᾶν. ἤκουσε τοῦ Θεοῦ λέγοντος "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς Gen. xii. 1. "συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω." καὶ μελλήσας οὐδὲν περὶ τὴν τῶν χρηματισθέντων ἐκπλήρωσιν, παραχρῆμα μὲν τῆς ἐνεγκούσης ἐξέθει, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν οὐκ εἰδὼς καταλαμβάνεται τοῦ προστάξαντος ἐπιθαρσήσας φειδοῖ. ἐπὶ νύσσῃ δὲ ὥσπερ αὐτῇ γεγονὼς τοῦ a 549 A. βίου, καὶ ἑκατοστόν που τρίβων ἐνιαυτὸν, ἤκουσεν ὅτι ἔσται Gen. xv. 5. σοι σπέρμα· καὶ κατ' οὐδὲν ἐνδοιάσας, θερμὴν ἐδίδου τῷ λαλοῦντι τὴν πίστιν, οὐ τῇ τῆς σαρκὸς ἀσθενείᾳ προσεσχηκὼς, ἀλλὰ τὴν τοῦ χρηματίσαντος ἐννοήσας ἰσχύν. ἤκουσεν εἰς θυσίαν ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ τὸν ἀγαπητὸν, καὶ τῶν τῆς φύσεως εὐθὺς κατηγωνίζετο πόθων, δευτέραν ἐποιεῖτο τῆς θείας ἐντολῆς τὴν ἐπὶ τῷ νεανίσκῳ φιλοστοργίαν. πᾶν δὲ τούτοις ἐν ὑμῖν εὑρίσκω τὸ ἐναντίον· ἀποκτεῖναι γάρ με ζητεῖτέ φησιν, ὅτι λελάληκα ὑμῖν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. οὐ γὰρ ἐξύβρισε ταῖς ἀπει- b θείαις τὸν λαλήσαντα πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἐζήτησέ τι δράσαι τῶν λυπούντων αὐτόν. πῶς οὖν ἔτι τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἐστὲ, τοσοῦτον τῆς ἐκείνου φιλοθείας ἀποφοιτήσαντες, ὅσον ἡ τῶν τρόπων δεικνύει διαφορά; ἐπιτήρει δὲ ὅπως οἰκονομεῖ τὸν λόγον· οὐ γὰρ εἴρηκεν ἐν τούτοις ἀκοῦσαι τὴν ἀλήθειαν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐπείπερ, ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν, ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμέτρου μωρίας κατεσύροντό πως ἐπ' αὐτῷ πρὸς ἐννοίας οὐκ ἀληθεῖς, πατέρα τινὰ τῶν c ἐπὶ τῆς γῆς οἰόμενοι λέγειν αὐτόν. εὖ δὲ δὴ λίαν τοὺς ἐπὶ τῷ τεθνάναι ποιούμενος λόγους, ἄνθρωπον ἑαυτὸν ὀνομάζει,

2. ἀπομιμήσασθαι B. ἀπομιμεῖσθαι Holst. Ed. 8. ἐξέθει emendat Heyse. ἐξωθεῖ B. ἐξεώθει Ht. unde Aub. 9. οὐκ εἰδὼς emendavit Ht. οὖ ἰδῶς B. ὁ νιδοῦς emendat Heyse. 20. ταῖς om. Aub. 22. τῶν λυπούντων B. τὸν λυποῦντα Ed. 29. δὴ assumptum ex a.

πανταχῇ μὲν ἑαυτῷ φυλάττων τὸ ἀδιάφθορον ὡς Θε
φύσιν, πλὴν οὐ διορίσας ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον ναὸν, ἀλλ'
ὑπάρχων Υἱὸς, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος· ἀλήθειαν
λαλῆσαί φησιν. οὐ γὰρ ἐν τύποις ἔτι καὶ σχήμα
εὐσέβειαν ἐπιτηδεύειν ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος διδάσκει
ἀλλὰ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθινὴν λατρείαν ἀι
ἀγαπᾶν.

d Ὅταν δὲ λέγῃ ὅτι Ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς, ο
λιστέον οὐδαμῶς. ἐπειδὴ γὰρ ἑαυτὸν ἄνθρωπον εἶναί
ἀνθρωποπρεπῶς καὶ τοῦτο λαλεῖ. ὡς γὰρ ἀποθνήσ
ἄνθρωπος λέγεται, λεγέσθω καὶ ἀκούειν ὡς ἄνθρωπος
δὲ ὅτι τὴν ἔμφυτον γνῶσιν, ἣν ἔχει περὶ τῶν θελημά
ἰδίου Γεννήτορος, ὡς ἐν τῷ Ἀκοῦσαι τίθησιν· οὕτω γ
καὶ αὐτῇ λέγειν πολλάκις τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ πε
ὅταν γὰρ εἴπῃ Καὶ ἤκουσε Κύριος, οὐχὶ δὴ πάντως
e καὶ ἀφωρισμένην τὴν ἀκουστικὴν αὐτῷ περιθήσο
σθησιν, καθάπερ οὖν ἐστιν ἐν ἡμῖν. ἁπλῆ γάρ ἐστι
φύσις, καὶ συνθέσεως ἁπάσης ἀπηλλαγμένη· παραδ
δὲ μᾶλλον ὡς ἀκοὴν τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν γνῶσιν ὡς
σύνθετον δὲ οὐδὲν ἐν ἁπλῷ, καθάπερ εἰρήκαμεν. τ
τούτοις ἐποίσομεν λόγον, οὐκ ἀπὸ τοῦ πρέποντο
σκοποῦ. ἔφη που περὶ Χριστοῦ πρὸς Μωυσέα τι
550 A. a τατον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὅτι "Προφήτην ἀναστήσω
Deut. xviii. 18. δῆλον δὲ ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· "ἐκ τῶν ἀδελφῶ
"ὥσπερ σὲ, καὶ θήσω τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμ
"καὶ λαλήσει αὐτοῖς κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαι
διὰ ταύτην οὖν οἶμαι τὴν αἰτίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰ
Χριστὸς ἀκοῦσαί φησι παρὰ τοῦ Πατρὸς τὴν
ταύτην τε λαλῆσαι τοῖς Ἰουδαίοις, ὁμοῦ καὶ αὐτ
μένους ἐλέγχων αὐτοὺς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ

1. πανταχῇ B.a. Holst. πανταχοῦ Aub. Θεὸς a. Cat. Harl. ἀναπείθει inverso ordine a. 8. ὅτι B. Ht. τὸ e Cat. Aub. Stati Cat. Harl. 13. οὕτω γὰρ ἔθος a. οὕτω γὰρ ἀκοῦσαι ἔθος Ed. τὴν alt. transponit bene ut vid. Migne. 22. περὶ] + τοῦ a. assumptum ex B.

ἐναργῶς ἐκεῖνον ὄντα δεικνὺς, ὃν ἀναστήσειν αὐτοῖς ὁ b νομοθέτης προεπηγγείλατο.

Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. 41

Ἐξετεροτροποῦντας ἀποδείξας τῷ προγόνῳ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πολὺ τῆς ἐκείνου φιλοθεΐας ἐξῳκισμένους, ἀπογυμνοῖ μὲν εἰκότως τοῦ εἰκαίου σαρκικοῦ καυχήματος· τὸ δὲ μὴ χρῆναι λοιπὸν ἐν τοῖς ἐκείνου κατατετάχθαι τέκνοις διαῤῥήδην εἰπὼν, ἑτέρῳ τῷ κατ' αὐτοὺς προσνέμει πατρὶ, καὶ τὴν ἐξ ἔργων ὁμοιότητα δεσμὸν ὥσπερ τινὰ συγγενείας c ὡρίσατο, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τὴν ἕξιν ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς συνδεῖσθαι πρέπει διδάσκων, τοὺς γεμὴν τῷ φαύλῳ συμβιοτεύοντας τρόπῳ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἴσοις κατεγνωσμένους ἐν τάξει ποιεῖσθαι πατέρων ἀκόλουθον εἶναι διοριζόμενος. ὅνπερ γὰρ τρόπον τοῖς ἄριστα βιοῦν ἑλομένοις, καὶ ἁγίοις ἤδη διὰ τοῦτο κεχρηματικόσιν, ἀκινδύνως ἐξέσται πατέρα καλεῖν τὸν Θεὸν, ἐπείπερ αὐτὸν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἀνθρώποις ἀπομιμεῖσθαι σπουδάζουσιν, οὕτω καὶ τοῖς πονηροῖς δικαίως ἂν ἐπιγράφοιτο γεννήτωρ ὁ πονηρὸς, ἐπείπερ αὐτοῦ καὶ τῆς d πονηρίας καὶ δυστροπίας ἐν ἤθεσι τοῖς ἰδίοις διαπλάττουσι τὴν εἰκόνα. πατὴρ γὰρ οὐ πάντως ὁ ἐξ ἑαυτοῦ γεννήσας νοεῖται παρὰ τῇ θείᾳ μάλιστα γραφῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς ἰδίοις ἤθεσι συμμόρφους ἔχων τινὰς, ὧν καὶ εἶναι λέγεται διὰ τοῦτο πατήρ. οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει πρός τινας "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου 1 Cor. iv. 15. "ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα." ὥσπερ οὖν, καθάπερ ἐλέγομεν, καὶ Θεῷ, καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσι σύμμορφοί τινες ἀποτελοῦνται διὰ τῆς ἐν τρόποις ὁμοιότητος καὶ ἁγιασμοῦ· οὕτω καὶ τῷ e διαβόλῳ, καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ὁμοήθεσι, καὶ ὁμογνώμονες ἀποτελοῦνταί τινες ἐξ ἰδίας τοῦτο πάσχοντες μοχθηρίας.

1. ὄντα B.a. Holst. ἰόντα Aub. Statim δεικνύων a. 8. τῳ Migne. 9. ἐξ om. Aub. 19. καὶ] + τῆς Ht. Ed. 20. ἑαυτοῦ B.a. αὐτοῦ Ht. Ed. 21. μάλιστα a. μᾶλλον B. μᾶλλον παρὰ τῇ θείᾳ inverso ordine Ht. Ed. 29. ἀποτελοῦσι B. Ht. emendavit Aub.

οὐκοῦν ἁγίοις μὲν πατέρες οἱ ἅγιοι, πονηροῖς δὲ αἱ
οἱ πονηροὶ τρεπόμενοι, πρεπωδέστατοι. καὶ οἱ μὲν τὴ
μορφὴν ὅσον ἧκεν εἰπεῖν ἐν ἁγιασμῷ ταῖς ἑαυτῶν ἀν
μενοι ψυχαῖς, καὶ τὴν οἰκείοις υἱοῖς πρέπουσαν ἔχοντ
S. Matth. vi. 9. *ρησίαν, εἰκότως ἐροῦσι* " *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐ*
551 A. a *φαῦλοι δὲ πάλιν τῷ κατ' αὐτοὺς ἀνακείσονται πατρὶ,*
θέντες ὥσπερ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμοιώσεως εἰς τ
μοχθηρίαν αὐτῶν. πατέρα τοιγαροῦν Ἰουδαίοις ἕτερ
τὸν ἅγιον Ἀβραὰμ ὁρίζει τε καὶ ὀνομάζει Χριστός·
οὗτος, οὔπω λέγει σαφῶς.

Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα
πατέρα ἔχομεν τὸν Θεόν.

Supra 547 d e. *Φθάσας ἤδη προεῖπον ὅτι πικρὰς καὶ ἀνοσίους*
b *Σωτῆρι Χριστῷ τὰς διαλήψεις ἐνόσουν οἱ πάντα το*
Ἰουδαῖοι εὐκόλως. ᾤοντο γὰρ διεφθάρθαι μὲν τὴ
παρθένον, τὴν τοῦ Κυρίου μητέρα φημὶ, ἔχουσαν δὲ
κατὰ γαστρὸς οὐκ ἐξ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ἐξ ἐνεργ
ἄνωθεν, ἀλλ' ὑπό του τυχὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπειλ
ὄντες καὶ ἀσύνετοι παντελῶς, ἢ λόγον οὐδένα τῶν
τικῶν ἐποιοῦντο γραμμάτων, καίτοι διαῤῥήδην ἀ
Es. vii. 14. " *Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸ*
μόνην ὁρῶντες τὴν σάρκα, καὶ ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀκο
c *ἑπόμενοι, τὴν δὲ καὶ ὑπὲρ λόγον ἐργάτιν οὐκ ἐννο*
φύσιν, ἢ δυσήνυτον μὲν οὐδὲν, ἅπαν δὲ τὸ δοκοῦν ἱππ
μὴ ἑτέρως δύνασθαι κυοφορεῖν γυναῖκα νομίζοι
μὴ ἐκ συνόδου τῆς πρὸς ἄνδρα καὶ μίξεως. τοιαύ
σοῦντες τὴν ὑποψίαν οἱ δείλαιοι, συκοφαντεῖν ἀπ
τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος γέννησιν τοῦ θείου τε

1. *δὲ* B. *δ'* Holst. Ed. 2. *τρεπόμενοι* B. Ht. Lacuna in A
difficultatem ut vid. 4. *ἔχον* B. emendavit Ht. 7. *διὰ* assum
11. *ἐκ πορνείας ἡμεῖς* inverso ordine Ht. Ed. 19. *ἢ* emendat H
Neutrum habent Ht. Ed. 23. *καὶ*] + *τὴν* B. Ht. *ἐργάτιν* emen
ἐργάτην Ed. 24. *ἢ δυσήνυτον μὲν* emendat Heyse. *ἡδὺς ἡνύτομ*
ἤνυτο μὲν Ht. unde Ed. *ἱππήλατον* emendat Heyse. *ἱππηλατῶν* B. E

ἀθαυμάστου γεννήματος. ἐπειδὴ δὲ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ αὐτοὺς συγγενείας ἔξω τιθεὶς ἑτέρῳ προσνέμει δὲ πατρὶ, χαλεπαίνουσι σφόδρα, καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ὀργὴν ἀχαλίνως ἐπαφρίζοντες, διαλοιδορούμενοι λέγουσιν Ἡμεῖς ἐκ d πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν Θεόν. τοιοῦτόν τι γάρ φασιν αἰνιγματωδῶς Δύο μὲν πατέρας ἔχεις αὐτὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ εὐγενῶν ἐγεννήθης γάμων, ἡμεῖς δὲ ἕνα τὸν Θεόν. ἀλλ' ὁράτω τις πάλιν καὶ διασκεπτέσθω σαφῶς ὅσην κἀν τούτῳ νοσοῦσι μωρίαν. οἱ γὰρ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς φαυλότητά τε καὶ μοχθηρίαν οὐδὲ ἐν τέκνοις Ἀβραὰμ τεθειμένοι παρὰ τῷ δικαίῳ Κριτῇ, πρὸς τοσοῦτον ἀποπληξίας οἴχονται μέτρον, e ὡς καὶ Θεὸν ἑαυτοῖς ἐπιφημίζειν πατέρα, τάχα που διὰ τὸ εἰρημένον ἐν βιβλίοις Μωυσαϊκοῖς "Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ," (Exod. iv. 22.) τὸ δὲ διὰ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς εἰς νοῦν οὐ δεχόμενοι "Οὐαὶ τέκνα ἀποστάται, τάδε λέγει Κύριος." (Es. xxx. 1.) ζητήσειε δ' ἄν τις εἰκότως, τί τὸ πεπεικὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὺς Ἰουδαίους οὐκέτι λέγειν Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν, ἢ ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραὰμ, ἀλλ' εὐθὺς ἐπὶ τὸν ἕνα Θεὸν ἀναδραμεῖν. καί μοι δοκοῦσι τοιοῦτόν τι διεσκέφθαι καθ' ἑαυτούς. ἐπειδὴ γὰρ ὑποπλήττοντες τῇ λοιδορίᾳ τὸν a 552 A. Κύριον ὡς νενοθευμένης πρὸ γάμου τῆς μητρὸς, δύο πατέρας ἐπέγραφον αὐτῷ, ἀναγκαίως συνεργὸν ὥσπερ τινὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ κακονοίας τὴν τοῦ ἑνὸς κλῆσιν ἐζήτουν λαβεῖν. δι' ὧν γὰρ αὐτοὺς ἕνα πατέρα τὸν Θεὸν ἔχειν διισχυρίζονται, διὰ τούτων αὐτῶν δύο τῷ Κυρίῳ πλαγίως ἐπονειδίζουσιν ἀντιπαριστάντες ὥσπερ τὸν ἕνα δυσίν. ἐνενόουν γὰρ ὅτι λέγοντες ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραὰμ, πάντως ἂν ἠρνήσαντο τοὺς ἑτέρους, τὸν Ἰσαὰκ δὴ λέγω καὶ τὸν Ἰακὼβ, καὶ b τοὺς ἐξ ἐκείνου δυοκαίδεκα, ὅπερ εἰ δρῷεν, ἐδόκουν ἤδη καθ'

2. προσνέμει a.c. Cord. Aub. προσένειμε B. Holst. 4. ἀπαφρίζοντες B. emendavit Ht. desunt haec verba in Catenis. 7. ἕνα] + πατέρα ἔχομεν Aub. invitis B.a. Ht. 12. ἑαυτοῖς a. αὐτοῖς Ed. 13. βιβλίοις Μωσαϊκοῖς B. βίβλοις Μωσαϊκοῖς Ht. βίβλοις Μωσαϊκαῖς e Cat. ut vid. Aub. 16. πεῖσαν a. 17. λέγειν] εἰπεῖν a. 22. ἀναγκαῖον a. 23. λαβεῖν B.a. Cat. Harl. μαθεῖν Ht. Ed. 24. ἑαυτοὺς a. 25. αὐτὸ B. αὐτῶν emendavit Ht. et ita ut vid. Nik. 28. Assumpta τὸν prius ex a., τὸν alt. ex B.a. Ht.

ἑαυτῶν ἐξοπλίζεσθαι, μάχεσθαί τε τῷ ἰδίῳ θελήμ
καυχήματι, τῆς τῶν πατέρων εὐγενείας τὸν Ἰσραὴλ
τριοῦντες, συντρέχειν τε διὰ τούτου λοιπὸν ταῖς τοῦ
φωναῖς. βλάβος τοιγαροῦν ἐκτρέχοντες τὸ ἐντεῦθει
ἀναφύεσθαι δοκοῦν, οὐκέτι μὲν λέγουσιν Ἕνα πατέρα
τὸν Ἀβραὰμ, ἐπιγράφουσι δὲ μᾶλλον ἑαυτοῖς ἕνα πα
c Θεὸν, ταῖς εἰς λοιδορίας σφαλερωτάταις ἡδοναῖς κατι
μενοι μόναις, ἵνα καὶ μείζοσι περιπταίωσι ταῖς
δυσσεβείας μὲν ἁπάσης ὄντες ἐργάται, ἐν πατρὸς ἰ
λαβεῖν θαρσήσαντες τὸν ἁπάσης δυσσεβείας ἐχθρόν.

42 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν εἴη, ι
ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω

Οὐκ ἀναιρεῖ δὲ διὰ τούτων ὁ Κύριος τὸ ἐξεῖναί
d ἐν υἱοῖς κατατάττεσθαι Θεοῦ, δεικνύει δὲ μᾶλλον τ
πρέποι τὸ καύχημα, καὶ ὅτι μᾶλλον ἁγίοις ἐνυπάρχε
θήσεται. διελέγχει δὲ μᾶλλον ἀφραίνοντα τὸν ὑ
Ἰουδαῖον. εἷς μὲν γὰρ, φησὶ, καὶ ἀληθὴς ἐγὼ πέφυι
φύσιν Υἱὸς, ἐκ Θεοῦ δὲ δηλονότι Πατρός· τέθει
πάντες ὡς πρὸς ἐμὲ μορφούμενοι, καὶ εἰς τὴν ἐμὴν
νοντες δόξαν· αἱ γὰρ εἰκόνες ἀεὶ πρὸς τὰ ἀρχέτυπ
οὖν ὅλως δύνασθέ φησιν ἐναριθμεῖσθαι ἐν τέκνοις Θ
ἐκ Θεοῦ πεφηνότα καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν μεταπλ
e μόρφωσιν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, οὐχ ὅπως οὐκ
ἐγνωκότες, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀτιμάζοντες, οὐ καθ' ἕνα
ἀλλὰ κατὰ πολλούς; καὶ οἱ τὸν χαρακτῆρα μὴ δι
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πῶς ἂν ὅλως μορφωθεῖεν ι
αὐτόν; ἄλλως τε καὶ οὐ τοῖς τυχοῦσιν ἀνεγκλήτως
φησὶ, πατέρα καλεῖσθαι τὸν Θεὸν, ἀλλ' οἷς ἂν τῆς ε
εὐσεβείας ἐναστράπτοι τὸ κάλλος, ἐκείνοις οἶμαι,

4. τοιγαροῦν] τοίνυν τοιγαροῦν B. 11. εἶπεν] + οὖν
17. φησὶ assumptum ex B.a. ἀληθὲς B. 19. ἀναβαίνοντες B
νοντες B.] ἀναμένοντες Ht. ἀναβλέποντες correxit ut adnotat ipse Aub.
νασθέ a. Ht. δύνασθαί B. Ed. 23. πιστεύοντας] + φασιν e B mg
verbum trahens Ht. unde Aub.

ἑτέροις, ἁρμόσει. ἐγὼ τὰ κάλλιστα συμβουλεύσων ἐξ οὐρανοῦ παραγέγονα, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ μόρφωσιν καλῶν ὑμᾶς ὁ ἐμὸς εὑρίσκεται λόγος. ἀλλ' εἴπερ ἦν ὄντως ὑμῖν ἐν a 553 A. σπουδῇ καὶ πόθῳ τὸ ἔχειν πατέρα τὸν Θεὸν, πάντως ὅτι καὶ ἠγαπήσατέ με, τὸν τῆς τοιαύτης ὁδοῦ καὶ καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον, τὸν διδόντα τῆς πρὸς τὸν ἕνα καὶ ἀληθῶς Υἱὸν ὁμοιότητος τὰς ἀφορμὰς, τὸν ἀποτελοῦντα συμμόρφους ἑαυτῷ διὰ τοῦ ῾Αγίου Πνεύματος τοὺς δεχομένους αὐτόν. ὁ δὲ ὅλως, φησὶν, οἰκειότητι τῇ πρὸς Θεὸν ἐπαυχῶν, πῶς οὐκ ἂν ἠγάπησε τὸν παρὰ Θεοῦ; πῶς γὰρ εἰπέ μοι τιμήσει τὸ δένδρον ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα καρπὸν ἀνοήτως ἐκμυσαττόμενος; "῏Η τοίνυν, φησὶ, ποιήσατε τὸ δένδρον S. Matth. xii. 33. "καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον b "σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν." οὐκοῦν εἰ τὸ δένδρον εὐγενὲς, τουτέστιν, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ λαμπρότητα ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς ἐπαντλεῖν ἐγνώκατε, διὰ τί μὴ καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ καρπὸν τοιοῦτον εἶναι πιστεύσαντες ἠγαπήσατε; ὁμοῦ τοιγαροῦν τὸ προκείμενον καὶ πικρὸν ἔχει πρὸς Ἰουδαίους τὸν ἔλεγχον· δεικνύει γὰρ ψευδομένους. ὅτε γὰρ πατέρα καλεῖν Θεὸν ἐπιχειροῦσι, πολύ τι τῆς ἀρετῆς τῶν εἰς τοῦτο κεκλημένων ἀφεστηκότες διὰ c τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν· ὁμοῦ δὲ χρησίμως καὶ τῆς ἀῤῥήτου γεννήσεως εἰσφέρει τὴν μνήμην, ἵνα πάλιν κἀν τούτῳ δυσσεβοῦντες ἁλίσκωνται, δυσγενῆ καὶ νόθον ἀποκαλοῦντες αὐτόν. εἰ μὲν οὖν τὸ λέγειν Ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον, τὴν ἐκ Πατρὸς ἄῤῥητόν τε καὶ ἄναρχον γέννησιν ἑαυτοῦ σημαίνει· τὸ δὲ Ἥκω προστιθεὶς, τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πάροδον τὴν μετὰ σαρκός. καὶ οὐ δήπου φησὶν ἔναντι καὶ πρῶτον τότε ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναλάμψαι

1. συμβουλεύσων B. Holst. συμβουλεύων Aub. 4. πάντως ὅτι habet B. πάντως ἂν ἠγ. abbrev. a. 15. ἐξ αὐτοῦ B. Ht. ἑαυτοῦ Aub. 24. δυσγενῆ B. δυσσεβῆ Ht. Ed. 25. εἰ μὲν οὖν τὸ B. Ht. ἐν μὲν οὖν τῷ e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 26. αὐτοῦ γέννησιν a. 29. ἔναντι καὶ edidi. ἐναντισκαι B. (τοτε) ἐνων τι τότε καὶ Ht. ἄρτι τότε καὶ Aub. "Malim ἐν ἀγχίστῳ τε καὶ" Heyse. Fortasse ἔναντι τότε καὶ (τότε alterum delens).

d τὸν Θεὸν Λόγον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος· τοῦτο γὰρ ἐν
ἔδοξε τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν· ἐκλήψεται δὲ μᾶλλ(
ἀκολούθως τὸ εἰρημένον, καὶ νοήσει πάλιν εὐσεβῶς. (
ἐπεὶ συνῆψε τὰς λέξεις, τό τε Ἐξῆλθον καὶ τό Ἥκω
ὁμόχρονος ἔσται πάντως τῇ γενέσει τῆς σαρκὸς ὁ ἐκ Γ
Λόγος, ἀλλ' ἑκάστῳ τῶν σημαινομένων τὸ πρέπον δια
σομεν. πρώτην μὲν γὰρ τὴν τοῦ Λόγου γέννησιν ἱ
Θεοῦ νοουμένην ἀνάρχως εἶναι καὶ ὑπὲρ νοῦν πιστεί
διὸ καὶ προτέθειται ἐν τῷ Ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον·
e δευτέρα, τουτέστιν ἡ κατὰ σάρκα Οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐ|
ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. ἐσαρκώθην καθ'
τουτέστι, γέγονα ἄνθρωπος, ἐν εὐδοκίᾳ τε τοῦ Θε(
Πατρὸς ἀφικόμην ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ διαλεξόμενος ὑ
παρὰ Θεοῦ, καὶ γνωρίσων οὐκ εἰδόσι τὰ ὅσαπερ αὐτῷ
γνώμην ἐστίν. ἀλλ' οὐκ ἠγαπήσατε, φησὶ, τὸν ἐκ
ὑμῖν ἀναδειχθέντα βουλήσεως Σωτῆρα καὶ ποδηγόν.
554 A. a οὖν ἔτι χρηματιεῖτε τέκνα Θεοῦ, ἢ κατὰ τίνα τρόπ(
πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἀποκερδανεῖτε τὴν χάριν, ἱ
αὐτοῦ μὴ τιμήσαντες; εἰκὸς δὲ δή τι πάλιν ὑπαινίτ
τὸν Κύριον, καὶ καθυλακτοῦντα μάτην αὐτοῦ τῶν Ἰο
τὸν δῆμον κατασιγάζειν ἐπείγεσθαι καὶ διὰ τῶν το
ῥημάτων. τί δὲ ἄρα τὸ ὑποδηλούμενόν ἐστι, δι' (
ἐροῦμεν.

Πολλοὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὸν μὲν θεῖον παρ'
ἡγούμενοι φόβον, θαυμάζοντες δὲ καὶ ἀποδεχόμενοι
τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς, καὶ αἰσχρῶν λημμάτων ἡττα
Hier. xxiii. 16. b προφητεύειν ἀπετόλμων τὰ "ἀπὸ καρδίας ἑαυτῶν λαλ
"καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου," καθὰ γέγραπται. κα
Ib. 21. αὐτὸς ὁ πάντων Δεσπότης ἐπῃτιᾶτο λέγων "Οὐκ ἀπέ
"τοὺς προφήτας, οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ
"φήτευον·" ἀλλὰ καὶ δράσειν αὐτοὺς τὰ δεινὰ ἐπι

1. ἔν τισιν habet B. 7. του τοῦ B. τὴν τοῦ emendavit Holst. ı
ἐστιν assumptum ex B. 12. κατ' εὐδοκίαν a. 29. ἀπέστελο
ἀπέστειλα Aub.

λοιπὸν βοῶν “ Οὐαὶ τοῖς προφητεύουσιν ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, (Ezek. xiii. 3.) “ καὶ τὸ καθόλου μὴ βλέπουσι.” τοιοῦτός τις ἦν ὁ Σαμέας ὁ τοῖς Ἱερεμίου λόγοις τὸ οἰκεῖον ψεῦδος ἀντιτιθεὶς, καὶ τοὺς μὲν ξυλίνους ἁρπάσας κλοιοὺς, συντρίψας δὲ καὶ εἰπών c “Τάδε λέγει Κύριος Συντρίψω τὸν ζυγὸν Βαβυλῶνος (Hier. xxxv. 2.) “ βασιλέως.” ἐπειδὴ τοίνυν λέγοντος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ “ Νῦν δέ με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν (Supra ver. 40.) “ ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ,” διεγόγγυζον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τίς ἐστιν ἀληθῶς οὐκ εἰδότες αὐτὸν, ψευδοπροφήτην ὑπάρχειν ἐνόμιζον, ἐσληρύνοντό τε ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ὡς ἤδη μὲν αὐτῷ καὶ διαλοιδορεῖσθαι τολμᾶν, φονᾶν δὲ οὕτως ἀγρίως, ὡς ἤδη τοῦτο καὶ ἐπείγεσθαι δρᾶν, χρησίμως αὐτοὺς καταπτοεῖ πάλιν, οὐκ ἀφ' d ἑαυτοῦ μὲν ἐλθεῖν καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς ψευδοπροφητεύουσιν, ἀπεστάλθαι δὲ παρὰ Θεοῦ λέγων, ἵνα ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν τοῦ ψευδοπροφήτου δόξαν ἀποκρουόμενος, καὶ διδάσκων ὡς οὐ μετρίαν ὑφέξουσι δίκην, οὐχ ὅπως ἀτιμάζοντες μόνον τὸν ἀπεσταλμένον παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀλλ' ἤδη καὶ φονᾶν ἐπ' αὐτῷ τολμήσαντες, τὸ ἀχάλινον αὐτῶν ἀνακόψειε θράσος.

Ὁ μὲν οὖν τοῦ προκειμένου λόγος ἐν τούτοις· εἰκὸς δὴ πάλιν τροφὴν ὥσπερ τινὰ ποιεῖσθαι τὸν αἱρετικὸν τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσσεβείας τὸ εἰρημένον. κατηγορήσει γὰρ e ἴσως τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς, εἶναί τε αὐτὴν ἐν ἐλάττοσιν ἢ ἐν οἷς ἐστιν ὁ Πατὴρ νομίσει, διὰ τὸ ἀπεστάλθαι λέγειν παρ' αὐτοῦ. ἀλλ' ἐννοείτω πάλιν ὁ τοιοῦτος καὶ τῆς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένης οἰκονομίας τὸν τρόπον, καὶ μεμνήσθω βοῶντος τοῦ Παύλου περὶ τοῦ Υἱοῦ “ Ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ (Phil. ii. 6-8.) “ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' “ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι “ ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος a 555 A. “ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου.”

2. ὁ Σαμέας B. ὁ ἁμαίας Holst. unde Ἀνανίας Aub. 19. ἀνακόψειαν B. unde ἀνακόψῃ ἂν emendat Heyse. 28. βοῶντος τοῦ Παύλου hoc ordine B.

εἰ δὲ τεταπείνωκεν ἑαυτὸν ἑκὼν, δηλονότι συγκατανεὺ
ὥσπερ καὶ συνεθέλοντος αὐτῷ τοῦ Πατρὸς, ποῖον ἔξ
κατηγόρημα διεξάγων εἰς τέλος τῆς οἰκονομίας τὸν τρ
καθ' ὃν ἔδει λόγον; εἰ δὲ διὰ τὸ λέγειν ἀπεστάλθαι, ι
ἐλάττοσιν ᾖ ἐν οἷς ἐστιν ὁ Πατὴρ οἴει κεῖσθαι τὸν Υἱὸν
εἰπὲ γάρ μοι πάλιν ὁ ἐν ἐλάττοσιν ὢν κατὰ τὴν σὴν
b θίαν, ἀπαραλλάκτως ἐνεργεῖ τὰ Θεοῦ; ποῦ γὰρ τὸ ἔλ
ἐν αὐτῷ διαφαίνεται πάντα τελείως ἔχοντος τὰ τοῦ
γεννήτορος, καὶ πληρεστάτην ἐξουσίαν τὴν θεοπρεπῆ;
οὖν οὐκ ἐλάττων διὰ τὴν ἀποστολὴν νοηθήσεται, ἀλλὰ
ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινῶς, ἐπείπερ
ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς, πέμπεται
ἡμᾶς καθάπερ ἐξ ἡλίου τὸ ἐξ αὐτοῦ σκεδαννύμενον φῶ
σοφοῖ τὸ σοφίας ἐπιδεὲς, οὕτω τε λοιπὸν ἀναβιβάζοι
c αὐτοῦ, καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δυναμ
τὸ ἠσθενηκὸς, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἀναγάγοιτο. ι
γὰρ τῇ ἀνθρώπου φύσει τὰ κάλλιστα διὰ μόνου πέφηι
Χριστοῦ. οἰκετικὸν οὖν ἄρα τὸ παράπαν οὐδὲν ἐν Χρ
πλὴν ἄρα μόνης τῆς κατὰ σάρκα μορφῆς, θεοπρεπ
μᾶλλον ἡ ἐφ' ἅπασιν ἐξουσία καὶ δύναμις, κἂν ὁ λόγος
σχηματίζηται τὸ ἀνθρώπινον τῷ τῆς ταπεινώσεως ι
καλῶς συμμορφούμενος.

d

43 Διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύι
ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.

Τὸ καὶ πολλάκις εἰρημένον ἡμῖν ἐροῦμεν πάλιν, ἐ
τοῖς ἐντευξομένοις λυσιτελές· ἰέναι γὰρ καὶ μάλα σ
τὸν λόγον διὰ τοῦ πεφυκότος ὠφελεῖν τὸ ἀδικοῦν

7. τὰ] + τοῦ Holst. Ed. γὰρ] + τὰ Θεοῦ B. pro more ut vid. verl
tens, unde haec delevi. 8. αὐτῷ B. ἑαυτῷ Ht. Ed. Legendumne
12. ἡ alt. assumptum ex a. 13. ὥσπερ a. 14. σοφοῖ] σοφι
15. δυναμωθείη B.a. δυναμωθῇ Ht. Ed. 18. οἰκετικὸν [οἰκετικὸν l
ἱκετικὸν Ht. Ed. 21. σχηματίζεται B. σχηματίζῃ a. emendavit aut l
Aub. Statim lacunam expressit Ht. invitis B.a. 23. λαλιὰν] ἀλή
(D.) Ht. emendavit Aub. 25. ἐροῦμεν πάλιν hoc ordine B.

ἔθος τοιγαροῦν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τὸν μὲν ἀπὸ γλώσσης ἀναβρασθέντα λόγον οὐ πάντως ἐκδέχεσθαι τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ, ἐνορᾷν δὲ μᾶλλον εἰς καρδίας καὶ νεφροὺς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας e αὐτῶν στρεφομένους ἔτι διαλογισμούς. ἄνθρωπος μὲν γὰρ οὐκ εἰδὼς τὰ ἐν ἑτέρῳ διανοήματα, τὸν προφορικὸν ἀναγκαίως ἐκδέξεται λόγον, Θεὸς δὲ οὐχ οὕτως· πάντα γὰρ εἰδὼς, ἀντὶ φωνῆς ἔχει τὸ ἐνθύμιον. ἐπειδὴ τοίνυν ἔφη τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Κύριος ἐληλυθέναι μὲν οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, καθάπερ ἦν ἔθος τοῖς ἐξ οἰκείας γνώμης, καὶ οὐκ ἐκ θείου Πνεύματος ἐπὶ τὸ προφητεύειν βαδίζουσι, πεπέμφθαι γεμὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ, διενθυμοῦνται πάλιν, ἤτοι διαλογίζονται καθ' ἑαυτοὺς, ἢ καὶ a 556 A. λεληθότως ἀλλήλοις ἐμψιθυρίζοντες ἔφασκον Πολλοὶ λελαλήκασι προφῆται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Πνεύματος εἰς ἡμᾶς εἰσεκόμισαν λόγους, ἀλλ' εὑρίσκομεν οὐδὲν παρ' ἐκείνοις τοιοῦτον, ὁποῖον ἐν τοῖς τούτου ῥήμασιν. ἀποφέρει γὰρ παντελῶς τῆς κατὰ νόμον λατρείας, καὶ εἰς ἑτέραν τινὰ μεθίστησι πολιτείαν, καὶ ξένην ἡμῖν εἰσηγεῖται βίου διαγωγήν. οὐκοῦν ἀσύμφωνος ἐναργῶς, ἀσύμβατος δὲ τοῖς πάλαι γέγονεν ὁ λόγος αὐτῷ. ταῦτα κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπείπερ ἐθεᾶτο διενθυμουμένους αὐτοὺς, δεικνὺς ὅτι Θεὸς b κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ τὰ ἐν καρδίαις εἰδὼς βουλεύματα προσλαμβάνει καί φησι Διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. οὐκ ἠγνόηκα, φησὶν, ὡς τὴν ἐμὴν οὐ δύνασθε συνιέναι λαλιὰν, ἤτοι διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐρῶ τὴν αἰτίαν ὑμῖν τοῦ πράγματος, καὶ τί τὸ ἐμποδὼν, καταστήσω σαφές. οὐ δύνασθε τὸν ἐμὸν ἀκοῦσαι λόγον· τὸ δέ Οὐ δύνασθέ φησιν, ἀτονοῦντας ἐλέγχων c περὶ τὸ τελείως ἀγαθὸν, διὰ τὸ ἰδίοις προκεκρατῆσθαι πάθεσιν. ἀπονευροῖ μὲν γὰρ ἡ φιληδονία τὸν νοῦν, καὶ ἡ

1. ἔθος B.a. ἔστω Holst. Ed. 3. καὶ alt. assumptum ex a. 12. δια- [νται] λογιζόμενοι B. 14. τὰ B.a. Ht. τὸ Aub. Statim παρὰ a. περὶ B. Ed. 23. προσλαμβάνει B. προλαμβάνει a. Ht. Ed. 29. προκεκρατῆσθαι B.a. προσκεκρατῆσθαι Ht. Ed.

πρὸς τὸ φαῦλον ἀχαλίνως ἔχουσα ῥοπῇ προσεκλύουσα
καρδίας τὸν τόνον, ἀδρανῆ καὶ ἀτολμοτάτην αὐτὴν ἀπε
ζεται πρός γε τὸ δύνασθαι κατορθοῦν ἀρετήν. προησ
κότες τοιγαροῦν ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς, καὶ ὑπὸ
ἰδίων παθῶν τυραννούμενοι, φησὶ, τὸν ἐμὸν ἀκούειν οὐ δύ
Hos. xiv. 9. λόγον· "Εὐθεῖαι μὲν γὰρ αἱ ὁδοὶ Κυρίου," κατὰ τὸ γεγ
d μένον, "καὶ δίκαιοι πορεύσονται ἐν αὐταῖς, οἱ δὲ ἀσ
"ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς." συγγενὲς εὑρήσεις τούτοις
Supra v. 44. τὸ ἐν ἑτέροις πρὸς τοὺς Φαρισαίους εἰρημένον "Πῶς δύν
"πιστεύειν, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ
"δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;" κἂν τ
γὰρ δὴ τὸ μὴ δύνασθαι πιστεύειν αὐτοὺς, τὴν ἑκούσιοι
διανοίας ἀσθένειαν, ἤτοι τὸ προκεχειρῶσθαι ταῖς φιλοδο
τὸν νοῦν σημαίνει. ἀληθὲς δὲ πάλιν ὑπάρχον ἐπὶ
e Ἰουδαίοις εὑρίσκομεν τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς
1 Cor. ii. 14. μένον "Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύμ
"τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν." οὐκοῦν ἐπειδήπερ
ψυχικοὶ, μωρίαν ἡγοῦντο τὸν ἐπὶ τὸ σώζεσθαι καλ
λοιπὸν, καὶ τῆς ἐξαιρέτου πολιτείας διδάσκοντα τὴν
ἀπευθύνοντά τε καλῶς εἰς τὸ ἀρέσκειν δύνασθαι τῷ
ρέτῳ Θεῷ, ᾧ πᾶσα τιμὴ, δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
αἰώνων, ἀμήν.

5. τὸν ἐμὸν—λόγον B. τῶν ἐμῶν ἀκούειν λόγων οὐ δύνασθε Holst. Ed. ... ρήσεις B. εὑρήσει Ht. Ed. 20. ἀρέσκειν] + καὶ B. Ht. emendavit A

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΤΑ ΕΝ ΤΩι ΕΚΤΩι ΒΙΒΛΙΩι.

Ὅτι οὐκ ἐκ προγενεστέρων τῆς ψυχῆς ἁμαρτημάτων τὰ σωματικά τισιν ἐπισυμβαίνει πάθη, ἀλλ' οὐδὲ ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἢ τίνων ἐπάγει τισὶν ὁ Θεὸς, τοὺς οὐδὲν ἡμαρτηκότας κολάζων, ἀλλὰ δίκαιον b ἐφ' ἅπασιν ἐκφέρει τὸ κρῖμα, προσκειμένου ῥητοῦ Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; [588]

Lib. VI. Codex B. 1, 2. κεφάλαιον τὸ Migne. 4. ἤτινων B. ἢ τίνων emendavit Holst.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

a 558 A.

Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας 44
τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν
ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀλήθεια ἐν αὐτῷ.

ἈΠΟΒΟΥΚΟΛΗΣΑΣ εἰκότως τῆς ἀπὸ Ἀβραὰμ συγγενείας αὐτοὺς, ἔχοντάς τε ἀνομοίως τοῖς ἐκείνου τρόποις, καὶ πολὺ τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἐξεστηκότας ἐλέγξας, b καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν αἰτίαν ἐξηγησάμενος τοῦ μὴ δύνασθαι κατηκόους εἶναι τῆς παρ' αὐτοῦ λαλιᾶς, ἐπιδεικνύει πάλιν, τίς ἂν μᾶλλον αὐτοῖς πρεπωδέστερόν τε καὶ οἰκειότερον ὀνομάζοιτο πατήρ. ὑμεῖς τοιγαροῦν φησιν ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, ὃν καὶ ἀνθρωποκτόνον φησὶν εἶναι ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ μὴ ἑστάναι, ψεύστην εἶναι· ψεύ- c στην δὲ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸν πατέρα, ὃν καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς

1–4 om. B. 5. βιβλίον ϛ B. 7. ἐστὶν B. Holst. (vide Tisch.) ἦν Aub. 10. Ἀβραὰμ] praemisit τοῦ Ht. unde Ed. 18. ψεύστην δὲ ὑπάρχειν αὐτῷ B. αὐτοῖς Ht. Ed. Forte delendum ψεύστην εἶναι, pro more codicis per additionem semper corrigentis.

τίς ἂν εἴη σαφῶς διωρίσατο· αὐτὴ γὰρ ὡς ἐν ὀλίγοις προκειμένων προπέτεια πολλὴν ἔχουσα τὴν ἀσάφεια βασάνων τῶν ἐξ ἀκριβείας ὅτι μάλιστα δεομένη. γὰρ ὁ περὶ τούτου λόγος καὶ οὐκ εὐκάτοπτος οἶμαι πο ὅσον μὲν γὰρ εἰς τὴν ἐξ ἑτοίμου ληφθῆναι δυναμένη

559 A. a νοιαν, οὐχ ἕτερόν τινα τοῖς Ἰουδαίοις ὁρίζεται πατέρα τὸν ἐξ οὐρανοῦ κατολισθήσαντα σατανᾶν. ἀλλ' ἐν τοῖς κείμενον ὡς περὶ τοῦ διορισθέντος αὐτοῖς πατρὸς, ὅτι ψ ἐστὶ καθὼς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, θορυβεῖ πως ἡμᾶς, μᾶλ οὐ μετρίως ἐπαπορεῖν ἀναγκάζει. τίνα γὰρ τὰ εἰκό φρονοῦντες ὑποτοπήσαιμεν ἂν γενέσθαι τῷ διαβόλῳ π ἢ τίς πρὸ αὐτοῦ κατώλισθεν ἕτερος ᾧπερ ἂν ὡς ἐν εἴ τρόπῳ ὁ μετ' αὐτὸν παρεικάζοιτο; ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἱε

b καὶ θείοις γράμμασιν οὐκ ἄν τις ἡμῖν ἐπιδείξοιτο το ἀνάγνωσμα· παραδεκτὸν δὲ οὐδαμῶς εἰς πίστιν ὃ μ θεοπνεύστοις εἴρηται γραφαῖς. πνεῦμα γὰρ ἅπαν δαίμοσι τελοῦν ὡς διαβόλου τέκνον σατανᾶς καλεῖται

S.Matth. xii. 26. τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ "Εἰ "σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερ ἀλλ' ἕνα τῶν ἄλλων προὔχοντά τε καὶ ὑπερκείμενον ἠκούσαμεν πρὸς ὃν εἴρηταί που διὰ τοῦ προφήτου Ἰε

Ezek. xxviii. 12, 13. c "Σὺ εἶ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως καὶ στέφανος κάλλ "τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς, "λίθον χρηστὸν ἐνδέδυσο." τίνα τοίνυν ὑπάρχειν ἀνεγκλήτως ὑποτοπήσομεν, πρὸς ὃν οὗτος ἐμορφώθη εἶδος λέγω τὸ ἐν φαυλότητι; τινὲς μὲν γὰρ τῶν πα τέρων ἐξηγητῶν τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ διαλαμβάνοντ μὲν ἀρχαῖον ἐκεῖνον σατανᾶν, ὃς καὶ τῶν ἄλλων ἀπ

1. ὡς assumptum ex B. 2. προκειμένων προπέτεια] προκρημενον π B. emendavit Holst. 5. μὲν assumptum ex B. ληφθῆναι] μὴ λ Ht. Ed. 9. πως assumptum ex B. 12. ὥσπερ B. Ht. en Aub. εἴδει τρόπῳ B. Ht. emendavit Aub. "Malim ἐν εἴδει τρόπου" 14. γράμμασιν B. συγγράμμασιν Ht. Ed. ἡμῖν B. ὑμῖν Ed. ἐπεδεῖ ἐπιδείξοι τὸ emendat Heyse. 25. ὑποτοπήσομεν B. ὑποτοπήσο 26. παλαιοτέρων B. παρ' ἑτέρων Ht. Ed. 28. ἀπάντων δαιμο ordine B.

δαιμονίων πρωτοστάτης νοεῖται, δεδέσθαι φησὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, καὶ εἰς αὐτὸν ἐῤῥίφθαι τὸν τάρταρον τὰς ἐφ' οἷς εἰς Θεὸν πεπαρῴνηκεν εὐθύνας ὑφέξοντα, ἕτερον δὲ μετ' ἐκεῖνον d ἀναπεφάνθαι τινὰ, ταῖς τοῦ πατρὸς βδελυρίαις ἰσοτροποῦντα· καλῶς τὸν νῦν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, περὶ αὐτοῦ τε φάναι τὸν Σωτῆρα δυσχυρίσαντο, ὅτι καὶ ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὅτι ψεύστης ἐστὶν ὥσπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Ἀλλ' εἰ μὴ πολλὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπὶ τούτῳ διενοούμεθα, κἂν εἰκότως τὸν λόγον ἐξ ἑτοίμου παρεδεξάμεθα· νυνὶ δὲ ἡμᾶς συναινεῖν ἀπερισκέπτως οὐκ ἐᾷ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο. κατὰ μὲν γὰρ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν e καιρὸν, ἡ τοῦ διαβόλου τυραννὶς ἐδέχετο τὴν τοῦ καταπίπτειν ἀρχὴν, καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον ἐξεπέμπετο τὰ πονηρά τε καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα. καὶ γοῦν προσιόντες οἱ δαίμονες διαῤῥήδην αὐτὸν παρεκάλουν, "ἵνα μὴ αὐτοῖς ἐπιτάξῃ εἰς S. Luc. viii. 31. "τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν," καθὰ γέγραπται. μεμνήμεθα δὲ ὅτι καὶ πολλὴν ἐποιοῦντο τὴν καταβοὴν ἐπὶ τούτῳ λέγοντες "Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; οἴδαμέν σε τίς εἶ· S. Marc. i. 24. "ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ· ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι S. Matth. viii. 29. "ἡμᾶς;" ὅτι μὲν γὰρ ἐπιδημήσας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς a 560 A. ὁ Χριστὸς καταττήξειν ἤμελλεν αὐτοὺς καὶ ποικίλως ἀνιάσειν, ᾔδεσάν που πάντως καὶ αὐτοὶ, πολὺν ὄντα τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον εὑρίσκοντες παρὰ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, κατῃτιῶντο γεμὴν ὡς ἀφιγμένον οὐκ ἐν καιρῷ, καὶ τοῦτο δρῶντες τυραννικῶς, καὶ τὸν τῆς ἐπιδημίας χρόνον κατηγοροῦντες δυστρόπως· πλὴν τό Πρὸ καιροῦ λέγουσιν, ὡς βασανισθέντες μὲν καθ' ἕτερόν τινα χρόνον οὐδαμῶς, ἕνα δὲ προσδοκῶντες τὸν τῆς ἐπιδημίας, καθ' ὃν ἔμελλον ἀνενδοιάστως ὑπομεῖναι τὰ προσδοκώμενα. πρὸς δέ γε τοῦτο κἀκεῖνό b φαμεν Εἰ ἐκείνου δεδεμένου, κατὰ τὴν τινῶν διάληψιν,

1. φασὶ emendat Migne. 5. "Verba καλῶς τὸν νῦν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου glossam olent, perperam in textum receptam." Heyse. 22. ὁ ass. ex B. 23. πάντως B. πάντες Holst. Ed. 28. οὐδαμῶς assumptum ex B.

ἕτερός τις ἠπάτησε τὸν Ἀδὰμ, καταλήγει δὲ οὔπω τ
ἧς κατηγορεῖται μανίας, ἀνυπαίτιος μὲν ἔσται παντε
πρῶτος ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἀπαλλάξει δὲ ὡς εἰκὸς καὶ τ
ἐγκλήματος ὁ λόγος αὐτὸν, οὔτε δὲ πεφόνευκέ τινα
ἠπάτησεν, οὔτε ἐψεύσατο. ἀλλ' οὐδὲ πρὸς αὐτὸν δ
Es. xiv. 19, 20. c λελέξεται παρὰ τοῦ Θεοῦ "Ὃν τρόπον ἱμάτιον ἐν
" πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σι
" καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας καὶ τὸν λα
" ἀπέκτεινας." ἂν τοίνυν τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀπηριθμη
κακῶν ἀμοιρεῖν ἐκεῖνον, ὃν καὶ πρῶτον εἶναί φασιν, ἐ
πομεν, τίνα μιμεῖσθαι λοιπὸν ὁριούμεθα τὸν μετ' ε
δεύτερον, ἢ πρὸς τίνα λοιπὸν ἐμορφώθη πλεονεκτ
κακίᾳ τὸν ἡγούμενον, καὶ τῆς ἐκείνῳ φαυλότητος παχυ
ἔχων τοὺς χαρακτῆρας;

d Ἀλλ' ἦν μὲν ἴσως οὐκ ἀπεικὸς καὶ διὰ πλειόνων
τὸν ἐπὶ τούτῳ διερευνῶντας λόγον, τὸ γεμὴν σφόδρα ἐ
νεσθαι περιττὸν ἐφ' οἷς ἥκιστα χρὴ λογιζόμεθα. οὐκο
ἑτέραν ἰτέον διάνοιαν, καὶ ζητητέον ἀκριβῶς τίνα τοῖ
δαίοις πατέρα ὁρίζει ὁ Χριστὸς ἰσότροπόν τε καὶ ὁμ
μονα, ὥσπερ ἂν εἰκότως καὶ πατὴρ ἐπιγράφοιτο δαιμ
ἐκεῖνος ὁ ἀρχέκακος, τουτέστιν, ὁ σατανᾶς. ἀναφέρει
αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Κάϊν, ὃς πρῶτος ἀνθρώπων ἁπάντων ἐλ
μὲν οὐκ ἠγάπησε τὸν σωφρονιστὴν, φθόνου δὲ καὶ
e καὶ δόλου καὶ ψεύδους καὶ ἀπάτης ἀρχὴ μετ' ἐκεῖνον ἐ
τὸν σατανᾶν, οὗπερ ἂν δικαίως ὀνομάζοιτο καὶ υἱὸς, ι
καὶ πᾶσαν τῆς ἐκείνου πονηρίας ἀναματτόμενος ἐν ἑαυτ
Cf. supra 550 e. μόρφωσιν. ὅνπερ γὰρ τρόπον ἁγίῳ τε καὶ δικαίῳ τε
πατὴρ νοεῖται Θεὸς, αὐτὸς ὢν ἡ πάντων ἁγιασμο
δικαιοσύνης ἀρχὴ, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον παντὶ π
πατὴρ ἂν εὐλόγως ὁ σατανᾶς ὀνομάζοιτο, αὐτὸς ὢν ἀ

1. τῆς ἐφ' ἧς emendat Heyse. τοῖς ἐφ' οἷς B. τῆς ἐφ' οἷς Ed. 3. ἀι
B. Holst. ἀπαλλάττει Aub. 6. λελέξεται B. λέξεται Ht. Ed.
B. ἔστι Ht. Ed. 11. ὁριούμεθα B. Ht. ὁρισόμεθα Aub. 16. διερ
B. Ht. διερευνῶντα Aub. 30. ὢν] + ἡ Aub.

σωτηρίας ἀρχή· ἐπειδὴ δὲ τὸν μὲν Κάϊν δεδόσθαι τοῖς Ἰουδαίοις πατέρα, αὐτῷ δὲ τῷ Κάϊν τὸν σατανᾶν εἰρήκαμεν, φέρε δὴ πάλιν τοῖς ἑαυτῶν ἑπόμενοι λόγοις ἀναφανδὸν a 561 A. ἐπιδείξωμεν πρῶτον μὲν εἰς ἐλέγχους τοὺς παρὰ Θεοῦ τραχηλιῶντα τὸν σατανᾶν, εἶτα καὶ ἀπατήσαντα καὶ ψευσάμενον, καὶ τὸ τελευταῖον διὰ φθόνου φονεύσαντα. ἐπιδείξαντες δὲ τούτῳ τὸν Κάϊν ἰσότροπόν τε καὶ ὁμογνώμονα, καταφέρομεν τὸν λόγον ἐπὶ τρίτου εἰς τοὺς Ἰουδαίους τῆς ἐν αὐτῷ φαυλότητος ὅλην ἔχοντας τὴν εἰκόνα.

Οὐκοῦν ἀτιμάσας μὲν ὥσπερ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, καὶ πολὺ τῶν ὑπὲρ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ γλιχόμενος, ὅρον τε τὸν τῆς b ἑαυτοῦ τάξεως οὐ τηρήσας ὁ σατανᾶς κατηνέχθη, καὶ πέπτωκεν ἐλεγχθεὶς ὥσπερ διὰ τούτου παρὰ Θεοῦ, καὶ τῆς οἰκείας φύσεως τὸ μέτρον ἐκδιδασκόμενος· ἀλλ' οὐδεμίαν ἐντεῦθεν τὴν ὄνησιν ἔχων διὰ τὴν ἑαυτοῦ δυσβουλίαν, ἐνόσει τὰ χείρονα βλέπων μὲν οὐδαμῶς εἰς τὸ χρῆναι γοργῶς τὴν οἰκείαν γνώμην ἐπανορθοῦν, ἐν ἀκλονήτῳ δὲ ὥσπερ τῆς δυστροπίας διαμεῖναι σπουδάσας. ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐπλάσθη παρὰ Θεοῦ κατὰ τὴν Μωυσέως συγγραφὴν, καὶ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ τὴν δοθεῖσαν ἔτι ἐντολὴν c φυλάττων, τὴν ἐπὶ τῷ ξύλῳ φημὶ, πρῶτος εἰς φθόνον ὁ σατανᾶς ἀνεκαύθη, ἐλεγχομένης δὲ ὥσπερ τῆς αὐτοῦ παραβάσεώς τε καὶ παρακοῆς τοῖς πρωτοπλάστοις, ὅτε τὴν δοθεῖσαν ἐντολὴν ἐφύλαττον ἔτι, πολυπλόκοις ἀπάταις αὐτοὺς εἰς παρακοὴν ἐξέλκειν ἠπείγετο. εἰδὼς δὲ ὅτι τέξονται παρ' οὐδὲν ποιησάμενοι τοῦ μεγάλου βασιλέως τὰ προστάγματα, καὶ τοῦτο δρᾶν ἀναπείθει τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντας τοῖς ἐσχάτοις περιβάλλων κακοῖς. ὅτι γὰρ διαβολικῆς ἀπάτης καὶ d φθόνου γέγονεν ἔργον ἡ ἐν Ἀδὰμ παράβασις, καὶ ὁ δι'

8. καταφέρομεν τὸν λόγον ἐπὶ τρίτου εἰς τοὺς Ἰουδαίους emendat Heyse. καταιφέρομεν [κατεφέρομεν Holst.] τὸν λόγον ἐπὶ τρίτου ἔτους Ἰουδαίους B. Ht. κατεφέρωμεν [καταφέρωμεν Migne.] τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς Ἰουδαίους Aub., qui adnotat se ἐπὶ τρίτου ἔτους emendavisse. 11. τῶν emendavit Aub. τὴν B. Ht. 25. τέξονται restitui ex B., quum periculosum est emendare. τεύξονται correxit, ut adnotat ipse Aub. τεθνήξονται emendat Heyse. Fortasse ὅτι τὸν θάνατον τέξονται. 26. ποιησαμένου B. Ht. emendavit Aub.

αὐτῆς ἐπιπηδήσας θάνατος, καὶ αὕτη μὲν ἡ τοῦ πράγ
διδάξει φύσις, σαφηνιεῖ δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τὸ τοῦ παν
Sap. i. 13. Σολομῶντος λόγιον ἔχον ὡδί "Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐπ
Ib. ii. 24. "φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμο
τούτοις μὲν τὰ ἐκείνου σαφῶς· δεύτερος δὲ ὁ Κάϊ
εἰσίτω καὶ ἑστάτω λοιπόν. ἦν μὲν γὰρ πρωτότοκ
Ἀδὰμ γηπόνος τὸ ἐπιτήδευμα, δεύτερος ἐπ' αὐτῷ γ
e Ἄβελ, ἀλλ' ἦν προβάτων ποιμήν. ἐπειδὴ δὲ προ
αὐτοὺς θυσίαν τῷ Θεῷ νόμος ἐκάλει φυσικὸς, ἀδιά
ἐντιθεὶς τὴν τοῦ δημιουργήσαντος γνῶσιν· ἐνέσπαρτι
καὶ ἐντέθειται τῇ φύσει παρὰ Θεοῦ πάντα τὰ ε
Gen. iv. 3. προσεκόμιζε μὲν ὁ "Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς,"
Ib. 4-7. γέγραπται, ἀλλὰ "καὶ Ἄβελ ἤνεγκεν ἀπὸ τῶν πρωτο
"τῶν προβάτων καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. καὶ ε
"ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ
"καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε. καὶ ἐλύπη
562 A. a "Κάϊν λίαν καὶ συνέπεσε τῷ προσώπῳ. καὶ εἶπε Κυ
"Θεὸς τῷ Κάϊν Ἵνα τί περίλυπος ἐγένου, καὶ ἵνα τί
"πεσε τὸ πρόσωπόν σου; οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσεν
"ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον." εἶτα πρ
Ib. 7. Ἄβελ "Πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις α
οὐκοῦν ὁ μὲν Κάϊν ἠλέγχετο διελὼν οὐκ ὀρθῶς τὸ π
νεχθὲν, ἐπαίνων δὲ καὶ τιμῆς ἠξιοῦτο δικαίως ὁ Ἄβελ
καὶ τροφὴ φθόνου τῷ Κάϊν ἐγίνετο. ἀπετραχύνετ
b πρὸς ἐλέγχους τοὺς σωφρονίζοντας καθάπερ ὁ Σατανᾶ
τὸν ἄδικον ὠδινήσας φθόνον, καθάπερ εἰρήκαμεν,
μέτεισι τὸν ἀδελφὸν, τὸν ἀνόσιον ἤδη μελετήσας φ
Ib. 8. "Εἶπε γὰρ, φησὶ, Κάϊν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν
"Διέλθωμεν δὴ εἰς τὸ πεδίον ἄλλο τούτου βέλτιον," λ
καὶ καθάπερ ἐπὶ τέρψιν τινὰ καὶ χλόην τὸν οὐδὲν

4. εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε inverso ordine a. 6. ἑστάτω B. στήτω Ht
9. αὐτοὺς θυσίαν hoc ordine B. 10. γνῶσιν edidi. φύσιν ἤτοι γνῶσ
per additionem ut saepe alibi corrigens) B. Ht. σύνεσιν ἤτοι γνῶσιν en
Aub. 15. τοῖς δώροις B. τὰ δῶρα Ht. Ed. 23. τιμῆς] + οἱ
emendavit Ht. neutrum habet Ed. "Fort. οὖν" Heyse.

καλῶν θηριοπρεπῶς διεχρήσατο, καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ γῆς ἀπετέλει νεκρὸν, οἰηθεὶς, κατά γε τὸν ἐν τῷ εἰκότι λόγον, ὅτι πάντως εἴσω γενήσεται θαύματος, οὐκ ἔχων ἔτι τὸν εἰδότα νικᾶν. ἀλλὰ καὶ φονεύσας ἐψεύδετο. λέγοντος γὰρ c τοῦ Θεοῦ "Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;" τό Οὐκ οἶδά (Gen. iv. 9.) φησιν, ἐκ πολλῆς δὲ λίαν τῆς ἀπονοίας προσετίθει θερμῶς "Μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐγώ εἰμι;" μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ τοῦτό φησιν εἰπεῖν Ὁ στεφανώσας ἀδίκως τί ὠφέλησας αὐτὸν ὁ φυλάττων αὐτόν; ὁρᾷς οὖν καὶ μάλα σαφῶς ἤδη ἐν αὐτῷ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας ὅλον ὥσπερ ἀπηκριβωμένον τὸ εἶδος, καὶ τὴν συμμορφίαν τοῦ τρόπου κατὰ τὸ ἴσον τε καὶ ὅμοιον σχῆμα διαπεπλασμένην;

Ἡκέτω τοίνυν ὁ λόγος καὶ κατ' εὐθὺ τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος, καὶ τῆς τοῦ Κάϊν φαυλότητος περιτιθέντες d αὐτοῖς τὴν ὁμοίωσιν, ταῦτα δεικνύωμεν ἐπιχειροῦντας κατὰ Χριστοῦ, ὅσα κατὰ τοῦ Ἄβελ ἐκεῖνος, ἵνα δικαίως αὐτοῖς καὶ πρεπόντως ἤδη λοιπὸν ὀνομάζοιτο πατήρ. οὐκοῦν πρωτότοκος μὲν ὁ Κάϊν, καθάπερ εἰρήκαμεν, πρωτότοκος δὲ πάλιν ὡς ἐν Θεοῦ τέκνοις τοῖσδε κατὰ θέσιν ὁ Ἰσραὴλ, κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς Μωυσῆν "Υἱὸς πρωτό-"τοκός μου Ἰσραήλ." (Ex. iv. 22.) προσκεκόμικεν ἐκεῖνος τὰ ἀπὸ γῆς εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ, ἀλλ' "οὐ προσέσχε ταῖς θυσίαις αὐτοῦ," (Gen. iv. 5.) καθὰ γέγραπται· γεωδεστέρα δέ πως ἐστὶ καὶ τοῦ Ισραὴλ, e κατὰ τὸ εἰρημένον, ἡ τοῦ νόμου λατρεία, διὰ μόσχων καὶ προβάτων καὶ καρπῶν τῶν ἀπὸ τῆς γῆς· ἀλλ' οὐδὲ προσδέχεται ταύτην ὁ Θεός· "Ἵνα τί μοι γάρ, φησὶν, λίβανον "ἐκ Σαβὰ φέρετε καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν;" (Hier. vi. 20.) ἀλλὰ καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου διαῤῥήδην ἀναβοᾷ "Τίς γὰρ ἐζήτησε "ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;" (Es. i. 12.) εἶτα μετὰ τὸν Κάϊν εἰσέρχεται θύσων Ἄβελ ὁ δίκαιος ἀπὸ τῶν προβάτων. μετὰ γὰρ

1. καλῶν assumptum ex B. 3. ἐπὶ B. Holst. emendavit ut adnotat ipse Aub. 8. ἀδίκω B. emendavit Ht. 15. κατὰ B. ἐπὶ Ht. Ed. 16. αὐτοῖς καὶ πρεπόντως hoc ordine B. καὶ πρεπόντως αὐτοῖς Ht. Ed. 20. εἰρημένον B. γεγραμμένον Ht. Ed. 26. λίβανον] + μοι B. 27. σαββὰ B. (106. 228.) κιννάμωμον B. (Alex.) κινάμωμον Ed. (Vat.)

τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, καὶ ἐπὶ τέλει τῶν προφη
563 A. a Δίκαιος ὄντως ἐπεδήμησε Χριστὸς, οὐ καρποὺς τοὺ
γῆς προσκομίζων εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀλλ
τῆς ἁπάντων ζωῆς τε καὶ σωτηρίας ὡς ἄμωμον
ἑαυτὸν ἀναθεὶς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας αὐτῷ. ἀποπεμπόμε
ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ὡς γεωδεσ
προσέσχεν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστ
δέ Προσέσχε, τὸ προσήσθη δηλοῖ. εἶτα τί πρὸς το
ἐπετιμήθη Κάϊν οὐχ ὡς ὀρθῶς διελὼν, καὶ διελεγχθεὶς
τὸν φθόνον, ἐπί τε τὸ φονεύειν ἀκρίτως ὁρμᾷ. ἐνουθέ
b Θεὸς ἐν Υἱῷ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν, ἀπῄτει τὰ κρε
παρ' αὐτῶν εἰς δωροφορίαν, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν
στάναι προστάττων εἰς πνευματικὴν καρποφόρησι
μεταπλάττειν τὸ γράμμα προτρέπων εἰς ἀλήθειαν.
ἐλεγχόμενοι χαλεπαίνουσι, καὶ πλήττονται μὲν τῷ π
φθόνῳ, φονῶσι δὲ καὶ ἀδίκως κατὰ τοῦ Σωτῆρος
Χριστοῦ. ἠπάτησεν ὁ Κάϊν τὸν Ἄβελ, καὶ λαβὼν
πεδίον ἔδειξε νεκρόν· ἠπάτησαν ὁμοίως τὸ ὅσον ἐφ'
c Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν ἐν σχήματι φίλου τὸν πρ
ἀποστείλαντες, ὃς ἵνα παραδῷ πρὸς αὐτὸν ἀφιγμένος
S.Matth. xxvi. 49. τηλῶς κατησπάζετο λέγων "Χαῖρε ῥαββί." ἀλλ
λαβόντες αὐτὸν εἰς τὸ πεδίον, τουτέστιν, ἔξω τῆς
Heb. xiii. 12. διεχρήσαντο. "ἔξω γὰρ τῆς πύλης" πέπονθε δι' ἡμ
ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός. ὁρᾷς οὖν ὅπως τῷ μὲν Ἀβρ
τοῖς ἐξ ἐκείνου γεγονόσι προσεχῶς κατ' οὐδένα
ἐοικότες ἁλίσκονται, τοῦ δὲ ἰδίου καὶ πρέποντος ὄντως
πατρὸς ἔχουσι τὴν εἰκόνα, σύμμορφόν τε καὶ συγγε
d κακίαν αὐτῷ νοσοῦντες ἐκτόπως, δικαίως ἀκούουσιν Ὑ
τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς
τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ

8. προσήσθη B. προσήχθη Holst. Ed. 19. Ἰουδαῖοι a. Ht. Ed.
B. "Fort. οἱ ἰουδαῖοι" Heyse. φιλίας a. 20. παραδῷ B. παρα
Ed. desunt haec verba in a. 23. διεχειρίσαντο a. 24. ἢ B. οἱ Ht.

λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, οὐ πιστεύετέ μοι. βλέπει μὲν ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς πρὸς τὸν ἐν μέσῳ παροισθέντα καὶ ὑποδειχθέντα τῶν Ἰουδαίων πατέρα, φημὶ δὲ τὸν Κάϊν, ἐκπλατύνεται δὲ πρὸς τὸ γενικώτερον. e
οὐ γὰρ μέχρι τῶν ἐκείνου τρόπων τὴν τῶν λεγομένων ἵστησι δύναμιν, περιτίθησι δὲ τῷ κατ' ἐκεῖνον παντὶ τὸ ὡς ἐφ' ἑνὸς ἰδικῶς ἐπὶ παντὸς ὁμοίου τιθείς. ὅταν γὰρ, φησὶν, ὁ Κάϊν ἤτοι κατ' ἐκεῖνον ἕτερος ψεύστης λαλῇ τὸ ψεῦδος ἐξ ἰδίας ὥσπερ συγγενείας λαλεῖ. ἃ γὰρ ἔχει μαθὼν παρὰ τῶν ἡγουμένων, καὶ τοῦ τῆς κακίας δεδωκότος τὴν ἀρχὴν, τινὰ καθάπερ φυσικὴν ἐπιτηδειότητα τὸ ψεύδεσθαι ποιησάμενος τὸν ἑαυτοῦ μιμεῖται πατέρα. λαλεῖ γὰρ τὸ ψεῦδος· διὰ a 564 A.
τοῦτο, φησὶν, ἐπείπερ αὐτῷ καὶ φιλοψεύστης γέγονε πατὴρ, ἄγεται δὲ ὥσπερ τισὶ φυσικοῖς ἤδη θεσμοῖς εἰς δυσγένειαν τὴν παππῴαν τε καὶ πατρικὴν, καὶ δεικνύει μὲν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐκείνων φαυλότητα, διαφανεστάτην δὲ ὥσπερ εἰκόνα τῶν ἰδίων ἠθῶν τε καὶ τρόπων τὴν ἐν τοῖς προγόνοις μοχθηρίαν πεποιημένος, ἐπαυχεῖ που πάντως τοῖς ἰδίοις κακοῖς. ὅτε τοίνυν ταῦθ' οὕτως συμβαίνειν ἔθος, καὶ ἡ τῶν ἀρχαίων φαυλότης ἐγχαραττομένη τοῖς ὁμοηθέσιν ἐκείνων αὐτοὺς καὶ παῖδας ὀνομάζεσθαι ποιεῖ, τί τὸ κωλύον ἐστὶ τὴν b
ἀλήθειαν λέγοντι καί μοι πιστεύειν ὑμᾶς, ὅτι δὴ πάντως ἐξ ἀληθοῦς πέφηνα Πατρὸς, καὶ καθάπερ ἤδη προεῖπον "Ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω;" εἰ γὰρ ψεύδεταί τις ἐπειδὴ ψεύστην ἔχει τὸν πατέρα, καὶ ἐξ ἰδίας ὥσπερ συγγενείας ἐκεῖθεν λαλεῖ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον λέγοντα κἀμὲ τὴν ἀλήθειαν νοεῖσθαι δὴ πάντως ἐξ ἀληθοῦς γεγεννῆσθαι Πατρὸς καὶ οὐ, καθάπερ ὑμεῖς δυσσεβοῦντες ὑπετοπήσατε, τῶν ἐπιγείων τινὸς ἐκ πορνείας καὶ συνόδου τῆς οὐ κατὰ νόμον; c

Supra ver. 42.

Τοιούτοις μὲν οὖν χρήσαιτ' ἂν ῥήμασι πρὸς Ἰουδαίους ὁ Κύριος· ἰστέον δὲ ὅτι ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων ἤγουν πνευμάτων

11. καθάπερ τινὰ inverso ordine a. 15. δεσμοῖς Migne. 28. γεγενῆσθαι B. 29. ὑπετοπήσατε B. ὑπετοπάσατε Holst. Ed. 31. χρήσαιτ' B. χρήσαιτο Ed.

λογικῶν ἐν ἤθει καὶ τρόποις ὁρᾶται τὸ συγγενὲς, ὅπερ ἂν ἐ
πρός τε ἀλλήλους εἰς τὸν ἁπάσης κακίας πατέρα διάβ
ἐπὶ δὲ τοῦ Μονογενοῦς μόνον εἰς εἰκόνα τοῦ θεωρουμέν
πρᾶγμα ληφθέν· παρ᾽ αὐτοῦ γὰρ πάντως ἀπαραποι
σχηματίζεται· τὸ γὰρ ὁμοφυὲς αὐτῷ πρὸς τὸν Πι
φυσικόν τε καὶ οὐσιῶδες· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ὑπάρχων ἀλ
d *μετὰ τῆς κατὰ φύσιν ἰδιότητος πάντα ἔχων τὰ αὐτοί*
τῆς ἐμφερείας τῆς εἰς ἅπαντα τὴν ἀκρότητα, μορφὴι
εἰκόνα καὶ χαρακτὴρ ὁρᾶται τοῦ φύσαντος. ἐπειδὴ τ
ἀληθὴς ὁ Πατὴρ, ἀλήθεια πάντως καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ, τουτε
ὁ Χριστός.

46 Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;

Οὐκ ἐλέγχεσθαι προσδοκῶντος ἡ ἐρώτησις, ἀναιροι
δὲ μᾶλλον καὶ ἀποφάσκοντος παντελῶς τὸ περιπ
e *ἁμαρτίᾳ δύνασθαι τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Θεὸν ἀληθ*
ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν ὁ Χριστός. ἅπασα μὲν
ἁμαρτία ἐκ παρατροπῆς τῆς ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τ
οὕτως ἔχον λαμβάνει τὴν γένεσιν, ἐντίκτεται δὲ τοῖς τ
σθαι πεφυκόσι, καὶ ἀλλοιώσεως τῆς ἐφ᾽ ἃ μὴ προ
δεκτικοῖς. πῶς ἂν οὖν νοοῖτο καὶ ἁμαρτεῖν ὁ τροπὴι
εἰδὼς, οὐδὲ ἀλλοιώσεως τῆς ἐπί τι τῶν οὐ πρεπό
δεκτικὸς, ἀκλόνητος δὲ μᾶλλον τοῖς ἰδίοις ἐμπεφυι
ἀγαθοῖς, καὶ οὐ παρ᾽ ἑτέρου τινὸς, ἀλλ᾽ ἐξ ἑαυτοῦ;
565 A. a *πυνθάνεται τοιγαροῦν Ἰουδαίων ὁ Κύριος, εἴπερ ὅλως ἔχ*
διελέγχειν αὐτὸν περὶ ἁμαρτίας. καὶ ὁ μὲν λόγος ὁ
τούτου καὶ κατὰ παντὸς ἂν διήκοι πλημμελήματος ἐπ
καθόλου ληφθείς· πλὴν τῷ προκειμένῳ πρεπόντως ο
ἐφαρμόζοντες, οὐ περὶ πάσης φαμὲν ἁμαρτίας ἔρεσθαι

1. *ἤθει* B.a. *ἤθεσι* Holst. Ed. *ὥσπερ* Migne. 2. *εἰς*] conjicit *καὶ εἰς*]
3. *μόνον εἰς* B. Ht. *μόνου* Aub. 4. *παρ᾽ αὐτοῦ* edidi favente Heyse. c
αὐτοῦ B. *οὐ παρ᾽ αὐτοῦ* Ht. Ed. 8. *μορφὴν καὶ εἰκῶνα* B. "Fort.
καὶ εἰκὼν" Heyse. 22. *ἀκλονήτως* a. Cat. Harl. *ἐμπεφυκὼς* a. Cat.
24. *Ἰουδαίων* emendat Heyse. *ἰουδέον* B. *Ἰουδαίους* Ht. Ed. 27. *αὐτὸι*
approbante Heyse. *αὐτῶν* B. *αὐτῷ* Ht. Ed.

τὸ παρὸν, καὶ οὕτως ἐλέγχεσθαι δεδιὼς τοῦτο δρᾶν, διενοήθημεν δέ τι τοιοῦτον, ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων ἁμαρτίαν δυσωπεῖν ὅτι μάλιστα διὰ σπουδῆς ἔχων ἀεὶ, οὐκ ἂν διὰ τούτου παραθήγειν ἠνέσχετο πρὸς τὸ πάλιν ἐκεῖνα κατη- b γορεῖν, ἃ δὴ καὶ φθάσαντες ἐλέγομεν "Περὶ καλοῦ ἔργου "οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ "ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν·" πρὸς δὲ τούτοις ἔτι καὶ τὴν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ παρακομίζειν κατάλυσιν ἐφ' ἧπερ ἂν λίαν ὡς παρανομήσας ἐκρίνετο. ἁμαρτίαν οὖν ἄρα πρὸς τὸ παρὸν ὀνομάζει τὸ ψεῦδος. εἰ γὰρ οὐδεπώποτε, φησὶν, ἐλέγχομαι ψεύστης, τοῦ δὴ χάριν ἀπειθεῖν ἐγνώκατε τῷ διὰ παντὸς ἀληθεύοντι, λέγοντί τε πάντως σαφῶς ὅτι Πατρὸς ἐξέφυν ἀληθινοῦ, καὶ ὅτι τὸ ψεῦδος οὐκ οἶδα; δότε δὴ δότε c λοιπὸν ἀνενδοιάστως πίστει κρατεῖν ὅτι πάντως εἰμὶ καὶ ἀληθὴς, ὅταν λέγω περὶ ἐμαυτοῦ "Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς "ἐξῆλθον καὶ ἥκω·" περὶ δὲ ὑμῶν ὅτι ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ διάβολός ἐστι· ψεύδεσθε γὰρ καὶ φονᾶτε καθάπερ ἐκεῖνος. διελέγχει δὲ χρησίμως φονῶντας αὐτοὺς, ἀνακόπτων ὥσπερ διὰ τούτου τὰ ἐγχειρήματα. ἐξελεγχομένη γὰρ ἁμαρτία πολλάκις ὑπερυθριᾷ, καὶ ὑπονοστεῖ τρόπον τινὰ, πρὸς τὸ πρόσω χωρεῖν καὶ ἐπεκτείνεσθαι μηδαμόθεν εὑρίσκουσα· d δοκοῦσα δέ πως διαλανθάνειν ἀεὶ πρὸς τὸ μεῖζον αἴρεται, καὶ ἀδιακωλύτοις ὁρμαῖς εἰς πέρας ἕρπει τὸ χείριστον.

Infra x. 33.

Supra ver. 42.

Ib. 44.

Εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι;

Διὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις δίεισι λόγων, ἐπείπερ ὁρᾷ συνιέντας οὐδέν· χρῆμα γὰρ δὴ καὶ τοῦτο διδασκάλοις ὅτι μάλιστα πρεπωδέστατον, τὸν εἰς ἅπαξ φημὶ μὴ παραδεχθέντα λόγον πολυτρόπως ἀνελίττειν οὐ κατοκνεῖν, ἵνα ταῖς τῶν ἀκροωμένων ἐνιζάνῃ ψυχαῖς. ὅτε τοίνυν ὁ ψεύστης, e

1. δεδιὼς edidi ex B., qui δεδιὼς exhibet. δὲ δὴ ὡς Ed. 2. τι] + το B. 5. ἔλεγον conjicit Heyse, sensu ut videtur exigente. 10. οὐδεπώποτε a. οὐδέποτε Ed. 13. ὅτι emendavit Aub. εἰς B. Holst. 23. εἰς om. Migne. 27. παραδεχθέντα B. Ht. παρενεχθέντα Aub.

Supra ver. 44. φησὶ, " λαλεῖ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ψεύστη
" ἐστι καθὼς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ·" τί τοῖς εἰρημένοι
ἀδελφὰ λογιζόμενοί τε καὶ πράττοντες, κἀμοὶ λέγοντ
ἀλήθειαν οὐ πιστεύετε, ὅτι παρὰ ἀλήθειαν διὰ τοῦτο
ἐπείπερ εἰμὶ καὶ οὕτως ἀληθὴς καθάπερ καὶ ὁ Πατήρ;
δὲ δήπου διελέγχειν αὐτὸν Ἰουδαίους ἀσθενοῦντας διὰ
πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι τοὺς ἐξ ἀληθείας χωρήσαντας λ
ἐπείπερ οὐκ εἰσὶ τῆς ἀληθείας υἱοί. ἐπιψεύδονται δὲ
566 A. a ἑαυτοῖς πατέρα τὸν Θεὸν ὅταν λέγωσιν " Ἕνα πατέρα ἔ
Supra ver. 41. " τὸν Θεόν." ὁ μὲν γὰρ Θεὸς, φησὶν, ὅλως ὢν ἀλ
Supra iv. 24. χαίρει τῇ ἀληθείᾳ, " καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸ
" ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι" βούλεται προσκυνεῖν. τὰ δ
ἀληθείας τέκνα δέχεται προθύμως τὸ συγγενὲς, του
τὴν ἀλήθειαν. ὑμεῖς δὲ διὰ τοῦτο λέγοντί μοι τὴν ἀλ
οὐ πιστεύετε, ἐπείπερ οὐκ ἐστὲ τῆς ἀληθείας υἱοί. τοιοῦ
μοι δοκεῖ λέγειν πρὸς Ἰουδαίους ὁ Κύριος, ὁποῖόν περ
καὶ ἐφ' ἑτέρου σχηματίσας κατίδοι καλῶς. λεγέτω γ
b τυχὸν τῶν σωφρονεῖν εἰωθότων πρὸς ἀκόλαστον υἱὸν
οἰκέτην ἢ γείτονα Εἰ σωφρονεῖν σοι δοκῶ πορνείαν
τούμενος, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ὑπόληψιν τῆς ἐμαυτοῦ κε
ὡς πορρωτάτω τιθεὶς, διὰ τί ἀπειθεῖς καὶ οὐ πισ
λέγοντι φαῦλον ὅτι καὶ μυσαρὸν τὸ πρᾶγμά ἐστι;
δήπου πάντως τῇ πεύσει τὴν ἀπολογίαν ἀντεπά
ζητῶν τὰ τοιαῦτα φήσειεν ἂν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀπειθ
δεικνύει σαφῶς ἐξελέγχων, ὅτι χαίρων ταῖς ἀκολασί
χωρεῖ τὸν σωφρονίζοντα λόγον.

c Οὕτως οὖν ἄρα καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων νοήσομεν, ὅτα

1. λαλεῖ prius B. λαλῇ Holst. Ed. 2. τί B. τὰ Ht. Ed. 4.
ἀλήθειαν restitui ex B., quum surrepsisse non videntur ex scribae ἄνω τε
errante oculo: sed omisit ut vid., propter difficultatem Ht. Verba q
deesse videntur, e. g. οἰόμενοι ὅτι παρὰ κ.τ.λ. Delendumne διὰ τοῦτο
infra forte hic a scriba additum? 7. λόγους assumptum ex B. συν
deesse Heyse visum. 9. ἕνα B. ἵνα Holstenii apographum non lege
ἔχωμεν Ed. Statim τὸν Θεὸν assumptum ex B. 12. ἀληθείᾳ καὶ
hoc ordine B. 14–16. τὴν alt.—μοι assumpta ex B. Ht., a μοι ad μ
iliente ut vid. Auberti scriba. 24. ἀπειθοῦντα B. Ht. ἀπειθεῖται A
adnotat apographum suum ἀπειθοῦνται legere. 25. ἀκολασίαις
Migne. ἀπολασίαις Aub.

Χριστός Εἰ ἀλήθειαν λέγω διὰ τί οὐ πιστεύετέ μοι; τὸ γὰρ τῶν τοιούτων ἐρωτήσεων σχῆμα παραπίπτουσαν ἔχει καὶ ἀεί πως παρακειμένην ἐκ τῶν ἐρωτωμένων ὁμολογίαν, ἐλέγχουσα δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ἡ ἐπερώτησις κατὰ τὸ πολὺ φαίη τις ἄν. ὧν γὰρ ἡμεῖς κεκτήμεθα νοσοῦντας τὴν ἐρημίαν τοὺς ἠρωτημένους ἐξελέγχομεν. ἐπιτήρει δὲ ὅπως οὐκ ἀπολύτως, ἀλλ' οὐ καθόλου φησί Διὰ τί οὐ πιστεύετέ μοι; ἀλλὰ προστέθεικε τό Ὑμεῖς, αἰνιττόμενός πως τοὺς ἀγριώτερον ἀπειθεῖν εἰω- d θότας, καὶ ὑπεμφαίνων ὡς παρῆσάν τινες εὐγενεστέραν ἴσως ἔχοντες τὴν διάνοιαν, καὶ οὐκ ἀκριβεῖς τῆς τοῦ Κάϊν δυστροπίας τοὺς χαρακτῆρας ἐν τοῖς ἰδίοις ἤθεσιν ἀποσῴζοντες, ἀλλ' ὅσον οὐδέπω προκόψαντες καὶ εἰς τὸ ἐν τέκνοις κατατάττεσθαι Θεοῦ. φημὶ γὰρ οἴεσθαι δεῖν μὴ πάντας ἄρδην ἀκράτοις ἀπονοίαις βεβαπτίσθαι τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' εἶναί τινας ζῆλον μὲν ἔχοντας Θεοῦ, καθάπερ ὁ Παῦλός Rom. x. 2. φησι, πλὴν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, διά τοι τοῦτο βραχὺ περὶ τὴν πίστιν μελλήσαντας. ἐν δέ γε τοῖς οὕτω διακειμένοις αἰτια- e σόμεθα πολὺ βλέποντας εἰς ὀργὴν, καὶ ἀκρατῶς ἐκκεκαυμένους εἰς μιαιφονίαν, τοὺς ἀνοσίους μάλιστα γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, οἷς ἂν ἐπάγοιτο πρεπωδέστερον καὶ τό Διά τι ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι, ἰδικῶς ὥσπερ αὐτοῖς τὴν ἄμετρον ἀπείθειαν ἀνατιθέντος Χριστοῦ. αὐτοὶ γὰρ ἦσαν οἱ καθηγούμενοι, καὶ συντρέχειν τοῖς σφῶν ἀνοσιουργήμασιν ἀναπείθοντες τὸ ὑπήκοον. διά τοι τοῦτο κατηγοροῦνται δικαίως ὡς ἄραντες τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, καὶ μήτε εἰσβαίνοντες S. Luc. xi. 52. αὐτοὶ, διακωλύοντες δὲ καὶ ἑτέρους. ἔχει τοίνυν τὸ καί a 567 A. Ὑμεῖς ἰδικωτέραν ὥσπερ πρὸς τοὺς ἡγουμένους μάλιστα τὴν ἀναφοράν.

3. ἐλέγχουσα B. Holst. ἐλέγχει Aub. 4. αὐτοὺς emendat Heyse. αὐτὰς B. Ht. αὐτὰ Ed. 5. νοσοῦντας B. Ht. νοσοῦντες Aub. τοὺς ἐρωτημένους ἐξελέγχομεν B. Ht. Lacuna in Ed. ἠρωτημένους emendavi. 14. ἀπονοίαις B. ἀπονοίας Ed. 22. αὐτοῦ B. Ht. emendavit ut adnotat ipse Aub.

47 Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ
ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.

Τὸ *μέν* Ἐκ *τοῦ Θεοῦ τινας εἶναι νοητέον ἐν τούτο*
b *ὡς ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθέντας· εὔηθες γάρ· ἀλ*
2 Cor. v. 18. *κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ διὰ τοῦ Παύλου λεγόμενον* "Τὰ *πά*
"*τοῦ Θεοῦ·*" *ἐπειδὴ γάρ ἐστι δημιουργὸς καὶ γενεσι*
ἁπάντων ὁ τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι διδοὺς, τὰ πάντα ἐξ
φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. ἀλλ᾽ ἐν τούτοις οὐχ ἁ
τὸ οὕτω νοεῖν· ἅπαντες γάρ εἰσιν ἐκ Θεοῦ πονηροί
ἀγαθοὶ, καθὸ πάντων ἐστὶ δημιουργός. ἐκ Θεοῦ τοι
φησι τὸν ἐξ ἀρετῆς καὶ ἐννόμου πολιτείας προσοικει
c *Θεῷ, καὶ ἠξιωμένον ὥσπερ τῆς πρὸς αὐτὸν συγγενείας*
καὶ ἐν τέκνοις κατατάττειν τοὺς τοιούτους ἀξιοῖ. ὁ
φησὶν ὢν ἐκ Θεοῦ προχειρότατα καὶ ἀσμένως τοὺς
εἰσδέξεται λόγους· φίλον γάρ πως ἀεὶ τὸ συγγεν
οἰκεῖον· ὁ δὲ μὴ ὢν ἐκ Θεοῦ, τουτέστιν, ὁ κατὰ
τρόπον τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκείωσιν τετιμηκὼς, οὐκ ἂν
τῶν θείων ἐπακροάσαιτο λόγων· οὐδὲ γὰρ ἐνυπάρξ
πονηροῖς ῥᾳδίως τὸ ἀγαθὸν, ἀξιομάχος δὲ οὐδαμῶς ὑπ
d *ἀρετῆς ἐστι πόθος, ἐπείπερ αὐτοῖς τῆς ἐσχάτης ἀναπ*
σται μοχθηρίας ὁ νοῦς, καὶ πρὸς μόνον ὁρᾷ τὸ ἴδιον θ
Ὅταν δὲ λέγῃ Χριστός Ὁ *ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήμα*
Θεοῦ ἀκούει, νομιζέτω μηδεὶς ὅτι μόναις ταῖς τοῦ σ
ἀκοαῖς τὰς θείας ἡμᾶς εἰσοικίζεσθαι φωνὰς ἐπιτάττε
γὰρ τῶν ὄντων, εἰ καὶ φαῦλος εἴη κομιδῇ, τῆς τοῦ λαλ
ὁτιδηποτοῦν οὐκ ἂν ἀκροάσαιτο φωνῆς, εἰ μὴ ἄρα νόσ
παραιροῖτο τὴν αἴσθησιν; τὸ δέ Ἀκούει *τίθησιν ἐν τ*

4. ὡς assumptum ex B.a.c. Cord. *γεννηθέντα* B. Ht. 7. *δοὺς* a. *διὰ τοῦτο* addidit e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. 8. *ἐν τούτοις*] *ἐ* 10. *Θεοῦ δὲ εἶναί φησι* a. 12. *καθὰ* a. 14. *ὢν* om. B. Holst e Cat. ut vid. Aub. 17. *οἰκειότητα* a. 19. *ῥᾳδίως τὸ ἀγαθὸν* hoc o 27. *παραιροῖτο* emendat Heyse. *παρερύτω* B. *παῤῥέρυτο* Ht. *παρέρριπτο* vit, ut adnotat ipse Aub. *ἀκούει* B.a. *ἀκούειν* Ht. Ed.

ἀντὶ τοῦ συγκατανεύει, πείθεται καὶ εἰς νοῦν ἀποκρύπτει τὸν e ἑαυτοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν βίβλῳ παροιμιῶν "Σοφὸς Prov. x. 8. καρδίᾳ δέξεται ἐντολάς." τὴν μὲν γὰρ τῶν ἀνοήτων, ἤτοι καταφρονητῶν, καθάπερ τις ἄσημος ἠχὴ περιενεχθεὶς ὁ λόγος, καὶ ὥσπερ τις κτύπος παρενοχλήσας εἰκῇ παραχρῆμα τῶν λαβόντων ἀπαλλάττεται, εἰσδύνει δὲ καθάπερ εἰς ἄρουραν εὐγενῆ τῶν συνετῶν τὴν καρδίαν. σοφῶς δὴ σφόδρα τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας ἐλέγχων ὁ Κύριος, καὶ δυσφημοῦντας ἀνέδην ἐπιδεικνὺς, τοὺς ἑαυτοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ λόγους εἶναί φησι. μεταπαιδεύει γάρ πως, φησὶν, αὐτοὺς a 568 A. εἰς τὸ φρονεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ τὰ πρεπωδέστερα, καὶ μὴ νομίζειν Ἰωσὴφ, ἤγουν ἑτέρου τινὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκπεφυκέναι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι πιστεύειν, ὃ δὴ καὶ συνέντες ἀσχάλλουσι, καὶ θερμοτέροις καταφλέγουσι τοῖς θυμοῖς προστιθέντες "ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν ἑαυτῶν," καθὰ Ps. lxviii. 28. γέγραπται, δι᾽ ὧν ἔτι μειζόνως ὑβρίζουσιν.

b

Ἀπεκρίθησαν Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ Οὐ καλῶς λέγομεν 48
ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;

Καταθρηνῆσαι πάλιν ἀκόλουθον τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀποπληξίαν, καὶ τῆς εὐηθείας τὴν ὑπερβολήν. ταῖς γὰρ σφῶν αὐτῶν ἁλίσκονται φωναῖς, καθάπερ οἱ θῆρες, ὅτε ταῖς τῶν σφαττόντων ἐπιπηδῶσι χερσὶν, αὐτοὶ καθ᾽ ἑαυτῶν τὰς ἐπὶ τῷ σιδήρῳ κιχρῶντες ὁρμάς. ἐλεγχόμενοι γὰρ ὡς ἔθος c αὐτοῖς καὶ μελέτη σύντροφος τὸ ψευδομυθεῖν, ἀληθὲς ὂν παραχρῆμα δεικνύουσι, καὶ διαπριόνται μὲν ὡς οὐκ εἶεν ἐκ Θεοῦ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἀκούοντες. οὐδενὸς δὲ μεταξὺ διαγεγονότος χρόνου, τῆς τοῦ διαβόλου κακίας ἀκριβεστάτην ἐν ἑαυτοῖς ἀποφαίνουσι τὴν εἰκόνα. Σαμαρείτην γὰρ καὶ

1. συγκατανεύει, πείθεται B.a. συγκατανεύειν καὶ πείθεσθαι Holst. Ed. Statim καὶ ἐννοεῖν add. Ed. ἀποκρύπτει B. ἀποκρύπτειν Ht. Ed. 4. ἠχὴ B. ἠχεῖ Ht. Ed. 6. ἀπαλλάττεσθαι B. Ht. emendavit Aub. 16. ἑαυτῶν B. αὐτῶν Ht. Ed. 18. Ἰουδαῖοι B. οἱ Ἰουδαῖοι Ht. Ed. 20. Καταθρηνῆσαι B. Migne. Καταθηνῆσαι Aub. 25. ὂν παραχρῆμα] αὐτίκα τὸ χρῆμα a.

δαιμονιῶντα, φασὶ, τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα τολμῶσι)
Θεὸν, αὐτοὶ μᾶλλον ἐν ἑαυτοῖς τὸ πικρὸν ἔχοντες
1 Cor. xii. 3. θεομάχον δαιμόνιον· οὐδεὶς γὰρ λέγει Ἀνάθεμα Ἰησο
d μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.· ψε
μὲν οὖν καὶ ὑβρισταὶ καὶ λοίδοροι καὶ διὰ τούτων
ἁλώσονται, καὶ θεομαχεῖν εἰθισμένοι, τὴν πρέπουσαν ἀ
σουσι δίκην τῷ πάντα ἰσχύοντι κριτῇ.

Ζητητέον δὲ πάλιν κἀν τούτῳ τὴν αἰτίαν, δι' ἣ
Σαμαρείτην εἶναί φασι καὶ δαιμονιῶντα τὸν Κύριον. τὶ
προθέντας εἰπεῖν Οὐ καλῶς ἡμεῖς λέγομεν, ὑπεμφαίνει
ὡς ἐπ' αἰτίαις τισὶ καὶ ὡς Σαμαρείτην διασύρουσι, κα
καὶ τὸ ἕτερον, ὅπερ τῆς ἐκείνων ἐστὶ τολμῆσαι φ
e οὐκοῦν Σαμαρείτην εἶναί φασιν ὡς ἀδιαφοροῦντα περ
νομικὰς ἐντολὰς, καὶ τὴν τοῦ σαββάτου λύσιν ἐν
λογιζόμενον. οὐ γὰρ ἀκριβὴς παρὰ τοῖς Σαμαρείταις
Ἰουδαϊσμὸς, μέμικται δέ πως ἔθεσι τοῖς ὀθνείοις καὶ Ἑ
νικοῖς ἡ ἐκείνων λατρεία. ἢ καθ' ἕτερον λόγον Σαμα
λέγουσιν αὐτὸν εἶναι, ἐπείπερ Σαμαρείταις ἦν ἔθος ἑ
μὲν τὴν καθαρότητα μαρτυρεῖν τε καὶ ἐπιψεύδεσθαι,
569 A. a κρίνειν δὲ τοὺς ἑτέρους ὡς μεμολυσμένους. διὰ ταύτη
Supra iv. 9. οἶμαι τὴν πρόφασιν "Οὐ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σα
"ταις," κατὰ τὸ γεγραμμένον, παραιτοῦνται δὲ κ
ἑτέροις τισὶν ἐπιμίσγεσθαι, καταμυσαττόμενοι τρόπο
τὸν ἐντεῦθεν μολυσμὸν, ἐπείπερ αὐτοῖς τὸ οὕτως
ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. καταδικάζων δὲ τῆς Ἰουδαίων κακο
ὁ Κύριος, υἱοὺς μὲν αὐτοὺς ἀπεκάλει τοῦ διαβόλου,
γεμὴν τὸ παντελῶς ἀνυπαίτιον εἰς ἁμαρτίαν, καὶ καθαρ
Supra ver. 46. τὴν εἰς ἄκρον ἐπιμαρτυρεῖ λέγων "Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγ
"περὶ ἁμαρτίας;" τοῦτο δὲ ἦν ἐναργῶς ἑαυτῷ μὲν κα
b τητα, διὰ τοῦ μὴ δύνασθαι περιπεσεῖν ἁμαρτίᾳ, τὴν ἀνο

1. δαιμονιῶντα B. δαιμονῶντα Ed. φασὶ assumptum ex B. Holst. qu
exhibent. 3. Ἰησοῦς B. ut supra 2 e et alibi. Ἰησοῦν a. Ἰη
9. δαιμονιῶντα B. δαιμονῶντα Ed. 10. προθέντας Cat. Harl. teste Aub
θέντας Ed. Nihil notavi de a. 12. καὶ ass. ex B.a. 25. δοκεῖ e
Heync. δοκεῖν B. δοκῇ Ht. Ed. τῆς B. Ht. τὰς Aub. 27. τὸ] τὸν M

προσγράφοντος· διὰ δὲ τοῦ τέκνα λέγειν τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Σατανᾶ, κατακρίνοντος ὡς μεμολυσμένους, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας ἀνάπλεω ἔχοντας τὸν νοῦν, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἀληθές. οὐκοῦν Σαμαρείτην μὲν διὰ ταῦτα, δαιμονᾶν δὲ πάλιν φασὶν, ὅτι τοῖς δαιμονίοις ἔθος τὴν Θεῷ χρεωστουμένην εἰς ἑαυτὰ μετατιθέναι τιμὴν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἁρπάζειν ἀφειδῶς. αὐτὸ δὲ δὴ τοῦτο δρᾶν οἴονται τὸν Χριστὸν, ὅταν ἑαυτὸν ἄνθρωπος ὢν ὡς εἰς Θεοῦ τόπον c
εἰσφέρῃ λέγων "Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ "ἀκούει." ὑπεμφαίνει γὰρ ὡς περὶ τῶν ἰδίων ῥημάτων τὰ τοιαῦτα, φησί. τῆς μὲν οὖν λοιδορίας, μᾶλλον δὲ τῆς δυσφημίας, τῆς κατ' αὐτοῦ πρόφασις αὕτη τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ἀφορμὴ πρὸς τὸ ἐκεῖνα λέγειν, ἅπερ αὐτοῖς τὴν αἰώνιον ἠῤῥαβωνίζετο φλόγα. ἔπεισι δέ μοι θαυμάσαι κἀν τούτῳ πάλιν αὐτούς. ὀργιζόμενοι γὰρ, ἐπείπερ υἱοὶ διαβόλου καὶ ψεῦσται πολλάκις ἐκλήθησαν, ἔργῳ δεικνύουσι προσὸν αὐτοῖς τὸ ἔγκλημα, ὃ καὶ μᾶλλον ἐχρῆν διὰ τῆς εἰς ἀρετὴν d
ἀποτρίβεσθαι ῥοπῆς. τὸ γὰρ ὅλως διαλοιδορεῖσθαι φιλεῖν, καὶ τὰ μὴ προσόντα τισὶν ὡς προσόντα λέγειν, οὐ τοῖς ἐν τέκνοις Θεοῦ κατατεταγμένοις, ἀλλὰ υἱοῖς διαβόλου πρεπωδέστατον. λοιδοροῦσι δὲ οὐ μόνον οἱ δειλαιοὶ, οἳ καὶ τῆς ἑαυτῶν καταψεύδονται κεφαλῆς, ἵνα μὴ λέγω Χριστοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ καλῶς τοῦτο δισχυρίζονται δρᾶν, οὐδὲ ὅσον εἰπεῖν καταγινώσκοντες τῆς φαυλότητος, ὅπερ ἐστὶ τυφλότητος τελειοτάτης ἀπόδειξις. e

Supra ver. 47.

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν 49
Πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.

Ἐν πραότητι μὲν ὁ λόγος, γέγονε δ' οὖν ὅμως ἐν ἤθει

3. ἀνάπλεω B. Holst. ἀνάπλεων Ed. 7. δὴ assumptum ex B. δρᾶν οἴονται hoc ordine B.a. 14. ἠρεβωνήζετω B. ἠρεβονίζετο Ht. ἠρραβωνίζετο emendavit Aub. Desunt haec in a. 17. τὸ ἔγκλημα e Cat. Harl. assumpsit Aub. et ita a. deest in B. Statim ὅπερ pro ὃ καὶ a. 19. εἰς τέκνα a. 24. τυφλότητος τελειοτάτης] ἀμαθίας τῆς τελεωτάτης a. ἀμαθίας τῆς pro τυφλότητος Cat. Harl. teste Aub.

570 A. a πολλῷ. ἐμφατικώτατα γὰρ τό Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἰ φησὶν, ἑαυτὸν δὲ ὥσπερ ἀντιδιαστέλλων ἐκείνοις, τῆς ἐπὶ τούτῳ λοιδορίας ἐλεύθερον ἀποφαίνει, δεικνύει δὲ μᾶλ ἐπ' αὐτῶν τὸ εἰρημένον ἀληθές. εἰ μὴ γὰρ αὐτοὶ τὸ (μόνιον εἶχον ἀληθῶς, κἂν ἀπέφριττον εἰκότως δαιμονά καλεῖν τὸν διὰ τῶν ἔργων αὐτοῖς μαρτυρηθέντα Θ εὐφυέστατα τοίνυν τό Ἐγὼ, φησὶν, οὐκ ἔχω, μετατι ὥσπερ ἐπ' ἐκείνους τὸ εἰρημένον καὶ αὐτοῖς μᾶλλον ἀπονέ αὐτὸ διὰ τὸ οὕτως ἔχειν κατὰ ἀλήθειαν. ἐγὼ τοίνυν
b ἔχω, φησὶν, ἀλλ' ὑμεῖς δηλονότι τὸ δαιμόνιον, τιμῶ δὲ ἐμαυτοῦ Πατέρα, Θεὸν ἐμαυτὸν καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι λέ καὶ ὅτι οὐκ ἔγνων ἁμαρτίαν δισχυριζόμενος. ἔδει γὰρ Θεὸν εἶναι τὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ τὸν ἐκ τοῦ μὴ εἰδότος ἁμαρ κατὰ τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστιν ὁρᾶσθαι τοιοῦτον. ἢν δὲ ὡς ἀνά συμβῆναι τὸ ἐναντίον, εἰς τὸ προσκρούειν ὑμῖν παραι μενος, τοῖς οὐχ οὕτω λαμπροῖς ἐχρησάμην λόγοις· οὐ ἂν ἐτιμήθη Θεὸς Υἱὸν ἔχειν νοούμενος τὸν οὐκ ὄντα Θ οὐκ ἂν ἐτιμήθη φησὶν ὁ Πατὴρ, εἰ τοῦ καταπίπτοντος
c ἁμαρτίαν ὠνομάσθη ὁ πατήρ φησιν. οὐκοῦν ἐμαυτῷ κάλλιστα μαρτυρῶν, δυσφημῶν μέν φησιν οὐδαμῶς, καθά ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, τιμῶν δὲ μᾶλλον τὸν γεννήτορα. τ δὲ πάλιν αὐτὸν καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· φημὶ γὰρ δικι περὶ ὑμῶν, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὲ, ἐπεὶ μηδὲ θ τοὺς εἰς τοῦτο πονηρίας ἥκοντας καὶ πάσῃ φαυλό βεβαπτισμένους, ἐκ Θεοῦ εἶναι λέγειν. τιμᾷ γὰρ καὶ κειότητος ἀξιοῖ τῆς πρὸς αὐτὸν οὐ τὸν ψεύστην καὶ , δορον καὶ δύσφημον καὶ ἀλαζόνα καὶ ὑβριστὴν, οὐδὲ ἀδίκως φονᾶν εἰωθότα, ἀλλὰ τὸν ἐπιεικῆ καὶ πρᾶον
d εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον καὶ ἀγαθόν. οὐκοῦν καὶ κατὰ τι

7. Assumpta τό Ἐγώ φησιν οὐκ ἔχω ex B mg., μετατιθεὶς—εἰρημένον ex B n
8. ἐκείνους edidi. ἐκείνοις B mg. εἰς ἐκείνους a. αὐτοῖς—αὐτὸ B. αὐτὸς—a Ed. 10. δαιμόνιον] + τιθεὶς ὥσπερ ἐπ' ἐκείνοις τὸ εἰρημένον hic haud ex B mg. adscita. Holst. Ed. 11. ἐμαυτὸν καὶ hoc ordine B.a. 14. ὁρᾶ τοιοῦτον hoc ordine B. 16. οὐκ ἂν γὰρ a. 19. ὁ et φησιν assumpta (Abbreviat a. 20. μαρτυρῶν δυσφημῶν B. Ht. μαρτυρῶ δυσφημῶν emen Aub. 21. Assumpta τιμῶ δὲ—τρόπον ex B mg. a., γὰρ ex a.

τιμῶ τὸν Πατέρα, τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἔξω τιθεὶς τοὺς
ἐπ' ἀκράτῳ πονηρίᾳ κατεγνωσμένους, ὑμεῖς δὲ καὶ τοῦτο
ποιοῦντα πάλιν ἀτιμάζετε, καὶ τοῖς ἐπαίνοις τοῖς περὶ τοῦ
Πατρὸς ἐπισκήπτοντες, ἵνα μὴ μόνον εἰς τὸν Υἱὸν, ἀλλ' ἤδη
καὶ εἰς αὐτὸν δυσσεβοῦντες ἁλίσκησθε. εἰ γὰρ ἐμαυτῷ τὰ
κάλλιστα μαρτυρῶν τιμῶ τὸν γεννήσαντα, ἀτιμάσει πάντως
δήπου, φησὶν, ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ τοῖς ἐσχάτοις περιβάλλων
ὀνείδεσι. πανταχόθεν τοιγαροῦν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις e
συνίσταται Χριστὸς, καὶ ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀπο-
φαίνει σαφῶς, καὶ δι' ὧν τιμᾶσθαι τὸν Πατέρα φησὶ, τῆς
πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος τῆς τῶν ἀνοσίων πληθύος ἐξωθου-
μένης, ἀλλοτρίους Ἰουδαίους παντάπασιν ἀποφαίνει Θεοῦ.
τί γὰρ τῶν ἐκεῖνα λεγόντων ἀνοσιώτερον;

Ἐγὼ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. 50

Ἀληθὲς ἐν τούτοις ὁρᾶται διαφανῶς τὸ διὰ τοῦ Πέτρου
περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰρημένον "Ὃς λοιδορούμενος οὐκ a 571 A.
"ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρί- 1 S. Pet. ii. 23.
"νοντι δικαίως." βλέπετε γὰρ ὅπως τὰ πάντων καίτοι
χείριστά τε καὶ ἀπηχέστατα τὰ παρὰ τῶν ἀνοσίως ἐμπαροι-
νούντων αὐτῷ, καὶ τοῦτο πολλάκις [καὶ οὐκ] εἰσάπαξ ἀκούων,
ἐπιμένει τῇ οἰκείᾳ χρηστότητι, καὶ τοῦ πρέποντος αὐτῷ κατ'
οὐδένα τρόπον ἐξίσταται, πρὸς ὑποτύπωσιν καὶ τοῦτο δρῶν
ἡμετέραν, ἵνα "τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ" κατακολουθεῖν σπουδά- Ib. 22.
ζοντες, μὴ "λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας," μὴ ἕτερόν τι "κακὸν b Ib. iii. 9.
"ἀντὶ κακοῦ" τοῖς ἐθέλουσι λυπεῖν ἀντιδιδόντες ἁλισκώ-
μεθα, νικῶμεν δὲ μᾶλλον "ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν." ἐγὼ Rom. xii. 21.
τοιγαροῦν οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου, φησὶ, καὶ οὐχ ὡς ἀκίνδυνον
καθιστὰς τὸ ἐμπαροινεῖν αὐτῷ τοὺς ἐθέλοντας, ἀλλ' οὐδὲ

2. δὲ] + με a. 4. ἐπισκήπτετε a. Cat. Harl. τὸν correxi post Migne. τῆς Ed. 6. πάντως assumpsi ex a., qui tamen δήπου omittit. 7. περιβάλλων ὀνείδεσι a. ὀνείδεσι περιβαλὼν Ed. 11. ἀνοσίων B. ἀλλοτρίων Holst. Ed. 12. Ἰουδαίους παντάπασιν hoc ordine B. 15. Πέτρου] Παύλου a. 16. ὅτι pro ὃς a. 20. καὶ οὐκ om. B. Ht. inseruit sensu ut vid. exigente Aub. 27. τοίνυν τοιγαροῦν ut saepe B. 28. ἐθέλων B. emendavit Ht.

προτρέπων εὐπετῶς εἰς ταύτην ἰέναι τινὰς τὴν δυσσέβ
τοῦτο λέγων ὁρᾶται, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ὑποδηλοῖ, ἥκω
φησιν, οὐ δόξαν τὴν παρ' ὑμῶν ἐμπορευσόμενος, ἀλλ'
c ὅλως τιμῆς ἢ εὐκλείας γλιχόμενος. τεταπείνωκα γὰρ ἐ
τὸν, ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων, καὶ ἄνθρ
γέγονα καθ' ὑμᾶς δι' ὑμᾶς. ὁ δὲ δούλου μορφὴν οὐκ
ξιώσας λαβεῖν, ἐξὸν ἐν ἰσότητι διαμεῖναι τῇ πρὸς Θεὸ
Πατέρα, καὶ τοῖς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἐντρυφᾶν, πῶς ἂ
νοοῖτο δόξαν τὴν ὑπό του ζητῶν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐθέλοι
ὑπομεῖναι τὴν ἀδοξίαν διὰ τὸ ἑτέροις χρήσιμον; ἢ
τοῦτό φησιν ἐν τούτοις ὁ Κύριος, ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρ
d οὐ ζητεῖν αὐτὸν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ὑποτοπήσομεν. π
γὰρ αὐτῷ παραχρῆμα κολάζειν τοὺς ὑβριστὰς, καὶ τὰς
τῆς δυσφημίας εἰσπράττειν δίκας, ὡς εἰς αὐτὸν ἀσεβοί
τὸν ἁπάντων Κύριον· φέρει τὸ λυποῦν ἡσυχῇ, καὶ διε
τέρει τοσοῦτον ὡς μηδ' ὅσον εἰπεῖν ἀντιλυπῆσαι
ψιλῷ τοὺς ἀλαζόνας ἐθέλειν· ἀλλ' ἵνα μὴ φαίνητ
δυσσεβεῖν εἰς Θεὸν τοῖς τυχοῦσιν ἱππήλατον, ἀναγ
αὐτοῖς ὥσπερ ἐπιτείχισμά τι διακωλύων εἰς τοῦτο βα
εὐθέως, τὴν τοῦ Πατρὸς ἀντέταξεν ὀργήν. ἀνεξικακο
e γὰρ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὴν ἰδίαν οὐ διεκδικοῦντος παραχ
δόξαν, οὐκ ἀνέξεταί φησιν ὁ Πατήρ· ἔκδικος γὰρ ἔστα
τοῖς ὑβρισταῖς ἐπαναστήσεται, οὐχ ὡς ἑτέρῳ συνασ
τυχὸν, οὐδὲ ὡς ἑνὸς τῶν ἁγίων ὑβρισμένου λυπεῖσθαι ἑ
καὶ πρέπειν οἰόμενος, ἀλλ' ὡς εἰς αὐτὸν ἀναβαινούση
ἁμαρτίας· οὐδὲν γὰρ ὅλως τὸ μεσολαβοῦν Πατέρα κα
Υἱὸν, ὅσον εἰς οὐσίας ταυτότητά φαμεν, κἂν ἰδίως ἑκά
ὑπάρχειν νοοῖτο. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ Κύριος
Supra v. 23. Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐν ἑτέροις φησίν "Ὁ μὴ τιμῶν τὸν

6. δι' ὑμᾶς. ὁ δὲ δούλου μορφὴν οὐκ B. ὁ δὲ δούλου μορφὴν οὐκ exhibet [δὲ Aub.] δι' ὑμᾶς οὐδὲ δούλου μορφὴν Holst. Ed. 9. του B. τινος H 15. λυποῦν B.a. Cat. Harl. λοιπὸν Ht. Ed. 16. εἰπεῖν B. λυπεῖν H 18. ἱππήλατον B.a. Cat. Harl. ἱππηλατῶν Ht. Ed. ἀναγκαῖον B. Ht. em e Cat. ut vid. Aub. 19. διακωλύον emendat Heyse. 25. ὡς assu ex B.a. 27. ἰδία a.b.c. Statim ἑκάτερος e Cat. Harl. emendavit ita a. ἕκαστος B.b.c. Ht. 29. ὁ prius assumptum ex B.

"οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ." ἔχει γὰρ ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς ὁ a 572 A. Υἱὸς τὸν Πατέρα συνδοξαζόμενόν τε καὶ ἑκάτερον δηλονότι συνυφιστάμενον· ἔχει δ' αὖ πάλιν ἐν ἑαυτῷ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ὥσπερ κοινωνὸν τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς ἐφ' ἅπασι δόξης. κολασθήσονται τοίνυν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι διὰ τῆς εἰς τὸν Κύριον καὶ Υἱὸν δυσφημίας, εἰς ὅλην δυσσεβήσαντες τὴν ὁμοούσιον καὶ ἁγίαν Τριάδα, καὶ τὴν ἁπάντων βασιλίδα φύσιν, ὡς ἐν τῷ Υἱῷ λυπήσαντες.

Παραιτητέον τοιγαροῦν παντὶ τῷ γε ὅλως σωφρονεῖν εἰωθότι, τὸ κατά τι γοῦν τῷ ἀγαθῷ προσκρούειν Θεῷ. οὐ γὰρ b ἐπείπερ οὐκ ἐπάγει παραχρῆμα τοῖς εἰς αὐτὸν πλημμελοῦσι τὴν ὀργὴν διὰ τοῦτο πάντως ὑπτιωτέον. ἀγαθὸς μὲν γάρ ἐστι, "Μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀλλ' ἐὰν μὴ Ps. vii. 12–14. "ἐπιστραφῶμεν τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει" κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ καθ' ἡμῶν, ἐν ᾧ τοῦ θανάτου τὰ σκεύη, τουτέστι, πᾶν εἶδος αἰκίας καὶ ἀφορήτου συμφορᾶς.

c

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρῇ, θάνατον 51
οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Περιττὸν ἀποφαίνει τὸ καὶ μακρὰς ἀντεπάγειν τὰς ἀπολογίας τοῖς εἰωθόσι φιλοψογεῖν. ἀποκλίνει γὰρ ἐφ' ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον, τὸ καλεῖσθαί φημι διὰ πίστεως εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, μόνον δὲ οὐχὶ τὸ ἐῤῥῶσθαι φράσας τοῖς ἐξ ἀμαθίας λελυπηκόσι, τέχνῃ τινὶ πάλιν τὸν οἰκεῖον ἀναμίσγει λόγον. προειρηκὼς γὰρ ὡς περὶ Θεοῦ ὅτι "Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ Supra ver. 47. "ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει," παραχρῆμά φησιν Ἐάν τις τὸν d ἐμὸν λόγον τηρῇ, δεικνὺς ἑαυτὸν κατὰ φύσιν ὄντα Θεὸν, ἀπό τε τούτου διδάσκων μηδεμίαν τοῖς Ἰουδαίοις περιλελεῖφθαι δυσσεβείας ὑπερβολὴν, ὅτε καὶ δαιμόνιον ἔχειν εἰρήκασι τὸν

2. πότερον B. Holst. ἑκάτερον emendavit Aub. quod mihi non satisfacit, nec tamen quicquam melius conjicere possum. 12. ὑπτιωτέον B. ἠπιώτερος Ht. Ed. 15. αὐτοῦ] + κατὰ τὸ γεγραμμένον B. 27. ὄντα κατὰ φύσιν inverso ordine a.c.

ζωὴν διδόντα τὴν αἰώνιον τοῖς ἐθέλουσι τηρεῖν τὸν
αὐτοῦ. ἢ γὰρ οὐχὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεὸς καὶ διὰ τ
γνωσθήσεται; τίνι γὰρ ἂν ἑτέρῳ πρέποι τὸ δύνασθαι
ποιεῖν εἰσαεὶ τοὺς τῶν παρ' αὐτοῦ ἀκροωμένους λόγων,
e τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ; τηρεῖται γεμὴν ὁ λόγος ὁ
οὐ παραβαίνοντός τινος τὴν θείαν ἐντολὴν, ἀλλ' ἐνιστο
καὶ δρῶντος ἀμελλητὶ τὸ κεκελευσμένον, καὶ κατὰ μ
τρόπον ἐπ' ἀργίᾳ τῶν θείων κατηγορουμένου νόμων.
τήρει δὲ πάλιν ὅσην ὁ λόγος ἔχει τὴν ἀκρίβειαν· ο
ἠνέσχετο λέγειν Ἐάν τις τὸν ἐμὸν ἀκούσῃ λόγον, ἀλλ
τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ. δέχονται μὲν γὰρ εἰς οὖς τ
Θεοῦ λόγον, οὐκ ἄνθρωποι μόνον ἁμαρτίας ἔνοχοι, ἀλ
αὐτὸ τῶν δαιμόνων τὸ ἀνόσιον στῖφος· καὶ γοῦν ὁ π
578 A. a ἡγούμενος Σατανᾶς, ὅτε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χ
Acta SS. Ap. xxvi. 14. πειράζειν ἐτόλμα κατὰ τὴν ἔρημον, λακτίζων εἰς κέντ
πολλὴν ἠθῶν ἀγριότητα, καὶ θεῖον αὐτῷ παρετίθει
S. Luc. iv. 10. Ps. xc. 11. "Γέγραπται φήσας ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖτ
"σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου."
οὐκ ἐν ἀκροάσει ψιλῇ τῆς σωτηρίας ὁ λόγος, οὐδὲ ἐν
τῷ μαθεῖν ἡ ζωὴ, ἀλλ' ἐν τῷ τηρῆσαι τὸ ἀκουσθὲ
ὥσπερ τινὰ κανόνα καὶ ὁριστὴν τοῦ βίου, τὸν θεῖον
παρετίθει λόγον. φησὶ δὲ ὅτι θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν
b τῶν αὐτοῦ ῥημάτων ὁ βέβαιος φύλαξ, οὐχὶ πάντως αι
τὸ τεθνάναι σαρκὶ, ἀλλ' ἢ τὸν θάνατον εἶναι θάνατ
λογιζόμενος ὡς Θεός· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ τὸ νεκρὸν,
πέφυκε καὶ τὸ μὴ ὂν ἄγειν εἰς γένεσιν, καὶ τὸ ἐ
κατεφθαρμένον εὐκόλως ζωοποιεῖν· ἢ θάνατον οὐκ ὄψ
τοὺς ἁγίους φησὶν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὃς δὴ καὶ
τε καὶ ἀληθέστερον αἰὼν εἰκότως νοοῖτο πέρας οὐκ

1. ἐθέλουσι B. θέλουσι Ed. 7. ἀμελλητὶ B. Migne. ἀμελη
Ed. 8. τῶν θείων κατηγορουμένου νόμων B. τοῦ θείου κατηγορουμέν
Ed. 10. τῶν ἐμῶν ἀκούσῃ λόγον (sic) B. τὸν ἐμὸν ἀκούσῃ λόγο
davit Ht. 21. θείων αὐτῶν παρετίθει λόγων B. θεῖον αὐτῷ παρετίθ
emendavit Ht. et sic edidi. θεῖον ποιήσασθαι λόγον unde corrigens nes
Deest clausula in a. 28. εἰς] + τὸν a. ὡς δὴ—αἰῶνα B. Ht. en
e Cat. Harl. ut vid. Aub. Statim εἰκότως νοοῖτο B. Ht. νοεῖται Aub.

καθάπερ οὗτος ὁ καθ' ἡμᾶς, οὐκ ὄψεσθαι δὲ τὸν θάνατον εἰς ἐκεῖνόν φησι τὸν αἰῶνα, τοὺς τὸν θεῖον αὐτοῦ τηρήσαντας λόγον, c οὐχ ὡς τεθνηξομένων τινῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν· λέλυται γὰρ ὁ πάντων θάνατος ἐν θανάτῳ Χριστοῦ, καὶ τὸ τῆς φθορᾶς ἠφάνισται κράτος· ἀλλὰ θάνατον ὀνομάζει κατὰ τὸ εἰκὸς τὸ δι' αἰῶνος κολάζεσθαι. τοῦτο δὲ ἂν μάθοις, ὅπερ εἴρηκεν αὐτὸς ἐν τοῖς ἀνωτέρω διασκοπούμενος· "Ἀμὴν γάρ, φησί, Supra iii. 36. "λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ "δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν." καίτοι πάντες ἀναβιώσονται, καὶ εἰς ζωὴν εἰσαῦθις ἀναδραμοῦνται, πιστοί τε καὶ ἄπιστοι. μερικὴ γὰρ καὶ οὐδαμῶς ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' d ἴση τοῖς ὅλοις, κατά γε τὸν ἐν τῷ χρῆναι πάντας ἀναβιῶναι λόγον.

Πῶς οὖν ὁ μὴ πιστεύων τῷ Υἱῷ τὴν ζωὴν οὐκ ὄψεται, καίτοι πάντων ἀναστήσεσθαι προσδοκωμένων; δῆλον οὖν ἄρα παντί τῳ λοιπὸν ὅτι ζωὴν ἔθος ἀποκαλεῖν τῷ Χριστῷ, τὸ ἐν εὐθυμίᾳ καὶ δόξῃ βιῶναι μακρὰν καὶ καταλήγειν εἰς πέρας παραιτουμένῃ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἐλπίδι τοῖς ἁγίοις τεθησαυρισμένον. ὥσπερ οὖν ἀπειθοῦντα τῷ Υἱῷ τὴν ζωὴν ἀθέατον ἕξειν φησί, καίτοι πάντων ἀποβιῶναι προσδοκω- e μένων, οὐ τὴν τοῦ σώματος κατασημαίνων ἐν τούτοις ζωήν, ἀλλὰ τὴν τοῖς ἁγίοις ἡτρεπισμένην εὐθυμίαν, οὕτως ἀποκαλῶν· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον τὸν γενναῖον καὶ νεανικὸν τῶν θείων αὐτοῦ ῥημάτων ἐσόμενον φύλακα, θάνατον οὐκ ὄψεσθαί φησιν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχὶ πάντως τὸν τοῦ σώματος θάνατον διὰ τούτου δηλῶν, ἀλλὰ τὴν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡτρεπισμένην κόλασιν. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις ἡ a 574 A. εὐθυμία διὰ τῆς ζωῆς σημαίνεται, οὕτω κἀνθάδε διὰ τοῦ θανάτου εἰπεῖν ἡ κόλασις.

1. οὕτω B. Holst. οὗτος emendavit Aub. desunt haec verba in a. δὲ τὸν assumptum ex a. 14. ζωὴν] + λόγον e supra ut vid. B. emendavit Ht. 19. τὴν ζωὴν ἀθέατον ἔχειν τὴν ζωὴν ἕξειν φησὶν B. emendavit Ht. 24. τῶν θείων αὐτοῦ B. αὐτοῦ θείων Ht. Ed. 27. κόλασιν] τιμωρίαν a.

5² Εἶπον αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔ

Κατηγοροῦσι πάλιν τῆς ἀληθείας, οἱ ἐπείπερ ὠνομά ψεῦσται δυσφοροῦντες ὡς ὑβρισμένοι· μαρτυροῦσι δ οὐχ ἑκόντες ταῖς τοῦ Σωτῆρος φωναῖς, καὶ δι' ὧν ἀτιμά διὰ τούτων αὐτὸν ἀψευδοῦντα δεικνύουσι. τυφλοὶ δὲ
b εἰσιν οἱ δείλαιοι, καὶ τοσαύτης ἀμαθίας ἀναπεπλησ ἔχουσι τὴν καρδίαν, ὡς μηδ' ὅλως ἀποτρίβεσθαι δεῖν τ οἷς ἂν ἐγκαλοῦνται νοεῖν, ἀλλ' αἰσχίοσι τῶν παρῳχη ἀεὶ περιπίπτειν κακοῖς, καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἁλίσκεσθαι βρ ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ καὶ δι' ὧν ἀπολογεῖσθαι νομίζουσιν, μάτην αὐτῷ λελοιδορημένοι, ψεῦσται διὰ τούτων με
Cf. Prov. v. 22. ἐλέγχονται, καὶ σειραῖς ὥσπερ τῶν οἰκείων ἁμαρτη ἐντονώτερον κατασφίγγονται. εὐηθέστατα δὲ καὶ τ
c ἐγνώκαμεν ἐνθάδε φασίν· οἱ γὰρ καὶ πολλάκις κα κτοῦντες αὐτοῦ, καὶ δαιμόνιον ἔχειν ἐπιφημίζοντες, νῦν κέναι φασὶ τῆς προλαβούσης αὐτῶν ἀθυρογλωττίας δικάζοντες. εἰ γὰρ νῦν ἐγνώκασιν, οὐκ ᾔδεσαν πάλαι οὖν ἔφασκον δαιμονᾶν τὸν οὔπω κατεγνωσμένον ὥσπ φήθησαν αὐτοί; ψεύστης οὖν πάλαι καὶ πρότερον ἄρ δυσσεβὴς τῶν Ἰουδαίων λαὸς, καὶ ἀπυλώτῳ στόματι τοῦ διαβόλου κακίαν ἠρεύγετο κατὰ Χριστοῦ· ἁρπάζ
d πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἑαυτῶν φλυαρίας τὸ εἰρημένον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, διὰ πολλὴν ὡς εἰκὸ ἀποπληξίαν καὶ συνασπίζειν οἰόμενοι τῷ ψεύδει τὴ θειαν. εἶτα δι' ὧν δύνασθε μαθεῖν ὅτι πλημμελοῦσι σεβῶς, τὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς χορηγὸν ἐκτόπως ὑβρί διὰ τούτων αὐτῶν οὐκ αἰσθάνονται πάλιν πρὸς ἐπ ἰόντες τῆς νόσου· οὐ γὰρ ὅπως ἐπ' ἐκείνοις μεταγιν αὐτοὺς ὅτι πρέποι λογίζονται, ἀλλ' ἤδη πεπεῖσθαί φα

1. εἶπον] + οὖν Holst. Ed. 11. αὐτῷ λελοιδορημένοι B. αὐτὸν λ μένοις Ht. Ed. 17. ᾔδεισαν a.c. Cord. 18. δαιμονιᾶν Cord. habent a.c. 19. αὐτοὶ B.a.c. Cord. Ht. αὐτὸν Aub. ἄρα καὶ πάλαι inverso ordine c. Cord. Abbreviat a. 25. δύνασθε B. δύνασθαι Aub. Fort. δύνανται.

ὧν εἰρήκασιν ὡς ἦν ἡ ἀλήθεια . . . . καὶ ἀληθὴς ὁ προφήτης λέγων e "Ὅτι εὐθεῖαι αἱ ὁδοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύσονται (Hos. xiv. 9.) "ἐν αὐταῖς· οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς." καταπλαγείη δ' ἄν τις τὴν ἀσύγκριτον αὐτῶν κἀν τούτῳ μανίαν. δαιμονίων καὶ πονηρῶν πνευμάτων οὐκ εὐαρίθμητον ὄχλον μιᾷ τοῦ Σωτῆρος φωνῇ συντριβόμενον βλέποντες, καὶ οὐχ ἑκόντα τῶν ἐν οἷς ἦσαν ἐξωθούμενον, οὐ καταφρίττουσι δαιμόνιον ἔχειν λέγοντες αὐτὸν, καίτοι διὰ λογισμῶν πληρο- a 575 A. φορηθέντες ἀναγκαίων, ὡς οὐκ ἂν ὁ Σατανᾶς ἐκβάλοι τὸν Σατανᾶν. "Πᾶσα γὰρ βασιλεία, φησὶν ὁ Χριστὸς, μερι- (S.Matth. xii. 25, 26.) "σθεῖσα καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα οἰκία καὶ πόλις "μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται. καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν "Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθή- "σεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;" ἰδοὺ τοίνυν ἐρεῖ τις, καὶ μάλα εἰκότως "Λαὸς ὄντως μωρὸς καὶ ἀκάρδιος, ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς (Hier. v. 21.) "καὶ οὐ βλέπουσιν, ὦτα αὐτοῖς καὶ οὐκ ἀκούουσιν." οὔτε γὰρ λόγῳ καὶ διδασκαλίαις μετατίθενται πρὸς τὸ ἐθέλειν τὰ b ἀμείνω φρονεῖν, οὔτε τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι τὴν ἁπάντων βασιλίδα καταθεώμενοι φύσιν, ταῖς εἰς ἀτιμίαν ὑπερβολαῖς, καθάπερ τισὶ λίθοις, καρασφενδονῶσιν αὐτὴν, μᾶλλον δὲ τὴν ἰδίαν ἕκαστος ψυχήν.

Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον, καὶ σὺ λέγεις Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ γεύσηται εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὅτε τῆς ἰδίας καταψευδόμενοι κεφαλῆς οἱ πάντολμοι τῶν c Ἰουδαίων δῆμοι, τό Δαιμόνιον ἔχεις τῷ Σωτῆρί φασιν, οὐδὲν ἕτερον ὑποδηλοῦν ἐθέλουσιν, ἢ ὅτι Θεὸν σεαυτὸν ποιεῖς, ὡς

1. ὡς ηναι ἀλήθεια B. ὡς ἦν ἡ ἀλήθεια Holst. Ed. "An ὡς εἶναι ἀληθῆ?" Heyse. Statim χν (= χριστὸν) οὖν ἄρα τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σώζειν [σώζην. An pro συζῆν?] πεφυκόσι B. Quae cum emendare non possim, lacunam cum Auberto reliqui. 9. ἔχειν] + τε B. 10. ἐκβάλοι a.c. Cord. ἐκβάλλοι Ed. 12. ἑαυτὴν B.c. Cord. Ht. ἑαυτῆς Aub. 13. ἑαυτὴν B. Ht. ἑαυτῆς Aub. 18. Legendumne μετατιθέμενοι? 24. θάνατον οὐ μὴ γεύσηται B. Ht. οὐ μὴ γεύσηται θανάτου Aub. 28. ὡς B. ὃς Ht. Ed.

τὴν ὀφειλομένην τῇ θείᾳ φύσει τιμήν τε καὶ δόξαν εἰς ι
ὥσπερ περιπλάσας. τοῦτο γὰρ τοῖς δαιμονίοις ἔθος, ἅ
οὖν καὶ ἐν ἑτέροις εἰρήκαμεν. νοοῦσι δὲ τῶν ὁρωμένων τ
οὐδὲν, οὐδὲ τὸν ἐν τῇ ἀνθρωπείᾳ σαρκὶ Θεὸν Λόγον ἐπι
σκουσιν, ἀλλ' οὐδὲ βραχύ τι τῶν σωματικῶν τὸν ο
d ἀνοχλίζοντες νοῦν, μόνοις δὲ τοῖς ἐπιγείοις ἐμπήξαντες
μόνα στρέφονται τὰ χείρω, ἀφαῖς ὑποπίπτοντα. διὰ τι
οἱ τάλανες σκανδαλίζονται τὴν αἰτίαν, καὶ ψευδομ
οἴονται τὴν ἀλήθειαν, τουτέστι Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ τῆ
Θεῷ πρεπούσης κατεπαίρεσθαι δόξης ὑπολαμβάνουσι
τὸν, οὐχ ὅπως τὸ ἐν ἴσῃ τάξει τεθεῖσθαι τῷ πι
κρατοῦντι καταδεχόμενον, ἀλλ' ἤδη μεῖζόν τι φρονο
καὶ δύνασθαι λογιζόμενον, ἢ καὶ δράσειν ὑπισχνούμ
ὅπερ οὐκ ἔδρασεν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. τί γὰρ δὴ
e ἀσχάλλουσι τεθνάναι λέγοντες Ἀβραὰμ καὶ τοὺς προφ
τοῦ δὴ χάριν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν τοῦ Σωτῆρος λόγω
τῶν ἁγίων προΐσχονται θάνατον, ἀκόλουθον κατιδεῖν. ο
τοιοῦτόν τι βούλονται δηλοῦν Οὐ διεψεύσμεθα λέγοντι
δαιμόνιον ἔχεις, οὐ μακρὰν τῶν εἰρημένων ἡ ἀπόδειξις.
γὰρ καὶ αὐτὸν ὑπεραλεῖσθαι τὸν Θεὸν ἐπαγγέλῃ τοῖς
μασι, καὶ κατορθοῦν εὐκόλως ἰσχύσειν ἃ μὴ δέδρακεν ι
576 A. a Ἀβραὰμ μὲν γὰρ καὶ οἱ προφῆται, καίτοι τὸν τοῦ
τηρήσαντες λόγον, τοῖς τῆς φύσεως νόμοις οὐκ ἀντειρήι
ἀλλ' ἐκλίθησάν τε καὶ πεπτώκασιν εἰς τὸν κοινὸν δὴ τ
τοῦ σώματος θάνατον· εἶτα σὺ φῂς ἄγευστον ἔσ
τοῦ θανάτου παντελῶς τὸν τῶν παρὰ σοῦ φύλακα λ
πῶς οὖν οὐκ ἀμείνω φησὶ τῶν ἐκείνου τὰ σά; ὁ δὲ

2. περιπλάσας emendat Heyse. περιπλάνας B. περιπλανᾷς Holst. Ed.
γοντες emendavit e Cat. ut vid. Aub. λέγουσιν B. Ht. καὶ τοὺς προφή
τοὺς πατέρας καὶ τοὺς προφήτας Ed., sed ut videtur per errorem Codicis
ditionem menda sua corrigentis. καὶ τοὺς πατέρας desunt in a. 1
ἀνατροπὴν B.a. προσανατρέπειν Ht. Ed. Statim τῶν—λόγων B.a. Cat. H
—λόγον Ht. Ed. 18. βούλεται a. 19. ἔχεις] + τουτέστιν ι
σεαυτὸν ποιεῖς, τὴν ὀφειλομένην τῷ Θεῷ τιμὴν εἰς ἑαυτὸν μετατιθεὶς e Ca
Aub. et ita a. Verba autem haec e supra importavit Niketas. 20. ἐπι
Migne. 24. ἐκλήθησαν B. ἐκλίθησαν emendavit Ht. 27. σὰ] + ἱ
e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. Θεὸν δὲ inverso ordine a.

ὑπερτερήσειν ὑπολαβών, πῶς οὐκ ἀπόπληκτος ἐναργῶς; οἴονται γὰρ ἐκ πολλῆς ἀμαθίας, μόνον τὸν τοῦ σώματος b θάνατον παραδηλοῦν ἐν τούτοις τὸν Κύριον, καὶ τὸ μὴ τεθνάναι σαρκὶ τοῖς αὐτῷ πειθομένοις κατεπαγγέλεσθαι, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα σωφρόνων ἦν ἔργον ἐννοεῖν ὡς οὐδὲν ἀποθνήσκει τῷ Θεῷ, κἂν ἀποθάνῃ ζωοποιούμενον. εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρηνέχθη, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἑτοιμότερόν τε καὶ εὐπετέστερον τὸ ἤδη παρενεχθὲν ἐς τὸ καὶ εἰσαῦθις εἶναι κληθήσεται, κἂν βραχύ τι νοοῦσι κατευνασθὲν δι' οἰκονομίαν; οὐκ εἰδότες τοιγαροῦν τοῦ Σωτῆρος τὴν δόξαν c Ἰουδαῖοι καταστοβαρεύονταί πως τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων, καὶ δαιμονῶντα καλοῦσιν, ὡς καὶ ὧν οὐκ εἴργασται Θεὸς τὰ μείζω ποιεῖν ὑπισχνούμενον, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτῶν συκοφαντίας τόν τε τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν ἁγίων προφητῶν παρακομίζουσι θάνατον, διά τοι τούτου ἐλέγχειν οἴονται τὸν Χριστὸν ὡς ματαίοις μὲν ἐπικομπάζοντα λόγοις, διηνεκῆ δὲ τὴν ζωὴν τοῖς φυλάττουσι τὸν λόγον αὐτοῦ δώσειν ὑπισχνούμενον, παραλύοντα δέ πως καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, δι' d ὧν τὰ μείζω δώσειν αὐτοῖς ὁμολογεῖ.

Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε; 53
καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον.

Ἐπεσκιασμένος κἀν τούτῳ τῶν Ἰουδαίων ὁ λόγος, καὶ βαθεῖαν ἑαυτῷ τὴν διάνοιαν ὠδίνων ὁρᾶται. τί γὰρ πάλιν ἐν τούτῳ φασὶν ἀνθρωποπρεπῆ μὲν ἐννοοῦντες, πικρὰ δ' οὖν ὅμως κατά γε τὸν ἐν ἑαυτοῖς ὄντα σκοπόν; ἰδοὺ γὰρ καίτοι φασὶ τὸν θεῖον τηρήσαντες λόγον, τεθνάασιν e Ἀβραάμ τε καὶ οἱ προφῆται, ἀλλ' ἠκούσαμεν ἀρτίως σου τὰ μείζω τισὶν ἐπαγγελλομένου. δι' ὧν γὰρ οὐδ' ὅλως

1. ὑπὲρ τήρησιν B. Holst. emendavit Aub. 4. αὐτῷ emendat Heyse. αὐτῶν B. αὐτὸν Ht. εἰς αὐτὸν Aub. 9. τίνουσιν B. Ht. τι νοοῦσι emendavit (ut adnotat) Aubertus quod retinui quum melius emendare non possum. τι νεύσῃ conjicit Heyse. 14. προφητῶν om. Aub. 26. τεθνάασιν B. τεθνήκασιν Ht. Ed. et (e sil.) a. 27. οὐ—ἐπαγγελλομένους B. Ht. σου—ἐπαγγελλομένου emendavit Aub.

αὐτοὺς ἀποτεθνήξεσθαι φῇς, μείζους δήπου πάντως κ
ἀμείνοσι τῶν εἰρημένων εἰσὶ, κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τ
τεθνάναι. ἆρ' οὖν· εἰπὲ γὰρ, φασὶ, καὶ ἀπόκριναι διαπ
νομένοις ἐκεῖνο· μείζων αὐτὸς εἶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ
προφητῶν, ὁ καὶ μείζους ἐκείνων ἑτέρους ἀποτελεῖν ὑ
νούμενος; ἆρ' οὐ τεθνήξῃ τεθνηκότων ἐκείνων, διαμεν
577 A. a ἀθάνατος, ἄνθρωπος ὤν, καὶ ἀπὸ γῆς ἔχων τὸ σῶμα;
οὖν ἂν ἐπιδοίης ἑτέροις ὃ οὐκ ἔχεις αὐτός; τεθνήξῃ
πάντως ἄνθρωπος ὤν. εἰ δὲ οὐκ εἶ μείζων Ἀβραάμ τ
τῶν προφητῶν, τὸν κοινὸν ἐκείνοις ὑποστησόμενος θάι
οὐκ ἄρα δώσεις ἑτέροις ὃ μηδέ σοι πρόσεστιν ἀγ
τοιαύτην τινὰ τὴν διάνοιαν ἔχει τὸ πλαγίως παρ' ι
εἰρημένον. καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ πλέον οὐδὲν ἐννοοῦσι
Χριστοῦ. ὡς γὰρ πολλάκις ἤδη διὰ πολλῶν εἰρήκ
ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι ψιλὸν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς
b νομίζουσι, τὸν ἑνωθέντα σαρκὶ Μονογενῆ Θεὸν ,
παντελῶς ἀγνοήσαντες, τίνα σεαυτὸν ποιεῖς, ἐξ ἀμ
φρενοβλαβείας μονονουχὶ καὶ ἐπανορθοῦν οἴονται πλ
λοῦντα τὸν Κύριον, καὶ ὥσπερ ἠγνοηκότι τὸ πρέπον,
βουλεύουσι φρονεῖν τι μετριώτερον. ἠγνόηκας γὰρ ὦ
φασὶ, τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἐπελάθου δὲ ὥσπερ ἄνθρωπι
οὐκ ἠρκέσθης τῷ δοθέντι παρὰ Θεοῦ μέτρῳ· τίνα γὰρ σ
ποιεῖς, ὁ καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ φιλοτιμίας τὰ ἀμείνω ἰ
c καθυπισχνούμενος, καὶ μείζονα κατορθώσειν τῆς ἑ
δυνάμεως ῥιψοκινδύνως εἰπών; κατακρίνουσι τοίνι
δυσφημήσαντα, καὶ σκορπίων δίκην ἐπιπηδῶσι λ
ἐπιτιμᾶν δὲ χρῆναι καὶ σφόδρα δικαίως ὑπολαμβάνοι
Χριστῷ, ὡς τὸ μὲν τῆς ἀνθρωπότητος ἀτιμάζοντι μ
ἀναπηδῶντι δὲ καὶ ἐξαλλομένῳ τοσοῦτον, ὡς ἐπ
φέρεσθαι τῆς ἐνούσης δόξης τῷ πάντων Δεσπότῃ,

3. ἀπόκριναι edidi. [ἀπόκριναι δὲ Heyse, sed potius ἀπόκριναι τε.] ἀποκ ἀποκρίνεται Holst. Ed. deest clausula in a. 4. ἐκεῖνο edidi. ἐκείνῳ B Ht. Ed. 6. ἆρ'] αὐτὸς a. 7. ἀπὸ] ἐκ a. 8. ἂν ἐπιδοίης] ἐπ 9. μείζων] + αὐτὸς a. 21. φησι et σαυτοῦ a. 22. δοθέντι πι hoc ordine B.a. σεαυτὸν B. ἑαυτὸν Ht. Ed.

καὶ τὴν τῶν ἁγίων πατριαρχῶν τε καὶ προφητῶν πατοῦντι τιμήν· προσδοκῶσι γὰρ ἤδη καὶ διαῤῥήδην ἀναβοῶντος ἀκούεσθαι, δι' ὧν ἐρεθίζειν νομίζουσι, τό Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς d κακοτρόπως ἐπιφθεγγόμενοι, ὅτι μείζων εἰμὶ καὶ Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφητῶν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα τοῦτο λέγων ἀληθὴς ἦν ὁ Κύριος, ἐπείπερ οὐδεὶς ἀνθρώπων λόγος εἰς τὸ συγκρίνεσθαι Θεῷ τῷ πάσης ἐπάνω φύσεως ὁρατῆς τε καὶ νοητῆς.

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου 54
οὐδέν ἐστι.

e

Βλέπει μὲν ἅπας ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς εἴς τε τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ ἁγίου πρόσωπον καὶ τῶν προφητῶν, μετασχηματίζει δὲ πιθανῶς εἰς ἑαυτὸν τὸ δηλούμενον ὁ Σωτήρ, οὐκ ἀγνοήσας ὅτι πρόχειρος εἰς ὀργὴν καὶ προφάσεως δίχα τῆς εἰς τοῦτο καλούσης ὁ Φαρισαῖος, καὶ προσθήκην ἀεὶ πρὸς τὸ χρῆναι μιαιφονεῖν ἀγριώτερον πᾶν ὁτιοῦν τῶν περὶ αὐτοῦ λαλουμένων ἐκδέχεται. a 578 A. φιλαμαρτήμονας γὰρ ὁ φθόνος ἐργάζεται τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, καὶ θερμότερον ἀναπείθει δυσφορεῖν, καὶ ἐφ' οἷς ἥκιστα χρῆν. τοιοῦτόν τι δὲ παραδηλοῦν πάλιν ἐθέλει Χριστός. ἐπεπήδων Ἰουδαῖοι καὶ ἀντέπραττον τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις ἄνω τε καὶ κάτω τὸν μακάριον Ἀβραὰμ καὶ τοὺς προφήτας κατακόρως ὀνομάζοντες, καὶ διαῤῥήδην βοῶντες "Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν (Supra ver. 53.) "Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον." εἶτα πρὸς τούτοις, καὶ ὡς τῇ τῶν ἁγίων ἀλλόμενον δόξῃ, καὶ b ὑπεραιρόμενον πολὺ δὴ λίαν ὑπὲρ ἐκείνους, κατῃτιῶντο λέγοντες "Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;" ἔδει τοίνυν πρὸς ταῦτα σαφῶς ἀπολογεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ λέγειν ἐναργῶς, ὅτι Κρείττων εἰμὶ καὶ μείζων Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφητῶν. ἀλλ' οὐκ ἂν οἰστὸν ἐποιήσατο τὸν λόγον ὁ μεγαλόφρων Ἰουδαῖος·

8. Ἐὰν B. Εἰ Aub. neutrum habet Holst. 11. πρόσωπον καὶ τῶν προφητῶν hoc ordine B. πρόσωπον post προφητῶν transponunt Ht. Ed. 15. παρ' conjecit Heyse. 18. οἷς B. Ht. οὗ Aub. 21. κατακόρως emendat Heyse. κατακόρος B. κατὰ κόρον Ht. Ed. 29. ἂν οἰστὸν emendat Heyse. ἄοιστον Ed.

ἠγανάκτησε γὰρ ἂν ἐπὶ τούτῳ τις εὐθὺς, καὶ φιλο
c *εἶναι πλαττόμενος, καὶ τῇ τῶν ἁγίων δόξῃ συναγ*
ὑποκρινόμενος, θερμότερον ἂν ἐπέφυ κατὰ Χριστο
δικαίως ἤδη μιαιφονεῖν ἐδόκει λελυπημένος· διὰ τοῦτο
σχηματίσας εἰς ἑαυτὸν ὁ Κύριος τοὺς λόγους φησὶν Ἐ
δοξάζω ἐμαυτὸν ἡ δόξα μου ἐστὶν οὐδέν· μόνον γὰρ οὐχὶ
φησι Μηδεὶς *ἐφ' ἑαυτῷ φρονείτω μέγα τῶν ἐπὶ τῇ*
εἰ γὰρ βουλοίμεθα διανοεῖσθαι καθ' ἑαυτοὺς, τίς ἡ ἀνθ
Es. xl. 6. *δόξα ἐστὶν, οὐδὲν οὖσαν αὐτὴν εὑρήσομεν·* "Πᾶσ
"*σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χ*
d *θαυμαστὸν οὖν ἄρα φησὶν οὐδὲν εἰ τετελεύτηκεν* Ἀ
καὶ μετ' ἐκεῖνον οἱ προφῆται. τί γὰρ ἡ ἀνθρώπου
τυραννουμένης τῆς φύσεως καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ
ράντῳ χόρτῳ διὰ τοῦτο παρεικασμένης;

Εἰκὸς δὲ ὅτι μετασχηματίσας εἰς ἑαυτὸν εὐφυ
προσὸν τῷ Ἀβραὰμ *ἤτοι τοῖς προφήταις μέτρον, καὶ*
Ἡ *δόξα μου οὐδέν ἐστιν, εἰς ἀνάμνησιν ἄγει τὸν* Ἰουδαί
Gen. xviii. 27. *μὲν* Ἀβραὰμ *σαφέστατα λέγοντος περὶ ἑαυτοῦ* "Ἐγ
"*γῆ καὶ σποδὸς,*" *τῶν δὲ μακαρίων προφητῶν ανα*
Ps. cii. 14. e *γότων πρὸς* Θεόν "Μνήσθητι *ὅτι χοῦς ἐσμεν.*"
δήπου φαμὲν διὰ τοῦτο τῆς τῶν ἁγίων δόξης κατ
τὸν δοξάζοντα αὐτούς. ἀλλ' ἦν ἀνάγκη λοιπὸν, καὶ
χρησίμου λόγος ἐκάλει πρὸς τὸ δεικνύειν αὐτὸν ὅσ
τὴν διαφορὰν ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος αὐτοῦ φύσις π
ὑποπίπτοντα θανάτῳ καὶ φθορᾷ.

Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με.

Ὑπὲρ *σαφηνείας ἀκριβοῦς καὶ θεωρίας τῶν ση*
579 A. a *μένων, τοῖς αὐτοῖς ἀποκεχρήσομαι λόγοις, καὶ διὰ τῶν*

2. πλαττόμενος emendat Heyse. πλατόμενος (ν superscr.) B. unde πλανώμενος H
3. ἐπέφυ edidi. ἐπιφύι (sic) B. ἐπεφύει Ht. Ed. ἐπεφύη emendat Heyse. + τοῦ a. 12. τί [τῇ B.] γὰρ ἡ ἀνθρώπου δόξα B.a. τῇ γὰρ ἀνθρώπου τί γὰρ ἀνθρώπου δόξα e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. 17. τὸ ἰου emendavit Ht. τοὺς ἰουδαίους a. 18. ἑαυτοῦ a. αὐτοῦ Ed.

ἔξω ῥημάτων. ὡς ἄμαχον ζήτημα καὶ πρότασιν οὐκ εὐανάτρεπτον προτεινόντων τῶν Ἰουδαίων ἀεὶ καὶ λεγόντων "Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραὰμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;" οἰομένων δὲ κατὰ ἀλήθειαν ὅτι καὶ τεθνήξεται, καὶ ὑποκείσεται καὶ αὐτὸς θανάτῳ καὶ φθορᾷ, καὶ οὐκ ἔσται μείζων κατὰ τοῦτο τοῦ τε Ἀβραὰμ καὶ τῶν ἁγίων προφητῶν, φρονούντων τε τὸ παράπαν οὐδὲν ὅλως μέγα περὶ αὐτοῦ· λοιπὸν ἀναγκαίως ὁ b Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ ἐκ τῆς τοῦ γεννήσαντος ἀϊδιότητος, ἀΐδιον αὐτὸν ὄντα δεικνύει· διὰ τοῦτό φησιν Ἔστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με. τό Ἔστιν ἐν τούτοις οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀβασάνιστον νοεῖσθαι βουλόμενος, τεθεικὼς δὲ μᾶλλον αὐτὸ ὡς τοῦ εἶναι τὸν Πατέρα σημαντικόν. ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὄντος Πατρὸς ἀῤῥήτως γεγεννημένος Υἱὸς, συνεπάγεται δήπου πάντως τὸ τοῦ γεννήσαντος ἴδιον, τουτέστι τὸ εἶναι. κρείττων οὖν ἄρα καὶ Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφητῶν· οἱ μὲν c γὰρ τεθνάασιν ὡς γηγενεῖς θνητῶν ὄντες πατέρων· ὁ δὲ ἐκ τοῦ ὄντος ἀπερινοήτως προελθὼν, ἐστὶν ἀεὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, οὐχ ὡς δόξης ἐπιδεής· βασιλεὺς γὰρ τῆς δόξης ἐστίν· ἀλλ' ὡς ἔχων καύχημα, τὸ ἐξ ἀϊδίου γεννηθῆναι Πατρὸς, ἀΐδιός τε διὰ τοῦτο ὑπάρχων καὶ αὐτὸς, ἐπάγεται γὰρ οὐσιωδῶς τὸ τοῦ τεκόντος ἀξίωμα. ἀδικήσει τοιγαροῦν οὐδὲν εἰς ὑπόληψιν τὴν θεοπρεπῆ τὸν Υἱὸν, τὸ δόξαν αὐτοῦ λέγεσθαι τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ δοξάζεται τὸ ὅμοιον παρὰ τοῦ Υἱοῦ, οὐχ ὡς δόξης ἐπιδεὴς, d ἀλλ' ἐπείπερ ἡγεῖται καὶ ἔχει δόξαν τὸ τοιούτου γεννήματος γνωσθῆναι Πατέρα, ἰδίου δηλονότι κατ' αὐτὸν τοῦ Θεοῦ. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὡς πρὸς τὸν Πατέρα φησί "Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ Υἱὸς

Supra ver. 53.

Ps. xxiii. 10.

Infra xvii. 1.

1. εὐανάτρεπτον emendat Heyse. εὐανατρεπῶν B. εὖ Holst. Ed. 4. καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον] καὶ οἱ πατέρες ἀπέθανον καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον B. Ht. emendavit recte ut vid. Aub. 9. ὁ prius assumptum ex B. 12. ἀβασανίστως a. Cat. Harl. 14. ὄντος B. a. ὄντως Ht. Ed. υἱὸς om. a. Statim συνεπάγεται a. ἐπάγεται Ed. 16. καὶ prius] + τοῦ a. 17. τεθνάασιν B. τεθνᾶσιν a. τεθνήκασιν Ht. Ed. 18. προσελθὼν B. Ht. emendavit Aub. 19. πάτερ, δόξασόν σου] πάτερ δόξασόν με, πάτερ δόξασόν σου B. emendavit Ht.

“ δοξάσῃ σε.” οὐκοῦν ἡ μὲν ἀνθρώπου δόξα τὸ παρ οὐδέν. πίπτει γὰρ τὸ ἀπὸ γῆς εἰς θάνατον, καὶ κατὰ γ σῶμα, εἰ καὶ ἀναστήσεται. δοξάζεται μέν γε ὁ Μονο παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήτορος, ὡς μετὰ τῶν ἄλλων ἀπ
e ἀγαθῶν καὶ τὸ ἴδιον ἔχων τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ὅση δὲ πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν ἡ διαφορὰ, καὶ ὁ μακάριος με
Ps. ci. 27, 28. ὡς ἐν ὀλίγοις κατασημαίνει βοῶν “ Οἱ οὐρανοὶ ἀπολοῖ “ σὺ δὲ διαμενεῖς· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσ “ καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἀλλάξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσ “ σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψ φθαρτὸν γὰρ πᾶν τὸ ποιηθὲν καὶ εἰ μήπω διέφθαρτ
580 A. a θείᾳ βουλήσει πρὸς τοῦτο διακρατούμενον, ἄφθαρτος ἀΐδιος κατὰ φύσιν Θεὸς, οὐ τοῖς ἑτέρου θελήμασιν ἀπ δαίνων αὐτὸ καθάπερ ἡ κτίσις, ἀεὶ δὲ ὑπάρχων ἐν ἀγαθοῖς, ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ ἴδιον.

55 Ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ἡμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκ αὐτόν.

Διελέγχει πάλιν αὐτοὺς καὶ μάλα γοργῶς ὡς μόνῃ ἐν ῥήμασι, καὶ τοῦτο ψιλοῖς, φιλοθείαν ἐπιτηδεύοντας, δὲ λίαν ἀφεστηκότας τοῦ κατὰ ἀλήθειαν εἰδέναι τὸν
b μόνον δὲ οὐχὶ τὸ διὰ τοῦ προφήτου διηγγελμένον ἐπι
Es. xxix. 13. γεται πάλιν αὐτοῖς, τότε μὲν γὰρ ἔλεγεν “ Ἐγγίζει “ λαὸς οὗτος, τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ κ “ αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ·” νυνὶ δὲ χρησίμως, κ πάλαι συνηρμοσμένως τό Οὐκ ἐγνώκατε αὐτὸν ἐπιφωνε ἀληθὴς ὁ λόγος· οὐ γὰρ τὸ εἰδέναι τυχὸν ὅτι ἐστι τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶ καὶ γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ· ὅτι
S. Jac. ii. 19. ὑφέστηκε καὶ ἔστιν ὁ Θεὸς, “ καὶ τὰ δαιμόνια πιστε

8. διαμενεῖς B. διαμένεις Holst. Ed. 9. ἀλλάξεις B., sed cf. supr ἑλίξεις Ht. Ed. 11, 12. φθαρτὸν γὰρ—διακρατούμενον citat collectio testimoniorum Syriace in Mus. Brit. conservata. [Codd. Add. 14532, 14533, fol. 65 v; 12155, fol. 74.] cf. supra hujus voluminis p. 47. 1 λήσει] “gratia.” Syr. 16. ἡμῶν B. ὑμῶν Ht. Ed. 18. πάλι hoc ordine B. Statim καὶ μάλα γοργῶς assumptum ex B. 19. πολὺ ἀφεστηκότας assumpta ex B.

"καὶ φρίττουσι," κατὰ τὸ γεγραμμένον. πρὸς δὲ τὸ γινώσκειν, ὅτι ἔστι, καὶ δόξας ἔχειν ἀκόλουθον περὶ αὐτοῦ τὰς c αὐτῷ πρεπούσας καὶ χρεωστουμένας· οἷον δέ φημί τι· τὸν ὄντα Θεὸν τί μὲν ὄντως ἐστὶ κατὰ φύσιν, οὐκ ἂν οἶμαί τις πολυπραγμονῆσαι σωφρονῶν· εὑρεῖν γὰρ ἀμήχανον· τὰ γε μὴν προσόντα αὐτῷ, καὶ μὴ προσόντα τυχὸν, ἐπιγνοίη τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως, τοῖς ἱεροῖς ὁμιλήσας γράμμασιν. ἴσμεν γὰρ καὶ πεπιστεύκαμεν ὅτι δυνατός ἐστιν· ἴσμεν δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀσθενὴς, ἴσμεν ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἴσμεν ὅτι οὐκ ἔστι πονηρὸς, ἴσμεν ὅτι δίκαιός ἐστι, καὶ πάλιν οὐκ d ἔστιν ἄδικος. ἴσμεν ὅτι ἀΐδιός ἐστι, διακείμεθα καὶ πιστεύομεν ὅτι οὐκ ἔστι χρόνῳ πεπερασμένος, ἀλλὰ οὐδὲ πρόσκαιρος καθὰ καὶ ἡμεῖς. ἐν ῥήμασι καὶ φωναῖς φάσκοντες Ἰουδαῖοι τοίνυν ὅσον, διωμολόγουν σαφῶς Θεὸν ἑαυτῶν εἶναι τὸν Θεὸν, ἀγνοοῦντες αὐτὸν οὐδὲν ἧττον, ἀλλ' ὅσον τε ὅτι τε ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀΐδιος συνέντας οὐχ εὑρήσομεν. εἰ γὰρ ᾔδεσαν, οὐκ ἂν, οἶμαι, πρὸς τοῦτο κατώλισθον ἀποπληξίας ὡς τεθνήξεσθαι προσδοκᾶν τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ e προελθόντα Υἱὸν Μονογενῆ· ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτῷ τὸν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφητῶν προτείνοντες θάνατον ἀνοήτως ἔφασκον Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς; ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ σφόδρα ἐρεῖ τις εἰκότως ὡς ἦν ἀναγκαῖον τοὺς εἰδότας τίς ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Πατὴρ, τοιοῦτον εἶναι πιστεύειν καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ προελθόντα Λόγον; ὅνπερ γὰρ τρόπον ἀπὸ γλυκείας πηγῆς γλυκὺ μὲν πάντως πρόεισι νᾶμα, καὶ ἀπὸ ξύλων εὐγενῶν εὐγενῆ πάντως ἔσται καὶ τὰ τικτόμενα· οὕτως οἶμαι δεῖν τὸν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ, Θεὸν εἶναι πιστεύειν ἀληθῆ, καὶ a 581 A. τὸν ἐξ ἀϊδίου γεγεννημένον Πατρὸς, ἀΐδιον εἶναι κατὰ τὸν γεννήτορα· εὔκαιρον οὖν ἄρα κἀνθάδε πρὸς Ἰουδαίους εἰπεῖν "Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ S.Matth. xii. 33. "σαπρὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ

2. ἔχει Aub. 4. τί B. ὅτι a. Cat. Harl. Ed. ὅτι μὲν ὄντως ἐστὶν, ἴσμεν, τούτου δὲ φύσιν a. 12. πεπερασμένος] πεπερατωμένος Cat. Harl. teste Aub. 13. καθὰ καὶ] καθάπερ a. 14. ἑαυτῶν a. αὐτὸν Ed.

S.Matth. vii. 18. " καλόν. οὐ γὰρ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονη
" ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς ἀγαθοὺς ποι
πῶς οὖν ἐνδέχεται, μᾶλλον δὲ πῶς οὐχ ἁπάσης ἐστὶ μα
b ἀνάμεστον, τὸν ἐξ ἀθανάτου γεννηθέντα Πατρὸς θν
εἶναι νομίζειν, καὶ τοῖς ἐφθαρμένοις ἐναρίθμιον ποιεῖσθαι
οὐκ εἰδότα φθοράν;

Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸ
ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης.

Supra ver. 52. Οὐκ ἐψευσάμην, φησὶν, Ἰουδαίοις λέγων "Ἐάν τις
" ἐμὸν λόγον τηρήσῃ θάνατον οὐ μὴ ἴδοι εἰς τὸν αἰῶ
δύναμαι γὰρ ἀπαθανατίζειν, ἐπείπερ οἶδα τοῦτο π
c ἰσχύοντα τὸν ἐξ οὗπέρ εἰμι, οἶδα κατὰ φύσιν ὄντα
τὸν Πατέρα τὸν ἐμαυτοῦ. εἰμὶ τοιγαροῦν κατ' ἐκεῖνον κ
ζωὴ δηλονότι κατὰ φύσιν, καὶ ζωοποιός. ἀρνησάμενο
τὸ δύνασθαι ζωογονεῖν, ὡς ἀγνοῶν ἔσομαι τὸν Πατέρα
τὸ ἴδιον τῆς οὐσίας ἔχων ἐγὼ ζωοποιεῖν δύναμαι, καθ
ἐκεῖνος. οὐκοῦν ἔχειν μὲν ὁμολογῶ πάντα τὰ ἐν τῷ Π
καὶ κατ' ἐκεῖνον ὑπάρχειν ἐμαυτὸν, δισχυριζόμενος δι
τοῦ τὰ ἐκείνου δρᾶν ὑπισχνούμενος, οἶδα πάντως α
λέγων δὲ μὴ ἔχειν ἀπαραποιήτως ἐν ἐμαυτῷ τὰ τοῦ Πα
ἴδια, ψεύστης ἔσομαι καθ' ὑμᾶς, ὡς μὴ εἰδὼς τὸν Πατ
d ἀλλὰ καὶ ὅτε φημὶ τὴν μὲν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφ
οὐδὲν εἶναι δόξαν, ἐπείπερ ἦσαν ἐκ γῆς, καὶ ἄνθρωποι
φύσιν, οἷς καὶ τὸ ἀποθνήσκειν οὐ ξένον, τὴν δ' ἐμὴν
δόξαν, τὸ ἀΐδιον τοῦ Πατρὸς, ὡς εἰδὼς τὸν Πατέρα
τοιαῦτά φημι· λέγων δὲ ὅτι φθαρήσομαι κατ' ἐκείνους
οὐκ εἰμὶ τῷ Πατρὶ συναΐδιος, ψεύσομαι καθ' ὑμᾶς, ἀγνο
τὸν ἐξ οὗπέρ εἰμι Πατέρα. ἀμήχανον γὰρ τὸν ἐκ τοῦ ἀ
καὶ ὡσαύτως ἔχοντος ἀεὶ, μὴ οὐχὶ πάντως εἶναί τε
ὡσαύτως ἔχειν ἀεί. ἀΐδιον γὰρ τὸ ἐξ ἀϊδίου γεγεννημ
e ἁπλούστερον γὰρ τὸ προκείμενον ἐκλαβὼν ἐρεῖ τις

9. Ἰουδαῖοι B. Holst. emendavit Aub. 10. ἴδοι] θεωρήσῃ a. 1
ναμαι B. Ht. δύνασθαι emendavit ut adnotat ipse Aub. 17. μὲν assum
ex B. 18, 19. ἐμαυτὸν—αὐτόν omisit Aub.

καθ' ἕτερον εἰρῆσθαι τρόπον. οἶδα, φησὶ, τὸν ἐμαυτοῦ Πατέρα· λέγων δὲ μὴ εἰδέναι καθ' ὑμᾶς ἔσομαι ψεύστης, τοὺς οὐκ εἰδότας μὲν τὸν Θεὸν, εἰδέναι δὲ φάσκοντας αὐτόν.

Τίς δὲ ὁ τῆς εἰδήσεως τρόπος, καὶ ἐπὶ τίσι τοῦ μὴ εἰδέναι τὰ ἐγκλήματα, σαφῶς ἤδη διειρηκότες, περιττὸν ἐποίσομεν
οὐδέν. a 582 A.

Ἀλλ' οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.

Ὅσον μὲν ἧκεν εἰς τὸ ἑτοίμως τῷ προκειμένῳ προσβάλλειν, ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι λαλεῖ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, καὶ καταβιβάζει πάλιν αὐτὸν εἰς τὰ ἡμέτερα Χριστὸς, τὸ δουλοπρεπὲς οὐκ ἀφιεὶς σχῆμα κατὰ καιρὸν τὸν πρέποντα. λέγει τοίνυν καὶ εἰδέναι τὸν Πατέρα καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρεῖν. καὶ οὐχὶ πάντως ἐροῦμεν ἀναγκαίως ἑαυτῷ τὰ τοιαῦτα προσ-
μαρτυρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν αὐτῷ πρεπόντων ἀπαριθμεῖσθαί b
τινα, τέχνη δέ τις ἀνεμίχθη τῷ λόγῳ πολλή. διὰ τοῦ γὰρ φάναι καὶ εἰδέναι τὸν Πατέρα καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρεῖν, οἷς ἔχειν αὐτὸς διισχυρίζεται, τἀναντία φρονοῦντας τοὺς Ἰουδαίους ἐπιδείκνυσιν, ὡς μήτε εἰδότας δηλονότι τὸν Θεὸν, μήτε μὴν οἰομένους ὅτι πρέποι τηρεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ· ἦ γὰρ ἂν ἐδέξαντο καὶ μάλα προθύμως τὸν διὰ Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν προκεκηρυγμένον. εὑρήσομεν δέ πως καὶ παρ' ἡμῖν σχῆμά τι τοιοῦτον ἐν λόγοις εὐφυές τε καὶ κάλ- c
λιστον, ἐλέγχου μὲν ἔχον δύναμιν, καὶ ἠρέμα τισὶν ὑποδηλοῦν τὰ ἐν οἷς εἰσι κακὰ, ὑποτέμνον δέ πως τὸν εἰς τὸ διελέγχεσθαι θυμόν. οἷον ἔστω τις ἀνὴρ τυχὸν ἐπιεικὴς καὶ τὰ ἄλλα χρηστὸς, ὀνειδίζων τῷ κλέπτοντι καὶ τῷ μεθύοντι, καὶ λέγων Ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμί τις ἐπιεικὴς, οὐ κέκλοφα τὰ ἑτέρων, ἀλλ' οὐδὲ μεμέθυσμαί ποτε. καὶ οὐ πάντως ὁ τοιοῦτος ἑαυτῷ διὰ τούτου μαρτυρεῖ, οὐδὲ οὕτως αὐτὸν οἰησόμεθα λαλεῖν, ἀλλ' ὧν ἔχει τἀναντία περιτι-
θέντα τοῖς ὀνειδιζομένοις. οὕτω τοιγαροῦν καὶ ὁ Κύριος d

10. αὐτὸν] ἑαυτὸν emendat Heyse. 15. τοῦ γὰρ hoc ordine B. 30. τἀναντία B. τὰ ἐναντία Holst. Ed. περιτιθέντα emendat Heyse. ἀπεριτιθέντα B. ἀπέριττα Ht. Ed.

ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς εἰδέναι φησὶ τὸν Πατέρα καὶ τ
τὸν λόγον αὐτοῦ, ἑτεροίως διὰ τοῦτο τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδα
τὸ μήτε εἰδέναι τὸν Θεὸν περιτιθεὶς, μήτε μὴν ἀνέχε
τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον, ἢ φυλακῆς τινος ὅλως ἀξιοῦν
ἄνωθεν αὐτοῖς διορισθέντα νόμον.

Εἰ δὲ χρὴ καὶ ἑτέρως τοῖς προκειμένοις ἐμβαλεῖν,
λεπτότερόν πως ἰδεῖν τὸ πλαγίως ὑποδηλούμενον, καὶ
πρὸς τούτοις ἐροῦμεν Οἶδεν ὁ Υἱὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρ
τοιαύτην ἔχων γνῶσιν, ὁποία πέρ ἐστιν ἡ ἐν ἡμῖν,
e θεοπρεπῆ τε καὶ ἀνεξήγητον. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐξ ἀνθρ
γεγεννημένος ἄνθρωπος, οὐ παρ' ἑτέρου τινὸς μαθὼν,
ἐξ ὧν ἐστιν αὐτὸς τὴν τοῦ γεννήσαντος οὐκ ἀγνοεῖ φ
οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οἶδε μὲν ἐξ ὧν ἐστι τὸν ἑαυτοῦ γεννή
τηρεῖ δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ, τουτέστιν ὅλον ἔχει σωζόμεν
ἑαυτῷ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν ὅρον· δηλοῖ γὰρ ὁ λόγο
ὅρον. λόγος μὲν γὰρ ὁ ἀνθρώπου, τουτέστιν ὁ ὅρος
οὐσίας αὐτοῦ, ζῷον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστ
583 A. a δεκτικόν. ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀγγέλου τυχὸν ὁ λόγος, ὅρ
νοοῖτο τῆς οὐσίας αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν
μὲν λόγον ἢ ὅρον οὐκ ἔστι λαβεῖν· οὐ γὰρ ἴσμεν τί
φύσιν ἐστὶν, οἶδεν δὲ ὁ Υἱὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, καὶ ἐ
οὐσίας αὐτοῦ γεγεννημένος οἶδεν τί κατὰ φύσιν ἐσ
γεννήσας αὐτόν· ἀπὸ δὲ τῆς παρ' ἡμῖν συνηθείας λ
καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀποχρησάμενος ῥήμασι, τὸν λόγ
Πατρὸς, οἱονεὶ τὸν ὅρον τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τηρεῖν ἐν

10. οὐρανοῦ B. Holstenius. ἀνθρώπου emendavit ut adnotat ipse Aι
12. οὐκ ἀγνοεῖ φύσιν hoc ordine a. φύσιν οὐκ ἀγνοεῖ, φύσιν B. φύσιν οὐκ
φησὶν Ed. 13–16. ὁ Υἱὸς—λόγος τὸν ὅρον edidi. ὁ υἱὸς τηρεῖ δὲ τὸ
αὐτοῦ τουτέστιν ὅλον ἔχει σωζόμενον ἐν ἑαυτῷ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν ὅρον· δη
ὁ λόγος τὸν ὅρον. (Deinde repetens pro more, aliquantulumque corrigen
καὶ ὁ Χριστὸς οἶδεν μὲν ἐξ ὧν ἐστιν τὸν ἑαυτοῦ γεννητόρα, τηρεῖ δὲ τὸν λόγ
τουτέστιν ἔχει σωζόμενον ὁλοκλήρως ἐν ἑαυτῷ. B. ὁ υἱὸς οἶδε μὲν τὸν ἑαυτο
τορα, τηρεῖ δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ, τουτέστιν ὅλον ἔχει σωζόμενον ἐν ἑαυτῷ τῆ
αὐτοῦ τὸν ὅρον· δηλοῖ γὰρ ὁ λόγος καὶ τὸν ὅρον. a. τηρεῖ δὲ τὸν λόγον αὐτ
ἔχων ἐν ἑαυτῷ σωζόμενον τῆς οὐσίας αὐτοῦ [ἑαυτοῦ b.c.] τὸν ὅρον· δηλοῖ γὰρ
καὶ τὸν ὅρον. b.c. Cord. ὁ υἱὸς οἶδε μὲν ἐξ ὧν ἐστι τὸν ἑαυτοῦ γεννήτορα, τηρ
λόγον αὐτοῦ, τουτέστιν ἔχει σωζόμενον ὁλοκλήρως ἐν ἑαυτῷ τὸν τοῦ πατρὸς
19. ἐπὶ B.a. ἐπεὶ Ht. Ed. 21, 22. ἐστίν—κατὰ φύσιν assumpta
partim est et in b.c. Cord.

φησιν. ἔστι γὰρ εἰκὼν τοῦ τεκόντος αὐτὸν καὶ χαρακτὴρ οὐδαμόθεν παντελῶς εἰς ἀνομοιότητα κατηγορούμενος, ἔχων δὲ πάντα ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ γεννήτορος θεοπρεπῆ τε καὶ ἐξαίρετα. b

Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν 56
ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη.

Ἡμέραν ἐν τούτοις, οὐχ ἕτερόν τι φησὶ παρὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν, καθ' ὃν ἡμῖν τὸ φῶς ἔλαμψεν τὸ ἀληθινὸν, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέσχεν ἥλιος, λελυμένου ὥσπερ ἐν ἀχλύος τάξει τοῦ συνέχοντος ἡμᾶς τὸ τηνικάδε σκότου, τυραννοῦντος ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ πᾶσαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τὴν οἰκουμένην ταῖς ἑαυτοῦ c δυστροπίαις καταμελαίνοντός τε καὶ εἰς πολύθεον κατωθοῦντος πλάνην, διαφόρως τε τὸν ἑκάστου κατασκοτίζοντος νοῦν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος μελῳδὸς ἡμέραν ὥσπερ εἰδὼς τὸν τριπόθητον τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ καιρὸν, προανεφώνει λέγων ἐν Πνεύματι "Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ "Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ." (Ps. cxvii. 24.) ἄλλως τε καὶ ἡμέραν ἔθος ἀποκαλεῖν τῇ θείᾳ γραφῇ τὸν ἑκάστου πράγματος καιρὸν, κατὰ τό "Ἡμέρα γὰρ Κυρίου "σαβαὼθ ἐπὶ πάντα ὑβριστὴν καὶ ὑπερήφανον, καὶ ταπει- d "νωθήσονται," (Es. ii. 12.) καὶ πάλιν "Τί ποιήσετε ἐν ἡμέρᾳ πανηγύ- "ρεως καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς Κυρίου;" (Hos. ix. 5. Ps. cxlv. 4.) ἀλλὰ καὶ ἀπολεῖσθαι τοὺς τινῶν διαλογισμοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ φησὶν ὁ μελῳδὸς, πάλιν ἡμέραν ὁρίζων τὸν τοῦ θείου καὶ προσδοκωμένου βήματος καιρὸν, καθ' ὃν οὐδὲν ὠφελήσει τοὺς ἐν κόσμῳ λαμπροὺς ἡ τῶν ἀρχαίων διαλογισμῶν ἀπάτη, καὶ τῆς ὀφρύος τῆς ἐπὶ πλούτῳ τὸ διάκενον φύσημα.

Ἠγαλλιάσατο οὖν φησιν ὁ πατὴρ ὑμῶν Ἀβραὰμ ἵνα ἴδῃ e τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. καὶ πῶς ἢ πότε

9. ἀνέσχεν B. ἀνίσχεν Holst. Ed. 11. σκότου B. Ht. σκότους Aub. ἐπὶ] Legendum ut vid. ἔτι. 18. ἀγαλλιασόμεθα c. (80 al.) cf. in xii Proph. 567 d. 23–28 citat Nik. in Ps. cxlv. 29. οὖν assumptum ex B.

νομιοῦμεν τὸν μακάριον Ἀβραὰμ τὴν ἡμέραν τεθεᾶσθα
Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τουτέστι, τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδ
αὐτοῦ τῆς μετὰ σαρκὸς ἰδεῖν; οὐ πλατὺς μὲν ὁ λόγο
γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ἐξ ἀντιῤῥήτου λαβόντα καὶ σαφη
πλὴν ὡς ἔνι καλῶς τὰ εἰς τοῦτο νοοῦντες ἐροῦμει
καθάπερ ἑνὶ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπεκάλυψεν ὁ Θε
584 A. a ἑαυτοῦ μυστήριον. ἤγουν τοῦ θεάσασθαι δώσομεν ἀ
τὴν ἡμέραν αὐτὸν τῆς τοῦ Κυρίου σφαγῆς, δι' ἣν τὰ
ἡμῖν αἰσίως ἐκβέβηκεν, καὶ καθάπερ ἐξ οὐρίας ἠνέχθη κ
ὅτε καὶ εἰς τύπον αὐτοῦ τὸν μονογενῆ καὶ πρωτό
τουτέστι τὸν Ἰσαὰκ, ἀναφέρειν εἰς θυσίαν ἐπετά
ἱερουργοῦντι γὰρ εἰκὸς αὐτῷ τότε καθάπερ ἐν τύπ
δρωμένῳ καταστῆναι σαφῆ τοῦ μυστηρίου τὴν ἀκρί
δοίη τις ἂν καὶ ἑτέρας εἰς τοῦτο τοῖς φιλομαθεστέροι
Gen. xviii. 1. b ἀφορμάς. καὶ γὰρ εἶδεν ἄνδρας τρεῖς "πρὸς τῇ δρ
"Μαμβρῇ," ἀλλὰ καὶ ἐπαγγελίαν ἐδέχετο παρὰ Θεο
πατὴρ ἔσται πολλῶν ἐθνῶν, ὅπερ ἦν οὐχ ἑτέρως ἀνυσ
δυνατὸν, εἰ μὴ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐκλήθη π
τὰ ἔθνη τὸν Ἀβραὰμ ἐπιγραφόμενα, καὶ ἐν τῇ τῶν οὐ
S.Matth. viii. 11. βασιλείᾳ συνανακλιθησόμενά τε καὶ συμμεθέξοντα αὐτ
ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν φιλοτιμίας.
οὖν φησιν ὁ μακάριος Ἀβραὰμ, καὶ ἰδὼν ἐχάρη τὴν
c τὴν ἐμήν. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἐπὶ τὸ καὶ ταῦτα
πρόεισι Χριστὸς, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἄνθρωπον ὁ
αὐτὸν Ἰουδαῖοι διὰ τὸ περίβλημα τῆς σαρκὸς, οὐδὲν ἐν
περὶ αὐτοῦ θεοπρεπὲς, ᾤοντο δὲ ὅτι καὶ θνητός ἐστ
ἡμᾶς, ἅτε δὴ καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρεν
ὅτι δὲ ἦν ἀΐδιος ὡς ἐξ ἀϊδίου Πατρὸς, πιστεύειν οὐκ
διὰ πολλὴν ἀβουλίαν. ἵνα τοίνυν ἀποδείξῃ σαφῶς
πρόσφατός ἐστιν, οὐδὲ ἀρτιγενὴς καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὁ

1. τεθεᾶσθαι B. Holst. θεάσασθαι Aub. 4. ἀντηρίτου B. emend
8. αὐτῶν B. Ht. emendavit ut adnotat ipse Aub. 11. ἐπετάττετο
γοῦντι emendat Heyse. ἐπέταττε· τῷ ἱερουργοῦντι Ed. 17. ὅπερ et ἀ
emendat Heyse. φῆπερ et ἂν ἠσθῆναι Ed.

τοῖς ἀρχαιοτάτοις αὐτῶν πατράσιν ἐγινώσκετο ὡς ὢν ἀΐδιος, d
τὰ τοιαῦτά φησιν. ἐν ταύτῳ δὲ ὡς ἔοικεν ὀνειδίζει χρησίμως,
ὅτι περιπτύουσι δρῶντες ἀβούλως, καὶ φρονοῦντες ἀσυνέτως,
ἅπερ ἦν ἐν ἑορτῆς τάξει τῷ τοῦ γένους αὐτῶν ἐξάρχοντι.
ἐκεῖνος μὲν γὰρ μόνον εἶδε καὶ ἐχάρη· ἔχοντες δὲ αὐτοὶ καὶ
ἀπολαύειν ἐξὸν ταῖς ἀπειθίαις ὑβρίζουσι, καὶ τῆς οὕτω
λαμπρᾶς καταλαζονεύονται χάριτος. ἢ τάχα κἀκεῖνο πλα-
γίως ὑποδηλοῖ ὅτι καὶ μείζων ἐστὶ καὶ κρείττων τοῦ
Ἀβραάμ, εἴπερ ἦν ἐκείνῳ πανήγυρις, τὸ καὶ μόνον γνῶναί
τι περὶ αὐτοῦ. γυμνῶς μὲν γὰρ καὶ ἐπικαλύμματός τινος e
δίχα τοῦτο λέγειν οὐκ ἦν, διὰ τὸ ἐκείνων ἀκρατὲς εἰς ὀργήν,
ἑτέρῳ δὲ τρόπῳ κατασημαίνει πάλιν αὐτό.

Καὶ μήτις οἰέσθω λέγοντα πρὸς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν
Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀπέθανεν, ἑαυτῷ φθέγγεσθαι τά-
ναντία, ἐπείπερ αὐτοὺς ποτὲ μὲν τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειό-
τητος ἐξίστησι λέγων "Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα Supra ver. 39.
"τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε ἄν·" νυνὶ δ' αὖ πάλιν υἱοὺς Ἀβραὰμ
ἀποκαλεῖ. ἰστέον δὲ ὅτι καλῶς ἐπ' ἀμφοῖν τὸν οἰκεῖον εἰς
ἀλήθειαν ἀπευθύνει λόγον. ἐν μὲν γὰρ ἐκείνοις, τῆς πνευμα- a 585 A.
τικῆς εὐγενείας ὁριζόμενος τὴν ποιότητα, ἐν τῇ τῶν ἠθῶν
ταυτότητι τὴν οἰκειότητα ζωγραφεῖ· ἐν δὲ τούτοις, μόνην
αὐτοῖς καὶ γυμνὴν τῆς σαρκὸς ἀπονέμει τὴν συγγένειαν, ἵνα
καὶ ἐν ἐκείνοις ἀληθεύῃ, καὶ ἐν τούτοις μὴ ψεύδηται.

Εἶπον οὖν Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, 57
καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας;

Ἀνόητος κομιδῇ τῶν Ἰουδαίων ὁ λόγος, καὶ πολλὴν b
ὠδίνων τὴν γελοιότητα· θαυμάσαι δ' ἄν τις αὐτοὺς καὶ
σφόδρα εἰκότως εἰς τοσαύτην ἐκδεδραμηκότας τὴν ἀσυνεσίαν,

2. ἐν ταύτῳ B.a. ἐνταῦθα Ed. ὡς ἔοικεν B. ὡς ἔνι μὲν Ed. καὶ a. 3. διαπτύουσι a. 6. ἀπόλαυσιν B. ἀπολαύσειν Holst. ἀπολαύειν e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 9. εἴπερ B.a. ἐπείπερ Ht. Ed. 14. ὑμῶν B. Ht. Migne. ἡμῶν Aub. desunt haec verba in a. 15. πρὸς B.a. τοῦ Ht. Ed. 20. συγγενείας a. 28. ἀσυνεσίαν B. ἀσέβειαν Ht. Ed.

ὡς μηδὲν τὸ παράπαν δύνασθαι ὧν ἐχρῆν ἐννοεῖν. μ γὰρ λόγων περιστροφὰς ἐπινοοῦντος αὐτοῖς τοῦ Σω ἡμῶν Χριστοῦ, ἄνω τε καὶ κάτω διὰ τῶν αὐτῶν ἰ ῥημάτων, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς ἀϊδιότητα πολυτρόπως ι σημαίνοντος, οὐδὲν ὅλως διαλογίζονται πλέον ὧν ὁρῶσ τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, ὥσπερ δὲ παντελῶς ἐξεστη
c *καὶ παρακεκομμένοι τοῦ νοῦ τὴν ἐνέργειαν, οὐκ ἀνατεί τὴν καρδίαν εἰς τὰ πρέποντα Θεῷ, πάλιν δὲ ὡς ἑνὶ τῶν ἡμᾶς ἀνθρώπων τότε μόλις ἀρξαμένῳ τὸ εἶναι καὶ ἐι οὖσι τελεῖν, ὅτε καὶ γεγέννηται, παραλόγως ἐγκαλοῦ ψεῦδος, οὐδὲ ὅπερ ἤκουσαν λέγοντος ἐννοοῦντες ὀρθά μὲν γὰρ ἔφη τεθεᾶσθαι τὸν Ἀβραὰμ τὴν ἡμέραν αὐτ δὲ μεταθέντες πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ τοῦ λόγου τὴν δύι οὔπω γάρ φασιν ἔχεις ἔτη πεντήκοντα καὶ πῶς τεθέασο*
d *Ἀβραάμ; ἐλεεινὸς τοιγαροῦν ὁ παράφρων Ἰουδαῖος, τ μὲν ἀεὶ συζήσας ἀπαιδευσίᾳ, μανίαν δὲ τὴν ἀτίθασον σάμενος σύντροφον.*

58 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβ γενέσθαι ἐγώ εἰμι.

Πάλιν ἐπὶ τὸ σύνηθες αὐτῷ καὶ φίλον ἐπιτήδευμα ἔ Χριστός. λαλεῖ μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε πολὺ λίαν αἰνιγματ καὶ διαφόροις ἐπικρύψεσιν ἐπισκιάζων τὴν ἐξήγησ
e *πᾶσιν ἐᾷ γενέσθαι καταφανῆ. ἐπὰν δὲ συνέντας ἴδῃ τοὺς ἀκροωμένους, τότε τῆς ἀσαφείας ἀπαμφιάσας τὸν παρατίθησι γυμνὸν καὶ σαφῆ, ὃ δὴ καὶ δρᾶν ἐπὶ το ρόντος ἐπείγεται. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν εὑρίσκει συνέντας, μακροῦ διιππεύσαντος λόγου, οὐδὲ δυνηθέντας ἐννοε καὶ ἀΐδιός ἐστιν ὡς ἐξ ἀϊδίου Πατρὸς, καὶ ὅτι μείζ Ἀβραὰμ ἀσυγκρίτως ὡς Θεὸς, ἀναφανδὸν ἤδη φησὶν*

1. ὧν] νοεῖν ὧν B. emendavit Holst. 13. δὲ μεταθέντες e Cat. H et ita a. μεταθέντες δὴ B. Ht. πρὸς] εἰς a. αὐτῷ edidi. αὐτὸ B. Ht.] habent a. Aub. 18. ἀμὴν alt. assumptum ex B. 23. συι 24. ἀπαμφιάσας B ex corr. ἀπαμφιέσας a. Ed.

ὅρκου τάξει προστιθεὶς τό Ἀμὴν εἰς βεβαίωσιν τῶν λεγομένων Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. οἰησόμεθα δὲ οὐδα- a 586 A.
μῶς ἐπαυχεῖν τὸν Μονογενῆ τῷ εἶναι πρὸ μόνου τοῦ Ἀβραάμ. ἔστι γὰρ πρὸ χρόνου παντὸς, καὶ πρεσβυτάτην ἔχει τὴν γέννησιν ἄναρχος ὢν ἐν Πατρί. ἐπειδὴ δὲ προὔκειτο πρὸς τὸ παρὸν ἡ πρὸς Ἀβραὰμ αὐτῷ σύγκρισις, ἐκείνου φησὶν ἑαυτὸν ὑπάρχειν ἀρχαιότερον, ὥσπερανεὶ λέγοι καὶ ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς τὸ τυχὸν, ὅτι μείζων εἰμὶ τοῦ δέκα, καὶ οὐχὶ πάντως ὡς γείτονα τῷ δέκα τὴν ὑπεροχὴν ἔχων, τὰ τοιαῦτα φήσειεν ἄν, ἀλλ' ὅτι πολὺ λίαν ὑπερκείμενος, καὶ ὑπὲρ τῶν δέκα ἐστίν. οὐκοῦν οὐ τοῖς Ἀβραὰμ ἁμιλλᾶται χρόνοις, οὐδὲ b
ὀλίγῳ προὔχειν ἑαυτὸν τῶν ἐκείνου καιρῶν διισχυρίζεται, ἀλλ' ἐπείπερ ἐστὶν ἄνω παντὸς χρόνου, καὶ παντὸς αἰῶνος ἀριθμὸν ἐξάλλεται, καὶ πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἑαυτὸν εἶναί φησι, πρᾶγμα λέγων ἀληθές. οἰκείως δὲ σφόδρα καὶ καλῶς, ἐπὶ μὲν τοῦ Ἀβραὰμ τό Γενέσθαι τίθησιν, ἐφ' ἑαυτοῦ δὲ τό Εἰμι, δεικνὺς ὅτι τῷ μὲν ἐξ οὐκ ὄντων γενομένῳ πάντως ἂν ἕποιτο καὶ τὸ φθείρεσθαι δεῖν, τῷ δὲ ἀεὶ ὄντι τὸ πρὸς τὸ μὴ εἶναι χωρεῖν οὐκ ἂν συμβαίη ποτέ. μείζων οὖν ἄρα καὶ κρείττων c
τοῦ Ἀβραάμ· μείζων μὲν ὡς ἀΐδιος, κρείττων δὲ ὅτι μὴ φθείρεται καθάπερ ἐκεῖνος.

Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκρύβη 59
καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

Οὐχ ὁρῶσι τὴν ἀλήθειαν, ἅτε δὴ καὶ ὄντως ψεῦσταί τε ὄντες αὐτοὶ, καὶ ψεύστην ἔχοντες τὸν πατέρα, κατὰ τὴν τοῦ Supra ver. 44.
Σωτῆρος φωνήν· ἀγανακτοῦσι δὲ πάλιν ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀνιᾶν εἰωθότων. ὥσπερ οὖν ἀδικουμένῃ τῇ τοῦ προπάτορος d
δόξῃ συναθλεῖν οἰόμενοι, διὰ τούτων ἀνεκαύθησαν πάλιν εἰς οὐκ εὐκαίρους ὀργὰς, καίτοι δέον μᾶλλον αὐτοὺς συνιδεῖν καὶ

1. Ἀμὴν] ἀμὴν ἀμὴν Holst. Ed. 7. ὡσπερανεὶ B. ὥσπερ ἂν Ht. Ed. 17. ἂν ἕποιτο a. Ht. ἀνεποιῆτο B. ἕποιτο Aub. 20. μὴ a. οὐ Aub. neutrum habent B. Ht. 27. ἀδικουμένῃ B.a. Cat. Harl. Ht. ἀδικούμενοι Aub.

τῶν εἰρημένων εἰς δύναμιν, καὶ τίς ὁ ταῦτα λέγων ἐ
ἀλλ' εἰς μανίαν ἀλογωτάτην καὶ θηριοπρεπῆ παραλ
ἐκνεύοντες, λίθοις αὐτὸν ἐπιχειροῦσι σφενδονᾶν, ὥσπερ
ἀρκούντως διὰ πολλῆς ἤδη λοιδορίας προσκρούσαντες, ἡ
μετρίαν ἐξ ἀπονοίας ἐφ' ἑαυτοῖς ἐπισυρόμενοι τὴν ὀ
θερμὸν μὲν οὖν καὶ παραλογώτατον τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐ
e ρημα· πρόεισι δὲ οὐκ εἰς ἔργον ἀκαίρως, ἀπῆν γὰρ ἔτ
παθεῖν ὁ καιρός. κατακρύπτει δὲ ἑαυτὸν ὁ Χριστὸ
τοίχοις ὑποδραμὼν, οὐχ ἕτερόν τι τοῦ ἰδίου προστησά
σώματος, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῆς θεότητος ἀφανῆ τοῖς ζ
σιν ἑαυτὸν καταστήσας. καὶ οὐκ ἠρκέσθη τῷ λαθεῖν,
καὶ ἔξεισιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τύπον ὥσπερ τινὰ πραγμάτων
νοητῶν καταγράφων ἐν τούτοις. τοῖς μὲν γὰρ ἀγαπ
587 A. a αὐτὸν ἐμφανής ἐστι διὰ παντὸς, κατὰ τό "Μακάρι
S.Matth. v. 8. "καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται."
τρέχει δὲ τῶν θεομαχεῖν εἰθισμένων, καὶ οὐδενὶ τῶν δι
βούντων φαίνεται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ συνεῖναι τρόπον τιν
συνδιαιτᾶσθαι τοῖς διώκουσιν αὐτὸν ποιεῖται φίλον,
δημεῖ δὲ μᾶλλον αὐτῶν, καὶ ἀπανίσταται, πᾶσαν ἀ
ἑαυτῷ συνεξέλκων εὐθυμίαν, καὶ τῶν παρ' ἑαυτοῦ
σμάτων ἐρήμους ἀφεὶς τοὺς, ἀφ' ὧν ἂν πάθοι κακῶς,
εἰς τὸ θέλειν αὐτὸν ἀδικῆσαί φημι, καὶ εἰς τὰ τῶν δ
b βούντων ἐγχειρήματα, εἰ καὶ μάταια πάντα δεικνύει Χρ
ἀφάτῳ δυνάμει τῶν εἰς αὐτὸν πλημμελούντων τὸ ἀ
ἀφανίζων θράσος.

Κεφ. θ'. Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.

Ἐμπαροινούντων αὐτῷ τῶν Ἰουδαίων, λίθοις τ
κατακοντίζειν ἐπιχειρούντων αὐτὸν, ἔξεισι μὲν τοῦ
c αὐτοῖς ἱεροῦ παραχρῆμα, καὶ τῆς τῶν διωκόντων ἀνοσι
ἑαυτὸν ὑπεξάγει. παρατρέχων δὲ τὸν ἐκ γενετῆς

2. καὶ θηριοπρεπῆ] καὶ θηριωδίαν καὶ θηριοπρεπῆ B. emendavit Holst. πρόεισι δὲ inverso ordine (ut solet) ad melius intelligendum a. ἀκαίρως εὐκαίρως e Cat. Harl. Aub. 14. ἐστι διὰ παντὸς hoc ordine B.a. τοῦ a. αὐτοῦ Ed. 27. αὐτῷ a. αὐτὸν B. Ed.

ἐπιβλέπει τυφλὸν, σημεῖον ὥσπερ καὶ τοῦτο τίθησιν ἐναργέστατον, ὅτι τῆς μὲν Ἰουδαίων ἐπαναστήσεται βδελυρίας, καὶ τὴν θεομάχων καταλείψει πληθὺν, ἐπισκέψεται δὲ πάλιν μᾶλλον τὰ ἔθνη, καὶ εἰς αὐτὰ μεταστρέψει τῆς ἡμερότητος τῆς αὐτοῦ τὴν φιλοτιμίαν, ἃ καὶ τῷ ἐκ γενετῆς παρεικάζεται τυφλῷ, διὰ τὸ ἐν πλάνῃ γεγενῆσθαι καὶ ἐκ πρώτης ὥσπερ ἡλικίας ἔρημα τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ὑπάρχειν αὐτὰ, καὶ τὸ φῶς οὐκ ἔχειν τὸ παρὰ Θεοῦ, τουτέστι, τὸν διὰ τοῦ d Πνεύματος φωτισμόν. ἐπιτηρῆσαι δὲ πάλιν ἀκόλουθον τί ἂν βούλοιτο δηλοῦν τὸ ὡς ἐν παραδρομῇ τὸν τυφλὸν ἐπεσκέφθαι παρὰ Χριστοῦ. καί μοι πάλιν ἔπεισι νοεῖν, ὅτι κυρίως μὲν οὐχὶ τοῖς ἔθνεσιν ἐπεδήμησεν ὁ Χριστὸς, διὰ μόνον δὲ τὸν Ἰσραὴλ, καθὰ καὶ αὐτός που φησίν "Οὐκ "ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου "Ἰσραήλ·" κατωρθώθη δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἡ ἀνάβλεψις ὡς ἐν παρόδῳ Χριστοῦ μεθορμίσαντος ἐπ' αὐτὰ τὸν ἔλεον, διὰ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπείθειαν. καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ Μωυσέως e καὶ πάλιν προαδόμενον "Ἐγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ "ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς." ἔθνος μὲν γὰρ ἀσύνετον ἦν τὸ δουλεῦον τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ κτηνῶν ἀλόγων δίκην εἰς πᾶσαν ἁπλῶς ἀμαθίαν καταβοσκόμενον, καὶ μόνοις προσανέχον τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπειδὴ δὲ παρώργισεν ὁ Ἰσραὴλ ὁ σοφὸς διὰ τὸν νόμον, καὶ συνετὸς διὰ τὸ προφήτας ἔχειν, ἀντιπαρωργίσθη παρὰ τοῦ Θεοῦ προσληφθέντων εἰς τὸν ἐκείνοις πρέποντα τόπον τῶν ἀσυ- a 588 A. νέτων τὸ πρὶν, οἷς διὰ τῆς πίστεως καὶ "σοφία γέγονεν ὁ "Χριστὸς καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις," κατὰ τὸ γεγραμμένον, δῆλον δὲ ὅτι καὶ φῶς καὶ ἀνάβλεψις.

S. Matth. xv. 24.

Deut. xxxii. 21.

1 Cor. i. 30.

1. τίθησιν B.b.c. Cord. Holst. τιθεὶς e Cat. Harl. Aub. 3. θεομάχων B. θεομάχον Ht. Ed. πάλιν om. Catenae, sive abbreviantes ipsae, sive πάλιν μᾶλλον perperam scripsit B. 5. τὴν φιλοτιμίαν τῆς ἑαυτοῦ ἡμερότητος a. 6. γεγενῆσθαι habent c. Cord. Legendum ut vid. γεγεννῆσθαι. 8. τουτέστι assumpsit e Cat. Harl. ut vid. Aub. 12. οὐχὶ a. οὐ Ed. 13. καθὼς a. 19. ἐπ'] ἐπὶ a. (A.V. &c.) 22. προσανέχον a. προσανέχων Cat. Harl. ἂν ἔχων B. ἀνέχων Ed. τῆς om. a. 24. ἀντιπαροργισθεὶς B. ἀντιπαροργισθεὶς Ht. ἀντιπαρωργίσθη e Cat. Harl. ut vid. Aub. 26. σοφία a. σοφίας Ed.

ΚΕΦΑΛΗ Α.

Ὅτι οὐκ ἐκ προγενεστέρων τῆς ψυχῆς ἁμαρτημάτων τὰ σωματι ἐπισυμβαίνει πάθη, ἀλλ' οὐδὲ ἁμαρτίας πατέρων ἐπάγει
b *Θεός, τοὺς οὐδὲν ἡμαρτηκότας κολάζων, ἀλλὰ δίκαιον ἐφ' ἐκφέρει τὸ κρῖμα.*

2 Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες Ῥαⁱ
ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γε
3 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς
ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.

c ΧΡΗΣΤΟΜΑΘΕΙΣ *μὲν καὶ λίαν ἐπιεικῶς οἱ σοφ μαθηταὶ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀθεεὶ πρὸς τὸ βούλεσθαι μαθεῖν παρωρμήθησαν, καὶ φιλοπευστοῦσι χρησίμι ἑαυτοῖς τοσοῦτον, ὅσον ἡμῖν τὴν ἐντεῦθεν ὄνησιν ἐ οντες· ὠφελούμεθα γὰρ οὐ μετρίως, παρὰ τοῦ πάντα καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀληθῆ δόξαν ἀκροώμενοι, καὶ πρὸ τοις ἔτι βδελυρίας ἐξιτήλων δογμάτων ἀποκρουόμενο παρὰ μόνοις ἦν Ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ ἤδη τινὲς καὶ τ γνώσει τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀφορήτως ἐξωφρυα*
d *καὶ δοκούντων τελεῖν εἰς Χριστιανοὺς, ἀπετόλμησαν εἰ ἐστὶν ἀληθὲς, ταῖς ἰδίαις μᾶλλον εὑρεσιλογίαις ἡδόμε τῶν ἰδίων ἡττώμενοι θελημάτων, καὶ πλάνην Ἑλ τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀναφύρειν δόγμασιν οὐ καταδεί*

3. *πατέρων*] + *ἐπὶ τέκνα ἢ τινων* Aub. cf. supra 557. 8. *αὐτ τυφλὸς γεννηθῇ* Ed. 11. *ἀθεεὶ* B. *ἄθεοι* Holst. unde *ἀθεὶ* emenda notat ipse Aub. 18. *ἐξωφρυωμένων* emendat Heyse. *ἐξωφρυομέν φρυόμενον* Ht. *ἐξοφρυώμενοι* Aub. 19. *ὡς ἐστὶν ἀληθὲς* [*ἀλη* assumptum ex B.

Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ τάλανες ὡς προγονικῶν ἀσεβημάτων πραττόμενοι δίκας, ἢ καὶ ἀλογώτατα τὰς τῶν πατέρων ἁμαρτίας ἐπιῤῥιπτοῦντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ διεγόγγυζον οὐ μικρῶς, καὶ κατεγέλων ὡς ἀδικωτάτου κρίματος, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον ὡς ἐν εἴδει παραβολῆς "Οἱ πατέρες ἔφαγον "ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν." οὗτοι e δὲ πάλιν γείτονά τε καὶ συγγενῆ νοσοῦντες ἀπαιδευσίαν τοῖς ἀρτίως ἡμῖν κατωνομασμένοις πρὸ τῆς τῶν σωμάτων κατασκευῆς προϋπάρχειν μὲν καὶ προϋφεστάναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς διατείνονται, καταφοιτώσας δὲ προθύμως εἰς τὸ πλημμελεῖν καὶ πρὸ τῶν σωμάτων, τὸ τηνικάδε συνδεῖσθαι τούτοις αὐτάς, ὡς ἐν τάξει κολάσεως τὸ ἐν a 589 A. σαρκὶ γενέσθαι δεχομένας. ἀλλ' ἑνὶ καὶ συντόμῳ λόγῳ τὰς παρ' ἀμφοῖν ἀσυνεσίας ἔλυσεν ὁ Χριστὸς, μήτε τὸν τυφλὸν ἡμαρτηκέναι, μήτε μὴν τοὺς τεκόντας αὐτὸν διισχυρισάμενος, ἀνατρέπει μὲν Ἰουδαίων τὸ δόγμα, οὐκ ἀπό τινος πλημμελείας τυφλὸν γεγεννῆσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰπὼν, οὔτε ἐξ οἰκείας, οὔτε προγονικῆς, ἀλλ' οὐδὲ πατρὸς ἢ μητρός· καταστρέφει δὲ πάλιν τῆς τῶν ἑτέρων ἀβελτηρίας τοὺς ὕθλους, οἱ καὶ πρὸ σώματος ἁμαρτεῖν λέγουσι b τὰς ψυχάς.

Ezek. xviii. 2.

Ἐρεῖ γάρ τις αὐτοῖς καὶ μάλα εἰκότως Πῶς εἰπέ μοι φησὶν ὁ Χριστὸς, μήτε τὸν τυφλὸν ἁμαρτῆσαι μήτε τοὺς γονεῖς αὐτοῦ; καίτοι καθαροὺς ἁμαρτίας οὐκ ἂν δοίημεν ὅλως ὑπάρχειν αὐτούς. ἀνθρώπους γὰρ ὄντας εἰκὸς δήπου πάντως, μᾶλλον δὲ ἦν ἀναγκαῖον, περιπίπτειν καὶ πταίσμασι. ποῖον οὖν ἄρα καιρὸν ὁρίζει Χριστὸς, καθ' ὃν ἀληθὴς ἡμῖν ὁ παρ' αὐτοῦ λόγος ὀφθήσεται, ὡς οὔτε ἥμαρτεν αὐτὸς οὔτε μὴν οἱ γονεῖς αὐτοῦ; ἀλλ' ἔστι δῆλον ὅτι τὸν

2. ἢ om. Aub. 3. καὶ assumptum ex B. 5. ἐνῶσιδεῖ B. ἐν ὡς εἴδει Holst. ὡς ἐν εἴδει emendavit Aub. ἐν εἴδει abbrevians a. 14. παρ' ἀμφοῖν a. Cat. Harl. παρὰ φοῖν (sic) B. παρὰ σφοῖν Ht. Ed. Statim ἀσυνεσίαν B. emendavit Aub. et ita a. 17. γεγεννῆσθαι emendavi. γεγενῆσθαι Ed. 24. ὅλως δοίημεν inverso ordine a. 28. αὐτὸς ἥμαρτεν inverso ordine a.

“ ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου. καὶ παρῆλθε Κύριο
“ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεὸς οἰκ
“ καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθιν
e “ δικαιοσύνην διατηρῶν, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλ
“ ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ οὐ κ
“ τὸν ἔνοχον, ἐπάγων ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα κ
“ τέκνα τέκνων ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν.” ἀλ
δὴ σαφῶς· ἐρῶ γὰρ αὖθις ἀναλαβὼν τὸ ἐν ἀρχῇ ζητοι
θεοπρεπῆ τὴν ἡμερότητα καὶ ἀσύγκριτόν τινα τὴν ς
θρωπίαν ἔχειν ἑαυτὸν δυσχυρίζεται Θεός. αὐτοῦ γ
οὐχ ἑτέρου τινὸς τὸν λόγον εἶναί φαμεν, καὶ οὐ κ
891 A. a οἴονταί τινες τοῦ πανσόφου Μωυσέως τὰς χαριστ
ἀναπέμποντος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσευχάς. ὅτι γὰρ
ἐστιν ὁ πάντων Δεσπότης περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα λέγω
ἕτερος ἡμῖν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ μακάριος μαρτυρήσει Μ
διδάσκων ἐν βιβλίῳ τῶν ἀριθμῶν, ὅτε πάλιν προσκέκ
ἐξ ἀκαίρου δειλίας ὁ Ἰσραὴλ, κακυνόντων τινῶν τῆς ἐπ
λίας τὴν γῆν, οἱ καὶ ταύτην κατασκεψόμενοι διὰ
τάγματος Κυρίου παρὰ Μωυσέως ἐπέμποντο. οἱ γὰρ ἐ
b ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων ἀνεκομίζοντο γῆς, ἤκοντό τε
ὡς τὸν λαὸν, πικροὺς μὲν περὶ αὐτῆς ἐξέπτυον λόγοι
δὲ εἶναι λέγων ἀγρίαν οὕτω καὶ ἀπηνῆ ὡς κατ
δύνασθαι τοὺς οἰκοῦντας αὐτὴν, εἰς τοσαύτην δυσ
τοὺς ἀκροωμένους ἐκάλουν, ὡς διάβροχον μὲν ἔχειν δ
τὴν παρειὰν, οἱ πόνοι δὲ ἤδη καὶ ἐν Αἰγύπτῳ βούλ
Num. xiv. 4. “ Δῶμεν γὰρ, ἔφασκον, ἀρχηγοὺς, καὶ πορευθῶμ
“ Αἴγυπτον·” ἀναλώσειν δὲ αὐτοὺς ἀπειλοῦντος Θεοῦ
c ἐδεῖτο Μωυσῆς, καὶ τῆς δοθείσης ἐπαγγελίας αὐτῷ
Ib. 17-19. ουχὶ καὶ εἰς ἀνάμνησιν ἄγων τὸν Θεὸν πρόεισι βοῶν

2. ὁ οἰκτιρμὼν a. (37.) 4. ποιῶν om. a. (Vat.) 13. γὰρ c
17. ὁ om. Aub. 19. ὃς B. Holst. οἱ emendavit Aub. 20. :
edidi. ἧκον τε τε B. ἧκον τότε Ht. ἤκοντο δὲ Ed. 22. λέγων ἀγρίαν l
λέγων Ht. ἀγρίαν ἔλεγον (aut ἔλεγον aut λέγοντες sensu exigente) Ed. κ
B. κατευθύνειν Ht. Ed. 25. οἱ πόνοι habet B. “Fort: οἱ πολλοὶ.’
τοὺς πόνους audaciter emendat Migne. Fort. ὑπεῖναι. καὶ αιναιγύπτ
ἐν αἰγύπτῳ) B.

“νῦν ὑψωθήτω ἰσχύς σου Κύριε, ὃν τρόπον εἶπας λέγων Κύριος καὶ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινὸς, ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας· καὶ καθαρισμῷ οὐ καθαριεῖ τὸν ἔνοχον, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς· ἄφες τὴν ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τούτῳ κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθάπερ ἵλεως αὐτοῖς ἐγένου ἀπὸ Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν.” δέδεικται τοίνυν ὡς αὐτὸς ἑαυτῷ τὸ φιλάνθρωπον ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ [d] ἄκρως ἀνεξίκακον ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. πρέπον δ' ἂν εἴη λοιπὸν τὴν αἰτίαν τοῦ πεπλανῆσθαι τοὺς Ἰουδαίους εἰπεῖν, καὶ μνησίκακόν τινα καὶ βαρύμηνιν ὑπάρχειν τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν οἴεσθαι Θεόν.

Ἀλλ' οἶμαι γεμὴν τῶν θείων λογίων οὐδαμόθεν ἔχειν αὐτοὺς ἐπιδράξασθαι, ἢ καὶ δύνασθαι κατηγορεῖν ὡς οὐκ ἄριστα γεγονότων, ἀλλ' ἐκβεβηκότων πολὺ τὸν τοῦ δικαίου θεσμὸν, μόναις δὲ ταῖς σφῶν αὐτῶν καὶ τοῦτο παθεῖν ἀμαθίαις αὐτοὺς, ὡς νομίσαι κατὰ ἀλήθειαν ἁμαρτίας ἐπά- [e] γεσθαι τῶν γεγεννηκότων ἐπὶ τέκνα, καὶ μακρὰν οὕτω τῆς θείας ὀργῆς γίνεσθαι τὴν παράτασιν, ὡς μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης ἀφικνεῖσθαι γενεᾶς, ὑπὲρ ὧν ἕτεροι κατηγόρηνται τοὺς οὐδὲν ἡμαρτηκότας ἀδίκως κολάζουσαν. πῶς γὰρ οὐκ ἔδει μᾶλλον, εἴπερ τινὲς ἦσαν σοφοὶ, διενθυμεῖσθαι πρεπόντως, ὡς οὐκ ἂν ἡ τῆς δικαιοσύνης πηγὴ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἠθῶν δράσεται τὰ αἰσχίονα; ἄνθρωποι μὲν γὰρ τοῖς παρανομεῖν εἰωθόσι τὰς ἐκ τῶν νόμων ἐπιῤῥίπτουσι ποινὰς, [a 592 A.] οὐδὲν τὸ παράπαν τοῖς ἐξ αὐτῶν γεγονόσιν ἐπιφέροντες, εἰ μὴ ἄρα τι συνυπαίτιοι καὶ κοινωνοὶ τῶν πταισμάτων ἁλίσκοιντο· ὁ δὲ καὶ ἡμῖν τοὺς ἐφ' ἅπασι τοῖς δικαίοις διορισά-

3. καθαρισμῷ] καθαρισμῶν Aub. 4. ἁμαρτίας ἀνθρώπων πατέρων pro more B. Holst. ἀνθρώπων post ἁμαρτίαν lin. sq. (sphalmate ut vid.) transposuit Aub. verbum in edit. LXX. deesse adnotans. 7. ἀπὸ αἰγύπτου B. ἐν αἰγύπτῳ Ht. Ed. 11. βαρύμηνιν a. et ita conjecit Heyse. βαρυμηνὴν B. βεβαρυμένον Ht. Ed. 13. οἶμαι γεμὴν B. οἵ γεμὴν Ht. unde ἡγοίμην emendavit ut adnotat ipse Aub. 17. ἁμαρτίαις B. Ht. ἁμαρτίας emendavit Aub. 20. ἀφικνεῖσθαι γενεᾶς hoc ordine a. 24. ἡμῖν B. ἡμῶν Ht. Ed. ἐδράσεται B. ἐδράσεται Ht. δράσεται emendavit ut adnotat ipse Aub. 27. τι B. τινες Ht. Ed.

μενος νόμους, πῶς ἂν ἁλοίη τιμῶν τῶν καὶ παρ' ἡμῖν οὐ μετρίως κατεγνωσμένων; εἶτα κἀκεῖνο πρὸς τούτ σκεπτέον. μυρίους μὲν γὰρ διὰ Μωυσέως ἐχρησμ νόμους, καὶ πολλαχῶς διατέταχε κολάζεσθαι τοὺς ἀ
b συζῶντας τρόποις· ἀλλ' οὐδαμοῦ προστάττων ὁρᾶται κινδυνεύειν τοῖς ἁμαρτάνουσι χρῆναι τοὺς ἐξ αὐτῶν. γὰρ τῶν ἁλόντων ἡ δίκη, καὶ τοῖς ὑποπίπτουσι τῷ νό μόνοις κολάζεσθαι πρέπειν ὡρίσατο. δυσσεβὲς οὖν ὁ νοεῖν Ἰουδαϊκῶς, σοφὸν δὲ δεῖ πάντως τὸ καὶ τῆς καταστοχάζεσθαι γνώμης, καὶ πανταχόσε τηρεῖν πάντων βασιλίδι πρέποντα φύσει. ἐννοῶμεν τοίνυν οῦντες ὀρθῶς, ὡς οὐκ ἂν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὴν ἐνοῦσαι
c γαληνότητα προτιθεὶς ὥσπερ εἰς μέσον, καὶ ἐπ' ἀκρά
Num. xiv. 18. φιλανθρωπίᾳ θαυμάζεσθαι θέλων, διά τε τοῦτο βοῶν "] "μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινὸς, ἀφαιρῶν ἀ "καὶ ἁμαρτίας," οὕτω μνησίκακος ἠβουλήθη γνωρίζεσ καὶ εἰς τετάρτην παραπλοῦν γενεὰν τὴν ὀργήν. πῶς γ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, ἢ πῶς ἀνομίας καὶ ἁμ ἀφαιρῶν, ὁ μηδὲ μεχρὶ τῆς τοῦ πταίοντος κεφαλῆς δίκης συμμετρεῖν ἀνεχόμενος, ἀλλ' ἐκτείνων ἐπέκεινα
d γενεᾶς, καὶ σκηπτοῦ τινος δίκην καὶ τοῖς ἀθῴοις ἐπιπ οὐκοῦν ἀπίθανον κομιδῇ, καὶ τῆς ἐσχάτης εὐηθείας οὐ μ ἐν ταὐτῷ καὶ φιλανθρωπίαν καὶ ἡμερότητα καὶ μακρὰ καὶ ἀλογωτάτην ὀργὴν ἑαυτῷ προσεῖναι μαρτυρεῖν τὸν Θεόν.

Εἶτά τι πρὸς τούτοις ἕτερον οἱ νοοῦντες Ἰουδαϊκῶ εἰδέναι δώσουσι τὸν Θεὸν τὸν ἑκάστῳ τῶν πραγμάτω

1. τιμῶν B. τιμωριῶν emendavit sed perperam Holst. 2. κατεγ B. emendavit Ht. 7. ἁλόντων emendat Heyse. ἄλλων τῶν B. Ht. νόντων correxit Aub., qui ἀλλόντων se in apographo legere adnotat. B. Ht. μόνους Ed. 9. σοφῶν B. emendavit Ht. δεῖ retinui (δὴ e quum χρὴ exhibet a. 11. ἐννοῶμεν a. ἐννοοῦμεν Ht. (e φυσει quasi φύσει ἐννοοῦμεν B.) quod om. casu ut vid. Aub. 15. μακρόθ ῶν a. 17. παραπλοῦν B. Ed. ἐξαπλοῦν a. Cat. Harl. 19. sumptum ex a. 22. οὐ μακρὰν ἐν ταὐτῷ—ἡμερότητα καὶ assumpta ex quod pro αὐτῷ quod exhibet B., ἐν ταὐτῷ ex a. dedi. ἀπίθανον οὖν ἐν τ λανθρωπίαν καὶ ἡμερότητα καὶ a.

τοντα καιρόν. εἰ γὰρ ἐπαγγέλλεται τὸ μακροθυμεῖν, καὶ τὸ κατατίθεσθαι λίαν εὐκόλως προσάπτων εὑρίσκεται, τοῦ δὴ καὶ χάριν ὁρᾶται προστεθεικώς “ Ἐπάγων ἁμαρτίας πατέρων Num. xiv. 18. “ ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς ;” τουτὶ γὰρ ἦν e ἕτερον τοῦ δρῶντος οὐδὲν, ἢ καταπτοεῖν ἐθέλοντος τοὺς ἐκδεχομένους παρ᾽ αὐτοῦ τῶν διεπταισμένων τὴν ἄφεσιν, ὡς οὐδαμόθεν αὐτοῖς ὑπάρξει τὸ ἐν ἐλπίσιν, εἴπερ οὕτως ἐστὶ μνησίκακος καὶ μακρὸς εἰς ὀργὴν ὁ ἐπ᾽ αὐτοῖς εἰκότως λελυπημένος. τί δὲ εἰπέ μοι καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς; ἆρ᾽ οὐχὶ ποιήσας ὁρᾶται πρᾶγμα παραλογώτατον, εἰ προσκεκρουκότος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κολάζεσθαι μέλλοντος, πρόσεισι μὲν παρακαλῶν, ἀμνηστίαν δὲ τὴν παρὰ Θεοῦ καὶ φιλανθρωπίαν αἰτῶν οὐκ εὐκαίρως φησὶ πρὸς Θεόν Ὅτι a 593 A. πέφυκας εἶναι τοιοῦτος ὡς ἀποδιδόναι πατέρων ἁμαρτίας ἐπὶ τέκνα τέκνων. τοῦτο γὰρ ἦν παραθήγοντος μᾶλλον εἰς ὀργὴν, ἢ καλοῦντος εἰς ἔλεον, καὶ μνησικακίαν ἐξαιτοῦντος μᾶλλον ἢ μακροθυμίαν. ἀλλ᾽ οἶμαι δυσωπεῖν ἐδόκει καὶ διὰ τούτων αὐτὸν, καὶ μονονουχὶ πρὸς ὑπόμνησιν ἄγειν ὧν αὐτὸς ἐφθέγξατο, ὅτε τῆς ἐνούσης αὐτῷ χρηστότητος ἐποιεῖτο τὴν ἀνάρρησιν. ὅπως γὰρ αὐτός ἐστι μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ ὅτι πέφυκεν ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας ἀφαιρεῖν, b ἐν τούτοις εὖ μάλα διαγνωσθήσεται, ἐν οἷς μάλιστα δοκεῖ τις εἶναι πικρός.

Τίνα τοίνυν προσῆκε νοῆσαι τρόπον τὰ εἰρημένα παρὰ Θεοῦ, λοιπὸν οἶμαι πρέπειν εἰπεῖν. “ Κύριος, φησὶ, μακρό- Exod. xxxiv. 6, 7. “ θυμος καὶ πολυέλεος, ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας·” εἶτα τὸ τούτων κείμενον ἐφεξῆς ὡς ἐν ἐρωτήσει μεθ᾽ ὑποστιγμῆς ἀναγνωσόμεθα “ Καὶ καθαρισμῷ οὐ καθαριεῖ τὸν Ib. 7. “ ἔνοχον ;” ἵνα τι τοιοῦτον ἐννοήσῃς Ὁ μακρόθυμός φησι

2. κατατίθεσσθαι (sic) B. κατατίθεσθαι emendavit Holst. Forte κατατιθασεύεσθαι. προσάπτων B. πρὸς αὐτὸν Ht. unde τὸν θυμὸν emendavit ut adnotat ipse Aub. 7. οὕτως B. Ht. ὄντως Aub. 12. πρόσεισι B. πρόεισι Ht. Ed. 13. Ὅτι assumptum ex B. 15. τέκνων assumptum ex B. 20. ἀνάρρησιν edidi. ἄρρησιν (sic) B. παρρησίαν emendavit Ht. 21. ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας hoc ordine B. Statim ἀφαιρεῖν B. ἀναιρεῖν Ht. Ed.

c καὶ πολυέλεος Θεὸς, ὁ ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας
ἂν καθαρίσαι καθαρισμῷ τὸν ἔνοχον; ἀλλ' ἔστιν οὐκ ἀ
βολον· καθαριεῖ γὰρ πάντως· ἐπεὶ πῶς ἐστι μακρό
καὶ πολυέλεος, πῶς δὲ ὅλως ἀφαιρῶν ἁμαρτίας, ε
καθαρίζει τὸν ἔνοχον; πρὸς δέ γε τοῦτο τῆς ἐν
πάλιν αὐτῷ μακροθυμίας τε καὶ ἀνεξικακίας εἰς ἀπό
ἀποφέρει, καὶ ὅτι τὰς τῶν πατέρων ἁμαρτίας ἐπι
τέκνοις ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς, οὐχ ὑπὲρ π
κολάζων υἱόν· μὴ τοῦτο νομίσῃς· ἀλλ' οὐδὲ ἐκγόνῳ
d μακρὰν, καθάπερ τι φορτίον ἐπιῤῥίπτων τῶν προγόνω
πταίσματα, σημαίνων δέ τι τοιοῦτον. γέγονέ τις
ἀνὴρ παράνομος, καὶ μοχθηρίας ἁπάσης ἀνάμεστον
τὴν διάνοιαν· καὶ κολάζεσθαι μὲν ὑπερθέσεως ἁπάσης
τὸν οὕτω διαζῆν ᾑρημένον ἐχρῆν, διεκαρτέρησε δ' οὖν
ἀνεξικάκως ὁ Θεὸς, οὐκ ἐπενεγκὼν αὐτῷ τὴν αὐτῷ
στουμένην ὀργήν. εἶτα τούτῳ γέγονεν υἱὸς ταῖς τοῦ π
δυσσεβείαις ἁμιλλώμενος, καὶ παρατρέχων ἐν κακίᾳ
e φύσαντα· καὶ ἐμακροθύμησε καὶ ἐπὶ τούτῳ Θεός·
καὶ ἐκ τούτου γέγονε τρίτος, ἢ καὶ ἐκ τοῦ τρίτου τέτ
κατ' οὐδένα τρόπον ὅσον εἰς κακίας εἶδος τῶν πα
ἡττώμενος, ἰσόῤῥοπον δὲ ταῖς ἐκείνων ἐπιτηδεύσας
δυσσέβειαν. ἐπάγει λοιπὸν ὁ Θεὸς τὴν ἄνωθεν κα
ἀρχῆς ὅλῳ τῷ γένει χρεωστουμένην ὀργὴν, ἀνεξικα
διαρκῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἤπερ ἐχρῆν. τὸ γὰρ ὑπερθ
τὴν τιμωρίαν καὶ μέχρι τετάρτης γενεᾶς, πῶς οὐκ ἂν γ
θεοπρεποῦς ὄντως ἡμερότητος ἐγκώμιον; ὅτι γὰρ οὐχ
594 A. a ὑπὲρ πατρὸς, ἀλλ' οὐδὲ πατέρα κολάζειν οἶδεν ὑπὲρ
χαλεπὸν οὐδὲν ἐκμαθεῖν καὶ ἐξ ὧν ἔφη σαφῶς διὰ
Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου πρὸς αὐτοὺς Ἰουδαίους, ἐπ' αὐ

2. καθαρίσῃ a. 4. πῶς δὲ ὅλως—εἰ B. καὶ ἀφαιρῶν ἁμαρτίας πῶς δ
6. πάλιν αὐτῷ hoc ordine B. 7. ἀποφέρει] + πάλιν B. ἐπιθήσει
ἐπὶ τέκνοις ἐπιθήσει τέκνοις B. ἐπιτίθησι a. 9. ἐκγόνῳ τῷ B. ἐκγό
Holst. Ed. 10. το B. τι emendavit Ht. 14. διεκαρτέρησε a. ἐκα
Ed. 15. ἀνεξικάκως ὁ Θεὸς hoc ordine B.a. 16. γέγονεν] -
Ed. invitis B.a. 18. ἐπὶ τούτῳ a. τοῦτο B. Ed. Statim ὁ addit a.

τούτῳ διαγογγύζοντας καὶ λέγοντας Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν. "Καὶ ἐγένετο," Ezek. xviii. 1–4. φησὶ, "λόγος Κυρίου πρὸς μὲ λέγων Υἱὲ ἀνθρώπου, τίς ὑμῖν "ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν τῷ Ἰσραὴλ, λέγοντες Οἱ πατέρες "ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν; "ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἐὰν γένηται ἡ παραβολὴ αὕτη ἔτι b "λεγομένη ἐν τῷ Ἰσραήλ· ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί εἰσιν, ὃν "τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ, ἐμαί "εἰσιν· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὕτη ἀποθανεῖται. ὁ δὲ υἱὸς Ib. 20. "οὐ λήψεται τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς, οὐδὲ ὁ πατὴρ λήψεται "τὴν ἀδικίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ἕκαστος ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ, ᾗ Cf. ib. 24. "ἥμαρτεν, ἀποθανεῖται ἐν αὐτῇ." ἀλλ' οἶμαι ληρεῖν οὐδένα τοσοῦτον ὡς νομίσαι τὰ κάλλιστα μὲν οὐκ ἐν ἀρχῇ νομοθετῆσαι Θεὸν, μεταβεβουλεῦσθαι δέ πως καὶ μετεσκέφθαι c τὸ ἄμεινον, καὶ ὡς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ὑστεροβουλήσαντα μόλις ἐπινομοθετεῖν δεδυνῆσθαι τὰ πρεπωδέστερα. εἰ μὲν γὰρ ἐπαινοῦμεν ἐκεῖνα, τῶν δευτέρων δηλονότι διὰ τούτου κατηγορήσομεν, εἰ δὲ τοῖς δευτέροις ἀποψηφιούμεθα τὸ νικᾶν, πάντως δήπου τῶν ἡττωμένων καταγνωσόμεθα. ἑαυτῷ τοιγαροῦν νομοθετήσει τἀναντία Θεὸς, καὶ διημάρτηκε καθάπερ ἡμεῖς τοῦ δέοντος, ποτὲ μὲν ἐκεῖνα, ποτὲ δὲ ταῦτα θεσμοθετῶν. ἀλλ' οἶμαι πᾶς τις ἐρεῖ ταῖς μὲν εἰρημέναις d ἀτοπίαις κατ' οὐδένα δύνασθαι τρόπον τὴν θείαν ὑποκεῖσθαι φύσιν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀφαμαρτῆσαί ποτε τοῦ δέοντος.

Ἀπόδειξιν οὖν ἄρα τῆς ἀσυγκρίτου φιλοτιμίας αὐτοῦ τὸ εἰρημένον εἰσφέρει, τουτέστιν, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς. ὅτι γὰρ ἔθος τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ μὴ παραχρῆμα κολάζειν τοὺς πλημμελήσαντας, ἀναδύεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ εἰς χρόνους ἀνατιθέναι μακροὺς τὰς τιμωρίας, αὐτοῦ λέγοντος συνήσεις "Καὶ τὸν e Hier. vi. 11.

3. πρός με B. πρὸς ἐμὲ Holst. Ed. 9. ἀποθανεῖται a. ἀπολεῖται ἀποθανεῖται (= ἀποθανεῖται) B. ἀπολεῖται Ht. Ed. 11. ἀδικίᾳ B.a. κακίᾳ Ht. Ed. 16. ἐπινομοθετεῖν δεδυνῆσθαι B. ἐπὶ νομοθετεῖν δύνασθαι (ἐπὶ νομοθέτην δυνῆσθαι apographi emendans) Aub. 25. οὖν assumptum ex B. φιλοτιμίας] μακροθυμίας a.

“ θυμόν μου ἔπλησα καὶ ἐπέσχον, καὶ οὐ συνετέλεσα αὐτ
Gen. xv. 16. ἑτέρωθι δὲ πάλιν “ Οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμα
“ τῶν Ἀμοῤῥαίων ἕως τοῦ νῦν.” ὁρᾷς ὅπως ἔπλησε μὲ
θυμὸν, ἔδρων γὰρ ἤδη τινὲς πληρεστάτου λοιπὸν
θυμοῦ, διεκαρτέρει δὲ ὡς Θεὸς, καὶ τὸ συντέλειαν
λυποῦσιν ἐπενεγκεῖν ἀνεβάλλετο. ἀλλ' ἵνα σοι, καὶ καὶ
ἐν πίνακι, τὴν τῶν εἰρημένων ἀνατυποῦντες ἀπόδειξιν, κ
αὐτῶν ἤδη πληροφορήσωμεν τῶν πραγμάτων, ὅτι τῆ
Θεοῦ φιλανθρωπίας ἐγκώμιόν ἐστι τὸ εἰρημένον, παροί
595 A. a τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς κειμένων γράμμασι, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπο
πειράσομαι τῆς θείας γραφῆς, ἐπενεχθείσας ἁμαρτίας
ρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν οὐκ ἀδ
ἀλλὰ δικαίως, καὶ τοῖς τοῦτο παθοῦσι κεχρεωστημ
γενήσεται δὲ ὁ λόγος διὰ τὸ μῆκος τῆς ἱστορίας ἐν
δρομῇ.

Οὐκοῦν, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν βασιλειῶν ἀνε
μεν, βεβασίλευκεν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ μεθ' ἑτέρους ὁ Ἀ
b ὃς ἀμπελῶνος κατ' οὐδένα τρόπον αὐτῷ προσήκοντ
ἀδικωτάτην ἐμπεσὼν ἐπιθυμίαν, ἀναιρεῖ τὸν δεσπότην,
δὲ τὸν Ναβουθαί. εἰ γὰρ καὶ μὴ τοῦτο γενέσθαι προστέ
αὐτὸς, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς τῆς γυναικὸς δυστροπίαις οὐκ
σφόρει. ἠγανάκτει Θεὸς ἐπὶ τούτοις ἀναγκαίως, εἶτά
3 Reg. xx. 19. πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ “ Τάδε λέγει Κ
“ Ὡς σὺ ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας, διὰ τοῦτο
“ λέγει Κύριος Ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔλειξαν αἱ ὕες καὶ οἱ
“ τὸ αἷμα Ναβουθαὶ, ἐκεῖ λείξουσιν οἱ κύνες τὸ αἷμ
c “ καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου·” καὶ
Ib. 21–24. εὐθύς “ Τάδε λέγει Κύριος Ἰδοὺ ἐπάγω ἐπὶ σὲ κακ
“ ἐκκαύσω ὀπίσω σου καὶ ἐξολοθρεύσω τοῦ Ἀχαα

2. ἀναπεπλήρωνται B. ἂν πεπλήρωνται Holst. Ed. 4. λοιπὸν ass
ex B. 5. διεκαρτέρει B. διακαρτερεῖ Ed. ὃς B. 9. παροίσω
emendat Heyse. παροῖς ὧτι τῶν ἐν B. παρὰ Ht. Ed. 10. κειμένων B.
Ht. Ed. 12. τέκνα] + καὶ Ht. Ed. 13. κεχρεωστημένως B.a.
χρεωστουμένως Aub. 17. βεβασίλευκεν emendat Heyse. βεβασιλε
βεβασιλευκέναι Ht. Ed., ὁ ante ἀχαὰβ in τὸν mutato. 20. δὲ] δὴ a.

“ ῥοῦντα πρὸς τοῖχον καὶ συνεχόμενον καὶ καταλελειμμένον “ ἐν Ἰσραὴλ, καὶ δώσω τὸν οἶκόν σου ὡς τὸν οἶκον Ἱερο-“ βοὰμ υἱοῦ Ναβὰτ καὶ ὡς τὸν οἶκον Βαασσὰ υἱοῦ Ἀχαὰβ, “ περὶ τῶν παροργισμάτων ὧν παρώργισας καὶ ἐξήμαρτες “ τῷ Ἰσραήλ. καὶ τῇ Ἰεζάβελ ἐλάλησε λέγων Οἱ κύνες “ φάγονται αὐτὴν ἐν τῷ προτειχίσματι τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν “ τεθνηκότα τοῦ Ἀχαὰβ ἐν τῇ πόλει φάγονται οἱ κύνες, καὶ “ τὸν τεθνηκότα ἐν τῷ πεδίῳ φάγονται τὰ ὄρνεα τοῦ d “ οὐρανοῦ.” ταῦτα δὲ δράσειν ἅπαντα καὶ ἀναμφιλόγως ἐποίσειν διαπειλήσαντος τοῦ πάντων Δεσπότου, διέῤῥηξε μὲν τὸ ἀμφίον ὁ Ἀχαὰβ, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται, κατενύγη, καὶ δακρύων μὲν κατετήκετο [3 Reg. xx. 27.] πικρῶς, σάκκῳ δὲ διεζώσατο τὴν ὀσφύν. ἐπειδὴ δὲ ἐν τούτοις αὐτὸν γεγονότα κατηλέει Θεὸς, κολοβοῦν ἄρχεται τὴν ὀργὴν, καὶ χαλινὸν ὥσπερ ἐπιτιθεὶς τῷ παραχρῆμα θυμῷ, τῷ προφήτῃ φησὶν “ Ἑώρακας ὡς κατενύγη Ἀχαὰβ [Ib. 29.] “ ἀπὸ προσώπου μου; οὐκ ἐπάξω ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις e “ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπάξω τὴν “ κακίαν.” ἆρα οὖν ἐπὶ τίνος ταῦτα πεπλήρωνται, πῶς οὐχὶ δίκαιον κατιδεῖν; οὐκοῦν γέγονε μὲν ἐξ Ἀχαὰβ Ὀζίας, ὃς “ ἐποίησε, φησὶ, τὸ πονηρὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἐπορεύθη [Ib. xxii. 53.] “ ἐν ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχαὰβ καὶ ἐν ὁδῷ Ἰεζάβελ τῆς “ μητρὸς αὐτοῦ.” ἀλλὰ καὶ ἐξ Ὀζίου γέγονε, φησὶν, Ἰωρὰμ, περὶ οὗ πάλιν γέγραπται ὅτι ἐπορεύθη “ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις [4 Reg. i. 18.] “ οἴκου Ἱεροβοάμ.” ἀλλὰ καὶ ἐξ Ἰωρὰμ βεβασίλευκε τρίτος a 596 A. Ὀχοζίας, περὶ οὗ πάλιν φησὶν ὁ τῆς ἱστορίας λόγος ὅτι “ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου καθὼς ὁ οἶκος [Ib. viii. 27.] “ Ἀχαάβ.” ἐπειδὴ δὲ ἤδη παρῆν ὁ καιρὸς τοῦ κολάζεσθαι δεῖν τὸν οἶκον Ἀχαὰβ, μέχρι καὶ τετάρτων ἐγγόνων τῆς

1. καταλεληιμμένον B. καταλελυμμένον Holstenius. ἐγκαταλελειμμένον Aubertus. 3. Βαασσὰ υἱοῦ Ἀχαὰβ B. Βαασᾶτ υἱοῦ Ἀχιὰ Ed. 5. τῷ Ἰσραήλ B. Ht. τοῦ Ἰσραὴλ Aub. 6. Ἰσραὴλ B. Ht. (XI al.) Ἰεζράελ Aub. Statim καὶ τὸν— οἱ κύνες om. Aub. 18. ἀπάξω B. Ht. emendavit Aub. 20. Ὀζίας a. ὀζείας B. ὀχοζίας Ed. 23. Ὀζίου B.a. ὀχοζίου Ed. 25. τρίτος] τρίτος ἕτερος a. 26. ὁ τῆς ἱστορίας λόγος assumpta ex B mg. a.

κατὰ Θεοῦ δυσσεβείας οὐ καταλήξαντα, κέχρισται λ
ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰς βασιλέα Ἰωσαφὰτ υἱὸς Ναμεσ
ἀναιρεῖ μὲν τὸν Ὀχοζίαν, καὶ σὺν ἐκείνῳ τὴν Ἰεζ
ἀναιρεῖ δὲ τῷ Ἀχαὰβ καὶ ἑτέρους υἱοὺς ἑβδομήκοντα
θείαν ὥσπερ διεξάγων εἰς πέρας ὀργὴν, ὡς καὶ τιμῆ
b χάριτος ἐπὶ τούτῳ τυχεῖν. τί γάρ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ Θ
4 Reg. x. 30. " Ἀνθ' ὧν ἠγάθυνας ποιῆσαι τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς
" καὶ πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐποίησας τῷ
" Ἀχαὰβ, υἱοὶ τέταρτοι καθήσονταί σοι ἐπὶ τοῦ θρόνου
ὁρᾷς οὖν ὅπως τοὺς μὲν πονηροὺς ἐκ πονηρῶν ἐν τε
μόλις ἐκόλασε γενεᾷ, τῷ δὲ τιμήσαντι καὶ μέχρι τετ
γενεᾶς ἐκτείνει τὸν ἔλεον. παῦσαι τοίνυν Ἰουδαῖε τῆ
Θεοῦ δικαιοσύνης κατηγορῶν· εἰς ἐγκωμίου γὰρ τάξιν
ἡμῖν δεχθήσεται τό Ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ
c ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν.

Ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.

Δυσεξήγητον μέν πως ἔσται καὶ ἀπορίας εἴσω πολλ
προκείμενον, καὶ ἦν μὲν ἴσως οὐκ ἀμαθὲς καὶ παρατ
αὐτὸ, καὶ διὰ τὸ σφόδρα δυσέφικτον ἐᾶν. ἀλλ' ἵ
λελυμένων δογμάτων Ἰουδαϊκῶν, ἕτερόν τι συγγενὲς
Heb. xii. 15. νοις καθάπερ " τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ,"
d τὴν τοῦ Παύλου φωνήν· εἰκὸς γὰρ ὑποτοπῆσαί τινε
τοῦτο πρὸς πάθη τὰ τῶν ἀνθρώπων καλεῖσθαι σώματ
ἐν αὐτοῖς φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· χρησίμως ὥς
φαίνεται καὶ πρὸς τοῦτο εἰπεῖν ὀλίγα ἄττα πρὸς τ
ἐντεῦθεν ἀποκρούσασθαι βλάβη, καὶ τοῖς ἐξ ἀπάτη
Supra 594. γισμοῖς μηδεμίαν ἔχειν ἐπιτρέψαι παρείσδυσιν. ὅτι μ
οὔτε τὰς γονέων ἁμαρτίας ἐπάγει τέκνοις Θεὸς
Supra 73 sqq. ἐκείνων δυστροπίας εἶεν ἀμέτοχα, καὶ ὅτι πρὸς τούτο

1. κέχρηται B. Holstenius. emendavit e Cat. Harl. ut vid. Aubertus, 2. Ἰωσαφὰτ habet et a. 13. τάξιν B. τάξιν habet a. δειχθήσεται inverso ordine a. 17. ἐστὶ a. εἴσω emendat Heyse. ἴσσω B. Ed. desunt verba quatuor in a. 27. ἐπιτρίψαι B. Ht. emendavit ut ipse Aub.

ἐκ προγενεστέρων τῆς ψυχῆς ἁμαρτημάτων ἡ σωμάτωσις, ἀπεδείξαμεν. ἀνεῖλε γὰρ παραδόξως ἀποφήσας ἄμφω e Χριστὸς, ἅτε δὴ καὶ τὰ πάντα γινώσκων ὡς Θεὸς, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὑπάρχων τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ταμίας, καὶ τῶν ἑκάστῳ πρεπόντων, ἤτοι χρεωστουμένων, διανομεύς. ἐν μὲν γὰρ τῷ μὴ ἁμαρτῆσαι λέγειν τὸν τυφλὸν, μήτε μὴν διὰ τοῦτο τὴν τύφλωσιν ὑπομεῖναι, τὸ προγενεστέροις τοῦ σώματος πλημμελήμασιν ὑπαίτιον εἶναι νομίζειν τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, ἀποφαίνει μωρόν· ἐν δὲ τῷ μήτε τοὺς a 597 A. γονεῖς πλημμελῆσαι διαῤῥήδην εἰπεῖν, ἵνα τυφλὸς ὁ ἐξ Supra ver. 1. αὐτῶν γεννηθῇ, τὴν ἀνόητον τῶν Ἰουδαίων ὑπόνοιαν ἀναιρεῖ. διδάξας τοιγαροῦν ὅσον ἦν ἀναγκαῖον εἰδέναι τοὺς μαθητὰς, διὰ τὴν τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένην δογμάτων ἀνατροπὴν, καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς χαρισάμενος, ὅσον ἔδει τῇ ἀνθρώπου παραθέσθαι γνώσει, σιωπᾷ τὸ λεῖπον, καὶ οὐκέτι προστίθησιν ἐναργῶς τὴν αἰτίαν τοῦ γεννηθῆναι τυφλὸν τὸν ἐπ' οὐδενὶ προγενεστέρῳ κατηγορούμενον πταίσματι, μόνῃ τῇ b θείᾳ φύσει τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἴδησίν τε καὶ οἰκονομίαν ὡς ἐξαίρετον ἀναθείς. εὐφυέστατα δὲ πάλιν ἐφ' ἕτερόν τι παρατρέπει τὸν τῆς ἀποκρίσεως λόγον, καί φησιν Ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.

Ἆρ' οὖν, ἐρεῖ τις, δογματίζει καὶ νῦν ἡμῖν ταῦτα λέγων ὁ Κύριος, ὡς διὰ τοῦτο καὶ μόνον τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασι τοῦ πάσχειν ἐπισυμβαίνοντος, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς; ἀλλ' οὐ σφόδρα μοι δοκεῖ, μᾶλλον δὲ ἀπηχὲς c παντελῶς τὸ οὕτω διακεῖσθαι καὶ φρονεῖν· οὐ γὰρ δογματίζων, ὥσπερ οὖν οἰήσεταί τις, τὰ τοιαῦτά φησιν. ὅτι μὲν γὰρ πλήττεσθαί τισιν ἐξ ἁμαρτιῶν συμβέβηκε, γραμμάτων πολλάκις ἐπυθόμεθα τῶν ἱερῶν. ὁ μὲν γὰρ Παῦλος ἐπιστέλλει σαφῶς πρὸς τοὺς ἀνίπτοις ὥσπερ ποσὶν ἐπὶ τὸ

13. εἰρημμένων voluit Heyse. 14. ἤδη B. Holst. emendavit ut adnotat ipse Aub. Statim τῇ ἀνθρώπου παραθέσθαι γνώσει edidi. τὴν ἀνθρώπου παραθέσθαι γνῶσι B. τὴν ἀνθρώπου παραθέσθαι γνῶσιν Ht. Ed. 15. σιωπᾷ τὸ λεῖπον καὶ οὐκέτι emendat Heyse ex B. qui σιό πάτο λεῖπον καὶ οὐκέτι exhibet. καὶ οὐκέτι σιωπᾷ τὸ λεῖπον Ht. Ed.

θεῖον ἀνάττειν τολμῶντας θυσιαστήριον, καὶ βεβήλῳ τι
1 Cor. xi. 30–32. ἀνοσίᾳ χειρὶ τῆς μυστικῆς εὐλογίας ἐπιθιγγάνειν "Διὰ τ
"ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμ
d "ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινό
"κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺ
"κόσμῳ κατακριθῶμεν." ὥστε τοῖς ἀῤῥωστήσασι καὶ
νεῶσιν ἔσθ' ὅτε διὰ θείας ὀργῆς ἐπενήνεκται τὸ πο
ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅτ
πάρετον τῆς μακρᾶς ἀπέλυσε νόσου, καὶ παραδόξως ἐ
Supra v. 14. ὑγιᾶ "Ἴδε, φησὶν, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵ
"χεῖρόν σοι γένηται." ὡς ἐνδεχομένου γὰρ καὶ συμβαίν
e τοῦ καὶ ἐν χείροσιν αὐτὸν γενέσθαι δι' ἁμαρτίας, ε
φυλάξαιτο, διαφυγὼν ἅπαξ καὶ ἀνασεσωσμένος χάρι
παρ' αὐτοῦ, τὰ τοιαῦτά φησιν. ἀλλ' ἴσως ταύτῃ μὲν
σθαι καλῶς συγχωρήσομεν· τοῖς δὲ ἐκ σπαργάνων κ
πρώτων τῆς γενέσεως χρόνων πεπονθόσι τι τῶν ἀπευ
καὶ τοῖς νοσήμασι συναποτεχθεῖσιν ἐκ μήτρας, ποῖον ἐ
ἐφαρμόσαι λόγον, οὐ ῥᾴδιον συνιδεῖν. προεῖναι μὲν γὰ
ψυχὴν οὐ πιστεύομεν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸ σώματος ἁμ
οἰησόμεθα· πῶς γὰρ ἂν καὶ ἁμάρτοι τὸ κεκλημένον
598 A. a πρὸς γένεσιν; ἁμαρτίας δὲ οὐκ οὔσης, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ π
προηγησαμένου πταίσματος, τίνα λοιπὸν ἐροῦμεν τοῦ τ
τὴν πρόφασιν; ἀλλ' ἔστιν ἀθέατα παντελῶς ταῖς ἡμε
διανοίαις τὰ πολὺ λίαν ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ τὸ περὶ τούτων
ἐθελῆσαι ζητεῖν συμβουλεύσαιμ' ἂν ἔγωγε παραιτεῖσθα
Sir. iii. 22, 21. σώφροσι, καὶ πρό γε πάντων ἐμαυτῷ. χρὴ γὰρ διανο
μᾶλλον ἃ προστετάγμεθα, καὶ βαθύτερα μὲν μὴ ἐξετ
χαλεπώτερα δὲ μὴ ζητεῖν, μηδὲ ἀνορύττειν πειρᾶσθαι
κινδύνως τὰ ἐγκεκρυμμένα μόνῃ τῇ θείᾳ καὶ ἀφ
βουλῇ, ἐπιτρέπειν δὲ μᾶλλον εὐσεβῶς εἰδέναι μόνῳ

1. ἀνάττειν B. ἀνατεὶ Holst. ἀναθεῖν emendavit ut adnotat ipse Aub. haec in a. 9. πάρετον B. Ht. παράλυτον Aub. 10. ὑγίαν B. en Ht. 11. χεῖρόν] + τι Aub. 22. πταίσματος assumptu 24. τούτων emendant Ht. Heyse. τοῦτον B. τούτου Aub.

τὰ αὐτῷ πρέποντα καὶ ἐξαίρετα, μετὰ τοῦ διακεῖσθαι καὶ b πιστεύειν ἀληθῶς ὅτι δικαιοσύνης ἁπάσης ὑπάρχων πηγὴ, οὐκ ἄν τι δράσαι τυχὸν, ἢ βουλεύσαιτο ἔν τε τοῖς καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην κτίσιν, εἰ μὴ ὅπερ ἂν αὐτῷ φαίνοιτο πρέπον, καὶ τῶν τῆς ἀληθοῦς ὀρθότητος οὐκ ἐξοίχεται λόγων.

Οὐκοῦν ἐπείπερ ἡμᾶς τοῦτον διακεῖσθαι τὸν τρόπον οὐκ ἀπεικὸς, οὐ δογματικῶς εἰρηκέναι φημὶ τὸν Κύριον τό "Ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· περισπῶντα δὲ μᾶλλον c εἰς ἑτέραν ὁδὸν ὥσπερ τοῦ ζητουμένου τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἐκ τῶν βαθυτέρων ἢ καθ' ἡμᾶς περιάγοντα πρὸς τὰ πρεπωδέστερα· κατείθισται γάρ πως καὶ τοῦτο αὐτό. ὅτι δὲ ἀληθὴς ὁ λόγος, ἄκουε πάλιν φιλοπευστούντων σφόδρα ποτὲ τῶν ἁγίων μαθητῶν τὰ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐ μετρίως ἐξακριβοῦν πειρωμένων τὰ περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, καὶ πολὺ τὸ ἀνθρώποις ἐοικὸς ἀναβαινόντων μέτρου, σαφέστερον αὐτοὺς τῶν τοιούτων ἀφιστὰς ἐρωτήσεων "Οὐχ ὑμῶν ἐστι τὸ γνῶναι, φησὶ, χρόνους ἢ καιροὺς Acta SS. Ap. i. 7, 8. "οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε d "δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ "ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ "πάσῃ." ἀκούεις ὅπως ζητεῖν ἡμᾶς ἅπερ ἥκιστα χρῆν οὐκ ἐφίησι παντελῶς, παρατρέπει δὲ μᾶλλον ἐφ' ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον ἐλθεῖν· οὕτω κἀνθάδε διειρηκὼς ἐναργῶς ὅπερ ἔδει μαθεῖν, ἀποσιωπᾷ τὸ λεῖπον, ἑαυτῷ μόνῳ πρέπειν εἰδὼς τὸ ἐξεπίστασθαι τοῦτο. ἵνα δὲ μὴ παντελῶς σιωπήσας καλέσῃ πως αὐτοὺς εἰς τὸ καὶ εἰσαῦθις περὶ τῶν αὐτῶν ἀναπυνθάνεσθαι e φιλεῖν, ὡς ἐν ἀπολογίας σχήματι, καὶ ὥσπερ τινὰ χρεωστουμένην ταῖς ἐρωτήσεσιν ἀμοιβὴν εὐφυῶς διαπλάττων, φησίν Ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ὅπερ

4. κρίσιν B. Holst. emendavit ut adnotat ipse Aub. 5. τὸν—λόγον B. emendavit Ht. 8. φησὶν B. Ht. φημὶ (adnotans se φασὶ in apographo legere) Aub. 18. ἢ B.a. Ht. καὶ Aub. 21. μου B. μοι Ht. Ed. τε emendavit Ht. τῇ B. 22. πάσῃ B. ἁπάσῃ Ht. Ed. 25. λεῖπον B.a. Ht. λοιπὸν Aub.

ἐστὶν ὡς ἐν ἑτέρῳ καὶ ἁπλουστέρῳ λόγῳ Οὐκ ἐξ ο ἁμαρτημάτων ἢ γονικῶν ὁ ἄνθρωπος ἀπετέχθη τυ
599 A. a ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τοῦτο παθεῖν συμβέβηκε, δυνατὸν κ αὐτῷ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν· ὅταν γὰρ ἐνεργείᾳ τῇ ἄι τοῦ παρενοχλοῦντος καὶ ἐπισκήψαντος αὐτῷ πάθους θερος εὑρεθῇ, τίς οὐ θαυμάσει τὸν ἰατρόν; τίς δὲ τοῦ πεύσαντος οὐ κατόψεται τὴν δύναμιν ἐν αὐτῷ;

Ταύτην οἶμαι τὴν διάνοιαν ἐγκεῖσθαι τῷ προκειμένῳ δὲ τοῖς συνετοῖς ἐξέστω τὰ τελειότερα· εἰ δὲ ὅτι ⁝ φιλονεικεῖν οἴονταί τινες, διά τε τοῦτό φασι τὸν τ γεγεννῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα Χριστὸς ἐν αὐτῷ δοξ
b πάλιν ἐροῦμεν αὐτοῖς Ἆρα οὖν ὦ γενναῖοι μόνος ἦν ἐ ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ τυφλὸς ἐκ γενετῆς, κατὰ τὸν τῆς π σίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καιρὸν, ἄλλος δὲ οὐδεὶς τὸ παρ ἀλλ᾽ οἶμαι καὶ οὐχ ἑκόντες ὁμολογήσονται ὡς ἦν δὲ κι σφόδρα εἰκὸς οὐκ εὐαρίθμητον ἐν ὅλῃ τῇ χώρᾳ τῶν τοι εἶναι τὴν πληθύν. πῶς οὖν εἰς ἕνα καὶ μόνον, ἢ κ ἑτέρους τὸν ἀριθμὸν βραχεῖς ἡ ἐπίδειξις, ἤτοι φιλ γέγονε τοῦ Χριστοῦ; ἀλλ᾽ οἶμαί γε δὴ καὶ τὸ ἐπὶ τ
c ὅλως διατείνεσθαι περιττόν. οὐκοῦν ὡς εὔηθες κομιδῇ σάμενοι τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἐροῦμεν ὡς ἀληθὲς, ὅτι τοσοῦτο ἀποκαλύψας ἐν τοῖς ζητουμένοις ὅσον ἔδει μαθεῖν, ἀ πρὸς ἕτερον λόγον τῆς ἐν τούτοις ἐρεύνης εὐφυῶς ὑπε τὸν ἴδιον μαθητήν.

4 Ἡμᾶς δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς ἕως ἐστίν· ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι

Ἰδοὺ δὴ λίαν ἐν τούτοις σαφῶς τε καὶ ἐπιεικῶς ουχὶ καὶ ἕτερον ὑποπλήττει τοὺς μαθητὰς ὡς ἕτε
d τραπομένους παρ᾽ ὅπερ ἐχρῆν, καὶ ἀμαξιτὸν μὲν ἀ

4. ὅτε a. 9. ἐξέστω B. ἔξεστι Holst. Ed. λειότερα B. τελειότε davit Ht. 10. τὸν assumptum ex B. 29. τραπομένους B. πρα prius scripsit, deinde τραπομένους correxit Ht. . . . . μένους Aub.

τὴν εὐτριβῆ τε καὶ βάσιμον, ὁδὸν δὲ ὥσπερ τὴν κατ' οὐδὲν αὐτοῖς πρέπουσαν ἰέναι θαρσήσαντας. τί γὰρ ζητεῖτε, φησὶν, ὃ σιωπᾶσθαι καλόν; τί δὲ τὸ τῷ καιρῷ πρέπον ἀφέντες, μανθάνειν ἐπείγεσθε τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου διάνοιαν; οὐ τῆς ἐπὶ τούτοις ἐρεύνης, ἀλλ' ἔργου, φησὶ, καὶ συντόνου σπουδῆς ὁ καιρός· δεῖν γὰρ οἶμαι μᾶλλον τὰ περὶ τούτων ἀνέντας φιλοπευστεῖν, ἐξανύσειν ἐπείγεσθαι τὰ προστεταγμένα παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐπείπερ ἡμᾶς ἀνέδειξεν ἀποστόλους, τὰ τῆς ἀπο- e
στολῆς ἔργα πληροῦν. ἑαυτὸν δὲ τοῖς ἀπεσταλμένοις συνσυμπλέκων ὁ Κύριος, καὶ τοῖς ὀφείλουσιν ἐργάζεσθαι τίθησιν ἀριθμὸν, οὐχὶ πάντως ὡς μεθ' ἡμῶν, ἢ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ἐξ ἀνάγκης δουλοπρεποῦς τοῖς τοῦ προστεταχότος θελήμασιν ὑποκείμενος τὰ τοιαῦτά φησιν· ἀλλὰ σύνηθές τι τῷ λόγῳ καὶ παρ' ἡμῖν τετριμμένον σχῆμα τετηρηκώς. εἰθίσμεθα γάρ πως, ἐπὰν μάλιστα τὰ τοῦ πλήττειν τοὺς ἀκροωμένους ὁ λόγος μὴ ὑπάρχῃ γυμνὸς, ἑαυτοὺς ἐκείνοις συνδεῖν τε καὶ συνεισφέρειν, καθάπερ οὖν ἀμέλει καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος Κορινθίοις προσλαλῶν, ὡς ἐφ' ἑαυτοῦ τε καὶ Ἀπολλὼ, τὸ a 600 A.
τελευταῖον ἐπήνεγκεν "Ταῦτα δὲ, ἀδελφοὶ, μετεσχημάτισα 1 Cor. iv. 6.
" εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ " ἃ γέγραπται φρονεῖν." ἕως τοίνυν ἡμέρα ἐστὶ, φησὶν, ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς· ἥξει γὰρ νὺξ ὅτε οὐδεὶς ἐργάσασθαι δύναται. καὶ ἡμέραν μὲν ἐν τούτοις τὸν τῆς ἐνσωμάτου ζωῆς ὀνομάζει καιρόν· νύκτα δέ γε τὸν ἐν θανάτῳ χρόνον. ἐπειδὴ γὰρ ἡμέρα τοῖς ἔργοις μὲν ἀπενεμήθη, νὺξ δὲ ἀργίᾳ καὶ ὕπνῳ, διὰ τοῦτο τὸν μὲν τῆς ζωῆς χρόνον καθ' ὃν ἐργάζεσθαι δεῖ τὸ ἀγαθὸν, ἡμέραν εἶναί φασι, νύκτα δὲ τὸν ἐν τῇ κοιμήσει καιρὸν, καθ' ὃν οὐδὲν b
ἔστιν ἐργάσασθαι παντελῶς· "Ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαί- Rom. vi. 7.

1. βάσιμον B. Holst. στάσιμον Aub. 2. θαρσήσαντες B. θαρσήσαντες Ed. 3. τῷ assumptum ex B. 6. δεῖν B. δεῖ Ht. Ed. 7. ἐξανύσιν B. ἐξανύσειν emendavit Ht. ἐξανύειν Ed. 15. τὰ habet B. 18–20. τὸ τελευταῖον—Ἀπολλὼ assumpta ex B mg. 20. ἐμαυτῷ (sic) B. 23. ἐργάσασθαι B. Ht. ἐργάζεσθαι Aub. 27. ἐργάζεσθαι δεῖ hoc ordine B. ἐργάζεσθαι χρὴ a. Statim τἀγαθὸν a.

“ ωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,” κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φω ἀπὸ τοῦ μηδὲν δύνασθαι δρᾶν ἔξω καὶ τοῦ πλημμ εὑρισκόμενος.

Οἶδεν μὲν οὖν οἶδεν ἡ θεία γραφὴ καὶ ἡμέρας τῆς ν ἕτερον λόγον, καὶ νύκτα δὲ οὐδὲν ἧττον παρὰ ταύτην ἐτ ἀλλ᾽ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι τῶν νοημάτων ἕκαστον τ
c δεχθὲν, ἀπλανῆ τῶν ζητουμένων τὴν θεωρίαν ἐκφαίνε δὲ ἐφ᾽ ἃ μὴ προσῆκε, καὶ ὅτε μὴ δεῖ περιέλκειν πειρ βιαίως εἰς πνευματικὴν ἑρμηνείαν τὸ ἱστορικῶς ὠφε οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ συγχεῖν ἁπλῶς τὸ ἀπεριέργως τελοῦν, καὶ τὸ χρήσιμον αὐτόθεν ἐκ πολλῆς σφόδρ ἀμαθίας καταθολοῦν.

Ὅταν ὦ ἐν τῷ κόσμῳ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.

Ἆρα γὰρ ὅλως οὐκ εἶναί ποτε νομιοῦμεν ἐν τῷ
d Χριστὸν, ἢ ἀναληφθέντα πρὸς οὐρανὸν μετὰ τὴν ἐκ ν ἀναβίωσιν, οὐκ ἐνδημεῖν ἔτι τοῖς ἐν τῷδε τῷ βίῳ πιστει καίτοι Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς οὐχ ὅπως οὐρανοὺς ἐπέκεινα τοῦ στερεώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν καθ οἰκουμένην πληροῖ τε καὶ περιέπει· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκὸς ἀνθρώποις συνδιαιτώμενος τῶν οὐ οὐκ ἀπελιμπάνετο, οὕτω διακεισόμεθα φρονοῦντες ὅτι κἂν ἐκ τοῦ κόσμου γένηται διὰ τὴν σάρκα, πα πάλιν οὐδὲν ἧττον τοῖς ἐν αὐτῷ καὶ ἐπιστατήσει τοῖς ἅ
e θεία τε καὶ ἄῤῥητος αὐτοῦ φύσις οὐδενὸς ἀποδημοῦσ ὄντων, ἢ ἀπολιμπανομένη τινὸς, πανταχῇ δὲ τοῖς παροῦσα· καὶ πληροῦσα μὲν τόδε τὸ σύμπαν καὶ τι τοῦτο νοούμενον, χωρουμένη δὲ ὑπὸ μόνης ἑαυτῆς.

Τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν ἐν τούτοις ὁ Κύριος ἀκό

2. ἀπὸ a. ὑπὸ Ed. 4. οἶδεν prius B. ὧδε Holst. Ed. 8. ὅτ “In hunc modum accipio ambiguas litteras.” Heyse. ὄψε μὴ δεῖν Ht. (αὐτο) ἃ μὴ δεῖ emendavit ut adnotat ipse Aub. 11. ἐντευθεν B. unde αὐτ Ed. 27. χωρουμένη δὲ ὑπὸ μόνης ἑαυτῆς B. χορηγουμένη δι᾽ ὑπομονῆ Ht. Ed.

συνιδεῖν. ὡς ἕωλον ἀνατρέψας τὴν Ἰουδαίων ὑπόνοιαν, καὶ σαθροῖς ἐναφραίνοντας ἀποδείξας δόγμασι, συμβουλεύσας τε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὅτι πρέποι μᾶλλον αὐτοὺς ἐργάζεσθαι φιλεῖν τὰ δοκοῦντα Θεῷ, καὶ ἀπομαθεῖν ἐπείγεσθαι τὸ ζητεῖν ὅλως τὸ ὑπερτεροῦν, καταπτοήσας δέ πως ὡς παρελάσει δρῶντας οὐδὲν ὁ τῶν ἔργων καιρὸς, εἰ μὴ πᾶσαν a 601 A. *τοιοῦτο σπουδὴν εἰς τὸ θέλειν εὐδοκιμεῖν, ὡς εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκὸς, ἑαυτὸν εἰς εἰκόνα λαμβάνει τοῦ πράγματος. ἰδοὺ γὰρ κἀγὼ, φησὶ, τὸ ἐμαυτῷ πρέπον ἐργάζομαι, καὶ ἐπείπερ ἀφῖγμαι φωτίσων τὰ ἐν ἐνδείᾳ φωτὸς, δεῖ με καὶ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, εἰ φωτὸς νοσοῖεν τὴν ἀπευκτὴν ἐρημίαν, ἐνοικίζειν τὸ φῶς, ὅταν μάλιστα τῶν πεπονθότων προσίωσί τινες.*

Ἐκληψόμεθα τοιγαροῦν ἱστορικώτερον, καὶ ὡς ἐν ἁπλῷ λόγῳ τὸ εἰρημένον· ὅτι γάρ ἐστι καὶ φῶς νοητὸν ὁ Μονογενὴς καταφωτίζειν εἰδὼς καὶ δυνάμενος, οὐ τὰ ἐν τῷδε τῷ b *κόσμῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ὑπερκόσμιον κτίσιν, οὐκ ἀμφίβολον· πρὸς δὲ τὴν τῶν ἐν χερσὶ θεωρίαν τὴν ἐκ τῶν λαλουμένων διάνοιαν συναρμόζοντες, οὐκ ἀπίθανον οἶμαί τι δρῶντες ἁλωσόμεθα.*

Ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, 6
καὶ ἐπέχρισεν αὐτοῦ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπεν 7
αὐτῷ Ὕπαγε νίψαι εἰς τοῦ Σιλωὰμ τὴν κολυμβήθραν, ὃ ἑρμη- c
νεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε
βλέπων.

Εἰς τύπον τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως τὴν ἐπὶ τῷδε τῷ τυφλῷ θεραπείαν παραδεξάμενοι, πάλιν ἐροῦμεν ὡς ἐν βραχέσιν ἀνακεφαλαιούμενοι τοῦ μυστηρίου τὸν λόγον.

2. *συμβουλεύσας τε* B. *συμβουλεύσασθαι* Holst. unde Ed. qui *συμβουλεύσας δὲ* in notis conjicit. 7. *ποιίτο* B. *ποιεῖτο* Ht. *ποιοῖντο* emendavit ut adnotat ipse Aub. 12. *ἀφευκτὴν* c. 18. *ἀμφίβολον* B. *ἀναμφίβολον* Ht. Ed. *τὴν—θεωρίαν* B. *τῇ—θεωρίᾳ* Ht. *τῇ* omittit Aub. 22. *ὀφθαλμοὺς*] + *τοῦ τυφλοῦ* Ed. invito B. 26. *τῆς* om. Aub.

πρῶτον μὲν ὅτι παρατρέχων, καὶ τὸ παρὰ τοῖς Ἰου
d ἀφεὶς ἱερὸν, ὁρᾷ τὸν τυφλὸν, εἶτα τούτῳ κἀκεῖνο χρη
ἐποίσομεν, ὡς παρακλήσεως δίχα, καὶ οὐδενὸς ἐκλιπαρο
αὐτὸν, ἐθελουργῷ δὲ μᾶλλον καὶ αὐτοκελεύστῳ ῥοπῇ π
εισιν ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τὸ θέλειν ἰάσασθαι τὸν ἄνθρ
σημεῖον ὥσπερ καὶ τοῦτο τιθεὶς ὡς οὐδεμιᾶς ἐκ τῆς
ἐθνῶν πληθύος παρακλήσεως γεγενημένης· πάντες
ἦσαν ἐν τῇ πλάνῃ· Θεὸς ὑπάρχων καὶ ἀγαθὸς κατὰ φ
αὐτόκλητος ὥσπερ ἐπὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς ἔλεον παρελ
πῶς γὰρ ἂν ὅλως ἢ κατὰ τίνα τρόπον ἐζήτησε παρὰ
e τὸν ἔλεον ὁ πολύχους τῶν Ἑλλήνων ἀριθμὸς, ἤτοι
ἐθνῶν, ἀσυγκρίτοις ἀμαθίαις κατακεχωσμένον ἔχων τὸν
ὡς μηδόλως ὁρᾶν δύνασθαι τὸν φωτιστήν; ὥσπερ
ἀμέλει καὶ ὁ τεθεραπευμένος τυφλὸς οὐκ οἶδε τὸν Ἰη
ἐλέῳ δὲ καὶ φιλανθρωπίᾳ τὸ παρ' ἐλπίδα κερδαίνει·
τοῖς ἔθνεσιν ὑπήρχθη διὰ Χριστοῦ. ἐν σαββάτῳ γεμ
τῆς θεραπείας τελεῖται, τύπον ἡμῖν ἐν τούτοις ἀποπλ
ἰσχύοντος τοῦ σαββάτου τοῦ τελευταίου καιροῦ τοῦ
ὄντος αἰῶνος, καθ' ὃν τοῖς ἔθνεσιν ἐπέλαμψεν ὁ Σ
602 A. a τέλος μὲν γὰρ ἑβδομάδος τὸ σάββατον, ἐπιδεδήμηκε
ἐπεφάνη πᾶσιν ἡμῖν ὁ Μονογενὴς ἐν ἐσχάτῃ ὥρᾳ,
τελευταίοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς. ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς
Ps. ciii. 24. τρόπον ἄξιον ὄντως ἀποτεθηπότας εἰπεῖν "Ὡς ἐμεγα
"τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας."

Τοῦ γὰρ χάριν, ἐρεῖ τις τυχὸν, καίτοι λόγῳ πάντα
θοῦν εὐκόλως δυνάμενος, ἀναφύρει μὲν πηλὸν ἀπὸ τοῦ

3. ἐποίσωμεν c. μηδενὸς c. 4. πρόεισιν c. 5. ἰᾶσθαι c.
et πληθύος assumpta ex a. desunt in c. 8. τῇ om. a.c. Cord. κα
κατὰ φύσιν B. ἀγαθὸς καὶ κατὰ φύσιν ἀγαθὸς Ht. Ed. Pro Θεὸς—φύσιν,
ἀγαθὸς ὢν κατὰ φύσιν a., ἀγαθὸς [δὲ addit Cord.] κατὰ φύσιν ὑπάρχων
addit Cord.] c. Cord. 9. ἐπ' αὐτοὺς a. αὐτοῖς c. Cord. 10. ἐξ
Ht. ἐζήτησε e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 12. ἀμαθίαις] ἀθυμίαις C
teste Aub. 14. οἶδε B. εἶδε Ht. Ed. c. Cord. et (e sil.) a. 15. κερδ
16. ὑπήρχθη B.a. ὑπήχθη Ht. Ed. 17. ἐπιτελεῖται c. Cord. ἀποπλ
ὑποπληρῶν Ht. ἀποπληροῦν e Cat. Harl. ut vid. Aub. 20. γὰρ ass
ex a. 21. ἐπεπεφάνη B. emendavit Ht. desunt verba tria in a.
γὰρ ἦν καὶ χάριν B. emendavit Ht. τίνος γὰρ χάριν a. 26. βαπτίσ
πτύσματος emendavit Ht.

ματος, καταχρίσας δὲ τοῦ πεπονθότος τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐργωδέστερόν τι προσεπιτάττων ὁρᾶται. ὕπαγε νίψαι γάρ φησιν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ. ἀλλ' οἶμαι βαθύς b τις τοῖς εἰρημένοις ἐγκέχωσται λόγος· ἐπιτελεῖ γὰρ εἰκαῖον οὐδὲν ὁ Σωτήρ. καταχρίει μὲν γὰρ τῷ πηλῷ τὸ λεῖπον ὥσπερ καὶ ἡμαρτημένον τῇ τοῦ ὄμματος φύσει προστιθεὶς, καὶ δεικνὺς διὰ τούτου, ὡς αὐτὸς ἦν ὁ πλάσας ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, κτίστης τε καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός. ἔχει δέ τινα καὶ λόγον μυστικὸν ἡ τοῦ πράγματος δύναμις· τί γὰρ δὴ πρὸς τοῦτό φαμεν, ἢ τί νοεῖν ἐπ' αὐτῷ διεσκέμμεθα, πάλιν c ἐροῦμεν. οὐκ ἦν ἑτέρως τὰ ἔθνη δύνασθαι τὴν ἐπισκήψασαν αὐτοῖς ἀποκρούσασθαι τυφλότητα, καὶ τὸ θεῖόν τε καὶ ἅγιον ἐπαθρῆσαι φῶς, τουτέστι, τὴν τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος γνῶσιν ἀναλαβεῖν, εἰ μὴ γέγονε μέτοχα τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς, καὶ ἀπελούσατο τὴν καταμελαίνουσαν ἁμαρτίαν, ἀπεδύσατο δὲ τοῦ διαβόλου τὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ ἁγίου δηλονότι βαπτίσματος. ἐπειδὴ δὲ πρόωρον τοῦ μυστηρίου τὸν τύπον τῷ τυφλῷ ἐνεχάραττεν ὁ Σωτὴρ, ἀπεπλήρου τέως τῆς μετοχῆς τὴν δύναμιν διὰ τῆς ἐπιχρίσεως τοῦ πτύσματος. d εἰς εἰκόνα γεμὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸ ἐν τῷ Σιλωὰμ ἀπονίπτεσθαι δραμόντα κελεύει, οὗ καὶ ἀναγκαίως διερμηνεύει τοὔνομα σοφὸς ἄγαν ὢν καὶ πνευματοφόρος ὁ Εὐαγγελιστής. λογιζόμεθα γὰρ ἕτερον οὐδένα τὸν ἀπεσταλμένον ὑπάρχειν, ἢ τὸν ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ἄνωθεν ἡμῖν καὶ παρὰ Πατρὸς ἐπιφοιτήσαντά τε καὶ ἀπεσταλμένον Θεὸν Μονογενῆ, αὐτόν τε τοῖς ὕδασιν ἀοράτως ἐπινήχεσθαι τῆς ἁγίας κολυμβήθρας γινώ- e σκοντες, λουόμεθα μετὰ πίστεως, οὐκ εἰς ἀπόθεσιν ῥύπου 1 S. Pet. iii. 21.

2. γὰρ νίψαι inverso ordine a. 4. οὐδὲν γὰρ εἰκῇ ἐπιτελεῖ ὁ σωτήρ a. 6. ὄμματος] σώματος haud male a. Cat. Harl. 8. τινα καὶ λόγον hoc ordine a. καὶ λόγον τινὰ Ed. 10. τί νοεῖν B. τίνος ἦν Holst. Ed. 16. δὲ] τε a. τὴν τοῦ διαβόλου inverso ordine a. 17. ἐπεὶ δὲ a. 18. τῷ τυφλῷ ante τοῦ μυστηρίου transponit a. 19. μετοχῆς] + τῆς ἁγίας σαρκὸς αὐτοῦ [αὐτοῦ σαρκὸς Cat. Harl.] a. Cat. Harl. Simili modo c. Cord. 21. οὐκ ἀναγκαίως B. Ht. οὗ [εὖ Migne.] καὶ ἀναγκαίως emendavit Aubertus, οὗ καὶ exhibente Nik. 25. παρὰ] + τοῦ a. 26. Θεὸν Μονογενῆ B.a. Ht. υἱὸν μονογενῆ Aub. 27. ἀοράτως] + τε B. emendavit Ht.

σαρκὸς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλ' ὥσπερ λύμην τιν
ἀκαθαρσίαν τῶν τῆς διανοίας ὀμμάτων ἐκπλύνοντες
λοιπὸν καθαροὶ καθαρῶς τὸ θεῖον ἐπαθρεῖν ἰσχύσ
κάλλος. ὅνπερ οὖν τρόπον ζωοποιὸν εἶναι πιστεύομ
σῶμα Χριστοῦ, ἐπείπερ ἐστὶ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Λόγου
τε καὶ ἐνδιαίτημα, πᾶσαν ἔχων αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν,
εἶναί φαμεν καὶ φωτισμοῦ πρόξενον· σῶμα γάρ ἐστι
κατὰ φύσιν καὶ κατὰ ἀλήθειαν φωτός. καὶ ὥσπε
τεθνεῶτα διανίστη τὸν μονογενῆ τῆς χήρας υἱὸν
603 A. a ἠρκέσθη μόνῳ τῷ προστάξαι καὶ εἰπεῖν "Νεανίσκ
S. Luc. vii. 14. "λέγω, ἐγέρθητι," καίτοι λόγῳ πάντα κατορθοῦν εἰθισ
ὅσαπερ ἂν βούλοιτο, ἀλλ' ἐπετίθει τῇ σορῷ καὶ τὴν
δεικνὺς ὅτι καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ τὴν ζωοποιὸν ἐνέργεια
οὕτω κἀνθάδε καταχρίει τῷ πτύσματι, διδάσκων ὅ
φωτισμοῦ πρόξενον καὶ διὰ ψιλῆς τῆς ἁφῆς τὸ σῶμα
ἐστι. σῶμα γάρ ἐστι φωτὸς ἀληθινοῦ, καθάπερ εἰρή
ἄπεισι γεμὴν ὁ τυφλὸς ᾗ τάχος ἀπονιψάμενος, καὶ ἀμ
b τὸ προσταχθὲν ἀποπληροῖ, δεικνὺς ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ τ
Ps. ix. 38. ἐθνῶν εὐπείθειαν περὶ ὧν γέγραπται "Τὴν ἑτοιμασί
"καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς αὐτοῦ." σκληροὶ
μὲν οὖν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, τρυφεροὶ δὲ παντελ
ὑπακοὴν καὶ δι' αὐτῆς μαρτυροῦνται τῆς πείρας
ἐθνῶν. ἀναμύει δὲ παραχρῆμα τὴν τυφλότητα τῷ
συναπονιψάμενος ὁ ἀνὴρ, καὶ ὑποστρέφει βλέπων.
ἦν ἑτέρως γενέσθαι παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ Χριστῷ.
c τοιγαροῦν ἡ πίστις, ἰσχύειν ἐν ἡμῖν τὴν θεόσδοτον
S. Jac. i. 8, 7. παρασκευάζουσα, καὶ τὸ διψυχεῖν ἐπιζήμιον. "

2. ἐκπλατύνοντες B. emendavit Holst. 3. καθαροὶ deest in B., ho addente e Cat. Harl. ut vid. Aub. 5. Θεοῦ om. a. et ita Nik. i vii. 14. in Maii Bibl. Nov. ii. 208. Statim λόγος B. Ht. emendavit e Ca Aub. 6. ἔχον a. et Nik. in S. Luc. 8. κατὰ alt. om. Aub. 1 om. a. et Nik. in S. Luc. 12. τὰς χεῖρας Nik. in S. Luc. τάχος] τὰ [+ τοῦ Cat. Harl.] χοὸς haud male a. Cat. Harl. Statim ἀπονιψ Migne. ἀμελλητὶ correxi post Migne. ἀμελητὶ Ed. 20. αὐτοῦ B. H σου a. (Vat.) σόν Aub. 21. οὖν a. γὰρ Aub. Neutrum habe 22. μαρτυροῦνται a. Cat. Harl. et ita emendavit Heyse. ἀμαρτυροῦνται E τυρῶνται Ht. Ed. 23. τὴν τυφλότητα] τὸ τῆς τυφλότητος bene a.

“δίψυχος ἀνὴρ ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ,” καθὰ γέγραπται, καὶ λήψεται παρὰ Κυρίου παντελῶς οὐδέν.

Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι 8
προσαίτης ἦν, ἔλεγον Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ
προσαιτῶν; ἄλλος ἔλεγεν Οὐχί, ἀλλ᾽ ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. 9
ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι ἐγώ εἰμι.

Δυσπαράδεκτά πως εἰς πίστιν τὰ τῶν θαυμάτων ὑπερ- d
φερῆ, καὶ τὸ μηδαμόθεν . . . . . . οὐκ ἀταλαίπωρον ἐφ᾽
ἑαυτῷ τὴν σύνεσιν ἔχει, τιμᾶται δὲ μόλις ἀπεριέργως εἰσκο-
μισθὲν ταῖς τινῶν διανοίαις. τὸ γὰρ βασανίζειν πειρᾶσθαι
τὰ ὑπὲρ νοῦν δεῖν καὶ λόγον, εὐηθείας οὐ μακράν. ἐντεῦθεν
οἶμαι καὶ ἀπιστῆσαί τινας τῶν εἰδότων μὲν πρότερον τὸν
ταῖς τριόδοις ἐμφιλοχωροῦντα τυφλὸν, κατατεθηπότων δὲ
αὖθις, ἐπείπερ αὐτὸν ἀδοκήτως φαιδρῷ διαπρέποντα βλέ-
ποντα ὀφθαλμῷ. καταμερίζονται δὲ πρὸς ἐνδοιασμὸν ἀπὸ e
τοῦ συμβεβηκότος, καὶ οἱ μὲν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος
ἐνορῶντες ἀκριβέστερον, οὐδὲ αὐτὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον,
ἐμφερῆ δὲ λίαν τῷ γινωσκομένῳ φασί. καὶ γὰρ δὴ καὶ
ὄντως οὐκ ἀπεικός τι παθεῖν ἐν τούτοις τινὰς πρὸς τὸ καὶ
αὐτὴν παραιτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν, τῷ μεγέθει τῆς θεοσημείας
εἰς ἀνεθέλητον ὥσπερ ἐξωθουμένους ψευδομυθίαν. ἕτεροι
δὲ τῶν εὐμαθεστέρων μελλησμῶν ἐλευθέραν ποιοῦνται τὴν
σύνεσιν, αἰδοῖ δὲ καὶ φόβῳ τὸ θαῦμα τιμήσαντες αὐτὸν a 604 A.
ἐκεῖνον εἶναί φασι. λύει δὲ παραχρῆμα τὸ ζητούμενον ὁ
τεθεραπευμένος, ἀξιολογωτάτην ἐφ᾽ ἑαυτῷ τὴν ἰδίαν εἰσ-
φέρων ὁμολογίαν. οὐ γὰρ ἂν ἑαυτὸν ἠγνόησέ τις, οὐδὲ εἰ
σφόδρα νοσοῖ τὸ ληρεῖν. πανταχόθεν δὲ τῷ θαυματουργῷ

9. μηδαμόθεν οὐκ B., sed deesse videtur aliquid. 21. αὐτὴν] αὐτοὺς a. Cat. Harl. 23. μελλησμῶν [μελησμῶν] assumptum ex B.a. 26. ἑαυτῷ B.a. Holst. ἑαυτοῦ emendavit ut adnotat ipse Aub. εἰσφέρων B.a. Cat. Harl. φέρων Ht. Ed. 27. ἠγνοήσειε Cat. Harl. 28. νοσοῖ B. ὅσοι Ht. unde νοσεῖ emendavit e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. τὸ θαυματουργῷ τὸν B. emendavit Aub.

τὸ ἐν μεγάλοις ὁρᾶσθαι προξενεῖ δι' ὑπερβολὴν δυν
ἀπιστούμενον τὸ παράδοξον.

10 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ Πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμο

b *Συννεύουσι μόλις αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι πιστεύσαντ*
ἐγίνωσκον ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὸ περὶ τούτων ἀφέντες ἀμφι
ἐρωτῶσιν ὅπως τὴν τυφλότητα διεκρούσατο, καὶ τίς ὁ τ
τοῦ παρ' ἐλπίδα πράγματος. ἐν ἔθει γάρ πως ἀε
θαυμάζουσι τὸ φιλοπευστεῖν ἀκριβέστερον, καὶ τῶν
μένων τὸν τρόπον περιεργάζεσθαι· ὃ δὴ καὶ αὐτὸ
ἐγνώκασιν οὐκ ἀθεεὶ, κατά γε τὸν ἡμέτερον νοῦν, ἀλ
καὶ οὐχ ἑκόντες μανθάνωσι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν δύ
ἐκδιηγουμένου καὶ σαφῶς αὐτοῖς διαγγέλλοντος τοῦ τυ
c *ὅπερ εἰς εἰκόνα λήψῃ καλὴν τοῦ γενέσθαι διδασκάλου*
ἐξ Ἰσραὴλ τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστρέψαντας, καὶ τὴ
ἀρχαίαν διαδράντας τυφλότητα, τὸν δὲ παρὰ τοῦ Σω
ἡμῶν Χριστοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποκερδάναντας
τισμόν. ὅτι δὲ τὸ εἰρημένον ἀληθές ἐστιν, αὐτὰ
τὰ πράγματα.

11 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος Ἄνθρωπος ὁ λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐ
καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέ μοι Ὕπαγε
d εἰς τὸν Σιλωάμ. ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψ

Ὅτι μὲν Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Σωτὴρ ἀγνο
φαίνεται· οὐ γὰρ ἂν οὕτω μικροπρεπῶς ἐλάλησε περὶ
ἔοικε δέ πως ὡς περί τινος τῶν ἁγίων τὸ ἐπ' αὐτῷ φ
καὶ λογίζεσθαι, ἐξ ἀμυδροτέρας ὡς εἰκὸς καὶ τοῦτο
ἑλὼν περιφοιτώσης ἅπασαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐκ

3. [ἠνεώχθησαν a.] 4. πιστεύοντες a. 5. τούτων a. et ita Heyse. τοῦτον B. Holst. τούτου Aub. cf. supra 598 a. 9. αὐτὸ c. Cord. οὗτοι Ed. 10. ἀθεεὶ a.b.c. Migne. ἀθεῒ Ed. 11. ἡμ in Catenis. Statim τὴν δύναμιν e Cat. Harl. assumpsit ut adnotat ipse ita a.c. Cord. deest in B. 13. εἰς εἰκόνα] + καὶ τύπον a. Statim λ λήψει c. Cord. Ed. 16. ἀποκερδάναντας a. ἀποκερδαίνοντας Ed. λεγόμενος Ἰησοῦς B. Ἰησοῦς λεγόμενος Ht. Ed. 26. περιφοιτη Ἱερουσαλὴμ] γῆν a.

λημένης τῆς ἐπ' αὐτῷ λαλιᾶς πανταχῇ. ἄλλως τε καὶ οὐ σφόδρα διὰ σπουδῆς ὑπάρχον ὁρῶμεν τοῖς καὶ τὸ σῶμα λελωβημένοις καὶ ἀκράτῳ μαχομένοις ἐνδείᾳ, τὸ περὶ γνῶσιν e ἀσχολεῖσθαι τὴν τινῶν, δαπανώσης ὥσπερ ὅλην αὐτῶν τὴν φροντίδα τῆς ἀγοητεύτου πενίας. ἁπλούστερον τοίνυν καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλεῖ, καὶ τὸν τῆς ἰάσεως ἐξηγεῖται τρόπον. ἔδει μὲν γὰρ τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος ἀναπεπεισμένον τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων φύσιν χαρίζεσθαι δόξαν τῷ τερατουργῷ, τῷ γεμὴν δύνασθαι τοὺς ἁγίους ἐνεργεῖν διὰ Θεοῦ τὰ παρά- a 605 A. δοξα τὴν πίστιν ἐπιδιδοὺς, συναρπάζεταί πως πρὸς τὸ ὑπάρχειν ἐκείνων ἕνα νομίζειν αὐτόν.

Καὶ εἶπον αὐτῷ Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει Οὐκ οἶδα. 12

Οὐκ ἐκ φιλοθέου γνώμης ζητοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οὐδὲ ὅποι καὶ παρὰ τίσιν ἐποιεῖτο τὰς διατριβὰς ἐπείγονται μαθεῖν, ἵνα τι τῶν συντελούντων εἰς ὄνησιν περιτυχόντες αἰτήσειαν, πεπηρωμένοι δὲ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ πολὺ χειρόνως ἤπερ ἐκεῖνός ποτε τὸν τοῦ σώματος, πρὸς b ἀδικωτάτην ὀργὴν ἀνακαίονται, καὶ θηρίων ἀτιθάσων ἀναπηδῶσι δίκην, λελύσθαι νομίζοντες παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν νομικὴν ἐντολὴν τὴν ἐπὶ τὸ χρῆναί φημι μηδὲν ἐν σαββάτῳ τὸ παράπαν ἐργάζεσθαι διηγορευμένην. λελυττήκασι δὲ οὐ μετρίως, ἐπείπερ ὅλως πηλοῦ θιγεῖν ἀπετόλμησε, περιτρίψας δακτύλῳ τὴν γῆν, καὶ προσέτι τοῦτο καὶ ἀπονίψασθαι δεῖν ἐν σαββάτῳ τὸν ἄνθρωπον διετάξατο. διάτοι τοῦτο καὶ τὸν c ἐξ ὀργῆς καὶ ἀπονοίας ἐρεύγονται λόγον τό Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος

1. ἐπ' αὐτῷ] περὶ αὐτοῦ a. πανταχῇ ἀλώσετε καὶ οὐ B. πανταχῇ. ἄλλως τε καὶ οὐ a. et ita emendat Heyse. πανταχῇ ἀλώσεται. ἄλλως τε (sic) Ed. 2. διὰ om. B. assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. ὑπάρχον a. et ita emendavit Heyse. ὑπάρχων B. ὑπάρχειν Ed. 8. τερατουργῷ] θαυματουργῷ a. 9. ἐνεργεῖν a. εὐεργετεῖν Ed. 15. τελούντων εἰς ὀνηοῦσιν [εἰσονιῶσι Holst.] B. συντελούντων εἰς ὄνησιν e Cat. Harl. ut vid. emendavit Aub., favente a. 17. χειρόνως ἤπερ a. χεῖρον ὥσπερ B. Ht. χεῖρον ἤπερ e Cat. Harl. ut vid. Aub. 20. τῷ c. Cord. Verba quatuor desunt in a. 21. λελοιπήκασι B. λελυπήκασι Ht. λελυττήκασι Catt. Aub. 22. θιγεῖν B.a.c. Cord. θήγειν Ht. Ed. 23. προσέτι edidi. πρὸς ἐπὶ Ed. πρὸς Cord. καὶ—διετάξατο om. c. Abbreviat a.

ἀναισχύντως λέγειν οὐ παραιτούμενοι. ᾧ γὰρ ἦν εἰκὸς
πλουσίαν ὀφείλεσθαι δόξαν τὴν ἐκ μικρυσμοῦ λοιδο
προσάπτουσι· καίτοι θαυμάσαι δέον εἴπερ ἦσαν ἀγαθοὶ
τοῖς προσήκουσιν ἐπαίνοις τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν κ
στέφειν εἰδότες, ἀλλ' ὅπερ ἦν οἶμαι δίκαιον αὐτοὺς φρ
τε καὶ δρᾶν ἐξ ἀμετρήτου κακοβουλίας παρωθούμενοι
ἄκαιρον παρατρέπονται ζῆλον, καὶ ὅτι προσῆκεν ἀδικου
τρόπον τινὰ συνειπεῖν τῷ νόμῳ κιβδήλως διενθυμούμ
d ζητοῦσιν ὡς ἐργασάμενον ἐν σαββάτῳ τὸν Ἰησοῦν καὶ
οὕτως ἀξιάγαστον ἐντολὴν ἀδικήσαντα διὰ τοῦ θεραπ
τὸν ἄνθρωπον. εἰκὸς γὰρ δήπου νομίζειν αὐτοὺς, ἀπηνῆ
καὶ οὐ φιλοικτίρμονα τὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἐν σαβ
ἀγανακτεῖν δὲ σφόδρα κἂν βλέπῃ σωζόμενον τὸν
εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τὴν αὐτοῦ γεγονότα, δι' ὃν κ
S. Matth. xii. 8. σάββατον· "Κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς
"ἀνθρώπου," κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν.

13 14 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν.
e σάββατον ἐν ᾗ ἡμέρᾳ τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦ
ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀποκομίζουσι τοῖς ἡγουμένοις τὸν ἄνθρωπον, οὐχ ἵ
ἐπ' αὐτῷ μαθόντες θαυμάσωσιν· οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς ἐπ
τῶν τοιούτων ἡσθῆναί ποτε τοὺς ἀσύγκριτον ὠδίι
606 A. a φθόνον κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν
καταστήσοντες, καθάπερ ᾤοντο, τὴν παρανομίαν αὐτ
κατηγορήσοντες ὡς ἠδικηκότα διὰ τὸ εἰργάσθαι πηλ
σαββάτῳ. τὸ γὰρ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θαῦμα λακτίσαντ
πλημμελείας τοῦ πράγματος ἐπιδράττονται, ἔλεγχον
τῶν δεδραμένων παραδεικνύντες τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ᾧ

1. λέγειν assumptum ex B.c. Cord. ᾧ emendat Heyse. οὐ B. Ed. haec in Catenis. 2. ἐκμυκρισμοῦ B. ἐκ μικρυσμοῦ emendavit Holst. μάζωσιν a. 23. δήλην a. Statim καταστήσοντες a. et ita volui καταστήσαντες B. Ed. 25. κατηγορήσοντες B. κατηγορήσαντες 27. πλημμελείας a. πλημμελείᾳ Ed. 28. παραδεικνύοντες a. τετό Ht. τετόλμηκε e Cat. ut vid. Aub.

μητο τὸ παράδοξον, ὁμοῦ δέ τι καὶ κατορθοῦν οἴονται συντελοῦν αὐτοῖς εἰς εὐσεβείας ὑπόληψιν ὡς ἐν ἔθεσιν Ἰουδαϊκοῖς, καὶ νομικὸν ἐπίταγμα διεξάγειν εἰς πέρας ἐπείγονται. b ἐν μὲν γὰρ τῷ Δευτερονομίῳ Θεὸς ὁ φύσει καὶ ἀληθινὸς τὸ μὴ δεῖν ἑτέρωσε παραφέρεσθαί ποι τῶν φιλοθέων τὸν νοῦν ἐκδιδάσκων, μήτε μὴν παρ' αὐτὸν οἴεσθαί τινας εἶναι θεοὺς, προσεδρεύειν δὲ μόνῳ τῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιτάττων, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκπικραίνεσθαι κατὰ τῶν ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο φρονεῖν συμβουλεῦσαι τολμώντων, οὕτω φησίν "Ἐὰν δὲ παρακαλέσῃ σε ὁ ἀδελφός σου ἐκ πατρός σου ἢ Deut. xiii. 6, 8, 9.
"ἐκ μητρός σου, ἢ ὁ υἱός σου ἢ ἡ θυγάτηρ σου, ἢ ἡ γυνή "σου ἡ ἐν τῷ κόλπῳ σου, ἢ ὁ φίλος ὁ ἴσος τῇ ψυχῇ σου c "λάθρα λέγων Πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, "οὐ συνθελήσεις αὐτῷ καὶ οὐκ εἰσακούσῃ αὐτοῦ, καὶ οὐ "φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐπιποθήσεις "αὐτῷ οὐδὲ μὴ σκεπάσεις αὐτόν· ἀναγγέλλων ἀναγγελεῖς "τὰ περὶ αὐτοῦ." Ἰουδαῖοί τε πάλιν πρὸς μόνα βλέποντες τὰ ἑτέρων πταίσματα, καὶ τὸ καθ' ἑνὸς ὁρισθὲν πράγματος κατὰ παντὸς ἀσυνέτως ἐκδεξάμενοι, τοὺς ἁλόντας ἐπί τισι τοῖς ἔξω νόμου παρῆγον ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, τιμᾶν οἰόμενοι καὶ διὰ τούτου τὸν νομοθέτην. διὰ ταύτην οἶμαι d τὴν αἰτίαν, τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐζήτουν λέγοντες "Ποῦ ἐστιν Supra ver. 12.
"ἐκεῖνος;" ἀνευρεῖν δὲ οὐδαμόθεν ἰσχύσαντες, ἄγουσιν ὡς ἐν δευτέρᾳ τάξει τὸν ἐφ' ᾧ τὸ θαῦμα τετέλεστο, δι' οἰκείας ὥσπερ ἐπισφραγιοῦντα φωνῆς τὸ λελύσθαι τὸν νόμον ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν παρὰ τοῦ θεραπεύσαντος ἐν σαββάτῳ.

Ὅτι δὲ οὐ μετρίως ἀσχάλλουσι διὰ τὸ γενέσθαι πηλὸν ἐν σαββάτῳ σαφὲς ἡμῖν καθιστὰς ὁ μακάριος Εὐαγγελιστὴς, ἐπιτηδείως ἐπισημαίνεται τὴν τοῦ πράγματος γελοιότητα, e

5. ἑτέρωσ· ἐπαραφερεστὲποῖ (= ἑτέρωσε παραφέρεσθαί ποι) B. ἑτέρως παραφέρεσθαί ποι Ed. 8. ἕτερόν B. Migne. ἑτέρων Holst. Ed. 12. σου secundum om. Migne. 13. λατρεύσωμεν] λαλήσωμεν a. 16. σκεπάσῃς a. [σκεπάσεις (IV. 18 al.)] 18. ἑτέρων B. ἑτέρου Ed.

προσθεὶς τό Ἦν δὲ σάββατον ἐν ᾗ ἡμέρᾳ τὸν πηλὸν ἐποίη Ἰησοῦς.

15 Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι Πῶς ἀνέβλεψ

Περιεργάζονται τῆς θεραπείας τὸν τρόπον, θερμό ὥσπερ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἐκ τῆς βασκανίας ἀνακαίοντες φιλοπευστοῦσι δὲ λίαν, οὐκ ἀγνοοῦντες δὲ ὥς γε
607 A. a *φαίνεται τὸ παράδοξον. πῶς γὰρ οὐκ εὔηθες παντ τοὺς, οἵπερ ἦσαν ὡς αὐτοὺς ἀφιγμένοι ποτὲ τυφλὸν φέροντες, μὴ οὐχὶ πάντως εἰπεῖν τῆς ἀπαγωγῆς τὴν αἰ ὥσπερ δὲ οὐκ ἀρκούντων ἐκείνων εἰς τὸ κατηγορεῖν Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν δι' οἰκείας ἀναγκάζουσι φωνῆς ὁμ γῆσαι τὸ δεδραμένον, χαλεπωτέραν ἔσεσθαι τῆς συκοφα τὴν δύναμιν διὰ τούτου πιστεύοντες. σύνες γὰρ ὅπω διερωτῶσιν ἁπλῶς εἰ τεθεράπευται μόνον, ζητοῦσι δὲ μά*
b *πῶς ἀνέβλεψεν ἀκοῦσαι· τοῦτο δὲ ἦν ἐπακοῦσαι λίαν ἐσ δακότων ὅτι πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλ ἐν τούτῳ γὰρ πᾶσαν κεῖσθαι τοῦ νόμου τὴν παρά ἀσυνέτως ὑπελάμβανον καὶ, τοὺς ἄνωθεν διυβρίσθαι θε σκηπτόμενοι, ἀπασχάλλειν ἤδη δικαίως καὶ χρῆναι ἀπαιτεῖν τὸν λυπήσαντα διεσκέπτοντο.*

Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλ
c καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω.

Δέχονται προθύμως ὥσπερ τινὰ φθόνου τροφὴ ὁμολογίαν τοῦ θαύματος, καὶ ἀσμένως ἁρπάζουσι τῆς αὐτοῦ μανίας τὴν ὑπόθεσιν. ἁπλούστερον μὲν γὰρ ἐξη τὸ συμβὰν ὁ πηρὸς τότε, καὶ κακοήθος σφόδρα φησὶν συντόμοις ὁμολογίαις ἀνυμνῶν ὥσπερ τὸν ἰατρόν·

1. *τό* assumptum ex B. *ἐν ᾗ ἡμέρᾳ* edidi approbante Heyse. *ὅτε τα ἡμέρᾳ* pro more B. *ὅτε* Ed. 3. *ἀνέβλεψας* B. Holst. *ἀνέβλεψ* 9. *ἀπαγωγῆς* B. Ht. *ἐπαγωγῆς* Aub. 26. *καὶ κακοήθος* [*κακόηθες* Migne.] *σφόδρα φησὶν* habent B. inter uncos Aub. Forte legendum *κἀκ*

πλήττεται γὰρ τρόπον τινὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν. ἐκεῖνό γε ὡς εἰκὸς διενθυμούμενος ὅτι πηλῷ καταχρίσας ἀσυνήθει φαρμάκῳ τὸ βλέπειν αὐτῷ παραδόξως ἐξήνυσεν· d ἐκφαντικώτατα δέ μοι δοκεῖ καὶ ἐκ πικρῶν νοημάτων εἰπὼν Πηλὸν ἐποίησε καὶ ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. ὅμοιον γὰρ ὥσπερ ἂν εἴ τις ὑπολάβοι λέγειν αὐτόν Οἶδα μὲν αὐτὸς εἰς φθονούντων ἐρῶν ἀκοὰς, τἀληθὲς δ' οὖν ὅμως οὐκ ἀποκρύψομαι. ἀμείψομαι ταῖς εὐχαριστίαις τὸν ἐμὸν εὐεργέτην, κρείττων ἔσομαι τῆς ἀκαίρου σιγῆς· τιμήσω ταῖς ὁμολογίαις τὸν ἰατρὸν, οὐ περίεργόν μοι τὸν τῆς ἰάσεως ἐπιτηδεύσαντα τρόπον, οὐ σιδήρῳ καὶ ἀνατομαῖς τὸ πρᾶγμα κινήσαντα, οὐ e φαρμάκων καρυκείαις τὸ ὠφελοῦν ἐξαρτύσαντα, οὐ μεθόδῳ χρησάμενον ἐντριβεῖ, ξέναις δὲ μᾶλλον ἐπινοίαις ἰσχύσαντα. πηλὸν ἐποίησε καὶ ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω. ἔστι δέ πως θαυμάσαι καὶ σφόδρα δικαίως τὸν ἄνθρωπον τοῖς περὶ τούτων ῥήμασι καθάπερ τινὰ κορωνίδα χρησίμως τό Βλέπω προστεθεικότα, μόνον γὰρ οὐχὶ κἂν a 608 A. τούτῳ φησίν Οὐ ματαίαν ἀποφανῶ τὴν τοῦ θεραπεύσαντος δύναμιν, οὐκ ἀρνήσομαι τὴν χάριν· ἔχω γὰρ ἤδη τὸ πάλαι ποθούμενον· αὐτὸς ἐγὼ, φησὶν, ὁ καὶ ἐν ὠδῖσιν τυφλὸς, ὁ ἐν ἐμβρύῳ καὶ μήτρᾳ νοσῶν, πηλῷ κατακεχρισμένος τεθεράπευμαι, καὶ βλέπω, τουτέστιν, οὐχ ἁπλῶς ἀνεῳγότα δεικνύω τὸν ὀφθαλμὸν, καλύπτων ἐν βάθει τὸν σκότον, ἀλλ' ὄντως ὁρῶ. ἔχω λοιπὸν ἐν ὄψει τὰ ἐν ψιλαῖς τοπρὶν ἀκοαῖς. ἰδοὺ λαμπρὸν ἡλίου περιαστράπτει με φῶς· ἰδοὺ ξένων θεαμάτων τὸν ἐμὸν ὀφθαλμὸν περιστοιχίζεται κάλλος. ἄρτι μόλις

1. γὰρ assumptum ex B.a. 2. ἐκεῖνοι et διενθυμούμενος (οι) B. ἐκεῖνο et διενθυμούμενος e Cat. ut vid. Aub. γε a. Cat. Harl. δὲ B. Ed. 4. ἐμφαντικώτατα a. εἰπών B. εἰπεῖν Holst. Ed. 6. αὐτὸς emendavit Aub. αὐτὸν B. Ht. deest verbum hoc in a. 8. τῇ εὐχαριστίᾳ a. Cat. Harl. 9. τῇ ὁμολογίᾳ a. 11. τομαῖς a. νικήσαντα a. 13. δὲ om. Migne. 15. Assumpta δέ ex a., σφόδρα ex B. 16. τινὰ κορωνίδα hoc ordine B.a. 17. μονονουχὶ γὰρ a. κἂν τοῦτο B. Ht. emendavit e Cat. Harl. Aub. et ita a. 19. ἤδη assumptum ex a. 20. ὁ καὶ ἐν ὠδῖσιν [ὀδῆσιν B.] τυφλὸς B.a. ἐν ὁδοῖς ἦν ex ὀδῆσιν emendavit Ht. unde ὠδῖσιν e Cat. Harl. ut adnotat ipse restituens, ἦν tamen ex Ht. retinuit, sed ὃς pro ὁ dedit Aub. 21. κατακεχρημένος B. Ht. emendavit e Cat. ut vid. Aub. 23. σκόπον B. σκοπὸν Ht. σκότον emendavit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 25. με emendat Heyse. μαι B. μοι Ht. Ed.

b ἔγνων τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ βλέπω μὲν θεῖον ἐν αὐτῇ π
στράπτοντα ναὸν, ὁρῶ δὲ ἐν μέσῳ τὸ σεπτὸν ὄντως θ
στήριον· κἂν ἐπέκεινα πύλης εὑρεθῶ, ὅλην ἐν κύκλῳ π
θρήσω τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τί μὲν ὄρος ἐστὶ, τί δὲ
ἐπιγνώσομαι. μεταμειβομένου δὲ τοῦ καιροῦ πρὸς ἑσπ
οὐκ ἔτι τὸν ἐμὸν ὀφθαλμὸν τὸ τῶν ἄνω θαυμάτων διαλή
κάλλος, οὐχ ὁ διαφανὴς τῶν ἀστέρων χορὸς, ἀλλ' οὐδ
σελήνης τὸ πάγχρυσον σέλας. καταπλαγήσομαι διὰ τ
Sap. xiii. 5. c τοῦ τεκτηναμένου τὴν τέχνην, ἀπὸ καλλονῆς κτισμάτω
γνώσομαι κἀγὼ τὸν Δημιουργόν. οὐκοῦν ὅσον ἥκ
πλάτος θεωρημάτων καὶ τὴν ἐν λόγοις κομψείαν, τοι
τινὰ ὠδίνει δύναμιν τὸ εἰρημένον, αὐτό τε τό Βλέπω
καὶ τό Πηλὸν ἐποίησε καὶ ἔχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμού
γὰρ ἐξωθεῖται τὸ χαρίεν ἐν θεωρήμασιν, οὐδὲ ὡς κίβ
παραιτεῖται λόγος ὁ παρ' ἡμῖν, τουτέστιν, ὁ ἐκκλησιασ
οὐκοῦν ἀσυκοφάντητον ἀληθῶς τὴν τοῦ θεραπεύσαντ
ναμιν, ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ, διατηρῶν τὰ τοιαῦτά φησ
d ἐπείπερ ἠλεήθη παρὰ Χριστοῦ, παρὰ τοῖς ἱερεῦσι
μενος.

16 Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές Οὐκ ἔστιν οὗτος
Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.

Οὐκ εἶναί φασι ληροῦντες παρὰ Θεοῦ τὸν ᾧ πρό
ἐνεργεῖν δύνασθαι τὰ Θεοῦ, καὶ ἴσῳ δόξης μέτρῳ στε
μενον βλέποντες τῷ πάντα ἰσχύοντι Πατρὶ τὸν Υἱ
e ἐπ' ἀσεβείᾳ μῶμον ἐπιῤῥιπτεῖν οὐκ αἰσχύνονται παρ
αὐτῷ, παρωσάμενοι δὲ τὴν ἐκ τοῦ παραδόξου βοή
οἰκεῖον ἀντεξάγουσι φθόνον τῷ θαυματουργῷ, καὶ κ
ροῦσιν ἀφυλάκτως ὡς πλημμελήσαντος τοῦ μὴ

1. θεῖον ἐν αὐτῇ hoc ordine B. 2. ὄντως assumptum ex B. 4. τί δὲ emendat Heyse. τῇ μὲν—τί δὲ B. τῇ μὲν—τῇ δὲ Holst. Ed. emendavi. αὐτῷ B. Ed. τό—τό B. τῷ—τῷ Ed. 18. ὑπὸ τῶι 23. ἰσομέτρῳ δόξῃ a.c. Cat. Harl. ἴσῳ μέτρῳ δόξης Cord. 24. πάι a. πάντα habent c. Cord. 26. αὐτῷ c. Cord. et ita emendat He B. αὐτὸν Ht. Ed. Abbreviant tamen Catt., αὐτῷ κατηγοροῦντες pe Cord., αὐτοῦ κατηγοροῦντες a.

ἁμαρτίαν. ὅλον δὲ παραλελύσθαι τὸν νόμον ἀσυνέτως πιστεύουσι δι' ἑνὸς δακτύλου κίνησιν ἐν σαββάτῳ τετολμημένην, καίτοι τῆς φάτνης τὸν βοῦν ἀνιέντες αὐτοὶ, καὶ ἐφ' ὕδωρ ἀποκομίζοντες, ἀλλὰ καὶ εἰ πρόβατον εἰς βόθρον a 609 A. ἐμπέσοι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τοῦτο σὺν πολλῇ διανιστάντες σπουδῇ. οὐκοῦν διυλίζουσι τὸν κώνωπα, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς ἐν ἔθει πολλῷ· ἀφρόνως δὲ σφόδρα καὶ λίαν ἀπεγνωσμένως οὐκ ἀποτινύντες τὸ θαῦμα Χριστῷ, οὐδὲ ἐκ τοῦ κατορθώματος, τίς ἂν εἴη λοιπὸν ἐπιγινώσκειν αὐτὸν ἀνεχόμενοι, μικρολογοῦσι διὰ τὸ σάββατον, καὶ ὥσπερ ἁπάσης κατορθουμένης αὐτοῖς ἀρετῆς διὰ μόνου τοῦ ἀργεῖν ἐν σαββάτῳ, τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ὁλοκλήρως ἐκπέμπουσιν, οὐκ εἶναι λέγοντες b αὐτὸν παρὰ Θεοῦ, καίτοι μᾶλλον ἐχρῆν τὸν τῶν ἰδίων κατεξουσιάζοντα νόμων ἤδη παρόντα νοεῖν, καὶ ὅτι φίλον μὲν καὶ αἱρετὸν τῷ Θεῷ τὸ καὶ ἐν σαββάτῳ ἀγαθουργεῖν, καὶ τὸν ἐλέου δεόμενον, τῆς ἐλπίδος οὐκ ἀφεῖναι κενόν. πότε γάρ τις οὐκ ἂν ἐπαινέσαι τὸν τῶν ἀγαθῶν ἐργάτην, ἢ ποῖος τῆς ἀρετῆς κατατυραννήσει καιρός; οἱ δὲ καίτοι τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον θαυμάζοντες Ἰησοῦν ἑλόντα μὲν ἐν σαββάτῳ τὴν Ἰεριχὼ, δρᾶν δὲ τὰ τοῖς νικῶσι συνήθη τοῖς πατράσιν c αὐτῶν διατεταχότα, καὶ παρ' οὐδὲν ὅλως τὸ ἀργεῖν ἐν σαββάτῳ χρῆναι ποιησάμενον, ἐπιφύονται τῷ Χριστῷ, καὶ ὅσον εἰς ἰδίαν κακόνοιαν, οὐκ ἔξωθεῖν ἐπείγονται μόνον τῆς θεοπρεποῦς δόξης αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἁγίοις πρεπούσης ἀποστεροῦσι τιμῆς. εἰκαιομυθεῖν δὲ σφόδρα διὰ μόνης τῆς σφῶν βασκανίας ἀναπειθόμενοι, τὴν ἐπ' ἀσεβείᾳ καταχέουσι ψῆφον τοῦ δικαιοῦντος τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ Πατρὸς ὡς ἡμᾶς ἀφιγμένου.

d

S. Luc. xiii. 15. S. Matth. xii. 11. Ib. xxiii. 24. Jos. vi. 15.

2. τετολμημένον c. Cord. 5. ἐμπέσοι B.a.c. Cord. ἐμπεσεῖ Holst. unde ἐμπέσῃ Aub. διανιστάντες c. Cord. διαναστάντες Ed. 7. γὰρ om. Aub. ἐν prius assumptum ex B. 8. ἀποτιννύντες B. Migne. ἀποτινῦντες Ed. 16. ἐν σαββάτοις a. 19. καίτοι] καὶ ταῦτα a. 22. τὸ ἀργεῖν] τὸ ἐνεργεῖν a. 24. μόνον ἐξωθεῖν ἐπείγονται inverso ordine a. 26. ἀποστερῆσαι a.

Ἄλλοι δὲ ἔλεγον Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοις
σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.

Σμικρὰ μὲν ἔτι καὶ οὗτοι φρονοῦσιν ὡς ἐπ' ἀνθρ
ψιλῷ λαλοῦντες καὶ λογιζόμενοι, πλὴν ἁλόντες τῷ θαύ
Χριστῷ τὸ νικᾶν ἢ νόμῳ χαρίζονται, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς
θεοσημίας ἐπίδειξιν τῆς κατὰ τὸ σάββατον ἀργίας
τιθέντες, ἐν ἀμείνοσιν ὀρθοὶ φαίνονται δικασταί. τὸ
ὅλως τοῦ πλημμελεῖν ὑπεξάγειν, καὶ ἁμαρτίας ἔξω π
e *τὸν ὅτι προσήκοι καὶ ἐν σαββάτῳ τι δρᾶν οὐ παραιτούμ*
πῶς οὐ σφόδρα τοῖς ἐπὶ τῷ σαββάτῳ διωρισμένοις ἀ
πλίζεται; λογισμῷ δὲ ὡς εἰκὸς ἀναγκαίῳ, καὶ πολλὴ
ἑαυτῷ τὴν σύνεσιν ἔχοντι, πρὸς τὸ οὕτω διακεῖσθαι
ζοντες τὰ τοιαῦτά φασι. πρόδηλον μὲν γὰρ καὶ ἀνα
λόγως ὁμολογούμενον, ὅτι τοῖς· τὸν θεῖον παραβλέπ
νόμον, καὶ παρ' οὐδὲν τιθεμένοις τὰ διὰ τῆς ἄνωθεν ψ
διωρισμένα, οὐκ ἂν ἐπιδοίη Θεὸς τὸ δύνασθαί τι πώποτε
ἀξιαγάστων ἐπιτελεῖν. ἀλλ', ὡς Ἰουδαῖοι νομίζουσι, δε
610 A. a *τοῦτο Χριστῷ, καίτοι τὸν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ νόμον λ*
σαντι. οὐκ ἄρα τὸ ἐν σαββάτῳ τι δρᾶν κρατύνει
ἁμαρτίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἀργίας τῆς ἐν αὐτῷ πολὺ δὴ κρείτ
τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐργασίαν [ἀμφιβάλοι τις ἄν]. καὶ γοῦ
S.Matth. xii. 5. *αὐτός που πάλιν φησὶν ὁ Σωτήρ, ἱερᾶσθαι τοῖς λει*
ἐφεῖται κατὰ τὸ σάββατον, καὶ ἀζήμιον ἔχουσι τὴν ἐπὶ τ
σπουδήν, μᾶλλον δὲ τὴν ἀργίαν οὐκ ἀζήμιον. αἰτιά

3. *μικρὰ* a. 4. *λαλοῦντες καὶ λογιζόμενοι*] *φρονοῦντες ταῦτα καὶ λ μενοι* a. *ἁλόντες τῷ* [*αλλοντεστω* Cod.] *θαύματι—καὶ* exhibet Heyse ex *λῶντες τῷ* exhibuit et *ἢ* omisit Holst. Lacuna in Ed. Quorum verborui habet a., qui transponit et ita dat: *πλὴν ὀρθοὶ φαίνονται δικασταὶ τὴν ἀ θεοσημίας* &c. 11. *λογισμῷ δὲ ὡς εἰκὸς ἀναγκαίῳ* edidi. *λογισμῷ δὲ ἀ ἀναγκαίως* B. *λογισμῷ δὲ ἀναγκαίῳ* abbrevians a. *οἱ δὲ ὡς εἰκὸς λογισμῷ ἀν* Ed. 12. *ἔχοντα* B. Ht. *ἔχοντι* emendavit Aub. 14. *παραβαίν* Cat. Harl. 18. *τοῦτο*] + *τῷ* a. *λυπήσαντι* B. Ht. *λύσαντι* Aub. Harl. et ita a. 20. *ἀργίας—ἐργασίαν* edidi. *ἀργίαν τῆς* [*τις* Ht.] *ἐ πολὺ δὴ τὸ κρείττονα τὴν ἐπ' ἀγαθὸν ἐργασίαν* B. Ht. *ἀργίαν τίς ἐν αὐτῷ π λέγοι κρείττονα τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς ἐργασίας* emendavit Aub. *ἀλλὰ τῆς ἐν αὐτῷ πολύ τι κρείττων ἡ ἐπ' ἀγαθοῖς ἐργασία* a. Statim [*ἀμφιβάλοι τις ἄν*] sensu ut videtur exigente.

γὰρ μέν τίς αὐτοὺς βουθυτεῖν ἑλομένους κατὰ τὸ σάββατον, ἢ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων θυσιῶν ἐπιτηδεύοντας τρόπους; ἐγκαλέσαι μὲν πάλιν μᾶλλον εἰκότως εἰ μὴ δρῷεν ἃ χρῆν, καὶ b τοῖς τῆς λατρείας νόμοις ὠφείλετο. ὅτε τοίνυν τὰ ὑπὲρ τῆς τινων σωτηρίας κατὰ νόμον καθοσιούμενα ἀδιακωλύτως καὶ ἐν σαββάτῳ πρὸς τὸ θεῖον ἀναβαίνει θυσιαστήριον, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον ἐπιτελοῖτο πρεπωδέστερον ἡ εἰς ἄνθρωπον χάρις, δι' ὃν τὸ θαῦμα καὶ ἐν σαββάτῳ δεκτόν; λογισμῷ τοιγαροῦν τῷ πρέποντι πρὸς τὸ κρίνειν ἄριστα κεκλημένοι τῶν c Ἰουδαίων τινὲς, καὶ μόλις τῆς τῷ ἔθνει προσούσης ἀμαθίας τὴν ἀχλὺν τῶν τῆς διανοίας ὀμμάτων ἀποπεμψάμενοι, τὴν τοῦ Σωτῆρος θαυμάζουσι δόξαν, εἰ καὶ οὔπω σφόδρα καλῶς· ἐλάττονα γὰρ ἤπερ ἐχρῆν λαλοῦσι περὶ αὐτοῦ, ἀποσχίζονται δὲ τῶν ἑτοίμως κατακρινόντων αὐτόν. οἱ μὲν γὰρ ἀνοσίως φθόνῳ τὸ νικᾶν ἢ λογισμῷ διδόντες τῷ πρέποντι, καὶ τὸ μηδαμόθεν ἐγκαλεῖσθαι πεφυκὸς εἰς παρανομίας δέχονται δύναμιν· οἱ δὲ τῇ φύσει τοῦ πράγματος ἐνορῶντες ὀρθῶς, τῆς ἐκείνων μωρίας καταδικάζουσιν. d

Εἰκὸς δὲ δήπου καὶ ἕτερόν τι κατορθοῦν ἑλομένους εἰπεῖν τό Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; ὅλῳ γὰρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, συναθλεῖν ἐπείγονται τῷ τῶν ἁγίων θεσμῷ. εἰ γὰρ ὅλως ἐξεῖναι, φασὶν, ἐπιτρέψομεν, καὶ τοῖς εἰωθόσι πλημμελεῖν τοῖς ὑπὲρ λόγον ἐπισεμνύνεσθαι, καὶ θαυμάτων ὁρᾶσθαι αὐτοὺς δημιουργοὺς, τί τὸ κωλύον ἔτι φανεῖται τοὺς φιλεγκλήμονας τῆς τῶν προφητῶν πληθύος κατηγορεῖν, ἢ καὶ αὐτῷ λοιπὸν ἐπιφύεσθαι τῷ μακαρίῳ Μωυσεῖ, καὶ ἐν μηδενὶ ποιεῖσθαι λόγῳ τὸν οὕτω σεπτὸν, εἰ e καὶ ἐπὶ τοῖς ἁπάντων ἀρίστοις μαρτυροῖτο κατορθώμασιν; οὐκοῦν καὶ αὐτοὶ συναγορεύουσι τῇ τῶν πατέρων δόξῃ διὰ Χριστὸν, πρόφασιν ὥσπερ τινὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀγάπης καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ δεξάμενοι.

8. λογισμῷ τοιγαροῦν hoc ordine B. 9. κεκλημένοι B. κεκλιμένοι Holst. Ed.
10. προσούσης B. πρεπούσης Ht. Ed. 14. ἀνοσίως B.a. ἀνοσίῳ Ht. Ed.
22. θεσμῷ B. Ht. ἐσμῷ emendavit ut adnotat ipse Aub.

17 Λέγουσιν οὖν πάλιν τῷ τυφλῷ Τί σὺ λέγεις περὶ αὐτοῦ
ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;

Παραπαίειν νομίζουσι τοὺς τὰ δίκαια κρίνειν προθι
611 A. a *μένους· ἐπιλελῆσθαι δέ μοι δοκοῦσι παντελῶς τοῦ λέγ*
Cf. Deut. i. 16. *Κρῖμα δίκαιον κρίνατε, προκατειλημμένοι δὲ ὥσπερ τοῖς*
φθόνου δεσμοῖς, φωνῆς ὅλως ἐπαΐειν τιμώσης Χριστὸ
ἀνέχονται, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ τῶν αὐτοῖς πολεμιωτάτω
τῶν παραδόξων συνειπεῖν θέλοντα παραιτούμενοι, καὶ
τῆς ἑαυτῶν φροντίσαντες κεφαλῆς παρατρέπουσιν ἀλα
τοὺς λόγους ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τεθεραπευμένος, κ
πολλάκις ἀκουσθὲν ἐρωτῶσιν εἰσαῦθις, προκεκληκότες
ἤδη φαῦλόν τε καὶ ἁμαρτωλὸν τὸν ἐνεργήσαντά τι κατ
b *σάββατον· οἰόμενοι δὲ διὰ τοῦτο καταδικάσειν αὐτοῦ*
αὐτοῖς τὸν τυφλὸν, καὶ ταῖς παρ' αὐτῶν ἀκολουθήσειν
ναῖς, τὰς μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῇ χαριστη
εὐχὰς περιστείλαντα, δεδιότα δὲ καὶ τὴν παρ' ἐκείνων
καταπεφρικότα, κατηγορήσειν εὐκόλως ὡς παροινήσαντ
νόμῳ διὰ τὸ σάββατον. πονηρὸς μὲν οὖν τῶν Φαρισα
λογισμὸς, ὅτι δὲ ἀμαθὴς οὐκ ἀμφίβολον. τί γὰρ ἂν ἠδ
c *τοῦ παραδόξου τὴν δύναμιν ἑνὸς ἀχαρίστου φωνή; ἢ*
οὐκ ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ φανεῖται Χριστὸς εἴπερ ἐνικήθ
φόβῳ τὸ τυχὸν ὁ τυφλὸς, καὶ τὸ ὑπομεῖναί τι τῶν εἰωθ
λυπεῖν παραιτούμενος τὴν χάριν ἠρνήσατο; ἀλλὰ δειν
τὸ πείθειν ὁ φθόνος τοὺς ὠδίνοντας αὐτὸν πρὸς τὸ
ἐπείγεσθαί τι θερμῶς, κἂν ἔχῃ πολὺ τὸ γελᾶσθαι δικ
ἀπηλλαγμένος δὲ τῶν τοιούτων ὁ νοῦς, λογισμοὺς
ἀσυνέτους διαπηδᾷ, ἀθόλωτον δὲ τὸ οἰκεῖον ἀεὶ διασ
κάλλος, φέρεται κατ' εὐθὺ τοῦ πρέποντος, καὶ τῶ

1. *αὐτοῦ* B. *σεαυτοῦ* Holst. Ed. 7. *τινὰ τῶν αὐτοῖς* emendavi. *αὐτοῖς τ* *αὐτοῖς* B. Ed. Statim *πολεμῶτατῶν* B. *τὸν τῶν παραδόξων* edidi. *το τῶ* *δόξων* B. *τὸ παράδοξον* Ed. *παράδοξον* Migne. 11. *προκεκληκότες* B *κεκληκότες* Ht. Ed. 12. *τι* assumptum ex B. 13. *καταδικάσειν* B., qui *καταδικάζειν* (σ superscr.) exhibet. *καταδικάζειν* Ed. 19. *τί γὰρ ἔμελλεν* *τοῦ παραδόξου σημείου τὴν* a.

ἀληθείας ὅρων οὐκ ἀποφοιτᾷ. δείλαιοι τοιγαροῦν καὶ ἀλαζόνες οἱ Φαρισαῖοι, τοὺς μὲν ὀρθὰ καὶ φρονεῖν ἑλομένους καὶ d λέγειν, παραπαίειν ἡγούμενοι, ἐπαναγκάζοντες δὲ καὶ ἃ μὴ θέμις εἰπεῖν περὶ τοῦ παραδόξως εἰς τὰ παρ' ἐλπίδα καλέσαντος τὸν ἕτοιμον μὲν εἰς εὐχαριστίας, ἐγγὺς δὲ ἤδη λαμπρᾶς ἐπιγνώσεως διὰ τοῦ παραδόξου γεγενημένον.

Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι προφήτης ἐστίν.

Ὀξὺ κατὰ καρδίας δέχονται βέλος οἱ τὸν ὀρθὸν μὲν καὶ δίκαιον οὐ προσιέμενοι λόγον, μόνον δὲ τὸ τῷ φθόνῳ δοκοῦν e θηρᾶσθαι σπουδάζοντες· "Οὐ γὰρ ἐπιτεύξεται δόλιος θή- Prov. xii. 27. "ρας," κατὰ τὸ γεγραμμένον. περιτρέπεται γὰρ αὐτοῖς εἰς τὸ παρὰ γνώμην τὸ σπούδασμα, καὶ πολὺ τῆς ἐλπίδος ἐσφάλησαν ἀδοκήτως ἀκούσαντες Ὅτι προφήτης ἐστί. συμφρονεῖ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἄριστά γε ποιῶν ὁ τεθεραπευμένος. οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἀσυνέτως τὴν τοῦ πράγματος φύσιν διεσκεμμένοι, ἄνθρωπον ἁμαρτωλὸν μηδὲν τῶν τοιούτων δύνασθαι δρᾷν ἀποφαίνονται· ὁ δὲ ἐφ' ᾧ τὸ θαῦμα τετέλεσται, μονον- a 612 A. ουχὶ τὴν ἐν ἐκείνοις γνώμην ἰχνηλατῶν, προφήτην εἶναί φησιν, οὔπω μὲν ἀκριβῶς τίς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐκμαθὼν, τετριμμένῳ δὲ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀκολουθήσας πράγματι. ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐν ἔθει προφήτας ἀποκαλεῖν τοὺς τερατουργοὺς, ὡς ἐφ' ἁγιότητι μαρτυρουμένους διὰ τοῦτο παρὰ Θεοῦ. ὅνπερ οὖν τρόπον ἐκεῖνοι ποιοῦντες ὀρθῶς οὐκ αἰδοῖ τῇ περὶ τὸ σάββατον τὸ τῆς θεοσημείας ἀτιμάζουσι μέγεθος, διά τε b τοῦτο καὶ ἁμαρτίας ἀνυπαίτιον παντελῶς εἶναί φασι τὸν ἐνεργήσαντα· τὸν αὐτὸν οἶμαι καὶ οὗτος τρόπον τὴν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ σμικρολογίαν παρωσάμενος, τὴν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀπονέμει δόξαν τῷ τὸ βλέπειν δωρησαμένῳ, ὃν καὶ ἐν

9. μόνον emendat Heyse. μόνος B. μόνῳ Ed. τὸ ass. ex B. 11. περιτρέπεται B. παρατρέπεται Holst. Ed. 15. οὐκ ἀσυνέτως τὴν τοῦ πράγματος φύσιν hoc ordine B. οὐκ ἀσυνέτως post φύσιν tr. Ed. 22. ὡς ἐφ' ἁγιότητι emendat Heyse. ὡσεπαγι ὅτι τι B. ὡς ἐπάγειν ὅτι τι Ht. ὡς (nec plura addens) e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. Post Θεοῦ autem, verba ὅτι ἀγαθοί εἰσιν e Cat. Harl. addidit Aub. et ita a.

τῇ τῶν ἁγίων τάξει τιθεὶς, προφήτην ἀποκαλεῖ. δοκεῖ
μοι λοιπὸν οὐ σφόδρα τῶν νομικῶν μεταποιεῖσθαι διατ
μάτων. οὐ γὰρ ἂν ἐθαύμασε τοσοῦτον αὐτὸν, οὐδ' ἂι
προφήτου τάξει παρεδέξατο τὸν ἰατρὸν, καίτοι παραλ
c τὸν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ δοκοῦντα θεσμόν. ὠφελημένος
ἄρα τῷ θαύματι, καὶ πρὸς ἕξιν ἤδη τῆς Ἰουδαίων
κρείττονα διαβεβηκὼς, τῷ θαυματουργῷ τὸ χρῆναι ν
ἀπονέμει νομικὴν ἐπιτήρησιν ἀνυπαίτιον παντελῶς τὴν
ἀγαθοῖς ποιουμένῳ παράβασιν.

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν
ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
19 βλέψαντος καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες Οὗτός ἐστιν ὁ
d ὑμῶν ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν β
ἄρτι;

Οὐκ ἐᾷ πιστεύεσθαι τὸ πᾶσιν ὁμολογούμενον δριμὺ
ἐν αὐτοῖς ὁ κατὰ τοῦ θεραπεύσαντος φθόνος, καὶ τῷ
μανίας οἴστρῳ τυραννούμενοι μικρὰ μὲν κομιδῇ τῆς ἀλη
φροντίζουσι, ψευδηγορεῖν τε κατὰ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν μ
πρώτοις ἐξεβιάζοντο τὸν τυφλὸν, οὐδὲν δὲ ἧττον νυνὶ
e τοὺς τεκόντας αὐτὸν εἰκαιοπονοῦντες ἁλίσκονται, πρὸς
τοὐναντίον ἐκβεβηκότος τοῦ πράγματος. περιττοτάτη
σφόδρα τὴν πεῦσιν προσάγουσι τοῖς γεγεννηκόσι τὸν
θρωπον, καί μοι δοκοῦσιν ἐξ ἀμέτρου δυσβουλίας καὶ
δι' αἰδοῦς αὐτοῖς ὄντα καὶ σφόδρα συνηγορούμενον ἀτιμ
Supra ver. 13. νόμον. ἦγον μὲν γὰρ οἱ γείτονες, καθὰ γέγραπται, '
"ποτε τυφλὸν," καὶ τοῖς ταῦτα διερωτῶσι νυνὶ παρα
σαντες πάντως δήπου καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη διήγγελ
καὶ ὅτι νῦν ἀνέβλεψεν ἐμαρτύρουν. εἶτα τοῦ νόμου σ
613 A. a ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων ἀληθὲς εἶναι
Deut. xix. 15.

8. τὴν B. τοῖς Holst. Ed. 10. ἐπίστευσαν] + οὖν Aub. 11. Ht. ὅτου emendavit Aub. 13. λέγετε B. ἐλέγετε Ht. Ed. 20. πονοῦντες ἁλίσκονται B. Ht. εἰ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν ματαιοπονοῦντες e Cat. Harl. notat ipse Aub. et ita a., qui tamen et ἁλίσκονται exhibet.

ῥῆμα διηγγελκότος, οὐ δύο μόνον καὶ τριῶν ἀκυροῦντες ἐκμαρτύρησιν, ἀλλ' ὡς εἰκὸς καὶ πλειόνων, ἐφ' ἑτέρους ἔρχονται τοὺς γονεῖς τοῦ τεθεραπευμένου, πρᾶγμα ποιοῦντες παράνομόν τε καὶ ἀμαθές. ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ὁ νόμος, ὅτε τι τῶν ἐν οἰκείαις ἡδοναῖς ἐξανύειν ἐπείγονται. ἐπειδὴ γὰρ ἐδυσώπει καὶ οὐχ ἑκόντας ἤδη τὸ θαῦμα μαρτυρούμενον διά τε τῆς γειτόνων καὶ διὰ τῆς τοῦ θεραπευθέντος φωνῆς, προσεδόκησαν ἀναπείθειν δύνασθαι τοὺς ἐρωτωμένους παρ' b οὐδὲν μὲν ποιήσασθαι τὴν ἀλήθειαν, εἰπεῖν δὲ μᾶλλον τὰ κατὰ γνώμην αὐτοῖς. ὅρα γὰρ ὅπως ἐμβριθέστερόν πως αὐτοὺς διερωτῶντές φασιν Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; μόνον γὰρ οὐχὶ τὰ πάνδεινα δρᾶν εἰς αὐτοὺς διισχυρίζονται, καὶ ἀμέτρῳ καταπτοοῦσι δείματι πρὸς ἐκεῖνο καλοῦντες ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ βίας ὅπερ ἀκούειν ἤθελον. τοῦτο δὲ ἦν τό Οὐκ ἐγεννήθη τυφλός. εἷς γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ δυσσεβὴς ὁ σκοπὸς, τὴν ἐπὶ Χριστῷ τῶν c ὄχλων παραλῦσαι διάληψιν, καὶ ἀνατρέψαι τῶν ἤδη τεθαυμακότων τὴν ἀγνώμονα πίστιν. ὅνπερ δὲ τρόπον οἱ πόλιν τινὰ τῶν εὐτυχεστάτων ἐξελεῖν σπουδάζοντες, κύκλῳ μὲν ἅπασαν περιθέουσι, παντοδαποῖς δὲ αὐτὴν ἐκπολιορκοῦσι τρόποις, ποτὲ μὲν διορύττειν τὰς ὑποβάθρας ἐπείγονται, ποτὲ δὲ τοῖς πύργοις τὰς ἐκ τῶν ἑλεπόλεων ἐφιστᾶσι πληγάς· οὕτω καὶ οἱ πάντολμοι Φαρισαῖοι ταῖς σφῶν αὐτῶν δυστροπίαις πολιορκοῦσι τὸ θαῦμα, καὶ τρόπον οὐδένα δυσσεβείας καταλιμπάνουσιν. ἀλλ' οὐκ ἦν τὸ πᾶσι διεγνωσμένον ὡς d ἔωλον ἀποκρούσασθαι, καὶ τὸ πολλοῖς ἤδη τεθαυμασμένον εἰς ἀφανεστέραν καταστρέψαι διάληψιν.

1. οὐ δύο μόνον] αὐτοὶ οὐ δύο μόνων a. 2. πλειόνων] + τῶν παραστησάντων αὐτοῖς τὸν τυφλὸν (ex 612 e supra) e Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. et ita a. 3. ἔρχονται] ἄρχονται B. γονεῖς B.a. συγγενεῖς Ed. 7. τῆς prius] + τῶν Holm. Ed. 11. αὐτοὺς assumptum ex B. διερωτῶντας B. 15. ἦν prius] ἐστι a. 16. ἐπὶ] + τῷ a. 17. παραλῦσαι διάληψιν] διαλῦσαι ὑπόληψιν a. 19. εὐτυχεστάτων emendat Heyse. desunt haec in a. 25. καταλαμβάνουσιν Ht. Ed. καταλιμπάνουσιν emendavit ut adnotat ipse Aub.

20 Ἀπεκρίθησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον Οἴδαμεν ὅτι οὗτός
21 ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπε
οἴδαμεν, ἢ τίς ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμεῖ
e οἴδαμεν· αὐτὸν ἐρωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει αὐτὸς περὶ
λαλῆσαι.

Ὁμολογοῦσιν ὡς ἀληθὲς, τὸ μηδαμόθεν ἀμφίβολο
ἐφ' ᾧπερ εἰκὸς ἦν ὑπομεῖναι τῶν ἀβουλήτων οὐδέν· ε
μὲν γὰρ τὴν ἰδίαν φάσκουσι γονὴν, καὶ τῆς ὠδῖνο
ἀρνοῦνται τὸ γνήσιον, συνετέχθη δὲ ὅτι τῷ πάθει λέ
σαφῶς· ἀναδύονται γεμὴν τοῦ θαύματος τὴν ἐξήγησι
τοῦ πράγματος φύσει τοῦτο βοᾶν ἐπιτρέποντες, καὶ
614 A. a *μᾶλλον πρεπωδέστερόν πως εἶναι διαβεβαιούμενοι τό*
τρόπον τεθεράπευται, λέγειν τῷ ἰδίῳ γεννήματι· δει
πως ἐστιν εἰς τὸ ἀποστῆσαι τοῦ πρέποντος ὁ ἐπὶ κ
φόβος. διὸ δὴ τὴν τῶν Φαρισαίων ὠμότητα καταφρίττ
Sir. iv. 28. *οὐ τετηρήκασι τοῦτό που καλῶς εἰρημένον "Ἕως θα*
" ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας." εἰκὸς δὲ δή τι
αὐτοὺς ἕτερον· δειλὸς γὰρ ὁ πένης πανταχῇ, καὶ τὸ
βλέπειν δύνασθαί τισιν ἐξ ἀχρηματίας παραιρούμενος,
b *φεύγει πολλάκις εἰς ἀβούλητον σιωπὴν καὶ τὴν ἐξ ἀ*
ἀνεξικακίαν. ὡς γὰρ ἤδη διαρκῶς τῷ τῆς πτωχείας
συντετριμμένος, ὡς τὸ καὶ ἑτέροις καταφορτίζεσθαι
ἀποναρκᾷ. τοιοῦτόν τι παθεῖν ὑποτοπητέον τοὺς τε
τὸν τυφλὸν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα σὺν ἀκολουθίᾳ
πρόεισιν ὁ λόγος αὐτοῖς. τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι τὸν ἐξ
δήπου πάντως μᾶλλον αὐτοῖς καὶ οὐχὶ τῷ γεννηθέντι π
δέστερον ἀναθείη τις ἂν, τὸ γεμὴν εἰδέναι τὸν ἰατρὸ
πάντως τοῖς γεγεννηκόσιν, εἴη δ' ἂν μᾶλλον ἁρμοδι
c *τῷ διὰ πείρας ἔχοντι τὴν ἀπὸ τοῦ θαύματος χάριν.*

5. λαλῆσαι B. [L. vide Tisch.] λαλήσει Ed. 7. ἦν εἰκὸς inverso
8. ἰδίαν] + φύσιν B. Holst. omisit ut adnotat ipse Aub. 11. αὐτ
Harl. 13. τῷ ἰδίῳ γεννήματι ante τό Τίνα transp. a. 16.
B. τὸ Ed. 19. παραιρούμενος B.a. παραιτούμενος e Cat. Harl. Aub.,
apographum suum παραμαρούμενος exhibere. 26. οὐχὶ a. οὐ Ed.

ἅπερ ἴσασιν ὁμολογοῦσι σαφῶς, ἅτε δὴ καὶ τῷ πρέποντι πρὸς τοῦτο καλούμενοι· ὅπερ δὲ ἦν ἀληθέστερον ἐκείνου εἰπεῖν, ὡς ἀκριβεστέραν ἔχοντα τὴν γνῶσιν, τοῦτο παρακαλοῦσι διδάσκειν. οὐκ ἀθεεὶ δέ μοι δοκοῦσι τοῖς ἑαυτῶν ἐπενεγκεῖν λόγοις, τό Ἡλικίαν ἔχει. κατηγορεῖ γάρ πως καὶ τοῦτο τῆς τῶν Φαρισαίων ἀνοσιότητος. εἰ γὰρ ἔχει τὸ δύνασθαι φρονεῖν ἀπό τε τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἡλικίας ὁ πρὸς τὴν ἀνάβλεψιν κεκλημένος, ὅταν λέγῃ τὸ θαῦμα, καὶ τίς ὁ d
ἐπ' αὐτῷ γέγονε τρόπος, οὐκ ἐκ μειρακιώδους ἐρεῖ τῆς φρενὸς, ἀλλ' ἐκ νοῦ βεβηκότος τε ἤδη καλῶς, καὶ συναγορεύειν οἷς ἂν ἐθελήσαι τυχὸν ἰσχύοντος. συμβήσεται δὴ οὖν ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐντεῦθεν ἀναιδεστάτην ὁρᾶσθαι τῶν Φαρισαίων τὴν ἀπείθειαν. ἰδοὺ γὰρ οὔτε τοῖς γείτοσιν, οὔτε αὐτῷ πιστεύουσι τῷ τυφλῷ, καὶ οὐκ ἐξ ἁπαλῆς τρόπον τινὰ ταυτὶ λέγοντι φρενὸς, οὔτε μὴν ἐκ μειρακιώδους διανοίας ἐπὶ τὸ ψευδηγορεῖν εὐκόλως κατολισθαίνοντι, ἀλλ' ἡλικίαν ἔχοντι τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις προξενοῦσαν μὴ ἀγνοεῖν. e

Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη 22
γὰρ συνετίθεντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἐάν τις ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι ἀποσυνάγωγος γένηται.

Καλῶς καὶ πρεπόντως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ταῖς τῶν Φαρισαίων κεφαλαῖς ἐπιφέρει τὸ οὐαί· "Οὐαὶ γὰρ S. Luc. xi. 52.
"ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως·
"αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε." a 615 A.
ἐπαθρείτω γὰρ πάλιν ὁ θεοφιλὴς εἰ μὴ τοῖς εἰρημένοις τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἕψεται κάλλος. οὐδὲ γὰρ ἂν διαψεύσαιτό ποτε

3. ἔχοντι a. 4. ἀθεεὶ B.a. ἀθεὶ Ed. Statim μοι δὲ inverso ordine B. ἑαυτῶν Ed. favente Niketa. σαυτὸν B. 5. κατηγορεῖτε B. 9. ἐρεῖ emendavit e Cat. Harl. Aub. et ita a. ἔδει B. Ht. 10. καὶ edidi ex a. et ita voluit Heyse. καὶ ἃ B. Ed. 11. ἐθελήσαι τυχὸν edidi. ἐθελήσαι τοὐχὸν B. ἐθελήσῃ τυχὸν a. 12. τῶν Φαρισαίων τὴν hoc ordine B. 14. καίτοι a. 17. προσξαινοσι B. emendavit Ht. 21. ὁ alt. assumptum ex B. 22. οὐαί prius assumptum ex B. 26. ἕψεται emendat Heyse. ἕψεται B. ὄψεται Ht. Ed. οὐδὲ B. οὐ Ed. διεψεύσεται B. διαψεύσεται Ht. διαψεύσαιτο Aub.

Χριστός. ἰδοὺ γὰρ πρὸς τῷ μηδένα διδάσκειν ἐπεί
τὸν περὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ λόγον, καὶ τοὺς σι
δυναμένους ἐκ τῆς τῶν κατορθουμένων λαμπρότητος
λίκτῳ καταπτοοῦσι φόβῳ, καὶ σκληρὰν ἐπιτιθέντες ἀν
τὴν ἐκ τῆς σφῶν ἀγριότητος, ὁμολογεῖσθαι διακωλύου
b ἐξ αὐτῶν ὁρᾶσθαι τῶν παραδόξων οὐκ ἀτονήσαντα.
σύνακτον γὰρ ποιοῦντες τὸν εὐγνώμονα, διά τε τοῦτο
τὸ πιστεύειν εὔκολον, οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ δείλαιοι, ἀλλα
δὲ τρόπον τινὰ τοῦ Θεοῦ τὸν Θεῷ κολλώμενον ἐπ' ἐξο
αὐτοῖς καὶ αὐτὸν ἀναπείθειν τὸν ἁπάντων Κύριον συνε
τὴν γενέσθαι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς κατὰ πάντων μ
ἀπολογεῖται γεμὴν ὁ θαυμάσιος Εὐαγγελιστὴς, κα
φόβῳ νενικῆσθαί φησι τοὺς ἐρωτωμένους, οὐκ ἐθελη
c διὰ τοῦτο εἰπεῖν ὡς τὸν ἐξ αὐτῶν γεγονότα τεθεράπε
Χριστὸς, ἵνα τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας ἀπογυμνώσ
μέγεθος φανερὸν καταστήσῃ καὶ τοῖς μετ' αὐτούς. τ
ἂν γένοιτο τῶν τοιούτων ἀπανθρωπότερον, οἵ γε καὶ τι
ὁρίζουσι τοῖς εὐγνώμοσιν, ἄγουσι δὲ πρὸς τὸ κολά
δεῖν τοὺς συνέντας ὅλως τὸν διὰ νόμου καὶ προ
κηρυττόμενον. οὐκ ἀγνοηθεῖσαν δὲ τοῖς ἁγίοις προ
τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνόσιον σκέψιν, ἐκ τῶν ἱερῶν γραμ
εὑρήσομεν. διὰ γὰρ Ἡσαΐου φησὶν ὁ καρδίας καὶ ν
Heb. iv. 12. d ἐρευνῶν, "διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνε
"ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐ
Ib. 13. "καρδίας, ᾧ πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα" ἐστίν
Es. xxx. 1. "τέκνα ἀποστάται, τάδε λέγει Κύριος Ἐποιήσατε
"καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, συνθήκας καὶ οὐ διὰ τοῦ Πνεύματό
"προσθεῖναι ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίας." ὁ μὲν γὰρ λέγ
1 Cor. xii. 3. Κύριος Ἰησοῦς, ἐρεῖ δήπου πάντως ἐν Ἁγίῳ Πνεύματ
τὴν τοῦ Παύλου φωνήν· μελετήσας δέ τις τὸ ἐναντί
ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι· πόθεν; λαλήσει δὲ μᾶλλον ἐν Ι

12. θεσπέσιος a. 27. καὶ alt. om. Aub. 28. ἁμαρτίας B ἁμαρτίαις Holst. Ed. (Alex.)

βούλ. οὐκοῦν, οὐ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἱ τῶν Ἰου- e
δαίων συνθῆκαι, προσετίθεσαν γὰρ ἁμαρτίας ἐφ᾽ ἁμαρτίαις,
αὐτοὶ μὲν πρὸ πάντων τὸν ἐκ τῆς ἀπειθείας ὄλεθρον ταῖς
ἑαυτῶν ἐπισύροντες κεφαλαῖς, παραπέμποντες δὲ καὶ εἰς
ἑτέρους διὰ τοῦ κωλύειν αὐτοὺς ὁμολογεῖν τὸν Χριστόν·
δυσσεβείας μὲν γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀνάμεστον ὄντως τὸ
ἐγχείρημα, πλὴν ἀνηνύτῳ πράγματι σφαλερῶς ἐγκειμένους
διαγγέλλει λέγων ὁ ψαλμῳδός "Κύριε ἐν ὀργῇ σου συντα- Ps. xx. 10–12.
"ράξεις αὐτοὺς, καὶ καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ, τὸν καρπὸν a 616 A.
"αὐτῶν ἀπὸ γῆς ἀπολεῖς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἱῶν
"ἀνθρώπων· ὅτι ἔκλιναν εἰς σὲ κακὰ, διελογίσαντο βουλὴν
"ἣν οὐ μὴ δύνωνται στῆναι." ἴσχυσαν γὰρ οὐδαμῶς τὴν
θεομάχον κρατῦναι βουλὴν, καίτοι πολλάκις καὶ διὰ μυρίων
ἐπιχειρήσαντες τρόπων ἀφανίσαι τὴν δόξαν Χριστοῦ. διὸ
καὶ τέθεινται νῶτος, τουτέστιν, ἐκ προσώπου γεγόνασι, καὶ Ib. 13.
ἐξ ὀφθαλμῶν τοῦ πάντων Δεσπότου, δικαίως ἀκούοντες
"Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ᾗ Es. l. 11.
"ἐξεκαύσατε." b

24 Ἐφώνησαν οὖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ δευτέρου ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν.

Ἀποστῆσαι τῆς εἰς Χριστὸν εὐφημίας τὸν ἄνθρωπον οὐκ
ἰσχύσαντες, ἑτέρῳ πρὸς τούτῳ μεθοδεύειν ἐπιχειροῦσι λόγῳ,
καὶ χρηστῷ τρόπον τινὰ τῷ δελεάσματι πρὸς τὸν οἰκεῖον
καθέλκειν ἐπείγονται σκοπὸν, τὸ δὲ μηδ᾽ ὅλως μεμνῆσθαι c
Χριστοῦ, μήτε μὴν ἀνακηρύττειν αὐτὸν ὡς ἰατρὸν, διὰ
πολλῶν ἀναπείθειν ἐκμηχανώμενοι λόγων, πανουργότατα
λίαν χρῆναι μὲν δόξαν ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ διὰ τὸ θαῦμά
φασιν, εὐσεβεῖν ἐν τούτῳ πλαττόμενοι, συνδιακεῖσθαι γεμὴν

2. προσετίθεσαν B. προσετέθησαν Holst. Ed. 10. ἀπὸ] + τῆς Ht. Ed. 12. στῆσαι emendans ut adnotat ipse Aub. (Vat.) 16. ἀκούοντες assumptum ex B. 19. τὸν ἄνθρωπον ἐκ δευτέρου hoc ordine B. 20. οὗτος ὁ ἄνθρωπος B. ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος Ht. ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος οὗτος Ed.

καὶ πιστεύειν αὐτοῖς ἐπιτάττουσι, κἂν τῆς ἀνωτάτω τ
ἀσεβείας ἁπτόμενοι ἁμαρτωλὸν εἶναι λέγουσι τὸν ἐπ' ὀ
τῆς ἁμαρτίας ἐπιδημήσαντα. καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τοῦτο
d φαντίας οὐδεμίαν παντελῶς παρακομίζουσι τὴν ἀπό
περιαυτιζόμενοι δὲ καὶ φρονοῦντες ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα
ἐξαίσιον δι' αὐτὸ δὴ καὶ μόνον τὸ ἡγεῖσθαι λαῶν τ
προσώπων περιφανείᾳ τὴν πίστιν χαρίζεσθαι, καὶ καθά
ὀφλήματος τάξει καταθέσθαι διακελεύονται. τὸ γάρ
οἴδαμεν, τὴν ἀσύγκριτον ὠδῖνον ὑπεροψίαν ἁλώσεται
γε τοῖς τὸν ἑαυτῶν λανθάνοντα βασανίζουσι νοῦν.
ἔστι κἀντεῦθεν οὐ μετρίως ἀποθαυμάσαι τὸν τῶν Ἰοι
ἀπόπληκτον νοῦν. ἀνατιθέναι γὰρ τῷ Θεῷ τὴν ἐ
e παραδόξῳ προστάττοντες δόξαν, ἅτε δὴ καὶ μόνῳ
τοιούτων ἐργάτῃ, τὸν ἐξ οἰκείας ἰσχύος ἐνεργήσαντα [τ
Θεοῦ κατακρίνουσι, καὶ οὐχ ὅπως αὐτοὶ μόνοι οἱ τά
συμφρονεῖν δὲ καὶ ἑτέρους ἐπαναγκάζουσι· μόνῃ δὲ γ
τῇ ἑαυτῶν ἀπονέμοντες τὸ εἰδέναι σαφῶς ὡς ἁμαρτωλ
Χριστὸς, ἀγνοοῦσιν ὅπως τὰ χείριστα τῆς οἰκείας κ
ζουσι κεφαλῆς. πολὺ γὰρ ταῖς νομομαθείαις ἐπαυχεί
θότες, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀφορήτως ἐπισοβαρευόμενοι γράμ
μείζονα δὴ πάντως ἀποτίσουσι δίκην ὡς ἐξὸν μὲν εἰδε
617 A. a ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον διά τε νόμου καὶ τῶν προ
πολυειδῶς ἐκτυπούμενόν τε καὶ βοώμενον, αὐτόκλητον
πολλῆς ἄγαν τῆς ῥᾳθυμίας ἁρπάζοντες ἄγνοιαν,
εἰδότες μὲν ἀκριβῶς, μὴ μὴν ὅπερ ἔδει δρᾶν καὶ μ
προθύμως ἐθελήσαντές ποτε. παιδαγωγεῖν γὰρ ἔδ
ἀγελαίων τὸν νοῦν πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπὶ Χριστῷ μ
ρίων, καὶ πειρᾶσθαι μᾶλλον καθηγεῖσθαι τῶν ἄλλω
ἐπίγνωσιν ὧν ἔδει μαθεῖν. ἀλλ' οἱ πλατεῖς εἰς λόγο

6. δι' αὐτὸ δὴ B. διὰ τοῦτο δὲ Holst. διὰ τοῦτο Ed. 10. ἑαυτῶν λ
B. ἑαυτὸν μανθάνοντα Ht. Ed. λανθάνοντα jam emendavisse Cotelerium (
ii. 585.) adnotat Migne. 13. μόνῳ emendat Heyse. μόνο (sic) B. μ
14. ἐργάτῃ emendat Heyse. ἐργάτην B. Ed. τὰ supplevi favente a., c
τὸ τοῦ θεοῦ ἔργον ποιήσαντα exhibet. 19. πολὺ B. πολλοὶ Ht. Ed.
ἐξὸν B. ἐξ ὧν Ht. Ed. 24. ἢ—μὴ μὴν B. εἰ—γε μὴν Ed.

δεινοὶ πρὸς ἀλαζονείας, τό Ἡμεῖς οἴδαμεν, πολὺ λίαν ἀπηυχενισμένως ἀναβοήσαντες, τὰς μὲν τοῦ νόμου παρωθοῦντες φωνάς, οὐδὲν τὰ Μωυσέως εἶναι λογίζονται, ὄχλος δὲ b ἄλλως αὐτοῖς καὶ τὰ ἐκ προφητῶν εἶναι δοκεῖ· τίθενται γὰρ εἰς διάνοιαν οὐδαμῶς τὰ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἔσεσθαι προηγγελμένα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· "Τότε γάρ, φησὶν, ἀνοιχθήσονται "ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀκούσονται· τότε "ἁλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλὸς, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα "μογιλάλων." [Es. xxxv. 5, 6.] τεθεράπευται μὲν γὰρ ὁ παράλυτος ἐπὶ τῇ κολυμβήθρᾳ τῇ Βηζαθὰ, τριακοστὸν δὲ καὶ ὄγδοον ἔτος c [Supra v. 2.] διατετελεκὼς "ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ," [Ib. 5.] καθὰ γέγραπται, ἑνὶ τοῦ Σωτῆρος ῥήματι τὸ κλινίδιον ἀφεὶς ἐλάφου δίκην ἐξήλατο· καὶ ἐπ' ἐκείνῳ θαυμάσαι δέον τὸν Ἰησοῦν, τὴν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ λύσιν ἐθρήνουν, καὶ παραβεβάσθαι τὸν νόμον διατεινόμενοι, τὴν ἐπὶ τῷ θαύματι κατεσοφίζοντο χάριν. ἐκβληθέντος δέ ποτε δαιμονίου λελάληκεν ὁ κωφός· [S. Matth. ix. 33.] οἱ δὲ πρὸς οὕτω δεινὴν ἀσυνεσίαν ἐξώλισθον, ὡς μηδὲ βραχεῖαν ἐντεῦθεν ἀποκερδᾶναι τὴν ὄνησιν. ἀνέβλεψεν ὁ τυφλὸς, d προφητικὸν πεπλήρωται κήρυγμα, ἡ διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς πέρας ἤχθη φωνὴ, καὶ τί; πάλιν ἐπὶ τούτοις νοσοῦσιν ἐκεῖνοι, κατακρίνουσι τὸν θαυματουργὸν, ἁμαρτίαν καθορίζουσι τοῦ θεοπρεπῶς ἐκλάμπειν ἰσχύοντος, καὶ τὸ ἐκ μακρῶν ἄνωθεν χρόνων ἔσεσθαι προσδοκηθὲν, παρὸν ἤδη δεικνύοντος.

Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, 25
e ὅτι τυφλὸς ὢν ἄρτι βλέπω.

Διττὴν, ὡς ἔοικεν, ὁ ποτὲ τυφλὸς συνεκομίσατο χάριν παρὰ Χριστοῦ· συνελαμπρύνθη πως αὐτῷ δὲ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς καὶ ὁ νοῦς· καὶ ἡλίου μὲν τοῦ καθ' ἡμᾶς τὸ σέλας ἐν σαρκικοῖς ἔχει τοῖς ὄμμασιν, ἀκτῖνα δὲ

7. Σωτῆρος B. Κυρίου Holst. Ed. 11. Βηζαθὰ B. [L.] Βηθεσδὰ Ht. Ed.
17. ποτε B. τότε Ht. Ed. 29. πως αὐτῷ δὲ B. γὰρ αὐτῷ a. Ed.

ὥσπερ τὴν νοητὴν, τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος λέγω φωτισμ
εἰσοικίζεται πρὸς τὸ εἴσω τε καὶ ἐν καρδίᾳ λαμβάνει. ἄκ
618 A. a γὰρ ὅπως ταῖς τῶν ἡγουμενων βδελυρίαις ἐκ πολλῆς ἀ
τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀντιστατεῖ, καὶ μονονουχὶ μεθύο
τε καὶ διαῤῥιπτουμένοις εὐφυῶς ἐπιπλήττει, αἰδοῖ δὲ σ
μέτρῳ συνυφήνας τὸν λόγον, καὶ τῇ τάξει τῆς ἡγεμοι
ἀναθεὶς τὸ χρεωστούμενον, ἐν ἤθει φησίν Εἰ ἁμαρτωλός ἐ
οὐκ οἶδα· καὶ οὐ διὰ τοῦτό φαμεν ἠγνοηκέναι τὸν ἄνθρωπ
ὡς οὐκ ἦν ἁμαρτωλὸς ὁ Χριστὸς, οἰησόμεθα δέ πως αι
τοιαῦτά τινα πρὸς ἐκείνους ἀναφωνεῖν. λεγέτω γὰρ ο
b τυχόν Στέργειν ἃ μὴ χρῆν ἀβουλήτως ἀναγκαζόμενος
ἀνέξομαι συκοφαντεῖν τὸν ἐμὸν εὐεργέτην, οὐ συνδιακείσι
τοῖς ἀτιμάζειν ἐθέλουσι τὸν ᾧ πᾶσα χρεωστεῖται τ
ἁμαρτωλὸν οὐκ ἐρῶ τὸν οὕτω θαυματουργὸν, πονηρὰν
ἐποίσω ψῆφον τῷ δρᾶν ἰσχύοντι τὰ Θεοῦ, οὐκ ἐᾷ με
παρ' ὑμῶν συγκατανεῦσαι λόγοις ἐν ἐμοὶ τὸ θαῦμα βλε
μενον· τυφλὸς ἤμην καὶ βλέπω, οὐχ ἑτέρου λέγοντος
c ἐκείνου πεπίστευκα, οὐχ ἁπλῶς ὀθνείοις συναρπάζομαι
γήμασιν, οὐ τὰ ἐφ' ἑτέροις ἔπεισί μοι θαυμάζειν κατορ
ματα. αὐτὸς ἐγὼ, φησὶ, τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἡ ἐπίδε
ἕστηκα βλέπων ὁ πάλαι τυφλὸς, εἰκὼν ὥσπερ τις
ἐκείνου φιλανθρωπίας τὸ κάλλος ὑποδεικνύουσα, καὶ
θεοπρεποῦς ἐξουσίας τὸ μέγεθος ἐξαστράπτουσα. τοιο
τινα νοῦν ἐφηρμόσθαι προσήκειν ὑπολαμβάνω τοῖς
ἀναβλέψαντος λόγοις. τὸ γὰρ εἰπεῖν μέν Εἰ ἁμαρτ
ἐστιν οὐκ οἶδα, παραχρῆμα δὲ τοῦτο συνείραι τό Ἓν οἶδ
d τυφλὸς ἤμην καὶ ἄρτι βλέπω, οὐχ ἁπλῆς τινος θεωρίας, ἀ
καὶ σφόδρα σοφῆς ὑπόνοιαν εἰσφέρει.

3. γὰρ] γοῦν a. 6. συνυφήνας B.a. συνυφάνας Ed. praemittit συνήψας
μέτρῳ συνήψας συνυφήνας] B. 8. διὰ τοῦτό] δήπου haud male a. 11.
13. ἀτιμάζουσιν ἐθέλειν B. emendavit Holst. et ita Nik. 15. τὰ]
Aub. 16. θαῦμα om. a. 18. συναρπάζομαι B. διαρπάζομαι H
Clausula deest in a. 22. ὑποδεικνύουσα a. Cat. Harl. ἐπιδεικνύου
24. τινα] τι emendavit Migne. νοῦν B.a. οὖν Ht. Ed. 26. συν
(= συνείραι τό) B. συνείρετο Ht. Ed. ἐπαγαγεῖν (ad melius intelligend
27. ἤμην καὶ] ὢν a.

Εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; 26

Φιλοπευστοῦσι πάλιν καὶ τὸν τῆς θεοσημίας διερευνῶσι τρόπον, οὐκ ἐκ φρενὸς ἀγαθῆς ἢ χρηστομαθείας τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι, ἀλλὰ καίτοι ζημίας ἁπάσης αἰσχίονα, καὶ παντὸς κακοῦ ἐπέκεινα τιθέντες καὶ λογιζόμενοι τὸ ὑπό του τῶν e *ὄντων εὐφημεῖσθαι Χριστὸν, ταῦτα πάντα πάλιν ἀνασκαλεύουσιν, οἰόμενοί πως τὸν ἄνθρωπον οὐ ταυτολογήσειν ἔτι, διαπεσεῖν δέ πως περὶ τοῦ πράγματος ἐξήγησιν, καί τι τοῖς πρότερον ἐναντίως ἔχον ἐρεῖν, ἵνα τῆς διαφωνίας ἐπιδραξάμενοι, πεπλασμένον τινὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποφήνειαν. διελογίζοντο γὰρ οἱ ἐπὶ πολλῇ σφόδρα συνέσει κατωφρυωμένοι ἐν ψιλαῖς τοῦ ἀνθρώπου φωναῖς τὴν τοῦ παραδόξου σώζεσθαι δύναμιν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐν τῷ πεπράχθαι διαφαίνεσθαι. οἶμαι δέ τι καὶ τοιοῦτον αὐτοὺς ὑπομεῖναι πάλιν* a 619 A. *οἱ μισεῖν ἀδίκως οὐ καταναρκῶντές τινας, ὅταν ἐκπύθωνταί τι τῶν αὐτοῖς δεδραμένων, εἶτα τοῦτο μὴ δικαίως πεπράχθαι δοκῇ, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις αὐτὸ παρὰ τῶν ἐξηγουμένων ἐπαΐειν ἐθέλουσιν, ἀκονῶντες ὥσπερ εἰς ὀξυτέραν κίνησιν βραδύνοντά πως τὸν ἐπ' ἐκείνῳ θυμόν. δυσωπεῖ γὰρ ἀεὶ τὸ συνειδὸς ἐξελέγχον τὰ ἐν ἡμῖν, καὶ τῆς ἀδικίας κατηγορῶν οὐ παύεται, κἂν ἐκ προσπαθείας ἡδὺ φαίνηταί πως τὸ ἀδικεῖν. ἀνακινοῦσι τοίνυν, καὶ οὐχ ἑκόντα παρο-* b *τρύνουσιν εἰς τὸ καὶ εἰσαῦθις ἀνακυκλοῦντα αὐτὸν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἔρχεσθαι λόγων τὸν τεθεραπευμένον, μονονουχὶ διανεύοντες ἀλλήλοις καὶ λίαν ἐπιτηρεῖν διακελευόμενοι εἰ*

1. *ἀνέῳξε* emendat Heyse. cf. supra 613 d. [et ita a.] *ἠνέωξεν* B. *ἤνοιξέ* Ed. 3. *καὶ* deest in B. habet a. *θεοσεβείας* (sic) a. 5. *αἰσχίονα* B. *αἴσχιον* Holst., ut adnotat Aubertus et ita vult Heyse. Lacunam ob difficultatem Aub. Haec om. Nik. 9. *περὶ*] + *τὴν* a. *καί τι τοῖς πρότερον ἐναντίως ἔχον ἐρεῖν* B. *καί τι τοῖς προτέροις ἐναντίον ἐρεῖν* a. *καίτοι τοῖς πρότερον ἔχων ἐναντίως εἰπεῖν* Ht. Ed. 14. *οὐχὶ* a. *οὐ* Ed. 17. *δεδραμένων*] *πεπραγμένων* a. Cat. Harl. 18. *δοκῇ* a. et ita emendat Heyse. *δοκεῖ* Ed. Statim *πεπράχθαι* transponit a. 20. *ἐπ' ἐκείνῳ* B. a. Cat. Harl. *ἐπ' ἐκεῖνον* Ht. Ed. 21. *συνιδὲς* B. *συνειδὲς* Ht. *συνειδὸς* emendavit Aub. 22. *κατηγοροῦν* emendat Heyse. *φαίνηταί πως* hoc ordine B. *φαίνεται* B. emendavit Ht.

μὴ πέπρακταί τι τῶν ἔξω νόμου διὰ τὴν ἐν σαββάτῳ θεο
μίαν. ἀγριαίνοντα γὰρ τὸν ἐν αὐτοῖς θηριοπρεπῆ λογισ
κατάγχει τὸ συνειδὸς, χαλινὸν ὥσπερ ἐπιφέρον καὶ
ἑκοῦσι τὸν ἔλεγχον.

27 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί π
c θέλετε ἀκούειν;

Περιττὸν ἤδη φαίνεται, φησὶ, τὸ καὶ εἰσαῦθις εἰπεῖ
ἀπειθεῖς ἀκοὰς, εἰκαῖον δὲ σφόδρα τὸ καὶ πλειστάκις ι
περὶ τούτων διερωτᾶν, οἵ γε ὠφελεῖσθε μὲν τὸ παρά
οὐδὲν, καίτοι μαθόντες καὶ πεπεισμένοι, ἀνελίττειν δέ με
νῦν τοὺς αὐτοὺς προστάττετε λόγους ἐπ᾽ οὐδενὶ τῶν χ
σίμων, ὡς ἡ πεῖρα βοᾷ. ἐλέγχει γὰρ διὰ τούτων
2 Tim. iv. 4. *Φαρισαίους ὁ τεθεραπευμένος ὡς ἀνοηταίνουσι κομιδῇ, "*
d *" μὲν ἀκοὴν ἀποστρέφοντες ἀπὸ τῆς ἀληθείας," κατά*
γεγραμμένον, ἐπὶ δὲ τῷ λελύσθαι τὸν νόμον οὐκ εὐλ
παρωργισμένοι, διά τε τούτων τὸν εὐφημεῖν ἐθέλοντα
τερατουργὸν ἐν κατηγόρου τάξει παρεῖναι κελεύοντε
θαυμαστὴν ὑπάρχειν ὑπολαμβάνοντες· ἦν γὰρ οὗτος ἀλ
ἐν ἐκείνοις ὁ σκοπὸς, ἐπείπερ αὐτοῖς ἀδιάφορον παντ
καὶ ἐν λόγῳ τοῦ μηδενὸς ἡ τοῦ νόμου παράβασις ἦν. δι
τοῦτο τὰ δίκαια κρίνειν παρωσάμενοι, πρὸς τὸ δοκοῦν ἑ
Mal. ii. 7. e *πόντο μόνον, καίτοι λέγοντος ἀμνημονοῦντες Θεοῦ " Χ*
" ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσι
" στόματος αὐτοῦ."

Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε μαθηταὶ αὐτοῦ γενέσθαι;

Ὡμολόγηκεν ἤδη σαφῶς, καὶ ὑποστολῆς ἁπάσης ἐξ

4. τὸν] τὸ Migne. 8. *εἰκαῖον*] *μάταιον* a. 9. *ὠφέλησθε* a. Cat
10. *με* om. B. Assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 16. *διά τε τούτων*]
τοῦτο a. 17. *παρεῖναι* B.a. Cat. Harl. *εἶναι* Holst. Ed. 20. *μηδενὸ*
νόμου παράβασις ἦν B. *μηδὲν νοσεῖν τοῦ νόμου παράβασις ἦν* Ht. unde *μ*
ἦν τοῦ νόμου παράβασις emendavit Aub. 23. *φυλάξεται* edidi. *λαλήσε*
φυλάξεται pro more ut videtur corrigentis per additionem. Ed. 25.
μαθηταὶ αὐτοῦ hoc ordine B. *μαθηταὶ αὐτοῦ θέλετε* Ht. Ed.

μένης, ὡς εἰ μὴ καὶ λόγῳ τυχὸν, ἀλλ' οὖν ἐμαθητεύθη τῷ θαύματι, καὶ πεπίστευκεν ἤδη παραδόξως τὸ βλέπειν ἐν διδασκαλίας τάξει λαβών. ἐν γὰρ δὴ τῷ πρὸς ἐκείνους a 620 A. εἰπεῖν Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε μαθηταὶ αὐτοῦ γενέσθαι, τὴν οἰκείαν ὥσπερ προεκάλυψε γνώμην, ὡς ἤδη θελήσαντός τε καὶ γεγονότος· μελετῶν δὲ τρόπον τινὰ καὶ πρὸ ὁλοκλήρου τῆς πίστεως τό "Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε," ηὐτρέπισται S. Matth. x. 8. τάχα καὶ λίαν ἀφθόνως εἰς τὸ παιδεύειν αὐτοὺς τὰ λυσιτελῆ· διισχυρίζεται ἀοκνότατα δὲ καὶ πολλάκις ἐρεῖν τὰ ἐπὶ τῷ θαύματι, εἰ μαθητείαν ὄντως ποιοῖντο τὴν ἐξήγησιν. τετήρηκεν οὖν ἄρα καὶ σφόδρα καλῶς τὸ ἐν βίβλῳ παροιμιῶν "Εἰς ὦτα ἀκουόντων λάλει." b Sir. xxv. 9.

Ἔοικε δέ πως ὑπαινίττεσθαι διὰ τούτων λεληθός τι καὶ κεκρυμμένον. καὶ τί τοῦτό ἐστιν, ἐν βραχέσιν ἐρῶ. ἦσάν τινες ἐν τοῖς ἡγουμένοις οἳ διεγνώκεισαν μὲν ὅτι Χριστὸς εἴη κατὰ ἀλήθειαν ὁ θαυματουργῶν, κεχωσμένην δὲ ὥσπερ ἐν ὠδῖσι τὴν ἐπ' αὐτῷ κρύπτοντες γνῶσιν ἔτι πολλοὺς διελάνθανον. μαρτυρήσει δὲ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σοφὸς λέγων Εὐαγγελιστὴς, ὅτι ἔγνωσαν μὲν οἱ ἄρχοντες, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, "διὰ γεμὴν τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολό- c Infra xii. 42. "γουν·" ἐπαγωνιεῖται δέ πως τοῖς περὶ τοῦτον λόγοις καὶ ὁ Νικόδημος διαῤῥήδην ἀναβοῶν καὶ λέγων πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν "Ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ Supra iii. 2. "ἐλήλυθας διδάσκαλος, καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται ταῦτα τὰ "σημεῖα ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ." ᾔδεσαν οὖν ἄρα τῶν ἀρχόντων τινὲς, καὶ διετεθρύλητό πως ὁ περὶ τούτου λόγος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. ἐγνωκέναι μὲν τοὺς ἄρχοντας ἡ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς ὑπονοεῖ, μὴ μὴν d

1. μὴ καὶ B. Holst. καὶ μὴ a. Cat. Harl. καὶ μὴ καὶ Aub. 5. ἐξεκάλυψε a. 8–10. αὐτοὺς—ἐξήγησιν edidi ex B. Ht. αὐτοὺς ἀοκνότατα τὰ λυσιτελῆ ἑτοιμάζεσθαι Cat. Harl. ope edidit Aub. deinde lacunam exhibet. αὐτοὺς ἀοκνότατα τὰ λυσιτελῆ ἑτοιμάζεται similiter abbrevians a. 9. ἐρεῖν τὰ edidi. ἔρουντα B. εἴρηται Ht. 10. μαθητίαν (= μαθητείαν seu μαθητιᾶν) B. 14. ἐστιν assumptum ex B. 18. αὐτὸς ἡμῖν hoc ordine B. ἡμῖν iterum post λέγων exhibet B. 21. τοῦτον B. Ht. τούτου e Cat. Harl. ut vid. Aub.

καὶ ὁμολογεῖν ὡς βούλεσθαι διὰ βασκανίαν καὶ φθόνον.
δὲ ἀληθὲς καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐξ αὐτῶν ἐπιδείξομεν
εὐαγγελικῶν γραμμάτων. αὐτὸς γάρ που φησὶν ὁ μακά
Supra vii. 27. Ἰωάννης, ὡς εἱστήκει μὲν διδάσκων ὁ Ἰησοῦς ἐν αὐτῷ
ναῷ, καὶ ὅσα τὸν νόμον ἐδόκει λυπεῖν κατά γε τὴν
ἀκροωμένων ὑπόνοιαν ἐξηγούμενος. οὐδὲν δὲ τὸ παράπο
τῶν Ἰουδαίων ἡγούμενοι κινήσαντες, ἀλλ' οὐδὲ ὅσον εἰ
ἀποτολμήσαντες φῆσαι λόγον Ὦ οὑτοσὶ, παῦσαι διδάσ
e τὰ τοῖς πάλαι νόμοις ἀπᾴδοντα, ἐν ὑπονοίᾳ παρὰ τοῖς ὄχ
ἐγίνοντο τῇ καὶ ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένῃ. καὶ γοῦν καθὰ
Supra vii. 25, 26. γραπται "Ἔλεγόν τινες τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Οὐχ ο
"ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ,
"οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες
"οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;" μονονουχὶ γάρ φησιν οι
Ἴσασιν οἱ καθηγήσασθαι λαχόντες ὡς αὐτὸς ὄντως ἐ
ὁ Χριστός· ἰδοὺ καίτοι φονᾶν νομιζόμενοι κατ' αὐ
λαλοῦντι μετὰ πολλῆς ἄγαν τῆς παῤῥησίας, οὐδὲ ψ
ἐπισκήπτουσι λόγοις. τοιαύτης τοιγαροῦν ὑπονοίας διεσ
621 A. a μένης ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐξεπύθετό ποτε κ
τυφλὸς, καὶ εἶχεν ἐν ὠσὶ τὸν ἐπὶ τούτοις λόγον. χαριέ
οὖν ἄρα τρόπον τινὰ διελέγχων φησίν Ἀρά με μάτην
αὐτοὺς ἀναμηρύσασθαι λόγους, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ θαῦμα π
τάττετε, ἢ σφόδρα ποιεῖσθαι τὴν καθ' ἡδονὴν ἐξήγ
διψῶντες μὲν ἤδη τὴν ὑπ' αὐτῷ μαθητείαν, ἀλλήλου
ἐπιδυσωπούμενοι, καὶ ἀχάριστον προτιμῶντες αἰδῶ
οὕτως ἀξιαγάστου γνώσεως;
b

1. ὡς restitui ex B. Holst. Deesse videtur ἔοικεν vel εἰκός. οὐ Aub. apographo suo ὦ legere adnotans. Statim βούλεσθαι retinui ex emendatic βούλησθε B. 8. οὑτοσὶ edidi. οὗτος ἢ Ed. 14. οὕτως emendat οὗτος B. Ed. 17. λαλοῦντι B. λαλοῦντες Ht. Ed. 23. ποιεῖσθε (Heyse. τὴν καθ'] $\overset{\text{καθ'}}{\text{τὴν}}$ B.

Καὶ ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν Σὺ μαθητὴς εἶ ἐκείνου, 28
ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταί.

Ὑπογελᾷ τρόπον τινὰ τοῦτο λέγων ὁ Εὐαγγελιστής. ὁρᾷ γὰρ τοὺς ἱερᾶσθαι λαχόντας ἀποπληξίας εἰς τοῦτο κατολισθήσαντας, ὡς λοιδορίας ἡγεῖσθαι χρῆμα τὸ οὕτω σεπτὸν, τὴν ὑπὸ Χριστῷ δηλονότι παιδαγωγίαν, ἧς εἰς ἀξιέραστον ἰόντες ἀγάπην φασὶ τῶν ἁγίων τινὲς, οἱ μὲν ὅτι "Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι καὶ c Ps. cxviii. 103.
"κηρίον τῷ στόματί μου·" ἕτερος δὲ πάλιν, ὡς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν περὶ τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ "Συντέλεσον αὐτὸ, καὶ ἔσται ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς Hier. xv. 16.
"εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα καὶ χαρὰν καρδίας μου." ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἱερῶν μεταποιούμενοι λόγων, τὸν ὑπὸ Χριστοῦ παιδαγωγούμενον, καὶ δι' αὐτὸ δὴ καὶ τοῦτο μόνον οὐκ ἀνεγκλήτως εἶναι νομίζουσιν, ἀληθῆ δὲ καθ' ἑαυτῶν καὶ ψηφοφοροῦντες δόγματα, διδάσκαλον μὲν τῷ τυφλῷ τὸν Χριστὸν ἀπονέμουσιν, ἑαυτοῖς δὲ Μωυσέα· καὶ γὰρ δὴ d
καὶ ὄντως κατεφωτίσθη μὲν τὰ ἔθνη παρὰ Χριστοῦ διὰ παιδεύσεως εὐαγγελικῆς, ἐναπέθανε δὲ τοῖς διὰ Μωυσέως τύποις ὁ Ἰσραὴλ, καὶ τῇ τοῦ γράμματος ἐνεχώσθη σκιᾷ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος περὶ αὐτῶν που φησί "Μέχρι γὰρ 2 Cor. iii. 15.
"σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκηται Μωυσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν "καρδίαν αὐτῶν κεῖται." ὅτι δὲ καὶ εἰς τύπον τῶν ἐθνῶν τὴν ἐπὶ τῷ τυφλῷ καθάπερ ἐν εἰκόνι κατεγράφομεν ἱστορίαν, τὰ ὡς ἐν τύπῳ τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὴν ἐπ' ἐκείνοις ἀλήθειαν μεταπλάττοντες, οὐκ ἀμφίβολον. e

Πλὴν ἐκεῖνο σημειωτέον, ὅτι χρῆμα τερπνὸν καὶ πάσης εὐκλείας ἀνάμεστον ὁ διὰ Χριστὸν ὀνειδισμός· δι' ὧν γὰρ

1. εἶπαν B. εἶπον Holst. Ed. εἶ ἐκείνου hoc ordine B. 4. ὁρᾷ emendat Heyse. ὅρα B. Ed. 6. Χριστῷ B. Χριστοῦ Ht. Ed. 11. αὐτὸ B. Ht. αὐτοὺς Aub. 15. ἀνεγκλήτος B. Recte ut vid. emendatum. αὐτὸν B. καθ' ἑαυτῶν e Cat. Harl. Aub. 16. ψηφοφοροῦντα^{ες} B. ψηφοφοροῦντες habet a. 22. ἀναγινώσκεται a.

οἴονται χρῆναι λυπεῖν οἱ διώκειν οὐ παραιτούμενοι τ
ἀγαπῶντας αὐτὸν, διὰ τούτων αὐτῶν οὐκ εἰδότες εὐφρ
νουσι, λαμπροτέρους δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ἀποφαίνουσιν ἢ
ἀληθῶς ἀδικεῖν ἰσχύουσι. κατασμικρύνοντες δὲ, ὡς εἰκὸς
πανώλεις Φαρισαῖοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, ἵνα μὴ λ
Χριστὸν, περὶ μὲν αὐτοῦ, τό Ἐκείνου φασὶν, ἐκπλατυνόμ
622 A. a *δὲ ὥσπερ εἰς ἀλαζονείαν ὑπέρογκον, ἀνοήτως λέγουσιν Ἡ*
δὲ τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταί.

29 Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωυσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.

Ἀπαυθαδίζονται πάλιν, ὅπλον ἔχοντες τὴν αὐτοῖς συ
καὶ φιλαιτάτην ἀπόνοιαν, καὶ ἐπ' ἀθραύστοις ἀναισχυν
b *σοβαρευόμενοι, τό Ἡμεῖς οἴδαμεν ἀναφθέγγονται. προ*
θέντες δὲ ὅτι Μωυσεῖ λελάληκεν ὁ Θεὸς, διά τε τούτου τ
ὅτι πρέποι καὶ σφόδρα διεγνωκότες αὐτὸν, ἑτέρῳ τρ
πάλιν ὑβρίζειν ἐν οὐδενὶ τὰ ἐκείνου τιθέντες δόγμ
κατακρίνουσι γὰρ ἀσυνέτως, ὃν οὔπω γινώσκουσι, μᾶ
δὲ καὶ μαθόντες δυσσεβῶς ἀτιμάζουσι, καίτοι τοῦ νόμο
ἀδίκως ἐξεῖναί τισιν ἀπηχές τι δρᾶν ἢ ψηφίζεσθαι παντ
ἀποφάσκοντος. τοιοῦτον δέ τι φασὶ καὶ διὰ τούτου π
Ὁμολογουμένως λελάληκε πρὸς Μωυσέα ὁ Θεός· οὐδεὶ
c *τούτῳ λόγος ἐνδοιάζειν ἀναπείθων τινὰς, νόμους ὡρίσατ*
αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πρακτέων τέθεικεν ὅ
παραβάτης οὖν ἄρα, φησὶν, τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὁ το
ἐκείνου φρονῶν τἀναντία, καὶ λέλυται σαφῶς ὁ ἐπ
σαββάτῳ θεσμός· ἐθεραπεύθης γὰρ ἐν σαββάτῳ· τὸ
τούτοις ἁλόντα καὶ κατεγνωσμένον, οὐκ εἰδέναι δίκ

4. *κατασμικρύνοντες* B.a. *κατασμικρύνονται* Holst. Ed. 7. *ὑπέρο·* Ht. *ὑπέροχον* Aub. 11. *Ἀπαυθαδίζονται* B. *Ἀπαυθαδίζοντες* I 12. *φιλαιτάτην* B. *φιλεστάτην* Ht. Ed. 16. *ὑβρίζειν* B. Statim lacu sensu Ed. *ὑβρίζουσιν* conjicit Heyse. 20. *ἐξ ὑπεροψίας* pro *καὶ διὰ πάλιν* a. 21. *οὐδεὶς—δι' αὐτοῦ*] *καὶ νόμους ὡρίσατο δι' αὐτοῦ καὶ οὐ τούτῳ λόγος ἐνδοιάζειν ἀναπείθει τινάς* a. 25. *καὶ λέλυται* Ht. *ἰλέλυται* (quasi *καὶ εἰ λέλυται*) B. 26. *ἐθεραπεύθης* B.a. *ἐθεραπε* 27. *εἰδέναι* a. Ed. *ει*[δε]*εναι* B.

εὐλόγως ἤδη φαμὲν ὅτι τὸν θεῖον οὐ τετήρηκε νόμον. οὐκοῦν ὅτε λέγουσι περὶ Χριστοῦ, τό Οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστὶν, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες τὸ τίς ἢ πόθεν ἐστὶ τὰ τοιαῦτά φασιν, ἁλί- d σκονται γὰρ ἑτέρωθεν διαῤῥήδην ὁμολογήσαντες εἰδέναι τὰ ἐπ' αὐτῷ. "Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς, οὗ ἡμεῖς (S. Matth. xiii. 55. Supra vi. 42.) "τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα οἴδαμεν; πῶς οὖν λέγει ὅτι "ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;" οὐχ ὡς ἀγνοίας οὖν ἄρα σημαντικὸν ἐκδεξώμεθα τό Οὐκ οἴδαμεν τοῦτον πόθεν ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀλαζονείας καρπὸν ἐπαθρήσομεν. περικτύοντες γὰρ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, καὶ ἐν τῷ μηδενὶ τὸ παράπαν λογιζόμενοι, τὴν τοιαύτην ἐπ' αὐτῷ λέγουσι φωνήν. e εἰκὸς δὲ δήπου κἀκεῖνο βούλεσθαι δηλοῦν· ἀναπείθει γάρ πως ἡμᾶς τὸ τοῖς θεωρήμασι πρέπον καὶ εἰς λεπτοτέραν ἰέναι βάσανον· οἴδαμεν, φησὶν, ὅτι Μωυσῇ λελάληκεν ὁ Θεὸς, πιστεύσωμεν οὖν ἄρα καὶ ἀμελλητὶ τοῖς δι' αὐτοῦ, καὶ τηρήσωμεν τὰ θεόθεν διεσταλμένα· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν, οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς, οὐδέ τι τοιοῦτον ἐπ' αὐτῷ διεγνώκαμεν. ἀλλ' ἔδει τοὺς Φαρισαίους, καίτοι δοκησισοφεῖν εἰθισμένους, καὶ πολὺ τῇ γνώσει τῶν θείων ἐπαυχοῦντας λόγων, ἐκεῖνο λογίζεσθαι, ὅτι διὰ τοῦ πανσόφου a 623 A. Μωυσέως προκηρύττων ὡς ἥξοντα κατὰ καιρὸν τὸν Ἰησοῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ οὕτω φησί "Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς (Deut. xviii. 18, 19.) "ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὥσπερ σε, καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου "ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθότι ἂν "ἐντέλλωμαι αὐτῷ. καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὅσα "ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ "ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ." καίτοι φήσειεν ἄν τις τοῖς Ἰουδαίοις εὐλόγως ἐπιφυόμενος Ὦ μόνον εἰδότες τὸ ἀπειθεῖν, εἰ τοῖς τοῦ Μωυσέως λόγοις καταπείθεσθε προαλέστερον, ἐπείπερ b

3. ἁλίσκονται] εὑρίσκονται Nik. 5. οὗτός] + γὰρ e Cat. Harl. Aub. 6. οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα inverso ordine a. 8. ἐκδεξόμεθα a. 10. τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς B. Holst. αὐτὸν e Cat. Harl. emendavit Aub. 14. εἶναι B. Ht. ἰέναι emendavit Aub. Desunt haec in a. 15. ἀμελλητὶ emendavit Migne. ἀμελητὶ Ed. 17. Θεὸς] Κύριος a. 21. προκηρύσσων a. 25. ἐντέλλωμαι B. Ht. ἐντείλωμαι Aub. 27. φησὶν ἐνάντις B. φησὶν ἐάν τις Ht. φήσειεν ἄν τις recte emendavit Aub. 28. Ὦ assumptum ex B.

αὐτῷ λελάληκεν ὁ Θεὸς, πῶς οὐκ ἐχρῆν τοῦτο δρᾶν καὶ
Infra xiv. 10, 24. Χριστῷ, καίτοι διαῤῥήδην ἀνακεκραγότος ἀκούοντες "
" ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ, οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαι
Ib. xii. 49. " με Πατρός·" καὶ πάλιν " Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλ
" πέμψας με Πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἴπω
" τί λαλήσω;" πρόφασις οὖν ἄρα καὶ λογισμῶν εἰκα
εὑρήματα τῶν Φαρισαίων οἱ λόγοι. εἰ γὰρ διὰ τοῦτό φ
c Μωυσεῖ μᾶλλον ἕπεσθαι δεῖν, ἐπείπερ αὐτῷ λελάληκε
Θεὸς, τί μὴ ταῦτα φρονοῦσιν ἐπὶ Χριστῷ, καίτοι λέγ
σαφῶς ἅπερ ἀρτίως εἰρήκαμεν; ἀλλ' ἐν μέρει τιμῶντες
νόμον, καὶ σεπτὸν ἡγεῖσθαι προσποιούμενοι τὸ δοκοῦν
Θεῷ, πλήττουσιν ἑτέρως χειρόνως ἀτιμάζοντες διὰ τοῦ
παραδέχεσθαι θέλειν τὸ καιριώτερον κήρυγμα· τοῦτο δ
τὸ ἐπὶ Χριστῷ διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν ὡς ἐν τ
φήτου τάξει κατηγγελμένον.

d

30 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἐν τούτῳ γὰρ
θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἤ
μου τους ὀφθαλμούς.

Καταπέπληγμαι, φησὶ, καὶ σφόδρα καλῶς εἰ τὸ
ἁγιότητι τοσαύτῃ καὶ θεοπρεπεῖ δυναστείᾳ δι' ὧν εἶργα
μαρτυρούμενον ἠγνοηκέναι φατὲ, καὶ τὸ προσεδρεύειν ἀ
σπάστως τῷ Θεῷ νομιζόμενοι, καὶ νόμου προεστηκότες
e ταῖς ἱεραῖς ἐντρυφῶντες συλλαβαῖς, καὶ λαχόντες ἡγεμ
ἢ καὶ μάλιστα τὸ ἀγαθοὺς εἰδέναι φροντιστάς. τίνι γὰ
καὶ πρέποι τὸ εἰδέναι καλῶς τοὺς τερατουργοῦντας διὰ
εἰ μὴ τοῖς καὶ ἱερᾶσθαι προστεταγμένοις, καὶ οἷς εἰς φ
τίδα τὸ σεπτὸν ἀπενεμήθη μυστήριον; καταπλήττεσθ
λέγων ὡς ἠγνοηκότας κομιδῇ τὸν οὕτως ἀξιάγαστοι
ξένην εἰς αὐτὸν ἐπιτελέσαντα τὴν θεοσημίαν, ὑποπλ

9. μὴ] + καὶ Aub. Statim ταὐτὰ conjicit Heyse. 13. καιριώτ
15. καταγγελμένου B. κατηγγελμένον Ed. 21. καὶ τὸ] καίτοι emendat
22. προεστηκότος Aub. 24. ἢ B. εἰ Holst. Ed. εἰδέναι B. Ht. εἶναι
davit ut adnotat ipse Aub., sed praeter necessitatem. 26. τοῖς καὶ hoc

λεληθότως, ὅτι τοσοῦτον ἀφεστᾶσιν ἁγιασμοῦ, καὶ τῆς εἰς a 624 A. εὐσέβειαν ἐπιεικείας, ὡς καὶ ἀναισχύντως ὁμολογεῖν μηδὲ εἰδέναι παντελῶς τὸν ἀληθῶς ἅγιον, τουτέστι Χριστόν.

Ἵνα γὰρ τὸν καθ' ἡμᾶς γυμνάσωμεν λόγον· εἰ ἀληθὲς τοῦτό που καλῶς εἰρημένον, ὅτι "Πᾶν ζῷον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον "αὐτῷ, καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ προσκολληθήσεται ἀνήρ·" (Sir. xiii. 15, 16.) πῶς εἴπερ ἦσαν ἅγιοί τε καὶ ἀγαθοὶ, τὸ κολλᾶσθαι φιλεῖν ἀπετρέποντο τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ; ἔλεγχον οὖν ἄρα τῆς τῶν Φαρισαίων ἐναγοῦς πολιτείας, ἤτοι διαγωγῆς, ὠδίνει τὸ εἰρημένον. οἶμαι δέ τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τούτῳ παραδηλοῦν. δεῖν γὰρ οἶμαι τοῖς θεωρήμασί φιλεργὸν ἐπάγοντα τὴν b διάνοιαν, τὸ ἐν ἑκάστῳ κεκρύφθαι δοκοῦν ὀξυωπέστερον καθορᾶν. τί τοίνυν ἐστὶ τοῦτο; πολὺς μὲν ἅπασαν τὴν Ἰουδαίαν περιηχεῖτο λόγος περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, πλὴν ὡς περὶ προφήτου. οὕτω γὰρ ὁ νόμος αὐτὸν ἥξειν προεχρησμῴδησε "Προφήτην λέγων ἀναστήσει Κύριος ὁ "Θεὸς ἡμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν·" (Deut. xviii. 15.) εἶχον γεμὴν ἐν ἐλπίσιν ὡς ἀναδειχθεὶς κατὰ καιρὸν τὸν οἰκεῖον τὰ ὑπὲρ τὸν νόμον αὐτοῖς διαλεχθήσεται, καὶ τὴν ἀληθεστέραν τοῦ νομοθέτου c βούλησιν εὖ μάλα διεξιὼν μεταπαιδεύσει τὰ πρεπωδέστερα. καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐλπὶς ἦν καὶ λόγος τοιοῦτος, ὅπου καὶ παρὰ τοῖς ἀλλογενέσι ταὐτόθρους διέσπαρτο λόγος. καὶ γοῦν ἡ Σαμαρεῖτις ἐκείνη γυνή "Οἴδαμεν "ὅτι Μεσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστὸς, ὅταν ἔλθῃ "ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα." (Supra iv. 25.) ᾔδεσαν τοιγαροῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι καὶ ἥξει Χριστός· τοῦτο γὰρ ὁ Μεσίας δηλοῖ· καὶ βούλησιν αὐτοῖς τὴν ἀμείνω διερμηνεύσει Θεοῦ, πρὸς δέ γε τούτοις ὅτι καὶ ὀφθαλμοὺς ἀνοίξει d τυφλῶν διωμολόγητο παρὰ τοῦ Ἡσαΐου φάσκοντος ἐναργῶς,

2. μηδενεδε (sic) B. μηδὲ εἰδέναι emendavit Holst. et ita a. 4. εἰ B. ἔτι, Ht. Ed. Deest clausula in a. 6. αὐτῷ B. Ht. αὐτοῦ Aub. 7. οἱ ἅγιοι B. emendavit Ht. 9. ἐναγοῦς B. Ht. ἐναργοῦς preli sphalmate ut vid. Aub. 10. οἶμαι δέ τι καὶ ἕτερον assumptum ex B. Lacuna in Ed. τοῦτο B. emendavit Ht. 14. περιεχεῖτο Aub. emendavit Migne. 18. κατὰ καιρὸν hoc ordine B. Ht. 29. διωμολόγητο B. διωμολόγηται Ht. Ed.

Es. xxxv. 5. ὅτι "Τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν·" ἀλλὰ
ἕτερός τις τὴν Ἱερουσαλὴμ περιεφοίτα λόγος, ἐπειδήπε
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἄῤῥητον τόκον ἄγνωστον εἶναι πο
Ib. liii. 8. φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων "Τὴν γενεὰν αὐτο
"διηγήσεται;" πάλιν Ἰουδαῖοι πρὸς ἰδίας παρατρέπ
ἐννοίας τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ἀγνοηθήσεσθαι
e τελῶς τὸν Χριστὸν ὑπετόπησαν, οὐδενὸς τὸ παράπαν εἰ
πόθεν ἐστὶ, καίτοι τῆς θείας γραφῆς φανοτάτην αὐτοί
κατὰ σάρκα γέννησιν καθιστώσης ἡμῖν, διά τε τοῦτο βο
Ib. vii. 14. "Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν." ἐ
πάλιν ἀχειραγώγητος εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων κατάληψι
Ἰουδαίων ὑπάρχων ὁ νοῦς, ἀγνοήσεσθαι τὸν Χριστὸν
625 A. a λάμβανον, οὐ χαλεπὸν οὖν ἰδεῖν, ἐξ ὧν ὁ μακάριος Εὐ
λιστὴς Ἰωάννης Ἱεροσολυμίταις ἐπ' αὐτῷ φάναι δισ
Supra vii. 25–27. σατο. "Ἔλεγον γάρ τινες τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Οὐχ
"ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λ
"καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσ
"ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; ἀλλὰ τ
"οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται,
"γινώσκει πόθεν ἐστίν."

Οὐκοῦν τὰ τοιαῦτα δογματιζόντων ἀσυνέτως ἐπὶ Χ
b τῶν Ἰουδαίων, ἐννοίας ἤδη τὰς ἐπ' αὐτῷ λαμβάνει γαρ
ποτὲ τυφλὸς ἀπὸ τοῦ θαύματος, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀ
πρὸς βεβαίωσιν τῶν οἰκείων διαλογισμῶν τῶν Φαρι
τὸ ῥῆμα. ἐν τούτῳ γάρ φησίν ἐστι τὸ παράδοξον, ὅ
οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἤνοιξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. δύο, φ
ἔχω σημεῖα, καὶ μάλα σαφῆ, τοῦ αὐτὸν εἶναι τὸν Χρ
οὔτε γὰρ οἴδατε πόθεν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἤνοιξέ μοι
ὀφθαλμούς. αὐτὸς οὖν ἄρα οὗτος σαφῶς ὁ διὰ νόμοι
c βοώμενος, καὶ διὰ φωνῆς προφητῶν μαρτυρούμενος.

2. τὴν τοῦ—τόκου B. τὸν τοῦ—τόκον emendavit Holst. 8. φανοτ
rexi ex a. φανωτάτην Ed. 9. γένεσιν a. 21. ἐπὶ Χριστῷ ἀσυνέτω
ordine a. 23. οὐχὶ δὲ inverso ordine a. 24. διαλογισμῶν τῶν Φ
assumpsit e Cat. Harl. Aub. et ita a. Haec retinui, quum hic non
Niketas. 27. τὸν om. a. habent c. Cord.

Οἴδαμεν ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις 31
θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.

Προεντρυφήσας τρόπον τινὰ τοῖς διὰ τῶν προφητῶν καὶ νόμου κηρύγμασιν, ὥσπερ ἤδη τετελειωμένοις ἐν τῷ καὶ ἠγνοῆσθαι πόθεν ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ἀνοιχθῆναι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, πανταχόθεν ἑαυτῷ τὰ εἰς πίστιν ἐρανιζόμενος d βοηθήματα, προσεπινοεῖ τι καὶ ἕτερον. ἐξ ἀναγκαίων γὰρ καὶ ὁμολογουμένων ἐννοιῶν ἐπὶ τὴν τοῦ χρησίμου καὶ τοῦ πρέποντος ζήτησιν ἰέναι σχηματίζεται, καὶ συλλογισμὸν ὥσπερ τινὰ συνάγει θεοφιλῆ· φιλαμαρτημόνων μὲν γὰρ οὐκ ἀκοῦσαι πώποτε τὸν φιλοδίκαιόν τε καὶ φιλάρετον Θεὸν, ἄριστά γε φρονῶν καὶ διισχυρίζεται, καὶ τοῦτο ἐν τάξει τῶν ἀνενδοιάστως ὁμολογουμένων τιθεὶς, ἀντιπαρεισάγει τὸ ἐναντίον ὡς ἀληθὲς, ὡς μηδαμόθεν ἀντιλεγόμενον, φημὶ δὴ τῷ πάντη τε καὶ πάντως ὑπακούειν τῶν θεοσεβεῖν εἰωθότων τὸν e ἁπάντων Κύριον. καὶ ὁ μὲν τοῦ συμπεράσματος σκοπὸς εἰς μόνον ὁρᾷ τὸν Χριστὸν, πεποίηται δέ πως ἐπὶ τὸ γενικώτερον καὶ καθολικὴν ἔχει τὴν δήλωσιν. ὡς γὰρ ἤδη φθάσας ἐμήνυσα, χθαμαλωτέραν ἔχει τὴν ἐπὶ Χριστῷ διάληψιν ὁ ποτὲ τυφλὸς, οὔπω δὲ ὄντα κατὰ φύσιν Θεὸν ἀκριβῶς ἐκμαθὼν, ὡς περὶ προφήτου διανοεῖται καὶ λαλεῖ, ἐφ' οὗπερ ἂν ἀκατηγορήτως τάττοιτο τὸ θεοσεβεῖν· Χριστῷ δὲ οὐδαμόθεν ἁρμόσει· Θεὸς γάρ ἐστι κατὰ φύσιν, τὴν ἐκ τῶν a 626 A. θεοσεβούντων λατρείαν, ὡς ἐν τάξει θυσίας πνευματικῆς προσδεχόμενος.

3. Προσεντρυφήσας a. τῶν διὰ τῶν B. τοῖς διὰ τῶν emendavit Holst. et ita a. καὶ + τοῦ a. 6. αὐτῷ a. 10. μὲν assumptum ex a. 12. καὶ prius om. Aub. 14. δὴ a. δὲ Ed. 15. ἐπακούειν a. 19. διάληψιν] ἔννοιαν a. 22. ἂν assumptum ex B.a. ἀνακατηγορήτως Ht. unde ἀκατηγορήτως emendavit Aub. 23. ἁρμόσῃ a.

32 Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺ τυφλοῦ γεγεννημένου.

Καταδηχθεὶς ὡς ἔοικεν οὐ μικρῶς, ἐπαλγήσας δὲ ὤ ταῖς ἐπὶ Χριστῷ λοιδορίαις καὶ ἀφορήτως λελυπημ
Supra ver. 28. ἐπείπερ ὡς ὀνειδίζοντες ἔφασαν "Σὺ μαθητὴς εἶ ἐκε
b "ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταὶ," συναγορ ἐπείγεται τῷ οἰκείῳ καθηγητῇ, καὶ ἀντιπαρεξάγει τρ τινὰ τοῖς διὰ Μωυσέως τετελεσμένοις τὰ λαμπρὰ Σωτῆρος ἡμῶν κατορθώματα, ὅσῳ μείζων ἐστὶν εἰς τ τουργίαν, τοσούτῳ δεικνὺς ἐν ἀμείνοσιν. ἤ γὰρ οὐκ ἀι τὸν τοῦ μείζονος ἀποτελεστὴν εἶναι δὴ πάντως καὶ κατι δόξαν ὑπερφερῆ; ἀλλ' ἔστιν οὐκ ἀμφίβολον. ὁμοῦ δ
c εἰκὸς δηλοῖ τι τοιοῦτον, ἀρχαιοτάτης μὲν προαδούσης πρ
Es. xxxv. 5. τείας, ἐχούσης δὲ ὧδε περὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας "Τ φησὶν, "ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν," οὐδεὶς μέ πρότερον τοιοῦτόν τι δεδρακὼς ἐθαυμάσθη, πεπλήρωτ διὰ τούτου καὶ μόνου ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδ' ὅπως, φησὶν, ἀ τωλὸν ἀποκαλεῖν οὐ κατεναρκήσατε. καίτοι πολὺς μὲν ὁ προφητῶν ἀνεδείχθη χορὸς, οὐκ εὐαρίθμητοι δὲ δικαίωι διὰ τῶν ἱερῶν φέρονται γραμμάτων, ἀλλ' Ἐκ τοῦ αἰῶνι
d ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. οὗτος οὖν ἄρά ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ πέρας ἐπενεγκὼν τοῖ προφητῶν μηνύμασιν, ὁ πρὸς τέλος διεξαγαγὼν τὰ : διηγγελμένα; εἰ γὰρ οὐδείς τις παρ' αὐτὸν ἀνοίγει ι τυφλῶν ὀφθαλμοὺς, τί λοιπὸν ἀντιστατήσει τῇ πίστι δὲ ἀνατρέψει τὴν ἐπ' αὐτῷ συναίνεσιν; ἢ πῶς οὐ π ἐνδοιασμοῦ γεγονότος ἐκποδὼν, διὰ λειοτάτης ὥσπερ μεῖται τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπ' αὐτῷ γνώσεως τὸ μυστήριον;

5. εἶ μαθητὴς inverso ordine a. 14. τότε, φησὶν,] ὅτι τότε a. 15. B.a. Holst. Cat. Harl. ut adnotat ipse Aub. μέντοι per scribae ut vid errorem Aub. 16. πεπλήρωνται B. emendavit e Cat. ut vi 17. οἶδ' ὅπως a. οἴδατε ὅπως B. Ed. 19. ἐμοὶ] ἐσμοὶ emendant Migne. Abbreviat a. 21. οὐχ assumptum ex a. 24. τις οι ἕτερος παρ' αὐτὸν ἀνοίγει inverso ordine a. 26. σύνεσιν a. Cat. Har

Συναγορεύει τοιγαροῦν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ καὶ διὰ τούτων ὁ τεθεραπευμένος. βλέπε δὲ ὅπως εὐφυῶς τὸν τῆς συνηγορίας ἐξυφαίνει λόγον. ἦν μὲν γὰρ ὄντως ἐλευθέρας e παντελῶς παῤῥησίας εἰπεῖν, ὅτι καὶ Μωυσέως καὶ προφητῶν ἀμείνων τε καὶ διαφανέστερός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἦν οὐκ ἀπεικὸς ἐννοεῖν ἀλύοντας ἐπὶ τούτῳ τοὺς Φαρισαίους τὸ μὲν ἐπαγωνίζεσθαι τοῖς ἁγίοις ὡς ὑβρισμένοις προσποιεῖσθαι πανούργως, εὐαφόρμως δὲ ἤδη καὶ κολάζειν ἐπιχειρῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα μὴ ζῶν καὶ ὁρώμενος ὑπόμνημα τῆς Χριστοῦ φαίνοιτο δόξης, καὶ εἰκὼν ὥσπερ τις τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοπρεποῦς ἐξουσίας· διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐντεῦθεν a 627 A. ὑποκνεύων ὀργὴν, καὶ ταῖς ἐκείνων μιαιφονίαις ἀποκλείων τὴν εἰς τὸ πρόσω πάροδον, ἐπὶ τὸ καθόλου καὶ ἀσημότερον παρατρέπει τοῦ λόγου τὸν σκοπὸν, Ἐκ τοῦ αἰῶνος ὑπὸ μηδενὸς τὸ παράπαν γεγενῆσθαι λέγων ὅπερ εἴργασται Χριστὸς ἐπ' αὐτῷ. τοῦτο δὲ ἦν ἕτερον ὑποδεικνύοντος οὐδὲν, ἢ ὅτι μείζων ἁπάντων καὶ ἐπιδοξότερος ὁ Χριστὸς, ὁ τοιαύτην ἐνοῦσαν αὐτῷ τήν τε δύναμιν καὶ ἐξουσίαν διὰ πραγμάτων ἐπιδεικνὺς, ἣν πεφόρηκεν οὐδεὶς τῶν ἁγίων πώποτε. καταστέφει τοιγαροῦν τὸν οἰκεῖον ἰατρὸν τῇ κατὰ b πάντων ὑπεροχῇ, λαβὼν εἰς ἀπόδειξιν τὸ τοῖς ἑτέροις ἀνήνυτόν τε καὶ ἀνεπιχείρητον θαῦμα, τοῦτο δὲ ἦν ἡ τυφλότητος ἀνατροπή.

Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. 33

Ὀξυωπέστερος εἰς ἀλήθειαν τῶν διὰ νόμου πεπαιδευμένων ὁ ἄρτι βλέπων, καὶ τῆς ἀρχαίας τυφλότητος παραδόξως ἀπηλλαγμένος· ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ πολλοῖς ἄγαν καὶ c

1. τοιγαροῦν] τοίνυν a. 5. ἐστιν e Cat. ut vid. assumpsit Aub. 8. διήδει B. Holst. δὲ ἤδη emendavit e Cat. ut vid. Aub. 9. μείζων B. Ht. μὴ ζῶν emendavit e Cat. Harl. Aub. τῆς] + τοῦ Ed. 10. φαίνοιτο B.a. φάνοιτο Cat. Harl. φέροιτο (e scribae sphalmate?) Aub. 12. ἀποκλείων e Cat. Harl. emendavit Aub. ἀποκαλῶν B. Ht. 13. εὐσημότερον a. 15. εἴργασται B. Ht. εἰργάσατο e Cat. ut vid. Aub. 17. οὐδὲν assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 18. ὁ om. a. Statim τοσαύτην a. 19. πεφόρηκεν a. ἐπεφόρεκεν B. ἐμπεφόρηκεν Ht. Ed. 22. θαῦμα assumptum ex B.a. ἢ] + τῆς a.

σοφοῖς ἀποκέχρηται λόγοις κιβδηλοτάτην ἐπιδεικνὺ
Φαρισαίων τὴν γνώμην. ἐπειδὴ γὰρ ἔφασαν ἀνοήτω
Supra ver. 29. Χριστοῦ, ὅτι "Τοῦτον οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστὶν," ἐξε
πάλιν εὐτόνως, ὡς φρονοῦντας πλημμελῶς, ὅτε τὸ πα
οὐκ εἰδέναι φασὶ τὸν οὕτω θαυματουργὸν, προδήλου
ὑπάρχοντος ὡς ἀμήχανόν τι δρᾶν τῶν διὰ θείας ἐνε
ἀποτελουμένων τὸν οὐκ ὄντα παρὰ Θεοῦ. ἐνεργεῖ γ
d μόνων ἁγίων τὰ τοιαῦτα Θεός· ἀλλοτρίῳ δὲ καὶ
βεβηκότι τὴν εἰς αὐτὸν εὐσέβειαν οὐκ ἂν ἐπιδοίη π
δύνασθαι τοιαύταις ἐναβρύνεσθαι δόξαις. ἐπεὶ λεγέτα
ελθὼν ὁ παραπλὴξ Φαρισαῖος, τίς ἐστι λοιπὸν ἡ δ
παρὰ Θεῷ ἁγίου καὶ βεβήλου, δικαίου καὶ ἁμαρ
ἀνοσίου καὶ θεοφιλοῦς. εἰ γὰρ ἐφεῖται διὰ τῶν ἴσων
ποιήτως διαλάμπειν ἑκάτερον, οὐδὲν ἔτι τὸ μεσολ
πάντα δὲ ἤδη συγκέχυται, καὶ τὸ γεγραμμένον ει
Hiob xxi. 15. ἐροῦμεν "Τί ἱκανῶς δουλεύσομεν αὐτῷ, ἢ τίς ὠφέλ
e "ἀπαντήσομεν αὐτῷ;" εἰ γὰρ καθάπερ ἔφη τις τῶ
Ἕλλησι ποιητῶν

Iliad. ix. 318. Ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζοι,

καὶ ἐν ἴσῃ τιμῇ κακός τε καὶ ἀγαθὸς, πῶς οὐκ εἰκ
πικρῶν ἀποπειρᾶσθαι πόνων διὰ τὴν ἀρετήν; ἀλ
1 Reg. ii. 30. οὕτω ταῦτ' ἔχειν λογιούμεθα· πόθεν; "Τοὺς γὰρ δοξ
"με, φησὶν ὁ Θεὸς, δοξάσω, καὶ ὁ ἐξουδενῶν με ἐξο
"θήσεται."

Ἐροίμην δ' ἂν ἔγωγε τοὺς οἰησίφρονας Φαρισα
628 A. a ἀδιακρίτως καὶ διὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐνεργεῖ τὰ τοιαῦτ
τί μὴ ταὐτὰ τῷ μεγάλῳ Μωυσεῖ δεδράκασι κα

1. ἀποκέκριται B. Holst. ἀποκέχρηται e Cat. Harl. emendavit Aub. a. Cat. Harl. 7. διὰ μόνων B.a. Cat. Harl. μόνον δι' Ht. Ed. βεβηκότι] βεβηλώσαντι a. Cat. Harl. 10. ἐπιλεγέτω B. Ht. ἐπεὶ Cat. Harl. emendavit Aub. 11. διαφορὰ B. ἡ praemisit H 16. δουλεύσομεν—ἀπαντήσομεν B. δουλεύσωμεν—ἀπαντήσωμεν Ed. μοῖρα B. Ἰσήμοιρα Ed. πολεμίζοι B. πολεμίζει Ed. 23. δοξάσ Θεὸς inverso ordine a. ἐξουδενῶν—ἐξουδενωθήσεται B. ἐξουθενῶν—ἐξ σεται Ed. 26. διακρίτως B. Ht. emendavit e Cat. ut vid. Aub. τὴν B. Ht. τῶν Aub

Αἰγυπτίων οἱ μάγοι; διὰ τί μὴ διὰ τῶν ἴσων ἰόντες θαυμάτων τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ δόξαν ἀπηνέγκαντο; ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι γέγονε μὲν ὄφις πεσοῦσα πρὸς γῆν ῥάβδος ἡ Μωυσαϊκὴ, γεγόνασι δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ αἱ τῶν μάγων. ἀντακούσῃ παρ' ἡμῶν ὡς αἱ μὲν ἐκείνων οὐκ εἰς ὄφιν μεταπεποίηντο, ἀλλ' ἦν ἀπάτη καὶ φάντασμα τῆς ἀνθρωπίνης ὄψεως παρακλέπτον τὴν ἀκρίβειαν, καὶ τέχνη τις ἦν μαγικὴ τὴν ῥάβδον b ὡς ὄφιν ἐπιδεικνύουσα· ἡ δὲ Μωυσέως ἀληθῶς εἰς ὄφιν μετεσκευάζετο, καὶ εἰς τὴν τοῦ θηρίου μετεπήδα φύσιν. ἀπὸ δὲ τῆς διαφορᾶς τῆς τοῖς ἱεροῖς ἐντεθείσης γράμμασιν, ἀληθὲς κατόψει τὸ εἰρημένον. κατέφαγε γὰρ ἡ Μωυσέως τὰς ἐκείνων ῥάβδους· ἐπειδὴ γὰρ αἱ μὲν ἐν ψιλοῖς ἦσαν τῶν ὄφεων σχήμασιν, ἡ δὲ ἀληθῶς τε καὶ φυσικῶς τοῦτο ἦν ὅπερ ἐφαίνετο, παρεκομίσθη καὶ εἰς ὀργὴν, ἵνα ζῷον φαίνηται, καὶ ῥάβδος οὐκέτι, καταδάκνει δὲ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ὄφεως ἀφάτῳ δυνάμει, καὶ τὸ οὕτω χαλεπὸν ἐξευμαρίζοντος τοῦ Θεοῦ. λεγέτω δέ μοι πάλιν ὁ Φαρισαῖος, οἱ ταῖς ἑαυτῶν c ῥάβδοις τὰ τῶν ὄφεων ἐπιθέντες σχήματα, καὶ πῶς καὶ χεῖρα λεπρῶσαν οὐκ ἔδειξαν καθαρὰν, ἀτονήσαντες δὲ διαῤῥήδην ἔφασκον "Δάκτυλος Θεοῦ ἐστι τοῦτο." πῶς δὲ, εἰπέ Exod. viii. 19. μοι, πῦρ ἐξ οὐρανῶν οὐ κατῆγον οἱ τοῦ Βαὰλ ἱερεῖς, καίτοι 3 Reg. xviii. 24, κατενεγκόντος Ἡλίου; ἐν προσωποληψίαις οὖν ἄρα τὰ παρὰ 38. Θεοῦ; μὴ γένοιτο· δίκαιος γὰρ ὢν καὶ δικαίων ἐραστὴς, καὶ διὰ μὲν τῶν ἁγίων ἐνεργεῖ τὰ χαρίσματα τὰ παράδοξα, διὰ δὲ τῶν πλημμελούντων οὐδαμῶς. εὐλογώτατα τοίνυν ὁ ποτὲ d τυφλὸς ταῖς τῶν Φαρισαίων ἀθυρογλωττίαις ἐπιτιμᾷ, καὶ πλημμελῶς ἐλέγχει πεφρονηκότας, ἐπείπερ οὐκ εἶναί φασι παρὰ Θεοῦ τὸν ἐκ τοῦ δύνασθαι δρᾶν τὰ παράδοξα θεόθεν ὄντα κατὰ φύσιν μαρτυρούμενον.

4. οὐδὲν B. a. Holst. οὐδὲ Aub. 5. εἰς ὄφεις μετεποιήθησαν a. 7. ἦν assumptum ex B. 12. ἐπειδὴ γὰρ αἱ μὲν ἐν ψιλοῖς ἦσαν a. et ita emendavit Heyse. ἐπεὶ δὲ παραιμενεν ψιλοῖς ἦσαν B. καὶ γὰρ ἦσαν ἐν ψιλοῖς Ht. unde Ed. 13. φυσικώτε B. emendavit Ht. Statim τοῦτο ἦν a. τοῦθ' B. Ed. 18. ἐπιδόντες B. a. ἐπιτιθέντες Ht. Ed. καὶ prius om. a. 21. οὐρανοῦ a. 22. τὰ παρὰ a. τὸ παρὰ τοῦ Ed. 23. ὢν om. a. 29. ὄντα] εἶναι a.

34 'Απεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ 'Εν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης
καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

e *Δυσπαράδεκτα τοῖς πολλοῖς τὰ ἐξ ἐλέγχων τραύματ*
ἡ δι' αὐτῶν ἐπανόρθωσις. οἰστὰ μὲν γὰρ καὶ ἡδέα
σοφοῖς, ἐπείπερ ἔχει πολλὴν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ὄνησιν κα
εἰς τὸ ἄμεινον ἀνακομιδὴν, κἂν συνεισβαίνῃ τὸ δά
πικρὰ δὲ τοῖς φιλαμαρτήμοσι, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἐρ
σαντες γὰρ ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς τὴν διάνοιαν
ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀποκείρουσαν νουθεσίαν ὡς τὸ λ
ἐκτρέπονται, καὶ ζημίαν ἡγοῦνται τὴν ἐκ τῶν ἡδέων
629 A. a *δρομὴν, οὐδένα τοῦ λυσιτελεῖν πεφυκότος ποιούμενοι λ*
ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ νεὼς ἀποπίπτοντες, καὶ πο
ῥεύματι γεγονότες ἁλώσιμοι ἀντιπράττειν μὲν οὐ
ἰσχύουσι, τὸ δὲ ἀντινήχεσθαι τοῖς ὕδασι σφαλερὸν
μενοι, μόνῃ φέρονται τῇ ῥύμῃ· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπ
οὗτοι, περὶ ὧν ἀρτίως ὁ λόγος, τῇ τῶν οἰκείων ἡ
τυραννίδι νικώμενοι, πάσας ἔχειν αὐταῖς ἐπιτρέπουσ
ἡνίας, τὸ ἀντιστατεῖν κατά τι γοῦν ἀπαυδήσαντες. δ
ροῦσι τοιγαροῦν οἱ δείλαιοι Φαρισαῖοι, καὶ τῷ τῶν ἀμ
b *εἰσηγητῇ θηριοπρεπῶς ἐπιτρίζοντες, ἐπὶ τὰ τῆς ὀργῆ*
ρουσι προοίμια, καὶ μανίας ἀπρόσιτον ἀπαρχὴν αι
ζοντες λοιδοροῦσιν ἀθέσμως, ἀναπηδῶντες δὲ τρόπο
πρὸς τὴν σύντροφον αὐτοῖς ὑπεροψίαν, ἐν ἁμαρτίαις γ
σθαί φασι τὸν τυφλὸν, Ἰουδαϊκαῖς ὑπονοίαις πρὸς
διαπαιζόμενοι, καὶ ἀσυστάτῳ δόγματι συναγορεύοντες
θῶς. ὅτι γὰρ τῶν ὄντων οὐδεὶς οὔτε δι' ἑαυτὸν
οὔτε μὴν διὰ τοὺς τεκόντας αὐτὸν ἡ τυφλὸς ἀποτε

1. *ὅλως* B. 4. *οἰστὰ* B.a. *οἷς τὰ* Holst. *ἡστὰ* e Cat. Harl. eme
adnotat ipse Aub. *καὶ* assumpsit e Cat. Harl. Aub. et ita a. 6. *συ*
B.a. *συνεισβαίνει* Cat. Harl. *συμβαίνῃ* Ht. Ed. 7. *αἰτίαν*] +
invitis B.a. Statim *ἐρριζώσαντες* a. *ἐνριζώσαντες* B. *εὐριζώσαντες* Ed.
λυποῦν habet B. *λυποῦσαν* a. Cat. Harl. 16. *οἰκείων*] *ἰδίων οἰκείων*
davit Ht. 19. *τοίνυν* a. 20. *χαίρουσι* [*χέρουσι* B.] B.a. Cat.
χωροῦσι Aub. 21. *ἀπαρχὴν*] *ὀργὴν* a. Cat. Harl. 24. *φασὶ γεγ*
ὑπονοίαις B. Cat. Harl. Ht. *ἀπονοίαις* Aub. 27. *ἡ* assumptum ex

ἤγουν ἕτερόν τι πάθος ἔχων σωματικὸν, ἀλλ' οὐδὲ ὅτι τὰς c πατέρων ἁμαρτίας ἐπὶ τέκνα καταφέρει Θεὸς, οὐκ ἀκόμψως, ὥς γε μοι φαίνεται, διὰ μακροῦ δεδείχαμεν λόγου, προτεθέντος ἡμῖν εἰς ἐξήγησιν "Ῥαββὶ, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ "γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;" ἐπειδὴ τοίνυν διελέγχειν ἔγνω τοὺς Φαρισαίους ὁ ποτὲ τυφλὸς, οὐχ ὅπως ἐλοιδορήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλεται παρ' αὐτῶν. καὶ δέχου πάλιν εἰς τύπον πράγματος ἀληθοῦς τὸ τετελεσμένον· ὅτι γὰρ ἔμελλον οἱ ἐξ Ἰσραὴλ καταβδελύσσεσθαι τοὺς ἐξ ἐθνῶν d ὡς τεθραμμένους ἐν ἁμαρτίαις διὰ τὴν προλαβοῦσαν ἀπάτην, ἐπιγνώσεταί τις ἐξ ὧν οἱ Φαρισαῖοι πρὸς ἐκεῖνον εἰρήκασιν. ἐκπέμπουσι δὲ αὐτὸν, ἀπόπεμπτοι γὰρ καὶ ἀπόβλητοι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις οἱ τὸν ἐπὶ Χριστῷ πρεσβεύοντες λόγον.

Supra 588 sqq. Supra ver. 2.

Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. 35

Ἀκοῦσαί φησιν ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐχὶ πάντως, οὐδὲ ἐξ ἀνάγκης ἀπαγγέλλοντός τινος αὐτῷ τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ἐπείπερ ὥς που e τις ἔφη τῶν σοφῶν "Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκου-"μένην, καὶ οὖς ἀκροάσεως ἀκροᾶται τὰ πάντα." εἰσακούει γὰρ, ὡς ὁ ψάλλων φησίν "Ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ "ἀκούει; καὶ ὁ πλάσας ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ;" ὅταν τοίνυν ὑβριζώμεθα δι' αὐτὸν, ἢ καί τι τῶν πεφυκότων λυπεῖν ὑπομένωμεν παρὰ τῶν θεομαχεῖν εἰωθότων, πιστεύειν ἀκόλουθον, ὅτι δὴ πάντως ἐπόπτης ἔσται Θεὸς, ἀκούει δὲ ὥσπερ τὸν ἐπισυμβαίνοντα πειρασμόν· αὐτὴ γὰρ ἡ φύσις a 630 A. τοῦ πράγματος καὶ τῶν δι' αὐτὸν ἀτιμαζομένων τὸ γνήσιον ἐν ὠσὶ τοῖς θείοις μεγάλην ἔχει τὴν βοήν.

Sap. i. 7, 10.

Ps. xciii. 9.

1. τὰς] + τῶν Aub. invitis B.a. 2. ἁμαρτίας assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 9. Ἰσραὴλ B.a. Cat. Harl. Ἱερουσαλὴμ Holst. Ed. Statim καταβδελύττεσθαι a. 18. σοφῶν] + ὅτι e Cat. Harl. ut vid. Aub. 21. ὀφθαλμὸν a. ὀφθαλμοὺς Ed. neutrum habet B. 22. ὑβριζώμεθα a. ὑβριζόμεθα B. Ed. 23. ὑπομένωμεν a. ὑπομείνωμεν Ed. 25. ἐπισυμβαίνοντα B.a. Ht. ἐπιβαίνοντα Aub.

Καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν
τοῦ Θεοῦ;

Ἐκβέβληται παρὰ τῶν Φαρισαίων ὁ ποτὲ τυφλὸς, ἀλ
οὐ μακροῦ μεταξὺ διαγεγονότος χρόνου ζητεῖ μὲν αὐτὸν
b Χριστὸς, εὑρὼν δὲ μυσταγωγεῖ. σημεῖον οὖν ἔσται κ
τοῦτο τοῦ ἐν φροντίδι κεῖσθαι τῇ παρὰ Θεῷ τοὺς συνα
γορεύειν ἐθέλοντας αὐτῷ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως προκι
δυνεύειν οὐ καταφρίττοντας. ἀκούεις γὰρ ὅπως ὡς ἐν τάξ
καλῆς ἀντιμισθίας ἑαυτὸν ἐμφανῆ καθιστὰς, τελεώτατ
αὐτῷ τὸν ἐπὶ τῇ πίστει λόγον ἐμφυτεύειν ἐπείγεται. προσ
άγει δὲ τὴν πεῦσιν ἵνα λάβῃ τὴν συναίνεσιν. οὗτος γὰρ τ
πιστεύειν ὁ τρόπος. διὰ γάρ τοι τοῦτο τοὺς ἐπὶ τὸ θεῖον ἰό
τας βάπτισμα προδιερωτωμένους παρέργως εἰ πεπιστεύκασ
c συναινοῦντάς τε ἤδη καὶ διωμολογηκότας, ὡς γνησίους ἤ
τῇ χάριτι παραπέμπομεν. ἄρχεται ὁ τοῦ πράγματος τοίνυ
τύπος ἐντεῦθεν ἡμῖν, καὶ ἐξ αὐτοῦ μεμαθήκαμεν τοῦ Σωτῆρ
ἡμῶν Χριστοῦ τὸ τίνα χρὴ τὸν τρόπον τὸν ἐπὶ τῇ πίστ
ποιεῖσθαι λόγον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὁμολ
1 Tim. vi. 12. γεῖσθαι τὴν ἐν τούτοις ὁμολογίαν ἐπὶ πολλῶν μαρτύρ
διισχυρίσατο, τουτέστι, τῶν ἁγίων ἀγγέλων· καὶ εἰ φρικῶδ
ἐστι τὸ ἐπ' ἀγγέλων εἰρηκότα διαψεύσασθαι, πόσῳ μᾶλλ
d ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ; ἐρωτᾷ τοιγαροῦν τόν ποτε τυφλ
οὐχ ἁπλῶς εἰ βούλοιτο πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ εἰς τίνα, προστ
θησιν. ἡ γὰρ πίστις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχ ὡς
ἄνθρωπον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸν ἐνανθρωπ
σαντα. πλῆρες γὰρ οὕτω τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον. λέγ
δὲ τό Σὺ πιστεύεις, μονονουχί φησι Βούλει τῆς ἐκείνων ἀπ
νοίας ὁρᾶσθαι κρείττων; σὺ ταῖς ἐκείνων ἀπειθίαις ἐῤῥῶσθ

4. διαγεγονότος χρόνου emendat Heyse. διαχρόνου γεγονότος χρόνου B. χρό
Ed. 8. ὡς deest in B. Assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 9. ἀν
μισθείας B. 10. λόγον B.a. Holst. πόθον e Cat. Harl. emendavit A
12. τοι assumptum ex B.a. Ht. 14. τε ἤδη a. Cat. Harl. τεούτο B. τε ο
Ht. Ed. 24. εἰς alt. om. a. 25. ἡ (= ut vid. ἢ) pro ὡς a. 26.
assumpsit e Cat. Harl. Aub.

φράσας καταδέχῃ τὴν πίστιν. τὸ γάρ Σὺ τοιαύτην εἰσφέρει τινὰ τὴν ὡς πρὸς ἑτέρους ἀντιδιαστολήν. e

Καὶ τίς ἐστι Κύριε, φησίν, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; 36

Ἡ σώφρονι λογισμῷ προκατηρτισμένη ψυχή, ἐλευθέροις τε τῆς διανοίας ὄμμασι τὸν τῆς ἀληθείας διερευνῶσα λόγον ἀπαραποδίστως ἐπ' αὐτῇ καθάπερ εἰς λιμένα καταίρει, καὶ ἀταλαίπωρον ἔχει τὴν τοῦ συμφέροντος θήραν. ἔσται δὲ πάλιν ἀπόδειξις τῶν εἰρημένων ὁ ποτὲ τυφλός. διὰ πολλῶν γὰρ ἤδη λογισμῶν τε καὶ ἐννοιῶν τὸ ἐπὶ Χριστῷ θαυμάσας μυστήριον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ καταπεπληγμένος a 631 A. ἰσχύν, ἐξ ὧν, οὐχ ἕτερός τις, ἀλλ' αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ πεπείραται, πρόχειρος οὕτως εἰς τὸ πιστεύειν εὑρίσκεται, καὶ ἀμελλητὶ πρὸς τοῦτο βαδίζων. ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ τίνι δεήσαι προσάγειν τὴν ἤδη προοικοδομηθεῖσαν ἐν αὐτῷ πίστιν διερωτᾷ. λείπει γὰρ αὐτῷ τοῦτο μόνον προηυτρεπισμένῳ πρὸς ἐκεῖνο καθάπερ εἰρήκαμεν.

Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. 37 b

Εἰς τίνα προσήκοι πιστεῦσαι διερωτώμενος, ἑαυτὸν ἐπιδεικνύει, καὶ οὐχ ἁπλῶς Ἐγώ εἰμι λέγων, ἀλλὰ τὸν ὁρώμενόν τε καὶ προσλαλοῦντά φησι τὸν Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ὠφελείας τῆς ἡμετέρας πανταχῇ προνοῶν, καὶ τὰ εἰς πίστιν βοηθήματα τὴν ἀπλανῆ τε καὶ ἀδιάστροφον ἐξυφαίνων ποικίλως, ἵνα μὴ δοκοῦντες εὐσεβεῖν εἰς βρόχους καὶ πάγην

1. καταδέχῃ a. Holst. καταδέχει B. καταδέχου e Cat. Harl. Aub. 2. διαστολήν B. Ht. ἀντιδιαστολήν e Cat. Harl. Aub. 3. καὶ τίς ἐστί φησι a. 5. διερευνῶσι B. Ht. emendavit Aub. 6. ἐπ' αὐτῇ B. ἐπ' αὐτὴν a. Cat. Harl. ἐν αὐτῇ Ht. Ed. 7. θήραν a. θεῖραν B. θύραν Ht. Ed. 13. ἀμελλητὶ emendat Migne. ἀμελητὶ Ed. ἀμεταστρεπτὶ Cat. Harl. δεήσαι B. Ht. δεήσει Aub. 19. προσήκοι B. προσήκει Ht. Ed. 20. ὁρώμενόν τε] ἐρωτώμενόν τε haud male a. 22. πανταχοῦ a. τὰς B. τὰ emendavit Ht. et ita a. 23. βοηθήματα] + τὰ Ht. Ed. · ἐξυφαίνων B.a. ὁδὸν ἐξυφαίνει Ht. unde Ed. 24. πάγην B.a. παγίδας Ht. παγίδα Aub.

προσεκύνησεν ὡς Θεὸν, εἰ μὴ Θεὸν εἶναι πεπίστευκεν,
τοῦ γεγονότος εἰς αὐτὸν καὶ παραδόξως τετελεσμένου
ματος ἐπὶ τὸ φρονεῖν οὕτω παιδαγωγούμενος. ἐπειδ
ὅλην τὴν ἐπ' αὐτῷ πραγματείαν εἰς τὸ τῶν ἐθνῶν μ
e γάγομεν πρόσωπον, φέρε δὴ περὶ τούτου λέγωμεν πα
βλέπε γάρ μοι πληροῦντα διὰ τῆς προσκηνήσεως τῇ
πνεύματι λατρείας τὸν τύπον, εἰς ὃν ἐχειραγωγήθη τὰ
διὰ τῆς πίστεως. βουθυσίαις γὰρ καὶ λιβανωτοῖς καὶ
τῶν ἑτέρων ζῴων προσαγωγαῖς, θεραπεύειν ἦν ἔθος
Ἰσραὴλ τὸν ἁπάντων Κύριον κατ' ἐπίταγμα νομικόν·
ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες, οὐ ταύτην ἴσασι τῆς λατρείας
633 A. a ὁδὸν, ἐτράποντο δὲ τὴν ἑτέραν, τουτέστι, τὴν πνευματι
ἣν δὴ καὶ μάλιστα φίλην αὐτῷ καὶ ἡδίονά φησιν
Ps. xlix. 13. Θεός. οὐ γὰρ "φάγομαι κρέα ταύρων, φησὶν, ἀλλ'
"αἷμα τράγων πίομαι." θύειν δὲ μᾶλλον ἡμῖν ἐπιτ
Ib. 14. "θυσίαν αἰνέσεως," τουτέστι, τὴν μετ' ᾠδῆς προσκύνη
εἰς ἣν ὅτι πάντως ἀναβήσεται τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεω
Ἁγίῳ Πνεύματι θεωρήσας ὁ μελῳδὸς ὡς πρὸς τὸν Κ
Ps. lxv. 4. ἡμῶν καὶ Σωτῆρά φησιν "Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω
b "σοι καὶ ψαλάτωσάν σοι, ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σ
ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς
νομικῆς λατρείας ἐν ἀμείνοσιν οὖσαν ἐπιδεικνὺς τὴν πνε
Supra iv. 21. τικὴν, πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σαμαρείας γυναῖκά φησι "Πί
"μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τ
Ib. 23, 24. "οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρί.
"ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυ
"προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ·
"γὰρ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας α
c "πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν
"ματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν." διαλογιζόμεθα δὲ

1. Θεὸν prius B.a. Θεῷ Ed. 8. μὲν γὰρ a. 13. φίλην [φιλὴν B.
B.a. φιλεῖν αὐτὸν Holst. Ed. ἰδιονὰ (= ἴδιονα ad ἴδιον correctum) B. ἴδ
ἡδίονα emend. ut adnotat ipse Aub. et ita a. 14. φάγομαι—πίομαι B. φ
—πίωμαι a. Ed. 17. εἰς deest in B. assumpsit e Cat. ut vid. Aub.
σεται] + φησι (e B mg. huc male afferens Ht.) Ed. 23. πίστευσόν Au

νοῦντες ὀρθῶς τούτῳ διαπρέπειν τῷ τρόπῳ καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ ὥσπερ τινὰ δορυφορίαν πνευματικὴν προσκομίζειν Θεῷ τὴν προσκύνησιν. καὶ γοῦν ὅτε τὴν θεοπρεπῆ προάγειν τιμὴν τῷ Πρωτοτόκῳ καὶ Μονογενεῖ τὸ Πνεῦμα τοῖς ἄνω διεκελεύετο "Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ, φησὶ, Deut. xxxii. 43. "πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος ἡμᾶς ψαλμῳδὸς πρὸς τοῦτο λέγων ἐκάλει "Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσ- Ps. xciv. 6. "πέσωμεν αὐτῷ." καὶ μακρηγορεῖν μὲν ἦν ἐπὶ τούτοις οὐ d χαλεπόν· μέτρον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθέντες τὸ πρέπον, τῆς τῶν ῥητῶν παραθέσεως πρὸς τὸ παρὸν ἀφεξόμεθα. πλὴν ἐκεῖνο πάλιν ἀναμνήσωμεν, ὅτι τῆς τῶν ἐθνῶν λατρείας τὸν τύπον ἀπεπλήρου καλῶς ὁ ποτὲ τυφλὸς, τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ γείτονα τιθεὶς τὴν προσκύνησιν.

Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον 39 ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ e γένωνται.

Τῆς ἀναδείξεως, τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ φημὶ, τὴν αἰτίαν ἡμῖν ἐξηγούμενος διὰ φωνῆς Ἡσαΐου φησὶν ὁ Χριστός "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελί- Es. lxi. 1. "σασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις "ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν." ἀλλὰ καὶ ἑτέρωθί που φησὶν "Οἱ κωφοὶ ἀκούσατε, καὶ οἱ τυφλοὶ ἀναβλέψατε Ib. xlii. 18. "ἰδεῖν." ὅτε τοίνυν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας κεχειροτονῆσθαι a 634 A. λέγει παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἵνα κηρύξῃ τυφλοῖς τὴν ἀνάβλεψιν, πῶς ἐνθάδε φησὶν Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται; "Ἆρα οὖν, ἐρεῖ τις, Χριστὸς ἁμαρτίας Gal. ii. 17. "διάκονος, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν; μὴ γένοιτο·"

2. δορυφορίαν B. Holst. δωροφορίαν Ed. 4. προσάγειν emendat Migne. 6. ἡμᾶς ψαλμῳδὸς hoc ordine B. 8. αὐτῷ om. a. (55.) 11. ἀναβήσομεν a. 19. εἵνεκεν B. Ht. ἕνεκεν Aub. 20. με] + ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν Aub. Quae verba nec a. exhibet. 23. εωφείας (τίας) B. αἰτίας emendavit Ht. et ita a. 26. ἦλθον B.a. ἐλήλυθα Ht. Ed.

ἀφίκετο μὲν γὰρ ἐξανύσων τὸν ἐξ ἡμερότητος τῆς εἰς ἡ
προτεθέντα σκοπὸν, τουτέστι, καταφωτίσαι σύμπαντας
b τοῦ Πνεύματος δᾳδουχίᾳ. δεινοὶ δὲ πρὸς ἀπείθειαν ὑπ
χοντες Ἰουδαῖοι τὴν καταλαμπρύνουσαν αὐτοὺς οὐ πα
δέξαντο χάριν, αὐτόκλητον ὥσπερ ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦ
τὸν σκοτισμόν. καὶ γοῦν γέγραπται περὶ αὐτῶν ἐν προφ
Es. lix. 9. τικοῖς μηνύμασιν "Ὑπομεινάντων αὐτῶν φῶς ἐγένετο αὐ
"σκότος, μείναντες αὐγὴν ἐν ἀωρίᾳ περιεπάτησαν." ὅ
γὰρ ἧκεν εἰς τὸ τοῦ νόμου κήρυγμα, περιέμενον Ἰουδαῖοι
τε αὐγὴν καὶ τὸ φῶς, τουτέστι Χριστόν. ἥξειν γὰρ
c παρεδέχοντο, καὶ προσεδόκων αὐτὸν, ἀλλ' οἱ κατὰ τ
δοκοῦντες εὐσεβεῖν, ἐν ἀωρίᾳ περιεπάτησαν, τουτέστιν,
σκότῳ βαθεῖ, οὐχ ἑτέρου τινὸς αὐτοῖς γεγονότος αἰτίου
παθεῖν τὸν σκοτισμὸν, ἀλλὰ ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀπειθε
αὐτεπίσπαστον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐχόντων τὴν νόσον. παραγέγ
τοίνυν, φησὶ, τυφλοῖς ἐπιδώσων τὸ βλέπειν διὰ τῆς πίστ
ἡ δὲ τῶν ἀχειραγωγήτων καὶ ἀνυποτάκτων ἄτεγκτος γν
πολὺ βλέπουσα πρὸς ἀπείθειαν εἰς κατάκριμα γενέ
d παρεσκεύασεν αὐτοῖς τὴν τοῦ φωτίζοντος ἄφιξιν. ἐπ
γὰρ οὐ πιστεύουσι, κατακρίνονται. τοῦτο δέ σοι σαφέστ
Supra iii. 18, cf. 36. καὶ δι' ἑτέρων εἴρηκεν ὁ Σωτήρ "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμ
"πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ
"ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
"τοῦ Θεοῦ." χαριέντως τοιγαροῦν ἀπὸ τοῦ παρακειμ
καὶ ἐν χερσὶν ὄντος διαλέγεταί τε πράγματος, καὶ τὸ πα
δόξως ἀποτελεσθὲν ἐπὶ τῷ ποτε τυφλῷ ῥίζαν ὥσπερ ποι
e τῷ λόγῳ· ἀναβλέψαι μὲν γὰρ αὐτὸν οὐ κατὰ σῶμα μό
ἀλλὰ καὶ ὅσον εἰς νοῦν διισχυρίζεται, διὰ τὸ παραδέξαι
τὴν πίστιν, παθεῖν δὲ τὸ ἐναντίον τοὺς Φαρισαίους· οὐ

5. αὐτόκλητον B.a. Holst. ἀπόκλητον Aub. ἑαυτοῖς B. Ht. Statim σαντες a. 10. τουτέστι] + τὸν Ht. Ed. 11. τὸ B. Ht. τοῦτο emen Aub. 12. μωρίᾳ B. Ht. ἀωρίᾳ emendavit recte ut vid. Aub. 15. πίσπαστον B.a. Ht. ἀντεπίσπαστον Aub. ἑαυτοὺς a. Statim ἐχόντων h B.a. 16. ἐπιδώσων] ἐπ' ἴσων a. 17. ἡ] οἱ Aub. ἄτεγκτος e Cat. Aub. et ita a. ἀτάκτως B. Ht. 18. πολὺ deest in a.

ἐθεάσαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ, καίτοι φανότατα διαλάμπουσαν, καὶ ἐν τῷ μεγίστῳ καὶ νεαρῷ θαύματι.

Ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, καὶ 40
εἶπον αὐτῷ Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;

Προσεδρεύουσιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ συμβαδίζειν ἐπείγονται τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καίτοι πικρὸν εἰς καρδίαν ἔχοντες a 635 A. βέλος, καὶ λύπῃ καὶ φθόνῳ διατηκόμενοι διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ· συμβαδίζουσι δὲ ὅμως τροφὰς τῷ μίσει συλλέγοντες, καὶ πολυτρόπους τοῖς θαύμασι συκοφαντίας ἀρτύοντες, παραλύοντές τε διὰ τοῦτο τῶν εὐπειθεστέρων τὴν ἀκακοήθη διάνοιαν. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα λέγοντος διεπυνθάνοντο τοῦ Χριστοῦ, διεπρίοντο πάλιν, οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς ἀγνοεῖν ὅτι τέτραπται πρὸς αὐτοὺς ὁ τοῦ λόγου σκοπός. ἐπειδὴ δὲ ἀπολελυμένως ἔτι καὶ ἀδιορίστως εἴρητο παρ' αὐτοῦ, τό "Ἵνα οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται" οὔπω καιρὸν ἔχοντες b Supra ver. 39. ἐγκαλεῖν εὐλόγως ὡς ὑβρισμένοι, διερωτῶσι πανούργως τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν εἰς τὸ οἰκεῖον περιέλκοντες πρόσωπον, καὶ σαφέστερον ὥσπερ ἀξιοῦντες εἰπεῖν, εἰ καὶ αὐτοὺς εἶναι λέγοι τυφλούς, ἵνα δὴ πάλιν ὡς νομικὴν ἐντολὴν ἀδικήσαντα κατακρίνωσιν. ᾔδεσαν γὰρ ἄνω καὶ κάτω τὰ Μωυσέως γράμματα περινοστοῦντες ὅτι γέγραπται "Ἄρχοντα τοῦ Exod. xxii. 28. "λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς." ἢ τοίνυν ὑβρίζεσθαι προσδοκήσαντες τὰ τοιαῦτά φασιν, ἵνα δοκοῖεν εὐλόγως ἐπιφύεσθαι c καὶ ἀγανακτεῖν καὶ ἀκατηγόρητον ἤδη ποιεῖσθαι τὴν ἐπιβουλὴν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ, ἢ καὶ ἀληθῶς ἔχοντές τι πικρότερον εἰς νοῦν, καὶ συκοφαντίας εἶδος τὸ αὐτοῖς πρέπον ὠδίνοντες. ἐπειδὴ γὰρ ἔφη Χριστός "Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν Supra ver. 39. "κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν,"

1. φανότατα correxi ex a. φανώτατα Ed. 8. τῷ μίσει e Cat. Harl. emendavit Aub. το῀μῖσι B. unde τὸ ἡμίσυ Holst. 19. λέγοι B. λέγει Ht. Ed. 21. γράμματα B. συγγράμματα καὶ Ht. Ed. 22. ὑβρίζεσθαι B.a. Cat. Harl. ὑβρίσασθαι Ht. Ed. 24. καὶ ἀγανακτεῖν assumpta ex B.a.

ὑπεδήλου δὲ διὰ τούτων τοῦ τυφλοῦ τὴν ἀνάβλεψιν, δυνηθέντες ὑπενεγκεῖν τοῦ παραδόξου τὴν ἀνάμνησιν, ἀν γείρονται πάλιν διατεθηγμένοι τῷ φθόνῳ, καὶ ἀντιπράτ
d ἐπιχειροῦσι τοῖς παρ' αὐτοῦ μονονουχὶ λέγειν οὐ παραιτ μενοι Δεινὰ κομπάζεις, ὦ οὗτος, κατορθώσας οὐδὲν εἰργάσθαι νομίζεις, ἀλλ' ἆρα μὴ βούλει, φασὶ, καὶ ἐφ' ἡμ αὐτῶν πλάττεσθαι τὴν θαυματουργίαν, ἆρα μὴ παρέσται λέγειν ὅτι καὶ ἡμᾶς ὄντας τυφλοὺς τεθεράπευκας; βοὶ σοι περιθῶμεν τὴν ἰατροῦ δόξαν καὶ θαυματουργοῦ, ψευ μενοι κατ' ἐκεῖνον, ὃν φῂς ἀναβλέψαι γεννηθέντα τυφλ μὴ καὶ ἡμᾶς ἄρα συκοφαντήσεις ἀποτολμήσας εἰπεῖν τὰ
e ἐκείνῳ; πονηρὸς οὖν ἄρα καὶ σφόδρα πικρὸς τῶν Φαρισα ὁ λόγος διαγελώντων τὰ ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ συκοφαντίαν ε μᾶλλον οἰομένων ἤπερ ἀλήθειαν· δυσωπεῖ γὰρ οὐδὲν ἀγνώμονα.

41 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρ νῦν δὲ λέγετε ὅτι βλέπομεν· αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν μενοῦσι

Κατατήκει πάλιν αὐτοὺς ὁ Σωτὴρ τέχνῃ κεράσας ἔλεγχον. λοιδορίας μὲν γὰρ ἁπάσης ἀποφοιτᾷ, δυσωπε
636 A. a τῆς ἀληθείας παρατιθεὶς τὴν δύναμιν· ἐπ' οὐδενὶ δὲ χρησ τὸ βλέπειν ἔχοντας ἀποδείκνυσι, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ μηδό ὁρῶντος πεσόντας ἐν χείροσιν. ἄνθρωπος μὲν γὰρ ὁ τυφ φησὶ, τῷ τεθεᾶσθαι μηδὲν τῶν παραδόξως ἀποτελουμέ ἔξω βέβηκεν ἁμαρτίας, καὶ ἀνυπαίτιός πως ὑπάρχει· ο τῶν θαυμάτων ἐπόπται καὶ θεωροὶ διὰ πολλὴν ἀβουλίαι κακόνοιαν τὴν ἐξ αὐτῶν οὐ παραδεξάμενοι πίστιν, δυσι νιπτον ἔχουσι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ δυσεξίτητον ὄντως τὴ

1. τούτων B. τούτου Holst. Ed. et ut vid. Nik. 2. ὑπενεγκεῖν a. Cat. ἐνεγκεῖν Ed. 3. διατεθηγμένοι B.a. διατεθιγμένοι Ht. unde διατετηγμένοι 5. κατώρθωσας a. 6. ἐργάσασθαι νομίζῃ a. ἐργάζεσθαι pro εἰργάσθα Harl. βουλεῖσθαι B. βούλησθε Ht. βούλει e Cat. ut vid. Aub. et ita a. βο voluit Heyse. 7. πάρεστί a. 9. περιθεῖναι a., sed παραθῶμεν Cat. 14. τὸν ἀγνώμονα οὐδέν a. 22. ὁρῶντος emendat Heyse. ὁρῶντας 26. πίστιν deest in B. assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a.

τούτῳ κατάκρισιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς σωματικῆς τυφλότητός b
τε καὶ ἀναβλέψεως τῇδε νοεῖν οὐκ ἀπίθανον· ἀναλόγως δὲ
διαβαίνοντες εἰς τὸ νοητὸν, καὶ τὴν ἴσην ἐντεῦθεν ἀναματτό-
μενοι τῷ λόγῳ δύναμιν πάλιν ἐροῦμεν, ὡς ἄνθρωπος μὲν ὁ
ἀσύνετος εὐλογωτάτην ἂν τὴν ἐπὶ τοῦ δικάζοντος αἰτήσαι
συγγνώμην, ὁ δὲ ὀξὺς εἰς νόησιν καὶ συνεὶς τὸ συμφέρον,
εἶτα τοῖς αἰσχίοσι τῆς ἑαυτοῦ διανοίας καταπωλήσας τὴν
ῥοπὴν, καὶ τὸ νικᾶν ἡδοναῖς οὐ τῷ χρησίμῳ δωρούμενος, c
ἀναισχύντως αἰτήσει τὸν ἔλεον, καὶ παραίτησιν τὴν ἐπὶ τῷ
κολάζεσθαι δεῖν οὐδαμόθεν ἕξει βοηθουμένην, ἀπολεῖται δὲ
καὶ σφόδρα δικαίως ἀσυνηγόρητον ἐφ' ἑαυτῷ τηρήσας τὴν
ἁμαρτίαν. καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς αὐτὸ
δὴ τοῦτο κατασημαίνων ἐν εὐαγγελίοις φησίν "Ὁ εἰδὼς τὸ S. Luc. xii. 47.
"θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας δαρήσεται
"πολλάς·" ἀγνοίας μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ μὴ εἰδότι τὰ ἐγκλή-
ματα, καταφρονήσεως δὲ τῆς ἐσχάτης ἐπὶ τῷ νενοηκότι, καὶ
τὸ δρᾶν ἀβούλως ἐξωθουμένῳ. ἐπιτήρει δὲ πάλιν ὅπως κἂν d
τούτῳ γέγονεν ἀσφαλὴς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος· οὐ γὰρ δή
φησιν ἀποφαντικῶς Ὅτι βλέπετε, ἀλλ' Ὑμεῖς, φησὶ, λέγετε
ὅτι βλέπομεν. ἦν γὰρ δὴ καὶ λίαν ἀτοπώτατον σύνεσιν
ἐπιμαρτυρεῖν τοῖς οὕτω τυφλὸν καὶ ἀπεσβηκότα φοροῦσι
τὸν νοῦν, ὡς τολμῆσαι φάναι περὶ αὐτοῦ "Ἡμεῖς οἴδαμεν Supra ver. 24.
"ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν." αὐτοκατάκριτοι
τοιγαροῦν Ἰουδαῖοι βλέπειν μὲν ἑαυτοὺς διαβεβαιούμενοι,
πράττοντες δὲ τὸ σύμπαν οὐδὲν ὧν ἔδει δρᾶν, καὶ λίαν e
εὐτόνως, καὶ γινώσκοντες μὲν τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα,
περιφρονοῦντες δὲ οὕτως ὡς καὶ τοῖς ἀρίστοις ὑπαντιάζειν
θαύμασιν.

5. ἐπὶ] ἀπὸ a. αἰτήσῃ a. αἰτήσει Cat. Harl. 6. συνεὶς B.a. συνιεὶς Holst. Ed. 7. καταπολήσας B. emendavit Ht. et ita a. 10. ἕξαις B. Ht. emendavit e Cat. ut vid. Aub. 11. ἐφ' ἑαυτοῦ a. 12. ὁ alt. assumptum ex B. 13, 14. ὁ μὴ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται ὀλίγας· ὁ δὲ εἰδὼς καὶ μὴ a. 16. νενηκηκότι B. νενικηκότι Ht. νενοηκότι e Cat. ut vid. Aub. 21. τυφλὸν B.a. Ht. τυφλοῖς Aub. 24. ἑαυτοῖς B. emendavit Ht.

Κεφ. ι'. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας
τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖ
2 κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής· ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύ
3 ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων· τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει,
τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβ
637 A. a
4 φωνεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά· ὅταν δὲ πάντα τὰ ἰ
ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αι
5 ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ
ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδ
τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.

Δόξειεν μὲν ἂν καὶ μάλα εἰκότως τοῖς ἀβασανίσ ἐπακροωμένοις οὐ λίαν εὐκαίρως ὁ τῆς προκειμένης πα
b *βολῆς εἰσπεφορῆσθαι λόγος· τυφλότητος γὰρ ἀναβλέψ τε πέρι διαλεγόμενος, περὶ προβάτων εὐθὺς, αὐλῆς τε θύρας ποιεῖται τοὺς λόγους. ἀλλ' ὅτῳ σοφὸς ἐνῴκισ νοῦς, καὶ περιεργότερον τοῖς θεωρήμασι προσβάλλειν ἐσπ δασται, κατόψεται πάλιν ἐπ' εὐθείας ὥσπερ ἰόντα τὸν λό καὶ μηδαμόσε τοῦ πρέποντος ἀπεσφαλμένον. ὃ δὲ πολλ εἶπον ἐρῶ καὶ εἰσαῦθις ἀναλαβών. ἔθος τῷ Σωτῆρι Χρι μὴ πρὸς μόνους ἀποκρίνασθαι τοὺς διὰ φωνῆς ἀποκτυ θέντας λόγους, ὅταν αὐτῷ προσίωσί τινες, ἀλλ' ἐπείπερ*
c *καὶ νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ πρὸς ἐνθυμήσεις ἀπολογεῖσ*
Heb. iv. 13. *μόνας· "πάντα γὰρ αὐτῷ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα, "οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ·" διά τοι τοῦτο*
Hiob xxxviii. 2. *πρὸς ἕνα τῶν ἁγίων φησί "Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βου "συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἴεται κρύπτει ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν Φαρισαίων ἀνόσιον στῖφος κακούρ*
Supra ix. 40. *διεπυνθάνετο, καθάπερ ἐλέγομεν ἀρτίως, εἰ καὶ αὐτοὶ τυφ εἰσιν, ἵνα λέγων ἀληθῶς ὅτιπέρ εἰσι, τυφλοὶ δηλονότι, κι*
d *δικάζηται πάλιν ὡς τοῖς ἡγουμένοις διαλοιδορησάμενος,*

11. *μὲν* assumptum ex B.a. 13. *τυφλότητος*] + *τε* Holst
20. *ἀποκρίνασθαι* B. Ht. *ἀποκρίνεσθαι* e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 22. *λογεῖσθαι* B.a. Ht. *ἀπολογεῖται* Aub. 29. *ὅτιπέρ*] *ὅπερ* a.

ικῶς εἰρηκὼς τοὺς ἄρχειν λαχόντας λαῶν· ἐφρόνουν γὰρ
ἐπὶ τούτῳ μέγα τι καὶ ἐξαίσιον· ἀναγκαίως ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ ταύτῃ πάλιν αὐτῶν τῇ διενθυμήσει
μαχόμενος, εἰσκομίζει χρησίμως τὴν παραβολὴν, ἀμυδρότερόν
πως καὶ ὡς ἐν αἰνίγμασιν ὑποδηλῶν ὡς οὐχ ἕξουσιν ἐκ
πλεονεξίας τὸ καθηγεῖσθαι βεβαίως, ἀλλ' οὐδὲ πάγιον αὐτοῖς
προσέσται τὸ ἀξίωμα τὸν τούτου δοτῆρα τὸν Θεὸν ἐξ ἀλα-
ζονείας ὑβρίζουσι· διδάσκει δὲ ὅτι τοῦτο προσέσται μόνοις
τοῖς δι' αὐτοῦ καλουμένοις εἰς λαῶν ἡγεμονίαν. θύραν τοι- e
γαροῦν ἑαυτὸν εἶναί φησιν εἰσφέροντα διὰ βουλῆς ἰδίας εἰς
τὸ καθηγεῖσθαι ποιμνίων τῶν λογικῶν τὸν ἐπιστήμονα καὶ
φιλόθεον. κλέπτην δὲ καὶ λῃστὴν ἀποκαλεῖ καὶ ἀλλαχόθεν
ἀναβαίνοντα τὸν ἐκ βίας καὶ τυραννίδος τὴν οὐ δοθεῖσαν
αὐτῷ τιμὴν δύνασθαι λαβεῖν οἰόμενον, ὁποῖοί τινες ἦσαν
περὶ ὧν δήπου φησὶ δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν, ὅτι "Ἐβασί- Hos. viii. 4.
"λευσαν καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, ἦρξαν καὶ οὐ διὰ τοῦ Πνεύματός Es. xxx. 1.
"μου." αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων ὡς εἴπερ αὐτοῖς καθ' a 638 A.
ἡδονὴν τὸ ἡγεμονεύειν ἐστὶ τῶν λαῶν, δεήσει πιστεύσαντας
καὶ τὸ θεῖον παραδεξαμένους κήρυγμα δι' αὐτοῦ πρὸς τοῦτο
δραμεῖν, ἵνα καὶ ἀκλόνητον καὶ καλῶς ἱδρυμένην ἔχοιεν τὴν
ἀρχὴν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ἔν τε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, καὶ
τοῖς μετ' ἐκείνους τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν διδασκάλοις, οἷς καὶ
ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, τουτέστιν, ἢ ὁ τεταγμένος ἄγγελος εἰς τὸ
ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστατεῖν καὶ συμπράττειν τοῖς ἱερᾶσθαι
λαχοῦσιν εἰς τὰς τῶν λαῶν ὠφελείας, ἢ πάλιν αὐτὸς ὁ
Σωτὴρ, αὐτὸς καὶ θύρα καὶ τῆς θύρας ὑπάρχων Κύριος. b
καταπείθεσθαι γεμὴν καὶ ὑπείκειν ὀρθῶς τῇ τοῦ ποιμαί-
νοντος φωνῇ τὴν τῶν προβάτων ἀγέλην εὖ μάλα διισχυ-
ρίζεται, παραιτεῖσθαι δὲ καὶ λίαν ἐσπουδασμένως τὴν τῶν
ἀλλοτρίων φωνὴν, ἵνα πρᾶγμα νοῇς ἀληθὲς ἐπὶ τὸ γενικώτερον
ἐκπλατύνων τοῦ λόγου τὴν δύναμιν. διδάσκομεν γὰρ ἐν

7. τὸν alt. om. a. 13. οὐ] μὴ a.c. Cord. 15. δήπου a. που Ed.
18. ἐστὶ om. a. 21. καὶ alt.] + ἐν c.

ἐκκλησίαις τὰ διὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς παρακομίζοι δόγματα, καὶ ὥσπερ τινὰ τροφὴν πνευματικὴν τὸν εὐαγ λικόν τε καὶ ἀποστολικὸν παρατιθέντες λόγον. κατήκοο
c τῶν τοιούτων εἰσὶν οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστὸν, καὶ ἀ στρόφῳ διαπρέποντες τῇ πίστει, παραιτοῦνται δὲ πρὸς τῶν ψευδοποιμένων φωνὰς, καὶ ὡς ὀλέθριον ἀποτρέπο πάθος. τί οὖν ἄρα τὸ ἐντεῦθεν, ἐρεῖ τις, τοῖς Φαρισ ὑποδηλούμενον; συνελὼν ὡς ἐν βραχεῖ τε καὶ κεφαλαι λόγῳ πάλιν ἐρῶ. ἑαυτὸν ἐπιδεικνύει, καὶ τῆς αὐλῆς κύ καὶ θύραν καὶ θυρωρὸν, ἵνα δὴ μάθοιεν ἀκριβῶς ὡς οὐχ ἔξ τῆς ἡγεμονίας ἱδρυμένην τὴν στάσιν, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ τ
d ταύτην ἰόντες τὸ θεόσδοτον ἔχοιεν ἀγαθόν. προστιθεὶς ὅτι τὰ πρόβατα τοῖς ἰδίοις καταπείθεται ποιμέσι, τῶ ἀλλοτρίων ἐξάλλεται, πάλιν εὐφυῶς ὑπαινίττεται ὡς ἐπισ τήσουσι μὲν οὐδαμῶς αὐτοὶ τῶν μελλόντων πιστεύειν αὐτὸν, ἀποφοιτήσει δὲ πάλιν τῆς παρ' αὐτοῖς δικασκα τὰ πρόβατα, καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ ποιμέσι προσκείσεται.

6 Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

e

Ἁπλοῦς τῶν ἁγίων ὁ λόγος, καὶ τῆς Ἑλλήνων περιερ
1 Cor. i. 27. ἀπηλλαγμένος· "Ἐξελέξατο γὰρ ὁ Θεὸς τὰ μωρὰ "κόσμου," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, "ἵνα καταισ "τοὺς σοφούς." κατεχρήσατο τοίνυν τῷ τῆς παροι ὀνόματι· καλεῖ γὰρ οὕτω τὴν παραβολήν· τάχα δὲ μέμικταί πως ἀεὶ τῶν τοιούτων ὁ χαρακτὴρ καὶ δι' ἀμ
639 A. a ὡς δι' ἑνὸς νοεῖται τὸ δηλούμενον. πλὴν ἐκεῖνό φαμε ἀποθαυμάζει σφόδρα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσυνεσίαν ὁ θει σιος Εὐαγγελιστής. ὡς γὰρ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ τ διαμαρτύρεται, πέτραις ἢ σιδήρῳ παραπλησίαν ἔχουσι

3. ἀποστολικὸν et εὐαγγελικὸν inter se transponit a. 5. τῇ assumptun 13. καταπίθεται B. Holst. καταπείθεται emendavit recte ut vid. Aub. cf. κα θεσθαι supra p. 209, lin. 27. 23. τοίνυν] δὲ ἐνταῦθα a. 27. ἀποθαι B. Ht. emendavit e Cat. ut vid. Aub.

διάνοιαν, οὐδὲν τὸ παράπαν τῶν ἐπωφελῶν ἀκροαμάτων εἰσδέχεσθαι μελετήσασαν. διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ἐλέγετο διὰ φωνῆς Ἰωὴλ τοῦ προφήτου "Διαῤῥήξατε τὰς καρδίας [Joel. ii. 13.] "ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν."

Δοκεῖ δέ μοι πάλιν οὐκ ἀπερισκέπτως εἰπεῖν ὁ τοῦ βιβλίου [b] συγγραφεὺς, ὅτι ταύτην τὴν παραβολὴν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οἱ δὲ οὐ συνῆκαν, φησὶ, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. ἐκφωνεῖ δὲ ταύτην μετ' ἐμφάσεως οὐ μικρᾶς. ἐν ἴσῳ γὰρ εἰ λέγοι σαφῶς Οὕτως ἀφιστᾶσι τοῦ δύνασθαί τι συνιέναι τῶν ἀναγκαίων οἱ Φαρισαῖοι, καίτοι δοκησισοφοῦντες ἐκτόπως, ὥστε ταύτην οὐ συνῆκαν τὴν παραβολὴν, τὴν οὕτως εὐκάτοπτον καὶ λελευκασμένην, ἐν ᾗ δυσχερὲς οὐδὲν, οὐ καμπύλον εἰς νόησιν, οὐ χαλεπὸν εἰς κατάληψιν. διαγελᾷ δὲ [c] πρεπόντως τὴν Ἰουδαϊκὴν δυσβουλίαν, ἐπείπερ αὐτοῖς τὸ μηδὲν εἶναι Χριστὸς κατεφαίνετο, καίτοι τὰ ὑπὲρ νόμον διδάσκων, καὶ πολὺ τῆς Μωυσέως χαριεστέραν ποιούμενος τὴν ὑφήγησιν.

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐγώ εἰμι ἡ θύρα 7 τῶν προβάτων.

Ἔγνω δὴ πάντως κατὰ τὴν φύσιν ὑπάρχων Θεὸς καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα βλέπων, ὡς οὐδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων συνῆκεν ὁ Φαρισαῖος, καίτοι μεγάλα φρονεῖν [d] εἰωθὼς ἐπί τε νομομαθείᾳ, καὶ ἐπὶ τῷ δοκεῖν εἶναι σοφὸς ἀσυγκρίτως ἐξωφρυωμένος. διὰ τοῦτο φανοτάτην αὐτοῖς ποιεῖται τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἀναμηρυσάμενος ὥσπερ τὸν διὰ τῶν μακρῶν λόγον ἐν ὀλίγοις κομιδῇ τὸν τῆς παροιμίας διαμηνύει σκοπόν. ἀγαθὸς γὰρ ὢν φύσει, χειραγωγεῖ πρὸς

1. τῶν assumptum ex a. 9. ἀφεστᾶσι a. 11. ὥστε assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 12. οὐδὲν, οὐ καμπύλον B. οὐδὲν, οὐδὲ καμπύλον a. οὐδὲ καμπύλον οὐδὲν Ed. 23. εἰωθὼς emendavit Migne. εἰωθὸς Ed. 24. ἐξωφρυωμένος B. ἐξοφρυώμενος Ed. 25. τὸν διὰ τῶν μακρῶν λόγον emendat Heyse. τῶν διὰ τῶν μακρὸν λόγον B. τὸν διὰ τῶν μακρῶν λόγων Holst. διὰ τῶν μακρῶν λόγων e Cat. ut vid. Aub. 27. διαμηνύει a. διερμηνεύει Ed.

καταληψιν καὶ οὐκ ὄντας ἀξίους, ὡς τάχα τις αὐ
ὠφελείας ἐλλάμψοι τρόπος. ἑαυτὸν δέ φησιν ἐναργῶς
προβάτων εἶναι τὴν θύραν, πρᾶγμα διδάσκων ὁμολογούμε
e μόνης γὰρ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν, εἰς οἰκειότητα τὴ
πρὸς Θεὸν εἰσελαύνομεν, καὶ μάρτυς αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ λέ
Infra xiv. 6. "Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ." ἢ το
τοιοῦτόν τι σημαίνειν βούλεται ἤ, ὅπερ ἐστὶ τοῖς προ
μένοις θεωρήμασι πρεπωδέστερον, ἀπολευκαίνει πάλιν ὡς
αὐτοῦ πρὸς ἡγεμονίαν καὶ τὸ καθηγεῖσθαι τῶν λογι
ποιμνίων ἐρχόμεθα, κατὰ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Παύ
Heb. v. 4. "Οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμ
"ὑπὸ τοῦ Θεοῦ." καὶ γοῦν οὐδεὶς ἑαυτὸν ἀνέδειξε τῶν ἁγ
640 A. a προφητῶν, ἀλλ' οὐδὲ ὁ λαμπρὸς καὶ μέγας τῶν ἀποστό
χορὸς ἑαυτὸν εἰς τοῦτο κεκληκὼς ἁλώσεται. ἀνεδείχθη
διὰ θελήσεως τοῦ Χριστοῦ καλέσαντος εἰς ἀποστο
αὐτοὺς κατ' ὄνομα, καὶ καθ' ἕνα, καθά φησιν ἐν τῇ προ
μένῃ παροιμίᾳ. ἴσμεν γὰρ ὅπως ἐν εὐαγγελίῳ τῷ κ
Ματθαῖον συνετέθη μὲν ἐφεξῆς τὰ τῶν ἀποστόλων ὀνόμ
S. Matth. x. 5. εἶτ' εὐθὺς ἐπενήνεκται τῆς ἀναῤῥήσεως ὁ τρόπος· "τούτ
S. Luc. vi. 13. γάρ φησι "τοὺς δώδεκα" ἀνέδειξεν ὁ Σωτὴρ, "οὓς
b "ἀποστόλους ὠνόμασεν." ἀρχοντιῶντα τοιγαροῦν τὸν ἀ
πληκτον Φαρισαῖον, καὶ οὐ μετρίως ἐκκεκαυμένον ὁρῶν
τὸ τῆς ἡγεμονίας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα, διδάσκει χρησ
ἑαυτὸν ὄντα καὶ τοῦ καθηγεῖσθαί τισι χορηγὸν καὶ
τοῦτο ῥᾳδίως εἰσκομίζειν ἰσχύοντα. θύρα γὰρ ὢν τῆς ἱ
τε καὶ θείας αὐλῆς, εἰσδέξεται μὲν τὸν ἐπιτήδειον, ἀποτ
δὲ τῷ μὴ τοιούτῳ τὴν εἰς τὸ εἴσω πάροδον.

1. ἀξίους τάχα τοῖς αὐτοῖς ὠφελείας ἐλάμψει τρόπος B. emendavit e C
vid. Aub. et ita a. nisi quod ὡς omittit. 4. μόνως a. 7. τι
Statim ἐπισημαίνειν a. 14. ἁλώσεται] εὑρίσκεται a. 19. ηπευθ
εἶτ' εὐθὺς emendavit Holst. 22. ἐκκεκαυμένον B. Ht. favente et a. ἐγ
μένον Aub. 23. ὀνόματι B. Ht. ὄνομά τε emendavit e Cat. ut adnot
Aub. πρᾶγμα καὶ ὄνομα a. 24. καὶ prius om. a. 25. τῆς ἱερᾶς
θείας] τῆς ἐπεράστου καὶ ἱερᾶς a. Cat. Harl.

Πάντες ὅσοι ἦλθον κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν 8
αὐτῶν τὰ πρόβατα. c

Πανταχόθεν τὴν ἀτίθασον τῶν Φαρισαίων καταγοητεύων διάνοιαν, καὶ πρὸς ἔμφρονα μετατιθεὶς λογισμὸν, πειρᾶται δεικνύειν ὡς ἀνόητόν τι χρῆμα καὶ σφαλερώτατον, τὸ καθηγεῖσθαι τολμᾶν, οὐ διὰ τῆς ἄνωθεν χειροτονίας, οὐδὲ διὰ τῆς θείας βουλήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀνθρωπίνης ἀπονοίας οἰομένους ὅτι περιέσονται τῆς ἀρχῆς, κἂν ὁ ταύτης μὴ d βούληται χορηγός. ἑαυτὸν τοιγαροῦν θύραν διαῤῥήδην εἰπὼν, ἅτε δὴ καὶ μόνον εἰσκομίζοντα πρὸς ἡγεμονίαν τοὺς ἐπιτηδείους, τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιχειρήματα παρατίθησιν εὐθὺς, ἵνα καθάπερ ἐν πίνακι σκιαγραφουμένην βλέποντες τὴν εἰς τέλος τοῦ πράγματος διεξαγωγὴν, μάθοιεν ἤδη σαφῶς ὡς τὸ δύνασθαι κρατεῖν καὶ προηγεῖσθαι ποιμνίων καὶ λαῶν, διὰ μόνης τῆς ἄνωθεν ὑπάρχει χάριτος, καὶ οὐκ ἐξ ἐπιχειρημάτων τυραννικῶν. χρησίμως τοιγαροῦν κἀνθάδε e φησὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἀνακομίζων τὴν ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ὅτι πάντες ὅσοι ἦλθον κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταὶ· ἀλλ' οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ὑποκρινάμενοι γὰρ τὴν τῶν ἀγαθῶν ποιμένων ἐπιστασίαν παρῆλθον εἰς μέσον τινὲς, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς ὁ ὑποτιθεὶς τὸ ἡγούμενον, καὶ ὑπακούειν ἀναπείθων ὧν ἡγεμονεύειν ἐχρῆν, ἀπεσκίρτησεν ἡ τῶν προβάτων πληθύς.

Ὑποτοπητέον δὲ οὐδαμῶς διὰ τό Πάντες εἰπεῖν, ἀκυροῦσθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν τὴν ἀποστολήν· οὐ γὰρ κατ' ἐκείνων, ἀλλὰ καθ' a 641 A. ἑτέρων ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ περί τε ψευδοποιμένων, καὶ τῶν ἀλλαχόθεν ἀναβαινόντων εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων προὔκειτο λέγειν, ἀναγκαίως ἤδη προσημανθέντων ἐναργῶς

1. ὅσοι] + πρὸ ἐμοῦ Aub. ἤκουσαν habet B. 6. τολμᾶν B.a. Cat. Harl. τιμᾶν Holst. Ed. 9. θύραν] + εἶναι e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 18. ὅτι assumptum ex a. 19. ἤκουσεν B. ἤκουσαν emendavit Ht. et ita a. 29. ἀναγκαίως] + ὡς a.

τῶν ἐφ' οἷς ἦν ὁ λόγος, τό Πάντες φησὶν, οἰησόμεθα
οὐδαμῶς τὸ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀθετεῖσθαι πρόσωπ
πῶς γὰρ ἂν ἠθέτησεν ὁ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας δι' ἐκεί
Hos. xii. 10. ἐναργῆ καταστήσας τὰ μηνύματα, ὁ λέγων "Ἐγὼ ὁρά
b "ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην;"
Hier. i. 7. Μωυσέα μὲν ἀναδείξας, πρὸς Ἱερεμίαν δὲ εἰπών "Μὴ λ
"ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας οὓς ἂν ἐξαποστ
"σε πορεύσῃ, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί
Ezek. ii. 3. "λαλήσεις·" πρὸς δὲ τὸν μακάριον Ἰεζεκιὴλ "Υἱὲ ἀνθ
"που, ἐξαποστελῶ ἐγώ σε πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσρα
"τοὺς παραπικραίνοντάς με;" οὐκοῦν ὁ τοῦ λόγου σκο
οὐκ εἰς τὸν τῶν ἁγίων προφητῶν τέτραπται χορὸν, ὁρᾷ
μᾶλλον εἰς ἐκείνους, οἵπερ ἦσάν ποτε κατὰ τὴν Ἰουδ
c προφητείας ὑποκρινόμενοι, καὶ ψευδηγοροῦντες ὡς π
Θεοῦ ἥκοντες, καὶ τὸν λαὸν ἀναπείθοντες οὐ τοῖς ἀλη
παρὰ Θεοῦ προφητεύουσι καταπείθεσθαι μᾶλλον, ἢ
παρ' αὐτῶν διαπεπλασμένοις ἐπιχειρήμασί τε καὶ λόγ
περὶ ὧν που φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ πάντων Δεσπ
Hier. xxiii. 21. καὶ Θεός "Οὐκ ἀπέστελλον τοὺς προφήτας, καὶ α
"ἔτρεχον· οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ ἐπρο
Ib. xiv. 14. "τευον·" πρὸς δέ γε τὸν μακάριον Ἱερεμίαν "Ψευδ
d "προφῆται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, οὐκ ἀ
"στειλα αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς καὶ
"ἐνετειλάμην αὐτοῖς, ὅτι ὁράσεις καὶ οἰωνίσματα καὶ π
Ib. xxxiv. 15. "φητείας καρδίας αὐτῶν αὐτοὶ προφητεύουσιν ὑμῖν·
"προφῆταί εἰσι, καὶ εἰ ἔστι λόγος Κυρίου ἐν αὐ
Ib. xxiii. 28. "ἀπαντησάτωσάν μοι. τί τὸ ἄχυρον πρὸς τὸν σῖτον
μὲν γὰρ λόγος ὄντως ὁ παρὰ Θεοῦ τροφιμωτάτην ἔχει

3. ἂν] + ἐκείνους a. 5. καὶ Μωυσέα μὲν ἀναδείξας ass. ex B. alt.] διότι a. πάντας] + πρὸς Holst. Ed. invitis B.a. ἐξαποστελῶ B. xii Proph. 13 b. ἐξαποστείλω a. cf. supra 168 e. ἀποστελῶ Ht. Ed. 13. προφητείαν Cat. Harl. προφητείαν a. 15. ἥκοντες assumpsit e Cat. Aub. 20. προεφήτευον a. cf. in xii Proph. 578 b, 788 c. 25. εἰ
28. ὀνο^τος B. ὄντως ὁ emendavit Ht. et ita a. τροφήτομωτάτην B. τροφὴν τάτην Ht. τροφιμωτάτην e Cat. ut vid. emendavit Aub. et ita a.

δύναμιν, καὶ στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, (Ps. ciii. 15.) ὁ δὲ τῶν ἀνοσίων ψευδοπροφητῶν, ἤτοι ψευδοδιδασκάλων, εὐδιαθρυπτότατός τε καὶ ἀχυρώδης ὑπάρχων οὐδε- e μίαν τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιεῖ τὴν ὄνησιν. ὅταν τοίνυν κλέπτας ὀνομάζει καὶ λῃστὰς τοὺς προελάσαντας τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἢ τὴν ψευδήγορον καὶ ἀπατεῶνα τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων ὑποσημαίνει πληθὺν, ἢ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν ἐποίσεις κἀκείνοις, περὶ ὧν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους συνενεγκόντες ποτὲ, καὶ εἰς τὸ παρανομώτατον ἑαυτῶν στήσαντες βουλευτήριον, ἐξελαύνειν μὲν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐβουλεύοντο, κινδύνοις δὲ τοῖς ἐσχάτοις a 642 A. ἀναγκάσαι προσομιλεῖν, ἀλλ' εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ψευδοδιδασκάλων ἐκάλει λέγων ὁ Γαμαλιήλ "Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, (Acta SS. Ap. v. 35-37.) "προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε "πράττειν. πρὸ γὰρ τῶν ἡμερῶν τούτων ἀνέστη Θευδὰς "λέγων τινὰ ἑαυτὸν εἶναι μέγαν, ᾧ προσεκλίθησαν αὐτῷ "ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡσεὶ τετρακόσιοι· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες "ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. "μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις b "τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος "ἀπώλετο, καὶ πάντες οἱ ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν." ὁρᾷς οὖν ἐν τούτοις ἀνενδοιάστως καὶ σαφῶς, ὡς οὐ περὶ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν τὴν ἑτέραν ἐχόντων τάξιν τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Χριστὸς, ἵνα καὶ οὐχ ἑκόντας ἀναπείσῃ τοὺς Φαρισαίους μὴ ταῖς ἑαυτῶν ἀπονοίαις ἐπιτρέπειν ἀβούλως τὸ δύνασθαι προξενεῖν αὐτοῖς, καὶ οὐχ ἑκόντος Θεοῦ, τὸ προεστάναι λαῶν, ἀλλὰ νεύματι τῷ θείῳ τὴν ἐφ' c

2. ψευδοπροφητῶν B.a. προφητῶν Holst. Ed. 5. ὀνομάζῃ a. 11. παράνομον a. 16. Θευδὰς B.a. Θευδᾶ Ed. Θευδᾶς Migne. 17. εἶναί τινα ἑαυτὸν inverso ordine a. προσεκλίθησαν edidi ex B., qui προσεκκλήθησαν exhibet. προσεκολλήθη a. προσεκολλήθησαν Ht. Ed. Statim αὐτῷ assumptum ex B. 18. ὡς τετρακοσίων a. 19. αὐτῷ a. τούτῳ, αὐτῷ (forte per additionem corrigens) B. αὐτῷ, οὗτοι emendavit Ht. unde Ed. 20. μετὰ] καὶ μετὰ a. 21. λαὸν] + ἱκανὸν Ed. invitis B.a. 22. οἱ B. Ht. ὅσοι Aub. et ita a. 23. οὖν om. a. 28. τῷ om. a.

τῶν ἐφ' οἷς ἦν ὁ λόγος, τό Πάντες φησὶν, οἰησόμ
οὐδαμῶς τὸ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀθετεῖσθαι πρό
πῶς γὰρ ἂν ἠθέτησεν ὁ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας δι'
Hos. xii. 10. ἐναργῆ καταστήσας τὰ μηνύματα, ὁ λέγων "Ἐγὼ
b "ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην
Hier. i. 7. Μωυσέα μὲν ἀναδείξας, πρὸς Ἱερεμίαν δὲ εἰπών "
"ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας οὓς ἂν ἐξαπ
"σε πορεύσῃ, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλω
Ezek. ii. 3. "λαλήσεις·" πρὸς δὲ τὸν μακάριον Ἰεζεκιὴλ "Υἱὲ
"που, ἐξαποστελῶ ἐγώ σε πρὸς τὸν οἶκον τοῦ
"τοὺς παραπικραίνοντάς με;" οὐκοῦν ὁ τοῦ λόγου
οὐκ εἰς τὸν τῶν ἁγίων προφητῶν τέτραπται χορὸ
μᾶλλον εἰς ἐκείνους, οἵπερ ἦσάν ποτε κατὰ τὴν
c προφητείας ὑποκρινόμενοι, καὶ ψευδηγοροῦντες
Θεοῦ ἥκοντες, καὶ τὸν λαὸν ἀναπείθοντες οὐ τοῖς
παρὰ Θεοῦ προφητεύουσι καταπείθεσθαι μᾶλλον
παρ' αὐτῶν διαπεπλασμένοις ἐπιχειρήμασί τε και
περὶ ὧν που φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ πάντων
Hier. xxiii. 21. καὶ Θεός "Οὐκ ἀπέστελλον τοὺς προφήτας,
"ἔτρεχον· οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτο
Ib. xiv. 14. "τευον·" πρὸς δέ γε τὸν μακάριον Ἱερεμίαν "
d "προφῆται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
"στειλα αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺ
"ἐνετειλάμην αὐτοῖς, ὅτι ὁράσεις καὶ οἰωνίσμα
Ib. xxxiv. 15. "φητείας καρδίας αὐτῶν αὐτοὶ προφητεύουσι
"προφῆταί εἰσι, καὶ εἰ ἔστι λόγος Κυρίου
Ib. xxiii. 28. "ἀπαντησάτωσάν μοι. τί τὸ ἄχυρον
μὲν γὰρ λόγος ὄντως ὁ παρὰ Θεοῦ πρ

3. ἂν] + ἐκείνους a. 5. καὶ Μωυσέα μὲν
alt.] διότι a. πάντας] + πρὸς Holst. Ed. in
xii Proph. 13 b. ἐξαποστείλω a. cf. supra
προφητείαν Cat. Harl. προφητείαν a.
Aub. 20. προεφήτευον a. cf. in
28. ὀνο^τος B. ὄντως ὁ emendavit Ht.
τάτην Ht. τροφιμωτάτην e Cat. ut

η-
αὶ
αὶ
η-
έ-
α- b
ῖς
ον
ας
ι.
ῖς
-
α
ν
ι c
ῦ
- Ps. cx. 4.
ν
α
ῦ
ε
ιν
ρ'
φ' d
του
θη-
οῦσι
σθαί
ιμη-

νασθαι
τοις a.
ita a.
ὐτοὺς
s. τοῦ

μένου, καὶ μετὰ χεῖρας ὄντος αὐτοῖς, εἰ μὴ τὴν ταχίστ
e ἑαυτοὺς μεταστήσαντες ἐπὶ τὸ θέλειν ὑπακούειν αὐτῷ τ
παρ' αὐτοῦ φειδοῦς ἀπολαύσειαν.

10 Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέ
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι.

Θύραν ἑαυτὸν εἶναι φάσκοντος τοῦ Σωτῆρος ἡμ
Χριστοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ κεῖσθαι διδάσκοντος τὸ καὶ εἰσι
μίζειν οὓς ἂν βούλοιτο τυχὸν, ἔξω τε μένειν ἐὰν τὸν ἀνετ
644 A. a τήδειον καὶ πρὸς τὸ ποιμαίνειν ἀτεχνέστατον, ἔτι τε πι
τούτοις, καὶ λῃστὰς καὶ κλέπτας ἀποκεκληκότος τοὺς οἵτ
ἦσαν αὐτόμολοι πρὸς τὴν οὐ δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν χάρ
διελογίζοντο πάλιν οἱ δείλαιοι Φαρισαῖοι τίς ἄρα ὑπάρχ
οὑτοσὶ πρὸς τοσαύτην ἄνεισι παῤῥησίαν, ἐκείνοις ὧν τα
καὶ αὐτὸς ἐναρίθμιος, ὧν καταιτιᾶται τὴν ἄφιξιν· ψευδοπ
μένα γὰρ ᾤοντο καὶ ψευδεπιστάτην καὶ αὐτὸν ὡς ἐξ οἰκε
ἀναδεδεῖχθαι γνώμης, οὐχ ὅτι Θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρω
κατὰ τὸ ἀρχαιότατον κήρυγμα τῆς θεοπνεύστου γραφ
b εἰκὸς δὲ δὴ καὶ συλλέξαντας τὴν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ αὐ
καθάπερ τι τῶν δυσαχθῶν ταῖς ἀπειθείαις ἀποφορτίζεσι
εἰς μόνα δὲ βλέπειν τὰ καθ' ἡδονὴν αὐτοῖς καὶ τὰ
φροντίδος κείμενα· ταῦτα δὲ ἦν τὸ λαῶν ἡγεῖσθαι καὶ π
αὐτὸ χρηματίζεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν ἔγνω ταῦτα διενθυμ
μένους, ἢ καὶ ἀλλήλοις ψιθυρίζοντας, οὐ περιμείνας
παρ' αὐτῶν ἐμφανεστέραν κατάῤῥησιν, ἀπολογεῖται π
πόντως, καὶ ἐξ αὐτῶν χρῆναι τῶν πραγμάτων δοκιμάζεσ
δισχυρίζεται, τίς μὲν ὁ ποιμὴν, τίς δὲ ὁ κλέπτης ἐc
δυσδιάκριτον γεμὴν τὸ τοιοῦτον οὐδαμῶς εἶναί φησιν, ὅ
c τις τὸν ἑκάστου περιαθρήσῃ σκοπόν τε καὶ τρόπον. Ὁ

1. ὄντος B. ὄντως Holst. Ed. 3. φειδοῦς] + αὐτῷ B. 6. ἡμῶι
Ἰησοῦ Ht. Ed. 20–22. εἰς—χρηματίζεσθαι assumpta ex B mg. 21.
emendat Heyse. λοιον B. 23. ἀλλήλοις ψιθυρίζοντας emendat H
ἀλλήλουσεψιθυρίζοντας B. ἀλλήλους ἐκψιθυρίζοντας Ed. Fortasse ἀλλήλοισι
ρίζοντας. Desunt haec verba in a.

γὰρ κλέπτης ἔρχεται, φησὶν, ἐπὶ λύμῃ θρεμμάτων, τῆς τοῦ λῃστεύειν ἐπιθυμίας ταύτην ἐχούσης ἀναμφιλόγως τὴν ἔκβασιν· ὁ δὲ ἀγαθὸς ὄντως ποιμὴν ἐπ' οὐδενὶ μὲν ἀφίξεται τῶν δεινῶν εἰς τὴν τῶν προβάτων αὐλὴν, κατορθώσων δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὸ λυσιτελοῦν, καὶ ἅπερ ἂν νοοῖτο πρὸς πολλῆς αὐτοῖς ὠφελείας ἔσεσθαι, ταῦτα συντόνως ἐξεργασόμενος.

Ἡκέτω τοιγαροῦν ὡς ἐξ ἑτέρας εἰκόνος ἐπὶ τὸ ἀληθέστερον ἡ τοῦ λόγου δύναμις, καὶ ἀθρείτω πάλιν ὁ Φαρι- d σαῖος, τί μὲν ὡς ψευδοποιμένες καὶ ψευδοδιδάσκαλοι τοῖς παρ' αὐτῶν πεφενακισμένοις προὐξένησαν τότε, τίνα δὲ δώσων ἀφίκετο Χριστὸς, ἢ πρὸς ποίαν ἡμᾶς ἀνοίσων εὐημερίαν. οὐκοῦν οἱ ψευδηγορεῖν οὐ παραιτησάμενοί ποτε, καὶ τὸ ἀπεστάλθαι παρὰ Θεοῦ πλασάμενοι, προφητεύσαντές τε κατὰ τὸ γεγραμμένον "ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ Hier. xxiii. 16. "στόματος Κυρίου," καὶ πρὸς τούτοις ἔτι Θευδᾶς τε ἐκεῖνος καὶ ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἀποστήσαντες "λαὸν ὀπίσω" Acta SS. Ap. v. αὐτῶν, τοῖς συναπαχθεῖσι συνδιεφθάρησαν· ὁ δὲ Κύριος e 37. ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὴν αἰώνιον ἡμῖν προξενήσων ζωὴν, ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς ἡμᾶς παραγέγονεν. ὧν δὲ ἐναντίος ὁ σκοπὸς, καὶ ὁ τῆς ἀφίξεως τρόπος τοσοῦτον ἐξηλλαγμένος, πῶς οὐκ ἐναντία καὶ γνώμη καὶ ἐπιτήδευμα; οὐκοῦν ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ποιότητος δοκιμάζεσθαι χρῆναί φησι τίνες μὲν ἂν εἶεν ἐκεῖνοι, τίς δὲ πάλιν αὐτός. ἦν γὰρ οὕτως ἀναπεῖσαι μηδὲν ἀπηχὲς περὶ αὐτοῦ φρονεῖν ἔτι τοὺς ἡγουμένους, ἕνα τῶν ψευδοποιμένων ὑπάρχειν οἰομένους αὐτὸν, ἢ a 645 A. καὶ τῶν ἀλλαχόθεν ἀναβαινόντων εἰς τὴν τῶν προβάτων αὐλὴν, θύραν δὲ μᾶλλον καὶ εἰσαγωγέα καὶ ποιμένα Χριστὸν ἐληλυθέναι γεμὴν, οὐχ ἵνα μόνην ἔχωσι ζωὴν τὰ πρόβατα, φησίν· ἀλλά τι καὶ περιττόν· πρὸς γὰρ τῷ ἀναβιῶναι τοὺς

12. ἀφίκται a. 17. ὁ καὶ et ἀποστήσοντες B. Holst. utrumque emendavit e Cat. ut vid. Aub. 27. ἀλλαχόθεν a. ἄνωθεν B. Ht. ἄλλοθεν e Cat. Harl. Aub. 29. γεμὴν] + λεγει a. λέγειν Aub. μόνον a. ζωὴν ἔχωσι inverso ordine a. 30. τῷ a. et ita emendat Heyse. τὸ B. Ed.

ἐκκλησίαις τὰ διὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς παρακομίζοντ
δόγματα, καὶ ὥσπερ τινὰ τροφὴν πνευματικὴν τὸν εὐαγγε
λικόν τε καὶ ἀποστολικὸν παρατιθέντες λόγον. κατήκοοι
c τῶν τοιούτων εἰσὶν οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστὸν, καὶ ἀδι
στρόφῳ διαπρέποντες τῇ πίστει, παραιτοῦνται δὲ πρὸς τ
τῶν ψευδοποιμένων φωνὰς, καὶ ὡς ὀλέθριον ἀποτρέποντ
πάθος. τί οὖν ἄρα τὸ ἐντεῦθεν, ἐρεῖ τις, τοῖς Φαρισαίο
ὑποδηλούμενον; συνελὼν ὡς ἐν βραχεῖ τε καὶ κεφαλαιώδ
λόγῳ πάλιν ἐρῶ. ἑαυτὸν ἐπιδεικνύει, καὶ τῆς αὐλῆς κύρι
καὶ θύραν καὶ θυρωρὸν, ἵνα δὴ μάθοιεν ἀκριβῶς ὡς οὐχ ἕξου
τῆς ἡγεμονίας ἱδρυμένην τὴν στάσιν, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ πρ
d ταύτην ἰόντες τὸ θεόσδοτον ἔχοιεν ἀγαθόν. προστιθεὶς
ὅτι τὰ πρόβατα τοῖς ἰδίοις καταπείθεται ποιμέσι, τῶν
ἀλλοτρίων ἐξάλλεται, πάλιν εὐφυῶς ὑπαινίττεται ὡς ἐπιστ
τήσουσι μὲν οὐδαμῶς αὐτοὶ τῶν μελλόντων πιστεύειν
αὐτὸν, ἀποφοιτήσει δὲ πάλιν τῆς παρ' αὐτοῖς δικασκαλί
τὰ πρόβατα, καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ ποιμέσι προσκείσεται.

6 Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ ο
ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

e

Ἁπλοῦς τῶν ἁγίων ὁ λόγος, καὶ τῆς Ἑλλήνων περιεργί
1 Cor. i. 27. ἀπηλλαγμένος· "Ἐξελέξατο γὰρ ὁ Θεὸς τὰ μωρὰ τ
"κόσμου," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, "ἵνα καταισχύ
"τοὺς σοφούς." κατεχρήσατο τοίνυν τῷ τῆς παροιμί
ὀνόματι· καλεῖ γὰρ οὕτω τὴν παραβολήν· τάχα δὲ
μέμικταί πως ἀεὶ τῶν τοιούτων ὁ χαρακτὴρ καὶ δι' ἀμφ
639 A. a ὡς δι' ἑνὸς νοεῖται τὸ δηλούμενον. πλὴν ἐκεῖνό φαμεν
ἀποθαυμάζει σφόδρα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσυνεσίαν ὁ θεσπ
σιος Εὐαγγελιστής. ὡς γὰρ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ πεῖ
διαμαρτύρεται, πέτραις ἢ σιδήρῳ παραπλησίαν ἔχουσι

3. ἀποστολικὸν et εὐαγγελικὸν inter se transponit a. 5. τῇ assumptum e
13. κατατίθεται B. Holst. καταπείθεται emendavit recte ut vid. Aub. cf. κατα
θεσθαι supra p. 209, lin. 27. 23. τοίνυν] δὲ ἐνταῦθα a. 27. ἀποθαυμά
B. Ht. emendavit e Cat. ut vid. Aub.

διάνοιαν, οὐδὲν τὸ παράπαν τῶν ἐπωφελῶν ἀκροαμάτων
εἰσδέχεσθαι μελετήσασαν. διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ἐλέγετο
διὰ φωνῆς Ἰωὴλ τοῦ προφήτου "Διαῤῥήξατε τὰς καρδίας Joel. ii. 13.
"ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν."

Δοκεῖ δέ μοι πάλιν οὐκ ἀπερισκέπτως εἰπεῖν ὁ τοῦ βιβλίου b
συγγραφεὺς, ὅτι ταύτην τὴν παραβολὴν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
οἱ δὲ οὐ συνῆκαν, φησὶ, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. ἐκφωνεῖ δὲ
ταύτην μετ' ἐμφάσεως οὐ μικρᾶς. ἐν ἴσῳ γὰρ εἰ λέγοι
σαφῶς Οὕτως ἀφιστᾶσι τοῦ δύνασθαί τι συνιέναι τῶν
ἀναγκαίων οἱ Φαρισαῖοι, καίτοι δοκησισοφοῦντες ἐκτόπως,
ὥστε ταύτην οὐ συνῆκαν τὴν παραβολὴν, τὴν οὕτως εὐκά-
τοπτον καὶ λελευκασμένην, ἐν ᾗ δυσχερὲς οὐδὲν, οὐ καμ-
πύλον εἰς νόησιν, οὐ χαλεπὸν εἰς κατάληψιν. διαγελᾷ δὲ c
πρεπόντως τὴν Ἰουδαϊκὴν δυσβουλίαν, ἐπείπερ αὐτοῖς τὸ
μηδὲν εἶναι Χριστὸς κατεφαίνετο, καίτοι τὰ ὑπὲρ νόμον
διδάσκων, καὶ πολὺ τῆς Μωυσέως χαριεστέραν ποιούμενος
τὴν ὑφήγησιν.

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐγώ εἰμι ἡ θύρα 7
τῶν προβάτων.

Ἔγνω δὴ πάντως κατὰ τὴν φύσιν ὑπάρχων Θεὸς καὶ τὰ
ἐν τῷ βάθει κείμενα βλέπων, ὡς οὐδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ
λεγομένων συνῆκεν ὁ Φαρισαῖος, καίτοι μεγάλα φρονεῖν d
εἰωθὼς ἐπί τε νομομαθείᾳ, καὶ ἐπὶ τῷ δοκεῖν εἶναι σοφὸς
ἀσυγκρίτως ἐξωφρυωμένος. διὰ τοῦτο φανοτάτην αὐτοῖς
ποιεῖται τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἀναμηρυσάμενος ὥσπερ τὸν διὰ
τῶν μακρῶν λόγον ἐν ὀλίγοις κομιδῇ τὸν τῆς παροιμίας
διαμηνύει σκοπόν. ἀγαθὸς γὰρ ὢν φύσει, χειραγωγεῖ πρὸς

1. τῶν assumptum ex a. 9. ἀφεστᾶσι a. 11. ὥστε assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 12. οὐδὲν, οὐ καμπύλον B. οὐδὲν, οὐδὲ καμπύλον a. οὐδὲ καμπύλον οὐδὲν Ed. 23. εἰωθὼς emendavit Migne. εἰωθὸς Ed. 24. ἐξωφρυωμένος B. ἐξοφρυώμενος Ed. 25. τὸν διὰ τῶν μακρῶν λόγον emendat Heyse. τῶν διὰ τῶν μακρὸν λόγον B. τὸν διὰ τῶν μακρῶν λόγων Holst. διὰ τῶν μακρῶν λόγων e Cat. ut vid. Aub. 27. διαμηνύει a. διερμηνεύει Ed.

κατάληψιν καὶ οὐκ ὄντας ἀξίους, ὡς τάχα τις αὐτο
ὠφελείας ἐλλάμψοι τρόπος. ἑαυτὸν δέ φησιν ἐναργῶς τ
προβάτων εἶναι τὴν θύραν, πρᾶγμα διδάσκων ὁμολογούμενο
e *μόνης γὰρ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν, εἰς οἰκειότητα τὴν*
πρὸς Θεὸν εἰσελαύνομεν, καὶ μάρτυς αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ λέγο
Infra xiv. 6. *“ Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ.” ἢ τοίν*
τοιοῦτόν τι σημαίνειν βούλεται ἢ, ὅπερ ἐστὶ τοῖς προκε
μένοις θεωρήμασι πρεπωδέστερον, ἀπολευκαίνει πάλιν ὡς
αὐτοῦ πρὸς ἡγεμονίαν καὶ τὸ καθηγεῖσθαι τῶν λογικῶ
ποιμνίων ἐρχόμεθα, κατὰ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Παύλ
Heb. v. 4. *“ Οὐ γὰρ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ᾽ ὁ καλούμεν*
“ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.” καὶ γοῦν οὐδεὶς ἑαυτὸν ἀνέδειξε τῶν ἁγίω
640 A. a *προφητῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ λαμπρὸς καὶ μέγας τῶν ἀποστόλ*
χορὸς ἑαυτὸν εἰς τοῦτο κεκληκὼς ἁλώσεται. ἀνεδείχθη γ
διὰ θελήσεως τοῦ Χριστοῦ καλέσαντος εἰς ἀποστολ
αὐτοὺς κατ᾽ ὄνομα, καὶ καθ᾽ ἕνα, καθά φησιν ἐν τῇ προκε
μένῃ παροιμίᾳ. ἴσμεν γὰρ ὅπως ἐν εὐαγγελίῳ τῷ κα
Ματθαῖον συνετέθη μὲν ἐφεξῆς τὰ τῶν ἀποστόλων ὀνόματ
S. Matth. x. 5. *εἶτ᾽ εὐθὺς ἐπενήνεκται τῆς ἀναρρήσεως ὁ τρόπος· “ τούτου*
S. Luc. vi. 13. *γάρ φησι “ τοὺς δώδεκα” ἀνέδειξεν ὁ Σωτὴρ, “ οὓς κ*
b *“ ἀποστόλους ὠνόμασεν.” ἀρχοντιῶντα τοιγαροῦν τὸν ἀπ*
πληκτον Φαρισαῖον, καὶ οὐ μετρίως ἐκκεκαυμένον ὁρῶν πρ
τὸ τῆς ἡγεμονίας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα, διδάσκει χρησίμ
ἑαυτὸν ὄντα καὶ τοῦ καθηγεῖσθαί τισι χορηγὸν καὶ πρ
τοῦτο ῥᾳδίως εἰσκομίζειν ἰσχύοντα. θύρα γὰρ ὢν τῆς ἱερ
τε καὶ θείας αὐλῆς, εἰσδέξεται μὲν τὸν ἐπιτήδειον, ἀποτειχ
δὲ τῷ μὴ τοιούτῳ τὴν εἰς τὸ εἴσω πάροδον.

1. *ἀξίους τάχα τοῖς αὐτοῖς ὠφελείας ἐλάμψει τρόπος* B. emendavit e Cat. vid. Aub. et ita a. nisi quod *ὡς* omittit. 4. *μόνως* a. 7. *τι* om Statim *ἐπισημαίνειν* a. 14. *ἁλώσεται*] *εὑρίσκεται* a. 19. *ητευθοῖς εἶτ᾽ εὐθὺς* emendavit Holst. 22. *ἐκκεκαυμένον* B. Ht. favente et a. *ἐγκει μένον* Aub. 23. *ὀνόματι* B. Ht. *ὄνομά τε* emendavit e Cat. ut adnotat i Aub. *πρᾶγμα καὶ ὄνομα* a. 24. *καὶ* prius om. a. 25. *τῆς ἱερᾶς τε θείας*] *τῆς ἐπεράστου καὶ ἱερᾶς* a. Cat. Harl.

Πάντες ὅσοι ἦλθον κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν 8
αὐτῶν τὰ πρόβατα. c

Πανταχόθεν τὴν ἀτίθασον τῶν Φαρισαίων καταγοητεύων διάνοιαν, καὶ πρὸς ἔμφρονα μετατιθεὶς λογισμὸν, πειρᾶται δεικνύειν ὡς ἀνόητόν τι χρῆμα καὶ σφαλερώτατον, τὸ καθηγεῖσθαι τολμᾶν, οὐ διὰ τῆς ἄνωθεν χειροτονίας, οὐδὲ διὰ τῆς θείας βουλήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀνθρωπίνης ἀπονοίας οἰομένους ὅτι περιέσονται τῆς ἀρχῆς, κἂν ὁ ταύτης μὴ d βούληται χορηγός. ἑαυτὸν τοιγαροῦν θύραν διαῤῥήδην εἰπὼν, ἅτε δὴ καὶ μόνον εἰσκομίζοντα πρὸς ἡγεμονίαν τοὺς ἐπιτηδείους, τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιχειρήματα παρατίθησιν εὐθὺς, ἵνα καθάπερ ἐν πίνακι σκιαγραφουμένην βλέποντες τὴν εἰς τέλος τοῦ πράγματος διεξαγωγὴν, μάθοιεν ἤδη σαφῶς ὡς τὸ δύνασθαι κρατεῖν καὶ προηγεῖσθαι ποιμνίων καὶ λαῶν, διὰ μόνης τῆς ἄνωθεν ὑπάρχει χάριτος, καὶ οὐκ ἐξ ἐπιχειρημάτων τυραννικῶν. χρησίμως τοιγαροῦν κἀνθάδε e φησὶ πρὸς ἀνάμνησιν ἀνακομίζων τὴν ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ὅτι πάντες ὅσοι ἦλθον κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταὶ· ἀλλ' οὐκ ἤκουσεν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ὑποκρινάμενοι γὰρ τὴν τῶν ἀγαθῶν ποιμένων ἐπιστασίαν παρῆλθον εἰς μέσον τινὲς, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς ὁ ὑποτιθεὶς τὸ ἡγούμενον, καὶ ὑπακούειν ἀναπείθων ὧν ἡγεμονεύειν ἐχρῆν, ἀπεσκίρτησεν ἡ τῶν προβάτων πληθύς.

Ὑποτοπητέον δὲ οὐδαμῶς διὰ τό Πάντες εἰπεῖν, ἀκυροῦσθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν τὴν ἀποστολήν· οὐ γὰρ κατ' ἐκείνων, ἀλλὰ καθ' a 641 A. ἑτέρων ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ περί τε ψευδοποιμένων, καὶ τῶν ἀλλαχόθεν ἀναβαινόντων εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων προὔκειτο λέγειν, ἀναγκαίως ἤδη προσημανθέντων ἐναργῶς

1. ὅσοι] + πρὸ ἐμοῦ Aub. ἤκουσαν habet B. 6. τολμᾶν B.a. Cat. Harl. τιμᾶν Holst. Ed. 9. θύραν] + εἶναι e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 18. ὅτι assumptum ex a. 19. ἤκουσεν B. ἤκουσαν emendavit Ht. et ita a. 29. ἀναγκαίως] + ὡς a.

τῶν ἐφ' οἷς ἦν ὁ λόγος, τό Πάντες φησὶν, οἰησόμεθα
οὐδαμῶς τὸ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀθετεῖσθαι πρόσωπο
πῶς γὰρ ἂν ἠθέτησεν ὁ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας δι' ἐκείνο
Hos. xii. 10. ἐναργῆ καταστήσας τὰ μηνύματα, ὁ λέγων "Ἐγὼ ὁράσε
b "ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην;" κ
Hier. i. 7. Μωυσέα μὲν ἀναδείξας, πρὸς Ἱερεμίαν δὲ εἰπὼν "Μὴ λέ
"ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας οὓς ἂν ἐξαποστελ
"σε πορεύσῃ, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σ
Ezek. ii. 3. "λαλήσεις·" πρὸς δὲ τὸν μακάριον Ἰεζεκιὴλ "Υἱὲ ἀνθρω
"που, ἐξαποστελῶ ἐγώ σε πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴ
"τοὺς παραπικραίνοντάς με;" οὐκοῦν ὁ τοῦ λόγου σκοπ
οὐκ εἰς τὸν τῶν ἁγίων προφητῶν τέτραπται χορὸν, ὁρᾷ
μᾶλλον εἰς ἐκείνους, οἵπερ ἦσάν ποτε κατὰ τὴν Ἰουδαί
c προφητείας ὑποκρινόμενοι, καὶ ψευδηγοροῦντες ὡς πα
Θεοῦ ἥκοντες, καὶ τὸν λαὸν ἀναπείθοντες οὐ τοῖς ἀληθ
παρὰ Θεοῦ προφητεύουσι καταπείθεσθαι μᾶλλον, ἢ τ
παρ' αὐτῶν διαπεπλασμένοις ἐπιχειρήμασί τε καὶ λόγοι
περὶ ὧν που φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ πάντων Δεσπότ
Hier. xxiii. 21. καὶ Θεός "Οὐκ ἀπέστελλον τοὺς προφήτας, καὶ αὐτ
"ἔτρεχον· οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ ἐπροφ
Ib. xiv. 14. "τευον·" πρὸς δέ γε τὸν μακάριον Ἱερεμίαν "Ψευδῆ
d "προφῆται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, οὐκ ἀπ
"στειλα αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτοὺς καὶ ο
"ἐνετειλάμην αὐτοῖς, ὅτι ὁράσεις καὶ οἰωνίσματα καὶ πρ
Ib. xxxiv. 15. "φητείας καρδίας αὐτῶν αὐτοὶ προφητεύουσιν ὑμῖν·
"προφῆταί εἰσι, καὶ εἰ ἔστι λόγος Κυρίου ἐν αὐτο
Ib. xxiii. 28. "ἀπαντησάτωσάν μοι. τί τὸ ἄχυρον πρὸς τὸν σῖτον;"
μὲν γὰρ λόγος ὄντως ὁ παρὰ Θεοῦ τροφιμωτάτην ἔχει τ

3. ἂν] + ἐκείνους a. 5. καὶ Μωυσέα μὲν ἀναδείξας ass. ex B. 7. alt.] διότι a. πάντας] + πρὸς Holst. Ed. invitis B.a. ἐξαποστελῶ B. cf. xii Proph. 13 b. ἐξαποστείλω a. cf. supra 168 e. ἀποστελῶ Ht. Ed. 13. Ἰο προφητείαν Cat. Harl. προφητείαν a. 15. ἥκοντες assumpsit e Cat. ut Aub. 20. προεφήτευον a. cf. in xii Proph. 578 b, 788 c. 25. εἰ om 28. ὀνο^τος B. ὄντως ὁ emendavit Ht. et ita a. τροφῆτομωτάτην B. τροφὴν το τάτην Ht. τροφιμωτάτην e Cat. ut vid. emendavit Aub. et ita a.

δύναμιν, καὶ στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, [Ps. ciii. 15.] ὁ δὲ τῶν ἀνοσίων ψευδοπροφητῶν, ἤτοι ψευδοδιδασκάλων, εὐδιαθρυπτότατός τε καὶ ἀχυρώδης ὑπάρχων οὐδεμίαν [e] τοῖς ἀκροωμένοις ἐμποιεῖ τὴν ὄνησιν. ὅταν τοίνυν κλέπτας ὀνομάζει καὶ λῃστὰς τοὺς προελάσαντας τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἢ τὴν ψευδήγορον καὶ ἀπατεῶνα τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων ὑποσημαίνει πληθὺν, ἢ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν ἐποίσεις κἀκείνοις, περὶ ὧν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους συνενεγκόντες ποτὲ, καὶ εἰς τὸ παρανομώτατον ἑαυτῶν στήσαντες βουλευτήριον, ἐξελαύνειν μὲν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐβουλεύοντο, κινδύνοις δὲ τοῖς ἐσχάτοις [a 642 A.] ἀναγκάσαι προσομιλεῖν, ἀλλ' εἰς ἀνάμνησιν αὐτοὺς ψευδοδιδασκάλων ἐκάλει λέγων ὁ Γαμαλιὴλ "Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, [Acta SS. Ap. v. 35-37.] "προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε "πράττειν. πρὸ γὰρ τῶν ἡμερῶν τούτων ἀνέστη Θευδὰς "λέγων τινὰ ἑαυτὸν εἶναι μέγαν, ᾧ προσεκλίθησαν αὐτῷ "ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡσεὶ τετρακόσιοι· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες "ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. "μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις [b] "τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος "ἀπώλετο, καὶ πάντες οἱ ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν." ὁρᾷς οὖν ἐν τούτοις ἀνενδοιάστως καὶ σαφῶς, ὡς οὐ περὶ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν τὴν ἑτέραν ἐχόντων τάξιν τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Χριστὸς, ἵνα καὶ οὐχ ἑκόντας ἀναπείσῃ τοὺς Φαρισαίους μὴ ταῖς ἑαυτῶν ἀπονοίαις ἐπιτρέπειν ἀβούλως τὸ δύνασθαι προξενεῖν αὐτοῖς, καὶ οὐχ ἑκόντος Θεοῦ, τὸ προεστάναι λαῶν, ἀλλὰ νεύματι τῷ θείῳ τὴν ἐφ' [c]

2. ψευδοπροφητῶν B.a. προφητῶν Holst. Ed. 5. ὀνομάζῃ a. 11. παράνομον a. 16. θευδὰς B.a. θευδᾶ Ed. θευδᾶς Migne. 17. εἶναί τινα ἑαυτὸν inverso ordine a. προσεκλίθησαν edidi ex B., qui προσεκκλήθησαν exhibet. προσεκολλήθη a. προσεκολλήθησαν Ht. Ed. Statim αὐτῷ assumptum ex B. 18. ὡς τετρακοσίων a. 19. αὐτῷ a. τούτῳ, αὐτῷ (forte per additionem corrigens) B. αὐτῷ, οὗτοι emendavit Ht. unde Ed. 20. μετὰ] καὶ μετὰ a. 21. λαὸν] + ἱκανὸν Ed. invitis B.a. 22. οἱ B. Ht. ὅσοι Aub. et ita a. 23. οὖν om. a. 28. τῷ om. a.

ἅπασιν ἐξουσίαν παραχωρεῖν, καὶ διὰ τῆς ὄντως θύρ εἰστρέχειν ἐπείγεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῖς συλῶσι παραπλησί ἀλλαχόθεν ἀναβαίνειν ἐπιχειρεῖν εἰς τὴν τῶν προβάτ αὐλήν.

9 Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, κ
εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.

Ἀπὸ τοῦ συμβαίνειν εἰωθότος εἰς θεωρίαν πνευματικ
d *καθάπερ ἐξ ἱστορίας διαπλάττει τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, μονονουχὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡπλωμένα, καὶ οὐδὲν ἔχον χαλεπὸν εἰς κατάληψιν, εἰκόνα ποιεῖται τῶν ἀφανεστέρ οἱ μὲν γὰρ κλέπται, φησὶ, καὶ λῃσταὶ τοῖς τῶν προβάτ σηκοῖς ἀνέδην προσβάλλοντες, διὰ μὲν τῆς θύρας εἰσελαύνουσι, καταπηδῶντες δὲ ἀλλαχόθεν, καὶ τῆς αὐ τὸ θριγκίον ὑπεραλλόμενοι, κινδυνεύουσιν. ἁλῶναι γὰρ δήπ καὶ σφόδρα εἰκὸς τὸν οὕτω λῃστεύοντα, καὶ ἀπερισκέπτ*
e *κακουργεῖν ᾑρημένον, οἱ δὲ δι' αὐτῆς τῆς θύρας εἰσβαίνοντ ἀκινδυνοτάτην ποιοῦνται τὴν εἰσδρομὴν, οὐκ ἄσημοι δηλον τυγχάνοντες, ἀλλ' οὐδὲ ἄγνωστοι τῷ τῶν προβάτων σπότῃ. εἰστρέχουσι γὰρ ἀνοιγνύντος αὐτοῖς τοῦ ταῖς θύρ ἐφεστηκότος· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, φησὶ, συνέσονται τοῖς π βάτοις ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ νομιμωτάτην ὥσπερ καὶ ἀ κουργον, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ λῃστεύειν ὑποψίας ἀπηλλαγμέ τὴν εἰσβολὴν ποιησάμενοι.*

Οὗτος μὲν οὖν τῆς ἱστορίας ὁ τύπος· μεταβιβάζοντες
643 A. a *τὸ ἐξ αὐτῆς ὑποδηλούμενον εἰς ὠφέλειαν πνευματικὴν ἐκ φαμεν, ὅτι οἱ μὴ διὰ θείας ἐπιτροπῆς τε καὶ γνώμης εἰς κατάρχειν λαῶν ἀναβαίνοντες, ὥσπερ εἰς τὸ διὰ θύ εἰσελθεῖν παραιτούμενοι πάντως δήπου καὶ ἀπολοῦν*

5. *σωθήσεται* emendavit Holst. *ἐλεύσεται* B. 12. *ἀνέδην* B.a. *ἀν* Ht. Ed. 17. *ἀκινδυνοτάτην* correxi ex a. *ἀκινδυνωτάτην* Ed. 18. *ἄγνω* Aub. et ita a. *ἀγνωτοστοτοῦν* B. *ἀγνώτως τῷ τῶν* Ht. 22. *τὸ*] *τῷ* a. 2(assumpsit e Cat. ut vid. Aub. *οἱ* om. Migne. 27. *εἰς τὸ διὰ θύρας* B. *οἱ τὸ διὰ θύρας γε* e Cat. Harl. Aub. qui verba *λαῶν—δήπου* in apographo deesse adnotat. *γε* non habet a.

φησὶ, κρῖμα τὸ θεῖον ἐκβιαζόμενοι, κατά γε τῶν ἐγχειρημάτων τὸν λόγον. οἱ δὲ θεόσδοτον λαχόντες ἡγεμονίαν, καὶ διὰ Χριστοῦ πρὸς τοῦτο βαδίζοντες, ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ καὶ χάριτι τῆς ἱερωτάτης κατάρξουσιν αὐλῆς, τοσοῦτον ἀφεστηκότες τῆς ἐπ᾽ ἐκείνοις ὀργῆς, ὡς καὶ τιμὰς ἐντεῦθεν ἐκδέχεσθαι, καὶ στεφάνους ἄνωθεν ἥξοντας ὅσον οὐδέπω καραδοκεῖν, ἐπείπερ σκοπὸς αὐτοῖς διαλυμήνασθαι μὲν τοῖς b
προβάτοις κατά τι γοῦν οὐδαμῶς, ἐπωφελεῖν δὲ μᾶλλον αὐτὰ, καὶ τῷ τῆς ἀγέλης δεσπότῃ τὰ θυμήρη δρῶντας διὰ παντὸς διασώζεσθαι φιλεῖν τοῖς ὑπ᾽ αὐτῷ γεγονόσι. θορυβεῖ δὲ σφόδρα καὶ διὰ τούτων ὁ Κύριος τοὺς ἀκαμπεῖς Φαρισαίους, ἥκιστα μὲν αὐτοὺς διασωθήσεσθαι λέγων, ἀποπεσεῖσθαι δὲ πάντως τῆς ἐν ᾗπέρ εἰσιν ἀρχῆς, καὶ μάλα δικαίως, ἐπείπερ οὐ διὰ Θεοῦ, διὰ δὲ τῆς σφῶν αὐτῶν κακονοίας παγίως αὐτὴν ἕξειν ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλά μοι c
καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζειν ἐπέρχεται τὴν ἀσύγκριτον τοῦ Σωτῆρος φιλανθρωπίαν. "Οἰκτίρμων γὰρ ὄντως καὶ ἐλεή- Ps. cx. 4.
"μων ὁ Κύριος," προτιθεὶς μὲν ἅπασι τῆς σωτηρίας τὴν ὁδὸν, πολυτρόπως δὲ καλῶν ἐπ᾽ αὐτὴν καὶ τὸ σφόδρα ἀνυπήκοον καὶ ἀπεσκληκότα. ἔσται δέ μοι πάλιν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἡ τῶν εἰρημένων ἀπόδειξις. ἐπειδὴ γὰρ οὔτε διὰ θαυμάτων, οὔτε μὴν πόθῳ τῷ πρὸς ἐλπίδα καὶ δόξαν ὁρῶντι τὴν μέλλουσαν, ἀναπείθει τὸν Φαρισαῖον τὸν παρ᾽ αὐτοῦ προσήκασθαι λόγον, ἐπ᾽ ἐκεῖνο βαδίζει γοργῶς, ἐφ᾽ d
ᾧπερ ἦν μάλιστα θορυβουμένους εἰκὸς, ὡς ἐξ ἀφύκτου λοιπὸν ἀνάγκης εἰς εὐπείθειαν ὁρᾶν. τῆς γὰρ ἐκ τοῦ καθηγεῖσθαι δόξης μεταποιουμένους εἰδὼς, καὶ οὐκ ἐν τοῖς τυχοῦσι τὸ ἐντεῦθεν λογίζεσθαι κέρδος ἐσπουδακότας, ἀπογυμνοῦσθαί φησι, καὶ ἐρήμους ἔσεσθαι παντελῶς τοῦ σφόδρα τετιμη-

7. διαλυμήνασθαι μὲν τοῖς προβάτοις κατά τι γοῦν οὐδαμῶς B. οὐ διαλυμήνασθαι μὲν τὰ πρόβατα e Cat. ut vid. abbreviante Aub. οὐ διαλυμήνασθαι τοῖς προβάτοις a. 19. τὸ] τὸν Migne. 26. ὁρῶν B. Holst. ὁρᾶν e Cat. emendavit Aub. et ita a. 27. δόξης] τιμῆς a. 28. ἀπογυμνοῦσθαι B. Ht. ἀπογυμνωθήσεσθαι αὐτοὺς ταύτης e Cat. Harl. Aub. et ita a. 29. τοῦ σφόδρα τετιμημένου edidimus. τοῦ σφόδρα τετιμημένου B. τοὺς σφόδρα τετιμημένους Ht. Ed.

μένου, καὶ μετὰ χεῖρας ὄντος αὐτοῖς, εἰ μὴ τὴν ταχίστ
e ἑαυτοὺς μεταστήσαντες ἐπὶ τὸ θέλειν ὑπακούειν αὐτῷ τ
παρ' αὐτοῦ φειδοῦς ἀπολαύσειαν.

10 Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσ
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι.

Θύραν ἑαυτὸν εἶναι φάσκοντος τοῦ Σωτῆρος ἡμ
Χριστοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ κεῖσθαι διδάσκοντος τὸ καὶ εἰσκ
μίζειν οὓς ἂν βούλοιτο τυχὸν, ἔξω τε μένειν ἐὰν τὸν ἀνεπ
644 A. a τήδειον καὶ πρὸς τὸ ποιμαίνειν ἀτεχνέστατον, ἔτι τε πρ
τούτοις, καὶ λῃστὰς καὶ κλέπτας ἀποκεκληκότος τοὺς οἵπ
ἦσαν αὐτόμολοι πρὸς τὴν οὐ δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν χάρ
διελογίζοντο πάλιν οἱ δείλαιοι Φαρισαῖοι τίς ἄρα ὑπάρχ
οὑτοσὶ πρὸς τοσαύτην ἄνεισι παῤῥησίαν, ἐκείνοις ὧν τά
καὶ αὐτὸς ἐναρίθμιος, ὧν καταιτιᾶται τὴν ἄφιξιν· ψευδοπ
μένα γὰρ ᾤοντο καὶ ψευδεπιστάτην καὶ αὐτὸν ὡς ἐξ οἰκε
ἀναδεδεῖχθαι γνώμης, οὐχ ὅτι Θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπ
κατὰ τὸ ἀρχαιότατον κήρυγμα τῆς θεοπνεύστου γραφ
b εἰκὸς δὲ δὴ καὶ συλλέξαντας τὴν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ αὐ
καθάπερ τι τῶν δυσαχθῶν ταῖς ἀπειθείαις ἀποφορτίζεσ
εἰς μόνα δὲ βλέπειν τὰ καθ' ἡδονὴν αὐτοῖς καὶ τὰ
φροντίδος κείμενα· ταῦτα δὲ ἦν τὸ λαῶν ἡγεῖσθαι καὶ π
αὐτὸ χρηματίζεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν ἔγνω ταῦτα διενθυμ
μένους, ἢ καὶ ἀλλήλοις ψιθυρίζοντας, οὐ περιμείνας
παρ' αὐτῶν ἐμφανεστέραν κατάῤῥησιν, ἀπολογεῖται π
πόντως, καὶ ἐξ αὐτῶν χρῆναι τῶν πραγμάτων δοκιμάζεσ
δισχυρίζεται, τίς μὲν ὁ ποιμὴν, τίς δὲ ὁ κλέπτης ἐς
δυσδιάκριτον γεμὴν τὸ τοιοῦτον οὐδαμῶς εἶναί φησιν, ὅ
c τις τὸν ἑκάστου περιαθρήσῃ σκοπόν τε καὶ τρόπον. Ὁ

1. ὄντος B. ὄντως Holst. Ed. 3. φειδοῦς] + αὐτῷ B. 6. ἡμῶ
Ἰησοῦ Ht. Ed. 20–22. εἰς—χρηματίζεσθαι assumpta ex B mg. 21.
emendat Heyse. λοιον B. 23. ἀλλήλοις ψιθυρίζοντας emendat H
ἀλλήλουσεψιθυρίζοντας B. ἀλλήλους ἐκψιθυρίζοντας Ed. Fortasse ἀλλήλοισι
ρίζοντας. Desunt haec verba in a.

γὰρ κλέπτης ἔρχεται, φησὶν, ἐπὶ λύμῃ θρεμμάτων, τῆς τοῦ λῃστεύειν ἐπιθυμίας ταύτην ἐχούσης ἀναμφιλόγως τὴν ἔκβασιν· ὁ δὲ ἀγαθὸς ὄντως ποιμὴν ἐπ' οὐδενὶ μὲν ἀφίξεται τῶν δεινῶν εἰς τὴν τῶν προβάτων αὐλὴν, κατορθώσων δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὸ λυσιτελοῦν, καὶ ἅπερ ἂν νοοῖτο πρὸς πολλῆς αὐτοῖς ὠφελείας ἔσεσθαι, ταῦτα συντόνως ἐξεργασόμενος.

Ἡκέτω τοιγαροῦν ὡς ἐξ ἑτέρας εἰκόνος ἐπὶ τὸ ἀληθέστερον ἡ τοῦ λόγου δύναμις, καὶ ἀθρείτω πάλιν ὁ Φαρι- d σαῖος, τί μὲν ὡς ψευδοποιμένες καὶ ψευδοδιδάσκαλοι τοῖς παρ' αὐτῶν πεφενακισμένοις προὐξένησαν τότε, τίνα δὲ δώσων ἀφίκετο Χριστὸς, ἢ πρὸς ποίαν ἡμᾶς ἀνοίσων εὐημερίαν. οὐκοῦν οἱ ψευδηγορεῖν οὐ παραιτησάμενοί ποτε, καὶ τὸ ἀπεστάλθαι παρὰ Θεοῦ πλασάμενοι, προφητεύσαντές τε κατὰ τὸ γεγραμμένον "ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ "στόματος Κυρίου," (Hier. xxiii. 16.) καὶ πρὸς τούτοις ἔτι Θευδᾶς τε ἐκεῖνος καὶ ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἀποστήσαντες "λαὸν ὀπίσω" αὐτῶν, (Acta SS. Ap. v. 37.) τοῖς συναπαχθεῖσι συνδιεφθάρησαν· ὁ δὲ Κύριος e ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὴν αἰώνιον ἡμῖν προξενήσων ζωὴν, ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς ἡμᾶς παραγέγονεν. ὧν δὲ ἐναντίος ὁ σκοπὸς, καὶ ὁ τῆς ἀφίξεως τρόπος τοσοῦτον ἐξηλλαγμένος, πῶς οὐκ ἐναντία καὶ γνώμη καὶ ἐπιτήδευμα; οὐκοῦν ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ποιότητος δοκιμάζεσθαι χρῆναί φησι τίνες μὲν ἂν εἶεν ἐκεῖνοι, τίς δὲ πάλιν αὐτός. ἦν γὰρ οὕτως ἀναπεῖσαι μηδὲν ἀπηχὲς περὶ αὐτοῦ φρονεῖν ἔτι τοὺς ἡγουμένους, ἕνα τῶν ψευδοποιμένων ὑπάρχειν οἰομένους αὐτὸν, ἢ a 645 A. καὶ τῶν ἀλλαχόθεν ἀναβαινόντων εἰς τὴν τῶν προβάτων αὐλὴν, θύραν δὲ μᾶλλον καὶ εἰσαγωγέα καὶ ποιμένα Χριστὸν ἐληλυθέναι γεμὴν, οὐχ ἵνα μόνην ἔχωσι ζωὴν τὰ πρόβατα, φησίν· ἀλλά τι καὶ περιττόν· πρὸς γὰρ τῷ ἀναβιῶναι τοὺς

12. ἀφίκται a. 17. ὁ καὶ et ἀποστήσοντες B. Holst. utrumque emendavit e Cat. ut vid. Aub. 27. ἀλλαχόθεν a. ἄνωθεν B. Ht. ἄλλοθεν e Cat. Harl. Aub. 29. γεμὴν] + λεγει a. λέγειν Aub. μόνον a. ζωὴν ἔχωσι inverso ordine a. 30. τῷ a. et ita emendat Heyse. τὸ B. Ed.

εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ τὸ ἐν πᾶσιν ἔσεσθαι τοῖς ἀγαθ
ἐλπὶς οὐκ ἀμφίλογος. εἰκὸς δὲ ὅτι τὸ περισσὸν καὶ αὐτῆς τ
ζωῆς, τουτέστι, τὸ πλέον ἤτοι τὸ τιμιώτερον, τὴν τελεωτάτ
b τοῦ Πνεύματος μέθεξιν εἶναί φησιν, εἰ καὶ σφόδρα περ
σταλμένως. τὸ μὲν γὰρ ἀναβιῶναι κοινὸν ἁγίοις τε
ἁμαρτωλοῖς, Ἕλλησί τε καὶ Ἰουδαίοις καὶ ἡμῖν αὐτο
Es. xxvi. 19. " Ἀναστήσονται γὰρ οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τ
" μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ," κατὰ τ
ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος ὑπόσχεσιν. τὸ δὲ ἐν μεθέξει γενέσ
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐκέτι πᾶσι κοινὸν, ἀλλὰ πρὸς
ζωῇ περιττὸν καὶ ὡς ἐν τάξει πλείονος τοῦ κοινῇ πᾶ
ὑπάρξαντος, μόνοις ἀπονεμηθήσεται τοῖς διὰ πίστεως
c εἰς Χριστὸν δεδικαιωμένοις· σημανεῖ δὲ καὶ τοῦτο ὁ θε
1 Cor. xv. 51, 52. ἡμῖν Παῦλος λέγων " Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάν
" μὲν κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα,
" ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σ
" πίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἐγερθήσονται ἄφθ
" τοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα." πάντες μὲν γὰρ ἐκ νεκρ
ἀναστήσονται, διὰ τὸ πάσῃ δεδόσθαι τῇ φύσει διὰ τὴν
ἀναστάσεως χάριν· καὶ ἐν ἑνὶ τῷ Χριστῷ, τῷ ἐξ ἀρχῆς
d πρώτῳ καταλύσαντι τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ εἰς ζ
ἐνεργηθέντι τὴν διηνεκῆ, ὁ κοινὸς τῆς ἀνθρωπότητος ὅρος
πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναμορφούμενος, καθάπερ οὖν ἐν Ἀδὰμ
ἑνὶ πάλιν καὶ πρώτῳ πρὸς θάνατον καὶ φθορὰν καταδικα
μενος. ἀλλὰ πολλή τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν ἀνισταμέ
ἡ διαφορὰ, καὶ πολύ τι τὸ διαλλάττον εὑρεθήσεται. οἱ
γὰρ ἐν πίστει τῇ εἰς Χριστὸν ἀναπαυσάμενοι, καὶ τὸν ἀρ
βῶνα τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μετὰ σώμα

1. ἔσεσθαι] γενέσθαι Cat. Harl. 5. κοινὸν] + πᾶσιν a. 6. Ἕλλησί αὐτοῖς desunt in Aub. qui et alia deesse in apographo suo adnotat. 13. καιωμένοις] τὴν δὲ τοῦ πνεύματος μέθεξιν καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ὀνομάζειν οἶ θεία γραφὴ e Cat. Harl. addit Aub. et ita a. σημανεῖ B. Ht. σημαίνει e Ca vid. Aub. et ita a. τοῦτο καὶ inverso ordine a. 14. οὐ πάντες μὲν κ θησόμεθα, πάντες δὲ a. cf. in xii Proph. 30 d. 22. ἐνεργηθέντι B. ἐγερθέντι Aub. Desunt haec in a. 25. ἀνισταμένων] + ἔσται e Aub.

ζωῆς κομισάμενοι, τελεωτάτην ἐναποκομιοῦνται τὴν χάριν, καὶ ἀλλαγήσονται πρὸς δόξαν κομιζόμενοι τὴν παρὰ Θεοῦ. e οἱ δὲ ἀπειθήσαντες τῷ Υἱῷ καὶ τὴν περίβλεπτον ἀντιμισθίαν παρ' οὐδὲν ποιησάμενοι, διελεγχθήσονται αὐτοῦ πάλιν φωνὴν, μόνον τὸ ἀναβιῶναι τοῖς ἄλλοις συγκληρωσάμενοι, τῆς οὕτω μακρᾶς ἀπειθείας ἀποτίσουσι δίκας. κατοιχήσονται γὰρ εἰς ᾄδου κολασθησόμενοι, καὶ ἀνόνητον ἕξουσιν ὑστεροβουλίαν. ἔσται γὰρ, φησὶν, ἐκεῖ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν S. Matth. viii. 12. ὀδόντων.

Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. 11

Προεπιδείξας εὖ μάλα καὶ σαφῶς ὅσα τοῖς ἀρχαιοτέροις a 646 A. ἡ τῶν ψευδοπροφητῶν, ἤτοι ψευδοποιμένων, ὑπόκρισις διελυμήνατο, ἐμφανῆ τε καταστήσας τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὰ κατορθώματα, καὶ ἐξ αὐτῆς ἤδη τῆς τῶν προβάτων συγκρίσεως τὴν νικῶσαν ἀπενεγκάμενος, καὶ ταῖς ἐξ ἀληθείας στεφανούμενος ψήφοις, εἰκότως ἀναφθέγγεται τό Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. μάτην οὖν ἄρα φησὶν ἐκεῖνα κατ' ἐμοῦ διεσκέπτεσθε, ἐγκαλεῖν δὲ οὐκ ἔχοντες ὥς κατά τι γοῦν ὅλως παραχαράττειν ἐθέλοντι τὸ τοῖς προβάτοις λυσιτελὲς, b τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσιν ἐπαριθμεῖν οὐ κατεναρκήσατε, τὸν δὲ ἀληθῶς ἀγαθὸν, πονηρὸν εἶναί φατε, καὶ τὸ δύνασθαι κρίνειν ὀρθῶς ἐφ' ἑκάστῳ πράγματι κατὰ τὴν τοῦ νομοθέτου διάταξιν ἐκ τοῦ φιλαυτεῖν ζημιούμενοι. οὐκοῦν ὡς ἀδίκους, ὡς ἀλογήσαντας κομιδῇ τῶν διὰ Μωυσέως, ὡς ἠγνοηκότας τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ τὸν σκοπὸν, ἐλέγχει τοὺς ἡγουμένους, ἵνα δὴ λοιπὸν καὶ ἀληθεύων ἐπ' αὐτοῖς ὁ προφήτης Ἡσαΐας εὑρίσκηται. "Οὐαὶ γὰρ, φησὶν, οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν c Es. v. 20. "καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν, οἱ λέγοντες τὸ γλυκὺ πικρὸν "καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ, οἱ τιθέντες τὸ φῶς σκότος καὶ τὸ

1. ἐναποκομιοῦνται B. Holst. ἀποκομιοῦνται e Cat. Aub. 2. κομιζόμενοι B. Ht. ἀνακομιζόμενοι Aub. 3. καὶ emendavit Aub. κατὰ B. Ht. 4. αὐτοῦ πάλιν φωνὴν [φωνῇ emendat Heyse] assumptum ex B. καὶ Ed. Praemittendumne κατὰ τὴν? 8. φησὶν assumptum ex a. 11. προεπιδείξας Cat. Harl. προσεπιδείξας Ed. Desunt haec in a. 15. ταῖς emendavit Aub. τὴν B. Ht. 23. ὡς ἀδίκους om. Aub. 27. φησὶν B. Ht. φασὶν Aub.

"σκότος φῶς." ἢ γὰρ οὐχὶ τοῦτο δρῶντες ἁλώσονται,
κατὰ ἀλήθειαν φῶς, τουτέστι, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν τιθέντες εἰς σκότος, διὰ τοῦ τὸν ἀγαθὸν ἡ
ποιμένα τοῖς ψευδωνύμοις ποιμέσιν οὐ παραιτεῖσθαι σ
τάττειν, καὶ τάχα τῆς ἐκείνων τιμῆς ὀπίσω πέμπειν ἀ
τολμᾶν; τοὺς μὲν γὰρ τὸν θεῖον ἑαυτοῖς ἐπιφημίζον
d λόγον, καὶ τῷ τῆς προφητείας ὀνόματι καταληΐζεσθαι
μελετήσαντας τῶν ἀγελαίων τὸν νοῦν, καὶ ὁδοῦ μὲν
πρὸς ἀλήθειαν ὑπεκκλέπτοντας, ἀποβουκολοῦντας δέ ποι π
τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, καὶ οὐχὶ πάντως Θεῷ, διὰ πολλῆς εἰ
Hier. xxxvi. 24. αἰδοῦς οἱ καὶ τότε δοκοῦντες κρατεῖν. Σαμέας γοῦ
Σαλαμίτης τοῖς παρὰ Θεοῦ λόγοις τὴν ἐξ ἑαυτοῦ ψευδο
θίαν ἀντιτιθεὶς, τῆς Ἱερεμίου δόξης κατεθρασύνετο. ὁ
γὰρ ἦν ἐν δεσμοῖς, ὁ δὲ τὴν παρὰ Σεδεκίου τιμὴν, γε
εἶχε τῆς ψευδηγορίας. Φαρισαῖοι δὲ νῦν οἱ δείλαιοι π
e τῆς ἐκείνων δυσσεβείας ἰόντες ἐπέκεινα, καὶ ἀσχημονοῦ
νεανικώτερον, οὐδὲ τὸ ὑπάρξαν τοῖς ψευδοδιδασκαλήσα
ἀπονέμουσι τῷ Χριστῷ. τί γὰρ δὴ καί φασι περὶ αι
πρὸς τοὺς ἥδιστα τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον ἐπακροωμένο
Infra ver. 20. "Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;" διὰ
τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ προφήτου φησὶν Ἡσαΐου
Hos. vii. 13. αὐτῶν "Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ· δείλ
"εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτ
647 A. a "αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ." καὶ π
Ib. 16. "Πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν δι' ἀπαιδευ
"γλώσσης αὐτῶν." πῶς γὰρ οὐχ ἁπάσης ἄξιοι δίκη
γλῶτταν οὕτω δριμεῖαν ἀνοήτως ἐπασκήσαντες, ὡς ἐκ
φάναι τολμῆσαι κατὰ Χριστοῦ, ἅπερ ἡμῖν μὲν οὐδαμ
μόνοις δὲ ἁρμόσει τοῖς κατ' αὐτοὺς ἀκοῆς τε τῆς σφῶν
ποιήσασθαι, καὶ ῥιψοκινδύνως εἰπεῖν;

2. τὸν alt. assumptum ex B. 4. ποιμέσιν emendavit ut adnotat ipse Quod retinui, quamquam mihi non satisfacit. ὑμεῖς B. Holst. 11. Σαμ (Frid.-Aug.) σαμαίας Ed. 12. Σαλαμίτης B. αἰλαμίτης Ed. 17. δοδιδασκαλήσασιν B. ψευδοδιδασκάλοις Ht. Ed. 22. ἀπ'] ἐπ' Aub.

Ο ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· b
ὁ δὲ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ ἔστι τὰ πρόβατα 12
ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ
φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει· ὅτι μισθωτός 13
ἐστι καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

*Ἀντιπαραθεὶς ἐντέχνως ταῖς τινῶν γλωσσαλγίαις καὶ
ἀθέσμοις τολμήμασι τὴν ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων φαιδρότητα,
καὶ λῃστὰς μὲν ἐκείνους καὶ κλέπτας καὶ καταπηδῶντας
ἀλλαχόθεν εἰς τὴν τῶν προβάτων αὐλὴν, ἑαυτὸν δὲ ποιμένα* c
*τὸν ὄντως ἀγαθὸν, ἀποφήνας τε καὶ ὀνομάσας, ἐπ' αὐτοὺς
ἤδη μεταχωρεῖ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, καὶ τῆς τῶν
Φαρισαίων ἡγεμονίας ἀμείνω δεικνύει τὴν ἑαυτοῦ. ποιεῖται
δὲ πάλιν ἀπὸ συγκρίσεως φανερωτάτην αὐτοῖς τὴν ἀπό-
δειξιν. ἀντιπαρεξάγει γὰρ ὥσπερ ταῖς παρ' αὐτῶν ῥαθυμίαις
γρήγορσίν τε καὶ ἀγάπην τὴν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ πεφροντικότας
μὲν τῆς ἀγέλης οὐδὲν ἐξελέγχει πάλιν, ἑαυτῷ γε μὴν ἥκειν
εἰς τοῦτο τὴν ὑπὲρ αὐτῆς φροντίδα φησὶν, ὡς καὶ τῆς ἅπασι
φιλαιτάτης ὑπερφρονῆσαι ψυχῆς. ὁρίζει δὲ ὥσπερ κατά τινα* d
*δοκιμάζεσθαι προσήκοι τρόπον ποιμένα τὸν ἀγαθὸν, καὶ
αὐτὴν γὰρ χρῆναι μὴ κατοκνεῖν προέσθαι τὴν ψυχὴν διορί-
ζεται τῆς τῶν ποιμνίων σωτηρίας ὑπερμαχόμενον, ὃ δὴ καὶ
τετέλεσται διὰ Χριστοῦ. ἀπεσκίρτησε μὲν γὰρ τῆς πρὸς
Θεὸν ἀγάπης ὁ ἄνθρωπος, ἀπονεύσας εἰς ἁμαρτίαν, ἐξῳκίσθη
διὰ τοῦτο τῆς ἱερᾶς τε καὶ θείας αὐλῆς, τῶν τοῦ παραδείσου
περιβόλων φημὶ, καὶ ταύτην νοσήσας τὴν συμφορὰν τῷ* e
*πρὸς ἁμαρτίαν φενακίσαντι διαβόλῳ, καὶ θανάτῳ τῷ ἐξ
ἁμαρτίας ἀναβλαστήσαντι, πικροῖς ὄντως καὶ ἀγοητεύτοις
κατεσαγηνεύθη λύκοις. ἐπειδὴ δὲ ποιμὴν ἀγαθὸς ἐφ' ἅπαντας
ἀνεδείχθη Χριστὸς, ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν τῇ τῶν*

4. *σκορπίζει*] + *τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει* Aub. cf. in xii Proph. 760 b. 8. Assumpta *ἐκείνους καὶ κλέπτας* ex B.a., *καὶ* ult. ex B. 11. *καθηγημόνας* a. 15. *ἐξ ἑαυτοῦ* B.a. *παρ' αὐτοῦ* Holst. Ed. 18. *φιλαιτάτης* B. *φιλτάτης* Ht. Ed. 23. *ὁ ἄνθρωπος* e Cat. Harl. assumpsit Aub. et ita a. 24. *τοῦτο* emendavit Aub. et ita a. *τούτου* B. Ht.

ἀτιθάσων θηρίων ξυνωρίδι μαχόμενος, σταυρὸν ὑπέμεινε
ἡμᾶς ἵνα θανάτῳ νεκρώσῃ τὸν θάνατον, κατεκρίθη τε
ἡμᾶς ἵνα τῆς ἐπὶ τῷ πλημμελεῖν κατακρίσεως πάντας ἐξ
648 A. a ληται, καταργήσας διὰ τῆς πίστεως τὴν τυραννήσασ
Col. ii. 14. ἁμαρτίαν, καὶ "προσηλώσας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον
"ἰδίῳ σταυρῷ," καθὰ γέγραπται. οὐκοῦν ὁ μὲν τῆς ἁμαρτ
Ps. xlviii. 15. πατὴρ ὡς "πρόβατα ἐν ᾅδῃ" ἔθετο θανάτῳ ποιμανεῖν ἡμ
ἐπιτρέψας, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον. ἀπέθανε δὲ
ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς ὄντως ποιμὴν, ἵνα τῆς ἀφεγγοῦς τοῦ θανά
χειᾶς ἐξελὼν τοῖς οὐρανίοις συναγελάζεσθαι παρασκευά
χοροῖς, καὶ ἀντὶ σηκῶν τῶν εἰς πυθμένας ἀβύσσου καὶ μυχ
b θαλάσσης κειμένων, τὰς ἄνω καὶ παρὰ Πατρὶ χαρίση
S. Luc. xii. 32. μονάς· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς ἡμᾶς πού φησί "Μὴ φοβοῦ,
"μικρὸν ποίμνιον, ηὐδόκησε γὰρ ὁ Πατὴρ δοῦναι ὑμῖν
"βασιλείαν." ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν τὰ διὰ Χριστοῦ· ἴδωμ
δὲ τὰ ἐκείνων ἐν τίσιν. οὐκοῦν ἕτερον μὲν οὐδὲν ὄντ
ἁλώσονται τῷ γε ὄμμασιν ὀρθοῖς τὰ ἐπ' αὐτοῖς διευκριν
μένῳ ἢ μισθωτοὶ καὶ ψευδοποιμένες καὶ δειλοὶ καὶ προδό
καὶ ὀκνηροὶ, λόγον μὲν οὐδένα τῆς τῶν προβάτων ὠφελε
πεποιημένοι πώποτε, τὸ δὲ ἡδύ πως καὶ ἑκάστῳ δοκ
c πανταχόθεν ἐκπορίζειν σπουδάζοντες. μισθωτοὶ γὰρ ἦσ
κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, οὐκ ἦν αὐτῶν ἴδια
πρόβατα, μᾶλλον δὲ τοῦ Χριστοῦ τοῦ μισθώσαντος κ
τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπὶ τιμαῖς ταῖς ἀνωτάτω χειροτονήσαν
ἐπιστάτας τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς τοὺς ἱερουργούς· ἀλλὰ
οὕτω λαμπρὰν καὶ . . . . . τῆς τῶν θρεμμάτων αὐλῆς ἀφ
δήσαντες παντελῶς, προὔδωκαν τῷ λύκῳ τὰ πρόβατα,

2. τε e Cat. Harl. assumpsit Aub. et ita a. 9. ὁ ἀγαθὸς ὄντως πο edidi. ὄντως ὁ ἀγαθὸς ὄντως ποιμὴν B. Holst. ὄντως δ' ἀγαθὸς ὄντως ὁ ποιμὴν ὁ ἀγαθὸς ποιμὴν abbrevians Nik. 10. χειᾶς a. et ita inter scholia S. Cyril Cod. Bodl. Misc. 179. sec. xvii. transcripto a Frontone Ducaeo ut videtur (Catalogum Codd. Graec. fol. 724. ed. Coxe.). Scholia supradicta e Cod. Paris ut opinor 212, vide infra lib. vii. fragmenta, initio ad paginae calcem. Ed. 11. ἀβύσσους B. Ht. emendavit Aub. μυχοὺς] μοχλοὺς Cat. 21. ἐσπουδακότες a. 25. ἀλλὰ τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ B. οἱ δὲ e Cat. ut Aub. οἱ a. Excidisse aliquid videtur.

ὅπως ἢ τίνα τρόπον ἐροῦμεν ἐπιτομώτερον. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀρχαιοτέροις καιροῖς, μόνον ἐπεγράφετο βασιλέα τὸν Θεὸν ὁ πολύχους τῶν Ἰουδαίων λαὸς, αὐτῷ τὸ δίδραχμον, αὐτῷ S.Matth. xvii. 24. θυσίας ἐτέλει, καὶ ὥσπερ τινὰ δασμὸν, τὴν ἐν νόμῳ προσ- d εκομίζετο πολιτείαν. ἀλλ' ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν καθάπερ τις ἄγριος λύκος ἑτερογενὴς ἄνθρωπος, δουλείας ἐπιθεὶς ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα, καὶ βασιλείας ἀνθρωπίνης ἐπιῤῥίπτων ζυγὸν, μετακομίζεσθαί πως ἐπαναγκάζων εἰς ἔκνομόν τε καὶ ἀήθη ζωὴν, φόρους ἐξαιτῶν, τῆς ὑπὸ Θεῷ βασιλείας ἀποσυλῶν. ἦν γὰρ δὴ καὶ ἀνάγκη τοῖς εἰς τοῦτο ταλαιπωρίας κατεῤῥαγμένοις τοῖς τοῦ κρατοῦντος ὑπείκειν θεσμοῖς· ἧκεν ὁ ἀλλογενὴς ἀφιστὰς μὲν ἀρχὴν τὴν παρὰ Θεοῦ, τουτέστι, τὴν e ἱερᾶσθαι λαχοῦσαν φυλὴν, ᾗ τὸ κρίνειν καὶ τὸ δικάζειν ἐπετέτραπτο παρὰ Θεοῦ, μετατιθεὶς πάντα καὶ βιαζόμενος, ἑαυτὸν τοῖς νομίσμασιν ἐνσημαίνεσθαι ποιῶν, καὶ πᾶν εἶδος ἐπάγων πλεονεξίας. πρὸς τὴν οὕτως ἀφόρητον ὕβριν οὐκ ἠγρύπνησαν οἱ ποιμένες. εἶδον τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ τὴν ἀγέλην ἀφέντες ἀπέδρασαν, οὐ γὰρ ἦν αὐτῶν ἴδια τὰ πρόβατα, οὐκ ἐκάλεσαν τὸν ἐπαμῦναι δυνάμενον, τὸν διασώ- a 649 A. σαντα μὲν ἐκ Βαβυλωνίων, ἀνατρέψαντα δὲ τὸν Ἀσσύριον, τὸν ἀνελόντα διὰ χειρὸς ἀγγέλου "ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα Es. xxxvii. 36. "πέντε χιλιάδας" τῶν ἀλλογενῶν. ὅτι δὲ ἠδίκησεν οὐ μικρῶς καὶ παρέλυσεν εἰς εὐλάβειαν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ τὸ παραδέξασθαι τὴν ὀθνείων ἀρχὴν, τὴν ὑπό γε τοῖς ἀλλογενέσι φημὶ, καὶ ἐξ αὐτοῦ μαθήσῃ τοῦ πράγματος. Πιλάτου γάρ ποτε τοῖς Ἰουδαίοις τὸ παράλογον ἐξονειδίζοντος θράσος, ὅτε καὶ σταυροῦσθαι παρεκάλουν τὸν Κύριον, καὶ ἀκατακαλύπτως λέγοντος "Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;" τότε Infra xix. 15.

3. αὐτῷ alt. assumptum ex B.a. Statim θυσίαεετελει B. θυσίας ἐπετέλει Holst. Ed. θυσίας ἐτέλει a. et ita conjecit Heyse. 4. προσεκόμιζεν a. 6. ὀνόματά τε καὶ πράγματα B. ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα e Cat. Harl. emendavit Aub. et ita a. 7. ἐπιῤῥίπτων B.a. ἐπιῤῥιπτῶν Ed. 8. ἀπαναγκάζων a. 9. ἐξαιτῶν [ἐξετῶν B.] B.a. ἐκζητῶν Ht. Ed. 11. ὁ assumptum ex B.a. 12. ἀρχὴν τὴν B.a. Ht. ἀρχῆς τῆς Aub. τὴν ἱερᾶσθαι λαχοῦσαν φυλὴν B.a. Ht. τῆς ἱερᾶσθαι λαχούσης φυλῆς Aub. 21. καὶ om. a. (Vat.) 24. ὀθνείαν a. Cat. Harl.

b δὴ τότε τὴν ὑπὸ Θεῷ δουλείαν ἀποσεισάμενοι, καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας δεσποτείας διαῤῥηγνύντες δεσμὰ, νέοις ὥσπερ προσεχώρουν ζυγοῖς, ἀνέδην ἀναφωνήσαντες "Οὐκ ἔχομεν "βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα." καὶ ταῦτα τοῖς ἡγουμένοις ὀρθῶς ἔχειν ἐδόκει, δρώμενά τε καὶ ἀναφωνούμενα· αὐτοῖς οὖν ἄρα τὰς ἐφ' ἅπασι τοῖς κακοῖς ἀναθετέον αἰτίας. κατακρίνονται δὲ καὶ μάλα εἰκότως ὡς τῶν ποιμνίων προδόται,
c ὡς δειλοὶ καὶ ἄνανδροι καὶ φιλόμαχοι παντελῶς, καὶ ἀπαυδήσαντες ὁλοκλήρως τὸ ὑπερασπίζειν καὶ ὑπερμάχεσθαι θέλειν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων. διὰ τοῦτο καὶ Θεὸς αὐτοὺς ἀπαιτιᾶται λέγων "Ὅτι οἱ ποιμένες ηὐφρονεύσαντο, καὶ τὸν "Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν· διὰ τοῦτο οὐκ ἐνόησε πᾶσα ἡ "νομὴ, καὶ διεσκορπίσθησαν." ἐξ αὐτῶν τοιγαροῦν ἀποδέδεικται τῶν πραγμάτων, ὅτι ποιμὴν μὲν προβάτων ἀγαθὸς ὄντως ὁ Χριστὸς, οἱ δὲ φθόροι μᾶλλον ἢ ἀγαθοὶ ἐπαίνων τε τῶν ἐπὶ γνησιότητι πολὺ δὴ λίαν ἐξῳκισμένοι.

Infra xix. 15.

Hier. x. 21.

d

14 Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

Ἀνεσκίρτησε πάλιν ὡς τὴν νικῶσαν εὑρὼν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ χρῆναι προτάττεσθαι τῆς Ἰουδαίων ἀρχῆς ἀποκομισάμενος ψῆφον, οὐ ταῖς τινῶν μαρτυρίαις, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἤδη τῆς τῶν πραγμάτων συνεξετάσεως ἀναφωνουμένην. ὅντινα γὰρ τρόπον ἀντιπαραθεὶς τὰ οἰκεῖα τοῖς διὰ τῶν ψευδοπρο-
e φητῶν κακουργήμασι, καὶ ἀμείνω δεικνὺς τῆς ἐκείνων ψευδολογίας τῶν οἰκείων κατορθωμάτων τὴν ἔκβασιν· τοὺς μὲν γὰρ ἐπὶ μόνῳ τῷ κλέψαι καὶ θῦσαι καὶ ἀπολέσαι γενέσθαι φησὶν αὐτομόλους ἐπὶ τὸ ψεύδεσθαι, καὶ ἃ μὴ θέμις εἰπεῖν ἑαυτὸν γεμὴν ἀφῖχθαι πρὸς τὸ μὴ μόνον ἔχειν ζωὴν, ἀλ-

3. ἀνέδην B.a. ἀναίδην Ed. 11. ἀπαιτιᾶται B. ἐπητιᾶτο a. ὑπαιτιᾶται Ho Ed. ηὐφρονεύσαντο edidi. (Alex.) ηὐφρονέσαντο B. ἠφρονέσαντο Ht. ἠφρονσαντο Ed. 12. ἐζήτησαν a. (Vat.) 19. προστάττεσθαι B. Ht. emenda e Cat. Harl. ut vid. Aub. et ita a. ἀποκομισάμενοι B. Ht. emendavit e Cat. vid. Aub. 22. ἀντιπαραθεὶς B.a. Ht. ἀντιπαρατιθεὶς Aub. τοῖς διὰ emdavit e Cat. ut vid. Aub. διὰ τῆς B. Ht. 25. ἀπολέσαι B. ἀπολέσθαι Ed. Haec desunt in a.

καὶ περισσόν τι τὰ πρόβατα· καλῶς τε καὶ ὀρθῶς ἀνεφώνει τό Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, οὕτω κἀνθάδε τὸν ἀγαθὸν ὄντως ποιμένα διορισάμενος ἐν τῷ καὶ προθνήσκειν ἐπείγεσθαι τῶν προβάτων, καὶ τὴν ψυχὴν προθεῖναι προθύμως ὑπὲρ αὐτῶν, τὸν δὲ μισθωτὸν καὶ ὀθνεῖον ἐπιστάτην καὶ a 650 A. δειλὸν καὶ φυγάδα, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων προειρηκὼς, ἐπείπερ ἑαυτὸν οἶδε καταθήσοντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ποιμνίων, πάλιν εὐλόγως ἀναβοᾷ τό Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ἔδει γὰρ ἔδει πάντας νικᾶν τὸν ἐν πᾶσι πρωτεύοντα, Col. i. 18. ἵνα καὶ ἀληθὴς φανῆται πάλιν ὁ μελῳδὸς πρὸς αὐτόν που λέγων "Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς Ps. l. 6. "ἐν τῷ κρίνεσθαί σε."

Πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνο διασκεπτέον. οἶμαι γὰρ ἔγωγε τὰ πρὸς ὠφελείας ἐσόμενα πολλῆς τοῖς Ἰουδαίων b λαοῖς παραθέντα τὸν Κύριον, μὴ μόνον ἐξ οἰκείων ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τῶν προφητῶν χρησμῳδίας ἀναπείθειν αὐτοὺς ἐπείγεσθαι τὰ εἰκότα φρονεῖν, καὶ εἰδέναι σαφῶς, ὡς αὐτὸς μέν ἐστιν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, οἱ δὲ οὐκέτι· πόθεν; ἦν γὰρ οὐκ ἀπεικὸς ἐννοεῖν ὡς εἰ μὴ τοῖς παρ' αὐτοῦ καταπείθονται λόγοις, ἀλλά γε τοῖς δι' ἐκείνων καὶ οὐχ ἑκόντες ἐνδώσουσι. λέγει τοίνυν τό Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, εἰς ἀνάμνησιν ὥσπερ τῶν εἰρημένων διὰ φωνῆς Ἰεζεκιὴλ τοῦ c προφήτου τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνακομίζων διάνοιαν. λέγει γὰρ οὕτω περί τε Χριστοῦ καὶ τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης "Τάδε λέγει κύριος κύριος Ὦ ποιμένες Ezek. xxxiv. 2-6. "τοῦ Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; οὐχὶ τὰ "πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; ἰδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε "καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὸ παχὺ σφάζετε, καὶ τὰ

1. περισσότερον a. πρόβατα] + ἔχωσιν e Cat. Harl. Aub., sed ἔχειν paullo ante omiserat Nik. 4. τιθέναι a. 6. οὐχὶ τῶν τοιούτων hoc ordine B. 8. ποιμένων (superscr. μνίων) B. ποιμένων Ed. qui adnotat "corrige προβάτου. Ita Cat. Harl." προβάτων a. Migne. πάλιν εὐλόγως hoc ordine B.a. 9. ἐν] ἐπὶ a. Cat. Harl. 10. φανῆται B. Holst. φαίνηται Aub. 17. αὐτοὺς assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 19. καταπείθονται a. καταπείθωνται Ed. 25. κύριος alt. assumptum ex B.

“ πρόβατά μου οὐ βόσκετε. τὸ ἠσθενηκὸς οὐκ ἐνισχύσατε
“ καὶ τὸ κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καὶ τὸ συντε
d “ τριμμένον οὐ κατεδήσατε, καὶ τὸ πεπλανημένον οὐ
“ ἐπεστρέψατε, καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, καὶ τ
“ ἰσχυρὸν κατειργάσασθε μόχθῳ· καὶ διεσπάρη τὰ πρό
“ βατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας, καὶ ἐγενήθη εἰ
“ κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ, καὶ διεσπάρη τ
“ πρόβατά μου ἐν παντὶ ὄρει καὶ ἐπὶ πάντα βουνὸν ὑψηλὸν
“ καὶ ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐκζητῶ
“ οὐδὲ ἐπιστρέφων.” εἷς γὰρ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς
σκοπὸς πρὸς μόνην ὁρᾶν τὴν φιλοκερδίαν, καὶ χρηματίζεσθα
e μὲν ταῖς παρὰ τῶν ὑπηκόων προσαγωγαῖς, δασμούς τ
συλλέγειν, καὶ τὰ ὑπὲρ νόμον διατάσσειν, τοῦ δέ γε λυσι
τελήσειν μέλλοντος, ἢ καὶ τοῦ διασώζειν ἰσχύοντος τοὺς ὑπ
χεῖρα λαοὺς, μηδένα ποιεῖσθαι λόγον. διὰ τοῦτο πάλιν ἐ
Ezek. xxxiv. 10. αὐτοῖς οὕτω φησὶν ὁ καλὸς ὄντως ποιμὴν “ Τάδε λέγ
“ Κύριος κύριος Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσ
“ τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀποστρέψ
“ αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου, καὶ οὐ βοσκ
651 A. a “ σουσιν ἔτι οἱ ποιμένες αὐτά· καὶ ἐξελοῦμαι τὰ πρόβατ
“ μου ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔτι ἔσονται αὐτο
Ib. 23-27. “ εἰς κατάβρωμα.” καὶ πάλιν μεθ' ἕτερα “ Καὶ ἀναστήσ
“ ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς, τὸν δοῦλ
“ μου Δαυεὶδ, καὶ ἔσται αὐτῶν ποιμὴν, καὶ ἐγὼ Κύρι
“ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ Δαυεὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶ
“ ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα. καὶ διαθήσομαι τῷ Δαυεὶδ διαθήκ

1. οὐκ ἐβόσκετε a. (23 al.) [οὐκ ἐβόσκεται (Alex.)] cf. οὐ βόσκετε in xii Pro 758 e, inter varr. lectt. 4. ἐπεστρέψατε B. Holst. et in xii Proph. 620 (Alex. XII.) ἀπεστρέψατε Aub. (Vat.) 10. ἐπιστρέφων B. Ht. (Ale ἀποστρέφων Aub. (Vat.) 13. καὶ τοὺς ὑπὲρ νόμου διάταξιν B. et ita vol Heyse. καὶ τοὺς ὑπὲρ νόμου διατάξειν Ht. καὶ τὰ ὑπὲρ νόμον διατάσσειν Aubert (forte e Cat.). λυσιτελήσειν] λυσιτελεῖσειν B. quod λυσιτελήσειν legit Hey λυσιτελεῖς εἶναι Ht. λυσιτελοῦς εἶναι Aub. 17. κύριος alt. assumpt ex B. 19. οὐ μὴ βοσκήσωσιν a. [οὐ μὴ βοσκήσουσιν Alex.] 21. ἐκ στόματος αὐτῶν edidi approbante Heyse. ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ ἐκτοστόμα αὐ B. ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν Aub. Haec verba desunt in 23. ἐπ' αὐτοὺς B.a. αὐτοῖς Ht. Ed. 25. αὐτῶν om. Aub.

εἰρήνης, καὶ ἀφανιῶ θηρία πονηρὰ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατοικήσουσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ὑπνώσουσιν ἐν τοῖς δρυμοῖς. καὶ δώσω αὐτοὺς περικύκλῳ τοῦ ὄρους μου, καὶ [b] δώσω τὸν ὑετὸν ὑμῖν, ὑετὸν εὐλογίας, καὶ τὰ ξύλα τοῦ πεδίου δώσουσι τὸν καρπὸν αὐτῶν, καὶ ἡ γῆ δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς." οὐκοῦν ἐν τούτοις εὖ μάλα καὶ σαφῶς, ὅτι μὲν τῆς τῶν Ἰουδαίων ἡγεμονίας ἐκστήσεται τῶν Φαρισαίων ἡ ἀνοσία πληθὺς διαγορεύει Θεὸς, ὅτι δὲ μετ' ἐκείνους ἐπιστατήσει ταῖς λογικαῖς τῶν πιστευόντων ἀγέλαις ὁ ἐκ σπέρματος Δαυεὶδ τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸς ἀναφανδὸν ὡρίσατο. διαθήκην γὰρ εἰρήνης συντέτακται δι' αὐτοῦ, τὸ [c] εὐαγγελικὸν δηλονότι καὶ θεσπέσιον κήρυγμα πρὸς φιλίαν ἡμᾶς ἀναφέρον τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν περιποιοῦν. δι' αὐτοῦ τε πάλιν ὁμοίως ὁ τῆς εὐλογίας ὑετὸς, τουτέστιν, ἡ τοῦ Πνεύματος ἀπαρχὴ καρποφόρον ὥσπερ τινὰ γῆν ἀποτελοῦσα τὴν ἐν ᾗπερ ἂν γένοιτο ψυχήν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς μὲν προβάτοις οὐ μετρίως οἱ Φαρισαῖοι διελυμήναντο, καταβόσκοντες μὲν οὐδαμῶς, καταλωβᾶσθαι δὲ μᾶλλον αὐτὰ πολλαχῶς ἐπιτρέποντες, διέσωσε δὲ ὁ Χριστὸς, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐλογίας ἐδείχθη καὶ δοτὴρ καὶ [d] πρόξενος, εἰκότως ἀναφαίνεται τοὖθ' ὅπερ ἐστὶν ὁμολογῶν Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

Σκανδαλιζέσθω δέ μοι μηδεὶς, εἰ δοῦλον ἀπεκάλεσεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυεὶδ γενόμενον ἄνθρωπον, καίτοι κατὰ φύσιν ὄντα Θεὸν καὶ Υἱὸν ἀληθινὸν, ἐννοείτω δὲ μᾶλλον, ὅτι τεταπείνωκεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών. πρεπόντως ἄρα τῇ ληφθείσῃ μορφῇ κέκληται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

[e]

8. ἀποστατήσει B. Holst. emendavit Aub. et ita a. κέκληται] + δοῦλος e Cat. Harl. Aub. invitis B.a.

27. ἄρα] οὖν ἄρα a.

15 Καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκουσί με τὰ ἐμά· καθὼς
γινώσκει με ὁ Πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα.

*Ἀπεριεργότερον μὲν ἐπὶ τούτῳ φαίη τις ἂν ἕτερον οὐδ
βεβουλῆσθαι κατασημῆναι τὸν Κύριον, ἢ ὅτι σαφὴς μ
αὐτὸς ἔσται τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσ
ἀταλαίπωρον χαριεῖται τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, ἐπιγνώσετ
δὲ καὶ αὐτὸς τοὺς ἰδίους, οὐκ ἀνόητον δηλονότι τὸ γιν
652 A. a σκεσθαι καθιστὰς τοῖς τοῦτο δὴ λαχοῦσι. τί γὰρ ἐροῦμ
τὸ ἄμεινον τοῦ γινώσκεσθαι Θεῷ; ἐπειδὴ δὲ πικροτέραν ἐ
ἑαυτῷ τὴν βάσανον ἐξαιτεῖ πως τὸ εἰρημένον διὰ τὸ προ
κεῖσθαι μάλιστα Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατὴρ κἀγὼ γινώσ
τὸν Πατέρα· φέρε πρὸς τοιαύτην ἴωμεν τοῦ προκειμένου τ
ἔννοιαν. οὐ γάρ, οἶμαι, τὶς ἐρεῖ τῶν ἐῤῥωμένον ἐχόντων τ
νοῦν κατισχύσαι τῶν ὄντων τινὰ τοιαύτην δύνασθαι λαβ
περὶ Χριστοῦ τὴν γνῶσιν, ὁποίαπερ ἂν εἴη τυχὸν ἡ ἐν
Θεῷ καὶ Πατρὶ περὶ αὐτοῦ. μόνος γὰρ οἶδεν ὁ Πατὴρ
b ἴδιον γέννημα, γινώσκεται δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ ἰδίου γενν
S. Matth. xi. 27. ματος. "Οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδ'
"τὸν Πατέρα τις οἶδε τί ἐστιν εἰ μὴ ὁ Υἱὸς," κατὰ τὴν αὐτ
τοῦ Σωτῆρος φωνήν. ὅτι μὲν γὰρ Θεὸς ὁ Πατὴρ καὶ Θ
Supra 583 a. ὁμοίως ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς, ἴσμεν τε καὶ πεπιστεύκαμεν· τὸ
τί κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἡ ἄῤῥητος φύσις, ἀνέφικτον παντελ
ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις λογικοῖς κτίσμασι. πῶς οὖν ἰς
μέτρως εἰσόμεθα τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν; ἀθρητέον γὰρ ὅτ
c ἐπιγνώσεσθαι μὲν αὐτὸς ἡμᾶς διισχυρίζεται, ἐπιγνωσ
σεσθαι δὲ παρ' ἡμῶν ὡς οἶδεν αὐτὸς τὸν Πατέρα καὶ
Πατὴρ αὐτόν.

Οὐκοῦν ἐπεξεργαστέον καὶ τίνα τοῖς εἰρημένοις ἐφαρ
σωμεν θεωρίαν, οὐκ ἀπὸ τοῦ προκειμένου φέρουσαν σκοπ

9. πικροτέραν] βαθυτέραν a. Cat. Harl. 10. ἀπαιτεῖ a. 12. τοια
B. αὐτὴν Holst. Ed. 18. αὖ a. ἂν Ed. 19. τί ἐστιν B. Ht. τίς
Aub. Neutrum habet a. 24. γὰρ om. Aub. 25. ἐπιγνωσθήσε
emendavit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. ἐπιγνώσεσθαι B. Ht.

ζητητέον δὲ, τό γε ἧκον εἰς νοῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀποκρύψομαι, τοῖς γεμὴν ἐθέλουσιν ἔστω παραδεκτόν. οἶμαι γὰρ ὅτι τὴν [Cf. 581 c d.] γνῶσιν ἐν τούτοις οὐχ ἁπλῶς τὴν εἴδησιν λέγει, δέχεται δὲ μᾶλλον ἀντὶ τῆς οἰκειότητος, ἤτοι τῆς κατὰ γένος καὶ φυσικῆς, ἢ τῆς ὡς ἐν μεθέξει χάριτος καὶ τιμῆς. γνωστοὺς d ἂν ἔθος ἀποκαλεῖν τοῖς Ἑλλήνων παισὶν οὐχ ὅπως τοὺς κατὰ τὰ γένους οἰκείους μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁμαίμους ἀδελφούς. ὅτι δὲ καὶ ἡ θεία γραφὴ γνῶσιν οἶδε τὴν οἰκειότητα, διὰ τούτων εἰσόμεθα. λέγει γάρ που Χριστὸς περὶ τῶν οὐδαμόθεν οἰκειωθέντων αὐτῷ "Πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ [S. Matth. vii. 22, 23.] "τῇ ἡμέρᾳ· τῇ τῆς κρίσεως δηλονότι· Κύριε Κύριε, οὐ τῷ "σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν, καὶ δαιμόνια "ἐξεβάλομεν; τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι ἀμὴν λέγω ὑμῖν "ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς." ἀλλ' εἴπερ ἡ γνῶσις μόνην e ἡμῖν καταστημαίνει τὴν εἴδησιν, πῶς ἠγνόησε τῶν ὄντων τινὰς ὁ πάντα ἔχων "γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς [Heb. iv. 13.] "ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ," καθὰ γέγραπται· ὁ καὶ "πρὶν γενέ- [Hist. Sus. 42.] "σεως τὰ πάντα εἰδώς;" οὐκοῦν ἀνόητον κομιδῇ, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ δυσσεβὲς, τὸ ἀγνοῆσαί τινας ὑποτοπῆσαι τὸν Κύριον, οἰησόμεθα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὸν ὡς οὐδαμόθεν τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ σχέσιν ἐπάγονται. οὐκ οἶδα γὰρ, φησὶ, γεγονότας ἐραστὰς ἀρετῆς, οὐ τὸν ἐμὸν τιμήσαντας λόγον, ἀλλ' οὐδὲ συναφθέντας ἐμοὶ διὰ πράξεων ἀγαθῶν. ἀκολούθως τοῖς ἄνω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ πανσόφου a 653 A. Μωυσέως, ὅταν πρὸς αὐτὸν λέγῃ Θεός "Οἶδά σε παρὰ [Exod. xxxiii. 12.] "πάντας, καὶ χάριν εὗρες παρ' ἐμοῦ," ἀντὶ τοῦ ἐν οἰκειότητι τῇ ὑπὲρ πάντας ἐτέθης παρ' ἐμοὶ, καὶ πολλὴν ἐπορίσω τὴν χάριν. καὶ οὐκ ἀναιροῦντες τὸ καὶ εἰς εἰδήσεως δύναμιν τὴν γνῶσιν λαμβάνεσθαι τὰ τοιαῦτά φαμεν, ἀλλὰ τρόπον τοῖς

2. παραδεκτέον a. τὴν om. a. 7. τὰ γένους B. γένος Holst. Ed. et ita a. 11. δηλονότι] δηλαδὴ a. 12. δαιμόνια a. δαίμονα B. δαίμονας Ht. Ed. 16. ἐν pro τοῖς a. 17. πρὶν γενέσεως assumpsit e Cat. ut vid. Aub. Statim τὰ assumptum ex a. 20. Κύριον] Θεὸν a. 24. ἀγαθῶν] ἀρετῶν ἀγαθῶν B. Ht. emendavit Aub. τοῖς ἄνω νοήσεις B. τίς ἂν νοήσῃ Aub. 26. ἐμοὶ a. 27. Verba καὶ πολλὴν ἐπορίσω τὴν χάριν habet et a. in mg. 28. τὴν γνῶσιν assumptum ex B. a.

θεωρήμασιν ἐπινοοῦντες τὸν πρεπωδέστερον. οὐκοῦν Γινώσκ φησὶ τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καθὼς γινώσκ
b με ὁ Πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα· ἀντὶ τοῦ προσοικειι θήσομαι τοῖς προβάτοις τοῖς ἐμοῖς, οἰκειωθήσεται δέ μοι τ πρόβατα τὰ ἐμὰ, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐμοὶ μ οἰκεῖός ἐστιν ὁ Πατὴρ, ἐγὼ δὲ αὖ πάλιν οἰκεῖός εἰμι τ Πατρί. ὅνπερ γὰρ τρόπον οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ γνησί ἔχων ὠδῖνα τὸν ἴδιον Υἱὸν καὶ καρπὸν τῆς οὐσίας αὐτο οἶδε δὲ πάλιν ὁ Υἱὸς Πατέρα κατὰ ἀλήθειαν ἔχων τὸν Θεὸ ἅτε δὴ γεννητὸς ὑπάρχων ἐξ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν κ
c ἡμεῖς τρόπον προσοικειωθέντες αὐτῷ, γένος αὐτοῦ χρηματ ζομεν καὶ κεκλήμεθα τέκνα, κατὰ τὸ εἰρημένον παρ' αὐτ
Es. viii. 18. "Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός." γένος καὶ γνήσιον ἐσμὲν καὶ χρηματίζομεν τοῦ Υἱοῦ, καὶ δι' αὐτ τοῦ Πατρὸς, ἐπείπερ ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ Θεὸς Μονογει ἄνθρωπος γέγονε, τὴν αὐτὴν ἡμῖν φύσιν ἀναλαβὼν, εἰ ι
Acta SS. Ap. xvii. 29. δίχα πάσης ἁμαρτίας. ἐπεὶ πῶς "γένος ἐσμὲν τοῦ Θεο
2 S. Pet. i. 4. κατὰ τίνα δὲ τρόπον "θείας φύσεως κοινωνοί;" οὐ γὰρ μόνῳ τῷ ἐθελῆσαι Χριστὸν εἰς οἰκειότητα λαβεῖν ἡμᾶς
d τῆς καυχήσεως ἔχομεν μέτρον, ἀλλ' ἐπαληθεύεται πᾶι ἡμῖν ἡ τοῦ πράγματος δύναμις. θεία μὲν γὰρ φύσις ὁ τ Θεοῦ Λόγος καὶ μετὰ σαρκὸς, ἡμεῖς δὲ γένος αὐτοῦ, καὶ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ, διὰ τὸ τὴν αὐτὴν ἡμῖν σάρ λαβεῖν. οὐκοῦν ἐμφερὴς ὁ τῆς οἰκειότητος τρόπος. ὡς γ ᾠκείωται μὲν αὐτὸς τῷ Πατρὶ, ᾠκείωται δὲ διὰ τὴν ταυ τητα τῆς φύσεως ὁ Πατὴρ αὐτῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτῷ κι γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς δὲ ἡμῖν. δι' αὐτοῦ δὲ ὡς μεσίτου τῷ Πατρὶ συναπτόμεθα. μεθόριον γὰρ ὥσπερ
e θεότητός τε τῆς ἀνωτάτω καὶ ἀνθρωπότητός ἐστιν ὁ Χ στὸς, ἐν ταὐτῷ τε ὢν ἀμφότερα, καὶ οἷον συνέχων ἐν ἑαι

2. καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν] καὶ γινώσκει με τὰ ἐμά recte ut videtι 3. κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 9. κα 10. γεννητῶς a. 20. ἐπαληθεύει a. πᾶσιν B.a. Holst. πάλιν e Cat. I Aub. 30. ὢν] + τὰ Aub. invitis B.a. Ht.

τὰ τοσοῦτον διῳκισμένα, καὶ συνάπτεται μὲν ὡς φύσει Θεὸς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀνθρώποις δὲ πάλιν ὡς κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος.

'Αλλ' ἴσως ἐρεῖ τις Οὐχ ὁρᾷς, ὦ οὗτος, ὅποι ποτὲ πάλιν ὁ σὸς ἀποκινδυνεύει λόγος; εἰ γὰρ καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος γινώσκειν αὐτὸν οἰησόμεθα τὰ αὐτοῦ, τουτέστιν, ἐλθεῖν εἰς οἰκειότητα τῶν προβάτων αὐτοῦ, τίς ἔξω μένει τῆς ἀγέλης; ἔσονται γὰρ οἰκεῖοι σύμπαντες καθὸ καὶ ἄνθρωποι καθάπερ a 654 A. αὐτός. τί οὖν ἐν τῷ λέγειν ἔτι τὸ περισσόν Τὰ ἐμά; τί δὲ τοῖς ὄντως αὐτοῦ τὸ ἐξαίρετον; εἰ γὰρ πάντες οἰκεῖοι διὰ τὴν ἤδη προειρημένην αἰτίαν, τί τοῖς γνωρίμοις ἔσται τὸ πλεῖον;

Πρὸς τοῦτό φαμεν, ὅτι κοινὸς μὲν ἅπασι καὶ τοῖς ἐγνωκόσιν αὐτὸν καὶ τοῖς ἀγνοήσασιν ὁ τῆς οἰκειότητος τρόπος· γέγονε γὰρ ἄνθρωπος, οὐ χαριζόμενος ἀνὰ μέρος τισὶ, τισὶ δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ὅλην πεσοῦσαν ἐποικτείρας τὴν φύσιν. ὀνήσει δὲ οὐδὲν ὁ τῆς οἰκειότητος τρόπος τοὺς διὰ τῆς b ἀπειθείας ὑβρίζοντας, ἀπονεμηθήσεται δὲ μᾶλλον καθάπερ γέρας ἐξαίρετον τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ τῆς ἀναστάσεως λόγος διήκει μὲν ἐπὶ πάντας, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, ὅλην ἑαυτῷ συνανιστῶντος τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ὠφελήσει δὲ οὐδὲν τοὺς φιλαμαρτήμονας· κατοιχήσονται γὰρ εἰς τὸν ᾅδην, ἐπὶ μόνῳ τῷ χρῆναι κολάζεσθαι τὸ ἀναβιῶναι δεχόμενοι· τοῖς γεμὴν τὸν ἐξαίρετον ἠσκηκόσι βίον πρὸς ὠφελείας ἔσται πολλῆς· ἐπὶ γὰρ μετουσίᾳ τῶν ὑπὲρ νοῦν ἀγαθῶν λήψονται τὴν ἀνάστασιν· c κατὰ τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον τὸν τῆς οἰκειότητος λόγον ἥκειν μὲν ἐπὶ πάντας πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς, μὴ μὴν ἐν ἴσῳ πᾶσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τοῖς μὲν πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν συγγενείας ἀληθοῦς καὶ τῶν ταύτῃ χρεωστουμένων ἀφορμὴν, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις ἀχαριστίας τε καὶ ἀνοσιότητος

Supra 174. 354 et alibi.

17. τὴν ἀπείθειαν Cat. Harl., sed τῆς ἀπειθείας habet a. 24. κολάζεσθαι assumpsit e Cat. Harl. Aub. 27. οἶμαι assumptum ex a. 29. πᾶσιν ὑπάρχειν hoc ordine B.a. 30. εὐγενείας a. Cat. Harl.

ἔγκλημα χαλεπώτερον. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τούτοις ἡμεῖ
διανοείσθω δέ τις τὰ τελεώτερα.

d 'Επιτηρητέον δὲ γεμὴν ὅπως ἐστὶν ἀληθής τε ὁμοῦ κ
ἀσφαλὴς ὁ λόγος, οὐ γὰρ διαφορήσας περὶ αὐτῶν ὁρᾶτ
ἀλλ' ἐν τάξει τῇ οἰκείᾳ καὶ πρεπωδεστάτῃ τῶν πραγμάτ
ἕκαστα τιθείς. οὐ γὰρ ἔφη Γινώσκει με τὰ ἐμὰ καὶ γινώσ
τὰ ἐμὰ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐγνωκότα πρότερον εἰσφέρει τὰ ἴδ
:πρόβατα, εἶθ' οὕτως γνωσθήσεσθαί φησι παρ' αὐτῶ
ἐκληφθείσης δὲ τῆς γνώσεως ἐπὶ μὲν τῆς εἰδήσεως, ὥσπ
οὖν ἐλέγομεν ἐν ἀρχῇ, τοιῶσδέ πως νοήσεις Οὐχ ἡμ
αὐτὸν ἐπεγνώκαμεν πρῶτοι, ἐπέγνω δὲ ἡμᾶς πρῶτον αὐτ
e καὶ γοῦν ὁ Παῦλος τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπιστέλλων τοιοῦτόν
Eph. ii. 11–13. φησί " Διὸ μνημονεύετε ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ οἱ λεγόμε
" ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειρ
" ποιήτου, ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ ἀπηλλ
" τριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ 'Ισραὴλ καὶ ξένοι τῶν δι
" θηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι
" τῷ κόσμῳ· νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ 'Ιησοῦ οἱ ποτὲ ὄν
655 A. a " μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ."
ἀμετρήτου γὰρ ἡμερότητος ἑαυτὸν τοῖς ἔθνεσι προσαγήο
ὁ Χριστὸς, καὶ προέγνω μᾶλλον ἢ ἐγνώσθη παρ' ἡμ
Supra 652 c, 653. εἰς δέ γε τὴν οἰκειότητα καὶ συγγένειαν νοουμένης τ
γνώσεως, πάλιν ἐκεῖνό φαμεν Οὐχ ἡμεῖς ἠρξάμεθα τ
πράγματος, ἀλλ' ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς Μονογενής· οὐ γὰρ ἡμ
ἐπεδραξάμεθα τῆς ὑπὲρ φύσιν θεότητος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ φύ
Heb. ii. 16. Θεὸς σπέρματος 'Αβραὰμ ἐπελάβετο, καθά φησιν ὁ Παῦλ
Ib. 17. b καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθεὶς κ
πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸς οἰκειότητα λάβῃ τὸν
ἔχοντα ταύτην ἐξ ἑαυτοῦ, τουτέστι, τὸν ἄνθρωπον. οὐκ

1. χαλεπώτερον B. Holst. χαλεπώτατον e Cat. Harl. ut vid. Aubertus, et i
4. Legendumne ἀδιαφορήσας? αὐτῶν B. αὐτὸν Ht. Ed. οὐ—ἀλλ' deest i
8. φησι assumpsit e Cat. Harl. ut vid. Aub. 11. πρῶτος a.b.c. C
13. οἱ λεγόμενοι B. τῇ λεγομένῃ Ht. Ed. 15. ἦτε] + ἐν Aub. 16.
αὐτοῦ τοῦ B. Ht. τοῦ Aub. 18. οἱ] ὑμεῖς οἱ Aub. Desunt haec in (
21. προσέγνω B. Ht. emendavit Aub.

ἀναγκαίως αὐτὸς ἡμᾶς προεγνωκέναι φησὶν, εἶθ' οὕτως ἡμᾶς αὐτόν.

Καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Ὡς ὑπὲρ οἰκείων ἤδη καὶ συγγενῶν ηὐτρέπισται μὲν εἰς τὸ παντὶ μὲν ὑπερασπίζειν τρόπῳ, καὶ κατεπαγγέλλεται καὶ προκινδυνεύειν μὲν ἑτοίμως, συνιστὰς ἐν ταὐτῷ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ὅτι περ αὐτὸς ὄντως ἐστὶν ὁ ποιμὴν ὁ καλός. c οἱ μὲν γὰρ τοῖς λύκοις ἀνέντες τὰ πρόβατα, καὶ δειλοὶ καὶ μισθωτοὶ διὰ τοῦτο καὶ μάλα κατωνομάσθησαν, ὁ δὲ ἐπείπερ ἔγνω τοσοῦτον αὐτῶν ὑπεραγωνίσασθαι δεῖν, ὡς μηδὲ αὐτὸν καταναρκῆσαι τὸν θάνατον, εὐλόγως ἂν δὴ νοοῖτο ποιμὴν ὁ καλός. λέγων δὲ ὅτι τίθημι τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἐπείπερ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὑποπλήττει τὸν Φαρισαῖον, καὶ δίδωσί πως ἐννοεῖν ὅτι τοσοῦτον ἐμπαροινήσει ποτὲ, καὶ εἰς τοῦτο μανίας τῆς ἐπ' αὐτῷ κληθήσεται, ὡς θανάτῳ περιβαλεῖν ὃν ἥκιστα μὲν τοῦτο πάσχειν ἐχρῆν, d ἐπαίνου δὲ μᾶλλον παντὸς ἀξιοῦσθαι καὶ θαύματος αὐτῶν τε ὧν εἰργάζετο χάριν, καὶ τῆς ἐν τῷ ποιμαίνειν εὐτέχνους ἐπιστήμης.

Σημειωτέον γεμὴν ὅτι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς θάνατον οὐκ ἀκούσιον ὑπέμεινεν ὁ Χριστὸς, ἐθελοντὴς δὲ πρὸς τοῦτο βαδίζων ὁρᾶται, καίτοι ῥᾷστα τὸ πάσχειν διαδράναι δυνάμενος, εἰ μὴ βούλοιτο παθεῖν. οὐκοῦν τὸ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως κάλλος καὶ τὸ τῆς ἡμερότητος ὑπερφυὲς, ἐν τῷ καὶ ἑκόντα παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ὀψόμεθα. e

4. ηὐτρεπίσθαι B. emendavit Holst. Statim μὲν ut vid. omittendum. μὲν—μὲν om. abbrevians a. 5. κατεπαγγέλλεται] + τε B. emendavit Ht. 17. καὶ assumpsit e Cat. ut vid. Aub. 24. ἀγαπήσεως κάλλος B. ἀγάπης ὡς καλὸς Ht. Ed. Abbreviat ut solet Nik.

16 Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτη
κἀκεῖνα δεῖ με ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, κ
γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν.

Πολυτρόπως τὸν ἄτακτον περικροτεῖ Φαρισαῖον· ὅτι μ
γὰρ τῆς τῶν προβάτων ἐπιστασίας ὅσον οὐδέπω παρωσθ
656 A. a *σεται, κατάρξει δὲ μᾶλλον αὐτὸς καὶ καθηγήσεται, δ*
πολλῶν ὑπεμφαίνει λόγων. ὑποσημαίνει δὲ ὅτι τοῖς
Ἰσραὴλ εὐγνωμονεστέροις τὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν ἀναμίξ
ἀγέλας, οὐ μόνης ἡγεμονεύσει τῆς Ἰουδαίων, ἀλλ' ἤδη κ
εἰς ὅλην διατενεῖ τὴν γῆν τῆς ἑαυτοῦ δόξης τὸ φῶς, κ
καλέσει πρὸς θεογνωσίαν τοὺς ἁπανταχόσε λαοὺς, οὐκ
Ps. lxxv. 2. *μόνῃ τῇ Ἰουδαίᾳ γνωστὸς εἶναι καταδεχόμενος, ὥσπερ ε*
ἐν ἀρχαῖς, ἁπάσῃ δὲ μᾶλλον τῇ ὑπ' οὐρανὸν προτιθεὶς
ἀπόλαυσιν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὴν ἐπιστήμην. ὅτι
b *παιδαγωγὸς εἰς εὐσέβειαν τοῖς ἔθνεσιν ἀνεδείχθη Χριστ*
ἐκμάθοι τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως· μεστὴ γὰρ ἡ θεόπνευστ
γραφὴ τῶν ἐπὶ τούτῳ μαρτυριῶν, καὶ ἣν μὲν ὡς ἔοικε παρ
τρέχειν οὐκ ἀπεικὸς ἀνέντα τοῖς εὐμαθεστέροις τὴν ἐπὶ τού
ζήτησιν· παραθεὶς δ' οὖν ὅμως δύο τῶν προφητῶν ἢ τρ
περὶ τούτου λόγους ἐρῶ πάλιν τὰ ἐφεξῆς. φησί που τοί
Es. lv. 4. *ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ "Ἰδοὺ μαρτύριον ἔθν*
" δέδωκα αὐτὸν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν." δ
c *μαρτύρατο γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστὸς μάθημα δοὺς*
σωτήριον, καὶ δι' ὧν ἀνασώζεσθαι χρῆν ἀνυποστόλως εἰπ
μελῳδὸς δὲ ὁ θεῖος καθάπερ εἰς θίασον ἕνα τοὺς ἁπανταχ
καλῶν, καὶ πρὸς οὐράνιον ἑορτὴν συναγείρεσθαι τὴν
Ps. xlvi. 1. *ἡλίῳ κελεύων "Πάντα τὰ ἔθνη, φησὶ, κροτήσατε χεῖρ*
" ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως." ἀλλ' εἴ
δοκοίη καὶ τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀοιδίμου πανηγύρ

2. *δεῖ με* hoc ordine B. 5. *ἐπιστασίας* emendavit Aub. *ἐπιστάσας* B. H
7. *ἀπεμφαίνει* B. Ht. emendavit ut adnotat ipse Aub. 10. *διατενεῖ* a. *δια*
Cat. Harl. *διαβαίνει* Ed. 13. *ἁπάσῃ δὲ μᾶλλον τῇ*] *ἅπασι δὲ τοῖς* a. 17
emendat Heyse. *ἣν* B. Ed. desunt haec in a. 23. *δοὺς* om. Aub.

πολυπραγμονεῖν τὴν αἰτίαν, εὑρήσει λέγοντα σαφῶς "Ὅτι "βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεὸς, ψάλλετε συνετῶς, ἐβασί-"λευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη." (Ps. xlvi. 8, 9.) καὶ αὐτὸν δέ που τὸν d Κύριον ἐν ἰδίοις λόγοις εἰσαγήοχε πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἔθνεσι τὸ εὐαγγελικὸν περιαγγέλλοντα κήρυγμα· ἐν γὰρ τῷ ὀγδόῳ καὶ τεσσαρακοστῷ λέγει ψαλμῷ "Ἀκούσατε πάντα τὰ ἔθνη, (Ib. xlviii. 2-4.) "ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, οἵ τε "γηγενεῖς καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος "καὶ πένης. τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελέτη "τῆς καρδίας μου σύνεσιν." τί γὰρ ἐρεῖ τις τῶν εὐαγγελικῶν παιδευμάτων εἶναί τι σοφώτερον, τί δὲ οὕτως ἐν συνέσει λαληθὲν εὑρήσομεν ὡς μάθημα τὸ διὰ Χριστοῦ; οὐκοῦν· ἐπαυήξει γὰρ ὁ λόγος εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς· ὅτι τοῖς ἐξ e Ἰσραὴλ ἐπιστρέφουσι συναγελασθήσεται τῶν ἐθνῶν ἡ πληθὺς, προαγορεύει σαφῶς. ἀλλὰ τοῦ δὴ χάριν, φαίη τις ἂν τὴν ἐν τῷ προκειμένῳ διάνοιαν πικρότερον ἐρευνῶν, τοῖς Ἰουδαίων ἡγουμένοις προσδιαλεγόμενος [ὁ Σωτὴρ], καὶ πρὸς ἄνδρας μίσει καὶ φθόνῳ διακεκαυμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν λαλῶν, ἀποκαλύπτει μυστήρια; τί γὰρ, εἰπέ μοι, τοὺς τοιούτους ἐχρῆν ὅτι τῶν ἐθνῶν κατάρξει μαθεῖν, καὶ ὅτι τὰ ἔξω τῆς Ἰουδαίας πρόβατα ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἐνσηκιεῖ; τί a 657 A. οὖν ἐροῦμεν πρὸς τοῦτο, τί δὲ ἀπολογισόμεθα; οὐχ ὡς φίλοις ἀνακοινοῦται μυστήρια, ἀλλ' οὐδὲ εἰκαίαν αὐτοῖς ποιεῖται τὴν ἐπὶ τούτοις ἐξήγησιν· ἀλλ' ἐπείπερ ὠφελήσων ἠπίστατο, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ προκείμενον, εἰ καὶ τῶν ἀκροωμένων δυσάλωτος κομιδῇ καὶ πρὸς εὐπείθειαν οὐκ εὐχερὴς ὑπάρχων ὁ νοῦς διέμεινεν ἀκαμπής. ἐπειδὴ δὲ τήν τε Μωυσέως συγγραφὴν καὶ τὰ τῶν ἁγίων προφητῶν

4. εἰσηγήοχεν B. emendavit Holst. 6. πάντα] ταῦτα πάντα a. 8. οἱ assumptum ex B. 10–12. τί γὰρ—ἐν συνέσει om. Aub. 14. Ἰσραὴλ B. Ἱερουσαλὴμ Ht. Ed. 17. ὁ Σωτὴρ assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 21. ἐνσηκιεῖ a. et ita emendavit Heyse. ἐνσικειὴ B. εἰσοικιεῖ Ht. Ed. 22. ἀπολογισόμεθα B. ἀπολογησόμεθα emendavit Holstenius, et ita a. οὐχ] ἢ ὅτι οὐχ a. 23. οὐ δικαίαν B. Ht., οὐδὲ εἰκαίαν e Cat. emendavit Aub. et ita a. 24. ποιεῖται B. a. ποιεῖ Ht. Ed. 25. ἐφ' a. εἰς (= ἐφ') B. εἰς ἐφ' (sic) Ht. δὲ ἦν ἐφ' Aub.

b *μηνύματα διεγνωκότας ἠπίστατο, πολὺς δὲ καὶ μακρὸς πα*
τοῖς προφήταις ὁ λόγος, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη πρὸς θεογνωσί
σαγηνεύσει Χριστὸς, διὰ τοῦτο σημεῖον αὐτοῖς ὥσπερ
πρᾶγμα τιθεὶς ἐναργέστατον ὡς αὐτὸς εἴη σαφῶς ὁ προη
γελμένος, ὅτι καλέσει καὶ τὰ οὐκ ὄντα ἐκ τῆς Ἰουδαίων αὐλ
πρόβατα διαῤῥήδην διισχυρίσατο, ἵνα λοιπὸν, ὥσπερ ο
ἐλέγομεν ἀρτίως, αὐτὸν ὄντως ἐκεῖνον εἶναι πιστεύσειαν,
καὶ ὁ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν προεχρησμῴδει χορός.

c

17 Διὰ τοῦτό με ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι τίθημι τὴν ψυχὴν ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.

Ὑπαντᾷ πολλάκις οὐ μόνον τοῖς ἤδη διὰ γλώττης ἐκπ
φωνημένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῷ βάθει λογισμοῖς· Θεὸς γ
ὑπάρχων ἀληθινὸς, πάντων ἔχει σαφῆ τὴν ἐπίγνωσιν. δι
γελώντων τοιγαροῦν τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων τὸν παρ' αὐτ
λόγον, καὶ ἐπείπερ εἰς τοσοῦτον τοῖς ἰδίοις προβάτοις συ
αθλήσειν κατεπηγγέλλετο, καὶ σφόδρα προθύμως, ὡς
d *προτεθνάναι λίαν ἑτοίμως ἔχειν, ληρεῖν οἰομένων ἤδη*
μαίνεσθαι δοκούντων αὐτὸν, ἀναγκαίως ἤδη λοιπὸν ἐξ ἀπο
δευσίας ὁμοῦ καὶ δυσσεβείας ἀμέτρου τῆς ἐνούσης αὐτ
διαγελῶντας ἐπιδεικνύει λόγοις τε καὶ πράγμασιν ἐπιτιμ
ἑλομένους ἃ πολλῆς οἶδε τιμῆς ἀξιοῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατ
ἀγαπᾷ γάρ με διὰ τοῦτο, φησὶν, ὃ διὰ πολλὴν ἀσυνεσί
πεποίησθε παρ' οὐδέν. πῶς οὖν οὐκ ἀλαζόνες καὶ δυσσεβε
e *ἁπάσης ἐντὸς, οἳ καταγέλαστον εἶναί φατε τὸ τῷ Θ*
θυμηρέστατον; δίδωσι δέ πως αὐτοῖς καὶ διὰ τούτων ἐννοε
ὅτι μεμίσηνται σφόδρα παρὰ Θεοῦ. εἰ γὰρ ἀγαπᾷ τ
τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τῆς ἐγχειρισθείσ
ἀγέλης, ἀνάγκη δὴ πᾶσα νοεῖν, ὅτι βδελυρὸν ἡγήσεται τ

3. *διὰ τοῦτο σημεῖον* e Cat. Harl. Aub. et ita a. *σημειωτέον* B. 9. *ψυχ*
+ *μου* Aub. 11. *γλώσσης* a. 15. *συναθλήσειν* retinui ex Aub. *σ*
θλήσειν B. *συνθήσειν* Holst. *συναθλεῖν* Cat. Harl. *συναλγήσειν* a. Cat. cit. su
p. 224. 18. *αὐτὸν* a. et ita conjecit Aub. in mg. *αὐτῶν* B. Ed. 22.
γὰρ inverso ordine a. 24. *τὸ* assumpsit e Cat. ut vid. Aub. et ita a.

θεωροῦντα τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀνέντα μὲν τὴν ἀγέλην ἐπιπηδῶντι καὶ μαινομένῳ, τρεπόμενον δὲ πρὸς φυγὴν, ὃ δὴ καὶ δρῶντας ἐξήλεγχε τοὺς ἄρχειν λαχόντας τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ, ἤτοι αὐλῆς. ἐν ταὐτῷ τοιγαροῦν καὶ θεομισεῖς καὶ ἀσεβοῦντας ἐλέγχει διὰ τοῦ μὴ καταφρίξαι γελᾶν τὸ παρὰ a 658 A.
τῷ Θεῷ τιμιώτατον. ἠγαπῆσθαι γεμὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δυσχυρίζεται Χριστὸς, οὐχ ὅτι μόνον τίθησι τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὅτι τίθησιν ἵνα καὶ λάβῃ· ἐν γὰρ δή τοι μάλιστα τούτῳ τῶν εἰς ἡμᾶς κατωρθωμένων ἀγαθῶν διαλάμπει τὸ μέγεθος. εἰ γὰρ ἐτεθνήκει μὲν μόνον, μὴ ἐγήγερτο δὲ, τί τὸ πλέον ἦν ἔτι; κατὰ τί δ' ἂν τὴν φύσιν ὀνήσας ἐφάνη νεκρὸς σὺν ἡμῖν ἀπομείνας, ὑπὸ τὰ τοῦ θανάτου δεσμὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἐπεισάκτου φθορᾶς ἀναμὶξ τοῖς ἄλλοις τυραννούμενος; ἐπειδὴ δὲ τέθεικεν Ἵνα καὶ λάβῃ, διέσωσεν ὅλην b
κατὰ τοῦτο τὴν φύσιν, καταργήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ κτίσιν ἡμᾶς ἀναδείξει καινήν.

Ἀγαπᾶται τοιγαροῦν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, οὐχ ὡς ἔξω τῆς ἀγάπης διαμένων, εἰ μὴ συνέβη τὸ καθ' ἡμᾶς· ἦν γὰρ ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς ἀγαπώμενος. βαδιούμεθα δὲ πρὸς τὴν τοῦ λεγομένου κατάληψιν· τὰ φύσει προσόντα τισὶν, ἢ καὶ καθ' ἕξιν συμβαίνοντα, τότε δὴ μάλιστα χαριεστάτην ἔχει τὴν ἔκφανσιν, ὅταν ἄγηται πρὸς ἐνέργειαν. οἷον, τὸ πῦρ ἔχει φυσικῶς τὴν ἰδίαν ἐν ἑαυτῷ θερμότητα, c
ἀλλ' ὅταν ἐνεργῇ τι περὶ τὰς ὕλας, τότε δὴ μάλιστα πόση τις αὐτῷ καὶ ποία δύναμις ἐνυπάρχει διαγινώσκομεν. ὁμοίως ὁ γραμματικῆς τυχὸν, ἤγουν ἑτέρας τοιαύτης τινὸς ἐπιλαβόμενος ἐπιστήμης, οὐκ ἂν, οἶμαι, θαυμάζοιτο σιωπῶν, προτιθεὶς δὲ μᾶλλον εἰς γνῶσιν ἑτέροις τὸ τῆς ἐνούσης αὐτῷ μαθήσεως κάλλος. οὕτω τοιγαροῦν ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος

3. τοὺς Ἰουδαίων λαοὺς B. Holst. emendavit Aub. 16. ἡμᾶς ἀναδείξει B. ἡμᾶς ἀναδείξας a. ἵνα ἀναδείξῃ Ht. Ed. 19. ἦν] + μὲν a. 20. δὴ B. δὲ emendavit Ed. favente a. 22. ἔκφασιν B. Ht. ἔκφανσιν emendavit e Cat. ut vid. Aub. et ita a. 23. ἑαυτῷ] + ἔχων B. 24. πόση [ποσι B.] assumptum ex B. a. Lacuna Ht. Nihil Aub. 25. ἐνυπάρχει a. et ita emendavit Heyse. ἐνυπάρχῃ B. Ed. 26. τυχὸν a. et ita emendat Heyse. τυχὼν B. Ed. 27. προτιθεὶς a. προστιθεὶς Ed.

φύσις ὅταν ἐνεργῇ τι τῶν ἰδίως ἀνακειμένων αὐτῇ, κ
d προσεῖναι πεφυκότων, τότε δὴ μάλιστα καὶ αὐτὴ παρ' ἑαυτ
χαριεστέρα φαίνεται, ὁρᾶται δὲ οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν. κ
Prov. viii. 30, 31. γοῦν ἡ σοφία φησὶν ἐν βιβλίῳ παροιμιῶν "'Εγὼ ἤμην
"προσέχαιρε, καθ' ἡμέραν δὲ ηὐφραινόμην ἐν προσώπ
"αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτε ηὐφραίνετο τὴν οἰκουμέν
"συντελέσας, καὶ ἐνηυφραίνετο ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων." καίτ
τὸ χαρεῖν ἀεὶ πρόσεστι τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἀτελεύτητον ἐν θυμ
δίαις· τὸ γὰρ λυποῦν ὅλως οὐδὲν τὸν ἁπάντων ἔχοντα τ
ἐξουσίαν, ἀλλὰ προσέχαιρε τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ συντελέσας τ
e οἰκουμένην. εἰς ἔργον γὰρ ἐνεχθεῖσαν ὁρῶν τῆς ἑαυτ
σοφίας τὴν ἐνέργειαν, τότε δὴ μάλιστα χαίρειν ᾤετο δε
1 S. Joan. iv. 8. πλουσιώτερον. οὕτω τοιγαροῦν κἀνθάδε νοήσωμεν. ἀγάπ
γὰρ ὑπάρχων ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, κατὰ τὴν 'Ιωάννου φωνὴ
καὶ οὐκ ἀγαθὸς ἁπλῶς, αὐτὸ δὲ μᾶλλον τὸ ἀγαθὸν, ἐπείπ
εἶδε τὸν ἴδιον Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν τιθέντα διὰ τῆς εἰς ἡμ
ἀγάπης καὶ ἀσυγκρίτου χρηστότητος τῆς ἑαυτοῦ φύσε
ἀκριβεῖς ἀποσώζοντα τοὺς χαρακτῆρας, ἠγάπησεν εἰκότω
659 A. a οὐ μισθὸν ὥσπερ τινὰ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων τὴν ἀγάπ
αὐτῷ δωρούμενος, ἀλλ', ὥσπερ εἰρήκαμεν, τῆς οὐσίας τ
ἑαυτοῦ τὸ γνήσιον ἐν Υἱῷ θεωρῶν, καὶ φύσεως ὥσπερ τισ
ἀναγκαίοις τε καὶ ἀπαραιτήτοις ὁλκοῖς πρὸς τοῦτο καλο
μενος. ὥσπερ οὖν εἴ τις καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν ἰδίῳ τέκ
τυχὸν τῆς οἰκείας μορφῆς ἀκριβῆ τὸν χαρακτῆρα καταθε
b μενος, αἵρεται πρὸς ἐπίτασιν ἀγάπης ὅτε μάλιστα βλέπ
κατὰ τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀγαπῆσ
λέγεται τὸν ἴδιον Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν τιθέντα τὴν ἰδίαν ψυ
καὶ αὖθις λαμβάνοντα. ἀγάπης γὰρ ἔργον τὸ καὶ παθ

7. καίτοι τὸ B. καὶ τὸ τὸ Holst., unde καὶ τὸ Aub. Statim χαρεῖν habet χαίρειν emendat Migne, sed forte pro χαρῆναι est. Desunt haec in a. 8. θυμηδίαις B. εὐθυμηδίαις Ht. unde εὐθυμηδίας Aub. 9. ὅλος B. Statim οἱ τὸν απάντον οὐδὲν B. τῶν ἁπάντων οὐδὲν Ed. οὐδὲν τὸν ἁπάντων emendat He 13. νοήσομεν a. 16. εἶδε a. [ἴδεν prius scriptum c.] c. οἶδε e Cat. Harl. disse adnotat Aub. quum apographon suum ἰδεῖν exhibeat. ἴδε Cord. ὑπὲρ ἡ τιθέντα deest in Catenis. 17. ἑαυτοῦ B.a.c. Cord. αὐτοῦ Ht. Ed. 21. ἑα c. Cord. 23. καὶ assumptum ex a. Cat. Harl. (meipso teste). 24. κ θεώμενος e Cat. Harl. emendavit Aub. καταθέμενος B. Ht.

ἐλέσθαι, καὶ τοῦτο ἀδόξως, διὰ τὴν τινῶν σωτηρίαν, καὶ οὐχ ὅπως τεθνάναι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὖθις τὴν τεθεῖσαν ψυχὴν λαβεῖν, ἵνα νεκρώσῃ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φθορᾶς ἐλάσῃ κατήφειαν. ἀγαπητὸς οὖν ὑπάρχων ἀεὶ διὰ τὴν φύσιν, C ἠγαπῆσθαι νοηθήσεται καὶ διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγάπης καλῶν εἰς θυμηδίαν τὸν ἑαυτοῦ γεννήτορα· ἐπείπερ ἦν αὐτῷ κἀντεῦθεν ὁρᾶν ἀθόλωτον παντελῶς καὶ ἀπαραποιήτως ἐκλάμπουσαν τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τὴν εἰκόνα.

4 ἀγάπη τοσοῦτον B. Holstenius. ἀγαπητὸς οὖν e Cat. Harl. emendavit Aub.
6. αὐτῷ om. Aub.

LIBRI VII

FRAGMENTA QUAE REPERIRI POTUERUNT.

Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' 18
ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.

ΕΝΤΑΥΘΑ μέν τοι διδάσκει ὅτι οὐ μόνον ὑπῆρχεν ποιμὴν ἀγαθὸς κινδυνεύων ὑπὲρ τῆς ποίμνης, ἀλλὰ καὶ Θεὸς φύσει. διὸ οὐκ ἂν τὸν θάνατον ὑπέμεινεν, εἰ μὴ ἑκὼν διὰ τὸ b
ἔχειν θεοπρεπέστερον ἐξουσίαν τῆς οἰκονομίας ταύτης πολὺ τὸ χρήσιμον ἐχούσης ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ διδασκούσης τῆς τοῦ λόγου ὑφῆς καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οὐδέποτε ἔμελλον αὐτοῦ περιγενέσθαι μὴ θελήσαντος. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τοῦ θεῖναι τὴν ψυχὴν, εἶπεν Ἐξουσίαν ἔχω, ἀλλ' ἐπὶ ἀμφοτέρων τοῦ τε θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τό Ἐξουσίαν ἔχω ἔθηκεν, ἵνα μὴ δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας ἑτέρου φαίνηται τὸ κατόρθωμα c

[a] "Libri VII. et VIII. nuspiam reperiri hactenus potuerunt. Quae hic habes, fragmenta sunt eorum, ex illustriss. ac reverendiss. D. de Harlay Macloviensis Episcopi Catena in Joannem, cum interpretatione v. cl. Nicolai Borbonii, quibus interea dum integri libri alicunde prodeant, utere." Aubertus. Quum autem commentaria sua e scriptis D. Cyrilli variis locupletabat Niketas, non omnia quae exhibeat catena illa ad opus hoc pertinent.

Lib. VII. fragmenta. Codices, Niketae Catenae tres Codd., nempe Cat. Harl. codex ille supradictus, hodie in Bibl. Imperiali Parisiensi Suppl. Gr. 159 (qui pro his fragmentis de novo contuli) a. Cod. Paris. Reg. 212. quem k notavi. 1–3. Textum SS. Scripturae ex a.k. ἐξουσίαν ἔχω, φησὶ, θεῖναι τὴν ψυχήν μου Aub. 4. ποιμὴν ὑπῆρχεν inverso ordine a.k. 7. θεοπρεπεστάτην a.k. 10. δὲ om. k. 12—p. 244, 6 citant c.l (= Cod. Reg. Par. 187). Cord. Cr. &c.

*καθάπερ ὑπηρέτῃ καὶ ὑπουργῷ κατ' ἐπιτροπὴν αὐτῷ συγχω-
ρούμενον, ἀλλ' ἵνα φύσεως ἰδίας ἐπιδείξῃ καρπὸν τὸ κα
αὐτῶν δύνασθαι κατεξουσιάζειν τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν
καὶ ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιτο μετατρέπειν εὐκόλως τῶν πραγ-
μάτων τὰς φύσεις, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον ὄντως τοῦ κατὰ φύσι
Θεοῦ. τοῦτο οὖν βούλεται δεῖξαι, διὰ τοῦ λέγειν Ἐξουσία
ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν· ὅτι ο
661 A. a κελευσθεὶς ὡς δοῦλος ἢ ὑπηρέτης, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐξ ἀνάγκη
ἢ βιασθεὶς παρά τινων, ἀλλ' ἑκὼν ἦλθεν ἐπὶ τοῦτο.*

Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρός μου.

*Ἵνα γὰρ μή τις εἴπῃ, ὅτι παρὰ τὴν τοῦ Υἱοῦ βούλησι
οὐ δύναται ὁ Πατὴρ λαβεῖν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἐκ τούτο
στασιασμὸν καὶ διχόνοιαν εἰσαγάγῃ ἐν τῇ μιᾷ θεότητι το
b Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· δι' ὧν φησιν Ἔλαβον ἐντολὴν, συμφρο
νοῦντα καὶ συνθέλοντα πρὸς τοῦτο δείκνυσι καὶ τὸν Πατέρ
καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς γνώμης εἰς τοῦτο παρελθεῖν ὁμολογεῖ,
καὶ αὐτός ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς βουλή. ἁρμόσει δὲ τοῦτο κ
τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ. ἐν ἐντολῆς δὲ τάξει παρειλη
φέναι λέγων τὸ δόξαν παρὰ τῷ Πατρὶ ὀρθῶς ἔχειν, ου
c ἐλαττοῖ ἑαυτὸν τοῦ Πατρὸς ὢν φύσει Θεὸς, ἀλλὰ τὸ μ
πρέπον τῇ ἐνανθρωπήσει τηρεῖ. πλὴν ὑπομιμνήσκει ὅτι αὐτ
Deut. xviii 18. ἐστιν ὁ προφήτης περὶ οὗ εἶπεν ὁ Πατήρ "Ὅτι λαλήσ
"καθότι ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ·" τὴν πρὸς τὸν Θεὸν κ
Πατέρα κοινοβουλίαν, ὡς ἐντολὴν, δεδέχθαι λέγων. ὅπ
ἔλεγε πρὸς Ἰουδαίους πρὸς τὸ μὴ νομίζειν αὐτὸν παρὰ*

2. *φύσεως*] + *σε* c. 3. *αὐτῶν* Cat. Harl. a.k.c. *αὐτὸν* Aub. et ita l. et (e Cod. Coisl. xxiii.) 5. *ὄντως* assumptum ex c.l. Cord. Cr. 7. *αὐ* om. a.k., sed habet Cat. Harl. 8. *ὡς* alt. om. k. 9. *ἀλλὰ* a.k. 13. *Πατρὸς θεότητι* inverso ordine a.k. 14. *φησιν*] + *ὅτι* a.k. *ἐντολὴν ἔλα* inverso ordine a.k. *συμφρονοῦντα*] *συμφωνοῦντα* Aubertus invitis omnib 15. *συνεθέλοντα* c.l. Cord. Cr. 17. *ἡ βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς* c.l. Cord. *ἁρμόσει—οἰκονομίᾳ* om. a.k. *καὶ τοῦτο καὶ* c. Cord. 18. *οἰκονομίᾳ*] + *ἡ ἐντολὴ δηλοῖ τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς τὸν πατέρα εἰ καὶ ταπεινῶς λαλεῖ. ἡ δὲ ἐντ ἐστιν, ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ κόσμου* e Cat. Harl. Aub. Quae omittunt a.k., A monio tribuunt c. Cord., praecedentibus tamen conjungit l. Statim *ἐν* ass. a.k. 22. *εἶπεν*] *εἴρηκεν* a. 23. *ἐντείλωμεν* (err.) Aub. 24. *κοινωνίαν*

τοῦ Πατρὸς λαλεῖν προστάγματα. εἰ δὲ προφήτην ὠνόμασε
τὸν ἴδιον Υἱὸν ὁ Πατὴρ τὸν ὁμοούσιον, μὴ θορυβηθῇς· ὅτε
γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος, τότε ἡρμόσθη αὐτῷ καὶ τὸ τοῦ
προφήτου ὄνομα, τότε καὶ ἐντολὰς αὐτῷ δεδόσθαι φαμὲν d
παρὰ τοῦ Πατρὸς οἰκονομικῶς. πλὴν ὁ λαμβάνων ἐντολὰς,
οὐ κατὰ τοῦτο ἐλάττων ἢ ἀνόμοιός ἐστι τῆς τοῦ ἐντελλο-
μένου οὐσίας ἢ φύσεως, ὅπου γε καὶ ἄνθρωποι ἀνθρώποις
ἐντέλλονται, καὶ ἄγγελοι ἀγγέλοις· καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἑτερο-
φυεῖς ἢ ἐλάττονας τοὺς ἐπιταττομένους λέγομεν. οὐκοῦν
οὔτε τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ἐλάττων, εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος
ἵνα γένηται ἡμῖν πάσης ὑπογραμμὸς ἀρετῆς· διὸ καὶ τοῦτο
διδάσκει ὅτι χρὴ τοῖς γονεῦσιν ἐν πᾶσιν ὑπακούειν ἡμᾶς, εἰ Cf. supra 337 c.e.
καὶ τὸ ἴσον ἔχομεν κατὰ τὴν φύσιν. ἔστι δὲ ὅπου τὸ παρὰ e
τοῦ Πατρὸς λεγόμενον Ἐντελοῦμαι, δηλοῖ τό Ἀραρότως
ποιήσω, ὡς ὅταν εἴπῃ "Καὶ ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένῃ ὅλῃ Es. xiii. 11.
"κακὰ, καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν." πλὴν καὶ
συγκαταβατικῶς ἔσθ' ὅτε λαλεῖ ὁ Υἱὸς, διὰ τὸ ἡμᾶς νοῆσαι
ὡς ἔστι δυνατὸν τὰ ἄῤῥητα λόγια· ὅμως οὐ τὸ εἰπεῖν ὅτι
Ἐντολὴν ἔλαβον, ποιεῖ μὴ εἶναι Θεὸν τὸν φύσει ὄντα Θεόν.
ἢ οὖν λέγε Θεὸν, καὶ δίδου ὅσα τῇ θεότητι ἁρμόζει ἔχειν, ἢ
λέγε αὐτὸν κτίσμα φανερῶς. οὐ γὰρ τὸ λαβεῖν ἐντολὴν,
γυμνοῖ τῶν φυσικῶς τινι προσόντων. ἐπειδὴ δὲ ὅσα ὁ Πατὴρ a 662 A.
ἐνετείλατο τῷ Υἱῷ ταῦτα λαλεῖ· καί φησιν "Ἐγὼ καὶ ὁ Infra ver. 30.
"Πατὴρ ἕν ἐσμεν," ἀνάγκη σε εἰπεῖν, ἤτοι ὅτι ἀληθεύειν
ὁ Πατὴρ ἐνετείλατο τῷ Υἱῷ, ἢ ὅτι ψεύδεσθαι. ἃ γὰρ
ἔλαβεν ὁ Υἱὸς ἐντολὴν λαλῆσαι, λαλεῖ· "Ὁ πέμψας με Infra xii. 49.
"γὰρ, φησὶ, Πατὴρ, ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω."
εἰ δὲ καὶ εἶπεν "Ὅτι ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστὶν," Infra xiv. 28.
οὐδὲν ἐναντίον. καθὸ μὲν γὰρ φύσει Θεὸς, ἴσος τῷ Πατρί·

3. ἡρμόσθη a.k. ἡρμόσθαι Cat. Harl. unde Aub. 4. καὶ] + τὰς a. 12. ἐν πᾶσιν assumptum ex a.k. ἡμᾶς om. a.k. 16. καλὰ (sic) a. 18. ὅτι om. a. 19. ἔλαβεν (err.) Aub. 22. φυσικῶς τινι προσόντων] φυσικῶν τινι προσώπων (errore) Aub. δὲ om. Aub. 24. ἀνάγκη σε a.k. ἠνάγκασεν Cat. Harl. unde Aub. qui ἀνάγκη σοι conjicit. 26. με assumptum ex a.k. 27. ἔδωκε] μοι δέδωκε a. ἔδωκε habet k.

b *καθὸ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, τί*
πρέποντα τῇ ἀνθρωπότητι λαλεῖ ῥήματα οἰκονομικῶς. ὅμω
τὸ τῆς ἐντολῆς ὄνομα ἔξωθεν τῆς οὐσίας ὑπάρχον, οὐκ ἂ
γένοιτο τῆς οὐσίας ἔγκλημα. οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐντέλλεσθα
τὸν Πατέρα, τὸ εἶναί ἐστι τῷ Υἱῷ, οὐδὲ τοῦτο γένοιτό ποτ
τῆς οὐσίας ὅρος. οἶδε τοίνυν ὁ Υἱὸς, ὡς βουλὴ καὶ σοφί
τοῦ Πατρὸς, τὸ ἀραρότως κεκριμένον παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ ὡ
ἐντολὴν δέχεται, μὴ θαυμάσῃς. ἀνθρωπίνοις γὰρ λόγοις τ
ὑπὲρ λόγον σημαίνεται, καὶ τὰ ταῖς ἡμετέραις ἄρρητα φωναῖ
c *κατεσπάσθη πρὸς τὸν λόγον τὸν ἐν ἡμῖν, ἵνα καὶ νοεῖ*
ἰσχύσωμεν. αἰτιασώμεθα τοίνυν, οὐ τὴν τοῦ πράγματο
ἀτοπίαν, ἀλλὰ τὴν τῶν ῥημάτων ἀσθένειαν οὐ δυναμένω
ἐφικέσθαι, καθ' ὃν ἔδει τρόπον, τῆς τῶν πραγμάτων ποιό
τητος καὶ ἀκριβοῦς ἑρμηνείας.

19 Σχίσμα πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτου
20 ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τ
21 αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστ
δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺ
ἀνοῖξαι;

d *Κάτεισι τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος εἰς τὰς τῶν ἀκροωμένω*
καρδίας, καὶ τρυφερωτέρας μὲν εὑρὼν μεταπλάττει παρα
χρῆμα, καὶ πρὸς ἕξιν μεθίστησιν ἀγαθήν· σκληραῖς δ
περιτυχὼν ἀπανίσταται καὶ ἀπονεύει τρόπον τινά. οὐκοῦν
μὲν ἕτοιμόν πως εἰς εὐγνωμοσύνην ἔχων τὸν νοῦν, τὸ
σωτήριον ἀσμένως παραδέξεται λόγον, ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος
οὐκέτι. τοιοῦτόν τι συνέβη παθεῖν τοὺς Ἰουδαίων λαοὺ
ἐπειδὴ γὰρ τῶν τοῦ Σωτῆρος κατηκροάσαντο λόγων, κατα

2. *λαλεῖ ῥήματα* hoc ordine a.k. 7. *αὐτῷ* a.k. 10. *τὸν* prius om. a. 11. *αἰτιασόμεθα* a.k. 15. *Σχίσμα* k. *Σχίσμα οὖν* Aub. 15–19. *δια-ἀνοῖξαι* k. *καὶ τα ἑξῆς* Aub. 21. *τρυφερωτέραν* a.k. 22. *σκληρᾷ* a. 23. *ἀπονεύει*] *ἀπαγορεύει* a. *ἀπονεύει* habet k. 26. *τοῖς Ἰουδαίων λαοῖς* a. *τοῖς*(ους) *Ἰουδαίων λαοῖς*(ους) Cat. Harl.

σχίζονται πρὸς διχόνοιαν, καὶ οἱ μὲν αἰσθητικώτεροι, ῥέπουσιν ἤδη πρὸς σωτηρίας ἀρχήν· οἱ δὲ σκληροὶ, νοσοῦσι e χειρόνως, ἥπερ εἶχον ἐν ἀρχῇ. καταπλήττεται δὲ ὥσπερ ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς εἰ διὰ τούτους τοὺς λόγους συνέβη σχισθῆναι τοὺς Ἰουδαίων λαούς. ἐμφαντικώτατα γὰρ οἶμαι λέγειν αὐτὸν τὸ σκληρὸν τῶν ἀπειθησάντων θαυμάζοντα, ὅτι σχίσμα ἐγένετο διὰ τοὺς λόγους τούτους, δι' οὓς, φησὶν, ἔδει τοὺς Ἰουδαίους ἀκριβῶς πεισθῆναι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. τοσοῦτον ἦσαν οἱ τοῦ Σωτῆρος λόγοι θαυμαστοί. ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτοῖς εἰρημένων οἷς εἰκὸς ἦν εἰς εὐπείθειαν a 663 A. συγνεύεσθαι καὶ τὸν σφόδρα δυσθήρατον, σχίσμα γέγονεν ἐν αὐτοῖς. ἀποθαυμάζει τοίνυν αὐτοὺς εἰς ἀναίσχυντον παρακοὴν ἀνοσίως ἐκτετραμμένους. τοσούτῳ γὰρ οἶμαι κατηγορεῖσθαι δίκαιον, ὅσῳπερ ἂν εἰκότως ὁ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θαυμάζοιτο λόγος. ὁ μὲν οὖν ἐλάλει θεοπρεπῆ καὶ ἅπερ ὑπεραναβαίνει ἄνθρωπον· ἡ δὲ τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον λόγων λαμπρότης καὶ ἡ θεοπρεπὴς παῤῥησία πρὸς ἄκρατον ἀβουλίαν ἐξίστησι τοὺς πολλούς. καὶ ἐπείπερ ἦν ἔθος τοῖς b ἀληθῶς δαιμονιζομένοις προχειρότατα δυσφημεῖν, ἅτε δὴ λελυττηκόσιν εὐκόλως καὶ συνέσεως ἁπάσης ἔξω κειμένοις, ᾤοντο δὲ τὸν Κύριον ἄνθρωπον εἶναι ψιλὸν, οὐκ ἐννοοῦντες, ὅτι Θεὸς ἦν φύσει, διὰ τοῦτο ὡς ἀκρατήτως βλασφημοῦντα, δαιμονῶντα ἐκάλουν. ἤκουον γὰρ λέγοντος ἅπερ ἂν πρέποι μόνῳ λέγειν τῷ Θεῷ. ὡς ἕνα δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ὁρῶντες, καὶ τίς ἐστι κατὰ φύσιν οὔπω γινώσκοντες, δυσφημεῖν ἐνόμιζον ὅτε τι λέγοι θεοπρεπές. οὐκοῦν οἰκονομικῶς διὰ c τὴν τῶν ἀκροωμένων ἀσθένειαν ὑφειμένως πολλάκις καὶ τῷ

1. διχονοίας a. 4. σχισθῆναι συνέβη inverso ordine k. σχισθῆναι τοὺς Ἰουδαίων συνέβη λαοὺς inverso ordine a. 5. ἐμφατικώτατα k. 10. εἰς a.k. πρὸς supplevit Aub., neutrum habente Cat. Harl. 12. ἐν assumptum ex a.k. 13. τοσοῦτον k. 14. δίκαιον Cat. Harl. δίκαιοι Aub. et ita a (e sil.). k. παρὰ Cat. Harl. a.k. περὶ Aub. 16. ὑπερβαίνει a. ὑπεραναβαίνει habet k. 21. δὲ] + καὶ k. 22. βλασφημοῦντα a.k. βλασφημοῦντες, terminationem Cat. Harl. per foramen amissum supplens Aub. 24. λέγειν] λαλεῖν a.k. 26. λέγοι a.k. λέγει Cat. Harl. Aub. 27. ὑφειμένως habet k. καὶ om. a. habet k.

καθ' ἡμᾶς κέχρηται λόγῳ. κατασχίζεται τοίνυν τῶν Ἰου-
δαίων ὁ δῆμος· καὶ οἱ μὲν, οὐδὲν ἐννοήσαντες ὅλως τῶν ἐπ'
αὐτῷ μυστηρίων, ἀνοσίως ὑβρίζουσιν· οἱ δὲ τὴν ἕξιν ἐπιει-
κέστεροι προχείρως οὐ κατακρίνουσιν, ἀναμασώμενοι δὲ τοὺς
παρ' αὐτοῦ λόγους καὶ μετὰ ἀκριβείας βασανίζοντες, τῆς ἐν
αὐτοῖς γλυκύτητος ὑπαισθάνονται, δοκιμωτάτην τε οὕτω
d ποιοῦνται τὴν διάκρισιν, νήφοντας καὶ συνέσεως τῆς ἀνω-
τάτω γέμοντας λόγους, ταῖς τῶν δαιμονίων ἐλαφρίαις οὐ
χαριζόμενοι. ἔθος γὰρ ἐκείνων ἐν τῷ παραπαίειν, τὸ παρεμ-
πίπτον λαλεῖν. οἱ οὖν Φαρισαῖοι μᾶλλον ἦσαν οἱ δαιμο-
νῶντες, οἱ τοιοῦτον καλοῦντες τὸν παντὸς ἐλεύθερον πάθους·
καὶ λελήθασιν ἑαυτοὺς τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἐξαγορεύοντες
νόσον καὶ τὸ συνέχον αὐτοὺς κακὸν ἐξ ἀγνοίας ἐξηγεῖσθα
οὐ παραιτούμενοι. οἶμαι δὲ ἔγωγε κακουργοτάτως σφόδρι
λέγειν αὐτοὺς, ὅτι δαιμονᾷ ὁ Κύριος. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ποι
Supra ver. 12, 13. e μένας κατῃτιᾶτο δειλοὺς καὶ μισθωτοὺς, ὡς ἀνέντας τῷ λύκῳ
τὰ πρόβατα, καὶ ὀλίγα παντελῶς τῆς ἀγέλης φροντίσαντας
οὐ μετρίως καταπτοούμενοι μὴ ἄρα συνιέντες οἱ δῆμοι τ
εἰρημένον, παραιτήσωνται μὲν ἤδη τὸ ὑπ' αὐτοῖς ἔτι ποιμαί
νεσθαι, προσδράμωσι δὲ τῇ ὑπὸ Χριστῷ μαθητείᾳ, δι
τοῦτο τὸν νοῦν τῶν ἀγελαίων φενακίζοντές φασι Δαιμόνιο
ἔχει, τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκείνων διὰ κακουρ
γίαν λεγόντων, εἰς τὸ ἐναντίον αὐτοῖς ἀπέβη τὸ σκέμμα
664 A. a ἄλλοι δὲ ἀπὸ μὲν τῆς τῶν λόγων ποιότητος, ὀρθοὺς εἶνα
κρίνουσι τοὺς τοῦ Κυρίου λόγους, ὡς οὐκ ὄντων τῶν τοι
ούτων λόγων δαιμονιζομένου· ὅμως αἱ θαυματουργίαι, φησὶ
ἄμαχον ἔχουσι μαρτυρίαν. εἰ γὰρ καὶ τῶν λόγων ὡς οὐ
ὀρθῶς λεγομένων κατηγορεῖτε, ἀλλ' ἀμήχανον ἐν ταυτῷ τι
καὶ δαιμόνιον ἔχειν, κἀκεῖνα ποιεῖν ἅπερ μόνος δύναται Θε

3. αὐτῷ] αὐτοῖς (err.) Aub. 7. ἀνωτάτω a.k. ambigue scriptum in C
Harl. unde ἀνωτάτης Aub. 8. δαιμόνων a. 9. ἐκείνοις a
13. ἀ.νοίας per rasuram k. ἐξ ἀγνοίας om. a. 14. κακουργότατα a
18. συνέντες a.k. 20. προσδράμοιεν a.k. 22. ἀλλὰ assumptum ex a
23. ἀπέβη a.k. ἐπέβη Cat. Harl. Ed. 26. λόγων assumptum ex a
28. τινα om. a. 29. Haec ἅπερ μόνος δύναται Θεὸς ποιεῖν accesserunt ex a.

ποιεῖν. ἀπὸ οὖν τῶν καρπῶν οἱ αἴσιοι κριταὶ ἐπεγίνωσκον αὐτὸν, μετὰ καὶ τοῦ καὶ θαυμάζειν τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον.

Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ χειμὼν ἦν· καὶ 22 23
περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος.

Παρῆν δὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὁ Κύριος οὐχ ὡς συνεορτάσων· πῶς γάρ; ὁ εἰπών "Μεμίσηκα ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν·" Amos v. 21. ἀλλ' ἵνα τοὺς ἐπωφελεῖς αὐτοῦ λόγους ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἐάσῃ, ἐμφανῆ ἑαυτὸν καταστήσας τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἀζητήτως αὐτοῖς ἑαυτὸν καταμίξας. ἐγκαίνια δὲ οἰητέον ἐνταῦθα, ἤτοι τὴν πρώτην ἑορτὴν καθ' ἣν ὁ Σολομὼν ἐπετέλεσε τὰ ἐγκαίνια, ἢ ὅτε ὁ Ζοροβάβελ ὕστερον σὺν τῷ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τὸν ναὸν ᾠκοδόμησε. χειμῶνος δὲ καὶ ὑετοῦ ὄντος τηνικαῦτα, εἰκότως ἅπαντες ἐπὶ τὴν στοὰν ἔτρεχον· διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκεῖ ἦλθεν, ἵνα πᾶσιν γνωρίσῃ ἑαυτὸν τοῖς θέλουσιν αὐτὸν ἰδεῖν, καὶ μεταδῷ αὐτοῖς ὠφελείας. οἱ γὰρ ὁρῶντες ἠκονῶντο πρὸς τὸ ἐρωτᾶν τι αὐτόν· ὅτι καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀργίαις οἱ ἄνθρωποι πεφύκασι τοὺς τοιούτους ἐπιμελῶς ἀνακινεῖν λόγους.

Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ Ἕως πότε 24
τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν
παῤῥησίᾳ. b

Παραιρεῖται μὲν αὐτοὺς τὸ εἰς πίστιν ὀξὺ δριμύσσων ὁ φθόνος· ἐκβιάζεται δὲ πρὸς τὸ θαῦμα τῶν τελουμένων τὸ

1. αἴσιοι] ὅσιοι a.k. 2. καὶ alt. assumptum ex a.k. 3, 4 addidi ex k. 5–18. Haec dedit e Cat. Vaticana Mai (Bibl. Nova iii. 134) unde et Migne; ita sine ulla lectionum varietate a.k. Quae S. Joanni Chrysostomo usque ad ᾠκοδόμησε (ver. 12) anonymo reliqua autem (errore ut vid.) tribuit Cat. Harl.; quapropter non edidit Aub. Verba (cf. vv. 10, 11) τὴν πρώτην φησὶν ἑορτὴν καθ' ἣν ἐπετέλεσε τὰ ἐγκαίνια ὁ Σολομών B. Cyrillo tribuunt l. Cramerus, Cat. Harl. in mg. 9. καταμίξας ἑαυτὸν inverso ordine Cat. Harl. 11. Ἰησοῦ om. Cat. Harl. (spatio relicto). 17. πεφύκασιν οἱ ἄνθρωποι inverso ordine Mai. 18. ἀνηλεῶς pro ἐπιμελῶς Cat. Harl. 19–21. καὶ ἔλεγον—παρρησίᾳ k. καὶ τὰ ἑξῆς Aub. 22. Παραιρεῖται k. Παραιτεῖται Cat. Harl. Aub. 23. πρὸς a.k. πρὸς ἡμᾶς Cat. Harl. Ed.

μέγεθος. ὑπαιτιῶνται γεμὴν τοῦ λόγου, καὶ τὸ τῆς διδα σκαλίας περιεσταλμένον, ἐμπόδιον αὐτοῖς εἶναί φασι τὸ συνιέναι δύνασθαι καλῶς ἅπερ ἔδει μαθεῖν. ἀξιοῦσι τοι γαροῦν εἰπεῖν αὐτὸν ἐναργέστερον, καίτοι πολλάκις ἀκροα σάμενοι καὶ μακρὰν ἐπὶ τούτῳ λαβόντες ἐξήγησιν. εἰ γὰ

c καὶ μὴ ἔφη σαφῶς Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ τῶν προσ εἶναι πεφυκότων αὐτῷ ἀξιωμάτων πολλὰ παρῆγεν ε μέσον, ποτὲ μὲν λέγων "Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου ποτὲ δὲ πάλιν "Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ἐγώ εἰ "ἡ ὁδός· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός." ὧν γὰρ ταῦτα ἑαυτὸν ὀνομάζει, σημαίνει ὅτι ὁ Χριστός ἐστ τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀξιώμασιν εἴωθεν ἡ γραφὴ στεφανοῦ τὸν Χριστὸν, εἰ καὶ λευκῶς τοῦτο αὐτὸν ἀπῄτουν οἱ Ἰουδαῖ εἰπεῖν. ἄλλως τε τάχα πως καὶ οὐ σφόδρα εὐπαράδεκτον ἐν ἁπλαῖς λέγειν φωναῖς Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς, οὐχ ἑπομένο

Supra viii. 12. Infra xi. 25: xiv. 6. Supra ver. 9, 11.

d εἰς ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων, δι' ὧν ἂν εἰκότως ἐπιστεύ ὡς αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός. ἀσυγκρίτως δὲ κρεῖττον μὴ ἐξ αὐτὸς ἔλεγε γνωρίζεσθαι αὐτὸν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸ ἀλλ' ἐκ τῶν προσεῖναι πεφυκότων μᾶλλον, καὶ ἐξ ὧν θεῖαι περὶ αὐτοῦ χρησμῳδοῦσι γραφαὶ, καὶ φανερὸν αὐτ ἔσεσθαι μηνύουσιν. ἅπερ μὴ νοήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι ὡς ἀγ μικροψυχοῦντες, φασὶ τό Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρει ἔθος γὰρ τοῖς ὀλιγωροῦσι τοῦτο λέγειν.

25 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε·
e ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, ταῦ
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.

Περιττὸν οὖν ἐνόμισε καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς πολλά

1. τοῦ λόγου a.k. τὸν λόγον Cat. Harl. ex corr. ut vid. unde Ed. 7. ἀξ μάτων αὐτῷ inverso ordine a.k. 8. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ποτὲ δὲ πα assumpta ex a.k. 11, 12. Cf. in Cord. p. 271 scholion tributum Amm (illi ut vid. qui Eccles. Alex. Sacerdos et oeconomus fuit paullo post D. Cy mortem). 13. οἱ om. k. 21. μηνύουσιν] κηρύσσουσιν ad me intelligendum ut solet a. μηνύουσιν habet k. 22. τό assumptum ex 24. Ἀπεκρίθη—οὐ πιστεύετε assumpta ex k.

ἀκούσασι καὶ μὴ πεισθεῖσι, πάλιν τὰ αὐτὰ εἰπεῖν. χρὴ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν γινομένων ποιότητος δοκιμάζεσθαι τὰ ἑκάστου, καὶ οὐ πάντως εἰς λόγους ὁρᾶν. ἀποπληροῦν δὲ λέγει ἑαυτὸν τὰ ἔργα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, οὐ τὴν ἄνωθεν καθά τις ἅγιος καρπούμενος δύναμιν, οὐδ' ὡς ἀδυναμίαν ἑαυτῷ κατηγορῶν, ὁ Θεὸς ἐκ Θεοῦ, ὁ τοῦ Πατρὸς ὁμοού- a 665 A. σιος, ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς ἀπονέμων τῇ θείᾳ δόξῃ τὴν τῶν τελουμένων δύναμιν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς τὰ ἔργα φησὶ ποιεῖν. πλὴν καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸν Πατέρα τὴν τιμήν· ἵνα μὴ δῷ τοῖς Ἰουδαίοις ἀφορμὴν τοῦ ἐπιφύεσθαι αὐτῷ. ὅμως καὶ ἄξιον ἡγήσατο μὴ παρελθεῖν τὸ μέτρον τῆς τοῦ δούλου μορφῆς κἂν ὑπάρχῃ Θεὸς καὶ Κύριος. εἰπὼν δὲ ὅτι ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς ποιεῖ τὰ ἔργα, διδάσκει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι βλασφημοῦντες ἔλεγον, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν b αὐτὸν τὰ δαιμόνια. ἐπεὶ δὲ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἐπειδὴ πατήρ ἐστι, ποιεῖ τὰ θαύματα, ἀλλ' ἐπειδὴ Θεός ἐστι φύσει· καὶ ὁ Υἱὸς ἄρα, οὐκ ἐπειδὴ Υἱὸς, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ, δύναται καὶ αὐτὸς τὰ τοῦ Πατρὸς ἔργα ποιεῖν· διὸ οἰκονομικῶς εἶπεν, ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς τὰ ἔργα ποιεῖν.

Ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι, ὅτι οὐκ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων 26
τῶν ἐμῶν. καθὼς δὲ εἶπον ὑμῖν, τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς 27
φωνῆς μου ἀκούουσι, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί
μοι, κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται 28
εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἀπόδειξις τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, τὸ εὐήκοον καὶ τὸ ἕτοιμον εἰς εὐπείθειαν, ὥσπερ τῶν ἀλλοτρίων τὸ ἀπειθές. c τὸ γὰρ Ἀκούειν ὧδε νοοῦμεν, τὸ τοῖς λεγομένοις πεισθῆναι· ἐκεῖνοι δὲ γινώσκονται ὑπὸ Θεοῦ οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ· τὸ δέ

6. ἑαυτοῦ a.k. 12. τοῦ om. Aub. δουλείας pro τοῦ δούλου k. τοῦ δούλου habet a. κἂν ὑπάρχῃ a.k. καὶ ὑπάρχειν Cat. Harl. Ed. 13. ἐν] + τῷ a. 15. ἐπεὶ] ἐπειδὴ a.k. 18. διὸ—ποιεῖν om. a.k. 21–24. καθὼς—εἰς τὸν αἰῶνα assumpta ex k. (favente semper a, quem tamen non contuli pro SS. Scripturae additis). 25. τὸ alt. om. a. habet k.

Cf. supra 655 a. Γινώσκεσθαι δηλοῖ τὸ οἰκειοῦσθαι· καθόλου γὰρ οὐδεὶς ὑπ
τοῦ Θεοῦ ἀγνοεῖται. ὅταν οὖν λέγῃ Γινώσκω τὰ ἐμὰ, τοῦτ
φησιν, ὅτι προσδέξομαι καὶ οἰκειώσομαι αὐτὰ μυστικῶς
καὶ σχετικῶς. εἴποι δ' ἄν τις ὅτι καὶ καθὸ ἄνθρωπος γέγον
πάντας ἀνθρώπους ᾠκειώσατο διὰ τὸ ὁμογενὲς, ὥστε οἰκεῖ
d πάντες ἐσμὲν Χριστῷ κατὰ σχέσιν μυστικὴν, καθὸ γέγον
ἄνθρωπος· ἀλλότριοι δὲ ὅσοι μὴ φυλάττουσι τὴν σύμ
μορφον τῆς ἁγιότητος εἰκόνα. οὕτω γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι οἰκεῖ
ὄντες κατὰ γένος τοῦ Ἀβραὰμ τοῦ πιστοῦ, ἐξ ὧν ἄπιστ
γεγόνασιν, ἐστερήθησαν τῆς ἐκείνου συγγενείας διὰ τὴν τ
τρόπων ἀνομοιότητα. φησὶ δὲ ὅτι Καὶ ἀκολουθοῦσί μοι
πρόβατα· οἱ γὰρ πειθόμενοι καὶ ἕπονται ἀπό τινος θεοσδότ
χάριτος κατ' ἴχνος Χριστοῦ, οὐκέτι ταῖς νομικαῖς δουλεύοντ
e σκιαῖς, ἀλλ' οἷς ὁ Χριστὸς ἐπιτάττει καὶ τῷ αὐτοῦ ἀκολου
θοῦντες λόγῳ, διὰ χάριτος εἰς τὸ αὐτοῦ ἀναβήσοντ
ἀξίωμα, υἱοὶ Θεοῦ καλούμενοι. Χριστοῦ γὰρ ἀνιόντος
τοὺς οὐρανοὺς, κἀκεῖνοι ἀκολουθήσουσιν αὐτῷ. ἀμοιβὴν
καὶ γέρας τοῖς ἑπομένοις αὐτῷ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον χαρ
σασθαί φησι, καὶ τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι θανάτῳ ἢ φθορᾷ κ
ταῖς βασάνοις ταῖς ἐπαγομέναις παρὰ τοῦ Κριτοῦ τ
πλημμελήσασι. δι' ὧν δὲ δίδωσι ζωὴν, δείκνυσιν αὐτ
666 A. a ζωὴ ὢν φύσει· καὶ ὅτι αὐτὸς ταύτην χορηγεῖ ἐξ ἑαυτοῦ κ
οὐκ ἐξ ἑτέρου λαβών. ζωὴν δὲ νοοῦμεν αἰώνιον, οὐ τ
μακροημέρευσιν, ἧς πάντες μέλλουσιν ἀπολαύειν μετὰ τ
ἀνάστασιν καλοί τε καὶ κακοί· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν εὐθυμ
διάγειν.

Δυνατὸν δὲ ζωὴν νοεῖν καὶ τὴν μυστικὴν εὐλογίαν δι'
ἐμφυτεύει Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, διὰ τῆς μεταλήψε
Supra vi. 54. τῆς ἰδίας σαρκὸς τοῖς πιστοῖς, κατὰ τὸ εἰρημένον "

2. λέγει (err.) Aub. 5. οἰκεῖοι] + μὲν k. 6. ἐσμὲν om. a
8. γὰρ assumptum ex a.k. καὶ] + οἱ a. 9. τοῦ prius om. a. habet
14. τοῖς αὐτοῦ ἀκολουθοῦντες λόγοις a. invito k. 15. διὰ] + τῆ
19. φησὶ χαρίσασθαι inverso ordine a.k. 27. νοεῖν ζωὴν inverso ordine a
28. ἑαυτοῦ a.k. Cat. Harl. et ita correxit Migne. ἑαυτῆς (codicis abbreviatur
ἑαυτῆς persimilem haud legens) Aub.

"τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει "ζωὴν αἰώνιον."

b

Καὶ οὐ μὴ ἁρπάσῃ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ Πατήρ μου 29
ὃς δέδωκέ μοι πάντων μείζων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν
ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἕν 30
ἐσμεν.

Οἱ πιστοὶ καὶ τὴν ἐπικουρίαν ἔχουσι τοῦ Χριστοῦ, οὐ δυναμένου τοῦ διαβόλου ἁρπάζειν αὐτούς· ἤτοι οἱ ἔχοντες ἀκατάπαυστον τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, μένουσιν ἐν αὐτῷ, οὐχ ἁρπάζοντος αὐτοὺς ἔτι τινὸς ἀπὸ τῆς δοθείσης αὐτοῖς εὐθυμίας εἰς τιμωρίαν ἢ βασάνους. οὐ γὰρ δυνατὸν τοὺς ὄντας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ χειρὶ, ἁρπαγῆναι εἰς τὸ κολασθῆναι, διὰ τὸ ἄγαν ἰσχύειν τὸν Χριστόν· ἡ γὰρ χεὶρ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, τὴν δύναμιν δηλοῖ· ὅτι μὲν οὖν ἀνίκητος ἡ τοῦ Χριστοῦ χεὶρ καὶ εἰς πάντα ἰσχύουσα, ἀναμφίβολον. ἀλλ' c ἐπείπερ ἑώρα τοὺς Ἰουδαίους καταγελῶντας αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου ψιλοῦ, μὴ νοοῦντας ὅτι φύσει Θεὸς ἦν ὁ ὁρώμενος καὶ ψηλαφώμενος ἄνθρωπος, πείθων αὐτοὺς ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς δύναμις, φησὶν, ὅτι οὐδεὶς ἁρπάσει ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου, τουτέστιν ἐμοῦ. ἑαυτὸν γάρ φησι τὴν παντοδύναμον τοῦ Πατρὸς δεξιάν· ὡς δι' αὐτοῦ πάντα ἐνεργοῦντος τοῦ Πατρός· ὡς καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας χειρὸς τὰ παρ' ἡμῶν ἐνεργούμενα. ἐν πολλοῖς γὰρ τῆς γραφῆς d τόποις, ὁ Χριστὸς χεὶρ ὀνομάζεται καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρός· ὅπερ σημαίνει τὴν δύναμιν· καὶ ἁπλῶς χεὶρ ὀνομάζεται Θεοῦ ἡ παντουργικὴ ἐνέργεια καὶ ἰσχύς. ἀμείνων γάρ πως ἀεὶ σωματικῆς φαντασίας ὁ περὶ Θεοῦ λόγος. λέγεται δὲ ὁ

3, 4. Καὶ—μείζων ἐστὶ assumpta ex k. favente a. 4. δύναται ἁρπάζειν k. ἁρπάσει Ed. 5. ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου ἕν ἐσμεν assumpta ex a.k. 8. ἔχοντες] + τὴν k. 9. αὐτῇ haud male a.k. 11. τιμωρίαν k. et (e sil.) a. et ita correxit Aub. τιμωρίας Cat. Harl. 17. ὁ om. Aub. 19. ἁρπάσει assumptum ex a.k. 20. μου om. a.k. cf. in xii Proph. 792 c. 22–24. A Πατρὸς ad Πατρὸς transilit k. 23. δὲ pro γὰρ a. 24. ὠνομάσθη a. 26. καὶ Aub. καὶ ἡ Cat. Harl. ἡ a.k.

Πατὴρ διδόναι τῷ Υἱῷ, οὐχ ὡς μὴ ἔχοντι ἀεὶ ὑπὸ χεῖρα τὴ κτίσιν, ἀλλ' ὡς ὄντι αὐτῷ φύσει ζωῇ, προσκομίζων ἡμᾶ τοὺς ἐπιδεομένους ζωῆς, ἵνα διὰ τοῦ Υἱοῦ ζωοποιηθῶμεν τοῦ ὄντος φύσει ζωῆς, καὶ οἴκοθεν ἔχοντος τοῦτο. πλὴν καὶ καθὸ
e γέγονεν ἄνθρωπος, ἁρμόζει αὐτῷ τὸ αἰτεῖν τε καὶ λαμβάνει παρὰ τοῦ Πατρὸς ἃ εἶχεν ὡς φύσει Θεός.

Ἐάσας γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ὁ Χριστὸς, ἐπὶ τὸ θεοπρεπὲ αὐτοῦ ἀνατρέχει ἀξίωμα, ἐναβρυνόμενος τοῖς φυσικοῖς αὐτο
667 A. a πλεονεκτήμασι διὰ τὸ χρήσιμον τῶν πιστῶν καὶ τὴν ὑγι πίστιν, ἥτις ἐστὶ τὸ μηδόλως ὑποπτεύειν ἐλάττονα εἶναι το Πατρὸς τὸν Υἱόν. οὕτω γὰρ δείκνυται εἰκὼν ἀσινὴς το Πατρὸς, ὁλόκληρον ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑγιῆ διασώζων τὸν το Πατρὸς χαρακτῆρα. ἓν δὲ λέγομεν τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέρα οὐκ ἀναφύροντες τὰς ἐν ἀριθμῷ μονάδας, καθώς τινες τὸ αὐτὸν εἶναι λέγουσι Πατέρα καὶ Υἱὸν, ἀλλὰ ἰδίως ὑφεστάνα πιστεύοντες τὸν Πατέρα, καὶ ἰδίως τὸν Υἱὸν, τοὺς δὲ δύο ε μίαν οὐσίας ταυτότητα συνάγοντες, καὶ μίαν ἔχοντας ἰσχὺ εἰδότες, ὡς ἐν τῷ ἑτέρῳ ἕτερον ἀπαραλλάκτως ὁρᾶσθαι.

Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν. διὰ μὲν τοῦ Ἓν, τὴν ταυτό τητα τῆς οὐσίας σημαίνει· διὰ δὲ τοῦ Ἐσμὲν εἰς δυάδ τέμνει τὸ νοούμενον, καὶ πάλιν εἰς μίαν περισφίγγ θεότητα.

Πλὴν κἀκεῖνο κατὰ Ἀρειανῶν σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ εἰπε Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν, οὐ τῆς ταὐτοβουλίας ἡ δήλωσι ἀλλ' ἡ τῆς οὐσίας ἑνότης σημαίνεται· ὅτι γὰρ καὶ Ἰουδαῖ ἐνόησαν ὅτι τοῦτο εἰπὼν Θεὸν ἑαυτὸν εἶναι λέγει καὶ ἴσο

3. διὰ a.k. ὑπὸ Aub. qui hoc verbum in Cat. Harl. deesse adnotat. 6. ἅπ a. ἃ habet k. 7. Verba Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν hic collocat Aub., qu supra jam ponens hic omitto. Hic amissus quaternio e k. 8. αὐτ prius] ἑαυτοῦ a. 10. μηδαμῶς a. μηδόλως habet Cat. Harl. 15. πιστεύοντ ὑφεστάναι inverso ordine a. 18. ὁρᾶσθαι] Quae sequebantur τὰς δέ γε κατὰ τὰς φωνάς ad Epistolam ad Nestorium p. 73 pertinent: deinde ἔτι εἰ πάν μείζων—τὰ ποιήματα ad Thesaurum 326, quapropter omittuntur. 19—p. 2 2. Scholiorum duo parvorum prius e Cod. Vat. edidit Mai l. cit. unde Migne, ita a. fol. 462. Athanasio autem tribuente Cat. Harl. praetermisit Aub. terum ex a fol. 464. edidi ipse, nec dicere audeo ad quid D. Cyrilli script pertineat.

τῷ Πατρί· καὶ οὐκ ἠρνήσατο ὁ Χριστὸς ὅτι τοῦτο εἶπεν ὅπερ ἐνενόουν.

a 668 A.

Ἐβάστασαν οὖν πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι λίθους, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. 31

Μὴ ἀνασχόμενοι γὰρ αὐτοῦ, ἓν εἶναι ἑαυτὸν λέγοντος πρὸς τὸν Πατέρα, ἐπὶ τὸ φονεῦσαι αὐτὸν ὥρμησαν· καίπερ ἑκάστου τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων Θεὸν αὐτὸν ἀναγορευόντων φύσει. οὐ μόνον δὲ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε λαβόντες λίθους ἐπὶ τῷ αὐτὸν φονεῦσαι, ἀκίνητοι ἔστησαν ἐνεργείᾳ τῇ b τοῦ Χριστοῦ· ὡς δῆλον καὶ ἐκ τούτου γενέσθαι, ὅτι οὐκ ἂν ἔπασχεν, εἰ μὴ ἑκών. ὅμως διὰ ἠπιότητα ὁ Χριστὸς κατέστελλε τὴν ἐκείνων ἄλογον ὁρμὴν, λέγων οὐ Διὰ ποῖον λόγον ὃν εἶπον, θυμοῦσθε, ἀλλά Διὰ ποῖον ἔργον ὃ ἐποίησα; εἰ γὰρ μὴ ἐποίησα, φησὶ, πολλὰ θεοπρεπῆ ἔργα τὰ δεικνύντα με φύσει Θεὸν, εἰκότως ἂν ἠγανακτεῖτε νῦν ἀκούοντές μου λέγοντος "Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν." ἀλλ' οὐκ ἂν εἶπον τοῦτο, εἰ μὴ διὰ πάντων ὧν ἐποίησα, τοῦτο ἔδειξα. φησὶ δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐ παρ' ἑαυτοῦ, τὰ ἔργα, μετριοφρονῶν c πρὸς τὴν ἡμῶν ὠφέλειαν, ἵνα μὴ ὅταν λάβωμέν τι παρὰ Θεοῦ, ἀλαζονευώμεθα. δεδειχέναι δὲ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὰ ἔργα φησὶν, οὐκ ἀλλότριον ἑαυτὸν δεικνὺς τῆς ἐκείνων ἐνεργείας, ἀλλὰ διδάσκων ὅτι τῆς ὅλης ἐστὶ θεότητος τὰ ἔργα. θεότης δὲ μία νοεῖται παρ' ἡμῶν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι. ὅπερ γὰρ τυχὸν ποιεῖ ὁ Πατὴρ, τοῦτο τελεῖται δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· καὶ πάλιν, ὃ ποιεῖ ὁ Υἱὸς, τοῦτο λέγεται ὁ Πατὴρ ποιεῖν ἐν Πνεύματι. διὸ καὶ αὐτὸς d ἔλεγεν "Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ, ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων, "αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα."

Supra ver. 30.

Infra viii. 28; xiv. 10.

3. Versum et sequentem addit a; quum autem e codice ipso versum non transcripsi, eis quae e Cat. Harl. edidit Aubertus non addidi. 6. ἀναγορεύοντος a. ἀναγορευόντων habet Cat. Harl. 10. ἠπιότητος a. ἠπιότητα habet Cat. Harl. 19. παρὰ] περὶ (err.) Aub. 25. ποιεῖν ὁ Πατὴρ inverso ordine a.

33 Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας.

Rom. x. 2. Supra ver. 30. Ἔχοντες "ζῆλον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν," ἠγανάκ τουν ἀκούοντες, τοῦ Χριστοῦ λέγοντος "Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴ "ἕν ἐσμεν." τί γὰρ τὸ κωλύον αὐτὸν εἶναι ἓν πρὸς τὸ
e Πατέρα, εἴπερ ἐπίστευσαν ὅτι Θεὸς ἦν κατὰ φύσιν; διὸ κα λιθάζειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, καὶ ἀπολογούμενοι δι' ἣν αἰτία τοῦτο ἐποίουν, φασὶν, ὅτι οὐχ ἕνεκεν ὧν ἐποίησας καλῶ λιθάζομέν σε, ἀλλ' ὅτι βλασφημεῖς· αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίο βλασφημοῦντες, δι' ὧν ἤθελον λιθάζειν τὸν ὄντα ἀληθῶ Θεὸν, ἀγνοοῦντες ὅτι οὐ γυμνῇ τῇ θεότητι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦ ἐπιδημεῖν, ἀλλὰ σαρκούμενος ἐκ σπέρματος Δαυεὶδ, βλα
669 A. b σφημίαν εἶναι λέγοντες τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν.

34 sqq. Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε, *καὶ τὰ ἑξῆς.*

Ἐπειδὴ τοίνυν θεούς τινας ἐκάλεσεν ὁ Πατὴρ, εἶναι δήπου αὐτοῖς ἐπακτὸν ἀνάγκη τὸ ἀξίωμα· εἷς γὰρ ὁ κατ φύσιν ὑπάρχων Θεός· ἀναγκαίως, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς εἷ ὑπάρχειν ἐκείνων νομίζηται, οὐκ οὐσιώδη τὴν τῆς θεότητ περικείμενος δόξαν, προσπεπορισμένην δὲ μᾶλλον ἐν ἴσ τοῖς ἄλλοις, ἀντιδιαστέλλει σαφῶς ἑαυτὸν ἐκείνοις. τοσοῦτο γὰρ τῆς ἐκείνων πτωχείας διενηνοχότα δεικνύει, ὡς ἐπείπε γέγονεν αὐτὸς ἐν αὐτοῖς, διὰ ταύτην αὐτοὺς τὴν αἰτία κεκλῆσθαι θεούς· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κ Πατρός. εἰ δὲ καὶ ἐξήρκεσέ τισιν ἐν αὐτοῖς γεγονὼς ὁ Λόγ εἰς τὸ καὶ ἀνθρώπους ὄντας τῇ τῆς θεότητος καταλαμπρύν τιμῇ, πῶς οὐκ ἂν εἴη κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις τ ἐπὶ τούτῳ προξενήσας φαιδρότητα;

Supra ver. 30. Νῦν ἐλέγχων τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οὐ διὰ τὸ εἰπεῖν "Ἐγ

4. *πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι ἓν* inverso ordine a. 12. *ὁμολογίαν*] Sequebant *φάσκοντος οὖν ἐγὼ καὶ ὁ—ἢ πεποιημένος* quae ad Thesaurum p. 327 pertine: 14–26. Haec *Ἐπειδὴ—φαιδρότητα* accesserunt ex a.c.l (fol. 192 v). Cord. Est in Cramero sine nomine. 16. *ὑπάρχει* c. Cord. Cr. *Θεὸς ὑπάρχων* inve ordine l. *καὶ* om. l. Cr. *εἷς* om. c. Cord. 17. *ἐκείνων ὑπάρχειν* inve ordine c.l. Cord. Cr. *νομίζεται* c. *οὐκ* om. (sic) c.l. Cr. 20. *καταδεικν* c.l. Cord. Cr. 24. *καταλαμπρύνεσθαι* l. Cr. 26. *τοῦτο* c. Post *φαιδ τητα*, pergit *νῦν οὖν ἐλέγχων* sine pausa a.

"καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν," ἐλίθαζον αὐτὸν, ἀλλὰ μάτην, φησίν Εἰ ἐπείπερ εἶπον ἐμαυτὸν Θεὸν, δοκῶ βλασφημεῖν, c διατί τοῦ Πατρὸς εἰρηκότος διὰ τοῦ νόμου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους Θεοί ἐστε, οὐκ ἐκρίνατε τοῦτο εἶναι βλασφημίαν; τοῦτο δέ φησιν, οὐχὶ προσκαλούμενος αὐτοὺς εἰπεῖν τι κατὰ τοῦ Πατρός· ἀλλ' ἐλέγχων ὅτι τὸν νόμον ἀγνοοῦσι καὶ τὰς θεοπνεύστους γραφάς. ἐπειδὴ δὲ τῶν εἰρημένων θεῶν καὶ τοῦ φύσει Θεοῦ πολὺ τὸ μέσον, δι' ὧν λέγει διδάσκει τὸ διάφορον· εἰ γὰρ οἱ ἄνθρωποι πρὸς οὓς γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, θεοὶ κέκληνται, καὶ ἐλαμπρύνθησαν τῇ τῆς θεότητος τιμῇ, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον εἰσοικισάμενοι καὶ εἰσδεδεγμένοι d κατὰ ψυχὴν, πῶς οὐκ ἂν εἴη φύσει Θεὸς, ὁ δι' ὃν ἐκεῖνοι θεοί; "Θεὸς γὰρ ἦν ὁ Λόγος," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν· Supra i. 1. ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο προξενήσας τὸ λαμπρόν. εἰ γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνάγει πρὸς τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον χάριν, καὶ κατακοσμεῖ θεϊκῇ τιμῇ τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, διὰ τί, φησὶ, λέγετε ὅτι βλασφημῶ, λέγων ἐμαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεόν; καίπερ δι' ὧν ἐνεχειρίσθην παρ' αὐτοῦ μαρτυρούμενος ὅτι Θεός εἰμι φύσει. ἁγιάσας γάρ με ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον "Σωτῆρα τοῦ κόσμου·" ὅπερ μόνου e 1 S.Joan. iv. 14. ἐστι φύσει Θεοῦ, τὸ δύνασθαι διασώζειν ἐκ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀλλ' ἴσως ὅταν ἡ θεία λέγῃ γραφὴ, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀπεστάλθαι τὸν Υἱὸν, εὐθὺς ὁ αἱρετικὸς τροφὴν τῇ οἰκείᾳ πλάνῃ ποιεῖται τὴν λέξιν, ἐρεῖ δέ που πάντως ὅτι ὑμεῖς οἱ παραιτούμενοι λέγειν τὸν Υἱὸν ἐλάττονα τοῦ Πατρὸς, πῶς οὐχ ὁρᾶτε παρ' αὐτοῦ πεμπόμενον ὡς παρὰ μείζονός τινος καὶ ὑπερκειμένου; τί οὖν ἐροῦμεν; ἢ ὅτι τὸ τῆς ἀποστολῆς a 670 A. ὄνομα, μάλιστα μὲν πρέπει τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις· ἀκούεις γὰρ ὅτι συνάπτων ὁ Παῦλος ἀμφότερα, τότε φησὶν

5. προκαλούμενος a. 18. οὗ ὧν Cat. Harl. 21. σώζειν a. 23. λέγῃ γραφὴ hoc ordine a. Cat. Harl. [γραφὴ λέγῃ = λέγῃ γραφὴ Cat. Harl.] 28. ἢ om. a. habet Cat. Harl.

Gal. iv. 14. ἀπεστάλθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, ὅτε καὶ γέγονεν ἐ
γυναικὸς καὶ ὑπὸ νόμον ὡς ἄνθρωπος μεθ' ἡμῶν, καίτ
νομοθέτης ὢν καὶ Κύριος. εἰ δὲ νοοῖτο γεγονὼς ἐν τ
δούλου μορφῇ ὁ Υἱὸς, εἶτα ἀποστέλλεσθαι λέγοιτο παρ
τοῦ Πατρὸς, οὐδὲν ὅλως ὑπομένει τὸ βλάβος, εἰς τ
εἶναι καὶ ὁμοούσιος αὐτῷ καὶ ἰσοκλεὴς καὶ κατ' οὐδ
b ὅλως μειονεκτούμενος. αἱ γάρ τοι λέξεις αἱ παρ' ἡμῶν
ἐπὶ Θεοῦ προφέροιντο, τὴν ἀκριβῆ παραιτοῦνται βάσανο
χρὴ δὲ αὐτὰς οὐχ οὕτω νοεῖν κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν συνήθει
λέγω, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῇ πρέποι τῇ θείᾳ καὶ ὑπερτάτῃ φύσε
τί γὰρ, εἰ μὴ ἔχοι φωνὰς ἡ ἀνθρώπου γλῶττα δυναμέν
ἀρκέσαι τῇ θείᾳ δόξῃ πρὸς ἐξήγησιν; ἔστι τοίνυν ἄτοπ
διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης γλώττης ἀσθένειαν καὶ τὴν ἐν λέξ
c πτωχείαν, τῆς ἀνωτάτω πασῶν δόξης ἀδικεῖσθαι τὴν ὑπε
Prov. xxv. 2. οχήν. μέμνησο τοῦ Σολομῶντος λέγοντος "Δόξα Κυρί
"κρύπτει λόγον." περιεργαζόμενοι γὰρ ἀκριβῶς τὴν τ
Es. xl. 12. Κυρίου δόξαν, ἐοίκαμεν τοῖς ἐθέλουσι σπιθαμῇ μετρῆσαι τ
οὐρανόν. οὐκοῦν ὅταν ἀνθρωπίνως τι λέγηται περὶ Θεο
νοείσθω θεοπρεπῶς. ἐπεὶ τί ποιήσεις ὅταν ἀκούσῃς ψά
Ps. lxxix. 2, 3. λοντος τοῦ Δαυείδ "Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφ
"νηθι, ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσ
"ἡμᾶς;" πῶς γὰρ κάθηται τὸ ἀσώματον; ποῦ δὲ ὄντα τ
d τῶν ὅλων Θεὸν πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι παρακαλεῖ, τὸν λέγον
Hier. xxiii. 24. διὰ τῶν προφητῶν "Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐ
"πληρῶ, λέγει Κύριος;" ποῦ τοίνυν ἂν ἔλθοι πρὸς ἡμᾶς
πάντα πληρῶν; πάλιν γέγραπται, ὅτι πύργον οὐρανομή
Gen. xi. 5, 7. κατεσκεύαζόν τινες "Καὶ κατέβη Κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν
"τὸν πύργον· καὶ εἶπε Κύριος Δεῦτε καὶ καταβάντες συ
"χέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας ἐκεῖ." ποῦ κατέβη Κύριος;

Partim (i. e. 3–7; p. 259, 17–27; p. 257, 28, 29) citabantur in cap. iii. 17. a [
(a fol. 127). 3. τῇ] + τοῦ a (bis). 5. εἰς τὸ εἶναι καὶ] εἴς γε τὸ εἶναι (s
citans) a. 8. ἐπὶ Θεοῦ προφέροιντο a. Cat. Harl. περὶ (err.) Θεοῦ προσφέρο
(σ suprascripto manu ut vid. recentiori in Cat. Harl.) Aub. 10. θείᾳ] +
11. ἔχοι a. ἔχει Cat. Harl. Ed. 17. θέλουσι a.k. 18. ἀνθρωπίνων (
Aub. 20. τοῦ om. a. habet k. 22. τὸν omisit Aub. 25. ἔ
a.k. ἔλθῃ Cat. Harl. Ed. 29. ἐκεῖ τὰς γλώσσας inverso ordine a.k.

τίνα τρόπον ἡ ἁγία Τριὰς ἑαυτὴν εἰς κάθοδον παροτρύνει;
τί δὲ εἰπέ μοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πέμπειν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ e
τὸν Παράκλητον ἐπηγγέλλετο; ποῦ γὰρ ἢ πόθεν πέμπεται
τὸ πάντα πληροῦν; "Πνεῦμα γὰρ Κυρίου πεπλήρωκε τὴν Sap. i. 7.
"οἰκουμένην," καθὰ γέγραπται.

Οὐκοῦν αἱ λέξεις αἱ καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς σημαί-
νουσιν, εἰ ἐπὶ Θεοῦ λέγοιντο. βούλει τι νοῆσαι τῶν οὕτω
δυσχερῶν; εἶτά σοι πρὸς κατάληψιν ὁ νοῦς ἀσθενεῖ, καὶ
τοῦτο παθὼν, αἰσθάνῃ; μὴ χαλεπήνῃς ἄνθρωπε, ὁμολόγει
τῆς σαυτοῦ φύσεως τὴν ἀσθένειαν, μέμνησο τοῦ λέγοντος a 671 A.
"Ἰσχυρότερά σου μὴ ζήτει·" ὅταν εἰς τὸν τοῦ ἡλίου κύκλον Sir. iii. 21.
τὸν τοῦ σώματος ὀφθαλμὸν ἀνατείνῃς, εὐθὺς ἀποστρέφεις,
τῇ τοῦ φωτὸς προσβολῇ νικώμενος. ἴσθι δὴ οὖν ὅτι καὶ ἡ
θεία φύσις φῶς ἀπρόσιτον οἰκεῖ· ἀπρόσιτον δὲ ταῖς τῶν 1 Tim. vi. 16.
περιεργαζομένων διανοίαις. χρὴ τοίνυν ὅταν καὶ ἀνθρωπίναις
φωναῖς λαλῆται τὰ περὶ Θεοῦ, μηδὲν λογίζεσθαι ταπεινὸν,
ἀλλ' ἐν τῇ πτωχείᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς λέξεων, τὸν τῆς θείας
δόξης κατοπτρίζεσθαι πλοῦτον. τί γὰρ εἰ ἀποστέλλεται
παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός; ἆρα διὰ τοῦτο ἐλάττων ἔσται; b
οὐκοῦν ὅταν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ σώματος τὸ ἐξ αὐτοῦ πέμπηται
φῶς, ἑτεροφυές ἐστι παρ' αὐτὸ, καὶ ἐν ἐλάττοσι παρ' αὐτοῦ;
καίτοι πῶς τοῦτο καὶ μόνον ἐννοῆσαι οὐκ ἀμαθές; φῶς οὖν
ὑπάρχων τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, πέμπεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἡλίου
τυχὸν αὐγὴν ἀπαστράψαντος· ὃ δὴ καὶ γενέσθαι παρεκάλει
λέγων ὁ Δαυεὶδ "Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν Ps. xlii. 3.
"ἀλήθειάν σου." καὶ εἰ δόξα ἐστὶ τῷ Πατρὶ τὸ φῶς ἔχειν,
πῶς ἔλαττον φῂς αὐτοῦ τὸ ἐν ᾧ δοξάζεται; καὶ αὐτὸς δὲ ὁ c
Υἱὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει Ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλε.
τὸ δέ Ἡγίασεν ἡ γραφὴ κατὰ πολλοὺς δέχεται τρόπους.

2. καὶ om. a. habet k. Σωτὴρ a.k. πατὴρ Cat. Harl. Ed. Statim ἐξ οὐρανοῦ πέμπειν (ἡμῖν omittens) a. 10. σαυτοῦ a.k. αὐτοῦ Cat. Harl. Ed. 13. ἴσθι] ἰστέον (err.) Aub. 15. ὅταν καὶ habent k. Cat. Harl. κἂν a. 19. ἐλάττων ἔσται] ἐστὶν ἐν ἐλάττοσιν (supra citans) a. 20. ὅτε—πέμπεται (supra citans) a. 21. παρ' alt. om. a (bis). k. 22. καὶ μόνον ἐννοῆσαι] κἂν γοῦν ἐννοῆσαι μόνον (supra citans) a. 26. τοῦ πατρὸς (hic) a. ἔχειν] + καὶ ἀπαυγάζειν ἀφ' ἑαυτοῦ (supra citans) a. 27. φῂς] φησὶν (err.) Aub. ἐστι pro φῂς (supra citans) a.

Cf. supra 354 b, 452 b. Exod. xiii. 2. λέγεται μὲν γὰρ ἁγιάζεσθαι τὸ ἀνατιθέμενον τῷ Θεῷ. κ
γοῦν ἔφη πρὸς Μωυσέα "Ἁγίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον.
ἁγιάζεται δὲ πάλιν τὸ προχειρισθὲν παρὰ Θεοῦ πρὸς
πρᾶξαί τι τῶν κατὰ γνώμην αὐτοῦ· οὕτω γὰρ περί τε τ
Κύρου καὶ τῶν Μήδων φησὶν, ὅτε τῆς Βαβυλωνίων αὐτο
Es. xiii. 3. d καταστρατεύειν ἤθελε "Γίγαντες ἔρχονται πληρῶσαι τ
"θυμόν μου χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες· ἡγιασμένοι εἰ
"καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς." ἁγιάζεται δὲ πάλιν τὸ ἐν μεθέξ
γεγονὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. οὐκοῦν ἡγιάσθαι φησ
ἑαυτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὡς προχειρισθέντα πα
αὐτοῦ πρὸς κατόρθωσιν τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, καὶ κατὰ τ
τῶν ἀντικειμένων καταλύσεως· ἢ καὶ ἔτι, καθὸ ἐπέμφθη
τὸ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας σφαγῆναι· καὶ γὰρ ἅγ
καλοῦνται καὶ τὰ ἀφοριζόμενα εἰς θυσίαν Θεῷ. ἡγιάσθαι
e φαμεν αὐτὸν καὶ μεθ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως ὅτε γέγονε σάρ
ἡγιάσθη γὰρ αὐτοῦ ἡ σὰρξ, δεξαμένη τὸν ἑνωθέντα αὐ
Λόγον, μὴ οὖσα φύσει ἁγία· δι' ὧν δὲ τοῦτο γίνεται, ἁγι
ζεται παρὰ τοῦ Πατρός· μία γὰρ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἡ Θεότης.

673 A. b

37 38 Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ
ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσα
ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ καὶ ἐ
ἐν αὐτῷ.

Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἐπειδὴ τὸ εἰπεῖν τινα Πατ
τὸν Θεὸν εὐχερές· τὸ μέν τοι δεῖξαι δι' ἔργων τοῦ

4. γὰρ om. a.k. 12. ἢ om. a.k. 14. καὶ om. a.k. Θεῷ εἰς θυ inverso ordine a.k. 16. ἡ σὰρξ αὐτοῦ inverso ordine a.k. 19. ἡ om habet k. Post Θεότης, editores pergebant πλὴν—ἀΐδιον (Thes. 107 e) ἑαυτὸν ἀντιδιαστέλλει τοῖς κατὰ θέσιν θεοῖς, ὡς αὐτὸς δηλονότι κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ἐκείνοις ἐν χάριτος μέρει προστέθειται· διὸ περὶ μὲν αὐτοῦ λέγεται—ἀξίωμα (T 113 fin.) καὶ πάλιν τίς ἐν νεφέλαις—τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ (Thes. 189 b c). περ —ἀληθινοῦ (paucis omissis Thes. 114 a b) λόγον δὲ ἀποκαλεῖ τὸν υἱὸν ὁ Ἰωά ταύτην αὐτῷ κυριώτατα ἀνατιθεὶς τὴν ἐπωνυμίαν καὶ τῆς οὐσίας μάλιστα ση τικήν. εἰ δὲ—λόγος (Thes. 186). 20–23. Ver. 38 exhibui ex k. favente a τὰ ἑξῆς Ed. 24. Ὃ] + δὲ a.k. 25. δι' ἔργων δεῖξαι inverso ordine a.k.

δυσχερὲς καὶ ἀδύνατον τῇ κτίσει· δι᾽ ὧν κατορθῶ, φησὶ, θεοπρεπῶς, ἴσος φαίνομαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· καὶ οὐδεμία ὑμῖν ἀπολογία ἀπιστοῦσι, τῇ πείρᾳ μαθοῦσιν, ὅτι ἴσος εἰμὶ τῷ Πατρὶ, δι᾽ ὧν ποιῶ θεοπρεπῶν ἔργων, εἰ καὶ διὰ τὴν c
σάρκα ἔδοξά τις εἶναι παρ᾽ ὑμῖν, ὡς εἷς τῶν πολλῶν. ἐντεῦθεν δυνατὸν ἐννοεῖν ὅτι "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Infra xiv. 10.
"Πατὴρ ἐν ἐμοί." ἡ γὰρ τῆς οὐσίας ταυτότης τὸν Πατέρα ἐν Υἱῷ καὶ τὸν Υἱὸν ἐν Πατρὶ εἶναι καὶ ὁρᾶσθαι ποιεῖ. καὶ γὰρ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἡ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν οὐσία γινώσκεται ἐν τῷ παρ᾽ αὐτοῦ τεχθέντι, καὶ ἐν τῷ τεκόντι πάλιν ἡ τοῦ τεχθέντος. εἷς γὰρ ἐν πᾶσιν ὁ τῆς φύσεως ὅρος, καὶ ἓν οἱ Cf. supra 582 e, 583 a.
πάντες τῇ φύσει. ἐν δὲ τῷ διακεχωρίσθαι ἡμᾶς τοῖς σώμασιν, οὐκέτι ἓν οἱ πολλοί. ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ d
κατὰ φύσιν Θεοῦ· ἀσώματον γὰρ τὸ θεῖον, εἰ καὶ ἐν ἰδιαζούσαις ὑπάρξεσι τὴν ἁγίαν νοοῦμεν Τριάδα. Πατὴρ γάρ ἐστιν ὁ Πατήρ, καὶ οὐχ Υἱός· Υἱὸς δὲ πάλιν ὁ Υἱὸς καὶ οὐ Πατήρ· καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἰδιαζόντως τὸ Πνεῦμα, εἰ καὶ οὐκ εἰσὶν ἐν διαστάσει, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν τε καὶ ἑνότητα.

ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܕܝܢ ܡܬܝܕܥܐ. ܒܐܒܐ ܡܬܦܪܫܐ ܘܒܒܪܐ ܘܒܪܘܚܐ ܩܕܝܫܐ. ܐܠܐ ܦܪܝܫܘܬܐ ܕܟܠ ܚܕ ܡܢ ܗܠܝܢ ܐܬܝܕܥܘ. ܠܐ ܠܦܠܓܘܬܐ ܡܢܗ. ܐܠܐ ܠܟܠܗ ܡܢ ܟܠܗ ܡܫܘܕܥܐ. ܐܦ ܓܝܪ ܠܐ ܡܬܦܠܓܝܢ ܘܦܫܝܛܐ ܐܝܬܝܗܘܢ ܐܠܗܐ. ܡܬܦܪܫܝܢ ܡܢ ܓܝܪ ܒܗܘܢ ܩܢܘ̈ܡܐ.

Μιᾶς τοίνυν οὔσης θεότητος ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, τὸν Πατέρα ἐν Υἱῷ, τὸν δὲ Υἱὸν ἐν Πατρὶ λέ- e
γομεν ὁρᾶσθαι. ἀναγκαῖον δὲ κἀκεῖνο εἰδέναι, ὅτι περ οὐ τὸ βούλεσθαι ταὐτὰ τῷ Πατρὶ, οὐδὲ τὸ μίαν ἔχειν πρὸς αὐτὸν

9. ἡμῶν prius] ἡμῖν k. 10. τεκόντι—τεχθέντος] τεχθέντι—τέκοντος (sic) a. ἡ om. k. 14–17. Haec (εἶναι μὲν γὰρ ἐν ἰδιαζούσαις incipiens) citat testimoniorum collectio Syriace codd. add. 14532, fol. 112; 14533, fol. 80; 12155, fol. 25 v, vide supra p. 47. 17. τὸ Πνεῦμα] τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Syr. 18. ἀλλήλους a.k. ἄλληλα Cat. Harl. unde Ed. 20–24. Haec (e libro septimo et ad hunc locum ut videtur pertinentia) dedit collectio supradicta e codicibus 14532, fol. 115 v; 14533, fol. 81 v; 12155, fol. 27. 28. γνώμην ἔχειν πρὸς αὐτὸν inverso ordine k.

Infra xiv. 10. Supra ver. 30.

γνώμην, παρασκευάζει λέγειν τὸν Υἱόν "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ "καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί," καί "Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν·" ἀλλ' ὅτι τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γνήσιον ὑπάρχων γέννημα, φαίνει μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Πατρί. φησὶ γὰρ ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ βούλεται καὶ λαλεῖ καὶ ἰσχύει τῷ Πατρί, καὶ κατορθοῖ εὐκόλως ὃ θέλει, καὶ ἅπερ ὁ
674 A. a Πατὴρ ποιεῖ, ἵνα διὰ πάντων δεχθῇ ὁμοούσιος αὐτῷ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καρπὸς ἀληθής, καὶ οὐ μόνον ἔχων πρὸς αὐτὸν ἑνότητα σχετικὴν ἐν μόνοις ὁμοίοις θελήμασι καὶ θεσμοῖς ἀγάπης· ὃ καὶ τοῖς κτίσμασι προσεῖναι λέγομεν.

675 A. c

40 Καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν
41 Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ
ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐποίησεν
σημεῖον οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου
42 ἀληθῆ ἦν. καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἐκεῖ.

Ἐν τόπῳ πηγὰς ἔχοντι μεθορμίζεται ὁ Σωτήρ, τὰ Ἱεροσόλυμα καταλιπών, ἵνα ὡς διὰ τύπου αἰνίξηται ὡς κατα-
d λείψει μὲν τὴν Ἰουδαίαν, ἐπὶ τὴν ἐξ ἐθνῶν δὲ ἐκκλησίαν μεταβήσεται τὴν ἔχουσαν τὰς πηγὰς τοῦ βαπτίσματος ἔνθα καὶ προσέρχονται αὐτῷ πολλοὶ διαπεραιούμενοι τὸν Ἰορδάνην· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό Πέραν τοῦ Ἰορδάνου αὐλίζεσθαι τὸν Χριστόν. οἱ τοίνυν περάσαντες τὸν Ἰορδάνην διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἀποκομίζονται πρὸς Θεόν· κα

1. γνώμην] τὴν γνώμην a. 4. φαίνει] φέρει a.k. ἐν alt.] + τῷ a. τῷ non habet k. 5. καὶ primum om. a. Statim λαλεῖ et βούλεται transponit utrumque invito k. 10. λέγομεν] ἔτι καὶ ὁ υἱὸς—σφιγγόμενοι Θεότητα (The 109, 110) sequebantur in Ed. 11–15. Haec dedit k. favente a. καὶ ἀπῆλ πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 16–22. Ita Cat. Harl.. e qu Aub. et b.c.l. Cord. Cr. Diverse Niketae editio altera (a.k. Cat. Vat. Maio cit quae incipit Δι' ὧν μέντοι ἀπανίσταται τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Χριστός, [+ καὶ ἔρχεται ε τόπον ἔχοντα πηγὰς ὑδάτων a.k.] αἰνίττεται ὅτι καταλείψει μὲν τὴν [τὴν om. a.k Ἰουδαίαν, ἐπὶ δὲ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἐθνῶν μεταβήσεται, τὴν ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ τ πηγὴν τὴν ἁγίαν [τὴν ἁγίαν πηγὴν a.k.] τοῦ βαπτίσματος, τουτέστι τὸν Ἰορδάνη ὃν οἱ περάσαντες διὰ κ.τ.λ. 16. ὁ Σωτὴρ om. c.l. Cord. Cr. 18. δὲ τ ἐξ ἐθνῶν inverso ordine b.c.l. Cord. Cr. 21. Ἰορδάνην des. c. πέραν] ἐπ κεινα b.l. Cord. Cr. 22. Χριστόν desinunt b.l. Cord. 23. Θεόν· ὁ Χριστ οὐκ (263, 5) et post παγίως (263, 7) haec ὅτε δὲ μετέβη—μυστήριον transponit

γὰρ μετέβη ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη· καὶ τότε πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπίστευσαν ταῖς περὶ αὐτοῦ λεχθείσαις παρὰ τῶν ἁγίων φωναῖς. καὶ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ἐκεῖ, ὅπου αἱ τῶν ὑδάτων πηγαὶ, ὅπου τὸ ἐπὶ e Χριστῷ διδασκόμεθα μυστήριον. ὁ γὰρ Χριστὸς οὐκ ἐν τοῖς πρὸ Ἰορδάνου νάμασιν ἦν· ἀλλὰ πέραν που· καὶ ἐλθὼν ἔμεινεν, ἐν τῇ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίᾳ προσμείνας παγίως. τιμῶμεν δὲ τὸν Ἰωάννην, οὐχ ὡς ἐνεργήσαντά τι θεοπρεπὲς, ἀλλ' ὡς τἀληθῆ περὶ Χριστοῦ μαρτυρήσαντα. οὐ μόνον γὰρ Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἁγίου ὁ Χριστὸς θαυμαστότερος· οἱ μὲν γὰρ προφῆται, ὁ δὲ Θεὸς θαυματουργός. σημειωτέον δὲ ὅτι ὁδός εἰσιν οἱ Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν a 676 A. λόγοι, εἰς τὸ πιστεῦσαι Χριστῷ.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας Κεφ. ια΄.
καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα 2
τὸν Κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν
αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.

Ἐπίτηδες δὲ μέμνηται τῶν ὀνομάτων τῶν γυναικῶν ὁ Εὐαγγελιστὴς, δεικνὺς ὅτι ἐπίσημοι ἦσαν ὡς θεοσεβεῖς. διὸ καὶ ἠγάπα αὐτὰς ὁ Κύριος. πολλῶν δὲ γεγονότων ὡς Infra ver. 5. εἰκὸς εἰς τὸν Κύριον ὑπὸ τῆς Μαρίας, τοῦ μύρου μέμνηται οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι τοσαύτην εἶχε δίψαν ἡ b Μαρία περὶ τὸν Χριστὸν, ὅτι ἐξέμαξε τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς ἰδίαις θριξὶ, ζητοῦσα τὴν ἐκ τῆς ἁγίας σαρκὸς πνευματικὴν εὐλογίαν προσηλῶσαι πρὸς ἑαυτὴν γνησιέστερον· καὶ γὰρ

1. τῶν om. k. ἔθνη] + ὁ χριστός k. Statim καὶ om. a. 6. πρὸ Ἰορδάνου a.k. πρὸς Ἰορδάνην Cat. Harl. Ed. 7. μείνας a.k. 8–13. Haec τιμῶμεν κ.τ.λ. quae exhibent a.k. Cat. Harl. retinui, S. Cyrilli tamen esse vix credens. 9. τἀληθῆ Cat. Harl. τὰ ἀληθῆ k. ἀληθῆ Ed.

Horum de Lazaro quae sequuntur partim exhibet et Macarius Chrysocephalus Philadelphiae metropolita, (aevi incerti, forte xiv.) in D. Lucae Evangelium cap. 16, quod est ultimum. Contuli igitur paginas has cum codice Barocciano 211 in Bibl. Bodleiana (sec. xv. exeuntis), quem m. signavi.

14–17. ἀπὸ Βηθανίας—ἠσθένει dedit k. favente a. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 19. καὶ pro ὡς m. 23. ὅτι] + καὶ m. ταῖς θριξὶν αὐτῆς m. 24. ἐκ om. a.k. 25. εὐλογίαν πνευματικὴν inv. ord. a.k.m. Statim προσηλῶσαι a.k.m. ἀναμάξασθαι Cat.

πολλαχοῦ φαίνεται θερμότερον τῷ Χριστῷ προσεδρεύουσα καὶ ἀπερισπάστως, τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπισπωμένη οἰκειότητα.

3 Ἀπέστειλαν οὖν πρὸς αὐτὸν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ λέγουσαι Κύριε, ἰδοὺ ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.

Ἀποστέλλουσιν αἱ γυναῖκες πρὸς τὸν Κύριον ἀεὶ μὲν θέλουσαι αὐτὸν ἔχειν πλησίον ἑαυτῶν, τότε δὲ εὐπροσώπως τοῦτο διὰ τὸν ἀῤῥωστοῦντα ποιοῦσαι. ἐπίστευον γὰρ, ὡς εἰ
c *φανείη μόνον ὁ Χριστὸς, ἀπηλλάττετο τῆς νόσου ὁ κείμενος. ὑπομιμνήσκουσι δὲ τῆς ἀγάπης ἧς εἶχε πρὸς τὸν νοσοῦντα, ἕλκοντες αὐτὸν μάλιστα διὰ τούτου ἐκεῖ· ᾔδεισαν γὰρ ὅτι ἐφρόντιζε τούτου· καὶ ἠδύνατο μὲν καὶ ἀπὼν ὡς Θεὸς καὶ τὰ πάντα περιέπων, θεραπεῦσαι αὐτόν· ὅμως ἐνόμιζον ὅτι εἰ παραγένοιτο, καὶ χεῖρα ὀρέξει καὶ ἐγερεῖ· οὔπω τὸ τέλειον τῆς πίστεως οὐδ᾽ αὗται ἔχουσαι· διὰ τοῦτο καὶ δυσφοροῦσιν, ὡς εἰκὸς, οἰόμεναι μηδὲ ἀῤῥωστῆσαι ὅλως τὸν Λάζαρον, εἰ μὴ ἠμέλησεν αὐτοῦ ὁ Χριστός· πάντα γὰρ, φασὶν, ἐχόντων τὰ ἀγαθὰ τῶν ἀγαπωμένων παρὰ Θεοῦ, διὰ ποίαν αἰτίαν*
d *αὐτὸς ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ; ἢ καὶ τοῦτο τάχα φασί Μεγάλη τῆς νόσου ἡ θρασύτης, ὅτι κατετόλμησεν ἐπιθέσθαι τοῖς ὑπὸ Θεοῦ ἀγαπωμένοις. ἴσως δὲ καὶ τοιοῦτόν τι δοκοῦσι λέγειν Ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾷς καὶ θεραπεύεις, πολλῷ μᾶλλον χρεωστεῖς εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε τοῦτο ἐνδείξασθαι. δυνάσαι γὰρ ἐν μόνῳ τῷ θέλειν πάντα ποιῆσαι*

Harl. Ed. Post h. v. *πρὸς ἑαυτὴν—ἀπερισπάστως* m. *θερμοτέρα δὲ ἡ Μαρία, δι τοῦ προσεδρεύειν ἀπερισπάστως* (*ἀπερισπάστως προσεδρεύειν* k.) *τῷ Χριστῷ* a.k. Cat. Harl. Ed. 3, 4. Haec dederunt k. favente a. 5. *Ἀποστέλλουσι—Κύριον*] *Ἀποστέλλουσιν οὖν πρὸς Κύριον αἱ τοῦ Λαζάρου ἀδελφαὶ* m. *πρὸς τὸν Κύριον αἱ γυναῖκες* inverso ordine a.k. 6. *θέλουσαι ἔχειν πλησίον ἑαυτὸν* m. 7. *τοῦτο* post *ἀρρωστοῦντα* transponit m. 8. *ἀπηλλάττετο* a.k.m. *ἀπαλλαγε* Cat. Harl. Ed. 10. *ἕλκοντες* a.k.m. *ἕλκουσαι* Cat. Harl. Ed. *μάλιστ* assumptum ex m. 11. *δύναται* m. 13, 14. *παραγένοιτο καὶ χεῖρα ὀρέξ* [*χεῖραν ὀρέξει* (sic) Cod.]—*δυσφοροῦσιν* m. *παρῆν, χεῖρα ἂν ὀρέξας, ἤγειρεν αὐτό δυσφοροῦσι δὲ* Nik. Ed. Statim *ὡς εἰκὸς* om. m. 15. *οἰόμεναι*] *οἴομαι* Aub. 16. *φησὶν* a.k.m. 17. *Θεῷ* m. 18. *αὐτὸς* om. a.m. habe k. Cat. Harl. *τάχα* assumptum ex m. *φασὶ* habent k.m. *ἡ τῆς νόσου* inverso ordine m. 20. *ἴσως* m. *τάχα* Nik. Ed. 21. *καὶ* prius om. *πολὺ* a.k. *πολλῷ* habent m. Cat. Harl.

πίστεως οὖν ὁ λόγος μεστὸς καὶ τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος ἀπόδειξις.

e

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἡ ἀσθένεια αὕτη οὐκ ἔστι πρὸς 4
θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς.

Λέγει μέν τοι ταῦτα ὁ Κύριος, οὐχ ἵνα ἀπελθόντες οἱ ἄνθρωποι ἀπαγγείλωσι ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ Λαζάρου, ἀλλ' ὡς Θεὸς προλέγων τὸ ἐσόμενον, ὅτι πρὸς δόξαν Θεοῦ ἑώρα τὸ τοῦ πράγματος ἀποτέλεσμα, οὐ διὰ τοῦτο συμβάσης τῆς νόσου, ἵνα δοξασθῇ· εὔηθες γὰρ τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλ' ἐπείπερ συνέβη καὶ εἰς θαυμαστὸν ἑώρα τέλος. ἑαυτὸν δέ φησι τὸν φύσει Θεὸν, αὐτοῦ γὰρ εἰς δόξαν γέγονε τὸ γεγονός. εἰπὼν a 677 A.
γὰρ ὅτι ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ γέγονεν ἡ ἀσθένεια, ἐπήγαγεν Ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ, περὶ ἑαυτοῦ λέγων.

Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν εἶπε μὴ εἶναι πρὸς θάνατον τὴν τοῦ Λαζάρου ἀρρωστίαν, συμβέβηκε δὲ ὁ θάνατος, οὐδὲν θαυμαστόν. πρὸς γὰρ τὸ πέρας ὁρῶντες τοῦ πράγματος, καὶ ὅτι ἔμελλε μετ' ὀλίγον ἀναστῆναι· οὐχὶ τί συμβέβηκεν ἐν τῷ μεταξὺ σκοποῦμεν, ἀλλ' εἰς ποῖον ἀπέβη τὸ πέρας. ἔκρινε γὰρ ὁ b
Κύριος ἀσθενοῦντα δεῖξαι τὸν θάνατον, καὶ τὸ συμβὰν εἰς δόξαν Θεοῦ δεῖξαι, τουτέστιν ἑαυτοῦ.

3. Ἀκούσας δὲ—αὕτη a.k. Αὕτη ἡ ἀσθένεια Ed. 4, 5. ἀλλ' ὑπὲρ—δι' αὐτῆς k. favente a. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 6. τοι] τι m. 7. ἀπαγγέλωσι m. 13. γὰρ] οὖν a.k. δὲ m. 16. συνέβη m. 19. ἀνέβη Aub. Statim τὸ om. a.k.m. 21. ποιῆται pro δεῖξαι m. Sequitur in Ed. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὰ ἑξῆς. Καταλέξας δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τὴν τῶν γυναικῶν ἀρετὴν, εἰκότως αὐτὰς ἀγαπᾶσθαι παρὰ τοῦ σωτῆρος ἔφη [ἔφησε a.k.]· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ νόσος καὶ θάνατος συνέβη τῷ ἐκ Θεοῦ ἠγαπημένῳ. κοινὰ γὰρ [+ πᾶσι a.k.] τὰ ἐξ ἀσθενείας φυσικῆς συμβαίνοντα πάθη, εἰ καὶ ἰδικὴ χάρις τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν δίδοται, τὸ μὴ βαρέως φέρειν τὰ λυπηρὰ, quae ἀρχιέρει tribuit Mac. Chrys. Quis sit hic ἀρχιέρευς saepe a Mac. citatus, nescio.

6 Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας.

Καὶ ἀνεβάλετο τὴν ἄφιξιν, ἵνα μὴ νοσοῦντα αὐτὸν θεραπεύσῃ, ἀλλὰ τελευτήσαντα ἀναστήσῃ· ὅπερ ἐστὶ μείζονος δυνάμεως, ἵνα καὶ μειζόνως δοξάσηται.

e

7 Μετὰ δὲ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Ἄγωμεν εἰς τὴν
8 Ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε οἱ Ἰουδαῖοι λιθάσαι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;

Εἰπὼν δὲ ὁ Κύριος τό Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν, δοκεῖ ὑπεμφαίνειν, ὅτι εἰ καὶ ἀνάξιοί εἰσιν ἐκεῖνοι εὐεργεσίας, ἀλλὰ καιροῦ καλοῦντος τοῦ ἐμποιοῦντος αὐτοῖς ὠφέλειαν, ἀπέλθωμεν πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ μαθηταὶ δοκοῦσι διὰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτὸν κωλύειν αὐτὸν, πλὴν ὡς ἄνθρωποι οἴονται ὅτι καὶ ἄκων ἐκινδύνευε τοῖς Ἰουδαίοις περιτυχών.

678 A. a *διὸ καὶ ἀναμιμνήσκουσιν αὐτὸν τῆς Ἰουδαίων κατὰ αὐτοῦ μανίας, μονονουχὶ λέγοντες Τί πάλιν ζητεῖς μετὰ τῶν ἀπειθῶν γενέσθαι καὶ ἀχαρίστων τῶν μὴ λόγοις μηδὲ ἔργοις μαλασσομένων; οἳ καὶ ἔτι φονῶσι κατὰ σοῦ, καὶ ζέοντα τὸν θυμὸν ἔχουσιν. ἤγουν τοῦτό φασιν, ἢ τοῦτο σημαίνει ὁ*

1. *ὡς οὖν—μὲν* assumptum ex a.k. 3. *Καὶ* assumptum ex a.k.m. 4. *τελευτήσαντα*] + *αὐτὸν* m. 5. *καὶ* om. Aub. *δοξάσηται* a.k.m. *δοξασθήσεται* Cat. Harl. Aub. Hic desinit schol. in a.k.m. Quae sequebantur in Ed., nempe *εἰκότως* [*δ'* om. Aub.] *ἄν τις εἴποι τὴν Μαρίαν σύμβολον εἶναι τῶν ἀπὸ ἐθνῶν, τὴν δὲ Μάρθαν τῶν ἐκ περιτομῆς, τὸν δὲ ἐκ νεκρῶν ἀνιστάμενον ἀδελφὸν αὐτῶν, τὸν διά τινα ἁμαρτήματα εἰς ᾅδου καταβεβηκότα, κατὰ τό "Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην." καὶ οὐκ ἀπιθάνως διὰ τὴν ἐν τῷ Μωυσέως νόμῳ πολιτείαν φησὶ εἰρῆσθαι τῇ Μάρθᾳ "Μάρθα Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δέ ἐστι χρεία, ἤτοι ὀλίγων·" εἰς σωτηρίαν γάρ, οὐ τῶν πολλῶν ἐντολῶν χρεία κατὰ τὸ τοῦ νόμου γράμμα* [*πρόσταγμα* Aub.] *ἀλλ' ὀλίγων τῶν περὶ ἀγάπης νενομοθετημένων, ἐν οἷς κρεμᾶται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται,* plane non sunt D. Cyrilli, et in Ca[t.] Corderiana (p. 278) c. Origeni tribuuntur, cujus commentaria super haec verb[a] desiderantur. 6. *Μετὰ—αὐτοῦ* assumptum ex a.k. 7, 8. Ver. 8. ass. e[x] k., favente a. 9. *δὲ* m. *μέντοι* Nik. Ed. *Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν* n[ ] *πάλιν ἄγωμεν* Nik. Ed. 11. *λαλοῦντος* (sic) m. 13. *ἄνθρωποι* k.m[.] *ἄνθρωπον* Cat. Harl. Ed. 14. *ἐκινδύνευε* k.m. *ἐκινδύνευσε* a. *κινδυνεύσει* Ca[t.] Harl. Ed. 15. *κατ'* m. 17. *μήτε λόγοις διδασκαλίας μήτ' ἔργοις θαυμα[]τουργίας* m. 18. *οἳ*] *οἱ* Aub. *ἀλλ' ἔτι φωνώντων* (sic) *καὶ κατὰ σοῦ τ[ὸν] θύμον ἐχόντων* m. 19. *ἤγουν* m. *ἢ οὖν* Ed. *ἢ—ἄγει*] *ἢ ὅτι εἰς προφα[νῆ] κίνδυνον ἄγει αὐτοὺς θέλουσι δηλοῦν* m.

λόγος αὐτῶν· ὅτι εἰς προφανῆ κίνδυνον αὐτοὺς ἄγει. ὅμως ὑπακούουσι τῷ διδασκάλῳ, ὡς εἰδότι τὸ βέλτιον.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς Οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσι τῆς ἡμέρας; ἐὰν 9
οὖν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς
τοῦ κόσμου τούτου βλέπῃ· ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, 10
προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.

b

Τάχα δὲ τῇ τῆς ἡμέρας ἀεικινήτῳ φορᾷ παρεικάζει τὴν εὐπάροιστον καὶ φιλόκαινον τῶν ἀνθρώπων διάνοιαν, τὴν μὴ ἱσταμένην ἐπὶ μιᾶς δοκήσεως, ἀλλὰ μεταπηδῶσαν ἀπὸ ἑτέρας γνώμης εἰς ἄλλην, ὡς καὶ ἡ ἡμέρα ἀπὸ ὥρας ἄλλης εἰς ἄλλην μεταβαίνει. νοήσεις δὲ καὶ οὕτως τό Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; τουτέστιν Ἡμέρα, φησὶν, εἰμὶ καὶ φῶς. ὥσπερ οὖν οὐκ ἔνι καταλῆξαι τῆς ἡμέρας τὸ φῶς, μὴ οὐχὶ τὸν τεταγμένον ἀποπληρῶσαν καιρόν· οὕτως οὐκ ἔστι c *τῶν ἐνδεχομένων, τὸν παρ' ἐμοῦ συστέλλεσθαι φωτισμὸν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, μὴ εἰς τὸ πρέπον τῆς φιλανθρωπίας προελθούσης μέτρον. ἡμέραν δὲ λέγει τὸν τῆς παρουσίας καιρόν· νύκτα δὲ, τὸν πρὸ ταύτης· ὡς καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος "Ἡμᾶς δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος "ἡμᾶς, ἕως ἡμέρα ἐστί." τοῦτο οὖν ἐνταῦθά φησιν ὅτι οὐκ ἔστι νῦν καιρὸς ἀποσχίσαι ἐμαυτὸν τῶν Ἰουδαίων, κἂν*

Supra ix. 4.

1. *ἄγει αὐτοὺς* inverso ordine a.k. 2. *διδάσκοντι* m. *τὸ* om. m. 3. *Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς* assumpta ex a.k. 3–6. *ἐὰν οὖν—ἐν αὐτῷ* assumptum ex k. favente a. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 7. Incipiunt *Τῇ τῆς* b. [c. sine nomine] l. Cord. Cr. *τὴν εὐπάροιστον τῶν ἀνθρώπων παρεικάζει* [*ἀπεικάζει* b.l. Cr.] *διάνοιαν καὶ* [*καὶ* om. b.] *φιλόκαινόν* [*φιλόκαλόν* (sic) Cr.] *πως ὑπάρχουσαν εἰς βουλὰς καὶ προαίρεσιν* [*προαιρέσεις* b.] *ταῖς ὥραις παραπλησίως* [*παραπλησίαν* l.] *ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν ἢ καὶ τοῦτο οὐχὶ* (11) b.c.l. Cord. Cr. 8. *φιλόκενον* k. 10. *ὡς καὶ*] *ὥσπερ* m. *ἄλλης ὥρας* inverso ordine k.m. *ἑτέρας ὥρας* a. 12. *εἰσιν*] + *αἱ* Cat. Harl. suprascr. unde Aub. repugnantibus a.b.c.k.l.m. Cord. Cr. *φησὶν* assumptum ex c.l. Cord. Cr. *φημὶ* b. 13. *ἔνι καταλῆξαι* b.l. *ἐγκαταλῆξαι* [*ἠγκαταλῆξαι* Cord.] c. Cord. Cr. *ἂν καταλήξῃ* a.k.m. *ἂν καταλήξειε* Cat. Harl. Aub. 14. *οὐχὶ—τῶν ἐν-* om. c. *οὐκ—ἐνδεχομένων*] *οὐκ ἂν ἐκ τῶν λεγομένων* b.l. Cr. 16. *μὴ* om. c.l. Cr. *καὶ μὴ* m. 17. *προσελθούσης* c. *ἐκτείνεσθαι* m. *δὲ*] *γὰρ* b. Cord. *τῆς*] + *αὐτοῦ* m. 18. *ἢ* pro *ὡς* k. Statim *καὶ* om. b.c.l. Cord. Cr. *λέγει* c. *ὁ Κύριος* assumptum ex b.c.l. Cord. Cr. Statim *Ἡμᾶς* c. ut supra ad loc. *ἐμὲ* b.l. Cord. Cr. Neutrum habent Nik. m. 20. *ἡμᾶς* c. *με* Ed. Statim *καὶ* add. c. *ἡμέρα*] + *φησιν* b.c.l. Cord. Cr. *ἐστι* des. b.c.l. Cord. Cr. *οὖν* om. m.

ἀνόσιοι ὦσιν, ἀλλὰ πάντα ποιεῖν τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν. οὐ γὰρ δεῖ αὐτοὺς νῦν κολάζεσθαι, ἀποχωρούσης ἀπ' αὐτῶν
d *τῆς θείας χάριτος ἡλίου δίκην. ἀλλ' ὥσπερ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας οὐκ ἐκλείπει εἰ μὴ πληρωθῇ τὸ δωδεκάωρον, οὕτως οὐδὲ ὁ παρ' ἐμοῦ συστέλλεται φωτισμὸς πρὸ καιροῦ, ἀλλὰ μέχρι τοῦ σταυρωθῆναι μένω μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐνιεὶς αὐτοῖς ὡς φῶς τῆς θεογνωσίας τὴν σύνεσιν. ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαῖοι ἐν σκοτίᾳ ὄντες ἀπιστίας, προσκόπτουσιν ἐπ' ἐμοὶ ὡς λίθῳ, δεῖ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτοὺς καὶ φωτίσαι αὐτούς, ἵνα παύσωνται τῆς θεομάχου μανίας.*

679 A. a

11 Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.

Ἀξιόλογος πρόφασις ἕλκει με εἰς Ἱερουσαλήμ· τὸ γάρ Ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, τοῦτο σημαίνει· καὶ ἐὰν παρί-
b *δωμεν τοῦτον, ἀφιλοικτίρμονος λαμβάνομεν δόξαν. διὸ δυσωπεῖσθαι χρὴ ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ καὶ δραμεῖν ἐπὶ τὴν τοῦ φίλου σωτηρίαν, ὑπερορῶντας τῶν Ἰουδαίων τὰς ἐπιβουλάς. δεικνὺς δὲ ἑαυτοῦ τὴν θεοπρεπῆ δύναμιν, ὕπνον καλεῖ τῆς*

1. ἀλλὰ] + *προσήκει* m. 2. *νῦν* om. m. 6. *μένω* a.k.m. *μένῶ* ('e correctione) Cat. Harl. *μενῶ* Aub. 7. *ἐν*] + *τῇ* m. Statim *σκοτίᾳ* a.k. *σκοτείᾳ* m. *σκότει* Cat. Harl. Aub. Statim *τῆς ἀπιστίας διάγουσι προσκόπτουσι* m. 8. *δεῖ*] + *δὲ* m. 10. *μανίας*] *γνώμης καὶ μανίας* m. Haec quae sequebantur in Ed., *ἀρχιέρει* tribuit m.: *ἢ* [+ *καὶ* a.m.] *οὕτως. ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ ἐκώλυον τὸν Χριστὸν συνελθεῖν τοῖς Ἰουδαίοις οὐ δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δῆθεν φειδὼ* [*φειδώμενος* (sic) m.], *παραθαῤῥύνει* [*παραθαρσύνει* a.k.m.] *αὐτοὺς διὰ τῆς παραβολῆς, ὅτι οὐδέποτε πείσεταί τι τῶν ἀβουλήτων. εἰ γὰρ ὁ ἐ ἡμέρᾳ περιπατῶν, οὐ προσκόπτει, πῶς ὁ πᾶσι τὸ φῶς ἐνιείς, ὑπομένοι* [*ὑπομείνοι* a *ὑπομείνῃ* m.] *τι τῶν λυπηρῶν, ἄκων; ἢ πῶς ὁ πᾶσιν ἀποκαλύπτων τοὺς κεκρυμμένους τῶν πονηρῶν βόθρους, ὀλισθήσει* [*ὀλισθήσειεν* m.] *ἐν αὐτοῖς μὴ εἰδώς; ἢ οὐ περ ἑαυτοῦ* [*αὐτοῦ* m.] *τοῦτο λέγει, ἀλλὰ* [Ab *ἀλλὰ* ad *ἀλλὰ* transilit m.] *περὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι οὐδὲν πείσονται δεινὸν συνόντες τῷ πάντα φωτίζοντι, καὶ οὐ μόνον εἰδότι, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἀποκαλύπτοντι τὰς κεκρυμμένας βουλὰς τῶν πονηρῶν· δι προλέγων αὐτοῖς ἐν τισὶ τὰ ἐσόμενα καὶ* [*καὶ* om. m.] *καταφωτίζων αὐτούς, οὐ ἐᾷ περιπίπτειν σκανδάλοις ἐν τοῖς συμβησομένοις.* 11. *ταῦτα εἶπε—λέγει αὐτοῖ* assumptum ex a.k. 12. *ἀλλὰ—αὐτόν* assumptum ex k. favente a 13. *Ἀξιόλογος δὲ ἡ πρόφασις, τὸ γάρ ὁ* m. 14. *παρίδωμεν*] *περιίδωμεν* Aub 15. *δόξας* Aub. 17. *Θεοῦ* pro *φίλου* (sic) m. *παρορῶντας* a., sed *ὑπερορῶντας* habet k. *ὑπερορῶνται* (sic) m. *Ἰουδαίων τὰς ἐπιβουλάς* a.k.m. *Ἰουδαϊκῶν ἐπιβουλῶν* Cat. Harl. Ed. 18. *ἑαυτοῦ* a.k.m. *αὐτοῦ* Cat. Harl. Ed. Incipiunt *Ὕπνον γὰρ ὀνομάζει τῆς* b.c.l. Cord. Cr.

ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον καὶ σφόδρα εἰκότως· θάνατον γὰρ οὐκ ἠξίωσεν εἰπεῖν ὁ κτίσας ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ σωτηρίους Sap. i. 14. *ἀναδείξας τὰς γενέσεις τοῦ κόσμου. πλὴν ἔστι καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος· ὕπνος γὰρ ὄντως παρὰ Θεῷ καὶ ἕτερον οὐδὲν ὁ* c *πρόσκαιρος ἡμῶν τοῦ σώματος θάνατος, ψιλῷ καὶ μόνῳ καταργούμενος νεύματι τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, τουτέστι Χριστοῦ. ὅρα δὲ ὅτι οὐκ εἶπε Λάζαρος ἀπέθανε καὶ πορεύομαι ἀναστῆσαι αὐτὸν, ἀλλά φησι Κεκοίμηται, τὸ κομπαστικὸν φεύγων, πρὸς ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ ὠφέλειαν· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἀμυδρὰν μετ' ἐπικρύψεως ἠφίει φωνὴν, ὡς μηδ' αὐτοὺς συνιέναι τοὺς μαθητὰς τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἔφη Πορεύομαι ζωώσων ἢ ἀναστήσων αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἀλλ'* d *ἐξυπνίσων· ὅπερ ἦν ἀργὸν τέως εἰς ὑποψίαν.*

Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. 12
εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ 13
ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.

Ἐκεῖνοι δὲ μὴ νοήσαντες τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ᾠήθησαν τὸν Ἰησοῦν λέγειν περὶ κοιμήσεως ὕπνου, ὃς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς ἀῤῥώστοις συμβαίνων, ἀνάπαυσιν ποιεῖ· διό φασιν Οὐκ ἀξιόλογος ἡ ἄφιξις τοῦ ἄφυπνον ποιῆσαι τὸν Λάζαρον· οὐ γὰρ ἐπωφελὲς τὸ ἐξυπνίσαι ἄῤῥωστον. ταῦτα δὲ ἔλεγον, ἐγκόψαι αὐτὸν βουλόμενοι τῆς ὁδοῦ, λέγοντες ὅτι οὐκ ἄξιον ἐν μέσῳ e

1. *τοῦ* om. c. Cord. Cr. sed habet l. *καὶ σφόδρα εἰκότως* [*εἰκότος* (sic) c.] assumptum ex b.c.l. Cord. Cr. 2. *ἐπ' ἀφθαρσίᾳ* a. *ἐπὶ ἀφθαρσίαν* m. *εἰς ἀφθαρσίαν* b.c.l. Cord. Cr. 3. *τὰ πάντα* pro *τὸν ἄνθρωπον* b.c.l. Cord. Cr. Statim *θάνατον γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησε* add. m., qui paullo post *καὶ σωτηρίους—κόσμου* omittit. 4. *πλὴν ἔστι*] *ἔστι γὰρ* b.c.l. Cr. *ἔστιν οὖν* Cord. 5. *οὐδὲν ἕτερον* inverso ordine l. 8. *Χριστοῦ* des. b.c.k.l. Cord. Cr. Praemittit *τοῦ* b. Post scholia alia, incipit *ἐνταῦθα μέντοι καὶ δι' ἑτέραν αἰτίαν οὐκ εἶπε* m. 9. *κεκοίμηται φησὶ* a. *φησι* om. m. Statim *ἡ δέ ἐστιν ἵνα τὸ κομπαστικὸν φύγῃ* m. 11. *μετ'*] *μετὰ* Aub. 15. *εἶπον—Κύριε* assumptum ex a.k. 16, 17. Ver. 13 addidi e k., favente a. 19. *λέγειν* post *ὕπνου* transponit m. *τὸ* om. m. 20. *ἀρρωστοῦσι* m. 21. *ἄφιξις*] + *οὐδὲ λυσιτελὲς οὐδ' ἀναγκαῖον* m. *οὐ γὰρ* m. *οὐδὲ* Nik. Ed. 22. *ταῦτα δὲ*] *καὶ ταῦτα* m. *ἐγκόψαι* k.m. *ἐκκόψαι* Cat. Harl. Ed. 23. *λέγοντες* om. k.m.

γενέσθαι τῶν φονευτῶν, διὰ τὸ ποιῆσαι πρᾶγμα οὐκ ἐπωφελές.

14 15 Τότε εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.

Μὴ νοησάντων οὖν τῶν μαθητῶν, ὅτι τὸν θάνατον ὕπνον ὠνόμασε, λευκότερον ἐνέφηνεν εἰπὼν, ὅτι ἀπέθανε. φησὶ δὲ ἑαυτὸν χαίρειν, οὐ διὰ φιλοδοξίαν, ὅτι ἔμελλε ποιῆσαι τὸ θαῦμα, ἀλλ' ὅτι τοῦτο πρόφασις ἔμελλε γίνεσθαι τοῖς
680 A. a *μαθηταῖς εἰς πίστιν. τὸ δὲ εἰπεῖν Ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, τοῦτο δηλοῖ. εἰ ἤμην ἐκεῖ, οὐκ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν, ἠλέησα γὰρ ἂν αὐτὸν καὶ ὀλίγον κάμνοντα· νῦν δὲ ἀπόντος ἐμοῦ συνέβη ὁ θάνατος, ἵνα ἀναστήσας αὐτὸν, μεγάλην ὑμῖν ἐμποιήσω τὴν ὠφέλειαν διὰ τῆς εἰς ἐμὲ πίστεως. ταῦτα δὲ λέγει ὁ Χριστὸς, οὐχ ὡς τότε μόνον δυνάμενος τὰ θεοπρεπῆ ποιεῖν ὅταν παρῇ· ἀλλ' ἐπείπερ εἰ παρῆν, οὐκ ἂν παρεῖδε τὸν φίλον ἕως θανάτου καταβιβασθέντα. τὸ δέ Ἄγωμεν πρὸς*
b *αὐτὸν, ὡς πρὸς ζῶντά φησι· ζῶσι γὰρ αὐτῷ ὡς Θεῷ οἱ νεκροὶ, ὡς μέλλοντες ζήσειν.*

16 Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς αὐτοῦ Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ὁ τοῦ Θωμᾶ λόγος ἔχει μὲν προθυμίαν· ἔχει δὲ καὶ δειλίαν, καὶ γέγονε μὲν ἐκ φιλοθέου φρονήματος, κατακε-κέρασται δὲ τῇ ὀλιγοπιστίᾳ. ἀπολειφθῆναι γὰρ οὐκ ἀνε

3. *Τότε—παρρησίᾳ* assumptum ex a.k. 3–5. Ver. 15 addidi e k., favente *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 8. *τὸ* om. m. 10. *ὅτι* om. m. 11. *δῆλον* 1 12. *ἂν* assumptum ex a.k.m. 13. *ἀναστήσω* m. 14. *ἀναστάσεως* p *εἰς ἐμὲ πίστεως* m. 16. *ὅτε* a.m. *ὅταν* habent k. Cat. Harl. *καὶ παρ σωματικῶς* pro *παρῇ* m. 17. *καταβιβασθέντα* hic des. m., Andreae Creten ex sermone in Lazarum quadriduanum (ut in operibus p. 61) scholion exhibe cui sub fine subjecit *τὸ δὲ Ἄγωμεν πρὸς αὐτὸν—ζήσειν*; quae tamen in sermo supradicto non reperio. Cf. in Cramero p. 316, verba simillima quaedam A monio tributa. 20. *ὁ λεγόμενος—αὐτοῦ* assumptum ex a.k. *ὁ* ante *Θωμ* praemisit Ed. Scholion hoc quod sequitur non exhibet m. 22. Ὁ] Pr mittunt *ἀλλὰ γὰρ* a.k. 23. *κεκέρασται* a.k.

χεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀναπείθει τοῦτο ποιεῖν· ὅμως οἴεται ὅτι καὶ παθεῖν ἔμελλον ὑπὸ Ἰουδαίων, καὶ οὐ θέλοντος c αὐτοῦ, διὰ τὸ φονικὸν τῶν Ἰουδαίων, οὐ σκοπῶν τὴν τοῦ σώζοντος δύναμιν, ὅπερ ἔδει μᾶλλον. ἐποίει δὲ αὐτοὺς δειλοὺς ὁ Χριστὸς, ὑπὲρ μέτρον ἀνεξικακῶν ἐν οἷς ἔπασχεν ὑπὸ Ἰουδαίων. λέγει οὖν μὴ χρῆναι χωρίζεσθαι τοῦ διδασκάλου, εἰ καὶ ἀναμφίβολος πρόκειται κίνδυνος· ὡς ὑπομειδιῶν δὲ τρόπον τινὰ ὁ Θωμᾶς ἔλεγε τό Ἄγωμεν, τουτέστιν Ἀποθάνωμεν. ἢ οὕτω φησί Πάντως μὲν ἐὰν ἀπέλθωμεν, ἀποθνήσκομεν, ὅμως μὴ παραιτησώμεθα τὸ παθεῖν, οὐ γὰρ δεῖ τοσοῦτον φιλοψυχεῖν· εἰ γὰρ ἐγείρει τὸν νεκρὸν, περιττὸς ὁ φόβος, ἔχομεν γὰρ τὸν δυνάμενον ἀνα- d στῆσαι μετὰ τὸ πεσεῖν.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἤδη 17
ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν 18
Ἱεροσολύμων ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν 19
Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαρίαν, ἵνα
παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ διάστημα λέγει τῶν ἡμερῶν τῶν μετὰ τὸν θάνατον Λαζάρου, ἵνα ἐπὶ πλέον θαυμασθῇ τὸ θαῦμα, καὶ μήτις εἴπῃ τυχὸν, ὅτι μετὰ μίαν ἡμέραν ἐληλύθει, καὶ οὐκ ἦν τεθνεὼς, ἀλλὰ ἀῤῥωστοῦντα αὐτὸν ἤγειρε. λέγει δὲ e ὅτι πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ Βηθανίᾳ Ἰουδαῖοι· καίτοι χωρίου οὐκ ὄντος πολυανθρώπου· ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ παραγενόμενοι· οὐ γὰρ ἦν πολὺ τὸ τῆς ὁδοῦ διάστημα τὸ κωλύον τοὺς ἐνδιαθέτους φίλους συνεῖναι ταῖς περὶ τὴν Μάρθαν, ἤτοι

1. ποιεῖν τοῦτο inverso ordine a.k. 2. καὶ alt. assumptum ex a.k. 9. μὲν om. Aub. 11. θανεῖν pro παθεῖν a. γὰρ alt. a.k. et Cat. Harl. supraser. δὲ Cat. Harl. Aub. ἐγείρῃ k. 14–18. Ver. 17 et 19 addidi e k., favente a. 16. ἀπὸ] ὡς ἀπὸ k. 19. τῶν alt. om. m. 20. θάνατον] + τοῦ k.m. πλεῖον a.k.m. θαῦμα] σημεῖον a. 21. εἴποι k.m. ἐληλύθη (sic) m. 22. τεθνηκὼς m. ἀλλ' k.m. δὲ] + καὶ m. 23. τῇ om. m. καίτοι] + τοῦ a.k.m. 24–26. ἐκ—Μάρθαν] καὶ παραδηλοῖ ὅτι ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ παρεγένοντο διὰ τὸ μὴ πολὺ τὸ τῆς ὁδοῦ διάστημα τυγχάνειν m. 26. ταῖς] τοῖς a. τὴν om. k. ἤτοι] καίτοι k.

ἐπείπερ ἐξάκουστον γέγονε τὸ θαῦμα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ παρὰ πᾶσι καὶ ἐν τῇ περιχώρῳ, τίθησι τὴν αἰτίαν, ὅτι πολλῶν ὄντων ἐκεῖ, εἰκότως ἁπανταχόσε διεδόθη ὁ λόγος·
681 A. a *τῶν μὲν θαυμαζόντων, τῶν δὲ διὰ φθόνον λαλούντων τὸ γεγονὸς, πρὸς τὸ διαβολὴν ποιῆσαι τῷ θαύματι διὰ ψευδοκατηγορίας.*

20 Ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.

Τάχα δὲ θερμοτέρα μὲν ἡ Μάρθα πρὸς τὸ ποιῆσαι τὰ δέοντα· διὸ καὶ πρώτη ὑπήντησε· συνετωτέρα δὲ ἡ Μαρία·
b *διὸ ὡς αἰσθητικωτέραν ἔχουσα ψυχὴν, ἔμεινεν οἴκοι, τὰς ἐκ τῶν παραμυθουμένων δεχομένη θεραπείας, ἡ δὲ Μάρθα ὡς ἁπλουστέρα ἔδραμε, μεθύουσα μὲν τῷ πάθει, φέρουσα δ' ὅμως νεανικώτερον.*

21 Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν
22 ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου· καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ
23 τὸν Θεὸν, δώσει σοι ὁ Θεός. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἀναστή-
24 σεται ὁ ἀδελφός σου. ἀπεκρίθη αὐτῷ ἡ Μάρθα Οἶδα ὅτι
ἀναστήσεται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Ὃ λέγει ἡ Μάρθα, τοιοῦτόν ἐστιν Οὐ διὰ τοῦτο, φησὶν, ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου, ὅτι ὑπόκειται ἡ ἀνθρώπου φύσις
c *τῷ θανάτῳ, ἀλλ' ὅτι σὺ οὐ παρῆς, ὁ τὸν θάνατον νικῆσαι δυνάμενος διὰ τοῦ προστάγματος. ὑπὸ δὲ τῆς λύπης ἔξω τοῦ προσήκοντος πλανωμένη, ἐνόμιζε μηκέτι δύνασθαί τι ποιῆσαι τὸν Κύριον· ὡς παραδραμόντος τοῦ καιροῦ· κ*

1. *ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ τίθησι* m. 4. *δὲ*] + *καὶ* 1 5. *διὰ ψευδοκατηγορίας*] *καὶ ψευδῆ κατηγορίαν* m. 7. *ὅτι*] + *ὁ* k. 11. *δι* + *καὶ* m. *οἴκοι*] *ἐν τῷ οἴκῳ* m. *ἐκ* om. m. 12. *Μάρθα δὲ* inverso ordine 1 14. *νεανικώτερον* a.k.m. *νεανικῶς* Ed. 15. *Εἶπεν—Ἰησοῦν* exhibent a. 16–19. Ver. 22–24 addidi e k., favente a. 19. *ἀναστήσεται*] non addit *ἐν ἀναστάσει* k. cf. in comm. 682 init. 20. Ὃ] + *δὲ* a.k. 22. *δυνάμενος νικῆσαι* inverso ordine a.k. 23. *τοῦ* om. a.k.

ᾤετο αὐτὸν παραγεγονέναι, οὐκ ἐπὶ τῷ ἀναστῆσαι Λάζαρον, ἀλλ' ἵνα παραμυθήσηται αὐτάς. ἠρέμα γὰρ αὐτῷ καὶ ὑπομέμφεται βραδύναντι, καὶ μὴ εὐθὺς ἐλθόντι ὅταν ἠδύνατο βοηθεῖν, ὅτε ἀπέστειλαν λέγουσαι "Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς "ἀσθενεῖ." Supra ver. 3. τὸ δὲ λέγειν Ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν δώσει σοι, d ὑπερυθριώσης ἐστὶ φανερῶς αἰτῆσαι ὃ βούλεται· ὅμως σφάλλεται περὶ τὴν ἀλήθειαν, οὐχ ὡς Θεῷ διαλεγομένη, ἀλλ' ὡς ἑνὶ τῶν ἁγίων, διὰ τὴν ὁρωμένην σάρκα οἰομένη ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ ὡς ἅγιος, λαμβάνει ἀπὸ Θεοῦ, οὐ μὴν εἰδυῖα ὅτι φύσει Θεὸς ὢν καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἄμαχον ἔχει τὴν ἐπὶ πᾶσιν ἰσχύν. εἰ ᾔδει γὰρ ὅτι Θεὸς ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν ὅτι Εἰ ἦς ὧδε· ὁ γὰρ Θεὸς πανταχοῦ ἐστιν. ὁ μέντοι Κύριος διὰ τὸ ἀφιλόκομπον, οὐκ εἶπεν Ἐγερῶ τὸν ἀδελφόν e σου, ἀλλά Ἀναστήσεται, μονονουχὶ ἠρέμα αὐτὴν ἐλέγχων καὶ λέγων Ἀνίσταται μὲν καθὼς βούλει, πλὴν οὐχ ὡς σὺ νομίζεις. εἰ γὰρ οἴει δι' εὐχῆς καὶ αἰτήσεως τοῦτο ἀνύεσθαι, σὺ ποίει τὸ τῆς εὐχῆς, μὴ μὴν ἐμοὶ ἐπίταττε τῷ θαυματουργῷ, ὃς δύναμαι τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ ἀναστῆσαι τὸν νεκρόν. ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ, καὶ αἰδουμένη μὲν εἰπεῖν ὅτι νῦν αὐτὸν ἀνάστησον, τρόπον δέ τινα παροξύνουσα αὐτὸν εἰς τὸ ποιῆσαι νῦν τὸ ἔργον, δοκεῖ πως ἀδημονεῖν περὶ τὴν βραδύ- a 682 A. τητα τοῦ χρόνου, λέγουσα Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ πρόωρον ἰδεῖν ἐπιθυμῶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀνάστασιν. ἤτοι τοῦ Κυρίου εἰπόντος τό Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου, μονονουχὶ συναινεῖ τῷ δόγματι τούτῳ ἡ γυνὴ λέγουσα Οἶδα τοῦτο· πιστεύω γὰρ ὅτι ἀνίστανται οἱ νεκροὶ καθὼς σὺ ἐδίδαξας· "Ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ ἐξελεύσονται, οἱ τὰ "ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα Supra v. 28, 29.

2. παραμυθήσεται Cat. Harl. 3. ὅταν] ὅτε k. 4. ἴδε om. a.k. 5. δῴη a.k. 9. αἰτήσηται a. μὴν] μὲν Aub. Statim εἰδέναι Cat. Harl. emendavit ut adnotat ipse Aub. et ita a.k. 12. ὅτι om. a.k. 13. εἶπεν] + ἐγὼ k. 17. μὴν om. a. habet k. 22. Inc. Ἡ δὲ, οἶδα φησὶν ὅτι m. 23. ἀνάστασιν· συναινεῖ γὰρ τῷ δόγματι τῆς ἀναστάσεως ἡ (25) m. 26. Haec ἀνίστανται—Ὅτι assumpta ex a.k. ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καθὼς ἐδίδαξας ὅτι m.

“πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.” ὁμοίως δὲ καὶ
Es. xxvi. 19. Ἡσαΐας ἐν Πνεύματι εἶπεν “Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, κα
b “ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις.” οὐ γὰρ ἀπιστῶ τ
τῆς ἀναστάσεως λόγῳ, ὡς οἱ Σαδδουκαῖοι.

25 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.
26 πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται, καὶ πᾶς ὁ ζῶν κα
πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύει
27 τοῦτο; λέγει αὐτῷ Ναὶ Κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ
Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.

Καρπὸς γεμὴν καὶ τιμὴ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως,
αἰώνιος ζωὴ, καὶ οὐκ ἄλλως προσγίνεται τοῦτο τῇ το
ἀνθρώπου ψυχῇ. εἰ γὰρ διὰ Χριστὸν πάντες ἀνιστάμεθο
ἀλλὰ ζωὴ αὕτη ἐστὶν ἀληθὴς, τὸ ἀτελευτήτως ἐν μακαριό
c τητι ζῆν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει θανάτου, τὸ εἰς κόλασι
ἀναβιῶναι μόνον. εἰ οὖν ὁρᾷ τις καὶ τοὺς ἁγίους θνήσκοντα
τοὺς λαβόντας ὑποσχέσεις ζωῆς, οὐδὲν τοῦτο, μόνον γὰ
ὅσον εἰς τὸ συμβῆναι γίνεται. καιρῷ δὲ τῷ πρέποντι τετή
ρηται ἡ τῆς χάριτος ἀνάδειξις, οὐ κατὰ μέρος ἰσχύουσ
ἀλλ' ἐν πᾶσι διηνεκῶς καὶ τοῖς ἤδη προαποθανοῦσιν ἁγίοι
πρὸς ὀλίγον γευσαμένοις τοῦ θανάτου, ἕως τῆς κοινῆς ἀνα
στάσεως. τότε γὰρ κοινῇ πάντες τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύ
σουσιν. εἰπὼν δὲ ὁ Σωτὴρ ὅτι Ἐὰν ἀποθάνῃ ζήσεται, οὐ
d ἀνεῖλεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τὸν θάνατον· ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτὸ
δίδωσι κατὰ τῶν πιστῶν ἰσχύειν, ὅσον εἰς τὸ συμβῆνι
μόνον, καιρῷ γὰρ τῷ πρέποντι τετήρηκε τὴν τῆς ἀναστά
σεως χάριν. φησὶ γοῦν, ὅτι οὐκ ἄμοιρος ἔσται τοῦ τ
σαρκὸς θανάτου διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ εἰς ἐμ

1. πράξαντες om. a.k. habent m. Cat. Harl. κρίσεως] pergit καὶ οὐκ ἀπιστ (3) m. ὁ om. a. 2. καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις om. a. 5–9. ὁ πιστεύων—ἐρχόμενος addidi e k. favente a. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 12. Χριστ (err.) Aub. emendavit Migne. 13. ἀληθῶς a.k. 16. ὑποσχέσεις] τ ὑποσχέσεις k. τὴν ὑπόσχεσιν a. Statim τῆς addunt a.k. 21. κοινῇ a.k. κοιν Cat. Harl. Ed. ἀπολαύσομεν a.k. 23. ἐν omisit Aub. αὐτῶν Cat. Harl.

πιστεύων, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἐκ τούτου πείσεται δεινὸν, Θεοῦ δυναμένου ζωοποιεῖν εὐκόλως ὃν ἂν ἐθέλῃ· ὁ γὰρ εἰς αὐτὸν πιστεύσας, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀτελεύτητον ἔχει ζωὴν ἐν μακαριότητι καὶ ὁλοκλήρῳ ἀφθαρσίᾳ. διὸ μήτις γελάτω τῶν ἀπίστων· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Χριστός Ἀπάρτι θάνατον οὐ e μὴ ἴδῃ, ἀλλὰ ἀπολελυμένως εἰπών Θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα, περὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἶπεν, εἰς ἐκεῖνον τηρήσας τὸ πέρας τῆς ὑποσχέσεως. εἰπὼν δὲ τῇ Μάρθᾳ Πιστεύεις, ὡς μητέρα καὶ πρόξενον τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν· ἡ δὲ ἑτοίμως συνέθετο καὶ ἀκριβῶς ὁμολογεῖ, οὐχ ἁπλῶς πιστεύουσα ὅτι Χριστός ἐστι καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· χριστὸς γὰρ δύναται εἶναι καὶ προφήτης, διὰ τὸ a 683 A. κεχρίσθαι, ὁ αὐτὸς καὶ υἱὸς νοεῖσθαι δύναται· ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἄρθρου εἰποῦσα Ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν ἕνα καὶ ἐξαίρετον καὶ ἀληθῶς Υἱὸν ὡμολόγησεν. εἰς τὸν Υἱὸν οὖν ἡ πίστις, οὐκ εἰς ποίημα.

2. ὃν] ὅνπερ a. θέλῃ a.k. 3. ἕξει a.k. 5. ἀπάρτι] ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἀπάρτι a.k. 6. μὴ prius] μὴν Aub. 8. Inc. Εἰπὼν δὲ ὁ Κύριος τῇ m. 9. τῆς prius om. a.m. 11. ὁμολόγησεν m. 12. τοῦ om. a.k.m. 15. ἀληθῆ m. Υἱὸν prius] Θεὸν m. 16. εἰς] + τὸ m. ποίημα] Sequebantur εἰ γὰρ ποίημα—ὁ Παῦλός φησιν (e Thes. 328 b). In haec verba scholion (primum hoc ex octo novemve e Catena eadem sub nomine S. Cyrilli) exhibet e Catena Vaticana (Reg. Svec. Cod. 9. fol. 123 v.) Mai (Bibl. Nova iii. 135.) unde Migne. Cui autem Catenae non facilius (ut mihi videtur) fides habenda: nonnunquam vero ea quae exhibet D. Cyrillum auctorem minime habent. Quapropter ea quae dedit scholia codex ille, ad calcem solum exhibeo. Scholii hujus primi haec sunt verba: Τάχα δὲ οἱ πολλοὶ τῶν πιστευόντων, καὶ μὴ ἄτρεπτον καὶ βέβαιον ἔχοντες τὴν πίστιν, τοιοῦτοί εἰσιν ὥστ' ἂν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν ὅτι πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπιδέχονται τὸ ἀποθνήσκειν καὶ ἀποθάνοιέν ποτε· ἀποθανόντες δὲ, οὐ μένουσιν ἐν θανάτῳ, ἀλλὰ ζήσονται. εἰ δέ τις ἤδη τὸ ἄτρεπτον καὶ βέβαιον ἀνειληφὼς, μετὰ ταύτης τῆς ἕξεως πιστεύοι, οὗτος ἂν εἴη ὁ ζῶν καὶ πιστεύων καὶ μὴ ἀποθανούμενος εἰς τὸν αἰῶνα· οἷος ἦν ὁ μακάριος Παῦλος λέγων "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;" καὶ τὰ ἑξῆς.

Πιστεύεις τούτῳ;

Προεξηγησάμενος τοῦ κατὰ αὐτὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν,
καὶ δείξας ἐναργῶς ὅτι ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ Θεὸς ἀλη-
c θινὸς, ἀπαιτεῖ τὴν ἐπὶ τῇ πίστει συναίνεσιν, τύπον ταῖς
ἐκκλησίαις τὸν ἐπὶ τούτῳ θείς. χρὴ γὰρ οὐ διάκενον ἡμᾶς
εἰς ἀέρα ῥιπτοῦντας φωνὴν, τὸ σεπτὸν ὁμολογεῖν μυστήριον,
ἀλλ' ἐν καρδίᾳ καὶ νῷ τὴν πίστιν ῥιζώσαντας, καρπὸν τοῦ
πράγματος ποιεῖσθαι τὴν ὁμολογίαν· χρὴ δὲ πιστεύειν ἐνδοι-
ασμοῦ τινος δίχα καὶ διψυχίας. ὑβριστὴς γὰρ ὁ δίψυχος
S. Jac. i. 8. καὶ χωλεύων περὶ τὴν πίστιν· διὰ τοῦτο καὶ "ἀκατάστατος
"ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ." εἰδέναι γεμὴν ἀναγκαῖον, ὅτι
d Θεῷ τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ποιούμεθα, κἂν δι' ἀνθρώ-
πων ἐρωτώμενοι, τῶν ἱερᾶσθαι λαχόντων φημὶ, τό Πιστεύω
λέγομεν ἐν τῇ παραλήψει τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. πάνδεινον
οὖν ἄρα τὸ διαψεύσασθαι καὶ παρολισθῆσαι πρὸς ἀπιστίαν
ἵνα μὴ καὶ δικαστὴν καὶ μάρτυρα ἀπονοίας ἔχωμεν αὐτὸν
Hier. xxxvi. 23. τὸν πάντων Δεσπότην λέγοντα "Καὶ ἐγὼ μάρτυς, φησὶ
"Κύριος." ἐπιτηρητέον δὲ ὅτι Λαζάρου κειμένου καὶ τεθνη-
κότος, ὑπὲρ αὐτοῦ τρόπον τινὰ τὸ γύναιον ἐξαιτεῖται τὴν ἐπὶ
e τῇ πίστει συναίνεσιν· ἵνα πάλιν ὁ τύπος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
ἰσχύσῃ· ὅτε γὰρ ἀρτιγενὲς προσάγεται βρέφος, ἢ τῆς κατη-
χήσεως τὸ χρίσμα λαβεῖν, ἤτοι τὸ τῆς τελειώσεως ἐπὶ τῷ
ἁγίῳ βαπτίσματι, ὁ προσάγων ὑπὲρ αὐτοῦ τό Ἀμὴν ἀνα-
φωνεῖ. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐσχάτῃ νόσῳ κατειλημμένων, μελλόν-
των τε διὰ τοῦτο βαπτίζεσθαι, καὶ ἀποτάττονταί τινες καὶ
συντάττονται, τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἐξ ἀγάπης κιχρῶντες

2—p. 277, 4. Hoc scholion exhibent Cat. Harl. c. Cord., Niketae autem ἐ-
δοσις alia (cujus a.k. exemplaria) omittit. 2. καθ' ἑαυτῶν (sic) c. Cord.
3. δείξας] διδάξας c. Cord. 4. συναίνεσιν c. Cord. σύνεσιν Cat. Harl. F
5. τιθεὶς c. Cord. 8. ποιῆσθαι (sic) c. χρὴ δὲ c. Cord. καὶ Cat. Harl. F
11. γεμὴν] σε μὴν Codicem non semper facile legendum vix legens Aubert
12. τὴν om. Aub. 13. φημὶ c. Cord. φαμὲν Cat. Harl. Ed. 14. λέγομ
assumptum ex c. Cord. 16. αὐτὸν ἔχωμεν inverso ordine c. Co
18. καὶ assumptum ex c. Cord. 19. ἐξαιτεῖ c. Cord. 20. συναίνεσιν
Cord. σύνεσιν Cat. Harl. Aub. 21. ἢ assumptum ex c. Cord. 24. νόσ
κατηλημμένων c. 25. τε om. c. Cord.

φωνὴν τοῖς νόσῳ πεπεδημένοις· ὅπερ ἐστι κατιδεῖν γεγονὸς a 684 A. ἐπί τε Λαζάρου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ. σοφῶς δὲ ἡ Μάρθα καὶ οἰκονομικῶς προκατασπείρει τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν, ἵνα τὸν ἐξ αὐτῆς θερίσῃ καρπόν.

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν 28
αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.
ἐκείνη δὲ ὡς ἤκουσεν, ἐγέρθη καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν. 29

Ἀπῆλθε καλέσουσα τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς πρὸς τὸ καὶ αὐτὴν κοινωνῆσαι τῆς ἐπὶ τῷ προσδοκωμένῳ πράγματι εὐθυμίας, συναπολῃψομένην ἀναστάντα παρ' ἐλπίδα πᾶσαν τὸν τεθνηκότα. b ἣν γὰρ ἀκούσασα "Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου." Supra ver. 23. λάθρα δὲ τὴν τοῦ Σωτῆρος παρουσίαν τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς εὐηγγελίσατο, διὰ τὸ παρακαθέζεσθαι τῶν Ἰουδαίων τινὰς τῶν φθονούντων θαυματουργοῦντι τῷ Χριστῷ.

Καὶ οὐχ εὑρήσομεν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε Κάλει μοι τὴν ἀδελφήν σου· ἀλλ' ἡ Μάρθα τὴν τοῦ πράγματος ἀπαραίτητον χρείαν καὶ τὸ τῆς παρουσίας χρεωστούμενον, ἀντὶ κελεύσεως καὶ φωνῆς δεξαμένη, τοῦτό φησιν. ἡ δὲ ἑτοίμως ἔδραμε πρὸς αὐτὸν, καὶ ὑπαντᾶν ἐθέλει. c πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλε τοῦτο ποιεῖν ἡ σφόδρα λυπουμένη ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, καὶ θερμὸν ἔχουσα φρόνημα εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην εἰς αὐτὸν πολλήν;

1. ἐξ ἀγάπης iterum pro νόσῳ c. Cord. γεγονὸς κατιδεῖν inverso ordine c. κατιδεῖν om. Cord. 2. αὐτοῦ om. c. Cord. 5. Καὶ om. a.k. 6, 7. λάθρα —πρὸς αὐτὸν addidi e k. favente a. 8. Inc. Ταῦτα δὲ εἰποῦσα ἡ Μάρθα καὶ Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν καὶ Θεοῦ Υἱὸν Μονογενῆ ὁμολογήσασα, ἀπῆλθε m. αὐτῆς om. a.k.m. τὸ Cat. Harl. 9. ἐπὶ τῶν προσδοκωμένων πραγμάτων ἐπιθυμίας m. 10. ἀναστάντα om. a.k.m. 12. τῇ ἀδελφῇ ante τὴν transponunt a.k.m. Statim αὐτῆς om. a.k.m. 14. Χριστῷ des. m. 15. ἐν τοῖς εὐαγγελίοις om. a.k. 16. σου om. a.k. Inc. Τὴν τοῦ c.l. Cord. Cr. [sine nomine c.] 17. τῇ παρουσίᾳ c. Cord. 18. φωνῆς καὶ κελεύσεως inverso ordine k. κελεύσεως καὶ om. c.l. Cord. Cr. 19. φησὶν] πῶς γὰρ οὐκ ἔδει παρόντος [+ τοῦ l. Cr.] Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν ἰέναι προθύμως τὴν ἐπείπερ ἀπῆν οὐ μετρίως λελυπημένην (cf. infra) pergunt c.l. Cord. Inc. Ἡ δὲ φησὶν ἑτοίμως m. καὶ ὑπαντᾶν ἐθέλει om. m. 21. εἰς] πρὸς m. 22. ἀγάπην διάπειρον εἰς Χριστόν. des. m.

30 Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν τῷ
31 τόπῳ ὅπου προσυπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι
οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν,
ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολού-
θησαν αὐτῇ λέγοντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνῆμα ἵνα κλαύσῃ
ἐκεῖ.

Οἱ οὖν συνόντες Ἰουδαῖοι, οἰηθέντες αὐτὴν δεδραμηκέναι d *ἐπὶ τὸ μνημεῖον πρὸς τὸ ἑαυτὴν σπαράξαι, συνακολουθοῦσιν αὐτῇ, νεύματι Θεοῦ τοῦτο ποιοῦντες, ἵνα συνέλθωσιν ἐπὶ τῷ τὸ θαῦμα ἰδεῖν καὶ μὴ βουλόμενοι. εἰ γὰρ μὴ οἰκονομίᾳ Θεοῦ τοῦτο ἐγεγόνει, οὐκ ἂν ἐμέμνητο αὐτοῦ ὁ Εὐαγγελιστής, οὔτε τὰς ἐφ' ἑκάστῳ συμβαινούσας αἰτίας ἀπεγράφετο, εἰ μὴ πανταχοῦ τῆς ἀληθείας ἀντεποιεῖτο. εἶπεν οὖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν πολλοὶ εἰς τὸ μνημεῖον ἔδραμον, εὑρέθησάν τε καὶ γεγόνασι θεαταὶ τοῦ θαύματος, καὶ ἄλλοις ἀπήγγειλαν.*

e

32 Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσε
πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγουσα Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν
ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου.

Ἡ μέντοι Μαρία, πρόωρον γεγενῆσθαι λέγει τὸν θάνατον τῷ ἀδελφῷ διὰ τὸ ἀπεῖναι τὸν Κύριον· καὶ τότε φησὶν ἐπιδεδημηκέναι αὐτὸν τῷ οἴκῳ, ὅτε ὁ τῆς θεραπείας παρέδραμε καιρός· καὶ ἔστι μὲν καὶ ἐκ τούτου στοχάσασθαι, ὅτι ὡς Θεῷ αὐτῷ ἔλεγε τοῦτο, εἰ καὶ οὐκ ἀκριβῶς λελάληκεν· 685 A. a *οἰομένη μὴ παρεῖναι αὐτὸν εἰ καὶ ἀπῆν τῷ σώματι. ἀκριβε-*

1–6. Haec *Οὔπω—προσυπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα*, et *ἐν τῇ οἰκίᾳ—ἐξῆλθεν*, e *λέγοντες—ἐκεῖ* addidi e k. 7. *συνεληλυθότες* m. 8. *ἐπὶ—πρὸς τὸ*] *πρὸς—ἐπὶ τῷ* m. *αὐτὴν* a. 10. *ἰδεῖν τὸ θαῦμα* inverso ordine m. 12. *οὔτε τὰς*] *ὥστε* [οὐ] *τὰς* a. 14. *ἔδραμον, εὑρέθησάν τε* Cat. Harl. *εὑρέθησαν* a.k.m *ἔδραμον, οἱ εὑρέθησάν τε* Aub. 15. *θαύματος*] *πράγματος* m. 17–19. Haec *ἰδοῦσα αὐτὸν* et *λέγουσα—μου* addidi ex a.k. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 20. Inc. Ἡ *μὲν οὖν πρόωρον* m. *λέγει γεγενῆσθαι* inverso ordine a.k. *λέγει* om. m. 21. *τοῦ ἀδελφοῦ* m. 23–25. *καὶ ἔστι—σώματι* om. m. 24. *αὐτῷ* om. a. habent k. Cat. Harl.

στέρα δὲ οὖσα καὶ συνετωτέρα τῆς Μάρθας, οὐκ εἶπεν "Ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν δώσει σοι ὁ Θεός." διὸ πρὸς ταύτην οὐδὲν λαλεῖ ὁ Κύριος, πρὸς δὲ τὴν Μάρθαν μακρὸν διέτεινε τὸν λόγον. τῇ λύπῃ μέν τοι μεθύουσαν τὴν Μαρίαν οὐκ ἐλέγχει, εἰποῦσαν τό Εἰ ἦς ὧδε, τῷ πληροῦντι τὴν ἅπασαν κτίσιν· πρὸς ἡμέτερον ὑπόγραμμον καὶ τοῦτο ποιῶν, ἵνα μὴ τοὺς ἐν ἀκμῇ τῶν θρήνων ὄντας ἐλέγχωμεν· συγκαταβαίνει δὲ μᾶλλον, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπογυμνῶν, b *δακρύει δὲ καὶ συγχεῖται, ἰδὼν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας.*

Supra ver. 22.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνεληλυθότας 33
αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ
ἐτάραξεν ἑαυτὸν καὶ εἶπε Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; 34

c

Ἐπειδὴ δὲ οὐ Θεὸς κατὰ φύσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστὸς, πάσχει μετὰ τῶν ἄλλων τὸ ἀνθρώπινον· ἀρχομένης δέ πως ἐν αὐτῷ κινεῖσθαι τῆς λύπης, καὶ νευούσης ἤδη πρὸς τὸ δάκρυον τῆς ἁγίας σαρκὸς, οὐκ ἀφίησιν αὐτὴν τοῦτο παθεῖν ἐκλύτως, καθάπερ ἔθος ἡμῖν. ἐμβριμᾶται δὲ τῷ πνεύματι, τουτέστι τῇ δυνάμει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιπλήττει τρόπον τινὰ τῇ ἰδίᾳ σαρκί· ἡ δὲ, τὸ

1. *καὶ συνετωτέρα τῆς Μάρθας*] *τῆς Μάρθας καὶ συνετωτέρα αὕτη* a.k. consentit m. cum Ed. 2. *ὁ Θεὸς* om. a.m. habet k. 3. *οὐδὲ* m. 4. *τὸν* om. a.k.m. 5. *οὐκ ἐλέγχει*] *διελέγχει οὐδόλως* m. *τό* om. m. 6. *ἅπασαν τὴν* inverso ordine m. *ἡμέτερον*] *ἡμᾶς* ob marginem refectum vix legens Aub. 7. *ἐλέγχωμεν*: des. a.k. Pergebat Ed. *διὰ τοῦτο οὐδὲ διαλέγεται αὐτῇ οὐδὲ λέγει τὰ αὐτὰ ἃ καὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς εἶπε, διὰ τὸ παρεῖναι πολὺν ὄχλον, καὶ μὴ εἶναι καιρὸν τῶν τοιούτων ῥημάτων.* (cf. S. Chrys. ad loc. Hom. lxiii. p. 376 d.) Reliqua retinui quum ex eis partim exhibet et m. 8. *μᾶλλον*] Pergit m. *καὶ ἀπογυμνοῖ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ τὰ ταύτης οἰκεῖα ἐνδείκνυται. ἄκουε γὰρ τί φησιν ὁ Εὐαγγελιστής.* m. 11–13. Ὁ *οὖν—κλαίοντας* et *καὶ εἶπε Ποῦ τεθείκατε αὐτόν* addidi e k. 14—p. 280, 6. Haec *Ἐπειδὴ—φρονεῖν* citat et Cod. Bodl. Misc. 184. sec. xiii. ineuntis, in Collectione testimoniorum de duabis Naturis Jesu Christi (vide Catal. col. 738. ed. Coxe) cap. 15. fol. 90, *τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ὑπόμνημα* praefixo. Quod signavi t. Est scholion totum et in m. (lineis primis abbreviatis) Macario tributum. 14. *Θεὸς κατὰ φύσιν μόνον* hoc ordine t.c. Cord. *μόνον* ante *Θεὸς* tr. Ed. 15. *μετὰ τῶν ἄλλων* t.c. Cord. *καὶ νῦν* Ed. 16. *γὰρ* pro *δὲ* t. 17. *τὸ* om. t. *σαρκὸς*] + *αὐτοῦ* t. 18. *ἀφίησιν* t.c. Cord. *ἐφίησιν* m. Ed. *ἔθος ἡμῖν*] *ἔπος εἰπεῖν* t. 19. *ἐμβριμᾶται* c. *Ἁγίου* om. t. 20. *ἐπιπλήττει*] *καὶ ἐπιπλήττει* t.

τῆς ἑνωθείσης αὐτῇ θεότητος οὐκ ἐνεγκοῦσα κίνημα, τρέμει d τε καὶ θορύβου πλάττεται σχῆμα. τοῦτο γὰρ οἶμαι σημαίνειν τό Ἐτάραξεν ἑαυτόν· πῶς γὰρ ἂν ἑτέρως ὑπομείνῃ θόρυβον; ταραχθήσεται γεμὴν κατὰ τίνα τρόπον ἡ ἀθόλωτος ἀεὶ καὶ γαληνιῶσα φύσις; ἐπιτιμᾶται τοίνυν ἡ σὰρξ διὰ τοῦ πνεύματος, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἰδίαν διδασκομένη φρονεῖν. διὰ γάρ τοι τοῦτο γέγονεν ἐν σαρκὶ, μᾶλλον δὲ σὰρξ, ὁ πάντα ἰσχύων τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα ταῖς ἐνεργείαις τοῦ ἰδίου πνεύματος, τὰς μὲν τῆς σαρκὸς ἀσθενείας νευρώσῃ, καὶ e γεωδεστέρου φρονήματος ἀπαλλάξῃ τὴν φύσιν, ἀναμορφώσῃ δὲ ὥσπερ εἰς μόνα τὰ δοκοῦντα Θεῷ. οὐκοῦν νόσημα μὲν φύσεως ἀνθρωπίνης, τὸ τυραννεῖσθαι ταῖς λύπαις· καταργεῖται δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐν πρώτῳ Χριστῷ, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς διαβῇ.

Ἢ οὕτω νοητέον τό Ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, ἀντὶ τοῦ Κεκινημένος εἰς ἔλεον ἐκ τοῦ δακρῦσαι πολλοὺς, ἐνετείλατο τρόπον τινὰ τῷ ἰδίῳ πνεύματι καταπαλαίειν καὶ πρὸ καιροῦ τὸν θάνατον καὶ ἀναστῆσαι τὸν Λάζαρον. οὐκ ὡς ἀγνοῶν δὲ ἐρωτᾷ Ποῦ τεθείκατε αὐτόν· ὁ γὰρ ἐπ' ἀλλοδαπῆς ὢν καὶ εἰδὼς ὅτι τέθνηκε, πῶς ἠγνόησε τὸ μνῆμα; λέγει δὲ οὕτως ὡς ἀφιλόκομπος· οὐ μὴν εἶπεν Ἄγωμεν εἰς τὸ μνημεῖον, ἐγερῶ γὰρ αὐτὸν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ ἐρωτῆσαι οὕτως, ταύτην ἔχει τὴν ἔμφασιν. ὅμως καὶ τοῦτο εἰπὼν, πολλοὺς παρεσκεύασε προβαδίζειν

2. θορυβεῖται pro θορύβου πλάττεται σχῆμα t. σχῆμα] + καὶ συγχέεται. πένθος γὰρ οἶδεν ἀναρριπίζειν (cf. S. Chrys. l. c. p. 376 e) Cat. Harl. Ed. invitis a.c.k.m.t. Cord. σημαίνει pro οἶμαι σημαίνειν t. 3. ἑτέρως] ἄλλως t. ὑπομείνῃ t. Cat. Harl. Ed. ὑπομείνοι a.k.m. ὑπομεῖναι c. Cord. 4. δὲ pro γεμὴν t. κατά τινα (sed male) t.c. Cord. ἀνάδοτος pro ἀθόλωτος t. 5. φύσις] + ἄπαγε Cord. ἐπετιμᾶτο c. Cord. 9. ἁγίου pro ἰδίου m. νευρώσῃ] νεκρώσῃ male c. Cord. 11. δοκοῦντα] + τῷ a. μὲν] + τῆς c. Cord. + ἦν m. 12. πρὸς pro ταῖς c. Cord. καταργεῖται a.c.k.m. Cord. κρατεῖται Cat. Harl. Ed. 15—p. 281, 5. Haec assumpta ex a.k.m. 15–19 exhibet et Cat. Harl. praetermisit ut vid. Aub. Ἀντὶ τοῦ—Λάζαρον exhibet e Macario Mai, unde Migne. 15. Ἢ] + καὶ m. καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν om. Cat. Harl. 18. τοῦ θανάτου Mai. 19 sqq. e Macario exhibet Mai unde Migne. 19–21. S. Chrysostomo tribuit Cat. Harl. sed errore ut videtur. 20. πῶς ἂν ἠγνόησε m. Mai. 21. μνῆμα k.m. Cat. Harl. Mai. μνημεῖον a. μὴν] + δὲ m. Mai. 22—p. 281, 5. Partim et in Cat. Harl. sed anepigrapha. 22. τὰ μάλιστα τὸ ἐρωτῆσαι m. Nik. τὸ μάλιστα ἐρωτῆσαι Mai.

αὐτοῦ, ὡς ὑποδεικνύντας τὸ ζητούμενον. οἰκονομικῶς οὖν καὶ τοῦτο εἶπεν, ἕλκων διὰ τοῦ ῥήματος πολλοὺς εἰς τὸν τόπον, καὶ ἀγνοεῖν σχηματίζεται, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος πτωχείαν οὐδαμοῦ παραιτούμενος ὁ φύσει Θεὸς καὶ πάντα εἰδὼς, οὐ τὰ Hist. Sus. 42. *γεγονότα μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσόμενα, πρὶν γενέσεως αὐτῶν.* f

Καὶ τὸ ἐρωτᾶν οὖν οὐδεμίαν ἄγνοιαν φέρει τῷ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γενομένῳ, ἀλλ' ἐκ τοῦδε μᾶλλον ἴσος τῷ Πατρὶ δείκνυται· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐρωτᾷ "Ἀδὰμ, ποῦ εἶ;" καὶ οὗτος Gen. iii. 9. *ἄγνοιαν σοφίζεται καὶ πυνθάνεται Ποῦ τεθείκατε, ὥστε διὰ τῆς πεύσεως πλῆθος συναγερθῆναι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μᾶλλον μαρτυρηθῆναι τὸ παράδοξον τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ἤδη διαφθαρέντος.*

Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ 36 37 αὐτῶν εἶπον Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;

Ὁ μέντοι Εὐαγγελιστὴς βλέπων δακρύουσαν τὴν ἀδάκρυτον φύσιν, καταπλήττεται, εἰ καὶ ἴδιον ἦν τῆς σαρκὸς τὸ a 686 A. *πάθος, καὶ οὐ τῇ θεότητι πρέπον. δακρύει δὲ ὁ Κύριος,*

1. *ὑποδείκνυνται* Mai. *καὶ* om. a. 2. *πολλοὺς* om. m. 3. *πτωχείαν*] *δουλείαν καὶ πτωχείαν* m. Mai. His similia e Catena (Reg. Svec. 9. ante cit. fol. 125 v) exhibet (p. 135) Mai unde et Migne. Sunt haec: *οὐκ ἀγνοοῦντος τὸ σημεῖον τό 'Ποῦ τεθείκατε' Λάζαρον ἀλλ' ἐπειδὴ σφόδρα φίλον αὐτῷ τὸ ἀφιλόκομπον, παραιτεῖται λέγειν 'Απίωμεν εἰς τὸ μνημεῖον' ἑτέρῳ δὲ τρόπῳ τοῦτό φησι. ἄλλως τε λέγων ὁ Κύριος 'Ποῦ τεθείκατε' αὐτὸν πολλοὺς ἐποίει τοὺς συμβαδίζοντας καὶ καταμηνύειν ἐθέλοντας, μάλιστα ὅταν ὁ διερωτῶν εἶναι δοκοίη τίμιος· εἰκὸς δὲ ὅτι ἐπείπερ ἦν ἐν αὐτῷ Θεός τε καὶ ἄνθρωπος, ἀναμίσγει τῷ θεοπρεπεῖ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ἄπεισι μὲν τερατουργήσων ὡς Θεὸς, λαλεῖ δὲ ὡς ἄνθρωπος· καὶ ἅπερ οἶδεν ὡς Θεὸς ἀγνοεῖν ἔσθ' ὅτε σχηματίζεται, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος πτωχείαν οὐδαμοῦ παραιτούμενος.* 6–12. Haec exhibui ex m.: extant et in Mai p. 134 unde Migne. 8. *Ἀδὰμ ποῦ εἶ* m. *ποῦ Ἀδὰμ ἦν* Mai. 13–15. *ἔλεγον οὖν—ἀποθάνῃ*; dedi e k., favente a. *Ἐδάκρυσεν οὖν ὁ Ἰησοῦς* Ed. 16. Scholion his simile e Cat. Reg. Svec. 9. (fol. 125 v) exhibet p. 135 Mai, unde Migne. *Καταπλήττεται πάλιν ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς, δακρύουσαν βλέπων τὴν ἀδάκρυτον φύσιν· καὶ τὸ πάθος ἦν ἀνθρώπινον· ἠλέει γὰρ εἰκότως κατεφθαρμένον ὁρῶν τὸν κατ' ἰδίαν εἰκόνα, καὶ ἐπιστυγνάζει ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς. εἰ γὰρ μὴ δεδάκρυκεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἂν τὸ ἐμὸν περιεστάλει δάκρυον. ὅνπερ γὰρ τρόπον αὐτὸς ἦν ὁ Λόγος ὁ εἰπὼν 'Εγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ, συγκεχώρηκεν ἀπὸ μέρους τῆς ἰδίας σαρκὸς ἰσχῦσαι κατ' αὐτῆς τὸ πεινῆν, οὕτω κἀνταῦθα λύπης ἀνεπίδεκτος ὢν ὡς Θεὸς, ἐφῆκεν συμπαθῶς ἐπικρανθῆναι πρὸς δακρύον τῇ σαρκὶ πρὸς ὑπογραμμὸν ἡμέτερον. ὥσπερ γὰρ τὸ κλαίειν σφοδρῶς τῶν ἀτοπωτάτων εἴποι τις ἂν, οὕτω τὸ μηδ' ὅλως ἀνέχεσθαι κλαίειν, σκληρὸν καὶ ἀσυμπαθές.* 18. *πένθος* m.

Cf. Def. cap. x. contra Theod. p. 234 a.

ἑωρακὼς τὸν κατ' ἰδίαν εἰκόνα γεγονότα ἄνθρωπον κατεφθαρμένον, ἵνα τὸ ἡμῶν περιστείλῃ δάκρυον. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπέθανεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀπαλλαγῶμεν θανάτου. δακρύει δὲ μόνον, καὶ εὐθὺς ἐπέχει τὸ δάκρυον, ἵνα μὴ δόξῃ τις ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος εἶναι, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς παιδεύων μὴ ἐπὶ πολὺ ἐκλύεσθαι ἐπὶ τοῖς τεθνηκόσι. τὸ μὲν γάρ, συμπαθείας ἐχόμενον· τὸ δὲ γυναικικὸν καὶ ἄνανδρον. διὰ τοῦτο
b οὖν συνεχώρησε τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ κλαῦσαι ὀλίγον, καίπερ ὢν τῇ φύσει ἄδακρυς καὶ ἁπάσης ἀνεπίδεκτος λύπης, ὅσον εἰς ἰδίαν φύσιν. θαυμάζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ μισοῦντες, τοῦ Κυρίου τὸ δάκρυον. οἱ γὰρ εἰς ἄκρον φιλοσοφοῦντες καὶ οἱ ἐν ὑπολήψει λαμπρᾷ δυσχερέστατα δακρύουσιν, ὡς καταneανιευόμενοι πάσης συμφορᾶς. ἐνόμιζον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι διὰ τὸν θάνατον ἐδάκρυσε Λαζάρου, αὐτὸς δὲ πᾶσαν τὴν
c ἀνθρωπίνην φύσιν κατελεῶν ἐδάκρυσεν, οὐ μόνον Λάζαρον κλαίων, ἀλλὰ τὸ πᾶσι συμβεβηκὸς ἐννοῶν, ὅτι πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης γέγονεν ὑπὸ θάνατον, δικαίως τῷ τοιούτῳ ἐπιτιμίῳ ὑποπεσοῦσα. ἄλλοι δὲ ὑπὸ τοῦ φθόνου τρωθέντες, οὐδὲν ἔλεγον ἀγαθόν· οὐ γὰρ κατὰ ἀλήθειαν ᾐτιῶντο τὸν Κύριον, ὡς ἐπιτρέψαντα ἀποθανεῖν τὸν Λάζαρον· τοῦτο γὰρ ἦν πιστευόντων ὅτι ἠδύνατο τὸν θάνατον στῆσαι· ἀλλὰ μονονουχὶ τοῦτό φασιν Ποῦ ἡ ἰσχύς σου ὦ θαυματουργέ;
d ἰδοὺ γὰρ καὶ μὴ βουλομένου σου, τέθνηκεν ὁ ὑπὸ σοῦ φιλούμενος. ὅτι γὰρ ἠγάπας, δῆλον ἐξ οὗ δακρύεις. εἰ οὖν ἦν τῆς σῆς ἰσχύος τὸ τοῦ τυφλοῦ ἔργον, ἠδύνασο καὶ τὸν θάνατον

1. ἰδίαν] + αὐτοῦ m. 2. ἵνα] καὶ δακρύει ἵνα m. 4. ἵνα] ἵν' ἅμα τε m δόξῃ τις ὠμὸς] ὠμὸς δόξῃ m. 5. ἀπάνθρωπος m. ἀσυμπαθὴς Nik. Ed. pergi εἶναι ἅμα δὲ καὶ ἡμᾶς παιδεύσ' μὴ ἐπὶ πολὺ m. 6. τεθνηκόσι k.m. Cat. Harl Ed. τετελευτηκόσι a. τὸ] τοῦ Aub. 7. γυναικικὸν καὶ ἄνανδρον et συμπαθεία ἐχόμενον inter se transponunt a.k.m. 8. οὖν] γοῦν m. 9. ὅσον εἰς ἰδία φύσιν] ὡς Θεός m. 10. τοῦ] τὸ Aub. τὸν Κύριον δακρύοντα m. 11. ἄκρον ἄγαν m. 12. δυσχερέστατοι οὐ δακρύουσιν (sic) Cat. Harl. 13. οἱ om. a.k 16. πᾶσι a.k.m. πάλαι Cat. Harl. Ed. cf. supra 653 d, ubi πάλιν pro πᾶσιν e eadem Cat. Harl. emendavit Aub. 17. τοιούτῳ om. m. 19. ἀγαθόν pergit ἀλλ' ὥσπερ ἐπικερτομοῦντες μονονουχὶ (22) m. 24. ἠγάπα—δακρύει m οὗ] ὧν a.k.m. ἦν om. a.m. habet k. 25. σῆς] αὐτοῦ m. τὸ κατὰ τὸ τυφλὸν ἦν, ἠδύνατο ἂν καὶ τὸν τοῦ φίλου στῆσαι θάνατον ὡς (283, 1) m.

στῆσαι, ὅπερ ἐστὶ καὶ αὐτὸ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν. ὡς ἐπιχαίροντες οὖν ἐξ ὧν ἑώρων τρόπον τινὰ παραλυομένην τὴν αὐτοῦ δόξαν, φασὶ τοῦτο.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ 38
μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.
λέγει δὲ ὁ Ἰησοῦς Ἄρατε τὸν λίθον. 39

e

Ἐνταῦθα τὴν ἐμβρίμησιν νοοῦμεν, τὴν οἱονεὶ μετὰ κινήσεως τῆς κατ' ἐξουσίαν θέλησιν· καὶ ὅτι ἀγριώτερον τῇ λύπῃ ἐπετίμησε, καὶ τῷ δακρύῳ τῷ ἐκ τῆς λύπης ἐκχεῖσθαι μέλλοντι. ὡς γὰρ Θεὸς παιδαγωγικῶς τῇ ἀνθρωπότητι ἐπιτιμᾷ, νεανιεύεσθαι ἐπιτάττων τῶν λυπηρῶν, ἢ θεοπρεπεῖ κινήματι διορίζεται, ὅτι χρὴ ἀνατρέψαι λοιπὸν τοῦ θανάτου τὸ κράτος. καὶ τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐμφαίνει σαρκός· καὶ τὸ τοῦ σώματος κίνημα τὸ κεκρυμμένον ἐσήμαινεν ἔσωθεν. καὶ τοῦτο δηλοῖ ὧδε τό Ἐνεβριμήσατο, ἀντὶ τοῦ, διὰ (a 687 A.) σχηματισμοῦ τοῦ σώματος τὸ κεκρυμμένον ἐσήμαινε κίνημα.

Τὸν δὲ λίθον οὐκ ἀπεκύλισε δι' ἑαυτοῦ διὰ δύο ταῦτα· ἓν μὲν διδάσκων ὅτι περιττὸν τὸ ἐν τοῖς μὴ ἀναγκαίοις θαυματουργεῖν· ἕτερον δὲ, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, παραστήσονται δὲ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ πράγματος οἱ ἄγγελοι, οὓς καὶ θεριστὰς ἀλλαχοῦ παραβολικῶς ἀποκαλεῖ ὁ Κύριος. S. Matth. xiii. 39.

Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος Μάρθα Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.

b

Τὰ μεγάλα τῶν κατορθωμάτων ἀπιστεῖσθαι φιλεῖ, καὶ

1. καὶ αὐτό ἐστιν inverso ordine a.k. 3. τοῦτο φασιν inverso ordine m. Statim αὐτὸς γεμὴν ἐδάκρυσεν ἐπὶ Λαζάρῳ addidit Aub., sed his verbis scholion novum incipit Cat. Harl. 5, 6. ἦν—λίθον addidi e k. 13. αὐτοῦ om. a.k. 15. ὅτι pro ἀντὶ τοῦ k. διὰ] + τοῦ a.k. 16. ἐσήμαινε] ἐνέφαινε a. 17. Inc. Τὸν γὰρ λίθον m. et (e Mac.) in Mai p. 134. ἀπεκίνησε a.k. διὰ δύο ταῦτα om. m. Mai. 18. τὸ assumptum ex k.m. Mai. μὴ ἐν τοῖς inverso ordine m. Mai. 19. μὲν om. k. suprascript. Cat. Harl. τοὺς νεκροὺς] + ἐν τῇ συντελείᾳ m. Mai. 20. πράγματος a.k.m. Mai. πνεύματος Cat. Harl. Ed. 22. ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος addidi ex a.k. 24. Τὰ] + δὲ a.k. μεγάλα τῶν πραγμάτων καὶ ἐξαίσια τῶν κατορθωμάτων m. ἀπιστεῖσθαι φιλεῖ c.l. Cord. Cr. εἴωθεν ἀπιστεῖσθαι Nik. m. Ed. Statim καὶ τοῖς—θαυμάζεσθαι om. a.k.m.

τοῖς ὑπὲρ λόγον ἀκολουθεῖ τὸ μὴ λίαν ἑτοίμως θαυμάζεσθαι· τοῦτό μοι δοκεῖ ὑπομεῖναι καὶ τὴν ἀγαθὴν Μάρθαν· παραιτεῖται γὰρ αὐτὴν τὸ εἰς πίστιν ἀσφαλὲς ἡ τοῦ πράγματο[ς] ὑπερβολὴ, καὶ τὸ ξένον τῆς ἐλπίδος τοῦ καθήκοντος ἐξίστησ[ι] λογισμοῦ· καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἰ τὴν πίστιν ὁμολογήσασ[α] πάλιν ὀλιγοπιστίᾳ χειμάζεται τῇ ὑπερβολῇ τοῦ θαύματος ἤτοι καὶ ὡς πάνυ τιμῶσα τὸν Χριστὸν, εἶπε τό Ἤδη ὄζει
c πρὸς τὸ μὴ ἀηδισθῆναι ἐκ τῆς τοῦ νεκροῦ δυσωδίας· ἢ ὡ[ς] αἰσχύνην τοῦτό φησι. σπεύδουσι γὰρ οἱ τῶν τεθνεώτω[ν] οἰκεῖοι, πρὸ τοῦ τὸ σῶμα γενέσθαι δυσῶδες, κατακρύψαι τ[ῇ] γῇ, αἰσχυνόμενοι τοὺς ζῶντας καὶ ἀτιμίαν ἡγούμενοι το[ῦ] κειμένου, τὸ βδελύττεσθαι αὐτὸν παρά τινων.

40 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;

d Μέγα ἀγαθὸν πίστις, ὅταν ἀπὸ θερμῆς γίνηται διανοία[ς] καὶ τοσαύτην ἔχει δύναμιν, ὥστε οὐ μόνον ὁ πιστεύων σ[ω]

θαυμάζε
1. θαυμάζεσθαι c.l. Cord. Cr. πείθεσθαι Cat. Harl. πείθεσθαι Aub. 2—6. τοῦ[το] μοι δοκεῖ [δοκῶ (sic) c.l. Cr.]—ὀλιγοπιστίᾳ χειμάζεται c.l. Cord. Cr. ὅπερ καὶ τ[ὴν] Μάρθαν τοῦ καθήκοντος ἐξέστησε λογισμοῦ, καὶ πρώην πιστεύσασα πάλιν ὑπὸ [ἀ... m.] ἀπιστίας αὕτη [αὕτη om. k.m.] σαλεύεται a.k.m. ὅπερ μοι δοκεῖ παθεῖν καὶ τ[ὴν] ἀγαθὴν Μάρθαν καὶ τοῦ καθήκοντος ταύτην ἐξέστησε λογισμοῦ καὶ πρώην πιστ[εύ]σασα πάλιν ὑπὸ ἀπιστίας αὕτη χειμάζεται Cat. Harl. Ed. Cat. Svec. 9. fol. 12[...] (ante citata) haec exhibet Τὰ μεγάλα τῶν κατορθωμάτων ἀπιστεῖσθαι φιλεῖ· θαυ[μα]στὸν οὐδὲν, εἰ τὴν πίστιν ὁμολογήσασα πάλιν ὀλιγοπιστίᾳ χειμάζεται· εἰκότως δ[ὲ] καὶ ἕτερον νοσήσασαν τοῦτο φάναι πρὸς τὸ παρόν· ἐκ πολλῆς γὰρ ὡς ἔοικεν εὐ[λα]βείας, τῆς ἐκ τοῦ τεθνηκότος δυσώδους ἐκπνοῆς ἀντιλαβέσθαι Χριστὸν οὐ βούλε[ται·] πάσχομεν δὲ καὶ ἕτερον οἱ τῶν νεκρῶν κηδεμόνες· πρὸ γὰρ δυσώδους ὀσμῆς, κα[τα]κρύπτειν τῷ τάφῳ τὰ τῶν κατοιχομένων λείψανα διὰ σπουδῆς ποιούμεθα, ἀτιμ[ίαν] τοῦ κειμένου νομίζοντες τὸ τῶν ἔτι ζώντων ἐπ' αὐτῷ βδελυγμένον· ἐρυθριᾷ δ' ὥσ[περ] ἡ φύσις τὸ παρὰ φύσιν ὑπομένουσα πάθος· οὐ γὰρ θανάτου δημιουργὸς ὁ Θ[εὸς] οὐδὲ τέρπεται ἐπὶ ἀπωλείᾳ ζώντων. 2. καὶ retinui e Cat. Harl. Ed. 3. α[...] l. Cr. 6. τοῦ θαύματος ὑπερβολῇ c.l. Cord. Cr. 7. ἤτοι a.k.m. ἥτις [Cat.] Harl. Ed. Statim καὶ om. a.k. οὖν pro καὶ m. πάνυ] πάλιν m. τοῦτο τό Ἤδη ὄζει a.k.m. 8. μὴ om. m. ἀηδισθῆναι] + τοῦτον Cat. Harl. invitis a.k.m. Statim ὑπὸ pro ἐκ m. ἢ] + καὶ m. 9. ἡγουμένην pro φ[...] m. 10. γενέσθαι δυσῶδες] δυσωδίαν [δυσωδίας k.] διαδοῦναι a.k.m. 11[...] pro καὶ a. invitis k.m. 12. τὸ τινὰς αὐτῷ βδελύττεσθαι m. τινάς pro π[αρά] τινων a.k. 13. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς addidi ex a.k. πιστεύῃς k. cf. i[...] Quae sequuntur retinui: sunt autem duo scholia conjuncta, quorum p[rius] Μέγα—μεθιστάνειν (15—285, 14) Cyrillo tribuunt Cat. Harl. m., Cyrillo Hi[ero]solymitano (perperam ut videtur) a.k. [estne ex Homilia?]; posterius Ἡ Μάρθα &c. sequitur sine intervallo (nomine nullo adjecto) sed littera majus[culis] inceptum in Cat. Harl., Cyrillo tribuitur in a.k. ἀρχιερεῖ in m. 15. Μέγα τοίνυν a.k.m. ὅτε a. γένηται a.k.m.

ζεται, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄλλοι ἄλλων πιστευσάντων ἐσώθησαν,
ὡς ὁ ἐν Καπαρναοὺμ χαλασθεὶς παράλυτος διὰ τὴν πίστιν
τῶν βασταζόντων αὐτόν· ὡς ὁ Λάζαρος, διὰ τὴν τῆς
ἀδελφῆς, πρὸς ἣν ἔφη ὁ Κύριος Ἐὰν πιστεύῃς ὄψει τὴν δόξαν
τοῦ Θεοῦ; μονονουχὶ λέγων Ἐπειδὴ Λάζαρος νεκρὸς ὢν
πιστεύειν οὐ δύναται, σὺ τοῦ νεκροῦ τὸ λεῖπον τῆς πίστεως e
ἀναπλήρωσον. διττὸν δὲ τῆς πίστεως τὸ εἶδος· τὸ μὲν,
δογματικὸν, συγκατάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχον περὶ τοῦδέ τινος·
ὡς τό "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται·" τὸ δὲ, ἐν Supra iii. 18.
χάριτος μέρει παρὰ τοῦ Χριστοῦ δωρούμενον· "Ὧι μὲν 1 Cor. xii. 8, 9.
"γὰρ, φησὶ, διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας,
"ἑτέρῳ δὲ πίστις," ἥτις οὐ δογματικὴ μονόν ἐστιν, ἀλλὰ
καὶ τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνεργητικὴ, ὡς καὶ "ὄρη μεθιστά- Ib. xiii. 2.
"νειν." ἡ μέν τοι Μάρθα ὑπὸ ἀσθενείας λογισμῶν εἰς a 688 A.
ἀπιστίαν ἐνέπεσεν. ἀλλ' ὁ Κύριος οὐκ ἐφίησι, λύσιν ὑπε-
νεγκὼν τῷ πάθει ταχεῖαν. χρὴ γάρ φησι πιστεύειν ἀσφαλῶς,
ἵνα θεάσηται τὰ παρ' ἐλπίδα. μέγα γὰρ ἡ διψυχία νόσημα,
καὶ ἀποστεροῦν τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων. διὸ ταύτῃ ἐπιτι-
μήσας, τὸ πάντων ἀνθρώπων διωρθώσατο γένος, ὥστε μὴ
ἁλῶναι τοῖς τῆς διψυχίας κακοῖς. φεύγων δὲ τὸ κενόδοξον ὁ
Χριστὸς, οὐκ εἶπεν Ὄψει τὴν δόξαν μου, ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ.
δόξα δὲ Θεοῦ, τὸ ἐγεῖραι νεκρόν. αὐτὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ b
κατὰ φύσιν Θεὸς, ὁ εἰπών "Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις," οὗ τὴν Supra ver. 25.
δόξαν μετ' οὐ πολὺ θεωρήσειν τὴν γυναῖκά φησιν, ὅταν
οἰηθῇ μὴ ψεύδεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός· ἣν
δὲ αὐτῇ ἐπαγγελθὲν, τὸ ἀναστῆναι τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἀδελ-

1. γὰρ assumptum ex a.k.m. 2. παραλυτικὸς k.m. 3. τῆς ἀδελφῆς] ἀδελφὴν m. 4. Ἐὰν a.k.m. Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν Cat. Harl. Ed. πιστεύσῃς m. 6. λοῖπον (sic) m. 7. ἀποπλήρωσον a. τὸ εἶδος τῆς πίστεως inverso ordine a.k.m. 9. ἐν χάριτι μέρος (sic) Cat. Harl. 10. Χριστοῦ] κυρίου a. invitis k.m. Statim διδόμενον m. 13. ἐνεργὸς haud male m. μεθιστᾶν m. 15. ἔπεσεν m. ἐφίησι Cat. Harl. ἀφίησιν m. ἐφίησι (ἀ supra) habet k. ἐπενεγκὼν a.k.m. ἐπενεγκὼν τῷ πάθει ταχεῖαν τὴν λύσιν m. 18. καὶ ἀποστεροῦν] ὡς ἀποστεροῦν δυναμένη m. τοῦ pro ἐκ m. ταύτην m. 19. πᾶν τῶν k. 20. ἀκενόδοξον (sic) a.k. κενοδοξεῖν m. 21. μου] τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ et pergit diverse m. 25. ὁ om. a.k. 26. νεκρὸν αὐτῆς om. a. habet k.

φόν. καὶ ἡ μὲν Μαρία συνετωτέρα οὖσα, οὐδὲν ἐνδοιαστικὸν φθέγγεται· ἡ δὲ Μάρθα, τῷ τῆς διψυχίας κατείχετο νοσήματι.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν Πάτερ
42 εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ
μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν παρεστῶτα εἶπον, ἵνα
πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

c

Οἰκονομικῶς μέντοι ὡς ἄνθρωπος λαλεῖ ὁ Χριστὸς χθαμαλῶς, οὐ κατὰ τὴν τῆς θεότητος ὑπεροχήν· καὶ ἀναφέρει τῷ Πατρὶ τὴν χάριν οὐχ ὑπὲρ Λαζάρου μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πάντων ζωῆς. ἀγαθὸς γὰρ ὤν, ὁμογνώμων ἐστὶ τῷ Πατρὶ ἀνακομίζοντι τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς τὴν ζωήν, τὴν εἰς φθορὰν πεσοῦσαν διὰ τῆς παρακοῆς, οὐδεμίαν ἔχων διαφορὰν πρὸς τὴν τοῦ Πατρὸς ἀγαθότητα. ὥσπερ δὲ καὶ
d *ἡμεῖς διὰ τῶν οἰκείων λογισμῶν ἀναπειθόμεθα εἰς τὸ μὴ ποιῆσαι τὸ δοκηθέν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, Λόγος ὢν καὶ βουλὴ τοῦ Πατρός, φίλον ἡμῖν πεποίηκε τὸν Πατέρα. καὶ οὐ δήπου φαμὲν ὅτι ὀργίζεται τὸ θεῖον, ἀλλ' ὅτι δίκαιος ὢν καὶ ἀγαθός, οἶδε τὸν τῇ ἐπιτιμήσει πρέποντα καιρόν, καὶ τὸν τῇ ἀνέσει. πλὴν εὐχαριστεῖ ὁ Κύριος, καὶ τοῦτο ποιεῖ πρὸς ὑπογραμμὸν ἡμῶν, τιμῶν τὸν Πατέρα. ὅταν δὲ ὁ ἴσος τῷ*
e *ἴσῳ εὐχαριστῇ, οὐ ποιεῖ πάντως τοῦτο τῆς οὐσίας ἐλάττωσιν. δι' ὧν δὲ ἐπισημαίνεται ὅτι διὰ τὸν ὄχλον ταῦτα λέγω, μονονουχί φησιν, ὅτι προσπεποίημαι τῆς προσευχῆς τὸ σχῆμα, καὶ οἰκονομικῶς εἶπον εὐχαριστεῖν. ᾔδειν γὰρ ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις. οὐ γάρ ἐστι πρὸς ἑαυτὴν ἀπειθὴς ἡ μία τῆς θεότητος φύσις, ἐπείπερ εἷς ἐστιν ὁ τῆς Τριάδος νοῦς,*

2. ἐφθέγξατο a.k. 4–7. Ὁ δὲ—καὶ εἶπεν et ἐγὼ δὲ—ἀπέστειλας addidi e k. favente a.: pro ver. 42. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 8 sqq. Haec anepigrapha in a., Cyrillo tribuunt autem k. Cat. Harl. 10. χάριν] εὐχαριστίαν k. 11. ἁπάντων k. 12. ἀνακομίζοντι a.k. ἀνακομίζων Cat. Harl. Ed. τὴν secundum om. a. habet k. 14. καὶ om. a.k. habet Cat. Harl. 23. Inc. δι' ὧν δὲ m. λέγει Cat. Harl. λέγει m. λέγω habet k. 25. γὰρ] + ἦν a.

Πατρὸς Υἱοῦ καὶ Πνεύματος. εἰδὼς οὖν, φησὶν, ὅτι μία ἡμῶν ἡ βούλησις καὶ ἓν τὸ θέλημα, διὰ τὸν ὄχλον ταῦτα a 689 A. ἔφην. ταῦτα δὲ ὁ Χριστὸς λέγει διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τῷ Πατρὶ εὐχαριστῶν, ὡσανεὶ δι' αὐτοῦ ἐνεργῶν τὰ θεοπρεπῆ· ἵνα μηκέτι εἴπωσιν ὅτι ἐν Βεελζεβοὺλ ποιεῖ τὰ σημεῖα. S. Matth. xii. 24. ἀπολογεῖται δὲ καὶ διὰ τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶμεν ἡμεῖς, εἰπὼν ὅτι διὰ τὸν ὄχλον τοῦτο ἐποίησα, καὶ τό Σύ με ἀπέστειλας, διὰ τὰς Ἰουδαϊκὰς ὑπονοίας φησίν· ἥκω γὰρ οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ, ὡς οἱ ψευδοπροφῆται· ἀλλ' εὐδοκίᾳ σῇ καὶ θελήσει, ἐμαυτὸν ἐκένωσα μορφὴν Phil. ii. 7. δούλου λαβὼν, ἵνα πᾶσι κατορθώσω τὴν ζωήν. οἰκονομικὸς b οὖν τῆς προσευχῆς ὁ τρόπος καὶ σχήματι πρέπων τῷ μετὰ σαρκὸς, οὐχὶ τῇ τῆς θεότητος ὑπεροχῇ καὶ ἀσυγκρίτῳ λαμπρότητι. τὸ γὰρ ὅλως αἰτῆσαι καὶ λαβεῖν, δουλοπρεπὲς ἂν εἴη μᾶλλον, καὶ τῷ βασιλευομένῳ κατειθισμένον. δράσει γεμὴν ἀνεγκλήτως καὶ τοῦτο Χριστός· ὁ γὰρ ἄνθρωπος γενέσθαι καταδεξάμενος, πῶς ἂν ἔτι παραιτήσαιτο τὰ ἀνθρώπινα; c

ܒܡܐܡܪܐ ܕܫܒܝܥܝܐ ܕܦܘܫܩܐ ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܕܝܘܚܢܢ ܗܢܘ
ܗܘܦܘܡܢܡܐ

ܐܝܬܘܗܝ، ܡܢ ܓܝܪ ܗܘ ܒܪܐ ܡܫܡܠܝ ܟܠ. ܘܐܢܫ ܠܐ ܢܣܒ ܥܠ ܚܕܐ ܡܢ ܡܥܠܝܬܐ. ܐܬܡܠܟܢ ܡܢ ܐܘܣܝܐ ܕܐܠܗܘܬܐ ܘܐܒܐ. ܘܡܠܝܐ ܡܢ ܐܝܬܘܗܝ، ܡܢ ܣܓܝܐ ܘܡܢ ܫܘܒܚܐ ܦܐܝܐ ܠܐܠܗܘܬܗ. ܒܠܒܘܫ ܕܝܢ ܬܫܡܫܬܐ ܕܒܠܒܘܫ ܐܬܝ ܠܗ. ܠܗܝ ܕܝܢ ܘܠܐ ܡܕܡ ܕܠܐ ܡܦܝܣ ܫܠܡ. ܒܠܒܘܫ Hiob xlii. 2. ܓܝܪ ܡܦܝܣ ܐܢܫ ܒܪܬ ܩܠܐ ܕܢܒܥܐ. ܐܠܐ ܘܟܕ ܠܟ

1. Υἱοῦ] καὶ υἱοῦ a. Statim καὶ om. m. 3. δὲ] οὖν m. τῷ Πατρὶ εὐχαριστῶν] καὶ εὐχαριστεῖ τῷ πατρὶ m. 4. ἐνεργοῦντι m. 5. μηκέτι] μὴ πάλιν m. 9. Haec ἥκω—ψευδοπροφῆται accesserunt ex a.k.m. Mac. in Mai p. 134 unde Migne. cf. Syriace infra. desunt in Cat. Harl. ψευδοπροφῆται] ψευδομάντεις καὶ ψευδοπροφῆται a.k. invito Syr. 10. μορφὴν δούλου λαβὼν] καὶ δούλου μορφὴν ἔλαβον m. 11. πᾶσι a.k.m. πάλιν Cat. Harl. Aub. cf. supra 686 c. Inc. οἰκονομικὸς μὲν ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς b.c. Cord. 15. κατεθισμένον c. Cord. 17. παραιτήσαι c. παραιτήσηται Cord. 19—p. 289, 21. Haec accesserunt e Severo contra Joann. Gramm. cap. 6. Syriacè e Cod. Mus. Brit. 12157, fol. 25 v. vide supra 632 b.

ܕܠܚܒܢ ܐܝܬ ܠܗ ܐܘܣܝܐ. ܕܢܫܐܠ ܕܝܢ ܡܬܐܡܪ ܡܢ
Ps. ii. 8. ܐܒܐ. ܫܐܠ ܕܝܢ ܠܥܡ̈ܡܐ ܘܠܚܒܪ̈ܘܗ ܕܐܪܥܐ. ܐܝܟ
ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܪܝܫܘܬܐ ܡܫܡܫܢܘܬܐ. ܕܐܡܪܢܐ ܕܝܢ ܫܐܠ
ܐܘ ܐܬܝܗܒ ܡܢ ܐܠܗܘܬܐ ܗܘ ܕܢܣܒܐ. ܫܡܥܐ ܓܝܪ
ܒܥܘܕܪ ܘܡܢ ܐܠܗܘܬܐ ܗܘ. ܗܘ ܕܐܝܟ ܐܢ̈ܫܐ ܐܢܫܐ ܢܣܒ
ܒܗܠܝܢ ܘܡܬܕܠܐ ܢܣܒ. ܘܡܘܡܐ ܡܠܝܐ ܕܦܪ̈ܨܘܦܐ
Phil. ii. 7. ܢܚܬ. ܡܕܝܢ ܟܕ ܗܘܐ ܒܪܢܫܐ. ܟܕ ܦܢܘܡ ܗܘ ܠܗ ܐܝܟ
ܕܬܐܡܪ: ܟܕ ܐܬܚܫܒܬ ܠܒܢܝ̈ܢܫܐ ܕܦܩܘܢ ܕܐܦܐܢܐ ܠܗܘܢ
ܗ̇ܝ ܕܢܫܬܒܠܘܢ. ܗܕܝܢ ܗ̇ܟܝܠ ܕܠܒܪܢܫܐ. ܦܬ̈ܐܡ ܘܫܒܩ
ܘܡܡܠܠ. ܘܡܬܐܡܪ̈ܢ ܕܡܬܬܡܠܠܢ ܒܠܗܘܢ ܡܢ ܐܒܐ. *f*
ܐܡܪܐ ܓܝܪ ܗܘ ܐܘܡܢܘܬܐ ܕܡܘܟܟܐ. ܐܘ ܐܡܪܐ ܡܬܚܫܒܐ
ܗܘܐ ܫܘܦܪܐ ܢܘܟܪܝܐ: ܐܠܐ ܠܐ ܕܠܒܪ ܡܢ ܐܘܦܪܗ
ܒܒܠ ܡܕܡ ܢܘܟܪܝܐ: ܟܕ ܦܢܘܡ ܗܘ ܠܗ ܡܬܠܠܐ.
ܐܡܪܢܐ ܓܝܪ ܕܠܒܐ ܡܢ ܟܠܗܘܢ ܕܐܘܪܚܐ: ܟܕ ܗܘ
ܐܝܬܘܗܝ ܡܕܝܢ ܕܫܠܡܘܬܐ: ܘܐܝܟ ܕܐܫܬܘܝܘ ܟܠ
Supra vi. 33. ܚܛܝܬܐ: ܟܕ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ ܠܚܝܐ ܗܘ ܕܢܚܬ ܡܢ
1 S. Pet. iv. 1. ܫܡܝܐ ܘܝܗܒ ܚܝܐ ܠܥܠܡܐ: ܘܐܝܟ ܕܩܒܠ ܡܘܬܐ
ܒܒܣܪ: ܟܕ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘ ܕܒܗ ܡܬܬܚܝܝܢ ܟܠܢܫ.
ܗܟܢܐ ܡܬܐܡܪ ܕܢܫܐܠ: ܟܕ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ ܡܗܒܢܐ ܕܟܠ.
ܕܠܘ ܕܝܢ ܗܘܝܢ ܡܕܡܟܐܝܬ ܠܡܠܟܘܬܐ ܐܬܦܢܝ، ܗܘ ܚܣܝܢܐ
ܟܕ ܗܘܐ ܒܪܢܫܐ. ܕܢܣܒ ܕܝܢ ܦܫܝܩܐ. ܕܬܫܪܝܬܐ ܕܝܢ *g*
ܦܩܕ ܟܠ ܗܝܕܝܢ. ܠܐ ܢܣܒܐ ܡܢ ܠܐ ܡܠܦܢܘܬܐ. ܡܕܝܢ
ܗ̇ܝ ܐܡܪܝܢ ܡܛܠ ܗܕܐ ܬܬܐܡܪ. ܗ̇ܝ ܕܐܡܪܬ ܐܝܬ:
ܕܢܛܠ ܡܪܝܐ ܡܛܠ ܠܒܪ ܦܩܕ ܐܝܬ. ܘܦܩ̈ܕ ܠܗ ܗܕܐ
ܫܟܐ. ܐܠܝܒ ܠܐ ܡܦܩܕ ܦܘܩ ܗܕܐ ܡܬܘܡ: ܟܕ
ܠܗܠܝܢ ܕܪܕܝܐ ܒܗܘܢ ܐܝܬ. ܠܐ ܓܝܪ ܐܡܪ ܒܠܚܘܕ ܐܡܐ
ܡܕܐ ܐܝܟ ܠܝ ܕܫܡܠܝܬ. ܐܠܐ ܐܘܣܦ ܬܘܒ. ܕܡܛܠ
ܒܢܫܐ ܗܢܐ ܕܡܐܢ ܐܡܪܬ. ܕܢܗܡܢܘܢ ܕܐܝܬ ܫܕܪܬܢܝ.
ܫܐ ܐܝܬ ܡܢ ܗܪܟܐ ܒܠܬܗ ܕܝܠܘܬܐ ܢܗܪܐܝܬ. ܡܛܠ
ܓܝܪ ܕܡܢܪܒܝܢ ܗܘܘ ܫܘ̈ܕܥܐ ܘܡܟܪܙܝܢ ܗܘܘ ܕܢܒܝܘ̈ܗܝ:
ܟܕ ܬܘܕܝܬܐ ܗܘܐ ܒܟܠ ܡܢܗܐ: ܘܐܫܪܝܢ ܗܘܘ
ܕܒܚܠܒܘܒ ܗܠܝܢ ܕܦܬ̈ܝܢ ܠܐܠܗܐ ܦܩܕ: ܟܕ ܕܢܗ ܗܘܐ
ܦܐܝܬ ܠܡܫܡܪܢܘܬܐ ܕܒܗܠܝܢ: ܘܡܫܘܚܐ ܕܟܠ ܡܕܡ

ܟܕ ܐܡܪ ܐܝܟ ܐܠܗܐ ܒܥܒܕ: ܘܠܐ ܐܝܟ ܗܢܘܢ ܐܢܫ̈ܝܢ
ܢܒܝ̈ܐ ܩ̈ܕܝܫܐ ܡܢ ܢܦܫܗ ܒܥܘܬܐ ܐܠܗܐ: ܢܨܐ ܗܘ
ܕܢܒܝܐ ܕܢܬܚܠܠ ܐܝܠܝܢ ܕܠܐ ܙܕܩ ܠܐܠܗܐ. ܐܡܪ ܡܛܠ
ܒܟܢܫܐ ܗܘܐ ܕܩܐܡ ܐܡܬܪܬ ܐܢܐ. ܡܛܠ ܕܢܗܝܡܢܘܢ
ܕܐܢܬ ܫܕܪܬܢܝ. ܡܕܝܢ ܐܠܘ ܠܐ ܕܠܬܪܒܥܬܐ ܕܝܘܡܘܗܝ
ܕܡܝܬܐ ܗܘܐ ܕܢܛܪ: ܟܕ ܗܘ ܕܡܫܬܡܪ ܕܡܢ ܠܟܠ
ܘܡܢ ܐܝܟܐ: ܕܡܬܘܪܬܐ ܗܘ ܕܡܛܠ ܠܟܕ ܡܟܠ. ܘܠܐ
ܠܟܡܢ ܐܡܪ ܗܘܐ. ܗܘ ܕܐܒܐ ܡܗܘܐ ܐܢܐ ܠܝ
ܕܢܫܬܠܡ. ܟܕ ܗܘ ܟܢ ܐܬܘܗܝ. ܘܚܝܠܐ ܡܠܟܘܬܐ
ܘܪܒܘܬܐ ܕܐܒܐ ܕܟܠ ܟܠܗܝܢ ܒܪ̈ܝܬܐ. ܐܝܟܢܐ ܪܒܘܬܐ
ܟܒܐ ܗܘܐ ܐܘ ܐܝܟܢܐ ܚܝܐ. ܐܘ ܐܝܟܢܐ ܡܠܟܘܬܐ ܕܗܘ
ܕܒܠܒܗ. ܕܡܢܕܡ ܡܢ ܟܬܒ̈ܐ ܢܦܩ. ܟܕ ܐܝܬ ܠܗ ܕܡ ܠܐܒܐ
ܟܗ ܒܢܐܝܬ: ܘܗܘܘ ܐܝܬܘܗܝ ܒܐܒܐ ܡܛܠ ܗܘ ܕܒܪ
ܟܕ ܗܘ ܕܐܘܣܝܐ. ܐܡܟܢܐ ܐܝܟ ܦܪܨܘܦܐ ܟܒܐ ܗܘܐ
ܡܢ ܐܒܐ. ܐܘ ܐܡܟܢܐ ܠܐ ܡܟܝܠ ܗܘܐ ܕܡܢ ܗܘ
ܦܓܪܐ ܢܛܘܪ ܠܡܘܬܐ ܒܡܚܝܢܐ. ܗܘ ܕܐܦ ܡܢ ܥܦܪܐ
ܡܢ ܠܐ ܡܪܓܫܢܐ ܓܒܠܗ ܠܒܪܢܫܐ. ܘܡܢܦܫܐ ܘܡܚܠܐ
ܗܘܐ. ܢܦܩ ܗܟܝܠ ܠܡܝܬܐ ܕܠܐ ܦܬܓܡ ܕܡܬܒܢܐ.
ܠܗ ܡܢ ܐܝܠܝܢ ܕܡܬܚܠܠ ܐܬܝܢ ܠܐ ܡܬܟܐܠ. ܐܠܐ ܡܢ
ܒܬܪܐ ܐܡܝܪ ܒܪܘܚܐ. ܕܠܐ ܐܝܬ ܒܗ ܡܕܡ ܕܡܬܟܡ
ܐܘ ܕܡܬܒܠܠ ∴ ܘ. ܘ݁ܘ݁ ܘ ܘ

Καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. 43
καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας 44
κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο.

*Ὢ τοῦ θαύματος· τὸν δυσώδη νεκρὸν καὶ μετὰ τετάρτην τῆς τελευτῆς ἡμέραν, ἐκ τῆς θήκης ἐξήγαγε, καὶ τὸν πεπεδημένον καὶ συμπεποδισμένον βαδίζειν ἐκέλευσε. καὶ παραχρῆμα, ὅ τε θάνατος ἐδραπέτευσε, καὶ ὁ νεκρὸς ἔδραμε τῆς σηπεδόνος ἀπαλλαγεὶς, καὶ τὴν ταύτης ἀποθέμενος δυσωδίαν, καὶ τὰς τοῦ θανάτου πύλας διαφυγὼν, καὶ ὑπὸ τῶν d

23, 24. καὶ ἐξῆλθεν—περιεδέδετο addidi e k. favente a. 25. *Ὢ τοῦ θαύματος et καὶ assumpta ex m. 26. ἐκ om. m. 27. ἐκέλευε a. invitis k.m.

δεσμῶν οὐ κωλυόμενος τρέχειν. καὶ τῷ μὲν καλύμματι τοῦ προσώπου, τὸ βλέπειν ἀφῃρημένος, ἀκωλύτως δὲ πρὸς τὸν καλέσαντα τρέχων, καὶ τὴν δεσποτικὴν ἐπιγινώσκων φωνήν. θεοπρεπὴς γὰρ ὁ λόγος καὶ βασιλικὸν τὸ κέλευσμα, λύσιν ἔχον θανάτου καὶ φθορᾶς ἀνατροπὴν, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγον ἐνεργείας ἀπόδειξιν. τὸ γεμὴν διαπρυσίῳ χρῆσθαι κραυγῇ, e ξένον παντελῶς καὶ ἀσύνηθες τῷ Σωτῆρι Χριστῷ. καὶ γοῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ που φησίν "Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ "κραυγάσει," καὶ τὰ ἑξῆς. (S. Matth. xii. 19, ex Es. xlii. 2.) ἀψοφητὶ γὰρ καὶ θορύβου δίχα παντὸς τὰ τῆς ἀληθοῦς θεότητος ἔργα· τοῦτο δὲ ἦν ἐν Χριστῷ, Θεὸς γὰρ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ἀληθινός. τί οὖν ἄρα φαμὲν, ὅταν ἴδωμεν ἀσυνήθως ἀνακεκραγότα; οὐ γὰρ δήπου κατοιχήσεταί τις εἰς τοῦτο μωρίας, ὡς ἔξω τοῦ πρέποντος ἰέναι ποτὲ λέγειν αὐτὸν, ἢ καὶ ἁμαρτεῖν τοῦ 690 A. a δέοντος. πῶς οὖν ἐνδέχεται; οὐκοῦν ἔχει λόγον ἡ κραυγὴ καὶ πρόφασιν, ἣν ἀναγκαίως ἐροῦμεν, διὰ τὸ τοῖς ἀκροωμένοις χρήσιμον· τύπον ὥσπερ τινὰ τῆς καθόλου τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως τὸ ἐπὶ Λαζάρῳ ποιεῖται θαῦμα, καὶ τὸ ἐφ' ἑνὶ πληρούμενον, εἰκόνα τοῦ γενικωτέρου καὶ κατὰ παντὸς ἔστησε καλήν. ὅτι γὰρ ἥξει Κριτὴς, πεπιστεύκαμεν, λογιζόμεθά τε ὅτι κραυγή τις ἔσται διὰ σάλπιγγος, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, διακελευομένη τοῖς ἐν γῇ κειμένοις τὴν ἀνάστασιν, ἐνεργούσης δηλονότι τὸ πρᾶγμα τῆς ἀῤῥήτου (Cf. in xii Proph. 241 c.) b δυνάμεως τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ.

Διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ νόμος διὰ Μωυσέως, ὅτε τῆς

2. πρὸς τὸν καλέσαντα τρέχων] βαδίζων πρὸς τὸν καλέσαντα m. 4. Inc θεοπρεπὴς μὲν ὁ c. Cord. μὲν pro γὰρ exhibet et a. τὸ om. c. Cord. 5. ἔχω c. Cord. τῆς om. Aub. 6. κραυγῇ χρῆσθαι inverso ordine a 7. παντελῶς a.c.k.m. Cord. πανταχοῦ Cat. Harl. Ed. 10. ἀληθοῦς om. m ἔργα] pergit τί οὖν ἐνταῦθα ἡ κραυγὴ βούλεται τύπον (17) m. τοῦτο δὲ a.c.k Cord. ταῦτα δὲ τὰ τῆς ἀληθοῦς Cat. Harl. Ed. 11. καὶ om. Cord. 12. ἀνεκεκραγότος (sic) c. ἀνακεκραγότος Cord. 14. εἶναι Cord. Statim τὸ pro ποτ Aub. ἢ suprascriptum Cat. Harl. om. Aub. 15. πῶς οὖν ἐνδέχεται om. a.k habent c. Cat. Harl. Cord. ἡ κραυγὴ om. c. Cord. Statim καὶ πρόφασιν as ex a.c.k. Cord. 17. τύπον lit. majusc. quasi schol. novum incipiens Cat Harl. 20. καλεῖν c. πεπιστεύκαμεν· κατὰ δὲ τὴν (21) m. λογισώμεθα Cord Statim γὰρ c. γοῦν Cord. τε habent k. Cat. Harl. 22. φωνὴν] + καὶ κραυγ τις ἔσται διὰ πίστεως ἐν σάλπιγγι (cf. lin. praecedentem) m. 25. Διὰ] Hi inc. b. et de novo c. Cord. διὰ Μωυσέως νόμος inverso ordine m.

σκηνοπηγίας διετύπου τὴν ἑορτήν· ἑορτάσατε, φησὶν, αὐτὴν, "μνημόσυνον σαλπίγγων." συμπήγνυσθαι γὰρ μελλόντων ἐσαῦθις τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, καὶ τὴν ἰδίαν ὥσπερ σκηνὴν παραληψομένης ὅσον οὐδέπω τῆς ἑκάστου ψυχῆς, προαναφωνήσει κέλευσμα τὸ δεσποτικὸν καὶ προηχήσει τὸ τῆς ἀναστάσεως σύνθημα, σάλπιγξ Θεοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον. εἰς τύπον οὖν ταύτης, ἐπὶ Λαζάρῳ μέγα τι καὶ ἐξάκουστον e ἐφώνησε Χριστὸς, οὐ σφόδρα τοῦ συνήθους φροντίσας, ἵνα τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων ἐπιδείξῃ τὸν τύπον.

Lev. xxiii. 24.

1 Thess. iv. 16.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν. e

Χρησίμως οὖν διὰ χειρῶν οἰκείων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς λῦσαι αὐτὸν, ἵνα μηδεμίαν ἔχοιεν συκοφαντίας ἀφορμὴν, ἀλλὰ

1. διετύπου a.b.c.k. Cord. ἐδήλου m. ἐτύπου Cat. Harl. Ed. ἑορτάσατε—σαλπίγγων] σάλπιγγι ταύτην ἐσήμαινε m. 2. συμπνήγεσθαι (sic) m. 3. ἐσαῦθις om. m. 4. παραληψομένην k. παραληψομένων τῶν ψυχῶν ὡς σάλπιγξ ἠχήσει τὸ δεσποτικὸν κέλευσμα καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως κήρυγμα καὶ ταύτης εἰς τύπον λοιπὸν ἐπὶ (7) m. 7. εἰς—ἐπὶ] εἰς τύπον ἐπὶ c. ὁ εἰς τύπον ἐπὶ τῷ Cord. 8. ἐφώνησε] + ὁ m. Cord. deest in c. 9. τύπον.] Hic plura addit Cat. Reg. Svec. 9. supra cit. (fol. 128), quae edidit Mai p. 136 unde et Migne. Quae quum D. Cyrilli non sunt, nec tamen auctorem reperiri potui, hic subjunxi: Οὕτω δή τινες, διὰ τὸν πάντα δυνάμενον τοῦ θεοῦ λόγον πάντῃ ἀπογνωσθέντες, καὶ τῆς ἐν ψυχῇ νεκρότητος τὴν δυσωδίαν ἔχοντες, καὶ οἰκοῦντες νεκρῶν οἰκητήριον, ἐλθόντος πρὸς αὐτοὺς τοῦ λόγου ἀκούουσι, καὶ καθικνουμένης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν λέγοντος Δεῦρο ἔξω, ἐξέρχονται ἔτι [κηρίαις] τῶν νεκρῶν δεσμῶν δεδεμένοι· ἐξῆλθεν γάρ φησι ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος· εἶτα παρόντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν, καὶ κελεύσαντος αὐτοῖς, λύουσι τῶν τοῦ νεκροῦ δεσμῶν τὸν πεισθέντα τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ καὶ γενόμενον ἔξω τοῦ μνημείου· ὁ δὲ λυθεὶς ἄπεισιν ἐλεύθερος, καὶ ἑξῆς συνανάκειται τῷ Ἰησοῦ· τοιούτου τινὸς τάγματος σύμβολον εἶναι μοι δοκεῖ ὁ Λάζαρος, ὅστις μὲν ἦν ἀπὸ Βηθανίας τοῦ τῆς ὑπακοῆς οἴκου· ἠσθένησεν ὕστερον, καί τοι γε ὅτε ὑγίαινεν φίλος ὢν τοῦ Ἰησοῦ· οὐ δεῖ οὖν ἀπογινώσκειν καὶ τὸν ἐν ἐσχάτῃ κακίᾳ γινόμενον· καὶ ὅτι καλὸν μὲν τὸ μὴ ἀσθενεῖν· εἰ δέ τις ἀσθενεῖ, εὐχέσθω ἵνα μὴ ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ πρὸς θάνατον γένηται, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ· ὅ τε ἔστιν ἰδεῖν τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ Ἰησοῦ, τίνα τρόπον ὁ τοιοῦτος ἐξέρχεται μὲν διὰ τὴν Ἰησοῦ φωνήν· ἔτι δὲ σειραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων δεδεμένος καὶ ἐσφιγμένος· διὰ μὲν τὴν μετάνοιαν καὶ τὸ ὑπακοῦσαι τῆς Ἰησοῦ φωνῆς, ζῶν· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀπολελῦσθαι τῶν τῆς ἁμαρτίας δεσμῶν, μηδὲ ἤδη δύνασθαι ἐλευθέροις ἐπιβαίνειν ποσὶν, ἀλλὰ μηδὲ ἐνεργεῖν ἀπολελυμένως τὰ διαφέροντα, δεδεμένος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας δεσμοῖς νεκρῶν κηρίαις· καὶ διὰ ταύτας τὴν ὄψιν τῇ ἀγνοίᾳ κεκαλυμμένος· διὰ δὲ τὴν πρόσταξιν τοῦ Ἰησοῦ λυθεὶς καὶ ἀφεθεὶς, πορεύεται τοιαύτην πορείαν, ὥστε φθάσαι αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν συνανακειμένων αὐτῷ Ἰησοῦ· τίσι δὲ λύειν αὐτὸν ἐπέτρεψεν, οὐ γέγραπται· ἢ τοῖς μαθηταῖς, ἢ τοῖς συνακολουθήσασιν Ἰουδαίοις, ἢ καὶ ἀγγέλοις ἴσως τοῖς διακονουμένοις αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· καὶ ἔστι γε συνιδεῖν ἀποθνησκόντων διαφορὰν, τῶν μὲν μηδ' ὅλως ἐξιόντων τοῦ οἴκου, ὡς ἐπὶ τῆς Ἰαείρου θυγατρὸς, τῶν δὲ ἤδη ἀπιόντων ἐπὶ τὸ μνῆμα, ὡς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας· τῶν δὲ καὶ τεθέντων ἐν τῷ μνημείῳ καὶ ἤδη σεσηπότων· ἄθλιοι δὲ παρὰ τούτοις οἱ ἐπὶ πλεῖον ἐμβραδύνοντες ἐν τοῖς μνήμασιν. 10. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς addidi ex a.k. 11. ἐκέλευσε pro ἐπέτρεψεν αὐτοῖς m.

μάρτυρες ὦσι τοῦ θαύματος. καὶ τοῦτο δὲ ἔχει δεῖγμα τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως, ὅτε λυομένης τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς, ἐλεύθερος ἀφίεται ἕκαστος. πεσόντες γὰρ εἰς ἁμαρτίαν, καθάπερ τι κάλυμμα, τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνην τῷ τῆς ψυχῆς προσώπῳ περιτεθείκαμεν, καὶ τοῖς τοῦ θανάτου κατεδεσμεύθημεν βρόχοις. ὅταν οὖν ἡμᾶς κατὰ
d τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν τῶν ἀπὸ γῆς μνημάτων ἐξοίσει ὁ Χριστὸς, τότε δὴ τότε τῶν ἐν ἀρχῇ ἀπολύσας κακῶν, καὶ περιαιρῶν τρόπον τινα τῆς αἰσχύνης τὸ κάλυμμα, λοιπὸν ἐλευθέρως ἀνεῖσθαι κελεύει, οὐχ ἁμαρτίᾳ τυραννουμένους, οὐχ ὑποκειμένους τῇ φθορᾷ, ἤγουν ἑτέροις τισὶ τοῖς εἰωθόσι κακοῦν, ὡς πληροῦσθαι ἐν ἡμῖν τὸ δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προ-
Mal. iv. 2. φητῶν εἰρημένον "Καὶ ἐξελεύσεσθε καὶ σκιρτήσετε ὡς "μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα."

691 A. a Λάμβανε δέ μοι τὸ θαῦμα καὶ ἐπὶ τὰ ἐντός. εἰ γὰρ ὁ νοῦς ἡμῶν ἀποθάνοι Λάζαρος, δεῖ μετὰ ἐξομολογήσεως, ὡς Μάρθαν καὶ Μαρίαν, τὴν ὑλικὴν σάρκα καὶ τὴν σεμνοτέραν ψυχὴν προσελθεῖν τῷ Χριστῷ καὶ παρακαλέσαι· καὶ ὃς ἐπιστὰς, τὴν ἐπικειμένην τῇ μνήμῃ ἀρθῆναι κελεύσει πώρωσιν, καὶ φωνήσει μεγάλῃ φωνῇ τῆς εὐαγγελικῆς σάλπιγγος Δεῦρο ἔξω τῶν τοῦ κόσμου περισπασμῶν, καὶ τὰς σειρὰς λύσει τῶν ἁμαρτιῶν, ὥστε δύνασθαι κινεῖσθαι ἀρα-
b ρότως πρὸς ἀρετήν.

3. ἐλευθερίως a.k.m. Inc. πεσόντες εἰς ἁμαρτίαν b.c. Cord. 4–14. καθάπερ —ἀνειμένα hic collocavi cum a.k.m. Mac. in Maio (p. 135 init.). Haec seorsim exhibet Cat. Harl. πέσοντες εἰς ἁμαρτίαν praefigens, deinde χρησίμως—ἕκαστος (ut supra), verba πεσόντες γὰρ εἰς ἁμαρτίαν τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς κατεδεσμεύθημεν iterum repetens. E Cat. Harl. Aub. Repetitio fit in Migne. 4. γὰρ] καὶ γὰρ m. τι] τὸ m. 6. ἡμεῖς Cat. Harl. Aub. 7. ἐξοίσῃ a.b.m. Cord. Mai. ἐξοίσει habent c.k. Statim ὁ om. a.b.c.k.m. Cord. Mai. habet Cat. Harl. 8. τότε καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπολύσας m. Mai. 9. περιελὼν a.k.m. Mai. περιαιρῶν habent b.c. Cat. Harl. Cord. Statim τρόπον deest in Cat. Harl. Aub. τὸ τῆς αἰσχύνης inverso ordine b. 10. ἀνίστασθαι (sic) Cord. Statim κελεύσει m. Cord. κελεύει habent c. Mac. in Mai. οὐχ] οὔτ' m. 11. οὐχ] οὔθ' m. Mai. ἤγουν b.c. Cord. ἢ Cat. Harl. Ed. καὶ pro ἤγουν ἑτέροις τισὶ m. Mai. τοῖς om. Migne 12. κακοῖς (sic) m. Mai. ἁγίων om. m. Mai. 13. καὶ prius assumptum e a.b.c.k. Cord. σκηρτίσατε c. σκιρτήσατε m. [cf. (Alex. 106. 130.)] 15. In Λάμβανε a.m. pergit nec de novo incipit k. Statim δή pro δέ m. 16. ἀποθάνῃ m. Statim ὡς addit Migne. μετ' m. 17. τὴν prius] + τε m. 19. κελεύει k. 20. μεγάλῃ] + τῇ m. 22. κινεῖσθαι om. m.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ 45
θεασάμενοι ὃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς 46
δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς
ὃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

Τῷ παραδόξῳ νικηθέντες πολλοὶ πεπιστεύκασιν· ἕτεροι δὲ τῷ φθόνῳ τρωθέντες, ἀφορμὴν ποιοῦνται τὸ θαῦμα τοῦ δρᾶσαι τὰ τῶν φθονούντων, καὶ τοῖς ἡγουμένοις ἀπήγγειλαν τὸ γεγονὸς, ἵνα κἀκείνων λυπηθέντων ἐφ' οἷς εἰργάσατο ὁ Χριστὸς, σχῶσί τινα παραψυχὴν τῆς ἰδίας λύπης, τῷ καὶ ἄλλους ἔχειν ὁμόφρονας καὶ συγκοινωνοὺς τῆς παράφρονος ταύτης λύπης· καὶ ἵνα αὐτοὶ μὴ ἰσχύοντες βλάψαι τὸν οὐδὲν c ἀδικήσαντα, τοὺς δυνατωτέρους κατ' αὐτοῦ ἐρεθίσωσι.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον καὶ 47
ἔλεγον Τί ποιοῦμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος σημεῖα πολλὰ
ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς 48
αὐτόν· καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ
τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.

Ἀμέλει καὶ οἱ μὲν Φαρισαῖοι τὸ θαυμάζειν ἀφέντες, ἐπὶ τὸ λυπεῖσθαι τρέπονται, καὶ θανάτου αὐτὸν κρείττονα βλέποντες, ἀποκτεῖναι βουλεύονται, οὐκ ἐννοοῦντες τὴν ἄφατον ἐξουσίαν, ὡς περὶ ἀνθρώπου δὲ ψιλοῦ ἐννοοῦντες, ἐλάλουν Τί d ποιοῦμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; καίτοι δέον ἐκ τούτου μᾶλλον πιστεῦσαι ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ Χριστὸς, ὃν ἡ θεόπνευστος γραφὴ ἐν πολλοῖς προανεφώνησεν, ὅτι πολλῶν σημείων ἔσται δημιουργός. οἱ δὲ καὶ αἰτίαν προφασίζονται, δι' ἧς ἐπειρῶντο πεῖσαι τοὺς ἐλαφροτέρους ἀποκτεῖναι αὐτὸν, καί φασιν Ἐὰν ἐάσωμεν αὐτὸν οὕτως, ἀντὶ τοῦ, ζῶντα καὶ

1. οἱ—ὁ Ἰησοῦς addidi ex a.k. 2–4. τινὲς—ὁ Ἰησοῦς addidi ex k. fervente a. 11. βλέψαι Aub. 13. Συνήγαγον—ἔλεγον addidi ex k. Statim Τί—ποιεῖ retinui. Τί ποιήσομεν ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ k. deinde ἐὰν—ἔθνος addidi ex k. 18. οἱ μὲν om. a. habent Cat. Harl. et (prima manu in rasuram) k. 22. οὗτος ὁ ἄνθρωπος inverso ordine a.k. 27. Ἐὰν a.k. Ἂν Cat. Harl. Ed.

θαυματουργοῦντα, πεισόμεθα πάνδεινα. ἐὰν γὰρ τούτῳ τῷ
e *τὸν νόμον καταλύοντι πιστεύσωσι πολλοὶ, οἰχήσεται λοιπὸν τὰ ἡμέτερα· καὶ λοιπὸν ὡς ἀσθενησάντων Ἰουδαίων εἰς τέλος, ἐπιθήσονται ἡμῖν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οὐκ ἐάσουσιν ἡμᾶς τοῖς πατρῴοις ἔθεσιν ἀδεῶς χρήσασθαι, οὔτε τοῦ ἰδίου ἄρχειν ἔθνους, οὔτε δικάζειν, αὐτοὶ μᾶλλον δικάζοντες καὶ οὐχ ἡμεῖς ἔτι.*

692 A. a

49 Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
50 ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογί-
ζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ
51 τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ'
ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου
προεφήτευσεν ὅτι ἤμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ
52 ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ
τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.

b

Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, ὅπερ λάθρα ἐμελέτων Ἰουδαῖοι ποιῆσαι, τοῦτο φανερῶς αὐτοῖς ὁ τούτων ἀρχιερεὺς συμβουλεύει ποιεῖν καὶ φονεῦσαι τὸν Χριστὸν, ὡς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τοῦτο λέγων, καίπερ τὸ ἔθνος ἄδικον. πρᾶγμα δὲ ἀληθές φησιν, οὐκ ἐκ τῆς αὐτῶν δυστροπίας κατωρθωμένον, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ σοφίας. οἱ μὲν γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ ἰδίῳ τὸν Χριστὸν ἀπέκτειναν, ὁ δὲ "θανατωθεὶς σαρκὶ," (1 S. Pet. iii. 18.)
c *πάντων ἡμῖν γέγονεν αἴτιος τῶν ἀγαθῶν. ἀπώλειαν δὲ τοῦ ἔθνους καλεῖ, τὸ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τὴν Ῥωμαϊκὴν, καὶ ἀπολέσθαι τὴν τοῦ νόμου σκιάν· ὅπερ ἀνατρέψαι ζητοῦντες ὑπέμειναν. ἐξ ἀνόμου μὲν οὖν εἶπε γνώμης ὁ Καϊάφας ἃ εἶπεν· ὅμως ὁ λόγος γέγονε πράγματος ἀληθοῦς ἑρμηνευ-*

1. τῷ assumptum ex a.k. 3. Ἰουδαίων] τῶν Ἰουδαίων a. 6. μᾶλλον + ἡμῖν a.k. 7. ἔτι.] Pergebant πλὴν εἰ καὶ μὴ &c. Cat. Harl. Ed. quae S. Isidoro tribuunt recte a.k. Est lib. iii. Ep. 128. 8. Καϊάφας assumptum ex a.k. 9–15. αὐτοῖς—εἰς ἕν addidi ex k. favente a. καὶ τὰ ἑξῆς E. 16. ὅπερ prius] ὥσπερ k. Statim ἔλεγον μὲν pro ἐλέγομεν (e conjectura Auberti inter notas) emendavit Migne, sed praeter necessitatem. 23. δὲ] + ὧδε a.k.

τικὸς, ὡς ἐν τάξει προσενεχθεὶς προφητείας. ὅσων γὰρ γέγονεν αἴτιος ἀγαθῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος, προαναφωνεῖ λέγων ὃ οὐκ οἶδε, καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν ὡς ὁ Βαλαὰμ κατὰ ἀνάγκην, ἐπείπερ ἦν ἔχων τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ὡς οὐκ αὐτῷ δοθείσης τῆς προφητείας, ἀλλὰ τῷ τῆς ἱερωσύνης [d] σχήματι· ἤτοι ἐξ ὧν ὕστερον τὰ εἰρημένα γέγονεν ὑπὸ τοῦ Καϊάφα καὶ ἀπέβη οὐ πάντως λαβόντος προφητικὴν χάριν. εἰκὸς γὰρ ὅτι ὃ λαλοῦσί τινες γίνεται· εἰ καὶ μὴ εἰδότες ὅτι πάντως ἔσται, λαλοῦσιν. ὁ μὲν οὖν Καϊάφας ὑπὲρ μόνων Ἰουδαίων ἔλεγεν ἔσεσθαι τὸν Χριστοῦ θάνατον, ὁ δὲ ὑπὲρ πάσης φησὶν αὐτὸν γενέσθαι τῆς ἀνθρωπότητος. γένος μὲν γὰρ καὶ τέκνα Θεοῦ ἅπαντες χρηματίζομεν, καθὸ πάντων ἐστὶ πατὴρ τρόπῳ δημιουργικῷ γεννήσας καὶ ἀγαγὼν [e] ὥσπερ εἰς ὕπαρξιν τὰ οὐκ ὄντα. ἔτι δὲ καὶ ὅτι κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἐτιμήθημεν γεγονότες ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἄρχειν λαχόντες τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τῆς θείας ὁμολογίας ἠξιωμένοι, καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ διαίτης τε καὶ τρυφῆς ἀπολαύοντες. ἀλλ' ἐσκόρπισεν ὁ σατανᾶς ἐν ταὐτῷ μεῖναι μὴ συγχωρήσας, καὶ ἀποβουκολήσας πολυτρόπως τῆς εἰς Θεὸν προσεδρείας τὸν ἄνθρωπον. συνεισήγαγε δὲ πάλιν καὶ συνεκόμισε πάντας διὰ τῆς πίστεως ὁ Χριστὸς εἰς μίαν αὐλὴν τὴν Ἐκκλησίαν, [a 693 A.] καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἕνα παρεσκεύασε, πάντων ἓν γεγονότων, Ἰουδαίων, Ἑλλήνων, Βαρβάρων, Σκυθῶν, καὶ "εἰς ἕνα καινὸν "ἄνθρωπον" [Eph. ii. 15.] ἀναπλαττομένων, καὶ προσκυνούντων ἕνα Θεόν.

1. προσενεχθεὶς a.k. προσενεχθεὶς habet Cat. Harl. ὅσων] ὡς (errore) Aub.
6. σχήματι k. σχήματι (χρίσ superscr.) Cat. Harl. χρίσματι Ed. "al. σχήματι" adnotat inter notas Aub. De a. nihil notavi. γέγονε τὰ εἰρήμενα a.k. 7. καὶ om. a.k. habet Cat. Harl. 10. τὸν] + τοῦ k. 11. φησὶν αὐτὸν hoc ordine a.k. Inc. γένος γὰρ [τοῦ pro γὰρ c.] Θεοῦ καὶ πάντες [+ οἱ Cord.] ἄνθρωποι καὶ τέκνα χρηματίζομεν c. Cord. γένος τοῦ Θεοῦ πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ τέκνα χρηματίζομεν l. 13. ἀγαγὼν ὥσπερ εἰς ὕπαρξιν a.k. et ita e Cat. Vat. Mai unde et Migne. ἀγαπῶν ὥσπερ . . . . Aub. ἀγαγὼν habet Cat. Harl. Post γεννήσας pergunt c.l. Cord. πρὸς τούτοις δὲ ἔτι καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν λόγον καθ' ὃν τετιμήμεθα γεγονότες ἐξ ἀρχῆς κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος καὶ ἄρχειν, &c. 16. ἐπὶ] + τῆς c. Cord. 16, 17. τῆς θείας—ἀπολαύοντες c.l. Cord. εὐτόνως τὴν ἀρέτην ἐργαζόμενοι Nik. Ed. 19. ἀποβουκολήσας] ἀποκολλήσας l. ἀποσυλήσας Cr. [p. 322.] Statim ποικιλοτρόπως a. 20. συνήγαγε a.c.k.l. Cord. συνεισήγαγε habet Cat. Harl. 21. τῆς om. a.k. 22. καὶ om. c. Cord. παρεσκεύασεν des. c.l. παρασκευάσας Cord. 24. In hunc versum dat Mai e supradicta Cat. Reg. Svec. 9. fol. 129 quae se-

53 Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ὥρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Εἶχον μὲν γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κατὰ Χριστοῦ μιαι-
b *φονίας· ἀπὸ δὲ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν τὸ συνέδριον γέγονεν, ἀρχὴν ὥσπερ ἔλαβε, δημοσιευθείσης τῆς ἁπάντων εἰς τοῦτο συναινέσεως. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὅτι Ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἐβουλεύσαντο ποιῆσαι τὸν φόνον, ἀλλά Συνεβουλεύσαντο, τουτέστιν, ὅπερ τῷ καθ' ἕκαστον ἐδόκει, κοινῇ πᾶσιν ἤρεσεν.*

54 Ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκ ἔτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου εἰς Ἐφραΐμ λεγομένην πόλιν καὶ ἐκεῖ ἔμεινε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ὡς Θεὸς τὸ λάθρα δόξαν αὐτοῖς εἰδὼς καὶ μηδενὸς ἀναγγείλαντος εἰς κατάκριμα τῶν Ἰουδαίων
c *ὑποχωρεῖ, οὐ δειλιάσας, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ ὁρώμενος ἐρεθίζειν αὐτούς, καίπερ φονῶντας. διδάσκει δὲ καὶ ἡμᾶς ὑπείκειν ταῖς τῶν ὀργιζομένων ἀκμαῖς, καὶ μὴ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς τοῖς κινδύνοις, μηδ' ἂν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὦσιν· ἀλλὰ καταλαμβανομένους μὲν ἵστασθαι, μέλλοντας δὲ ἀναδύεσθαι διὰ τὸ τῆς ἐκβάσεως ἄδηλον.*

55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.

e *Παρατρέχων ἅπαντα ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐπὶ τὸν τοῦ πάθου*

quuntur: *Οὐχ ὡς κατὰ πνεῦμα προφητείας ὑπὸ Καϊάφα ἐρρέθη· οὐ γὰρ τὸ πνεῦμ τὸ προφητικὸν ἐπιβουλὴν συνίστησι κατὰ Χριστοῦ, ἀλλὰ κατά τινα συντυχίαν τ ἀληθεῖ καὶ γενησομένῳ πράγματι συνδραμόν· συγχωρηθὲν αὐτῷ τῆς τοιαύτης ἐπ ψαῦσαι καθ' ὅτι ἦν ἀρχιερεύς, ἵνα διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ φανερὸν γένηται κεκρυμμένον τοῖς ἀνθρώποις ἕως τότε καὶ ἀγνοούμενον.* 1. *συνεβουλεύσαντο*] *οἱ Ἰουδαῖοι* k. 10–12. *Ὁ οὖν—αὐτοῦ* k. favente a. *Ἐγγὺς δὲ τῆς ἐρήμου διατρίβ μετὰ τῶν μαθητῶν.* Ed. 13. *Κἀνταῦθα* a.k. Lineam *Θεὸς—κατάκριμα τῶν* οι Aub. *αὐτοῖς* om. a.k. 15. *ἀλλὰ* Migne. *ἐξερεθίζειν* a.k. 18–20. *μη ἂν—ἄδηλον* Origeni tribuuntur in Cord. cf. et schol. sq. Ammonio tributu Statim sequebantur in Ed. *πρὸς* [littera majuscula inc. Cat. Harl.] *δὲ ἀναγωγ ῥητέον* &c. quae sunt in Orig. ad loc. iv. 399 d e. Sunt partim et in a.k. ad Cyrillum ascripta. 22. *ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα* assumpta ex a.k.

ἔρχεται καιρόν. Ἰουδαίων δὲ τὸ Πάσχα καλεῖ τὸ τυπικόν· τὸ γὰρ ἀληθινὸν Πάσχα οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλὰ Χριστιανῶν τῶν ἐσθιόντων τὴν σάρκα Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ. προηγνίζοντο δὲ κατὰ παλαιὸν ἔθος οἱ ἡμαρτηκότες ἑκούσια ἢ ἀκούσια ἁμαρτήματα, καὶ οὐ πᾶς ἐποίει τὸ τυπικὸν πάσχα, οὐκ ἐθνικὸς, οὐκ ἀπερίτμητος, οὐ πάροικος, οὐ μισθωτὸς, οὐ μεμολυσμένος, ἅπερ πάντα πνευματικῶς διὰ Χριστιανῶν γίνεται.

a 694 A.

Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἑστηκότες 56
ἐν τῷ ἱερῷ Τί ὑμῖν δοκεῖ; ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;
ἐδεδώκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολὴν ἵνα 57
ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Ἀμφίβολος μέντοι ὁ λόγος, πότερον ἀπὸ μισούντων ἢ ἀγαπώντων ἐλέχθη τό Δοκεῖτε ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; εἰκὸς γὰρ ἦν λέγειν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας πρὸς τοὺς ἀπίστους οὕτως Ἐπειδὴ ἐβουλεύσασθε φονεῦσαι τὸν Ἰησοῦν, καὶ νομίζετε ὅτι ἀγνοεῖ τὸ λάθρα ὑμῖν ἐσκεμμένον, σημεῖον ἔσται τοῦτο σαφὲς, ὅτι Θεός ἐστιν. οὐ γὰρ δὴ ἥξει νῦν συνεορτάσων ἡμῖν, εἰδὼς τὰ σκέμματα ἡμῶν ὡς Θεός. ἢ b οὕτως σχηματιστέον τὸν λόγον ὡς ἀπὸ τῶν μισούντων Ἐπείπερ ἔθος ἀεὶ τῷ Ἰησοῦ παραλύειν τὸν νόμον, θέλετε γνῶναι ὑμεῖς οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, ὅτι τοιοῦτός ἐστιν, ἐξ ὧν οὔτε νῦν εἰς τὴν ἑορτὴν παραγίνεται, ἀθετῶν τὸν τῆς ἑορτῆς νόμον πρὸς τὸ μὴ συνεορτάσαι ἡμῖν; φασὶ δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι ἀνάγκη ἦν πάντας συνδραμεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ Πάσχα, ὡς ἐπὶ τῇ σκηνοπηγίᾳ, ἀλλ' ἤτοι δειλίας ἀπόδειξιν

5. οὐ πᾶς] οὔπω (errore) Aub. τυπικὸν] νομικὸν a. sed τυπικὸν habet k. 7. Χριστιανῶν a.k. Cat. Maio cit. unde Migne. Χριστὸν Cat. Harl. Aub. Statim γίνεται a.k. γίνονται Cat. Harl. Ed. 9. ἑστηκότες ἐν τῷ ἱερῷ addidi ex a.k. 11, 12. ἐδεδώκεισαν—πιάσωσιν αὐτόν addidi ex k., favente a. 13. ἢ] + ἀπὸ a.k. 15. ἦν om. a.k. habet ut vid. in mg. Cat. Harl. 18. ἔστω a.k. νῦν om. a. 19. ὑμῖν a. ἡμῖν habet k. ὑμῶν a.k. ἡμῶν habet Cat. Harl. 23. νῦν post ἑορτὴν transponit a. 24. φασὶ a.k. φησὶ Cat. Harl. Ed. 25. τῆς σκηνοπηγίας a.k.

c ἐμποιοῦνται τὸ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὡς μὴ δυναμένου ἑαυτῷ βοηθεῖν ἐν τοιαύτῃ ἡμέρᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπολιμπανομένου. ἢ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ταῦτά φασιν οἱ προσταχθέντες αὐτὸν συλλαβεῖν καὶ ὀλιγωροῦντες, ἐπείπερ οὔπω αὐτὸν ἑώρων ἐλθόντα, καὶ ἔσπευδον ταχέως ποιῆσαι τὸ προσταχθέν.

Κεφ. ιβʹ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,
2 ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκὼς ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν συνανακειμένων αὐτῷ.

d

Καταφρονήσας τῆς τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλῆς ὁ Κύριος, ἑαυτὸν ἑκουσίως πρὸς τὸ παθεῖν ἐκδίδωσιν, ἐπεὶ παρῆν ὁ τοῦ πάθους καιρὸς, εἰς τὴν Βηθανίαν ἐλθὼν, οὐ μὴν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἵνα μὴ αἰφνιδίως ὀφθεὶς τοῖς Ἰουδαίοις, ἐκκαύσῃ αὐτοὺς εἰς ὀργὴν, ἀλλὰ διὰ τῆς φήμης τοῦ εἶναι αὐτὸν ἐγγὺς, καταστείλῃ τὸ ζέον τοῦ ἐκείνων θυμοῦ. συνεσθίει δὲ τῷ Λαζάρῳ, διὰ τούτου ὑπομιμνήσκων τοὺς ὁρῶντας τῆς θεοπρεποῦς αὐτοῦ ἐξουσίας. δείκνυσι δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς διὰ
e τοῦ διηγήματος, ὅτι οὐ κατεφρόνει ὁ Χριστὸς τοῦ νόμου· ὅθεν καὶ πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα, ὅτε ἔδει ἀγορασθῆναι τὸν ἀμνὸν καὶ τηρηθῆναι ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, συνέφαγε τοῖς περὶ τὸν Λάζαρον· ἴσως τὴν ἡμέραν τὴν πρὸ τοῦ ληφθῆναι τὸ πρόβατον ἔθους ὄντος τοῖς Ἰουδαίοις ὀλίγον τι πανηγυρίζειν, οὐκ ἐκ νόμου ἀλλ' ἀπὸ συνηθείας, ἵνα μετὰ τὸ παραληφθῆναι τὸ πρόβατον, σχολάσωσι λοιπὸν ἕως τῆς

1. ποιοῦνται a.k. 4. καὶ ὀλιγωροῦντες om. a. 5. ἑώρων αὐτὸν inverso ordine a. 6. ἐπιταχθέν a.k. Haec exhibet Mai e Cat. supradict. Svec. 9. fol. 130 unde et Migne: Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς τῆς σκηνοπηγίας ἅπασαν τὴν περιοικίδα ἀνελθεῖν ὁ νόμος ἐκέλευεν εἰς τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ τιμωρίαν ὁρίζεται τοῖς μὴ ἀνιοῦσι· τῷ γεμὴν ἐν τῷ τοῦ πάσχα καιρῷ ἐφῆκεν ὁ νόμος ἀνεγκλήτως ἐν ἰδίαις ἑκάστῳ πόλεσί τε καὶ οἴκοις· πρόδηλον οὖν τὸ μὴ συνδραμεῖν ἐθελῆσαι τοῖς τῆς ἑορτῆς ἔθεσι κατὰ τὸν νόμον, τὸ μὴ ἐλθεῖν ἔφασκον εἰς τὴν ἑορτήν. 8–10. ὅπου ἦν—τῶν συνανακειμένων αὐτῷ addidi e k., favente a. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 14. τοῖς Ἰουδαίοις ὀφθεὶς inverso ordine k. 16. τὸ ζέον—θυμοῦ] τὸ ἐκείνων θερμόν a.k. 22. τὸν om. a. 24. προπανηγυρίζειν haud male a.k.

ἑορτῆς, νηστείᾳ, ἤτοι ὀλιγοσιτίᾳ, καὶ ἁγνισμοῖς. φαίνεται
οὖν ὁ Κύριος τιμήσας καὶ ἐν τούτῳ τὰ τῆς ἑορτῆς ἔθη. a 695 A.
καταπληττόμενος δὲ ὁ Εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι ὁ τετραήμερος νεκρὸς συνήσθιε τῷ Χριστῷ, εἰς ὑπόμνησιν τῆς θεοπρεποῦς αὐτοῦ ἐξουσίας. εἰσάγει δὲ ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς Χριστὸν, τὴν Μάρθαν διακονοῦσαν, καὶ τοῖς τῆς τραπέζης ὑπηρετοῦσαν πόνοις.

LIBRI VIII

FRAGMENTA QUAE REPERIRI POTUERUNT.

'Η οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.

ΤΗΣ Μάρθας ὑπηρετούσης, ἡ Μαρία ἀλείψασα τὸν b
Κύριον μύρῳ, ἐτελείωσε τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ διὰ τῶν δύο, τέλειος ὁ τῆς ἀγάπης ὅρος ἐτελειώθη.

Lib. VIII. Codices, Niketae codd. tres ut lib. praecedenti. 1, 2. Lib. VIII. hic incipere testantur Acta Conc. Sexti Actione x, (T. vii. 835 Col.): Ἔτι ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ κωδικίου χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐκ τῆς αὐτῆς ἑρμηνείας βιβλίου η' οὗ ἡ ἀρχή Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου. 3–6. Haec dedi ex k. favente a. Καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει Ed. 7. Μάρθας] + οὖν a.k. ὑπηρετουμένης a.k. 8. μύρον k. 9. ἐτελειώθη] ἐπληρώθη a.k. Sequebantur in Ed. δυνατὸν δὲ καὶ [καὶ om. Aub.] πρὸς θεωρίαν ἀγαγεῖν [ἀγαγεῖν om. Cat. Harl. Aub.] τὸν λόγον, ἵνα τὴν μὲν Μάρθαν εἴπωμεν, τὴν πρακτικὴν ἀρετήν, τὴν δὲ Μαρίαν, τὴν πνευματικὴν θεωρίαν, ἥτις κατόπιν βαίνει τῆς πρακτικῆς· δι' ὧν δὴ [δύο πραγμάτων pro δὴ a.k.] πληρεστάτην τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην ἐπιδεικνύμεθα. ἄλλοι, τὴν Μάρθαν εἰς τύπον νοοῦσι τῆς παλαιᾶς γραφῆς ὑπηρετουμένην Χριστῷ. μεταπλαττομένη γὰρ ἡ ἱστορία πρὸς θεωρίαν πνευματικήν, τὴν τοῦ σωτῆρος τράπεζαν συγκροτεῖ· [συγκροτεῖ om. a.] πολλαῖς γὰρ μαρτυρίαις κεχρήμεθα τοῖς περὶ [παρὰ Aub.] Χριστοῦ συνιστάμενοι δόγμασι· τὴν δὲ Μαρίαν τὴν εὐαγγελικὴν παίδευσιν τὴν δίκην μύρου τρίβουσαν τοῦ κυρίου τοὺς πόδας, τουτέστι, τὴν περὶ τὴν γῆν γενομένην αὐτοῦ [αὐτῷ Aub.] οἰκονομίαν, καὶ ὅλην τὴν γῆν τῆς εὐωδίας πληροῦσαν, ἥτις ἐστὶν οἶκος τῆς ἁπάσης ἀνθρωπότητος. ἄλλοι, τὴν [τὴν om. a.k.] Μάρθαν μὲν [μὲν om. a.k. suprascr. Cat. Harl.] λέγουσι, τὴν τῶν [τῶν om. a.k.] Ἰουδαίων συναγωγήν, τὴν διὰ τῶν σαρκικῶν θέλουσαν θεραπεύειν τὸν Θεόν· τὴν δὲ Μαρίαν [Μαρίαν δὲ sine τὴν a.k.], τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν τὴν πνευματικὰς θυσίας καὶ εὐώδη πίστιν προσάγουσαν τῷ Χριστῷ [τῷ Χριστῷ suprascr. Cat. Harl. om. a.k. qui ἀπὸ Χριστοῦ post ἀναματτομένην addunt], καὶ ἀναματτομένην τὴν ἐκ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς εὐλογίαν διὰ τῆς μυστικῆς μεταλήψεως. Haec quum D. Cyrillum non habent auctorem et maxima pars Ammonio tribuitur in c. Cord. 301, 302 notis trans-

696 A. a

4 Λέγει Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ μέλλων
5 αὐτὸν παραδιδόναι Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τρια-
6 κοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι
περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ
7 γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ
Ἰησοῦς Ἄφες αὐτήν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου
8 τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ'
ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Ἐπιτιμᾷ ὁ προδότης τῇ γυναικὶ ἐπιδειξαμένῃ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν, καὶ τῆς ἀξιαγάστου πράξεως ἐπιλαμβάνεται, καὶ προσποιεῖται διὰ τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπης μέμφεσθαι, διότι μύρον προσέφερε, καὶ οὐκ ἀργύριον.
b *ἀγνοῶν δὲ καὶ τὸ ὄντως καλὸν, λέγει τοῦτο ὁ Ἰούδας. δεῖ γὰρ τὴν εἰς Θεὸν δωροφορίαν προτιμοτέραν εἶναι τῶν πτωχῶν.*

Ὁ μέντοι Εὐαγγελιστὴς ἐξηγεῖται τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
c *ταῦτα εἶπεν ὁ Ἰούδας· ὅτι οὐχ ὡς τῶν πενήτων κηδόμενος, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ ἱερόσυλος, τὰ τῷ Θεῷ ἀνατιθέμενα χρήματα κλέπτων. καὶ ὁ Κύριος δὲ πάσης αἰτίας ἐλευθέραν ἀποφαίνει τὴν γυναῖκα, δι' ὧν ἐγκεκαλυμμένως ἐλέγχει τὸν προδότην, οὐκ εὐλόγως αἰτιώμενον τὰ ἐπαίνου ἄξια, λέγων*

tuli. Pergit Cat. Harl. *Λίτραν δὲ προσάγει ὅπερ ἐστὶ τέλειος σταθμὸς διὰ τὸ τῆς πίστεως τέλειον* quasi schol. novum quae tamen praecedentibus subjecit Aub., omnia tamen exhibent a.k. Post haec sequebatur in Ed. *Ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου,* cum schol. sequente *Ἐν τάξει εὐωδίας, ἡ τοῦ Χριστοῦ γνῶσις ἔμελλε πληροῦν τὸν κόσμον. τοῦ γὰρ οἴκου πληρωθέντος τῆς ἐκ τοῦ μύρου εὐωδίας, συμβολικῶς ἐπεδείκνυτο ἐκεῖνος, ὅσπερ* [*ὅπερ* Aub.] *πνευματικῶς οὐκ εἰς μακρὸν* [*μακρὰν* Aub.] *ἀποτελεσθῆναι ἔμελλεν. εὐθὺς γὰρ μετὰ τὸ πάθος, τῆς Χριστοῦ εὐωδίας ἡ σύμπασα οἰκουμένη, ὥσπερ μέγας οἶκος, ἐπληρώθη μύρου. τῷ τοίνυν αἰσθητῷ, τὸ νοητὸν ἐκείνη προεμήνυε· τοῦ γὰρ σώματος αὐτοῦ ἀλαβάστρου δίκην ἐκκεντηθέντος, ἡ τῆς γνώσεως εὐωδία τὸν ὅλον ἐπλήρωσε κόσμον.* Haec tanquam *Ἀμμωνίου* exhibet Cat. Harl. sed in mg. rubrice scripsit manus eadem *οἶμαι ὅτι Κυρίλλου ἐστι,* unde edidit Aub. Desunt in a. et (ut vid.) k., Theod. Heracleoti (lin. prima excepta) tribuunt c. Cord. 1. *Λέγει*] + *οὖν* Ed. invitis a.k. *εἷς—παραδιδόναι* addidi ex a.k. 3–8. *εἶπε δὲ—οὐ πάντοτε ἔχετε* addidi ex k. favente a. 9. *Ἐπιτιμᾷ*] + *γοῦν* a.k. 11. *τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπην* a.k. 12–15. Cf. schol. Ammonio tributum in Cord. 303. 13. *καὶ* assumptum ex a.k. 15. Verba *εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ ἑξῆς* hic posuit Ed. 19. *Κύριος*] *Χριστὸς* (err.) Aub.

Ἄφες αὐτήν. ἀπολογεῖται δὲ ὑπὲρ τῆς τοῦ μύρου χρίσεως, οὐ διὰ τρυφὴν γεγονυίας, ἀλλὰ διά τι μυστήριον, ὅπερ εἰς τὸν αὐτοῦ γέγονεν ἐνταφιασμὸν, εἰ καὶ ἠγνόει ἡ ποιήσασα τοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν. πολλὰ γάρ τινες καὶ εἶπον d καὶ ἐποίησαν εἰς μυστικὸν ὁρῶντα τύπον ἀγνοοῦντες. ὅμως ὁ Κύριος ἐλέγχει πάλιν τὸν Ἰούδαν, ὅτι οὐ δι' εὐλάβειαν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' ὅτι αἰσχροκερδὴς ἦν, καὶ δι' ὀλίγον κέρδος προδοῦναι ἔμελλε τὸν διδάσκαλον. ὁ γὰρ ἐνταφιασμὸς καὶ ἡ τοῦ θανάτου μνήμη τοῦτο δηλοῦν φαίνεται. ἐπάγει δὲ καὶ λογισμὸν ὁ Σωτὴρ, ἀναπείθων ἡμᾶς ὅτι τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας οὐδέν ἐστι βέλτιον. ἀξιολογωτάτη μὲν γὰρ, φησὶν, ἡ φιλοπτωχία, πλὴν ὀπίσω τετάχθω τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Ὁ χρόνος, φησὶν, e ὁ τῆς εἰς ἐμὲ τεταγμένος ἕνεκα τιμῆς, ἤγουν ὁ τῆς ἐπὶ γῆς διατριβῆς, οὐκ ἀπαιτεῖ ἐμοῦ προτιμᾶσθαι τοὺς πένητας. τοῦτο δὲ εἶπεν οἰκονομικῶς. οὐκ ἀφίστησι μέντοι παντελῶς τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπης τὸν συμπαθῆ. ὅτε οὖν χρεία λατρείας ἢ ὑμνῳδίας, δεῖ προτιμᾶν ταύτας τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπης· δυνατὸν γὰρ εὖ ποιεῖν μετὰ τὰς πνευματικὰς λειτουργίας. φησὶν οὖν ὅτι οὐκ ἀδιαστάτως ἀεὶ ταῖς εἰς ἐμὲ τιμαῖς δεῖ σχολάζειν, οὔτε εἰς τὴν ἱερατικὴν a 697 A. λειτουργίαν πάντα ἀναλίσκειν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ δαπανᾶν εἰς τοὺς πένητας. ἢ οὕτως· ὥσπερ μετὰ τὸ ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα, ἐπιτρέπει τοῖς μαθηταῖς νηστεύειν· οὕτω καὶ τῆς εἰς (S. Matth. ix. 15.) τοὺς πτωχοὺς ἐπιμελείας τότε αὐτοὺς ἀδεέστερον ἀντιλαβέσθαι φησὶν, ἀθορύβως τε μᾶλλον καὶ σχολαιότερον κατορθώσειν τὴν φιλοπτωχίαν· ὅπερ καὶ γέγονε. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ὅτε οὐκέτι ἠκολούθουν τῷ διδασκάλῳ, ἀλλ' ἐσχόλασαν, τότε ἐντόνως ἅπαντα τὰ καρποφο- b ρούμενα εἰς τοὺς πένητας ἀνήλισκον.

8. προδιδόναι a. 16. παντελῶς post ἀγάπης transponit a. 18. ταῦτα a.k. ταύτας habet Cat. Harl. 24. οὕτω] ὅτε a. 28. ὅτε assumptum ex a.k. [ὅτ' a.] 30. ἀνήλισκον a.k. ἀναλίσκοντες Cat. Harl. Ed.

9 Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

Διὰ τὸ ξένον τοῦ σημείου καταπλήττεται ὁ ὄχλος, καὶ ὅπερ ἤκουσαν γεγονὸς, ἤθελον καὶ ὄψει θεωρῆσαι πρὸς βεβαιοτέραν πίστιν. οὐ μόνον δὲ τὸν Λάζαρον ἤθελον ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν Χριστὸν τὸν τοῦ σημείου ποιητὴν, οὐ τότε
c *πρῶτον αὐτὸν ἑωρακότες· ἦσαν γὰρ πολλάκις αὐτὸν ἰδόντες καὶ ὁμιλήσαντες αὐτῷ· ἀλλ' ἐπείπερ ἦν ὑποχωρήσας, διὰ τὸ μὴ παθεῖν παρὰ καιρὸν, ἐζήτουν πάλιν ἰδεῖν αὐτόν· οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι καὶ ἐθαύμαζον αὐτὸν, ὡς οὐδὲν αὐτοῦ κατεγνωκότες. οἰκονομικῶς οὖν ὁ Κύριος οὐκ εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἔμεινεν ἔξω, ἵνα τοὺς πολλοὺς διὰ τῆς φήμης ἐπισπάσηται εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ θέλειν αὐτὸν ἰδεῖν.*

10 Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν,
11 ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

d
Ὅρα δὲ ὅτι παραφρονεῖν δοκοῦσιν οἱ ἡγούμενοι, τῇδε κἀκεῖσε κλονούμενοι ὑπὸ τοῦ φθόνου, καὶ οὐδὲν ἀκόλουθον λαλοῦντες, φόνον ἐπὶ φόνῳ μελετῶσιν, οἰόμενοι τοῦ παραδόξου δράματος τὴν δύναμιν συναναιρεῖσθαι τῷ τελευτῶντι, ἵνα τοὺς λαοὺς ἀνακόψωσι τρέχοντας ἐπὶ τὸ πιστεύειν Χριστῷ.

1. *πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων* a.k. *ἐκ τῶν Ἰουδαίων πολὺς* Ed. 1–3. *καὶ ἦλθον —ἐκ νεκρῶν* k. favente a. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 6. *βεβαιοτέραν*] *περισσοτέραν* a 9. *ἀποχωρήσας* a.k. 10. *ἐπεζήτουν* a.k. 11. *καταγνόντες* a. 16, 17. *ὅτι —Ἰησοῦν* addidi ex k. 19. *ὑπὸ τοῦ φθόνου κλονούμενοι* inverso ordine k 20. *λαλοῦντες*] *λέγοντες* a. 21. *δράματος*] *δραμόντος* (err.) Aub.

Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες 12
ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν 13
φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἔκραζον λέ-
γοντες Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.

e

Εὐπειθέστεροι ὄντες οἱ ὄχλοι καὶ τῇ τοῦ σημείου ποιήσει ὑπαχθέντες ὑπήντησαν τῷ Χριστῷ, ὑμνοῦντες αὐτὸν ὡς νενικηκότα τὸν θάνατον, μετὰ βαΐων. εὐφημοῦσι δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, τὸ ἐπ' αὐτῷ καλῶς εἰρημένον λέγοντες, ὁμολογοῦντες ὅτι καὶ βασιλεὺς ἦν τοῦ Ἰσραήλ, ὃν καὶ ἔλεγον ἑαυτὸν βασιλέα ἴδιον, τὴν τοῦ Χριστοῦ κυριότητα παραδεχόμενοι. εὐλογημένος δὲ λέγοντες ὁ Υἱός· οὐχ ὡς εὐλογίας τῆς παρὰ Πατρὸς τυχών, ὁ πάντα εὐλογῶν καὶ οὐκ ἐῶν διαφθείρεσθαι, καὶ τῆς ἀρρήτου οὐσίας ὢν τοῦ Πατρός· ἀλλ' ὅτι εὐλογία ἡ Θεῷ πρέπουσα καὶ τῷ κατὰ φύσιν Κυρίῳ προσάγεται παρ' ἡμῶν, ἐπείπερ ἐλήλυθεν ἐν ὀνόματι Κυρίου. πάντες γὰρ οἱ ἅγιοι οὐκ ἐν ἐξουσίᾳ κυριότητος ἦλθον, ἀλλ' ὡς οἰκέται γνήσιοι· οὗτος δὲ ὡς Κύριος. διὸ καὶ ἁρμοδίως ἐπ' αὐτῷ ἡ προφητικὴ λέλεκται φωνή. εἰ γὰρ καὶ κύριοι καλοῦνταί τινες, οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι ἔχουσι τὸ ἀξίωμα. καὶ γὰρ καὶ τῇ ἀποχῇ τοῦ ψεύδους, καλοῦνται οἱ ἄνθρωποι ἀληθεῖς. ὅπερ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ Χριστοῦ· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο καλεῖται ἀλήθεια, ἐπειδὴ οὐ ψεύδεται, ἀλλ' ὅτι ἀμείνω ἔχει παντελῶς τοῦ ψεύδους τὴν φύσιν.

Ps. cxvii. 25, 26.

a 698 A.

b

1. Τῇ—ἑορτὴν addidi ex a.k. 2. Ἰησοῦς ἔρχεται a.k. 2–5. ἔλαβον—Ἰσραὴλ addidi ex k. favente a. 6. ὄντες] οὖν ὄντες a.k. 11. ἑαυτῶν k. Migne. 12. λέγοντες] λέγεται a.k. 13. παρὰ] + τοῦ a.k. 15. τοῦ Πατρός assumptum ex a.k. 19. ἡ προφητικὴ λέλεκται] + ἡ Cat. Harl. Aub. 20. καὶ assumptum ex a.k. 21. καὶ alt. om. k. 22. ἄνθρωποι] ἅγιοι k.

14 Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστι
15 γεγραμμένον Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου
ἔρχεταί σοι καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.

Πολλοῦ γὰρ πλήθους αὐτὸν δορυφοροῦντος καὶ εὐφημοῦντος, ὑπὸ μετριοπαθείας ἄκρας ἐπὶ ὄνου ἐκαθέσθη, διδά- c *σκων ἡμᾶς, μὴ ὑψοῦσθαι ἐν τοῖς ἐπαίνοις· οὐδὲν τῶν τῆς χρείας παρεκβαίνων. ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος, πλατύτερον εἶπε τὰ περὶ τῆς ὄνου· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπ' αὐτὸ τοῦ πράγματος ἦλθε τὸ καιριώτατον, ὅπερ ἔθος αὐτῷ ποιεῖν. ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὸ σύνηθες ἑαυτῷ ἄρτι μόνον φαίνεται ὁ Κύριος ἐπὶ ὄνου καθήμενος, οὐ διὰ τοῦτό φαμεν αὐτὸν καθίσαι, ὅτι μακρὰν* (Supra xi. 18.) *ἦν τῆς πόλεως· οὐ γὰρ ἀπεῖχε πλείω δεκαπέντε σταδίων· οὐδὲ ὅτι ὄχλος ἦν· καὶ ἄλλοτε γὰρ συνευρεθεὶς ὄχλῳ οὐκ ἐποίησε τοῦτο· ποιεῖ δὲ τοῦτο, δεικνὺς ὅτι νέον ἑαυτῷ λαὸν* d *τὸν ἐξ ἐθνῶν τὸν ἀκάθαρτον μέλλει ὑποτάσσειν καὶ ἀνάγειν εἰς τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀξίωμα, εἴς τε τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἧς τύπος ἡ ἐπίγειος· εἰς ἣν εἰσέρχεται ὁ λαὸς καθαρὸς γενόμενος σὺν Χριστῷ ὑμνουμένῳ ὑπὸ τῶν ἀκάκων ἀγγέλων, ὧν τύπος τὰ νήπια. πῶλον δὲ λέγει τὸν ὄνον, ἐπειδὴ ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἀγύμναστος ἦν τῆς εἰς εὐσέβειαν ἀγούσης πίστεως.*

16 Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.

e *Ἠγνόουν μὲν οὖν τὸ κατ' ἀρχάς, τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα· μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, οὐκ ἔμειναν ἔχοντες τὴν Ἰουδαϊκὴν πήρωσιν, ἀλλὰ ἀπεκαλύφθη αὐτοῖς διὰ τοῦ Πνεύματος ἡ γνῶσις τῶν θείων λόγων. τότε δὲ ἐδοξάσθη ὁ*

1–3. *καθὼς—ὄνου* addidi ex k. favente a. 10. *ἑαυτῷ* a.k. *αὐτῷ* Cat. Harl. Ed. 15. *ἀκάθαρτον* a.k. *ἀκάθεκτον* (*θαρτον*) Cat. Harl. *ἀκάθεκτον* Aub. 18. *γεγονὼς* a.k. 22–24. *ἀλλ'—ἐποίησαν αὐτῷ* addidi ex k. favente a. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 27. *ἀλλ'* a.k. 28. *ὁ* om. a.k.

Χριστὸς, ὅτε σταυρωθεὶς ἀνεβίω. οὐκ ἐρυθριᾷ δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς καταλέγων τὴν τῶν μαθητῶν ἄγνοιαν, καὶ πάλιν γνῶσιν, ἐπείπερ ἦν αὐτῷ σκοπὸς, ἀλογῆσαι μὲν τῆς εἰς ἀνθρώπους αἰδοῦς, συνηγορῆσαι δὲ τῇ τοῦ Πνεύματος δόξῃ, a 699 A. καὶ δεῖξαι τίνες μὲν ἦσαν οἱ μαθηταὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως, τίνες δὲ γεγόνασι μετὰ τὴν ἀνάστασιν. εἰ οὖν οὗτοι ἠγνόουν, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι. μετὰ δὲ τὸ σταυρωθῆναι, ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα, ἵνα γνῶμεν ὅτι S. Matth. xxvii. 51. οὐδὲν ἔτι τῶν ἀποκρύφων διαλανθάνει τοὺς πιστοὺς καὶ φιλοθέους. ἐφωτίσθησαν οὖν τὴν γνῶσιν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀναστάσεως, ὅτε ἐνεφύσησεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ πρόσωπον Infra xx. 22. αὐτῶν, καὶ γεγόνασιν ἐξ ἑτέρων ἄλλοι. ἐπὶ πλεῖον δὲ ἐφω- b τίσθησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς, ὅτε εἰς τὴν τοῦ ἐπιφοιτήσαντος αὐτοῖς Ἁγίου Πνεύματος μετεπλάττοντο δύναμιν.

Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ, ὅτε τὸν Λάζαρον 17
ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·
διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο 18
αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον.

Ἀκούσας τὸ συμβὰν τῶν ἀγελαίων ὁ σύλλογος, εὐηκόως ἐπείσθη τοῖς μαρτυροῦσιν ὅτι ἀνέστησε τὸν Λάζαρον ὁ Χριστὸς, καὶ κατέλυσε τὸ τοῦ θανάτου κράτος, καθὼς οἱ c προφῆται εἶπον· διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησαν αὐτῷ.

6. γεγόνασι μετὰ τὴν ἀνάστασιν hoc ordine (per castig.) Cat. Harl. μετὰ τὴν ἀνάστασιν γεγόνασιν ut prius scriptum Aubertus. γεγόνασι μετὰ ταῦτα a.(?)k. 9. ἀποκρύφων] + γραφῶν a.k. 11. ὅτε a.k. ὅτι Cat. Harl. Ed. 16. ὅτε k. ὅτι Ed. 17–19. καὶ—σημεῖον addidi ex k. favente a. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 20. Hunc in versum dedit Mai (iii. 136. ex Cat. ante cit. Reg. Svec. 9. fol. 135) haec quae sequuntur: Ἀναγκαίως ἄρα καὶ τῇ τάξει τελευταῖον τὸ κατὰ τὸν Λάζαρον ὁ Κύριος τεθαυματούργηκεν ἵνα ἐπὶ προσφάτῳ τούτῳ γεγονότι τιμηθείη μὲν ἐπιφανέστερον ὑπὸ τοῦ πλήθους, τῆς δὲ τιμῆς ἕνεκεν ὑπεραλγήσαντες οἱ Φαρισαῖοι βουλεύσωνται κατ᾽ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐπιτελεσθείη τὸ πάθος, ὅπερ καὶ γίνεται· οἱ γοῦν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς αὐτούς Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ὁρῶσιν ὅτι μάτην ἀντιλέγουσιν πρὸς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, μάτην ἀφορίζουσι τοὺς πιστεύοντας, τὰ μὲν διαλεγόμενοι, τὰ δὲ ἀπειλοῦντες· πάντα οὖν ἀνωφελῆ φασιν εἶναι, εἰ μὴ πρὸς ἀναίρεσιν αὐτοῦ τράποιντο· ἰδοὺ γάρ φασι τὸ σύμπαν αὐτῷ πλῆθος ἀκολουθεῖ, quorum partem priorem Ἀναγκαίως—γίνεται c. Cord. (p. 307), partem alteram ὁρῶσιν ὅτι—εἶναι Cat. Harl., ὁρῶσιν ὅτι—τράποιντο [τρέποιντο] c. Cord. (l. c.) Apolinario tribuunt. 23. ὑπήντησεν a. αὐτῷ] + οὐκ ἂν γὰρ τοσοῦτοι

19 Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε, ὁ κόσμος ὅλος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Τοῦτο ὡς ἑαυτοὺς καταμεμφόμενοί φασιν, ἐπείπερ ἔκπαλαι οὐκ ἀνεῖλον σὺν τῷ Λαζάρῳ τὸν Ἰησοῦν, προτρεπόμενοι ἑαυτοὺς εἰς τὸ φονᾶν· ἀγανακτοῦντες περὶ τοῦ πιστοῦ ὄχλου, ὡς ἰδίων κτημάτων ἀποστερούμενοι, τῶν
d *ὄντων τοῦ Θεοῦ.*

20 Ἦσαν δὲ Ἕλληνές τινες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.

Ἀπορήσειε δ' ἂν τις ἐν τούτοις καὶ διασκέψαιτο, κατὰ τίνα λόγον ἀναβαίνουσι τῶν Ἑλλήνων τινὲς προσκυνήσοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τοῦτο τῆς κατὰ νόμον ἑορτῆς ἐπιτελουμένης. οὐ γὰρ δήπου τις ἐρεῖ πρὸς τὴν τῶν ἐκεῖσε θέαν ἀναβῆναι μόνον αὐτούς· συμμεθέξοντες γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις
e *τῆς αὐτοῖς καὶ μόνοις πρεπούσης συναναθέουσιν ἑορτῆς. τί τὸ κοινὸν εἰς λατρείας λόγον Ἕλλησί τε καὶ Ἰουδαίοις; καίτοι πολὺ διεστῶσαν εὑρήσομεν τὴν ἐν ἀμφοῖν ἕξιν τε καὶ προαίρεσιν· οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ τὸ ψεῦδος τετιμήκασι. τί οὖν ἐροῦμεν ἐν τούτοις; παρακειμένης τῆς Ἰουδαίων χώρας τῇ τῶν Γαλιλαίων, πόλεις τε καὶ κώμας ἀλλήλαις ὁμόρους ἔχοντες Ἕλληνές τε κἀκεῖνοι, συχνὰς μὲν ἐποιοῦντο τὰς ἐπιμιξίας, ἐφοίτων δὲ παρ' ἀλλήλοις ἑκάτεροι, ποικίλης εἰς τοῦτο καλούσης ἀφορμῆς. ἐπειδὴ δέ πως θερ-*
700 A. a *μοτέρα πολὺ πρὸς μετάστασιν τὴν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἡ τῶν εἰδωλολατρούντων ἐστὶ διάνοια, ἅτε δὴ καὶ μάλα ῥᾳδίως*

ἐξαίφνης μετέθεντο, εἰ μὴ ἐπίστευσαν τῷ σημείῳ Cat. Harl. Ed., quae Chrysostomo recte tribuunt a.k. (vide Hom. lxvi. p. 396 c.) 1, 2. *Οἱ οὖν—ἑαυτούς* et *ἴδε—ἀπῆλθεν* a.k. *καὶ τὰ ἑξῆς* post *οὐδέν* Ed. 5. *φονᾶν*] + *καὶ* a. 8. *Ἕλληνές τινες* hoc ordine a.k. 10. Inc. *Ἀπορήσειε* b.c. Cord. Statim *δ'* om. a.k. *διασκέψεται* c. Verbum om. Cord. 12. *τοῦτο* a.b.c.k. Cord. *τότε* Cat. Harl. Ed. 14. *αὐτοὺς ἀναβῆναι μόνον* inverso ordine a.b.k. *αὐτοὺς* om. c. Cord. *συμμεθέξοντες*] *οὐ μεθέξονται* c. *συμμετέχουσι* Cord. 15. *μόνης* c. *συναναθέουσιν ἑορτῆς* hoc ordine b.c.k. Cord. *συναναβαίνουσιν* pro *συναναθέουσιν* (pro simplicitate) a. 20. *Ἰουδαίας* b. 22. *ἀλλήλους* (err.) Aub. 24. *τὴν* om. c. Cord.

ἐξελεγχομένης αὐτῶν τῆς ψευδολατρείας ὡς ἀχρήστου παντελῶς, μετεπείθοντό τινες εὐκόλως· οὔπω μὲν ὁλοτελῶς εἰς τὸ μόνῳ λατρεύειν τῷ κατὰ ἀλήθειαν ὄντι Θεῷ, μεριζόμενοι δέ πως τοῖς εἰς ἀπόστασιν λογισμοῖς, καὶ ταῖς τῶν ἰδίων διδασκάλων ἑπόμενοι γνώμαις, Πλάτωνός φημι καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον εἶναι λεγομένων σοφῶν. οἱ μὲν γὰρ ἕνα φασὶν εἶναι τὸν πάντων Δημιουργὸν, ἐγκοσμίους δὲ τοὺς λοιποὺς, καὶ ὥσπερ τινὰς ἡγεμόνας κεχειροτονῆσθαι παρ' ἐκείνου πρὸς b διοίκησιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. ἔθος οὖν τισι Παλαιστινοῖς, [Ἕλλησι] μάλιστα, παρεζευγμένην καὶ γείτονα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἔχουσι χώραν, ἀπομάττεσθαί πως ἔθη παρ' αὐτοῖς καὶ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα τιμᾶν, δόξαν οὕτω κἀκείνοις, ὧν ἀρτίως ἐμνημονεύσαμεν, εἰ καὶ μὴ οὕτω φασὶ καθάπερ ἡμεῖς. οἱ δὲ, μήτε πλήρη τὴν εἰς Ἰουδαίους ἔχοντες ῥοπὴν, μήτε μὴν τῶν Ἕλλησι φίλων ἀφεστηκότες ἐθῶν, μέσην δέ τινα καὶ πρὸς ἄμφω βλέπουσαν ἐπιτηδεύοντες c δόξαν, θεοσεβεῖς ὀνομάζονται. οἱ τοιοῦτοι τοιγαροῦν, οὐ σφόδρα τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐθῶν τὰ ἴδια διῳκισμένα βλέποντες, ὅσον ἧκεν εἰς θυσιῶν τρόπους καὶ μοναρχίας διάληψιν· οὐ γὰρ ᾔδεισαν πρότερον τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τοὺς λόγους οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλ' οὐδὲ τῆς πνευματικῆς λατρείας τὴν δύναμιν· συνανέβαινον προσκυνήσοντες, ἐν πανδήμοις μάλιστα συνδρομαῖς, οὐχ ὡς τὴν ἰδίαν λυποῦντες θρησκείαν, ἀλλ' ὡς ἕνα τὸν ἐπὶ πάντων τιμῶντες Θεόν. d

4. τοῖς] + τε b. τοῖς om. Cord. ἰδίων] ἰουδαίων (sic) c. Cord. 6. ἐκείνων Cord. οἱ μὲν γὰρ ἕνα [μὲν iterum addit b.] φασὶν εἶναι τὸν πάντων b.c. Cord. οὗτοι γὰρ ἕνα φασὶν εἶναι τῶν πάντων a.k. φασκόντων ἕνα μὲν τῶν πάντων εἶναι Cat. Harl. Ed. 8. κεχειροτονεῖσθαι b. 9–17. ἔθος—τοιοῦτοι om. a.k. exhibent b.c. Cord. Cat. Harl. 9. οὖν] δὲ b.c. Cord. 10. Ἕλλησι om. b.c. Cord. retinui e Cat. Harl. 11. ἔθη] + τὰ (errore) Aub. 16. βλέπουσαν b.c. Cord. βλέπειν [ειν supra rasuram manu fere eadem exarato] Cat. Harl. unde Aub. 17. τοιγαροῦν] + οἱ γειτονοῦντες Ἕλληνες a.k. Cat. Harl. Ed. invitis b.c. Cord. 18. τὰ ἴδια] τὰ τῶν ἰδίων b. τῶν ἰδίων Cord. τῶν ἰουδαίων (sic) c. 19–22. οὐ γὰρ—τὴν δύναμιν om. a.k. exhibent b.c. Cord. Cat. Harl. manu eadem in mg. 20. ᾔδεσαν b.c. Cord. Statim πω pro πρότερον Cord. neutrum habet c. 21. οὐδὲ om. b. 22. συνανέβαινον a.b.c.k. Cord. συνέβαινον Cat. Harl. Ed. Statim οὖν addit Cord. 23. λυποῦντες] λύοντες b. Statim λατρείαν τε καὶ addunt Cat. Harl. Ed. invitis a.b.c.k. Cord. 24. ἕνα] ἵνα (errore) Aub. Statim τῶν k. πάντας c. Cord.

21 Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν λέγοντες Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.
22 ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· ἔρχεται Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος, καὶ λέγουσι τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ μὴ εἰδότες οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἀληθὲς ἐλάλουν λέγοντες
Supra ver. 19. "Ἴδε ὁ κόσμος ὅλος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν." οὐ μόνον γὰρ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν ἔμελλον πιστεύειν. διὸ καὶ ὡς ἐν ἀπαρχῇ τότε γέγονεν ἡ τῶν Ἑλλήνων προσθήκη, καὶ ὡς Γαλιλαῖοι οἱ Ἕλληνες προσῆλθον τῷ Φιλίππῳ, ὡς καὶ
e αὐτῷ Γαλιλαίῳ ὄντι, ἵνα δείξῃ αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ἤθελον ἰδεῖν, πολλὴν ἀκούοντες εἰς αὐτὸν γινομένην τὴν εὐφημίαν, ὥστε προσκυνῆσαι καὶ ὧν ἤθελον τυχεῖν. μνησθεὶς δὲ ὁ
S. Matth. x. 5. Φίλιππος ὅτι εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος "Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν "μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε," δειλιᾷ μήπως προσκροῦσαι δόξῃ τοὺς μὴ πεπιστευκότας προσάγων τῷ Χριστῷ, ἀγνοῶν ὅτι οἰκονομικῶς ὁ Κύριος
701 A. a ἐκώλυσε τοὺς μαθητὰς εἰσελθεῖν πρὸς τὰ ἔθνη, ἕως οὗ πρῶτοι οἱ Ἰουδαῖοι τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἀποσείσονται χάριν. ὡς θερμοτέρῳ δὲ καὶ ἐπιτηδειοτέρῳ πρὸς τὰ τοιαῦτα λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· δόξαν δὲ οὕτω καλῶς, ἀμφότεροι ἀπαγγέλλουσι τῷ Κυρίῳ. συνετῶς δὲ πράξας ὁ Φίλιππος, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι οὐ καλὸν τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς λαλεῖν τι ὡς ἔτυχε, κἂν δοκῇ τι τῶν ἀγαθῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ φρονίμων συσκέπτεσθαι τὸ τί δεῖ ποιεῖν.

b

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπειδὴ οὖν οἱ ἐξ ἐθνῶν ἐπείγονται πρὸς τὸ θέλειν αὐτὸν

1, 2. Οὗτοι—ἰδεῖν addidi ex k. 1. βησθαϊδᾶ k. 3, 4. ἔρχεται Ἀνδρέας—τῷ Ἰησοῦ addidi ex k. 6. ὅλος ὁ κόσμος inverso ordine a.k. 14. καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε om. a. 15. μὴ] μήπω a.k. 18. ἀποσείσονται a. Cat. Harl. ἀποσείσωνται k. Ed. 19. τῷ Ἀνδρέᾳ λέγει inverso ordine a.k. 25. Ὁ δὲ—λέγων addidi ex a.k.

ἰδεῖν ἢ ἐπιστρέψαι, διὰ τοῦτό φησιν Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγὺς ἦν τοῦ πάθους, μεθ' ὃν εὐθὺς ἡ τῶν ἐθνῶν κλῆσις. ὥραν δὲ ἐν τούτοις τὸν παρόντα καιρὸν ὀνομάζει, οὐκ ἄλλο τι πρὸς ἀνάγκην ἄγον αὐτὸν τοῦ παθεῖν, ἀλλ' Cf. supra 45[1], 45[2]. ὁρισμοῖς τοῖς παρ' αὐτοῦ τοῦτον ἀναδεικνύμενον. πάντα γὰρ ποιήσας ὅσα εἰς πίστιν ἐνῆγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κηρύξας λόγον, ἐπ' αὐτὸ λοιπὸν τῆς c ἐλπίδος τὸ κεφάλαιον βαδίζειν θέλει, τὸ νεκρῶσαι τὸν θάνατον· ὅπερ οὐκ ἄλλως ἐγένετο ἄν, εἰ μὴ ἡ ζωὴ τὸν ὑπὲρ πάντων ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα οἱ πάντες ζήσωμεν ἐν αὐτῷ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ δόξαν ἰδίαν ὀνομάζει τὸν θάνατον, καὶ τὸ παθεῖν ἅπαντα τὰ δεινὰ ὑπὲρ τῶν αὐτὸν ἀτιμαζόντων ἁμαρτωλῶν. ὅμως εἰ καὶ ἀεὶ ἦν δεδοξασμένος παρὰ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλων, ἀλλ' ὁ σταυρὸς γέγονεν αὐτῷ ἀρχὴ τοῦ δοξασθῆναι ἐπὶ γῆς παρὰ τῶν ἐθνῶν ὡς Θεῷ. ἐπείπερ d ἐάσας τοὺς ἐνυβρίσαντας αὐτῷ Ἰουδαίους, μετέβη εἰς τὰ ἔθνη, καὶ δοξολογεῖται ὡς Θεὸς παρ' αὐτῶν ἐλπιζόμενος ἥξειν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. οὐ γυμνὸν δὲ λέγει τὸν S.Matth. xvi. 27. Λόγον δοξασθήσεσθαι, ἀλλ' ἕνα δεικνύων Υἱὸν τὸν ἐξ ἀνθρωπότητός τε καὶ θεότητος ἀῤῥήτως νοούμενον, υἱὸν ἀνθρώπου φησίν· εἷς γὰρ Υἱὸς καὶ Χριστὸς, τομὴν οὐκ ἔχων μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· ἀλλὰ Θεὸς ὑπάρχων καὶ νοούμενος καὶ μετὰ σαρκός.

Post ἐνανθρώπησιν (22 supra) haec dedit Severus:
ܐܠܐ ܒܪܢܫܐ ܠܗܘ̇ ܕܐܬܡܪ: ܕܢܚܘܐ ܒܠܚܘܕ ܚܕܐ
ܕܡܠܬܐ ܘܕܒܣܪܐ. ܘܕܠܐ ܗܘ ܚܕ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ، ܒܡܫܝܚܘܬܐ.
ܗܘ̇ ܓܝܪ ܒܪ ܡܢ ܐܘܣܝܐ ܐܝܬܘܗܝ، ܕܐܠܗܐ ܘܐܒܐ. ܗܘ̇ ܗܘ ܕܝܢ
ܒܣܘܦܐ ܐܬܐ ܠܗ ܥܠ ܐܪܥܐ ܠܡܬܠܘܬܐ ܡܕܢܚܬܐ. ܒܪܡ ܗܘ
ܡܫܝܚܐ ܡܢ ܬܪܝܗܘܢ. ܕܠܐ ܠܬܪܝܢܘܬܐ ܕܟܝ̈ܢܐ ܡܬܦܠܓ:

1. ἢ Cat. Harl. Ed. καὶ a.k. 2. ὃν] ὧν k. 5. τοῦτον habent k. Cat. Harl. 6. τὸν assumptum ex a.k. 9. ἂν om. a. 15. παρὰ τῶν ἐθνῶν om. k. 18. Inc. Severus contra Joan. Gram. cap. 18. in cod. Add. 12157, fol. 101 Syriace: Glorificatum igitur non Verbum nudum ex Deo Patre dixit nobis, sed unum ostendens, &c. 21. εἷς—ἐνανθρώπησιν assumpta ex a.k. Syr. desunt in Cat. Harl.

ܡܢ ܒܬܪ ܕܦܠܛܘܣ ܕܗܠܝܢ ܕܐܬܐܡܪܘ. ܐܠܐ ܕܒܫܘܠܡܐ
ܕܐܠܗܘܬܐ. ܘܒܢ ܒܣܪܐ ܐܬܘܬܗܘܢ ܘܡܬܬܪܝܢ.

e

24 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.

Οὐ μόνον ὅτι πάσχει προλέγει, οὐδὲ ὅτι πάρεστιν ὁ καιρὸς, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν καταλέγει, δι' ἣν ἥδιστον ἐποιήσατο τὸ παθεῖν· καὶ ὅτι πολὺ τὸ τοῦ πάθους κέρδος· ἢ γὰρ ἂν οὐκ ἂν εἵλετο παθεῖν, οὐ γὰρ ἄκων ἔπαθε. καὶ γὰρ διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς φειδὼ, τοσαύτην ἡμερότητα ὑπεδείξατο, ὡς καὶ πάντα τὰ ὠμὰ δι' ἡμᾶς ἑλέσθαι παθεῖν. ὥσπερ δὲ ὁ σπαρεὶς
702 A. a *κόκκος τοῦ σίτου, στάχυας πολλοὺς ἀναβλαστάνει, οὐχ ἑαυτὸν δι' ἐκείνους ζημιούμενος, ἀλλὰ δυνάμει ὅλοις τοῖς κόκκοις τοῦ στάχυος ἐνυπάρχων· ἐξ αὐτοῦ γὰρ οἱ πάντες ἀνεβλάστησαν· οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀπέθανε, καὶ ἀνοίξας τοὺς τῆς γῆς μυχοὺς, ἀνήγαγε σὺν ἑαυτῷ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, αὐτὸς ὢν ἐν πᾶσι κατὰ τὸν τῆς πίστεως λόγον μετὰ καὶ τοῦ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως. οὐ μόνον δὲ τοῖς ἀποθανοῦσι τοῦτο δέδωκε τὸ κέρδος τὸ δι' αὐτοῦ καρποφορεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ζῶσιν· εἰ καὶ πρὸς τὴν παραβολὴν ὁ λόγος ἐσχηματίσθη*
b *πιθανῶς. καρπὸς γὰρ τῶν Χριστοῦ παθημάτων, ἡ πάντων ζωὴ, νεκρῶν τε καὶ ζώντων. σπέρμα γὰρ γέγονε ζωῆς, ὁ Χριστοῦ θάνατος.*

Ἆρά γε ἡ θεία τοῦ Λόγου φύσις, θανάτου γέγονε δεκτική; καὶ πῶς τοῦτο εἰπεῖν οὐκ ἀνόσιον παντελῶς; ζωὴ γάρ ἐστι κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος· ἐγείρει μᾶλλον, οὐ πίπτει. καταργεῖ τὸν θάνατον, οὐ κρατεῖται

3. *Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν* addidi ex a.k. 6. *ὅτι πάσχει προλέγει* a.k. *πάσχει προλέγων* Cat. Harl. Ed. 9. *ἂν* prius a.k. Cat. Harl. Lacuna in Aub. 10. *ἐπεδείξατο* k. 11. *δι' ἡμᾶς* assumptum ex a.k. 12. *τοῦ σίτου* om. a.k. 13. *ἐκείνους* a.k. *ἐκείνου* Cat. Harl. Ed. 14. *οἱ πάντες*] *ἅπαντες* a. 16. *ἀνήγαγε*] *ἀνήνεγκε* a. *ἑαυτῷ*] *αὐτῷ* a. 17. *καὶ* om. k. 21. *τῶν*] + *τοῦ* Aub. 22. *ζωῆς γέγονεν* inverso ordine a. *ζῴων γεγονεν* k. 25. *εἰπεῖν* a.k. Lacuna in Aub., qui verbum hoc in Cat. Harl. semi-esum legere non potuit. 27. *οὐ* prius Cat. Harl. Ed. *ἢ* a.k.

φθορᾷ· ζωοποιεῖ μᾶλλον τὸ ζωῆς ἐπιδεές, οὐκ αὐτὸς ζητεῖ
παρ' ἑτέρου τὴν ζωήν. ὥσπερ γὰρ τὸ φῶς οὐκ ἂν γένοιτο
σκότος, οὕτως ἀμήχανον τὴν ζωὴν μὴ εἶναι ζωήν. πῶς οὖν c
ὁ αὐτὸς καὶ ὡς κόκκος σίτου λέγεται πεσεῖν εἰς γῆν, καὶ
ἀναβῆναι ὡς "Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ;" ἢ δηλονότι, τὸ μὲν θα- Ps. xlvi. 6.
νάτου γεύσασθαι πρέποι ἂν αὐτῷ καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος·
τὸ γεμὴν ἀναβῆναι θεϊκῶς, ἴδιον αὐτοῦ φυσικῶς.

Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν 25
ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει
αὐτήν.

Οὐ μόνον ὑμᾶς ἐπὶ τῷ ἐμῷ σκανδαλίζεσθαι οὐ χρὴ
πάθει, οὐδὲ ἀπιστεῖν οἷς εἶπον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο παρε- d
σκευάσθαι προσήκει· ὁ γὰρ δοκῶν ἐνταῦθα ἐπιμελεῖσθαι
τῆς ἰδίας ψυχῆς καὶ οὐ θέλων αὐτὴν εἰς κινδύνους ἐκδιδόναι
δι' ἐμέ, ἀπόλλυσιν αὐτὴν ἐν τῷ μέλλοντι καιρῷ. ὁ δὲ εἰς
κινδύνους αὐτὴν διδοὺς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, μεγάλους αὐτῇ
φυλάσσει τοὺς καρπούς. καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κατα-
φρονήσας ζωῆς, τὴν ἄφθαρτον κτήσεται ἐν τῷ μέλλοντι.
ταῦτα δὲ ἔφη ὁ Κύριος, οὐχ ὡς τῆς ψυχῆς ἐνταῦθά τι
πασχούσης, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς φιλίαν καλεῖ, τὸ δοκεῖν αὐτὴν e
κατέχειν, οὐ προδιδόντας εἰς κινδύνους τὸ σῶμα.

Ἐάν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. 26

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν Εἰ ἐγώ, φησί, διὰ τὸ ὑμῶν
χρήσιμον ἐκδίδωμι ἐμαυτὸν εἰς θάνατον, πῶς οὐκ ἄνανδρον
τὸ μή, τῶν οἰκείων ἕνεκεν χρησίμων, τῆς προσκαίρου κατα-
φρονῆσαι ὑμᾶς ζωῆς, καὶ τῷ τῆς σαρκὸς θανάτῳ τὴν

5. ἀλαλαγμῷ] ἀλλαγμῷ (errore) Aub. 7. ἀναβῆναι] ἀναστῆναι a. 8–10. ἀπολέσει—φυλάξει αὐτήν addidi ex k. 11. Οὐ] + γὰρ a.k. οὐ χρὴ ante ἐπὶ transponunt a.k. 12. καὶ] + ὑμᾶς a.k. 15. δι' ἐμὲ om. a.k. 16. νῦν] μέλλοντι (sic) a. 17, 18. καὶ—μέλλοντι om. a.k. 19. τι assumptum ex a.k. 22. τις διακονῇ hoc ordine a.k. 23. Ὃ] + δὲ a.k. 26. ὑμᾶς ζωῆς hoc ordine a.k. τὴν om. a.

703 A. a ἀμάραντον κτήσασθαι ζωήν; δοκοῦσι γὰρ μισεῖν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅσον ἧκεν εἰς τὸ παθεῖν, οἱ ἐκδιδόντες αὐτὴν εἰς θάνατον, τοῖς αἰωνίοις φυλάττοντες ἀγαθοῖς· καὶ οἱ ἐν ἀσκήσει δὲ ζῶντες, μισοῦσι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, οὐχ ἡττώμενοι ταῖς τῆς φιλοσαρκίας ἡδοναῖς. ὃ οὖν ἐποίησεν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἁπάντων σωτηρίαν παθὼν, εἰς τύπον ἐποίησεν ἀνδρείας, διδάσκων τοὺς τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν ἐπιθυμοῦντας, ἐπείγεσθαι κατορθοῦν τὴν ἀρετήν. δεῖ γὰρ, φησὶ, τοὺς θέλοντάς μοι ἀκολουθεῖν, τὴν ἴσην ἐμοὶ ἀνδρείαν
b καὶ εὐτολμίαν ἐνδείκνυσθαι· οὕτω γὰρ λήψονται τὰ τῆς νίκης βραβεῖα.

Καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ τῆς σωτηρίας ἀρχηγὸς, οὐ διὰ δόξης καὶ τρυφῆς ὥδευσεν, ἀλλὰ διὰ ἀτιμίας καὶ πόνων· οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς ἀλύπως ποιεῖν, ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καταντήσωμεν, καὶ τῆς θείας μετάσχωμεν δόξης. ποίας δὲ ἄξιοί ἐσμεν
c τιμῆς, οἱ μὴ ἀξιοῦντες τὰ ἴσα τῷ Δεσπότῃ παθεῖν; τάχα δὲ εἰπών Ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔστω, οὐ τόπον λέγει, ἀλλὰ τρόπον ἀρετῆς. ἐν οἷς γὰρ ὤφθη Χριστὸς διαπρέπων, ἐν τοῖς αὐτοῖς ὀφείλουσιν εἶναι καὶ οἱ αὐτῷ ἀκολουθοῦντες, οὐκ ἐν τοῖς θεοπρεπέσιν ἀξιώμασι καὶ τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον· οὐ γὰρ δυνατὸν ἀνθρώπῳ τὸν ἀληθῆ καὶ φύσει Θεὸν μιμήσασθαι· ἀλλ' ἐφ' οἷς ἂν ἐνδέχηται τὴν ἀνθρώπου διαπρέπειν δύνασθαι φύσιν, οὐκ ἐν τῷ χαλινοῦν

3. αἰωνίοις] + αὐτὴν a.k. 7. ἀνδρείας ἐποίησε inverso ordine a.k. 12. ἔσται] ἔστω a.k. cf. infra. 13. σωτηρίας a.k. δόξης Cat. Harl. Ed. 14. ὥδευσεν k. 16. αὐτῆς pro θείας a. 18. ὁ ἐμὸς διάκονος a.k. ἔστω habet k. 19. Inc. οὐκ ἐν ἑτέροις εἶναι προσῆκον ἂν εἴη τὸν ὑπηρέτην [+ τοῦ l. Cr.] Χριστοῦ, ἢ ἐν οἷσπέρ ἐστιν αὐτὸς καὶ οὐχὶ πάντως φημι τοῖς (21) c.l. Cord. Cr. γὰρ ὤφθη a.k. ἐγὼ ὤφθη (sic) Cat. Harl. ἐγὼ ὤφθην Aub. 21. ἀξιώμασι a.k. καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀξιώμασι c.l. Cord. Cr. ἀξιώμασι καὶ τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον Cat. Harl. Ed. 22. οὐ—μιμήσασθαι] τίς γὰρ ἐν τούτοις τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει Θεὸν μιμήσαιτο c.l. Cord. Cr. 23. ἐφ' οἷς ἂν ἐνδέχηται [δέχηται Cr.] c. Cord. Cr. ἐν οἷς ἐνδέχεται Nik. Ed. ἐφ' οἷς ἐνδέχεται l. τὴν [+ τοῦ c.l. Cord. Cr.] ἀνθρώπου διαπρέπειν δύνασθαι [δύνασθαι om. l.] φύσιν c.l. Cord. Cr. Cat. Harl. Ed. τὸν ἄνθρωπον διαπρέπειν a.k. 24. φύσιν desinunt c.l. Cord. Cr.

θάλασσαν καὶ τὰ ὅμοια ποιεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ εἶναι ταπεινοὺς καὶ πράους καὶ φέροντας ὕβρεις. d

Ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ Πατήρ.

Ἐν τούτῳ γοῦν φησι τὴν ἀντιμισθίαν εἶναι ἐν τῷ τιμᾶσθαι ἐκ τοῦ Πατρός· μέτοχοι γὰρ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας καὶ εὐκλείας οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, κατὰ τὸ πρέπον ἀνθρώποις μέτρον· ἀπὸ δὲ τοῦ Πατρὸς λέγει δίδοσθαι τὰς τιμὰς, καίτοι αὐτὸς ὢν ὁ δοτὴρ τῶν ἀγαθῶν, ἀνατιθεὶς δὲ τῇ θείᾳ φύσει τὸ ἑκάστῳ διδόναι κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ δεικνὺς ὅτι θέλει ὁ Πατὴρ δουλεύειν ἡμᾶς τοῖς τοῦ Υἱοῦ διατάγμασιν· οὐ γὰρ ἐναντία τῷ Πατρὶ νομοθετεῖ.

Σημειωτέον οὖν ὅτι ὁ ποιῶν τὰ ἀρεστὰ Θεῷ, Χριστῷ διακονεῖ· ὁ δὲ τοῖς ἰδίοις ἀκολουθῶν θελήμασιν, ἑαυτῷ μᾶλλον ἀκολουθεῖ καὶ οὐ Θεῷ.

Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με 27
ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο εἰς τὴν ὥραν ταύτην.
Πατὲρ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν. 28

Νῦν, φησὶν, ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. ὅρα δὴ πάλιν ἐν τούτοις τῆς μὲν ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ εἰς θορύβους εὔκολον καὶ εὐπαρακόμιστον εἰς δειλίαν, τῆς δὲ θείας αὖθις καὶ ἀῤῥήτου δυνάμεως τὸ ἐφ'

3. Ita a.k. 4–14. Haec assumpta ex a.k.: sunt et in Cat. Harl., sed sine nomine post Chrysostomi scholion. 4. *γοῦν* k. *οὖν* a. Cat. Harl. 5. *τοῦ* alt. om. a. 12. *ἀρεστὰ*] + *τῷ* a. Cat. Harl. 15–17. *καὶ τί—Υἱόν* addidi ex k. 16. *τοῦτο εἰς* (sic) sine *ἦλθον* k. 17. *τὸν Υἱόν* habent a.k. 18. Haec usque ad 316, 19 citantur a Conc. Constantinopolitano tertio A. C. 680 habito (vii. 835 ed. Coleti, et cod. Vienn. libri quarti initio supra cit.); Niketa Choniate Panoplia Dogmatica (e cod. Mediceo-Laurentiano Plut. ix. 24, fol. 204 v, Cod. Bodl. Roe 22, fol. 244 v); a t (supra cit. p. 279). cap. 16, fol. 95, cum titulo *τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ η' βιβλίου τοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ὑπομνήματος*; Severo contra Juliani Halicarnassensis additamenta cap. 37 (Syriace cod. add. 12158, fol. 37 v); Testimoniorum auctore supra cit. (cod. add. 14532, fol. 70; 14533, fol. 69 fin.). 18–20. *Νῦν—ταύτην* t. favente libris Syriacis, qui textum sine *φησι* exhibent. *ὅρα* incipiunt reliqui. 20. *δὲ* pro *δὴ πάλιν* Syrr. *ἀνθρωπείας* t. 22. *αὐτῆς* pro *αὖθις* Conc. *τῆς θείας τε καὶ* t. ita fere Syrr.

ἅπασιν ἀῤῥαγές τε καὶ ἄθραυστον καὶ εἰς μόνην βλέπον τὴν
αὐτῇ πρέπουσαν ἀνδρείαν. ἡ μὲν γὰρ θανάτου παρεισδύσα
μνήμη ταράττειν πειρᾶται τὸν Ἰησοῦν, ἡ δὲ τῆς θεότητος
δύναμις κεκινημένον εὐθὺς χειροῦται τὸ πάθος καὶ μετα-
μορφοῖ παραχρῆμα πρὸς ἀσύγκριτον εὐτολμίαν τὸ δειλίᾳ
νενικημένον. οἰησόμεθα γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ
e κεκινῆσθαι τὰ ἀνθρώπινα διὰ δύο τε καὶ ἀναγκαίους τρό-
πους. ἔδει γὰρ ἔδει καὶ διὰ τούτων αὐτὸν οὐ δοκήσει καὶ
ὑπονοίᾳ, φυσικῶς δὲ μᾶλλον καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον ἐκ
γυναικὸς γεγονότα φαίνεσθαι, πάντα φέροντα τὰ ἀνθρώπινα,
δίχα μόνης ἁμαρτίας. φόβος δὲ καὶ δειλία, πάθη μὲν ἐν
ἡμῖν φυσικὰ, τὸ γεμὴν ἐν ἁμαρτίαις τετάχθαι διαπεφευ-
γότα. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρησίμως ὑπεκινεῖτο καὶ ἐν
Χριστῷ τὰ ἀνθρώπινα, οὐχ ἵνα κινηθέντα κρατύνηται καὶ
704 A. a εἰς τὰ πρόσω χωρῇ, καθάπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἵνα κεκινη-
μένα τῇ δυνάμει τοῦ Λόγου διακόπτηται, πρὸς ἀμείνω τινὰ
καὶ θειοτέραν κατάστασιν μεταστοιχειουμένης τῆς φύσεως
ἐν πρώτῳ Χριστῷ. ἦν γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως καὶ εἰς
ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν τῆς ἰάσεως διαβῆναι τρόπον. ἐν γὰρ
ἀπαρχῇ Χριστῷ εἰς καινότητα ζωῆς ἡ ἀνθρώπου φύσις

1. ἄθραυστον et ἀρραγές inter se transponit t. 2. αὐτῷ Cod. Roe. γὰρ] + τοῦ t. et Conc. παρεισδύσασα Conc. 6. νενικημένον Conc. Syrr. t. κεκινημένον Chon. cf. Nik. Pro his (a 315, 18), Πλὴν εἰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς θορυβεῖται τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, ἀλλ' ὡς Θεὸς, κεκινημένου τοῦ πάθους πρὸς θάρσος [πρὸς θάρσος om. a.k. exhibet Cat. Harl. in mg.] εὐθὺς παραγίνετα[ι] [περιγίνεται a.k.] καὶ πρὸς εὐτολμίαν μεταμορφοῖ τὸ τῇ δειλίᾳ νικηθέν abbrevian[t] Nik. unde Ed. Inc. οἰησόμεθα b.c. Cord. οἰησώμεθα t. Conc. Ed. Col. αὐτ[ῷ] om. Conc. et Choniates. σωτῆρι Χριστῷ a.b.c.k.t. Cord. Conc. Syrr. σωτῆρι om Chon. Χριστῷ καὶ σωτῆρι Cat. Harl. Ed. 7. ἀνθρώπεια Aub. τε assumptum ex Chon. t. δὲ c. Cord. τὰ (sic) Cod. Vienn. 8. δι' αὐτοῦ τὸν αὐτὸν t αὐτὸν c. Nik. Ed. αὐτῶν Chon. Conc. δοκήσει] + τε Cod. Roe. 9. ἀπονοίᾳ b ἐκ γυναικὸς om. Cod. Vien. Chon. habent Syrr. t. 11. μόνης assumptum e a.b.c.k.t. Conc. Chon. Cord. Syrr. deest in Cat. Harl. δὲ] γὰρ b. Cord. sed δ habet c. ἐν assumptum ex Conc. Chon. t. Syrr. 13. καὶ alt. om. Conc Syrr. Chon. ἐν] + τῷ Chon. 14. ἀνθρώπινα] + δίχα ἁμαρτίας Cat. Har Ed. repugnantibus reliquis. ἵνα] + τὰ Nik. c. Cord. Ed. invitis Conc. Syr Chon. t. 15. τὰ Conc. Chon. τὸ t. Catt. Ed. καὶ om. Chon. habent Syr ἡμῖν Chon. 16. δυνάμει τοῦ Λόγου hoc ordine Conc. b.c.t. Chon. Cor 17. μετάστασιν Cat. Harl. Ed. invitis reliquis. 18. τῷ pro πρώτῳ 19. ἰάσεως] τάσεως (sic) Chon. [Cod. uterque]. Statim διαβῆναι ponunt Con Chon. c.t. Cord. ante τὸν τῆς tr. Nik. Ed. τρόπον des. Conc. Syrr. Chon. 19—p. 317, 1. ἐν—ἐκερδάναμεν om. c. Cord.

ἀνεκομίζετο· ἐν αὐτῷ δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐκερδάναμεν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ δεύτερος Ἀδὰμ κατωνόμασται παρὰ ταῖς θείαις γραφαῖς. (1 Cor. xv. 45.) ὥσπερ δὲ ὡς ἄνθρωπος ἐπείνασε καὶ ἐκοπίασεν, οὕτω καὶ τὸν ἐκ τοῦ πάθους δέχεται θόρυβον, b ὡς ἀνθρώπινον. ταράττεται δὲ οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ὅσον εἰς αἴσθησιν μόνον ὑπενεχθῆναι τοῦ πράγματος, εἶτα πάλιν εὐθὺς εἰς τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν εὐτολμίαν ἀναπηδᾷ. ἐκ τούτων δῆλον ὅτι καὶ ψυχὴν εἶχε λογικήν. ὥσπερ γὰρ τὸ πεινῆσαι τυχὸν ἤγουν ἑτέρῳ τινὶ τῶν τοιούτων περιπεσεῖν, ἴδιον τῆς σαρκὸς πάθος, οὕτω καὶ τὸ ταράττεσθαι διὰ μνήμης τῆς τῶν δεινῶν, ψυχῆς ἂν εἴη πάθος τῆς λογικῆς, ᾗ καὶ μόνῃ c ἡμῖν διὰ τῶν ἐνθυμήσεων ἐπεισκρίνεται μνήμη. οὔπω γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ γεγονὼς ὁ Χριστὸς, πρόωρον ὑπομένει τὸν θόρυβον, προαναθεωρήσας δηλονότι τὸ μέλλον, καὶ τῷ λογισμῷ πρὸς τὴν τῶν ἐσομένων μνήμην ὑπενεχθείς. τὸ γὰρ τῆς δειλίας πάθος, οὔτε τῆς ἀπαθοῦς εἴποιμεν θεότητος, οὔτε μὴν τῆς σαρκός· λογισμῶν γὰρ ἔστι ψυχῆς, καὶ οὐ σαρκὸς τὸ πάθος. εἰ δὲ καὶ τὸ ἄλογον ἔχον ψυχὴν θορυβεῖται καὶ ταράττεται, ἀλλ' οὐ διὰ μνήμης, οὐδὲ λογισμῷ τὸ ἐσόμενον προανασκοποῦν πάθος ἐπὶ δειλίαν ἔρχεται, ἀλλ' d ὅταν αὐτοῖς ἁλῶναι γένηται τοῖς κακοῖς, τότε τοῦ παρόντος κινδύνου συλλέγει μόλις τὴν αἴσθησιν. νῦν δὲ ὁ Κύριος θορυβεῖται, οὐκ ἐξ ὧν βλέπει, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐνθυμεῖται, καὶ ἐξ ὧν προσδοκᾷ. ἀλλ' οὐδὲ εἶπεν ὁ Χριστός Ἡ σάρξ μου τετάρακται, ἀλλ' ἡ ψυχή μου, τὴν τῶν αἱρετικῶν ὑπόνοιαν παρωθούμενος. εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ φήσεις εἰρῆσθαι ὑπὸ Θεοῦ πρὸς Ἰουδαίους "Νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς (Es. i. 13, 14.)

3–5. ὥσπερ—ἀνθρώπινον om. c. Cord. 4. ἐκοπώθη a.k. 6. τοῦ πράγματος et μόνον inter se transponunt b.c. Cord. 7. εὐθὺς assumptum ex b.c. Cord. αὐτῷ b. ἀναπηδᾷ c. Cord. ἀναπηδᾶν Ed. 8. τὸ] τῷ (errore) Aub. 9. ἤγουν b.c. Cord. ἢ Ed. 11. ᾗ] ἡ c. εἰ Cord. 12. ἡμῖν] + ἡ b. 13. γεγονὼς ὁ Χριστὸς, πρόωρον a.b.c.k. Cord. γέγονεν ὁ Χριστός. πρόωρον οὖν Cat. Harl. Ed. ὑπομένη c. 15. ἐπενεχθεὶς b. 15–18. τὸ—πάθος om. c. Cord. 18. τὰ ἄλογον ἔχοντα c. Cord. 20. προανασκοποῦντα Cord. 22–24. νῦν—προσδοκᾷ om. c. Cord. 25. μου om. a.b.c.k. Cord. αἱρετικῶν a.b.c.k. Cord. αἱρετιζόντων Cat. Harl. Ed. 26. εἰρῆσθαι ὑπὸ Θεοῦ πρὸς Ἰουδαίους hoc ordine a.b.c.k. Cord. πρὸς Ἰουδαίους ὑπὸ Θεοῦ εἰρῆσθαι Cat. Harl. Ed. 27. Νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ assumpta ex b.c. Cord.

“ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου,” καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐροῦμεν,
e ὡς τοῖς ἡμετέροις ἔθεσιν ἀποκέχρηται μᾶλλον διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν, ὥσπερ καὶ πρόσωπον καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη προσάπτει τῷ ἀσωμάτῳ καταχρηστικῶς. μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν, εἰ οὕτως εἰρῆσθαι φήσομεν, εἰκὼν ἦν ἄρα, καὶ δόκησις, καὶ σκιά, καὶ οὐ κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, κατὰ τὸν ἄθεον Μάνην. ὅλην τοίνυν τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἥνωσεν ἑαυτῷ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα ὅλον
705 A. a σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. ὃ γὰρ μὴ προσείληπται, οὐδὲ σέσωσται.

Εἰπὼν μέντοι τό Ἐταράχθη, οὐ σιωπᾷ, ἀλλ' εἰς εὐτολμίαν μεταπλάττει τὸ πάθος, καὶ μονονουχὶ φησίν Οὐδέν ἐστι τὸ ἀποθανεῖν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐπέτρεψα τῇ σαρκὶ τὸ δειλιάσαι, ἵνα μεταστοιχειώσω αὐτὴν εἰς εὐτολμίαν. ἦλθον τοῖς ἐπὶ γῆς τὴν ζωὴν κατορθώσων, διὸ καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ηὐτρέπισμαι.

Αἰτεῖ δὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ τῆς εὐχῆς σχῆμα διατυποῖ, οὐχ ὡς ἀδυνατῶν ὁ πάντα ἰσχύων, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος τὰ
b μείζω ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἀπονέμων τῇ θείᾳ φύσει, οὐκ ἔξω ὢν ταύτης, ὅταν καλῇ τὸν Πατέρα τὸν ἴδιον, ἀλλ' εἰδὼς ὅτι διὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἥξει ἡ ἐν παντὶ πράγματι δύναμις καὶ δόξα. εἴτε δέ Δόξασόν σου τὸν Υἱὸν ἔχει ἡ γραφή, εἴτε Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, ταὐτόν ἐστι τῇ τῶν θεωρημάτων ἀκριβείᾳ. ὅμως ὁ Χριστὸς καταφρονήσας τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ τοῦ παθεῖν αἰσχύνης, μόνα δὲ τὰ ἐκ τοῦ παθεῖν σκοπῶν κατορθώματα, καὶ ὅσον οὐδέπω ἐκ μέσου βαδίζοντα
c διὰ τοῦ θανάτου τῆς ἰδίας σαρκὸς τὸν ἁπάντων θάνατον

1. καὶ ὅσα τοιαῦτα assumpta ex b.c. Cord. 4. λοιπὰ] + πάντα Cat. Harl. Ed. invitis reliquis. 6. ἄρα ἦν inverso ordine c. κατ' c. Cord. 7. Μάνην a.c.k. Cord. μάνεντα b. Μάνιν Cat. Harl. Ed. τὴν ἀνθρώπου] τῶν ἀνθρώπων (errore) Aub. 8. ἵν' c. Cord. 9. οὐ προσείληπται, οὐ σέσωσται des. c. Cord. 13. ἀποθανεῖν] παθεῖν καὶ ἀποθανεῖν a.k. 14. αὐτὴν assumptum ex a.k. 19. ἀπονέμων a.k. νέμων Cat. Harl. Ed. 21. ἐν] ἐπὶ a.k. 22. δὲ assumptum ex a.k. 25. παθεῖν alt.] πάθους k. Inc. Κατὰ τὸ εἰκὸς τὰ ἐκ τοῦ παθεῖν περιαθρῶν κατορθώματα καὶ c. Cord. 26. οὔπω a.

βλέπων, ἀναιρεθησόμενόν τε παντελῶς τὸ τῆς φθορᾶς κράτος, ἀναμορφουμένην τε ἤδη λοιπὸν πρὸς καινότητα ζωῆς τὴν ἀνθρώπου φύσιν, μονονουχὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοιοῦτόν τι φησίν· Ὀκνηρὸν μὲν, ὦ Πάτερ, πρὸς τὸ παθεῖν τὸ σῶμα, δέδιε δὲ καὶ τὸν παρὰ φύσιν θάνατον, ἀλλὰ καὶ οὐκ οἰστόν πως εἶναι δοκεῖ τῷ συνέδρῳ καὶ τῷ κατὰ πάντων d
ἔχοντι κράτος τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἐμπαροινεῖσθαι τολμήμασι· πλὴν ἐπείπερ ἀφῖγμαι πρὸς τοῦτο, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, τουτέστι, μὴ διακωλύσῃς ἰόντα πρὸς θάνατον, συγκατάνευσον τῷ σῷ γεννήματι διὰ τὸ πᾶσι λυσιτελές. ὅτι δὲ δόξαν ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἑτέρωθί που τὸν σταυρὸν ἀπεκάλει, μαθήσῃ λέγοντος αὐτοῦ "Οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα "Ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη." σαφῶς γὰρ ἐν τούτοις τὸ ἐσταυρῶσθαι, τὸ δεδοξάσθαι φησί· δόξα δὲ ὁ σταυρός. εἰ γὰρ καὶ περὶ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν πολλὰ ἐφύβριστα ὑπέμεινεν ἀνεξικάκως ἑκὼν, ἀλλ' ἐξ ὧν δυνά- e
μενος μὴ παθεῖν, ὑπέστη δι' ἡμᾶς ἐθελουσίως τὸ πάθος, τῆς ὑπεράγαν ἐστὶν εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς ἀνωτάτω δόξης, τὸ δι' ἄλλων ὠφέλειαν ὑποστῆναι τοῦτο. γέγονε δὲ καὶ ἑτέρῳ τρόπῳ ἐν εὐδοξίᾳ ὁ Υἱός. δι' ὧν γὰρ κατεκράτησε τοῦ θανάτου, ἔγνωμεν αὐτὸν ὄντα ζωὴν καὶ Υἱὸν Θεοῦ τοῦ ζῶντος. δοξάζεται δὲ ὁ Πατὴρ, ὅταν φαίνηται τοιοῦτον ἔχων Υἱὸν ἐξ ἑαυτοῦ γεννηθέντα, ὁποῖός ἐστι καὶ αὐτός.

Supra vii. 39.

2–5. ἀναμορφουμένην—τὸ σῶμα c. Cord. καὶ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναμορφουμένην ἤδη λοιπὸν πρὸς καινότητα ζωῆς, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα φησὶν μονονουχί [μονονουχὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα φησίν a.k.] Εἰ καὶ ὀκνηρὸν τὸ σῶμα πρὸς τὸ παθεῖν ὦ πάτερ Nik. Ed. 3. τὸν om. c. 5. δέδειεν c. 6. οὐκ οἰστόν a.c.k. Cord. οὐχ οἷόν Cat. Harl. Ed. 6, 7. τῷ—τολμήμασι] τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἐμπαροινεῖσθαί με τολμήμασι τὸν σὸν σύνεδρον καὶ τὸ κατὰ πάντων ἔχοντα κράτος Nik. Ed. 8. σου om. k. suprascr. Cat. Harl. 9. Partim abbreviat Catena Svec. supradicta fol. 135. in Maio p. 136 fin. τουτέστι μὴ δὴ κωλύσῃς ἰόντα πρὸς θάνατον, ἀλλὰ συγκατάνευσον διὰ τὸ πᾶσι λυσιτελές· δόξα γὰρ Χριστοῦ ὁ σταυρός· δοξάζεται δὲ καὶ πατὴρ, ὅταν φαίνηται (vv. 22, 23, 320, 1) τοιοῦτον ἔχων τὸν ἐξ ἑαυτοῦ ὁποῖός περ ὑπάρχειν αὐτὸς ὑπονοῆται· ἔστι δὲ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, φῶς καὶ ζωὴ καὶ φθορᾶς ἀμείνων. Haec exhibet paullo infra sub ver. 32 (Maium sequens) Migne. 13. οὐδέπω a.c.k. Cord. οὔπω Cat. Harl. Ed. 14. ἐδοξάσθαι (errore) Aub. unde ἐδοξάσθη emendat Migne. 15. καὶ περὶ Cat. Harl. καὶ παρὰ a.k. καίπερ κατὰ (errore) Aub. 16. ὑπέμεινα k. Statim ἀνεξικακῶν (errore) Aub. 20. ἀδοξίᾳ (sic) k. 21. Υἱὸν] + τοῦ a.k. 23. γεννηθέντος (sic) k.

706 A. a ἔστι δ' ἀγαθὸς, φῶς, ζωὴ, καὶ θανάτου κρείττων, καὶ ὅσα θέλει ποιῶν. ὅταν δὲ λέγῃ Δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, τοῦτό φησι Συγκατάνευσόν μοι παθεῖν ἐθέλοντι. οὐ γὰρ ἀβουλήτως τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς θάνατον, ἀλλ' ἑκὼν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· τὸ οὖν συνθελῆσαι τὸν Πατέρα, ὡς δόσις ὠνόμασται ἡμῖν ἀγαθῶν· ἀντὶ γὰρ τοῦ παθεῖν τὴν δόξαν εἶπε. λέγει δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ὑπογραμμὸν ἡμῶν· ὅτι δεῖ μὲν εὔχεσθαι μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμὸν, ἐμπεσόντας δὲ
b γενναίως φέρειν, καὶ μὴ ἀποπηδᾶν, εὔχεσθαί τε εἰς Θεὸν σωθῆναι. ἀλλὰ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. εἰ γὰρ διὰ τῶν κινδύνων ἡμῶν συμβαίνει δοξασθῆναι τὸν Θεὸν, πάντα τούτου τετάχθω δεύτερα.

Ὥσπερ μέντοι οὐκ ἄλλως ὁ θάνατος κατηργήθη, μὴ ἀποθανόντος τοῦ Σωτῆρος· οὕτω καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν· εἰ μὴ γὰρ ἐδειλίασεν, οὐκ ἂν ἐν ἐλευθερίᾳ τοῦ δειλιᾶν ἡ φύσις γέγονεν· εἰ μὴ ἐλυπήθη, οὐκ ἂν ἀπηλ-
c λάγη τοῦ λυπεῖσθαί ποτε· εἰ μὴ ἐταράχθη καὶ ἐπτοήθη, οὐκ ἂν ἔξω ποτὲ τούτων ἐγένετο. καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀνθρωπίνως γεγονότων, τὸν αὐτὸν ἐφαρμόζοντα λόγον εὑρήσεις ἐν Χριστῷ· τὰ τῆς σαρκὸς πάθη κεκινημένα, οὐχ ἵνα κρατήσῃ, ὥσπερ καὶ ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἵνα κινηθέντα καταργηθῇ τῇ δυνάμει τοῦ ἐνοικήσαντος τῇ σαρκὶ Λόγου, πρὸς τὸ ἄμεινον μεταποιουμένης τῆς φύσεως.

ܘܬܘܒ ܒܬܪ ܐܚܪܢܝܬܐ ܒܗ ܡܢܗ ܠܘܩܒܠ ܠܬܘܣܦܬܗ
ܕܐܪܝܘܣ ܘܕܐܘܢܘܡܝܘܣ ܡ̈ܠܐ ܗܠܝܢ ܀ 2

ܐܡܪܬ܇ ܗܟܝܠ ܕܠܐ ܐܝܟ ܕܒܩܛܪܐ ܠܐ ܡܬܚܫܢܐ ܫܪܝܪܬܐ
ܒܪܢܫܐ ܗܘ̇ ܕܗܘ̣ ܚܫ̈ܘܡܐ: ܦܓܪܢܝܐ ܕܝܢ ܐܬܚܫܚܫܬ
ܠܢܦܫܐ ܐܢܫܝܬܐ ܘܡܠܠܬܐ. ܐܝܟܢܐ ܠܐ ܠܢܣܒܐ. ܐܢ

1. δὲ a.k. 4. δέδωκεν a.k. 9. φέρειν—σωθῆναι] αὐτοῦ περιγίνεσθαι [περιγενέσθαι k.], μὴ εὐχομένους Σῶσον ἡμᾶς a.k. 10. τὸ ὄνομά σου inverso ordine a.k. 13. ἂν pro ἄλλως a.k. 14. τοῦ Σωτῆρος μὴ ἀποθανόντος inverso ordine k. καὶ om. a.k. 15. ἐν ἐλευθερίᾳ] ἐλευθέρα a.k. 16. ἐγένετο a.k. ἀπηλλάχθη a. 19. ἐφαρμόζων a.k. 24—p. 321, 5. Sic pergit (post τρόπον supra 316, 19) Severus contra addit. Jul. Halicarnassensis.

ܗܟܢܢ ܕܠܒܟܝܘܬ ܡܬܒܥܝܢ܆ ܕܠܗ ܬܬܐܪܘܬ ܬܫܠܡܘܢ
ܠܫܡܝܐ. ܐܘ ܕܡܣܒܠ ܡܢ ܡܠܠܬܐ ܡܦܢܝܬܐ ܘܠܐ
ܡܬܐܡܠܝܢܘܬܐ. ܚܠ ܚܢܢܐ ܕܐܠܗܘܬܐ ܢܣܝܡܘܢ܆ ܐܢ
ܥܢܝܬܘܢ ܐܝܟ ܡܠܬܗܘܢ ܕܢܘܗܪܐ. ܕܗܘܚܐ ܢܥܒܐ
ܡܥܠܠܐ ܗܘܐ ܗܘ ܕܒܥܒܪܐ ܒܦܓܪܐ ∘ ∘⁘∘ ∘

Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.

Οὐκ εἶπε δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ὁ Πατὴρ ἄνωθεν ἐπεφώνησεν, ἀλλ' ὅτι ἐξ οὐρανοῦ γέγονεν ἡ φωνὴ, ἵνα μή τινες αἱρετικοὶ δι' ὧν ἤκουον λαλεῖν τὸν Πατέρα εἰπεῖν ἐπιχειρήσωσιν ὅτι καὶ ἡ θεία φύσις ὁ Πατὴρ σῶμά τι παχὺ περίκειται. διὸ καὶ φωνὴν τὴν ἐναρμόνιον λαλεῖ, πῶς δὲ ἡ φωνὴ διεσκευάσθη οὐχ ἡμῶν εἰπεῖν. ὃ δὲ σημαίνει ἡ τοῦ λόγου ἑρμηνεία τοῦτό ἐστι. διὰ πολλῶν σημείων περίβλεπτος ἦν ὁ Υἱὸς, συνεργαζομένου αὐτῷ τὰ παράδοξα τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐπείπερ συνεργάτης ἦν αὐτῷ εἰς ἅπαντα ἃ ἐποίει, δοξάσαι μὲν ἤδη φησὶ, καὶ εἰσαῦθις δὲ δοξάσειν ἐπαγγέλλεται προθύμως, διὰ τοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ σημείου. καθὸ μὲν γὰρ Θεός ἐστιν ὁ Υἱὸς καὶ ἐκ Θεοῦ καὶ ζωὴ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς ἐκπεφυκὼς, ἑαυτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· καθὸ δὲ νοεῖται καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας, οὐχ ἑαυτὸν ἀναστήσας νοεῖται, ἀλλὰ διὰ τοῦ Πατρὸς ἀναστάς.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς Οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη 30
γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. d

Ἀντεφθέγγετο ὁ Πατὴρ, καθ' ὃν οἶδε τρόπον, τῷ ἰδίῳ

6, 7. **Haec dederunt a.k.** 8–22. Haec assumpta ex a (fol. 538). k (fol. 90 v).: sunt et in Cat. Harl. sed anepigrapha. 9. ἡ om. a. habet k. 11. περικέχυται Cat. Harl. περίκει ται (ει ex parte in rasura et spatio sequente, sed manu fere eadem) k. 12. πῶς—εἰπεῖν om. Cat. Harl. 14. ἐστι] λαλεῖ Cat. Harl. διὰ] + τῶν a. 14–22. Cf. in Cord. p. 315. scholion Ammonii D. Cyrillum fortasse imitantis. 15. τοῦ πατρὸς τὰ παράδοξα inverso ordine Cat. Harl. 16. αὐτοῦ Cat. Harl. 17. φησὶ ante δοξάσαι tr. Cat. Harl. 20. ἐκ] + τῶν a. 22. Post ἀναστάς, pergit Nik. καί φησιν, ἀλλὰ πῶς ἂν εἶναι—ἀνατιθείς (Thes. 187, 188). 23. Ἀπεκρίθη—αὐτοῖς addidi ex a.k. αὕτη ἡ φωνὴ inverso ordine a.

Υἱῷ, εἰς φιλοτιμίαν τῶν ἀκροωμένων τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν φανερῶν, ἵνα πιστεύσωσιν ἀναμφιβόλως, ὅτι Υἱός ἐστι κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. διηπόρει δὲ ὁ ὄχλος εἰς διαφόρους ὑπονοίας σχιζόμενος ἀσυνέτως. ἔδει γὰρ αὐτοὺς ἐννοῆσαι ὅτι ὁ Πατὴρ ἦν ὁ ἀντιφθεγξάμενος, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τοὺς λόγους ὁ Υἱός. οὐ γὰρ βροντὴν ᾔτησε e γενέσθαι, οὔτε ἄγγελον φωνῆσαι, ὅμως ὁ Υἱός φησιν, ὅτι οὐ δι' ἐμὲ γέγονεν ἡ φωνὴ ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. ᾔδει γὰρ τοῦ τεκόντος τὴν βούλησιν κἂν μηδὲν ἐλαλήθη, ἐπειδὴ ἦν καὶ ἔστιν ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ Λόγος. δι' ὑμᾶς οὖν φησι γέγονεν ἡ φωνή· ἵνα παραδέχησθέ με ὡς Υἱὸν Θεοῦ, ὃν οἶδεν ὄντα φύσει ἑαυτοῦ Υἱὸν ὁ Πατήρ. λέγει μὲν οὖν ὁ Κύριος ὅτι γέγονεν ἡ φωνὴ, οὐ μὴν προστίθησιν ὅτι τοῦ Πατρὸς ἦν, ἢ πῶς γέγονεν· ἔστι γὰρ περιττὸν τοῦτο. πλὴν ἐπιμαρτύ- 707 A. a ρεται ὅτι καὶ φωνὴν ἀκούσαντες ὡς ἐξ οὐρανοῦ, οὐδὲν ἧττον ἐπέμειναν τῇ ἑαυτῶν δυσσεβείᾳ.

31 Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω.

Τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας ὁ τριπόθητος οὑτοσὶ καιρὸς, παροῦσαν ἤδη τὴν ἐπὶ τοῖς ἔθνεσι κρίσιν τε καὶ δίκην ἐδείκνυεν. ἔμελλον γὰρ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τοῦ διαβόλου b πλεονεξίας, δικαιότατον αὐτοῖς ἀπονέμοντος ἔλεος τοῦ ὁσίου τε καὶ δικαίου Κριτοῦ. οὐ γὰρ οἴομαι δεῖν οἴεσθαι νυνὶ κατακρίνεσθαι κόσμον, ὅτε τοῦ δικαιοῦσθαι παρῆν ὁ καιρός· ἀλλὰ τῷ μὲν κόσμῳ κρίσις ἔσται, τουτέστιν, ἐκδίκησις. ὁ δὲ

1. βούλησιν] θέλησιν k. 2. ἐστι] ἦν a.k. 5. ἀντιφθεγγόμενος a. 6. ὁ Υἱὸς ante ἐποιήσατο tr. a.k. 7. ὁ] ὡς (errore) Aub. 8. ἡμᾶς Cat. Harl. emendavit Aub. 10. ἡ assumptum ex a.k. 12. ἑαυτῷ (codicem perdifficilem haud legens) Aub. οὖν om. k. 14. ἔστι γὰρ περιττὸν τοῦτο] περιττὸν γὰρ τοῦτο a. 15. ὡς assumptum ex a.k. Cat. Harl. suprascr. 17. νῦν ὁ ἄρχων—ἔξω addidi ex k., favente a. 19. Inc. Τῆς τοῦ b.c. Cord. Τῆς] + γὰρ a.k. Χριστοῦ pro Σωτῆρος c. Cord. 22. δικαιότητος (errore) Aub. ἔλεον a.b.c.k. Cord. 23. οἴομαι om. k. 24. ὅτε pro οὔτε b. δικαιοῦσθαι b.c.k. Cord. δικαιοῦντος a. δικαίου Cat. Harl. Ed. καιρός] Pergunt Νῦν ὁ ἄρχων (ἀλλὰ—ἐκδίκησις omittentes) b.c. Cord. 25. ἀλλὰ τῷ a.k. ἀλλ' οὕτω Cat. Harl. Ed.

ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· ἔσται, φησὶ, κατὰ τοῦ τὸν κόσμον ἠδικηκότος κρίσις, καὶ οὐχὶ κατὰ τοῦ τὴν ἀδικίαν ὑπομείναντος κόσμου. καὶ γὰρ ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Χριστός "Οὐκ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν ἵνα κρίνῃ τὸν (Supra iii. 17.) "κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον." ὅρος τοίνυν ἔσται, c φησὶ, τῆς ἐνεστώσης κρίσεως, τὸ ἐκβληθῆναι ἔξω τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου. ἐκβληθῆναι δὲ πόθεν; ἢ δῆλον ὅτι τῆς ἐκ βίας αὐτῷ πεπορισμένης ἀρχῆς καὶ τῆς οὐδαμόθεν προσηκούσης βασιλείας. σημαίνει δὲ τό Ἔξω τὴν κόλασιν καὶ τὴν εἰς ᾅδου βάδισιν.

Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, ἑλκύσω πάντας πρὸς ἐμαυτόν. 32

Χριστοῦ μέντοι δεδωκότος ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὡς ἄμωμον ἱερεῖον, καὶ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν d μονονουχὶ δίκας τιννύντος, ἐλυτρώθημεν τῶν τῆς ἁμαρτίας ἐγκλημάτων. καὶ δὴ ὅτε ὁ θὴρ ἐκ μέσου γέγονε, καὶ καθῃρέθη ὁ τύραννος, τότε ἄγει πρὸς ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς τὸ ἀποπλανηθὲν γένος, οὐ μόνον Ἰουδαίους ἀλλὰ καὶ πάντας ἀνθρώπους πρὸς σωτηρίαν καλῶν διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. μερικὴ γὰρ ἡ διὰ τοῦ νόμου κλῆσις, γενικὴ δὲ ἡ διὰ Χριστοῦ. μόνος γὰρ ὁ Χριστὸς δυνατὸς ἦν ὡς Θεὸς πάντα ἡμῖν προξενῆσαι τὰ ἀγαθά. εὐφήμως δὲ λίαν, ἀντὶ τοῦ σταυρωθῆναι, τὸ ὑψωθῆναί φησι. e τοῖς μὲν γὰρ φονῶσιν ἀσυμφανὲς ἐτήρει τὸ μυστήριον· οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι μαθεῖν· τοῖς γεμὴν νουνεχεστέροις ἐφῆκε νοεῖν ὅτι διὰ πάντας καὶ ὑπὲρ πάντων

1. ἄρχων δὲ inverso ordine k. τούτου om. a.k. habent c. Cord. 2. κρίσις] ἡ κρίσις c. 3. καὶ—Οὐκ] οὐ γὰρ a.k. ὡσαύτως c. ἔφη ὁ Χριστός b. ἔφη Χριστός c. Cord. ὁ Χριστός φησιν Ed. 4. τὸν Υἱὸν] + αὐτοῦ Cat. Harl. Ed. invitis c.k. Cord. cf. supra 154 b, 490 e. 5. τοίνυν] δὲ a.k. ἔσται [ἐστε c.] φησὶ, τῆς ἐνεστώσης b.c. Cord. τῆς ἐνεστώσης ἔσται Nik. Ed. 8. προσηκούσης] + αὐτῷ a. 9, 10. σημαίνει—βάδισιν assumpta ex a.c.k. Cord. desunt in Cat. Harl. Praemittit καὶ μετ' ὀλίγα c. Pergunt c. Cord. βάδισιν, ὅταν καὶ ἐπ' αὐτοῦ φέρηται τοῦ σατανᾶ. ἐκβληθέντος οὖν ἐκείνου διὰ τῆς εἰς ὕψος σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, πάντας ἕλκειν πρὸς αὐτὸν ὑπισχνεῖται, διὰ πίστεως δηλαδὴ [δηλαδὴ om. c.] πρὸς σωτηρίαν τε καὶ ζωὴν (cf. paullo infra). εὐφήμως (ut v. 21). 11. ἐκ τῆς γῆς om. k. πάντας ἑλκύσω inverso ordine a.k. 12. Hoc scholion anepigraphum est in a. 16. ὁ Χριστὸς post γένος transponit a. 21. προξενεῖν a. 23. οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι μαθεῖν om. c. Cord. 24. νοῦν ἔχουσιν Cord. sed νουνεχεστέροις habet c.

*πείσεται. ἄλλως τε φαίη τις ἂν οἶμαι καὶ σφόδρα καλῶς,
ὕψος εἶναι τὸ ἐπὶ εὐκλείᾳ καὶ δόξῃ νοούμενον, τὸν ἐπὶ τῷ
σταυρῷ θάνατον. δοξάζεται γὰρ καὶ διὰ τοῦτο Χριστὸς,*
708 A. a *πολλὰ τῇ ἀνθρωπότητι διὰ τούτου προξενήσας τὰ ἀγαθά·
δι' ὧν ἕλκει πρὸς ἑαυτόν· καὶ οὐ καθάπερ οἱ μαθηταὶ, ἑτέρῳ
προσάγει. δείκνυσιν οὖν ἑαυτὸν ὄντα φύσει Θεὸν, οὐκ ἔξω
τιθεὶς τὸν Πατέρα. διὰ γὰρ τοῦ Υἱοῦ ἕλκεταί τις εἰς τὴν τοῦ
Πατρὸς γνῶσιν.*

33 Τοῦτο δὲ ἔλεγε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

Διὰ τούτου ἔδειξεν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐκ ἀγνοῶν
b *ἔπαθεν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἑκὼν καὶ εἰδὼς οὐ μόνον ὅτι
ἀπέθνησκεν, ἀλλὰ καὶ ποίῳ τρόπῳ· τὸν σταυρὸν δὲ ὠνό-
μασε θάνατον.*

34 Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ ὄχλος Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ πῶς σὺ λέγεις ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;

Ταῦτα δέ φασιν ὡς εἰρήκαμεν, νοήσαντες ὅτι τὸ ὑψωθῆναι τὸ σταυρωθῆναι ἔλεγεν. ἔθος γὰρ ἦν αὐτοῖς εὐφημοτέροις ὀνόμασι σημαίνειν τὰ πολὺ βλέποντα εἰς ἀκράτους συμφοράς. πειρῶνται οὖν διὰ τῆς γραφῆς ἀποδεῖξαι ψευδόμενον τὸν Χριστόν. αὕτη γὰρ, φησὶν, οὐ λέγει πρόσκαιρον τὸν
Ps. cix. 4. *Χριστὸν λέγουσα περὶ αὐτοῦ "Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα."*

1. *ἄλλως τε* a.b.k. Cat. Harl. Cord. *ἀλλ' ὥστε* Aub. 2. *ὕψος εἶναι*] *ὑψωθεῖναι* c. 3. *τούτου* a. *τοῦτο* habent c.k. Cat. Harl. *Χριστός* des. c. 4. *διὰ τούτου* om. a. 5. *ὧν*] + *δὲ* a.k. 6. *οὖν* Cat. Harl. *νῦν* Aub. Neutrum habent a.k. *φύσει*] *κατὰ φύσιν* a.k. *οὐκ*] *οὐδ'* a. 7. *τοῦ* prius om. k. suprascript. Cat. Harl. 9. *ἤμελλεν* k. *ἔμελλεν* habet Cat. Harl. 10. *τούτου*] *τοῦτο* (errore) Aub. 12. *ἀποθνήσκει* a. *τρόπῳ* des. a.k. Quinque ultima verba e Cat. Harl. retinui. *σταυρὸν* edidi Cat. Harl. ob paginam resartam vix legens. *ἁγίων* (errore) Aub. 14–17. Ita k. 18—p. 325, 13. Haec assumpta ex a (fol. 543). k (fol. 95 v). Quae S. Chrysostomo tribuit Cat. Harl. 18. *φησιν* Cat. Harl. 21. *οὖν* om. Cat. Harl. *ψευδόμενον ἀποδεῖξαι* inverso ordine Cat. Harl. 22. *φασιν* Cat. Harl. 23. *αἰῶνα*] + *κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ* Cat. Harl.

πῶς οὖν σὺ λέγεις ὅτι ὁ Χριστός εἰμι λέγων σεαυτὸν τεθνηξόμενον; ἀλλὰ γὰρ μὴ νοοῦντες Ἰουδαῖοι λέγουσι μὲν αὐτὸν διὰ τὸ πάθος μὴ εἶναι Χριστόν· οὐ λέγουσι δὲ ὅτι ἐγράφη ὅτι δεῖ τὸν Χριστὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι καὶ ἀνελθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα, λειτουργὸν ἐσόμενον τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀρχιερέα, ὅτε καὶ κρείττων καὶ ἄφθαρτος ἀνεβίω. καίτοι τῆς γραφῆς οὐχ ὅτι μόνον ἥξει ἐν τῷ κοινῷ δὴ τούτῳ καὶ ἀνθρωπίνῳ σχήματι προαπαγγελλούσης, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς ἁπάντων ζωῆς προτεθνήξεται καὶ ἀναβιώσεται πάλιν τὰ τοῦ θανάτου διαῤῥήξας δεσμὰ, ἐξ οὗ πάντως τὸ μένειν εἰς αἰῶνα Χριστὸν κατορθοῦται καλῶς· κρείττων γὰρ ἀναδεδειγμένος θανάτου καὶ φθορᾶς, ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα. Heb. viii. 2.

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν 35
ὑμῖν ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει.

Ὡς ἀσυνέτοις καὶ ἀπίστοις τοῖς Ἰουδαίοις, οὐ καταλέγει σαφῶς ὁ Χριστὸς τὸ βαθὺ τοῦ λόγου μυστήριον. ἀλλὰ πρὸς ἕτερον πηδᾷ, ὁμοῦ καὶ τὸ ἐπωφελὲς αὐτοῖς ἐξηγούμενος καὶ δεικνὺς τὴν αἰτίαν δι' ἣν οὐ νοοῦσι τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς, καὶ ὅτι εἰ μὴ πιστεύσειαν αὐτῷ φωτὶ ὄντι, c ὁλοτελῶς αὐτοὺς τὸ τῆς ἀγνωσίας καταλήψεται σκότος, καὶ τῶν ἐκ τοῦ φωτὸς ἀγαθῶν στερηθήσονται· ὅσον γὰρ ἀπὸ τῆς γραφῆς, ὡς φῶς προσεδόκων τὸν Μεσίαν. ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν, εἰς τοὐναντίον αὐτοῖς ἀπέβη τὰ τῆς ἐλπίδος· σκότος γὰρ αὐτοὺς κατέλαβε διὰ τὴν ἀπιστίαν. ἀνανήψατε οὖν, φησὶ, ταχέως, ἕως ὑμῖν ἔξεστι μικρόν τι τῆς τοῦ θείου

7–13. Haec sunt et in c. Cord. 7. οὐχ ὅτι] ὅτι οὐ c. Cord. τούτῳ δὴ τῷ κοινῷ inverso ordine Cat. Harl. 10. ἐξ οὗ] οὗ c. Cord. 11. κατορθοῦνται c. κρεῖττον c. Cord. 14. Εἶπεν—Ἰησοῦς addidi ex a.k. ἐν ὑμῖν a. cf. supra 72 c. μεθ' ὑμῶν k. Ed. 15–17. περιπατεῖτε—ὑπάγει addidi e k. favente a. 27. γοῦν k.

φωτὸς αὐγῆς μετασχεῖν, ἵνα μὴ ὑμᾶς ὁ τῆς ἁμαρτίας καταλάβῃ σκότος. καλῶς δὲ εἶπε, μετὰ τὸ φῶς τὴν σκοτίαν. d *κατ' ἴχνος γὰρ τῆς τοῦ φωτὸς ἀναχωρήσεως βαδίζει τὸ σκότος. εἰπὼν δὲ σὺν τῷ ἄρθρῳ τὸ φῶς, ἑαυτὸν ἐδήλωσεν· ὅτι αὐτός ἐστι μόνος κατὰ ἀλήθειαν τὸ φῶς.*

36 Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

Ὁδὸν μὲν οὖν σωτηρίας τὴν πίστιν ἀπέδειξε τὴν εἰς αὐτὸν, δι' οὗ τις καὶ τὸν Πατέρα γινώσκει. υἱοὺς δὲ φωτὸς αὐτοὺς ὀνομάζει ἤτοι ἑαυτοῦ ἢ τοῦ Πατρός· φῶς γὰρ λέγει τὸν Πατέρα, μετὰ τὸ εἰπεῖν ἑαυτὸν φῶς, ἵνα δείξῃ μίαν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς φύσιν· γινόμεθα δὲ υἱοὶ τοῦ Πατρὸς, ὅταν διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως εἰσδεξώμεθα τὸν Πατέρα, ὅς ἐστι φῶς· τότε γὰρ καὶ ἡμεῖς τέκνα Θεοῦ χρηματιοῦμεν.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.

Δι' ὀλίγων διδάξας τὰ λυσιτελῆ, πάλιν θεοπρεπεῖ δυνάμει ἐκ μέσου αὐτῶν ποιεῖ ἑαυτὸν, κατακρύπτων ἑαυτὸν, καὶ εἰς ὀργὰς αὐτοὺς οὐκ ἐῶν ἐξεγείρεσθαι, ἀλλὰ μεταβουλεύεσθαι διδοὺς καιρὸν, ὅπως ἂν τὰ ἀμείνω πράξωσιν. ὑποχωρεῖ δὲ οἰκονομικῶς ἐγγὺς ὄντος τοῦ πάθους· δεικνὺς ὅτι ἀβούλητον ἦν αὐτῷ τὸ ἀναιρεθῆναι ὑπὸ Ἰουδαίων, εἰ καὶ ἑκὼν ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὸ παθεῖν, ἀντίλυτρον ἑαυτὸν τῆς ἡμετέρας διδοὺς ζωῆς, καὶ ἐδέξατο τὸν θάνατον, τὸν λύπῃ εἰκότως ἀπεικαζόμενον καὶ μετεσκεύασε τὴν λύπην εἰς εὐφροσύνην.

1. ὁ om. Aub. 4. *δὲ—κατὰ*] *δὲ ἑαυτὸν σὺν τῷ ἄρθρῳ τὸ φῶς, ἐμήνυσεν ὅτι μόνος αὐτός ἐστι κατὰ* a.k. 6, 7. Ita a.k. 8–14. Haec assumpta ex a.k fol. 96 v. Sunt anepigrapha in Cat. Harl. 13. *Πατέρα* k. *υἱὸν* a. Cat. Harl. 14. *χρηματίζομεν* Cat. Harl. 15. Ita a.k. 16–24 assumpta ex a.k fol. 96 v. Sunt anepigrapha in Cat. Harl. 16. *πάλιν*] *πᾶσι* Cat. Harl. 17. *αὐτῶν ποιεῖ ἑαυτὸν* k. *ἑαυτὸν ποιεῖ τῶν Ἰουδαίων* a. *αὐτῶν ἑαυτὸν ποιεῖ, ἐκ τῶν Ἰουδαίων φημὶ* Cat. Harl. 22. *ἔδωκεν* Cat. Harl. *διδοὺς τῆς ἡμετέρας* inverso ordine a. Cat. Harl.

Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν οὐκ 37
ἐπίστευον εἰς αὐτόν.

Θέλων δὲ αὐτῶν τὴν ἄμετρον δυστροπίαν ἐλέγξαι ὁ Εὐαγγελιστὴς, προσέθηκε καὶ τό Ἔμπροσθεν αὐτῶν, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ οἷς ἑώρων ἐπίστευον.

Ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου πληρωθῇ ὃν εἶπε Κύριε, τίς ἐπίστευσε 38
τῇ ἀκοῇ ἡμῶν καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; διὰ 39
τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν· ὅτι πάλαι Ἡσαΐας εἶπε Τετύ- 40
φλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπώρωσεν αὐτῶν τὴν
καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ
καὶ ἐπιστραφῶσι καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.

Οὐχ ἵνα τοίνυν πληρώσωσι τὰς προφητείας οἱ Ἰουδαῖοι ἐφόνευσαν τὸν Κύριον· ἢ γὰρ ἂν οὔτε δυσσεβεῖς ἦσαν· ἀλλὰ δι' οἰκείαν κακόνοιαν. εἰ γὰρ καὶ προεῖπον οἱ προφῆται τὰ διὰ τὴν ἑκούσιον αὐτῶν δυσβουλίαν πάντως e *ἐσόμενα, διὰ τοῦτο προεῖπον, ἵνα οἱ νήφοντες διαπηδήσωσι τοὺς τοῦ διαβόλου βόθρους· ἐξὸν γὰρ πάντως τοῖς ἀκούουσι καὶ φυλάξασθαι. διὸ καὶ ἀναγκαία ἡ πρόῤῥησις.*

Πάλιν ἑτέρου ζητήματος λύσις.

Ὅτι οὐχ ὁ Θεὸς ἐτύφλωσε τοὺς Ἰουδαίους. ἢ γὰρ ἂν οὔτε ἀπῄτει αὐτοὺς εὐθύνας· ὅπου γε καὶ τὰ ἀκούσια συγχωρεῖ πταίσματα. ὁ δὲ νοῦς οὕτως· ὡς γὰρ ἀπὸ Θεοῦ a 709 A. *λαληθέντα τὰ ῥήματα ὁ Ἡσαΐας προφέρει Ἐὰν γένωμαι ἄνθρωπος καὶ οἰκείᾳ φωνῇ εἰσηγήσωμαι ὑμῖν τὰ λυσιτελῆ, οὐδὲ οὕτως ἀκούσετέ μου, ὥσπερ οὐδὲ τῶν προφητῶν· οὐδὲ ὅταν ἴδητε τὰ ὑπὲρ λόγον σημεῖα, οὐδὲν ἐκ τοῦ ἰδεῖν ὠφελη-*

1, 2 dedi ex a. 3–5 assumpta ex a fol. 545. Cat. Harl. in mg. Sunt anonyma in k fol. 97. 3. *δὲ* deest in Cat. Harl. 4. *καὶ* deest in Cat. Harl. 6–11 dedi e k. favente a. *τετύφλωκε γάρ φησιν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς* Ed. 8. *πάλαι* (sic) k. 12. *οἱ* om. a.k. 12–14. Cf. hic et alibi Ammonii scholia in Cord. (p. 321, &c.) D. Cyrillum fortasse imitantis. 21. *ἀκούσια* a.k. *ἑκούσια* Cat. Harl. Ed. 22. *ἀπὸ Θεοῦ γὰρ* inverso ordine a.k. 24. *ἐξηγήσωμαι* (errore) Aub.

θήσεσθε. καὶ τοῦτο δηλοῖ τό Οὐ μὴ ἴδητε. οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι πωρώσω αὐτῶν τὰς καρδίας, καὶ τυφλώσω τοὺς ὀφθαλ-
b μούς, ἀλλ' ὅτι κἂν ἀκούσητε, οὐ μὴ ἀκούσητε· κἂν ἴδητε, οὐ μὴ ἴδητε, ἵνα μὴ ἐπιστραφέντας ἰάσωμαι. εἰ γὰρ ἤκουσαν καὶ εἶδον ὅνπερ ἐχρῆν τρόπον, ἔτυχον ἂν πάντως ὠφελείας. οὐκοῦν οὐ τιμωρίας ἀναγκαίας ἔχει δήλωσιν ὁ λόγος, οὐδὲ ὅρον καταδικάζοντος καὶ καταψηφιζομένου τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν χρησίμων ἐστὶ προαγγελτικός. ᾔδει γὰρ ποῖοι ἔμελλον γίνεσθαι, καὶ ἀπεφήνατο περὶ αὐτῶν. πλὴν οὐδὲ κατὰ πάντων χωρεῖ ὁ λόγος, ἀλλὰ κατὰ μόνων τῶν ἀπίστων·
c πολλοὶ γὰρ πεπιστεύκασιν ἐξ αὐτῶν. οὕτω μὲν οὖν ἐκδεδώκασιν οἱ ἑβδομήκοντα. εἰκὸς δέ, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς τῇ Ἑβραίων ἐκδόσει ἀκολουθήσας ἑτέρως ἐχούσῃ παρὰ τὴν τῶν ἑβδομήκοντα, εἶπε τό Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ἐπειδὴ ἐτύφλωσεν αὐτούς· καὶ ὅσον μὲν ἐκ τῆς προφανοῦς λέξεως, οὐκ εἴρηκεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐτύφλωσεν αὐτούς. εἰκὸς δέ, ὅτι ἄλλος τοῦτο ἐποίησε πρὸς τὸ μὴ ἐπιστρέψαι τοὺς Ἰουδαίους καὶ τυχεῖν ἰάσεως. εἰ δὲ καὶ δεξόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς ἐτύ-
d φλωσεν, οὕτω νοητέον, ὅτι παρεχώρησεν αὐτοὺς παθεῖν τὴν τύφλωσιν ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οὐκ ἀγαθοὺς ὄντας τὴν ἕξιν. οὕτω γὰρ παραδίδωσιν εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ εἰς πάθος τοὺς ὁμοιοτρόπους. ἐν ᾧ δὲ τοιοῦτοι ἦσαν, οὐ δίκαιον ἦν αὐτοῖς γνῶναι τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος καὶ τὰ κρύφια, τοὺς μηδὲ τὰς νομικὰς ἐντολὰς διατηρήσαντας. ἐπεὶ οὖν οὔτε τὸν νόμον, οὔτε τὰ εὐαγγελικὰ ἐδέξαντο διατάγματα, τὸν τῆς
e διανοίας μύοντες ὀφθαλμόν, διὰ τοῦτο οὐ δέχονται τὴν φωτίσαι δυναμένην αὐτοὺς παίδευσιν.

5. ἐτύγχανον k. πάντως] + τῆς a.k. 11. οὖν om. a.k. 17. μὴ assumptum ex a.k. deest in Cat. Harl. 19. συνεχώρησεν a.k. 21. πάθη a.k. 23. αὐτοῖς Cat. Harl. αὐτοὺς a (e sil.). k. Ed. 25. τὸ εὐαγγέλιον pro τὰ εὐαγγελικὰ διατάγματα a. 27. Hic sequebantur in Ed. ver. 41 cum commentariis ὅτι μὲν—διαμονήν (e comm. in Es. 102 paucis omissis). ἣ τοίνυν τὸ καθῆσθαι τὴν τοῦ δεσπότου φύσιν σημαίνει, ἢ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, παρεστώτων αὐτῶν [αὐτῷ a.k.] ἐν σχήματι δουλείας τῶν Σεραφίμ, ἃ ὑπεράνω ἐστι καὶ ἐντιμότερα τῶν ἀγγέλων πάντων. διερμηνεύεται—μία θεότης (in Es. 102 e, 103 nonnullis omissis) ὥσπερ γὰρ ὁ ἄνθραξ—ἤτοι προσαγορεύσεων καὶ μαρτυριῶν (e comm. in Es. 107 e, 108 c).

Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς 42
αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ
ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀν- 43
θρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Νῦν μέντοι συνωθούμενοι ὑπὸ τῶν σημείων εἰς τὸ πιστεύειν, καὶ οὐκέτι τολμῶντες ἀντιλέγειν τῷ Κυρίῳ, d 711 A. *ἐκπίπτουσι τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἐπιμονῇ τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας, τὴν εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως προτιμήσαντες, καὶ δόξης προσκαίρου δοῦλοι ὄντες, ἀφόρητον ἡγούμενοι ζημίαν τὸ ἐκπεσεῖν τῆς ἐκ τῶν Φαρισαίων τιμῆς. ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἦν τὸ κωλῦον αὐτοὺς πιστεῦσαι τότε, ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστός·*

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει 44
εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με, καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ e 45
τὸν πέμψαντά με.

Κράζει δὲ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἑαυτῷ, ἐλέγχει δὲ ἡ κραυγὴ τῶν πιστευσάντων μὲν εἰς αὐτὸν, ἐγκαλυψαμένων δὲ ἔτι τὴν ἄκαιρον αἰδῶ. οὐ γὰρ λεληθότως τιμᾶσθαι βούλεται παρὰ τῶν θαυμάζειν αὐτὸν ἑλομένων, ἀλλὰ φανερῶς. χρῆναι γὰρ ὑπελάμβανε τὴν μὲν πίστιν ἀποτίθεσθαι τῇ καρδίᾳ, ποιεῖσθαι γεμὴν ἐν παῤῥησίᾳ πολλῇ τὴν ἐπ' αὐτῇ σοφωτάτην a 712 A. *ὁμολογίαν. ἐπειδὴ δὲ Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων, τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπέδυ μορφὴν, παραιτεῖται γυμνῶς εἰς μισούντων ἀκοὰς εἰς τὸ παρὸν εἰπεῖν, ὅτι χρὴ πιστεύειν εἰς αὐτὸν, καίτοι πολλάκις τοῦτο εἰπών· οἰκονομικώτατα δὲ τῶν νενοσηκότων ἐπ' αὐτῷ τὸν ἀτίθασον φθόνον κατὰ βραχὺ προσ-*

2–4. *ἀλλὰ—τοῦ Θεοῦ* addidi e k. favente a. *καὶ τὰ ἑξῆς* Ed. 8. *πρὸς*] *εἰς* a. 10. *ἐκ τῆς* inverso ordine a. 13. *Ἰησοῦς—εἶπεν* addidi ex a.k. 14. *ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με* addidi e k. favente a. *τὰ ἑξῆς* Ed. 16. *δὲ* prius om. k. *αὐτῷ* k. Inc. *Ἐλέγχει ἡ κραυγὴ τὴν* (sic) *τῶν πιστευσάντων* c. Cord. 17. *αὐτὸν*] + *οὐκ* Cat. Harl. unde Aub., repugnantibus a.c.k. Cord. 18. *λεληθότως* c. *λεληθὼς* Cord. 19. *ἑλομένων* a.c.k. Cord. *βουλομένων* Cat. Harl. unde Aub. Statim *ἀλλὰ φανερῶς* om. c. Cord. 20. *ὑπελάμβανον* c. Cord. 23. *γυμνῶς εἰς*] *γυμνώσεις* c. Cord. 26. *προσεθίζει* a.c.k. Cord. *προσερεθίζει* Cat. Harl. Migne. *προσερετίζει* Aub.

εθίζει τὸν νοῦν καθικνεῖσθαι πρὸς τὸ βάθος τῶν περὶ αὐτὸν μυστηρίων, οὐκ εἰς ἀνθρώπινον πρόσωπον, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς b θείας οὐσίας, ὡς νοουμένης τῆς θεότητος ὁλοκλήρως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· ἔχει γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα. σοφώτατα λίαν ἀνακομίζει λέγων Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με, οὐ γὰρ ἔξω τίθησιν ἑαυτὸν τοῦ πιστεύεσθαι παρ' ἡμῶν ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ἐκ Θεοῦ πέφηνε Πατρός· ἀλλ' ἐντέχνως, καθὰ εἴρηται, μεταχειρίζεται πρὸς εὐσέβειαν τῶν ἀσθενούντων τὸν νοῦν, ἵνα τι τοιοῦτον ἐννοῇς λέγοντα Ὅταν εἰς ἐμὲ πιστεύητε τὸν δι' ὑμᾶς μὲν ἄνθρωπον καθ' ὑμᾶς, c Θεὸν δὲ δι' ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐξ οὗπέρ εἰμι Πατέρα, μὴ ἀνθρώπῳ τὴν πίστιν ἀνατιθέναι νομίσητε. εἰμὶ γὰρ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν Θεὸς, καὶ εἰ φαίνομαι καθ' ὑμᾶς· ἔχω δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸν γεννήσαντα. ἐμοῦ τοιγαροῦν ὄντος ὁμοουσίου τῷ γεγεννηκότι, διαβήσεται πάντως ἡ πίστις καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα. ὅπερ οὖν ἔφημεν, κατὰ βραχὺ μεταπαιδεύων ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ χρησίμως ἀναπλέκων τῷ θεοπρεπεῖ τὸ ἀνθρώπινον, ἔφασκεν Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ τὰ d ἑξῆς. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ εἰς ἄνθρωπον ἁπλῶς ἡ πίστις, ἀλλ' εἰς Θεοῦ φύσιν, εἰ καὶ ἦν ὁ Λόγος ἐν σαρκὶ, διὰ τοῦ μὴ εἰς αὐτὸν πράττεσθαι τὴν φύσιν, εὖ μάλα διαμεμήνυκεν· ὅτι δέ ἐστιν ἐν ταυτότητι τῇ κατὰ πᾶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, διὰ τὴν φυσικὴν ἐμφέρειαν καὶ τὸ τῆς οὐσίας οἱονεὶ ταυτοειδὲς, διεσάφει λέγων.

3, 4. ὡς—Πατρός] ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὁλοκλήρως νοουμένης. c. Cord. 5. σοφώτατα λίαν ἀνακομίζει λέγων c. Cord. δι' ὧν γάρ φησιν Nik. Ed. 7. οὐ γὰρ c. Cord. οὐκ Nik. Ed. 10. νοῦν des. c. Cord. Inc. Ἵνα τι τοιοῦτον c.l. et sine nomine Cr. τι assumptum ex a.c.k.l. Cr. deest in Cat. Harl. ἐννοεῖς c. Cr. 11. μὲν assumptum ex a.c.k.l. Cr. 12. δὲ om. c. ante Θεὸν transponunt l. Cr. ἑαυτοῦ l. Cr. καὶ τὸν om. c. 13. εἰμὶ] εἰ μὴ (sic) c. Cr. 17. Πατέρα des. c.l. 22. φύσιν] πίστιν a.k. 25. λέγων] + ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. εἰ οὖν τοσαύτην—θεωρήσομεν (Thes. 328 c d). διὸ ἵνα πληροφορήσῃ τὸν ἀκροατὴν, ὅτι πολλή ἐστιν ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρός ἐστιν εἰκὼν ἀπαράλλακτος, εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἐπήγαγεν Ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με· τοῦτο λέγων Εἰ καὶ διὰ τὴν ὑμῶν σωτηρίαν ἄνθρωπος γέγονα, ἀλλὰ Θεός εἰμι φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννημαι, καὶ ἴσος εἰμὶ ἐν πᾶσι τῷ Πατρί μου. ὅταν οὖν ἐγὼ τιμῶμαι, μὴ ἄνθρωπον νομίσητε τιμᾶν· εἰμὶ γὰρ φύσει Θεὸς, καὶ διαβήσεται ἡ τιμὴ ἐπὶ τὸν Πατέρα, ὡς δι' ὁμοουσίου καὶ ἐν τῷ ἐμῷ προσώπῳ ὁ Πατὴρ δοξασθή-

Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς 46
ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. e

Ἰδοὺ πάλιν εἰς ἑαυτὸν ἁρπάζει τὴν πίστιν, καὶ δύο κατὰ ταὐτὸν ἐξανύει τὰ χρησιμώτατα. φῶς μὲν γὰρ ἑαυτὸν ὑπάρχειν ὁμολογῶν, Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν ἀποδεικνύει· μόνῳ γὰρ τῷ φύσει Θεῷ πρέπει τὸ οὕτω καλεῖσθαι. προσθεὶς δὲ τῆς ἀφίξεως τὴν αἰτίαν, ἐρυθριᾶν ἀναπείθει τὸν τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ὀλιγωρήσαντα· καὶ ὅτι ἀνάγκη δήπου νοεῖν, ἐν σκότει τέως ὑπάρχειν τοὺς οὔπω πιστεύσαντας, εἴ γε μόνοις τοῖς πεπιστευκόσιν εἰς αὐτὸν ὑπάρχει τὸ ἐν φωτὶ a 713 A.
γενέσθαι τῷ παρ' αὐτοῦ. ἄγει δὲ αὐτοὺς καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῶν πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων, δι' ὧν ἥξειν προηγγέλλετο τὴν οἰκουμένην καταφωτίσων· ὁποῖόν ἐστι τό "Φω- Es. lx. 1.
"τίζου φωτίζου Ἱερουσαλήμ· ἥκει γάρ σου τὸ φῶς τὸ "ἀληθινὸν, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν," καὶ τό "Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου." Ps. xlii. 3.
ὅμοιον οὖν ὡς εἰ ἔλεγεν Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τὸ ἐν τῇ γραφῇ b
ἀφίξεσθαι προσδοκώμενον ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου, πρὸς τὸ φωτίσαι τοὺς ἐν σκότει πλανωμένους ὡς ἐν νυκτί.

Ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ 48
ἡμέρᾳ.

Αὐτοκατακρίτους οὖν φησιν ἔσεσθαι τοὺς αὐτοῦ παρακούοντας καὶ οὐ προσδεξαμένους τὴν σώζουσαν πίστιν. ὁ c

σεται. ὅτε γὰρ τὸ μεσολαβοῦν οὐδὲν, διὰ πάσης ἥξει τῆς ἁγίας Τριάδος ἡ τῶν πιστευόντων τιμή. a (fol. 556). k (fol. 108). Quae hic exhibeo, ad quid D. Cyrilli opus pertineant nesciens. 1. ἵνα—μείνῃ k. favente a. καὶ τὰ ἑξῆς Ed. 3. Inc. Ἰδοὺ c. Cord. Statim δὲ addunt a.c.k. Cord. κατ' αὐτὸν c. Cord. 4. μὲν om. c. Cord. 5. Θεὸν om. c. ἀποδείκνυσι c. Cord. Statim μόνῳ—καλεῖσθαι om. c. Cord. 8. ἑαυτὸν (errore) Aub. 9. σκότῳ a.c.k. Cord. 10. εἰς αὐτὸν om. c. Cord. Statim ὑπάρξει c. Cord. 11. αὐτῷ (errore) Aub. 12. περὶ αὐτοῦ πολλαχῶς c. Cord. ἐπηγγέλλετο a. 13. καταφωτίζων c. Cord. 14. σου om. Cord. habet c. τὸ ἀληθινόν om. a.k. habent c. Cord. Cat. Harl. 15, 16. καὶ ἡ δόξα [+ τοῦ Cord.]—ἀλήθειάν σου hoc ordine c. Cord. et ita desinunt. καὶ ἡ δόξα—ἀνατέταλκεν desunt in a.k. post ἀλήθειάν σου transponit Cat. Harl. unde Aub. 19. σκότῳ a.k. 20. Ὁ λόγος—ἡμέρᾳ a.k. Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον Ed. 23. προσδεξαμένους a.k. παραδεξαμένους Cat. Harl. Ed.

Supra ver. 47. γὰρ ἐπὶ τῷ φωτίσαι ἐλθὼν, οὐχ ἵνα κρίνῃ ἦλθεν, ἀλλ' ἵνα σώσῃ. ὁ τοίνυν ἀπειθῶν καὶ τοῖς μεγίστοις κακοῖς ἑαυτὸν ὑποβάλλων, ἑαυτὸν μεμφέσθω ὡς δικαίως τιμωρούμενον. οὐ γὰρ ἐγὼ τούτου αἴτιος, ὁ θέλων σῶσαι τοὺς μέλλοντας εἰς κρίσιν ἐμπεσεῖν· καὶ διὰ τοῦτο ἐλθών. ὁ γὰρ νόμον τιθεὶς d κολάζοντα τοὺς ἀπειθεῖς, οὐχ ἕνεκεν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς παραβάντας τοῦτον τίθησιν, ἀλλ' ἵνα φυλάξαντες αὐτὸν οἱ ἀκούοντες, σωθῶσιν. ἐγὼ οὖν ἐλθὼν σῶσαι, παραγγέλλω ὑμῖν πιστεύειν, καὶ μὴ καταφρονεῖν τῶν ἐμῶν λόγων, ἐπείπερ ὁ παρὼν καιρὸς, σωτηρίας ἐστὶν, ἀλλ' οὐ κρίσεως. ἐν ἡμέρᾳ γὰρ κρίσεως ἐπάξει ὑμῖν τῆς ἀπειθείας τὰς τιμωρίας, ὁ πρὸς σωτηρίαν ὑμᾶς καλέσας λόγος. ποῖος δὲ ἦν ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα;

e ܕܡܫܟܚܐ ܡܦܪܫܘܬܗ ܡܢ ܟܬܒܐ ܕܬܪܓܡܢܐ ܕܦܘܫܩܐ ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܕܝܘܚܢܢ ܕܐܡܪ ܡܠܠ ܗܪܛܝܩܐ. ܕܗܘ ܟܢܫ ܕܢܫܐ ܐܦ̈ܝܣܩܘܦܘܣ. ܒܫܒܠܐ ܒܡܕܝ̈ܢܬܐ ܡܬܩܢܝܢ܀

ܟܐܢܘܬܐ ܚܙܝ ܠܐ ܥܒܕܐ ܠܗܘܢ ܠܐܪܬܘܬܗܘܢ: ܒܗ ܡܢ

Ps. lxxiv. 6. ܠܗ ܦܪܝܐ ܕܢܦܩܘܢ ܡܢܝܐ ܠܟܠ ܐܝܟ ܗܘ ܕܟܬܝܒ. ܘܢܬܠܠܘܢ ܚܘܠܐ ܠܗܘܠ ܗܘ ܕܒܪܙܐ ܘܩܢܝܢܐ ܐܠܗܝܐ. ܗܘ ܕܝܢ ܚܣܝܕܐ. ܠܗܘ ܕܐܬܚܙܝ ܒܟܪܣܐ ܕܐܡܢ. ܘܩܢܝ ܘܠܡܐܬܐ ܕܡܠܗ ܐܘܣܝܐ ܘܩܢܝܐ.

ܕܡܫܟܚܐ ܡܦܪܫܘܬܗ ܡܢ ܡܐܡܪܐ ܕܬܪܓܡܢܐ ܕܦܘܫܩܐ ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܕܝܘܚܢܢ.

ܕܐܦܘܪܐ ܚܙܝ ܘܬܘܬܒܘܬܐ ܕܠܘܬ ܐܠܗܐ. ܒܗ ܡܫܝܚܐ

3. ἑαυτῷ—τιμωρουμένῳ a.k. 7. παραβάτας a.k. 9. πιστεῦσαι a. 12. ἡμᾶς k. 13. ἐλάλησα Cat. Harl. Ed. ἐλάλησεν a.k.

Sequuntur quatuor scholia Syriaca ad hunc librum pertinentia, quorum loca nescio. 14–22. Haec exhibet collectio testimoniorum, Cod. add. 14532, fol. 102; 14533, fol. 76; 12155, fol. 15 v. 18. ܚܙܝ] ܕܝܢ Cod. 14533. 19. ܦܪܝܐ] + ܠܗܘܢ Cod. 14533. 23—p. 333, 9 accesserunt e collectione eadem 14532, fol. 126; 14533, fol. 86 v; 12155, fol. 21. 25. ܕܬܘܬܒܘܬܐ Codd. 14533, 12155.

ܐܝܟ ܠܗܠܝܢ ܕܡܗܝܡܢܝܢ. ܘܡܘܠܝܗ ܐܠܗܝܐ ܡܫܬܥܝܐ ܒܠܚܘܕ. ܟܕ ܗܘܐ ܡܫܝܚܐ. ܕܐܠܗܐ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘ: 2 Cor. v. 19. ܕܡܫܝܚܐ ܡܪܥܐ ܠܗ ܠܥܠܡܐ. ܠܐ ܓܝܪ ܐܝܟ ܡܢ ܦܘܠܓ ܕܡܕܡ ܠܐ ܡܠܦܐܝܬ ܠܡܥܡܕ ܠܥܠܡܐ ܢܦܫ ܡܢ ܐܠܗܐ ܢܟܠܟܠ ܡܢܗܐ. ܟܕ ܡܫܡܫ ܕܐܠܗܐ ܐܝܬ ܒܡܫܝܚܐ. ܘܠܐ ܢܫܒܘܩ ܕܗܘܐ ܐܡܪ ܠܒܪ ܙܘܓܐ. ܠܘ ܓܝܪ ܦܠܓ ܫܘܝܘܬܐ ܡܠܬܐ. ܗܘ ܓܝܪ ܐܠܗܐ ܒܟܝܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܡܫܝܚܐ. ܘܠܐ ܒܟܝܢܐ ܠܒܪ ܠܐܠܗܐ ܐܝܟ ܚܕ ܡܢ ܢܒܝܐ.

ܗܘ ܒܬܡܝܢܝܬܐ ܘܡܟܬܒܢܘܬܐ ܕܬܘܪܓܡܐ ܕܦܘܫܩܐ
ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܕܝܘܚܢܢ ܀

ܦܠܘܣܦܐ ܗܟܝܠ ܕܫܘܠܛܢ. ܗܡܝܢܘܬܐ ܗܝ ܕܡܫܪܪܐ: ܗܝ ܕܟܕ ܐܝܬܘܗܝ، ܡܫܡܠܠ ܠܗ ܒܪܐ. ܡܦܪܫ ܠܗ ܫܪܝܪܐܝܬ ܘܠܗ ܠܐܒܐ. ܚܕܐ ܓܝܪ ܐܠܗܘܬܐ ܒܬܪܝܗܘܢ ܩܢܘܡܐ ܠܐ ܡܬܦܪܫܐ ܕܐܘܣܝܐ.

ܡܠܦܢܐ ܘܩܘܪܝܠܘܣ ܗܘ ܐܡܪ. ܒܟܬܒܐ ܕܬܡܝܢܝܐ
ܕܦܘܫܩܐ ܕܐܘܢܓܠܝܘܢ ܕܝܘܚܢܢ ܟܬܒ ܗܟܢܐ

ܝܠܕܐ ܡܕܝܡ ܐܝܬܘܗܝ، ܗܘܐ ܘܦܠܠܝ. ܘܗܫܠܡܬܐ ܘܡܥܠܝܘܬܐ ܝܬܝܪܐܝܬ. ܐܘ ܓܝܪ ܫܪܝܪܐܝܬ ܫܪܝܪܐ. ܐܪܐ ܕܗܟܢܐ ܡܫܬܐ ܘܪܒܐ ܕܡܪܘܡܝܬܐ. ܘܠܐ ܦܪܕ ܡܢ ܘܠܐ ܡܬܘܡ ܡܟܐܢ. ܗܘ ܙܠܝܩ ܣܘܟܠܬܐ ܐܚܝܕܐ ܘܣܘܢܐ. ܟܕ ܗܝ ܕܠܐ ܐܠܗܐ. ܦܫܝܛ ܕܝܢ ܚܕ ܡܬܝܪܐܝܬ: ܕܠܐܠܗܘܬܐ ܕܗܠܝܢ ܕܗܘ ܡܬܝܪܢܝܢ. ܐܠܐ ܠܐ ܐܝܬܝܗܘܢ ܗܠܝܢ: ܠܐ

3. ܐܝܟ om. Cod. 12155. 6. ܐܡܒܪ Cod. 12155. 8. ܠܘ pro ܘܠܐ Cod. 14533. 10–15 accesserunt e 12157, fol. 100 v, (contra Johannem Gramm. cap. 18); sunt et in collectione supradicto (14532, fol. 17 v et iterum fol. 124, &c.), libro tamen non indicato. Cod. 12157, fol. 101 (paullo infra), titulum exhibet ܟܬܒ ܓܝܪ ܗܘ ܡܠܦܢܐ: ܒܗ ܒܗ ܒܟܬܒܐ ܕܬܡܝܢܝܐ ܕܬܘܪܓܡܐ ܕܦܘܫܩܐ. ܩܕܡ ܦܬܓܡܐ ܬܡܝܢܝܬܐ ܕܗܠܝܢ ܕܣܝܡܝܢ ܗܟܢܐ ܩܘܪܝܠܘܣ ܕܐܫܬܒܚ (sc. "scripsit enim ille Magister eodem libro octavo commentarii, longe ante haec quae posita sunt, ita Cyrillus. Glorificatum esse" supra 701 d). 16—p. 334, 4 accesserunt ex eodem 12157, fol. 133 (contra Joan. Gramm. cap. 27).

Iliad. vi. 347. ܬܗܘܐ. ܢܫܩܘܢܝ ܕܝܢ ܒܝܘܡ ܕܝܠܕܬܢܝ ܥܠܥܠܐ ܒܝܫܬܐ. ܐܘ ܒܩܠܠܐ
ܐܝܟ ܐܢܫܝܢ. ܠܘ ܠܛܘܪ ܐܝܟ ܐܢܫܐ ܘܡܚܝܢ ܕܝܡܐ ܒܪܘܚܐ.
ܗܘ ܕܝܢ ܐܡܘܬ ܕܒܠܒܒܟ ܕܒܥܐ ܠܝ ܗܦܟ ܡܢ ܫܠܝܬܐ
ܒܠܚܘܕܝܗ ·܀·

2. Cod. mg. adnotat ܐܝܟ ܐܢܫܝܢ ܐܝܟ ܗܘܡܪܘܣ (sc. κατά τινας — κατὰ Ὅμηρον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΤΟ ΕΝ ΤΩι ΕΝΝΑΤΩι ΒΙΒΛΙΩι.

a. Ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ὁ Υἱὸς μὲν ἐν τῷ Πατρί ἐστιν· b ὁ Πατὴρ δ' αὖ πάλιν ἐν τῷ Υἱῷ ἐστιν. ... ... [783]

Lib. IX. Cod. E. quo pro his quatuor libris postremis usus est (ut videtur exempl. Vatic. inter notas citans) et Aubertus.

a 715 A.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ 49
αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω· καὶ οἶδα 50
ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν· ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ,
καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ Πατήρ, οὕτως λαλῶ.

ΕΙΣ *ἀνάμνησιν ἄγει τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν τῶν διὰ Μωυσέως προκεκηρυγμένων περὶ αὐτοῦ, ὑποπλήττει δὲ διὰ* b *τούτων εὐφυῶς καί, τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἀνοσιότητα παραδεικνύς, ἀπελέγχει σαφῶς, ὡς οὐδεὶς αὐτοῖς λόγος τοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐμπαροινῆσαι τὸν νόμον, καίτοι δεδόσθαι πιστευθέντα παρὰ Θεοῦ. τί γὰρ ἔφη διὰ Μωυσέως περὶ Χριστοῦ, γνώριμον μὲν ἅπασιν, ἐρῶ δ' οὖν ὅμως διὰ τὴν τοῦ νοήματος χρείαν "Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ μέσου τῶν ἀδελ-* c Deut. xviii. 18, 19. *"φῶν αὐτοῦ ὥσπερ σέ·" τουτέστι νομοθέτην καὶ μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· "καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου ἐν τῷ*

Tit. E. τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν praemisit, ὑπόμνημα omisit Ed. 8. αὐτοῦ E. αὐτῇ Ed. 17. ὁ προφήτης ἀναστήσει E. 18. αὐτοῦ E. αὐτῶν Catt. Ed. καὶ deest in E. assumpsit e Cord. ut adnotat ipse Aub.

" στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθότι ἂν ἐντείλωμαι " αὐτῷ. καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν " λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ 716 A. a " αὐτοῦ." ἐν ταύτῷ τοιγαροῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὸν ἀλαζόνα τῶν Ἰουδαίων εὐθύνει δῆμον, ὡς καὶ αὐτῷ μαχόμενον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ δι' ὧν ἐντολὴν εἰληφέναι λέγει παρ' αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ μὴ λαλεῖν, ἑαυτὸν ὄντα τὸν προφήτην ἐπιδεικνύει σαφῶς, τὸν διὰ νόμου προβοώμενον, καὶ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωνῆς ἐκ πολλῶν ἄνωθεν χρόνων προκεκηρυγμένον. καλεῖ δέ πως πρὸς ἀνάμνησιν, καίτοι νωθεῖς ὄντας αὐτοὺς, ὡς εἰ μὴ b βούλοιντο τοῖς παρ' αὐτοῦ καταπείθεσθαι λόγοις, ὑποκείσονται πάντως ἀδιαφύκτῳ κολάσει, καὶ ὑπομενοῦσιν ἅπερ ἔφη Θεός. οἱ γὰρ τὴν θείαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς παρατρέχοντες, καὶ τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐξωθούμενοι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, πῶς οὐκ ἐν τοῖς ἐσχάτοις κείσονται κακοῖς, ἢ πῶς οὐκ ἀμέτοχοι μενοῦσι τῆς παρ' αὐτοῦ ζωῆς, εὐλόγως ἀκούοντες τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου Hier. vi. 19. φωνῆς " Γῆ, γῆ, ἄκουε, ἄκουε λόγον Κυρίου· ἰδοὺ ἐγὼ " ἐπάγω ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον κακὰ, τὸν καρπὸν ἀποστροφῆς c " αὐτῷ, ὅτι τῷ νόμῳ μου οὐ προσέσχον, καὶ τὸν λόγον μου " ἀπώσατε." διττῷ γὰρ ἐνόχους ὄντας ἐγκλήματι τοὺς Ἰουδαίους εὑρήσομεν· οὔτε γὰρ αὐτὸν καίτοι σεπτὸν εἶναι δοκοῦντα καὶ φίλον τετιμήκασι τὸν νόμον, τὸν δι' αὐτοῦ κηρυχθέντα μὴ προσηκάμενοι, οὔτε μὴν προσεσχήκασι τοῖς λόγοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καίτοι βοῶντος ἀναφανδὸν, ὡς αὐτὸς εἴη σαφῶς ὁ προφήτης ὁ διὰ νόμου χρησμῳδούμενος, δι' ὧν ἔφασκε τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διακονεῖσθαι λόγοις.

d Καὶ μή τις οἰέσθω τὸ φάναι τὸν Κύριον, ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ

1. αὐτοῖς] αὐτὸς c. Cord. 4. ὁ alt. om. E. 5. εὐθύνει] ἀπελέγχει Cord. ἀπελέγχων a.c. 10. ἄνωθεν ἐκ πολλῶν inverso ordine a.c. Cord. 20. ἐπάγω om. E. 21. αὐτῷ E. αὐτῶν Ed. 22. ἀπώσατε E. ἀπώσαντο Ed. διττῇ—ἐγκλήματα E. 28. περὶ E. παρὰ e Cat. Harl. ut vid. Aub. et ita a.

μὲν οὐδὲν, λαλεῖται δὲ παρὰ Πατρὸς, ἀδικεῖν αὐτὸν δύνασθαι
κατά τι γοῦν ὅλως, ἢ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας αὐτῆς, ἤγουν εἰς
ἀξίας λόγον τῆς θεοπρεποῦς· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο διεν-
θυμείσθω τε πάλιν, καὶ λεγέτω ἐρομένοις ἡμῖν Ἆρα γὰρ
πρέπειν οἰήσεταί τις τῷ γε ὅλως ὄντι τε καὶ νοουμένῳ κατὰ
φύσιν Θεῷ τὸ τῆς προφητείας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα; καίτοι
ὁστισοῦν οἶμαι καὶ τῶν λίαν εὐχερῶν ἀποφήσειεν ἂν,
ἀπίθανον εἶναι λέγων ἀποκαλεῖσθαι προφήτην τὸν ἐν προ- e
φήταις λαλοῦντα Θεόν· αὐτὸς γὰρ ὁράσεις ἐπλήθυνε κατὰ Hos. xii. 10.
τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθη. ἐπειδὴ
τοίνυν τὸ τῆς δουλείας ὄνομα καὶ σχῆμα τῆς πρὸς ἡμᾶς
ὁμοιότητος ἀναλαβὼν, καθ' ἡμετέραν ὁμοίωσιν ἐκλήθη προ-
φήτης, ἀναγκαίως αὐτῷ καὶ τὰ τῷ προφήτῃ πρέποντα περι-
τέθεικεν ὁ νόμος, τουτέστι, τὸ πυθέσθαι τι παρὰ τοῦ Πατρὸς,
ἐντολήν τε εἰληφέναι τί εἴπῃ καὶ τί λαλήσῃ. πρὸς δέ γε a 717 A.
τούτῳ κἀκεῖνο εἰπεῖν οἰήσομαι δεῖν· ἐν πολλῇ προλήψει
γεγονότες Ἰουδαῖοι περὶ τὸν νόμον, λελαλῆσθαι παρὰ τοῦ
Θεοῦ πιστεύοντες αὐτὸν, οὐκ ἂν παρεδέξαντο τοῦ Σωτῆρος
τοὺς λόγους, εἰς πνευματικὴν λατρείαν μεταπλάττοντος τὰ
πάλαι διωρισμένα.

Καὶ τίς ἡ πρόφασις τοῦ μὴ θέλειν αὐτοὺς παραδέξασθαι
τὸν εἰς ἀλήθειαν τῶν τύπων μεταπλασμόν; οὐκ ᾔδεσαν
κατὰ φύσιν ὄντα Θεὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἶχον εἰς νοῦν, ὅτι Λόγος b
ὢν τοῦ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς τὴν ἡμετέραν δι' ἡμᾶς πεφό-
ρεκε σάρκα· ἢ γὰρ ἂν εὐθὺς ὑποπεσόντες Θεῷ, πρὸς πᾶν
ὁτιοῦν ἀμελλητὶ μεθιστάμενοι, τὴν αὐτῷ πρέπουσαν διετή-
ρησαν δόξαν. ᾤοντο δὲ μᾶλλον τῶν καθ' ἡμᾶς οἱ δείλαιοι
ὑπάρχειν ἕνα, καὶ ἄνθρωπον ὄντα ψιλὸν φρονῆσαι τοσοῦτον,
ὡς καὶ αὐτοὺς ἐπιχειρεῖν τοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
παραλύειν νόμους. καὶ γοῦν ἀνέδην ἔφασκον πρὸς αὐτόν
"Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφη- Supra x. 33.
"μίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν." διὰ c

1. λαλεῖ τὰ δὲ E. 6. τί pro τὸ E. 15. λαλήσει E. 24. πεφό-ρηκε emendavit Migne. 30. ἀνέδην E. ἀναίδην Ed.

πολλῆς τοίνυν καὶ ἀκριβοῦς οἰκονομίας ὁ Κύριος ἡμῶι Ἰησοῦς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ὑπονοίας μεθιστὰς τοὺς ἀκροω μένους, ὡς ἀπὸ ψιλοῦ καὶ μόνου τοῦ ἀνθρωπίνου προσώποι μετακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν ἀναντιῤῥήτως τε καὶ ὁμολο γουμένως προσκυνούμενον, φημὶ δὴ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ παντὸς χρῆναι τρόπου τὴν ἀπαίδευτον τῶν Ἰουδαίω καρδίαν ἐκδυσωπεῖν οἰόμενος, καὶ μεταχειρίζεσθαι ποικίλω
d τοὺς ἀσυνέτους ἐπιχειρῶν εἰς τὸ βούλεσθαι μαθεῖν τὰ ἀληθ καὶ πρεπωδέστερα. τοιούτοις μὲν οὖν ἀποχρήσαιτ' ἄν τι λόγοις τε καὶ θεωρήμασι, τὰς τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν φιλο ψογίας διακρουόμενος οἰομένων, ὅτι μεῖον ἕξει κατά τι γοῦ ὁ Υἱὸς, ὡς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ γεννήτορα, διὰ τὸ φάναι λαλεῖ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μηδὲν, δεδόσθαι γεμὴν ἐντολὴν, λαλεῖν ι οὕτω καθάπερ ἠκροάσατο.

Καὶ ἀρκέσειν μὲν οἶμαι καὶ ταῦτα, πλὴν ἐρῶ τι καὶ ἕτερο τῆς ἐκείνων ἀθυρογλωττίας τὴν ὕβριν ἀπογυμνοῦν. φέ
e γὰρ, εἰ δοκεῖ, βραχὺ περιστείλαντες τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκον μίας ἔν γε τῷ παρόντι τὸν λόγον, ἐπ' αὐτοῦ δεικνύωμεν τι Μονογενοῦς ὀρθῶς τε καὶ καλῶς εἰρημένον τό Ὅτι ἐγὼ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ αὐτός μοι ἐντολ δέδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. αὐτὸς γὰρ ὢν ὁ ζῶν τε κ ἐνυπόστατος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀναγκαίως διε μηνεύει τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ὡς ἐν θελήσει δοκοῦν τῷ ἰδ
718 A. a γεννήτορι ἐξάγων εἰς φῶς, ὡς ἐντολῆς δύναμιν εἰληφέι φησίν· ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἀληθὲς πρᾶγμα, καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχον. λόγος γὰρ ὁ προφορικὸς ἐν συνθέσει λέξεων καὶ ῥημάτων, διά τε φωνῆς τῆς ἐνάρθρ πρὸς τὸ ἔξω διακτυπούμενος, ἐντελλομένης ὥσπερ αὐτῷ τ ἡμετέρας διανοίας, ἐκκαλύπτει τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ εἰ μὴ χρόνῳ μακρῷ τὸ πρᾶγμα γίνεται· ἅμα γάρ τι συνῆκεν νοῦς, καὶ παρέθετο τῇ φωνῇ· ἡ δὲ πρὸς τὸ ἔξω βαδίζου τὰ ἐν τῷ βάθει, τὰ ἐν τῷ νοΐ διερμηνεύει παραλλάττου

5. δὴ E. δὲ Ed. 10. μὲν pro τε E. φιλοψογίαις E. 14. ἠκροάσ E. ἠκροᾶτο Ed. 32. διερμηνεύειν Migne.

μηδὲν τῶν ἐντεταλμένων αὐτῇ. τί τοίνυν τὸ ξένον, ὦ οὗτοι, b φήσειεν ἄν τις εὖ μάλα πρὸς ἐκείνους, εἰ Λόγος ὢν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, οὐχ ὥσπερ ὁ ἡμέτερος· μείζω γὰρ παντὸς παραδείγματος τὰ περὶ Θεοῦ· τὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸν διερμηνεύει βουλήν; ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ὄνομά φησιν ὁ προφήτης αὐτῷ πρεπωδέστατον, καλεῖσθαι "Μεγάλης βουλῆς ἄγγελον;" Es. ix. 6. ἀλλ' οἶμαι καὶ τοῦτο ὑπάρχειν σαφές. οὐδὲν τοιγαροῦν εἰς τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἤτοι τῆς ἀξίας, ὑπομενεῖ τὸ βλάβος ὁ Μονογενὴς, κἂν ἐντολὴν εἰληφέναι c λέγηται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πολλάκις ἑτέροις ἐντελλόμεθά τι καὶ δρᾶν ἐπιτάττομεν, ἀλλ' οὐ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοιότητα φυσικὴν ἀρνήσονται, οὐδὲ τὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀποβαλοῦνται, ἧττον ὄντες ὁμοούσιοι, καὶ πρὸ τῆς ἐντολῆς, καὶ μετὰ τὴν ἐντολήν.

'Αλλ' ἐρεῖς ὅτι μένουσι μὲν ὁμοούσιοι, ἡττώμενοι δὲ τῆς ἀξίας ὑπηρετοῦσι τῆς παρ' ἡμῖν.

Κἀγὼ δέ σοι πρὸς τοῦτό φημι περὶ τοῦ Μονογενοῦς Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐγράφη περὶ αὐτοῦ, ὅτι "ἐν μορφῇ Θεοῦ d Phil. ii. 6–8. "ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' "ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ σχήματι "εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν," εἶχεν ἄν σοι καὶ οὐκ ἀπίθανον λόγον τῆς ἀντιλογίας τὸ σχῆμα· ἐπειδὴ δὲ τῆς ὑποταγῆς καὶ ταπεινώσεως ἐναργὴς ὁ τρόπος, τί ῥιψοκινδύνως ἐπιτιμᾷς τῷ δι' ἡμᾶς καὶ τοῦτο παθεῖν ὑπομείναντι; πανταχόθεν τοιγαροῦν εἰς ὀρθότητα δογμάτων περιστάντες τὸν λόγον, οἰκονομικῶς εἰρηκέναι φαμὲν τὸν Κύριον ἡμῶν e Ἰησοῦν Χριστὸν τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ.

1. ἐντεταλμένων E. ἐνταλμάτων Ed. 4. παραδείγματος E. παραδείγματα Ed. 18. παρὰ E. 25. ὑπομείναντα E.

Κεφ. ιγ'. Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς.

Ἀσυμφανέστερόν ἐστι τοῖς πολλοῖς τὸ ἐν τοῖς προκει-
719 A. a *μένοις θεώρημα, καὶ οὐ σφόδρα τρανὲς εἰς ἐξήγησιν, ἀλλ'*
οὐδὲ ἁπλοῦν ἔχον, ὥσπερ ἄν τις οἰηθείη, τὸν νοῦν. τοῦ γὰρ
δὴ χάριν ἐπισημαίνεται νῦν ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς, καὶ
ὥσπερ τι τῶν ἀναγκαίων ἐπιτηρεῖ, λέγων Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς
τοῦ πάσχα εἰδὼς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα; τί δὲ αὖ πάλιν ἐστὶ τό
Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν
αὐτούς; ἔχοντος τοίνυν οὐ μέτριον τοῦ λόγου τὸ ἀσαφὲς
b *βούλεσθαί τι τοιοῦτον οἶμαι λέγειν αὐτὸν, ὅτι πρὸ τοῦ*
σωτηρίου πάθους, καίτοι γινώσκων, φησὶν, ὁ Σωτὴρ, ὅτι
λοιπὸν ἐπὶ θύραις γέγονεν ὁ καιρὸς τῆς εἰς οὐρανοὺς μετα-
στάσεως, τελειοτάτην ἐπεδείξατο τὴν ἀγάπησιν τὴν περὶ
τοὺς ἰδίους ὄντας ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. καὶ εἰ χρή πω
πλατυτέραν τοῖς προκειμένοις ἐπινοῆσαι θεωρίαν, ὅπερ ἔφην
ἀρτίως, καὶ εἰσαῦθις ἐρῶ. ἴδιον μὲν γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
c *Χριστοῦ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ γεγονότα, λογικὰ καὶ νοερὰ*
κτίσματα, δυνάμεις αἱ ἄνω, καὶ θρόνοι, καὶ κυριότητες, καὶ
τι τούτοις ὁμογενὲς, ὅσον εἰς τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον
ἴδιον δὲ αὖ πάλιν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς λογικὰ, καθ
πάντων ἐστὶ Δεσπότης, καὶ εἰ μή τινες προσκυνοῦσιν ὡ
δημιουργόν. ἠγάπησε τοίνυν τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ
Heb. ii. 16. *" οὐ γὰρ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται," κατὰ τὴν Παύλου φα-*
Phil. ii. 6. *νὴν, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν ἀγγέλων φύσιν, " ἐν μορφῇ Θεοῦ κ*
" Πατρὸς ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσ
Ib. 7. d *" Θεῷ," δι' ἡμᾶς δὲ μᾶλλον τοὺς ὄντας ἐν τῷ κόσμῳ, κεκένωκ*

2. *αὐτῷ* E. 3. *τούτῳ* assumptum ex E. 10. *αὐτῇ* E. 13. *μέτρι* E. *μετρίως* Ed. Statim *τοῦ λόγου* assumptum ex E. 17. *ἐπεδείξατε* (sic) *ἀγάπην* a. 27. *τὴν*] + *τοῦ* Ed. invito E. 30. *τῷ* E. *τῷδε τῷ* Ed.

ἑαυτὸν, καὶ μορφὴν ἀνεδέξατο τὴν οἰκετικὴν ὁ πάντων Κύριος, ἀγάπῃ τῇ περὶ ἡμᾶς κεκλημένος εἰς τοῦτο. ἀγαπήσας τοίνυν τοὺς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἠγάπησεν αὐτοὺς εἰς τέλος, καίτοι καὶ πρὸ τῆς ἑορτῆς καὶ πρὸ τοῦ πάσχα εἰδὼς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα. τοῦ μὲν γὰρ μὴ εἰς τέλος ἀγαπήσαντος ἦν, τὸ γενέσθαι μὲν ἄνθρωπον, μὴ μὴν ἐθελῆσαι καὶ τῆς ἁπάντων προκινδυνεῦσαι ζωῆς, ἀλλ' ἠγάπησεν εἰς τέλος, καὶ τοῦτο e παθεῖν οὐ παραιτησάμενος, καίτοι προειδὼς ὅτι πείσεται. οὐ γὰρ ἄποπτον ἦν τῷ Σωτῆρι τὸ πάθος. ἐξὸν οὖν, φησὶ, διαδρᾶναι τῶν Ἰουδαίων τὰς παροινίας καὶ τὴν τῶν σταυρούντων ἀνοσιότητα, τελεωτάτην ἐπεδείξατο τὴν ἀγάπησιν τὴν εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ὄντας ἐν τῷ κόσμῳ, παρῃτήσατο γὰρ οὐδαμῶς τὸ καὶ τῆς ἁπάντων ὑπερτεθῆναι ζωῆς. ὅτι γὰρ ἐν τούτῳ μάλιστα τελεώτατόν ἐστι τῆς ἀγάπης τὸ μέτρον ἰδεῖν, αὐτὸν παροίσω μάρτυρα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τοῖς ἁγίοις λέγοντα μαθηταῖς "Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, a 720 A. Infra xv. 12, 13.
"ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα "γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ "θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ." καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἀεί πως ἐστὶ διὰ σπουδῆς γεγονὸς τοῖς ἁγίοις εὐαγγελισταῖς, προειδότα δεικνύειν τὸν τοῦ πάθους καιρὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· ἵνα μή τις τῶν ἑτεροδοξεῖν εἰωθότων τῆς θείας αὐτοῦ δόξης κατεπαίρηται, λέγων, ὡς ἥλω μὲν δι' ἀσθένειαν, βρόχοις δὲ τοῖς Ἰουδαίων ἀνεθελήτως περιπεσὼν, τὸν οὕτω πάνδεινον ὑπέστη θάνατον. οἰκονομικὸς τοιγαροῦν b καὶ ὠφέλιμος τῶν ἁγίων ὁ λόγος.

2. κεκλημένη (sic) E. 3. αὐτοὺς pro τοὺς E. 12. τελειοτάτην a. 14. ὑπερτεθῆναι] ἴσ. ὑπερτεθνᾶναι Aub. mg. 18. ἠγάπησεν (sic) E. 22. δεικνύει (sic) E. 24. δυλω (sic) E.

2 Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν
καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος τοῦ Ἰσκαριώτου, ἵνα παραδῷ αὐτόν·
3 εἰδὼς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ
4 ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται
ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον
5 διέζωσεν ἑαυτόν· εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ
c ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ
λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.

*Προῤῥίζον ὁ Σωτὴρ ἐκ τῶν ἡμετέρων διανοιῶν, ὡς νοση-
μάτων αἴσχιστον, καὶ τῆς ἁπάντων ἀνωτάτω βδελυρίας
ἄξιον, καταστρέφει τὴν ὑπεροψίαν. οἶδε γὰρ οὕτως οὐδὲ
ἀδικεῖν εἰωθὸς τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν, ὡς τοῦτο μάλιστα τὸ
μιαρὸν καὶ ἀπόπτυστον πάθος, ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ πάντων
d Δεσπότης, ὡς ἐν τάξει πολεμίου, δικαίως ἀντανίσταται·
Prov. iii. 34. "Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται," κατὰ τὴν τοῦ
Σολομῶντος φωνήν. ἔδει τοίνυν τοῖς ἁγίοις μάλιστα μαθη-
ταῖς μετρίου τε καὶ καθυφειμένου φρονήματος, καὶ διακένου
τιμῆς οὐ σφόδρα φροντίζοντος λογισμοῦ· οὐ μικρὰς γὰρ
ἔχοντες τὰς τοῦ τοιαῦτα νοσεῖν ἀφορμὰς, κατώλισθον ἂν
εὐκόλως, εἰ μὴ πολλῆς ἔτυχον τῆς ἐπικουρίας. φιλεῖ γάρ
πως ἀεὶ τοῖς ἔχουσι τὸ περιφανὲς τὸ πικρὸν τῆς ἀλαζονεία
ἐπιτρέχειν θηρίον. εἶτα τί τῶν ἁγίων ἀποστόλων φαιδρό-
e τερον; ἢ ποῖον τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας τὸ ἀξιολογώτερον
τὸν μὲν γὰρ οὐδὲν ὄντα κατὰ τὸν βίον οὐκ ἂν εἰσέλθοι τ
πάθος. φεύγει γάρ πως ἀεὶ τὸν οὐδὲν ἔχοντα ζηλωτὸν, κα
τῶν ἐν τῷ μηδενὶ τεταγμένων ἀνεπίβατον· πῶς γὰρ ἂ
ἐπέλθοι τῶν τοιούτων τινὶ τὸ κατά τι γοῦν ὅλως ἀλαζο-
νεύεσθαι; φιλεῖ δέ τις τὴν ὑπεροψίαν ἀξιοζήλωτος ὢ
ἑαυτόν τε διὰ τοῦτο τοῦ πέλας προτιθεὶς, καὶ πολὺ τά*

3. *εἰδὼς* E. *εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς* Ed. 7. *ἤρξαντο* (sic) E. 17. *καθυφειμένο*
οὐ καθυφειμένου (sic) E. 19. *νοσεῖν* retinui ex Ed. *φρονεῖν* E. 26. *τ*
ἐν τῷ μηδενὶ τεταγμένων E. *τὸν ἐν τῷ μηδενὶ τεταγμένον* Ed.

ἄλλων διενεγκεῖν ἀσυνέτως ὑπολαβὼν, ὡς ἐξαίρετόν τινα καὶ
ὑπερφυεστάτην ἀρετὴν κατορθώσαντα, καὶ πολιτείας ὁδὸν a 721 A.
ἀήθη τε τοῖς ἄλλοις καὶ ἀστιβῆ διανύσαντα. ὅτε τοίνυν
παραπέπηγέ πως τοῖς ἔχουσί τι λαμπρὸν, τὸ νοσεῖν ἔσθ'
ὅτε τὴν ὑπεροψίαν, πῶς οὐκ ἔδει τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις
μετρίου φρονήματος ὑπογραμμὸν γενέσθαι Χριστὸν, ἵνα
τύπον ἔχοντες καὶ εἰκόνα τὸν ἁπάντων Κύριον, καὶ αὐτοὶ
κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ τὸν οἰκεῖον μεταπλάσσοιεν νοῦν;
ἣν οὖν ἄρα τὴν νόσον οὐχ ἑτέρως ἐξελεῖν, εἰ μὴ διὰ τοῦ
διδάξαι σαφῶς τοσοῦτον οἴεσθαι τῶν ἄλλων ἡττᾶσθαι κατὰ
τὴν δόξαν, ὡς καὶ ἐν δούλου τάξει κατατάττεσθαι δεῖν, οὐδὲ b
αὐτὴν καταφρίττοντα τὴν οἰκέτῃ πρέπουσαν λειτουργίαν
ἀποπληροῦν, διὰ τοῦ καὶ ἀπονίζειν τῶν ἀδελφῶν τοὺς πόδας,
καὶ λέντιον περιθέσθαι διὰ τὴν χρείαν. ἄθρει γὰρ ὅπως ἀν-
δραποδῶδες τὸ χρῆμά ἐστιν, ὅσον εἰς ἔθη φημὶ τὰ ἐν κόσμῳ
καὶ τὰς ἔξω τριβάς. ὑπογραμμὸς τοιγαροῦν μετρίου τε καὶ
συνεσταλμένου φρονήματος ἅπασι τοῖς κατὰ τὸν βίον· οὔτε
γὰρ μόνοις τοῖς μαθηταῖς· γέγονεν ὁ Χριστός. διὰ τοῦτο
καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, αὐτὸν εἰκόνα παραλαβὼν, εἰς τοῦτο c
προτρέπει λέγων "Τοῦτο φρονείτω ἕκαστος ἐν ὑμῖν ὃ καὶ Phil. ii. 5.
"ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" καὶ πάλιν "Τῇ ταπεινοφροσύνῃ Ib. 3.
"ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν." θεσμὸς γὰρ
ἀγάπης καὶ ὁμοψυχίας ἐν φρονήματι γίνεται ταπεινῷ. ἵνα
δὲ τὴν τοῦ πράγματος ὑπόληψιν εἰς ὕψος ἐξάρῃ μέγα, καὶ
μή τι τῶν τυχόντων δεδρᾶσθαι νομίσωμεν παρὰ Χριστοῦ,
πάλιν ἀναγκαίως ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς προκαταπλήτ-
τεται τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δόξαν τε καὶ ἐξουσίαν, καὶ τὸ κατὰ
πάντων κράτος, δι' ὧν φησιν Εἰδὼς ὅτι παρέδωκεν αὐτῷ ὁ d
Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας. καίτοι γὰρ, φησὶν, οὐκ ἠγνοηκὼς, ὅτι
πάντων ἔχοι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθεν, τουτ-
έστιν, ἐκ τῆς οὐσίας ἐγεννήθη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ
πρὸς Θεὸν ὑπάγει, τουτέστι, πάλιν ἀνίησιν εἰς οὐρανοὺς,

21. ταπεινοφροσύνῃ] τιμῇ E. 28. ὅτι] + πάντα Migne. 30. ἔχει c. Cord. 32. ἄνεισιν a.

συνεδρεύων δηλονότι τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, τοσαύτην ὑπέστ
τὴν ταπείνωσιν, ὡς λεντίῳ μὲν διαζώσασθαι, τῶν δὲ μαθητῶ
ἀπονίζειν τοὺς πόδας. ἔχοντες τοίνυν ἐντεῦθεν ἄριστον τῆ
e εὐλαβείας ὑπογραμμὸν, καὶ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης περι
φανεστάτην εἰκόνα, μέτρια μὲν φρονῶμεν, ἀγαπητοὶ, ἡγώ
μεθα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς τὰ μείζω κεκτῆσθαι τῶν ἐν ἡμί
πλεονεκτημάτων, κἂν ὑπάρχωμεν ἀγαθοί. τοῦτο γὰρ ἡμᾶ
ὁ μέγας οὗτος ὑπογραμμὸς ἀναπείθει φρονεῖν τε καὶ βοι
λεσθαι.

6 Ἔρχεται οὖν εἰς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ Κύριε, σύ μ
7 νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ
722 A. a
8 ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. λέγ
αὐτῷ Πέτρος Οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα.

Θερμότερόν πως ἀεὶ τοῦ Πέτρου τὸ κίνημα, καὶ πολ
γοργότερον εἰς εὐλάβειαν, θεωρῆσαι τις ἂν ἐν ὅλοις, ὡ
ἔπος εἰπεῖν, τοῖς συγγράμμασι. τοιγάρτοι καὶ νῦν ἔθει τ
ἰδίῳ κατακολουθήσας καὶ τρόπῳ, τὸ σεσωσμένον δὴ τοῦ
b τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης ταπεινοφροσύνης τε καὶ ἀγάπ
παρωθεῖται μάθημα, τίς μὲν αὐτὸς εἴη κατὰ φύσιν ἐννοῶ
τίς δ' αὖ πάλιν ὁ τὸν νιπτῆρα παρακομίζων αὐτῷ, καὶ τ
οἰκέτου χρείαν ἀποπληροῦν οὐ παραιτούμενος. θορυβεῖ γ
οὐ μετρίως αὐτὸν ἀπαράδεκτόν πως εἰς πίστιν ὑπάρχον
πρᾶγμα, καὶ εἰ πολλοῖς ὁρῷτο τυχὸν ὀφθαλμοῖς. τίς γὰρ
οὐκ ἔφριξε μαθὼν, ὡς ὁ τῶν ὅλων μετὰ Πατρὸς ὑπάρχ
c Κύριος, οἰκτροτάτην οὕτω τὴν δουλείαν πρὸς τοὺς ἑαυτ
μαθητὰς ἐπεδείξατο, ὡς καὶ ὅπερ εἶναι δοκεῖ παρὰ τ
οἰκέταις τὴν ἐσχάτην ἐπέχον τάξιν, τοῦτο καὶ μάλα πρ
θύμως ἐθελῆσαι δρᾶν αὐτὸν, εἰς ὑπογραμμὸν καὶ τύπ
μετρίου φρονήματος; δέδιε τοιγαροῦν ὁ θεσπέσιος μαθητ

1. συνεδρεύσων a. ἀνίησιν et συνεδρεύων habent c. Cord. 3. ἀπονιπτ ν (
c. ἀπονίζειν habet Cord. ἔχοντας Aub. 13. μου τοὺς πόδας hoc ordine
αἰῶνα] + ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ed.

τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ἄχθος, καὶ τῆς συνήθους καὶ τετριμμένης εὐλαβείας αὐτῷ καρπὸν ποιεῖται τὴν παραίτησιν, συνεὶς δὲ οὔπω τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος, οἴεταί τι δρᾷν εἰκῆ τὸν Κύριον, καὶ ψιλὴν αὐτοῖς τοῦ σώματος ἐπινοῆσαι τὴν ἀνάπαυσιν· τὸ γὰρ ἀπονίζεσθαι τοὺς πόδας συντελεῖ d πως εἰς τοῦτο, καὶ μετρίως ἀποχαλᾷ τὴν ἐκ τοῦ βαδίσματος στάσιν· διὰ τοῦτο καὶ σφόδρα θερμῶς ἐνείργει λέγων Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας; ἔδει γὰρ ἔδει, φησὶ, τοὺς κατὰ φύσιν οἰκέτας τοῦτο πράττειν ἡμᾶς, οὐχί σε τὸν ἁπάντων Κύριον. ἀλλ' ὑπερτίθεται μὲν τοῦ πράγματος τὴν ἐξήγησιν εἰς καιρὸν ὁ Χριστὸς, ὅτι γεμὴν ἀξιολογωτέραν ἔχοι τὴν αἰτίαν, τὸ παρ' αὐτοῦ γεγονὸς συνήσειν φησὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν δηλονότι πλατυτέραν περὶ αὐτοῦ ποιεῖται τὴν ἐξήγησιν. e

Ὀνήσει δὲ λίαν καὶ τοῦτο πάλιν ἡμᾶς μετὰ τῶν ἄλλων οὐ μικρῶς. θέα γὰρ ὅπως καιροῦ καλοῦντος εἰς ἔργον, ὑπερτίθεται τὸν λόγον, καιροῦ δὲ αὖ πάλιν ἐπείγοντος εἰς λόγον ἀναδύεται τὸ δρᾷν· πάντα γὰρ καιροῖς ἀπονέμων τοῖς ἐοικόσι καὶ πρέπουσιν ἦν. ἀνανεύοντος τοίνυν τοῦ Πέτρου, καὶ ἀποφάσκοντος ἐναργῶς οὐκ ἂν αὐτοῦ νίψαι τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα, τὴν ἐσομένην ζημίαν ἐντεῦθεν φανερὰν ὁ Σωτὴρ καθίστησι λέγων·

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος a 723 A.
μετ' ἐμοῦ.

Ὅσον μὲν οὖν ἧκεν εἰς τὸν ἐμφανῆ καὶ πρόχειρον τοῦ προκειμένου σκοπόν Εἰ μὴ καταδέξαιο, φησὶ, τὸ ξένον τοῦτο καὶ ἄηθες τῆς ταπεινοφροσύνης μάθημα, μερίδα καὶ κλῆρον οὐκ ἂν εὕροις μετ' ἐμοῦ. ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ μικρὰς τῶν λόγων λαβὼν ἀφορμὰς, γενικὴν ποιεῖται τὴν ἐξήγησιν, καὶ εἰς πλάτος ἐξέλκων τὰ ἐφ' ἑνὸς πράγματος, ἤγουν εἴς τι μέρος ἰδίως εἰρημένα, b

7. τάσιν emendat Migne: sed praeter rem ut videtur. 13. ποιῆται E. 16. δὲ E. δ' Ed. 22. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς hic ponit E.

πλουσίαν τοῖς ὁρωμένοις εἰσφέρει τὴν ὄνησιν, οἰησόμεθα πως κἂν τούτῳ λέγειν αὐτὸν, ὡς εἰ μή τις ἀπονίψαιτο διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ πλημμελεῖν μολυσμὸν, ἀμέτοχος ἔσται τῆς παρ' αὐτοῦ ζωῆς, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἄγευστος ἀπομενεῖ. οὐ γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις εἰς τὰς ἄνω μονὰς εἰσιέναι θέμις, ἀλλὰ τοῖς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης καθαρὸν ἔχουσι τὸ συνειδὸς, καὶ ἡγια-
c σμένοις ἐν Πνεύματι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

9 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.

Ὁ τοσαύτην ἡμῖν ἀρτίως ἐπιδείξας τὴν ἔνστασιν, καὶ ἀπαυδήσας ἐναργῶς τοῖν ποδοῖν τὴν ἀπόνιψιν, οὐχ ὅπως αὐτοὺς παρατίθησι μόνους, ἀλλὰ καὶ χεῖρας καὶ κεφαλήν. εἰ γὰρ μέλλοιμι, φησὶν, ἀποπεσεῖσθαι διὰ τοῦτο τῆς πρὸς σὲ
d κοινωνίας, καὶ μακράν που κεῖσθαι τῶν ἐν ἐλπίσιν ἀγαθῶν εἰ μή σοι καὶ τοῦτο δρᾶν ἐθέλοντι καὶ προελομένῳ κατανεύσαιμι καὶ ἀπονίψαιμι τοὺς πόδας, παραθήσω καὶ τὰ λοιπὰ τὴν οὕτω φρικωδεστάτην ζημίαν παραιτούμενος. εὐλαβεία οὖν ἦν ἄρα καρπὸς ἡ ἐν ἀρχαῖς παραίτησις, καὶ τὸ δυσαχθὲς δεδιότος τοῦ πράγματος, οὐχὶ δὴ πάντως ἀντιπράττοντος τοῖς δεσποτικοῖς ἐπιτάγμασιν. ἐννοῶν τε γὰρ, ὡς ἔφην, τήν τε τοῦ Σωτῆρος ἀξίαν, καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τὸ σμικρο-
e πρεπὲς, ἠρνεῖτο μὲν ἐν ἀρχαῖς· μαθὼν δὲ τὸ βλάβος, εὐθὺ μετατρέχει πρὸς τὸ βούλεσθαι τὸ τῷ κρατοῦντι δοκοῦν.

Ἐπιτήρει δὲ πάλιν καὶ δέχου τὸ πεπραγμένον εἰς ὠφέλειαν ὑπογραμμόν· καίτοι γὰρ εἰρηκὼς "Οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς "πόδας εἰς τὸν αἰῶνα," μεθίσταται παραχρῆμα τοῦ πρὸ τοῦτο βλέποντος νοῦ, οὐκ ἐκεῖνο μάλιστα ἐννοήσας, ὅτι προσήκοι τοῖς ἰδίοις αὐτὸν ἐμμένοντα λόγοις ἀληθῆ φαίνεσθαι παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ὅτι μείζονα καὶ χαλεπωτέραν εὑρήσει

Supra ver. 8.

2. ἀπονίψαι τὸ E. ἀπονίψηται a. 4. ἀμέτεχος Aub. emendavi ex 12. τὴν ποδοῖν τὴν ἀπόνηψιν (sic) E. 14. διὰ τοῦτο E. διὰ τούτου E 30. ἡμῶν E.

ζημίαν, τὴν ἐκ τοῦ τηρῆσαι τὸ εἰρημένον. παραφυλακτέον a 724 A. τοιγαροῦν τὸ προαλῶς τι καὶ προχείρως εἰπεῖν, μήτε μὲν ἀγρίοις ἐπειγέσθω τις τόνοις . . . . . τὸ ἐκ προπετείας ἀποπτυσθὲν, ἀλλὰ κἂν τι λέγεσθαι συμβῇ παρά τινων, εἶτά τι τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀναγκαιοτέρων ἀφανίζηται διὰ τῆς ἐνστάσεως, ἐπαθρείτω διὰ τῶν προκειμένων, ὅτι πολὺ λίαν ἐν ἀμείνοσι τὸ μὴ λέγειν ἁπλῶς καὶ διατείνεσθαι μάτην, ὅτι δεδωκὼς εἴη λόγον, πράττειν δὲ μᾶλλον ἐπείγεσθαι τὸ λυσιτελές. κρεῖττον γὰρ οἶμαι πᾶς τις ἐρεῖ, ἐν λόγοις ἡμᾶς b ὑπομεῖναι γραφὴν, ἢ πραγμάτων ἀναγκαίων ζημίαν ὑφίστασθαι. ἀπέστω δὲ γλώττης τῆς ἡμετέρας τὸ ὀμνύναι παντελῶς, διὰ τὰς προχείρους τε καὶ ἐξ ἀκρίτου διανοίας φωνὰς, καὶ τὰς ἔσθ' ὅτε συμβαινούσας ὡς ἐξ ἀνάγκης μεταβολάς. ἄξιον μὲν γὰρ καὶ ἀξιοζήλωτον ὄντως ἐρεῖ τις τὸ γλῶτταν ἔχειν ἐπιστήμονα, καὶ εἰς ἃ μὴ προσῆκεν ὀλιγάκις διολισθαίνουσαν. ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα δυσκαταγώνιστον καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεῖος παρέδειξε λόγος· "τὴν γὰρ γλῶτταν c S. Jac. iii. 8. "οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι," κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅρκων ἐλευθέραν τὴν τῶν λόγων ποιώμεθα προφοράν. τότε γὰρ εἴ τι καὶ παρελθεῖν ἀναγκάσαι καιρὸς, μεῖον ἔσται τὸ κατηγόρημα, καὶ μετριωτέραν ἕξει τὸ παῖσμα τὴν γραφήν. εὐκόλως δ' ἂν οἶμαι καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ τις συγγνώμης τεύξεται, διὰ τὴν ἀεί πως ἡμῖν παρεπομένην τῶν λογισμῶν ἐλαφρίαν. "Παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει," κατὰ τὸ γε- Ps. xviii. 13. γραμμένον, ἢ πῶς οὐκ ἂν διαπταίσῃ γήϊνος ἄνθρωπος, λειοτάτην ἔχοντος τοῦ λόγου τὴν εἰς ὁτιοῦν ἀποδρομήν; d γλῶττα γὰρ ἡ ἐν ἡμῖν οὐ λίαν εὐκάτοχος.

2. μὲν] Legendumne μὴν? 3. Inter τόνοις et τὸ spatium quinque fere lit. in E. 9. Inc. κρεῖττον p. 14. ἀζήλωτον (sic) E. 15. προσήκει p. 19. προσφοράν prius scriptum sed σ deletum E. 22. τις] τῆς E. 27. Hic des. p.

10 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει, εἰ μὴ τοὺ
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαρο
11 ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες· ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτό
διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.

Δέχεται μὲν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀπὸ κοινοῦ πράγματος τ
e *παράδειγμα, εὐαφόρμως τε διαπράττει τῷ προδότῃ τὸ*
ἔλεγχον, μεταβούλεσθαί τε διδάσκων καὶ μετατίθεσθαι ε
ἕξιν τὴν ἀμείνω τὸν ἄνθρωπον. εἰ γὰρ καὶ οὔπω γυμνα
τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσβουλίας ἀπελέγχει τὰ ἐγκλήματα
ἀλλ' οὖν γε δριμεῖαν ὁ λόγος ἔχει τὴν ἔμφασιν. δι' ἃ
γὰρ τοῖς ἄλλοις τὴν εἰς ὁλόκληρον καθαρότητα μαρτυρ
ὕποπτον δηλονότι τὸν μὴ τοιοῦτον καθίστησι, καὶ μεμολυ
σμένον ἀποδεικνύει. τοῖς μὲν γὰρ ἑτέροις αὐτοῦ μαθηταῖ
725 A. a *καὶ τὸ τῆς ἀπερισπάστου προσεδρείας καύχημα, καὶ τὸν τ*
ἀκολουθήσεως πόνον, καὶ τὸ βέβαιον ἐν πίστει, καὶ
πλῆρες ἐν ἀγάπῃ τῇ περὶ Χριστὸν, τὴν καθαρότητα πρ
ξενεῖ· τῷ γεμὴν ἑτέρῳ, καὶ αὐτὸ τῆς ἀπλήστου φιλοχρ
ματίας τὸ ἔγκλημα, καὶ τὸ ἀσθενὲς εἰς διάθεσιν τὴν πε
τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, τὴν ἀνέκπλυτ
κηλῖδα προστρίβεται, καὶ τῆς ἀσυγκρίτου δυσβουλίας τ
μολυσμὸν ἐμποιεῖ. ὅταν τοίνυν λέγῃ Χριστός Ἤδη ὑμ
b *καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες, κεκρυμμένον μέν ἐστι, πλ*
ἐπωφελῆ τῷ προδότῃ ποιεῖται τὸν ἔλεγχον. εἰ γὰρ καὶ
ἔφη σαφῶς, καθάπερ ἀρτίως εἰρήκαμεν, ἀλλ' ἦν ἐν ἑκάσ
δικάζον τὸ συνειδὸς, καὶ διακεντοῦν τὸν ἡμαρτηκότα, καὶ τ
τῶν εἰρημένων δύναμιν καθάπερ ἐξ ἀνάγκης καλοῦν ἐπὶ τ
ὑπαίτιον.

Ἐννόει δὲ ὅπως οἰκονομίας τινὸς καὶ θεοπρεποῦς ἀνε
κακίας τὸ πρᾶγμα πεπλήρωται· εἰ γὰρ ἔφη σαφῶς, τίς

1. *εἰ μὴ* E. *ἢ* Ed. 3. *παραδιδοῦντα* E. 4. *πάντες* assumptum ex
6. *προδότι* (sic) E. 7. *μεταβούλεσθαί* E. *μεταβουλεύεσθαι* Ed. 19.
alt. om. E. *ἀνέκπλυτον* E. *ἀνέκλειπτον* Ed. 22. *πάντες* E. Ed.
πάντως Ed. *ἐστι*] Legendumne *ἔτι*?

προδώσων αὐτὸν, πολεμίους ἂν αὐτῷ τοὺς ἄλλους ἐξειργάσατο, καὶ τάχα τι τῶν ἀνηκέστων συνέβη παθεῖν, καὶ πρόωρον ἂν ὑπομεῖναι δίκην, ζήλῳ τῷ πρὸς εὐσέβειαν c διατεθηγμένου τινὸς, καὶ προανελεῖν τοῦ Δεσπότου τὸν προδότην ἐπιχειρήσαντος. ὑπαινιξάμενος τοίνυν, καὶ τῷ συνειδότι δριμὺν τὸν ἔλεγχον ἀφεὶς, ἀναμίλλητον ἔδειξε τῆς ἐνούσης αὐτῷ ἀνεξικακίας τὸ μέγεθος. καίτοι γὰρ εἰδὼς οὐκ ἀγαθὸν ὄντα περὶ αὐτὸν οὐδὲ εὐγνώμονα μαθητὴν, ἀλλ' ὠδίνοντα μὲν τὸν ἐκ τῆς διαβολικῆς πικρίας ἰὸν, περισκεπτόμενον δὲ τίνα τρόπον αὐτὸν παραδῷ, τετίμηκεν ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις, ἀπονίζοι δὲ αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας, μέχρι παντὸς d τὰ ἐκ τῆς ἰδίας ἀγάπης τηρῶν, καὶ πρὶν εἰς τέλος ἐλάσαι τὰ ἐγκλήματα, τὴν ὀργὴν οὐκ ἐπιτιθείς. ἴδοις γὰρ ἂν ἴδιον ὄντως ὑπάρχον καὶ τοῦτο τῆς ἰδίας θείας φύσεως τὸ πλεονέκτημα. οὐ γὰρ ἐπείπερ οἶδεν ὁ Θεὸς τὰ ἐσόμενα, διὰ τοῦτο πρόωρον ἐπιφέρει τισὶ τὴν κόλασιν· ἀνεξικακήσας δὲ μᾶλλον ὅσον ἔδει καιρὸν, ὅταν ὠφελουμένους ἴδῃ μηδὲν, ἐμμένοντας δὲ μᾶλλον τοῖς αἱρεθεῖσι κακοῖς, κολάζει λοιπὸν, τῆς δυσβουλίας τὸ πρᾶγμα δεικνὺς, καὶ οὐκ ἔργον ὄντως τῆς ἰδίας βουλῆς, ἤτοι θελήσεως. καὶ γοῦν διὰ τοῦτό φησιν e Ἰεζεκιὴλ "Ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος, ὅτι οὐ θέλω τὸν θάνατον Ezek. xviii. 32. "τοῦ ἀποθνήσκοντος, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Ib. xxxiii. "αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν αὐτόν." 11. μακροθύμως τοιγαροῦν καὶ ἀνεξικάκως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς συναναμιγνὺς ἔτι τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μαθηταῖς τὸν προδότην, καίτοι "τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἵνα Supra ver. 2. "αὐτὸν παραδῷ·" ἀναγκαίως γὰρ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπισημήνασθαι τὸν Εὐαγγελιστὴν ἐν ἀρχαῖς· καὶ a 726 A. αὐτοῦ πόδας ἔνιψεν, ἀπροφάσιστον αὐτοῦ τὴν δυσσέβειαν ἀποτελῶν, ἵνα καρπὸς τῆς ἐνούσης αὐτῷ πονηρίας ἡ ἀπόστασις φαίνηται.

1. αὐτῷ τοὺς ἄλλους hoc ordine E. 11. ἀπονίζοι] ἴσ. ἀπονίζων vel ἀπονίζει Ed. mg. 14. θείας assumptum ex E. 22. ἀποστρέψαι E. 24. συναμιγνὺς (sic) E. 27. καὶ assumptum ex E.

12 Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ καὶ ἀνέπεσε πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς Γινώσκετε τί πεποίηκα
13 ὑμῖν; ὑμεῖς φωνεῖτέ με Ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ
14 καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας
b ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων
15 νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν ἵνα καθὼς
ἐποίησα ὑμῖν ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.

*Ἀναφανδὸν ἤδη φησὶ τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν, καὶ τῆς
ἀσυγκρίτου ταπεινοφροσύνης τὸ ὑπόδειγμα, τῆς εἰς ἡμᾶς
ἕνεκεν ὠφελείας πεποιῆσθαί φησιν· ἀναπολόγητον δὲ τὸ ἐκ
τῆς ὑπεροψίας ἔγκλημα τιθεὶς, ἀναγκαίως εἰσφέρει τοῦ ἰδίου
c προσώπου τὸ περιφανές. ἐν γὰρ δὴ τῷ τοιούτῳ θεωρήσαι
τις ἂν τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ἀσύγκριτον μέγεθος. τὸ μὲν
γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ χαμαιριφὲς, ἢ καὶ ἐν τῷ μηδενὶ τεταγμένον,
κατὰ ποῖον ἂν κατασμικρυνθείη τρόπον, ἢ ὅποι χωρήσει τὸ
κάτω κείμενον; θεωρήσαι γὰρ τοῦτο καὶ εἰ μή τι τὸ κατα-
βιβάζειν ἄνωθεν πεφυκός. τὸ δὲ ἐν ὕψει θεωρούμενον, ἐι
ταπεινῷ γεγονὸς θαυμάζεται· κατέβη γὰρ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν.
ἀναγκαίως τοιγαροῦν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς
τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, μᾶλλον δὲ δι᾽ ἐκείνων τοῖς ἀνὰ πᾶσαν
d τὴν γῆν, τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης μάθημα διδοὺς, οὐχ ἁπλῶς
φησιν, ὅτι ὥσπερ ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, οὕτω καὶ
ὑμεῖς ὀφείλετε ποιεῖν· προεξηγεῖται δὲ μᾶλλον τὸ ἴδιον
ἀξίωμα, καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ φυσικὴν εὔκλειαν
παρατιθεὶς δυσωπεῖ τῷ πράγματι τὸν φιλόδοξον. ὑμεῖς γὰρ
φησιν αὐτοὶ καλεῖτέ με ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ καλῶς
λέγετε, εἰμὶ γάρ. ἐπιτήρει δὲ ὅπως καὶ μεταξὺ τοῦ λόγου
τῆς τῶν πιστευόντων προένοησεν οἰκοδομῆς, καὶ τὰς τῶν
e ἀνοσίων αἱρετικῶν οὐκ ἠγνόησε γλωσσαλγίας. ἐπειδὴ γὰρ*

2. καὶ ἀνέπεσε E. ἀναπεσὼν Ed. πεποίηκεν E. 7. ποιῆτε E. ποιεῖτε E[illegible] 10. πεποιεῖσθαί E. 11. ἰδίου] οἰκείου a.c. Cord. 12. θειγορῆσαι (si[illegible] E. θεωρήσοι a. θεωρήσαι c. Cord. 15. τρόπῳ E. 16. κατακείμενον [illegible] 24. καὶ τὴν—εὔκλειαν] καὶ τὴν φυσικὴν εὔκλειαν καὶ ὑπεροχὴν a. 29. γλωσσαλγίας E.

ἔφη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς Ὑμεῖς καλεῖτέ με Ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, ἵνα μή τις οἴηται φύσει μὲν αὐτὸν οὐκ εἶναι κύριον, οὐδὲ διδάσκαλον, ἔχειν γεμὴν ὡς ἐν τάξει τιμῆς παρὰ τῶν ἐσομένων αὐτῷ τὴν ἐπωνυμίαν, ἀναγκαίως προστέθεικε τὰς ἐκείνων ἀναιρῶν ὑπονοίας Καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. οὐ γὰρ ψιλὸν ὄνομα κέκτηται τιμῆς τό Κύριος, καθάπερ ἡμεῖς οἰκέται μένοντες τὴν φύσιν, λελαμπρυσμένοι γεμὴν κατὰ χάριν τοῖς ὑπὲρ φύσιν τε καὶ ἀξίαν ὀνόμασιν· ἀλλ' a 727 A.
ἔστι τῇ φύσει Κύριος, κατεξουσιάζων τῶν ὅλων, ὡς Θεὸς, πρὸς ὃν εἴρηταί που διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς "Ὅτι Ps. cxviii. 91.
"τὰ σύμπαντα δοῦλά σου." ἔστι δὲ τῇ φύσει καὶ διδάσκαλος· "Πᾶσα γὰρ σοφία παρὰ Κυρίου," καὶ πᾶσα Sir. i. 1.
σύνεσις δι' αὐτοῦ. σοφοὶ γὰρ ὡς σοφία τὰ νοητὰ, καὶ πάσῃ κτίσει τῇ λογικῇ, ἐπουρανίῳ τε καὶ ἐπιγείῳ, τὴν αὐτῇ πρέπουσαν ἐνσπείρει σύνεσιν. ὅνπερ γὰρ τρόπον αὐτὸς ὑπάρχων ἡ κατὰ φύσιν ζωὴ ζωογονεῖ τὰ πάντα b
τὰ ζωῆς δεκτικὰ, οὕτως ἐπείπερ αὐτός ἐστιν ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς, πᾶσιν ἐντίθησι τὰ σοφίας δῶρα, φρόνησιν δηλονότι καὶ πᾶσαν εἴδησιν ἀγαθῶν. φύσει τοιγαροῦν τῶν ὅλων Κύριός ἐστι καὶ διδάσκαλος ὁ Υἱός. ὅτε τοίνυν ὁ μέγας ἐν δόξῃ καὶ τοσοῦτος ἐγὼ πρὸς τὴν οὕτω σμικροπρεπῆ καθικνεῖσθαι ταπείνωσιν οὐ κατοκνήσας φαίνομαι, ὡς καὶ τοὺς ὑμῶν ἀπονίψαι πόδας· πῶς ἂν ἔτι καὶ ὑμεῖς, φησὶ, παραιτῆσθε ἀλλήλοις ποιεῖν; διδάσκει δὲ διὰ τούτων, τὸ μὴ τῆς ἑτέρων τιμῆς καταλαζονεύεσθαι φιλεῖν, ἀλλ' c
ὑπερφέρειν αὐτοῦ καὶ προτετάχθαι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν οἴεσθαι τὸν ὁμόδουλον. καλόν γε σφόδρα τὸ μάθημα· φρονήματος γὰρ ἀφιλοκομπεῖν εἰωθότος οὐκ ἂν οἶμαί τις ἐπιδεῖξαι τὸ ἴσον· οὐδέν τε οὕτω διίστησι καὶ ἀδελφοὺς καὶ φίλους, ὡς ἡ τῶν ἀθλίων δοξαρίων ἀκρατὴς ἐπιθυμία. ἀεὶ γάρ πως τὸ

7. μένοντες] Legendumne μὲν ὄντες? 8. ἀξίαν E. ἀξίοις Ed. 21. σμικροπρεπῆ E. μικροπρεπῆ a.c. Cord. Ed. 24. παραιτῆσθε E.a. παραιτεῖσθε c. Cord. Ed. Statim τὸ αὐτὸ addit a. τούτων Ed. τοῦτο prius scripsit E., deinde τούτω correxit manus eadem.

μεῖζον αἱρούμεθα, καὶ τοῖς λαμπροτέροις ἐπιπηδᾶν αἱ διάκενοι τοῦ βίου τιμαὶ τὸν εὐόλισθον ἡμῶν ἀναπείθουσι νοῦν. ἵνα τοίνυν τῆς τοιαύτης καταλήξωμεν νόσου, καὶ τῆς οὕτω
d *βδελυρᾶς ἀποπαυσώμεθα ἐπιθυμίας· ἀπάτη γὰρ καὶ ἕτερον οὐδὲν τὸ φιλόδοξον πάθος· αὐτὸν εἰς οἰκεῖον δεχώμεθα νοῦν τὸν ἁπάντων βασιλέα Χριστὸν, διὰ τοῦτο νίψαντα τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς ἀλλήλων. διὰ γὰρ τούτου κολασθήσεται μὲν ἅπας ἀλαζονείας τρόπος, ἅπαν δὲ εἶδος κοσμικῆς φιλοδοξίας ἐκποδὼν οἰχήσεται. εἰ γὰρ ὁ φύσει Κύριος, ὡς οἰκέτης, πῶς τὸ δοῦλον οὐκ ἂν ἕλοιτό τι παθεῖν τῶν αὐτῷ πρεπωδεστάτων, καὶ οὐχὶ λοιπὸν τὴν ἁπασῶν ἐσχάτην ἀποτίσῃ δίκην;*

e

16 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου
17 αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ
ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

Νόμοις ὥσπερ ἀναγκαίοις ὀχυροῦν ἕπεται Χριστὸς τοῦ πεπραγμένου τὴν δύναμιν, καὶ σφαλερωτάτην παντελῶς ἀποφαίνει τὴν παράβασιν τῆς σωτηριώδους ἐντολῆς. τὸ γὰρ
728 A. a *ὅρκῳ βεβαιωθὲν, οὐκ ἀνέγκλητον ἔχει τὴν παραδρομήν. κατηγόρημα τοίνυν φησὶν ἀπροφάσιστον τοῖς οἰκέταις, εἰ μὴ τὰ ἴσα φρονεῖν ἐθέλοιεν τοῖς ἰδίοις δεσπόταις· πλεονεξία γὰρ ἤδη, καὶ ἕτερον οὐδὲν, τὸ τοῦ μείζονός τε καὶ ὑπὲρ ἀξίαν ἐρᾶν· ἀποστόλοις τε ὁμοίως τὴν αὐτὴν ἂν εἰκότως ἐποίσαι γραφὴν, τὸ ἐν ἀμείνοσιν εἶναι ζητεῖν, ἢ ἐν οἷς ἐστιν ὁ ἀποστείλας αὐτούς. ἀρκέσει γὰρ αὐτοῖς εἰς εὐκλείας ἁπάσης μέτρον, τοῦ πεπομφότος τὸ φρόνημα. τοῦτο δ᾽ ἐστιν οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐκεῖνο πάντως εἰπεῖν· ὅτι γελασθήσεσθε δικαίως ἐπὶ τοῦ θείου βήματος, εἰ ταῦτα δρᾶν εἰς*
b *ἀλλήλους αὐτοὶ παραιτεῖσθε δι᾽ ὑπεροψίαν, καίτοι τὸ τῆς δουλείας ὄνομα λαχόντες κοινὸν, ἅπερ εἰς ὑμᾶς ἐγὼ, καίτοι*

6. νίψαντες E. 16. Νόμοις] ἴσ. ὅρκοις Ed. mg. favente et a. abbreviante
20. κατηγόρημα] κακηγορία (?) a. 27. ἐστιν E. ἦν Ed. καταγελασθήσεσθε a.

κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεὸς καὶ Κύριος. ἄτοπον γὰρ ἀληθῶς, μᾶλλον δὲ ἤδη τῆς ἀνωτάτω μανίας οὐκ ἀμοιροῦν, οἰκέτας ὄντας ἐν ἐλάττοσι τοῦ καὶ δεσπότου καὶ ἀποστείλαντος, ἐπερυθριᾶν ἀτόπως τῇ πρὸς ἀλλήλους δουλείᾳ.

Εἰ ταῦτα τοίνυν ἴστε, φησὶ, τουτέστιν, εἰ νοεῖν δύνασθε σαφῶς ὅ φημι, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. οὐ γὰρ τὸ εἰδέναι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ τὸ ἐργάζεσθαι μᾶλλον ἀξιέραστόν τε καὶ ἀξιοζήλωτον φαίη τις ἄν. οἶμαι δὲ ὅτι τάχα πως καὶ c ἄμεινον τὸ μηδ' ὅλως μαθεῖν, ἢ μαθόντας ὄκνῳ πεδῆσαι τὸν νοῦν καὶ, ἅπερ ἄν τις ἄριστά τε καὶ ὀρθῶς ἔχειν εἰδείη, μὴ βούλεσθαι κατορθοῦν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν "Ὁ S. Luc. xii. 48, 47. "μὴ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, "δαρήσεται ὀλίγας, ὁ δὲ εἰδὼς καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται "πολλάς." τῷ μὲν γὰρ ἠγνοηκότι παντελῶς, εἰ καὶ εὐθύνοιτό πως ἐπὶ τῇ ῥᾳστώνῃ τυχὸν, τὸ γοῦν μετρίαν αἰτῆσαι συγγνώμην οὐ λίαν ἀνάρμοστον· τῷ γεμὴν εἰδότι τὸ χρῆμα γένοιτ' ἂν δυσαχθὲς εἰς κατάκρισιν ἡ γνῶσις. d κατεφρόνησε γὰρ, οὐδενὸς αὐτῷ λείποντος εἰς τὸ δύνασθαι δρᾶν τὰ αὐτῷ πρεπωδέστερα. χρὴ τοίνυν εἰδότας ἐργάζεσθαι· τέλειον γὰρ τότε τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας τὸ καύχημα περικείμενοι, πληρεστάτην κατὰ καιροὺς ἀποληψόμεθα τὴν ἀντίδοσιν. καὶ γοῦν ὁ Σωτὴρ τὸν ποιήσαντα καὶ διδάξαντα S. Matth. v. 19. μέγαν ἔφη κληθήσεσθαι, καὶ μάλα δικαίως, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· τί γὰρ αὐτῷ τὸ λεῖπον εἰς εὐσέβειαν; ᾧ δ' ἂν φαίνοιτο προσὸν τὸ ἐξ ἔργων ἀγαθῶν ἐν ὁλοκλήρῳ καυ- e χᾶσθαι τῷ μέτρῳ, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο παρὰ Θεοῦ τὸ τελειοτάταις ἐπαυχεῖν δωρεαῖς; σύνδρομος οὖν ἄρα τοῖς ἔργοις ὅταν ἡ γνῶσις γένηται, τότε δὴ πάντως ὀνίνησιν οὐ μικρῶς· ἐλλελοιπότος δὲ ὁποτέρου, χωλὸν δὴ πάντως τὸ ἕτερον ἔσται· γέγραπται δὲ, ὅτι "καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων S. Jac. ii. 26. "νεκρά ἐστι." καίτοι τὸ εἰδέναι Θεὸν τὸν ἕνα καὶ φύσει, καὶ a 729 A. ὁμολογεῖν ἀδόλως τε καὶ ἀληθῶς, τοῦτό ἐστιν ἡ πίστις,

3. καὶ prius om. E. 19. αὐτῶν E. 29–31. ἐλλελοιπότος—ἐστι om. E.

ἀλλὰ καὶ τοῦτο νεκρὸν, μὴ παρεπομένης αὐτῷ τῆς ἐξ ἔργων φαιδρότητος. πῶς οὖν οὐκ ἀνόητον παντελῶς τὸ εἰδέναι μὲν τυχὸν τί ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν, μὴ μὴν ἐθέλειν ἔτι καὶ ἐπιτηδεύειν αὐτό; διὰ ταύτην τοιγαροῦν τὴν αἰτίαν μακαρίους ἔσεσθαί φησι τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ἤτοι τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, οὐ μόνον ἑλόντας τῶν παρ' αὐτοῦ λαλουμένων τὴν
b *εἴδησιν, ἀλλ' εἰ καὶ δρῷεν αὐτά.*

18 Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ γὰρ οἶδα τίνας ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.

Οὐ μικρὰν ὁ λόγος ἔχει τὴν ἀσάφειαν ἐν τούτοις. μακαρίους γὰρ ἔσεσθαι λέγων τοὺς ἐν γνώσει μὲν ἔχοντας τὸ ἀγαθὸν, ἔργῳ δὲ τοῦτο πληροῦν σπουδάζοντας· ἐπήγαγεν
c *εὐθὺς Οὐ περὶ πάντων λέγω, τὸν προδότην αἰνιττόμενος, κατά γε τὸ πολλοῖς τε καὶ ἐμοὶ δοκοῦν· οὐ γὰρ ἐν τοῖς ζηλωτοῖς ὁ θεομισὴς, οὐδ' ἂν ἐν τοῖς μακαρίοις καταταχθείη ποτὲ τῇ τοσαύτῃ δυσσεβείᾳ τὴν τοιαύτην ἔνοχον καταστήσας ψυχήν. καὶ μία μὲν αὕτη τοῦ προκειμένου διάνοια τετριμμένη παρὰ τοῖς πλείοσιν· ἑτέρα δὲ αὖ πάλιν πρὸς ταύτῃ. τοιάδε μέλλων γὰρ ἐρεῖν ὁ Χριστὸς, ὅτι κατὰ τὴν τελείαν τε καὶ*
Ps.xl.10. *ἱερωτάτην γραφήν· ὁ τρώγων μου τὸν ἄρτον ἐμεγάλυνεν ἐπ'*
d *ἐμὲ πτερνισμὸν, ἤτοι ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ πτέρναν αὐτοῦ, προαπολογεῖται τρόπον τινὰ, καὶ τὸν γνήσιον τῶν ἑτέρων μαθητῶν θεραπεύει χορὸν, ἑνὶ καὶ μόνῳ τὴν τοῦ κατηγορήματος δύναμιν ἀναθείς. ἐπειδὴ γὰρ πάντες ἤσθιον τὸν ἄρτον αὐτοῦ, συνεστιώμενοι δηλονότι καὶ συνδαπανῶντες τὰ δι' αὐτοῦ συγκομιζόμενα, διὰ τοῦτο χρησίμως εἰκαίοις συντρίβεσθαι δείμασιν οὐκ ἐᾷ τῶν ἐλευθέρων τὸν νοῦν, καὶ τὸ τῆς ὑποψίας δριμὺ προανακόπτει λέγων Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ γὰρ οἶδα τίνας ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα φησὶν*

1. τοῦτον E. 7. αὐτούς E. 14. λέγων E. 30. γὰρ assumptum ex E.

γραφὴ πληρωθῇ Ὁ ἐσθίων μου τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν e
πτέρναν αὐτοῦ, ἤτοι ἐμεγάλυνε πτερνισμὸν, κατὰ τὴν τοῦ
ψάλλοντος φωνήν· οἶμαί τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν. ἐκδοθείσης
ἡμῖν τοιγαροῦν ἐν τούτοις θεωρίας διπλῆς, δοκιμαζέτω τὴν
ἀμείνω καὶ ἀληθῶς ἔχουσαν ὁ φιλομαθὴς, πλὴν εἰς τὸ ῥητὸν
ἔτι λέγωμεν, τὸν τῶν ἁπλουστέρων ἀσφαλιζόμενοι νοῦν.

Ἐπαπορήσειε γὰρ ἄν τις ἐν τούτοις κατὰ δύο τρόπους.
καὶ πρῶτον μὲν ἡμῖν ὑπαντήσει λέγων Εἰ πάντα εἰδέναι
Χριστὸν πιστεύομεν, τί τὸν Ἰούδαν ἐξελέξατο, καὶ τί τοῖς a 730 A.
ἑτέροις ἀνέμιξε μαθηταῖς, οὐκ ἀγνοήσας, ὅτι καὶ προδοὺς
ἁλώσεται, καὶ τῶν τῆς φιλοκερδείας εἴσω πεσεῖται βρόχων;
ἐρεῖ δὲ πρὸς τούτοις Εἰ δὲ διὰ τοῦτο τὴν πτέρναν ἐπῆρε κατὰ
Χριστοῦ, καθάπερ φησὶν αὐτὸς, ἵνα πληρωθῇ ἡ γραφὴ, οὐκ
αὐτὸς ἂν νοοῖτο τοῦ γεγονότος ὑπαίτιος, ἀλλ' ἡ ἀναγκάζουσα
δύναμις πληροῦσθαι τὴν γραφήν.

Δεῖ δὲ ἡμᾶς πρὸς ἕκαστα τῶν εἰρημένων ἀντανίστασθαι
γοργῶς, καὶ τὴν ἑκατέρῳ πρέπουσαν ἀπολογίαν τοῖς κατὰ
δύναμιν ἐξυφᾶναι λογισμοῖς, πρὸς οἰκοδομὴν καὶ παρά- b
κλησιν τῶν οὐκ ἐπαρκούντων οἴκοθεν σφίσιν αὐτοῖς εἰς τὸ
δύνασθαι νοεῖν τὰ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ. καὶ πρῶτον μὲν
ἐκεῖνό φαμεν, ὡς εἰ μέλλοιμεν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γεγονότων
παρὰ Θεοῦ τοῖς τοιούτοις ἀποκεχρῆσθαι λόγοις, καταλήξομεν
οὐδαμῶς ἐπιτιμῶντες τῷ ποιητῇ, διαλοιδορούμενοί τε τῷ
πρὸς τὸ εἶναι τὰ οὐκ ὄντα καλοῦντι Θεῷ, καὶ τὴν ἄμετρον
αὐτοῦ φιλανθρωπίαν διασύροντες ἀμαθῶς. τί γὰρ, εἰπέ μοι,
καὶ ἑτέρους διακωλύει τυχὸν ἐγκαλέσαι λέγοντας Τί τὸν c
Σαοὺλ ἀπελέξω, καὶ εἰς βασιλέα κέχρικας ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ,
εἰδὼς ὅτι πάντως ἀθετήσει τὴν χάριν; καὶ τί τοῦτο λέγω;
ἀναβήσεται γὰρ τῆς αἰτίας ἡ πρόφασις ἐπὶ τὸν τοῦ γένους
καθηγητὴν, τουτέστιν, Ἀδάμ. ἐρεῖ δέ τις τυχὸν τῶν ἐκεῖνα

13. περ assumptum ex a.b.c. Cord. Statim αὐτός φησιν inverso ordine c.
14. νοῆτο E. νοοῖτο habent Catt. αἴτιος Catt. 22. καταλήξομεν Catt. καταλίξομεν Ed. 27. ἀπελέξω E. ἐπελέξω Ed., faventibus Catenis.

διεσκεμμένων Τί τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἔπλασας ἀπὸ γῆς
τὰ πάντα εἰδώς; οὐ γὰρ ἠγνόεις ὅτι πεσεῖται τὴν δοθεῖσα
αὐτῷ παρελάσας ἐντολήν. κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγο
d καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνωτέρω καὶ μείζοσιν ἔτι κατηγορεῖ βοῶν Δια
τὴν ἀγγέλων δεδημιούργηκας φύσιν, οὐκ ἀγνοήσας, ὡς Θεὸ
S. Judae 6. τὴν ἐσομένην τινῶν ἀπόνοιαν εἰς ἀπόστασιν; τετηρήκασ
γὰρ οὐ πάντες τὴν οἰκείαν ἀρχήν. εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν;
τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις οὐκ ἂν αὐτὸν συγκεχώρηκεν ὀφθῆνα
δημιουργὸν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἡ λογικὴ κτίσις παρῆλθεν ὅλω
εἰς γένεσιν, ἵνα μόνης τῆς ἀλόγου καὶ ἀναισθήτου φύσεω
βασιλεύῃ Θεὸς, μηδὲ ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ γινωσκό
e μενος. χρῆναι δὲ οἶμαι μάλιστα δὴ πάντων ἐκεῖνο δια
σκεπτομένους ὁρᾶν, ὅτι τοῖς λογικοῖς τῶν κτισμάτων ἰδία
προαιρέσεως ἀπένειμε τὰς ἡνίας ὁ πάντων Δημιουργὸς, κ
αὐτοκελεύστοις ἀφῆκεν ἰέναι ῥοπαῖς, ἐφ' ὅπερ ἂν ἕκαστ
βούλοιτο τυχὸν ἔχειν ἄριστα δοκιμάσας τὸν τρόπον. οἱ μ
οὖν τοῖς ἀμείνοσι προσνενευκότες ὀρθῶς, τὴν ἰδίαν διασώ
ζουσι δόξαν, καὶ ἐν μεθέξει μένουσι τῶν ἀπονεμηθέντα
αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἀμετάπτωτόν τε τὴν εὐθυμίαν εὑρίσκουσι
οἱ δὲ τοῖς ἰδίοις καταφθειρόμενοι λογισμοῖς, καὶ ἐφ' ἃ μ
731 A. a θέμις ἀκαθέκτοις ὥσπερ ῥεύμασιν ἐπιθυμιῶν κατασυρόμενο
τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν ὑπομένουσι δίκην, καὶ τὴν ἐπὶ τα
ἀχαριστίαις εἰκότως ὑπομένοντες γραφὴν, τὴν ἀπηνῆ κ
ἀπέραντον ὑποστήσονται κόλασιν. ἐπὶ τούτοις τοῖς ὁρισμο
γενομένην εὑρήσεις καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων φύσιν. οἱ μὲν γ
διατηρήσαντες τὴν οἰκείαν ἀρχὴν, ἀναπόβλητον ἔχουσι τ
ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς ἵδρυσίν τε καὶ στάσιν· οἱ δὲ τ
ἐπὶ τὰ χείρω νεύμασι τῆς ἀρχαίας ἐκείνης εὐκλείας διολισθ
2 S. Pet. ii. 4. b σαντες, σειραῖς ζόφου ταρταρωμένοι, κατὰ τὸ γεγραμμένο
S. Judae 6. εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας τετήρηνται. οὕτως πεποίητ
κατὰ τὴν ἀρχὴν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τουτέστιν ὁ Ἀδά

8. συνεχώρησεν Catt. 11. ἐστι κατὰ φύσιν Catt. 15. ἰέναι E. εἶναι
20. κατασυρόμενοι (cf. ver. sq.) a. 25. γινομένην b. καὶ assumptum ex C
Statim τῶν ἀγγέλων τὴν inverso ordine E.

ἦν μὲν γὰρ ἐν παραδείσῳ, καὶ ἐν ταῖς ἀνωτάτω τρυφαῖς, πνευματικαῖς δηλονότι καὶ δόξῃ τῇ παρὰ Θεῷ. καὶ διέμεινεν ὢν ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς φύσεως ἀγαθοῖς, εἰ μὴ τέτραπτο πρὸς ἀπόστασιν καὶ παρακοὴν, ἀβουλότατα παρελθὼν τὴν ὡρισθεῖσαν ἐντολὴν ἄνωθεν. οὕτω κέχρικε τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα· ἦν μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς οὐ φαῦλος ἀνὴρ, ὀφθέντα c
γε μὴν οὐκέτι τοιοῦτον μεθίστη τῆς δόξης καὶ τῆς βασιλίδος τιμῆς.

Οὕτως ἐπελέξατο τὸν Ἰούδαν, καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτὸν συνέμιξε μαθηταῖς, ἐπιτηδείως ἔχοντα δηλονότι πρὸς ἀκολούθησιν ἐν ἀρχαῖς. ἐπειδὴ δὲ κατὰ βραχὺ πειράζων ὁ Σατανᾶς ταῖς αἰσχροκερδίαις προσεχειρώσατο, νικηθέντα τῷ πάθει, καὶ προδότην δι' αὐτὸ γεγονότα, λοιπὸν ἀπεώσατο. οὐδὲν οὖν ἄρα πρὸς τὸν ἐπιλεξάμενον. ἦν γὰρ ἐν ἐκείνῳ τὸ δύνασθαι μὴ διαπεσεῖν, ἑλομένῳ δηλονότι τὰ πρεπωδέστερα, ὅλην τε τὴν ἰδίαν μετατιθέντι διάνοιαν εἰς τὸ χρῆναι γνη- d
σίως ἀκολουθῆσαι Χριστῷ.

Εἰς δέ γε τῶν προκειμένων τὸ ἕτερον ἐκεῖνό φαμεν Μὴ γάρ τις οἰέσθω, κατὰ τὴν τινῶν ἀβουλίαν, διὰ τοῦτο διεξάγεσθαι πρὸς πέρας τὰ ἔργα τὰ κεχρησμῳδημένα διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἵνα πληρωθεῖεν αἱ γραφαί. εἰ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, οὐδὲν ὅλως διακωλύσει τοὺς τοῖς γεγραμμένοις ἀναγκαίως ὑπηρετήσαντας, οὐκ ἀπροφάσιστον ἔχειν τὴν ἁμαρτίαν, μᾶλλον δὲ οὐδ' ὅλως πεπλημμεληκέναι. εἰ γὰρ ἔδει πληρωθῆναί φησιν, ἐρεῖ τις, ἐπληροῦτο δὲ διὰ τούτων, e
οἱ δι' ὧν ἄρα πεπλήρωνται πάσης ἂν εἶεν εὐθύνης ἐλεύθεροι. ἄλλως τε καὶ "διάκονος ἁμαρτίας" ἡ θεία δὴ πάντως κατε- Gal. ii. 17.
φαίνετο γραφὴ, καλοῦσα καθάπερ ἐκ βίας εἰς ἐκεῖνά τινας, ἃ ἐλαλεῖτο δι' αὐτῆς, ἵνα καὶ εἰς πέρας ἥκοι τὸ πάλαι πεφωνημένον. ἀλλ' οἶμαι πολὺς ἐπὶ τούτῳ τῆς δυσφημίας

1. ἦν] ἐστι E. 6. ἦν] ἐστι E. 9. ἁγίοις] ἄλλοι (= ἄλλοις?) E. 14. ἦν] ἐστι E. 23. ἀναγκαίοις Cord. ἀναγκαίοις γεγραμμένοις c. sed ἀναγκαίως habet a. οὐκ om. (sic) Catt. 24. οὐδ' ὅλως E. οὐδαμῶς Ed. 27. ἁμαρτίας τισὶ γίνεσθαι πρόξενον οὐκοῦν καλοῦσα [τισί—οὐκοῦν ex infra (360, 3) hic posita, deinde punctis notata.] E. 28. εἰς om. a.c. Cord. habet b. τινα b.c. Cord. neutrum habet a.

ὁ λόγος. τίς γὰρ ἂν εἴη τοῦ καθήκοντος λογισμοῦ τοσοῦτον
732 A. a ἐστερημένος, ὡς τὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἴεσθαι λόγον
ἁμαρτίας τισὶ γίνεσθαι πρόξενον; οὐκοῦν οὐ διὰ ταύτην
πιστεύομεν τὴν αἰτίαν δεδράσθαι τὰ ἔργα παρά τινων, ἵνα
πληρωθεῖεν αἱ γραφαί· ὅτι δὲ πάντως ἔσται τὰ συμβησό-
μενα προειδὸς τὸ Πνεῦμα λελάληκεν, ἵν' ὅταν γίνεσθαι
συμβῇ, πίστεως ἐνέχυρον λαβόντες τὴν πρόῤῥησιν, τὴν ἐφ'
ᾧ γέγραπται ταῦτα, λοιπὸν ἀραρότως ἐπιγινώσκωμεν.
πολλοῦ δὲ ἡμῖν γεγονότος τοῦ λόγου περὶ τῶν τοιούτων
ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ, τὸ μακροῖς ἔτι περὶ αὐτῶν ἐνδιατρίψαι
b διηγήμασι, περιττὸν εἶναί πως δοκεῖ.

19 Ἀπάρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα πιστεύσητε ὅταν γένηται ὅτι ἐγώ εἰμι.

Ἀναγκαιοτάτην πεποίημαι, φησὶ, τῶν ὅσον οὐδέπω παρε-
σομένων καὶ πρὸ καιροῦ τὴν ἐξήγησιν· ἠσθήσει γὰρ τοὺ
ἀκροωμένους, καὶ οὐ μικρὸν οἴσει τὸ κέρδος, εἰ τὸν ἐκ το
πράγματος εἰδεῖεν σκοπόν. εἰκαίοις μὲν γὰρ τὴν τοῦ λόγο
c χρείαν δαπανᾶν διηγήμασιν, ἀσύνηθές τε καὶ οὐ φίλον ἐμοί
οἷς δ' ἂν φαίνηται προσὸν τὸ λυσιτελὲς οὐ μικρὸν εἶνα
πρὸς γνῶσιν ἴοι τὴν ὑμετέραν, ταῦτα δεῖν ὑπολαμβάνω ταῖ
ὑμετέραις ἐνηχεῖν ἀκοαῖς. λέγω τοιγαροῦν ἀπάρτι φησὶ
ὑμῖν τὰ ἐπὶ θύραις μὲν ἤδη, τετελεσμένων δὲ οὔπω τὴ
γνῶσιν ἐντίθημι, ἵν' ὅταν γενέσθαι συμβῇ συναρμόττοντε
τοῖς παρ' ἐμοῦ προηγορευμένοις τῶν πραγμάτων τὸ τέλο
ἐκεῖνον αὐτὸν εἶναί με πιστεύσητε, περὶ οὗ τὰ τοιαῦτ
κεχρησμῴδηκεν ἡ θεία γραφή. ἐν ταὐτῷ τοιγαροῦν ὁ Κύριο
d ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ τὸν προδότην ἐπανορθοῖ
εὐπεριστόλως ἐπιχειρεῖ, κεκρυμμένον ἐπὶ μικραῖς ἀσαφεία

1. ἂν assumptum ex E. 6. γενέσθαι Catt. 7. τὴν alt.] τὸν 8. ἐπιγινώσκωμεν a. Cord. ἐπιγινώσκομεν c. γινώσκωμεν Ed. 15. Legendum ἠσθήσεται? 17. εἰκαίοις E. εἰκαίως Ed. 19. εἶναι πρὸς γνῶσιν E. εἰ πρ γνῶσιν Ed. "al. εἰ εἰς πρόγνωσιν" Ed. mg. 20. Delendum ut vid. ὑμετέραν E. ἡμετέραν Ed. γρ. (= γράφε) ὑμετέραν Ed. mg. 21. ὑμετέρ E. ἡμετέραις Ed. ἴσ. ὑμετέραις Ed. mg.

προκομίζων τὸν ἔλεγχον, καὶ τὴν τῆς προδοσίας ἔκβασιν εἰς σημεῖον ἔσεσθαί φησι καὶ εἰς σαφεστάτην ἀπόδειξιν τοῦ αὐτὸν εἶναι Χριστόν. ὡς γὰρ ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, ὁ τὰ διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων προκεκηρυγμένα τοῖς τοῦ προδότου συμβαλὼν τολμήμασιν, εὐσυνοπτοτάτην ἂν οἶμαι καὶ ἀταλαίπωρον κομιδῇ τὴν ἐπ' αὐτῷ κατάληψιν ἀληθῆ, καὶ μάλα ῥᾳδίως, ἕλοιτο ἄν. e

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἄν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· 20
ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με.

Προαποδείξας χρησίμως ἑαυτὸν ὄντα Χριστὸν καὶ δι' ὧν ἔμελλεν ὁ προδότης ἐμπαροινήσειν ἐν αὐτῷ, χρήσιμόν τι πάλιν ἐπινοεῖ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐκείνου κακοβουλίας. ὡς ἀμυδρότερός πως αὐτῷ πρόεισι καὶ νῦν ὁ λόγος· συγκρύπτειν γὰρ ἔτι πειρᾶται τὸ τόλμημα, καὶ ἀναφανδὸν οὔπω φησὶ τίς ὁ προδώσων αὐτόν. ἀπελέγχει τοιγαροῦν, καὶ a 733 A. μάλα χρησίμως μετὰ σαφοῦς παραδείγματος, ὡς ἀνάγκη πᾶσα καὶ εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναθεῖν πρόσωπον, τῆς εἰς αὐτὸν γινομένης ἀγάπης τε καὶ τιμῆς τὸ πέρας· καὶ οὐχὶ δήπου τοῦτο κυρίως αὐτῷ δεικνύειν σκοπὸς, τάχα δὲ μᾶλλον τὸ ἐναντίως ἔχον κατὰ τὴν δόξαν. ἀφεὶς γὰρ, ὡς ἔοικε, τὸ φάναι γυμνότερον, ὅπερ εἴρηκεν ἐν ἑτέροις, τουτέστιν "Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ·" Supra v. 23. κεχώρηκε μᾶλλον ἐπὶ τὸ εὐφημότερον, ἐπιτρέπων τοῖς ἀκροωμένοις τὸ νοεῖν ἐκ τούτου τὸ ἐναντίον, ἐπεί τοι καὶ ἀπειλῆς b μᾶλλον ἢ προτροπῆς ἦν ὁ καιρὸς, ἐπὶ θύραις ὄντος τοῦ τολμήματος, καὶ ἤδη μελετωμένης τῆς ἐπ' αὐτῷ παροινίας. βεβλήκει γὰρ ἤδη τὴν σκέψιν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν τοῦ προδότου καρδίαν. ὥσπερ τοίνυν, φησὶν, ἐμὲ δὴ πάντως αὐτὸν καὶ οὐχ ἕτερον ὑποδέξαιτό τις, τὸν παρ' ἐμοῦ ἀπεσταλμένον εἰ λάβοι· οὕτως ὁ τὸν παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀποσταλέντα δεξάμενος, αὐτὸν ἂν εἰκότως δέχοιτο τὸν Πατέρα. ἀλλ' ἐν c

12. ὡς E. καὶ Ed.

τούτοις μὲν αὐτοῦ τοῖς ῥήμασι τὸ διὰ τῆς εὐφημίας δηλού μενον κατίδοι τις ἄν. μετατιθεὶς δὲ τὸ ἐναντίον πρὸς τὴ θεωρίαν, τὴν τοῦ προδότου δυσσέβειαν οὐκ εἰς μόνον ὄψετο διαβαίνουσαν τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα τρόπος τοιγαροῦν ἀπειλῆς τὸ εἰρημένον ἐστὶν, εὐφημοτέροι δὲ ῥήμασι προκεκομισμένος, παριστάς τε ὥσπερ διὰ τῶ ἀριστερῶν τὸ δηλούμενον. ὅνπερ γὰρ τρόπον τὸν ἀπεσταλ
d *μένον παρὰ Θεοῦ δέξεταί τις τῶν καθ' ἡμᾶς, τοῖς παρ' αὐτο συναινέσας λόγοις, καὶ διὰ τοῦ τηρῆσαι τὸ θεσπισθὲι τιμήσας τὸν κηρυττόμενον· κατ' αὐτὸν οἶμαι τὸν λόγο ὑποδέξαιτό τις ἂν τὸν Κύριον, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα πιστεύων εἰς Υἱόν. συνειστρέχει γὰρ τῷ γεννήματι τι τεκόντος ἡ δήλωσις. ὁ γὰρ ὅλως Υἱὸν εἶναι πιστεύσα αὐτὸν, ὁμολογήσει δὴ πάντως τὸν φύσαντα. φρικτὸν οἱ ἄρα τοῦ προδότου τὸ κρῖμα, καὶ εἰς αὐτὸν ἐξυβρίσαντος τὸ Θεὸν καὶ Πατέρα διὰ τῆς εἰς τὸν Υἱὸν δυσσεβείας. ἢ γὰ*
e *ἂν παρεδέξατο καὶ τετίμηκε, γνήσιον ὑποθεὶς ὡς Κυρίῳ τ φρόνημα, εἰ ἀνενδοιάστῳ τῇ πίστει Θεὸν ὑπάρχειν ἐκ Θει καθωμολόγησε τὸν Υἱὸν, αἰσχρῶν τε λημμάτων κρείττοι τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην ὁ δείλαιος ἐποιήσατο, ἀλλ' οὐδ' ἂ οἶμαι προδότης ἁλοὺς, ἄμεινον ἑαυτῷ τὸ μηδόλως γενέσθ παρεσκεύασεν.*

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρη καὶ εἶπεν Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παρ δώσει με.

734 A. a Καὶ *τίνι τῶν ὄντων οὐκ ἂν γένοιτο σαφὲς, ὡς οὔτε δι νοίας, οὔτε μὴν λόγων ἡ ἡμετέρα φύσις εὐπορεῖ, δι' ὧν δύναιτο τυχὸν ἀνεγκλήτως τε καὶ ἀδιαπτώτως εἰπεῖν τὰ τ θείας τε καὶ ἀῤῥήτου φύσεως ἴδια; διὰ τοῦτο τοῖς κα ἑαυτὴν ὑπηρετεῖται λόγοις πρὸς μετρίαν ἐξήγησιν τῶν ὑπ*

6. καὶ pro δὲ E. προκεκοσμημένος (sic) E. 8. δέξεται E. δέξηται] τῶν om. Migne. 16. ἢ] ἴσ. εἰ Ed. mg. 27. λόγων E. λόγου] 28. τυχὸν E. τυχεῖν Ed.

κῶν. πῶς γὰρ ἄν τι καὶ φράσαι σαφῶς, ὃ καὶ αὐτὴν ἡμῶν
ὑπερανίσχει τὴν ἔννοιαν; δεῖ τοιγαροῦν ἡμᾶς, καθάπερ τινὰ
τύπον τῶν νοημάτων τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ῥημάτων παχύ-
τητα δεχομένους, ἐπ᾽ αὐτὰ πειρᾶσθαι βαδίζειν, κατά γε τὸν b
ἐγχωροῦντα τρόπον, τὰ τῆς θεότητος ἴδια. δεινὸν τοιγαροῦν
εἰς ἐλέγχους τὸ θεῖον, καὶ ἀκράτῳ μισοπονηρίᾳ κινούμενον,
καθ᾽ ὧν ἂν τοῦτο γενέσθαι πρέποι ψήφῳ τῇ παρ᾽ αὐτοῦ, εἰ
καὶ ὑπὲρ λόγον ἀνεξικακεῖ. ὅταν οὖν ἡ θεία γραφὴ καταση-
μῆναι βούληται τὸ κατὰ τῶν δυσσεβούντων οἱονεὶ κίνημα,
πάλιν ἐκ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς λαμβάνουσα, καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις
ἀποχρησαμένη ῥήμασιν, ὀργὴν ὀνομάζει καὶ θυμὸν, καίτοι
τῆς θείας οὐσίας καὶ καθ᾽ ὁμοιότητα τὴν ἡμῶν τῶν τοιούτων
παθῶν ὑπομενούσης οὐδὲν, κινουμένης δὲ μόνον εἰς ἀγανά- c
κτησιν, ὡς οἶδέ τε καὶ πέφυκεν αὐτή· παντελῶς γὰρ ἀπόρ-
ῥητα τὰ περὶ Θεοῦ· ἀπὸ δὲ τῶν ἡμετέρων ἐθῶν, καθάπερ
ἀρτίως εἰρήκαμεν, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς καταγράφειν ἔθος τῇ θείᾳ
γραφῇ. τεταράχθαι τοιγαροῦν κἀνθάδε φησὶν ὁ θεσπέσιος
Εὐαγγελιστὴς τὸν Χριστὸν τῷ πνεύματι, τὸ μισόκακον τοῦ
Πνεύματος κίνημα ταραχὴν ὀνομάσας· οὐ γὰρ ἦν, ὡς ἔοικεν,
ἑτέρως εἰπεῖν. εἰκὸς δὲ δήπου καὶ τὴν τῆς θεότητος κίνησιν
οὐκ ἐνεγκοῦσαν τὴν σάρκα, βραχύ τι καὶ ὑποφρίξαι καὶ d
θορύβου σχῆμα παθεῖν, καὶ σημεῖον ὀργῆς ἐπιδεῖξαι, κα-
θάπερ οὖν ἀμέλει καὶ ἐπὶ Λαζάρῳ γέγραπται, ὅτι “ἐμβριμώ- Supra xi. 38.
μενος ἑαυτῷ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ μνημεῖον” ἐνεβάδιζεν. ὅνπερ
γὰρ τρόπον ἐν ἐκείνοις τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δριμεῖαν
ἀπειλὴν ἐμβρίμησιν ἔφη, οὕτω κἀνθάδε τὸ κατὰ τοῦ δυσσε-
βοῦς προδότου κίνημα τῷ τῆς ταραχῆς ὀνόματι κατεσή-
μαινεν. ἐταράχθη δὲ εἰκότως, ἐπὶ ταῖς Ἰούδα δυστροπίαις
ἀγανακτῶν. τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς ἐκείνου δυσσεβείας τὸ
ἐπέκεινα, ὅς γε τοῖς ἄλλοις ἐν ἴσῳ μαθηταῖς τετιμημένος e
τε ὑπερφυῶς, καὶ ἐν τοῖς ἀπολέκτοις κατατεταγμένος, ὀλίγῳ

11. καὶ assumptum ex E. 14. τε] τις E. 17. καὶ ἐνθάδε E. κἀνθάδε habent c. Cord. 18. τῷ] ἐν τῷ c. Cord. 21. οὐκ] μὴ a.c. Cord. 30. ὃς E. ὅσα Ed.

*ἀργυρίῳ παντελῶς τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην ἠλλάξατο, κα
ἐσθίων τὸν ἄρτον αὐτοῦ τὴν πτέρναν ἐπῆρεν, οὐ τιμὴν, ο
δόξαν, οὐ τῆς ἀγάπης τὸν νόμον, οὐ τὸ χρεωστούμενον ὡ
Θεῷ σέβας, οὐχ ἕτερόν τι τῶν εἰς αὐτὸν γενομένων ὑπολογι
σάμενος, εἰς μόνα δὲ βλέπων τὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων μυσαρ
735 A. a δηνάρια, καὶ ὀλίγων ἀργυρίων κομιδῇ τὴν ἑαυτοῦ πωλήσα
ψυχὴν, καὶ τὸ ἀθῷόν τε καὶ δίκαιον αἷμα ταῖς τῶν μιαι
φονώντων χερσὶν ἐγχειρισάμενος. εὐλογωτάτη τοιγαροῦν
τοῦ τεταράχθαι πρόφασις. ἐπακολουθεῖ δὲ δριμὺς ὁ ἔλεγχο
οὕτω μὲν εἰς πρόσωπον ἰδικῶς τὸ ἑνὸς τῶν δώδεκα, περι
στὰς γεμὴν εἰς μόνους αὐτοὺς τὸ οὕτω φρικωδέστατον κατη
γόρημα, καὶ μονονουχὶ παρεγγυώμενος τῶν ἀκροωμένω
ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν φυλάξαι ψυχὴν, μὴ ἄρα πως ἐκ ῥᾳθυμίο
b τοῖς οὕτω δεινοῖς ἁλώσηται βρόχοις, καὶ τῆς τοῦ διαβόλο
πικρίας γλυκὺ γένοιτο θήραμα. ἐπωφελὴς οὖν ἄρα τό
ἐλέγχων ἡ δύναμις, ἣν παρ' οὐδὲν ποιησάμενος τοῦ προ
δόντος ὁ νοῦς, τῶν οἰκείων εἴχετο σπουδασμάτων. ἐμφαντι
κώτατα τοίνυν ὁ Χριστὸς τό Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει μ
φησιν. ἢ γὰρ τῆς τοῦ τολμῶντος ἀχαριστίας διὰ τούτο
κατηγορεῖ, ἢ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας δεικνύει τὸ μέγεθο
ὡς τοσοῦτον δυνηθείσης, ὡς καὶ αὐτῶν ἕνα τῶν ἀποστόλω
ἁρπάσαι.*

c

22 Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ διαπορούμενοι περὶ τίνος λέγει.

*Ἔκπληξίς τε ὁμοῦ καὶ δέος εἰστρέχει τοὺς μαθητὰς, κ
ἀλλήλοις ἐνορῶσι, διπλοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων ὠδίνοντ
θόρυβον. ἕκαστος μὲν γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς τῆς ἰδίας ὑπε
τρέχων ψυχῆς, οὐκ ἐν ὀλίγῳ γέγονε δείματι, ἀλλὰ καὶ τ
εἰς τὸ κοινὸν ὁρώσης ὑπολήψεως χάριν, οὐκ ἐλάττονα τ
ἑτέρας τὴν ἀγωνίαν ἐδέχοντο. ὅτι μὲν γὰρ ἀληθές ἐστ
d πάντως τὸ εἰρημένον πιστεύουσιν. ἴσασι γὰρ ὡς οὐκ*

5. περὶ E. παρὰ Ed. 17. εἴχετο] οἴχεται E. 26. ἐνορᾶσι E.

διαπέσοι κενὸς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, τό τε γεμὴν εἰς τοῦτο δυσσεβείας κατωλισθηκέναι τῶν ἐν μαθηταῖς ἀπηριθμημένων τινὰ, δεινὸν καὶ ἀφόρητον εἶναι λογιζόμενοι, τὸ μὲν ἴδιον ἑκάστου συνειδὸς ἀνακρίνουσι, καὶ περιαθροῦσι δεινῶς ἐπὶ τίνα τῆς ἀπωλείας ὁ κλῆρος πεσεῖται, καὶ πόθεν, ἢ πῶς ἰσχύσει τοσοῦτον ὁ σατανᾶς, ὡς καὶ αὐτῶν ἐκκλέψαι τῶν γνησίων τινά.

Ἦν ἀνακείμενος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ 23
Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος e 24
πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἀναπεσὼν δὲ ἐκεῖνος 25
οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ λέγει αὐτῷ Κύριε, τίς ἐστιν;
ἀποκρίνεται οὖν ὁ Ἰησοῦς Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ 26
ψωμίον δώσω αὐτῷ.

Θαυμάσαιμεν ἂν εἰκότως καὶ ἐν τούτῳ δὴ πάλιν τῶν ἁγίων μαθητῶν τὸ γοργὸν εἰς φιλοθεΐαν, καὶ τὸ λίαν ἀκριβὲς εἰς εὐλάβειαν· οὐ γὰρ ἔχοντες ἐξ ἑαυτῶν εἰδέναι a 736 A. τὸν αἴτιόν τινα, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς ἐκ στοχασμῶν ἀπάταις ἐπιθαρσήσαντες, φιλοπευστοῦσι πάλιν, καὶ μανθάνειν ἐπείγονται δι' ἑνὸς τοῦ προὔχοντος, Πέτρος δὲ οὗτός ἐστιν, ὃς προσεκόμισε μὲν οὐδαμῶς δι' ἑαυτοῦ τὴν πεῦσιν, τῷ δὲ πλησίον καὶ ἀγαπωμένῳ διὰ τὸ τῆς ἁγνείας λαμπρότερον τὸ διερωτᾶν ἐφίησιν· Ἰωάννης δὲ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ προκειμένου βιβλίου συγγραφεὺς, ὃς, ἐπείπερ ἠγαπῆσθαί φησιν ἑαυτὸν, τὸ οἰκεῖον κατέκρυψεν ὄνομα, σιγῇ παραδοὺς, ἵνα μή τῳ δόξαι φιλοκομπεῖν. ἐλεύθερος γὰρ φιλοδοξίας τῶν b ἁγίων ὁ νοῦς. ἠρέμα τοίνυν τῷ διδασκάλῳ προσκεκλιμένος, διαψιθυρίζει λάθρα, καὶ μανθάνειν ἀξιοῖ τὸν τῆς ἀπωλείας υἱόν· ἀλλ' οὐχ ἕτερόν τι σημεῖον αὐτῷ δίδωσιν ὁ Σωτὴρ τοῦ πράγματος, ἢ τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς

Cf. infra xvii. 12.

8. Ἦν] + δὲ Ed. invito E. 10. ἀναπεσὼν E. ἐπιπεσὼν Ed. 11. οὕτως assumptum ex E. 13. αὐτῷ addidi ex E., qui pergit ἦν δὲ ἀνακείμενος. νεύει οὖν τοῦτο (= τούτῳ) σίμων πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη:— 19. ἐστιν E. ἦν Ed. 22. ἐστιν E. ἦν Ed.

Ps. xl. 10. καὶ πάλαι προκεκηρυγμένον "Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγά-
"λυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν." βάψας γὰρ ἐπιδίδωσι τὸ
ψωμίον, δεικνὺς διὰ τούτου τὸν ἐσθίοντα τὸν ἄρτον αὐτοῦ·
c καὶ τὸν μὲν τῶν ἁγίων μαθητῶν ἐξίστησι φόβον, ἄγει δέ
πως αὐτοὺς εἰς ἀνάμνησιν προφητείας ἑτέρας διαγορευούσης
Ps. liv. 14, 15. ὡδί "Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμών μου καὶ γνωστέ
"μου, ὃς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἐν τῷ οἴκῳ
"τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ." ἰσόψυχος μὲν γὰρ
γνωστός τε καὶ ὁμοτράπεζος, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τελούντων
εἰς γνησιότητα γέγονέ ποτε τῷ Σωτῆρι καὶ αὐτὸς ὁ προ-
δότης, ἅτε δὴ τοῖς ἑτέροις ἐγκατειλεγμένος ἁγίοις μαθηταῖς
οἳ τὸν αὐτὸν ἔχοντες τῷ Σωτῆρι σκοπὸν, καὶ τὴν τῶν Ἰου-
d δαίων συμπεριθέοντες χώραν, ὑπηρέται γοργοὶ τῶν θαυμάτων
ἐγίνοντο, καὶ πάντα πράττειν ἠπείγοντο τὰ εἰς τιμὴν καὶ
δόξαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ γνωστὸς καὶ ἰσόψυχος, αἰσχρῶν λημ-
μάτων ἠλλάξατο τὴν τοῦ τιμήσαντος χάριν.

Ἐπιτήρει δὲ πάλιν, ὅπως ἡμᾶς παραθήγει καλῶς ὁ
σοφώτατος Εὐαγγελιστὴς εἰς τὸ βιοῦν ἐθέλειν ὅτι μάλιστα
λογικώτατα, καὶ τῆς διανοίας ἐπασκεῖν τὴν ὀξύτητα πρὸς τὸ
δύνασθαι καὶ λίαν εὐπετῶς τῶν θείων καθικνεῖσθαι θεωρη-
e μάτων, καὶ τῆς θεοπτίας ἐξακριβοῦν ὅσον ἔνι τοὺς λόγους
ἐπείγεσθαι. τὰ διαπρεπῆ τετιμῆσθαι καὶ ἠγαπῆσθαί φησιν
ἑαυτὸν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὡς καὶ ἀνακεῖσθαι
πλησίον, καὶ αὐτῷ τῷ κόλπῳ τῷ δεσποτικῷ, δεῖγμα τῆς εἰς
αὐτὸν ὑπερφυοῦς ἀγαπήσεως τὸ πρᾶγμα ποιούμενος. πλη-
σίον οὖν ἄρα Θεοῦ καὶ ἐν πρώτοις ὥσπερ ἔσονται τόποις
τοῖς παρ' αὐτῷ μάλιστα δὴ πάντων οἱ τὴν καρδίαν ἔχοντες
καθαρὰν, οἷς καὶ ἐξαίρετον ἀπονέμει γέρας καὶ αὐτὸς ὁ
737 A. S. Matth. v. 8. a Σωτὴρ, μακαρίους ἔσεσθαι λέγων τοὺς καθαροὺς "τῇ
"καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται." καὶ παροίσομεν εἰς
ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθῶς εἰρῆσθαι τὸν λόγον, αὐτὸν δὴ τουτονὶ
τὸν σοφώτατον Εὐαγγελιστήν. τεθέαται γὰρ τὴν δόξαν

6. γνωστά (sic) E. 16. ἠλλάξαντο E.

Χριστοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν "Τεθέαμαι γὰρ τὴν δόξαν αὐτοῦ, φησὶ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας." Supra i. 14. οὐ γὰρ δὴ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐπαθρῆσαι τις ἂν τὴν ὅλῃ κτίσει παντελῶς ἀθέατον φύσιν. οὐ γὰρ "ἑώρακέ τις τὸν Πατέρα," κατὰ τὴν Supra vi. 46. τοῦ Σωτῆρος φωνὴν, "εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ·" τουτέστιν b ὁ Υἱός· "οὗτος ἑώρακε τὸν Πατέρα." τοῖς γεμὴν κηλῖδος τῆς κοσμικῆς καὶ φροντίδος εἰκαίας, τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ φημὶ, τὸν νοῦν ἔχουσιν ἀπηλλαγμένον, διὰ λεπτῆς ἄρα καὶ τάχα τῆς ὑπὲρ νοῦν θεωρίας τὴν οἰκείαν δόξαν ἀποκαλύπτει Χριστὸς, δεικνὺς ἐν αὐτῇ καὶ τὴν τοῦ Πατρός. διὰ γὰρ τοῦτο ἔφασκεν "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα." Infra xiv. 9.

Βάψας οὖν τὸ ψωμίον δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ, καὶ 27
μετὰ τὸ ψωμίον εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. c

Ἐναργέστατον μὲν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὸ τοῦ προδιδόντος σημεῖον ἔδειξεν ὁ Σωτήρ. βάψας γὰρ ἐπιδέδωκε τὸ ψωμίον, τὸν ἐσθίοντα τὸν ἄρτον αὐτοῦ διὰ τούτου καθιστὰς ἐμφανῆ, καὶ τὸν ἐπαίρειν μέλλοντα τὴν πτέρναν αὐτοῦ. Τὸν γεμὴν τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας τε καὶ μιαιφονίας ἡγεμόνα καὶ πρύτανιν, καὶ τῶν ὅλων κατασκευαστὴν εἰσπεπηδηκέναι φησὶν ὁ σοφώτατος Εὐαγγελιστὴς εἰς τὴν τοῦ d προδότου καρδίαν, καὶ ὅλον ἐν αὐτῷ γενέσθαι τὸν σαταναν μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ψωμίου. καὶ μήτις οἰέσθω πάλιν, τοῦ δεδέχθαι τὸν σαταναν τὸ ψωμίον τῷ προδότῃ γενέσθαι παραίτιον. οὐ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἀποπληξίας ἥξομεν μέτρον, ἀλλ' οὐδὲ τῆς καθηκούσης ἔρημοι γεγονότες φρενὸς, εἰσόδου πρόφασιν δεδόσθαι τῷ πονηρῷ τὴν εὐλογίαν ὑπονοήσομεν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐροῦμεν οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας τὸν ἐπ' αὐτῷ καθιστάντες λόγον Ἐπειδὴ γὰρ ἁπάσης ἀγάπης εἰς

19. τε assumptum ex E. 20. ὅλων] + κακῶν Migne. 22. καρδίας E. σαταν̂ E. 24. σατανᾶ E. τῷ προδότῃ γενέσθαι παραίτιον hoc ordine E. Catt. γενέσθαι παραίτιον τῷ προδότῃ Ed. 25. παραπληξίας c. Cord. 27. δίδοσθαι b.c. Cord.

e αὐτὸν τετελεσμένης, καὶ οὐδενὸς τὸ παράπαν ἐλλείψαντο
τῶν τελούντων εἰς τιμὴν καὶ διάθεσιν, τῶν αὐτῶν εἴχετ
σπουδασμάτων, οὐ ταῖς μεταγνώσεσι τὸ κακῶς δόξαν ἐπαν
ορθούμενος, οὐ μεθίσταται τὴν καρδίαν ἐκ τῆς ἀθέσμο
βουλῆς, οὐ δακρυῤῥοήσας ὅλως ἐφ' οἷς καὶ μόνον ἐνθυμη
θῆναι τετόλμηκεν, ἀλλ' ἔτι χειρόνως διψήσας τῆς δυσσε
βείας τὸ πέρας, διὰ τολμημάτων ἡττῆσθαι κακῶν, εἰσῆλθ
λοιπὸν ὁ σατανᾶς, καθάπερ τινὰ πύλην τῆς τοῦ φυλάτ
τοντος ἐρήμην νήψεως ἀναπετασθεῖσαν αὐτοῦ τὴν καρδία
788 A. a εὑρὼν, καὶ ἀθύρωτον ὄντα θεωρήσας τὸν νοῦν, θερμόν τ
ἤδη πρὸς τὸ βούλεσθαι δρᾶν ἅπερ ἂν ἐθέλῃ καὶ δια
σκέψηται.

Τετριμμένον δὲ ὥσπερ τοῦτο τῷ πονηρῷ, διὰ πάση
ὥσπερ ἰόντες τῆς θεοπνεύστου γραφῆς εὑρήσομεν. πρόσειο
μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τὴν τῶν σεβομένων τὸν Θεὸν δοκιμάζω
καρδίαν, καὶ πονηροὺς ἐν πρώτοις κατασπείρει λογισμοὺς
καὶ ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς πρὸς πᾶν εἶδος ἡμᾶς ἐρεθίζ
πταισμάτων· μάλιστα δὲ πρὸς ἐκεῖνο πίπτει βαρὺς, πρὸ
b ὅπερ ἂν βλέπῃ προπεπονθότας ἤδη καὶ προηττωμένους
συνεργάτην γὰρ ὥσπερ ταῖς ἑαυτοῦ δυστροπίαις ἀεί πω
δέχεται τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ τὸ προαδικῆσαν πάθο
τὸν ἡμέτερον νοῦν· οἷον φέρε εἰπεῖν, παρενοχλεῖ μὲν τ
δεῖνι τυχὸν καὶ θερμὴν ἐπάγει τὴν αἴσθησιν τὸ τῆς σαρ
κικῆς ἡδονῆς βδελυρώτατον κίνημα· ἑτέρῳ δὲ τὸ κερδᾶ
ἡττᾶσθαι κακῶν, καὶ ἀνόσιων χρημάτων πορισμὸν ἄριστο
εἶναι δοκεῖ πως καὶ τοῦτο τετίμηται. ὅταν οὖν προσίῃ μαχ
c μενος, σύνοπλον ποιεῖται τὸ προκρατῆσαν ἐν ἡμῖν καὶ προ
πολεμῆσαν πάθος, καὶ δι' ἐκείνου πάντως ἡμῖν τὸν τῆ
ἀπωλείας μηχανᾶται τρόπον. ὥσπερ γὰρ εἴ τις τῶν ἀριστ
πολεμαρχεῖν εἰωθότων, πόλιν τινὰ κύκλῳ περισχὼν, καὶ δι
πάσης μηχανῆς εἰσελθεῖν ἐπειγόμενος ἐπὶ τὰ τοῦ τείχου

1. αὐτὸν] ταὐτὸν b. 2. ἠνείχετο c. 31. ἐπειγόμενος assumptu ex E.

ἠσθενηκότα μέρη, προσκομίζεσθαι κελεύει τὰς ἑλεπόλεις, εὐκαίρως αἱρήσειν ἐντεῦθεν εἰδώς· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ὁ σατανᾶς, ὅτε τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν ἐκπολιορκῆσαι βούλεται, πρὸς τὸ ἀτονῆσαν μέρος ἐν αὐτῇ χωρεῖ, καταστρέψειν οὕτως εὐκόλως οἰόμενος, ὅταν ἴδῃ μάλιστα μηδεμίαν d
προσδεχομένην τὴν ὄνησιν, δι' ὧν ἦν εἰκὸς ἀδικεῖσθαι τὸ πάθος, τὰς εἰσηγήσεις ἀγαθὰς, τοὺς ἐπ' ἀνδρείᾳ παροξυσμοὺς, τὰς εἰς εὐσέβειαν ὑπομνήσεις, καὶ τὴν μυστικὴν εὐλογίαν. κα-ηγεῖ γὰρ μάλιστα δὴ τοῦτο τοῦ διαβόλου τὸν ἀνδροφόνον ἰόν.

Οὐκοῦν ὁ προδότης οὐκ ἐλέγχους ἐδυσωπήθη τοὺς ἔτι λεληθότως καὶ ἐν παραβύστῳ προκεκομισμένους, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἄμαχον τῆς ἀγάπης ἰσχὺν, οὐ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ γέρας, οὐ τὴν εὐλογίαν τὴν παρὰ Χριστοῦ· ἀπερισκέπτως e
ὥσπερ καὶ ἀπερικλάστῳ τόνῳ πρὸς ἐκεῖνο καὶ μόνον ὁρῶν, εἰς ὅπερ ἤδη προήττητο, τῆς φιλοκερδείας νόσημά φημι, λοιπὸν ὁλοκλήρως ἥλω τε καὶ πέπτωκεν. οὐ γὰρ ἔτι σύμβουλον ἔχει τὸν σατανᾶν, ἀλλ' ὅλης ἤδη τῆς καρδίας δεσπότην καὶ κατεξουσιαστὴν ποιεῖται τῆς ἑαυτοῦ διάνοιας, τὸν ἐν ἀρχαῖς ψιθυρίζοντα. εἰσῆλθε γὰρ εἰς αὐτὸν, κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν.

Φυλακτέον οὖν ἄρα, καὶ παντὶ σθένει παραιτητέον τὰς ἐκ τῶν προπαθειῶν ζημίας· χρῆναι δὲ δεῖν διαμεμνῆσθαι τοῦ a 739 A.
λέγοντος "Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σὲ, Eccles. x. 4.
"τόπον σου μὴ ἀφῇς, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἁμαρτίας "μεγάλας." ἀνάγκη μὲν γὰρ ἀνακτίζεσθαί πως ἐν δυνάμει λογισμῶν ταῖς ἡμετέραις καρδίαις τὸ τοῦ ἐξουσιάζοντος πνεῦμα. εἰ γὰρ ἐν ἡμῖν τὸ δύνασθαι διακωλύειν, τοῦτό γε πλὴν ἐν ἡμῖν, τὸ κολάζειν παραχρῆμα τὸ ἀνελθὸν, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν ῥιζοῦσθαι ταῖς ἐκ ῥᾳθυμίας ἐνδόσεσιν, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ πικρίας ἀρχὴν ἀποτέμνειν ἐπείγεσθαι, καὶ

3. ἐκπολιορκῇ (sic) E.
21. Legendumne εὐαγγελιστοῦ?
26. Legendumne εἰ γὰρ μὴ?
10. ἰόν E. et ita emendavit Migne. υἱόν Aub.
23. προπαθειῶν E. προσπαθειῶν Ed.

b *ἀπαρενόχλητον ἰέναι θελῆσαι τὸν νοῦν· ἤγουν εἰδέναι σαφά*
ὅτι νικήσει κατὰ βραχὺ κολακεύων ὁ σατανᾶς, καὶ πάθοιμ
Ps. cxviii.67. *ἂν τοιοῦτον, ὁποῖον ὁ ψάλλων φησί " Πρὸ τοῦ με ταπεινι*
" θῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα." πρὸ γὰρ τοῦ παθεῖν τελεί
τὴν ἁμαρτίαν, προπλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συναινέσει τι
λογισμῶν, τιμῶντές τε αὐτὴν καὶ καταδεχόμενοι καὶ τόπ
εἰσόδου διδόντες διὰ τούτου τῷ σατανᾷ. ἔσται δὲ τύπος κ
c *εἰκὼν τοῦ πράγματος τοῦ προδότου τὸ πάθος.*

28 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.

Ἀπᾷδον μὲν ἴσως καὶ οὐ σφόδρα συμβαῖνον τοῖς ἤ(
προειρημένοις δόξειεν ἂν εἶναί τῳ τυχὸν τὸ προκείμενο
ἀνθ' ὅτου γὰρ δὴ, φήσειεν ἂν καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, δι
d *λέγχων, κεκρυμμένως δὲ καὶ οὐκ ἐναργῶς ἀποτρέπων*
Κύριος τῆς εἰς αὐτὸν μιαιφονίας τὸν προδιδόναι σπουδο
ζοντα, νῦν πρὸς αὐτὴν παραθήγων ὁρᾶται, ἀμελλητὶ
βαδίζειν πρὸς τὸ οὕτω μυσαρόν τε καὶ ἀνόσιον διακελεύετ
σπούδασμα; καίτοι τί μᾶλλον τὸν οἴκοθεν ἔδει νοσοῦντ
παροτρῦναι, φησὶ, πρὸς τοῦτο καὶ τεθηγμένον ἐξ ἑαυτοῦ, κ
οὐχὶ μᾶλλον ἀνασειράζειν ταῖς νουθεσίαις ἐπὶ τὸ ἄμεινοι
καὶ τῆς προτεθείσης αὐτὸν ἀνακόψαι βουλῆς; καὶ δοίη μ
e *ἄν τις σφόδρα τοῦ πρέποντος διαμαρτεῖν λογισμοῦ τὴν ἐ*
τούτῳ καταβοὴν, ὀξυωπέστερον γεμὴν τοῖς ἐν τῷ προκειμέν
θεωρήματι ἐνείρας τὸν νοῦν, ἀτόπως μὲν οὐδὲν εἰρημέν
εὑρήσει, δριμεῖαν δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν σύνεσι
ἣν καὶ ὅπως ἂν δύνωμαι διὰ βραχέων εἰπεῖν πειράσομαι.

Προνοητικώτατα τοίνυν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ὁ σοφὸ
Εὐαγγελιστὴς προεισπηδῆσαι καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τ
προδότου καρδίαν αὐτὸν ἔφη τὸν σατανᾶν, ἵνα φαίνητ

4–8. Citat Nik. et Catena alia in Ps. cxviii. 5. *συναινέσει* E. Cat *συνέσει* Ed. 6. *τε* assumptum ex Catt. citt. 12. *δόξειαν* E. 14. (assumptum ex E. 16. *ἀμελητὶ* E. 24. *ἐνείρας*] *γρ. ἐνερείσας* Ed. m 26. *ὅπερ ἐὰν δύναμαι* E.

λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς αὐτῷ μᾶλλον,
ὅπερ ὄντως τε καὶ ἀληθῶς τῷ παρ' αὐτοῦ δι' ἀπροσεξίαν
κεκρατημένῳ Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. ὅμοιον γὰρ, ὡς εἰ a 740 A.
λέγοι σαφῶς Τὸ σὸν ἔργον ὅπερ οἶσθα μόνον, καὶ δρᾶν
ἐστί σοι φίλον, ὦ σατανᾶ, ποίησον τάχιον· ἀπέκτεινας τοὺς
προφήτας· ἐστρατήγεις γὰρ εἰς ἀσέβειαν Ἰουδαίοις· καὶ
ποτε καταλευσθῆναι παρασκευάσας τοὺς τὸν σωτήριον τοῦ
Ἰσραὴλ πρεσβεύοντας λόγον, οὐδενὸς ἐφείσω τῶν ἀπεσταλ-
μένων παρὰ Θεοῦ· πᾶσαν εἰς αὐτοὺς ἐπεδείξω τὴν ὑπὲρ
λόγον ὠμότητα καὶ μανίας ὑπερβολήν. ἥκω τοιγαροῦν μετ'
ἐκείνους ἐγὼ, τοῖς μὲν ἔτι πλανωμένοις τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι
διδοὺς, τοῖς ἐν σκότει κατορθῶν τὸ ἐν φωτὶ γενέσθαι τῷ b
θείῳ, τοῖς εἰς τὴν σὴν παγίδα κατολισθήσασι καὶ θήραμα
τῆς σῆς γενομένοις ὠμότητος, τὸ ἔξω βρόχων γενέσθαι
δωρούμενος. ἥκω τῆς διὰ σὲ τυραννούσης ἁμαρτίας κατα-
λύσων τὸ κράτος, καὶ τίς ὁ φύσει Θεὸς ἐπιδείξων ἀνθρώπῳ
παντί· ἀλλ' οἶδα λοιπὸν οὐ μετρίως τὴν σὴν ἀτίθασον
φρένα. ὅπερ οὖν ἔθος σοι τολμᾶν ἐπὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα
κατορθοῦν ἐθέλουσι, πράττε καὶ νῦν. ἀνιάσεις γὰρ οὐδαμῶς
ἐμπίπτων ὀξὺς, καὶ σφόδρα δριμὺς ἐγκείμενος, ὅσον ἂν
ἔσται τὸ πάθος δι' ἐμοῦ βαδίσαν ἐν ἀρχῇ. c

Καὶ ταυτὶ μὲν ἔγωγε τοῦ Σωτῆρος τὰ ῥήματα τὴν τοῦ
προκειμένου δύναμιν ὑπαινίττεσθαί πως ὑπολαμβάνω· ἐπι-
ταχύνεσθαι δὲ διὰ τί προστάττει τὰ τολμήματα, φέρε δὴ
πάλιν διασκεπτώμεθα. καίτοι πάνδεινον μὲν τὸ τῶν ἀνοσίων
εὑρίσκεται θράσος, ἐμπαροινεῖν ἀκαθέκτως ἑλομένων αὐτῷ·
προσδοκᾶν γὰρ ἦν αἰκίσματα, καὶ δυσφημιῶν ὄχλον οὐ
φορητὸν, πληγὰς καὶ ἐμπτύσματα, καὶ τὸ τελευταῖον ἐλεεινὸν
τὸν ἐπὶ ξύλῳ θάνατον, ἥλους καὶ σταυρὸν, ὄξος καὶ χολὴν d
καὶ τὰ ἐκ λόγχης τραύματα· τί τοιγαροῦν ἐπισπεύδει, φησὶ,

1. ἀπροσεξίαν E. ἀπροσεξίας Ed. 3. κεκρατημένῳ] + λέγειν Migne.
9. ἐπεδείξω E. ἀπεδείξω Ed. 11. πλανομένοις E. 12. κατορθοῦν E.
14. γενομένης E. βρόχον E. 24. διὰ τί edidi. διά E. διὰ τοῦτο Ed.
26. αὐτῷ] αὐ ambigue E. 27. δυσφημιῶν E. δυσφήμων Ed.

καὶ ἀμελλητὶ δρᾶσθαι βούλεται παρὰ τοῦ διαβόλου τὰ ε
τῷ πάθει τολμήματα; καὶ γὰρ ὑπηρέται γεγόνασιν Ἰουδα
καὶ ὑπουργοὶ τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐκείνῳ τὸ πᾶν ἐπιθήσομ
στρατηγοῦντι πρὸς μιαιφονίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῶν ἐξάρχοντι τ
κακῶν· ἀλλ' εἰ καὶ σφόδρα δεινὰ τὰ εἰς Χριστὸν τι
ἀνοσίων Ἰουδαίων τολμήματα, καὶ ἀφόρητος τῶν σταυρι
e σάντων ἡ ὕβρις, ἀλλ' ᾔδει τοῦ πάθους τὸ πέρας, καὶ τί
ἐντεῦθεν ἀποβησόμενον. ἔμελλε γὰρ διὰ τοῦ τιμίου σταυρ
πεσεῖσθαι μὲν εἰς τὸ παντελὲς ἡ τοῦ διαβόλου τυραννὶ
καταργεῖσθαι καὶ θάνατος, καὶ τὸ τῆς φθορᾶς ἀφανίζεσθ
κράτος, ἀπολύεσθαί τε τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς τὸ ἀνθρι
πινον γένος, ἀργήσειν προσεδοκᾶτο λοιπὸν ἐκ φιλανθρωπί
Gen. iii. 19. καὶ χάριτος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τό "Γῆ εἶ καὶ ε
Ps. cvi. 42. "γῆν ἀπελεύσῃ·" ἔμελλεν "ἀνομία πᾶσα," κατὰ τὴν τι
741 A. a προφήτου φωνὴν, "ἐμφράξειν τὸ στόμα αὐτῆς," καὶ κατη
γορεῖν μὲν οὐκέτι τῶν ὑπ' αὐτὴν γεγονότων, ἀφανίζεσθαι ι
παντελῶς ἔμελλον οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἀλη
θῶς φύσει καὶ μόνον οὐκ εἰδότες Θεὸν, οἱ τῇ εἰς Χριστὶ
δεδικαίωνται πίστει, ἀνοιχθήσεσθαι λοιπὸν ἡ τοῦ παρα
δείσου προσεδοκᾶτο πύλη· ἔμελλε τοῖς ἀνωτάτω τὰ κάτι
Supra i. 52. συνάπτεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι μὲν οὐρανοὺς, κατὰ τὴν το
Σωτῆρος φωνήν· τὰ δὲ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τάγματα ἀνα
βαίνειν καὶ καταβαίνειν ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. εἶτ
b τοσούτων εἰπέ μοι προσδοκωμένων ἀγαθῶν, καὶ λαμπρᾶ
οὕτως ἐλπίδος ἀνατικτομένης ἡμῖν διὰ τοῦ σωτηρίου σταυ
ροῦ· πῶς οὐκ ἔδει τὸν τὴν ἡμετέραν διψήσαντα σωτηρίαν
διά τε τοῦτο καθ' ἡμᾶς γεγονότα χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν οὕτι
τριπόθητον ἐπείγεσθαι βλέπειν ἤδη παρόντα καιρόν; πῶ
δὲ οὐκ ἐχρῆν τὸν οὐδὲν εἰδότα κακὸν καταφρονῆσαι μὲ
τῶν ἐκ διαβολικῆς κακουργίας ἐσκευασμένων, ἐπείγεσθα

4. πάντων pro ἀπαρχῶν Catt. 6. τολμώμενα a. τολμήματα habent ι Cord. 7. πέρας] + Χριστὸς Catt. 10. καὶ prius E. δὲ Ed 14. ἀπελεύσει E. 15. τὸ assumptum ex E. (Vat.) cf. in xii Proph. 471 a 698 b. 21. οὐρανοὺς emendavi post Migne. οὐρανὸς Aub. 24. το σοῦτον E.

μᾶλλον ἐλθεῖν εἰς τὸν τριπόθητον καιρὸν τῆς οὕτω
πρᾶς ἑορτῆς;

Οὐκ εἰδότι τοιγαροῦν τῷ σατανᾷ, ὅτι τῆς ἑαυτοῦ κατα- c
πατεύεται κεφαλῆς, ἀγνοήσαντί τε παντελῶς, ὅτι κατὰ
μου τρέχει, τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διαπήξας θάνατον,
ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· Ὁ ποιεῖς ποίησον τάχιον· ἀπειλοῦντος γὰρ
μᾶλλον ἢ προτρέποντος ὁ λόγος ἐστίν. ὥσπερ γὰρ νεανίας
τὸ ἥβης καὶ καλὸς καὶ σφριγῶσαν ἔχων ἐν τῷ σώματι
ἀκμὴν, ὁρᾷ μὲν ἐφ' ἑαυτῷ δρομαῖον ἰόντα τινὰ, ὀξεῖ δὲ
πλέκει τὴν δεξιὰν ἐναρμόσας, καὶ εἰδὼς ὅτι τεθνήξεται
οὕτως ἐλθὼν, ἀναφθέγγοιτο τυχόν· Ὁ ποιεῖς ποίει τάχιον· d
πεῖρα γὰρ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς τὴν δύναμιν· καὶ οὐ δήπου
γενέσθαι σπουδάζοντος ἐρεῖ τις τὸ ῥῆμα, προειδότος δὲ
μᾶλλον ὅτι νικήσει καὶ περιέσται τοῦ κακοῦν ἐθέλοντος
αὐτόν· οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὀξυτέρῳ
πόσον τινὰ κεχρῆσθαι κελεύει δρόμῳ τὸν σατανᾶν εἰς τὰ
ἐπ' αὐτῷ τολμήματα. δείξει γὰρ ἤδη πεσόντα γελᾶσθαι τὸν
ἀλιτήριον, ἐλευθέραν τε τὴν οἰκουμένην ἰδεῖν τοῦ πάλαι e
κατήσαντος ἐκ πλεονεξίας καὶ νενικηκότος, ὡς ἐξ ἀπάτης,
καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀποστῆσαι πίστεως. ἀγνοοῦσι γεμὴν
οἱ μαθηταὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, οἰκονομικῶς, ὡς εἰκὸς,
οὐκ ἀποκαλύψαντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐν ἑτέροις
φαίνεται προδιδάσκων μὲν, ὅτι παραδοθήσεται εἰς χεῖρας S. Matth. xvii. 22, 23; xx. 18, 19. S. Luc. ix. 21.
ἁμαρτωλῶν, καὶ ὅτι σταυρωθήσεται, καὶ ἀποκτανθήσεται,
καὶ ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ· παρεγγυώμενος δὲ
μηδενὶ τὸ παράπαν τοιαῦτα λαλεῖν. σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ
λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, τίς ἀληθῶς κατὰ a 742 A.
φύσιν ἐστὶν, ἵνα καὶ ἐλθὼν σταυρωθῇ, καὶ σταυρωθεὶς
ἀνέλῃ τὸν θάνατον, καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι κατορ-
θώσῃ τὴν σωτηρίαν. κατακρύπτει τοιγαροῦν οἰκονομικῶς
τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων· πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεὸς
τὰ συμφέροντα.

5. διαπήξας E. 8. προήβης E. 9. ὁρᾷ E. ὁρῶν Ed.

καὶ ἀμελλητὶ δρᾶσθαι βούλεται παρὰ τοῦ διαβόλου τὰ ἐπὶ τῷ πάθει τολμήματα; καὶ γὰρ ὑπηρέται γεγόνασιν Ἰουδαῖοι καὶ ὑπουργοὶ τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐκείνῳ τὸ πᾶν ἐπιθήσομεν στρατηγοῦντι πρὸς μιαιφονίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῶν ἐξάρχοντι τῶν κακῶν· ἀλλ' εἰ καὶ σφόδρα δεινὰ τὰ εἰς Χριστὸν τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων τολμήματα, καὶ ἀφόρητος τῶν e σταυρωσάντων ἡ ὕβρις, ἀλλ' ᾔδει τοῦ πάθους τὸ πέρας, καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ἀποβησόμενον. ἔμελλε γὰρ διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ πεσεῖσθαι μὲν εἰς τὸ παντελὲς ἡ τοῦ διαβόλου τυραννὶς, καταργεῖσθαι καὶ θάνατος, καὶ τὸ τῆς φθορᾶς ἀφανίζεσθαι κράτος, ἀπολύεσθαί τε τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀργήσειν προσεδοκᾶτο λοιπὸν ἐκ φιλανθρωπίας Gen. iii. 19. καὶ χάριτος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τό "Γῆ εἶ καὶ εἰς Ps. cvi. 42. "γῆν ἀπελεύσῃ·" ἔμελλεν "ἀνομία πᾶσα," κατὰ τὴν τοῦ 741 A. a προφήτου φωνὴν, "ἐμφράξειν τὸ στόμα αὐτῆς," καὶ κατηγορεῖν μὲν οὐκέτι τῶν ὑπ' αὐτὴν γεγονότων, ἀφανίζεσθαι δὲ παντελῶς ἔμελλον οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἀληθῶς φύσει καὶ μόνον οὐκ εἰδότες Θεὸν, οἱ τῇ εἰς Χριστὸν δεδικαίωνται πίστει, ἀνοιχθήσεσθαι λοιπὸν ἡ τοῦ παραδείσου προσεδοκᾶτο πύλη· ἔμελλε τοῖς ἀνωτάτω τὰ κάτω Supra i. 52. συνάπτεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι μὲν οὐρανοὺς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· τὰ δὲ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τάγματα ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. εἶτα b τοσούτων εἰπέ μοι προσδοκωμένων ἀγαθῶν, καὶ λαμπρᾶς οὕτως ἐλπίδος ἀνατικτομένης ἡμῖν διὰ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ· πῶς οὐκ ἔδει τὸν τὴν ἡμετέραν διψήσαντα σωτηρίαν, διά τε τοῦτο καθ' ἡμᾶς γεγονότα χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν οὕτω τριπόθητον ἐπείγεσθαι βλέπειν ἤδη παρόντα καιρόν; πῶς δὲ οὐκ ἐχρῆν τὸν οὐδὲν εἰδότα κακὸν καταφρονῆσαι μὲν τῶν ἐκ διαβολικῆς κακουργίας ἐσκευασμένων, ἐπείγεσθαι

4. πάντων pro ἀπαρχῶν Catt. 6. τολμώμενα a. τολμήματα habent c. Cord. 7. πέρας] + Χριστὸς Catt. 10. καὶ prius E. δὲ Ed. 14. ἀπελεύσει E. 15. τὸ assumptum ex E. (Vat.) cf. in xii Proph. 471 a, 698 b. 21. οὐρανοὺς emendavi post Migne. οὐρανὸς Aub. 24. τοσοῦτον E.

δὲ μᾶλλον ἐλθεῖν εἰς τὸν τριπόθητον καιρὸν τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἑορτῆς;

Οὐκ εἰδότι τοιγαροῦν τῷ σατανᾷ, ὅτι τῆς ἑαυτοῦ κατα- c στρατεύεται κεφαλῆς, ἀγνοήσαντί τε παντελῶς, ὅτι κατὰ κρημνοῦ τρέχει, τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διαπήξας θάνατον, ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον· ἀπειλοῦντος γὰρ μᾶλλον ἢ προτρέποντος ὁ λόγος ἐστίν. ὥσπερ γὰρ νεανίας πρὸ ἥβης καὶ καλὸς καὶ σφριγῶσαν ἔχων ἐν τῷ σώματι δύναμιν, ὁρᾷ μὲν ἐφ' ἑαυτῷ δρομαῖον ἰόντα τινὰ, ὀξεῖ δὲ πελέκει τὴν δεξιὰν ἐναρμόσας, καὶ εἰδὼς ὅτι τεθνήξεται πάντως ἐλθὼν, ἀναφθέγγοιτο τυχὸν Ὃ ποιεῖς ποίει τάχιον· d ὄψει γὰρ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς τὴν δύναμιν· καὶ οὐ δήπου τεθνάναι σπουδάζοντος ἐρεῖ τις τὸ ῥῆμα, προειδότος δὲ μᾶλλον ὅτι νικήσει καὶ περιέσται τοῦ κακοῦν ἐθέλοντος αὐτόν· οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὀξυτέρῳ τρόπον τινὰ κεχρῆσθαι κελεύει δρόμῳ τὸν σατανᾶν εἰς τὰ ἐπ' αὐτῷ τολμήματα. δείξει γὰρ ἤδη πεσόντα γελᾶσθαι τὸν ἀλιτήριον, ἐλευθέραν τε τὴν οἰκουμένην ἰδεῖν τοῦ πάλαι e κρατήσαντος ἐκ πλεονεξίας καὶ νενικηκότος, ὡς ἐξ ἀπάτης, ὡς καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀποστῆσαι πίστεως. ἀγνοοῦσι γεμὴν οἱ μαθηταὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, οἰκονομικῶς, ὡς εἰκὸς, οὐκ ἀποκαλύψαντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐν ἑτέροις φαίνεται προδιδάσκων μὲν, ὅτι παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, καὶ ὅτι σταυρωθήσεται, καὶ ἀποκτανθήσεται, καὶ ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ· παρεγγυώμενος δὲ μηδενὶ τὸ παράπαν τοιαῦτα λαλεῖν. σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, τίς ἀληθῶς κατὰ a 742 A. φύσιν ἐστὶν, ἵνα καὶ ἐλθὼν σταυρωθῇ, καὶ σταυρωθεὶς ἀνέλῃ τὸν θάνατον, καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι κατορθώσῃ τὴν σωτηρίαν. κατακρύπτει τοιγαροῦν οἰκονομικῶς τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων· πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεὸς τὰ συμφέροντα.

S. Matth. xvii. 22, 23; xx. 18, 19. S. Luc. ix. 21.

5. διαπτήξας E. 8. προήβης E. 9. ὁρᾷ E. ὁρῶν Ed.

29 Τινὲς δὲ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν
b ἑορτήν· ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ.

Οὐ συνιέντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἐπὶ τὰς συνήθεις ὑπονοίας εὐπετέστερον τρέχουσι, καὶ ἅπερ ἦν ἔθος τῷ Σωτῆρι προστάττειν, ταῦτα πάλιν αὐτὸν οἴονται δηλοῦν. ἐγγὺς γὰρ οὔσης τῆς ἑορτῆς, προσεδόκησάν τι τῶν εἰς αὐτὴν ἐπιτηδείων ἐκπρίασθαι κελεύειν αὐτῷ τῷ γλωσσόκομον ἔχοντι, ἤγουν μάλιστα τὸ αὐτῷ περισπούδαστον ἐξανῦσαι προστάττειν, τουτέστι, τὰ τοῖς δεομένοις ἐπαρκέσαι δυνάμενα,
Cf. Ps. cii. 8. c *κατά γε τὸ τῶν προσκομιζομένων μέτρον. χρηστὸς γὰρ καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἄριστος δὲ σφόδρα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ὁ τοῦ πράγματος εὑρεθήσεται τύπος. χρῆναι γὰρ οἶμαι τοὺς ἑορτάζειν ἐθέλοντας, καθαρῶς τε καὶ ἀρεσκόντως Θεῷ, οὐχὶ μόνης τῆς σφῶν αὐτῶν εὐθυμίας ποιεῖσθαι λόγον, οὐδὲ ὅπως ἂν αὐτοὶ καὶ μόνοι διατελοῖεν ἱλαρῶς προνοεῖν, συναναπλέκειν δὲ μᾶλλον τῇ οἰκείᾳ φροντίδι καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς δεομένοις φειδώ. τότε γὰρ τότε τὸν τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀποπληροῦντες θεσμὸν,*
d *ἑορτὴν ὄντως πνευματικὴν ἐπιτελέσομεν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ. τοιγάρτοι καὶ ὁ πάλαι τοῖς Ἰουδαίοις διακελευσθεὶς νόμος ἐν τῇ τοῦ μάννα συγκομιδῇ, οὐ μόνοις αὐτοῖς ἐφίησι συλλέγειν*
Exod. xvi. 16. *τοὺς τοῦτο πράττειν ἰσχύοντας· "Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, καὶ "τοῖς συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε." εἰ γάρ τις ἠτόνησε τῶν ὁμοσκήνων αὐτοῖς, οἱ μὴ τοῦτο πεπονθότες, κιχρῶντες ὥσπερ αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἰσχὺν, συνεκόμιζον τῷ οἰκείῳ μέτρῳ καὶ τὸ*
Ib. 18. *τοῖς ἑτέροις ἀρκοῦν, ἵνα κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὁ μὲν τὸ πολὺ*
e *μὴ πλεονάσῃ, ὁ δὲ τὸ ἔλαττον μὴ ἐλαττωθῇ. οὕτω γὰρ ἦν, ἀνακράσεως ὥσπερ τινὸς γενομένης, τὸν τῆς ἰσότητος ἅπασι σώζεσθαι λόγον. ἀδικεῖ τοιγαροῦν τὸν ταῖς ἁγίαις ἑορταῖς*

1. ἐδόκει E. 8, 9. ἐπιτηδείων—περισπούδαστον om. E. 9. προστάττει E.
24. συλλέξεταί E. 30. ἀδικοῖ E.

τρέποντα τύπον, ὁ μὴ τῇ οἰκείᾳ φροντίδι τὴν τῶν δεομένων συναναμιγνύς. εἴη γὰρ ἂν ὄντως ἑορτὴ τελεία τὸ σύναμμα.

Λαβὼν δὲ τὸ ψωμίον εὐθὺς ἐξῆλθεν ἐκεῖνος. ἦν δὲ νύξ. 30

Δρομαῖος ἄπεισιν ἐπὶ τὸ τῷ διαβόλῳ δοκοῦν, καὶ καθάπερ a 743 A.
οἰστρῶν καὶ δεδονημένος τῆς μὲν ἑστίας ἐξάλλεται· κρεῖττον δὲ ὅλως οὐδὲν τῆς φιλοκερδείας ὁρᾷ, καὶ τό γε παράδοξον, οὐδὲν ἐκ τῆς εὐλογίας ὠφελημένον εὑρήσομεν, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δηλονότι δυσκάθεκτον εἰς τὸ χρηματίζεσθαι ῥοπήν. προκεκρατημένος γὰρ τῷ πάθει, καὶ ὁλόκληρον ἑαυτῷ τὸν ἁπάσης ἀνομίας ὠδίνων πατέρα, οὐδὲ ὅποι ποτὲ τρέχει λοιπὸν ὁ δείλαιος διασκέπτεται. νύκτα γὰρ οὖν ὥσπερ τινὰ καὶ ζοφώδη διαλογισμῶν ἀνοσίων ἑσμὸν ἐν b
στέρνοις ἑλὼν, εἰς ᾅδου πυθμένα καὶ εἰς πέταυρον καταντᾷ, καὶ κατὰ τὸν ἐν παροιμίαις λόγον, ὡς ἔλαφος ἐπισπεύδει "πεπληγὼς εἰς τὸ ἧπαρ τοξεύματι," ἢ ὡς κύων ἐπὶ δεσμοὺς Prov. vii. 23.
"οὐκ εἰδὼς ὅτι περὶ ψυχῆς τρέχει." καί μοι δοκεῖ μὴ μάτην εἰπεῖν ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς, ὅτι λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν εὐθύς. δεινὸς γὰρ ὁ σατανᾶς εἰς τὸ τοῖς ἅπαξ ἁλοῦσι καὶ ὑπ' αὐτὸν γεγονόσι προστάττειν εὐθὺς ἐξανύειν τὰ πονηρὰ, καὶ μελλήσεως ἁπάσης δίχα τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεργάζεσθαι c
καὶ οὐχ ἑκόντας ἀναγκᾶσαι. δέδιεν ἴσως, πικρόνους τε ὑπάρχων ἀεὶ καὶ δριμὺς εἰς κακουργίαν, μὴ ἄρα τις ἐν ταῖς ὑπερθέσεσι παρεισδραμοῦσα μετάγνωσις μεταβουλεύσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν παρασκευάσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθάπερ τινὰ μέθην ἀποθέσθαι τοῦ νοῦ τὴν εἰς ἁμαρτίαν ἡδονὴν, ἔξω τε παγίδος ἑλκύσῃ τῆς παρ' αὐτοῦ τὸν ἤδη κατειλημμένον. διὰ ταύτην οἶμαι τὴν αἰτίαν ἐπικεῖσθαι τὸν ἀλιτήριον τοῖς ὑπ' αὐτὸν γεγονόσιν, εἰς τὸ δρᾶν ἐπείγεσθαι καὶ μάλα γοργῶς τὸ ἀρέσκον αὐτῷ. καὶ γοῦν τὸν Ἰούδαν μετὰ τὸ d
ψωμίον εὐθὺς ἀναγκάζει λοιπὸν, ὡς ὑπὸ χεῖρα λαβὼν, ἐπὶ

2. σύναμα E. 3. νύξ] + ὅτε ἐξῆλθεν Ed. 7. ὠφελημένον E. ὠφέλιμον Ed. 16. δοκεῖ assumptum ex E. 21. δέδιε ἴσω (sic) E. 29. μετὰ ψωμίου E.

τὴν οὕτως ἀνόσιον ἰέναι πρᾶξιν, δεδιὼς κατά γε τὸ εἰκὸς ὁμοῦ τῇ μεταγνώσει καὶ τὴν ἐκ τῆς εὐλογίας δύναμιν, μὴ ἄρα πως ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου καρδίᾳ φωτὸς ἀναλάμψασα δίκην, ἀγαθουργεῖν ἀναπείσῃ προελέσθαι μᾶλλον αὐτὸν, ἤγουν τὸ φρόνημα τὸ γνήσιον ἐντέκῃ, τῷ καὶ προδοῦναι λοιπὸν ἀναπεπεισμένῳ.

Ὅτι γὰρ ἔθος τοῦτο πράττειν ἀεὶ καθ' ἡμῶν τῷ δαίμονι,
e καὶ διὰ τῶν ἐν τύπῳ γεγονότων γνωσόμεθα. ἐποιήσατο μὲν γὰρ ὑπὸ χεῖρα τοὺς Ἰουδαίους ὁ Φαραὼ κατ' Αἴγυπτον ὄντας ἔτι, πηλῷ δὲ καὶ πλινθείᾳ καὶ ταῖς τῶν ἔργων ἀνάγκαις ἐγκατατρύχεσθαι πικρῶς ἐπιτάξας αὐτοὺς, οὐδένα τε ταῖς πρὸς Θεὸν ἱκετείαις ἐδίδου καιρόν. καὶ γοῦν πρὸς τοὺς τῶν
Exod. v. 9. ἔργων ἐπιστάτας "Βαρυνέσθω, φησὶ, τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων "τούτων, καὶ μὴ μεριμνάτωσαν λόγοις κενοῖς·" λόγους κενοὺς ὀνομάζων τὴν εἰς ἐλευθέραν ἔξιν ἀναδρομὴν καὶ τὴν
744 A. a ἐπὶ τούτῳ διάπυρον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ θρῆνον, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν καλλίστων προσευχήν. οὐκ ἠγνόει γὰρ διὰ τῆς ἐν τούτοις σχολῆς οὐ μικρὰν εὑρήσοντας ὄνησιν. ἀπὸ δὴ τῶν τύπων ἐπὶ τὴν τῶν ἀληθεστέρων θεωρημάτων ἰόντες ἐπίγνωσιν, κατεπείγοντα σφόδρα τὸν σατανᾶν εὑρήσομεν πρὸς τὸ χρῆναι πράττειν τὰ πονηρὰ τοὺς εἴσω πεσόντας τῶν παρ' αὐτοῦ δικτύων, καὶ ὁλοκλήρως ἤδη κεκρατημένους εἰς ὑπουργίαν τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ.

31 b Ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ
32 ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

Ἔξεισι μὲν ὁ προδότης τοῖς τοῦ διαβόλου στρατηγήμασιν ὑπηρετήσων· ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου Χριστὸς, οὐκ εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς τὰ μόνοις πρέποντα τοῖς γνησίοις λαλεῖσθαι
S.Matth. vii. 6. δεῖν ὡς ἐν τύπῳ καὶ διὰ τούτου διδάσκων. οὐ γὰρ διδόναι

14. μὴ om. E. 15. τὴν ἐπὶ τούτῳ διάπυρον ἐπιθυμίαν καὶ assumptum ex E.
25. αὐτῷ] + εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ Ed.

προσήκει τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν, ἀλλ' c
οὐδὲ τοῖς ὑῶν ἐνυβρίζεσθαι ποσὶ τοὺς μαργαρίτας ἐᾶν.
ὥσπερ οὖν ἔφη καὶ πρότερον, ὡς ἐν εἴδει παραβολῆς, τοῦτο
πειρᾶται διδάσκειν καιροῦ καλοῦντος εἰς ἔργον καὶ σαφε-
στέραν ἐπίδειξιν. μετὰ τοίνυν τοῦ προδότου τὴν ἀπόστασιν
καὶ τῆς ἑστίας τὴν ἀποδρομὴν, ἀνακοινοῦται λοιπὸν, ὡς ἐν
καιρῷ τῷ πρέποντι, τοῖς γνησίοις τῶν μαθητῶν τὰ μυστήρια
καί φησι Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· καὶ σημαίνει μὲν
διὰ τούτου τὸ σωτήριον πάθος, ὡς ὂν ἐπὶ θύραις τε καὶ ἤδη d
παρεσόμενον μετὰ βραχύ. δεδοξάσθαι γεμὴν τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου φησὶν, οὐχ ἕτερόν τινα λέγων παρ' ἑαυτὸν, οὐ
διῃρημένως, καθάπερ ἔδοξέ τισιν· εἷς γὰρ Υἱὸς ὁ Χριστὸς,
καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκὸς, καὶ πρὶν ἄνθρωπος γένηται
καθ' ἡμᾶς, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. τὸ δὲ ὅπως δεδοξά-
σθαι διισχυρίζεται, ζητητέον· φαῖεν γὰρ ἴσως τινές Ἦ γὰρ
οὐχὶ καὶ πρότερον τερατοποιεῖν ἐδοξάζετο; καίτοι θάλασσαν
μὲν ἀγριαίνουσαν ἑνὶ δυσωπήσας λόγῳ, καὶ βιαιοτάτων e
πνευμάτων ἀνακόψας φορὰν, προσεκυνήθη μὲν παρὰ τῶν
ἐν τῷ πλοίῳ τότε, ἤκουσε δὲ ὅτι "Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ." S.Matth. xiv. 33.
καὶ μὴν καὶ τὸν ἐν τῇ Βηθανίᾳ Λάζαρον παλινδρομῆσαι
προστάξας εἰς ζωὴν, διαβόητον ἔσχε τὸ θαῦμα, ὡς καὶ ἀνα-
βαίνοντι κατὰ τὸν τῆς ἑορτῆς καιρὸν εἰς Ἱεροσόλυμα πρου-
παντῆσαι σύμπαντας ὁμοῦ τοῖς νηπίοις, καὶ ἀξιάγαστον
αὐτῷ τὴν εὐφημίαν ἀναπλέκειν λέγοντας "Εὐλογημένος ὁ Ib. xxi. 9.
"ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου." ἀλλὰ καὶ πέντε διακλάσας a 745 A.
ἄρτους ποτὲ καὶ ὀψάρια δύο, κορεσθῆναι παρεσκεύασε τὴν
τῶν ἐπ' αὐτὸν συνδεδραμηκότων πληθὺν, δίχα νηπίων καὶ
γυναικῶν, εἰς πέντε συντείνουσαν χιλιάδας ἀνδρῶν. ἐδόκει
δὲ οὕτως εὐκλεὲς τὸ τερατουργούμενον εἶναί τισιν, ὡς τὴν
τοῦ πράγματος καταπεπληγμένους ὑπεροχὴν, ζητεῖν αὐτὸν Supra vi. 15.
ἀναδεῖξαι καὶ βασιλέα· τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Εὐαγγε-
λιστὴς διεμαρτύρατο. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν καὶ δι' ἑτέρων ὅσων

12. ὁ] καὶ Catt. 16. τερατοποιεῖν E. τερατοποιῶν Ed. θάλατταν E.

b καὶ σφόδρα πλατὺν ἰέναι τὸν λόγον, τῶν ἀρτίως ἡμῖ ἀπηριθμημένων πραγμάτων κατ' οὐδὲν ἡττωμένην τὴν δόξα ἐχόντων. πῶς οὖν ἄρα λοιπὸν ὁ καὶ πάλαι δεδοξασμένος ἑαυτὸν νυνὶ δεδοξάσθαι φησί; δεδόξασται γὰρ καὶ δι ἑτέρων, καὶ θεοπρεποῦς ἐξουσίας ὑπόληψιν ἔχων ἐφαίνετο τὸ γεμὴν τῆς δόξης τέλειον καὶ τῆς εὐκλείας τὸ πλῆρες ἐι ἐκείνῳ πάντως ἦν, ἐν τῷ παθεῖν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμοι ζωῆς, καὶ δι' ἑαυτοῦ τῆς ἁπάντων ἀναστάσεως καινοτομῆσαι
c τὸν τρόπον. βασανίζοντες γὰρ ὡς ἔνι καλῶς τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου τὸν λόγον, οὐχ ἑαυτῷ τυχὸν, οὐδὲ κυρίως δι' ἑαυτὸν τεθνεῶτα κατοψόμεθα, ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος παθεῖν τε καὶ δρᾶσαι, τό τε πάθος αὐτὸ, καὶ μετ' ἐκεῖνο τὴν ἀνάστασιν. τέθνηκε μὲν γὰρ κατὰ τὴν σάρκα τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀντίῤῥοπον τὴν ἰδίαν ἀποδεικνὺς, καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀποπληρῶν ἀρᾶς ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν ὁ πάντων ἀντάξιος. ἐγήγερται δὲ πάλιν ἐκ νεκρῶν εἰς ἀκή-
d ρατόν τινα καὶ ἀκατάληκτον ζωὴν, ὅλην ἐν ἑαυτῷ διανιστὰς τὴν φύσιν. ἅπαξ γὰρ ἀποθανὼν, κατὰ τὸ γεγραμμένον,
Rom. vi. 9, 10. "οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ "ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ "Θεῷ." τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς ἀληθὲς ἔσται διὰ Χριστόν. ἐγερθησόμεθα γὰρ ἔτι εἰς θάνατον οὐχὶ, ἀλλ' εἰς ζωὴν τὴν ἀπέραντον, εἰ καὶ πολλὴ μετὰ τοῦτο τῶν ἀνισταμένων ἡ διαφορὰ, κατά γε τὸ ἐν δόξῃ φημὶ, καὶ τὴν τοῖς ἑκάστου τρόποις χρεωστουμένην ἀντίδοσιν. γενόμενος τοίνυν
Phil. ii. 8, 9. "ὑπήκοος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ
e "σταυροῦ," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, ὑπερυψώθη πάλιν λαβὼν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. ὁ γὰρ νομισθεὶς ἄνθρωπος εἶναι ψιλὸς, ὑπερεδοξάσθη λίαν, Θεὸς ὄντως καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀναδεδειγμένος, οὐκ εἰς καινὸν ἀξίωμα κεκλημένος τὸ εἶναι φύσει Θεὸς, ἀλλ' εἰς ὅπερ ἦν

23. πολλὴ E. πολὺ Ed. 26. θανάτου alt.] θανάτῳ E. 28—p. 379, 2 citat collectio testimoniorum jam saepe cit. (cod. add. 14533, fol. 4 v). 30. Θεοῦ] "hominis" Syr.

καὶ πρὸ σαρκὸς, εἰς τοῦτο δὴ πάντως καὶ μετ' αὐτῆς
ἀναδραμὼν τῆς σαρκὸς, κατὰ τοῦτο δεδοξάσθαι νομιοῦμεν
αὐτὸν, καίτοι τῆς δόξης ὄντα διὰ παντὸς Κύριον. καινὸν γὰρ
οὐδὲν ἐν Χριστῷ τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων εὑρίσκεται,
ἔχων δὲ πάντα φυσικῶς, ὡς Θεὸς, καὶ πρὸ τῆς λεγομένης a 746 A.
κενώσεως· ἀλλὰ καὶ τῆς ληφθείσης τοῦ δούλου μορφῆς,
ἐπειδήπερ ἑαυτὸν ἀνεβίβασεν εἰς ἐκεῖνα πάλιν, καὶ ὅτε
γέγονεν ἄνθρωπος, δεδοξάσθαι νοεῖται, καὶ εἰληφέναι λέ-
γεται. δεδοξασμένῳ τοιγαροῦν τῷ Χριστῷ συνδεδόξασται
πάντως καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. ἐδοξάσθη δὲ ἐν Υἱῷ, οὐ δόξης
τινὰ προσθήκην λαβὼν παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήματος· ἀνενδεὴς
γὰρ τοιούτου παντὸς ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος φύσις· ἀλλ'
ἐπείπερ ἐγνώσθη τίνος ἐστὶ Πατήρ. ὅνπερ γὰρ τρόπον δόξα b
καὶ καύχημα τῷ Υἱῷ τὸ τοιοῦτον ἔχειν κατὰ φύσιν γεννή-
τορα, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ
καύχημα, τὸ τοιοῦτον ἔχειν ἐξ ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον Υἱόν. διὰ
ταῦτά φησιν Καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν· ἅμα γὰρ ἐδοξάσθη
Πατὴρ διὰ τὸν Υἱὸν, καὶ ἀντεδόξασεν εὐθὺς τὸν Υἱόν. ἐπ'
ἄμφω γὰρ δι' ἀμφοῖν τὸ τῆς δόξης ὄνομα τρέχει.

Πλὴν ἵνα καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τὴν τοῦ λόγου καταβιβά-
σωμεν δύναμιν, ὠφελείας τοῖς ἀκροωμένοις τίκτοντες ἀφορ- c
μὴν, ἐκεῖνο τούτοις ἐποίσομεν. εἰ δοξάζομεν ἐν ἑαυτοῖς τὸν
Θεὸν, προσδοκήσωμεν ὅτι δοξασθησόμεθα παρ' αὐτοῦ. ζῶ
γὰρ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ 1 Reg. ii. 30.
οὐκ ἐξουδενωθήσονται. δοξάζεται δὲ δι' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν ὁ
Θεὸς, ὅταν τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας παρωσάμενοι ῥύπον, διὰ
πάσης ἀγαθοεργίας τὸν οἰκεῖον καταφαιδρύνωμεν βίον.
ζῶμεν γὰρ οὕτως εἰς δόξαν αὐτοῦ.

d

1. μετὰ ταύτης c. Cord. 2. νοοῦμεν Catt. 9. Χριστῷ] υἱῷ a. Χριστῷ habent c. Cord. 14. τῷ Υἱῷ assumptum ex Catt. 14–16. κατὰ—ἔχειν om. E. habent Catt. 17. Καὶ Catt. εἰ Ed. cf. supra 744 b. 18. ἐν ἑαυτῷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν assumpta ex E. καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν exhibent et c. Cord. 25. δοξάσω] δοξάσω manu prima E. sed δοξάζω prius scriptum E. (Alex.)

b ἀπαρενόχλητον ἰέναι θελῆσαι τὸν νοῦν· ἤγουν εἰδέναι σαφῶς, ὅτι νικήσει κατὰ βραχὺ κολακεύων ὁ σατανᾶς, καὶ πάθοιμεν ἂν τοιοῦτον, ὁποῖον ὁ ψάλλων φησί "Πρὸ τοῦ με ταπεινω- "θῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα." πρὸ γὰρ τοῦ παθεῖν τελείως τὴν ἁμαρτίαν, προπλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συναινέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντές τε αὐτὴν καὶ καταδεχόμενοι καὶ τόπον εἰσόδου διδόντες διὰ τούτου τῷ σατανᾷ. ἔσται δὲ τύπος καὶ c εἰκὼν τοῦ πράγματος τοῦ προδότου τὸ πάθος.

Ps. cxviii. 67.

28 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.

Ἀπᾷδον μὲν ἴσως καὶ οὐ σφόδρα συμβαῖνον τοῖς ἤδη προειρημένοις δόξειεν ἂν εἶναί τῳ τυχὸν τὸ προκείμενον. ἀνθ' ὅτου γὰρ δὴ, φήσειεν ἂν καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, διε- d λέγχων, κεκρυμμένως δὲ καὶ οὐκ ἐναργῶς ἀποτρέπων ὁ Κύριος τῆς εἰς αὐτὸν μιαιφονίας τὸν προδιδόναι σπουδάζοντα, νῦν πρὸς αὐτὴν παραθήγων ὁρᾶται, ἀμελλητὶ δὲ βαδίζειν πρὸς τὸ οὕτω μυσαρόν τε καὶ ἀνόσιον διακελεύεται σπούδασμα; καίτοι τί μᾶλλον τὸν οἴκοθεν ἔδει νοσοῦντα παροτρῦναι, φησὶ, πρὸς τοῦτο καὶ τεθηγμένον ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀνασειράζειν ταῖς νουθεσίαις ἐπὶ τὸ ἄμεινον, καὶ τῆς προτεθείσης αὐτὸν ἀνακόψαι βουλῆς; καὶ δοίη μὲν e ἄν τις σφόδρα τοῦ πρέποντος διαμαρτεῖν λογισμοῦ τὴν ἐπὶ τούτῳ καταβοὴν, ὀξυωπέστερον γεμὴν τοῖς ἐν τῷ προκειμένῳ θεωρήματι ἐνείρας τὸν νοῦν, ἀτόπως μὲν οὐδὲν εἰρημένον εὑρήσει, δριμεῖαν δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν σύνεσιν, ἣν καὶ ὅπως ἂν δύνωμαι διὰ βραχέων εἰπεῖν πειράσομαι.

Προνοητικώτατα τοίνυν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ὁ σοφὸς Εὐαγγελιστὴς προεισπηδῆσαι καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τοῦ προδότου καρδίαν αὐτὸν ἔφη τὸν σατανᾶν, ἵνα φαίνηται

4–8. Citat Nik. et Catena alia in Ps. cxviii. 5. συναινέσει E. Catt. συνέσει Ed. 6. τε assumptum ex Catt. citt. 12. δόξειαν E. 14. δὲ assumptum ex E. 16. ἀμελητὶ E. 24. ἐνείρας] γρ. ἐνερείσας Ed. mg. 26. ὅπερ ἐὰν δύναμαι E.

λοιπὸν ὁ **Κύριος** ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς αὐτῷ μᾶλλον, ἤπερ ὄντως τε καὶ ἀληθῶς τῷ παρ' αὐτοῦ δι' ἀπροσεξίαν κεκρατημένῳ Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. ὅμοιον γάρ, ὡς εἰ a 740 A. λέγοι σαφῶς Τὸ σὸν ἔργον ὅπερ οἶσθα μόνον, καὶ δρᾶν ἀεί σοι φίλον, ὦ σατανᾶ, ποίησον τάχιον· ἀπέκτεινας τοὺς προφήτας· ἐστρατήγεις γὰρ εἰς ἀσέβειαν Ἰουδαίοις· καὶ τότε καταλευσθῆναι παρασκευάσας τοὺς τὸν σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ πρεσβεύοντας λόγον, οὐδενὸς ἐφείσω τῶν ἀπεσταλμένων παρὰ Θεοῦ· πᾶσαν εἰς αὐτοὺς ἐπεδείξω τὴν ὑπὲρ λόγον ὠμότητα καὶ μανίας ὑπερβολήν. ἥκω τοιγαροῦν μετ' ἐκείνους ἐγὼ, τοῖς μὲν ἔτι πλανωμένοις τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι διδοὺς, τοῖς ἐν σκότει κατορθῶν τὸ ἐν φωτὶ γενέσθαι τῷ b θείῳ, τοῖς εἰς τὴν σὴν παγίδα κατολισθήσασι καὶ θήραμα τῆς σῆς γενομένοις ὠμότητος, τὸ ἔξω βρόχων γενέσθαι δωρούμενος. ἥκω τῆς διὰ σὲ τυραννούσης ἁμαρτίας καταλύσων τὸ κράτος, καὶ τίς ὁ φύσει Θεὸς ἐπιδείξων ἀνθρώπῳ ταυτί· ἀλλ' οἶδα λοιπὸν οὐ μετρίως τὴν σὴν ἀτίθασον φρένα. ὅπερ οὖν ἔθος σοι τολμᾶν ἐπὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα κατορθοῦν ἐθέλουσι, πράττε καὶ νῦν. ἀνιάσεις γὰρ οὐδαμῶς ἐπεμπίπτων ὀξὺς, καὶ σφόδρα δριμὺς ἐγκείμενος, ὅσον ἂν ἔσται τὸ πάθος δι' ἐμοῦ βαδίσαν ἐν ἀρχῇ. c

Καὶ ταυτὶ μὲν ἔγωγε τοῦ Σωτῆρος τὰ ῥήματα τὴν τοῦ προκειμένου δύναμιν ὑπαινίττεσθαί πως ὑπολαμβάνω· ἐπιταχύνεσθαι δὲ διὰ τί προστάττει τὰ τολμήματα, φέρε δὴ πάλιν διασκεπτώμεθα. καίτοι πάνδεινον μὲν τὸ τῶν ἀνοσίων εὑρίσκεται θράσος, ἐμπαροινεῖν ἀκαθέκτως ἑλομένων αὐτῷ· προσδοκᾶν γὰρ ἦν αἰκίσματα, καὶ δυσφημιῶν ὄχλον οὐ φορητὸν, πληγὰς καὶ ἐμπτύσματα, καὶ τὸ τελευταῖον ἐλεεινὸν τὸν ἐπὶ ξύλῳ θάνατον, ἥλους καὶ σταυρὸν, ὄξος καὶ χολὴν d καὶ τὰ ἐκ λόγχης τραύματα· τί τοιγαροῦν ἐπισπεύδει, φησὶ,

2. ἀπροσεξίαν E. ἀπροσεξίας Ed. 3. κεκρατημένῳ] + λέγειν Migne.
9. ἐπεδείξω E. ἀπεδείξω Ed. 11. πλανομένοις E. 12. κατορθοῦν E.
14. γενομένης E. βρόχον E. 24. διὰ τί edidi. διά E. διὰ τοῦτο Ed.
26. αὐτῷ] αὐ ambigue E. 27. δυσφημιῶν E. δυσφήμων Ed.

καὶ ἀμελλητὶ δρᾶσθαι βούλεται παρὰ τοῦ διαβόλου τὰ ἐπὶ
τῷ πάθει τολμήματα; καὶ γὰρ ὑπηρέται γεγόνασιν Ἰουδαῖοι
καὶ ὑπουργοὶ τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐκείνῳ τὸ πᾶν ἐπιθήσομεν
στρατηγοῦντι πρὸς μιαιφονίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῶν ἐξάρχοντι τῶν
κακῶν· ἀλλ' εἰ καὶ σφόδρα δεινὰ τὰ εἰς Χριστὸν τῶν
ἀνοσίων Ἰουδαίων τολμήματα, καὶ ἀφόρητος τῶν σταυρω-
e σάντων ἡ ὕβρις, ἀλλ' ᾔδει τοῦ πάθους τὸ πέρας, καὶ τί τὸ
ἐντεῦθεν ἀποβησόμενον. ἔμελλε γὰρ διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ
πεσεῖσθαι μὲν εἰς τὸ παντελὲς ἡ τοῦ διαβόλου τυραννὶς,
καταργεῖσθαι καὶ θάνατος, καὶ τὸ τῆς φθορᾶς ἀφανίζεσθαι
κράτος, ἀπολύεσθαί τε τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς τὸ ἀνθρώ-
πινον γένος, ἀργήσειν προσεδοκᾶτο λοιπὸν ἐκ φιλανθρωπίας
Gen. iii. 19. καὶ χάριτος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τό "Γῆ εἶ καὶ εἰς
Ps. cvi. 42. "γῆν ἀπελεύσῃ·" ἔμελλεν "ἀνομία πᾶσα," κατὰ τὴν τοῦ
741 A. a προφήτου φωνὴν, "ἐμφράξειν τὸ στόμα αὐτῆς," καὶ κατη-
γορεῖν μὲν οὐκέτι τῶν ὑπ' αὐτὴν γεγονότων, ἀφανίζεσθαι δὲ
παντελῶς ἔμελλον οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἀλη-
θῶς φύσει καὶ μόνον οὐκ εἰδότες Θεὸν, οἱ τῇ εἰς Χριστὸν
δεδικαίωνται πίστει, ἀνοιχθήσεσθαι λοιπὸν ἡ τοῦ παρα-
δείσου προσεδοκᾶτο πύλη· ἔμελλε τοῖς ἀνωτάτω τὰ κάτω
Supra i. 52. συνάπτεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι μὲν οὐρανοὺς, κατὰ τὴν τοῦ
Σωτῆρος φωνήν· τὰ δὲ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τάγματα ἀνα-
βαίνειν καὶ καταβαίνειν ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. εἶτα
b τοσούτων εἰπέ μοι προσδοκωμένων ἀγαθῶν, καὶ λαμπρᾶς
οὕτως ἐλπίδος ἀνατικτομένης ἡμῖν διὰ τοῦ σωτηρίου σταυ-
ροῦ· πῶς οὐκ ἔδει τὸν τὴν ἡμετέραν διψήσαντα σωτηρίαν,
διά τε τοῦτο καθ' ἡμᾶς γεγονότα χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν οὕτω
τριπόθητον ἐπείγεσθαι βλέπειν ἤδη παρόντα καιρόν; πῶς
δὲ οὐκ ἐχρῆν τὸν οὐδὲν εἰδότα κακὸν καταφρονῆσαι μὲν
τῶν ἐκ διαβολικῆς κακουργίας ἐσκευασμένων, ἐπείγεσθαι

4. πάντων pro ἀπαρχῶν Catt. 6. τολμώμενα a. τολμήματα habent c. Cord. 7. πέρας] + Χριστὸς Catt. 10. καὶ prius E. δὲ Ed. 14. ἀπελεύσει E. 15. τὸ assumptum ex E. (Vat.) cf. in xii Proph. 471 a, 698 b. 21. οὐρανοὺς emendavi post Migne. οὐρανὸς Aub. 24. τοσοῦτον E.

δὲ μᾶλλον ἐλθεῖν εἰς τὸν τριπόθητον καιρὸν τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἑορτῆς;

Οὐκ εἰδότι τοιγαροῦν τῷ σατανᾷ, ὅτι τῆς ἑαυτοῦ κατα- c στρατεύεται κεφαλῆς, ἀγνοήσαντί τε παντελῶς, ὅτι κατὰ κρημνοῦ τρέχει, τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διαπήξας θάνατον, ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον· ἀπειλοῦντος γὰρ μᾶλλον ἢ προτρέποντος ὁ λόγος ἐστίν. ὥσπερ γὰρ νεανίας πρὸ ἥβης καὶ καλὸς καὶ σφριγῶσαν ἔχων ἐν τῷ σώματι δύναμιν, ὁρᾷ μὲν ἐφ᾽ ἑαυτῷ δρομαῖον ἰόντα τινὰ, ὀξεῖ δὲ πελέκει τὴν δεξιὰν ἐναρμόσας, καὶ εἰδὼς ὅτι τεθνήξεται πάντως ἐλθὼν, ἀναφθέγγοιτο τυχὸν Ὃ ποιεῖς ποίει τάχιον· d ὄψει γὰρ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς τὴν δύναμιν· καὶ οὐ δήπου τεθνάναι σπουδάζοντος ἐρεῖ τις τὸ ῥῆμα, προειδότος δὲ μᾶλλον ὅτι νικήσει καὶ περιέσται τοῦ κακοῦν ἐθέλοντος αὐτόν· οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὀξυτέρῳ τρόπον τινὰ κεχρῆσθαι κελεύει δρόμῳ τὸν σατανᾶν εἰς τὰ ἐπ᾽ αὐτῷ τολμήματα. δείξει γὰρ ἤδη πεσόντα γελᾶσθαι τὸν ἀλιτήριον, ἐλευθέραν τε τὴν οἰκουμένην ἰδεῖν τοῦ πάλαι e κρατήσαντος ἐκ πλεονεξίας καὶ νενικηκότος, ὡς ἐξ ἀπάτης, ὡς καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀποστῆσαι πίστεως. ἀγνοοῦσι γεμὴν οἱ μαθηταὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, οἰκονομικῶς, ὡς εἰκὸς, οὐκ ἀποκαλύψαντος αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐν ἑτέροις φαίνεται προδιδάσκων μὲν, ὅτι παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, καὶ ὅτι σταυρωθήσεται, καὶ ἀποκτανθήσεται, καὶ ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ· παρεγγυώμενος δὲ μηδενὶ τὸ παράπαν τοιαῦτα λαλεῖν. σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ λαθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, τίς ἀληθῶς κατὰ a 742 A. φύσιν ἐστὶν, ἵνα καὶ ἐλθὼν σταυρωθῇ, καὶ σταυρωθεὶς ἀνέλῃ τὸν θάνατον, καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι κατορθώσῃ τὴν σωτηρίαν. κατακρύπτει τοιγαροῦν οἰκονομικῶς τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων· πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεὸς τὰ συμφέροντα.

S. Matth. xvii. 22, 23; xx. 18, 19. S. Luc. ix. 21.

5. διαπήξας E. 8. προήβης E. 9. ὀρᾷ E. ὁρῶν Ed.

29 Τινὲς δὲ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν
b ἑορτήν· ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ.

Οὐ συνιέντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἐπὶ τὰς συνήθεις ὑπονοίας εὐπετέστερον τρέχουσι, καὶ ἅπερ ἦν ἔθος τῷ Σωτῆρι προστάττειν, ταῦτα πάλιν αὐτὸν οἴονται δηλοῦν. ἐγγὺς γὰρ οὔσης τῆς ἑορτῆς, προσεδόκησάν τι τῶν εἰς αὐτὴν ἐπιτηδείων ἐκπρίασθαι κελεύειν αὐτῷ τῷ γλωσσόκομον ἔχοντι, ἤγουν μάλιστα τὸ αὐτῷ περισπούδαστον ἐξανύσαι προστάττειν, τουτέστι, τὰ τοῖς δεομένοις ἐπαρκέσαι δυνάμενα,
Cf. Ps. cii. 8. c *κατά γε τὸ τῶν προσκομιζομένων μέτρον. χρηστὸς γὰρ καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἄριστος δὲ σφόδρα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ὁ τοῦ πράγματος εὑρεθήσεται τύπος. χρῆναι γὰρ οἶμαι τοὺς ἑορτάζειν ἐθέλοντας, καθαρῶς τε καὶ ἀρεσκόντως Θεῷ, οὐχὶ μόνης τῆς σφῶν αὐτῶν εὐθυμίας ποιεῖσθαι λόγον, οὐδὲ ὅπως ἂν αὐτοὶ καὶ μόνοι διατελοῖεν ἱλαρῶς προνοεῖν, συναναπλέκειν δὲ μᾶλλον τῇ οἰκείᾳ φροντίδι καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς δεομένοις φειδώ. τότε γὰρ τότε τὸν τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀποπληροῦντες θεσμὸν,*
d *ἑορτὴν ὄντως πνευματικὴν ἐπιτελέσομεν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ. τοιγάρτοι καὶ ὁ πάλαι τοῖς Ἰουδαίοις διακελευσθεὶς νόμος ἐν τῇ τοῦ μάννα συγκομιδῇ, οὐ μόνοις αὐτοῖς ἐφίησι συλλέγειν*
Exod. xvi. 16. *τοὺς τοῦτο πράττειν ἰσχύοντας· "Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, καὶ "τοῖς συσκήνοις ὑμῶν συλλέξατε." εἰ γάρ τις ἠτόνησε τῶν ὁμοσκήνων αὐτοῖς, οἱ μὴ τοῦτο πεπονθότες, κιχρῶντες ὥσπερ αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἰσχὺν, συνεκόμιζον τῷ οἰκείῳ μέτρῳ καὶ τὸ*
Ib. 18. *τοῖς ἑτέροις ἀρκοῦν, ἵνα κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὁ μὲν τὸ πολὺ*
e *μὴ πλεονάσῃ, ὁ δὲ τὸ ἔλαττον μὴ ἐλαττωθῇ. οὕτω γὰρ ἦν, ἀνακράσεως ὥσπερ τινὸς γενομένης, τὸν τῆς ἰσότητος ἅπασι σώζεσθαι λόγον. ἀδικεῖ τοιγαροῦν τὸν ταῖς ἁγίαις ἑορταῖς*

1. ἐδόκει E. 8, 9. ἐπιτηδείων—περισπούδαστον om. E. 9. προστάττει E.
24. συλλέξεταί E. 30. ἀδικοῖ E.

τρέποντα τύπον, ὁ μὴ τῇ οἰκείᾳ φροντίδι τὴν τῶν δεομένων συναναμιγνύς. εἴη γὰρ ἂν ὄντως ἑορτὴ τελεία τὸ σύναμμα.

Λαβὼν δὲ τὸ ψωμίον εὐθὺς ἐξῆλθεν ἐκεῖνος. ἦν δὲ νύξ. 30

Δρομαῖος ἄπεισιν ἐπὶ τὸ τῷ διαβόλῳ δοκοῦν, καὶ καθάπερ a 743 A.
οἰστρῶν καὶ δεδονημένος τῆς μὲν ἑστίας ἐξάλλεται· κρεῖττον δὲ ὅλως οὐδὲν τῆς φιλοκερδείας ὁρᾷ, καὶ τό γε παράδοξον, οὐδὲν ἐκ τῆς εὐλογίας ὠφελημένον εὑρήσομεν, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δηλονότι δυσκάθεκτον εἰς τὸ χρηματίζεσθαι ῥοπήν. προκεκρατημένος γὰρ τῷ πάθει, καὶ ὁλόκληρον ἑαυτῷ τὸν ἁπάσης ἀνομίας ὠδίνων πατέρα, οὐδὲ ὅποι ποτὲ τρέχει λοιπὸν ὁ δείλαιος διασκέπτεται. νύκτα γὰρ οὖν ὥσπερ τινὰ καὶ ζοφώδη διαλογισμῶν ἀνοσίων ἐσμὸν ἐν b
στέρνοις ἑλὼν, εἰς ᾅδου πυθμένα καὶ εἰς πέταυρον καταντᾷ, καὶ κατὰ τὸν ἐν παροιμίαις λόγον, ὡς ἔλαφος ἐπισπεύδει "πεπληγὼς εἰς τὸ ἧπαρ τοξεύματι," ἢ ὡς κύων ἐπὶ δεσμοὺς Prov. vii. 23.
"οὐκ εἰδὼς ὅτι περὶ ψυχῆς τρέχει." καί μοι δοκεῖ μὴ μάτην εἰπεῖν ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς, ὅτι λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν εὐθύς. δεινὸς γὰρ ὁ σατανᾶς εἰς τὸ τοῖς ἅπαξ ἁλοῦσι καὶ ὑπ' αὐτὸν γεγονόσι προστάττειν εὐθὺς ἐξανύειν τὰ πονηρὰ, καὶ μελλήσεως ἁπάσης δίχα τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεργάζεσθαι c
καὶ οὐχ ἑκόντας ἀναγκάσαι. δέδιεν ἴσως, πικρόνους τε ὑπάρχων ἀεὶ καὶ δριμὺς εἰς κακουργίαν, μὴ ἄρα τις ἐν ταῖς ὑπερθέσεσι παρεισδραμοῦσα μετάγνωσις μεταβουλεύσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν παρασκευάσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθάπερ τινὰ μέθην ἀποθέσθαι τοῦ νοῦ τὴν εἰς ἁμαρτίαν ἡδονὴν, ἔξω τε παγίδος ἑλκύσῃ τῆς παρ' αὐτοῦ τὸν ἤδη κατειλημμένον. διὰ ταύτην οἶμαι τὴν αἰτίαν ἐπικεῖσθαι τὸν ἀλιτήριον τοῖς ὑπ' αὐτὸν γεγονόσιν, εἰς τὸ δρᾶν ἐπείγεσθαι καὶ μάλα γοργῶς τὸ ἀρέσκον αὐτῷ. καὶ γοῦν τὸν Ἰούδαν μετὰ τὸ d
ψωμίον εὐθὺς ἀναγκάζει λοιπὸν, ὡς ὑπὸ χεῖρα λαβὼν, ἐπὶ

2. σύναμα E. 3. νύξ] + ὅτε ἐξῆλθεν Ed. 7. ὠφελημένον E. ὠφέλιμον Ed. 16. δοκεῖ assumptum ex E. 21. δέδιε ἴσω (sic) E. 29. μετὰ ψωμίου E.

τὴν οὕτως ἀνόσιον ἰέναι πρᾶξιν, δεδιὼς κατά γε τὸ εἰκὸς ὁμοῦ τῇ μεταγνώσει καὶ τὴν ἐκ τῆς εὐλογίας δύναμιν, μὴ ἄρα πως ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου καρδίᾳ φωτὸς ἀναλάμψασα δίκην, ἀγαθουργεῖν ἀναπείσῃ προελέσθαι μᾶλλον αὐτὸν, ἤγουν τὸ φρόνημα τὸ γνήσιον ἐντέκῃ, τῷ καὶ προδοῦναι λοιπὸν ἀναπεπεισμένῳ.

Ὅτι γὰρ ἔθος τοῦτο πράττειν ἀεὶ καθ᾽ ἡμῶν τῷ δαίμονι, e *καὶ διὰ τῶν ἐν τύπῳ γεγονότων γνωσόμεθα. ἐποιήσατο μὲν γὰρ ὑπὸ χεῖρα τοὺς Ἰουδαίους ὁ Φαραὼ κατ᾽ Αἴγυπτον ὄντας ἔτι, πηλῷ δὲ καὶ πλινθείᾳ καὶ ταῖς τῶν ἔργων ἀνάγκαις ἐγκατατρύχεσθαι πικρῶς ἐπιτάξας αὐτοὺς, οὐδένα τε ταῖς πρὸς Θεὸν ἱκετείαις ἐδίδου καιρόν. καὶ γοῦν πρὸς τοὺς τῶν* Exod. v. 9. *ἔργων ἐπιστάτας "Βαρυνέσθω, φησὶ, τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων "τούτων, καὶ μὴ μεριμνάτωσαν λόγοις κενοῖς·" λόγους κενοὺς ὀνομάζων τὴν εἰς ἐλευθέραν ἔξιν ἀναδρομὴν καὶ τὴν* 744 A. a *ἐπὶ τούτῳ διάπυρον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ θρῆνον, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν καλλίστων προσευχήν. οὐκ ἠγνόει γὰρ διὰ τῆς ἐν τούτοις σχολῆς οὐ μικρὰν εὑρήσοντας ὄνησιν. ἀπὸ δὴ τῶν τύπων ἐπὶ τὴν τῶν ἀληθεστέρων θεωρημάτων ἰόντες ἐπίγνωσιν, κατεπείγοντα σφόδρα τὸν σατανᾶν εὑρήσομεν πρὸς τὸ χρῆναι πράττειν τὰ πονηρὰ τοὺς εἴσω πεσόντας τῶν παρ᾽ αὐτοῦ δικτύων, καὶ ὁλοκλήρως ἤδη κεκρατημένους εἰς ὑπουργίαν τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ.*

31 Ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ
b
32 ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

Ἔξεισι μὲν ὁ προδότης τοῖς τοῦ διαβόλου στρατηγήμασιν ὑπηρετήσων· ἄρχεται δὲ τοῦ λόγου Χριστὸς, οὐκ εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς τὰ μόνοις πρέποντα τοῖς γνησίοις λαλεῖσθαι S. Matth. vii. 6. *δεῖν ὡς ἐν τύπῳ καὶ διὰ τούτου διδάσκων. οὐ γὰρ διδόναι*

14. *μὴ* om. E. 15. *τὴν ἐπὶ τούτῳ διάπυρον ἐπιθυμίαν καὶ* assumptum ex E.
25. *αὐτῷ*] + *εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ* Ed.

προσήκει τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν, ἀλλ' c
οὐδὲ τοῖς ὑῶν ἐνυβρίζεσθαι ποσὶ τοὺς μαργαρίτας ἐᾶν. ὅπερ οὖν ἔφη καὶ πρότερον, ὡς ἐν εἴδει παραβολῆς, τοῦτο πειρᾶται διδάσκειν καιροῦ καλοῦντος εἰς ἔργον καὶ σαφεστέραν ἐπίδειξιν. μετὰ τοίνυν τοῦ προδότου τὴν ἀπόστασιν καὶ τῆς ἑστίας τὴν ἀποδρομὴν, ἀνακοινοῦται λοιπὸν, ὡς ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι, τοῖς γνησίοις τῶν μαθητῶν τὰ μυστήρια καί φησι Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· καὶ σημαίνει μὲν
διὰ τούτου τὸ σωτήριον πάθος, ὡς ὂν ἐπὶ θύραις τε καὶ ἤδη d
παρεσόμενον μετὰ βραχύ. δεδοξάσθαι γεμὴν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου φησὶν, οὐχ ἕτερόν τινα λέγων παρ' ἑαυτὸν, οὐ διῃρημένως, καθάπερ ἔδοξέ τισιν· εἷς γὰρ Υἱὸς ὁ Χριστὸς, καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκὸς, καὶ πρὶν ἄνθρωπος γένηται καθ' ἡμᾶς, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. τὸ δὲ ὅπως δεδοξάσθαι διισχυρίζεται, ζητητέον· φαῖεν γὰρ ἴσως τινές Ἦ γὰρ οὐχὶ καὶ πρότερον τερατοποιεῖν ἐδοξάζετο; καίτοι θάλασσαν
μὲν ἀγριαίνουσαν ἑνὶ δυσωπήσας λόγῳ, καὶ βιαιοτάτων e
πνευμάτων ἀνακόψας φορὰν, προσεκυνήθη μὲν παρὰ τῶν
ἐν τῷ πλοίῳ τότε, ἤκουσε δὲ ὅτι "Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ." S.Matth. xiv. 33.
καὶ μὴν καὶ τὸν ἐν τῇ Βηθανίᾳ Λάζαρον παλινδρομῆσαι προστάξας εἰς ζωὴν, διαβόητον ἔσχε τὸ θαῦμα, ὡς καὶ ἀναβαίνοντι κατὰ τὸν τῆς ἑορτῆς καιρὸν εἰς Ἱεροσόλυμα προυπαντῆσαι σύμπαντας ὁμοῦ τοῖς νηπίοις, καὶ ἀξιάγαστον
αὐτῷ τὴν εὐφημίαν ἀναπλέκειν λέγοντας "Εὐλογημένος ὁ Ib. xxi. 9.
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου." ἀλλὰ καὶ πέντε διακλάσας a 745 A.
ἄρτους ποτὲ καὶ ὀψάρια δύο, κορεσθῆναι παρεσκεύασε τὴν τῶν ἐπ' αὐτὸν συνδεδραμηκότων πληθὺν, δίχα νηπίων καὶ γυναικῶν, εἰς πέντε συντείνουσαν χιλιάδας ἀνδρῶν. ἐδόκει δὲ οὕτως εὐκλεὲς τὸ τερατουργούμενον εἶναί τισιν, ὡς τὴν
τοῦ πράγματος καταπεπληγμένους ὑπεροχὴν, ζητεῖν αὐτὸν Supra vi. 15.
ἀναδεῖξαι καὶ βασιλέα· τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἡμῖν ὁ Εὐαγγελιστὴς διεμαρτύρατο. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν καὶ δι' ἑτέρων ὅσων

12. ὁ] καὶ Catt.   16. τερατοποιεῖν E. τερατοποιῶν Ed.   θάλατταν E.

b καὶ σφόδρα πλατὺν ἰέναι τὸν λόγον, τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀπηριθμημένων πραγμάτων κατ' οὐδὲν ἡττωμένην τὴν δόξαν ἐχόντων. πῶς οὖν ἄρα λοιπὸν ὁ καὶ πάλαι δεδοξασμένος, ἑαυτὸν νυνὶ δεδοξάσθαι φησί; δεδόξασται γὰρ καὶ δι' ἑτέρων, καὶ θεοπρεποῦς ἐξουσίας ὑπόληψιν ἔχων ἐφαίνετο· τὸ γεμὴν τῆς δόξης τέλειον καὶ τῆς εὐκλείας τὸ πλῆρες ἐν ἐκείνῳ πάντως ἦν, ἐν τῷ παθεῖν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, καὶ δι' ἑαυτοῦ τῆς ἁπάντων ἀναστάσεως καινοτομῆσαι

c τὸν τρόπον. βασανίζοντες γὰρ ὡς ἔνι καλῶς τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου τὸν λόγον, οὐχ ἑαυτῷ τυχὸν, οὐδὲ κυρίως δι' ἑαυτὸν τεθνεῶτα κατοψόμεθα, ἀλλ' ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος παθεῖν τε καὶ δρᾶσαι, τό τε πάθος αὐτὸ, καὶ μετ' ἐκεῖνο τὴν ἀνάστασιν. τέθνηκε μὲν γὰρ κατὰ τὴν σάρκα τῆς ἁπάντων ζωῆς ἀντίῤῥοπον τὴν ἰδίαν ἀποδεικνὺς, καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀποπληρῶν ἀρᾶς ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν ὁ πάντων ἀντάξιος. ἐγήγερται δὲ πάλιν ἐκ νεκρῶν εἰς ἀκή-

d ρατόν τινα καὶ ἀκατάληκτον ζωὴν, ὅλην ἐν ἑαυτῷ διανιστὰς τὴν φύσιν. ἅπαξ γὰρ ἀποθανὼν, κατὰ τὸ γεγραμμένον,

Rom. vi. 9, 10. "οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ "ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ "Θεῷ." τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς ἀληθὲς ἔσται διὰ Χριστόν. ἐγερθησόμεθα γὰρ ἔτι εἰς θάνατον οὐχὶ, ἀλλ' εἰς ζωὴν τὴν ἀπέραντον, εἰ καὶ πολλὴ μετὰ τοῦτο τῶν ἀνισταμένων ἡ διαφορὰ, κατά γε τὸ ἐν δόξῃ φημὶ, καὶ τὴν τοῖς ἑκάστου τρόποις χρεωστουμένην ἀντίδοσιν. γενόμενος τοίνυν

Phil. ii. 8, 9. "ὑπήκοος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ

e "σταυροῦ," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, ὑπερυψώθη πάλιν λαβὼν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. ὁ γὰρ νομισθεὶς ἄνθρωπος εἶναι ψιλὸς, ὑπερεδοξάσθη λίαν, Θεὸς ὄντως καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀναδεδειγμένος, οὐκ εἰς καινὸν ἀξίωμα κεκλημένος τὸ εἶναι φύσει Θεὸς, ἀλλ' εἰς ὅπερ ἦν

23. πολλὴ E. πολὺ Ed. 26. θανάτου alt.] θανάτῳ E. 28—p. 379, 2 citat collectio testimoniorum jam saepe cit. (cod. add. 14533, fol. 4 v). 30. Θεοῦ] "hominis" Syr.

καὶ πρὸ σαρκὸς, εἰς τοῦτο δὴ πάντως καὶ μετ' αὐτῆς
ἀναδραμὼν τῆς σαρκὸς, κατὰ τοῦτο δεδοξάσθαι νομιοῦμεν
αὐτὸν, καίτοι τῆς δόξης ὄντα διὰ παντὸς Κύριον. καινὸν γὰρ
οὐδὲν ἐν Χριστῷ τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων εὑρίσκεται,
ἔχων δὲ πάντα φυσικῶς, ὡς Θεὸς, καὶ πρὸ τῆς λεγομένης a 746 A.
κενώσεως· ἀλλὰ καὶ τῆς ληφθείσης τοῦ δούλου μορφῆς,
ἐπειδήπερ ἑαυτὸν ἀνεβίβασεν εἰς ἐκεῖνα πάλιν, καὶ ὅτε
γέγονεν ἄνθρωπος, δεδοξάσθαι νοεῖται, καὶ εἰληφέναι λέ-
γεται. δεδοξασμένῳ τοιγαροῦν τῷ Χριστῷ συνδεδόξασται
πάντως καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. ἐδοξάσθη δὲ ἐν Υἱῷ, οὐ δόξης
τινὰ προσθήκην λαβὼν παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήματος· ἀνενδεὴς
γὰρ τοιούτου παντὸς ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος φύσις· ἀλλ'
ἐπείπερ ἐγνώσθη τίνος ἐστὶ Πατήρ. ὅνπερ γὰρ τρόπον δόξα b
καὶ καύχημα τῷ Υἱῷ τὸ τοιοῦτον ἔχειν κατὰ φύσιν γεννή-
τορα, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ
καύχημα, τὸ τοιοῦτον ἔχειν ἐξ ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον Υἱόν. διὰ
τοῦτό φησιν Καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν· ἅμα γὰρ ἐδοξάσθη
Πατὴρ διὰ τὸν Υἱὸν, καὶ ἀντεδόξασεν εὐθὺς τὸν Υἱόν. ἐπ'
ἄμφω γὰρ δι' ἀμφοῖν τὸ τῆς δόξης ὄνομα τρέχει.

Πλὴν ἵνα καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τὴν τοῦ λόγου καταβιβά-
σωμεν δύναμιν, ὠφελείας τοῖς ἀκροωμένοις τίκτοντες ἀφορ- c
μὴν, ἐκεῖνο τούτοις ἐποίσομεν. εἰ δοξάζομεν ἐν ἑαυτοῖς τὸν
Θεὸν, προσδοκήσωμεν ὅτι δοξασθησόμεθα παρ' αὐτοῦ. ζῶ
γὰρ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ 1 Reg. ii.
οὐκ ἐξουδενωθήσονται. δοξάζεται δὲ δι' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν ὁ 30.
Θεὸς, ὅταν τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας παρωσάμενοι ῥύπον, διὰ
πάσης ἀγαθοεργίας τὸν οἰκεῖον καταφαιδρύνωμεν βίον.
ζῶμεν γὰρ οὕτως εἰς δόξαν αὐτοῦ.
d

1. μετὰ ταύτης c. Cord. 2. νοοῦμεν Catt. 9. Χριστῷ] υἱῷ a. Χριστῷ habent c. Cord. 14. τῷ Υἱῷ assumptum ex Catt. 14–16. κατὰ—ἔχειν om. E. habent Catt. 17. Καὶ Catt. εἰ Ed. cf. supra 744 b. 18. ἐν ἑαυτῷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν assumpta ex E. καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν exhibent et c. Cord. 25. δοξάσω] δοξάσω manu prima E. sed δοξάζω prius scriptum E. (Alex.)

33 Τεκνία, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι.

*Ἐν τῇ τῶν τεκνίων τάξει, καὶ ἐν τοῖς ἀρτιτόκοις βρέφεσι
κατατάττει τοὺς μαθητὰς, καίτοι πρὸς τοσοῦτον ἀρετῆς
ἀναπηδήσαντας μέτρον, καὶ σύνεσιν ἔχοντας τὴν ὀλίγοις
κατωρθωμένην· δεικνὺς διὰ τούτου, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι
καὶ ὁ σφόδρα τέλειος ἐν ἀνθρώποις ὑποπτευθεὶς, νήπιός
ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ βραχὺς τὰς φρένας. τί γὰρ ἡ
ἀνθρώπου σύνεσις ὡς πρὸς τὴν τῶν ὅλων τεχνῖτιν σοφίαν;
Ps. lxxii. 22. e διὰ τοῦτό τις ψάλλων ἔλεγε πρὸς Θεόν "Κτηνώδης ἐγενή-
"θην παρὰ σοί." καὶ οὐχὶ πάντως ἐρεῖ τις εἴ γε νοῦν ἔχοι,
διὰ τοῦ κεκολλῆσθαι τῷ Θεῷ κτηνώδη λέγεσθαι τὸν ψάλ-
λοντα· εἴη γὰρ ἂν τοῦτο πικρὸν τῆς θείας φύσεως κατηγό-
ρημα, καὶ πολλὴν ἂν ἔχον ὁρῷτο τὴν ἀτοπίαν. ὁ μὲν γὰρ
ἀνθρώπῳ κολλώμενος σοφῷ καὶ παρ' αὐτῷ γινόμενος· δεῖ
γὰρ οἶμαι τὴν λέξιν τοῦ ψαλμοῦ συναρμόσασθαι διὰ τὴν
χρείαν· κτηνώδης οὐκ ἂν γένοιτό ποτε, ἀγχίνους δὲ μᾶλλον
καὶ συνετὸς καὶ δριμὺς εἰς φρόνησιν. εἰ δὲ δὴ τοῦτο φαίη
747 A. a τις ἂν καὶ μάλα δικαίως ὑπάρχειν ἀληθὲς, πῶς οὐκ ἂν οἴοιτο
ληρεῖν, τὸν ᾧ γε πάρεστι φρονεῖν, ὅτι κτηνώδης ἔσται καὶ
ἄνους ὁ παρ' αὐτοῦ γενόμενος τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ; τί οὖν
ἄρα, φησὶν, ὅτι καὶ ὁ λίαν σοφὸς ἐν ἀνθρώποις, εἰ τῇ τοῦ
Θεοῦ σοφίᾳ συγκρίνοιτο, κτηνώδης τε ὢν ὀφθήσεται, καὶ ἐν
τοῖς οὐκ ἔχουσι νοῦν λογισθήσεται; ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ
μικρότατος τῶν ἀστέρων οὐκ ἂν ταῖς ἡλίου φιλονεικοίη
b βολαῖς, ἀλλ' οὐδὲ λίθος ὁ βαρὺς ὄρει τῷ πάντων ὑπερφερεῖ,
οὕτως ἀνθρώπων σύνεσις οὐκ ἂν δύναιτό ποτε τῇ τοῦ Θεοῦ
σοφίᾳ συγκρίνεσθαι, μᾶλλον δὲ οὐδὲν ὅλως ἔσται πρὸς
ἐκείνην παντελῶς. τεκνίον οὖν ἄρα καὶ ὁ τέλειος.*

Μικρὸν γεμὴν ἔτι χρόνον συνέσεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς

2. *βρέφει* E. 8. *τεχνίτην* E. 9. *ψάλων* E. 14. *κολλωμένῳ* E. ut adnotat et Aub. 16. *ἂν γένοιτό*] *ἐγενόμην* E. 17. *δὲ* assumptum ex E. 19. *ληρεῖν* E. *ληρῶν* Ed. *ὧδε* E. 20. *αὐτοῦ* E. *αὐτῇ* Ed. 28. *οὖν* assumptum ex E.

ἔφη Χριστὸς, οὐχ ὡς ἀφεστήξων παντελῶς, οὐδὲ εἰς ἅπαν
καὶ ὁλοκλήρως ἀλλοτριούμενος· μεθ' ἡμῶν γάρ ἐστι "πάσας S. Matth. xxviii. 20.
"τὰς ἡμέρας καὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος," κατὰ τὴν
αὐτοῦ φωνήν· ἀλλ' ὅτι μετὰ σαρκὸς οὐ συνέσται, καθάπερ
ἐχθὲς καὶ τρίτην· ἦν δὲ καὶ ἐπὶ θύραις, μᾶλλον δὲ εἴσω c
θυρῶν, ὁ καιρὸς τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας πρὸς τὸν Πατέρα
καὶ τῆς ἀνόδου τῆς εἰς οὐρανόν. διακεῖσθαι δὲ δεῖν ἀναγ-
καῖον εἶναί φημι, τοὺς οἵ γε φρονοῦσιν ὀρθῶς καὶ ἱδρυμένην
ἔχουσι τὴν πίστιν, ὡς εἰ καὶ ἄπεστιν ἡμῶν τῇ σαρκὶ, τὴν
πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα στειλάμενος ἀποδημίαν, ἀλλ' οὖν τῇ
θείᾳ δυνάμει περιέπει τὰ σύμπαντα, καὶ συμπάρεστι τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἔφασκεν "Ἀμὴν Ib. xviii. 20.
"ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν συναχθῶσι δύο ἢ τρεῖς εἰς τὸ
"ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν." ὥσπερ γὰρ d
ἀνθρώποις ἔτι συνδιαιτώμενος, καὶ ἐπὶ γῆς ὑπάρχων μετὰ
σαρκὸς, ἐπλήρου μὲν οὐρανοὺς, συνῆν δὲ τότε τοῖς ἁγίοις
ἀγγέλοις, οὐκ ἀπελείπετό τε τῶν ἄνω χώρων· οὕτω καὶ νῦν
ὑπάρχων ἐν οὐρανοῖς μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς, πληροῖ μὲν τὴν
γῆν, σύνεστι δὲ τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις. ἐπιτήρει δὲ ὅπως,
καίτοι κατὰ μόνην τὴν σάρκα χωρίζεσθαι προσδοκῶν·
σύνεστι γὰρ ἡμῖν τῇ δυνάμει τῆς θεότητος διὰ παντός· ἔτι
μικρὸν χρόνον μεθ' ἡμῶν ἔσεσθαί φησι, τελείως τε καὶ
ὁλοκλήρως ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ μέρους σημαίνων, ἵνα μήτις e
εἰς υἱῶν δυάδα διατέμνειν ἐπιχειρῇ τὸν ἕνα Χριστὸν, ἀλλ'
ὡς ἕν τι νοῇ καὶ δέχοιτο, καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεννη-
θέντα Λόγον καὶ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθέντα
ναὸν, οὐχ ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας εἰσὶν, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὴν
ἄρρητον ἕνωσιν, ὁ τοῦ διακόπτειν λόγος οὐκ εὐσεβής· εἷς
γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστός.

5. καὶ alt. assumptum ex E. 10. οὖν] οὖν γε E. 13. συναχθῶσι E. συναχθέντες ὦσι Ed. 26. προσληφθέντα a. invitis c. Cord.

748 A. a Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω,
ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν ἄρτι λέγω.

*Οὐκ ἀζήμιον παντελῶς ἔσεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὴν
ἀποδημίαν φησὶ, τὴν ἑαυτοῦ δηλονότι. πρῶτον μὲν, ὅτι
λύπῃ τῇ ἐπὶ τούτῳ κατατακήσονται, καὶ δύσοιστον ἕξουσι
τῆς ἐντεῦθεν πικρίας τὸ βάρος. συνεῖναι γὰρ δὴ καὶ πάλιν
αὐτῷ διψήσειν, οὐκ ἀμφίβολον, καὶ συνδιαιτᾶσθαι διὰ
παντὸς ἐθέλειν αὐτοὺς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος*
b *Παῦλος, καὶ αὐτῆς προτιθεὶς τῆς ἐνθάδε ζωῆς τὸ συνεῖναι*
Phil. i. 23. *Χριστῷ, κρεῖττον ἔφασκεν εἶναι "τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν
"Χριστῷ εἶναι." ταῦτα συνεωρακὼς ὁ Χριστὸς, καὶ τὰς
τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν οὐκ ἀγνοήσας καρδίας, οὐ δίχα
λύπης ἔσεσθαι τοῖς μαθηταῖς ἔφη τὴν ἑαυτοῦ ἄνοδον· ἀλλ'
ἦν τις ἐπὶ τούτῳ καὶ ἑτέρα πρόφασις ἀληθὴς, ζητεῖν
ἀναγκάζουσα τὸ συνεῖναι Χριστῷ τοὺς ἁγίους μαθητάς.* 1
ὁμιλήσειν μὲν γὰρ ὅσον οὐδέπω κινδύνοις ἔμελλον οὐ
c *μικροῖς, καὶ ταῖς Ἰουδαίων ἀκαθέκτοις ἀπονοίαις κατασφεν-
δονᾶσθαι συχνῶς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐξ ἑτέρων τινῶν περιπε-
σεῖσθαι μανίαις, ὅλην περιθέοντες τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῖς
ἔτι πλανωμένοις τὸν τοῦ Σωτῆρος διακηρύττοντες λόγον, ὡς* 2
*δεσμωτηρίων πειρᾶσθαι, ὕβρεώς τε καὶ αἰκίας οὐκ ἀμοιρεῖν,
καὶ ἑτέρων οὐδὲν ἧττον στρεβλώσεων εἰς πεῖραν ἐλθεῖν·
καίτοι τῶν τοιούτων οὐδενὸς πεπειραμένοι πρότερον ἐν τῷ
συνεῖναι Χριστῷ. ζητήσετε, φησὶ, τότε τοίνυν τὴν ἐμὴν
μάλιστα συνουσίαν, ὅταν ὑμᾶς τὰ πολύτροπα τῶν πει-* 2
d *ρασμῶν ἐκταράττῃ κύματα. τοῦτο δὲ ἦν, οὐ πρὸς δειλίαν
ἄγοντος, ἢ προκατακλῶντος τῷ φόβῳ τοὺς μαθητάς· ἐπα-
λείφοντος δὲ μᾶλλον εἰς εὐτονίας ἀνάληψιν, καὶ οἱονεὶ πρὸς
τὴν τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων ὑπομονὴν προευτρεπι-
σθῆναι διδάσκοντος. οὐ γὰρ εὑρήσομεν ἀκερδὲς, μᾶλλον δὲ* 3

2. *καὶ ὑμῖν ἄρτι λέγω* om. E. sed cf. infra 749 b. 7. *αὐτῶν* E. *διὰ παντὸς* E. *διὰ πάντα* Ed. 24. *τότε τοίνυν* hoc ordine E. 27. *προκατακλῶντος* E. *προσκατακλῶντος* Ed.

πολλὴν ἂν τις ἴδοι τὴν ὄνησιν ἔχον τὸ ἐν ψαλμοῖς ᾀδόμενον "Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην." τὸ μὲν γὰρ ὅλως οὐκ Ps. cxviii.60.
ἐλπισθὲν τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων, δεινὸν εἰς θορύβους, καὶ ἀδόκητόν πως ἔχει τὴν ἔφοδον· τὸ δὲ ταῖς προσδοκίαις, καὶ τὸ τῷ προεγνῶσθαί τισι προδαπανῆσαν ἤδη τοῦ φόβου τὸ e
πλέον, οὐκ ἄκρατον ἔχει καθ' ὧν ἂν ἐπίοι δύναμιν, προμελετησάσης αὐτὸ τῆς διανοίας, καὶ ὡς ἤδη παρὸν δεξαμένης πολλάκις, ὅσον εἰς ἐννοίας δύναμιν. ὥσπερ γὰρ εἴ τις αἱμοβόρος καὶ ἄγριος θὴρ, ἐκ μέσου ἀναδὺς εὐδένδρου τε καὶ δασείας τῆς λόχμης, ἐφάλλοιτό τινι τῶν οὐχ ὁρώντων αὐτὸν, σπαράττει μὲν λίαν οὐ προσδοκῶντα τὴν ἔφοδον, ἀναιρεῖ δὲ πρὸς μάχην οὐκ εὐτρεπισθέντα λαβών· ὁ δὲ πόρρωθεν ὀφθεὶς, καὶ ὅτι παρέσται διεγνωσμένος, ὡπλι- a 749 A.
σμένῳ συμβαλὼν, ἢ ἔλαττον ἀδικήσει τυχὸν, ἢ καὶ μηδὲν ἰσχύσας οἰχήσεται· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν πειρασμῶν, ὁ μηδόλως ἔσεσθαι προσδοκηθεὶς τοῦ προσδοκηθέντος ἤδη θερμότερόν τε καὶ ἀγριώτερον ἡμῖν προσβαλεῖ. χρησίμως τοιγαροῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, διὰ τοῦ φάναι Ζητήσετέ με, τὰ ἐκ τοῦ μηκέτι συνεῖναι τοῖς ἑαυτοῦ συμβησόμενα μαθηταῖς, καὶ θορύβους ὑπαινίττεται, τοὺς ἐκ τῶν πολεμησόντων, αὐτοὺς προετοιμάζων διὰ τοῦ προειπεῖν b
εἰς ἀνδρείας ἀνάληψιν· ἐπιλέγει δὲ τούτοις χρησίμως καὶ τί παρὰ πόδας κείσεται κωλύον ἀκολουθεῖν εἰς τὸ παρὸν αὐτούς. ὅπερ γὰρ ἔλεγον τοῖς Ἰουδαίοις, φησὶ, τοῦτο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἄρτι φημί Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν· οὐ γάρ πω παρῆν ὁ καιρὸς τοῦ πρὸς τὰς ἄνω γενέσθαι μονὰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους οὔπω λελειτουργηκότας. ἐτηρεῖτο γὰρ μάλιστα τὸ καὶ εἰς τοῦτο παρελθεῖν αὐτοὺς καιρῷ τῷ καθήκοντι.

Ἐπιτηρητέον γεμὴν ἐκεῖνο πάλιν, ὅτι τοῖς μὲν Ἰουδαίοις c
προσλαλῶν καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημαίνων ἔφασκε Ζητήσετέ

6. ἔχει] + τὴν Ed. invito E. ἐποίοι prius scriptum, deinde ἐποίει manu eadem E. 11. γρ. ταράττει Ed. mg. 23. ἀκολουθεῖ E. 26. καὶ om. E.

*με, καὶ οὐχ εὑρήσετέ με· τοῖς γεμὴν ἑαυτοῦ μαθηταῖς, τό
Ζητήσετέ με μόνον φησὶν, ἀποσιωπᾷ δὲ πρεπόντως τό Οὐχ
εὑρήσετε· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἁρμόσει μὲν γὰρ ἐκείνοις
τὸ μὴ εὑρίσκειν αὐτὸν, διά τε τὴν ἄμετρον ἀπιστίαν καὶ τῆς
εἰς αὐτὸν δυσσεβείας τὴν ὑπερβολήν· τοῖς δὲ γνήσιον εἰς
αὐτὸν ἔχουσι τὸ φρόνημα καὶ ἀκαπήλευτον ἀποσώσασι τὴν
ἀγάπησιν, οὐκέτι πρεπόντως ἂν λέγοιτο τό Οὐχ εὑρήσετέ με.*
d *συνῆν γὰρ αὐτοῖς, καὶ συνέσται διὰ παντός.*

34 Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς
ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Καλῶς τε καὶ ἀληθῶς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος
2 Cor. v. 17. *"Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρ-
"ῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά." ἀνακαινίζει γὰρ
ἡμᾶς, καὶ ἀναπλάττει τρόπον τινὰ πρὸς καινότητα ζωῆς,*
e *ἀστιβῆ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις οὐ τετριμμένην, ὅσοις τὸ ἐν νόμῳ
πολιτεύεσθαι φίλον, καὶ ταῖς διὰ Μωυσέως προσεδρεύειν*
Heb. vii. 19. *ἐντολαῖς. τελειοῖ μὲν γὰρ ὁ νόμος οὐδὲν, κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον· πληρέστατον δὲ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὸ μέτρον
ἐν τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κατίδοι τις ἂν διατάγμασι. διὰ*
S. Matth. v. 20. *γὰρ τοῦτο καὶ αὐτός που πρὸς ἡμᾶς ὧδέ πη φησίν "Ἀμὴν
"ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν
"πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε*
750 A. a *"εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." οὐ γὰρ τοῖς Ἰουδαίων
ἁμιλλώμεθα τρόποις, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ σφόδρα παραδράμοιμεν
τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην, οὐκ ἂν οἶμαί ποτε πρὸς τὴν τῶν
οὐρανῶν εἰσελάσειν ἡμᾶς βασιλείαν. καὶ οὐχ ὡς ἄχρηστον
παντελῶς ἢ ἀνόνητον τὸν διὰ Μωυσέως εἶναι διοριζόμεθα
νόμον· εἰσκεκόμικε γὰρ ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ τελείως, τὸ ἀγαθὸν,
ἀλλ' οὖν γε παιδαγωγὸς ἐπὶ τὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας
εὑρίσκεται μάθησιν, καὶ δι' αἰνιγμάτων καὶ τύπων εἰκόνα
τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας εἰσφέρων, ἐνεχάραξέ πως ταῖς ἡμετέ-*
b *ραις διανοίαις τῆς διὰ Χριστοῦ παιδεύσεως τὴν σκιάν. διὰ*

γάρ τοι τοῦτο καὶ ἔφασκεν αὐτός “ Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πᾶς S. Matth. xiii. 52.
“ γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός
“ ἐστιν ἀνθρώπῳ πλουσίῳ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ
“ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.” πλοῦτος μὲν γὰρ ὄντως πνευ-
ματικός τε καὶ λίαν ἐν τοῖς διὰ Μωυσέως τετρίφθαι λόγοις,
καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν τεθησαυρισμένην ἔχειν ἐν δια-
νοίᾳ τὸν ἄνθρωπον, προσειληφότα γεμὴν καὶ τὸ τῆς εὐαγ-
γελικῆς παιδεύσεως κάλλος, ἐναβρύνεσθαι διπλῶς, τῇ τε τῶν c
ἀρχαίων καὶ τῶν νέων ἐν εἰδήσει νόμων. δεικνὺς τοιγαροῦν ὁ
Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅτι τῆς ἀρχαίας ἀμείνων
ἐντολῆς ἡ παρ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι τοῖς ἐν νόμῳ πολιτευομένοις
ἀτριβές πως ἦν ἔτι τὸ σωτήριον κήρυγμα, μέλλων ἀνα-
βαίνειν εἰς οὐρανοὺς, θεμέλιόν τινα ὥσπερ καὶ κρηπῖδα
παντὸς ἀγαθοῦ τὸν τῆς ἀγάπης προκαταβάλλεται νόμον,
ἀγάπης δὲ, οὐ τῆς κατὰ νόμον, ἀλλὰ τῆς ὑπὲρ νόμον. διὰ
τοῦτό φησιν Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλή-
λους. εἶτα πῶς, εἰπέ μοι, φήσειεν ἄν τις τυχὸν, εἶναι ταύτην d
τὴν ἐντολὴν καινὴν εἴρηκεν ὁ διὰ Μωυσέως τοῖς ἀρχαιο-
τέροις εἰπών “ Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς S. Luc. x. 27 et Deut. vi. 5.
“ καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλη-
“ σίον σου ὡς ἑαυτόν ;” ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ προτάξας τῶν ἄλλων
καὶ προτεθεικὼς, ὡς εἰκὸς, τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπησιν, παρεισκε-
κόμικε γείτονα τὴν εἰς ἀλλήλους, καὶ παρέζευξέ πως τῇ εἰς
Θεὸν τὴν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡς οὐκ ἂν ἑτέρως ἐχούσης ὀρθῶς
οὐδὲ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, εἰ μὴ παρέποιτο ταύτῃ καὶ ἡ τῷ e
πέλας χρεωστουμένη. πάντες γάρ ἐσμεν ἀλλήλων ἀδελφοί.
καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, κάλλιστά τε εἰδὼς καὶ
διδάσκων ἑτέρους Ὁ ἀγαπῶν, φησὶ, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Cf. 1 S. Joan. iv. 21.
Θεὸν ἀγαπᾷ. πῶς οὖν ἐντολὴ καινὴ διὰ Χριστοῦ, καίτοι
τοῖς παλαιοῖς νόμοις διηγορευμένη; ἀλλ' ὅρα μοι τὴν
ἀσφάλειαν, βλέπε τὴν ἐπαγωγήν. οὐ γὰρ ἠρκέσθη τῷ εἰπεῖν
Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ἀλλὰ τοῦ

6. ἐν assumptum ex E. 9. ἐνειδήσει Ed. 21. σεαυτόν a.

751 A. a λόγου τὴν καινότητα δεικνὺς, καὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀγαπήσεως, τῆς εἰς ἀλλήλους φημὶ, πολύ τι τὸ μεῖζον ἔχουσαν τὴν ἑαυτοῦ, προστέθεικεν εὐθύς Καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Ἐρευνητέον τοιγαροῦν ὑπὲρ τοῦ συνιέναι σαφῶς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, πῶς ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ Χριστός. τότε γὰρ τότε, καὶ λίαν εὐκόλως, ἐπαθρήσαιμεν ἂν τὸ καινὸν
Phil. ii. 6–8. καὶ παρηλλαγμένον τῆς νυνὶ δοθείσης ἐντολῆς. οὐκοῦν "ἐν "μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα "Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν
b "ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς "ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι
2 Cor. viii. 9. "θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ." ἀλλὰ καὶ πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε, καθὰ πάλιν ὁ Παῦλος ἡμῖν διεμαρτύρατο. ὁρᾷς τὸ καινὸν τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως; ὁ μὲν γὰρ νόμος ἀγαπῆσαι δεῖν τὸν ἀδελφὸν ἐκέλευσεν ὡς ἑαυτόν· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς ὑπὲρ ἑαυτόν· οὐ
c γὰρ ἂν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων πρὸς τὴν ἡμετέραν κατέβη ταπείνωσιν, οὐδ' ἂν ὑπέστη πικρὸν οὕτως ὑπὲρ ἡμῶν τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον, οὐδ' ἂν ἠνέσχετο ῥαπισμάτων Ἰουδαϊκῶν, αἰσχύνης καὶ γέλωτος καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἵνα μὴ ἕκαστα τῶν εἰς αὐτὸν γεγονότων ἐξαριθμούμενοι, πρὸς ἀπέραντον τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, εἰ μὴ πολὺ λίαν ἠγάπησεν ἡμᾶς ὑπὲρ ἑαυτόν. ξένον οὖν ἄρα τῆς ἀγάπης τὸ μέτρον. οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι κελεύει, οὐδὲν ὅλως τῆς
d εἰς ἀδελφοὺς προτιθέντας ἀγάπης, οὐ δόξαν, οὐ πλοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ ὀκνοῦντας καὶ εἰς αὐτὸν, εἰ δέοι, τὸν τῆς σαρκὸς καταβῆναι θάνατον, ἵνα τὴν τοῦ πέλας σωτηρίαν ἀποκερδάνωμεν· ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν οἱ μακάριοι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μαθηταὶ, καὶ οἱ τοῖς ἐκείνων ἴχνεσιν ἀκολουθήσαντες, ἄμεινον

2. τὴν pro τῆς E. 7. ἐπαθρήσαιμεν E. ἐπαριθμήσαιμεν Ed. 10. μορφὴν δούλου hoc ordine E. 17. ὁ assumptum ex E.

τῆς οἰκείας ζωῆς τὸ ἑτέρους σώζεσθαι λογισάμενοι, καὶ πάντα μὲν ἀνατλάντες πόνον, ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις γεγονότες κακοῖς, ἵνα τὰς τῶν ἀπολλυμένων περισώσειαν ψυχάς. καὶ e γοῦν ὁ Παῦλός φησι, ποτὲ μὲν, ὅτι "Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω," ποτὲ δὲ πάλιν "Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;" ῥίζαν οὖν ἄρα τῆς τελειοτάτης εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὴν ὑπὲρ νόμον ἀγάπησιν ἐπιτηδεύειν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ διεκελεύσατο· ταύτῃ τοι, καὶ οὐχ ἑτέρως εἰδὼς δοκιμωτάτους ἔσεσθαι παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ πεφυτευμένης εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως ζηλατοῦντας τὸ κάλλος, ἐν μεγάλοις ἔσεσθαι καὶ τελείοις ἀγαθοῖς.

1 Cor. xv. 31.
2 Cor. xi. 29.

a 752 A.

35 Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Γνώρισμα, φησὶν, ἄμαχόν τε καὶ ἀναμφίλογον ταῖς ἑαυτῶν ἐπιγράψετε κεφαλαῖς τὸ μεμαθητεῦσθαι παρ' ἐμοὶ, εἰ κατ' ἴχνος βαίνειν τῆς ἐμῆς ἐπείγεσθε πολιτείας, κατά γε τὸ ἐγχωροῦν τῇ ὑμετέρᾳ φύσει καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, ὡς ἀδιάσπαστον ἔχειν τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης τὸν σύνδεσμον, καὶ ἐν ἀλλήλοις συνηρμόσθαι καλῶς, κατά γε τὸν τῆς φιλαλληλίας λόγον καὶ τὸ ἐκ τῆς b φιλοστοργίας ἀσύγκριτον καύχημα· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἀκριβῶς χαρακτηριεῖ τοῦ διδασκάλου τὴν δόξαν. ἀλλ' οἶμαί τις πρὸς τοῦτο ἐρεῖ, καὶ ἀφίξεται τυχὸν, ἐκεῖνο διερωτῶν Διατί τῆς ἐπὶ Χριστῷ μαθητείας ἡ ἀγάπη τὸ γνώρισμα, καὶ τὸ πασῶν εἶδος ἀρετῶν ἐν αὐτῷ διεφαίνετο, οὐκ ἐξ ἐπιεικείας πεπορισμένον, ἀλλ' οὐδὲ πόνῳ καὶ προσοχῇ, καθάπερ ἐν ἀνθρώπῳ συνειλημμένον, ἀλλ' ὡς τῇ αὐτοῦ προσπεφυκὸς φύσει; θείας γὰρ μάλιστα φύσεως ἴδια, καὶ αὐτῇ προσόντα κυρίως τε καὶ c ἀληθῶς τὰ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος.

3. ἀπολλομένων περισώσειεν E. 7. εὐσεβείας E. Ed. mg. εὐσέβειαν Ed. 14. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους] "ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις in al. codice" adnotat Aub. 16. ἐμοῦ E. 17. βαίνειν assumptum ex E. 18. ἡμετέρα E. 22. πρός τοῦτο ἐρεῖ hoc ordine E. 24. διάτι] διά τε E.

Καὶ μὴν ὀρθότατά γε ὦ τᾶν, ἐροῦμεν ἡμεῖς, τὸν ἐπὶ
τούτοις ἐποίσω λόγον. καρπὸς γὰρ οὐσίας τῆς ἀνωτάτω, τὰ
ἰδίως τε καὶ κυρίως προσπεφυκότα αὐτῇ. ἀλλ' ἔστι πως
δοκιμάζοντα κατιδεῖν, ὅτι πᾶν εἶδος ἀρετῆς τῆς ἀγάπης ἐστὶ
συμπληρωτικὸν, καὶ πᾶν, ὅπερ ἂν δοκοίη τις εἶναι κατορθού-
μενον ἀγαθὸν, εἰς αὐτὴν ὁρᾷ πως καὶ τέτραπται. διά τοι
τοῦτο προὔχουσα μὲν ἐντολὴ καὶ πρώτη κατὰ τὸν νόμον, τὸ
S. Marc. xii. 30. d ἀγαπᾶν ἐστι Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ
ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας· δευτέρα δὲ καὶ
ἀδελφὴ καὶ γείτων ἐκείνη ἡ εἰς τὸν πλησίον ἀγάπη σύμπαν
ἔχουσα τοῦ νόμου τὸ πλήρωμα. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος
Παῦλος, εἰς τοῦτο συγκεφαλαιούμενος ἅπασαν ἐντολὴν ἐπι-
Rom. xiii. 9, 10. στέλλει "Τὸ γὰρ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐκ ἐπιορ-
"κήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐστὶν ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ
"ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
e "ἑαυτόν· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη." ὅτι δὲ καὶ ἁπάσης
ἀρετῆς ἰδέαν εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἐποιήσατο, συνέχει δὲ
ὥσπερ ἀγκάλαις ἑλοῦσα τὰ ἀγαθὰ, Παῦλος πάλιν αὐτὸς ὁ
1 Cor. xiii. 4, 5. σοφώτατος ἐπιμαρτυρήσει βοῶν "Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται,
"οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς," καὶ τὰ
τούτοις συνημμένα· μακρὸν γὰρ εἰπεῖν τῆς ἀγάπης τὸ μέτρον.
ἄλλως τέ φημι δὴ μάλιστα πρέπειν τε καὶ ἐνυπάρχειν τοῖς
ἀγαπᾶν ἑλομένοις, ὅτι Χριστοῦ γεγόνασι μαθηταὶ τοῖς ἁπαν-
753 A. a ταχόσε γνωρίζεσθαι, τὸ τῷ στεφάνῳ τῆς ἀγάπης ἐπισεμνύ-
νεσθαι, καὶ καθάπερ τι σήμαντρον ἐπιφέρεσθαι τοῦ πράγ-
ματος τὴν φιλαλληλίαν· τοῦ δὲ δὴ χάριν, καὶ τοῦτό φημι
διὰ βραχέων. ἆρα γὰρ εἴ τις τῶν καθ' ἡμᾶς χαλκουργικὴν,
ἤγουν τὴν ὑφάντου μετίῃ τέχνην, οὐκ ἂν ὁρῷτο, καὶ μάλιστα
σαφῶς, ὡς χαλκοτύπου τινὸς, ἢ ὑφάντου γέγονε μαθητής;
τί δὲ ὁ τεκτονικῆς ἐμπειρίας οὐκ ἀμοιρῶν; οὐκ ἆρα βοήσειεν
ἂν διὰ τοῦτο δύνασθαι κατορθοῦν τὰ ἐν τῇ τέχνῃ καλῶς, ὅτι

7. ἐντολὴν E. 9. A τῆς ad τῆς transilit E. διανοίας] + σου E. δὲ assumptum ex E. 12. τοῦτο E. ταύτην Ed. 26. φημὶ E. μημὶ (sic) Ed. γρ. μηνύσω Ed. mg.

τέκτονα τῆς ἐμπειρίας ἔσχε τὸν ἡγούμενον; κατὰ τὸν αὐτὸν b
οἶμαι λόγον οἱ τῆς θεοφιλοῦς ἀγάπης πληρουμένην ἐν ἑαυτοῖς
τὴν δύναμιν ἔχοντες, ἀκονιτὶ γνωριοῦσιν, ὅτι τῆς ἀγάπης
γεγόνασι μαθηταὶ, ἤτοι τοῦ τὴν εἰς ἄκρον ἀγάπην ἔχοντος
Χριστοῦ. ἠγάπησε γὰρ οὕτω τὸν κόσμον, ὡς καὶ αὐτὴν
ὑπὲρ αὐτοῦ καταθεῖναι τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν τολ-
μημάτων ὑπομεῖναι τὴν ἀγριότητα· καὶ μαρτυρήσει λέγων
αὐτὸς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ὅτι "Μείζονα ταύτης τῆς Infra xv. 13.
"ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν
"φίλων αὐτοῦ." ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, κατὰ τὴν c 1 S. Joan. iv. 16.
Ἰωάννου φωνὴν, ἀγάπης ὢν Υἱὸς, τουτέστι, τοῦ κατὰ φύσιν
Θεοῦ καὶ μόνου καὶ ἀληθινοῦ, ἀγάπη καὶ αὐτὸς ἀναπέφανται,
οὐ λόγοις ἐξησκημένον καὶ διὰ ῥημάτων κόμπου λελαμ-
πρυσμένον ἔχων τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῖς καὶ πράγ-
μασι, καρπὸν ὄντα τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας ἑαυτὸν ἐπιδείξας.
οἰησόμεθα γὰρ οὐδαμῶς δεκτικὴν εἶναι τῶν ἀγαθῶν τὴν
ἀνωτάτω πασῶν οὐσίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίκτητον ἐροῦμεν ἐν
αὐτῇ τὴν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν ἰδέαν, καθάπερ ἐν ἡμῖν, ἀλλ' d
οὐδὲ ὥς τι τυχὸν ἕτερον ἐν ἑτέρῳ νοούμενον, ὥσπερ οὖν ἐν
ἀνθρώπῳ φαίη τις ἂν τήν τινος ἐπιστήμην· οὐ γὰρ ἐπι-
στήμη καθ' ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος, ἐπιστήμης δὲ μᾶλλον
δεκτικός· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πᾶν ἀγαθὸν, ὅπερ ἂν εἶναι πιστεύη-
ται, τοῦτο κυρίως αὐτὴν εἶναί φαμεν τὴν θείαν καὶ ἄῤῥητον
φύσιν, πηγὴν ὥσπερ τινὰ πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἔχουσαν ἐν
ἑαυτῇ, καὶ ἐξ ἑαυτῆς ἀναβλύζουσαν. εὐλογώτατα τοίνυν
αὐτός περ ἔσται τῆς ἀγάπης ὁ καρπὸς, ἀγάπη καὶ αὐτὸς e
ὑπάρχων κατὰ τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατρὸς ὁ Υἱὸς, διὰ τῆς
ἀγάπης μάλιστα ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐνσημανθήσεται, καὶ
τῆς οἰκειότητος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐγχαράττει τοῖς ἀγαθοῖς τὰ
γνωρίσματα, τὸ ἀπρὶξ ἔχεσθαι τῆς φιλαλληλίας. ἄλλως τε,
εἰ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν, ὁ Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν· Eph. ii. 14.

4. ἄκρον E. ἄκραν Ed. 8. ἀγάπην a., sed τῆς ἀγάπης habet Cord.
12. ἀναπέφαται E. 31. τὴν] + τοῦ Ed. invito E.

ἐν αὐτῷ γὰρ συνήφθη τὰ πάντα, τὰ κάτω τοῖς ἄνω, καὶ
δι' αὐτοῦ κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καίτοι πολλὴν
ἐν ἀρχαῖς ἐπιτηδεύσαντες τὴν ἀπόστασιν, διὰ τὴν εἰς τὸ
754 A. a φαῦλον ἀποδρομὴν, καὶ εἰς δύο ποτὲ μεμερισμένοι λαοὺς,
Eph. ii. 15. εἴς τε τὰ ἔθνη καὶ τὸν Ἰσραὴλ, εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον
Ib. 14. ἐκτίσθημεν ἐν αὐτῷ· λέλυται γὰρ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγ-
μοῦ, καὶ κατήργηται τῆς ἔχθρας ἡ δύναμις, δόγμασιν εὐαγ-
γελικοῖς κατασιγασθέντος τοῦ νόμου· πῶς ἂν ἐγνώσθησαν
ὅτι τῆς εἰρήνης γεγόνασι μαθηταὶ οἱ τὴν εἰς ἀλλήλους
εἰρήνην οὐκ ἔχοντες; τί γὰρ ἕτερον εἴη τυχὸν ὁ τῆς ἀγάπης
διασπασμὸς, ἢ πολέμου γένεσις καὶ εἰρήνης ἀνατροπὴ καὶ
διψυχίας ἁπάσης εὕρεσις; ὥσπερ γὰρ ἐν ἀῤῥαγεῖ τῆς
b ἀγάπης συνδέσμῳ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἡμῖν ἀγαθὰ διασώζεται·
τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἐν τῇ τῆς ἀγάπης διακοπῇ τὸ ἐκ τοῦ
πολέμου κακὸν παρεισδύεται. καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; ὕβρεις
καὶ φιλονεικίαι καὶ ζῆλοι καὶ ὀργαὶ καὶ θυμοὶ καὶ ψιθυ-
ρισμοὶ καὶ καταλαλιαὶ καὶ φθόνοι καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος
ἀναφαίνεται.

Ἁπάσης τοιγαροῦν ἀρετῆς ἐν τῷ τῆς ἀγάπης εἴδει τε καὶ
τρόπῳ συγκεφαλαιουμένης τε καὶ πληρουμένης, μὴ μέγα τις
φρονείτω τῶν ἐν ἡμῖν ἐπ' ἀσιτίαις καὶ χαμευνίαις, ἤγουν
c ἐφ' ἑτέροις τισὶ τῶν ἐξ ἀσκήσεως πόνοις, εἰ μὴ διασώζοι
καλῶς τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπησιν. ἔξω γὰρ τοῦ καμ-
πτῆρος τῆς νύσσης φέρεται, κατὰ τοὺς τῶν ἡνιόχων ἀμαθε-
στέρους, ὑπο[π]λανᾶται δὲ κυβερνήτου δίκην, ὃς ἔχει μὲν τῆς
νεὼς τὸ πηδάλιον, τὸν γεμὴν προτεθέντα τῷ διάπλῳ σκοπὸν
ἐξ ἀμαθίας οὐ διεσώσατο. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θαρσήσας εἰπεῖν
2 Cor. xiii. 3. "Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;"
φημὶ δὲ δὴ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, οὐκ ἐπὶ τῷ διώκειν
ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ σκοπὸν τοῦτο δρᾶν ἐσεμνύνετο·
τὸ γὰρ, οἶμαι, σωματικοῖς ἐπαυχῆσαι πόνοις, τῶν κεφαλαιω-

1. πάντα τὰ assumpta ex E. 5. καινὸν] καὶ (sic) E. 8. κατασιγη-θέντος E. 9. οἱ assumptum ex E. 25. ὑποπλανᾶται emendavi post Migne. ὑπολανᾶται (sic) Aub.

λεστέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων ἀγαθῶν ἐκπίπτοντα, τουτέστι, d
τὸ μὴ διώκειν κατὰ σκοπόν· οἶδε δὲ οὕτω τὴν ἀγάπην
καθάπερ τινὰ κορωνίδα πάσαις ἐπικεῖσθαι ταῖς ἀρεταῖς, ὡς
καὶ κάλλιστα περὶ αὐτῆς φιλονεικήσαντα λέγειν "Κἂν 1 Cor. xiii. 3, 1.
ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, κἂν παραδῶ τὸ σῶμά
μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι·
ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέ-
λων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον e
ἀλαλάζον." πρόσωπον οὖν ἄρα καὶ εἰκὼν ἐν ἡμῖν τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς ἀγάπης τὸ καύχημα.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; 36

Φιλοπευστεῖ δὴ πάλιν ἐκ φιλομαθείας ὁ Πέτρος, καὶ περιεργάζεται τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, συνεὶς μὲν οὔπω, κατὰ τὸ εἰκὸς, ὡς ἔχει τὸ εἰρημένον, θερμοτάτην γεμὴν εἰς τὸ δεῖν ἕπεσθαι τῷ Χριστῷ τὴν προθυμίαν εἰσφέρων. καὶ ἀξιά- a 755 A.
γαστος μὲν ἐν τούτῳ τῶν μαθητῶν ἡ τάξις. οὐ γὰρ δήπου φαίη τις ἂν, ὅτε τῶν ἑτέρων συνέντων, τυχὸν μόνος ἠγνόησεν ὁ προτεταγμένος, διά τε τοῦτο διερωτᾶν. παραχωροῦσι δὲ μᾶλλον ὡς προὔχοντι τὸ κατάρχεσθαι λόγου, καὶ παῤῥησίας τῆς ἐν τῷ διαπυνθάνεσθαί φημι. τὸ γὰρ εἰς διδασκάλου λαλεῖν ἀκοὰς, οὐδὲ τοῖς εἶναί τι δοκοῦσιν, ἀκίνδυνον. θαυμαστὸς δὲ οὐδὲν ἧττον ὁ Πέτρος, οὐκ αἰδοῖ τοῦ μὴ δοκεῖν b
εἶναι νωθὴς τὴν εἴδησιν τῶν ἀγνοηθέντων ζητούμενος, ἀλλ' ὀξὺς ἐπὶ τὸ χρῆναι σοφοῦσθαι τρέχων, καὶ αἰσχύνης ἀκαίρου κρείττονα τὴν ἐκ τῆς φιλομαθείας ὄνησιν ποιησάμενος, ἵνα τύπος τοῖς μεθ' ἑαυτὸν κἂν τούτῳ γένηται. δεῖν γὰρ οἶμαι μὴ παρατρέχειν ἐᾶν τοὺς τῶν διδασκόντων λόγους, εἴπερ ἂν ὦεν οὐ σφόδρα σαφεῖς, ἵνα τινὲς εἶναι δοκῶμεν ἀγχίνοι τε λίαν καὶ δριμεῖς εἰς σύνεσιν· διαπυνθάνεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ ἀνασκαλεύειν ἐπιστημόνως τὸ ἐν ἀρχῇ παραδεχθὲν εἰς c
ὄνησιν. πολὺ γὰρ ἀμείνων ἡ τοῦ συμφέροντος γνῶσις

4. φιλοσοφήσαντες E.

δοκησισοφίας κενῆς, καὶ τοῦ δοκεῖν ἐξεπίστασθαί τι, κρεῖττον ἂν εἴη τὸ μαθεῖν ἀληθῶς.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθεῖν, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον.

Εἰδὼς ὅτι βαρεῖάν τε καὶ δυσαχθῆ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς
d *ἐνθήσει τὴν λύπην, ἀναφανδὸν εἰπὼν, ὡς ἀναβήσεται μὲν εἰς οὐρανοὺς, ἐρήμους δὲ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἐάσει κατὰ τὴν γῆν, εἰ καὶ συνέσται πάλιν ὡς Θεὸς, εὐπεριστόλως πρὸς τὸ παρὸν ἀποχρῆται τῷ λόγῳ, διακλέπτων ἠρέμα τοῦ νοῦ τὴν ἀκρίβειαν. καὶ γοῦν οὐκ εἰδότας ὁρῶν, ἐν αὐτῷ μένειν ἐᾷ. τὰ γάρτοι λυπεῖν εἰωθότα, βαρυτέροις ἔσθ' ὅτε κατασκιάζειν λόγοις οὐκ ἀμελέτητον τοῖς σοφοῖς. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴν ἑαυτὸν ἀνακομίζων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὴν εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀποδημίαν ἐστέλ-*
e *λετο, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων λυσιτελείας τὸ δρώμενον ἦν· ἐνεκαίνισε γὰρ ἡμῖν ὁδὸν, ἣν οὐκ ᾔδει πρότερον ἡ ἀνθρώπου φύσις· ἀλλά γε τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ἀεὶ συνεῖναι σπουδάζουσιν, οὐ φορητὸν εἶναι διεφαίνετο τὸ χωρίζεσθαι Χριστοῦ, καίτοι συνόντος αὐτοῖς διὰ παντὸς τῇ τοῦ Πνεύματος δυνάμει τε καὶ συνεργίᾳ. ἀγνοοῦντα τοίνυν τὸν μακάριον Πέτρον τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις μαθηταῖς, ἐν ταὐτῷ μένειν ἐᾷ, καὶ οὐκ εὐθὺς ἐφίστησι τῇ τῶν εἰρημένων ἀκριβείᾳ, χρησίμως, ἄχρις ἂν αὐτοῖς τὸν*
756 A. a *ἀνακτᾶσθαι δυνάμενον διαπερανεῖ λόγον· τοῦτο καὶ ἐν τοῖς*
Infra xvi. 7. *ἐφεξῆς ποιοῦντα θεωρήσομεν. λέγει γὰρ πρὸς αὐτούς "Συμ-" "φέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ" "παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς." φθάνει γεμὴν, ὡς Θεὸς, ἐπαγγείλασθαι θέλοντα τὸν μαθητὴν, ὅτι καὶ ἀκολουθήσει προθύμως καὶ συνέσται γοργῶς, οὐδενὸς αὐτῷ τὴν προθυμίαν ἀνασειράζοντος, καί φησιν Ὅπου ὑπάγω ἐγὼ οὐ*

2. τὸ E. Ed. mg. τοῦ Ed. 29. αὐτῶν E.

δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. καὶ
διττὴν ὁ λόγος ὠδίνει τὴν ἔννοιαν· ὧν ἡ μὲν μία προχειρο- b
τάτη καὶ λίαν εὐτριβὴς, ἀφανεστέρα δέ πως ἡ ἑτέρα καὶ
ἐν αἰνίγμασι. φάσκει μὲν γὰρ, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο νῦν
ἀκολουθεῖν πρὸς τὸ ἄνω βαδίζοντι καὶ παλινδρομοῦντι πρὸς
οὐρανόν· ἀκολουθήσει γεμὴν μετὰ ταῦτα, ἀποκαθισταμένης
δηλονότι τοῖς ἁγίοις παρὰ Χριστοῦ τῆς ἐν ἐλπίσι τιμῆς τε
καὶ δόξης, ὅτε εἰς τὴν ἄνω γενήσονται πόλιν, καὶ συμβασι-
λεύσουσιν αὐτῷ. σημαίνει δέ τι πρὸς τούτῳ καὶ ἕτερον, καὶ
τοῖον, ἐρῶ. οὔπω τὴν ἐξ ὕψους ἐνδυσάμενοι δύναμιν, οὐδὲ τὸ c S. Luc. xxiv. 49.
ἐνισχῦον αὐτοὺς καὶ εἰς ἀνδρείαν ἀναπλάττον τὴν ἀνθρώπου
φύσιν κομισάμενοι, Πνεῦμά φημι δὴ τὸ Ἅγιον, οὐχ οἷοί τε
ἦσαν θανάτου καταγωνίζεσθαι, καὶ τοῖς οὕτω δυσαντήτοις
ἀνταποδύσασθαι δείμασιν. ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ἀπίθανον,
μόνῳ πρέποντος καὶ τετηρημένου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τοῦ
συνθραύειν δύνασθαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἑτέρους πρὸ
αὐτοῦ τοῦτο δρῶντας ὁρᾶσθαι. τὸ γὰρ μὴ καταδειμαίνεσθαι
θάνατον, τί ἂν ἕτερον εἴη τυχὸν, ἢ θανάτου καταφρονεῖν, ὡς d
οὐδὲν ἀδικεῖν ἰσχύοντος; διά τοι τοῦτο, κατά γε τὸν ἡμέ-
τερον νοῦν, καὶ αὐτοὶ κατέφριττον οἱ μακάριοι προφῆται
προσιόντα τὸν θάνατον, ὡς οὔπω κατηργημένον διὰ τῆς
ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. ὀρθῶς δὲ τοῦτο συνεὶς καὶ ὁ
Παῦλος ἔφη τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς καὶ ἐν Θεῷ ὄντα Λόγον
σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιδράξασθαι, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου τῆς Heb. ii. 16, 14.
ἁγίας σαρκὸς καταργήσῃ τὸν θάνατον, "καὶ ἀπαλλάξῃ Ib. 15.
"τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι
"ἦσαν δουλείας." πρώτη γὰρ θανάτου λύσις τὸ σωτήριον e
πάθος, καὶ ἀρχὴ τοῖς ἁγίοις τῆς κατ' αὐτοῦ γέγονεν εὐτολ-
μίας ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. οὔπω τοίνυν καταργη-
σάσης τὸν θάνατον τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, μήτε μὴν συν-
θραυσάσης τὸν ἐξ αὐτοῦ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐμπίπτοντα

1. μοι E. Migne. με Aub. 5. παλινδρομοῦντα E. 8. ὅτε] + καὶ Catt. 12. τοῦ τὸ E. 25. ἀπαλλάξει E. 31. ἐμπίπτοντα E. Migne. ἐμπίπτον Aub.

φόβον, ἀσθενέστεροί πως ἔτι πρὸς κινδύνους ἦσαν οἱ μαθη ταί. διὰ τοῦτο χαριέντως ὁ Κύριος, ὅτι σταυρωθήσεται κατ καιροὺς ὁ Πέτρος, ἕψεταί τε κατὰ τοῦτο αὐτῷ συνεπινεύ καί φησιν· ὅτι δὲ νυνὶ πρὸς ἀγῶνα τέως τὸν τοσοῦτον οὐ

757 A. a *ἄθραυστον ἔχει τὸν νοῦν, ὑποδηλοῖ λέγων Ὅπου ἐγὼ ὑπάγ οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. ε γὰρ μὴ τὸν τοῦ Πέτρου θάνατον ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ Χριστὸ ὑπαινίττεται, τοῦ δὴ χάριν; καίτοι τῶν ἄλλων ἁγίων ἀπο στόλων ἐχόντων ἐν ὑποσχέσει τὸ συνέσεσθαί τε καὶ ἀκο λουθεῖν αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως δηλονότι καιρὸν ἀποκαθισταμένης αὐτοῖς τῆς ἀκηράτου ζωῆς, καὶ τῶν ἐι ἐλπίσιν ἀγαθῶν, εἰς μόνον τὸ τοῦ Πέτρου πρόσωπον τὴι τοῦ λόγου περιίστησι δύναμιν; ἀλλ' ἔστι πρόδηλον, ὅτι τῷ*

b *Πέτρῳ προαγγέλλων τὸ ἐν ὑστέροις αὐτῷ συμβησόμενον χρόνοις αἰνιγματωδῶς ὑπεμφαίνει. καὶ γοῦν δι' ἑτέρων*

Infra xxi. 18, 19. *σαφέστερον αὐτὸ δεδήλωκεν εἰπών "Ὅτε ἦς νεώτερος, " ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ " γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλοι ζώσουσί σε " καὶ ἀποίσουσί σε ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, φησὶ, " σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν." εἰ γὰρ καί ἐστιν ἡδὺ τοῖς ἁγίοις τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ*

c *κίνδυνος οὐ θελητὸς μὲν, φορητὸς δ' οὖν ὅμως ὅταν ἐξ ἀνάγκης τινῶν ἐπιφέρηται. διὰ τοῦτο καὶ προστάττει προσ-εύχεσθαι, ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν εἰς πειρασμόν.*

37 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι νῦν ἀκολου-θῆσαι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.

Τί τὸ κωλύον, φησὶν, ἢ τί τὸ ἐξεῖργον ἀκολουθεῖν, τὸν ᾧ προτεθνάναι τοῦ διδασκάλου σκοπὸς, καὶ ἐν καυχήματος

d *τάξει λελόγισται; τέλος μὲν γὰρ κινδύνου παντὸς, καὶ τὸ ἀκρότατον ὥσπερ τῆς τῶν διωκόντων ἀτιθάσου πλεονεξίας,*

6. *δύναμαί σοι* (sic) E. 7. *θάνατον* E. Ed. mg. *θανάτου* Ed. 8. *ὑπαι-νίττεται* E. *ὑπῃνίττετο* Ed.

μέχρι μόνης στήσεται τῆς σαρκός· κατ' αὐτῆς γὰρ ὁ θάνατος· ὁ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἑτοίμως ἔχων ἤδη καὶ διεσκευασμένος, ὑπὸ τίνος ἂν διακωλύοιτο, φησὶν, ἀπολέσῃ δὲ πῶς τὸ σύντονον φρόνημα περὶ τὸ χρῆναι πάντως ἀκολουθεῖν; θερμοτάτη μὲν γὰρ ἡ προθυμία τοῦ Πέτρου, καὶ τὸ τῆς e ὑποσχέσεως μέτρον πλεονεκτοῦν, οὐ μικρὰν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δύναμιν θεωρήσαι τις ἂν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν πραγμάτων ἤλεγξε τὸ τέλος· πλὴν ἐκεῖνο διασκεπτέον. τοῦ γὰρ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν ἄνω καὶ κάτω σημαίνοντος, καὶ ὅτι μὲν νῦν οὐχ ἕψεται λέγοντος, ἀκολουθήσειν γεμὴν μετὰ ταῦτα, πληρωθείσης αὐτοῦ δηλονότι τῆς ἀποστολῆς, καιροῦ τοῦ πρέποντος ἐπὶ τὴν ἄνω πόλιν τὰς τῶν ἁγίων καλοῦντος κεφαλὰς, ἑτοίμως ἔχειν αὐτὸς καὶ προκινδυνεύειν ἐπαγγέλλεται, τὴν ἑτέραν ὥσπερ οἶμον ἰὼν, καὶ μὴ κατ' εὐθὺ τῶν λεγομένων a 758 A.
ἐρχόμενος τὴν διάνοιαν. οἶμαι δὲ δεῖν ἐν λόγοις εἰπεῖν, οὔπω τοῖς εἰρημένοις ἀκριβῶς ἐπιστήσας τὸν νοῦν, οἴεται τάχα που τὸν Κύριον, ἢ πρός τινας τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἀγριωτέρας διαβήσεσθαι κώμας, ἢ καὶ εἰς ἑτέρους οἴχεσθαι λαοὺς, καὶ τοσοῦτον ἐξ ἀκριβοῦς ἀκοῆς ἀποδιακείσονται πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθήσεσθαι μέλλοντα, ὡς μικρὰ μὲν κομιδῆ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων τολμήματα, πολὺ δὲ λίαν ἡμερωτάτην τὴν ἐνοῦσαν τοῖς Φαρισαίοις ἀποδεῖξαι μανίαν. διά τοι τοῦτο κατακολουθήσειν ἀπαραποδίστως ἐπαγγέλλεται, οὐχὶ οὖν τεθνάναι μόνον, ἀλλ' εἰ καὶ τεθνάναι δεήσει μὴ b
κατοκνῶν. ἔχει δὲ τούτῳ παραπλησίως καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω, καὶ ὅποι, πάλιν ἐρῶ.

Παραιτούμενος γάρ ποτε τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀποπληξίας, καὶ τὸ ἀκρατὲς τοῦ θυμοῦ, καὶ τὸ τῆς γλώττης ἐξήνιον, τοῖς κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐπεχωριάζεν ὁ Χριστὸς, πολλά τε παρ' ἐκείνοις τερατουργῶν ἐθαυμάζετο. ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς Μαριὰμ

2. καὶ prius assumptum ex E. 6. μικρᾶς E. 10. καὶ κάτω σημαίνοντος E. κατασημαίνοντος prius scripti, a in ω prima manu mutavit. κατασημαίνοντος Ed. 27. πόλιν E.

καὶ ὁ τῆς Μάρθας τέθνηκεν ἀδελφὸς, φημὶ δὴ τὸν Λάζαρον,
Supra xi. 11. c ἔγνω πάλιν ὡς Θεὸς, εἶτα λέγει τοῖς μαθηταῖς "Λάζαρος ὁ
"φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω
"αὐτόν." πρὸς δὲ τοῦτό φασιν ἐξ ἀγάπης οἱ μαθηταί
Ib. 8. "Νῦν ἐζήτουν σε Ἰουδαῖοι λιθάσαι, καὶ πάλιν ὑπάγεις
"ἐκεῖ;" ἀνισταμένου δὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ χρῆναι πάντως
ἐπὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπονοστῆσαι χώραν διακελευομένου τε
Ib. 16. καὶ λέγοντος· "Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς ἑτέροις ἔφη
"συμμαθηταῖς Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ'
"αὐτοῦ." τοιοῦτον οἶμαί τι καὶ τὸν τῶν Πέτρου ῥημάτων
ὠδίνειν σκοπόν. οἴεται γὰρ ἴσως, καθάπερ ἤδη προεῖπον,
d ἀποδραμεῖσθαί ποι διακηρύξοντα τὸν Ἰησοῦν, καὶ κινδυνεύειν
αὐτὸν παρ' ἐκείνοις· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ἐπείπερ ἐστὶν ἐξ
ἀγάπης ἀκάθεκτος, ἄμαχόν τινα καὶ δυσανταγώνιστον τὴν
εἰς τοῦτο προθυμίαν οἴσειν ἐπαγγέλλεται, οὐδὲν ἔτι παν-
τελῶς ὑπολελεῖφθαι λέγων τὸ διακωλύειν ἰσχύον, καίτοι
ἕπεσθαι δεῖν ἠρημένον, ἐπείπερ αὐτῷ καὶ προτεθνάναι τοῦ
διδασκάλου σκοπός.

38 Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις;
e ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ
ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Μείζονα μὲν ἢ καθ' ἑαυτὸν ὁ Πέτρος ἐπαγγέλλεται, κἂν
ἀξιάγαστον ἔχῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ σπουδήν· τοῦ γεμὴν ἐσο-
μένου χειμῶνος τὸ ἀμειδὲς, καὶ δύσοιστον τοῦ πειρασμοῦ,
καὶ τοῦ διωγμοῦ τὸ μέγεθος ἐννοήσας ὁ Χριστὸς, μονονουχὶ
759 A. a κατασείει τὴν κεφαλὴν, ὅλον δὲ ὥσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἁπλώ-
σας τὸ πάθος, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀνοίας θεωρήσας τὴν ὑπερ-
βολὴν, διασκοπήσας δὲ τὰ ἐσόμενα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τάχα
τι τοιοῦτον ἀναφωνεῖ Τὴν ψυχὴν, ὦ Πέτρε, ὑπὲρ ἐμοῦ τίθης,
καὶ τὸ μηδὲν εἶναι φῂς τὸν ἐπὶ τούτῳ φόβον; ὅτι τε

17. ἠρημένον] Repetit προθυμίαν—ἠρημένον e supra E. 19. Ἀποκρίνεται E. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Ed. 20. ἂν pro οὗ E. 29. τίθεις Migne.

κρείττων ἔσῃ τῶν ἐσομένων ὑπολαμβάνεις; ἀλλὰ τοῦ πειρασμοῦ τὸ βάρος οὐκ ἐπίστασαι· οὐ γὰρ ἀραρότως προκείσεται τὸ παθεῖν, σοὶ δὲ τὸ μικροψυχῆσαι λίαν καὶ οὐχ ἑκόντι συμβήσεται, καὶ ἀρνήσῃ με τρὶς, καὶ ἐν νυκτὶ τοῦτο b αὐτὸ μιᾷ. ταυτί πως οἴεσθαι λέγειν ὑποτοπητέον τὸν Ἰησοῦν· θαυμάσαι γεμὴν κἂν τούτῳ δὴ πάλιν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φιλανθρωπίαν ἄξιον· προειρηκὼς γὰρ, ὅτι τῷ τόνῳ τῆς ἐνούσης αὐτῷ προθυμίας ἡ τῆς ψυχῆς οὐχ ἕψεται δύναμις, ὀκλάσει γεμὴν καὶ ὑπενδώσει τοσοῦτον, ὥστε καὶ πρὸς μόνον ἀπειπεῖν τὸν τοῦ κινδύνου φόβον, οὐδὲν ἐπηπείλησε, διὰ τοῦτο τυχὸν, ὡς οὐδ' ὑπὸ θείαν ἔσται κίνησιν λέγει· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν .... παθόντι δέ τι τῶν ἀνθρωπίνων οὐκ ἐπανατείνει τὴν κόλασιν. c ᾔδει γὰρ ἀσθενοῦσαν ἔτι τὴν φύσιν, καὶ οὐ δυναμένην ἐνεγκεῖν τοῦ θανάτου τὴν ἀπειλήν. οὔπω γὰρ οὔπω κατηργημένος διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, τῆς ἁπάντων διανοίας κατεθρασύνετο, καὶ ἱκανὸς ἦν ἔτι καὶ μόνῳ συνθραῦσαι τῷ δείματι καὶ τὸν σφόδρα νεανικὸν καὶ δεινὸν εἰς εὐτολμίαν. παθοῦσα γὰρ παρὰ φύσιν ἡ φύσις τὸν θάνατον, ὡς νενικηκότι παραχωρεῖ, μᾶλλον δὲ παρεχώρει τότε· διαῤῥήξαντος δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἐκείνου δεσμὰ, γλυκὺς ἀναπέ- d φανται τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν, εἰ καὶ προσίοι πικρῶς· ἀντεισβέβηκε γὰρ ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὸ τῆς φθορᾶς παραλύουσα κράτος. οἰέσθω δὲ πάλιν ἐνταῦθα μηδεὶς ἠρνῆσθαί τε καὶ ἀτονῆσαι τὸν Πέτρον, διὰ τὸ ῥῆμα Χριστοῦ· οὐ γὰρ ἀνάγκην ἐπιτιθεὶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ βίας ἕλκων εἰς τὸ παθεῖν τὰ τοιαῦτά φησιν· ἀλλ' ὅπερ οἶδεν, ὡς Θεὸς, πάντως καὶ ἀναμφιλόγως ἐσόμενον προλέγει τῷ μαθητῇ.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβεβηκότα πρὸς 1 Cor. x. 11. νουθεσίαν τῶν μετ' αὐτοὺς ἀναγέγραπται, φέρε δή τι λέ- e γωμεν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν ἐκ τοῦ κεφαλαίου κεκινημένοι. οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ἐπαγγέλλεσθαί τι προχείρως τῷ

12. Est vacuum et in E. 21. ἀναπέφαται E.

Θεῷ, οὐδὲ κατορθοῦν ὑπισχνεῖσθαι τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἔσθ'
ὅτε, ὡς κατεξουσιάζοντας τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτό φημι
πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἀποτυχίας ἐγκλήματα βλέπων· ἄλλως τε
καὶ ὑπεροψίας οὐκ ἀπηλλάχθαι νομίζω τὸ προαλέστερον
εἰπεῖν, ὅτι κατορθώσω τόδε τι τυχὸν, ἢ τόδε τι. καὶ γὰρ
760 A. a ἐφ' ἅπασιν, οἷς ἂν τις δρᾶσαι προέλοιτο καὶ βούληται
κατορθοῦν, ἐκεῖνο μάλιστα δεῖ φωνεῖν, ὅπερ εἴρηκεν ὁ
S. Jac. iv. 15. σοφώτατος μαθητής "Ἐὰν ὁ Κύριος θέλῃ καὶ ζήσωμεν."
προθυμίαν μὲν γὰρ τὴν ἀγαθουργόν φημι δεῖν ταῖς τῶν
φιλοθέων ἐνεῖναι ψυχαῖς, καὶ τὸ κατορθοῦν ἐθέλειν τὴν
ἀρετὴν ἐξ ὅλης ἰσχύος ἐπείγεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ τούτοις ὁδὸν
διὰ τῆς ἄνωθεν ἐξαιτεῖν εὐμενείας, οὐχ ὡς ἔχοντα προαλῶς
ἐπαγγέλλεσθαι. ἀψευδῆ γὰρ οὕτω τῷ Θεῷ τὴν ἐφ' ἅπασι
Aesch. Prom. 263. τοῖς ἀρίστοις ἐπαγγελίαν τηρήσομεν, ἔξω τε πόδα αἰτίας
b ἕξομεν, κατὰ τὸν παρ' Ἕλλησι λόγον. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως
Eccles. v. 4. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί τισιν, ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀπο-
δοῦναι.

Κεφ. ιδʹ. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία.

Εἰς τοῦτο μικροψυχίας κατοιχήσεσθαι τὸν Πέτρον εἰπὼν,
ὡς ἀρνήσασθαι τρὶς, καὶ ἐν μιᾷ τοῦτο πείσεσθαι νυκτὶ, τῇ
τοῦ πράγματος ὑπερβολῇ μονονουχὶ τὸν ἀκμαιότατον τῶν
κινδύνων ὑπέδειξε φόβον. ὅθεν ἦν δήπου, καὶ μάλα εἰκότως,
c τοὺς ἑτέρους παραχρῆμα διαλογίζεσθαι μαθητάς Τίς ἄρα καὶ
πόσος, ἢ ποῖον ἕξει τὸ μέγεθος, τῶν ἐσομένων ὁ φόβος,
δυσκαταμάχητος δὲ οὕτως ὁ πειρασμὸς, ὡς ἑλεῖν μὲν τὸν
προὔχοντα, καταβαλεῖν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλ' ἐν ἑνὶ μὲν
πολλάκις, καὶ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ; τίς οὖν ἄρα ἐν ἡμῖν τὸ ἐν
τοῖς ἔτι χείροσι γενέσθαι διαφεύξεται, ἢ πῶς ἀνθέξει τις
ἕτερος, τοῦ Πέτρου κινουμένου, καὶ τῷ βάρει τῶν συμβεβη-
κότων ὡς ἐξ ἀνάγκης ὑπείκοντος; μάτην οὖν ἄρα τοὺς ἐπὶ

7. δεῖ om. E. 12. εὐμενείας E. εὐμένειαν Aub. διὰ τὴν ἄνωθεν εὐμένειαν Migne. 14. πόδεν (sic) E. 15. εἴξομεν E. 18. ταρασσέσθη ἡμῶν (sic) E.

τῷ χρῆναι κατακολουθεῖν αὐτῷ διηντλήκαμεν πόνους, καὶ εἰς d ζημίαν ἱδρώτων ἐκτελευτᾷ τὸ ἐπιχείρημα, καίτοι ζωῆς τῆς παρὰ Θεῷ πρόξενον εἶναι δοκοῦν. ταῦτά τοι καθ' ἑαυτοὺς διενθυμεῖσθαι τοὺς μαθητὰς τὸ ἀπεικὸς οὐδέν· ἐπειδὴ δὲ κεκλιμένην αὐτοῖς τὴν διάνοιαν ἐπανορθοῦν ἔδει πάλιν, ἀναγκαῖον ὥσπερ τοῖς ἐντεῦθεν διαλογισμοῖς τε καὶ δείμασιν ἀντεπάγει τὸ φάρμακον, ὅπλον τε ποιεῖσθαι τὴν ἀταραξίαν ἐπιτάττει λέγων Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. ὅρα γυμνὴν, ὅπως ἐπεσκιασμένως αὐτοῖς τῆς ἐσομένης αὐτοῖς μικροψυχίας ὑπισχνεῖται τὴν ἄφεσιν. ἀκατακαλύπτως μὲν e γὰρ οὐ φησὶν, ὅτι συγγνώσομαι καὶ ἠσθενηκόσιν, ἢ ὅτι συνέσομαι πάλιν οὐδὲν ἧττον ἀρνησαμένοις, ἢ πεφευγόσιν, ἵνα μὴ τὸν ἐκ τοῦ γελᾶσθαι φόβον ὁλοτελῶς ἀποστήσας, καὶ τὴν ἐκ τοῦ προσκρούειν ὑπόνοιαν ὁλοτελῶς ἀφελὼν, λεῖον αὐτοῖς ἀπεργάσηται τὸ πλημμέλημα, καὶ παρ' οὐδὲν ποιεῖσθαι διδάξῃ τὴν ἐκ τῆς ἀρνήσεως μέμψιν. τὸ δὲ δὴ μὴ χρῆναι ταράττεσθαι λέγων, μέσους αὐτοὺς ἐλπίδος ἐτίθει καὶ δείματος, ἵν' ἠσθενηκόσι μὲν καὶ παθοῦσιν αὐτοῖς τὸ a 761 A. ἀνθρώπινον, ἡ τῆς ἡμερότητος ἐλπὶς πρὸς τὸ ἀνασφῆλαι συμμαχῇ· ὀλιγάκις δὲ πταίειν ὁ τοῦ προσκρούειν αὐτοὺς ἐπιτρέπῃ φόβος, ἐπείπερ αὐτοῖς οὔπω μετῆν τὸ μὴ δύνασθαι διαπίπτειν ὅλως, οὔπω κατημφιεσμένοις τὴν ἄνωθεν καὶ τὴν S. Luc. xxiv. 49. ἐξ ὕψους δύναμιν, τουτέστι, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος χάριν. ἐπιτάττει τοιγαροῦν μὴ ταράττεσθαι, ὁμοῦ μὲν διδάσκων, ὅτι περ προσήκοι δὴ πάντως ἀμείνους εἶναι δειλίας τοὺς b ἀγωνίζεσθαι μέλλοντας καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς ἄκρον εὐκλείας εἰσβήσεσθαι πόνους· μέγα γὰρ εἰς εὐτολμίας ἐφόδιον ὁ ἀτάραχος νοῦς· ὁμοῦ δὲ αὖ πάλιν ἀμυδρότερον μὲν καὶ οὐ σφόδρα διαφανῶς, ὑποσπείρων δ' οὖν ὅμως τῆς ἀφέσεως τὴν ἐλπίδα, καὶ εἰ γένοιτό πως αὐτοῖς τὸ ἐξ ἀνθρωπίνης

7. ἀντεπάγει E. ἀντεπάγειν Ed. 8. ἐπιτάττε (sic) E. ταραττέσθω E. 18. δείματος E. γρ. δείματος Aub. mg. δείγματος Aub. 25. προσήκει Catt. 27. εὐτολμίας E. εὐτολμίαν Ed. εὐτονίαν a. εὐτονίας c. Cord. 28. μὲν assumptum ex E.

ἐν αὐτῷ γὰρ συνήφθη τὰ πάντα, τὰ κάτω τοῖς ἄνω, καὶ δι' αὐτοῦ κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καίτοι πολλὴν ἐν ἀρχαῖς ἐπιτηδεύσαντες τὴν ἀπόστασιν, διὰ τὴν εἰς τὸ
754 A. a φαῦλον ἀποδρομὴν, καὶ εἰς δύο ποτὲ μεμερισμένοι λαοὺς,
Eph. ii. 15. εἴς τε τὰ ἔθνη καὶ τὸν Ἰσραὴλ, εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον
Ib. 14. ἐκτίσθημεν ἐν αὐτῷ· λέλυται γὰρ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ κατήργηται τῆς ἔχθρας ἡ δύναμις, δόγμασιν εὐαγγελικοῖς καταστιγασθέντος τοῦ νόμου· πῶς ἂν ἐγνώσθησαν ὅτι τῆς εἰρήνης γεγόνασι μαθηταὶ οἱ τὴν εἰς ἀλλήλους εἰρήνην οὐκ ἔχοντες; τί γὰρ ἕτερον εἴη τυχὸν ὁ τῆς ἀγάπης διασπασμὸς, ἢ πολέμου γένεσις καὶ εἰρήνης ἀνατροπὴ καὶ διψυχίας ἁπάσης εὕρεσις; ὥσπερ γὰρ ἐν ἀῤῥαγεῖ τῆς
b ἀγάπης συνδέσμῳ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἡμῖν ἀγαθὰ διασώζεται· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἐν τῇ τῆς ἀγάπης διακοπῇ τὸ ἐκ τοῦ πολέμου κακὸν παρεισδύεται. καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; ὕβρεις καὶ φιλονεικίαι καὶ ζῆλοι καὶ ὀργαὶ καὶ θυμοὶ καὶ ψιθυρισμοὶ καὶ καταλαλιαὶ καὶ φθόνοι καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος ἀναφαίνεται.

Ἁπάσης τοιγαροῦν ἀρετῆς ἐν τῷ τῆς ἀγάπης εἴδει τε καὶ τρόπῳ συγκεφαλαιουμένης τε καὶ πληρουμένης, μὴ μέγα τις φρονείτω τῶν ἐν ἡμῖν ἐπ' ἀσιτίαις καὶ χαμευνίαις, ἤγουν
c ἐφ' ἑτέροις τισὶ τῶν ἐξ ἀσκήσεως πόνοις, εἰ μὴ διασώζοι καλῶς τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπησιν. ἔξω γὰρ τοῦ καμπτῆρος τῆς νύσσης φέρεται, κατὰ τοὺς τῶν ἡνιόχων ἀμαθεστέρους, ὑπο[π]λανᾶται δὲ κυβερνήτου δίκην, ὃς ἔχει μὲν τῆς νεὼς τὸ πηδάλιον, τὸν γεμὴν προτεθέντα τῷ διάπλῳ σκοπὸν ἐξ ἀμαθίας οὐ διεσώσατο. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θαρσήσας εἰπεῖν
2 Cor. xiii. 3. "Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;" φημὶ δὲ δὴ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, οὐκ ἐπὶ τῷ διώκειν ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ σκοπὸν τοῦτο δρᾶν ἐσεμνύνετο· τὸ γὰρ, οἶμαι, σωματικοῖς ἐπαυχῆσαι πόνοις, τῶν κεφαλαιω-

1. πάντα τὰ assumpta ex E. 5. καινὸν] καὶ (sic) E. 8. καταστιγηθέντος E. 9. οἱ assumptum ex E. 25. ὑποπλανᾶται emendavi post Migne. ὑπολανᾶται (sic) Aub.

δεστέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων ἀγαθῶν ἐκπίπτοντα, τουτέστι, τὸ μὴ διώκειν κατὰ σκοπόν· οἶδε δὲ οὕτω τὴν ἀγάπην καθάπερ τινὰ κορωνίδα πάσαις ἐπικεῖσθαι ταῖς ἀρεταῖς, ὡς καὶ κάλλιστα περὶ αὐτῆς φιλονεικήσαντα λέγειν "Κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, κἂν παραδῶ τὸ σῶμά "μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι· "ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέ-"λων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον "ἀλαλάζον." πρόσωπον οὖν ἄρα καὶ εἰκὼν ἐν ἡμῖν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς ἀγάπης τὸ καύχημα. d e

1 Cor. xiii. 3, 1.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; 36

Φιλοπευστεῖ δὴ πάλιν ἐκ φιλομαθείας ὁ Πέτρος, καὶ περιεργάζεται τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, συνεὶς μὲν οὔπω, κατὰ τὸ εἰκὸς, ὡς ἔχει τὸ εἰρημένον, θερμοτάτην γεμὴν εἰς τὸ δεῖν ἕπεσθαι τῷ Χριστῷ τὴν προθυμίαν εἰσφέρων. καὶ ἀξιά- a 755 A.
γαστος μὲν ἐν τούτῳ τῶν μαθητῶν ἡ τάξις. οὐ γὰρ δήπου φαίη τις ἂν, ὅτι τῶν ἑτέρων συνέντων, τυχὸν μόνος ἠγνόησεν ὁ προτεταγμένος, διά τε τοῦτο διερωτᾶν. παραχωροῦσι δὲ μᾶλλον ὡς προὔχοντι τὸ κατάρχεσθαι λόγου, καὶ παῤῥησίας τῆς ἐν τῷ διαπυνθάνεσθαί φημι. τὸ γὰρ εἰς διδασκάλου λαλεῖν ἀκοὰς, οὐδὲ τοῖς εἶναί τι δοκοῦσιν, ἀκίνδυνον. θαυμαστὸς δὲ οὐδὲν ἧττον ὁ Πέτρος, οὐκ αἰδοῖ τοῦ μὴ δοκεῖν b
εἶναι νωθὴς τὴν εἴδησιν τῶν ἀγνοηθέντων ζητούμενος, ἀλλ' ὀξὺς ἐπὶ τὸ χρῆναι σοφοῦσθαι τρέχων, καὶ αἰσχύνης ἀκαίρου κρείττονα τὴν ἐκ τῆς φιλομαθείας ὄνησιν ποιησάμενος, ἵνα τύπος τοῖς μεθ' ἑαυτὸν κἀν τούτῳ γένηται. δεῖν γὰρ οἶμαι μὴ παρατρέχειν ἐὰν τοὺς τῶν διδασκόντων λόγους, εἴπερ ἂν εἶεν οὐ σφόδρα σαφεῖς, ἵνα τινὲς εἶναι δοκῶμεν ἀγχίνοι τε λίαν καὶ δριμεῖς εἰς σύνεσιν· διαπυνθάνεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ ἀνασκαλεύειν ἐπιστημόνως τὸ ἐν ἀρχῇ παραδεχθὲν εἰς c
ὄνησιν. πολὺ γὰρ ἀμείνων ἡ τοῦ συμφέροντος γνῶσις

4. φιλοσοφήσαντες E.

δοκησισοφίας κενῆς, καὶ τοῦ δοκεῖν ἐξεπίστασθαί τι, κρεῖττον ἂν εἴη τὸ μαθεῖν ἀληθῶς.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθεῖν, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον.

Εἰδὼς *ὅτι βαρεῖάν τε καὶ δυσαχθῆ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς* d *ἐνθήσει τὴν λύπην, ἀναφανδὸν εἰπὼν, ὡς ἀναβήσεται μὲν εἰς οὐρανοὺς, ἐρήμους δὲ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἐάσει κατὰ τὴν γῆν, εἰ καὶ συνέσται πάλιν ὡς* Θεὸς, *εὐπεριστόλως πρὸς τὸ παρὸν ἀποχρῆται τῷ λόγῳ, διακλέπτων ἠρέμα τοῦ νοῦ τὴν ἀκρίβειαν. καὶ γοῦν οὐκ εἰδότας ὁρῶν, ἐν αὐτῷ μένειν ἐᾷ. τὰ γάρτοι λυπεῖν εἰωθότα, βαρυτέροις ἔσθ᾽ ὅτε κατασκιάζειν λόγοις οὐκ ἀμελέτητον τοῖς σοφοῖς. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴν ἑαυτὸν ἀνακομίζων τῷ* Θεῷ *καὶ* Πατρὶ, *τὴν εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀποδημίαν ἐστέλ-* e *λετο, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων λυσιτελείας τὸ δρώμενον ἦν· ἐνεκαίνισε γὰρ ἡμῖν ὁδὸν, ἣν οὐκ ᾔδει πρότερον ἡ ἀνθρώπου φύσις· ἀλλά γε τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ἀεὶ συνεῖναι σπουδάζουσιν, οὐ φορητὸν εἶναι διεφαίνετο τὸ χωρίζεσθαι* Χριστοῦ, *καίτοι συνόντος αὐτοῖς διὰ παντὸς τῇ τοῦ* Πνεύματος *δυνάμει τε καὶ συνεργίᾳ. ἀγνοοῦντα τοίνυν τὸν μακάριον* Πέτρον *τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις μαθηταῖς, ἐν ταὐτῷ μένειν ἐᾷ, καὶ οὐκ εὐθὺς ἐφίστησι τῇ τῶν εἰρημένων ἀκριβείᾳ, χρησίμως, ἄχρις ἂν αὐτοῖς τὸν* 756 A. a *ἀνακτᾶσθαι δυνάμενον διαπερανεῖ λόγον· τοῦτο καὶ ἐν τοῖς* Infra xvi. 7. *ἐφεξῆς ποιοῦντα θεωρήσομεν. λέγει γὰρ πρὸς αὐτούς* "Συμ- " *φέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ* " *παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς.*" *φθάνει γεμὴν, ὡς* Θεὸς, *ἐπαγγείλασθαι θέλοντα τὸν μαθητὴν, ὅτι καὶ ἀκολουθήσει προθύμως καὶ συνέσται γοργῶς, οὐδενὸς αὐτῷ τὴν προθυμίαν ἀνασειράζοντος, καί φησιν* Ὅπου ὑπάγω ἐγὼ οὐ

2. τὸ E. Ed. mg. τοῦ Ed. 29. αὐτῶν E.

δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. καὶ
διττὴν ὁ λόγος ὠδίνει τὴν ἔννοιαν· ὧν ἡ μὲν μία προχειρο- b
τάτη καὶ λίαν εὐτριβὴς, ἀφανεστέρα δέ πως ἡ ἑτέρα καὶ
ἐν αἰνίγμασι. φάσκει μὲν γὰρ, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο νῦν
ἀκολουθεῖν πρὸς τὸ ἄνω βαδίζοντι καὶ παλινδρομοῦντι πρὸς
οὐρανόν· ἀκολουθήσει γεμὴν μετὰ ταῦτα, ἀποκαθισταμένης
δηλονότι τοῖς ἁγίοις παρὰ Χριστοῦ τῆς ἐν ἐλπίσι τιμῆς τε
καὶ δόξης, ὅτε εἰς τὴν ἄνω γενήσονται πόλιν, καὶ συμβασι-
λεύσουσιν αὐτῷ. σημαίνει δέ τι πρὸς τούτῳ καὶ ἕτερον, καὶ
ποῖον, ἐρῶ. οὔπω τὴν ἐξ ὕψους ἐνδυσάμενοι δύναμιν, οὐδὲ τὸ c S. Luc. xxiv. 49.
ἰσχύον αὐτοὺς καὶ εἰς ἀνδρείαν ἀναπλάττον τὴν ἀνθρώπου
φύσιν κομισάμενοι, Πνεῦμά φημι δὴ τὸ Ἅγιον, οὐχ οἷοί τε
ἦσαν θανάτου καταγωνίζεσθαι, καὶ τοῖς οὕτω δυσαντήτοις
ἀποδύσασθαι δείμασιν. ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ἀπίθανον,
μόνῳ πρέποντος καὶ τετηρημένου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τοῦ
συνθραύειν δύνασθαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἑτέρους πρὸ
αὐτοῦ τοῦτο δρῶντας ὁρᾶσθαι. τὸ γὰρ μὴ καταδειμαίνεσθαι
θάνατον, τί ἂν ἕτερον εἴη τυχὸν, ἢ θανάτου καταφρονεῖν, ὡς d
οὐδὲν ἀδικεῖν ἰσχύοντος; διά τοι τοῦτο, κατά γε τὸν ἡμέ-
τερον νοῦν, καὶ αὐτοὶ κατέφριττον οἱ μακάριοι προφῆται
προσιόντα τὸν θάνατον, ὡς οὔπω κατηργημένον διὰ τῆς
ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. ὀρθῶς δὲ τοῦτο συνεὶς καὶ ὁ
Παῦλος ἔφη τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς καὶ ἐν Θεῷ ὄντα Λόγον
σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιδράξασθαι, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου τῆς Heb. ii. 16, 14.
ἁγίας σαρκὸς καταργήσῃ τὸν θάνατον, “καὶ ἀπαλλάξῃ Ib. 15.
“τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι
“ἦσαν δουλείας.” πρώτη γὰρ θανάτου λύσις τὸ σωτήριον e
πάθος, καὶ ἀρχὴ τοῖς ἁγίοις τῆς κατ' αὐτοῦ γέγονεν εὐτολ-
μίας ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. οὔπω τοίνυν καταργη-
σάσης τὸν θάνατον τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, μήτε μὴν συν-
θραυσάσης τὸν ἐξ αὐτοῦ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐμπίπτοντα

1. μοι E. Migne. με Aub. 5. παλινδρομοῦντα E. 8. ὅτε] + καὶ Catt. 22. τοῦ τὸ E. 25. ἀπαλλάξει E. 31. ἐμπίπτοντα E. Migne. ἐμπίπτον Aub.

φόβον, ἀσθενέστεροί πως ἔτι πρὸς κινδύνους ἦσαν οἱ μαθηταί. διὰ τοῦτο χαριέντως ὁ Κύριος, ὅτι σταυρωθήσεται κατὰ καιροὺς ὁ Πέτρος, ἕψεταί τε κατὰ τοῦτο αὐτῷ συνεπινεύει καί φησιν· ὅτι δὲ νυνὶ πρὸς ἀγῶνα τέως τὸν τοσοῦτον οὐκ
757 A. a *ἄθραυστον ἔχει τὸν νοῦν, ὑποδηλοῖ λέγων* Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω *οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον. εἰ γὰρ μὴ τὸν τοῦ Πέτρου θάνατον ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ Χριστὸς ὑπαινίττεται, τοῦ δὴ χάριν; καίτοι τῶν ἄλλων ἁγίων ἀποστόλων ἐχόντων ἐν ὑποσχέσει τὸ συνέσεσθαί τε καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως δηλονότι καιρὸν, ἀποκαθισταμένης αὐτοῖς τῆς ἀκηράτου ζωῆς, καὶ τῶν ἐν ἐλπίσιν ἀγαθῶν, εἰς μόνον τὸ τοῦ Πέτρου πρόσωπον τὴν τοῦ λόγου περιίστησι δύναμιν; ἀλλ' ἔστι πρόδηλον, ὅτι τῷ*
b *Πέτρῳ προαγγέλλων τὸ ἐν ὑστέροις αὐτῷ συμβησόμενον χρόνοις αἰνιγματωδῶς ὑπεμφαίνει. καὶ γοῦν δι' ἑτέρων*
Infra xxi. 18, 19. *σαφέστερον αὐτὸ δεδήλωκεν. εἰπών* "Ὅτε ἦς νεώτερος, "ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ "γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλοι ζώσουσί σε "καὶ ἀποίσουσί σε ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, *φησὶ*, "σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν." *εἰ γὰρ καί ἐστιν ἡδὺ τοῖς ἁγίοις τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ*
c *κίνδυνος οὐ θελητὸς μὲν, φορητὸς δ' οὖν ὅμως ὅταν ἐξ ἀνάγκης τινῶν ἐπιφέρηται. διὰ τοῦτο καὶ προστάττει προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν εἰς πειρασμόν.*

37 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι νῦν ἀκολουθῆσαι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.

Τί τὸ κωλύον, φησὶν, ἢ τί τὸ ἐξεῖργον ἀκολουθεῖν, τὸν ᾧ προτεθνάναι τοῦ διδασκάλου σκοπὸς, καὶ ἐν καυχήματος
d *τάξει λελόγισται; τέλος μὲν γὰρ κινδύνου παντὸς, καὶ τὸ ἀκρότατον ὥσπερ τῆς τῶν διωκόντων ἀτιθάσου πλεονεξίας,*

6. *δύναμαί σοι* (sic) E. 7. *θάνατον* E. Ed. mg. *θανάτου* Ed. 8. *ὑπαινίττεται* E. *ὑπηνίττετο* Ed.

μέχρι μόνης στήσεται τῆς σαρκός· κατ' αὐτῆς γὰρ ὁ θάνατος· ὁ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἑτοίμως ἔχων ἤδη καὶ διεσκευασμένος, ὑπὸ τίνος ἂν διακωλύοιτο, φησὶν, ἀπολέσῃ δὲ πῶς τὸ σύντονον φρόνημα περὶ τὸ χρῆναι πάντως ἀκολουθεῖν; θερμοτάτη μὲν γὰρ ἡ προθυμία τοῦ Πέτρου, καὶ τὸ τῆς [e] ὑποσχέσεως μέτρον πλεονεκτοῦν, οὐ μικρὰν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δύναμιν θεωρῆσαι τις ἂν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν πραγμάτων ἤλεγξε τὸ τέλος· πλὴν ἐκεῖνο διασκεπτέον. τοῦ γὰρ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν ἄνω καὶ κάτω σημαίνοντος, καὶ ὅτι μὲν νῦν οὐχ ἕψεται λέγοντος, ἀκολουθήσειν γεμὴν μετὰ ταῦτα, πληρωθείσης αὐτοῦ δηλονότι τῆς ἀποστολῆς, καιροῦ τοῦ πρέποντος ἐπὶ τὴν ἄνω πόλιν τὰς τῶν ἁγίων καλοῦντος κεφαλὰς, ἑτοίμως ἔχειν αὐτὸς καὶ προκινδυνεύειν ἐπαγγέλλεται, τὴν ἑτέραν ὥσπερ οἶμον ἰὼν, καὶ μὴ κατ' εὐθὺ τῶν λεγομένων [a 758 A.] ἐρχόμενος τὴν διάνοιαν. οἶμαι δὲ δεῖν ἐν λόγοις εἰπεῖν, οὔπω τοῖς εἰρημένοις ἀκριβῶς ἐπιστήσας τὸν νοῦν, οἴεται τάχα που τὸν Κύριον, ἢ πρός τινας τῶν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἀγριωτέρας διαβήσεσθαι κώμας, ἢ καὶ εἰς ἑτέρους οἴχεσθαι λαοὺς, οἳ τοσοῦτον ἐξ ἀκριβοῦς ἀκοῆς ἀποδιακείσονται πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθήσεσθαι μέλλοντα, ὡς μικρὰ μὲν κομιδῇ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων τολμήματα, πολὺ δὲ λίαν ἡμερωτάτην τὴν ἐνοῦσαν τοῖς Φαρισαίοις ἀποδεῖξαι μανίαν. διάτοι τοῦτο κατακολουθήσειν ἀπαραποδίστως ἐπαγγέλλεται, οὐχὶ οὖν τεθνάναι μόνον, ἀλλ' εἰ καὶ τεθνάναι δεήσει μὴ [b] κατοκνῶν. ἔχει δὲ τούτῳ παραπλησίως καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω, καὶ ὅποι, πάλιν ἐρῶ.

Παραιτούμενος γάρ ποτε τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀποπληξίας, καὶ τὸ ἀκρατὲς τοῦ θυμοῦ, καὶ τὸ τῆς γλώττης ἐξήνιον, τοῖς κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐπεχωριάζεν ὁ Χριστὸς, πολλά τε παρ' ἐκείνοις τερατουργῶν ἐθαυμάζετο. ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς Μαριὰμ

2. καὶ prius assumptum ex E. 6. μικρᾶς E. 10. καὶ κάτω σημαίνοντος E. ed. καὶ κατασημαίνοντος prius scripti, ο in ω prima manu mutavit. κατασημαίνοντος Id. 27. πόλιν E.

καὶ ὁ τῆς Μάρθας τέθνηκεν ἀδελφὸς, φημὶ δὴ τὸν Λάζαρον,
Supra xi. 11. c ἔγνω πάλιν ὡς Θεὸς, εἶτα λέγει τοῖς μαθηταῖς "Λάζαρος ὁ "φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω "αὐτόν." πρὸς δὲ τοῦτό φασιν ἐξ ἀγάπης οἱ μαθηταί
Ib. 8. "Νῦν ἐζήτουν σε Ἰουδαῖοι λιθάσαι, καὶ πάλιν ὑπάγεις "ἐκεῖ;" ἀνισταμένου δὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ χρῆναι πάντως ἐπὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπονοστῆσαι χώραν διακελευομένου τε
Ib. 16. καὶ λέγοντος· "Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς ἑτέροις ἔφη "συμμαθηταῖς Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' "αὐτοῦ." τοιοῦτον οἶμαί τι καὶ τὸν τῶν Πέτρου ῥημάτων ὠδίνειν σκοπόν. οἴεται γὰρ ἴσως, καθάπερ ἤδη προεῖπον,
d ἀποδραμεῖσθαί ποι διακηρύξοντα τὸν Ἰησοῦν, καὶ κινδυνεύειν αὐτὸν παρ' ἐκείνοις· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ἐπείπερ ἐστὶν ἐξ ἀγάπης ἀκάθεκτος, ἄμαχόν τινα καὶ δυσανταγώνιστον τὴν εἰς τοῦτο προθυμίαν οἴσειν ἐπαγγέλλεται, οὐδὲν ἔτι παντελῶς ὑπολελεῖφθαι λέγων τὸ διακωλύειν ἰσχύον, καίτοι ἕπεσθαι δεῖν ᾐρημένον, ἐπείπερ αὐτῷ καὶ προτεθνάναι τοῦ διδασκάλου σκοπός.

38 Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις;
e ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Μείζονα μὲν ἢ καθ' ἑαυτὸν ὁ Πέτρος ἐπαγγέλλεται, κἂν ἀξιάγαστον ἔχῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ σπουδήν· τοῦ γεμὴν ἐσομένου χειμῶνος τὸ ἀμειδὲς, καὶ δύσοιστον τοῦ πειρασμοῦ, καὶ τοῦ διωγμοῦ τὸ μέγεθος ἐννοήσας ὁ Χριστὸς, μονονουχὶ
759 A. a κατασείει τὴν κεφαλὴν, ὅλον δὲ ὥσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἁπλώσας τὸ πάθος, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀνοίας θεωρήσας τὴν ὑπερβολὴν, διασκοπήσας δὲ τὰ ἐσόμενα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, τάχα τι τοιοῦτον ἀναφωνεῖ Τὴν ψυχὴν, ὦ Πέτρε, ὑπὲρ ἐμοῦ τίθης, καὶ τὸ μηδὲν εἶναι φῂς τὸν ἐπὶ τούτῳ φόβον; ὅτι τε

17. ᾐρημένον] Repetit προθυμίαν—ᾐρημένον e supra E. 19. Ἀποκρίνεται E. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Ed. 20. ἂν pro οὗ E. 29. τίθεις Migne.

κρείττων ἔσῃ τῶν ἐσομένων ὑπολαμβάνεις; ἀλλὰ τοῦ πει-
ρασμοῦ τὸ βάρος οὐκ ἐπίστασαι· οὐ γὰρ ἀραρότως προκεί-
σεται τὸ παθεῖν, σοὶ δὲ τὸ μικροψυχῆσαι λίαν καὶ οὐχ
ἑκόντι συμβήσεται, καὶ ἀρνήσῃ με τρὶς, καὶ ἐν νυκτὶ τοῦτο b
αὐτὸ μιᾷ. ταυτί πως οἴεσθαι λέγειν ὑποτοπητέον τὸν
Ἰησοῦν· θαυμάσαι γεμὴν κἀν τούτῳ δὴ πάλιν τὴν ἐνοῦσαν
αὐτῷ φιλανθρωπίαν ἄξιον· προειρηκὼς γὰρ, ὅτι τῷ τόνῳ
τῆς ἐνούσης αὐτῷ προθυμίας ἡ τῆς ψυχῆς οὐχ ἕψεται
δύναμις, ὀκλάσει γεμὴν καὶ ὑπενδώσει τοσοῦτον, ὥστε καὶ
πρὸς μόνον ἀπειπεῖν τὸν τοῦ κινδύνου φόβον, οὐδὲν ἐπηπεί-
λησε, διὰ τοῦτο τυχὸν, ὡς οὐδ' ὑπὸ θείαν ἔσται κίνησιν
λέγει· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ....
παθόντι δέ τι τῶν ἀνθρωπίνων οὐκ ἐπανατείνει τὴν κόλασιν. c
ᾔδει γὰρ ἀσθενοῦσαν ἔτι τὴν φύσιν, καὶ οὐ δυναμένην
ἐνεγκεῖν τοῦ θανάτου τὴν ἀπειλήν. οὔπω γὰρ οὔπω κατηρ-
γημένος διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, τῆς ἁπάντων διανοίας
κατεθρασύνετο, καὶ ἱκανὸς ἦν ἔτι καὶ μόνῳ συνθραῦσαι τῷ
δείματι καὶ τὸν σφόδρα νεανικὸν καὶ δεινὸν εἰς εὐτολμίαν.
παθοῦσα γὰρ παρὰ φύσιν ἡ φύσις τὸν θάνατον, ὡς νενικη-
κότι παραχωρεῖ, μᾶλλον δὲ παρεχώρει τότε· διαῤῥήξαντος
δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἐκείνου δεσμὰ, γλυκὺς ἀναπέ- d
φανται τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν, εἰ καὶ προσίοι πικρῶς·
ἀντεισβέβηκε γὰρ ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὸ τῆς φθορᾶς παρα-
λύουσα κράτος. οἰέσθω δὲ πάλιν ἐνταῦθα μηδεὶς ἠρνῆσθαί
τε καὶ ἀτονῆσαι τὸν Πέτρον, διὰ τὸ ῥῆμα Χριστοῦ· οὐ γὰρ
ἀνάγκην ἐπιτιθεὶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ βίας ἕλκων εἰς τὸ παθεῖν τὰ
τοιαῦτά φησιν· ἀλλ' ὅπερ οἶδεν, ὡς Θεὸς, πάντως καὶ ἀναμ-
φιλόγως ἐσόμενον προλέγει τῷ μαθητῇ.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβεβηκότα πρὸς 1 Cor. x. 11.
νουθεσίαν τῶν μετ' αὐτοὺς ἀναγέγραπται, φέρε δή τι λέ- e
γομεν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν ἐκ τοῦ κεφαλαίου κεκινη-
μένοι. οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ἐπαγγέλλεσθαί τι προχείρως τῷ

12. Est vacuum et in E. 21. ἀναπέφαται E.

Θεῷ, οὐδὲ κατορθοῦν ὑπισχνεῖσθαι τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἔσθ' ὅτε, ὡς κατεξουσιάζοντας τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτό φημι πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἀποτυχίας ἐγκλήματα βλέπων· ἄλλως τε καὶ ὑπεροψίας οὐκ ἀπηλλάχθαι νομίζω τὸ προαλέστερον εἰπεῖν, ὅτι κατορθώσω τόδε τι τυχὸν, ἢ τόδε τι. καὶ γὰρ

760 A. a ἐφ' ἅπασιν, οἷς ἂν τις δρᾶσαι προέλοιτο καὶ βούληται κατορθοῦν, ἐκεῖνο μάλιστα δεῖ φωνεῖν, ὅπερ εἴρηκεν ὁ

S. Jac. iv. 15. σοφώτατος μαθητής "Ἐὰν ὁ Κύριος θέλῃ καὶ ζήσωμεν." προθυμίαν μὲν γὰρ τὴν ἀγαθουργόν φημι δεῖν ταῖς τῶν φιλοθέων ἐνεῖναι ψυχαῖς, καὶ τὸ κατορθοῦν ἐθέλειν τὴν ἀρετὴν ἐξ ὅλης ἰσχύος ἐπείγεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ τούτοις ὁδὸν διὰ τῆς ἄνωθεν ἐξαιτεῖν εὐμενείας, οὐχ ὡς ἔχοντα προαλῶς ἐπαγγέλλεσθαι. ἀψευδῆ γὰρ οὕτω τῷ Θεῷ τὴν ἐφ' ἅπασι

Aesch. Prom. 263. τοῖς ἀρίστοις ἐπαγγελίαν τηρήσομεν, ἔξω τε πόδα αἰτίας

b ἕξομεν, κατὰ τὸν παρ' Ἕλλησι λόγον. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως

Eccles. v. 4. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί τισιν, ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι.

Κεφ. ιδ'. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία.

Εἰς τοῦτο μικροψυχίας κατοιχήσεσθαι τὸν Πέτρον εἰπὼν, ὡς ἀρνήσασθαι τρὶς, καὶ ἐν μιᾷ τοῦτο πείσεσθαι νυκτὶ, τῇ τοῦ πράγματος ὑπερβολῇ μονονουχὶ τὸν ἀκμαιότατον τῶν κινδύνων ὑπέδειξε φόβον. ὅθεν ἦν δήπου, καὶ μάλα εἰκότως,

c τοὺς ἑτέρους παραχρῆμα διαλογίζεσθαι μαθητάς Τίς ἄρα καὶ πόσος, ἢ ποῖον ἕξει τὸ μέγεθος, τῶν ἐσομένων ὁ φόβος, δυσκαταμάχητος δὲ οὕτως ὁ πειρασμὸς, ὡς ἑλεῖν μὲν τὸν προὔχοντα, καταβαλεῖν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλ' ἐν ἑνὶ μὲν πολλάκις, καὶ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ; τίς οὖν ἄρα ἐν ἡμῖν τὸ ἐν τοῖς ἔτι χείροσι γενέσθαι διαφεύξεται, ἢ πῶς ἀνθέξει τις ἕτερος, τοῦ Πέτρου κινουμένου, καὶ τῷ βάρει τῶν συμβεβηκότων ὡς ἐξ ἀνάγκης ὑπείκοντος; μάτην οὖν ἄρα τοὺς ἐπὶ

7. δεῖ om. E. 12. εὐμενείας E. εὐμένειαν Aub. διὰ τὴν ἄνωθεν εὐμένειαν Migne. 14. πόδεν (sic) E. 15. εἴξομεν E. 18. ταρασέσθη ἡμῶν (sic) E.

τῷ χρῆναι κατακολουθεῖν αὐτῷ διηντλήκαμεν πόνους, καὶ εἰς d ζημίαν ἱδρώτων ἐκτελευτᾷ τὸ ἐπιχείρημα, καίτοι ζωῆς τῆς παρὰ Θεῷ πρόξενον εἶναι δοκοῦν. ταῦτά τοι καθ' ἑαυτοὺς ἐνθυμεῖσθαι τοὺς μαθητὰς τὸ ἀπεικὸς οὐδέν· ἐπειδὴ δὲ κεκλιμένην αὐτοῖς τὴν διάνοιαν ἐπανορθοῦν ἔδει πάλιν, ἀναγκαῖον ὥσπερ τοῖς ἐντεῦθεν διαλογισμοῖς τε καὶ δείμασιν ἀντεπάγει τὸ φάρμακον, ὅπλον τε ποιεῖσθαι τὴν ἀταραξίαν ἐπιτάττει λέγων Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. ὅρα γε μὴν, ὅπως ἐπεσκιασμένως αὐτοῖς τῆς ἐσομένης αὐτοῖς μικροψυχίας ὑπισχνεῖται τὴν ἄφεσιν. ἀκατακαλύπτως μὲν e γὰρ οὔ φησιν, ὅτι συγγνώσομαι καὶ ἠσθενηκόσιν, ἢ ὅτι συνέσομαι πάλιν οὐδὲν ἧττον ἀρνησαμένοις, ἢ πεφευγόσιν, ἵνα μὴ τὸν ἐκ τοῦ γελᾶσθαι φόβον ὁλοτελῶς ἀποστήσας, καὶ τὴν ἐκ τοῦ προσκρούειν ὑπόνοιαν ὁλοτελῶς ἀφελὼν, λεῖον αὐτοῖς ἀπεργάσηται τὸ πλημμέλημα, καὶ παρ' οὐδὲν ποιεῖσθαι διδάξῃ τὴν ἐκ τῆς ἀρνήσεως μέμψιν. τὸ δὲ δὴ μὴ χρῆναι ταράττεσθαι λέγων, μέσους αὐτοὺς ἐλπίδος ἐτίθει καὶ δείματος, ἵν' ἠσθενηκόσι μὲν καὶ παθοῦσιν αὐτοῖς τὸ a 761 A. ἀνθρώπινον, ἡ τῆς ἡμερότητος ἐλπὶς πρὸς τὸ ἀνασφῆλαι συμμαχῇ· ὀλιγάκις δὲ πταίειν ὁ τοῦ προσκρούειν αὐτοὺς ἐπιπρέπῃ φόβος, ἐπείπερ αὐτοῖς οὔπω μετῆν τὸ μὴ δύνασθαι διαπίπτειν ὅλως, οὔπω κατημφιεσμένοις τὴν ἄνωθεν καὶ τὴν S. Luc. xxiv. 49. ἐξ ὕψους δύναμιν, τουτέστι, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος χάριν. ἐπιτάττει τοιγαροῦν μὴ ταράττεσθαι, ὁμοῦ μὲν διδάσκων, ὅτι περ προσήκοι δὴ πάντως ἀμείνους εἶναι δειλίας τοὺς b ἀγωνίζεσθαι μέλλοντας καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς ἄκρον εὐκλείας εἰσβήσεσθαι πόνους· μέγα γὰρ εἰς εὐτολμίας ἐφόδιον ὁ ἀτάραχος νοῦς· ὁμοῦ δὲ αὖ πάλιν ἀμυδρότερον μὲν καὶ οὐ σφόδρα διαφανῶς, ὑποσπείρων δ' οὖν ὅμως τῆς ἀφέσεως τὴν ἐλπίδα, καὶ εἰ γένοιτό πως αὐτοῖς τὸ ἐξ ἀνθρωπίνης

7. ἀντεπάγει E. ἀντεπάγειν Ed. 8. ἐπιτάττε (sic) E. ταραττέσθω E. 18. δείματος E. γρ. δείματος Aub. mg. δείγματος Aub. 25. προσήκει Catt. 27. εὐτολμίας E. εὐτολμίαν Ed. εὐτονίαν a. εὐτονίας c. Cord. 28. μὲν assumptum ex E.

μικροψυχίας κατολισθεῖν εἰς δειλίαν. νοῦς γὰρ οὔπω τῇ
ἄνωθεν ἱδρυμένος χάριτι, δειλός τε καὶ εὐανάτρεπτος καὶ
εἰς τὸ κλονεῖσθαι ταχύς. διά τοι τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος
Phil. iv. 7. Παῦλος ἐπευχόμενός τισιν ἐπιστέλλει "Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ
c "Χριστοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρ-
"δίας ὑμῶν." τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μὴ ταράττεσθαι τὴν
καρδίαν.

Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε.

Ὁπλίτην ἐργάζεται τὸν ἄρτι δειλὸν, καὶ διὰ πραγμάτων
ἐκ φόβου τραυμάτων ποιεῖσθαι κελεύει τὸ ἐν πίστει γοργόν.
σωζόμεθα γὰρ οὕτως, καὶ οὐχ ἑτέρως, κατ' ἐκεῖνο δή που τὸ
Ps. xxvi. 1. d ἐν ψαλμοῖς μελῳδούμενον "Κύριος φωτισμός μου καὶ
"σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς
"ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;" ὑπερμαχομένου γὰρ καὶ
ὑπερασπίζοντος ἡμῶν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, τίς ἂν
ἡμᾶς δύναιτο κακοῦν; τίς δὲ ἰσχύος εἰς τοῦτο δραμεῖται
τυχὸν, ὡς ὑπὸ χεῖρα ποιῆσαι τοὺς ἐκλεκτοὺς, καὶ τοῖς τῆς
ἑαυτοῦ δυστροπίας ὑποθεῖναι κακοῖς; ἢ τίς ἂν ἕλοιτο καὶ
δορυκτήτους ποιήσαιτο τοὺς τὴν θείαν ἔχοντας πανтευχίαν;
ὅπλον οὖν ἡ πίστις, ἄῤῥαγές τε καὶ πλατὺ, καὶ τὴν ἐκ τοῦ
e παθεῖν οἴεσθαί τι τυχὸν ἀποτρέπον δειλίαν, ἄπρακτά τε
παντελῶς καὶ ἀνόνητα παντελῶς τοῖς πειράζουσι τὰ τῆς
πονηρίας αὐτῶν ἀποτελοῦν βέλη. ἔχοντος δὲ οὕτω τοῦ τῆς
πίστεως λόγου, πάλιν ἐκεῖνο διασκεπτέον· διεκελεύσατο γὰρ
πιστεύειν αὐτοὺς, οὐκ εἰς μόνον τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς
αὐτὸν, οὐχ ὡς ἕτερόν τι παρὰ τὸν ὄντα φύσει Θεὸν ὑπάρχων
αὐτὸς, ὅσον εἰς οὐσίας ταυτότητα λέγω, ἀλλ' ὅτι τὸ εἰς
Θεὸν πιστεῦσαι, ἔν τε τούτῳ μόνῳ τῷ ῥήματι τὸν τῆς
πίστεως οἴεσθαι δεῖν συμπεπερᾶσθαι λόγον, Ἰουδαϊκῆς πως
762 A. a ἐστὶν ὑπονοίας ἴδιον, τὸ δὲ τῇ εἰς Θεὸν πίστει συνεισάγεσθαι

4. τοῦ om. b.c. Cord. Statim Θεοῦ a. cf. in xii Proph. 51 d, 643 a. 5. ἄ-παντα c. 19. ποιεῖσθαι E. 30—p. 401, 4, et 21—p. 402, 1 citat Severus contra Joannem Grammaticum cap. 29 (Syriace cod. add. 12157, fol. 141 v).

τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, κηρυγμάτων εὐαγγελικῶν ἐπίταγμα φαίνεται. δεῖ γὰρ πιστεύειν τοὺς οἵ γε φρονοῦσιν ὀρθῶς, εἴς γε Θεὸν Πατέρα, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἰς Υἱὸν, ἀλλὰ καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. ἡ μὲν γὰρ ἁγία τε καὶ ὁμοούσιος Τριὰς, καὶ ταῖς τῶν ὀνομάτων διαφοραῖς καὶ τῶν προσώπων ποιότησί τε καὶ ἰδιότησι διαστέλλεται· πατὴρ γάρ ἐστιν ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱὸς, καὶ Υἱὸς πάλιν ὁ Υἱὸς καὶ οὐ Πατὴρ, καὶ Πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἴδιον τῆς θεότητος· καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τῆς οὐσίας ἀνακεφα- b
λαιοῦται λόγον, οὐ τρεῖς ἡμῖν, ἀλλ' ἕνα Θεὸν ἐπιγράφουσα. πλὴν εὐδιαστόλως φημὶ δεῖν ἡμᾶς ποιεῖσθαι τὴν πίστιν, οὐχ ἁπλῶς λέγοντας Πιστεύομεν εἰς Θεὸν, ἀλλ' ἐξαπλοῦντας τὴν ὁμολογίαν, καὶ ἑκάστῳ προσώπῳ τὸν αὐτὸν τῆς δόξης ἀνατιθέντας λόγον. διαφορὰ γὰρ πίστεως οὐδεμία μὲν ἐν ἡμῖν, οὐ γὰρ μείζων μὲν ἐν ἡμῖν ἡ πίστις ἐν Πατρὶ, ἐλάττων δὲ ἐν Υἱῷ, ἢ καὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· ἀλλ' εἷς τε καὶ ὁ αὐτὸς τῆς ὁμολογίας ὅρος τε καὶ τρόπος, διὰ τριῶν ἐρχό- c
μενος ὀνομάτων ἐν ἴσῳ τῷ μέτρῳ, ἵνα πρὸς ἑνότητα φύσεως καὶ διὰ τούτων ἰοῦσα φαίνηται πάλιν ἡ ἁγία Τριὰς, ἀκατηγόρητός τε παντελῶς ἡ περὶ αὐτὴν διαλάμπουσα δόξα καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις ὁρῷτο ψυχαῖς εἰς Πατέρα καὶ εἰς Υἱὸν ἡ πίστις, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. καὶ οὐκ ἂν οἶμαι διέλοιτό τις, εἴ γε σωφρονοίη, τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸν ἐκ παρθένου ναὸν, ὅσον ἧκεν εἰς τὸ τῆς υἱότητος χρῆμά φημι· "Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς," 1 Cor. viii. 6.
κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. ὁ δὲ διατέμνων εἰς υἱῶν d
δυάδα τὸν ἕνα καὶ μόνον, ἴστω δὴ πάντως τὴν πίστιν ἀρνούμενος. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὸν περὶ τούτων ἄριστά τε καὶ λίαν ὀρθῶς ἐξυφαίνων λόγον, οὐ γυμνὸν εἰς πίστιν εἰσκεκόμικε τὸν Μονογενῆ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς γεγονότα, τουτέστιν, ἄνθρωπον ἀποθανόντα τε καὶ

1. Υἱοῦ] "Christi" Syr. 16. ὁ assumptum ex E. 20. καὶ om. E.
21. "In Deum Patrem igitur et in Filium" pergit post omissa Syr.

Rom. x. 8–10. ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν. τί γάρ φησιν; "Ἐγγύς σου τὸ
"ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου·
"τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, διότι ἐὰν
"εἴπῃς ἐν τῷ στόματί σου ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ
e "πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν
"ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιο-
"σύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν." εἰ δὲ
πιστεύομεν εἰς Υἱὸν, ὡς ἐγηγερμένον, τίς ὁ τεθνεὼς, ἵνα καὶ
ἀναστῇ; ἀλλ' ἔστι δῆλον, ὅτι τεθνάναι νοεῖται κατὰ τὴν
σάρκα. κατεκλείσθη γὰρ εἰς θάνατον τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα,
καὶ ἀνεβίω πάλιν· σῶμα γὰρ ἦν τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς,
ὅλην τοῦ ἐν αὐτῷ κατοικήσαντος καὶ ἀρρήτως ἡνωμένου τὴν
763 A. a ἰδιότητα φοροῦν, τουτέστιν, ἐνέργειαν τὴν ζωοποιόν. ὅταν
οὖν τις διέλῃ καὶ, θεὶς ἀνὰ μέρος τήν τε σάρκα καὶ τὸν
ἐνοικήσαντα σωματικῶς ἐν αὐτῇ, δύο τολμήσῃ λέγειν υἱοὺς,
γινωσκέτω πιστεύειν εἰς μόνην τὴν σάρκα. πιστεύειν γὰρ
ἡμᾶς αἱ θεῖαι διδάσκουσι γραφαὶ εἰς τὸν σταυρωθέντα τε
καὶ ἀποθανόντα, καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, οὐχ ὡς ἕτερον
ὄντα παρὰ τὸν ἐν αὐτῇ Θεὸν Λόγον, οὐχ ὅσον εἰς οὐσίας
ταυτότητά φημι· σῶμα γὰρ τὸ σῶμα, καὶ οὐ Λόγος, εἰ καὶ
b σῶμα τοῦ Λόγου· ἀλλ' ὅσον εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς υἱότητος
χρῆμα. εἰ δέ τῳ δοκοίημεν οὐκ ἄριστα λέγειν, ἐπιδεικνύτω
παρελθὼν τὸν ἐκ Θεοῦ τεθνεῶτα Λόγον καθὸ νοεῖται Θεὸς,
ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον, μᾶλλον δὲ καὶ μόνον ἐννοῆσαι δυσ-
σεβές.

2 Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή,
3 εἶπον ἂν ὑμῖν ὅτι πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· καὶ ἐὰν
πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν, πάλιν ἔρχομαι καὶ παρα-
c λήψομαι ὑμᾶς μετ' ἐμαυτοῦ, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε.

Ἀναγκαίως αὐτοῖς τὸ μὴ χρῆναι ταράττεσθαι διειπὼν,

16–22 citat Ephraimius Antiocheni Archiep. ap. Photii Bibliothecam cod. 229. 18. ὡς οὐχ inverso ordine Ephr. 19. ὄντα] + υἱὸν seu τὸν υἱὸν Ephr. αὐτῷ Ephr. Statim Θεὸν om. Ephr. 29. μετ' αὐτοῦ E.

πιστεύειν τε μᾶλλον καὶ εἴς τε Πατέρα τὸν Θεὸν, καὶ ἑαυτὸν ἐπιτάξας, καὶ ἀναφανδὸν ἤδη φησὶ μικροψυχοῦντας παραμυθούμενος, ὡς οὐκ ἔξω μενοῦσι τῆς ὁσίας αὐλῆς, ἀλλ' ἐνοικισθήσονται μὲν ταῖς ἄνω μοναῖς, ἐν δὲ τῇ τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίᾳ τὸν μακραίωνα τρίψουσι βίον, καὶ ἐν ἀτελευτήτοις ἔσονται τοῖς ἀγαθοῖς. πολλὰς γεμὴν εἶναί d φησι τὰς μονὰς ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς οἰκίᾳ, πολυχώρητόν τινα διδάσκων εἶναι τὸν οὐρανὸν, καὶ προσθήκης οὐδεμιᾶς δεῖσθαι παντελῶς τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην κτίσιν εἰς τὸ δύνασθαι λαβεῖν τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· εἰκὸς δὲ, ὅτι καὶ τὸ διάφορον τῆς τιμῆς, τῷ πολλὰς εἶναι λέγειν τὰς μονὰς, ὑποσημῆναι βούλεται, ἑκάστου τοῦ διαζῆν βουλομένου ἐν ἀρετῇ, τόπον ὥσπερ τινὰ τὸν ἴδιον ἀποληψομένου, καὶ τὴν τοῖς αὐτοῦ πρέπουσαν κατορθώμασι δόξαν. εἰ μὴ πολλαὶ τοιγαροῦν ἦσαν αἱ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μοναὶ, ταύτης ἂν ἕνεκεν e τῆς αἰτίας προαποδημήσειν ἔφη, ὡς δηλονότι προετοιμάσαι τὰ τῶν ἁγίων ἐνδιαιτήματα· πολλὰς δὲ οὔσας εἰδὼς προητοιμασμένας ἤδη, καὶ τῶν ἀγαπώντων Θεὸν περιμενούσας τὴν ἄφιξιν, οὐχὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀποδημήσων, φησὶν, ἀλλὰ τῆς ἀνόδου τῆς πρὸς τὸ ἄνω, νομὴν ὥσπερ τινὰ καὶ τόπον προευτρεπίσων ὑμῖν, καὶ τὸ πάλαι δύσβατον ἐξομαλιῶν. ἄβατος γὰρ ἦν ἀνθρώποις παντελῶς ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐ πεπάτηκε πρότερον πώποτε σὰρξ τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο a 764 A. καὶ πάναγνον τῶν ἀγγέλων χωρίον, ἐνεκαίνισε δὲ πρῶτος ἡμῖν τὴν εἰς αὐτὸν ἄνοδον ὁ Χριστὸς, καὶ τόπον ἔδωκεν ἀνόδου τῆς εἰς οὐρανὸν τῇ σαρκὶ, ἀπαρχὴν ὥσπερ τινὰ τῶν κεκοιμημένων, καὶ ἐν γῆς χώματι κειμένων, ἑαυτὸν ἀνακαινίσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ πρῶτος ἄνθρωπος ὀφθεὶς τοῖς ἐν οὐρανῷ. τοιγάρτοι καὶ τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τῆς ἐπιδημίας τῆς μετὰ σαρκὸς μυστήριον οὐκ εἰδότες οἱ κατ' οὐρανὸν ὄντες ἄγγελοι, ἀνιόντα κατετεθήπεσαν, ἐπὶ δὲ τῷ ξένῳ καὶ

18. ἀγαπώντων] + τὸν Catt. 20. νομὴν E. Catt. μονὴν Ed. 21. τρόπον Catt. 25. τόπον E.c. τρόπον Cord. Ed. 27. ἀνακαινίσας E.c. ἀνακομίσας Cord. Ed. 30. κατὰ τὸν Catt. 31. ὄντες ἄγγελοι Catt. Ed. ἄγγελοι ὄντες l. ὄντες om. b.

Es. lxiii. 1. b ἀήθει πράγματι μονονουχὶ τεθορυβημένοι φασί "Τίς οὗτος "ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ;" τουτέστιν, ἐκ γῆς· ἀλλ' οὐκ ἀδίδακτον τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀξιαγάστου σοφίας τὴν ἄνω πληθὺν ἀφῆκε τὸ Πνεῦμα, διεκελεύετο δὲ μᾶλλον ὡς βασιλεῖ καὶ τῶν ὅλων Δεσπότῃ τὰς οὐρανίους ἀνοιγνύναι Ps. xxiii. 7. πύλας ἀναφωνοῦν "Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ "ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς "δόξης." ἐνεκαίνισε τοίνυν ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Heb. x. 19. Χριστὸς "ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν," ὡς ὁ Παῦλός φησιν, Ib. ix. 24. c οὐκ "εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσελθὼν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν "οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ "ἡμῶν." οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἐμφανίσων τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναβέβηκεν ὁ Χριστός· ἦν γὰρ καὶ ἔστι καὶ ἔσται διὰ παντὸς ἐν Πατρὶ, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ ἰδίου Prov. viii. 30. γεννήτορος, αὐτὸς γάρ ἐστιν, ᾧ προσχαίρει διὰ παντός· ἀνέβη δὲ νῦν ὡς ἄνθρωπος ἀσυνήθως τε καὶ ξένως ἐμφανισθῆναι ὁ πάλαι γυμνὸς ἀνθρωπότητος Λόγος. δι' ἡμᾶς δὲ τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καὶ ὡς ἄνθρωπος εὑρεθεὶς, ὡς Ps. cix. 1. d Υἱὸς ἐν δυνάμει καὶ μετὰ σαρκὸς ἀκούσας καθόλου "Κάθου "ἐκ δεξιῶν μου," τῆς υἱοθεσίας τὴν δόξαν ὅλῳ δι' ἑαυτοῦ παραπέμψῃ τῷ γένει· εἷς γάρ ἐστιν ἐξ ἡμῶν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, εἰ καὶ ὑπὲρ πᾶσάν ἐστιν τὴν κτίσιν, καὶ ὁμοούσιος τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, καθὸ πέφηνεν ἐξ αὐτοῦ Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ φῶς ἐκ φωτὸς κατὰ ἀλήθειαν. ἐνεφανίσθη τοίνυν, ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ ἡμῶν e τῷ Πατρὶ, ἵνα ἡμᾶς τοὺς ἐκ προσώπου γεγονότας διὰ τὴν ἀρχαίαν παράβασιν, στήσῃ πάλιν ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρός· κεκάθικεν, ὡς Υἱὸς, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὡς υἱοὶ δι' αὐτοῦ χρηματίσωμεν καὶ τέκνα Θεοῦ. διάτοι τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, 2 Cor. xiii. 3. ὁ τὸν Χριστὸν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα διατεινόμενος, κοινὰ τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ τὰ εἰς αὐτὸν ἰδικῶς γεγονότα

6. οἱ ἄρχοντες om. E. 8. ὁ alt. assumptum ex E. 21. ἐξ om. Migne. 21–24. A πέφηνεν ad πέφηνεν transilit E. 26. ἵν' E.

διδάσκων φησὶν, ὅτι "καὶ συνήγειρεν ἡμᾶς καὶ συνεκάθισεν Eph. ii. 6.
"ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ." ἴδιον μὲν γὰρ ὡς Υἱῷ
κατὰ φύσιν ὑπάρχει Χριστῷ τὸ τῆς συνεδρείας ἀξίωμα, καὶ a 765 A.
τὴν τοῦ συγκαθῆσθαι δόξαν αὐτῷ τε πρεπόντως καὶ μόνῳ
ἀληθῶς ἀνακεῖσθαι φήσομεν. τὸ δὲ ὅλως καθ' ἡμᾶς ὑπάρ-
χειν τὸν συνεδρεύοντα καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος μετὰ τοῦ
νοεῖσθαι καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ, παραπέμπει πως καὶ εἰς ἡμᾶς
τὴν ἐκ τοῦ ἀξιώματος χάριν. εἰ γὰρ καὶ μὴ αὐτῷ συνεδρεύ-
σομεν τῷ Πατρί· πῶς γὰρ τὸ δοῦλον εἰς τὴν ἴσην τῷ
δεσπότῃ τιμὴν ἀνίοι ποτέ; ἀλλ' οὖν γε, τὴν ἐπὶ θρόνων
κάθισιν τοῖς ἁγίοις ἐπηγγείλατο μαθηταῖς. "Ὅταν γάρ, b S. Matth. xix. 28.
"φησὶν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης
"αὐτοῦ, καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες
"τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ." οὐκοῦν ἀνοιχήσομαι,
φησὶν, οὐ μονὰς ὑμῖν ἑτοιμάσων· εἰσὶ γὰρ ἤδη πολλαὶ, καὶ
τὸ ἐπικαινοτομεῖσθαι τῇ κτίσει περιττόν· προευτρεπίσων δὲ
τόπον ὑμῖν τοῦ εἶναι δύνασθαι λοιπὸν ἀναμὶξ τοῖς ἁγίοις
ἀγγέλοις τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὴν μεσολαβήσασαν
ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ ἂν ἐμίχθη τοῖς οὕτω βεβήλοις ἡ ἁγία τῶν
ἄνω πληθύς· κατορθώσας δὲ τοῦτο, καὶ συνάψας τοῖς ἄνω c
τὸν κάτω, τόπον δὲ δοὺς ἀνόδου τῆς εἰς τὴν ἄνω πόλιν ὑμῖν,
πάλιν ἐπανήξω κατὰ τὸν τῆς παλιγγενεσίας καιρὸν καὶ παρα-
λήψομαι ὑμᾶς μεθ' ἑαυτοῦ, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε.
ὃ καὶ συνεὶς ὁ Παῦλος ἐν οἰκείαις ἐπιστολαῖς οὕτω φησί
"Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ 1 Thess. iv. 15–17.
"ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου
"οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν
"κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ d
"καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀνα-
"στήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπό-
"μενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς

13. καθήσεσθε E. θρόνων E. 16. δὲ] καὶ E. 21. τὸν E. τὰ Ed.
23. ἵν' E. 24. Παῦλος] + ὀρθῶς E. 27. φθάσωμεν E. φθάσομεν Ed.
29. ἀπ' E. ἀπὸ Ed.

" ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν
" Κυρίῳ ἐσόμεθα."

4 Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.

e *Προαποδημήσω μὲν ἔγωγε, φησὶν, ἑτοιμάσων ὑμῖν τῆς ἀνόδου τόπον τῆς εἰς οὐρανούς· ἀλλ' εἰ βούλεσθε, καὶ φίλον ὑμῖν τὸ ἐν ἐκείναις καταλῦσαι ταῖς μοναῖς, καὶ περὶ πολλοῦ πεποίησθε τὸ εἰς τὴν ἄνω γενέσθαι πόλιν, καὶ τοῖς ἁγίοις συναυλισθῆναι πνεύμασιν, οἴδατε τὴν ὁδὸν, τουτέστιν, ἐμέ· δι' ἐμοῦ γὰρ πάντως, καὶ οὐ δι' ἑτέρου τινὸς τὴν οὕτως ἀξιάγαστον ἀποκερδανεῖτε χάριν· οὐ γὰρ ἕτερος ὑμῖν ἀνοίξει τοὺς οὐρανοὺς, οὐδὲ βατὸν ἀποδείξει ποτὲ τὸ παντελῶς ἀστιβές τε καὶ ἄηθες τοῖς ἀπὸ τῆς γῆς χωρίον, εἰ μὴ μόνος*
766 A. a *ἐγώ. καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἐν Πνεύματι, ταύτην ἡμᾶς τὴν ὁδὸν ὅτι*
Hier. vi. 16. *μάλιστα ζητεῖν παρεκελεύετο, λέγων " Στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς* 1
" καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία " ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ, καὶ εὑρήσετε " ἁγνισμὸν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." ὁδοὶ μὲν γὰρ Κυρίου καὶ τρίβοι, κατὰ τὸν προφήτην, τὰ σωτήρια τῶν ἁγίων προφητῶν συγγράμματα· ἀλλ' εἴ τις αὐτοῖς τὸν νοῦν ἐπιστή- 2
σειε, τὴν ὁδὸν εὑρήσει τὴν ἀγαθὴν, τουτέστι Χριστὸν, δι' οὗ καὶ ὁ τέλειος ἁγνισμὸς ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐγγίνεται·
2 S. Pet. i. 4. b *δικαιούμεθα γὰρ διὰ τῆς πίστεως, καὶ θείας ἀναδεικνύμεθα φύσεως κοινωνοὶ τῇ μεθέξει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλοφωνότατος προφήτης Ἡσαΐας οὕτως* 2
Es. xxxv. 8. *ἡμῖν τὸν Χριστὸν διεκήρυττε λέγων " Ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς " καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται·" ἐκεῖ δέ που φησὶν, ἐν τοῖς χρόνοις δηλονότι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς· ὁδὸς γὰρ ἡμῖν γέγονε καθαρὰ καὶ ἁγία, δι' ἧς*

18–24. Haec citat Catena in Hieremiam Prophetam (cod. in Bibl. Patriarchae Hierosolymitani Constantinopoli conservatus fol. 205, cod. Bibl. Mediceo-Laur. Plut. v. 9, fol. 138. cf. Ghislerii Cat. i. 591). 23. τῆς om. cod. Mediceo-Laur.

οἱ βαδίζοντες, τὴν λαμπρὰν τῶν ἁγίων καλλίπολιν καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἱερουσαλὴμ ἐν τοῖς ὡρισμένοις ὄψονται χρόνοις. c
καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ θεσπέσιος ἡμῖν μελῳδὸς, ὡς πρὸς Θεὸν Πατέρα φησί "Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου." Ps. xxvi. 11.
ἐπιθυμεῖ γὰρ τοῖς διὰ Χριστοῦ παιδεύεσθαι νόμοις, οὐκ ἀγνοήσας τις ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἄνω βαδιεῖται πόλιν, διὰ τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως, κατευθὺ παντὸς ἐρχόμενος ἀγαθοῦ. καὶ παρενεγκεῖν μὲν οὐ χαλεπὸν καὶ ἑτέρας ἔτι πολλὰς ἐκ προφητῶν μαρτυρίας, δι' ὧν ἂν εἰδείημεν ὁδὸν τὴν ἁγίαν ἀποκεκλημένον τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τὸ ἀναγκαῖον τοῖς οὕτω σαφῶς ἐγκειμένοις εἰς ὄνησιν ἐπαγωνί- d
ζεσθαι σφόδρα. ἴστε τοίνυν τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἂν ἴοιτε, φησὶ, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰς ἄνω μονὰς, ἤδη τοῦτο παραδηλῶν, καὶ ἕτερον οὐδὲν, ἢ ὅτι πολλὰ μὲν λίαν καὶ εὐπρεπῆ τὰ παρὰ Θεῷ καὶ Πατρὶ καταλύματα, καὶ τόπον ὑμῖν παῤῥησίας τοῦ καὶ ἐν ἐκείνοις γενέσθαι τοῖς χωρίοις ἑτοιμάσων προαναβήσομαι. πλὴν ἴστε, φησὶν, ὡς οὐκ ἄν τις δι' ἑτέρου τινὸς τὸ ἐκεῖσε γενέσθαι λάβοι, πλὴν δι' ἐμοῦ καὶ μόνου. οὐκοῦν εἴ τις ἐκπέσοι τοῦ ἀγαπᾶσθαι παρὰ Χριστοῦ, ἢ βεβήλοις κενοφω- e Cf. 1 Tim. vi. 20.
νίαις καὶ ἀλλοκότων ῥημάτων ἀκαθαρσίαις προσέχων συκοφαντεῖν ἑλομένων, τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ καὶ ἀπερινόητον φύσιν ὡς ἐν δούλοις κατατάττει, καὶ τοῖς γενομένοις καταριθμεῖ τὸν ἐλεύθερον καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός γε γεννηθέντα Λόγον, ἤγουν καθ' ἕτερόν τινα λυπήσειε τρόπον, γινωσκέτω λοιπὸν τῆς πρὸς τὸ ἄνω πορείας τὴν ὁδὸν ἀπολέσας, καὶ πεπλανημένος μὲν τοῦ ἰδίου γεωργίου τοὺς ἄξονας, κατὰ τὸ a 767 A.
εἰρημένον ὑπό τινος, ὑφέξων δὲ πάντως τὴν τοῖς κάτω μένουσι πρέπουσαν δίκην. διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοὺς ἀρνησαμένους ἐκ φρενοβλαβείας τὸ ἐν Χριστῷ πολιτεύεσθαι, παλινδρομοῦντας δὲ πρὸς τὰς ἐκ νόμου σκιὰς,

12. εἴπατε E. 14. περὶ E. 15. ὑμῖν correxi post Migne. ἡμῖν Aub. 18. γενέσθαι] + τοῖς χωρίοις (e supra ut saepe) E. 21. ἑλομένων E. ἑλομένῳ Id. 23. γεγεννηθέντα (sic) Aub. γεννηθέντα haud male Migne. 24. λυπήσας E. 25. τῆς pro τὸ E. τὴν] ὁ τὴν E.

Gal. v. 4. ἀπηλλοτριῶσθαί φησιν ἀπὸ Χριστοῦ καὶ τῆς χάριτος ἐκ-
πεσεῖν, διὰ τοῦ δικαιοῦσθαι φιλεῖν ἐκ νόμου. ὅνπερ γὰρ
τρόπον ὁ τῆς τετριμμένης τε καὶ εὐθείας ἐκπίπτων ὁδοῦ,
τὰ ἐκ τοῦ πλανᾶσθαι πάντως ὑποστήσεται βλάβη· οὕτως,
b οἶμαι, καὶ οὐχ ἑτέρως οἱ τὴν ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην παρω-
σάμενοι, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν παίδευσιν ἐν τῷ
μηδενὶ τεθεικότες, τὴν ἄνω πόλιν οὐκ ὄψονται, ἀλλ' οὐδὲ
τοῖς ἁγίοις συνδιαιτήσονται. ὁδὸς γὰρ ἡ πρὸς τοῦτο κομί-
ζουσα, μόνος ἐστὶν ὁ Χριστός.

5 Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς Οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς οἴδαμεν
6 τὴν ὁδόν; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ
ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ
c δι' ἐμοῦ.

Οὔπω διαῤῥήδην εἰπεῖν ἐθελήσαντι τῷ Χριστῷ τοῖς
ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὅτι βαδιεῖται πρὸς τὴν ἄνω, καὶ ἀποδη-
μήσει πρὸς τὸν Πατέρα, αἰνιγματωδῶς γεμὴν ἔτι καὶ διὰ
πολλῶν ἐμφάσεων τὸ πρᾶγμα σημαίνοντι, προσεκόμισε τὴν
πεῦσιν ὁ μαθητής· Θωμᾶς δὲ ἦν οὗτος· καὶ συναναπλέκει
τινὰ λογισμὸν, μονονουχὶ καὶ οὐχ ἑκόντα λέγειν ἐκβιαζό-
μενος, καὶ ὅποι ποτὲ πορεύσεται, καὶ οὗ τῆς ἀποδημίας ἡ
d ὁδὸς συντείνεται. οὐ γὰρ ἴσμεν, ἔφη, ποῦ ὑπάγεις, εἶτα
πῶς ἂν εἰδείημεν τὴν ὁδόν; καὶ τὸ μὲν σφόδρα περίεργον τοῦ
μαθητοῦ παρελαύνει Χριστός· οὐ γὰρ ἀποκρίνεταί τι πρὸς
ὅπερ ἤθελεν αὐτὸς ἀλλ', ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ γνώσει τηρήσας, καὶ
καιρῷ μᾶλλον ἀναθεὶς τῷ πρεπωδεστέρῳ, διεκκαλύπτει χρη-
σίμως, ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἀναγκαῖον εἰς μάθησιν. ἐγὼ τοίνυν
εἰμί φησιν ἡ ὁδὸς, ἐγὼ ἡ ἀλήθεια, ἐγὼ ἡ ζωή. καὶ ὅτι μὲν
e ἀληθὴς περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα λέγων ὁ Κύριος, οὐδεὶς ἂν οἶμαι
τῶν εὖ φρονούντων ἐνδοιάσῃ πώποτε· πλὴν ἐκεῖνο δεῖν
ὑπολαμβάνω ζητῆσαι φιλομαθῶς. τοῦ γὰρ δὴ χάριν, καίτοι

1. καὶ om. E. 7. ὄψεται E. 15. βαδιοῦνται E. 19. οὐχ om. E.
29. εὖ φρονούντων E. εὐφρονούντων Ed.

φῶς καὶ σοφία καὶ δύναμις καὶ ἑτέροις δὲ ὅσοις ὀνόμασι παρὰ ταῖς θεοπνεύστοις ὠνομασμένος γραφαῖς, ἐξειλεγμένοις ὥσπερ τισὶ καὶ πολὺ λίαν ἔχουσιν ὄντα λόγον χρῆται πρὸς τὸ παρὸν, ὁδὸν ἑαυτὸν καὶ ἀλήθειαν καὶ ζωὴν ἀποκαλῶν; βαθεῖα γὰρ ὡς ἐγῷμαι καὶ οὐ λίαν εὐκάτοπτος ἡ τοῦ λόγου δύναμις· οὐκ ὀκνητέον δ' οὖν ὅμως πρὸς τὴν ἐγχείρησιν. a 768 A.
ἐρῶ γὰρ ὅπερ εἰς ἐμὴν ἀναβαίνει διάνοιαν, ἐφιεὶς δηλονότι τὰ ἀμείνω νοεῖν τοῖς θεωρεῖν εἰωθόσιν ὀξυωπέστερον.

Διὰ τριῶν τοιγαροῦν πραγμάτων ταῖς ἄνω καὶ θείαις προσβαλοῦμεν αὐλαῖς, καὶ εἰς τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀναβησόμεθα ἐκκλησίαν· διὰ πράξεως δή φημι, τῆς κατὰ ποικίλην ἀρετὴν, καὶ πίστεως τῆς ἐν ὀρθότητι, καὶ ἐλπίδος τῆς ἐν ζωῇ. ἆρ' οὖν ἕτερος ἡμῖν τοῦ δύνασθαι τοιαῦτα δρᾶν γενήσεται χορηγὸς, ἢ πρόξενος, ἢ αἰτία, ἢ πρόφασις παρὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν; οὐμενοῦν· μὴ γάρ τοι b
νομίσῃς. αὐτὸς γὰρ ἡμῖν νενομοθέτηκε τὰ ὑπὲρ νόμον, αὐτὸς ὑπέδειξε τὴν ὁδὸν, ἣν ἄν οἶμαί τις καλῶς εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν ἀρετὴν ἐκδέξαιτο, καὶ τὸ ἐν πράξεσι ταῖς κατὰ Χριστὸν διαβατικόν τε καὶ πρόθυμον. οὐκοῦν αὐτός ἐστιν ἡ ἀλήθεια, αὐτός ἐστιν ἡ ὁδὸς, τουτέστιν, ὁ ἀληθὴς τῆς πίστεως ὅρος, καὶ ὁ τῆς ἀπλανοῦς περὶ Θεοῦ διαλήψεως κανών τε καὶ στάθμη. πιστεύοντες γὰρ εἰς Υἱὸν ἀληθῶς, τουτέστιν, ἐξ c
αὐτῆς γεννηθέντα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐ νόθον, οὐ ψευδώνυμον, ἀλλ' οὐδὲ κτίσμα ἢ ποίημα τὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως περικεισόμεθα καύχημα. ὁ γὰρ εἰς υἱὸν παραδεξάμενος τὸν Υἱὸν, διωμολόγηκε πάντως καὶ τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι, καὶ πατέρα τὸν Θεὸν οἶδέ τε καὶ δέξεται. αὐτὸς τοιγαροῦν ἡ ἀλήθειά ἐστιν, αὐτός ἐστιν ἡ ζωή· οὐ γὰρ ἕτερος ἡμῖν ἀποκαταστήσει τὴν ἐν ἐλπίσι ζωὴν, τὴν ἐν ἀφθαρσίᾳ δηλονότι καὶ μακαριότητι καὶ ἁγιασμῷ· αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ἐγείρει, καὶ

5. ὡς om. E. λόγου] Θεοῦ (?) E. 7. ἀνέβη E. ἐφιὴς (sic) E. 10. προσβαλοῦμεν a. Ed. mg. προσβάλλομεν b.c. Cord. προσβαλοῦσιν Ed. ἀναβησόμεθα [ἀναβησώμεθα Cord.] ἐκκλησίαν hoc ordine Catt. 16. νομοθέτηκε (sic) E. 21. παρὰ E. 30. μακαριότητα (sic) E.

d νεκροὺς γεγονότας διὰ τὴν ἀρχαίαν ἀρὰν ἀνακομίσει πάλιν εἰς ὅπερ ἦμεν ἐν ἀρχαῖς. ἅπαντα τοίνυν ἡμῖν ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ τὰ κάλλιστά τε καὶ ἐξαίρετα πέφηνέ τε ἤδη καὶ γενήσεται. καὶ ὅρα μοι πάλιν, ὅτι τῇ τῶν προκειμένων θεωρίᾳ πολὺ δὴ πρέπων ἐστὶν ὁ περὶ τούτων λόγος. ἐνδοιάζοντός τε γὰρ ἔτι τοῦ μαθητοῦ καὶ φάσκοντος Πῶς οἴδαμεν τὴν ὁδὸν, διὰ βραχέων ἔδειξεν, ὡς ἐπείπερ εἰδεῖεν τῶν εἰς τὸ ἄνω διακομίζειν ἐθελόντων ἀγαθῶν αἴτιόν τε καὶ χορηγὸν καὶ
e πρύτανιν ὑπάρχειν αὐτὸν, οὐδενὸς αὐτοῖς ἔτι δεήσει πρὸς τὸ εἰδέναι τὴν ὁδόν.

Ἐπειδὴ δὲ τούτῳ συνῆπτε τό Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ, φέρε δή τι καὶ πρὸς αὐτὸ λέγωμεν τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων, ἐκεῖνο προερευνήσαντες, τὸ πῶς ἄν τις ἴοι πρὸς τὸν Πατέρα. ἐρχόμεθα τοίνυν κατὰ δύο τρόπους· ἢ γὰρ ἅγιοι γεγονότες κατά γε τὸ πρέπον τῇ
Lev. xix. 2. ἀνθρωπότητι μέτρον, ὡς ἁγίῳ Θεῷ κολλώμεθα· "Ἅγιοι "γὰρ ἔσεσθε, φησὶν, ὅτι ἐγὼ ἅγιος·" ἤγουν ἐπὶ τὴν τοῦ
769 A. a Πατρὸς γνῶσιν τὴν ὡς ἐν πίστει καὶ θεωρίᾳ βαδίζομεν, τῇ
1 Cor. xiii. 12. ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι, καθὰ γέγραπται. ἀλλ' οὐκ ἄν τις ἅγιος εἴη ποτὲ, καὶ διὰ πολιτείας ἥξει τῆς κατ' ἀρετὴν, μὴ οὐχὶ ποδηγοῦντος αὐτὸν εἰς ἅπαντα τοῦ Χριστοῦ, οὐδ' ἂν αὐτῷ συνάπτοιτο τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, μὴ οὐχὶ πάντως μεσιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ. μεσίτης γάρ ἐστι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ συνάπτων τὴν ἀνθρωπότητα τῷ Θεῷ. ὡς μὲν γὰρ ἐκπεφυκὼς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ
b καὶ Πατρὸς, ᾗ Λόγος ἐστὶ καὶ ἀπαύγασμα καὶ χαρακτὴρ, ἕν ἐστι πρὸς τὸν Πατέρα, ὅλος ὢν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ· ᾗ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, δίχα τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας συνάπτεται τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μεθόριον ὥσπερ τι γέγονε, συνέχων ἐν ἑαυτῷ τὰ πρὸς ἑνότητα καὶ φιλίαν συνδεδραμηκότα.

2. ἦμεν] ἡμῖν (sic) E. 3. ἐξαίσια Catt. 9. ὑπάρχον (sic) E. 15. τῆς ἀνθρωπότητος E. 17. ἔσεσθαι (sic) E. 20. ἥξῃ E. 24. ἑαυτῷ E.a. αὐτῷ Ed. 27. αὐτῷ E. ἑαυτῷ Ed.

Οὐδεὶς οὖν ἥξει πρὸς τὸν Πατέρα, τουτέστι, θείας ἀναδειχθήσεται φύσεως κοινωνὸς, εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ μόνου. εἰ μὴ γὰρ ἐμεσίτευσε γενόμενος ἄνθρωπος, οὐκ ἂν εἰς τοῦτο μακαριότητος προὔβη τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἴοι c πρὸς τὸν Πατέρα διὰ θεωρίας, τῆς ἐν πίστει φημὶ καὶ γνώσει τῇ κατ' εὐσέβειαν, δι' αὐτοῦ πάλιν ἥξει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. ὅπερ γὰρ ἔφην ἀρτίως, ἐρῶ δὴ πάλιν, οὐχ ἑτέρως ἔχοντος τοῦ λόγου οἶμον. προσδεξάμενος γάρ τις τὸν Υἱὸν εἰς υἱὸν ἀληθῶς, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀφίξεται γνῶσιν· οὐδὲ γὰρ υἱὸς ὑπάρχειν νοοῖτο, μὴ οὐχὶ πάντως συνεισδεχθέντος αὐτῷ τοῦ τεκόντος αὐτόν. συνειστρέχει γὰρ Υἱῷ μὲν ἡ περὶ Πατρὸς γνῶσις, Πατρὶ δὲ αὖ πάλιν ἡ περὶ Υἱοῦ. οὐκοῦν ἀληθὴς ὁ Κύριος λέγων Οὐδεὶς ἔρχεται d πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ, ὅτι φυσικὴ καὶ οὐσιώδης εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστιν ὁ Υἱὸς, καὶ οὐ καθάπερ ἔδοξέ τισιν, ἐπακτοῖς ἀξιώμασι μεμόρφωται πρὸς αὐτὸν, ἕτερόν τι κατ' οὐσίαν ὑπάρχων καὶ νοούμενος.

Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ᾔδειτε. 7

Αὐτὸν δὴ καθ' ἑαυτοῦ φαίη τις ἂν ἴσως καὶ οἰηθείη τυχὸν διαλέγεσθαι τὸν Υἱόν. ἔχει δὲ οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ ἄν τι τῶν εἰκαίων ἐφθέγξατο καὶ περιττῶν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα διὰ τὸ μὴ σφόδρα δύνασθαί τινας τοῖς λεγομένοις ἀκο- e λουθεῖν, χρησιμωτάτην ἔσθ' ὅτε ποιεῖται τὴν ἐπανάληψιν. πλὴν ἔν γε τῷ πάροντι πολὺ δὴ λίαν ὀνίνησιν ἡμᾶς, ταυτὶ τοῖς πρώτοις προσενεγκών. ἐπειδὴ γὰρ διεπυνθάνετο ὁ Θωμᾶς Ποῦ γὰρ ἀπελεύσῃ, λέγων, ἢ πῶς ἂν ἡμεῖς εἰδείημεν τὴν ὁδὸν, τὸ ὅποι ποτὲ βαδιῇ μὴ γινώσκοντες, ἀναγκαίως ἔφασκεν "Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια," καὶ Supra ver. 6.
ὅτι "Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ·" a 770 A.
δεικνὺς ἐντεῦθεν, ὡς εἴπερ τις βούλοιτο τὴν ὁδὸν εἰδέναι, δι' ἧς ἂν ἴῃ πρὸς ζωὴν τὴν αἰώνιον, φιλονεικήσει δὴ πάντως

2. μόνου χριστοῦ Catt. 7. δὲ E. ἑτέρων E. 8. παραδεξάμενος Catt. 9. εἰς] ὡς a.b. 12. πατρὶ] πνεύματι Catt. 19. αὐτό δεῖ E. 26. ἀπελεύσει E. ἠδείημεν Aub.

εἰδέναι Χριστόν. ἐπειδὴ δὲ ἦν τινας εἰκὸς Ἰουδαϊκήν τινα μᾶλλον ἤγουν εὐαγγελικὴν ἐπιτηδεύοντας παίδευσιν, ἐξαρκεῖν οἴεσθαι πρὸς τὸ πιστεύειν ὀρθῶς τὴν εἰς ἕνα τῶν ὅλων Θεὸν ὁμολογίαν τε καὶ γνῶσιν, μὴ μὴν ἐπείγεσθαι μαθεῖν τὸν περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος λόγον, ἀναγκαίως ἀποκλείει τρόπον τινὰ Χριστὸς καὶ τοῖς οὕτω δοξάζουσι τὴν b περὶ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸν βούλοιντο παραδέχεσθαι. διὰ γὰρ Υἱοῦ προσιτέον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ἀναλόγως γὰρ τῇ τοῦ γεννήματος θεωρίᾳ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἥξομεν τὸν γεννήτορα. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἀμφιβαλεῖν, ὅτι τὸν Υἱόν τις ὑφεστάναι πιστεύων οὕτως ὡς υἱὸν, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας φημὶ τοῦ γεννήσαντος, εἴσεται δὴ πάντως καὶ τὸν Πατέρα.

Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἁπλουστέραν καὶ ἀπερίεργον γνῶσιν, c οὕτως ἄν τις οἰηθείη τυχὸν λαλῆσαι· εἰ δέ τῳ δοκοίη καὶ διὰ λεπτῶν ἔρχεσθαι νοημάτων, ὡς καὶ ἐπ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων ἐλάσαι τὴν βάσανον, ἀληθεύοντα πάλιν εὑρήσει τὸν Υἱόν. διανοίᾳ μὲν γὰρ ἁπάσῃ παντελῶς ἀχώρητος ἡ θεία φύσις ἐστὶ, καὶ τί κατ' οὐσίαν ὁ τῶν ὅλων γενεσιουργὸς τολμᾶν ὅλως περιεργάζεσθαι, φρενοβλαβείας ἁπάσης ἀπόδειξιν ἔχει. πλὴν ἔστι πως ἡμᾶς τινα, ὡς ἐν σκιαῖς καὶ αἰνίγμασιν, ἐρανίζεσθαι γνῶσιν, κάτοπτρον ὥσπερ τι παρατιθέντας τῷ νοΐ τῶν ἐνόντων πλεονεκτημάτων τῇ τοῦ Υἱοῦ φύσει τὸν κατάλογον. ἐξ ὧν γάρ ἐστιν αὐτὸς, καὶ ἐξ ὧν d εἴργασται γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀναλόγως ἄν τις ἐπὶ τὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸν θεωρίαν ἀνίοι λοιπόν. ὅρα γάρ μοι τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ δόξαν τε καὶ δύναμιν, βλέπε τὴν ἐφ' ἅπασιν ἀπαραπόδιστον ἐξουσίαν. τί γὰρ εἰπέ μοι καὶ τῶν ὑπὲρ λόγον, οὐκ ἐλευθέροις νεύμασι κατορθώσας ὁρᾶται, καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκός; ἀλλ' ὁ τοσοῦτος ἡμῖν δι' αὐτῶν ὀφθεὶς τῶν πραγμάτων "Ἐγὼ, "φησὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν

Supra x. 20. Infra ver. 9.

14. οὖν om. E. 25. εἴργασται E. Ed. mg. εἴργασαι Ed. 31. τῶν assumptum ex E.

" Πατέρα." ἰτέον οὖν ἄρα κατὰ τὴν τοῦ προκειμένου δύναμιν ἀπὸ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον, καὶ ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος e ἐπ' ἐκεῖνον δὴ πάντως οὗ καὶ ἔστι χαρακτὴρ, καὶ οὐ, κατά τινας τῶν ἑτεροδοξεῖν εἰωθότων, ἐπακτοῖς τισι καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀξιώμασι σχηματίζεσθαί φαμεν τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα· οὐδὲ, καθάπερ τοῖς πλανωμένοις δοκεῖ, εἰκὼν εἶναι λέγεται τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ἔχων αὐτοῦ τὴν δόξαν, τὴν δύναμιν, τὴν σοφίαν, φύσεως γεμὴν ἑτέρας ὑπάρχων· ταῦτα γὰρ ἐκείνων τὰ ληρήματα, καὶ ἡ κεκομψευμένη φλυαρία, μᾶλλον δὲ δυσσέβεια, πρὸς ἀνατροπὴν ἐπινοηθεῖσα καὶ a 771 A. καθαίρεσιν τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Υἱοῦ, κατά γε τὸν ἐν αὐτοῖς ἀνόσιόν τε καὶ θεομάχον σκοπόν· ἀλλ' ὡς Υἱὸς ἀληθῶς, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀποῤῥήτως καὶ ἀπερινοήτως γεννηθεὶς, χαρακτήρ ἐστιν αὐτοῦ καὶ εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα, φέρων ἐν οἰκείᾳ φύσει τῆς τοῦ τεκόντος αὐτὸν οὐσίας τὸ ἴδιον, καὶ τῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων τὸ κάλλος. οὐ γὰρ ἀπόπληκτοι κατ' ἐκείνους ἐσόμεθα καὶ εἰς τοῦτο δυσβουλίας τὸν οἰκεῖον κατωθήσομεν νοῦν, ὡς τῷ κατὰ φύσιν οὐκ ὄντα λέγειν Θεῷ ὅμοιον, μήτε μὴν ἐκ τῆς b οὐσίας γεννηθέντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὴν τοῦ Θεοῦ χαρίσασθαι δόξαν, ἢ καὶ φάναι δύνασθαί ποτε τὸ πεποιημένον ὅλως, καὶ τὸ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενεχθὲν, τὴν θείαν ἀπαραλλάκτως φορέσαι δύναμιν καὶ σοφίαν, ἔχειν δὲ οὕτως ὡς ἂν νοοῖτο τυχὸν ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φύσις. τί γὰρ ἂν εἴη τὸ παραλλάττον ἔτι ποιητοῦ καὶ ποιήματος, ἢ τί τὸ μεσολαβοῦν καὶ διακόψαι δυνάμενον c τῆς ταυτότητος τῆς ἐν οὐσίᾳ φημὶ τὸ γεγονὸς τοῦ κτίσαντος; εἰ γὰρ ὅλως ἔχει τήν τε δόξαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τί τὸ μεῖζον ἐν αὐτῷ, τί δὲ τὸ πλέον ἕξει παρ' ἡμᾶς, ἤτοι τὴν κτίσιν, ἐγὼ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἂν ἔχοιμι παντελῶς, ἀπορήσειν δὲ ὑπολαμβάνω κἀκείνους. οὐκοῦν οὐ

17. ἀπόπληκτει E. 27. αὐτότητος E.

τοῖς ἔξωθεν ἀξιώμασιν ὁ Υἱὸς ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς ἰσότητα σχηματίζεται, καὶ οὐ καθάπερ τις ἐν πίνακος γραφῇ, d *μόναις ἡμῖν ταῖς τῶν χρωμάτων ἰδέαις καταποικίλλεται, τὴν τοῦ βασιλέως πλαττόμενός τε καὶ ψευδόμενος μορφὴν, ἀλλὰ χαρακτήρ ἐστι καὶ εἰκὼν ἀληθῶς τοῦ τεκόντος αὐτὸν, ἐν ἰδίοις καὶ φυσικοῖς ἀγαθοῖς τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν ἐμφανῆ καθιστάς. διὰ τοῦτο γὰρ ἀμήχανον εἶναί φησιν ἐπιγνῶναί τισι τὸν Πατέρα, μὴ οὐχὶ πρότερον ἐπεγνωκόσιν αὐτὸν, τουτέστι τὸν Υἱόν.*

Καὶ ἀπάρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν.

e *Ἄξιον οἶμαι θαυμάσαι, καὶ τούτῳ τὴν ἐνοῦσαν τῷ λόγῳ διασκευὴν καὶ ἀπόρρητον οἰκονομίαν. εἰρηκὼς γὰρ ὅτι "Εἰ "ἐγνώκειτέ με καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ᾔδειτε," καὶ νομισθεὶς ἐγκαλεῖν τοῖς μαθηταῖς τῶν οὕτως ἀναγκαίων τὴν ἄγνοιαν, τεθεράπευκεν εὐθύς* Ἀπάρτι λέγων γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν. *ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον τῶν ἁπανταχόσε κειμένων ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες ἔσεσθαι, παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἀκούσαντες τό "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη," διὰ* S. Matth. xxviii. 19. 772 A. a *ταύτην ὡς ἐγῷμαι μάλιστα τὴν αἰτίαν, προαποδείξας χρησίμως καὶ κοινὸν ὥσπερ εἰς ἅπαντας ποιησάμενος λόγον, ὡς εἴ τις εἰδείη τὸν Υἱὸν, εἴσεται δήπου πάντως καὶ τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατέρα καὶ Θεὸν, ἐπιμαρτυρεῖ χρησίμως τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὴν ἐπίγνωσιν οὐ κεχαρισμένως· οὐ γὰρ ἂν φθέγξαιτό τι τῶν οὐκ ἀληθῶν· ἀλλ' ὄντως εἰδόσι τε καὶ ἐπεγνωκόσιν. ὅτι γὰρ Υἱὸν ἀληθῶς εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸν Κύριον ᾔδεσάν τε καὶ πεπιστεύκεισαν, οὐδαμόθεν ἐστὶ τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἀμφίβολον. ἐπεὶ κατὰ τίνα τρόπον Ναθαναὴλ ὁ Ἰσραηλίτης ἀκούσας "Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον καλέσαι* Supra i. 49. b *"ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε," παραχρῆμα τῆς πίστεως*

4. *ἀλλὰ χαρακτήρ ἐστι* E. *ἀλλ' ἔστι χαρακτὴρ* Ed. 8. *μὴ* om. Migne. 11. *καὶ*] *κἂν* conjicit haud male Aub. in mg. Statim *τούτων* E. 13. *ἐγνώκατε* E. cf. infra 772 c. *μου* ass. ex E. 15. *λέγων* E. Ed. mg. *λέγω* Ed. 20. *ποιησάμεθα* E. 26. *ᾔδεσάν τε* assumptum ex E., faventibus et b.c. Cord. qui *ᾔδεσαν* [*ᾔδεισαν* b.] ante *Υἱὸν* supra addunt. *πεπιστεύκασιν* E.

τὴν ὁμολογίαν εἰσκεκόμικε λέγων “Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ “Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ·” [Supra i. 50.] καὶ μὴν καὶ θαλάσσης τε παραδόξως καὶ ἀσυνήθως κατηυνασμένης, πως αὐτὸν προσεκύνουν οἱ ἐν τῷ σκάφει “λέγοντες Ἀληθῶς “Θεοῦ υἱὸς εἶ;” [S. Matth. xiv. 33.] ἆρ᾽ οὖν οὐκ εἰδότων ὅτι περ ὑπάρχοι Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννηται Πατρὸς ἐρεῖ τις τὸ ῥῆμα; εἶτα πῶς οὐκ ἀμαθαίνων ὁ τοιοῦτος ἁλώσεται; περὶ τὰ μέρη τῆς c Φιλίππου Καισαρείας παρ᾽ αὐτοῦ διερωτώμενοι τοῦ Χριστοῦ “Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,” [Ib. xvi. 13.] οὐχὶ πρῶτον μὲν ἔφασκον τὰς ἑτέρων ὑπονοίας; οἱ μὲν γὰρ, φησὶν, Ἠλίαν εἶναι νομίζουσιν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. [Ib. 14.] τίνα δὲ λέγουσιν αὐτοὶ, διαῤῥήδην εἰπεῖν οὐ παραιτούμενοι δι᾽ ἑνὸς οἱ πάντες τοῦ προὔχοντος, Πέτρος δὲ αὐτὸς ἦν, οὐκ ἐνδοιαστῶς ἔφασαν “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ “υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.” [Ib. 16.] οὐκοῦν, ὅταν λέγῃ Χριστὸς “Εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ᾔδειτε,” μὴ πάντως αὐτοῖς τοῖς μαθηταῖς ὑπολάβῃς εἰρῆσθαι τὸ ῥῆμα, d ἀλλ᾽ ὅρον ὥσπερ τινὰ γενικὸν τοῖς ἁπανταχόσε ποιεῖται, τὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων πρόσωπον παραθείς.

Ἐπιτήρει γὰρ ὅπως εὑρήσομεν οὐκ ἠγνοηκότας αὐτοὺς, ὅτι Θεός τε ἐστὶ καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἀλλ᾽ ὁδὸν ἑαυτὸν εἶναι φήσαντος τοῦ Θεοῦ, [Supra ver. 6.] τὸ αἰνιγματωδῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν οὐ σφόδρα συνῆκαν, καὶ περὶ τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ τῆς ἀγνοίας αἰτίαμα στήσεται. διὰ γάρ τοι τοῦτο διελέγξας ἐν ὀλίγοις, ὡς οὐ δυνήσονται συνιέναι τὸ πλαγίως εἰρημένον e αὐτοῖς, εἶτα κοινὸν ἅπασι προθεὶς ἐντεῦθεν λόγον, διδάξας τε σαφῶς, ὡς καὶ αὐτὴν ζημιωθήσεται τὴν εἰς τὸν Πατέρα γνῶσιν, ὃς ἂν ἀγνοήσῃ τὸν Υἱὸν, ὡς ἤδη διωμολογηκόσι τὴν πίστιν τοῖς μαθηταῖς, εἰκότως τὴν γνῶσιν ἐπιμαρτυρεῖ λέγων Ἀπάρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν. τὸ δέ Ἀπάρτι φησὶν, οὐχὶ δήπου πάντως ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας,

14. καὶ pro δὲ E. 16. ἐγνώκειτε—ἐγνώκειτε Catt. ᾔδετε E.
19. παρατιθεὶς b. 27. αὐτὴν E. αὐτὸν Ed. Ισ. αὐτὸς Ed. mg.

ἤτοι τῆς ἡμέρας, καθ' ἥνπερ αὐτοῖς τοὺς περὶ τῶν τοιούτων 778 A. a ἐποιεῖτο λόγους· τὸ δέ Ἀπάρτι φησὶν, ἀντιπαρεξάγων τῷ ἀρχαίῳ καὶ πρώτῳ, τὸν ἀρτιφανῆ καὶ νέον τῆς αὐτοῦ παρουσίας καιρὸν, καθ' ὃν λαμπροτέρα γέγονε τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἡ περὶ Πατρὸς γνῶσις διὰ τοῦ Υἱοῦ. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν ὡς πρὸς Θεὸν καὶ Ps. cxxxviii. 6. Πατέρα φησίν "Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ." ἑωρακότες γὰρ τοῖς ὑπὲρ λόγον θαυματουργήμασι διαπρέποντα τὸν Υἱὸν, καὶ μετὰ θεοπρεποῦς ἐξουσίας κατορθοῦντα ῥᾳδίως ὅπερ ἂν βούλοιτο, τεθαυμάκαμεν ἐντεῦθεν τὴν τοῦ Πατρὸς γνῶσιν, οὐχ ἑτέρως ἔχουσαν ἐννοοῦντες αὐτὴν, ἢ b ὥσπερ ἐστὶν ἡ τοῦ ἐξ αὐτοῦ προελθόντος Υἱοῦ. Ἀπάρτι τοίνυν γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν. ἐγνώκαμεν γὰρ ἐν Υἱῷ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, τίς ὁ Πατὴρ, καὶ οὐ μόνον ἐπεγνώκαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐθεασάμεθα, ἤτοι ἑωράκαμεν. ἡ μὲν γὰρ γνῶσις τὴν διὰ τῶν ἐννοιῶν θεωρίαν ὑποδηλοῖ, ἣν ἄν τις λάβοι τυχὸν περὶ τῆς θείας τε καὶ ἀῤῥήτου φύσεως, τῆς ἐπὶ πάντας φημὶ καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι. τὸ γεμὴν ἰδεῖν, τὴν διὰ τῶν τερατουργημάτων πληροφορίαν σημαίνει. c οὐ γὰρ μόνον ἐγνώκαμεν ὅτι ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Πατήρ· οὐδὲ ἐν ψιλαῖς καὶ μόναις ἐννοίαις τὴν τοῦ πράγματος εἴδησιν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχήκαμεν· ἐν Υἱῷ ζωοποιοῦντι τοὺς νεκροὺς, καὶ εἰς τὸ εἶναι πάλιν ἀνακομίζοντι τοὺς κατεφθαρμένους· οὐ μόνον ἐγνώκαμεν, ὅτι ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ὅτι πᾶσαν ὑπὸ πόδας ἔχει τὴν κτίσιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονότων κατεξουσιάζει βασιλικῶς, ὡς 3 Esdr. iv. 36. "πάντα τὰ ἔργα σείεσθαί τε δι' αὐτὸν καὶ τρέμειν," κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' εἴδομεν ὄντα τοιοῦτον καὶ ἐν Υἱῷ, d ὅτε θαλάττῃ καὶ πνεύμασιν ἐπιτιμῶν, μετὰ πολλῆς ἔφη τῆς S. Marc. iv. 39. ἐξουσίας "Σιώπα, πεφίμωσο."

1. τῆς ἡμέρας ἤτοι τῆς [+ αὐτῆς ut videtur E.] ὥρας inverso ordine E. 11. ἔχουσα E. 15. θεασάμεθα E. 24. ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ὅτι accesserunt ex E. 27. δι' om. E. cf. Thes. 147 e, 370 b. sed καὶ πάντα τὰ ἔργα δι' αὐτὴν σείεται καὶ τρέμει citat a. 28. τὸ om. Migne.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἔμελλεν ἐρεῖν, ὅτι οὐ μόνον ἐγνώκατε τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑωράκατε, προτάξαι δεῖν ἀναγκαῖον ᾠήθη τό Ἀπάρτι, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ὁ μὲν γὰρ νόμος ὁ διὰ Μωυσέως προσεφώνει τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ "Κύριος ὁ Θεός σου κύριος εἷς ἐστι," (Deut. vi. 4.) καὶ τὸν μὲν περὶ τοῦ Υἱοῦ λόγον οὐ παρετίθει τοῖς πάλαι, μόνης δὲ τῆς πολυθείας ἐξελὼν αὐτοὺς, εἰς τὴν τοῦ ἑνὸς ἐκάλει προσκύνησιν· ὁ δὲ e *Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, διὰ πολλῶν σημείων καὶ ἐνεργημάτων ἐγνώρισεν ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι νοουμένην τε καὶ ὑφεστῶσαν ἀληθῶς μίαν ἔδειξε θεότητος φύσιν. καλῶς οὖν ἄρα τό Ἀπάρτι φησὶ, διὰ τὸ ἀτελὲς ἐν γνώσει τῶν κατὰ νόμον καὶ τῶν κατ' ἐκείνους πολιτευομένων. σημειωτέον δὲ, ὅτι ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ Πατρὸς ἑωρᾶσθαι λέγων, οὐκ ἀνατρέπει τὸ ὑπάρχειν ἀληθῶς τε καὶ ἰδιοσυστάτως τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι* a 774 A. *Πατέρα καὶ Θεόν· ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτὸν εἶναί φησι τὸν Πατέρα, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς προσώπου δήλωσιν· ἀλλ' ἐπείπερ ἐστὶν ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, ἑωρᾶσθαί φησιν ἐν αὐτῷ τὸν γεννήσαντα, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ἀνθρώπου τινὸς υἱὸς τὴν ἰδίου πατρὸς ἐθελήσας κατασημᾶναι φύσιν, ἑαυτὸν ἐπιδείξας λέγει τῷ τοῦτο μαθεῖν ἐθέλοντι τυχόν Τὸν ἐμὸν ἐν ἐμοὶ τεθέασαι πατέρα. Θεὸς δὲ πάλιν τὴν τοῦ παραδείγματος ὑπεραλεῖται δύναμιν.*

Λέγει αὐτῷ Φίλιππος Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ 8
ἀρκεῖ ἡμῖν. b

Φιλομαθὴς μὲν ὁ Φίλιππος, πλὴν οὐ λίαν ὀξὺς εἰς σύνεσιν τὴν ταῖς θεοπτίαις πρεπωδεστέραν. οὐ γὰρ ἂν ᾠήθη ποτὲ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς τὴν θείαν ἰσχῦσαι καταθεάσασθαι φύσιν, καίτοι διαῤῥήδην λέγοντος τοῦ Θεοῦ "Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται." εἰ γὰρ καὶ (Exod. xxxiii. 20.)

3. οὐ pro ὁ alt. E. 5. περὶ] παρὰ E. 8. ὅτε] ὅτι E. 14. ἀνατρέπειν E. 21. τῶν τοῦτο μαθεῖν ἐθέλοντα E. 22. πράγματος E.

ὤφθη ποτὲ τοῖς ἁγίοις, ὡς ἡ θεόπνευστος ἔφη γραφὴ, ἀλλ'
οὐκ ἂν οἶμαί τις ὑποτοπῆσαι ποτὲ ἐμφανῆ τὴν θείαν γενέ-
c σθαι φύσιν οὕτως, ὡς ἔχει καθ' ἑαυτὴν, πλάττεσθαι δὲ
μᾶλλον εἰς τὸ τῷ καιρῷ πρεπωδέστερον σχῆμα. καὶ γοῦν οἱ
προφῆται διαφόρως αὐτὸν τεθέανται, καὶ ποικίλος τε περὶ
Θεοῦ παρ' ἐκείνοις ὁ λόγος. ὁ μὲν γὰρ Ἡσαΐας ἑτέρως,
Ἰεζεκιὴλ δὲ πάλιν οὐχ ὁμοίως τῷ παρ' ἐκείνῳ θαύματι.
ἔδει τοίνυν συνιέναι τὸν Φίλιππον, ὡς ἦν τι τῶν ἀμηχάνων
παντελῶς, τὴν θείαν δύνασθαι κατιδεῖν οὐσίαν, καὶ τοῦτο διὰ
σαρκὸς, καὶ οὐ μετὰ σαρκὸς, ὅτε καὶ οὐ σφόδρα νουνεχὲς,
παρούσης αὐτῷ τῆς εἰκόνος καὶ ἀκριβοῦς χαρακτῆρος τοῦ
d Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐπ' αὐτὸ ζητεῖν ἰέναι τὸ ἀρχέτυπον, ὡς
οὔπω παρὸν, καὶ καθ' ὃν ἔδει λόγον ἐπιδειχθέν. ἱκανωτάτη
γὰρ λίαν εἰς παράστασιν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
ἡ Χριστοῦ θεωρία, καλῶς τε καὶ ἀκριβῶς ἐξυφαίνοντος τὸ
S.Matth. xii. 33. ἀξιέραστον κάλλος τῆς ὅθεν ἐξέφυ βασιλικῆς οὐσίας. "ἀπὸ
"γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγινώσκεται," κατὰ τὴν
αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνήν. ἐξαρκούσης τοιγαροῦν τῷ γε
ἅπαξ συνετῷ τῆς τοῦ Υἱοῦ θεωρίας εἰς παράστασίν τε καὶ
ἀκριβῆ πληροφορίαν, τίς ἂν εἴη κατὰ φύσιν καὶ ὁ γεννήσας
e αὐτόν· περιττὸς μὲν ἴσως ὁ τοῦ μαθητοῦ φαίνεται λόγος,
πλὴν οὐκ ἔξω κείσεται τῶν εἰς ἄκρον ἐπαίνων ἡκόντων.
αὐτὸν γὰρ οἶμαι δεῖν οὐ μετρίως ἀποθαυμάσαι λέγοντα
Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ
ἔφη τυχὸν Πάσης ἂν εἴσω γενέσθαι τῆς θυμηδίας ὁμολο-
γήσαιμεν, καὶ πρὸς τὸ εἶναι μακαρίως οὐδέν ἐστι τὸ λεῖπον
ζητήσαιμεν, εἰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀξιωθείημεν πολυ-
775 A. a εὐκτου θέας καὶ αὐτοί. ὁ δὲ παντὸς προθεὶς ἀγαθοῦ καὶ τοῦ
δοκοῦντος εἰς εὐθυμίαν συντελεῖν τὴν τοῦ Πατρὸς θέαν, πῶς
οὐκ ἂν ὁμολογοῖτο παντὸς ὑπάρχειν ἄξιος θαύματος; οὕτω
μὲν οὖν τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ διαληψόμεθα, καθάπερ οἶμαι,

7. θαύματι] ἴσ. θεάματι Ed. mg. 20. τί E. 26. Legendumne μακαρίους? ἐστι] γρ. ἔτι Ed. mg. 30. ὁμολογεῖτο [οι] E.

κατὰ τὴν εὐστιβῆ τε καὶ ἁπλουστέραν τοῖς πολλοῖς θεωρίαν.
εἰ δὲ χρή τι καὶ περιεργότερον ἰδεῖν, καὶ τάχα τι τῶν
κεκρυμμένων εἰπεῖν, οἰησόμεθά τι τὸν Φίλιππον φράσαι τε
ὁμοῦ καὶ νοῆσαι τοιοῦτον. κατεδάκνοντο γὰρ ἐπὶ τοῖς τοῦ
Σωτῆρος θαύμασιν οἱ τῶν Ἰουδαίων προεστηκότες καὶ πρὸς b
τούτοις ἔτι γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, καὶ ταῖς ἀμετρήτοις
θεοσημίαις καθάπερ τισὶ λίθοις εἰς καρδίαν βαλλόμενοι, καὶ
ἐῤῥήγνυντο τῷ φθόνῳ, καὶ δρᾶσαι μέν τι πρὸς ταῦτα καὶ
τερατουργοῦντα διακωλύειν δι' οὐδενὸς ἰσχύειν ᾔδεσαν τρό-
που· διασύροντες δὲ οὕτω τὰ παραδόξως γεγενημένα, καὶ
τοῖς ἐξ ἀπάτης κατασμικρύνοντες λόγοις τὴν δόξαν αὐτοῦ,
ἄνω τε καὶ κάτω τὴν τῶν Ἰουδαίων διαθέοντες χώραν, αὐτήν
τε τὴν Ἱερουσαλὴμ, ποτὲ μὲν ἔφασκον ἐν Βεελζεβοὺλ αὐτὸν c S. Luc. xi. 15.
ἐργάζεσθαι τὰ σημεῖα· ποτὲ δὲ πάλιν εἰς ἀκάθεκτον μανίαν
ἐξοιστρούμενοι, δαιμονᾶν μὲν ἔφασκον, οὐκ εἰδέναι δὲ ἃ
φησιν. ἐπετίμων γὰρ τοῖς ὄχλοις λέγοντες "Δαιμόνιον ἔχει Supra x. 20.
"καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε," ἀλλ......................
.... εὐκλείαις ἀφορήτως ἀντεγειρόμενος,
τίς δὲ οὗτος ἦν, ἀναγκαίως ἐρῶ.

Ἀνέπειθον γὰρ τοὺς δήμους, καθάπερ ἀρτίως ἐδείξαμεν,
τὸν μὲν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μὴ προσίεσθαι λόγον, d
ἀποφοιτᾶν δὲ ὡς διδάσκοντος παρὰ τὸν νόμον καὶ ὡς
ποῤῥωτάτω φεύγειν ἐπείγεσθαι, προσκεῖσθαι δὲ μᾶλλον τοῖς
διὰ Μωυσέως τεθεσπισμένοις. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἔφα-
σκον γὰρ ὅτι Μωυσῆς μὲν ὁ μέγας τοὺς πάλαι λαοὺς
ἐξήνεγκεν "εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ," κατὰ τὸ γεγραμ- Exod. xix. 17.
μένον, καὶ παρέστησεν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ἔδειξέ τε αὐτοῖς
ἐν τῷ ὄρει τὸν Θεὸν, καὶ ἀκοῦσαι παρεσκεύασε τῶν λόγων
αὐτοῦ, πεπληροφόρηκέ τε καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι Θεὸς ἐλάλει
τοὺς νόμους· ὁ δὲ τούτων οὐδὲν ἔδειξε παντελῶς. ὅτι δὲ e
οὗτος ἦν πολὺς παρ' ἐκείνοις ὁ λόγος, ἐντεῦθεν μαθήσῃ.
θεωρήσεις γὰρ λέγοντας πρὸς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν, ὃν

13. ἔφασκεν E. 17. ἀλλ] Spatium 44 fere litterarum et in E.

Supra ix. 28, 29. ἀῤῥήτῳ δυνάμει τεθεράπευκεν ὁ Σωτήρ "Συμμαθητὴς εἶ "ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς γὰρ "οἴδαμεν ὅτι Μωυσῇ λελάληκεν ὁ Θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ "οἴδαμεν πόθεν ἐστίν." ἐνόμιζον τοίνυν οἱ τοῖς Ἰουδαϊκοῖς συναγορεύοντες δόγμασι, δυσανταγώνιστόν τινα τὸν ἐπὶ 776 A. a τούτοις ποιεῖσθαι λόγον, καὶ οὐκ εὐανάτρεπτον τοῖς πολλοῖς, ἐθορύβουν δὲ ὡς εἰκὸς καὶ ὑπεσκέλιζον διὰ τούτου πολλούς. τοῦτο καθ' ἑαυτὸν ἐννοήσας ὁ Φίλιππος, ὡς λυθησομένης ἁπάσης τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀντιλογίας, εἰ καὶ αὐτὸς δείξειεν ὁ Χριστὸς τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι τὸν Πατέρα, πρόσεισι λέγων Κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. ἐννόει γὰρ λέγοντα Πάντα, φησὶν, ὦ Δέσποτα, εἰς πίστιν ἐπαγωγὰ διὰ τῆς σῆς ἐξουσίας τελεῖται, διὰ μυρίων θαυμάτων δυσωπή- b σειεν ἄν τις τῆς τῶν Ἰουδαίων γλωσσαλγίας τὸ ἀκρατές. ἐπιλείψῃ δ' ἂν ἡμῖν εἰς τὸ παράπαν οὐδὲν, εἰ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἐπιδείξεις τὸν Πατέρα καὶ Θεόν· ἀρκέσει γὰρ τοῦτο τοῖς σοῖς μαθηταῖς, εἰς τὸ δύνασθαι λοιπὸν καὶ μάλα καλῶς τοῖς τῶν ἐκεῖνα προτεινόντων καθοπλίζεσθαι λόγοις. τοιαύτην τινὰ θεωρίαν τοῖς προκειμένοις ἐποίσαντες, οὐκ ἂν οἶμαι τοῦ πρέποντος λόγου διαμαρτήσαιμεν. καλεῖ γὰρ ἡμᾶς πρὸς τὸ οὕτω νοεῖν καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος λέγων Ἀρκεῖ ἡμῖν τὸ ἰδεῖν c τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν, ὡσανεὶ τούτου καὶ μόνου τοῖς πεπιστευκόσιν ἐλλελοιπότος, ὑποτιθεῖ δέ πως καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, Infra ver. 10. ἐν τοῖς ἐφεξῆς εἰπών "Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἀπ' "ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ "ἔργα αὐτός." τὸ δὲ ὅπως προσήκει καὶ τοῦτο νοεῖν, οὐκ ἐν τῷ παρόντι μᾶλλον, ἀλλ' ἐν τῷ πρεπωδεστέρῳ καὶ γείτονι λελέξεται τόπῳ.

10. πρόεισι c. Cord. 15. ἐπιλήψει E.

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τοσούτῳ χρόνῳ μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ 9
οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν
Πατέρα. d

Ἀπροφάσιστον τῷ μαθητῇ τὴν ἀμαθίαν ἐπιδεικνύει. τὰ μὲν γὰρ δυσεφικτότερα τῶν θεωρημάτων, καὶ πρὸς κατάληψιν τὴν ἐν νοήσει φημὶ λεπτοτέραν ἐν ἑαυτοῖς ἐξαιτοῦντα τὴν βάσανον, εἰ καὶ μὴ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τυχὸν, ἀλλ' οὖν ἐν μακραῖς παρατάσεσι τῶν καιρῶν ἔσται δὴ πάντως ἁλώσιμα τοῖς φιλομαθέσι καὶ καταφανῆ γενήσεται· οἷς δὲ οὐκ ἔνεστι τὸ περισκελὲς, ἀλλ' εὐθεῖαν ἔχει τὴν εἴδησιν, τούτοις ἄν τις προσβάλοι, καὶ λίαν ἀκονιτί. τί τοίνυν, φησὶν, ὦ Φίλιππε, e πρὸς τὴν ἐπ' ἐμοὶ σύνεσιν ἀκριβῆ τὸ παραποδίσαν, εἰπέ. καίτοι γὰρ οὕτω μακροῦ διελάσαντος χρόνου, καθ' ὃν εἰμι μεθ' ὑμῶν, καὶ ἀρκοῦντος εἰς πληροφορίαν ὧν ἔδει σε μαθεῖν, ἐνδοιάζεις ἔτι, μᾶλλον δὲ ἥλως ἠγνοηκὼς, τίς μὲν ἐγὼ κατὰ φύσιν εἰμὶ καὶ πόθεν, καίτοι τῶν ὅτι μάλιστα παρὰ σοὶ θαυμαζομένων εὑρίσκων ὄντα δημιουργόν. πῶς δὲ οὐκ ἔγνως, φησὶν, ὅτι ὁ θεωρήσας ἐμὲ τεθέαται τὸν Πατέρα; ἀλλ' Ἰουδαίους μὲν οἴει τοὺς πάλαι τὴν θείαν ἐν τῷ ὄρει a 777 A. Σινᾶ τεθεᾶσθαι φύσιν, ἀκηκοέναι τε λαλούσης αὐτῆς, ὅτε τοὺς ἐπὶ τοῖς πρακτέοις ἐτίθει νόμους· σὺ δὲ οὔπω διετέθης, ὅτι τὸν Πατέρα τεθέασαι δι' ἐμοῦ τε καὶ ἐν ἐμοί· ὁ γὰρ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. καὶ ὅτι μὲν οὐ σωματικήν τινα θεωρίαν ἡμῖν καταστημαίνει Χριστὸς, οὐ μακρῶν οἶμαι δεδεῆσθαι λόγων τοὺς ἀκροωμένους. οὐ γὰρ ἄν τις εἴποι τῶν νοῦν ἐχόντων, τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν θεωρίαις ὑποκεῖσθαι σωματικαῖς, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοῖς κατίδοι b τις ἂν τὸ ὡς καὶ μόλις ἐν ἐσόπτρῳ καταληπτόν· βλέπομεν 1 Cor. xiii. 12. γὰρ ὡς ἐν αἰνίγματι· καὶ μικρὰ φρονεῖν οἶμαι περὶ Θεοῦ καὶ τὸν λίαν μεγάλῃ ἐπαυχοῦντα γνώσει.

6. ἐξαιτοῦντα E. Ed. mg. ἐξαιτοῦνται Ed. 8. παρατάσσεσι E. 11. προσβάλλοι E. 12. ἐπ'] ὑπ' Migne. 13. διελαύνοντος E. 17. θαυμαζόμενον E. δημιουργόν] + ἠγνωηκὼς τίς μὲν ἐγὼ κατὰ φύσιν εἰμὶ καὶ πόθεν (e supra) E. 21. διετέθεις (sic) E.

Πλὴν ἐκεῖνο δὴ πάλιν τοῖς τῆς ἀληθείας ἐροῦμεν ἐχθροῖς,
οἱ πλατεῖαν ἔχουσι καθ' ἡμῶν τὴν γλῶτταν, μᾶλλον δὲ κατ'
αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς. εἰ γὰρ μὴ ἐξ αὐτῆς τῆς
οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστιν ὁ Υἱὸς, γεννητῶς ὑπάρ-
χων τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, Θεὸς δηλονότι καὶ κατὰ φύσιν καὶ
c ἀληθῶς, μόνοις δὲ τοῖς ἔξωθεν ἀγλαϊζόμενος σχήμασι, καὶ
ταῖς ἐπεισάκτοις λελαμπρυσμένος εὐκλείαις, οὐ φυσικοῖς
διαπρέπων ἀξιώμασιν, ἐν ἑαυτῷ δὲ μορφοῖ τὸν Πατέρα, καὶ
εἰκών ἐστιν ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν οὐκ ἂν
εἴη κατὰ φύσιν Υἱὸς, ἀλλ' οὐδὲ γέννημα κατὰ ἀλήθειαν,
ποίημα δὲ καθ' ἡμᾶς, ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον· οὗ παρα-
δεχθέντος, οὕτω τε ἔχειν πεπιστευμένου, παντελῶς δήπου
κἀκεῖνο φήσομεν ἀληθῶς, ὡς οὐκ ἂν εἴη πατὴρ ὁ Πατὴρ
ἐνεργείᾳ καὶ φύσει, θελήσει δὲ μᾶλλον καὶ δοκήσει τυχὸν,
d καθάπερ οὖν καὶ ἡμῶν ὠνόμασται πατήρ. εἶτα τί τὸ
ἐντεῦθεν; συνομολογηθήσεται καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀνατελεῖ
Τριάς· οὐκ ἔτι γὰρ ἡμῖν ἡ ἁγία πιστεύεται κατά τινα δὴ
τρόπον, τρεῖς δὲ μᾶλλον, ὡς ἐν ἀλλήλοις οὐκ ἐνυπάρχοντος
οὐσιωδῶς, ἑκάστου τε ὥσπερ τῶν ὀνομάτων εἰς τὸν οἰκεῖον
τῆς ἰδίας φύσεως ἀναχωροῦντος λόγον, διακεκομμένου τε τοῦ
ἑτέρου παντελῶς. ἐκβιάζεται γάρ πως ἡμᾶς ἡ τοῦ θεωρή-
ματος δύναμις καὶ παχύτερον περὶ τούτων εἰπεῖν. καὶ εἰ
e τοῦτο δώσομεν ὑπάρχειν ἀληθὲς, οὕτως τε ἔχειν ἐροῦμεν, καὶ
τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀλλότριον παντελῶς παρα-
δεξόμεθα τὸν Υἱὸν, πῶς οὐ διαψεύσεται λέγων Ὁ ἑωρακὼς
ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα; Θεοῦ γὰρ ὑπάρχοντος κατὰ φύσιν
τοῦ Πατρὸς, πῶς ἂν ἡμῖν ὁ Υἱὸς, καίτοι μὴ ὑπάρχων Θεὸς
κατὰ φύσιν κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, δείξει ἐν ἑαυτῷ τὸν
Πατέρα; πῶς γὰρ ἐν τῷ γεγονότι τὸ μὴ γεγονὸς θεωρή-
σομεν· ἐν δὲ τῷ μὴ ὄντι ποτὲ, κατά γε τὸν τοῦ πεποιῆσθαι
778 A. a λόγον, πῶς ἄν τις ἴδοι τὸν ὄντα διὰ παντός; μὴ γάρ μοι

10. κατὰ alt. E. κατ' Ed. 18. ἐνυπάρχοντας E. 20. λόγον assumptum ex E.
25–27. A πῶς ad πῶς transilit E.

λεγέτω τις τῶν ἐκεῖνα δεδυσφημηκότων, τὴν τῆς ἀληθείας κατασοφιζόμενος δύναμιν, ὡς ἐπείπερ ἔχει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τήν τε δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ παντουργικὸν καὶ τὸ δύνασθαι παράγειν τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ, διὰ τοῦτο καὶ εἰκών ἐστιν αὐτοῦ· ἀλλὰ δεικνύτω πρότερον, εἰ Θεὸς κατὰ φύσιν φαίνεται, καὶ οὕτως ἀπαραλλάκτως, ὡς μηδὲν εἶναι τὸ ἀδικοῦν τὴν εἰσάπαν καὶ ὁλοτελῶς ἐμφέρειαν τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ ἀρχέτυπον· ἀπορήσαντα δὲ καὶ τοῦτο δεικνύειν οὐχ ἑκόντα, b
δεύτερον αἰτήσομεν εἰπεῖν, ποῖος ἂν ἐπιτρέψῃ λόγος, καίτοι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντα Θεὸν, κατά γε τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς βδελυρίαν, τὰ τῆς θεότητος ἔργα δύνασθαι πληροῦν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φέρειν τὴν εἰκόνα τοῦ Πατρός. εἰ μὲν γὰρ οἴκοθεν οὐκ ἔχων τὴν ἀρκοῦσαν εἰς τοῦτο δύναμιν ὁ Υἱὸς δανείζεται τὴν παρὰ Πατρὸς, καὶ χορηγεῖται παρ' αὐτοῦ καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν, ἵνα δύνηται κατορθοῦν ἃ καὶ μόνῃ πρέπειν ἐροῦμεν τῇ τοῦ Πατρὸς φύσει, διαψεύσεται οὕτω καὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν. εἰ δὲ ψεύδεσθαι μὲν οὐ δώσομεν c
αὐτὸν, οὕτως ἔχοντα καθάπερ εἰρήκαμεν, ὡς δὲ ἀληθεύοντι συναινέσομεν, αὐτὴν ἁλωσόμεθα τὴν δόξαν ἀδικοῦντες τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ὅπως, ἐρῶ. ἢ γὰρ ἀνάγκη λέγειν, ὅτι ψεύδεται τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οἴκοθεν μὲν οὐκ ἔχων τὴν τοῖς ἔργοις ἐξαρκοῦσαν ἰσχὺν, παρ' ἑτέρου δὲ ταύτην χορηγούμενος· οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἀρχέτυπον· ἢ εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς ἐν ἑαυτῷ λέγων ὁρᾶσθαι τὸν Πατέρα, καὶ οὐδὲν ὅλως εἶναι τὸ διαλλάττον ἢ τὸ μεταξὺ ἢ παραχαράττον τὴν εἰς ἅπαν ἐμφέρειαν, ἀνάγκη λοιπὸν καὶ οὐχ d
ἑκόντα εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἐπακτὴν ἔχει καὶ παρ' ἑτέρου τὴν δύναμιν. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἑαυτὸν ἐν τῇ εἰκόνι τῆς ἰδίας φύσεως, ἤτοι τῆς δόξης, ἠβουλήθη δεικνύειν.

Ἀρ' οὖν οὐχ ὁρᾶτε, φήσειεν ἄν τις πρὸς ἐκείνους λοιπὸν,

6. εἰ Θεὸς E. εὐθέως Ed. 9—p. 424, 2 citat p. 26. ἢ τὸ E.p. ἐν τῷ Ed. 28. ἔχει E.p. ἔχειν Ed. ἴσ. ἔχει Ed. mg.

ὅποι ποτὲ βαδιεῖται τῆς εὐθείας ὁδοῦ διεκπίπτων ὁ λόγος, καὶ εἰς οἷον ἀποκομίζει βάραθρον τοὺς ἐκεῖνα πεφρονηκότας; e *ἀλλὰ ναὶ, δύναται, φησὶ, καίτοι γενητὸς ὑπάρχων ὁ Υἱὸς τὰ τῆς φύσεως ἔργα πληροῦν, δόξαν οὕτω τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. εἶτα τί τούτου φανεῖται τὸ δυσσεβέστερον; οὐδὲν γὰρ ἔτι τὸ μεῖζον ἤτοι τὸ πλέον ἐν Θεῷ παρὰ τὴν κτίσιν, εἰ καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν τε καὶ δύναμιν αὐτῇ περιθήσομεν. μὴ γάρ τις ἐκ φρενοβλαβείας οἰέσθω πολλῆς ἀξιάγαστόν τι καὶ μέγα περὶ Υἱοῦ φρονεῖν τε καὶ λέγειν, ὅτι κτίσμα μέν ἐστιν, οὐχ ὡς ἓν δὲ τῶν κτισμάτων· ἴστω δὲ οὐ μικρῶς ἀδικῶν τὴν* 779 A. a *δόξαν αὐτοῦ. οὐ γὰρ εἰ ἐξαίρετον ἔχει τὴν φύσιν παρὰ τὰ ἄλλα κτίσματα ζητητέον, ἀλλ' εἰ γέγονεν ὅλως. τὸ γὰρ εἶναι κτίσμα πῶς ἂν διαφύγοι, εἰ καὶ πάντων ἐστὶ τῶν κτισμάτων τὸ κάλλιστον; ἀδικουμένης δὲ τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ γενέσθαι λέγειν αὐτὸν, τί μάτην ἐπάγουσι, καθάπερ τι φάρμακον αὐτῷ, τὸ ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἄλλων ὑπάρχειν τόπῳ; ὑβριοῦμεν τοιγαροῦν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίαν, εἰ ταῦτα δύνασθαι κατορθοῦν περιθήσομεν τῷ Υἱῷ, γενητῷ καὶ αὐτῷ τυγχάνοντι, κατὰ τὸν ἐκείνων* b *ἀμαθῆ καὶ ἀσύνετον λογισμόν. οὐκ ἀνεξόμεθα δὲ λεγόντων αὐτῶν, ὅτι τὰ τῆς θεότητος ἔργα κατορθοῖ, κτίσμα κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Υἱὸς, οὕτω δόξαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. εἰ μὲν γὰρ ἔχουσι δεικνύειν τοῦτο ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, παρακομιζόντων ἃ βούλονται, καὶ ἀκαπηλεύτους ἡμῖν τὰς τῶν ἁγίων τηρούντων φωνάς· εἰ δὲ γνώμης ἰδίας εὑρήματα, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ πεποίηνται λογισμοὺς, χαριέντως ἐροῦμεν* Ezek. xiii. 3. *"Οὐαὶ τοῖς προφητεύουσιν ἀπὸ καρδίας αὐτῶν·" ἐκεῖνα γὰρ* c *δώσομεν ἐθέλειν ἀεὶ τὸν Πατέρα, ἃ τὴν θείαν αὐτοῦ δόξαν ἀπαραχάρακτον οἶδε τηρεῖν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ δογμάτων διασώζει τὴν ὀρθότητα. οὐκοῦν ταῖς ἐκείνων ἀσυνεσίαις τὸ ἐῤῥῶσθαι φράσαντες, ἐπὶ τὸν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ χωρήσομεν*

13. *εἶναι* pro *ἂν* E. 18. *εἰ* E. *ἢ* Ed. 22–24. *ὁ Υἱὸς—βούλονται* om. E. 31. *ἐρρᾶσθαι* E. *χωρήσομεν* E. *χωρήσωμεν* Ed.

λόγον, ἐκ τῆς οὐσίας γεννηθῆναι πιστεύοντες τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν ἀληθῶς, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν. ἀληθεύει γὰρ οὕτως ὑπάρχων καὶ χαρακτὴρ καὶ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγων Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα· πῶς οὖν λέγεις Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα; ἐξὸν γὰρ d δή σοι, φησὶν, ὦ Φίλιππε, τὴν τοῦ Πατρὸς ἐν ἐμοὶ καταθεάσασθαι φύσιν, καὶ ἐξ ὧν αὐτός εἰμι διασκέπτεσθαι τὸν γεννήτορα· πέφηνά τε γὰρ καὶ εἰμὶ κατὰ ἀλήθειαν καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ χαρακτὴρ ἀπαράλλακτος καὶ εἰκὼν ἐμφερὴς, ὅλην ἐν ἐμαυτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐγχαράττων φύσιν· ποῖον ἔτι τῆς θεοπτίας ἐπιζητήσαις ἂν τρόπον ἕτερον, εἴ γε σοι προσὸν ὁρῷτο τὸ τὰ εἰκότα δύνασθαι φρονεῖν, ἢ ποίαν εἰπέ μοι θεωρίαν αἰτεῖς; ἆρα μὴ κρείττονα καὶ ἀκριβεστέραν οἴει δεδόσθαι τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτε κατέ- e βην ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ; πολὺ γὰρ αὐχεῖν ἐπὶ τούτῳ δὴ μάλιστα τοῖς Ἰουδαίοις ἐν ἔθει.

Ταυτὶ μὲν ἴσως ὑπονοήσαιμεν ἂν τυχὸν διειλέχθαι Χριστόν· ὅτι δ' οὖν ἀμείνων εἰς γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἡ τῶν παραδόξων ἐπίδειξις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ, χρῆναι δεῖν ὑπολαμβάνω καὶ νῦν ἡμᾶς ἀοκνότατα λέγειν. ὄψει γὰρ οὕτω τὸν Φίλιππον, παρακειμένης αὐτῷ τῆς ἀληθοῦς εἰκόνος, οὐκ ἀναγκαίως αἰτήσαντα τὴν ἑτερότροπον θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, a 780 A. ἣ καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐδόθη κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ· κατέβη (Exod. xix. 18.) μὲν γὰρ ἐκεῖ Κύριος ἐν εἴδει πυρὸς, καθὰ γέγραπται, θεωρούντων δηλονότι τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἀλλ' οὐκ ἂν οἶμαί τις διὰ τούτου εἰς ἐννοίας ἀληθεῖς ἐλάσαι ποτὲ τὰς περὶ Θεοῦ, ἤγουν εἰς τὴν τῇ θεότητι πρέπουσαν ἀναπηδῆσαι διάληψιν· πῶς γὰρ ὅλως διὰ πυρὸς, καθάπερ ἀπό τινος εἰκόνος, ἴοιμεν ἂν ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον, τουτέστι, τὸν Πατέρα καὶ Θεόν; ἀγαθὸς μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τῇ φύσει, καὶ πρός γε τούτῳ

8. κατ' Migne. 11. ἐπιζητήσεις E. 13. ὅρα E. 17. τυχὸν ὑπονοήσαιμεν ἂν τυχὸν E. 28. τῆς θεότητος E.

b δημιουργὸς, τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ καλῶν εἰς γένεσιν, καὶ
συνέχων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ ζωογονῶν, αὐτὸς σοφία
καὶ δύναμις, χρηστὸς καὶ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων. τούτων δὲ
τὸ παράπαν οὐδὲν ἐν πυρί. οὐ γὰρ ἂν οἴοιτό τις, εἴ γε νοῦν
ἔχοι, χρηστὸν καὶ φιλάνθρωπον εἶναι τὸ πῦρ, οὐδὲ ἐρεῖ τις
σωφρονῶν, ὡς εἴη μὲν δημιουργικὸν, σοφόν τε καὶ ζωογόνον.
εἶτα πῶς ἄν τις, εἰπέ μοι, διὰ πυρὸς τὰς περὶ τῆς ἀληθοῦς
θεότητος ἐννοίας συλλέξειεν; ἢ πῶς ἂν ἐν ἐσόπτρῳ καὶ
c αἰνίγματι θεωρήσειέ τι τῶν ἐμπεφυκότων αὐτῇ; τίς οὖν
ἄρα, φησὶν, ὁ λόγος, ἢ ποία γέγονε πρόφασις εἰς πῦρ ἀνα-
πείθουσα χρηματίζεσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ; ἐροῦμεν
ὅτι ἀρχομένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατ' ἐκεῖνο δὴ μάλιστα
καιροῦ τῆς εἰς εὐσέβειαν παιδαγωγίας, καὶ ὥσπερ τινὰ
κανόνα ποιεῖσθαι μελλόντων τῆς οἰκείας ζωῆς τὸν διορθώ-
σασθαι μέλλοντα νόμον, ἔδει τότε δὴ μάλιστα κολαστήν
τινα καὶ φοβερὸν αὐτοῖς φαίνεσθαι τὸν Θεὸν, ἵν' εἰδέναι
ἔχοιεν οἱ παραβαίνοντες, ὅτι πρὸς πῦρ ὁ λόγος αὐτοῖς. διὰ
γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ μέγας Μωυσῆς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ προσε-
Heb. xii. 29 e Deut. iv. 24. d φώνει λέγων "Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί." καὶ
οὐ δήπου φαίημεν ἂν ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ἐξηγούμενος,
πυρὶ παρείκαζεν αὐτὴν ὁ οὕτω σοφώτατος, ὠνόμαζε δὲ οὕτω
τὸν Θεὸν, ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν μισοπονηρίας, πυρὸς δίκην
τοῦ παμφάγου δαπανᾶν τε καὶ ἀναλίσκειν οὐ παραιτουμένου
τοὺς καταφρονοῦντας αὐτοῦ. οὐκοῦν οὐκ ἐξ ὧν ἔστι κατὰ
φύσιν, Θεὸς διὰ πυρὸς γνωρίζεται· τὸ δὲ οὕτως ὠνομάσθαι
καὶ ὦφθαι τότε πρὸς τὸ τοῖς ἀκροωμένοις ἐλήφθη λυσιτελές.
e ἴωμεν δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ἀκριβεστάτην τοῦ
Πατρὸς θεωρίαν, τουτέστι τὸν Υἱόν. εἰκόνα γὰρ αὐτὸν
ὀψόμεθα τοῦ γεννήσαντος, τοῖς ἐνοῦσιν αὐτῷ πλεονεκτή-
μασι τὸν τῆς διανοίας ἐνερείσαντες ὀφθαλμόν. ἀγαθὸς
τοιγαροῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ φύσιν, τοιοῦτον ὄντα

5. ἔχοι E. ἔχει Ed. 11. χρηματίζεσθαι Ed. γρ. σχηματίζεσθαι Ed. mg. 14. διορθώσασθαι E. διορθώσεσθαι Ed. 16. ἵν' E. ἵνα Ed. 21. αὐτὴν E. αὐτὸν Ed. 24. οὐκοῦν assumptum ex E.

καὶ τὸν Υἱὸν εὑρήσομεν. πῶς γὰρ οὐκ ἀγαθὸς, ὁ τοσαύτην δι' ἡμᾶς ὑπομείνας ταπείνωσιν, καὶ ἐλθὼν "εἰς τὸν κόσμον "ἁμαρτωλοὺς σῶσαι," καὶ θεὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῶν; δυνατὸς ὁμοίως ὁ Πατὴρ, οὕτως ἔχει καὶ ὁ Υἱός· τί γὰρ ἂν εἴη τὸ δυνατώτερον τοῦ καὶ αὐτοῖς ἐπιτάττοντος τοῖς στοιχείοις, καὶ θαλάττῃ μὲν ἐπιτιμῶντος καὶ πνεύμασιν, ἀναστοιχειοῦντος δὲ πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιτο τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις, καὶ καθαρισθῆναι μὲν ἐπιτάττοντος τῷ λεπρῷ, τὸ δὲ βλέπειν διδόντος τοῖς τυφλοῖς, ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ. ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ· ζωὴ πάλιν ἐστὶ καὶ ὁ Υἱὸς, ζωοποιῶν τοὺς κατεφθαρμένους, καὶ τὸ τοῦ θανάτου καταστρέφων κράτος, διά τε τοῦτο τοὺς νεκροὺς ἀνιστάς. εἰκότως οὖν ἄρα φησὶ πρὸς Φίλιππον Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. ἐξὸν γάρ σοι, φησὶν, εὖ μάλα περιαθρεῖν ἐν ἐμοί τε καὶ ἐξ ἐμοῦ τὸν γεννήσαντα, τίνα τρόπον ἕτερον τῆς θεοπτίας αἰτεῖς, καίτοι τῆς δοθείσης ἀρχαιοτέροις τὴν ἀμείνω λαχὼν, καὶ ἀληθεστάτῃ περιτυχὼν εἰκόνι, τουτέστιν ἐμοί;

(1 Tim. i. 15.) (a 781 A.) (b)

Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; 10

Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ὦ Φίλιππε, τὴν τοῦ γεννήσαντος φύσιν ἐν ἐμαυτῷ καταγράφων, εἰκών εἰμι τῆς οὐσίας αὐτοῦ, μεμορφωμένος δηλονότι κατ' ἐκεῖνον, οὐχ ὡς ἂν οἴοιτό τις ταῖς ἔξωθεν δόξαις, ἀλλ' οὐδὲ ξένοις ἢ ἐπακτοῖς λελαμπρυσμένος πλεονεκτήμασιν· ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ φύσει φορῶν τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια, καὶ τοῦτο ὑπάρχων ἀληθῶς, ὅπερ ἂν εἴη κἀκεῖνος, κατά γε τὸν ἐν ταυτότητι λόγον, τῇ κατ' οὐσίαν φημί. σὺ γὰρ δὴ πάλιν πρὸς ταῦτα ἐρεῖς· οὐ γὰρ διετέθης ἄρα λοιπὸν, ὡς ἐγὼ μὲν ἐν τῷ πατρὶ, ὁ πατὴρ δὲ αὖ πάλιν ἐστὶν ἐν ἐμοί. καίτοι καὶ οὐχ ἑκόντα, φησὶν, ἐκβιάσεταί σε λοιπὸν ἡ τῶν εἰρημένων δύναμις εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ συναί-

(c) (d)

1. κατὰ pro καὶ E. 7. ἀναστοιχειοῦντες E. 12. διά τε τοῦτο E. διότι Ed.

νεσιν. οὐκοῦν, ἅπερ ἂν φαίην ἐγὼ, ταῦτα δὴ πάντως ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἅπερ ἂν ἐργασαίμην ἐγὼ, ὁ Πατὴρ ἐργάζεται. φησὶ δὲ ταῦτα ὁ Χριστὸς, οὐχ ὡς τοῖς ἑτέρου τυχὸν ἀποκεχρημένος ῥήμασιν, οὔτε μὴν ὡς ἐν προφήτου τάξει καὶ μέτρῳ τὰς ἄνωθεν καὶ παρὰ Πατρὸς διαπορθμεύων e φωνάς· ἐλάλουν γὰρ οὐ τὰ ἑαυτῶν ἐκεῖνοι πάντως, ἀλλὰ τοῦ διδόντος τε καὶ ἐμπνέοντος αὐτοῖς Θεοῦ· ἀπονέμει δὲ πάλιν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τῶν παραδόξων τὴν ἔκβασιν, οὐχ ὡς ἐπακτῷ δυνάμει θαυματουργῶν, κατ' ἐκείνους δηλονότι τοὺς λέγοντας, ὅτι ἡμῖν μὴ προσέχετε "ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσε- "βείᾳ" τεθεραπευκόσι, δηλονότι τὸν κάμνοντα. κεχρῆσθαι γὰρ τοῖς ἁγίοις ἔθος οὐκ ἰδίᾳ πάντως ἰσχύϊ πρὸς τὰ παράδοξα, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ· διάκονοι γὰρ καὶ ὑπουργοὶ λόγων τε ὁμοῦ τῶν θείων καὶ ἐνεργημάτων εὑρίσκονται.

Acta SS. Ap. iii. 12.

782 A. a ἐπειδὴ δὲ ὁμοούσιός ἐστι τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς, κατ' οὐδένα τρόπον διαλλάττων, ἤγουν ὡς ἑτεροίως ἔχων ὡς πρὸς αὐτὸν, λόγους εἶναί φησι τοὺς ἰδίους τοῦ Πατρὸς, ὡς οὐχ ἑτέροις ἂν τοῦ Πατρὸς χρησαμένου λόγοις ἢ οἷσπερ ἂν ὁ Υἱός. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν ἔργων μεγαλειότητι νοήσεις ὡσαύτως. ὡς γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐνεργεῖν πεφυκότος τε καὶ ἰσχύοντος τοῦ Πατρὸς ἢ ὅπερ ἂν εἰδείη τε καὶ ἐνεργοίη τυχὸν ὁ Υἱὸς, αὐτοῦ τὰ ἔργα φησίν. ἐννόει γὰρ λέγοντα φανότερον οὕτως Εἰμὶ τῷ γεγεννηκότι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἐμφερὴς, καὶ εἰκὼν τῆς οὐσίας αὐτοῦ, οὐ μόνοις ὡραϊζόμενος b σχήμασι καὶ ταῖς ἔξωθεν δόξαις, ἀλλ' ὅλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν φύσαντα διὰ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα.

Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.

Εἰ γὰρ πρὸς ὑμᾶς τι, φησὶν, ἐλάλησεν ὁ Πατὴρ, τούτοις αὐτοῖς οἷσπερ ἐγὼ νυνὶ, οὐκ ἂν ἑτέροις ἐχρήσατο λόγοις.

12. ἰσχύει E. 23. ὁτιοῦν E. ὅ τι οὖν Ed. 30. οἷσπερ E. ὥσπερ Ed.

τοσαύτην γὰρ ἔχω πρὸς αὐτὸν οὐσιώδη τὴν ἐμφέρειαν, ὡς c
αὐτοῦ τὰς ἐμὰς εἶναι φωνὰς, καὶ ἅπερ ἂν δρῴην ἐγὼ, ταῦτα
αὐτοῦ πιστεύεσθαι κατορθώματα· ἐν ἐμοὶ γὰρ μένων διὰ τὸ
ἀπαράλλακτον ἐν οὐσίᾳ ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός. ἐπεὶ καὶ μιᾶς
οὔσης τῆς θεότητος, ἔν τε Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Πνεύματι
νοουμένης, ἅπας μὲν λόγος ὁ παρὰ Πατρὸς, πάντως ἐστὶ δι'
Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· καὶ πᾶν ἔργον, ἤτοι παράδοξον, δι' Υἱοῦ
ἐν Πνεύματι· πράττεται γεμὴν, ὡς παρὰ Πατρός. οὐ γὰρ
ἔξω τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας ἐστὶν ὁ Υἱὸς, οὔτε μὴν τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐν αὐτῷ δὲ ὢν ὁ Μονογενὴς, ἔχων δὲ αὖ d
πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν τεκόντα, αὐτόν φησιν ἐνεργεῖν. ἐνεργὴς
γάρ ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις, καλῶς ἐν Υἱῷ διαλάμπουσα.

Φαίη δ' ἂν τις ἐπὶ τούτοις ἑτέραν διάνοιαν, τῆς μετὰ
σαρκὸς οἰκονομίας καλῶς αὐτῷ χορηγούσης τὰς ἀφορμάς.
ἀπ' ἐμαυτοῦ γάρ φησιν οὐ λαλῶ, ἀντὶ τοῦ, οὐ μεμερισμένως,
οὐδὲ ἀπᾳδόντως τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἀνθρω-
πείᾳ μορφῇ τοῖς ὁρῶσιν ἐφαίνετο, ἀνατίθησι τῇ τῆς θεότητος
φύσει τοὺς ἑαυτοῦ λόγους, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρὸς, καὶ e
μὴν καὶ τὰ ἔργα· μόνον δὲ οὐχί φησι Μὴ τὸ σχῆμα τουτὶ τὸ
ἀνθρώπινον, τὴν ἐμοὶ πρέπουσαν καὶ χρεωστουμένην παραι-
ρείσθω διάληψιν, μηδὲ ἀνθρώπου ψιλοῦ καὶ ἑνὸς τῶν καθ'
ὑμᾶς εἶναι τοὺς ἐμοὺς λόγους ὑπολάβητε, ἀλλὰ θείους ἀλη-
θῶς καὶ αὐτῷ πρέποντας τῷ Πατρὶ, οὕτως ὡς ἐμοί. ἐνεργεῖ
δὲ ἐν ἐμοὶ μένων· εἰμὶ γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἐμοί. μὴ
τοίνυν, φησὶν, ὡς μέγα τι καὶ ὑπερφυὲς τοῖς ἀρχαιοτέροις
δεδόσθαι πιστεύετε, τὸ ἰδεῖν μὲν ὡς ἐν εἴδει πυρὸς τὸν Θεὸν, a 783 A.
ἀκοῦσαι δὲ καὶ φωνῆς λαλούσης αὐτοῖς. ὑμεῖς γὰρ ὄντως
τεθέασθε δι' ἐμοῦ καὶ ἐν ἐμοὶ τὸν Πατέρα, εἰ καὶ πέφηνα
καθ' ὑμᾶς, Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, ἦλθον ἐμφανῶς, κατὰ τὴν Ps. xlix. 3.
τοῦ ψάλλοντος φωνήν. ἴστε δὲ ὅτι τῶν ἡμετέρων ἀκού-
σαντες λόγων, τῶν ὑπὸ Πατρὸς ἠκούσατε· θεωροὶ δὲ
γεγόνατε καὶ τῶν ἔργων, καὶ τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ. δι'

26. τὸ] καὶ τὸ Migne. 28. Legendumne πεφηνὼς? 30. ἴστε E. ἰστέον Ed.

ἐμοῦ γὰρ λαλεῖ μὲν, ὡς διὰ Λόγου τοῦ ἰδίου, κατορθοῖ δὲ
b καὶ ἐνεργεῖ τὰ θαύματος ἄξια, ὡς διὰ δυνάμεως πάλιν τῆς
ἑαυτοῦ.

Ὅτι δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας οὐδεὶς ἂν οἶμαι λόγος ἀποτέμοι ποτὲ τόν τε Λόγον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς· ἐνυπάρχειν δὲ καὶ ἐμπεφυκέναι κατὰ φύσιν αὐτῇ παστισοῦν ὁμολογήσειεν, οὐκ ἀμφίβολον, εἰ μή τις ἄρα εἴη παραπλὴξ τὴν διάνοιαν.

ΚΕΦΑΛΗ Α.

Ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως, ὁ Υἱὸς μὲν ἐν τῷ Πατρί ἐστιν, ὁ c *Πατὴρ δ' αὖ πάλιν ἐν τῷ Υἱῷ ἐστιν.*

Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. 11

ἈΝΑΦΑΝΔΟΝ *ἤδη φησὶν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπιτάττει λοιπὸν ὅτι προσήκοι φρονεῖν οὐχ ἑτέρως ἡμᾶς, ἢ ὥσπερ αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας βούλοιτο λόγος. ὁμοούσιος γάρ ἐστι τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, μεσολαβοῦντος παντελῶς οὐδενὸς, ἢ κατά* d *τι γοῦν διακόπτοντος εἰς ἑτερότητα φυσικὴν θατέρου τὸν ἕτερον. εἷς γάρ ἐστι πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ τοῦ τεκόντος οὐσίᾳ τὴν τοῦ Υἱοῦ διαφαίνεσθαι φύσιν, καὶ ἐν τῇ τοῦ γεννήματος οὐσίᾳ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁρᾶσθαί τε καὶ διαπρέπειν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς θεωρῆσαι τις ἄν. οὐ γὰρ ἕτεροι κατὰ φύσιν ἐσμὲν πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν γεννήματα, οὔτε μὴν εἰς ἀλλοτριότητα μεριζόμεθα φυσικὴν, εἰ καὶ τῇ τῶν σωμάτων ἑτερότητι διεστήκαμεν· διόπερ ἴδοι τις ἂν τὸν μακάριον Ἀβραὰμ ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα* e *υἱὸν ἑωρακώς. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων τυχὸν πολλή τις ἐστὶν ἡ διακοπὴ, συστελλομένου τρόπον τινὰ καὶ ἀναχωροῦντος μεμορφωμένως ἑκάστου πρὸς τὸ ἰδίως ἔχειν καὶ φαίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐμπεφυκότος τῷ ἑτέρῳ σωματικῶς, εἰ καὶ κοινὸς ἅπασιν ὁ τῆς οὐσίας ὁρῷτο λόγος· ἐπὶ δὲ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἐννοήσεις οὐχ οὕτως· ἰδιαζόντως μὲν γὰρ*

1–3 om. E. 5. καὶ om. E. 9. τὸν E. τὸ Ed. 14. αὐτῶν E.
17. ὁ om. E. 20. μεμορφωμένης E. 23. ἰδιαζόντας E.

Πλὴν ἐκεῖνο δὴ πάλιν τοῖς τῆς ἀληθείας ἐροῦμεν ἐχθροῖς, οἱ πλατεῖαν ἔχουσι καθ' ἡμῶν τὴν γλῶτταν, μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς. εἰ γὰρ μὴ ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστιν ὁ Υἱὸς, γεννητῶς ὑπάρχων τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, Θεὸς δηλονότι καὶ κατὰ φύσιν καὶ c ἀληθῶς, μόνοις δὲ τοῖς ἔξωθεν ἀγλαϊζόμενος σχήμασι, καὶ ταῖς ἐπεισάκτοις λελαμπρυσμένος εὐκλείαις, οὐ φυσικοῖς διαπρέπων ἀξιώμασιν, ἐν ἑαυτῷ δὲ μορφοῖ τὸν Πατέρα, καὶ εἰκών ἐστιν ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν οὐκ ἂν εἴη κατὰ φύσιν Υἱὸς, ἀλλ' οὐδὲ γέννημα κατὰ ἀλήθειαν, ποίημα δὲ καθ' ἡμᾶς, ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον· οὗ παραδεχθέντος, οὕτω τε ἔχειν πεπιστευμένου, παντελῶς δήπου κἀκεῖνο φήσομεν ἀληθῶς, ὡς οὐκ ἂν εἴη πατὴρ ὁ Πατὴρ ἐνεργείᾳ καὶ φύσει, θελήσει δὲ μᾶλλον καὶ δοκήσει τυχὸν, d καθάπερ οὖν καὶ ἡμῶν ὠνόμασται πατήρ. εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; συνομολογηθήσεται καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀνατελεῖ Τριάς· οὐκ ἔτι γὰρ ἡμῖν ἡ ἁγία πιστεύεται κατά τινα δὴ τρόπον, τρεῖς δὲ μᾶλλον, ὡς ἐν ἀλλήλοις οὐκ ἐνυπάρχοντος οὐσιωδῶς, ἑκάστου τε ὥσπερ τῶν ὀνομάτων εἰς τὸν οἰκεῖον τῆς ἰδίας φύσεως ἀναχωροῦντος λόγον, διακεκομμένου τε τοῦ ἑτέρου παντελῶς. ἐκβιάζεται γάρ πως ἡμᾶς ἡ τοῦ θεωρήματος δύναμις καὶ παχύτερον περὶ τούτων εἰπεῖν. καὶ εἰ e τοῦτο δώσομεν ὑπάρχειν ἀληθὲς, οὕτως τε ἔχειν ἐροῦμεν, καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀλλότριον παντελῶς παραδεξόμεθα τὸν Υἱὸν, πῶς οὐ διαψεύσεται λέγων Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα; Θεοῦ γὰρ ὑπάρχοντος κατὰ φύσιν τοῦ Πατρὸς, πῶς ἂν ἡμῖν ὁ Υἱὸς, καίτοι μὴ ὑπάρχων Θεὸς κατὰ φύσιν κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, δείξει ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα; πῶς γὰρ ἐν τῷ γεγονότι τὸ μὴ γεγονὸς θεωρήσομεν· ἐν δὲ τῷ μὴ ὄντι ποτὲ, κατά γε τὸν τοῦ πεποιῆσθαι
778 A. a λόγον, πῶς ἄν τις ἴδοι τὸν ὄντα διὰ παντός; μὴ γάρ μοι

10. κατὰ alt. E. κατ' Ed. 18. ἐνυπάρχοντας E. 20. λόγον assumptum ex E.
25–27. A πῶς ad πῶς transilit E.

λεγέτω τις τῶν ἐκεῖνα δεδυσφημηκότων, τὴν τῆς ἀληθείας κατασοφιζόμενος δύναμιν, ὡς ἐπείπερ ἔχει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τήν τε δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ παντουργικὸν καὶ τὸ δύνασθαι παράγειν τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ, διὰ τοῦτο καὶ εἰκών ἐστιν αὐτοῦ· ἀλλὰ δεικνύτω πρότερον, εἰ Θεὸς κατὰ φύσιν φαίνεται, καὶ οὕτως ἀπαραλλάκτως, ὡς μηδὲν εἶναι τὸ ἀδικοῦν τὴν εἰσάπαν καὶ ὁλοτελῶς ἐμφέρειαν τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ ἀρχέτυπον· ἀπορήσαντα δὲ καὶ τοῦτο δεικνύειν οὐχ ἑκόντα, b δεύτερον αἰτήσομεν εἰπεῖν, ποῖος ἂν ἐπιτρέψῃ λόγος, καίτοι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντα Θεὸν, κατά γε τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς βδελυρίαν, τὰ τῆς θεότητος ἔργα δύνασθαι πληροῦν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φέρειν τὴν εἰκόνα τοῦ Πατρός. εἰ μὲν γὰρ οἴκοθεν οὐκ ἔχων τὴν ἀρκοῦσαν εἰς τοῦτο δύναμιν ὁ Υἱὸς δανείζεται τὴν παρὰ Πατρὸς, καὶ χορηγεῖται παρ' αὐτοῦ καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν, ἵνα δύνηται κατορθοῦν ἃ καὶ μόνῃ πρέπειν ἐροῦμεν τῇ τοῦ Πατρὸς φύσει, διαψεύσεται οὕτω καὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν. εἰ δὲ ψεύδεσθαι μὲν οὐ δώσομεν c αὐτὸν, οὕτως ἔχοντα καθάπερ εἰρήκαμεν, ὡς δὲ ἀληθεύοντι συναινέσομεν, αὐτὴν ἁλωσόμεθα τὴν δόξαν ἀδικοῦντες τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ὅπως, ἐρῶ. ἢ γὰρ ἀνάγκη λέγειν, ὅτι ψεύδεται τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οἴκοθεν μὲν οὐκ ἔχων τὴν τοῖς ἔργοις ἐξαρκοῦσαν ἰσχὺν, παρ' ἑτέρου δὲ ταύτην χορηγούμενος· οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἀρχέτυπον· ἢ εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς ἐν ἑαυτῷ λέγων ὁρᾶσθαι τὸν Πατέρα, καὶ οὐδὲν ὅλως εἶναι τὸ διαλλάττον ἢ τὸ μεταξὺ ἢ παραχαράττον τὴν εἰς ἅπαν ἐμφέρειαν, ἀνάγκη λοιπὸν καὶ οὐχ d ἑκόντα εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἐπακτὴν ἔχει καὶ παρ' ἑτέρου τὴν δύναμιν. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἑαυτὸν ἐν τῇ εἰκόνι τῆς ἰδίας φύσεως, ἤτοι τῆς δόξης, ἠβουλήθη δεικνύειν.

Ἀρ' οὖν οὐχ ὁρᾶτε, φήσειεν ἄν τις πρὸς ἐκείνους λοιπὸν,

6. εἰ Θεὸς E. εὐθέως Ed.   9—p. 424, 2 citat p.   26. ἢ τὸ E.p. ἐν τῷ Ed.
28. ἔχει E.p. ἔχειν Ed. ἴσ. ἔχει Ed. mg.

ὅποι ποτὲ βαδιεῖται τῆς εὐθείας ὁδοῦ διεκπίπτων ὁ λόγος, καὶ εἰς οἷον ἀποκομίζει βάραθρον τοὺς ἐκεῖνα πεφρονηκότας; e ἀλλὰ ναὶ, δύναται, φησὶ, καίτοι γενητὸς ὑπάρχων ὁ Υἱὸς τὰ τῆς φύσεως ἔργα πληροῦν, δόξαν οὕτω τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. εἶτα τί τούτου φανεῖται τὸ δυσσεβέστερον; οὐδὲν γὰρ ἔτι τὸ μεῖζον ἤτοι τὸ πλέον ἐν Θεῷ παρὰ τὴν κτίσιν, εἰ καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν τε καὶ δύναμιν αὐτῇ περιθήσομεν. μὴ γάρ τις ἐκ φρενοβλαβείας οἰέσθω πολλῆς ἀξιάγαστόν τι καὶ μέγα περὶ Υἱοῦ φρονεῖν τε καὶ λέγειν, ὅτι κτίσμα μέν ἐστιν, οὐχ ὡς ἓν δὲ τῶν κτισμάτων· ἴστω δὲ οὐ μικρῶς ἀδικῶν τὴν
779 A. a δόξαν αὐτοῦ. οὐ γὰρ εἰ ἐξαίρετον ἔχει τὴν φύσιν παρὰ τὰ ἄλλα κτίσματα ζητητέον, ἀλλ' εἰ γέγονεν ὅλως. τὸ γὰρ εἶναι κτίσμα πῶς ἂν διαφύγοι, εἰ καὶ πάντων ἐστὶ τῶν κτισμάτων τὸ κάλλιστον; ἀδικουμένης δὲ τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ γενέσθαι λέγειν αὐτὸν, τί μάτην ἐπάγουσι, καθάπερ τι φάρμακον αὐτῷ, τὸ ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἄλλων ὑπάρχειν τόπῳ; ὑβριοῦμεν τοιγαροῦν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίαν, εἰ ταῦτα δύνασθαι κατορθοῦν περιθήσομεν τῷ Υἱῷ, γενητῷ καὶ αὐτῷ τυγχάνοντι, κατὰ τὸν ἐκείνων
b ἀμαθῆ καὶ ἀσύνετον λογισμόν. οὐκ ἀνεξόμεθα δὲ λεγόντων αὐτῶν, ὅτι τὰ τῆς θεότητος ἔργα κατορθοῖ, κτίσμα κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Υἱὸς, οὕτω δόξαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. εἰ μὲν γὰρ ἔχουσι δεικνύειν τοῦτο ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, παρακομιζόντων ἃ βούλονται, καὶ ἀκαπηλεύτους ἡμῖν τὰς τῶν ἁγίων τηρούντων φωνάς· εἰ δὲ γνώμης ἰδίας εὑρήματα, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ πεποίηνται λογισμοὺς, χαριέντως ἐροῦμεν
Ezek. xiii. 3. "Οὐαὶ τοῖς προφητεύουσιν ἀπὸ καρδίας αὐτῶν·" ἐκεῖνα γὰρ
c δώσομεν ἐθέλειν ἀεὶ τὸν Πατέρα, ἃ τὴν θείαν αὐτοῦ δόξαν ἀπαραχάρακτον οἶδε τηρεῖν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ δογμάτων διασώζει τὴν ὀρθότητα. οὐκοῦν ταῖς ἐκείνων ἀσυνεσίαις τὸ ἐρρῶσθαι φράσαντες, ἐπὶ τὸν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ χωρήσομεν

13. εἶναι pro ἂν E. 18. εἰ E. ἢ Ed. 22–24. ὁ Υἱὸς—βούλονται om. E.
31. ἐρρᾶσθαι E. χωρήσομεν E. χωρήσωμεν Ed.

λόγον, ἐκ τῆς οὐσίας γεννηθῆναι πιστεύοντες τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸν ἀληθῶς, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν. ἀληθεύει γὰρ οὕτως ὑπάρχων καὶ χαρακτὴρ καὶ ὁμοίωσις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λέγων Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα· πῶς οὖν λέγεις Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα; ἐξὸν γὰρ d δή σοι, φησὶν, ὦ Φίλιππε, τὴν τοῦ Πατρὸς ἐν ἐμοὶ καταθεάσασθαι φύσιν, καὶ ἐξ ὧν αὐτός εἰμι διασκέπτεσθαι τὸν γεννήτορα· πέφηνά τε γὰρ καὶ εἰμὶ κατὰ ἀλήθειαν καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ χαρακτὴρ ἀπαράλλακτος καὶ εἰκὼν ἐμφερὴς, ὅλην ἐν ἐμαυτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐγχαράττων φύσιν· ποῖον ἔτι τῆς θεοπτίας ἐπιζητήσαις ἂν τρόπον ἕτερον, εἴ γε σοι προσὸν ὁρῷτο τὸ τὰ εἰκότα δύνασθαι φρονεῖν, ἢ ποίαν εἰπέ μοι θεωρίαν αἰτεῖς; ἆρα μὴ κρείττονα καὶ ἀκριβεστέραν οἴει δεδόσθαι τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτε κατέ- e βην ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ; πολὺ γὰρ αὐχεῖν ἐπὶ τούτῳ δὴ μάλιστα τοῖς Ἰουδαίοις ἐν ἔθει.

Ταυτὶ μὲν ἴσως ὑπονοήσαιμεν ἂν τυχὸν διειλέχθαι Χριστόν· ὅτι δ' οὖν ἀμείνων εἰς γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἡ τῶν παραδόξων ἐπίδειξις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ, χρῆναι δεῖν ὑπολαμβάνω καὶ νῦν ἡμᾶς ἀοκνότατα λέγειν. ὄψει γὰρ οὕτω τὸν Φίλιππον, παρακειμένης αὐτῷ τῆς ἀληθοῦς εἰκόνος, οὐκ ἀναγκαίως αἰτήσαντα τὴν ἑτερότροπον θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, a 780 A. ἣ καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐδόθη κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ· κατέβη Exod. xix. 18. μὲν γὰρ ἐκεῖ Κύριος ἐν εἴδει πυρὸς, καθὰ γέγραπται, θεωρούντων δηλονότι τῶν ἐξ Ἰσραήλ. ἀλλ' οὐκ ἄν οἶμαί τις διὰ τούτου εἰς ἐννοίας ἀληθεῖς ἐλάσαι ποτὲ τὰς περὶ Θεοῦ, ἤγουν εἰς τὴν τῇ θεότητι πρέπουσαν ἀναπηδῆσαι διάληψιν· πῶς γὰρ ὅλως διὰ πυρὸς, καθάπερ ἀπό τινος εἰκόνος, ἴοιμεν ἂν ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον, τουτέστι, τὸν Πατέρα καὶ Θεόν; ἀγαθὸς μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τῇ φύσει, καὶ πρός γε τούτῳ

8. κατ' Migne. 11. ἐπιζητήσεις E. 13. ὅρα E. 17. τυχὸν ὑπονοήσαιμεν ἂν τυχὸν E. 28. τῆς θεότητος E.

b δημιουργὸς, τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ καλῶν εἰς γένεσιν, καὶ συνέχων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ ζωογονῶν, αὐτὸς σοφία καὶ δύναμις, χρηστὸς καὶ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων. τούτων δὲ τὸ παράπαν οὐδὲν ἐν πυρί. οὐ γὰρ ἂν οἴοιτό τις, εἴ γε νοῦν ἔχοι, χρηστὸν καὶ φιλάνθρωπον εἶναι τὸ πῦρ, οὐδὲ ἐρεῖ τις σωφρονῶν, ὡς εἴη μὲν δημιουργικὸν, σοφόν τε καὶ ζωογόνον. εἶτα πῶς ἄν τις, εἰπέ μοι, διὰ πυρὸς τὰς περὶ τῆς ἀληθοῦς θεότητος ἐννοίας συλλέξειεν; ἢ πῶς ἂν ἐν ἐσόπτρῳ καὶ c αἰνίγματι θεωρήσειέ τι τῶν ἐμπεφυκότων αὐτῇ; τίς οὖν ἄρα, φησὶν, ὁ λόγος, ἢ ποία γέγονε πρόφασις εἰς πῦρ ἀναπείθουσα χρηματίζεσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ; ἐροῦμεν ὅτι ἀρχομένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατ' ἐκεῖνο δὴ μάλιστα καιροῦ τῆς εἰς εὐσέβειαν παιδαγωγίας, καὶ ὥσπερ τινὰ κανόνα ποιεῖσθαι μελλόντων τῆς οἰκείας ζωῆς τὸν διορθώσασθαι μέλλοντα νόμον, ἔδει τότε δὴ μάλιστα κολαστήν τινα καὶ φοβερὸν αὐτοῖς φαίνεσθαι τὸν Θεὸν, ἵν' εἰδέναι ἔχοιεν οἱ παραβαίνοντες, ὅτι πρὸς πῦρ ὁ λόγος αὐτοῖς. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ὁ μέγας Μωυσῆς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ προσε-

Heb. xii. 29 e Deut. iv. 24.

d φώνει λέγων "Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί." καὶ οὐ δήπου φαίημεν ἂν ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ἐξηγούμενος, πυρὶ παρείκαζεν αὐτὴν ὁ οὕτω σοφώτατος, ὠνόμαζε δὲ οὕτω τὸν Θεὸν, ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν μισοπονηρίας, πυρὸς δίκην τοῦ παμφαγου δαπανᾶν τε καὶ ἀναλίσκειν οὐ παραιτουμένου τοὺς καταφρονοῦντας αὐτοῦ. οὐκοῦν οὐκ ἐξ ὧν ἔστι κατὰ φύσιν, Θεὸς διὰ πυρὸς γνωρίζεται· τὸ δὲ οὕτως ὠνομάσθαι καὶ ὦφθαι τότε πρὸς τὸ τοῖς ἀκροωμένοις ἐλήφθη λυσιτελές. e ἴωμεν δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ἀκριβεστάτην τοῦ Πατρὸς θεωρίαν, τουτέστι τὸν Υἱόν. εἰκόνα γὰρ αὐτὸν ὀψόμεθα τοῦ γεννήσαντος, τοῖς ἑνοῦσιν αὐτῷ πλεονεκτήμασι τὸν τῆς διανοίας ἐνερείσαντες ὀφθαλμόν. ἀγαθὸς τοιγαροῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ φύσιν, τοιοῦτον ὄντα

5. ἔχοι E. ἔχει Ed. 11. χρηματίζεσθαι Ed. γρ. σχηματίζεσθαι Ed. mg. 14. διορθώσασθαι E. διορθώσεσθαι Ed. 16. ἵν' E. ἵνα Ed. 21. αὐτὴν E. αὐτὸν Ed. 24. οὐκοῦν assumptum ex E.

καὶ τὸν Υἱὸν εὑρήσομεν. πῶς γὰρ οὐκ ἀγαθὸς, ὁ τοσαύτην δι' ἡμᾶς ὑπομείνας ταπείνωσιν, καὶ ἐλθὼν "εἰς τὸν κόσμον 1 Tim. i. 15. "ἁμαρτωλοὺς σῶσαι," καὶ θεὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῶν; δυνατὸς ὁμοίως ὁ Πατὴρ, οὕτως ἔχει καὶ ὁ Υἱός· a 781 A. τί γὰρ ἂν εἴη τὸ δυνατώτερον τοῦ καὶ αὐτοῖς ἐπιτάττοντος τοῖς στοιχείοις, καὶ θαλάττῃ μὲν ἐπιτιμῶντος καὶ πνεύμασιν, ἀναστοιχειοῦντος δὲ πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιτο τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις, καὶ καθαρισθῆναι μὲν ἐπιτάττοντος τῷ λεπρῷ, τὸ δὲ βλέπειν διδόντος τοῖς τυφλοῖς, ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ. ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ· ζωὴ πάλιν ἐστὶ καὶ ὁ Υἱὸς, ζωοποιῶν τοὺς κατεφθαρμένους, καὶ τὸ τοῦ θανάτου καταστρέφων κράτος, διά τε τοῦτο τοὺς νεκροὺς ἀνιστάς. εἰκότως οὖν ἄρα φησὶ πρὸς Φίλιππον Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν b Πατέρα. ἐξὸν γάρ σοι, φησὶν, εὖ μάλα περιαθρεῖν ἐν ἐμοί τε καὶ ἐξ ἐμοῦ τὸν γεννήσαντα, τίνα τρόπον ἕτερον τῆς θεοπτίας αἰτεῖς, καίτοι τῆς δοθείσης ἀρχαιοτέροις τὴν ἀμείνω λαχὼν, καὶ ἀληθεστάτῃ περιτυχὼν εἰκόνι, τουτέστιν ἐμοί;

Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; 10

Ἐγὼ μὲν, φησὶν, ὦ Φίλιππε, τὴν τοῦ γεννήσαντος φύσιν c ἐν ἐμαυτῷ καταγράφων, εἰκών εἰμι τῆς οὐσίας αὐτοῦ, μεμορφωμένος δηλονότι κατ' ἐκεῖνον, οὐχ ὡς ἂν οἴοιτό τις ταῖς ἔξωθεν δόξαις, ἀλλ' οὐδὲ ξένοις ἢ ἐπακτοῖς λελαμπρυσμένος πλεονεκτήμασιν· ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ φύσει φορῶν τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια, καὶ τοῦτο ὑπάρχων ἀληθῶς, ὅπερ ἂν εἴη κἀκεῖνος, κατά γε τὸν ἐν ταυτότητι λόγον, τῇ κατ' οὐσίαν φημί. σὺ γὰρ δὴ πάλιν πρὸς ταῦτα ἐρεῖς· οὐ γὰρ διετέθης ἄρα λοιπὸν, ὡς ἐγὼ μὲν ἐν τῷ πατρὶ, ὁ πατὴρ δὲ αὖ πάλιν d ἐστὶν ἐν ἐμοί. καίτοι καὶ οὐχ ἑκόντα, φησὶν, ἐκβιάσεταί σε λοιπὸν ἡ τῶν εἰρημένων δύναμις εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ συναί-

1. κατὰ pro καὶ E. 7. ἀναστοιχειοῦντες E. 12. διά τε τοῦτο E. διότι Ed.

νεσιν. οὐκοῦν, ἅπερ ἂν φαίην ἐγὼ, ταῦτα δὴ πάντως ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἅπερ ἂν ἐργασαίμην ἐγὼ, ὁ Πατὴρ ἐργάζεται. φησὶ δὲ ταῦτα ὁ Χριστὸς, οὐχ ὡς τοῖς ἑτέρου τυχὸν ἀποκεχρημένος ῥήμασιν, οὔτε μὴν ὡς ἐν προφήτου τάξει καὶ μέτρῳ τὰς ἄνωθεν καὶ παρὰ Πατρὸς διαπορθμεύων
e *φωνάς· ἐλάλουν γὰρ οὐ τὰ ἑαυτῶν ἐκεῖνοι πάντως, ἀλλὰ τοῦ διδόντος τε καὶ ἐμπνέοντος αὐτοῖς Θεοῦ· ἀπονέμει δὲ πάλιν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τῶν παραδόξων τὴν ἔκβασιν, οὐχ ὡς ἐπακτῷ δυνάμει θαυματουργῶν, κατ' ἐκείνους δηλονότι τοὺς*
Acta SS. Ap. iii. 12. *λέγοντας, ὅτι ἡμῖν μὴ προσέχετε "ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσε-"βείᾳ" τεθεραπευκόσι, δηλονότι τὸν κάμνοντα. κεχρῆσθαι γὰρ τοῖς ἁγίοις ἔθος οὐκ ἰδίᾳ πάντως ἰσχύϊ πρὸς τὰ παράδοξα, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ· διάκονοι γὰρ καὶ ὑπουργοὶ λόγων τε ὁμοῦ τῶν θείων καὶ ἐνεργημάτων εὑρίσκονται.*
782 A. a *ἐπειδὴ δὲ ὁμοούσιός ἐστι τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς, κατ' οὐδένα τρόπον διαλλάττων, ἤγουν ὡς ἑτεροίως ἔχων ὡς πρὸς αὐτὸν, λόγους εἶναί φησι τοὺς ἰδίους τοῦ Πατρὸς, ὡς οὐχ ἑτέροις ἂν τοῦ Πατρὸς χρησαμένου λόγοις ἢ οἷσπερ ἂν ὁ Υἱός. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν ἔργων μεγαλειότητι νοήσεις ὡσαύτως. ὡς γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐνεργεῖν πεφυκότος τε καὶ ἰσχύοντος τοῦ Πατρὸς ἢ ὅπερ ἂν εἰδείη τε καὶ ἐνεργοίη τυχὸν ὁ Υἱὸς, αὐτοῦ τὰ ἔργα φησίν. ἐννόει γὰρ λέγοντα φανότερον οὕτως Εἰμὶ τῷ γεγεννηκότι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἐμφερὴς, καὶ εἰκὼν τῆς οὐσίας αὐτοῦ, οὐ μόνοις ὡραϊζόμενος*
b *σχήμασι καὶ ταῖς ἔξωθεν δόξαις, ἀλλ' ὅλον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν φύσαντα διὰ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα.*

Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.

Εἰ γὰρ πρὸς ὑμᾶς τι, φησὶν, ἐλάλησεν ὁ Πατὴρ, τούτοις αὐτοῖς οἷσπερ ἐγὼ νυνὶ, οὐκ ἂν ἑτέροις ἐχρήσατο λόγοις.

12. ἰσχύει E. ὥσπερ Ed.   23. ὁτιοῦν E. ὅ τι οὖν Ed.   30. οἷσπερ E.

τοσαύτην γὰρ ἔχω πρὸς αὐτὸν οὐσιώδη τὴν ἐμφέρειαν, ὡς c αὐτοῦ τὰς ἐμὰς εἶναι φωνὰς, καὶ ἅπερ ἂν δρῴην ἐγὼ, ταῦτα αὐτοῦ πιστεύεσθαι κατορθώματα· ἐν ἐμοὶ γὰρ μένων διὰ τὸ ἀπαράλλακτον ἐν οὐσίᾳ ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός. ἐπεὶ καὶ μιᾶς οὔσης τῆς θεότητος, ἔν τε Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Πνεύματι νοουμένης, ἅπας μὲν λόγος ὁ παρὰ Πατρὸς, πάντως ἐστὶ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· καὶ πᾶν ἔργον, ἤτοι παράδοξον, δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· πράττεται γεμὴν, ὡς παρὰ Πατρός. οὐ γὰρ ἔξω τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας ἐστὶν ὁ Υἱὸς, οὔτε μὴν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἐν αὐτῷ δὲ ὢν ὁ Μονογενὴς, ἔχων δὲ αὖ d πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν τεκόντα, αὐτόν φησιν ἐνεργεῖν. ἐνεργὴς γάρ ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις, καλῶς ἐν Υἱῷ διαλάμπουσα.

Φαίη δ' ἄν τις ἐπὶ τούτοις ἑτέραν διάνοιαν, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας καλῶς αὐτῷ χορηγούσης τὰς ἀφορμάς. ἀπ' ἐμαυτοῦ γάρ φησιν οὐ λαλῶ, ἀντὶ τοῦ, οὐ μεμερισμένως, οὐδὲ ἀπᾳδόντως τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ τοῖς ὁρῶσιν ἐφαίνετο, ἀνατίθησι τῇ τῆς θεότητος φύσει τοὺς ἑαυτοῦ λόγους, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρὸς, καὶ e μὴν καὶ τὰ ἔργα· μόνον δὲ οὐχί φησι Μὴ τὸ σχῆμα τουτὶ τὸ ἀνθρώπινον, τὴν ἐμοὶ πρέπουσαν καὶ χρεωστουμένην παραιρείσθω διάληψιν, μηδὲ ἀνθρώπου ψιλοῦ καὶ ἑνὸς τῶν καθ' ὑμᾶς εἶναι τοὺς ἐμοὺς λόγους ὑπολάβητε, ἀλλὰ θείους ἀληθῶς καὶ αὐτῷ πρέποντας τῷ Πατρὶ, οὕτως ὡς ἐμοί. ἐνεργεῖ δὲ ἐν ἐμοὶ μένων· εἰμὶ γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἐμοί. μὴ τοίνυν, φησὶν, ὡς μέγα τι καὶ ὑπερφυὲς τοῖς ἀρχαιοτέροις δεδόσθαι πιστεύετε, τὸ ἰδεῖν μὲν ὡς ἐν εἴδει πυρὸς τὸν Θεὸν, a 788 A. ἀκοῦσαι δὲ καὶ φωνῆς λαλούσης αὐτοῖς. ὑμεῖς γὰρ ὄντως τεθέασθε δι' ἐμοῦ καὶ ἐν ἐμοὶ τὸν Πατέρα, εἰ καὶ πέφηνα καθ' ὑμᾶς, Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, ἦλθον ἐμφανῶς, κατὰ τὴν Ps. xlix. 3. τοῦ ψάλλοντος φωνήν. ἴστε δὲ ὅτι τῶν ἡμετέρων ἀκούσαντες λόγων, τῶν ὑπὸ Πατρὸς ἠκούσατε· θεωροὶ δὲ γεγόνατε καὶ τῶν ἔργων, καὶ τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ. δι'

26. τὸ] καὶ τὸ Migne. 28. Legendumne πεφηνὼς? 30. ἴστε E. ἰστέον Ed.

ἐμοῦ γὰρ λαλεῖ μὲν, ὡς διὰ Λόγου τοῦ ἰδίου, κατορθοῖ δὲ
b καὶ ἐνεργεῖ τὰ θαύματος ἄξια, ὡς διὰ δυνάμεως πάλιν τῆς
ἑαυτοῦ.

Ὅτι δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας οὐδεὶς ἂν οἶμαι λόγος ἀποτέμοι ποτὲ τόν τε Λόγον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς· ἐνυπάρχειν δὲ καὶ ἐμπεφυκέναι κατὰ φύσιν αὐτῇ παστισοῦν ὁμολογήσειεν, οὐκ ἀμφίβολον, εἰ μή τις ἄρα εἴη παραπλὴξ τὴν διάνοιαν.

ΚΕΦΑΛΗ Α.

Ὅτι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως, ὁ Υἱὸς μὲν ἐν τῷ Πατρί ἐστιν, ὁ c
Πατὴρ δ' αὖ πάλιν ἐν τῷ Υἱῷ ἐστιν.

Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. 11

ἈΝΑΦΑΝΔΟΝ ἤδη φησὶν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπιτάττει λοιπὸν ὅτι προσήκοι φρονεῖν οὐχ ἑτέρως ἡμᾶς, ἢ ὥσπερ αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας βούλοιτο λόγος. ὁμοούσιος γάρ ἐστι τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, μεσολαβοῦντος παντελῶς οὐδενὸς, ἢ κατά d *τι γοῦν διακόπτοντος εἰς ἑτερότητα φυσικὴν θατέρου τὸν ἕτερον. εἷς γάρ ἐστι πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ τοῦ τεκόντος οὐσίᾳ τὴν τοῦ Υἱοῦ διαφαίνεσθαι φύσιν, καὶ ἐν τῇ τοῦ γεννήματος οὐσίᾳ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁρᾶσθαί τε καὶ διαπρέπειν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς θεωρῆσαι τις ἄν. οὐ γὰρ ἕτεροι κατὰ φύσιν ἐσμὲν πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν γεννήματα, οὔτε μὴν εἰς ἀλλοτριότητα μεριζόμεθα φυσικὴν, εἰ καὶ τῇ τῶν σωμάτων ἑτερότητι διεστήκαμεν· διόπερ ἴδοι τις ἂν τὸν μακάριον Ἀβραὰμ ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα* e *υἱὸν ἑωρακώς. ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων τυχὸν πολλή τις ἐστὶν ἡ διακοπὴ, συστελλομένου τρόπον τινὰ καὶ ἀναχωροῦντος μεμορφωμένως ἑκάστου πρὸς τὸ ἰδίως ἔχειν καὶ φαίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐμπεφυκότος τῷ ἑτέρῳ σωματικῶς, εἰ καὶ κοινὸς ἅπασιν ὁ τῆς οὐσίας ὁρῷτο λόγος· ἐπὶ δὲ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἐννοήσεις οὐχ οὕτως· ἰδιαζόντως μὲν γὰρ*

1–3 om. E. 5. καὶ om. E. 9. τὸν E. τὸ Ed. 14. αὐτῶν E.
17. ὁ om. E. 20. μεμορφωμένης E. 23. ἰδιαζόντας E.

πατήρ ἐστιν ὁ Πατὴρ, καὶ οὐχ Υἱός· καὶ πάλιν ὁμοίως Υἱὸς
784 A. a ὁ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐ πατὴρ, καὶ πνεῦμα τὸ Πνεῦμα ἰδίως· ἀλλ' εἰς μίαν θεότητος φύσιν συνιούσης τε καὶ συνειλεγμένης τῆς ἁγίας Τριάδος, εἷς Θεὸς ἐν ἡμῖν, καὶ οὐχ ὁλόκληρον ἑκάστῳ τῶν σημαινομένων δοίη τις ἂν τὴν ἐκ τοῦ ἑτέρου τυχὸν ἀποφοίτησιν, οὐδ' ἀναχωρήσει παντελῶς εἰς τὸ εἶναι μεμερισμένως· ἀλλ' εἶναι μὲν ἕκαστον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ κατωνόμασται παρ' ἡμῖν ἰδιοσυστάτως πιστεύομεν. ἐκ δὲ τοῦ Πατρὸς ὄντα τὸν Υἱὸν, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐξ αὐτοῦ τε προελθεῖν ἀῤῥήτως, ἐν αὐτῷ τε μένειν
b ἐννοοῦμεν. τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ἔστι μὲν γὰρ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἀληθῶς, ἀλλ' οὐδαμόθεν μεμερισμένον τῆς οὐσίας αὐτοῦ, προϊὸν δὲ μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ μένον ἀεί· χορηγούμενον δὲ τοῖς ἁγίοις διὰ Χριστοῦ· πάντα γὰρ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. ταύτην ἡμᾶς τὴν τῶν δογμάτων ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἐδίδαξεν ἡ τῶν ἁγίων πατέρων σύνεσις· οὕτω πεπαιδεύμεθα λαλεῖν τε καὶ φρονεῖν καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἱερῶν
c γραμμάτων· ὅτι δὲ λίαν ὀρθῶς ἐπὶ ταύτην ἴμεν τὴν ἀλοιδόρητον πίστιν, παραθαρσύνει λέγων ὁ Κύριος *Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ δὲ ἐν ἐμοί.*

Εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε.

Διαῤῥήδην γὰρ ἐν τούτοις φησὶν, ὡς οὐδ' ἂν ἐργάσαιτο, οὐδ' ἂν ἐξανύσαι πώποτε τὰ μόνῃ τῇ θείᾳ πρέποντα φύσει, μὴ οὐχὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχων καὶ ἐξ αὐτῆς. καὶ ὅρα μεθ' ὅσης ἀσφαλείας τε ὁμοῦ καὶ ἀληθείας τὰ τοιαῦτά φησιν.
d οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἂν λέγοι, τοσοῦτον ἀξιοῖ πιστεύεσθαι, καίτοι ψεύδεσθαι μὴ εἰδὼς, ὅσον ἐξ ὧν ἐνεργῇ. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρῶ. λόγοις μὲν γὰρ καὶ ῥήμασι τοῖς θεοπρεπέσιν ἀποκεχρῆσθαι τυχὸν, καί τι τῶν ῥιψοκινδύνων εἰπεῖν, ἀνδρὶ

4. Forte delendum ἐν. 7–21 citat p. 21. δὲ assumptum ex E. ἐμοί] + ἐστιν p. 22. πιστεύετε] + μοι Ed. 29. λόγῳ E.

μαινομένῳ καὶ παραπαίοντι, χαλεπὸν οὐδέν· ἔργῳ γεμὴν καὶ δυνάμει τῇ θεοπρεπεῖ τίς ἂν χρήσαιτό ποτε; χαριεῖται δὲ τίνι τῶν γενητῶν τὴν ἰδίαν δόξαν ὁ Πατήρ; ἢ γὰρ οὐχὶ Θεοῦ δόξαν εἶναί φαμεν τὸ πάντα δύνασθαι δρᾶν, καὶ παντουργικὴν ἔχειν ἰσχύν· οὐδενὶ γεμὴν ἑτέρῳ προσεῖναι, e τῷ γε ὅλως ἐναριθμουμένῳ τοῖς κτίσμασιν; οὐκοῦν ἐξ ἀναγκαίων τε ὁμοῦ καὶ ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων τὰ καθ' ἑαυτὸν δοκιμάζεσθαι βουλόμενος ὁ Χριστὸς, ἐξ αὐτῶν κελεύει πιστεύεσθαι τῶν ἔργων, ὡς εἴη μὲν αὐτὸς ἐν Πατρὶ, ἔχει δὲ αὖ πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, τουτέστι, τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν ἐν ὑπάρξει τῇ ἰδίᾳ φορεῖ, ὡς γνήσιον γέννημα, ὡς καρπὸς ἀληθῶς, ὡς Υἱὸς ἐκ Πατρὸς πεφηνὼς φυσικῶς.

Ἀλλ' ἡ μὲν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καίτοι λίαν ἐπαυχοῦσα τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι, τοιαύτην ἔχει τὴν δόξαν a 785 A. περὶ τοῦ Μονογενοῦς· τοῖς γεμὴν θεομάχοις αἱρετικοῖς ἑτεροῖα παρέστη φρονεῖν ἀναπείθειν τοὺς τοῖς ὀλεθρίοις αὐτῶν προσιόντας τε καὶ προσέχοντας λόγοις. ἐπιλυττῶντες γὰρ ταῖς κατὰ Χριστοῦ λοιδορίαις, φιλονεικοῦσιν οἱ δείλαιοι, καὶ κατανοοῦσιν ἀλλήλους, οὐκ εἰς παροξυσμὸν εὐσεβείας, ἀλλ' Heb. x. 23. ἵν' ἀσεβέστερος ἑτέρου ὁρῷτο δεῖν ἕτερος, καὶ φθέγξαιτό τι τῶν ἀπηχεστέρων. ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἐκ Σοδόμων πίνουσιν Cf. Deut. xxxii. 32. οἶνον, καὶ πικρὰν ἐκ Γομόῤῥας τρυγῶσι σταφυλήν· οὐ γὰρ b ἐκ θείου δέχονται Πνεύματος τὰ ἐπ' αὐτῷ θεωρήματα, οὐδὲ ἐξ ἀποκαλύψεως τῆς τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ δρά- Cf. Ps. lxxiii. 13. κοντος κεφαλῆς· οὐδὲν μὲν φρονοῦσι τῶν ἐχόντων ὑγιῶς, ἐκεῖνα δὲ λέγουσιν, ἃ τὰς τῶν ἀκροωμένων ταλαιπώρους ἀποφαίνει ψυχὰς, πρὸς ᾅδην αὐτὰς κατακομίζοντα καὶ εἰς τὸ κάτω βάραθρον. ταῦτα καὶ βιβλίοις ἐνθεῖναι τολμήσαντες, ἀθάνατον ὥσπερ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἀνεστήλωσαν πονηρίαν. ἔδει μὲν οὖν ἡμᾶς διαρκῶς εἰρηκότας εἰς τὸ προκείμενον, c ἅπερ ἦν εἰκὸς ὠφελεῖν δύνασθαι τοὺς ἐντευξομένους, ὀρθο-

1. παραπαίοντι καὶ μαινομένων E. 6. γε E. τε Ed. 6—p. 434, 8 citat p. 17. τε om. p. 21. τὸν om. p. 23. πνεύματος δέχονται inverso ordine p.

τάτην ἔχοντα τὴν ἐπὶ τῷ Υἱῷ διάληψιν, μηδεμίαν τῶν παρ' ἐκείνοις ποιήσασθαι μνήμην. ἐπειδὴ δὲ ἀπεικὸς οὐδὲν τοῖς ἀθλίοις ἐκείνων περιτυχόντας ῥήμασι συναρπαγῆναι τῶν ἁπλουστέρων εἰς σύνεσίν τινας, ἀναγκαῖον ᾠήθην τοῖς ἐξ ἀληθείας δόγμασι τὰ ἐκ τῆς ἐκείνων φλυαρίας διακρούσασθαι βλάβη, εὐανάτρεπτόν τε παντελῶς ἐπιδεῖξαι τὴν d συκοφαντίαν, ἣν ἐπιτειχίζειν βούλονται τῷ Υἱῷ, μᾶλλον δὲ ὅλῃ τῇ θείᾳ φύσει· τοῦτο γὰρ εἰπεῖν ἀληθέστερον.

Τοιγαροῦν ἐνέτυχον βιβλιδίῳ τῶν δι' ἐναντίας· εἶτα τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ διερευνώμενος, εὕρισκον ἐπὶ λέξεως αὐτῆς οὕτω λέγοντα μεθ' ἕτερά τινα „ Ὁ τοίνυν Υἱὸς „ οὐσιωδῶς περιεχόμενος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, τὸν Πατέρα ἐν „ ἑαυτῷ ἔχει τὰ ῥήματα φθεγγόμενον καὶ τὰ σημεῖα ἐπιτε- „ λοῦντα· ὅπερ ἑρμηνεύει λέγων ' Ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν ἀπ' „ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ „ ἔργα αὐτός.' "

Supra ver. 10.

e Ταυτὶ τῆς ἐκείνου τερθρείας τὰ ῥήματα· ἐπειδὴ δὲ χρὴ καὶ ἡμᾶς εἰπεῖν τὸ τοῖς εἰρημένοις ἀντιστατοῦν καὶ ἀδόκιμον ὄντα τὸν νοῦν διελέγχειν δυνάμενον, ἐκεῖνό φημι Τὸ μὲν οὖν οὐσιωδῶς περιέχεσθαι λέγειν τὸν Υἱὸν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ὅ τι ποτὲ ἄρα ἐστὶν, ἢ τί ἄρα δηλοῖ, οὐ σφόδρα συνίημι· χρῆναι γὰρ οἶμαι τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν· τοσαύτην ἔχει τὴν ἀσάφειαν. ἐρυθριᾷ γὰρ ὥσπερ καὶ συστέλλεταί πως πρὸς τὸ ἀφανέστερον παῤῥησίαν οὐκ ἔχον τὸ θεώρημα. ὥσπερ γὰρ " ὁ τὰ 786 A. a " φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ " φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ," κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· οὕτω πᾶς λόγος ὁ τὰ φαῦλα δηλῶν, διὰ σκοτεινῶν ἐννοιῶν ἔρχεσθαι φιλεῖ, καὶ πρὸς τὸ σαφηνείας οὐχ ἥξει φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τῆς ἐνούσης αὐτῷ σαθρότητος ἡ εὐτέλεια. τί οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ οὐσιωδῶς περιέχεσθαι τὸν Υἱὸν ὑπὸ τοῦ Πατρός; ἴημι γὰρ δὴ δι' ἐννοίας ἁπάσης, οἷσπερ ἂν

Supra iii. 20.

6. παντελῶς assumptum ex E.p. 9. βιβλιδίῳ E. βιβλίῳ Ed. 13. φθεγγόμενα E. 31. ἴημι] Sic Aub.

δύνωμαι διαπτύσσων λόγοις τὸ ἀμυδρῶς εἰρημένον, καὶ δυσωπούμενον τάχα μὴ καὶ ἄρα νοηθὲν ἀποκαλύψῃ τὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸ δυσβουλίαν. εἰ μὲν οὖν τοῦτο βούλεται b δηλοῦν, ὡς ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς οὐσίᾳ φαινόμενος ὁ Υἱὸς, ὡς ὁμοούσιος αὐτῷ, ἔχει καὶ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα ἐν τῇ τοῦ γεννήματος φύσει καλῶς διαλάμποντα, συναινέσομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν τοῦ θεωρήματος δύναμιν· οὐ μετρίως δ' ἂν ἀδικήσαι τυχὸν τὸ τῆς περιοχῆς ὄνομα κείμενον ἐφ' Υἱῷ. εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὔ φησιν· οὐ γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς γεγεννῆσθαί ποτε παραδέξεται τὸν Υἱὸν ὁ τοιαύτην ἐμέσας κατ' αὐτοῦ δυσφημίαν, ὥσπερ δέ τι σῶμα πεπερασμένον τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν ἐμπεριειλῆφθαι τῇ τοῦ Πατρὸς διισχυ- c ρίζεται· πῶς οὐκ ἂν ἀναφανδὸν δυσφημήσας ἁλώσεται, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης φρενοβλαβείας ἀνάπλεως ὤν; καὶ αὐτοὶ γὰρ Θεὸν εἶναι λέγοντες τὸν Υἱὸν, τὰ σωμάτων ἴδια προσάπτειν αὐτῷ παραλόγως ἐπιχειροῦσι· τὸ γὰρ ὅλως περιορισμῷ τινι καὶ μέτρῳ περισχοινίζεσθαι τῷ νοουμένῳ κατὰ διάστασιν, ὡς καὶ ἀπό τινος ἀρχῆς καταλήγειν εἰς πέρας, πάντως ἐπιδέξαιτο καὶ τὸ εἶναι τυχὸν ἐν τόπῳ καὶ ποσῷ καὶ εἴδει καὶ σχήματι. εἶτα πῶς οὐ σωμάτων ἴδια ταυτί; πῶς δὲ οὐ μεθ' ἡμῶν, ὡς καθ' ἡμᾶς, ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς d νοηθήσεται; ἢ πῶς οὐκ ἀδελφὸς τῇ ἑτέρᾳ κτίσει, λοιπὸν οὐδὲν ἔχων παρ' αὐτὴν τὸ πλέον, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὸ εἶναι πεπερασμένως; ἔχων δὲ οὕτω κατά γε τὴν ἀμαθῆ τῶν δι' ἐναντίας ὑπόνοιαν, τί μάτην ἡμᾶς προσεκτύπει λέγων "Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί·" καὶ Supra viii. 23. πάλιν "Ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ "τοῦ κόσμου τούτου;" ἄνωθεν γὰρ ἑαυτὸν εἶναι λέγων, οὐχ ἁπλῶς ἐδήλου τὸ ἐξ οὐρανῶν· τί γὰρ ἂν ἔχοι τὸ πλεῖον παρὰ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, εἴπερ ἄνωθεν κἀκείνους ὄντας e εὑρήσομεν, τοπικῶς ἐκληφθέντος τοῦ σημαινομένου; ση-

13. δυσφημήσας E. Ed. mg. δυσφήσας Ed. 15. Θεὸν γὰρ inverso ordine E.
17. τῶν νοουμένων E. 20. καὶ alt. om. E.

μαίνει δὲ ὅτι τῆς ἄνωθεν οὔσης καὶ τῆς τοῖς ὅλοις ἐποχουμένης οὐσίας ἐξέφυ. πῶς οὖν ἀληθὴς ἀναφαίνεται λοιπὸν, εἰ κοινὰ πρὸς τὴν ἑτέραν ἔχει κτίσιν τὰ σωμάτων ἴδια, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενεχθεῖσι περιεχόμενός ἐστιν ὑπὸ τοῦ Πατρός; εἴπερ οὐδὲν ἔξω κεῖσθαι
787 A. a δώσομεν αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος μελῳδὸς, ἀληθῆ που πάντως καὶ κεκρυμμένα μυστήρια λαλῶν ἐν Πνεύματι, οὐδενὸς μὲν παντελῶς ἀπολιμπάνεσθαι τόπου φησὶ τὸν Υἱὸν, τὸ ἀσώματόν τε καὶ ἀπεριόριστον αὐτῷ διὰ τούτου προσμαρτυρῶν, καὶ ὅτι μὴ τόπῳ περιληπτὸς, ὡς Θεός·
Ps. cxxxviii. 7–10. "Ποῦ γὰρ πορευθῶ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ "ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν "οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ, ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει· ἐὰν "ἀναλάβω τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον καὶ πορευθῶ εἰς
b "τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδη-"γήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου." ῥιψοκινδύνως δὲ οὗτοι, καὶ ταῖς τοῦ Πνεύματος φωναῖς τὴν ἑαυτῶν ἀντεξάγοντες γνώμην, ὁρισμῷ καὶ περιγραφαῖς ὑποβάλλουσι τὸν Μονογενῆ, καίτοι λογισμὸν ὀφείλοντες ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν ἀναγκαῖόν τε καὶ χρήσιμον. εἰ γὰρ πεπλήρωκε μὲν οὐρανοὺς, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, τουτέστι, τὰ εἰς τὸν ᾅδην· πῶς οὐ σφόδρα παραλογώτατον τὸ περιοχῆς ὄνομα προσάπτειν
c αὐτῷ, μηδὲ ἐκεῖνο λογισαμένους, ὅτι εἰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τουτέστι, τὸ Πνεῦμα· πρόσωπον γὰρ τοῦ Υἱοῦ καλεῖ τὸ Πνεῦμα· τὰ πάντα πληροῖ, πῶς ἂν αὐτὸς εἴσω γένοιτο περιοχῆς, κἂν λέγῃ ὅτι περιοχῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὑβριεῖ περιγράψας τὸ ἀσώματον, καὶ μέτρῳ περιτιθεὶς τὸ οὐκ ὂν πεπερασμένως. τὸ γὰρ οὐσιωδῶς αὐτὸν περιέχεσθαι λέγειν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τί ἕτερόν ἐστι δηλοῦν, ἢ ὅτι πεπερασμένην ἔχει τὴν οὐσίαν, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ ἓν ἕκαστον τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονότων,

1. οὔσης assumptum ex E. 13. ἐκεῖ εἶ hoc ordine E. (Vat.) cf. in xii Proph. 343 a, contra Anthrop. 389 a. 20—p. 437, 8 citat p., 20–26 Veccus Epigr. iv. 24. καλεῖται Veccus.

ἃ καὶ ἀκινδύνως τε καὶ ἀληθῶς περιέχεσθαι δώσομεν· d σώματα γὰρ, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα τυχὸν ὁποῖα τὰ ἡμέτερα.

Ἔπεισι δέ μοι κἀκεῖνο πρὸς τούτοις ἐννοεῖν. εἰ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναί φαμεν τὸ ὑπό του περιειλημμένον εἴσω δὴ κεῖσθαι πάντως τοῦ περιέχειν αὐτὸ λεγομένου, πῶς οὐκ ἀναμφιλόγως ἕψεται τὸ ἐν ἐλάττοσιν εἶναι νοεῖν τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον, καὶ πεπερατῶσθαι λέγειν αὐτὸ, κατακλειόμενον ὥσπερ τῇ τοῦ μείζονος περιοχῇ; τί οὖν ὦ βέλτιστε πάλιν ἐρεῖς; ἰδοὺ γὰρ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἑαυτὸν e παραθεὶς καὶ διαῤῥήδην εἰπὼν "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Supra ver. 9. "Πατέρα," καὶ πάλιν ἐπήνεγκεν εὐθὺς "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ Ib. 10. "καὶ ὁ Πατὴρ δὲ ἐν ἐμοί ἐστιν·" εἰ γὰρ τοῦτό φησι καθ' ὑμᾶς, ὅτι καίτοι χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν ὑπάρχων τοῦ γεγεννηκότος, οὐσιωδῶς ὑπ' αὐτοῦ περιέχομαι, πῶς οὐχ ἅπασιν ἀναμφίλογον, ὅτι τοιαύτας ἡμᾶς ἐννοίας ἔχειν περὶ τοῦ Πατρὸς βούλεται, ὁποίαν περ ἂν λάβοιμεν καὶ ἐπ' αὐτῷ; πεπερατῶσθαι τοιγαροῦν ἀνάγκη καὶ τὸν Πατέρα, ἔστι γὰρ a 788 A. ἐν Υἱῷ· καὶ ζητείτω λοιπὸν ὁ αἱρετικὸς, τίς ὁ μείζων αὐτοῦ· ἐμοὶ γὰρ οὐ θέμις εἰπεῖν ἢ νοεῖν. οὐ γὰρ ἀνὰ μέρος μὲν εἰκὼν ἔσται τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ἀνὰ μέρος δὲ οὐκέτι. εἰ γὰρ ὅλως ἔχει τι τὸ παραλλάττον καὶ μεσολαβοῦν τὴν εἰσάπαν ὁμοίωσιν, μέρος ἂν εἴη λοιπὸν, οὐχ ὁλόκληρος εἰκών. ἀλλὰ ποῦ τοῦτο δείξαις ἂν τὴν ἁγίαν λέγουσαν γραφήν; οὐ γὰρ δήπου τοῖς σοῖς ἀναπεπεισμένοι λόγοις, τὴν τῶν ἱερῶν δογμάτων ὀρθότητα παρωσόμεθα. θαυμάζω δὲ ὅπως οὐ b κατέδεισαν ἐπὶ τούτοις εἰπεῖν „Καθάπερ ὁ Παῦλος τὸν „Χριστὸν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα καὶ ἐνεργοῦντα τὰς 2 Cor. xiii. 3. „δυνάμεις, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα „λαλοῦντα καὶ τὰ σημεῖα ποιοῦντα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ· διό φησι „Πιστεύετε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ δὲ ἐν ἐμοί· „εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ." εἶτα τίς ἔτι

12. δὲ om. E. 16. λάβοι μὲν E. 23. λέγουσι E. 31. πιστεύετε] + μοι Ed. invito E. cf. supra.

Χριστιανὸν προσερεῖ τὸν οὕτω διεσκεμμένον καὶ πεφρονη-
κότα περὶ Χριστοῦ; ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ, καὶ μάλα σαφῶς, Θεὸν
c μὲν αὐτὸν οὐκέτι φησὶν ἀληθῶς· ῥιψοκινδύνως δὲ περιθεὶς
τὸ πρέπον τοῖς κτίσμασι μέτρον αὐτῷ, θεοφόρον τινὰ καὶ
Θεοῦ μέτοχον, ἤγουν ἐκ Θεοῦ γεννηθέντα Θεὸν κηρύττει.
σκοπὸς γάρ αὐτῷ διὰ παντὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τρόπου καὶ
λόγου τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς παντελῶς ἀπείργειν
αὐτὸν, καὶ εἰσάπαν ἀποτεμεῖν τῆς φυσικῆς καὶ οὐσιώδους
οἰκειότητος, ἧς ἔχει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ Θεόν.

Εἶτα τί ἂν γένοιτο τῶν τοιούτων τὸ ὑπερτεροῦν εἰς ἀπο-
πληξίαν; ἢ πῶς οὐκ ἄν τις, ὡσεὶ νεκροῖς ἤδη καὶ ἀπολω-
d λόσι, τὸ ἐκ τῆς ἀγάπης ἐπιστάξαι δάκρυον ἀχαλίνως οὕτω
Hier. ix. 1. τετραμμένοις εἰς ἀσέβειαν· ἐρεῖ δὲ καὶ λίαν εὐκαίρως "Τίς
"δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν
"δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ
"νυκτός;" ἐπὶ γὰρ τοῖς τὰ τοιαῦτα φρονεῖν ἑλομένοις,
ἀκρατὲς ἄν τις εἰκότως ἐπιστάξαι δάκρυον. ἐπειδὴ δὲ τοῖς
ἐξ ἀληθείας δόγμασιν ἀποκρούεσθαι δεῖν τὰς παρ' ἐκείνων
συκοφαντίας προσήκειν ὑπολαμβάνω, διὰ τὸ τοῖς ἁπλου-
στέροις λυσιτελὲς, φέρε πάλιν αὐτοῖς ἐκεῖνο λέγωμεν, ὅτι
3 Reg. xix. 10. e ζηλοῦντες ἐζηλώκαμεν τῷ Κυρίῳ. ὁ γάρ τοι θεσπέσιος
Παῦλος, ὢ οὗτοι, ἢ καί τις ἕτερος τῶν ἁγίων, τὸν Χριστὸν
ἔχοντες ταῖς ἑαυτῶν διανοίαις ἐνοικισθέντα διὰ τοῦ Πνεύ-
ματος, ἔδρων εὖ μάλα τὰ δοκοῦντα Θεῷ, καὶ δημιουργοὶ τῶν
παραδόξων ἐφαίνοντο. οὐκοῦν ἄραρεν, ὅ τι δοίης δ' ἂν καὶ
αὐτὸς ὑπάρχειν ἀληθὲς, ὡς ἄνθρωποί τε τὴν φύσιν ὑπάρ-
χοντες, καὶ ἕτερόν τι κατὰ τὴν οὐσίαν παρὰ τὸ ἐνοικοῦν
αὐτοῖς Ἅγιον Πνεῦμα Χριστοῦ, θεόφοβοί τινες ἦσαν καὶ
789 A. a λαμπροὶ διὰ τῆς δοθείσης αὐτοῖς παρὰ Χριστοῦ χάριτος·
συνερεῖς δὲ πάντως ἡμῖν, ὡς ἔρημοι μὲν τοῦ χαρίσματος
ἦσάν ποτε, κέκληνται γεμὴν εἰς αὐτὸ, δόξαν οὕτω καλῶς

1. Legendumne πεφροντικότα? 12. ἐπιστάξαι E. cf. paullo infra. ἀποστάξαι Ed.

ἔχειν τῷ ποτε καλῶς διθύνοντι Θεῷ· ἣν οὖν ἄρα τῶν ἐνδεχομένων, καὶ διά τινος τῶν ἀτόπων ἢ καὶ ὀρθῶς οὐκ εἰργασμένων, προσκεκρουκότα τῷ Θεῷ τὸν μακάριον Παῦλον, ἤγουν τινὰ τῶν κατ' ἐκεῖνον ἕτερον, ἔρημον μὲν τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος ὀφθῆναι δύνασθαι, κατωθεῖσθαι δὲ αὖθις καὶ ὑπονοστεῖν εἰς τὴν ὅθεν ἀνέβη ταπείνωσιν. τὸ γὰρ ὅλως b ἔξωθεν καὶ ἐπακτὸν ῥᾳδίως ἂν ἀποπτύοιτο καὶ ἀναφαίρετόν ἐστιν, ὡς δοτόν. ἆρ' οὖν ὦ βέλτιστε· τετράψεται γὰρ πρὸς σὲ ὁ λόγος πάλιν· εἰ κατὰ τὴν πρὸς σὲ ἀπαιδευσίαν καὶ ἀσεβεστάτην ὑπόληψιν, καθάπερ ἦν ἐν τῷ Παύλῳ Χριστὸς λαλῶν καὶ τερατουργῶν, οὕτως εἶναι δοίη τις ἂν ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα, πῶς οὐκ ἀμφίλογον ὡς Θεὸς μὲν ἔσται κατὰ φύσιν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ τὸν ἐνοικοῦντα Πατέρα, Θεὸν ὄντα κατὰ ἀλήθειαν; οὕτω γὰρ ἦν ἐν τῷ Παύλῳ c Χριστός. ὄργανον οὖν ἄρα καὶ ὥσπερ τι σκεῦός ἐστιν εἰς δόξαν κατηρτισμένον ὁ Μονογενὴς, καὶ διοίσει μὲν οὐδὲν αὐλοῦ καὶ λύρας, ἐκεῖνο φωνῶν, ὅπερ ἂν ἐμπνέηται τυχὸν, ἤγουν εὐρύθμως ἀναμελῳδεῖν τῷ πλήκτρῳ κελεύηται· ἔσται δὲ οὕτω παραδεκτὸς εἰς θαυματουργίαν τῷ Πατρὶ, ὡς ἂν νοοῖτο τυχὸν πρίων ἢ σκέπαρνον τοῖς εἰδόσι τὸ ξυλουργεῖν. εἶτα τί τούτου παραλογώτερον; οὕτω γὰρ ἔχων φύσεως, καθάπερ ἐκεῖνοί φασιν, ἀλλότριος ἔσται παντελῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅσον εἰς τὸ εἶναι φύσει Θεὸς ἐν ἡμῖν, καὶ d ἕτερος παρ' αὐτὸν οὐδείς. εἰ δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὁ Υἱὸς ἀποσχοινίζεται, κατά γε τὸ εἶναι φύσει Θεὸς, πῶς οὐκ ἀληθῶς ἤδη φαμὲν, ὅτι τῇ κτίσει συντέτακται, καὶ συνηρίθμηται τοῖς ποιήμασι, καὶ ἐν ὀργάνου παρελήφθη χρείᾳ, καὶ ὑπουργὸς ἡμῖν ἀντὶ δεσπότου πέφηνεν ἤδη λοιπὸν ὁ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συνεδρεύων Υἱός· μᾶλλον δὲ οὐδὲ υἱός ἐστι κατὰ ἀλήθειαν; οὐ γὰρ τὸ ἐν ὀργάνου τάξει τεθὲν, εἰς υἱόν τις νοήσαι καὶ παραδέξαιτο. ἐργαλεῖον οὖν ἄρα τῆς ἐνούσης e

1. ποτε E. πάντα Ed. 7. ἴσ. ἐναφαίρετον Ed. mg. ἀναφαιρετόν habet F. (= Cod. S. Marci Ven. 121.) 23. εἰς E. ἐστὶ Ed.

αὐτῷ τέχνης, ἤτοι σοφίας, ἔτεκεν ὁ Πατὴρ, καὶ ἕτερόν τι παρ' ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς ἀποκυήσας ὁρᾶται. καὶ πῶς ἂν ἐνδέχοιτο; πῶς δὲ οὐκ εὔηθες παντελῶς τὸ νοεῖν τι τοιοῦτον; οὐκ ἀπαλλάξας τοίνυν ὀργανικῆς τε καὶ οἰκετικῆς ὑπολήψεως τὸν Υἱὸν, γέννημα δὲ κατὰ ἀλήθειαν ὁμολογῶν αὐτὸν οὐδαμῶς, ἀρνούμενος δὲ τὴν ἄρρητον γέννησιν, τὴν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός φημι, αὐτὴν ἀδικήσεις τοῦ 790 A. a τεκόντος τὴν δόξαν· οὐκ ἔτι γὰρ ἔσται πατὴρ κατ' ἀλήθειαν ὁ Πατήρ· ὁ γὰρ μὴ γεννήσας ὅλως ἐξ ἑαυτοῦ, τίνος ἂν εἴη κατὰ φύσιν πατήρ; ψευδώνυμος οὖν ἄρα παντελῶς ἡ ἁγία Τριὰς, μήτε τοῦ Πατρὸς ὄντος κατὰ ἀλήθειαν πατρὸς, μήτε μὴν υἱοῦ κατὰ φύσιν τοῦ Υἱοῦ. ἀκολουθήσει δὲ ἀναλόγως τῷ θεωρήματι καὶ ἡ κατὰ τοῦ Πνεύματος δυσφημία.

Οὐκοῦν ἠπατήμεθα, καὶ διέψευσται μὲν ἡ πίστις· ψευδομυθεῖ δὲ ἡ ἁγία γραφὴ, πατέρα καλοῦσα τὸν Θεόν· καὶ εἰ μή ἐστι κατὰ φύσιν Θεὸς ὁ Υἱὸς, ὡς ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς b γεννηθεὶς, πεπλανήμεθα μὲν ἡμεῖς, συμπεπλάνηται δὲ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἡ ἄνω πόλις καὶ ἡ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καθαρωτάτη πληθὺς, τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ συνδοξάζουσά τε καὶ συμπροσκυνοῦσα, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως δοξολογεῖν ἀναπεπεισμένη θεοφόρον τι σκεῦος καὶ τῶν ποιημάτων ἓν, κατά γε τὴν ἐκείνων ἀβελτηρίαν φημί. εἰ δὲ βούλοιτό ποτε τῆς εἰς τὸν Υἱὸν σχέσεως καὶ τῆς ἐνοικήσεως ἀναχωρεῖν ὁ Πατὴρ, οὐδὲν διοίσει τάχα τῶν διωλισθηκότων τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἴδιον μὲν ἔχων οὐδὲν, οὔτε μὴν ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸν c γεννήσαντα φέρων, πάντα δὲ μᾶλλον ὑπάρχων τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ μόνῃ τῇ θείᾳ νευρούμενος χάριτι, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς υἱότητος ὀνόματι μεθ' ἡμῶν τετιμημένος. τί οὖν, εἰπέ μοι, μὴ καὶ αὐτὸς σὺν ἡμῖν τὴν οἰκείαν ὁμολογεῖ φύσιν; Bar.iii.3. διατί δὲ "Ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα, καὶ αὐτὸς καθή-"μενος τὸν αἰῶνα;" τοῦ δὲ δὴ χάριν ἡμεῖς μὲν οἰκέται,

8. κατὰ E. 14. ψευδομυθεῖτο E. Statim γὰρ pro δὲ E. 25. ἔχον E. 27. χάριτος E. τῇ (sic) pro τῷ E. 30. Ab αἰῶνα ad αἰῶνα transilit E.

Κύριος δὲ αὐτός; εἰ γὰρ καὶ υἱοὶ κεκλήμεθα Θεοῦ, τὴν ἰδίαν φύσιν οὐδὲν ἧττον ἐπιγινώσκοντες, οὐκ αἰσχυνόμεθα τὴν δόξαν· αὐτὸς δὲ εἰπέ μοι, διὰ ποίαν αἰτίαν, εἴπερ ἐστὶ καθ' ἡμᾶς, καὶ κατ' οὐδὲν τῶν κτισμάτων ἐν ἀμείνοσι, κατά γε τὸ d μὴ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός· τοῦτο γὰρ τοῖς ἀπαιδεύτοις δοκεῖ· τί μὴ μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖ τὴν δουλείαν; τὴν δὲ πρέπουσαν καὶ ἀνακειμένην ἰδικῶς τῇ θείᾳ φύσει τιμήν τε καὶ δόξαν ἑαυτῷ περιθεὶς, τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς εὑρίσκεται λέγων "Ὑμεῖς καλεῖτέ με Ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ "καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ." καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σωτήρ· οἱ δὲ καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ τῶν κατ' αὐτοῦ δογμάτων εἰσηγηταὶ, ἐπαινοῦσι μὲν λέγοντα καὶ διατεινόμενον, ὡς εἴη παναληθῶς e καλούμενος Κύριος, τῆς δὲ κατὰ φύσιν κυριότητος ἐξωθοῦντες αὐτὸν διὰ τοῦ μὴ βούλεσθαι Θεὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὁμολογεῖν, καὶ τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας τὰ πάντων αἴσχιστα κατηγορεῖν οὐ πιστεύουσιν.

Supra xiii. 13.

Ὅτι γὰρ οὐκ ἐν τοῖς τὴν δουλικὴν ἔχουσι τάξιν, οὐδὲ τοῖς τῶν γεγονότων καταλόγοις ἐναρίθμιος εἶναι βούλεται, βλέπει δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐλευθερίαν, καὶ ὅτε γέγονεν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καὶ διὰ τούτου συνήσεις. a 791 A. ἀφίκετο μὲν γὰρ ἐν Καφαρναοὺμ, καθάπερ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀνέγνωμεν· οἱ δὲ τοῦ κατὰ νόμον διδράχμου πράκτορες, Πέτρῳ προσιόντες ἔφασκον "Ὁ διδάσκαλος "ὑμῶν οὐ τελεῖ τὸ δίδραχμον;" καὶ ἐπειδὴ τοῦτο Χριστὸς διεπύθετο, τί πρὸς τὸν Πέτρον ἀπεκρίνατο, δίκαιον οὖν ἰδεῖν "Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι κῆν"σον ἢ τέλη; ἀπὸ τῶν υἱῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;" τοῦ δὲ Πέτρου σοφῶς τε καὶ νουνεχῶς τὸν τῆς βασιλείας ἀλλότριον, ὅσον εἰς γένος καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς νοουμένην ἀγχιστείαν, ὑποκεῖσθαι δεῖν τοῖς θεσμοῖς ἢ τοῖς τέλεσιν ὁμολογήσαντος, εὐθὺς ἐπήγαγεν ὁ Χριστὸς ἑαυτῷ τὴν θεοπρεπῆ b μαρτυρίαν ὡς ἀληθῶς ἐνοῦσαν προσνέμων "Ἄρα γε ἐλεύ-

S. Matth. xvii. 24.
Ib. 25.
Ib. 26.

25. ἀπεκρίνετο E. 28. σοφῶς] σαφῶς E.

"θεροί εἰσιν οἱ υἱοί." εἰ δὲ ἦν ὁμόδουλος, καὶ οὐχ Υἱὸς ἀληθῶς ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γεγεννημένος, οὐδὲ φυσικὴν ἔχων πρὸς τὸν τεκόντα τὴν οἰκειότητα, τί τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοῖς τέλεσιν ὑποθεὶς, ὡς ἀλλοτρίους ὄντας κατὰ τὴν φύσιν τοῦ δασμολογεῖν ὀφείλοντος, καὶ ἐν οἰκετῶν τάξει κειμένους, μόνῳ τὴν ἐλευθερίαν μεμαρτύρηκεν ἑαυτῷ;
c καταχρηστικῶς μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὰ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς μόνῃ πρέποντα τῇ θεότητι φέρεται, ἐνυπάρχει δὲ αὐτῷ κατὰ ἀλήθειαν, ὥστε τὴν τῶν γενητῶν εἴ τις ἀκριβῶς διασκέπτοιτο φύσιν, θεωρῆσαι πάντως αὐτῇ τὸ τῆς δουλείας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα πρεπωδέστατον. εἰ δέ τινες τῶν ἐν ἡμῖν τῇ τῆς ἐλευθερίας τετίμηνται δόξῃ, καταχρηστικῶς ἔχουσι τὸ μόνῳ Θεῷ χρεωστούμενον.

Ἡδέως δ' ἂν σφόδρα κἀκεῖνο πρὸς τούτοις ἐροίμην αὐτούς· Ἄρα θεοφόρον ἐροῦσι τὸν Παῦλον, Χριστοῦ κατοι-
d κοῦντος διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος· ἢ καὶ τοῦτο ληροῦντες ἀρνήσονται. εἰ μὲν γὰρ ἐροῦσι θεοφόρον οὐκ εἶναι κατ' ἀλήθειαν, ἀρκέσει δὴ τοῦτο πρὸς τὸ πάντας ἀναπεῖσαι λοιπὸν τὰς παρ' αὐτῶν ἀποσείεσθαι φλυαρίας καὶ μισεῖν εἰς ἄκρον, ὡς οὐδὲν εἰπεῖν τῶν ἀτόπων παραιτουμένους. εἰ δέ γε τοῦτο φεύγοντες πρός γε τὸ χρῆναι λέγειν τραπήσονται τἀληθὲς, καὶ θεοφόρον ἀληθως ὁμολογήσουσιν αὐτὸν, διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ἐν αὐτῷ κατοικεῖν, πῶς οὐ σφόδρα
e δυσσεβῶς ἁλώσονται τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀλλότριον εἶναι λέγοντες τὸν Υἱόν; οὐκέτι γὰρ θεοφόρος ὁ Παῦλος, εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός. ἀλλ' ἐρυθριῶντες ἔσθ' ὅτε· πρόσεστι γὰρ καὶ τὸ πανοῦργον αὐτοῖς καὶ κακόηθες εἰς λόγους· Θεὸν μὲν ἐροῦσιν ἀληθῶς τὸν Υἱὸν, μὴ μὴν ἐκ Θεοῦ γεγεννῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ ὅτι μὲν ἀπαστισοῦν αὐτῶν κἂν τούτῳ καταβοήσειεν, οὐκ ἀμφίλογον·

4. ὡς E. ὡς οὐκ ("οὐκ deest in V. codice, sed ut videtur necessario addenda" adnotat Aub.) Ed. 9. γεννητῶν E. 11. πρεπωδέστερον E. 12. τὸ] τῷ E. 17. κατὰ E. 19. τὰς om. Migne. αὐτὸν E. 21. τῷ E. 26. ἐστι κατὰ φύσιν E. 29. γεγεννῆσθαι] + καὶ τὸ πανοῦργον—ἀληθῶς τὸν υἱὸν (e supra) E. Statim καὶ οὐ ante κατὰ addit E.

πῶς γὰρ ἂν εἴη Θεὸς, ὁ μὴ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν γεγεννημένος; πλὴν ἐκεῖνο λέγομεν Θεὸν εἶναι φῇς κατὰ φύσιν a 792 A. τὸν Υἱόν· πῶς οὖν ἂν εἴη θεοφόρος ἤγουν Θεοῦ μέτοχος ὁ κατὰ φύσιν Θεός; οὐδὲ γὰρ ἂν ἑαυτοῦ μετάσχοι ποτέ· εἰς τί γὰρ οἰκήσει Θεὸς ἐν Θεῷ, ὡς ἕτερος ἐν ἑτέρῳ; εἰ γὰρ τουτέστι κατὰ φύσιν τὸ δεχόμενον, ὅπερ ἂν νοοῖτο καὶ τὸ ἐνοικοῦν, ποία οὖν λοιπὸν ἡ τῆς μετοχῆς γένοιτο χρεία; εἰ δὲ ὥσπερ αὐτὸς ἐνῴκησε τῷ Παύλῳ, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ, πῶς οὐ θεοφόρος ἔσται κατὰ τὸν Παῦλον, τὸ εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν οὐδαμόθεν ἔχων ἔτι, διὰ τὸ κρείττονος δεηθῆναι τοῦ ἐνοικοῦντος Θεοῦ; εἶτα πάλιν b ἐπὶ τούτοις ὁ γεννάδας ἡμῖν οὑτοσὶ προσεπινοεῖ, καὶ διὰ πολλῶν ἀποδείξεων, ὡς ὑπείληφεν αὐτὸς, τὸν οἰκεῖον θρυλοῦν πειρᾶται λόγον. ἄξιον γὰρ οἶμαι διὰ πάντων αὐτοῦ τῶν ῥημάτων ἐλθεῖν, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεομάχου βουλῆς ἁπλῶσαι τὴν πεῦσιν, ἵνα διελέγχηται σαφῶς, ὅτι τοῖς ποιήμασιν ἐναρίθμιον τίθεται τὸν Μονογενῆ, καὶ κεκομψευμέναις ἀπάταις τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν καταχώσας ὁ δείλαιος, Θεὸν c μὲν εἶναι συνομολογεῖ, τῆς γεμὴν ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν θεότητος ἐκπέμπων αὐτὸν οἴεταί πως δύνασθαι λαθεῖν τοὺς εἰς αὐτὴν βλέποντας τὴν ἀλήθειαν.

Γράφει τοίνυν ὡδί „ Ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ εἶναι „ λεγόμενοι, φησὶν, ἀμιγῆ πρὸς αὐτὸν ἔχομεν τὴν ὑπό- „ στασιν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ „ τυγχάνων διακεκριμένην τοῦ ἀγενήτου ἔχει τὴν οὐσίαν."

Φεῦ γε τοῦ τολμήματος· ὡς δεινὸς ὁ λόγος, καὶ μεστὸς ἀπονοίας, μᾶλλον δὲ δυσβουλίας ἁπάσης καὶ ἀποπληξίας. ἐμωράνθησαν ὄντως φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, καὶ φρονοῦντες d Rom. i. 22. οὕτω περὶ τοῦ Μονογενοῦς τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἠρνήσαντο, κατὰ τὸ γεγραμμένον. 2 S. Pet. ii. 1. εἰ μὲν γὰρ ἄνθρωπον εἶναί φασι καὶ ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐδὲν ἔτι τὸ κωλύον εἰπεῖν οὕτως ὑπάρχειν αὐτὸν ἐν Θεῷ,

8. ἐνῴκηκε E. 13. πολλὴν E. 25. ἀγενήτου correxi. ἀγεννήτου Ed. οὐσίαν E. χάριν Ed.

καθάπερ ἡμεῖς· εἰ δὲ Θεὸν εἶναι πιστεύουσι, καὶ ὡς τοῦτο
κατὰ φύσιν ὑπάρχοντι προσκυνεῖν ἐγνώκασι, τί μὴ μᾶλλον
ἀπονέμουσιν αὐτῷ τὸ θεοπρεπῶς ἐνυπάρχειν τῷ ἰδίῳ γεννή-
e τορι, ἔχειν τε αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ; τοῦτο γὰρ οἶμαι φρονεῖν τε
καὶ λέγειν τοῖς ὄντως θεοφιλέσι πρεπωδέστερον. εἰ δὲ
ἄθραυστον ἡμῖν ἐπιτηδεύοντες τὴν ἀναισχυντίαν ἐμμένουσιν
οἷς εἰρήκασιν, οὕτω τέ φασιν ἐν Πατρὶ τὸν Υἱὸν, ὥσπερ ἂν
εἴη τυχὸν καὶ ἡμῶν ἕκαστος, τῶν ἐξ οὐκ ὄντων καὶ ἀπὸ γῆς
δι' αὐτοῦ γεγονότων, τί μὴ τοῖς ἐθέλουσιν ἐφεῖται λοιπὸν
Supra ver. 9. Ib. 10. ἀκινδύνως εἰπεῖν "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα,
"κἀγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν;" ἀλλ' οἶμαι
μωρίας τῆς ἁπασῶν ἐσχάτης ἁλοίη τις ἂν ἐπὶ τούτῳ γραφῇ,
793 A. a καὶ μάλα εἰκότως. ἀπηχές τε γὰρ καὶ οὐδενὸς τῶν ἁγίων
ἠνέχθη ποτὲ τοιαύτη φωνὴ παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ·
παραχωροῦσι δὲ πάντες τῷ κατὰ φύσιν Κυρίῳ καὶ Θεῷ τῷ
Μονογενεῖ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς ἀσυγκρίτως ὑπερ-
Ps. lxxxviii. 7. οχὴν, καὶ δὴ καὶ κεκράγασι λέγοντες "Τίς ὁμοιωθήσεται τῷ
"Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;" πῶς οὖν ἔτι καθ' ἡμᾶς ὁ Μονο-
γενὴς, εἴπερ οὐδεὶς ἴσος τε καὶ ὅμοιος αὐτῷ κατὰ τὴν τῶν
ἁγίων φωνήν; εἰ δὲ οὕτως ἐστὶν ἐν Θεῷ, καθάπερ ἡμεῖς,
πῶς ἂν οὐκ ἀνάγκη λοιπὸν ψευδομυθῆσαι μὲν λέγειν τὸν
b τῶν ἁγίων χορὸν, οὐδὲν δὲ τὸ πλεῖον ἀπονεῖμαι τῷ κατὰ
φύσιν Υἱῷ, δι' οὗπερ ἂν φαίνοιτο τοῖς κατὰ θέσιν οὐκ
ἰσοστατῶν; ἄπαγε τῆς βδελυρίας, ἄνθρωπε· φρονήσομεν
γὰρ οὐχ οὕτως ἡμεῖς, μὴ γένοιτο, ταῖς δὲ τῶν ἁγίων πατέρων
ἑπόμενοι δόξαις, εὐδοκιμήσειν παρὰ Θεῷ πιστεύομεν.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀπόδειξιν ὧν φρονοῦσι καὶ λέγουσιν ἐκεῖνο
παρήγαγον τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Παύλου, ὅτι ἐν Θεῷ
Acta SS. Ap. xvii. 28. "ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν," τὸ ἐν Πατρὶ λέγεσθαι
τὸν Υἱὸν δεικνύντες εἰκαῖον ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς, φέρε ταῖς
c καθηκούσαις ἐρεύναις τὸ ῥηθὲν ὑποβάλλοντες διελέγχωμεν

13. καὶ alt.] + κατ' Ed. 15. πάντες E. πάντως Ed. 21. ἂν assumptum ex E. 26. δόξαις ἑπόμενοι inverso ordine E. 30. εἰ καὶ ὂν E.

αὐτοὺς καὶ τὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων συκοφαντεῖν ἐθέλοντας νοῦν, καὶ εἰς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἀβουλότατα παρατρέποντας τὰ λίαν ὀρθῶς εἰρημένα· Ἀθήνῃσι μὲν γὰρ γεγονὼς ὁ μακάριος Παῦλος, εἶτα πολὺ λίαν εἰς πολύθεον πλάνην ἀνεπτοημένους ὁρῶν, καίτοι σοφοὺς εἶναι πεπιστευμένους τοὺς ἐκεῖσε λαοὺς, παρακομίζειν αὐτοὺς ἐπειρᾶτο τῆς ἀρχαίας ἀπάτης τοῖς εἰς εὐσέβειαν λογισμοῖς μεταθεὶς εὐφυῶς εἰς τὸ χρῆναι λοιπὸν ἕνα τε καὶ μόνον εἰδέναι Θεὸν, d τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσι καὶ τὸ κινεῖσθαι καὶ ζῆν καὶ εἶναι δωρούμενον. ζωογονεῖ γὰρ τὰ πάντα, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ πάντων Δημιουργὸς, τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐντιθεὶς ἀῤῥήτως αὐτοῖς τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως διασώζεσθαι πρὸς τὸ εἶναι διακρατούμενα τὰ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος λαχόντα τὴν γένεσιν· ἢ γὰρ ἂν εὐθὺς εἰς τὴν οἰκείαν ὑπενόστησε φύσιν· φημὶ δὲ πρὸς τὸ μὴ εἶναι πάλιν· εἰ μὴ τῇ πρὸς τὸν ὄντα σχέσει τῆς οἰκείας γενέσεως ἐνίκησε τὴν ἀσθένειαν. e ἔφη τοιγαροῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὀρθῶς τε καὶ μάλα καλῶς, ζωὴν τῶν ὅλων ἐπιδεικνὺς τὸν Θεὸν, ὡς ἐν αὐτῷ Acta SS. Ap. xvii. 28. ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· οὐκ ἐκεῖνο πάντως δηλῶν ὅπερ αὐτοὶ, τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ὀρθότητα παραφθείροντες, διεπλάσαντο κατ' οἰκεῖον σκοπὸν, ἀλλ' ὅπερ ἦν ἀληθὲς, καὶ τοῖς ἄρτι παιδαγωγουμένοις εἰς θεογνωσίαν ὠφελιμώτατον· καὶ εἰ δεῖ σαφέστερον εἰπεῖν, οὐκέτι σημῆναι βεβούληται, ὅτι ἄνθρωποι τὴν φύσιν τυγχάνοντες, ἐν τῇ a 794 A. οὐσίᾳ τοῦ Πατρὸς κείμεθά τε καὶ ὡς ὄντες ἐν αὐτῷ φαινόμεθα, ἀλλ' ὅτι καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν ἐν Θεῷ, ἤτοι συνεστήκαμεν.

Σύνες γὰρ ὡς οὐχ ἁπλῶς τε καὶ ἀνειμένως ἔφη τὸ, ὅτι μόνον ἐσμὲν ἐν Θεῷ, διὰ τὴν σὴν ὡς εἰκὸς ἀμαθίαν, ὦ τᾶν, ἀλλὰ διαφόρως, ὅπερ ἠθέλησεν εἰπεῖν ἑρμηνεύων, καὶ τό Ζῶμεν προτάξας, ἐπαγαγὼν δὲ τούτῳ καὶ τὸ Κινούμεθα,

1. ἐθέλοντας E.F. Ed. mg. ἐθέλοντα Ed. 13. ὄντος E.F. Ed. mg. ὄντως Ed.
20. ὀρθότητι E. 21. διεπλάσατο E. 23. εἰ om. E.

τρίτον ἐπήγαγε τό Ἐσμὲν, τῇ τῶν προλαβόντων διανοίᾳ καὶ αὐτὸ χαριζόμενος. καὶ οἶμαι μὲν ὅτι δυσωπήσει τάχα που
b τὸν θεομάχον ὀρθῶς ἔχων ἡμῖν ὁ περὶ τούτου λόγος· ἐνισταμένῳ δὲ πάλιν, καὶ τό Ἐν τῷ Θεῷ περιέλκοντι πρὸς τὸ αὐτῷ καὶ μόνῳ δοκοῦν, τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὴν συνήθειαν ἐπιδείξομεν. ἔθος γὰρ αὐτῇ λέγειν ἔσθ' ὅτε ἀντὶ τοῦ διὰ Θεοῦ, τό Ἐν Θεῷ. ἐπεὶ λεγέτω γὰρ ἐκεῖνος ἡμῖν, πῶς
Ps. lix. 14. ἐν ψαλμοῖς ἀνακέκραγε λέγων τις "Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν
Ps. xliii. 6. "δύναμιν" καὶ πάλιν ὡς πρὸς αὐτόν "Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς "ἡμῶν κερατιοῦμεν." οὐ γὰρ δή τις οἰήσεται τοῦτο λέγειν
c αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ δύναμίν τινα δημιουργήσειν ἐπαγγέλλεται, ἀλλ' οὐδὲ ἐν αὐτῇ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς εὑρίσκοντας κερατιεῖν αὐτοὺς ὁ ψάλλων φησίν· ἀλλ' ἐν Θεῷ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ Διὰ Θεοῦ, καὶ τό Ἐν σοὶ πάλιν, ἀντὶ τοῦ Διὰ σοῦ. τί δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος Κορινθίοις ἐπι-
1 Cor. i. 4. στέλλων ἔλεγεν; "Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου περὶ πάντων "ὑμῶν ἐπὶ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ χάριτι," καὶ
Ib. 30. πάλιν "Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς "ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς
d "καὶ ἀπολύτρωσις." ἆρα γὰρ ἐρεῖ τις νουνεχῶς, ὅτι τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ἄνωθεν τοῖς Κορινθίοις χάριν ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τοῦ Χριστοῦ δεδόσθαι φησὶν ὁ πνευματοφόρος, ἤγουν ἀκολούθως τούτῳ τὸ ἕτερον ἐκλήψεται; καὶ πῶς οὐκ ἂν ὀρῷτο ληρῶν; τί τοίνυν καὶ αὐτὸ τὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων παραλύων ἔθος, καὶ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου βουλὴν συκοφαντήσας, ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν Θεῷ, τουτέστιν, ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Πατρὸς λέγεις, ὅταν ἀκούσῃς τοῖς ἐν Ἀθήνῃσι διειπόντος, ὅτι ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν;

e „Ἀλλὰ ναὶ," φησὶν ὁ τῶν ὀλεθρίων δογμάτων προε-

4. περιέλκοντι F. ἴσ. περιέλκοντι Ed. mg. περιέλκοντα E. περιέλκοντες Ed. 7—p. 447, 9 citat p. 8. ποιήσωμεν E. p. (66 al.) cf. in Es. 771 d a Pars. cit. ποιήσομεν Ed. 11. πατρὸς pro Θεοῦ E. 18. αὐτοῦ] ἐμαυτοῦ (sic) p. 19. ἐγεννήθη E. cf. in xii Proph. 555 e. 22. τοῦ Χριστοῦ post πνευματοφόρος transponit p. 23. τούτῳ om. p. 25. βουλὴν] φωνὴν p. 27. λέγῃς E.

στηκώς· „ ἐπεί σοι δοκεῖ καὶ ὀρθῶς ἔχειν φαίνεται τό Ἐν „ Θεῷ εἶναι καὶ νοεῖσθαι Διὰ Θεοῦ, τί μάτην καταφλυαρεῖς; „ τί δὲ τοῖς δυσφημίας ἐγκλήμασιν ὑποτίθης, ὅταν πεποιῆ- „ σθαι διὰ τοῦ Πατρὸς διατεινώμεθα τὸν Υἱόν; ἰδοὺ γὰρ „ αὐτός φησιν, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, ἀντὶ τοῦ Διὰ τοῦ „ Πατρὸς, κατά γε τὸν σὸν ὦ οὗτος λόγον, καὶ τὴν ἀρτίως „ ἡμῖν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων παρενεχθεῖσαν συνήθειαν."

Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτό φημι δεῖν ἀπολογήσασθαι πάλιν, καὶ a 795 A. τὰς ἐκείνων κακουργίας ἀπογυμνῶσαι καὶ βλάβη. θαυμάζω γὰρ ὅπως ἀσμένως ἀκούσαντες ὅτι ἐν Θεῷ, διὰ Θεοῦ λέγειν ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ, καὶ διὰ μόνον τὸ δύνασθαι κατειπεῖν τι τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς, συναινέσαντές τε καὶ τὴν λέξιν παραδεξάμενοι, ληροῦντες ὅτι πάλιν οὐδὲν ἧττον ἁλώσονται διεγνώκασιν οὐδαμῶς, καίτοι φάσκοντες εἶναι σοφοί τε καὶ δριμεῖς. εἰ μὲν γὰρ μόνοις ἐφεῖται τοῖς δι' ἐναντίας τὸ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀεὶ τειχίζειν ἔθος τῇ οὐσίᾳ τοῦ Μονο- b γενοῦς, καὶ διὰ τοῦτο πεποιῆσθαι λέγειν αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐπείπερ εἶναι μὲν ἐν Θεῷ φησιν· τὸ δέ Ἐν Θεῷ, διὰ Θεοῦ νοεῖσθαι δεδώκαμεν, ἔδοξεν ἂν κατά γε τὸ εἰκὸς λόγον ἔχειν αὐτοῖς οὐχὶ λίαν ἀμαθῆ τὸ κακούργημα. εἰ δὲ δὴ τὸ κωλύον οὐδὲν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, διὰ τῆς μείζονος ἀτοπίας ἀνατρέπειν ἐθέλοντας τὴν τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων σαθρότητα, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρειν τὸν Πατέρα τοῦ σημαινομένου τὴν δύναμιν, εἰπεῖν τε σαφῶς, ὡς ἐπείπερ καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι, προσήκει νοεῖν, ἀντὶ c τοῦ δι' ἐμοῦ, ἵνα λοιπὸν γενητὸς γένηται καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, πῶς οὐ λίαν ἀσυνέτοις ἐπιθαρσήσαντες λογισμοῖς, τὴν ἐπ' ἀκράτῳ μωρίᾳ ψῆφον ἀποίσονται; ὥσπερ γὰρ ὁ Υἱὸς ἑαυτὸν εἶναί φησιν ἐν τῷ Πατρὶ, οὕτως ἔφη καὶ τὸν Πατέρα εἶναι ἐν ἑαυτῷ· εἰ δὲ τὸ ἐν Πατρὶ, διὰ τοῦ Πατρὸς νοεῖσθαι βούλονται, τί τὸ ἀπεῖργον εἰπεῖν ὅτι καὶ τό Ἐν Υἱῷ, δι' Υἱοῦ

3. ὑποτιθεὶς E. ὑποτιθεῖς p. 16. θείας πνεύστου (sic) E. 17. πεποιεῖσθαι E. 21. δὴ ass. ex E. 29. ὅτι ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν pro ἐν τῷ πατρὶ E. 30. τὸ E.F. Ed. mg. τῷ Ed. 31. βούλονται E. βούλεται Ed.

νοηθήσεται; ἀλλ' οὐκ εἰς τοῦτο μωρίας σὺν ἐκείνοις κατο- d λισθεῖν ἀνεξόμεθα πάλιν· οὔτε γὰρ διὰ τοῦ Πατρὸς ἐροῦμεν πεποιῆσθαι τὸν Υἱὸν, οὔτε μὴν δι' Υἱοῦ γενέσθαι τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα, Πατέρα καὶ Θεόν· ἔθος δὲ μᾶλλον τὸ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἑκάστῳ πρεπόντως ἐπιῤῥιπτοῦντες καιρῷ καὶ προσώπῳ καὶ πράγματι, καθαρόν τε καὶ ἀνυπαίτιον τὸν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀναγκαίοις ἐξυφανοῦμεν λόγον. τοῖς μὲν γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενεχθεῖσι καὶ γεγονόσι διὰ Θεοῦ, πῶς οὐκ ἂν μάλιστα πρέποι τὸ νοεῖσθαί τε καὶ λέγεσθαι παρ' ἡμῶν, ὡς εἰσὶν ἐν Θεῷ, τουτέστι διὰ Θεοῦ; e τῷ γεμὴν κατὰ φύσιν Υἱῷ καὶ Κυρίῳ καὶ Θεῷ καὶ δημιουργῷ τῶν ὅλων, οὐκ ἂν οἶμαι τοῦτο κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἁρμόσειεν, εἶναι δὲ φυσικῶς ἐν Πατρὶ καὶ ἐνυπάρχειν αὐτῷ ἔχειν τε αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, διὰ τὸ ἐν οὐσίας ταυτότητι φαίνεσθαι, καὶ μηδὲν ἔχειν παντελῶς τὸ μεσολαβοῦν καὶ διατέμνον εἰς ἑτερότητα φυσικήν.

Καὶ ὅτι μὲν ἴσως τοῖς εὐμαθεστέροις, ὥς γε μοι φαίνεται, καλῶς διείρηται δόξειεν ἂν, συναινέσει γεμὴν ὁ δι' ἐναντίας οὐδαμῶς· ἐρεῖ δὲ δὴ πάλιν, τὸν ἐν ἀρχαῖς εἰσκεκομισμένον 796 A. a ἀναμασώμενος λόγον, ὅτι οὕτως ἐστὶν ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ, ὥσπερ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ.

Τί οὖν ἄρα· φήσαιμεν ἂν οὐκ ἀσυνέτως ἐλέγχοντες σαθρά τε καὶ μειρακιώδη φρονοῦντά τε καὶ λέγοντα· οὕτως εἶναι φῂς τὸν Υἱὸν ἐν Πατρὶ, καθάπερ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ; καλῶς. εἶτα τί δὴ, πρὸς τοῦτο ἐροῦμεν, μὴ τοῖς ἴσοις ἡμᾶς ἐπισεμνύνεσθαι λόγοις τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐφίησι μέτρον, οἷσπερ ἂν ὁρῷτο καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός; αὐτὸς μὲν γὰρ ἐπείπερ ἐστὶν ἐν Πατρὶ, ἔχει δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, b ἅτε δὴ καὶ εἰκὼν αὐτοῦ καὶ χαρακτὴρ ἀπαράλλακτος διὰ τοῦτο ὑπάρχων "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, φησὶν, ἑώρακε τὸν Πατέρα, "ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν," ἡμεῖς δὲ εἰπέ μοι, εἰ οὕτως ἐσμὲν ἐν αὐτῷ, ἔχομέν τε αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς, ὥσπερ οὖν

8. οὐκ ἐξ οὐκ E. 9. πρέπει E. 18. διήρηται E. συναινέσῃ E.

ἀμέλει καὶ αὐτὸς ἐν Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ· διὰ τί μὴ μακρὸν ἀνατείνοντες τὸν αὐχένα, καὶ ὑψηλὸν τοῖς ὑπαντῶσι δεικνύντες τὸ πρόσωπον, μετὰ παῤῥησίας φαμὲν Ἐγὼ ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ὁ Χριστὸς ἐν ἐμοί· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Χριστόν· ἐγὼ καὶ ὁ Χριστὸς ἕν ἐσμεν; εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; οὐκ ἂν οἶμαί τις καταδείσειεν ὀρθῶς, οὐδ' ἂν κατοκνῆσαι c πρεπόντως ἔτι τοῦτο αὐτὸ φάναι τολμήσας καὶ περὶ αὐτοῦ λοιπὸν εἰπεῖν τοῦ Πατρός Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν. εἰ γὰρ ἕν ἐστιν ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν, πῶς οὐκ αὐτῷ λοιπὸν ἰσομοιρήσει τῷ Πατρὶ, εἰκὼν ἀπαράλλακτος ἀπαραλλάκτου γεγονὼς εἰκόνος, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ; τίς οὖν ἄρα πρὸς τοῦτο μανίας κατοιχήσεταί ποτε, ὡς τολμῆσαι λέγειν Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Χριστόν· ἐγὼ καὶ ὁ Χριστὸς ἕν ἐσμεν; εἰ γὰρ σχετικῶς καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἀπονέμεις τῷ Υἱῷ τὸ εἶναι d ἐν τῷ Πατρὶ, ἔχειν τε ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν Χριστῷ καὶ Χριστὸς ἐν ἡμῖν· πρῶτον μὲν ἐν τάξει τῇ καθ' ἡμᾶς ὁ Υἱὸς, εἶτα τὸ κωλύον οὐδὲν παρελάσαντας καὶ αὐτὸν, εἰ βουλοίμεθα, τὸν Υἱὸν, ὡς διὰ μέσου κείμενον, ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ εὐθυδρομεῖν τὸν Πατέρα, καὶ αὐτῷ προσωμοιῶσθαι λέγειν ἡμᾶς οὕτως ἀκριβῶς, ὡς μηδὲν ὁρᾶσθαι τὸ διαλλάττον. τὸ γὰρ ἓν εἶναι πρός τι λέγεσθαι τοιαύτην ἂν ἔχοι τὴν δύναμιν. ἆρ' οὖν οὐχ ὁρᾶτε εἰς ὅσην αὐτοῖς ἀσυνε- e σίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσέβειαν κατώλισθε τὰ φρονήματα, καὶ ὅσων ἡμῖν λογισμῶν ἀτόπων εἰσπεπήδηκε θόρυβος;

Τίς οὖν ἡ πρόφασις τοῦ ταῦτα λέγειν καὶ διατείνεσθαι, καὶ τοῖς οὕτως ἑώλοις ἐπινήχεσθαι λόγοις αὐτοὺς, ἐρῶ δὴ πάλιν. σκοπὸς εἷς αὐτοῖς, ἀλλότριόν τε καὶ ἔκφυλον παντελῶς τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἀποφῆναι τὸν Υἱόν. ὅτι γὰρ ἀληθεύοντες τὰ τοιαῦτά φαμεν, ἐκ τῶν ἐφεξῆς καὶ παρεζευγμένων ταῖς προτέραις αὐτοῦ δυσφημίαις εἰσόμεθα. a 797 A. ἐπάγει γὰρ οὕτως „Ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς, φησὶν, ἐν αὐτῷ

7. πρέπον ὡς E. Statim ἔτι assumptum ex E. 10. ἀπαραλλάκτου om. E. 15. ἔχεις E. δὲ assumptum ex E. 19. προσωμοιῶσαι E.

„ ὄντες, ἀμιγῆ πρὸς αὐτὸν ἔχομεν τὴν ὑπόστασιν· τὸν „ αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ τυγχάνων, διακε- „ κριμένην τοῦ ἀγεννήτου Θεοῦ ἔχει τὴν οὐσίαν." τί φῄς, ἐμβρόντητε; γυμνὴν οὕτω τὴν εἰς τὸν Υἱὸν πεποίησαι δυσφημίαν; ἆρ᾽ οὖν μὴ διάκενον ἐρεῖ τις συκοφαντίαν καταχεῖν ἡμᾶς ἐπείγεσθαι τῆς τῶν θεομάχων κεφαλῆς; ἰδοὺ γὰρ σαφῶς, οὐδὲν ὅλως τὸ πλεῖον ἀπονέμουσιν αὐτῷ b τῶν ἀπὸ γῆς γεγονότων καὶ δι᾽ αὐτοῦ πρὸς τὸ εἶναι παρενηνεγμένων. ἐγὼ δὲ καίτοι λίαν ἀφορήτως ἔχων ἐφ᾽ οἷς εἰπεῖν οἱ δείλαιοι τετολμήκασιν, ἐκεῖνο δεῖξαι πειράσομαι τῷ σκοπῷ πάλιν ἑπόμενον τῆς θείας γραφῆς, ὡς ἐπείπερ ἀρνοῦνται τὸν Υἱὸν, συνηρνήσαντο τὸν Πατέρα, καὶ λοιπόν Eph. ii. 12. εἰσιν ἄθεοι, καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντες ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. καὶ ὅτι φαμὲν καλῶς, ἀληθὴς μάρτυς ἡμῖν 18. Joan. ii. 22, 23. εἰσβήσεται ὁ θεοφιλὴς Ἰωάννης γεγραφὼς ὡδί "Ὁ ἀρνού- " μενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν· πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν c " Υἱὸν οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· ὁ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν καὶ τὸν " Πατέρα ἔχει." ὀρθῶς δέ τοι λίαν ὁ πνευματοφόρος, καὶ τῆς τῷ λόγῳ πρεπούσης ἁρμονίας οὐκ ἔξω τιθεὶς τὸ θεώρημα. ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν οὐκ ὀνόματι μόνον, ἐνεργείᾳ δὲ μᾶλλον, ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, τουτέστι, Πατὴρ, κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα, ἀναγκαίως συνεξαρνεῖσθαί φησιν ἑτέρῳ τὸν ἕτερον. συνεισtρέχει γάρ πως ἀεὶ τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν καὶ νοουμένῳ Πατρὶ τοῦ προελθόντος ἐξ αὐτοῦ γεννήματος ἡ γνῶσίς τε καὶ δήλωσις, καὶ τῷ γεννηθέντι κατὰ ἀλήθειαν d τὸ τοῦ τίκτειν πεφυκότος συνεπινοεῖται πρόσωπον. ἅμα γάρ τις ἔγνω Πατέρα, συνῆκεν ὅτι γεγέννηκε, καὶ εἰ μάθοι τὸ γέννημα, διακείσεται πάντως ὅτι πατρὸς ἐξέφυ τινός. οὐκοῦν δι᾽ ἀμφοῖν τοῖς ἀκροωμένοις ἡ ἑκατέρου γνῶσις ἐντίκτεται· καὶ ἀρνησάμενος μέν τις, ὅτι Πατήρ ἐστιν ἀληθῶς ὁ Θεὸς, συναναιρήσει πάντως τὴν τοῦ Υἱοῦ γέννησιν· γέννημα δὲ

3. Legas ἀγενήτου hic et alibi. 6. κατασχεῖν E. 11. ἑπόμενον E. ἑπόμενα Aub. ἑπόμενος emendat Migne. 12. συνηρνήσατο E. 18. ἔχειν E. τοι E. τι Ed. 27. μάθοι F. μάθει Ed.

πάλιν οὐχ ὁμολογήσας εἶναι τὸν Υἱὸν, τὴν περὶ τοῦ Πατρὸς γνῶσιν συνεξελεῖ δὴ πάντως αὐτῷ. ὅτε τοίνυν τοῖς ἀνοσίοις e ἡμᾶς κατασφενδονήσας λόγοις, διακεκριμένην τοῦ ἀγεννήτου Θεοῦ τὴν οὐσίαν διατείνεται ἔχειν τὸν Υἱὸν, πῶς οὐ διαῤῥήδην οὐδὲ Υἱὸν ὑπάρχειν αὐτὸν ὁμολογεῖ; Υἱοῦ δὲ οὐκ ὄντος, οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἀληθῶς ἔτι νοοῖτο πατήρ. τίνος γὰρ ἔσται πατὴρ, εἰ μὴ τέτοκε; διακεκρίσθαι μὲν γὰρ οὐχὶ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τοῦ προσώπου τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτοί φαμεν τὸν Υἱὸν, οὐχ ὡς ἀλλότριον ὄντα κατὰ φύσιν αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει τοῖς θεομάχοις δοκεῖ, ἀλλ' ὡς ὄντα τε καὶ νοούμενον ἐν ἰδίῳ προσώπῳ, καὶ κατ' ἰδίαν ὕπαρξιν ἑτερό- a 798 A. τητι· Υἱὸς γάρ ἐστι, καὶ οὐ Πατήρ· διακεκρίσθαι γεμὴν κατ' οὐσίαν οὔτ' ἂν αὐτοὶ φαίημεν, εἴ γε φρονοῦμεν ὀρθῶς, οὔτε τινὶ τῶν ἀδελφῶν συμβουλεύσαιμεν. πῶς γὰρ ἂν καὶ διακέκριται μόνον, καθ' ὅπερ ἐστὶν ἰδιαζόντως ἕκαστον; ὁ Πέτρος γὰρ Πέτρος ἐστὶ καὶ οὐ Παῦλος, καὶ ὁ Παῦλος οὐ Πέτρος, μένουσι γεμὴν ἀδιάκριτοι κατὰ φύσιν. εἷς γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τῆς οὐσίας ὁ λόγος, καὶ τὸν αὐτὸν ἀπαραλλάκτως ἕξει τὰ πρὸς ἑνότητα φυσικὴν συνδούμενα.

Τοῦ δὲ δὴ χάριν τὰ τοιαῦτά φαμεν; ἐπιδεῖξαι γὰρ ἡμῖν b σκοπὸς, ὅτι φρονοῦντες ἐκεῖνοι δυσσεβῶς, τῆς κατὰ φύσιν θεότητος ἐξέλκουσι τὸν Υἱὸν, οὐδὲν αὐτῷ πλέον, καθάπερ ἤδη προείπομεν, σχετικῆς ἀπονέμοντες οἰκειότητος τῆς ὡς πρὸς Πατέρα καὶ Θεόν. ἐπεὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἡμᾶς παραδείγματα παραθέντες τοῦ λόγου „ Καθάπερ ἡμεῖς, φασὶν, „ ἀμιγῆ πρὸς αὐτὸν ἔχομεν τὴν ὑπόστασιν, ὄντες ἐν αὐτῷ, „ οὕτως καὶ αὐτὸς διακεκριμένην ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν, „ κἂν εἶναι λέγηται, φησὶν, ἐν αὐτῷ;" ἆρ' οὐ πᾶσιν εὐκάτοπτος ἡ πανουργία; ἆρ' οὐκ ἐρεῖ τις εὐλόγως τὸν οὕτω δυσωδέ- c στατον ἐξεμέσαντα λόγον ἐκείνων ὑπάρχειν ἕνα τῶν διὰ τοῦ

1. Πατρὸς E. Migne. πνεύματος Aub. sed γρ. πατρὸς Ed. mg. huc sine dubitatione spectans. 3. διακεκριμμένην E. 17. κατὰ] + τὴν Ed. invito E. 18. τὸν αὐτὸν E. τῶν αὐτῶν Ed. 24. παράδειγμα E. 27. τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν hoc ordine E. τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Ed.

Πνεύματος προκεκηρυγμένων ἐμπαικτῶν; τί γὰρ Ἰούδας ἡμῖν ἐπιστέλλει τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής; "Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν ὅτι ἐπ' ἐσχάτου τοῦ χρόνου ἐλεύσονται ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. d οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ, Πνεῦμα μὴ ἔχοντες." οὐδεὶς μὲν γὰρ τὸ παράπαν Ἁγίῳ Πνεύματι λαλῶν, κατερεῖ τι τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς. τοῦτο γὰρ εἶναί φημι τὸ λέγειν "Ἀνάθεμα Ἰησοῦς." ἄνδρες δὲ ψυχικοὶ καὶ δείλαιοι καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐρήμην ἔχοντες τὴν καρδίαν, ἀποδιορίζουσι τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, οὐσιώδη φάσκοντες ἔχειν αὐτὸν τὴν διακοπὴν, καθάπερ ἀμέλει τὰ γενητὰ καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ πεποιημένων ἕκαστον, εἶναί τε οὕτω φρονοῦντες αὐτὸν ἐν Πατρὶ, καθάπερ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ.

[S. Judae 17–19.] [1 Cor. xii. 3.]

Ὅτι δὲ τῆς εἰς ἄκρον ἀμαθίας εἴσω βεβήκασι τοιαῦτα e γράφειν τολμήσαντες, φέρε παρὰ τῆς θείας γραφῆς διασκεπτώμεθα πάλιν, ὡς ἔστιν ἐφικτὸν, ἐπιδεῖξαί τε τοῖς ἀκροωμένοις σπουδάσωμεν, ὡς ἑτέρως μὲν ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ Υἱῷ, ἑτεροίως γεμὴν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ ἰδίῳ Πατρί. οὐ γὰρ ταῖς κατὰ θέλησιν ἀρεταῖς πρὸς αὐτὸν μορφούμενος, εἰκών ἐστι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, διά τε τοῦτό ἐστιν ἐν αὐτῷ· ἀλλ' ὡς ἐν ταυτότητι φυσικῇ καὶ ὡς μίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν τὴν 799 A. a οὐσίαν· εἰσκεκλήσθω δὲ μάρτυς ἡμῖν ἐπὶ τούτοις ὁ σοφώτατος Ἰωάννης, λέγων "Καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·" πῶς οὖν ἄρα φασὶν, ἢ κατὰ τίνα διισχυρίζονται χρῆναι τρόπον, τὴν κοινωνίαν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; εἰ μὲν γὰρ τὴν οὐσίαν ὥσπερ τὴν ἑαυτῶν ἀναμιγνύοντες τῇ θείᾳ φύσει, ἤτοι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐν αὐτοῖς εἶναι νοούμεθα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τῆς

[1 S. Joan. i. 3.]

10. δὲ om. E. 15. ἡμεῖς E. ἡμᾶς Ed. 23. αὐτὴν E. 26–29. A Χριστοῦ ad Χριστοῦ transilit E. 28. Legendumne ἡμῶν? 31. αὐτοῖς E. ἑαυτοῖς Ed.

κοινωνίας ὁ λόγος εἰς τὴν τῶν θελημάτων ὁμοιότητα βλέπει, πῶς ἂν ἔχοιμεν αὐτὴν μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ, καίτοι κατ' ἐκείνους οὐκ ὄντων ὁμοουσίων; ἢ γὰρ ἀνάγκη b λοιπὸν καὶ ἡμᾶς τὰ γέλωτος ἄξια φρονοῦντας εἰπεῖν ὅτι, τὴν οἰκείαν διακόπτοντες φύσιν, τὸ μὲν ἥμισυ τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖν καὶ τῷ Υἱῷ δεδώκαμεν, οὕτω τε ἐν αὐτοῖς εἶναι νοούμεθα· ἢ παραιτούμενοι τὴν ἀποπληξίαν τοῦ λόγου, φαμὲν ὅτι ταῖς κατὰ θέλησιν ἀρεταῖς καὶ τῇ συμμορφίᾳ τῇ πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ ἀπόῤῥητον κάλλος καταφαιδρύνειν τὸν οἰκεῖον σπουδάζοντες νοῦν, τὴν τῆς κοινωνίας ἑαυτοῖς περιποιούμεθα χάριν. ἆρ' οὖν οὕτως ἐροῦμεν ὑπάρχειν ἐν Πατρὶ c τὸν Υἱὸν, ἤγουν σχετικὴν καὶ ἐπιτετηδευμένην κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τὸν γεννήσαντα; καίτοι τί δήποτε διὰ τῆς τῶν ἔργων ἰσότητός τε καὶ ὁμοιότητος ποδηγεῖσθαι βούλεται τὸν ἡμέτερον νοῦν ἐπὶ τὸ χρῆναι πιστεύειν ἀνενδοιάστως, ὡς εἴη μὲν αὐτὸς ἐν Πατρὶ, ἔχει δὲ αὖ πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα; ἢ γὰρ οὐχὶ πᾶσι προδηλότατον καὶ ἀληθὲς ὑπάρχον ὁρᾶται, ὅτι τὴν τῶν ἔργων λαμπρότητα παρ' ἡμῶν ἐξετάζεσθαι θέλων, ἰσοσθενῆ δείκνυσιν ἑαυτὸν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, ὡς οὐδένα d λόγον ἐχούσης ἔτι τῆς κατ' οὐσίαν διακοπῆς καὶ φυσικῆς ἑτερότητος, εἰ τοῖς ἴσοις ἐπαυχοῖεν κατορθώμασιν αὐτός τε καὶ ὁ Πατήρ.

Ἐννόει γὰρ ὅπως οὐκ ἐν τούτοις εἰπεῖν ἡμεῖς, ἀλλ' ἐν ἑτέροις τισὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν συμμορφίαν ἐπιτηδεύοντες τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἀξιούμεθα. ἐποικτείροντες γὰρ ἀλλήλους, καὶ τῶν τῆς ἀγάπης ἔργων ἀπρὶξ ἐξημμένοι, καὶ πᾶσαν ἐπιτηδεύοντες τὴν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ σεμνότητα, τότε δὴ μόλις ἐν Θεῷ εἶναι λεγόμεθα. καὶ μάρτυς ὁ Ἰωάννης λέγων
"Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν· ὁ λέγων ἐν e 1 S.Joan. ii. 5, 6.
"αὐτῷ μένειν ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε καὶ αὐτὸς
"περιπατεῖν," καὶ πάλιν "Ὑμεῖς, φησὶν, ὃ ἀπ' ἀρχῆς Ib. 24.

23. εἰπεῖν et ἐν alt. assumpta ex E. 27. σεμνότητι E. 28. ὁ assumptum ex E.

" ἠκούσατε ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν γὰρ ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' " ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ἐν τῷ Πατρὶ " μενεῖτε." καὶ τί τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅπερ ἡμῖν διακελεύεται μένειν, ἵνα ἡμεῖς ὦμεν ἐν Θεῷ, αὐτὸς ἡμῖν οὐδὲν ἧττον 1 S. Joan. iii. 11. σαφηνιεῖ λέγων " Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἠκούσατε 800 A. a " ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους." ἀκούεις ὅπως ἐσμὲν ἐν Θεῷ, τὴν ἀγάπην δηλονότι τὴν εἰς ἀλλήλους ἐπιτηδεύοντες, καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἰχνηλατεῖν ἀρετὴν καθ' ὅσον ἔνι σπουδάζοντες· ἀρετὴν δὲ φημὶ, οὐ τὴν ἐν τῷ δύνασθαι κτίζειν οὐρανοὺς, ἢ ποιεῖν ἀγγέλους, ἢ καθιδρῦσαι γῆν, ἢ θάλασσαν ἐξαπλοῦν, οὔτε μὴν τὴν ἐν ἐκείνῳ, καθ' ὃ ἀῤῥήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ δυνάμει, λόγῳ μὲν πνευμάτων ἐκοίμισε βίας, διανίστη δὲ τοὺς τεθνηκότας, ἤγουν τοῖς τυφλοῖς b ἐχαρίζετο τὸ βλέπειν, ἢ τῷ λεπρῷ καθαρίζεσθαι μετὰ πολλῆς τινος τῆς ἐξουσίας ἐπέταττεν· ἐκείνην δὲ μᾶλλον, ἥπερ ἂν ἁρμόττοι τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις. εὑρήσομεν αὐτὸν, 1 S. Pet. ii. 23. ὥσπερ οὖν ὁ Παῦλός φησι, λοιδορηθέντα μὲν παρὰ τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων, οὐκ ἀντιλοιδορήσαντα δὲ, ἀλλὰ πάσχοντα μὲν, οὐκ ἀπειλήσαντα δὲ, παραδόντα δὲ μᾶλλον τῷ κρίνοντι S. Matth. xi. 29. δικαίως· εὑρήσομεν αὐτὸν λέγοντα πάλιν " Μάθετε ἀπ' " ἐμοῦ, ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε " ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν."

c Οὐκοῦν διὰ μὲν τῶν τοσούτων κατορθωμάτων μιμεῖσθαι σπουδάζοντες τὸν ἁπάσης ἡμῖν ἀρετῆς ἡγεμόνα Χριστὸν, ἔν τε τῷ Πατρὶ καὶ ἐν αὐτῷ μένειν λεγόμεθα, γέρας ὥσπερ καὶ ἀντιμισθίαν τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τὸ πρᾶγμα κερδαίνοντες. ὁ δὲ Υἱὸς οὐκ ἐκ τούτων ἡμᾶς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ λαμπρότητα δοκιμάζειν βούλεται, τῇ δὲ τῶν παραδόξων μεγαλειότητι μετὰ τῆς ἐνούσης ἀγχινοίας προσεσχηκότας διασκέπτεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τὴν ἀπαράλλακτον ἐμφέρειαν, ἣν ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ, πιστεύειν τε οὕτω λοιπὸν,

1. γὰρ assumptum ex E. 11. θαλάσσας E. 12. ἐκοίμησε E. 18. ἀντιλοιδορήσαντες E. 19. ἀπειλήσαντες E. 21. πραΰς E. πρᾶός Ed. 22. ἡμῶν E.

ὡς ἐπείπερ ἐστὶν ὁμοούσιος, ἔχει μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸν γεννή- d σαντα, ἐνυπάρχει δὲ καὶ αὐτὸς αὐτῷ· ἢ διδασκέτωσαν παρελθόντες οἱ δι' ἐναντίας, ὅτι γέρας ἔχει, καθάπερ ἡμεῖς, τὸ ἐν τῷ Πατρὶ νοεῖσθαι καὶ αὐτὸς, καὶ πολιτείας τῆς κατὰ νόμον εὐαγγελικὸν, ἀντίῤῥοπον ἀμοιβήν. ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι δεινὸν ἐκείνοις φαίνεται καὶ τοῦτο· οἷς γὰρ εἶδος οὐδὲν γλωσσαλγίας ἀνεπιτήδευτον, τί τῶν λίαν ἀπηχεστάτων οὐχ ἱππήλατον; εἰκὸς οὖν ὅτι κἀκεῖνο ἐροῦσιν, ὡς εἴη μὲν ὁ Υἱὸς ἐν Πατρὶ διὰ τοῦτο, ἔχοι δὲ αὖ πάλιν ἐν ἑαυτῷ τὸν e Πατέρα, ἐπείπερ ταῖς καὶ ἡμῖν ἐφικταῖς ἀρεταῖς ὡς πρὸς αὐτὸν σχηματίζεται. καὶ τί δὴ πάλιν, ὦ βέλτιστοι, φαμὲν, Φιλίππου λέγοντος "Κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα," μὴ Supra ver. 8. πάντας τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀκριβῆ τοῦ νοουμένου παραθεὶς ἔφασκεν ὁ Χριστός Τοσούτῳ χρόνῳ μετὰ ἀλλήλων ἐσμὲν, καὶ οὐκ ἔγνωκας τὸν Πατέρα; ἀλλ' οὐδένα τῶν ἄλλων ἑαυτῷ συνεισδέχεται, μόνον δὲ μόνῳ παραθεὶς τῷ Πατρὶ, ὡς μικρὰ μὲν κομιδῇ παρατρέχει τὰ a 801 A. ἡμέτερα, οὐκ ἐν τούτοις δὲ ἀκριβῶς τὴν θείαν οὐσίαν ἐξεικονίζεσθαι θέλων, ἑαυτῷ τετήρηκε μόνῳ τὴν εἰς ἄκρον ἐμφέρειαν. ὁ γὰρ ἑωρακὼς ἐμὲ, φησὶ, τὸν Πατέρα ἑώρακεν. Ib. 9. εἶτα τούτοις ἐπήνεγκεν εὐθύς "Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ Ib. 11. "καὶ ὁ Πατὴρ δὲ ἐν ἐμοί ἐστιν." ὅπου γὰρ ἀπαραλλάκτως ἔχει κατά γε τὴν εἰσάπαν ἐμφέρειαν, πῶς οὐκ ἂν ἔχοι λοιπὸν αὐτὸς μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, ἔχεται δὲ ὥσπερ ὑπὸ τοῦ Πατρός; ἐννόει γάρ τι τοιοῦτον, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν δέχου τῶν εἰρημένων. ἆρα γὰρ, εἴ τις τὸ Ἀβραὰμ, ἤγουν ἑτέρου b τινὸς ἀνθρώπου τυχὸν εἰς μέσον ἀγάγοι παιδίον, εἶτα τὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸ διερωτοίη φύσιν, τίς τε ὅλως εἴη καὶ ποδαπὸς ὁ τεκὼν βούλοιτο μαθεῖν, οὐκ ἂν εὐλόγως ἐφώνησε, μᾶλλον δὲ τὴν οἰκείαν ἐπέδειξε φύσιν, λέγων Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα· ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ δὲ

19. ἄκρον E. ἄκραν Ed. 20. φησὶ om. E. 29. παθεῖν E.
31. δὲ assumptum ex E.

ἐν ἐμοί ἐστιν; εἶτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, οὐκ ἂν παροίσαι πρεπόντως τὴν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις c ἔργοις ἤτοι φυσικοῖς πλεονεκτήμασι ταυτότητα λέγων Διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι, ἔχω γὰρ πάντα καὶ ἐνεργεῖν ἰσχύω τὰ τῇ ἀνθρωπείᾳ προσόντα φύσει. ἀλλ' οἶμαι πᾶς τις ἐρεῖ καὶ συναινέσαι δικαίως, ὅτι λέγοι μὲν ἀληθῆ, δριμεῖαν δὲ τῶν ἐν τοῖς ἰδίοις ἔργοις ἀπόδειξιν τὴν ταυτότητα παρακομίσαι. (Cf. Mic. iii. 9.) τί τοιγαροῦν οἱ τὰ ὀρθῶς ἔχοντα διαστρέφοντες, μὴ τὴν εὐθεῖαν τῶν θεωρημάτων ἰέναι τρίβον τοὺς ἰδίους ἀναπείθουσι φοιτητὰς ἀλλὰ, τῆς βασιλικῆς τε καὶ τετριμμένης ἐξώσαντες, τὴν ἀστιβῆ καὶ τραχεῖαν ἐρχόμενοι διαλε- d λήθασι μὲν ἑαυτοὺς, συντρίβουσι δὲ καὶ τοὺς ἕπεσθαι δεῖν οἰομένους αὐτοῖς; ἀλλ' ἡμεῖς, οὐ ταύτην ἐρχόμενοι τὴν ὁδὸν, τὴν εὐθυτενῆ βαδιούμεθα καὶ, τοῖς ἱεροῖς πειθόμενοι γράμμασιν, ἰσοσθενῆ καὶ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ πιστεύομεν εἶναι τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα κατὰ φύσιν Υἱὸν, εἰκόνα τε ὑπάρχειν αὐτοῦ, διά τε τοῦτο αὐτὸν μὲν εἶναι ἐν Πατρὶ, ἐν ἑαυτῷ δὲ τὸν Πατέρα.

e

12 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ
ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ
13 πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ
ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν
τῷ Υἱῷ.

Εἴη μὲν ἄν, εἴπερ τῳ δοκεῖ τῷ τῶν προκειμένων θεωρημάτων συνεκτείνεσθαι πλάτει, μακρὸς καὶ βαθὺς ὁ λόγος· τὸ 802 A. a δὲ τοῖς ἀκροωμένοις ἐννοοῦντες λυσιτελέστερον, περιδράξασθαι τῶν σημαινομένων οἰησόμεθα πρέπειν, τὸ πολὺ τοῦ λόγου περιστείλαντες μῆκος· εἴη γὰρ ἂν οὕτω μάλιστα τοῖς πολλοῖς εὐπαράδεκτον τὸ θεώρημα. ἐπιδεῖξαι τοιγαροῦν ἐθελήσας, ὡς εἴη μὲν ὁμοούσιος τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, καὶ ὅτι

6. λέγοι μὲν E. λέγοιμεν Ed. 18. αὐτῷ E. 24. θεωρημάτων E. θεωρήματι Ed.

χαρακτήρ ἐστιν αὐτοῦ, φορούμενος μὲν ὡς ἐν ἀρχετύπῳ τῷ Πατρὶ, ἔχων γεμὴν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀρχέτυπον, ὡς χαρακτὴρ φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς, καὶ οὐ κατά τινα σχηματισμὸν τὸν ἐν διαπλάσει νοούμενον· ἄνω γὰρ σχημάτων τὸ θεῖον, b ἐπεὶ καὶ ἀσώματον· "ἐγὼ, φησὶν, ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ (Supra ver. 11.) "δὲ ἐν ἐμοί ἐστιν." ἀλλ' ἵνα τῆς ἐμφερείας τὴν ἰσότητα καὶ τὸ σύμμορφον ἀπαραλλάκτως μὴ καθ' ἕτερόν τινα ζητῶμεν τρόπον ἢ ἐκ μόνων τῶν τῇ φύσει προσόντων πλεονεκτημάτων· ἐντεῦθεν γὰρ ἦν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ὁρᾶν τὴν ὁμοίωσιν· Εἰ δὲ μὴ, φησὶν, ἀπὸ τῶν ἔργων πιστεύετε. (Ib.) ᾤετο γὰρ δὴ λίαν ὀρθῶς, ὡς εἴπερ ὅλως θεάσαιτό τις αὐτὸν τοῖς ἴσοις ἐκλάμποντα κατορθώμασι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς φυσικὸν ὄντως παραδέξαιτο χαρακτῆρα καὶ εἰκόνα τῆς c οὐσίας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἄν ποτε δράσαι τὰ ἴσα τῷ Θεῷ τὸ μὴ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐδ' ἂν προσγένοιτό τινι τῶν γενητῶν τὸ ἐν ἴσῳ μέτρῳ τῇ θείᾳ φύσει τερατουργεῖν δύνασθαί ποτε. ἄβατα γὰρ καὶ ἀνέπαφα παντελῶς τοῖς ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι κεκλημένοις τὰ τοῦ ἀεὶ ὄντος ἰδίως ἀγαθά. καὶ ὅτι μὲν ἀλοιδόρητος παντελῶς παρά γε τοῖς εὖ φρονοῦσιν ὁ τοῦ Σωτῆρος ἔσται λόγος, οὐδαμόθεν ἐνδοιάσειν εἰκὸς ἦν τινας· ἔσεσθαι γεμὴν τοῖς τἀναντία δοξάζουσιν, d ἑτεροδιδασκαλίας ἀφορμὴ καὶ πρόφασις καὶ τὸ καλῶς εἰρημένον, οὐκ ἠγνόησεν, ὡς Θεός. ἵνα τοίνυν μὴ τοῖς τὰ ὀρθὰ διαστρέφουσιν ἀθυρογλωττίας ἐν τούτοις παραλίπηται τόπος, μηδὲ λέγοιεν ὅτι δημιουργὸς τῶν θαυμάτων γέγονεν ὁ Υἱὸς, οὐκ ἐκ τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ, οὐδὲ ἐξ ἰδίας δυνάμεως, ἀλλ' ἐπείπερ εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα ποιοῦντα τὰ ἔργα, (Ib. 10.) καθάπερ οὖν αὐτὸς ἔφη καὶ διισχυρίσατο, τεθεράπευκεν ἀναγκαίως ὁ Κύριος ταῖς τῶν νοημάτων ἐπαγωγαῖς· ἑαυτὸν e μὲν γὰρ ἐν τούτοις ἔσεσθαι χορηγὸν ἐπαγγέλλεται τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, ὧνπερ ἂν ἐθέλουσιν αἰτεῖν, καὶ οὐχὶ μόνην αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται τοσαύτην χορηγήσειν δύναμιν

19—p 458, 15 citat p. 22. ἀφορμὴν καὶ πρόφασιν emendat Migne.
24. παραλίπηται p. περιλείπηται Ed.

καὶ ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ πολύ· μείζονα γὰρ, φησὶν, ὧν ἐγὼ πεποίηκα ποιήσει. ὁρᾷς οὖν ὅπως ἀνακόπτει χρησίμως τῶν δι' ἐναντίας τὸ θράσος, καὶ ἀνασειράζει τρόπον τινὰ τοῖς ἐλέγχοις ἐρχομένους κατὰ πετρῶν; ἐρεῖ γάρ τις αὐτοῖς Ὦ ἀνόητοι καὶ τυφλοὶ, μηδὲν ἐξ ἑαυτοῦ δεδυνῆσθαι κατορθοῦν
803 A. a ὑπειληφότες τὸν Υἱὸν, κεχορηγῆσθαι δὲ μᾶλλον τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς παραδόξως τετελεσμένοις δύναμίν τε καὶ ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ Πατρός· πῶς καὶ μείζονα κατορθοῦν ἐπαγγέλλεται δώσειν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν; πῶς ὃ μὴ δέδρακεν αὐτὸς, ἕτερος κατορθώσει, τὴν παρ' αὐτοῦ δανεισάμενος δύναμιν; θέα γὰρ ὅπως οὐκ εἴρηκεν ἐν τούτοις ὅτι χορηγήσει τοῖς πιστεύουσι δύναμιν ὁ Πατὴρ, ἀλλ' Ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου ποιήσω. ὁ δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ
b μείζω δύνασθαι κατορθοῦν ὡς Θεὸς ἐπιδιδοὺς, πῶς ἂν αὐτὸς ἐχορηγήθη παρ' ἑτέρου τὸ δύνασθαι; οὐκοῦν λῆρος μὲν τὰ ἐκείνων παντελῶς καὶ ὕθλος εἰκαῖος καὶ δαιμονιώδους δυστροπίας εὑρήματα. πεπερασμένην δὲ οὐδαμῶς τὴν τοῦ Υἱοῦ δύναμιν θεωρῆσαι τις ἂν, οὐδὲ διήκουσαν μὲν ἐπί τι τῶν ὄντων, οὐκ ἀρκοῦσαν δὲ τοῖς ἔτι μείζοσιν, ἀλλ' ὅσαπερ ἂν βούλοιτο ταῦτά τε δρῶσαν εὐκόλως, καὶ τοῖς ἀξίοις χαριζομένην τὸ τοῖς ἴσοις τυχὸν, ἤγουν καὶ ὑπερκειμένοις ἐναβρύνεσθαι θώκοις. καὶ μή τις οἰέσθω λέγειν ἡμᾶς ὅτι
c περιέσται ποτὲ τὸ δύνασθαί τινι τῶν τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν τετιμηκότων δημιουργῆσαι μὲν οὐρανὸν, ἥλιον δὲ καὶ σελήνην, ἤγουν τὸν περιφανῆ τῶν ἀστέρων χορὸν ἀναδεῖξαι, καὶ κτίσαι τυχὸν ἀγγέλους ἢ γῆν ἢ τὰ ἐν αὐτῇ. τέτραπται γὰρ οὐκ ἐν τούτοις ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς συντείνεται, καὶ τῆς ἀνθρωποπρεποῦς λαμπρότητος ἐν δόξῃ φημὶ καὶ ἁγιασμῷ τὸ μέτρον οὐχ ὑπερτρέχει. διὰ γάρ τοι τοῦτο περιστέλλων ὥσπερ τοῦ λόγου τὸν ἐφ' ὅπερ ἂν τις βούλοιτο δρόμον, καὶ μόνοις τοῖς παρ' αὐτοῦ παραδόξως
d τετελεσμένοις ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, τῶν ἔτι

26. καὶ assumptum ex E.

μειζόνων ἀντιπαρεξάγων τὸ μέγεθος· Ἃ ἐγὼ πεποίηκά φησι ποιήσει καὶ μείζονα τούτων· οὐ γὰρ ἀτονήσας περὶ τὰ μείζω, μέχρι τῶν τετελεσμένων τὴν οἰκείαν ἐπέστησε δύναμιν, ἐπιτελέσας δὲ ἅπερ ἐχρῆν καὶ ὅσα περ τυχὸν εἰς μέσον παρεκόμισεν ὁ καιρὸς, ὅτι μὴ μέχρις ἐκείνων ἀφικνεῖσθαι δύναται τῆς ἐνούσης ἐξουσίας αὐτῷ τὸ ἀπερινόητον μέγεθος, ἐκδιδάσκει χρησίμως διὰ τῶν εἰρημένων. ἀλλ' ἵνα τὴν τάξιν τῶν e προκειμένων τηρήσαντες τῇ τῆς λέξεως θεωρίᾳ τῶν ἀκροωμένων τὸν νοῦν ἐπιστήσωμεν Ἀμήν φησι λέγω ὑμῖν Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι.

Εἶτα τί τοῦτο, φήσειεν ἄν τις τῶν ἀκροωμένων ἐπιεικέστερον, τὸ πορεύεσθαί φημι πρὸς τὸν Πατέρα τὸν Υἱὸν, πρὸς τὸ δύνασθαι κατορθοῦν καὶ τὰ ἔτι μείζω τῶν παρ' αὐτοῦ δεδειγμένων τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν; οὐκοῦν κεκρυμμένην τινὰ θεωρίαν εἰσφέρει τὸ εἰρημένον. τί οὖν a 804 A. ἐστιν, ὅ φησι, δέχου λέγοντα τυχόν· Ὦ τῶν ἐμῶν ὑπηρέται λόγων καὶ γνήσιοι φοιτηταὶ, ἕως μὲν σὺν ὑμῖν τὰς διατριβὰς ἐποιούμην ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπολιτευσάμην ὡς ἄνθρωπος, οὐκ ἄκρατον ὑμῖν τῆς θεότητος τὴν ἐξουσίαν ἐπεδειξάμην· εἶπόν τε καὶ πέπραχα πρεπόντως πως καὶ τῷ τῆς ταπεινώσεως μέτρῳ καὶ τῷ σχήματι τῷ δουλοπρεπεῖ. ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν ἐκεῖνα καθηκόντως τετέλεσται, καὶ πεπλήρωταί μοι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον· πείσομαι γὰρ ὅσον οὐδέπω b τὸν θάνατον, καὶ ἐγερθήσομαι· χαριεῖσθαι δὲ ὑμῖν ἐπαγγέλλομαι καὶ τὰ ἔτι μείζονα τῶν δι' ἐμοῦ θαυμάτων δύνασθαι πληροῦν, παρόντος ἔτι τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίας. πορεύομαι γὰρ πρὸς τὸν Πατέρα συνεδρεύσων αὐτῷ δηλονότι καὶ συμβασιλεύσων, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ, ἀκατακαλύπτῳ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ ...... τῆς ἐμαυτοῦ φύσεως τὸ

5. ἐκείνην E. 12. γρ. ἐπιεικέστερος Ed. mg. ἐπιεικέστερον habet F. 19. οὐκ] καὶ οὐκ Catt. 25. καὶ pro δὲ E. 28. πορεύομαι E. πορεύσομαι Ed. 29. ἀκαταλήπτῳ Cord., sed ἀκατακαλύπτῳ habet c. 30. Spatium 19 fere litt. exhibet E. Abbreviant c. Cord.

διδόναι τοῖς γνησίοις τὰ ἀγαθά· ὅπερ ἂν αἰτήσητέ φησιν ἐπὶ
c τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, τετελεσμένου τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἔδει, φησὶν, ἐν τῷ τῆς ταπεινώσεως φαίνεσθαι σχήματι. τετήρηκα τὸ πρέπον διὰ τὴν οἰκονομίαν· νυνὶ δὲ λοιπὸν ἀκατακαλύπτως ὡς Θεὸς ἐνεργήσειν ἐπαγγέλλομαι τὰ Θεοῦ, οὐ τὸν Πατέρα τῆς οὕτω θεοπρεποῦς δόξης ἐξωθούμενος, ἀλλ' ἵνα δοξασθῇ ἐν τῷ Υἱῷ. δοξαζομένου γὰρ τοῦ γεννήματος, δοξασθήσεται πάντως ἐν αὐτῷ καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν. Θεὸς γὰρ ἂν κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Υἱὸς καὶ διὰ πολλῶν μὲν ἑτέρων καταπέφανται· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ διὰ τοῦ δέχεσθαι μὲν τὰς τῶν ἁγίων εὐχὰς, χορηγεῖν δὲ αὐτοῖς ἅπερ
d ἂν αἰτοῖεν καὶ βούλοιντο. πῶς οὖν οὐκ ἂν ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ δοξάζοιτο; ὥσπερ γὰρ καὶ εἰκότως ἂν κατεψέχθη, Θεοῦ κατὰ φύσιν οὐκ ὄντος τοῦ προελθόντος ἐξ αὐτοῦ γεννήματος· οὕτως ἔσται πολὺ λίαν εὐκλεὴς, Θεὸν ἔχων ἀληθινὸν, καὶ τὰ πάντα ἰσχύοντα δρᾶν τε ὁμοῦ καὶ ἑτέροις χαρίζεσθαι, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα καρπόν.

Εἰ δὲ εἰς δόξαν συντείνει τοῦ Πατρὸς τὸ ἐν τοῖς θεοπρεπέσιν ἀξιώμασιν ὁρᾶσθαι τὸν Υἱὸν, ποῖος τοῦ κολάζεσθαι
e λόγος ἐξελεῖται τὸν αἱρετικὸν, ἀναισχύντοις δυσφημίαις κατασμικρύνειν αὐτὸν πολυτρόπως οὐ καταδείσαντα; ἐρῶ δὲ πρὸς τούτοις ἕτερον, ταῖς ἐκείνων ἀπαιδευσίαις οὐ μετρίως, ὡς ἐγῷμαι, μαχόμενον. εἰ γὰρ εὐχόμεθα τῷ Υἱῷ καὶ παρ' αὐτοῦ ζητοῦμεν τὰ αἰτήματα, καὶ αὐτὸς διδόναι κατεπαγγέλλεται, πῶς οὐκ ἂν εἴη φύσει Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν γεγεννημένος; εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτὸν, γενητὸν δὲ εἶναι λέγουσι, κατὰ τί διοίσομεν ἔτι
805 A. a τῶν ἐπικαλουμένων τὸν ἥλιον ἢ τὸν οὐρανὸν ἤγουν ἕτερόν τι τῶν κτισμάτων; εἰ γὰρ καὶ σφόδρα κακούργως τῆς ἑαυτῶν ἀλογίας τὸ ἀκαλλὲς δυσωπούμενοι, κτίσμα μὲν λέγουσιν αὐτὸν ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις κτίσμασιν, ἀσύγκριτον

1. αἰτήσηται E. 6. θεοπρεποῦς Catt. πρεπούσης Ed. 10. καταπέφαται E. 31. ἐν] Legendumne οὐκ ἐν ?

δέ τινα τὴν κατὰ πάντων ἔχειν ὑπεροχήν· ἀλλ' ἴστωσαν ὅτι οὐδὲν ἧττον ὑβριοῦσι τὴν τοῦ Πατρὸς δόξαν, τουτέστι, τὸν Υἱὸν, ἔστ' ἂν αὐτὸν ἐναρίθμιον λέγωσιν εἶναι τοῖς πεποιημένοις. τὸ γὰρ ζητούμενόν ἐστιν, οὐκ εἰ μέγα τυχόν ἐστιν ἢ μικρὸν ποίημα, ἀλλ' εἰ ὅλως γενητὸς, καὶ μᾶλλον οὐχὶ Θεὸς b κατὰ φύσιν, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἀληθές.

Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω. 14

Ἀπημφιεσμένως ἤδη φησὶν ὅτι, Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς, προσδέξεται μὲν καὶ λίαν εὐπετῶς τὰς παρὰ τῶν ἰδίων εὐχὰς, χορηγήσει δὲ καὶ σφόδρα προθύμως ἅπερ ἂν βούλωνται λαβεῖν, χαρίσματα δὲ δηλονότι πνευματικὰ καὶ τῆς ἄνωθεν φιλοτιμίας ἄξια. καὶ οὐχ ὡς τῆς ἑτέρου φιλανθρωπίας c διάκονος, οὔτε μὴν ὡς ἀλλοτρίας ἡμερότητος ὑπουργὸς τὰ τοιαῦτά φησιν, ἀλλ' ὡς ἔχων ἐν ἐξουσίᾳ τὰ πάντα μετὰ Πατρὸς, καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ὁ δι' οὗ τὰ πάντα, παρά τε (1 Cor. viii. 6.) ἡμῶν εἰς Θεὸν, καὶ εἰς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἀεὶ συνεζευγμένας τὰς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας τοῖς ἀξίοις ἐπεύχεται λέγων "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ (Phil. i. 2.) "Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." καὶ οὐ δή τις νοῦν ἔχων οἰήσεται πάλιν, ὡς ἰδίᾳ μέν τινα χάριν δίδωσιν ὁ d Πατὴρ, ἰδίᾳ δὲ ὥσπερ καὶ ἀνὰ μέρος αὖ πάλιν ὁ Υἱός· ἀλλ' ἔστι μὲν ἡ αὐτὴ καὶ μία, εἰ καὶ δι' ἀμφοῖν λέγεται. ποιεῖται γοῦν ὅμως τὰ πάντα παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τοῖς ἀξίοις τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἡ τῶν θείων χαρισμάτων διανομὴ, οὐκ ἐν ὑπουργίας τάξει παραληφθέντος, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἀλλ' ὡς συνδοτῆρός τε καὶ συγχορηγοῦ νοουμένου τε καὶ ὑπάρχοντος ἀληθῶς. μία γὰρ ἡ τῆς θεότητος φύσις ἐστί τε καὶ οὕτω πιστεύεται. κἂν γὰρ εἰς Πατέρα πλατύνηται καὶ Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ' οὐκ ἔχει τὸν εἰσάπαν καὶ e

7. Ἐὰν] + οὖν E. 15. δι' υἱοῦ E. 16. καὶ alt.] + ὁ Catt. 18. Θεοῦ assumptum ex E. Catt. 26. τε prius assumptum ex E. Catt. καὶ prius] + ὡς Catt. ὑπάρχοντος] "al. ἐνυπάρχοντος" Ed. mg. γρ. ἐνυπάρχοντος F. in mg. ὑπάρχοντος habent Catt.

ὁλοκλήρως διασπασμὸν, τὸν εἰς ἕκαστον τῶν σημαινομένων φημί. διακεισόμεθα γὰρ φρονοῦντες ὀρθῶς, ὡς ἐκ Πατρός τε ἐστὶ καὶ ἐν Πατρὶ φυσικῶς ὁ Υἱὸς, ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Υἱοῦ Πνεῦμα, τουτέστι, τὸ Ἅγιον. μιᾶς τοιγαροῦν οὔσης τε καὶ νοουμένης τῆς κατὰ φύσιν θεότητος, δι' Υἱοῦ παρὰ Πατρὸς ἐν Πνεύματι τοῖς ἀξίοις τὰ παρ' αὐτοῖς χορηγηθήσεται, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν εἰς Θεὸν ἀπενεχθήσεται, μεσιτεύοντος δηλονότι τοῦ
Supra ver. 6. Υἱοῦ· "Οὐδεὶς γὰρ ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι'"
806 A. a αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει διωμολόγησε καὶ αὐτός· θύρα τοιγαροῦν καὶ ὁδὸς τῆς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα φιλίας τε ὁμοῦ καὶ προόδου, γέγονέ τε καὶ ἔστιν ὁ Υἱὸς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δωρεᾶς συνδοτήρ τε ὁμοῦ καὶ διανομεὺς, ὡς ἐκ μιᾶς τε ἅμα καὶ κοινῆς φιλοτιμίας. μία γὰρ ἡ τῆς θεότητος φύσις, ἐν προσώπῳ τε καὶ ὑποστάσει Πατρός τε καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος. ἐπειδὴ δὲ ἀσύνηθές πως τοῖς ἀρχαιοτέροις καὶ ἀνεπιτήδευτον ἦν ἔτι τὸ δι' Υἱοῦ προσέρχεσθαι τῷ Πατρὶ, διδάσκει καὶ τοῦτο χρησίμως, καὶ ὥσπερ
b τινὰ κρηπῖδα τοῦ πράγματος ἐν τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς προκαταβάλλων καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ πίστιν τε καὶ μάθησιν, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς παραπέμπει καὶ τῆς προσευχῆς τὸν τρόπον καὶ τῆς ἐλπίδος τὴν δήλωσιν. ἐπιδώσειν γὰρ αὐτὸς τὰ ἐν εὐχαῖς ἡμῖν ἐπαγγέλλεται, δεῖγμα τῆς κατὰ φύσιν θεότητος καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ τοῦτο τοῖς ἄλλοις προστιθείς.

15 Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε.

c Χρῆναι μὲν αἰτεῖν εὐχομένους ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ διατεταχὼς, χορηγήσειν δὲ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸς ὅπερ ἂν βούλωνται λαβεῖν ὑπισχνούμενος, φροντίδα ποιεῖται πολλὴν τοῦ μὴ διαψεύδεσθαι δοκεῖν διὰ τὰς τῶν εἰωθότων φιλο-

6–8. ἐν—μεσιτεύοντος om. (ab ὃς ad ος scilicet transiliens) E. 10. διωμολόγησε E. διωμολόγηκε Ed. 12. ὁ om. E. 26. τηρήσατε E. τηρήσετε Ed.

ψογεῖν καταλαλιὰς ἀνοσίους. ἔστι γὰρ ἰδεῖν καὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὡς προσίασι μὲν καὶ ἐξαιτοῦνταί τινες ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, δέχονται γεμὴν οὐδαμῶς, τὸ ἑκάστῳ πρέπον καὶ τοῖς αἰτοῦσι λυσιτελὲς οὐκ ἠγνοηκότος Θεοῦ. ἵνα τοίνυν ἐπιδείξῃ σαφῶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, πρὸς τίνας αὐτῷ γέγονέ τε καὶ ἔστιν ὁ d λόγος, καὶ τίσιν ἡ τῆς ὑποσχέσεως ὀφείλεται χάρις, ἐφ᾽ ᾧ ἔσται καὶ ἀληθῶς, παρεκόμισεν εὐθὺς τῶν ἀγαπώντων τὸ πρόσωπον, καὶ τὸν ἀκριβῆ νομοφύλακα παραζεύγνυσι τῷ λόγῳ, δεικνὺς ὅτι πρὸς αὐτοὺς καὶ οὐχ ἑτέρους ἡ τῆς ἡμερότητος ἐπαγγελία καὶ ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐπίδοσις δι᾽ αὐτοῦ κρατήσει καὶ γενήσεται. ὅτι γὰρ ὄκνῳ πολλάκις ἡ χορηγὸς συστέλλεται χεὶρ τοῦ Θεοῦ, τοῖς οὐκ ὀρθῶς ἐθέ- e λουσιν αἰτεῖν τὸ τῶν ἐλπισθέντων ἀποκλείουσα πέρας, συνήσεις εὐκόλως ἐξ ὧν ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ἀποτείνεται γράφων ὡδί "Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖτε, S. Jac. iv. 3. "ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσετε." διὸ καὶ πάλιν περὶ τῶν διψυχεῖν εἰωθότων φησί "Μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος Ib. i. 7, 8. "ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ Κυρίου· ἀνὴρ γὰρ "δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ." τοῖς μὲν γὰρ ἐρωτῶσιν οὐκ εἰς κατόρθωσιν ἀρετῆς τὴν ἄνωθεν a 807 A. χάριν, ἀλλ᾽ εἰς ἀπόλαυσιν σαρκικῆς ἡδονῆς καὶ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, μονονουχὶ καὶ ἀποφράττει τὸ οὖς ὁ Θεὸς, χορηγεῖ δὲ παντελῶς οὐδέν· ἃ γὰρ ἂν ἀποφάσκῃ καὶ ἀπόβλητα ποιῆται διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς βδελυρίαν, πῶς ἂν χορηγῆσαι τισίν; ἡ δὲ ἁπάσης γλυκύτητος πηγὴ πῶς ἂν αὐτὴ πικρὸν ἀναβλύσαι νᾶμα; ὅτι δὲ τοῖς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐρασταῖς πλουσίᾳ τε καὶ προθυμοτάτῃ χειρὶ διανέμει τὰ ἀγαθὰ, κατόψει ῥᾳδίως, ὅταν ἀκούσῃς λέγοντος διὰ μὲν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς αὐτούς "Ἔτι σοῦ b Es. lxv. 24, cf. "λαλοῦντος ἐρῶ Τί ἐστί;" διὰ δὲ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς lviii. 9.

17. δαπανήσετε E. δαπανήσητε Ed. 19. τοῦ om. E. 25. ποιεῖται E. 28. τε om. E.

Ps. xxxiii. 16. ὅτι "ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς "δέησιν αὐτῶν."

Ὁρισάμενος τοίνυν καὶ διαῤῥήδην εἰπὼν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὀφείλεταί τε καὶ ὑπάρξει δὴ πάντως τὸ τοῖς ἄνωθεν ἐντρυφᾶν ἀγαθοῖς, δι' αὐτοῦ δηλονότι χορηγουμένοις παρὰ Πατρὸς, καταγράφει παραχρῆμα καὶ τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν καὶ, ὅπως ἂν αὐτὴν ἐπιτηδεύσαιμεν, ἄριστά τε καὶ c ἀνεγκλήτως διδάσκει διὰ τὸ χρήσιμον. οὐ γὰρ εἴ τις λέγοι τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν, πάντως δὴ καὶ τὴν τοῦ ἀληθῶς ἀγαπᾶν ἀποίσεται δόξαν, ἐπεὶ μὴ ἐν λόγῳ ψιλῷ τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις, μήτε μὴν ἐν γυμνοῖς μορφοῦται ῥήμασι τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὸ κάλλος, ἀλλ' ἢ ἐξ ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων καὶ φιληκόου γνώμης εὖ μάλα διαγινώσκεται, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν ἡ τήρησις τὴν εἰς τὸ θεῖον ἀγάπην ἄριστα ζωγραφεῖ, καὶ ζῶσαν ὅλως καὶ ἀληθῆ παρίστησιν ἀρετὴν, οὐκ ἐν μόναις d σκιαγραφουμένην ταῖς ἀπὸ γλώττης φωναῖς, καθάπερ εἰρήκαμεν, φαιδροῖς δὲ ὥσπερ διαπρέπουσαν χρώμασι ταῖς τῶν ἔργων ἰδέαις καὶ ὁλοκλήρως ἐκλάμπουσαν. καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς σαφῶς ἡμῖν τοῦτο παραδεικνύς S. Matth. vii. 21. "Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, φησὶν, εἰσελεύ- "σεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ "θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς." οὐ γὰρ ἐν ἀργαῖς ῥημάτων κολακείαις ἡ πίστις, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν δρωμένων ποιότησι δοκιμάζεται· S. Jac. ii. 20, 26. καὶ γοῦν νεκρὰν εἶναι e ταύτην οὐ παρεπομένων τῶν ἔργων ἡ θεία λέγει γραφή. Ib. 19. τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι, φησὶν, ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστιν, οὐκ ἐν διανοίαις ἀνθρωπίναις εὑρήσομεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, ἃ καὶ φρίττει καὶ οὐχ ἑκόντα τὴν τοῦ ποιήσαντος δύναμιν. τὸ γεμὴν σύνδρομον ποιεῖσθαι τῇ πίστει τὴν ἀπὸ τῶν δρωμένων φαιδρότητα, μόνοις ἂν πρέπον καὶ ἐλλάμπον ὁρῷτο τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. οὐκοῦν

4. τὸ] τῷ E. 16. ἀπὸ] + τῆς Ed. invito E. 17. φαιδραῖς E. 30. πίστη (sic) E.

ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τελεώτατος τῆς πίστεως ὅρος, τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων ἡ τήρησις καὶ τῶν θείων ἐν- a 808 A. τολῶν ἡ φυλακή. καὶ χαλεπὸν μὲν ἴσως οὐδὲν ἕτερα πρὸς τούτοις εἰπεῖν συγγενῆ πως ἔχοντα τὴν διάνοιαν, πλὴν οὐ τοῦ παρόντος οἶμαι καιροῦ. διὸ δὴ πάλιν ἰτέον ἐπὶ τὰ τοῖς προκειμένοις ἡμῖν πρεπωδέστερα Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με φησὶ, τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε. σύνες γὰρ δὴ πάλιν καὶ διαμέμνησο καλῶς ὅτι πολλάκις τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς προσδιαλεγόμενος, ἢ καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις, ἔφασκε "Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ (Supra ver. 10, infra ver. 24.) "λαλῶ οὐκ ἔστιν ἐμὰ ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με·" καὶ πάλιν b "Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ αὐτός (Supra xii. 49.) "μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω·" καὶ πάλιν "Ἃ οὖν ἐγὼ λαλῶ οὐκ ἔστιν ἐμὰ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με." (Cf. ib. 50.) νυνὶ δὲ δὴ πάλιν καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἄνω τε καὶ κάτω τοὺς λόγους εἶναι διωμολογηκὼς, οὓς ἐποιήσατο πρὸς ἡμᾶς, ἰδίας ἐντολὰς εἶναί φησιν, ἅπερ ἡμῖν λελάληκε. καὶ οὐ δή τις αὐτὸν νοῦν ἔχων οἰήσεται ψευδομυθεῖν· μὴ γὰρ εἰσέλθοι τοῦτο Χριστιανόν· ἀληθεύσει δὲ πάλιν, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ἡ ἀλήθεια. οὐ γὰρ καθ' ἕνα τῶν προφητῶν, c ὡς ἐν διακόνου τάξει καὶ ὑπηρέτου, τὸν παρὰ Πατρὸς ἡμῖν διεπόρθμευσε λόγον, ἀλλ' ὡς ἔχων πρὸς αὐτὸν τὴν ἐμφέρειαν, ὡς μηδὲ λόγῳ τυχὸν ὁρᾶσθαι διάφορον, ἀλλ' οὕτω πεφυκέναι λαλεῖν, ὥσπερ ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ τυχὸν διαλέγοιτο. τὸ γὰρ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας καὶ ταυτολογεῖν ἀναπείθει τῷ γεννήσαντι τὸν Υἱόν· ὡς δὲ Λόγος ὢν αὐτὸς καὶ σοφία καὶ βούλησις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δεδέχθαι φησὶν ἐντολὴν τί εἴπῃ καὶ τί λαλήσει. ἐπεὶ καὶ d ἡμεῖς αὐτοὶ τὸν οἰκεῖον ἕκαστοι νοῦν, τῷ κατὰ προφορὰν τὴν διὰ ῥημάτων λόγῳ μονονουχὶ καὶ ἐντελλόμενον βλέπομεν πρὸς τὸ ἔξω βαδίζοντι διερμηνεῦσαι τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ μικρὰ μὲν ὡς πρὸς Θεὸν ἡ τοῦ παραδείγματος δύναμις, εἰκόνα δὲ

7. τηρήσατε c. Cord. 12. ἔδωκε c. Cord. 12, 13. καὶ πάλιν—με om. Migne. καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια c. Cord. 15. κατὰ E. 16. ἰδίας αὐτοῦ c. Cord. ἐντολῆς E. 27. λαλήσω E. 30. μικρὰ E. Ed. mg. μικρᾷ Ed.

ὅμως τὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν τῶν ὑπὲρ ταῦτα πληροφορίαν δεχόμενοι, καθάπερ ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι τὰ θεῖα νοοῦμεν μυστήρια.

e

16 Κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν,
17 ἵνα ᾖ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.

Ἀναμίσγει πάλιν τῷ θεοπρεπεῖ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ οὔτε πρὸς ἄκρατον ἀναφοιτᾷ τῆς θεότητος δόξαν, οὔτε μὴν ὁλοκλήρως τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐμφιλοχωρεῖ, ἔρχεται
809 A. a *δὲ δι' ἀμφοῖν παραδόξως τε ἅμα καὶ κεκραμένως, ἐπείπερ ἐστὶν ἐν ταὐτῷ Θεός τε καὶ ἄνθρωπος. Θεὸς μὲν γὰρ ἦν τῇ φύσει, καθόπερ ἐκ Πατρὸς καρπὸς καὶ ἀπαύγασμα τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ἄνθρωπος δὲ πάλιν, καθὸ γέγονε σάρξ. λαλεῖ τοιγαροῦν ὡς Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, οὕτω γὰρ ἦν τηρῆσαι καλῶς τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ τοὺς πρέποντας λόγους. πλὴν ἐκεῖνό φαμεν τὴν τοῦ προκειμένου διερευνῶντες δύναμιν· ὅτι καὶ νῦν ὁ Κύριος ἡμῶν ἀναγκαίως τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰσκεκόμικε μνήμην, εἰς οἰκοδομὴν*
b *τῆς πίστεως καὶ εἰς τὸ σφόδρα λυσιτελὲς τοῖς ἀκροωμένοις, καθάπερ οὖν ἀποδείξει προϊὼν ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ αἰτεῖν*
Supra ver. 14. *ἡμᾶς ἐκέλευσεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τὸν τοῖς ἀρχαίοις ἀσυνήθη τρόπον τῆς προσευχῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἐθέσπισε, δώσειν κατεπαγγειλάμενος καὶ μάλα προθύμως, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν λαβεῖν· ἵνα μὴ δοκοίη διὰ τούτων τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς παρωθεῖσθαι πρόσωπον, ἤγουν παραιρεῖσθαι τὴν*
c *τοῦ τεκόντος αὐτὸν ἐξουσίαν, τὴν ἐπὶ ταῖς τῶν ἁγίων φιλοτιμίαις φημὶ, χρήσιμον αὐτὸν συγχορηγὸν ἔσεσθαι καὶ*

7. *ὑμεῖς*] + *δὲ* Ed. invito E. 12. *κεκρυμμένως* c. Cord. ut adnotat et Aub. 22. *οὖν* assumptum ex E.

συνεπιδώσειν ἡμῖν τὸν παράκλητον ἔφη· τό Ἐρωτήσω πάλιν ἐπιὼν, ὡς ἄνθρωπος, ἰδικῶς τε ἀνατιθεὶς ὅλῃ τῇ θείᾳ τε καὶ ἀῤῥήτῳ φύσει τὸ αὐτῇ μάλιστα πρέπον, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. τοῦτο γὰρ ἔθος αὐτῷ, καθὰ καὶ πολλάκις ἤδη προλαβόντες εἰρήκαμεν.

Ἄλλον γεμὴν Παράκλητον τὸ Πνεῦμα καλεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας, ἤτοι τῆς ἑαυτοῦ. εἷς γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τῆς οὐσίας ὁ λόγος, οὐκ ἔξω τιθεὶς αὐτὸ, τὸν δὲ τῆς ἑτερότητος d
λόγον ἐν μόνῳ νοεῖσθαι διδοὺς τῷ εἶναι καὶ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως αὐτό. οὐ γὰρ Υἱὸς τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' ὄντως, ἰδίως τε ὂν καὶ ὑπάρχον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἐν πίστει παραδεξόμεθα· Πνεῦμα γάρ ἐστι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς παράκλητός ἐστί τε κατὰ ἀλήθειαν, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς ὠνόμασται γράμμασι, παράκλητον ἄλλον τὸ Πνεῦμα καλεῖ, οὐχ ὡς ἕτερόν τι τυχὸν ἐνεργεῖν ἐν τοῖς ἁγίοις εἰδὸς ἢ ὅπερ ἂν καὶ αὐτὸς, οὗ καὶ ἔστι καὶ λέγεται Πνεῦμα. ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς παράκλητος ὠνομάσθη τε καὶ ἔστιν ὁ Υἱὸς, e
μαρτυρήσει λέγων ὁ Ἰωάννης ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς "Ταῦτα "λέγω, φησὶν, ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε. καὶ ἐάν τις δὲ "ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησοῦν "Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρ"τιῶν ἡμῶν." 1 S. Joan. ii. 1, 2.
ἄλλον τοίνυν παράκλητον τὸ Πνεῦμα καλεῖ, ἐν ἰδίαις μὲν ὑποστάσεσι νοεῖσθαι θέλων αὐτὸ, τοσαύτην γεμὴν ἔχον τὴν ἐμφέρειαν ὡς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπαραλλάκτως οὕτως ἐνεργεῖν ἰσχύον ἅπερ ἂν καὶ αὐτὸς ἐνεργοίη τυχὸν, ὡς αὐτὸν εἶναι δοκεῖν τὸν Υἱὸν, καὶ ἕτερον οὐδέν· Πνεῦμα a 810 A.
γάρ ἐστιν αὐτοῦ. καὶ γοῦν τῆς ἀληθείας αὐτὸ κατωνόμασε Πνεῦμα, καὶ διὰ τῶν προκειμένων ἑαυτὸν εἶναι τὴν ἀλήθειαν λέγων.

2. τε alt. om. E. 6—p. 468, 10 citat p. 18. ἰδίᾳ συγγραφῇ p. 19. καὶ assumptum ex E.p. 22—p. 469, 19 citat Veccus in Epigraphe v. 23. ἐν ἰδίᾳ μὲν ὑποστάσει c. Cord. Veccus. invito p. "al. ἐν ἰδίᾳ μὲν ὑποστάσει" Aub. inter notas. Statim καλεῖσθαι b.c. Cord. 24. ἔχων E. Catt. 25. ἂν om. E. 26. οὐδὲν ἕτερον inverso ordine b. 28—p. 468, 4. καὶ διὰ—πνεῦμα om., et post υἱὸν (p. 468, 6) omnia haec καὶ διὰ—υἱὸν exhibet, E. 28. αὐτὸν c. Cord.

Ἀλλ᾽ ἐρεῖ τις εἰκότως τοῖς ἀλλότριον εἶναι νομίζουσι τὸν Υἱὸν τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας Καὶ πῶς, εἰπέ μοι, τὸ τῆς ἀληθείας Πνεῦμα, τουτέστι τὸ τοῦ Υἱοῦ, δίδωσιν ὁ Πατὴρ, οὐχ ὡς ξένον ἢ ἀλλότριον, ἀλλ᾽ ὡς ἴδιον Πνεῦμα, καίτοι καθ᾽ ὑμᾶς διωρισμένον ἔχων τῆς οὐσίας τὸν λόγον πρὸς τὸν Υἱὸν, καὶ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐ γὰρ ὅτι ἀμφίλογον· πῶς δὲ αὖ πάλιν, εἴπερ ἐστὶν ἑτεροούσιος ὁ Υἱὸς, τὸ
b τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα δίδωσιν, ὡς ἑαυτοῦ; γέγραπται γὰρ ὅτι "ἐνεφύσησε τοῖς μαθηταῖς λέγων Λάβετε Πνεῦμα "Ἅγιον." (Infra xx. 22.) ἆρ᾽ οὖν οὐκ οἰήσεταί τις, καὶ μάλα δικαίως, μᾶλλον δὲ καὶ ἀραρότως διακείσεται, ὅτι τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων κοινωνὸς ὁ Υἱὸς, ἔχει τὸ Πνεῦμα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καθ᾽ ὅν περ ἂν νοοῖτο καὶ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν· εὔηθες γὰρ, μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ οὕτω φρονεῖν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἡμῶν
c ἕκαστος τὸ ἴδιον ἐν ἑαυτῷ πνεῦμα συνέχει, καὶ ἐκ τῶν ἐνδοτάτων σπλάγχνων εἰς τὸ ἔξω προχέει. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ σωματικῶς ἐνεφύσησεν ὁ Χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καθάπερ ἐκ στόματος τοῦ ἀνθρωπίνου πρόεισι τὸ πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας θεοπρεπῶς προχεῖται τὸ ἐξ αὐτοῦ. ὅτε τοίνυν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ τε Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ, πῶς οὐχὶ πάντως μίαν ἕξουσι τὴν ἐξουσίαν διῃρημένως τε ἅμα καὶ συνημμένως; Πατὴρ γὰρ ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱὸς, καὶ Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐχὶ Πατήρ· πλὴν
d ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν Πατρί· δίδωσι γεμὴν τὸν παράκλητον, ἤτοι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐκ ἰδίᾳ μὲν ὁ Πατὴρ, ἰδίᾳ δὲ ὁ Υἱὸς, χορηγεῖται δὲ μᾶλλον τοῖς ἁγίοις παρὰ Πατρὸς δι᾽ Υἱοῦ. διὰ γάρ τοι τοῦτο διδόναι λεγομένου

2. τῆς om. p. 5. ἡμᾶς p. Migne. ἔχον p. 6. καὶ Υἱοῦ—ἀμφίλογον] οὐ γὰρ ἀμφίλογον ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμά ἐστι Veccus. 8. δίδωσι πνεῦμα inverso ordine E. 11. καὶ prius assumptum ex E. Vecco. 11–21 citat Veccus in Epigr. i. 17. προχεῖ Catt. 18. καὶ assumptum e Vecco bis citante. ἐμπεφοίτηκεν b. ἐμπεφύσηκεν Cord. ἐνπεφύσηκεν c. 19. ἀνθρωπείου (bis) Veccus. 21. αὐτῆς (bis) Veccus. αὐτὸ τὸ] ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Catt. 22. μίαν ἕξουσι τὴν ἐξουσίαν] μίαν ἐξουσίαν τὴν οὐσίαν c. Cord. 23. γὰρ post ὁ πατὴρ tr. E. invito Vecco. 27—p. 469, 1. Ab υἱὸς ad υἱός transilit E., partim autem usque ad δι᾽ Υἱοῦ exhibent c. Cord., totum Veccus. 27. ἀξίοις Veccus.

τοῦ Πατρὸς, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα δίδωσιν ὁ Υἱός· καὶ διδόναι λεγομένου τοῦ Υἱοῦ, ὁ ἐξ οὗ τὰ πάντα δίδωσιν ὁ Πατήρ.

Ὅτι δὲ θεῖόν τε τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐχ ἑτεροούσιον, ὡς πρὸς αὐτόν τε φημὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν, οὐδενὶ μὲν οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων ὑπάρχειν ἀμφίβολον, καὶ ἀναγκαῖος δὲ ἡμᾶς ἀναπείσει λόγος. εἰ γὰρ οὐκ εἶναί τις αὐτό φησιν ἐκ [e] τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, πῶς ἂν εἴη Θεοῦ μέτοχος ἡ κτίσις ἔτι λαβοῦσα τὸ Πνεῦμα; κατὰ τίνα δὲ τρόπον ναοὶ Θεοῦ χρη- [1 Cor. iii. 16.] ματιοῦμεν καὶ ἐσόμεθα, κτιστὸν ἢ ἀλλογενὲς κομιζόμενοι πνεῦμα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τὸ ἐκ Θεοῦ; πῶς δὲ θείας φύσεως [2 S. Pet. i. 4.] κοινωνοὶ, κατὰ τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς, οἱ Πνεύματος μέτοχοι, εἰ τοῖς γενητοῖς ἐναρίθμιόν ἐστι, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐξ αὐτῆς ἡμῖν τῆς θείας φύσεως πρόεισιν, οὐ δικνούμενον δι' αὐτῆς [a] [811 A.] εἰς ἡμᾶς ὡς ἀλλότριον ἀλλ', ἵν' οὕτως εἴπω, ποιότης ὥσπερ τις τῆς θεότητος ἐν ἡμῖν γινόμενον, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις κατοικοῦν, καὶ ἀπομένον διὰ παντὸς, εἰ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν διὰ πάσης ἐπιεικείας ἀποκαθαίροντες καὶ διὰ τῆς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἀνενδότου σπουδῆς, συντηροῖεν ἑαυτοῖς τὴν χάριν. ἀχώρητον μὲν γὰρ καὶ ἀθεώρητον αὐτὸ τοῖς ἐν κόσμῳ φησὶν ὁ Χριστὸς, τουτέστι, τοῖς τὰ ἐν κόσμῳ φρονοῦσι καὶ ἀγαπᾶν ἑλομένοις τὰ ἐπίγεια, χωρητὸν γεμὴν καὶ εὐκάτοπτον τοῖς ἁγίοις. διὰ ποίαν αἰτίαν; οἱ μὲν γὰρ δυσέκπλυτον [b] ἔχοντες τὴν ἀκαθαρσίαν, καὶ λήμης ὥσπερ τινὸς τὸν οἰκεῖον ἀναπλήσαντες νοῦν, τὸ τῆς θείας φύσεως οὐ περιαθροῦσι κάλλος, οὔτε μὴν τὸν τοῦ Πνεύματος καταδέχονται νόμον, ὁλοτρόπως τοῖς τῆς σαρκὸς τυραννούμενοι πάθεσιν· οἱ δὲ ἀγαθοὶ καὶ νηφαλέοι, σχολάζουσαν τῶν ἐν κόσμῳ κακῶν ἔχοντες τὴν καρδίαν, εἰσοικίζουσι μὲν ἐν ἑαυτοῖς ἐθελοντὶ τὸν Παράκλητον, διασώζουσι δὲ λαβόντες, καὶ καθόσον ἀνθρώποις ἐφικτὸν, νοητῶς θεωροῦσι, πολύ τι καὶ μέγα καὶ [c]

3. τε] + καὶ Ed. invitis E. Vecco. 4. τε] γε Veccus. 12. τοῖς om. Veccus. 13. δικνούμενον E. (ut adnotat et Aub.) Veccus. διακονούμενον Ed. 15. γενόμενον Veccus. 16. ἀπομένον] ἁπτόμενον Veccus. 23. λίμης E.

ἀξιοζήλωτον ἐντεῦθεν ἀποκομιζόμενοι τὸ γέρας. ἁγιάσει γὰρ αὐτοὺς, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεστὰς ἀποδείξει, καὶ τὸ μὲν τῆς ἀνθρωποπρεποῦς δουλείας αἶσχος ἀφιεῖ, τῷ δὲ τῆς υἱοθεσίας ἀξιώματι περιβαλεῖ. καὶ μαρτυ-
Gal. iv. 6. ρήσει λέγων ὁ Παῦλος "Ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν "ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, "κρᾶζον Ἀββᾶ ὁ πατήρ."

d

18 Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

Ἀναγκαίως καὶ νῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὸν περὶ τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἐξυφαίνει λόγον. δέδειχε μὲν γὰρ ἤδη πρότερον, παραθεὶς εἰς πληροφορίαν λόγους τε καὶ πράγματα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ὅτι τε καὶ ὑπάρχοι κατὰ φύσιν Θεὸς, καὶ ἐκ Θεοῦ γεγέννηται
e Πατρὸς, ἰσοσθενής τε ἐστὶ καὶ ἰσογνώμων αὐτῷ. διὰ γὰρ
Supra ver. 10. τοῦτο καὶ ἔφασκέ ποτε μὲν, ὅτι "ἐγὼ ὃ λαλῶ, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ
Supra x. 37, 38. "λαλῶ," ποτὲ δὲ πάλιν "Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός "μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, "τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε." ἀλλ' ἦν ἐπὶ τούτοις οὐ μετρίως ἀναγκαῖον τὸ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι τὴν ὀρθῶς τε καὶ ἀνεγκλήτως ἔχουσαν δέχεσθαι δόξαν. οὕτω γὰρ ἦν ὁλοκλήρως εἰς ὀρθότητα πίστεως τὸν τῶν ἀκροωμένων ἀπευθύνεσθαι νοῦν. τί τοίνυν ἡμᾶς διὰ τῶν προκειμένων διδά-
812 A. a σκει Χριστὸς, ὡς ἐν ὀλίγοις ἐκθήσομαι. ἕτερον ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πεμφθήσεσθαι λέγων, ἀσφαλίζεται πάλιν οἰκονομικῶς τὸν ἐπὶ τῇ πίστει λόγον. ἦν γὰρ δή τινας εἰκὸς οὐκ ὀρθῶς νοοῦντας τὸ εἰρημένον, οἰήσεσθαι λέγειν αὐτὸν οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθάπερ οὖν ἔδοξε τῶν ἀσυνέτων τισὶν, ἀλλ' ἕτερόν τι κατὰ φύσιν ὑπάρχειν αὐτό· τὸ γὰρ Ἄλλον εἰπεῖν, παρά γε τοῖς ἀμαθεστέροις, τοιαύτης τινὸς αἰτίας ἔμφασιν

1. τὸ assumptum ex E. 4. ἀφιεῖ] γρ. ἀφελεῖ Ed. mg. ἀφιεῖ habet F. 18. μετρίοις E. 20. δόξαν δέχεσθαι inverso ordine E.

εἰσκομίσειεν ἄν. ἵνα τοίνυν ἐπιδείξῃ σαφῶς, ὅτι τὸν τῆς b ἑτερότητος λόγον οὐ καθʼ ἕτερόν τινα νοεῖσθαι βούλεται τρόπον, ἀλλὰ κατὰ μόνον τὸ ἰδίως ὑπάρχειν αὐτό· Πνεῦμα γὰρ τὸ Πνεῦμα καὶ οὐχ Υἱὸς, ὥσπερ οὖν Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐ Πατήρ· ἀποσταλήσεσθαι τὸν Παράκλητον εἰπὼν, αὐτὸς ἥξειν ἐπαγγέλλεται, οὐχ ἕτερόν τι τὸ Πνεῦμα δεικνὺς ἢ ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς, ἐπείπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἴδιον Πνεῦμα καὶ αὐτοῦ νοεῖται· καὶ νοῦς αὐτοῦ διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασται· καὶ γοῦν ὁ Παῦλός φησιν αὐτὸ δὴ τοῦτο σημαίνων "Ἡμεῖς δὲ c (1 Cor. ii. 16.) "νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν." συνιέντες τοίνυν ὀρθῶς τε καὶ ἀπλανῶς, καὶ τὸ ἐκτρέπεσθαί ποι παρὰ τὸ εἰκὸς ὡς ἀκαλλὲς διωθούμενοι, καὶ τοῖς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἑπόμενοι λόγοις, φαμὲν ὅτι οὐχ ἕτερόν τι παρʼ αὐτὸν, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς ταυτότητα φυσικὴν, διῃρημένως τε καὶ ἰδιοσυστάτως· τοῦτο γὰρ οἶμαι συνεὶς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος παραμίσγει πολλάκις, καὶ ὡς ταὐτὸν ὂν ἑκάτερον εἰσφέρει, τὸν Παράκλητόν φημι καὶ τὸν Υἱόν. εὑρήσεις γὰρ λέγοντα "Εἰ δέ d (Rom. viii. 9.) "τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ," καὶ πάλιν εὐθύς "Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα (Ib. 10.) "νεκρὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιο-"σύνην." ἀκούεις πῶς Χριστὸν ἔχειν διαῤῥήδην ὁμολογεῖ τοὺς τὸ Πνεῦμα λαβόντας αὐτοῦ; φησὶ δὲ καὶ ἐν ἑτέροις "Δοκῶ γὰρ κἀγὼ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν." (1 Cor. vii. 40.) ὁ δὲ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς εἰπών "Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε, φησὶ, τοῦ ἐν ἐμοὶ λα-"λοῦντος Χριστοῦ," (2 Cor. xiii. 3.) καὶ ἡμῖν δὲ τοῖς πεπιστευκόσιν ἐνοικῆσαι Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως πολλάκις ἐπεύχεται, καίτοι τὸ Πνεῦμα δεχόμενος τὸ Ἅγιον. καὶ μή τις οἰέσθω λέγειν ἡμᾶς, e ὅτι τῶν ὀνομάτων, ἤτοι τῶν προσώπων ἀναιρεῖ τὴν εἰς ἑκάτερον στάσιν, ἢ ὅτι τὸν Υἱὸν οὐχ Υἱὸν εἶναί φησιν ἀλλὰ Πνεῦμα, ἤγουν τὸ Πνεῦμα Πνεῦμα μὲν οὐκ οἶδεν, Υἱὸν δὲ

1. κομίσειεν E. 1–21 citat p. 2. βούλεσθαι E. 4. ὁ υἱὸς υἱὸς inverso ordine E. 5. οὐ E.p. οὐχὶ Ed. 8. καὶ secundum assumptum ex E.p. 11. ποι] πη p. τοι E. 15. παρασμίγει (sic) E. 19. ἡμῖν p. 20. τὴν assumptum ex p., cf. supra 378 b. 27. δεχόμενον E.

εἶναί φησιν· οὐ γὰρ οὗτος ἦν ἐν ἐκείνῳ σκοπὸς, ἀλλ' οὐδὲ οὕτως πιστεύομεν. οἶδε γὰρ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τὴν ἀπαρίθμησιν, καὶ ἰδίᾳ μὲν ἕκαστον τῶν σημαινομένων ὑφεστάναι διδάσκει· τὸ γεμὴν ἐν ἀπαραλλάκτῳ κεῖσθαι ταυτότητι τὴν ἁγίαν Τριάδα διακηρύττει σαφῶς. 813 A. 1 Cor. iii. 16. a ἐπεὶ πῶς τὸ Πνεῦμα Θεός ἐστι καὶ ὀνομάζεται; "Οὐκ οἴ- "δατε γὰρ, φησὶν, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ "Θεοῦ ἐν ὑμῖν οἰκεῖ;" εἰ δὲ ἐπείπερ ἐν ἡμῖν οἰκεῖ τὸ Πνεῦμα, ναοὶ γεγόναμεν τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐκ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, Θεὸν ἐν ἡμῖν οἰκίζον δι' ἑαυτοῦ; οὐκοῦν οὐκ ἀλλότριον τῆς ἰδίας φύσεως δεικνὺς τὸ Πνεῦμα ὁ Μονογενὴς, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπέμπεσθαι τοῖς ἁγίοις εἰπὼν τὸν Παράκλητον, αὐτὸς ἥξειν ἐπαγγέλλεται καὶ τὴν Πατρὸς b τάξιν αὐτοῖς ἀποπληροῦν, ἵνα μὴ καθάπερ τινὲς ὀρφανοὶ τῆς τοῦ προεστηκότος ἐπικουρίας ἔρημοι, διά τε τοῦτο λοιπὸν ταῖς τοῦ διαβόλου παγίσιν εὐάλωτοι καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ σκανδάλοις εὐεπιχείρητοι λίαν εὑρίσκωνται, καίτοι πολλοῖς οὖσι καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐρχομένοις διὰ τὴν ἀκάθεκτον τῶν ἐπαγόντων μανίαν. ὅπλον οὖν ἄρα καὶ ἀσφάλειαν ἀῤῥαγῆ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς δέδωκεν ὁ Πατὴρ τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, c τὴν αὐτοῦ χάριν τε καὶ παρουσίαν καὶ δύναμιν ἐν ἡμῖν ἀποπληροῦν. ἀμήχανον γὰρ ἀνθρώπου ψυχὴν κατορθῶσαί τι τῶν ἀγαθῶν ἤγουν τῶν οἰκείων κρατῆσαι παθῶν, ἢ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος ὀξείας διαδρᾶναι τὸ μέγεθος, μὴ τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τετειχισμένην χάριτι, καὶ αὐτὸν ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ διὰ τοῦτο Χριστόν. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἡμῖν μελῳδὸς τὰ ὑπὲρ τούτου χαριστήρια διὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ Ps. v. 13. σοφίας συντιθεὶς ἀνεφώνει πρὸς τὸν Θεόν "Κύριε, ὡς ὅπλῳ d "εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς·" ὅπλον εὐδοκίας οὐδὲν ἕτερον εἶναι λέγων, ἢ τὸ προασπίζον ἡμῶν Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀδοκήτῳ συνέχον ἰσχύϊ πρὸς τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ. οὐκοῦν ὅτι

5. διακηρύττεις E. 8. ὑμῖν E. Migne. ἡμῖν Aub. 17. εὑρίσκωνται E. εὑρίσκονται Ed. 28. τὸν om. Migne. 31. συνέχον E ex correctione manu prima. F. συνέχων Ed. γρ. συνέχον Ed. mg.

παρέσται καὶ βοηθήσει διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, οὐδὲν ἧττον ἐπαγγέλλεται, κἂν εἰς αὐτοὺς ἀναβαίνῃ τοὺς οὐρανοὺς, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, "νῦν Heb. ix. 24. "ἐμφανισθήσεσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ 19
με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. e

*Ἐπὶ θύραις ὄντος τοῦ πάθους, καὶ τὸν τῆς ἀναλήψεως καιρὸν συνεισάγοντος, ἄποπτος ἔσεσθαι τῷ κόσμῳ φησὶ, τουτέστι, τοῖς τῶν θείων προτιμήσασιν ἀγαθῶν τὴν τῶν προσκαίρων ἀπόλαυσιν, καὶ τῶν οὐρανίων τὰ ἐπίγεια ποιουμένοις ἐν ἀμείνοσι. καὶ τοῖς μὲν ἤδη προειρημένοις ἀδελφήν τε καὶ σύνδρομον τὴν διάνοιαν ἐξυφαίνοντες, ἐροῦμεν εὐλόγως, ὅτι τὸν μὲν παράκλητον, τουτέστι, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, δέδωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, δι' Υἱοῦ δηλονότι· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ παρὰ Πατρός. ἐλήλυθε γεμὴν, οὐκ ἐπὶ πάντας a 814 A. ἀδιακρίτως, πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς, ἀλλ' ἐφ' οὓς ἦν αὐτῷ βαδιεῖσθαι πρέπον. ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἰς τὴν τοῦ διδόντος πλουσιωτάτην τε καὶ ἄφθονον χάριν, οὐδεὶς ἔμεινεν ἀμέτοχος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· "Ἐκχεῶ γὰρ, φησὶν ἐν προφήταις, ἀπὸ Joel. ii. 28. "τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα·" ἕκαστος γεμὴν ἑαυτῷ παραίτιος γίνεται τοῦ κεκτῆσθαι τὸ θεόσδοτον ἀγαθὸν, ἢ καὶ μηδόλως ἑλεῖν. οἱ μὲν γὰρ διὰ πάσης ἐπιεικείας τὸν οἰκεῖον ἀποκαθαίροντες νοῦν οὐδαμῶς, ἐμφιλοχωροῦντες b δὲ λίαν τοῖς ἐν κόσμῳ κακοῖς, ἀμέτοχοι τῆς θείας ἀπομενοῦσι χάριτος, οὐκ ὄψονται Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς, ἐρήμην τοῦ Πνεύματος ἔχοντες τὴν καρδίαν. διά τοι τοῦτο καὶ ἐν τάξει γεγονότες τῷ προστάτῃ τῶν ὀρφανῶν, ὑπὸ παντὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διαρπάζονται τοῦ πλεονεκτεῖν ἰσχύοντος, ἢ πάθους, ἢ δαίμονος, ἤγουν ἑτέρας τινὸς ἐπιθυμίας κοσμικῆς, καὶ παντὸς

16–18. οὐκ—γὰρ om. E. 19. τε om. E. 27. ἐν τάξει om. E.

πράγματος καθέλκοντος ὥσπερ καὶ βιαζομένου πρὸς ἁμαρτίαν. τοῖς γεμὴν ὁσίοις καὶ ἐπιτηδείως ἔχουσιν εἰς τὸ λαβεῖν c αὐτὸν εἰκότως ἔφασκεν, ἐπειδὴ τούτων ἔμελλον ὑπομένειν (Supra ver. 18.) οὐδέν "Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς." οὐκοῦν ἄποπτος μὲν καὶ ἀθέατος κομιδῇ τοῖς τὰ ἐν κόσμῳ φρονοῦσι χρηματίσαι φησὶ, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, φημὶ δὴ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναφοίτησιν· ὁρατὸς δὲ τοῖς ἁγίοις εὑρεθήσεσθαι λέγει, θείαν τε τινὰ καὶ νοητὴν ἐντιθέντος μαρμαρυγὴν τοῖς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοῖς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ πᾶσαν εἴδησιν ἐνσπείροντος ἀγαθήν.

d Ἢ γὰρ οὕτως αὐτὸν οἰησόμεθα λέγειν τό Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ἤγουν ἐφ' ἑτέραν τινὰ παρακλίνοντες θεωρίαν, μάλισθ' ὅτι προσπλέκεται τοῖς εἰρημένοις παρ' αὐτοῦ τό Ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε, λογιζόμεθά τι τοιοῦτον. μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, κατορθώσας τῇ ἡμετέρᾳ φύσει τὴν εἰς ὅπερ ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναδρομὴν, καὶ ἀποδείξας τὸν ἄνθρωπον ἄφθαρτον, ὡς ἐν ἀπαρχῇ καὶ πρώτῳ τῷ ἰδίῳ ναῷ, ἀνέβη πρὸς τὸν ἐν τοῖς e οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· ἀλλ' ὀλίγον μεταξὺ διατελέσας χρόνον, καταβήσεται πάλιν, καθάπερ πιστεύομεν, καὶ ἐπα- (S. Matth. xvi. 27.) νήξει πάλιν πρὸς ἡμᾶς "ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ "τῶν ἁγίων ἀγγέλων," καὶ προθήσει μὲν ἅπασι τὸ φρικωδέστατον βῆμα πονηροῖς τε καὶ ἀγαθοῖς. σύμπαν γὰρ ἥξει τὸ ποιηθὲν εἰς κρίσιν· ἀναλόγως δὲ τοῖς ἑκάστῳ βεβιωμένοις ἀποδιδοὺς τὰ πρέποντα, τοῖς μὲν ἐξ εὐωνύμων ἐρεῖ, τουτέστι, (Ib. xxv. 41.) τοῖς τὰ ἐν κόσμῳ πεφρονηκόσι ποτέ "Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ 815 A. a "κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ "διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ·" τοῖς γεμὴν ἐκ δεξιῶν, (Ib. 34.) τουτέστι, τοῖς ὁσίοις καὶ ἀγαθοῖς "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ "Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασι-

9. τοῖς—Πνεύματος post ἀγαθήν transponit E. 14. προσπεπέλεκται E. 16. τοιοῦτο E. 20. καὶ assumptum ex E.

" λείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου." συνέσονται γὰρ καὶ συμβασιλεύσουσι τῷ Χριστῷ, καὶ τοῖς οὐρανίοις ἐντρυφήσουσιν ἀγαθοῖς, σύμμορφοι γεγονότες τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας φθορᾶς διαδράντες τοὺς βρόχους, μακρᾷ δὲ καὶ ἀμυθήτῳ περιβληθέντες ζωῇ, καὶ ἀτελευτήτως τῷ ἀεὶ b ζῶντι συζῶντες Δεσπότῃ. ὅτι γὰρ οἱ θεοφιλῆ καὶ ἐξαίρετον ἀσκήσαντες βίον, ἀδιαλείπτως συνέσονται τῷ Χριστῷ, θεωροῦντες δηλονότι τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ ἄῤῥητον κάλλος, σαφηνιεῖ λέγων ὁ Παῦλος " Ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, " ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται " ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται " πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι σὺν " αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ c " Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα·" καὶ πάλιν πρὸς τοὺς νεκροῦν ἑλομένους τὰ ἐν κόσμῳ πάθη " Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ " Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ, ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ " ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς φανερωθήσεσθε σὺν αὐτῷ ἐν δόξῃ." οὐκοῦν· ἀνακεφαλαιώσομαι γὰρ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· οἱ μὲν τῶν ἐν κόσμῳ κακῶν ἐρασταὶ κατοιχήσονται πρὸς τὸν ᾅδην, καὶ ἐκ προσώπου γενήσονται Χριστοῦ· συνέσονται γεμὴν αὐτῷ καὶ συνδιαιτήσονται διὰ παντὸς οἱ τῆς ἀρετῆς d ἐρασταὶ, καὶ τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἀσινῆ τηρήσαντες, συνόντες δὲ δηλονότι, καὶ τὸ θεοπρεπὲς αὐτοῦ κατόψονται κάλλος ἀδιακωλύτως· " Ἔσται γάρ σοι, φησὶ, " Κύριος φῶς αἰώνιον, καὶ ὁ Θεὸς δόξα σου·" καὶ εἰκὸς δὲ τοῦτο βούλεσθαι δηλοῦν τὸν Κύριον, ὅταν ἀκούωμεν λέγοντος Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. διαψεύσεται γεμὴν οὐδαμῶς, μικρὸν εἶναι λέγων τὸν μεταξὺ χρόνον τῆς οἱονεὶ ἀποκαλύψεως αὐτοῦ. Θεῷ γὰρ τῷ ἀεὶ ὄντι καὶ ὁ μακρὸς e

1 Thess. iv. 16, 17.

Col. iii. 3, 4.

Es. lx. 19.

6. ἐξαίρετος E. 7. ἀδιαλείπτως E.F. Ed. mg. ἀδιαλήπτως Ed. 9. ὁ alt. assumptum ex E. 11. ἀπ' E. ut supra 765 d. ἀπὸ Ed. οἱ νεκροὶ] + οἱ Ed. invito E. 12. πρῶτον E. cf. l. c. πρῶτοι Ed.

καθ' ἡμᾶς χρόνος ἐν τῷ μηδενὶ τέθειται παντελῶς· καὶ Ps. lxxxix. 4. *μαρτυρήσει λέγων ὁ μελῳδός "Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς "σου, Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ χθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν "νυκτί."*

20 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὑμεῖς γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν.

816 A. a *Δυσέφικτον μέν πως ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς προκειμένοις θεώρημα, καὶ δριμεῖαν ὥσπερ ἐξαιτοῦν ἐφ' ἑαυτῷ τὴν βάσανον, ὄκνον τε τῷ λόγῳ περιποιοῦν ἱκανώτατον, κατευθύνῃ γεμὴν ὅτι πάλιν ἡμᾶς εἰς ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς, πιστεύομεν. τινὲς μὲν οὖν, καίτοι τῶν προὔχειν ὑποληφθέντων ποτὲ παρὰ τοῖς ἀνοσίοις αἱρετικοῖς, παραιτούμενοι πονηρῶς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁμολογεῖν τὸν Υἱὸν, διά τε τοῦτο ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ σχετικήν τινα καὶ οὐ φυσικὴν ὑπονοοῦσι* b *τὴν ἕνωσιν, καὶ δὴ καὶ γεγραφήκασι, τὰ ἐκ τῆς οἰκείας ἐρευγόμενοι γνώμης, οὐ τὰ ἐξ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐπείπερ ἀγαπᾶται μὲν ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀγαπᾷ δὲ αὖ πάλιν αὐτὸς τὸν Πατέρα, κατὰ τοῦτόν ἐστι τὸν τρόπον ἐν αὐτῷ. καὶ ἀπόδειξιν ὥσπερ τινὰ δυσανάτρεπτον εἰσκομίζουσιν οἱ παράφρονες τό τε τῷ προκειμένῳ παρεζευγμένον ῥητῷ, περί* Es. xxxvi. 6. *τε ἡμῶν καὶ αὐτοῦ· καὶ δή καί φασι καλαμίνην ὥσπερ τινὰ ῥάβδον ταῖς ἑαυτῶν ὑποστήσαντες δυσφημίαις, ὅτι ὥσπερ* c *ἡμεῖς ἐν αὐτῷ εἶναι λεγόμεθα, ἔχομέν τε αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ οὐ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἑνούμεθα, τρόπος δὲ τῆς ἑνώσεως, καθὰ πεφύκαμεν ἀγαπᾶν τε καὶ ἀνταγαπᾶσθαι· οὕτω, φησὶ, καὶ ὁ Υἱὸς, οὐκ ἐν τῇ οὐσίᾳ πάντως ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διακεκριμένος δὲ παντελῶς κατά γε τὸν τῆς φύσεως λόγον, καὶ ἑτεροίως ἔχων κομιδῇ, κατὰ μόνον τὸν τῆς ἀγάπης θεσμὸν νοεῖται, φησὶν, ἐν τῷ Πατρί. σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς, καθάπερ ἔφαμεν ἀρτίως, ποίημα καὶ κτίσμα καὶ*

9. περιποιεῖν E. 12. πονηρῶς E.F. Ed. mg. πονηρὸς Ed. 21. καὶ ult. assumptum ex E. 25. ἀγαπᾶν τε] ἀγαπᾶτε E.

γενητὸν καὶ μόναις μὲν ταῖς κατὰ τῶν ἄλλων κτισμάτων d
ὑπεροχαῖς τιμώμενον, ἔξω γεμὴν τῆς οὐσίας ὑπάρχοντα τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀποφῆναι τὸν Μονογενῆ.

Μακροῦ δὲ ἡμῖν ἤδη περὶ τούτου γεγονότος λόγου, δι' οὗ
κατά γε τὴν ἐνοῦσαν ἡμῖν ἐδεικνύομεν δύναμιν, ὅτι κατὰ
φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ οὐσιώδη πρὸς αὐτὸν
ἔχει τὴν ἕνωσιν, παρήσομεν ἔτι τὸ περὶ τούτου τέως εἰς τὸ
παρὸν διατείνεσθαι. πλὴν οὐχ ὁλοκλήρως ἐπιτρέψομεν ἐρή-
μην ὥσπερ καταδραμεῖν τοῦ λόγου τοὺς δι' ἐναντίας, ἀντι-
παραταξόμεθα δὲ δι' ὀλίγων, ὡς οἷόν τε κεκακουργημένον e
ἅμα καὶ ἀμαθὲς ἀποφαίνοντες τῆς πονηρίας αὐτῶν τὸ
μυσαρὸν φιλοτέχνημα, καὶ δὴ καὶ ἐροῦμεν Εἰ διὰ μόνον τὸ
ἀγαπᾶσθαι καὶ ἀγαπᾶν ὁ Υἱὸς ἔνεστι τῷ Πατρὶ, κατὰ τὸν
αὐτὸν τοῦτον λόγον ἡμεῖς τε ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, καὶ
δεσμὸς μὲν οὐδεὶς συνάπτων ὁρᾶται ἕτερος, ἢ τῷ Πατρὶ τὸν
Υἱὸν, ἤγουν ἡμᾶς αὐτῷ καὶ αὐτὸν ἡμῖν· πῶς ἢ διὰ τίνα
τρόπον, εἰπέ μοι, φησὶν, ὡς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνωσόμεθα τὸ
περὶ τούτου μυστήριον; οὔπω γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς ἐγνώκαμεν,
ὅτι ὁ Πατὴρ μὲν τὸν Υἱὸν ἀγαπᾷ, ἀγαπᾷ δὲ καὶ αὐτὸς τὸν a 817 A.
Πατέρα· ἀλλ' οὐδ' ἴσμεν πω τάχα τὰ καθ' ἑαυτοὺς, λο-
γισμὸς δὲ ἡμᾶς διαπαίζει κενὸς οἰομένους ὅτι ἠγάπησε μὲν
ἡμᾶς ὁ Υἱὸς, καὶ διὰ τοῦτο τῷ Πατρὶ κατεκτήσατο, ἠγαπή-
σαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτόν. λέγων γὰρ τό Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
γνώσεσθε, οὔπω παρόντα δεικνύει τὸν τῆς εἰδήσεως χρόνον·
εἶτα τί μάτην ἡμᾶς κατεκτύπει λέγων ὁ Κύριος "Ὁ Πατὴρ Supra iii. 35.
"ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν;" ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα,
τίς οὐκ ἐρεῖ; πῶς δὲ εἰπέ μοι καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως
ἀπόδειξιν ἐποιεῖτο σαφῆ τὸ ἑλέσθαι παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν; b
"Μείζω γὰρ, φησὶ, ταύτης τῆς ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις Infra xv. 13.
"τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ." τί δὲ παρ'
ἡμῶν τὴν εἰς ἑαυτὸν ἀγάπην ἐζήτει σαφῶς, διά τε τοῦτο
πληροῦν ἐπείγεσθαι τὰ δοκοῦντα αὐτῷ; ὁ γὰρ ἀγαπῶν με,

27. ἀγαπήσεως assumptum ex E. ἀγάπης conjecit in notis Aub.

φησὶ, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. πότε γὰρ τὴν θείαν ἐντολὴν τηρήσομεν, εἰς τὸ παρὸν ἀλογήσαντες; ὅτε τοίνυν πιστεῦσαι μὲν ἄξιον, ὅτι φιλεῖ ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπᾷ δὲ ἡμᾶς καὶ c παρ' ἡμῶν ἀγαπᾶται, πῶς οὐκ ἀκόλουθον ἐννοεῖν, ἕτερόν τι βεβουλεῦσθαι κατασημῆναι τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν τῆς ἑνώσεως τρόπον οὐ τῷ τῆς ἀγάπης ὁρίζεσθαι νόμῳ, μᾶλλον δὲ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον εἰσκεκομικέναι σαφῶς, ὅταν λέγῃ πρὸς ἡμᾶς Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν;

Ἀλλ' ἐρεῖ πρὸς τοῦτο τυχὸν ὁ δι' ἐναντίας, ὅτι πρὸ μὲν τοῦ πάθους τὰ τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς λελάληκεν ὁ Χριστὸς, ὡς ἀγαπᾷ μὲν αὐτὸς τὸν Πατέρα καὶ ἀνταγαπᾶται παρὰ τοῦ d Πατρὸς, ἀγαπᾷ δὲ καὶ ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς αὐτόν· μετὰ δέ γε τὸ πάθος καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἐπείπερ εἴδομεν διαῤῥήξαντα τὰ τοῦ θανάτου δεσμὰ, ἐγνώκαμεν ὅτι ἐν Πατρί ἐστιν, ἅτε δὴ καὶ ἀγαπώμενος, διά τε τοῦτο καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν τῆς ἀγάπης λόγον.

Ἡμεῖς δὲ πρὸς τοῦτό φαμεν Μάλιστα μὲν ληρώδης ὑμῖν καὶ ἀσύνετος παντελῶς καὶ διὰ σαθρῶν εἰσι λόγων ἡ ἀντίθεσις. πλὴν, ὦ γενναῖοι, διασκέψασθε πάλιν ὅτι πρὸ τῆς ἐκ e νεκρῶν ἀναστάσεως ὅπερ ἔγνωμεν ἀληθῶς, οὐκ ἔδει μαθεῖν μετὰ τὴν ἀνάστασιν. εἰ μὲν γὰρ ἀτελῶς ἐπιστεύομεν τὸν Υἱὸν ἀγαπᾶσθαι μὲν παρὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, ἀγαπᾶν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα, περιμένειν ὄντως ἐχρῆν τὴν ἀνάστασιν, ἵνα τῆς γνώσεως ἔχωμεν ἐκεῖθεν τὴν τελειότητα. εἰ δὲ ἀξιόπιστος ὁ Πατὴρ καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως λέγων "Αὐτός "ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς," ἀληθεύει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγων "Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν·" ὁ δὲ τῆς 818 A. a ἀγάπης λόγος ἐν τῇ κατὰ πᾶν τελειότητι νοεῖται πρεπόντως, τί φληνάφως ἡμᾶς κατακροτεῖτε λόγοις; τί δὲ τὸ τῆς ἀληθείας παρωθούμενοι κάλλος, τὸ δυσειδὲς ἡμῖν ἀναπλάττετε

S.Matth. iii. 17.

Supra iii. 35.

19. δὲ pro μὲν E. 26. ἐκεῖθεν ἔχωμεν inverso ordine E.

ψεῦδος, ἐξέλκοντες μὲν τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας τὸν ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ Υἱὸν, σαθροὺς δὲ λίαν ἐπινοούμενοι λόγους, καὶ στροφὰς ἀτόπων ἐπινοοῦντες συλλογισμῶν; ὅτι γὰρ ἠγάπησεν ἡμᾶς μὲν ὁ Μονογενὴς, ἠγαπήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὸν, παντί τῳ προκείσεται καὶ λίαν ἑτοίμως ἰδεῖν, αὐτὴν ἐπαθρεῖν ἐθέλοντι τῆς ἀληθείας τὴν φύσιν. ἐν μορφῇ γὰρ ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, "οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο b Phil. ii. 6, 7.
"τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου "λαβών." εἶτα τίς, εἰπέ μοι, τῶν τοιούτων ἡ πρόφασις; ἆρ' οὐ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγάπης ὁ λόγος; καὶ πῶς ἐστιν ἀμφιβαλεῖν; τὸ δὲ καὶ ἡμᾶς ἐθέλειν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ αὐτὴν ἑτοίμως ἔχειν καταπροέσθαι τοῖς διώκουσι τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ τὸν ἑαυτῶν ἀρνησώμεθα Κύριον, ἆρ' οὐκ ἂν εἰσκομίσαι σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης; ἀλλ' ἦ πάντως ἀληθὲς ἐρεῖ τις καὶ τοῦτο, ἢ τῶν ἁγίων καταψηφιεῖται c
μαρτύρων, ὡς ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων διηθληκότων διὰ Χριστὸν, καὶ ἀμισθὶ τοσοῦτον ἀνατλησάντων κίνδυνον. ἀποδεδειγμένου τοιγαροῦν, καὶ μάλα σαφῶς, ὡς τελείαν μὲν ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει τὴν ἀγάπην, ἰσοτρόπως δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα, καὶ ἡμεῖς μὲν αὐτὸν, αὐτὸς δὲ ἡμᾶς, ποῖον ἂν ἔχοι λόγον τὸ εἰς ἑτέρους οἴεσθαι χρόνους ἀνάπτεσθαι τυχὸν τὴν ἐπὶ τῷδε διάγνωσιν, ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν;

Ἀλλὰ γὰρ ἐρρέτω μὲν τὰ ἐκείνων ληρήματα καὶ τῶν d
μισοθέων λογισμῶν ἡ παρεύρεσις· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ Πνεύματος δᾳδουχίᾳ θαρσήσαντες, εἰπεῖν οὐκ ὀκνήσομεν ἅπερ ἔδοξεν ἔχειν ὀρθῶς ὑπὲρ σαφηνείας τῶν ζητουμένων. προειρηκὼς τοιγαροῦν "Ὅτι ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε," παραχρῆμα Supra ver. 19.
τούτοις ἐπενεγκὼν εὑρίσκεται Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. εἶτα τίνι

4. μὲν assumptum ex E. 8. μορφὴν δούλου hoc ordine E. 13. ἀρνησόμεθα E. Statim Χριστὸν E. 15. ἦ E. Ed. mg. ἢ Ed.

e τῶν ὄντων καὶ φρονεῖν εἰωθότων ὀρθῶς οὐκ ἂν γένοιτο καὶ μάλα σαφὲς, ὡς ἡμέραν ὁρίζει τῆς ἐπὶ τούτῳ γνώσεως τὸν καιρὸν, καθ᾽ ὃν ἂν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν ἀναμορφούμενοι, πρὸς ζωὴν ἀναβησόμεθα τὴν αἰώνιον, τὴν τοῦ θανάτου διαδράντες ἀράν; καί μοι δοκεῖ τοιοῦτόν τι σημαίνειν ὁ Χριστός φησι· φημὶ δὲ τὸν Παῦλον· ὅταν τὸ θεῖον ἡμῖν (Col. iii. 3, 4.) ἀποκαλύπτων μυστήριον ἐπιστέλλῃ πρός τινας "Ἀπεθάνετε "γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ (819 A.) a "Θεῷ· ὅταν οὖν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε "καὶ ὑμεῖς φανερωθήσεσθε σὺν αὐτῷ ἐν δόξῃ." μετασχηματίσει (Phil. iii. 21.) γὰρ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, τοῦτο δή πάντως, καὶ οὐχ ἕτερον, σύμμορφον τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ μεταπλάσει πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀρρήτῳ δυνάμει τὴν ἀνθρώπου φύσιν, πάντα μετατιθεὶς εὐκόλως πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιτο, διακωλύοντος (Amos v. 8.) οὐδενός· Θεὸς γάρ ἐστιν ἀληθινὸς, "ποιῶν πάντα "καὶ μετασκευάζων," κατὰ τὸ γεγραμμένον. κατ᾽ ἐκείνην οὖν ἄρα τὴν ἡμέραν, ἤτοι τὸν καιρὸν, καθ᾽ ὃν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ b ζήσεσθε· ζῶ γὰρ ἐγὼ, καίτοι καθ᾽ ὑμᾶς ἄνθρωπος γεγονὼς, καὶ τὸ ὑποπίπτον τῇ φθορᾷ κατά γε τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνδυσάμενος σῶμα· σαφῶς ἐπιγνώσεσθε, φησὶν, ὅτι ἐγὼ μὲν ἐν τῷ Πατρὶ, ὑμεῖς δὲ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. διακεισόμεθα δὲ ταυτὶ πρὸς ἡμᾶς τὸν Κύριον εἰπεῖν, οὐχ ἵνα νομίζωμεν ὑπάρχειν αὐτὸν ἐν Πατρὶ, κατά γε τὸν τῆς ἀγάπης λόγον, ὥσπερ οὖν ἐδόκει τοῖς δι᾽ ἐναντίας φρονεῖν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν c μυστηρίου βαθέος, ὃ καὶ νοῆσαι μὲν ἐκεῖνο χαλεπὸν, φράσαι δὲ οὐ ῥᾴδιον· πλὴν ὅπως ἂν οἷός τε ὦ διηγεῖσθαι πειράσομαι.

Τῆς μὲν οὖν ἀκριβοῦς ἐκθέσεως πολὺ λίαν ἡττῆσθαι πάντα νοῦν ὑπολαμβάνω τῶν ἐπὶ γῆς, τῷ γεμὴν θερμῷ τῆς ἀγάπης, κἂν γοῦν μετρίως ἰδεῖν τε καὶ φράσαι παραθηγό-

2. ἡμέραν E. Catt. ἡμέρας Ed. 5. ὁ Χριστὸς φησί] ὁ Χριστός φησι Migne. σημαίνειν ὁ παῦλος τὸ θεῖον abbrevians Cord. Forte legendum ὁ χριστοφόρος. 9. δὲ pro οὖν Cord. In c. pars folii destructa. 13. ἀρρήτη E. 30. παραθηγόμενος E. παραθησόμενος Ed.

μενος, νῦν ἴδωμεν τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐνανθρωπήσεως τὸν σκοπόν· φέρε δοκιμάσωμεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων ὡς Θεὸς, "οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο Phil. ii. 6, 7. "τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου d "λαβὼν, καὶ ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας." Heb. xii. 2. ἔσται γὰρ οὕτω καὶ μόλις εὐσύνοπτον, κατά γε τὸ ἐγχωροῦν, τῶν προκειμένων τὸ βάθος. γνωσόμεθα δὲ πῶς μέν ἐστιν ὁ Υἱὸς ἐν Πατρὶ, φυσικῶς δηλονότι καὶ οὐ κατά γε τὴν ἐκ τοῦ ἀγαπᾶσθαι καὶ ἀγαπᾶν ἐπινοηθεῖσαν σχέσιν παρὰ τῶν δι' ἐναντίας· ἡμεῖς δὲ αὖ πάλιν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν. οὐκοῦν μίαν μὲν ὥσπερ ἀληθῆ τε καὶ γενικωτάτην αἰτίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς ὁ σοφὸς ἡμῖν ἐξηγούμενος Παῦλος ἔφασκεν· εὐδόκησε γὰρ ὁ e Θεὸς καὶ Πατὴρ "ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Eph. i. 10. "Χριστῷ," καὶ ὅτι τὸ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα δηλοῖ τὸ ἀνακομίσαι πάλιν καὶ ἀναλαβεῖν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ τὰ πρὸς ἀνόμοιον ἐκπεπτωκότα τέλος· εἶτα τοὺς τῆς ἀνακεφαλαιώσεως τρόπους ἀνὰ μέρος ἡμῖν ἀπολευκαίνειν ἐθέλων, ποτὲ μὲν ἔφασκε "Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν Rom. viii. 3, 4. "ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας "ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε "τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου a 820 A. "πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ "κατὰ πνεῦμα·" ποτὲ δὲ πάλιν "Ἐπειδὴ γὰρ τὰ παιδία Heb. ii. 14, 15. "κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς "παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου "καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι "τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου "διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας." καὶ δύο μὲν τούτους ἡμῖν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως τρόπους ἀναγκαίως ἔχοντα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς τὸν λόγον, ὁ b

5. καταφρονητὴν E. 7. μὲν om. E. 10. δ' E. 17. τῷ—τρόπῳ E.
25. αἵματος καὶ σαρκὸς hoc ordine E. 31. ἔχοντα E. ἔχοντας Ed.

Παῦλος ἐξηγήσατο· τρόπον δὲ ἐπὶ τούτοις τῶν ἑτέρων περιεκτικὸν, ὁ σοφὸς εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. γράφει γὰρ οὕτω περὶ Χριστοῦ "Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ "παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν "τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, "οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ "θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν." πρόδηλον οὖν ἄρα καὶ πᾶσιν οἶμαι διαφανὲς, ὅτι τούτων ἕνεκα δὴ

Supra i. 11–13.

c μάλιστα τῶν αἰτιῶν Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Μονογενὴς, ἵνα δηλονότι κατακρίνῃ μὲν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, νεκρώσῃ δὲ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ τὸν θάνατον, καὶ υἱοὺς ἡμᾶς ἀποδείξῃ Θεοῦ, πρὸς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἀξίωμα τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς ἀναγεννήσας ἐν Πνεύματι. ἦν γὰρ δήπου καὶ μάλα καλῶς, κατὰ τουτονὶ τὸν τρόπον ἀνακεφαλαιώσασθαι πάλιν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν τὸ διολισθῆσαν γένος, τουτέστι, τὸ ἀνθρώπινον.

Πάλιν ἑκάστην τῷ λόγῳ παραθέντες τῶν ἀρτίως ἡμῖν
d εἰρημένων αἰτιῶν, ἐπ' αὐτῇ τὰ εἰκότα λέγωμεν. πῶς γὰρ ἂν καὶ πρέποι νοεῖν ζητητέον, ὅτι κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, πέμψας τὸν ἴδιον Υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας. Θεὸν γὰρ ὄντα κατὰ φύσιν, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεφηνότα καὶ τὸ ἄτρεπτον ἔχοντα φυσικῶς τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ, διά τε τοῦτο μὴ εἰδότα παντελῶς τὸ διολισθεῖν εἰς ἁμαρτίαν, ἤγουν παρατρέπεσθαί ποι πρὸς τὸ μὴ ἔχον ὀρθῶς, εἰς τὴν ὑποπίπτουσαν τῇ σαρκὶ ἁμαρτίαν
e καταβῆναι παρεσκεύασεν ἐθελοντὶ, ἵνα ἰδίαν αὐτὴν ποιησάμενος σάρκα, πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ καὶ φυσικὸν μεταστήσῃ, τουτέστι, τὸ μὴ ἁμαρτάνειν. οὐ γὰρ δήπου διακεισόμεθα φρονοῦντες ὀρθῶς, ὅτι δὴ μόνῳ τῷ οἰκείῳ ναῷ τοῦτο κατορθώσων γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής· ποῦ γὰρ ἂν ὅλως ὁρῷτο τῆς ὡς ἡμᾶς ἀφίξεως τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὠφέλιμον,

8. εἶναι pro οἶμαι E. 21. ἁμαρτίαν E. 25. Legendumne ἁμαρτίᾳ σάρκα? 30. ἄνθρωπος γέγονεν inverso ordine E. 31. ὁρᾶτο E. ὡς] εἰς E.

εἰ μόνον τὸ ἑαυτοῦ διεσώσατο σῶμα; πιστεύσομεν δὲ μᾶλλον, ὡς ὅλῃ τῇ φύσει δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ πρώτῳ a 821 A. *καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τῆς ἀνθρωπότητος περιποιήσων τὰ ἀγαθὰ, γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ* Μονογενής. *ὥσπερ γὰρ οὐχὶ τῷ θανάτῳ μόνον, ἀλλ' ὅλοις ἠκολουθήσαμεν τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς, ἐν τῷ πρώτῳ τοῦτο παθόντες ἀνθρώπῳ, διά τε τὴν παράβασιν καὶ τὴν θείαν ἀράν· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἑψόμεθα σύμπαντες τῷ* Χριστῷ *διασώζοντι πολυτρόπως, καὶ ἁγιάζοντι τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν ἐν ἑαυτῷ. διὸ καὶ ὁ* Παῦλος *ἔφασκε* "Καὶ *καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ* b 1 Cor. xv. 49. "*χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.*" *εἰκὼν γὰρ τοῦ χοϊκοῦ, τουτέστιν* Ἀδὰμ, *τὸ ἐν πάθεσι γενέσθαι καὶ φθορᾷ· εἰκὼν δὲ τοῦ ἐπουρανίου, τουτέστι* Χριστοῦ, *τὸ ἐν ἀπαθείᾳ γενέσθαι καὶ ἀφθαρσίᾳ. κατέκρινε τοίνυν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ* Θεὸς *ὑπάρχων κατὰ φύσιν ὁ* Λόγος, *ἀργεῖν ἐπιτάξας αὐτῇ, καὶ μεταῤῥυθμίσας μᾶλλον εἰς τὸ κινεῖσθαι πρὸς τὸ δοκοῦν τῷ* Θεῷ, *καὶ μὴ πρὸς τὸ ἴδιον ἔτι θέλημα· οὕτω τε ψυχικὸν ὑπάρχον τὸ σῶμα κατεσκεύασε πνευματικόν. εἷς μὲν οὖν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως οὑτοσὶ* c *τρόπος, ὁ δὲ καὶ μάλιστα πρέπων καὶ τῇ τῶν προκειμένων θεωρίᾳ χρεωστούμενος μετ' ἐκεῖνον εἰσβήσεται· προκείσεται δὲ εἰπεῖν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς τοῦ θανάτου νεκρώσεως, ὅπως τε τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως φθορὰν ἀπέστησεν ὁ* Μονογενής. *οὐκοῦν* "*ἐπείπερ τὰ* Heb. ii. 14. "*παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ αὐτὸς παρα*-"*πλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν,*" *ἵνα νεκρώσῃ τὸν θάνατον, καὶ ὁ κτίσας εἰς ἀφθαρσίαν τὰ πάντα, καὶ σωτηρίους ἀποδείξας τὰς γενέσεις τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον,* Sap. i. 14. d *μεταπλάσῃ πάλιν τῶν πραγμάτων τὸ σχῆμα πρὸς τὸ ἀρχαῖον.*

Καί *μοι πάλιν ὁ λόγος περιεργότερον μὲν ἤπερ ἐχρῆν,*

11. *φορέσομεν* E. *φορέσωμεν* Ed. 14. *ἀφθαρσίαν* E. 20. *πρέπον* E.

ἀναγκαίως δ' οὖν ὅμως προβλήσεται, τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀρχαιότητα παραδεικνύς. τὸ γὰρ οἶμαι περιδράττεσθαι τῶν θεωρημάτων ἐθέλειν ὀρθῶς, τῶν ἐξ ὄκνου πταισμάτων ἀμοιρήσει παντελῶς. πεποίηται τοίνυν τουτὶ τὸ λογικὸν ἐπὶ τῆς

Col. iii. 10. e γῆς ζῷον, φημὶ δὴ τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἀρχῆς "κατ' εἰκόνα "τοῦ κτίσαντος" κατὰ τὰς γραφάς· καὶ διάφορος μὲν τῆς εἰκόνος ὁ λόγος. εἰκὼν γὰρ οὐ καθ' ἕνα τρόπον, ἀλλὰ κατὰ πολλούς· μέρος γεμὴν τὸ τῶν ἄλλων μάλιστα διαφανέστατον τῆς πρὸς τὸν ποιήσαντα Θεὸν ἐμφερείας, τὸ ἄφθαρτον καὶ ἀνώλεθρον. ἀλλ' οὐκ ἂν οἶμαί ποτε πρὸς τὸ οὕτως ἔχειν δύνασθαι τὸ ζῷον ἐξήρκεσεν ἑαυτῷ, κατά γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον· πῶς γὰρ ἂν ὁ ἀπὸ γῆς ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἐδείχθη ἔχων καύχημα, μὴ οὐχὶ παρὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἀφθάρτου τε καὶ ἀνωλέθρου Θεοῦ καὶ ὡσαύτως

822 A. a ὄντως ἀεὶ, καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων ἀγαθῶν καὶ τοῦτο

1 Cor. iv. 7. πεπλουτηκώς; "Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;" εἰκότως γε σφόδρα καὶ ἀληθῶς πρὸς ἡμᾶς που φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. ἵνα τοίνυν τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παροισθὲν εἰς γένεσιν μὴ πρὸς τὴν οἰκείαν ὑπονοστῆσαν ἀρχὴν, πάλιν οἴχηται πρὸς τὸ μηδὲν, σώζηται δὲ μᾶλλον διηνεκῶς· οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοῦ κτίσαντος σκοπός· μέτοχον αὐτὸν τῆς ἰδίας

Gen. ii. 7. φύσεως ἀποτελεῖ Θεός. "ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον "αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς," τουτέστι, τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, καὶ

b γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ ζωὴ μετὰ Πατρὸς, συνέχων εἰς τὸ εἶναι

Acta SS. Ap. xvii. 28. τὰ πάντα. κινεῖται γὰρ ἐν αὐτῷ τε καὶ ζῇ τὰ ζωῆς δεκτικὰ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

Καὶ μή τις ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ ψευδῆ κατηχείτω λόγον, οἰηθεὶς εἰπεῖν τὸ θεῖον ἐμφύσημα γεγονέναι τῷ ζῴῳ ψυχήν· τοῦτο γὰρ οὐ φαμὲν, λογισμῷ τοσῷδε πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν διακυβερνώμενοι. εἰ γὰρ οἴονταί τινες τὸ θεῖον ἐμφύσημα γενέσθαι ψυχὴν, λεγέτωσαν ἡμῖν, πότερόν

1. γρ. προβήσεται Ed. mg. προβλήσεται habet F. 10. ἀνόλεθρον E. 15. Legendumne ὄντος? 20. οἴχηται emendavi post Migne. οἴχεται Aub. 27. κατηχείωτο E. 29. τοσῷδε E. Migne. τοιῷδε Ed.

ποτε παρετράπη τῆς ἰδίας φύσεως καὶ γέγονεν εἰς ψυχὴν, ἢ μεμένηκεν ἐν ταυτότητι τῇ ἑαυτοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἐροῦσι c *μετατετράφθαι ποι καὶ τὸν τῆς ἰδίας φύσεως παρελάσαι θεσμὸν, δυσφημοῦντες ἁλώσονται· τρεπτὴν γὰρ εἶναι πάντως ἐροῦσι τὴν ἄτρεπτον καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν ἀεὶ φύσιν· εἰ δὲ παρετράπη οὐδαμῶς, διαμεμένηκε δὲ τοῦθ' ὅπερ ἦν ἀεὶ προελθὸν ἐκ Θεοῦ τὸ ἐμφύσημα αὐτοῦ, πῶς ἐξέστη πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ τοσαύτης παθῶν διαφορᾶς γέγονε δεκτικόν; οὐ γὰρ δήπου φαῖεν ἂν, ὡς ἔνεστιν ὅλως τῇ θείᾳ φύσει τὸ δύνασθαι πλημμελεῖν. ἀλλ' ἵνα μὴ μακραῖς ἀποδείξεσιν ἐπὶ τούτῳ χρώμενοι τὸν τοῖς προκειμένοις* d *χρεωστούμενον παρελάσωμεν λόγον, φημὶ δεῖν ἐκεῖνο πάλιν ἀναλαβόντας εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἂν οἶμαί τις εὖ φρονῶν τὸ ἐκ τῆς θείας οὐσίας προελθὸν ἐμφύσημα, ψυχὴν οἴοιτο γενέσθαι τῷ ζῴῳ, ψυχωθέντι δὲ, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς ἰδιότητα τῆς τελείας φύσεως δι' ἀμφοῖν ἀφιγμένῳ, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος, καθάπερ τινὰ σφραγῖδα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐνέπηξεν ὁ Δημιουργὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τουτέστι, τὴν* e *πνοὴν τῆς ζωῆς, δι' ἧς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον διεπλάττετο κάλλος, ἀπετελεῖτο δὲ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς δυνάμει τοῦ ἐνοικισθέντος αὐτῷ διακρατούμενος Πνεύματος. ἐπειδὴ δὲ αὐτοπροαίρετος ὢν, καὶ τὰς τῶν ἰδίων θελημάτων πεπιστευμένος ἡνίας· μοῖρα γὰρ τῆς εἰκόνος καὶ αὕτη, κατεξουσιάζει γὰρ τῶν οἰκείων θελημάτων Θεός· ἐτράπη, καὶ πέπτωκε· τὸ δὲ ὅπως, ἡ θεία γραφὴ διδασκέτω, σαφὴς γὰρ ὁ περὶ τούτου παρ' αὐτῇ λόγος· ἀνακεφαλαιώσασθαι πάλιν τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς* a 823 A. *τὸ ἀρχαῖον ἐβουλεύσατό τε καὶ ἐπικεχείρηκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, καὶ θελήσας ἐξήνυσε. πῶς οὖν ἄρα γέγονεν, ἀκόλουθον κατιδεῖν· οὐκ ἦν ἑτέρως διαδρᾶναι τὸν*

4. *εἶναι* E.F. Ed. mg. *εἰ* Ed. 5. *ἐροῦσι*] + *μετατετράφθαι* (e supra) E. 8. *παθὼν* E. *παθῶν* Ed. 9. *φαῖεν*] *φαίνεται* E. 13. *εὐ φρονῶν* E. *εὐφρονῶν* Ed. 14. *προελθὼν* E. 15. *δὲ* alt. assumptum ex E. 16. *ἀφιγμένων* E. *δὴ*] *δὲ* E. 22. *αὐτῷ προαίρετος* E.

θάνατον φύσεως ὄντα τῆς φθειρομένης τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀνεκομίσατο χάριν, καὶ μετέσχε πάλιν τοῦ τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι συνέχοντος Θεοῦ καὶ ζωογονοῦντος δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. κεκοινώνηκε τοίνυν αἵματος b καὶ σαρκὸς, τουτέστι, γέγονεν ἄνθρωπος, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, καὶ ἐκ ζωῆς τῆς κατὰ φύσιν γεγεννημένος, τουτέστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ Μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, ἵνα τῇ φθειρομένῃ σαρκὶ κατά γε τὸν λόγον τῆς ἰδίας φύσεως, ἀῤῥήτως τε καὶ ἀφράστως καὶ ὡς αὐτὸς ἔγνωκε μόνος, ἑαυτὸν ἑνώσας πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀνακομίσῃ ζωὴν, καὶ μέτοχον ἀποδείξῃ δι' ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. (1 Tim. ii. 5.) μεσίτης γάρ ἐστι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῷ μὲν Θεῷ καὶ Πατρὶ φυσικῶς ὡς Θεὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ συναπτό- c μενος, ἀνθρώποις δὲ πάλιν ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἔχων μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα καὶ ὢν αὐτὸς ἐν τῷ Πατρί· (Heb. i. 3.) χαρακτὴρ γάρ ἐστι καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, οὐ διωρισμένος τῆς οὐσίας, ἧς ἐστι χαρακτὴρ καὶ ἐξ ἧς πρόεισιν, ὡς ἀπαύγασμα, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τε ὢν αὐτὸς, καὶ ἔχων αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ· ἡμᾶς δὲ πάλιν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καθὸ τὴν ἡμετέραν πεφόρηκε φύσιν, καὶ σῶμα τοῦ Λόγου κεχρημάτικε τὸ ἡμέτερον σῶμα. (Supra i. 14.) σὰρξ γὰρ ὁ Λόγος ἐγένετο, κατὰ τὴν d Ἰωάννου φωνήν. πεφόρηκε δὲ τὴν ἡμετέραν φύσιν, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτὴν ἀναπλάττων ζωήν. ἔστι δὲ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν· μέτοχοι γὰρ αὐτοῦ πάντες γεγόναμεν, καὶ αὐτὸν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς διὰ τοῦ Πνεύματος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοὶ καὶ υἱοὶ χρηματίζομεν, οὕτω καὶ αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ. (Gal. iv. 6.) καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος "Ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέ-"στειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρ-"δίας ὑμῶν κράζον Ἀββᾶ ὁ πατήρ." οὐ γὰρ ἕτερόν τι

2. πάλιν assumptum ex E. 3. ζωογονοῦντα E. 7–11. A Πατρὸς ad Πατρὸς transilit E. 23. ἀναπλάττων—αὐτὸς om. E., invitis Catenis. 24. πάντες γεγόναμεν Catt. (c. imperfectum) προσγεγόναμεν E. πάντως γεγόναμεν Ed. 30. ὑμῶν a. Ed. ἡμῶν c. Cord.

παρὰ τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατά γε τὸν ἐν ταυτότητι λόγον, φημὶ δὴ τῇ φυσικῇ. e

Οὕτω δὲ ἡμῖν τοῦ περὶ τούτων προκεχωρηκότος λόγου, φέρε τὴν τῶν προκειμένων παραθέντες διάνοιαν, ταῖς τοῦ Σωτῆρος φωναῖς αὐτὴν ἐφαρμόσωμεν· Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθέ φησιν, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ μὲν γὰρ ζῶ, φησὶ, ζωὴ γάρ εἰμι κατὰ φύσιν, Cf. ver. 19. *καὶ ζῶντα τὸν ἐμαυτοῦ δέδειχα ναόν· ἀλλ' ὅταν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ καίτοι φθαρτῆς ὄντες φύσεως, ζῶντας ἑαυτοὺς θεωρήσητε καθ' ὁμοιότητα τὴν πρὸς μέ· τότε δὴ γνώσεσθε, καὶ* a 824 A. *μάλα σαφῶς, ὅτι ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ὑπάρχοντι καὶ αὐτῷ ζωῇ κατὰ φύσιν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συνῆψα δι' ἐμαυτοῦ, κοινωνοὺς ὥσπερ καὶ μετόχους ἀποτελῶν τῆς ἀφθαρσίας αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν γὰρ φυσικῶς ἐν Πατρὶ, καρπὸς γάρ εἰμι τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ γνήσιον γέννημα, ἐνυπάρχων τε καὶ ἐξ αὐτῆς πεφηνὼς ζωὴ ἐκ ζωῆς, ὑμεῖς δὲ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν, καθὸ πέφηνα μὲν ἄνθρωπος ἐγὼ, κοινωνοὺς δὲ θείας φύσεως ἀπέδειξα τὸ Πνεῦμα τὸ ἐμὸν ἐνοικίσας ὑμῖν. ἐν* b *ἡμῖν γάρ ἐστιν ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ Πνεύματος, μετατρέπων εἰς ἀφθαρσίαν τὸ φθείρεσθαι πεφυκὸς, καὶ μετατιθεὶς ἐκ τοῦ καταθνήσκειν πρὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχον. διὸ καὶ ὁ Παῦλός φησιν, ὅτι "ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν."* Rom. viii. 11. *εἰ γὰρ καὶ πρόεισιν ἐκ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ' ἔρχεται δι' Υἱοῦ, καὶ ἴδιόν ἐστιν αὐτοῦ· πάντα γὰρ δι' Υἱοῦ παρὰ Πατρός. ὅτι γὰρ διὰ τοῦ* c *Πνεύματος εἰς ζωὴν ἀνεπλάσθημεν τὴν αἰώνιον, ὁ θεῖος ἡμῖν μελῳδὸς ἐπιμαρτυρήσει, βοῶν ὡς πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν "Ἀνοίξαντος δέ σου τὴν χεῖρα τὰ σύμπαντα πλησθήσεται* Ps. ciii. 28–30. *"χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι,*

2. δὴ Catt. δὲ Ed. 9. καίτοι assumptum ex E.a. 16. αὐτῆς E. αὐτοῦ Ed.
22. ὁ assumptum ex E. 24—fin. libri citat p. 26. παρὰ] + τοῦ p.
29. δέ assumptum ex E.

“ καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. ἐξαποστελεῖς τὸ
“ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον
d “ τῆς γῆς.” ἀκούεις ὅπως συνέταξεν ἡμῖν τὴν ἀνθρώπου
φύσιν ἡ παράβασις ἡ ἐν Ἀδὰμ καὶ οἱονεὶ τῶν θείων ἐνταλ-
μάτων ἡ ἀποστροφὴ, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν γῆν ὑπονοστῆσαι
παρεσκεύασεν; ὅτε δὲ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα
αὐτοῦ, καὶ μετόχους ἡμᾶς ἀπέδειξε τῆς ἰδίας φύσεως, καὶ
δι᾿ αὐτοῦ ἀνεκαινίσθη τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, μετεμορφώ-
θημεν εἰς καινότητα ζωῆς, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἀποβαλόντες
φθορὰν, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσαῦθις ἐπιδραξάμενοι, διὰ
τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
e Χριστοῦ, δι᾿ οὗ καὶ μεθ᾿ οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν
Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

3. συνέταξεν p.F. Ed. “γρ. συνέτηξεν” Ed. mg. συνετάραξεν emendavit Migne.
7. θείας pro ἰδίας p. 14. Ita E.

a 825 A.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΤΑ ΕΝ ΤΩι ΔΕΚΑΤΩι ΒΙΒΛΙΩι.

b

Lib. X. Codex E. F (= Cod. S. Marci Venetiis 121) hic illic exhibitus.
6. Πατὴρ] + μου Ed. invito E.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

a 826 A.

Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ 21
ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.

ΦΑΝΕΡΩΤΕΡΑΝ *ἔσεσθαι τοῦ μυστηρίου τὴν ἀποκάλυψιν τότε δὴ μάλιστα λέγων ἐν ἡμῖν, ὅταν ἑαυτοὺς ἀπαθρήσωμεν ζῶντας καθ' ὁμοιότητα τὴν αὐτοῦ· ζῶ γὰρ* b Cf. ver. 19. *κἀγώ, φησί, ζήσεσθε δὲ καὶ ὑμεῖς· πληροφορουμένης ὥσπερ τῆς ἑκάστου διανοίας, οὐκ ἐξ ὧν ἠκροάσατο καὶ πεπίστευκε μόνον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἔχοι μᾶλλον, κομισάμενος ἤδη τῆς ἐπαγγελίας τὸ πέρας. πεῖρα γὰρ λόγων εὐσθενεστέρα πρὸς τὸ ἀναπείθειν δύνασθαι καὶ πληροφορεῖν. ἵνα μὴ πᾶσιν ἁπλῶς προκεῖσθαι νομίζωμεν τὸ ἐξεῖναι τυχὸν τῆς οὕτω σεπτῆς ἀπολαῦσαι δωρεᾶς, καὶ εἰ μή τινες εἶεν ἀγαθοὶ καὶ* c *τῷ θείῳ λελαμπρυσμένοι φόβῳ, τὸ τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν πρόσωπον παραζεύξας εὐθὺς τῷ λόγῳ, δέδειχεν ἐναργῶς ὡς*

1–5 retinui ex Ed. desunt in E. 8. αὐτὸν ἀγαπήσω inverso ordine E.

οὐχ ἑτέροις ἑλεῖν τὴν οὕτως ἀσύγκριτον ἐξέσται χάριν, εἰ μὴ τοῖς ἄριστα διαζῆν ἑλομένοις· οὗτοι γὰρ ἂν εἶεν οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν. εἰ γὰρ καὶ τὰ πάντων τυχὸν διεγείρῃ
827 A. a σώματα Χριστὸς, ἀναστήσονται γὰρ πονηροὶ καὶ ἀγαθοὶ, ἀλλ' οὐχ ἅπασιν ἀδιακρίτως πρὸς δόξαν ἢ τρυφὴν τὸ ἀναβιῶναι δοθήσεται. πρόδηλον γὰρ ὅτι οἱ μὲν ἐπὶ τῷ κολάζεσθαι μόνον λαβόντες τὴν ἀνάστασιν, θανάτου παντὸς ἀπηνεστέραν ἕξουσι τὴν ζωὴν, οἱ δὲ μακροὺς ἐν μακαριότητι τρίβοντες χρόνους, ζήσουσιν ὄντως τὴν ἐν Χριστῷ πολύευκτόν τε καὶ ἁγίαν ζωήν. ὅτι γὰρ οἱ τὴν ἐπὶ τῷ κολάζεσθαι ψῆφον ἀποκομίζεσθαι μέλλοντες παρὰ Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, ἄγευστοι μενοῦσι τῆς μακα-
b ρίας ζωῆς, καίτοι κοινὸν τοῖς ἁγίοις τὸ ἀναβιῶναι λαχόντες,
Supra iii. 36. παραδηλοῖ λέγων "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν "αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' "ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν." σύνες γὰρ ὅπως, καίτοι πάντων πονηρῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἀναστήσεσθαι προσδοκωμένων, τοὺς ἐνόχους τοῖς τῆς ἀπειθείας ἐγκλήμασιν οὐδὲ ὅσον ἀπαθρῆσαι μόνον φησὶ τὴν ζωὴν, ζωὴν εἶναι λέγων οὐχὶ πάντως τὸ ἀναστῆναι μόνον, ἀλλ' ἐκείνην οἶμαι καὶ μάλα εἰκότως τὴν ἐν ἀναπαύσει καὶ δόξῃ καὶ τρυφαῖς,
c πνευματικαῖς δὲ δηλονότι καὶ οὐχ ἑτέραις. τρυφῆς δὲ τρόπος πνευματικὸς, ἡ τελεία περὶ Θεοῦ γνῶσις καὶ τῶν ἐπὶ Χριστῷ μυστηρίων ἡ ἀκριβὴς ἀποκάλυψις, οὐκ ἐν ἐσόπτρῳ πάλιν καὶ ἐν αἰνίγμασι, καθάπερ καὶ νῦν ἀμυδροὺς ἡμῖν τῶν ζητουμένων τοὺς χαρακτῆρας ἐμφαίνουσα, ἀλλ' ὅλη καθαρῶς ἐν ἡμῖν διαφαινομένη τε καὶ λάμπουσα, καὶ
1 Cor. xiii. 10. τελειοτάτην ἐμποιοῦσα τὴν εἴδησιν· "τὸ γὰρ ἐκ μέρους "καταργηθήσεται," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

d Διδάσκων τοιγαροῦν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅτι τοῖς ἀγαπᾶν ἑλομένοις αὐτὸν καὶ τοῖς τῶν θείων αὐτοῦ κηρυγμάτων ἐργάταις ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ὑπόσχεσις, πρε-

3. διεγείρει E. 6. τῷ E. τὸ Ed. 14. ὁ λέγων E.
25. αἰνίγμασι E. αἰνίγματι Ed. 30. διδάσκω E.

πωδεστέρα τέ ἐστι καὶ οἰκείως ἔχουσα μᾶλλον, οὐ μὴν τοῖς τἀναντία πεφρονηκόσι τε καὶ δεδρακόσι, χρησιμώτατα τοῖς εἰρημένοις ἐπήνεγκε λέγων Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, οὗτός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ἔχει δέ τις τὰς ἐντολὰς, τὴν πίστιν παραδεξάμενος καὶ διὰ μνήμης ἀγαθῆς εἰς τὸν οἰκεῖον εἰσοικισάμενος νοῦν τὴν ἀθόλωτόν τε καὶ διειδῆ τῶν εὐαγγελικῶν ἐνταλμάτων παίδευσιν· πληροῖ δὲ αὐτὰς πρα- e κτικῶς ἐνεργῶν, καὶ τῇ τῶν δρωμένων λαμπρότητι διαπρεπὴς ὁρᾶσθαι σπουδάζων. τέλειος οὖν ἄρα καὶ ὁλοκλήρως ἀπηρτισμένος εἰς εὐσέβειαν, ὁ πίστει τε καὶ πράξει διαφανὴς, ὥσπερ ἐπὶ ὁσιότητι τῇ κατὰ Χριστὸν μαρτυρούμενος· "Ἐπὶ (2 Cor. xiii. 1, e Deut. xix. 15.) "στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν "ῥῆμα," κατὰ τὸ γεγραμμένον. τὸν δὲ δὴ τοιοῦτον, εἰκότως ἀγαπήσει μὲν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἀγαπήσει δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ Υἱός. ὥσπερ γάρ ἐστιν ὁμοούσιος, οὕτω καὶ συνεθε- a 828 A. λητὴς τῷ ἰδίῳ γεννήτορι. μιᾶς γὰρ οὐσίας, ἓν δήπου τὸ θέλημα, καὶ σκοπὸς ἐφ' ἅπασιν εἷς, καὶ τὸ διαφωνοῦν οὐδὲν, ἤγουν εἰς ἑτέραν καὶ ἑτέραν κατασχίζον θέλησιν. τοῖς γεμὴν τῆς θείας ἀγάπης ἠξιωμένοις, λαμπρὸν ἐπιδώσειν τὸ γέρας ἐπαγγέλλεται, καὶ ὅτι ταῖς ὑπὲρ λόγον αὐτοὺς καταστέψει δωρεαῖς. ἐμφανίσω γάρ φησιν αὐτῷ ἐμαυτόν. καθαροὶ γὰρ παρὰ τοῖς καθαροῖς οἱ περὶ τῆς θεοπτίας ἔσονται λόγοι· διαλάμπει δὲ ὁ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς, διὰ τοῦ ἰδίου δηλονότι b Πνεύματος εἰς ἕκαστα τῶν δεόντων φωταγωγῶν, καὶ ἀῤῥήτοις τισὶ δᾳδουχίαις ταῖς κατὰ τὸν νοῦν ἑαυτὸν ἐκκαλύπτων καὶ ἐμφανῆ καθιστάς· οἱ δὲ ἅπαξ ἑλόντες, μακάριοί τε καὶ ζηλωτοί. καί μοι δοκεῖ τοιοῦτός τις εἶναι λέγων ὁ προφήτης Δαυείδ "Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός·" (Ps. lxxxiv. 9.) καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεῖος ἐπιστέλλων ἀπόστολος "Εἰ (2 Cor. xiii. 3.) "δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;" λαλεῖ γὰρ ἐν τοῖς ἁγίοις διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ

4. τῇ πίστει E. "In alio Codice τῇ πίστει" adnotat et Aub. 7. ἐνταλμάτων E. δογμάτων Ed. "ἐνταλμάτων al. δογμάτων" (sic) Aub. in notis. 10. διαφανὴς c. Cord. δι' ἀμφοῖν Ed. 15. συνθελητὴς Cord. (c. imperfectum.) 29. ὁ θεῖος ἡμῖν inverso ordine E.

c ἕτερα δὲ πρὸς τούτοις ἀποκαλύπτων μυστήρια. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ συνέντες ἀκριβῶς αὐτὰ, ποτὲ μὲν λέγουσιν, ὅτι
1 Cor. ii. 10. "ἡμῖν μὲν ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος," ποτὲ δὲ
Ib. 16. πάλιν "Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν," νοῦν εἶναι λέγοντες τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.

22 Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης Κύριε, τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;

d Ἐξ ἀγάπης μὲν πρόεισι φιλοπευστήσων ὁ μαθητὴς, πλὴν οὐκ ἀκριβῶς ὁρᾶται συνεὶς τοῦ Σωτῆρος τὸν λόγον. ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐξαίρετόν τινα τοῖς ἁγίοις ὑπισχνεῖτο τὴν γνῶσιν, καὶ οὐχὶ τῇ τῶν ἄλλων παρεικασμένην. ἰσχνότεροι γὰρ καὶ κατὰ πολὺ διειδέστεροι τῶν θείων μυστηρίων οἱ χαρακτῆρες ἐν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς θείοις ἐκλάμπουσιν· ἐν δὲ τοῖς οὔπω πρὸς τοῦτο φρενῶν καθαρότητος ἀφιγμένοις, ὡς ἑλεῖν δύνασθαι λαμπρῶς τῶν ὑπὲρ λόγον τὴν εἴδησιν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, ἐν
e ἁπλοῖς ἡ γνῶσις ὁρᾶται λογισμοῖς, καὶ κατὰ μόνον ἐστὶ τὸ εἰδέναι τυχὸν, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ Υἱὸς ἀληθῶς τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ. τοσαύτης τοιγαροῦν μεταξὺ χωρούσης τῆς διαφορᾶς, καὶ κατὰ πολὺ διειργούσης τῶν ἀγελαίων τὴν γνῶσιν τῆς ἐν τοῖς ἁγίοις θεωρουμένης, ἀδιαφορήσας ὁ μαθητὴς πρόσεισιν ἐρωτῶν Ἀνθ' ὅτου μὴ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀποκαλύψειν ἑαυτὸν, μόνοις δὲ τοῖς ἁγίοις ἐπαγγέλλεται. τὸ δέ Τί γέγονεν ἀναβοῶν, ἔοικέ
829 A. a τι τοιοῦτον ὑπαινίττεσθαι θέλειν· σκοπός σοι, φησὶ, τῆς εἰς ἡμᾶς ἀφίξεως, ὦ Δέσποτα, τὸ μὴ τισὶ μὲν ἀνὰ μέρος γινώσκεσθαι, τισὶ δὲ οὐκέτι· ἠκούομεν γὰρ ἐν προφήταις ὅτι
Es. xl. 5. "ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ," ἀλλὰ καὶ
Zach. ii. 10, 11. αὐτὸς ἐφώνεις βοῶν "Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιὼν, "ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, "λέγει Κύριος, καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ πρὸς τὸν

7. σεαυτῷ E. 23. ἀποκαλύψιν (sic) E.

“Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν·” συνόντες δὲ καὶ συνδιατρίβοντες, αὐτήκοοι τῆς σῆς γεγενήμεθα φωνῆς, ὅταν πρὸς ἡμᾶς ἔφης “Ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς “γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν·” (Supra xii. 32.) ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς b εἴρηκας Ἰουδαίους ὅτι “καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν “ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ γενή-“σονται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν.” (Supra x. 16.) οὐκοῦν ἐπὶ πάντας ἔσεσθαι προσδοκωμένης τῆς διὰ σοῦ χάριτος, καὶ πάντας σαγηνευθήσεσθαι πρὸς θεογνωσίαν, σοῦ τε ἡμῖν ἐπαγγειλαμένου σαφῶς, καὶ τῆς τῶν ἁγίων προφητῶν διαμαρτυρουμένης φωνῆς, τί γέγονε; ποῖ δὴ μετέστη, φησὶ, καὶ μετατέθειται τῆς ἐπαγγελίας ὁ σκοπός; τί δὲ οὐχ ἅπασι τοῖς κατὰ c τὸν κόσμον ἐμφανίζεις σεαυτὸν, ἀλλὰ μόνοις ἡμῖν; οὗτος μὲν οὖν καὶ οὐχ ἕτερος οἶμαι τῶν τοῦ μαθητοῦ ῥημάτων ὁ νοῦς· τί δὲ ἄρα τὸ ἀποκομίσαν αὐτὸν τῆς ἀληθοῦς διαλήψεως παραδεῖξαι καλόν.

Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἔφασκε “Μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ “με·” (Supra ver. 19.) ἀλλ' ἦν δήπου καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι κόσμον ἐν τούτοις, οὐχὶ πάντως τοὺς ὄντας ἐν τῷδε τῷ βίῳ φησὶν, ἤτοι διαζῶντας ἐπὶ τῆς γῆς· πάντες γάρ εἰσιν ἐν τῷδε τῷ d κόσμῳ πονηροί τε καὶ ἀγαθοί· κόσμον δὲ ὠνόμασε μᾶλλον τοὺς τὰ ἐπίγεια φρονεῖν ἀναπεπεισμένους, καὶ τῇ ματαιότητι τοῦ κόσμου τὸ οἰκεῖον ὑποζεύξαντας φρόνημα. τοῦτο τοιγαροῦν οὐ σφόδρα συνεὶς ὁ μαθητὴς, ᾠήθη λέγειν αὐτὸν, ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἁπάντων ἀνθρώπων, οἳ καὶ τόνδε τὸν περίγειον οἰκοῦσι χῶρον, τὸν ὀφθαλμὸν διαλήσεται, φημὶ δὲ τὸν ἔσω καὶ κεκρυμμένον, καὶ ἄποπτος ἔσται παντελῶς, e οὐδενὶ τῶν ὄντων γινωσκόμενος πλὴν μόνοις τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· τοῦτο τῆς ἀγνοίας αὐτῷ γέγονεν αἴτιον. εἰ γὰρ

1. κυρίου pro ἐκείνῃ E. 2. γεγενήμεθα E. γεγενημένοι Ed. 4. ἑλκύσει E. 5. εἴρηκας E. εἴρηκεν Ed. 10. διαμαρτυρομένης E. 11. ποῖ E. πῇ Ed. 19. ἴσ. σαφὲς Ed. mg. σαφῶς habet F. 20. πάντως E. πάντας Ed. 24. ὑποζεύξαντας E. ὑποζεύξαντες Ed.

συνῆκεν ἐν ἀρχαῖς, οὐκ ἂν ὅλως προσῆλθεν ἐρωτῶν Τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ὑπηνέχθη μὲν οὖν τὸ τῇδε νοεῖν, κοινῶς τε καὶ εἰθισμένως τοῖς ἄλλοις τὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος σημασίαν ἐκλαβών· κόσμον γὰρ ἔθος ἐστὶν ἡμῖν ὀνομάζειν, κατά γε τὸν εὐτριβῆ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι προκείμενον λόγον, τοὺς
830 A. a ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τυχὸν, ὥσπερ εἴ τις καὶ πόλιν λέγοι, τοὺς ὅλην οἰκοῦντας τὴν πόλιν. πλὴν ἀξιοζήλωτος καὶ ταῦτα λέγων ὁ μαθητής. ἄθρει γὰρ ὅπως ἡλίου δίκην τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τὴν τοῦ Σωτῆρος διαφαίνεσθαι δόξαν ἐπιθυμεῖ, καίτοι τῶν καθ' ἑαυτὸν εἰ μόνον ἐποιεῖτο πρόνοιαν, ἐξῆν ἔχοντα τῆς γνώσεως τὴν ὑπόσχεσιν ἐπὶ μόνοις τοῖς ἰδίοις ἥδεσθαι καλοῖς. ἀλλ' οὐκ ἐξήρκει πρὸς θυμηδίαν τὸ ἰδιαζόντως ὥσπερ αὐτῷ δοθησόμενον ἀγαθόν· ἐπειδὴ δὲ ἦν φιλόθεός τε ὁμοῦ καὶ φιλάδελφος, ἐκπλατύνεσθαι τοῦ
b Σωτῆρος τὴν δόξαν ἐπιθυμεῖ, κοινὴν δὲ τοῖς ἀδελφοῖς προκεῖσθαι τὴν χάριν. τὸ γὰρ εἰς γνῶσιν ἀκριβῆ καλεῖσθαι Θεοῦ, τί ἂν ἔχοι τὸ ἰσοστατοῦν;

23 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.

Οὐ σφόδρα συνέντα θεωρήσας τὸν μαθητὴν, ἐπάνεισι
c πάλιν ἐπὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς εἰρημένον, καὶ διδάσκει σαφῶς, ὡς οὐ κατὰ μόνην τὴν ἐν εἰδήσει νοουμένην ἐπίγνωσιν, ἑαυτὸν ἐμφανίσει τοῖς γνησίοις, ἀλλ' ἐξαίρετός τις αὐτοῖς καὶ οὐχὶ τοῖς ἄλλοις ἐντριβὴς ὁ τῆς ἐλλάμψεως ὑπάρξει τρόπος. οἱ μὲν γὰρ ἀγελαῖοι τυχὸν, καὶ ἄρτι τυχὸν τῆς τῶν εἰδώλων ἀπάτης ἀποφοιτήσαντες, κεκλημένοι τε πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ, ἐν ψιλοῖς καὶ ἀζητήτοις ἔχουσι λογισμοῖς τὴν πίστιν, αὐτὸ δὴ τοῦτο μαθόντες φρονεῖν, ὡς
1 Cor. viii. 4. "οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ" τυχὸν, εἷς δὲ μόνος ὁ φύσει

11. μόνων E. 25. ὁσίοις (sed errore) Catt.

Θεός· οἱ δὲ διὰ πάσης ἀρετῆς τὸν οἰκεῖον καταλαμπρύνοντες d νοῦν, ἔχοντές τε ἤδη πρὸς τὸ μανθάνειν ἐπιτηδείως τὰ θεῖά τε καὶ κεκρυμμένα μυστήρια, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος λήψονται δᾳδουχίαν, καὶ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐναυλισθέντα τὸν Κύριον τοῖς τῆς διανοίας ἐπαθρήσουσιν ὀφθαλμοῖς. οὐκοῦν οὐ κοινὴ τοῖς ἄλλοις τῶν ἁγίων ἡ γνῶσις, ἀλλ' ἐξαίρετός τις καὶ διωρισμένη καὶ πολλὴν ἔχουσα τὴν διαφοράν. ὠφελεῖ τοιγαροῦν διὰ παντὸς ἡμᾶς λόγου τε καὶ τρόπου Χριστός. πρῶτον μὲν γάρ, τίς ὁ αὐτὸν ἀγαπῶν εὖ μάλα διορίζεται, e δεικνὺς ὥς γε μοι φαίνεται καὶ νοεῖν ἔπεισιν ὀρθῶς, ὡς οὐχ ἅπασιν ἐφεῖται λαβεῖν τὴν τοῦ χαρίσματος δύναμιν, ἀλλ' οἷσπερ ἂν ἐνυπάρχον ὁρῷτο τὸ τῆς εἰς αὐτὸν γνησιότητος καύχημα διὰ τοῦ τηρῆσαι τὰς ἐντολάς.

Εἶτα τίνα τρόπον αὐτοῖς ἐπιλάμψει, πῶς δὲ αὐτοῖς ἐγκατοικισθήσεται, λέγει· Ἀγαπήσει γὰρ αὐτὸν ὁ Πατήρ μου, φησί. τετιμηκὼς γάρ τις δι' εὐπειθείας τῆς εἰς τὸν Υἱὸν τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι γεννήτορα, καρπὸν ἕξει τοῦ πράγματος τὴν a 831 A. ἀγάπησιν. εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν ἀνατελεῖ, ποῖον δὲ αὐτῷ περιέσται τὸ κέρδος σαφὲς καθιστάς· Ἐλευσόμεθά φησι πρὸς αὐτὸν ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα. κατοικήσαντος γὰρ ἐν ἡμῖν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνέσται δήπου πάντως καὶ ὁ γεννήσας αὐτόν· Πνεῦμα γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ· καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος πῇ μὲν ἴδιον τοῦ Πατρὸς, πῇ δὲ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά φησιν, οὐ τοῖς ἰδίοις ἀντιτάττων λόγοις, ἀληθεύων δὲ μᾶλλον καθ' ἑκάτερον· b ἔχει γὰρ οὕτω τῇ φύσει. λέγει τοίνυν πρός τινας, ὅτι "ὁ Rom. viii. 11. "ἐγείρας Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ "θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύ-"ματος ἐν ὑμῖν," εἶτα πάλιν "Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέ- Gal. iv. 6. "στειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας

3. κεκριμμένα E. 5. ἐπαθρήσουσιν E.F. Catt. Ed. mg. ἐπαθροίσουσιν Ed.
16. τις assumptum ex E. 27. ὁ assumptum ex E.

“ ὑμῶν, κρᾶζον Ἀββᾶ ὁ πατήρ.” ὁρᾷς ὅπως τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τοῦ τε Πατρός ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ; κατοικοῦντος οὖν ἄρα τοῦ Μονογενοῦς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐκ ἄπεστιν c ὁ Πατήρ· ἔχει γὰρ ὁ Υἱὸς ἐν ἑαυτῷ τὸν γεννήτορα, μιᾶς πρὸς αὐτὸν ὑπάρχων οὐσίας, ἔστι δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Πατρὶ φυσικῶς.

Ὁ μὲν οὖν τῆς πίστεως ὅρος τε καὶ ἀνυπαίτιος οὗτος ἂν εἴη λόγος· ἐροίμην δ᾽ ἂν ἐπὶ τούτῳ καὶ λίαν ἡδέως τοὺς ἐκ πολλῆς ἀμαθίας ἑτεροδοξεῖν ἑλομένους, καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος δόξῃ τὴν οἰκείαν ἐξοπλίζοντας γλῶτταν. τί γὰρ δὴ καὶ φαῖεν, ὅταν λέγωμεν αὐτοῖς Εἰ κτιστὸν τὸ Πνεῦμά ἐστι καὶ ἀλλότριον τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καθ᾽ ὑμᾶς, πῶς ἂν ἐν d ἡμῖν δι᾽ αὐτοῦ κατοικήσαι Θεός; πῶς δὲ Θεοῦ μέτοχος ὁ τὸ Πνεῦμα λαβών; εἰ μὲν γάρ ἐστι τῶν ἐνδεχομένων διά τινος ὅλως γενητῆς οὐσίας, τῆς θείας τε καὶ ἀῤῥήτου φύσεως ἡμᾶς μεταλαχεῖν, τί ἂν ἔτι τὸ κωλύον ὁρῷτο τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τὸ Πνεῦμα παρωσάμενον, καὶ δι᾽ ἑτέρου τινὸς οὗπερ ἂν βούλοιτο κτίσματος ἐν ἡμῖν γίνεσθαι καὶ ἁγιάζειν ἡμᾶς; ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἂν γένοιτό τις Θεοῦ δὴ τοῦ κατὰ φύσιν μέτοχος δι᾽ ἑτέρου, εἰ μὴ διὰ τοῦ Πνεύματος· e Θεὸς ἄρα καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐ τοῖς γεγονόσιν ἐναρίθμιον, καθάπερ ἔδοξέ τισιν.

Ἄλλως τε κἀκεῖνο πρὸς τούτῳ διασκεπτέον. τὸ μέτοχόν τινος, ὡς κρείττονος κατ᾽ οὐσίαν καὶ ἑτεροφυοῦς ἢ ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ, ἕτερον εἶναι κατὰ φύσιν ἀνάγκη τοῦ μετεχομένου. εἰ τοίνυν κτιστὸν ἢ ποιητὸν τὸ Πνεῦμά ἐστι, τίνος ἔσται λοιπὸν ἡ κτίσις μέτοχος; ἆρ᾽ οὐχὶ πάντως ἑαυτῆς; κοινὸν γὰρ ὁρᾶται, ὃ ἔκτισται λοιπὸν ἐπ᾽ ἀμφοῖν· ἀλλὰ καὶ κτιστοὶ καὶ γενητοὶ κατὰ φύσιν ὄντες ἡμεῖς, ὡς ἑτέρου κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος ἢ ὅπερ ἡμεῖς, τοῦ Πνεύματος μετεσχή- 882 A. a καμεν· οὐκ ἄρα κτιστὸν τὸ Πνεῦμά ἐστιν. εἰ δὲ τοῦτο

15. γενητῆς E. γεννητῆς Ed. γε pro τε E. 23. τούτῳ E. τοῦτο Ed. 26. ἐστι assumptum ex E. 27. ἑαυτοὺς E. 28. γὰρ om. E. 31—p. 499, 2. οὐκ—εἰρήκαμεν om. (videlicet ab -ήκαμεν ad -ήκαμεν transiliens) E.

ἀληθὲς, ὥσπερ οὖν ἀληθὲς, Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, καθάπερ εἰρήκαμεν. διαφεύξεται γὰρ τῶν ὄντων οὐδὲν τὴν τοῦ πεποιῆσθαι δόξαν, εἰ μὴ μόνος ὁ φύσει Θεὸς, ἐξ οὗ δηλονότι προϊὸν ἀῤῥήτως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς αὐτὸς ἐξ οὗπέρ ἐστιν, ἐν ἡμῖν κατοικεῖ. ἴδιον γάρ ἐστι τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ ποιότης ὥσπερ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἤδη πρὸς τούτους· πρὸς δέ γε τοὺς Ἀνομοίους, καὶ πολεμεῖν ἐγνωκότας τῷ Υἱῷ, οἳ καὶ ἀδελφὴν b καὶ γείτονα τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις νοσοῦσι μανίαν, ἐρῶ τι τῶν ἀναγκαίων. Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα. τί οὖν, ὦ γενναῖοι, φατὲ, διαπυθέσθαι τινὸς θέλοντος καὶ μαθεῖν ἀξιοῦντος παρ' ὑμῶν, πότερόν ποτε δύο θεοὺς ἕξομεν ἐνοικοῦντας, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν· ἢ Θεὸς εἷς ἐν ἡμῖν νοεῖταί τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς; εἰ μὲν γὰρ ἕτερός ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Υἱὸς παντελῶς καὶ ἐν ἰδίᾳ τινὶ φύσει νοούμενος, πῶς οὐκ ἀνάγκη δυάδα θεῶν ἐν c ἡμῖν γενέσθαι πιστεύειν, ὅταν τηρῶμεν τὰς ἐντολάς; εἰ δὲ ναοὶ χρηματίζομεν, ἑνὸς δηλονότι καὶ οὐ δύο θεῶν, ὅταν ἡμῖν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐναυλίζωνται, ποῖος ἐν ἡμῖν ἔτι λόγος συστέλλει πρὸς ἑνότητα τοὺς δύο, τῆς κατ' οὐσίας ταυτότητος οὐκ ἐχούσης τόπον, κατά γε τὴν ὑμετέραν φρενοβλάβειαν; ἢ γὰρ ἀνάγκη λέγειν, ὅτι ψευδῆ πρὸς ἡμᾶς λελάληκεν ὁ Χριστὸς, ἐνοικίζεται δὲ μόνος ἡμῖν ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Πνεύματος· ἤγουν ἐνοικεῖ μὲν αὐτὸς, ἄπεστι δὲ ὁ Πατήρ. d ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον· εἷς δὲ Θεὸς ἐν ἡμῖν, ὅταν ἄμφω λάβωμεν. οὐχ ἑτεροούσιος ἄρα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα φανεῖται λοιπὸν ὁ Μονογενὴς, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐν τῷ φωτὶ τὸ ἀπαύγασμα τὸ ἐξ αὐτοῦ. εἴη γὰρ ἂν οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως ἡ τοῦ μυστηρίου δύναμις ἀληθής.

9. ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις hoc ordine E. εἰρημένοις ἡμῖν ἀρτίως Ed. 12—p. 500, 9 citat p. 13. θέλοντος E.p. ἐθέλοντος Ed. Statim καὶ om. E. 24. μόνος E.p. μόνον Ed. 28. αὐτοῦ E. ἑαυτοῦ Ed. Incertum (folio lacerato) p.

καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὐχὶ δύο θεῶν ὠνόμασεν ἡμᾶς
1 Cor. iii. 16. ναοὺς, ἀλλ' ἑνὸς δηλονότι καὶ αὐτοῦ· "Οὐκ οἴδατε, φησὶν,
e "ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν "ὑμῖν;" ὁρᾷς ὅτι συνεισενεγκὼν εἰς οὐσίας ταυτότητα τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν, ναοὺς ἡμᾶς ἀποδεδεῖχθαί φησιν, οὐ θεῶν μᾶλλον, ἀλλὰ Θεοῦ. τί τοίνυν εἰκαίοις παρακρούεσθε λογισμοῖς τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν, καὶ τῆς ἑαυτῶν δυσσεβείας τὸν ἰὸν ἐπισπείρετε τοῖς ἀλογώτερον εἰωθόσι προσβάλλειν τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις γράμμασιν;

24 Ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ.

Προαποδείξας εὖ μάλα καὶ διορισάμενος ὀρθῶς, τίνες ἂν
833 A. a εἶεν οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν, μεθέξωσι δὲ καὶ ποίων ἀγαθῶν, μέτεισιν εὐθὺς ἐφ' ἑτέρους τοὺς οὔπω φιλεῖν ἑλομένους. οὐ γὰρ ἔσονται φύλακες, φησὶ, ῥημάτων τῶν ἐμῶν· τοῦτο γάρ ἐστι τό Οὐ τηρήσει τὸν λόγον μου, ὡς καθ' ἑνὸς ἢ περὶ ἑνὸς λεγόμενον, εἰ καὶ πλατεῖάν πως ἔχει καὶ γενικὴν τὴν δήλωσιν. ἀκολούθως δὲ σφόδρα καὶ τοῦτό φησιν. εἰ γὰρ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀπόδειξις ἔσται σαφὴς τὸ τηρῆσαι τὰς ἐντολὰς, ἤτοι τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον, εἴη δήπου πάντως ἂν
b ἀληθὲς καὶ τὸ ἐναντίον. δεῖγμα γὰρ ἔσται τοῦ μὴ ἑλέσθαι φιλεῖν, τὸ δι' οὐδενὸς ποιεῖσθαι λόγου τὴν ἐντολὴν, παρωθεῖσθαι δὲ τὸ κεκελευσμένον, καθάπερ τι τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων. ἀλλ' ὥσπερ τοῖς νομοφύλαξιν ἐνοικίσειν ἑαυτὸν ὁμοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατεπηγγέλλετο· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι λόγον τῶν μὴ τοιούτων ἀπαναστήσεται καὶ ἀποφοι-
Sap. i. 4. τήσει παντελῶς. ἀληθεύσει γὰρ λέγων ὁ Σολομών "Ὅτι "εἰς κακότεχνον ψυχὴν σοφία οὐκ εἰσελεύσεται, οὐδὲ κα-
c "τοικεῖ ἐν σώματι καταχρέῳ ἁμαρτίας." καὶ γάρ τοι καὶ ἐφ' ἡμῶν οὕτως ἔχουσαν εὑρήσεις τοῦ πράγματος τὴν φύσιν· ἢ γὰρ οὐχὶ τοῖς ὁμόφροσι καὶ ὁμοτροπεῖν ἑλομένοις τὸ

1. ὠνόμασεν ἡμᾶς hoc ordine E.p. 6. παρακρούεσθε] καὶ παρακρούεσθαι E. 12. καὶ assumptum ex E. 21. παραθεῖσθαι E. 27. ψυχῇ E.

συνδιαιτᾶσθαι μᾶλλον ἤγουν τοῖς ἑτέροις παντί τῳ τετίμηται; καίτοι "πᾶν ζῷον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ," κατὰ (Sir. xiii. 15, 16.) τὸ γεγραμμένον, "καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ προσκολληθήσεται "ἀνήρ·" εἰ δὲ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοήθεσι συνεῖναι κατὰ ταὐτὸν τῶν ὅτι μάλιστα διὰ σπουδῆς εἶναι δοκεῖ, πῶς οὐχὶ μᾶλλον οὕτως ἔχειν ἐπὶ Θεοῦ λογιούμεθα; ἀγαθὸς γὰρ ὑπάρχων τῇ φύσει, καὶ ἀρετῆς ἁπάσης ἀρχὴ καὶ γένεσις, d οὐχὶ τοῖς φαυλότητος ἐρασταῖς, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς ἐργάταις ἐναυλίζεται, παραιτεῖται δὲ τὸν ἀκάθαρτον, καὶ λίαν ὀρθῶς. καθάπερ οὖν ἀμέλει καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ βορβόρου καὶ δυσωδίας ἀπηλλάχθαι τὰς ἑαυτῶν οἰκίας σπουδάζομεν, εἴπερ τι τῶν τοιούτων ὅλως ἔχοι, τὸ ἐν αὐταῖς αὐλίζεσθαι παραιτούμενοι· ἆρ' οὖν οὐ μειζόνως ὁ καθαρός τε καὶ πανάγιος ἡμῶν Θεὸς τὴν μεμολυσμένην ψυχὴν παραιτήσεται, καὶ καταμυσάττεται καρδίαν τῷ τῆς ἁμαρτίας βορβόρῳ κατηφανισμένην; ἀλλ' e ἔστιν οὐκ ἀμφίβολον. ὅτι γὰρ ἐν τούτοις ἔσται καὶ οὐχ ἑτέροις ὁ μὴ τηρήσας τὴν ἐντολήν· ἀκάθαρτος γὰρ καὶ φιλοβόρβορος· αὐτή σε πάλιν ἡ τοῦ θεωρήματος διδάξει δύναμις. ἐν γὰρ τῷ μὴ τηρῆσαι τὰς θείας ἐντολὰς ἡ τῆς ἁμαρτίας εὑρίσκεται γένεσις.

Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἡ τοῦ φωτὸς στέρησις παρεισάγει τὸ ἐναντίον, φημὶ δὲ τὸν σκότον, οὕτω τὸ μὴ δρᾶν ἐθέλειν τὴν ἀρετὴν, τὴν τῆς φαυλότητος παρεισάγει γένεσιν· καθ' ἓν γάρ τι τὸ ὑποκεῖσθαι νοούμενον, οὐκ ἂν οἶμαι κατὰ ταὐτὸν συμβαίη ποτὲ τὰ τῆς ἀλλήλων διωρισμένα ποιότητος, κατά a 834 A. γε τὸν λόγον τοῦ ἐναντίως ἔχειν· κακία καὶ ἀρετὴ διώρισταί τε καὶ πολὺ διέστηκε πρὸς τὸ ἐναντίον τῆς ἀλλήλων ποιότητος, ἢ ὅπως ἄν τις εἰπὼν οὐκ ἂν ἁμάρτοι τυχὸν, ἀλλ' οὐκ ἄν τινι τῶν ὄντων καθ' ἡμᾶς προσόντα φανείη κατὰ ταὐτὸν ἀμφότερα καὶ δι' ἐνεργείας πληρούμενα. ἢ γὰρ πονηρός τις

1. τετίμηται E.F. Ed. mg. τετίμηνται Ed. 2. αὐτῷ] αὐτοῦ et ad προσκολληθήσεται transilit E. 4. ἐν om. E. 8. τοῖς E. τῆς Ed. 9. τὸν E.F. τὴν Ed. γρ. τὸ Ed. mg. 11. οἰκίας E. et ita emendavit Migne. οἰκείας Ed. 29—p. 502, 1. φανείη—ἄκρον om. E.

ἐστιν ἢ ἀγαθὸς, εἰ καὶ οὐκ εἰς ἄκρον πονηρίας τυχὸν, ἤτοι τῆς ἀγαθότητος. οὐκοῦν ἰσχύοντος ἐν ἡμῖν τοῦ ἑνὸς, ἀτονήσει πάντως τὸ ἕτερον, τουτέστι, τὸ ἐναντίως ἔχον. εἰ δὲ b *ἐν τῷ τηρῆσαι τὰς ἐντολὰς τὸ τῆς ἀρετῆς εἶδός ἐστι, πῶς οὐχὶ προδηλότατον, ὡς ἐν τῷ μὴ τηρῆσαι τῆς κακίας ἡ γένεσις; ἀπόκειται δὲ ὥσπερ τῷ τετηρηκότι τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν* Πατέρα *καὶ τὸν* Υἱὸν, *ὅπερ ἐστὶν ἁπάσης θυμηδίας τε καὶ δόξης ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις· οὕτω καὶ τῷ μὴ τηρήσαντι τὸ ἥκιστα μετασχεῖν τῆς θείας τε καὶ ἀῤῥήτου φύσεως, ὅπερ ἐστὶν οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἀπόλαυσις ἀγαθοῦ. οὐκοῦν εἴ τῳ καλὸν καὶ ἀξιέραστον εἶναι δοκεῖ τὸ τῆς θείας* c *φύσεως μεταλαχεῖν, ἐνδιαιτώμενόν τε καὶ ἐνοικοῦντα τοῖς τῆς καρδίας ταμιείοις τὸν τῶν ὅλων ἔχειν* Πατέρα *καὶ* Θεὸν *δι'* Υἱοῦ *ἐν* Πνεύματι, *διανιζέτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς φαυλότητος, δι' ὧν ἂν δύναιτο τρόπων, μᾶλλον δὲ διὰ πάσης ἀγαθουργίας ἀποτριβέτω κηλῖδα. χρηματιεῖ γὰρ τότε ναὸς ὄντως* Θεοῦ· *ἀναπαύσεται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ καταλύσει, κατὰ τὸ γεγραμμένον.* Cf. ver. 23, et supra 94 a. *οὐ γὰρ ἔσται κατ' ἐκεῖνον τὸν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις νομικὸν ὠνομασμένον, ὃς τὴν παρὰ τοῦ* Σωτῆρος *οὐ περιμείνας χάριν, αὐτόκλητος εἶναι πρὸς ἀκο-* d *λούθησιν ἔφη, καὶ τὴν οὕτως ἀξιάγαστον ἁρπάζων τιμὴν* S. Matth. viii. 19. *φησι* "Διδάσκαλε, *ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ·" ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὸν ὁ* Κύριος, *ὡς ἐν παραβολῇ καὶ αἰνίγματι;* Ib. 20. "Αἱ *ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ "οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει "ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ." ἀλώπεκας δὲ καὶ οὐρανοῦ πετεινὰ, τοὺς πανούργους καὶ ἀκαθάρτους ὠνόμασε δαίμονας, καὶ τὰ ἐγκόσμια ταυτὶ καὶ ἀέρια πνεύματα, ἃ ταῖς τῶν φιληδόνων καρδίαις ἐμφιλοχωρεῖ τε καὶ ἐναυλίζεται, τὴν* e *τῶν ἰδίων θελημάτων ἔχοντα πλήρωσιν, στενοχωροῦντά τε οὕτω τὰς ἀθλίας τῶν δεχομένων ψυχὰς, ὡς τόπον οὐδένα*

8. τῷ E.F. Ed. mg. τὸ Ed. 9. τηρήσαντες E. 13. ταμιείοις E. ταμείοις Ed. 15. τρόπῳ E. 16. διὰ πάσης E. δι' ἁπάσης Ed. 28. ἐνκοσμια E. τῶν assumptum ex E. 30. στενοχωροῦν E. 31. ψυχῶν E.

παντελῶς ἀναπαύσεως ἐν αὐταῖς εὑρίσκειν τὸν Θεόν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κλῖναι τὴν κεφαλήν.

Καθαρίσωμεν τοίνυν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ τὰς ἑαυτῶν καρδίας· οὕτω γὰρ οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν οἰκήσει Θεὸς, καὶ ἀμείνους ἡμᾶς ἁπάσης ἐπηρείας ἀποφανεῖ διαβολικῆς, μακαρίους τε καὶ ζηλωτοὺς ἐργάσεται, καὶ κοινωνοὺς ἀποδείξει a 835 A. τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ἀῤῥήτου φύσεως.

Καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός.

Οἰκονομεῖ τι πάλιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ καλούντων εἰς ὀρθότητα λογισμῶν, καὶ δι' ὧν ἔμελλον εὐμαθεστέραν ἔχειν διάνοιαν εἰς τὸ συνιέναι καλῶς τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος, παρακομίζει πάλιν εἰς μέσον. στηρίζει δὲ τῶν ἀκροωμένων b τὸν νοῦν, ἵνα μὴ ταῖς Ἰουδαίων ἀμαθίαις συγκαθελκόμενοι, καὶ ταῖς ἐκείνων ὑπονοίαις τὰ ἴσα νοεῖν ἀγαπήσαντες, τὴν ἁγίαν καὶ εὐαγγελικήν τινες ἀτιμάζοιεν παίδευσιν· ὃ δὲ εἰπεῖν βούλομαι, σαφῶς ἐστι τοιοῦτον. ὁ νόμος μὲν γὰρ σκιὰν Heb. x. 1. ἔχων καὶ τύπον "μέχρι καιροῦ διορθώσεως" ἐπικείμενον, Ib. ix. 10. κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, "παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν Gal. iii. 24. "εἰς Χριστὸν," καὶ προμελέτησιν ὥσπερ τινὰ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς εἰσεκόμιζε. προγύμνασμα τοίνυν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἐν πνεύματι λατρείας τὰ διὰ Μωυσέως εἰπών τις, c οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος. διὰ γάρ τοι τοῦτο τετελείωκεν ὁ νόμος οὐδέν· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὐκέτι πραγμάτων εἰκόνας, ἀλλ' αὐτὴν ἡμῖν ἀναφανδὸν ὑπέδειξε τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἐν τύποις ἔτι καὶ σχήματι τὸ τῆς ἀρετῆς καταγράφων εἶδος, ὅπερ ἐποίει Μωυσῆς, ἀλλὰ γυμνὴν ὥσπερ καὶ ἐμφανῆ καθιστὰς, καὶ πλήρη πρὸς εὐσέβειαν τὸν ἄνθρωπον ἀποτελῶν. ἦν οὖν ἄρα τῶν τύπων εἰς ἀλήθειαν μεταχώρησις καὶ μετάπλασις, τῶν διὰ Χριστοῦ

11. ἔμελλον E.F. Ed. mg. ἔμελλεν Ed. 16. ἀτιμάζειεν E.
22. εἰπεῖν E.

d ῥημάτων ἡ παίδευσις. ἐπειδὴ δὲ τῆς ἀληθείας ἤδη διαλαμπούσης, περιττὸν ἦν ἔτι κρατύνεσθαι τὴν σκιὰν, οὐκέτι τοῖς νομικοῖς τύποις πολιτεύεσθαι ἐνομοθέτει Χριστὸς τοὺς προσιόντας αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως. τοῦτο λίαν ἐλύπει τοὺς Ἰουδαίους, ᾤοντό τε ὅτι τὸν ἀρχαῖον καταλύσων νόμον ἐπιδεδήμηκεν ὁ Χριστὸς, καίτοι διαῤῥήδην βοῶντος ἀκούοντες (S. Matth. v. 17, 18.) "Οὐκ "ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι· λέγω γὰρ e "ὑμῖν, ὅτι ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ "νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται." πλήρωμα γὰρ ἔχει τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς ἡ κατὰ ἀλήθειαν ἀρετὴ διὰ τῶν Χριστοῦ νόμων εἰσκεκομισμένη, καθάπερ ἀρτίως ἐλέγομεν. ἐπειδὴ γὰρ (Cf. Rom. x. 2.) ἀκρίτῳ θυμῷ διωλισθηκότες εἰς ἀπείθειαν, καὶ εἰς ζῆλον ἰόντες τοῦ νόμου οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, συνηγορεῖν ἐδόκουν τῷ νόμῳ τὰ διὰ Χριστοῦ παρωθούμενοι, διὰ τοῦτο χρησίμως, ἵνα μὴ δοκοίη τισὶ καινούς τινας ἢ ἰδίους παρὰ τὴν ἐνοῦσαν βούλησιν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διορίζειν νόμους, ἀναγκαίως 836 A. a ἐπήνεγκεν ὅτι ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμὸς ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.

Μὴ γὰρ δή τις οἰέσθω φησὶ τῶν προσιόντων ἐμοὶ διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἀπῳδόν τινα λόγον ἐποιησάμην τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· αὐτοῦ πάλιν καὶ οὐχ ἑτέρου τὸ εὐαγγελικόν ἐστι κήρυγμα, οὐκ ἐρυθριάσαντος ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις θεσμοῖς, ἀλλ' οὐδὲ ὡς νῦν ηὑρημένης τῆς ἀμείνονος ἐντολῆς, ἀλλ' ὡς ἐν καιρῷ τῷ δέοντι μεταπεπλασμένου τοῦ τύπου πρὸς ἀλήθειαν. ὁ γὰρ ἐκεῖνα λαλήσας δι' ἐμοῦ τοῖς ἀρχαιοb τέροις τότε, καὶ ταῦτα νυνὶ πρὸς ὑμᾶς· Λόγος γάρ εἰμι ζῶν τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀῤῥήτου θελήσεως ἑρμηνευτικὸς, (Es. ix. 6.) διὸ καὶ κέκλημαι "Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος."

Ἢ γὰρ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκδεξόμεθα τὸ εἰρημένον, φημὶ δὲ τό Ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμὸς ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς, ἤγουν καὶ ἑτέρως νοήσομεν. τοῦ γὰρ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν ἑαυτοῦ λόγον φησὶν, ἵνα οἱ μὲν τηροῦντες

8. κερέα E. 18. με] + Πατρὸς Catt. 20. ἀποδόν E. 24. πρέποντι Catt. 26. ποτὲ Catt. 27. ἑρμηνευτὴς Catt. 32. ἵν' E.

εἰδεῖεν ὅτι Θεὸν τετιμήκασι, τοῖς παρ' αὐτοῦ γεγονόσι κατα-
πειθόμενοι λόγοις· οἱ δέ γε πρὸς τὸ τούτῳ πεσόντες ἐναν- c
τίον, καὶ ταῖς ἀπειθείαις τὴν δοθεῖσαν ἐντολὴν ἐξυβρίζειν οὐ
παραιτούμενοι, εἰς αὐτὴν ἁμαρτάνουσι τὴν πάντων βασιλίδα
φύσιν. ἦν δὲ δὴ πάλιν κατὰ δύο τρόπους τὸν τῶν ἀκροω-
μένων ἀσφαλίσασθαι νοῦν· ἢ γὰρ τὸ θέλειν τιμῆσαι τὸν
Θεὸν προτρέψαι πάντως εἰς εὐπείθειαν, ἤγουν τὸ δεδιέναι
προσκρούειν αὐτῷ τοῦτο δὴ πάλιν ἐργάσεται. εἰσι γὰρ δι'
ἀμφοῖν ὁ τοῦ χρησίμου τε καὶ συμφέροντος λογισμός.
λέγων δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐμὸς ὁ λόγος, οὐχὶ δὴ πάντως ἡμᾶς
ἐξίστησι τοῦ ἰδίου προσώπου, καθόπερ ἐστὶ Λόγος καὶ Θεός· d
ἐπειδὴ δὲ τὴν οἰκετικὴν ἔχων μορφὴν ἔτι καὶ ἐν ἀνθρωπίνῳ
φαινόμενος σχήματι καὶ ὑπάρχων ἀληθῶς καθ' ἡμᾶς τὰ
τοιαῦτά φησιν, οὐκ ἀνθρώπινον τὸν ἑαυτοῦ νοεῖσθαι βού-
λεται λόγον, ἀλλὰ θεῖον ὄντως καὶ βασιλικὸν, περιενεγκὼν
ἀναγκαίως εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς πρόσωπον, ἵνα μὴ διελὼν
ἑαυτὸν, δύο λοιπὸν υἱοὺς νοεῖσθαι παρασκευάσῃ, εἷς ὢν Υἱὸς
καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν· εἷς γὰρ ὁ
Χριστὸς, καὶ οὐ δύο κατά τινας. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος ἐκ Supra i. 14.
Πατρὸς γέγονε σὰρξ, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, οὐκ εἰς e
σάρκα μεταβεβλημένος, ἀλλ' ἰδίαν ποιησάμενος σάρκα τὸν
ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ναόν. ἵνα τοίνυν μὴ ἀνθρώπινον εἶναι
νομίζωμεν τὸν λόγον αὐτοῦ, μηδὲ τῆς θείας ἐκστήσωμεν
φύσεως τὸ μάθημα τὸ εὐαγγελικὸν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ ἐπὶ
πάντας εἶναι πιστεύωμεν, οἰκονομικῶς καὶ σφόδρα καλῶς,
ἅτε δὴ καὶ ἐν ἀνθρωπίνῳ φαινόμενος σχήματι, τῇ θείᾳ φύσει
ἀπονέμει πάλιν τὸν λόγον, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ
Πατρὸς, ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ κατὰ φύσιν ἐστὶν, ὡς ἀπαύγασμα
καὶ Λόγος αὐτοῦ καὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ χαρακτήρ. a 837 A. Heb. i. 3.

22. παρθένου] + προσληφθέντα a.

25 26 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων· ὁ δὲ παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὑμῖν ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ἐγώ.

b *Ἔχει πάλιν ὁ λόγος τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐ λίαν ἀπήλλακται μέτρων, ὅσον ἧκεν εἰς νοῦν τοῖς προκειμένοις τὸν πρέποντα. πότε γὰρ, εὐλόγως ἐρεῖ τις, ὡς οὐ παρ' ἡμῖν ἐστιν ὁ Χριστὸς κατά γε τὴν τῆς θεότητος δύναμιν, καίτοι πληροῖ μὲν τὰ πάντα, καὶ οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἀποδημεῖ, περιέπει δὲ μᾶλλον ἀῤῥήτῳ δυνάμει γῆν τε καὶ οὐρανὸν, καὶ τῶν ἀβύσσου δὲ μυχῶν οὐκ ἀπολιμπάνεται; ποῦ γὰρ οὐκ ἔστι Θεός; ὅταν οὖν λέγῃ* Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς
c *εἶπον παρ' ὑμῖν μένων, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκληψόμεθα· καὶ ἐπείπερ ἔμελλεν ἐξ ὀφθαλμῶν γενέσθαι τῶν ἡμετέρων, κατά γε τὴν σάρκα φημὶ, τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποδημίαν στειλάμενος τὰ τοιαῦτά φησι· τὴν δὲ τοῦ μυστηρίου τελειοτάτην καὶ ἀκριβεστάτην ἡμῖν ἀποκάλυψιν διὰ τοῦ παρακλήτου γενέσθαι λέγει, τουτέστι, τοῦ* Ἁγίου Πνεύματος *ἀποσταλέντος παρὰ τοῦ* Πατρὸς *ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, λέγω δὴ τοῦ* Υἱοῦ. *ὡς γὰρ* Χριστὸς *ἐν ἡμῖν τὸ* Πνεῦμα *αὐτοῦ· διὰ τοῦτό φησιν ὅτι ἐκεῖνος διδάξει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν ἐγώ.*
1 Cor. ii. 16. d *ἐπειδὴ γάρ ἐστι* Πνεῦμα Χριστοῦ *καὶ νοῦς αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐχ ἕτερόν τι παρ' αὐτὸν ὂν, κατά γε τὸν ἐν ταυτότητι φυσικῇ λόγον, καίτοι νοούμενόν τε καὶ ὑπάρχον ἰδίως, οἶδε πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ*
Ib. 11. Παῦλος *"Τίς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα "τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὂν ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ* Θεοῦ *"οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ* Πνεῦμα *τοῦ* Θεοῦ." *οὐκοῦν, ὡς εἰδὸς τὰ ἐν τῇ βουλήσει τοῦ* Μονογενοῦς, *πάντα ἡμῖν ἀναγγέλλει, οὐκ ἐκ μαθήσεως ἔχον τὴν εἴδησιν, ἵνα μὴ φαίνηται διακόνου τάξιν ἀποπληροῦν, καὶ τοὺς ἑτέρου τυχὸν*

11. *καὶ τῶν ἀβύσσου δὲ* E. *τῶν δὲ ἀβύσσου* Ed. 19. *λέγω δὴ*] *λέγων διὰ* E. 25–27. Ab *αὐτῷ* ad *αὐτῷ* transilit E.

διαπορθμεύων λόγους, ἀλλ' ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ, καθάπερ e ἀρτίως εἰρήκαμεν, καὶ εἰδὸς ἀδιδάκτως πάντα τὰ ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧπέρ ἐστι, τὰ θεῖα τοῖς ἁγίοις ἀποκαλύπτει μυστήρια, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πάντα γινώσκων τὰ ἐν αὐτῷ, διακονεῖ πρὸς τὸ ἔξω, λόγῳ τυχὸν τῷ προφορικῷ, τὰ θελήματα τῆς ψυχῆς, ἧς ἐστι καὶ νοῦς, ἕτερον μέν τι παρ' αὐτὴν ταῖς ἐπινοίαις ὁρώμενός τε καὶ ὀνομαζόμενος, ἕτερος δὲ κατὰ φύσιν οὐκ ὤν, ἀλλ' ὡς μόριον τοῦ παντὸς συμπληρωτικὸν, ἐν αὐτῇ τε ὑπάρχον, καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναφύεσθαι πιστευόμενον. ὑπὲρ δὲ τοῦτο πάλιν ἡ θεία τε καὶ ἄῤῥητος φύσις· a 838 A. μικρὰ γὰρ πᾶσα παραδειγμάτων ἰσχὺς, κἂν διὰ λεπτῶν ἔρχηται λόγων. οὐκοῦν ἡ τελεία μάθησις διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς ἁγίοις ἐντίκτεται. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει πρός τινας "Κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν Eph. i. 15–21. "ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους "ἀγάπην, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνείαν ποιού-"μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν "Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη ὑμῖν Πνεῦμα "σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμέ- b "νους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς "ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης "τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερ-"βάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύ-"οντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἣν ἐνήργηκεν ἐν τῷ Χριστῷ, "ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς "ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνά-"μεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ c "μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι." ἐν γὰρ τῇ τῶν τοιούτων ἀποκαλύψει διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν ἀποῤῥήτως ἐνεργουμένῃ, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ βάθος καὶ τοῦ κεκρυμμένου μυστηρίου τὴν δύναμιν θεω-

1. αὐτοῦ] ἀνθρώπου emendavit, sed minus recte ut videtur Migne. αὐτοῦ habent Veccus in Epigr. viii. q. 14. ἀκούω E. 21. αὐτοῦ] + καὶ Ed. invito E.

ροῦμεν. ὅτι δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν τε καὶ
δύναμιν ἀναπληροῖ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις ἐνοικοῦν,
καὶ πάντα διδάσκει ἅπερ αὐτὸς λελάληκε πρὸς ἡμᾶς, πάλιν
Eph. iii. 14–19. ἡμῖν οὐδὲν ἧττον ὁ Παῦλος σαφηνιεῖ λέγων "Τούτου χάριν
d "κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα
"πατριὰ ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν
"κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ
"Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν
"Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ
"ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλα-
"βέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ
"βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώ-
e "σεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ
"πλήρωμα τοῦ Θεοῦ."

Σημειωτέον δὲ πάλιν, ὅτι πάντα διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποκαλυφθήσεσθαι τοῖς ἁγίοις εἰπὼν, οὐχ ἑτέρῳ δίδωσιν αὐτοὺς διδασκάλῳ· μὴ τοῦτο νομίσῃς· ἑαυτῷ δὲ παρίστησι διὰ τοῦ Πνεύματος, σαρκικοῖς μὲν οὐκέτι φαινόμενος ὀφθαλμοῖς, τοῖς γεμὴν νοητοῖς τῆς καρδίας ὄμμασι θεοπρεπῶς θεωρούμενος.

839 A. a

27 Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν· μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω.

Εἰς ἀνάμνησιν ἐνεγκὼν τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τῆς εἰς
οὐρανοὺς ἀναβάσεως, καὶ ὅτι περιλειφθήσονται κατὰ τοῦτο
Supra ver. 25. μόνοι παρασκευάσας ἐννοεῖν διὰ τοῦ φάναι "Ταῦτα λελά-
b "ληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων," συνίησιν εὖ μάλα γοργῶς,
ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχων κατὰ φύσιν Θεὸς, ὡς οὐ μετρίαν αὐτοῖς ἐντέθεικε τὴν πτοίαν ὁ λόγος, τεθορύβηκε δὲ δεινῶς, καὶ τῷ βάρει τῆς λύπης καταφορτίσας τὸν ἑκάστου κατεθόλωσε νοῦν. τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς λύπης τὸ δυσαχθέστερον; τί δὲ οὕτω φορτικὸν, ὡς τῶν ἡδίστων ἡ παραίρεσις, καὶ τὸ τῶν

7. τὸ πλοῦτος E. τὸν πλοῦτον retinui cf. supra 173 c, de Recta Fide 70 d (a Tisch. cit.). 18. σαρκικοῖς μὲν οὐκέτι om. E. 28. ἐντέθηκε E.

ἔτι μάλιστα φιλαιτάτων ἀδόκητον ὑπομένειν ζημίαν; καθίστησι τοίνυν αὐτοὺς λύπῃ καὶ φόβῳ τεταραγμένους. πρόφασις μὲν γὰρ καὶ ῥίζα λύπης, τὸ μέλλειν αὐτῶν ἀποφοιτᾶν καὶ ἀνακομίζεσθαι πρὸς τὸν Πατέρα, δικαιοτάτη πως ἦν, c ἐποιεῖτο δὲ μητέρα τὴν ὑποψίαν τοῦ πάντα πείσεσθαι, καὶ λίαν ἑτοίμως, οὐ συμπαρόντος ἔτι, κατά γε τὴν ἐμφανῆ τοῦ σώματος ὄψιν, τοῦ διασώζειν ἰσχύοντος. πῶς δὲ καθίστησιν, ἢ τίνα τρόπον αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς εὐθυμίας φαιδρὸν εἰσοικίζεται, καὶ πρὸς θείαν αὖθις γαλήνην ὁ νοῦς κατευνάζεται; δίδωμι, φησὶν, ὑμῖν εἰρήνην καὶ ἀφίημι ὑμῖν εἰρήνην τὴν ἐμήν. εἴρηκα, φησὶ, πλειστάκις, ὡς "οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς "ὀρφανούς·" ἀλλ' οὐδὲ μόνοι τὴν γῆν οἰκήσετε τοῦ βοηθοῦντος ἔρημοι καὶ γυμνοί· συνέσομαι γὰρ πάλιν ὑμῖν, καὶ d ἀπὼν τῷ σώματι ἀνατειχιῶ πάλιν ταῖς εὐμενείαις, ὡς Θεὸς, ἄνω θήσομαι θορύβου παντὸς, περιέσται δὲ τῆς ὑμετέρας εὐτολμίας οὐδείς· πᾶς γὰρ ἀτονήσει φόβος, καὶ δειλία μὲν ἐκποδὼν οἰχήσεται, θεία δέ τις ἐν ὑμῖν ἀνατελεῖ δύναμις, σχολάζοντι νῷ καὶ γαληνιώσῃ καρδίᾳ ξεναγοῦσα πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπινον νοῦν. νῦν δὲ δίδωμι ὑμῖν εἰρήνην, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' εἰρήνην τὴν ἐμήν. τοῦτο δὲ ἦν ἐναργῶς e οὐδὲν ἕτερον εἰπεῖν, ἢ ὅτι χορηγήσω τὸ Πνεῦμα, καὶ συνέσομαι δι' ἐμαυτοῦ τοῖς δεχομένοις αὐτό.

Supra ver. 18.

Ὅτι γὰρ ἡ εἰρήνη Χριστοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστιν αὐτοῦ, μακροῦ μὲν οἶμαι μὴ δεῖσθαι λόγου πρὸς πληροφορίαν καὶ ἀπόδειξιν. πλὴν ἐκεῖνο φάναι δεῖν ὑπολαμβάνω· Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἰρήνη καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς οὐκ ἂν εἴη λοιπὸν παντί τῳ σαφὲς ὅτι, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἡ εἰρήνη δὴ πάντως ἐστὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ; καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος πρός τινας ἔφη "Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα a "νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν." καίτοι πῶς οὐ δίκαιον ἐννοεῖν, ὡς οὐ περὶ ταυτησὶ τῆς εἰρήνης τῆς ἐν τῷ κοινῷ νοουμένης λόγῳ τε καὶ πράγματι

840 A. Phil. iv. 7.

1. ὑπομένει E. 30. φρουρήσει E. φρουρήσῃ Ed.

τὰ τοιαῦτά φησιν; ἡ μὲν γὰρ ἀφιλόμαχος καὶ ἀφιλοπόλεμος ἕξις, ὅσον ἐν οἰκείαις ῥοπαῖς καὶ ἐν θελήσει τῇ καθ' ἑαυτὴν, εἰρήνην ἔχει καὶ ἐργάζεται· καὶ οὐκ ἐνυπόστατόν τι καὶ ὑπάρχον ἰδίως οἰησόμεθά ποτε τὴν οὕτω νοουμένην εἰρήνην, b ἀλλ' ἐν ἕξει τῇ τῶν ἀγαπώντων αὐτὴν συμβαίνειν ὑπονοήσωμεν· πῶς οὖν ἄρα νοήσαι τις ἂν πάντα νοῦν ὑπερέχειν τὴν τοιαύτην εἰρήνην; τὸ γὰρ μηδαμῇ μηδαμῶς ὂν κατ' ἰδίαν ὕπαρξιν, πῶς ἂν νοοῖτο κρεῖττον τε καὶ ἄμεινον ἀνθρώπων τυχὸν, ἢ ἀγγέλων, ἢ καὶ τῶν ἔτι προσάνω νοουμένων; νοῦν γὰρ εἶναι καὶ ταῦτά φαμεν. οὐκοῦν ἡ ὑπὲρ ἀρχὰς, ἡ ὑπὲρ ἐξουσίας, ἡ ὑπὲρ θρόνους ἢ κυριότητας καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν εἰρήνη, τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ ἐστι, δι' οὗ τὰ πάντα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατήλλαξεν ὁ Υἱὸς, τῷ τὰ c αὐτοῦ θέλειν, καὶ βούλεσθαι νοεῖν τε καὶ πράττειν, καὶ μὴ ἑτέρωσέ ποι χωρεῖν εἰς ἀπόστασιν διὰ τῆς εἰς τὰ φαῦλα παρατροπῆς. λυπεῖ δὲ οὐδὲν καὶ λογισμὸν ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν οὐκ ἀσύνετον. ὅνπερ γὰρ τρόπον ἐπείπερ ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ σοφία καὶ δύναμις, καλεῖται δὲ καὶ ἔστι τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, πνεῦμά ἐστι ζωῆς καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως· οὕτως ἐπείπερ ἐστιν αὐτός τε καὶ οὐχ ἕτερος ἡ ἀληθῶς τε καὶ κυρίως εἰρήνη, λέγοιτ' ἂν εἰκότως καὶ νοοῖτο πάλιν κατ' d αὐτὸν εἰρήνη τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. διά τοι τοῦτο καὶ ἰδικῶς ἀναθεὶς τῇ ἑαυτοῦ φύσει τὴν ἰδίαν εἰρήνην, τουτέστι, τὸ Πνεῦμα, λέγει περὶ αὐτοῦ Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. ὅτι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἁγίοις προφήταις οὕτω κατωνόμασται τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, συνήσεις εὖ μάλα τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου Es. xxvi. 12. μαθὼν "Κύριε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· "πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν." ὡς γὰρ οὐδὲν τοῦ νόμου τετελειωκότος, οὔτε μὴν ἐξαρκούσης τῆς κατ' αὐτὸν δικαιοσύνης

9. καὶ assumptum e Catt. προσάνω νοουμένων] ἀνωτέρω δυνάμεων λογικῶν b.c. Cord. 14. αὐτοῦ E.a.b.c. Cord. ἑαυτοῦ Ed. 18. δὲ] τε a.b. neutrum habent c. Cord. 19. πνεῦμα alt.] + γὰρ a.b.c. Cord. ζωῆς καὶ σοφίας] Θεοῦ καὶ σοφίας καὶ ζωῆς b. σοφία καὶ δύναμις E. invitis Catt. 21. κατὰ ταὐτὸν b. 22. διάτι E. invitis Catenis. 24. Πνεῦμα] + αὐτοῦ b. 28. ἀπέδωκεν E.

εἰς πληρεστάτην εὐσέβειαν ἀνακομίσαι τὸν ἄνθρωπον, τὸ e
Πνεῦμα τὸ θεῖον δοθῆναι παρακαλεῖ, δι' οὗ κατηλλαγμένοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πρὸς φιλίαν ἀνακεκλήμεθα, δραπέται τὸ πρὶν ἀναδεδειγμένοι διὰ τὴν ἐφ' ἡμᾶς βασιλεύουσαν ἁμαρτίαν. δὸς τοιγαροῦν τὴν εἰρήνην ἡμῖν, φησὶν, ὦ δέσποτα, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. καὶ ὃ βούλεται δηλοῦν εἶναί φημι τοιοῦτον· Ἐπίδος, φησὶν, ὦ Δέσποτα τὴν εἰρήνην· πάντα γὰρ ἔχειν ὁμολογήσομεν τότε, ἐλλελοιπὸς δὲ φανεῖται τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν τῷ γε ἅπαξ κομισαμένῳ τὸ πλήρωμα Χριστοῦ· παντὸς γὰρ πλήρωσις ἀγαθοῦ, κατοικῆσαι Θεὸν a 841 A.
ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος. ἐπειδὴ τοίνυν ἱκανώτατον σφόδρα τὸ Πνεῦμά ἐστι, πάντα τῆς διανοίας καταραῖσαι θόρυβον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν ἡμῖν καταργῆσαι δειλίαν, ἐφόδιον ὥσπερ εἰς ἀνδρείαν καὶ ἀταραξίαν τὸ ἐπιτήδειον ἐπιδώσειν ἐπαγγέλλεται λέγων Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν· μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω.

Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. 28
b

Οὐχ ἑτέρου, φησὶ, διεπύθεσθε λέγοντος τὴν ἐμὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν· αὐτήκοοι γὰρ τῶν ἐμῶν ῥημάτων γεγόνατε. τί δὲ ὑμῖν ἐπηγγειλάμην ὁ ψεύδεσθαι μὴ εἰδώς; ἐγὼ ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. *εἰ μὲν οὖν ἀπαράκλητον ὑμῖν ὁ λόγος ἠπείλησε τὴν ἀποδημίαν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀπόλειψιν, ἦν δήπου καὶ μάλα εἰκὸς ἐπὶ τούτῳ λίαν ἀσχάλλοντας ἀφορήτως δὴ ἔχειν καὶ εἰς ἀκράτους δυσθυμίας κατολισθεῖν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ὑμᾶς ἔφην, ὡς οὐκ ἀπελεύσομαι μόνον, ἀλλ'* c
ὅτι καὶ ἐπανήξω κατὰ καιρὸν, τί δὴ, φησὶ, μόνον τὸ λυποῦν ταῖς ἑαυτῶν διανοίαις εἰσοικίζοντες, τὸ πεφυκὸς εὐφραίνειν ταῖς ἀμνηστίαις ὑβρίζετε; ἀντεγειρέσθω τῷ πλήττοντι τὸ θεραπεύειν εἰδὸς, ἀντιπαλαιέτω τοῖς ἀνιᾶν πεφυκόσιν ἡ τοῦ

6. ἀπέδοκεν et pergit ὡς γὰρ οὐδὲν τοῦ νόμου τετελειωκότος e supra ut saepe E.
15. ὑμῖν] + ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς ex infra E. 22. ἀπόληψιν E.
29. ἀντεπαγγελλέσθω E.

κατευφραίνοντος δύναμις. συντέταγμαι μὲν γὰρ ὡς ἀναβησόμενος πρὸς τὸν Πατέρα *καὶ* Θεὸν, *ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπανήξω πάλιν ἐπήγγελμαι. καταραΐζει τοίνυν ἀκμαιοτάτην ἐν τοῖς μαθηταῖς τὴν λύπην εὑρών· καὶ ὥσπερ ἂν εἴ τις φιλόπαις* d *ὄντως ἀνὴρ καὶ ἀγαθώτατος, τῆς ἐνεγκούσης ἀπαίρειν ἐπί τισι τῶν ἀναγκαίων ἐκβιαζόμενος, εἶτα πολὺ τῶν ἰδίων τέκνων τὸ δάκρυον βλέπων, τὴν τρυφερωτάτην αὐτῶν καὶ φίλην καταβρέχον παρειὰν, διὰ παντὸς εἶσι λόγου, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀποδημίας ἐσόμενον ἀγαθὸν ἀεὶ παρακομίζων εἰς μέσον, ἀνθοπλίζει τρόπον τινὰ ταῖς λύπαις τὴν ἐπὶ τοῖς ἡδίστοις ἐλπίδα· οὕτω καὶ ὁ* Κύριος *ἡμῶν* Ἰησοῦς *ὁ* e Χριστὸς *τῆς τῶν ἁγίων ψυχῆς περιστέλλει τὴν λύπην. ᾔδει γὰρ ᾔδει,* Θεὸς *ὑπάρχων ἀληθινὸς, φορτικωτάτην αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν ἀπόλειψιν αὐτοῦ, καίτοι συνόντος ἀεὶ διὰ τοῦ* Πνεύματος· *ἀγάπης δὲ τοῦτο καὶ ὁσιότητος τῆς εἰς ἄκρον ἀπόδειξις. τὸ γὰρ συνεῖναι βούλεσθαι τῷ* Χριστῷ, *πῶς οὐκ ἀληθῶς τοῖς ἁγίοις πρεπωδέστατον; καὶ γοῦν ὁ θαυμάσιος* Παῦλος *τοῦτον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν σκοπόν* Κρεῖσσον *γάρ φησι, "τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν* Χριστῷ *εἶναι."*

Phil. i. 23.

5. ἀγαθότατος E. 12. ψυχῶν E. 14. ἀπόλειψιν E. et ita emendavit Migne. ἀποκάλυψιν Ed. 15. ἄκρον E. ἄκραν Ed.

a 842 A.

ΚΕΦΑΛΗ Α.

Ὅτι κατ᾽ οὐδὲν ἐλάττων ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἴσος δὲ μᾶλλον καὶ ὅμοιος κατὰ φύσιν αὐτῷ.

Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστιν.

ἈΝΤΙΠΕΡΙΤΡΕΠΕΙ *τῆς λύπης τὴν ἀφορμὴν εἰς θυμη-* b
δίας ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι μὴ χαίρουσι μᾶλλον ἐφ᾽ ᾧ νῦν ἀσχάλλουσι, καταιτιᾶται σαφῶς· ἐν ταὐτῷ δὲ πειρᾶται διδάσκειν, ὅτι τοὺς ἀκαπήλευτόν τε καὶ ἀληθῆ τὴν εἰς ἑτέρους ἀγάπην ἐπιτηδεύοντας ζητεῖν ἀναγκαῖον οὐχὶ δὴ πάντως μόνον τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἡδύ τε καὶ φίλον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαπωμένοις λυσιτελὲς, καιροῦ καὶ τοῦτο δρᾶν ἀναπείθοντος. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων φησὶν
“ Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, 1 Cor. xiii. 4, 5.
“ οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς·” λέγει δὲ πρός τινας μὴ τὰ ἑαυτῶν c Ib. x. 24.
ζητοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων. ἀγάπης γὰρ ἔργον τῆς ἀκριβοῦς, οὐχὶ δήπου πάντως τὸ μόνον ἡμᾶς προνοεῖν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ πλησίον περισκέπτεσθαι τὸ χρήσιμον· τοῦτο γὰρ φρονεῖν ἀναπείθει τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς διὰ τῶν προκειμένων ὁ Σωτήρ. καὶ φέρε δὴ πάλιν ἐφ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς καθάπερ ἐπὶ πίνακι, λεπτοτέροις γραφείοις τὴν τοῦ θεωρήματος ἀνατυποῦντες δύναμιν, ἀναβαίνωμεν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον. προξενεῖ γὰρ πολλάκις ὁ ἐν τοῖς ἐλάττοσι τύπος τὸ ἐφικέσθαι δύνασθαι καὶ τῶν d
ἀσυγκρίτως ἔχειν πεπιστευμένων. οὐκοῦν ἡδὺ μὲν, φέρε

1–3 om. E. 8. *σοφῶς* Catt. 17. *μόνων* E.

εἰπεῖν, τοῖς Παύλου μαθηταῖς τὸ αὐτῷ συνεῖναι διὰ παντός· Phil. i. 23. ἀλλὰ κρεῖττον τῷ Παύλῳ "τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ "εἶναι," καθάπερ αὐτὸς διεβεβαιώσατο γράφων. ἦν οὖν ἔργον τοῖς ἀγαπᾶν ἑλομένοις αὐτὸν, τὸ πληροῦν ἐπείγεσθαι τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπησιν, καὶ μὴ δύσοιστον ἀεὶ ποιεῖσθαι τὸ αὐτοῖς καὶ μόνον ἡδὺ, περιαθροῦντας δὲ μᾶλλον καὶ τὸ τῷ e διδασκάλῳ χρήσιμον ἀποδημοῦντι συμφέρειν· ἠπείγετο γὰρ συνεῖναι Χριστῷ.

Ἔχεις τοῦ θεωρήματος ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τὴν σκιάν. φέρε δὴ τοίνυν, τῶν ἐπὶ Χριστῷ μυστηρίων τὴν δύναμιν, καθάπερ τι χρῶμα πολυειδὲς ταῖς σκιαῖς ἐπαλείφοντες, αὐτὴν Ib. ii. 6, 7. ἤδη σαφῶς ἐπιδείξωμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐν μορφῇ γὰρ ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς, καὶ ἐν ἰσότητι τῇ κατὰ Πνεῦμα, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, διά τε τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν, κεκένωκεν ἑαυτὸν μορφὴν 843 A. a δούλου λαβὼν, καὶ ὑπέστη γε τοῦτο παθὼν, ἵνα πάντας ἡμᾶς ἀπευθύνῃ πρὸς πᾶσαν εἴδησιν ἀρετῆς, ἵνα διὰ τῆς τῶν θαυμάτων ἀσυγκρίτου φαιδρότητος θεωροὺς γενέσθαι παρασκευάσῃ τῆς ἐνούσης τῇ θείᾳ φύσει δυνάμεώς τε καὶ δόξης καὶ ὑπερφυοῦς ἐξουσίας· οὕτω γὰρ ἦν ἀναπεῖσαι τοὺς εἰς ἐσχάτην ἀμαθίαν ὠλισθηκότας ἀνασφῆλαι πάλιν εἰς σύνεσιν, καὶ προσκυνεῖν μὲν οὐκέτι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, τὸν δὲ ἀληθῶς ἕνα καὶ φύσει Θεὸν ἐπιγράφεσθαι. b ὠφέλησε δὲ καὶ καθ' ἑτέρους τρόπους ἡμᾶς ὁ Μονογενὴς ἐνανθρωπήσας· κατέστρεψε γὰρ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, S. Luc. x. 19. κατέλυσε τῆς ἁμαρτίας τὴν δύναμιν, δέδωκεν ἡμῖν "πατεῖν "ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν "τοῦ ἐχθροῦ." ἦν οὖν ἄρα καὶ λίαν εἰκότως ἡμῖν μὲν αὐτοῖς ἢ καὶ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ἡδύ τε καὶ φίλον, καὶ παντὸς ἄξιον λόγου, τὸ συνεῖναι διὰ παντὸς τῷ τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν δοτῆρι Χριστῷ, συμπαρόντα τε ἀεὶ καὶ συνδιαιτώ-

7. χρήσιμον ἀποδημοῦντι συμφέρειν ἠπείγετο γὰρ E. ἀποδημοῦντι συμφέρον ἐπείγεσθαι Ed. 14. Πνεῦμα] Legendum (ut alibi) πᾶν. 16. παθεῖν E.

μενον ἔχειν· ἀλλ' οὐ σφόδρα χρήσιμον αὐτῷ διεφαίνετο, ἐν c μακροῖς οὕτω χρόνοις ἐμφιλοχωρεῖν τῷ τῆς ταπεινώσεως σχήματι παραδεχθέντι χρησίμως διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν, καθάπερ ἤδη προείπομεν. ἔδει γὰρ μᾶλλον, τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκονομίας ἀκολούθως ἤδη πεπερασμένης, εἰς τὴν ἰδίαν ἀναφοιτῆσαι δόξαν αὐτὸν, καὶ μετὰ τῆς δι' ἡμᾶς ληφθείσης σαρκὸς παλινδρομεῖν εἰς ἰσότητα τὴν πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα, ἣν οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγησάμενος· ἐξῆν γὰρ ἔχειν ὡς ἴδιον ἀγαθόν· εἰς ἀνθρωπίνην καταβέβηκεν ἀδοξίαν. ἕως μὲν γὰρ d ἦν ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι, καίτοι Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς καὶ τῶν ὅλων Κύριος, οὐδενὸς ἀμείνων τῶν καθ' ἡμᾶς ἐλογίζετο παρά γε τοῖς οὐκ εἰδόσι τὴν δόξαν αὐτοῦ. καὶ γοῦν ἐῤῥαπίσθη, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀνοσιότητος ὑπέστη τὸν γέλωτα τολμησάντων εἰπεῖν "Εἰ "υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ "πιστεύσομέν σοι." S.Matth. xxvii. 40, cf. 42. ἐπειδὴ δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀποπληρώσας μυστήριον, πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀνεκομίζετο Πατέρα καὶ Θεὸν, ἅτε δὴ παρελάσαντος ἤδη τοῦ τῆς ταπεινώσεως e χρόνου, καὶ πεπερασμένων τῶν καιρῶν τῆς ἑκουσίου κενώσεως, Θεὸς ἤδη ταῖς ἄνω δυνάμεσι διεφαίνετο. οὐ γὰρ ἠγνόησεν ἀναβαίνοντα τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην ὁ οὐρανὸς, ἀλλ' ἐκελεύοντο μὲν οἱ ταῖς ἄνω πύλαις ἐφεστηκότες, ὡς τὸν τῶν δυνάμεων προσίεσθαι Κύριον, καίτοι μετὰ σαρκὸς ἀνιπτάμενον, αἴρειν τε τὰς πύλας αὐτῷ διετύπου τὸ Πνεῦμα λέγον "Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι Ps. xxiii. 7. "αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· Κύριος Ib. 8. "κραταιὸς καὶ δυνατὸς, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ, Κύριος a 844 A. "τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης." Ib. 10. ἐγνώσθη γὰρ "ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἡ πολυποί- Eph. iii. 10, 11. "κιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ," καθάπερ ὁ Παῦλός φησιν. ἀνακομισθεὶς γὰρ πρὸς τὸν Πατέρα, καίτοι μείζονα ἢ κατ' αὐτὸν κατ' ἐκεῖνο νοούμενον,

16. δὲ assumptum ex E.

d ἦν ἔτι μεθ' ἡμῶν, τουτέστιν, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. ὡς γὰρ ἔτι τὸ δουλοπρεπὲς ἔχων σχῆμα, καὶ παρόντος αὐτῷ οὔπω τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἔδει ἀναλαβεῖν, τὰ τοιαῦτά φησι. καὶ γοῦν ὅτε τὸν τίμιον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη σταυρὸν, ὄξος αὐτῷ καὶ χολὴν Ἰουδαῖοι προσήγαγον διψήσαντι, καὶ πιὼν, ἔφη
Infra xix. 30. Τετέλεσται. πεπλήρωτο γὰρ ἤδη ὁ τῆς ταπεινώσεως καιρὸς, καὶ ἐσταυρώθη μὲν, ὡς ἄνθρωπος· νενίκηκε δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἔτι μᾶλλον δὲ ὡς Θεὸς, φημὶ δὴ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ νικῆσαι δόξαν τε καὶ
e δύναμιν, οὐ κατὰ τὴν σάρκα. μείζων οὖν ὁ Πατὴρ, ὡς ἔτι δούλου καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὄντος τοῦ Υἱοῦ· ἐπεὶ καὶ Θεὸν ἑαυτοῦ φησιν αὐτὸν, καὶ τοῦτο τῷ ἀνθρωπίνῳ προσνέμων σχήματι. εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι κεκένωκέ τε καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτὸν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἔσται καταφανὲς, ὅτι καταβέβηκεν ἐξ ὑπεροχῆς τινος εἰς ἐλάττωσιν, μᾶλλον δὲ ἐξ ἰσότητος τῆς πρὸς τὸν Πατέρα πρὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχον; οὐδὲν δὲ τούτων ὑπομεμένηκεν ὁ Πατήρ· μεμένηκε δὲ καὶ
846 A. a ἔστιν ἐν οἷς ἦν ἐξ ἀρχῆς. μείζων οὖν ἄρα τοῦ τὴν ἐλάττωσιν οἰκονομικῶς ἑλομένου, καὶ τέως ὄντος ἐν αὐτῇ, ἄχρις ἂν εἰς ἐκεῖνο πάλιν ἀνακομισθῇ, τὸ ἴδιον δή φημι καὶ φυσικὸν ἀγαθὸν, ἐν ᾧπερ ἦν ἐν ἀρχῇ. τόπος δὲ ὥσπερ οἰκεῖός τε καὶ φυσικὸς αὐτῷ νοηθείη ἂν εἰκότως ἡ ἰσότης ἡ πρὸς τὸν Πατέρα, ἣν ἔχειν ἐξὸν ἀδιακωλύτως, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο δι' ἡμᾶς.

Καὶ πολλοῦ ἡμῖν γεγονότος λόγου περὶ τῆς ἰσότητος τοῦ Υἱοῦ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ ἐν τοῖς ὀπίσω βιβλίοις, τάχα πως ἦν ἤδη πρέπον ἐπὶ τὴν τῶν ἑξῆς σαφή-
b νειαν ἐλθεῖν, τὸ περὶ τούτων ἔτι μακρηγορεῖν ἀφέντας εἰς τὸ παρόν. ἐπειδὴ δέ τις τῶν ἀσυνέτων αἱρετικῶν, οὐ λίαν ἀθαύμαστον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις λαχὼν τῶν ἱερῶν γραμμάτων τὴν εἴδησιν, τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ ἑρμηνεύειν ἐπι-

7. δὲ E. γὰρ Ed. 8. δὲ μᾶλλον inverso ordine E. 19. ὄντως E. εἰς assumptum ex E. 20. δέ pro δή E.

χειρῶν, γραφῇ παραδέδωκεν οὐ φορητὰς δυσφημίας κατὰ τοῦ Μονογενοῦς, ἀδρανὲς ᾠήθην καὶ λίαν ἀνάρμοστον ἐμαυτῷ πρᾶγμα θέλειν ὑφίστασθαι, τὸ σιωπῇ παραδραμεῖν τὴν οὕτω δεινὴν τοῦ μνημονευθέντος ἀπόνοιαν. οὐκοῦν οἰήσομαι δεῖν ὑπαντῆσαι μὲν κατὰ λόγον αὐτῷ, δεῖξαί τε σαφῶς ὅτι σαθρά τε καὶ γραώδη τὰ παρ' αὐτοῦ μυθάρια, καὶ φρονήσεως c μὲν τῆς ἀγαθῆς ἀμοιροῦντα παντελῶς, στροφὰς δὲ εἰκαίων ἔχοντα λογισμῶν. ἐπ' αὐτῆς δὲ ὑμῖν ἀναγνώσομαι λέξεως, ἃ συνθεῖναι τετόλμηκε, τὴν τοῦ προκειμένου, καθάπερ αὐτὸς ᾠήθη, θεωρίαν ἐξηγούμενος „ Μείζονα δὲ ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα „ κηρύσσων σαφῶς, οὐ μόνον τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν παρέ-„ στησεν εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐν ἀμφοτέροις „ εἶναι νομιζόντων τὸ ψεῦδος διήλεγξε." καὶ τὴν Σαβελλίου διὰ τούτων περικροτήσας δόξαν, δεινὸς, ὡς οἴεται, καὶ δριμὺς d ἐπιπηδᾷ τοῖς ἐν ἰσότητι πρὸς τὸν Πατέρα τιθεῖσι τὸν Υἱὸν, οὕτω πάλιν εἰπών „ Εἰς τοσοῦτον πάλιν ἀπονοίας προῆλθόν „ τινες, ὡς μηδὲ ὅλως ἀνέχεσθαι μείζονα εἶναι τὸν Πατέρα „ τῆς τοῦ Μονογενοῦς θεότητος λέγειν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν „ συγκρίσει τῇ περὶ τὴν σάρκα ὑπερέχειν δοκεῖν, μηδὲ κἂν „ τοῦτο συνιδεῖν δυνηθέντες, ὡς τὰ ἑτερογενῆ οὐδαμῶς συγ-„ κρίνεσθαι δύναται. οὐδεὶς γὰρ ἂν εἴποι ποτὲ ὅτι ἄνθρωπος „ σοφώτερός ἐστι κτήνους, οὔτε μὴν ἵππος ὀξυτέρως τρέχει e „ χελώνης, ἀλλ' ἄνθρωπον ἀνθρώπου ἐλλογιμώτερον, ἵππον „ δὲ ἵππου ὀξύτερον φέρεσθαι. μόνων τοίνυν τῶν ὁμογενῶν „ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρισιν ἐπιδεχομένων, ἀνάγκη αὐτοὺς „ ὁμολογῆσαι, ὅτι ὁ Πατὴρ μείζων αὐτῆς τῆς τοῦ Μονο-„ γενοῦς θεότητος ὑπάρχει. οἱ γὰρ ἐναντίως σφαλλόμενοι „ τῷ πρὸς τὴν σάρκα συγκρίνειν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, τὸ „ πατρικὸν ἀξίωμα καθαιροῦσι."

Ταυτὶ μὲν ἐκείνου τὰ ὑθλώδη ληρήματα· διασκεπτέον δὲ ὅπως οὐδὲ εἰδότα δείξωμεν ὅτι τοῖς ἰδίοις αὐτὸς μάχεται a 847 A.

1. παραδέδωκεν E. παρέδωκεν Ed. 12. ἀγνωμοσύνην E. 20. γρ. τούτῳ Ed. mg. τοῦτο habet F. 31. οὐδὲν Migne.

Supra 846 c. λόγοις. ἀποδέχεται μὲν γὰρ τὸν Υἱὸν, ὡς τὴν αὐτῷ πρέπουσαν εὐγνωμοσύνην διατηρήσαντα, τῷ εἰπεῖν Ὁ Πατὴρ μείζων μου ἐστί· θαυμάζω δὲ ὅπως οὐδὲ ἐκεῖνο κατὰ νοῦν εἰσεδέξατο. τί γὰρ ἦν ὅλως τὸ ἀναπεῖθον αὐτὸν θεολογίας ἅψασθαι νυνὶ, καίτοι τὸ καιρὸν εἰδέναι τὸν πρέποντα καὶ
b λόγου καὶ πράγματος οὐκ ἐν τῷ μηδενὶ θείη τίς ἂν, εἴ γε σωφρονοίη. τί οὖν ἔδει τῆς οὕτως ἀκαίρου θεολογίας ἀνιωμένοις τοῖς μαθηταῖς, ἐπείπερ ἔμελλεν ἀποδημεῖν ἀπὸ κόσμου πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν; ποῖον γὰρ ἂν ἐποίσειε παραμυθίας τρόπον αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα τυχόν; ἀνθ' ὅτου δ' ὅλως μονονουχὶ καὶ καταιτιᾶται λέγων Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ὁ Πατὴρ μείζων μου ἐστίν; ἆρα γὰρ, εἰπέ μοι, διακεῖσθαι τοῦτο πρὸς θυμηδίαν ἐποίει
c τοὺς μαθητὰς, ἢ τῆς οὕτω φιλοθέου λύπης ἀπήλλαττεν, ὅτι πρὸς τὸν μείζονα Πατέρα πορεύεται; εἶτα ποῖον κατίδοι τις ἂν τὸν τῆς παραμυθίας ἐν τούτῳ τρόπον; καίτοι Φιλίππου
Supra ver. 8. μὲν ἐρομένου καὶ λέγοντος "Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, "καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν," τότε δὴ τότε καὶ λίαν εὐκαίρως, ἅτε δὴ καὶ τοῦ τῆς θεολογίας ἐνεστηκότος καιροῦ, τὸν Πατέρα μὲν ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς, ἑαυτὸν δὲ αὖ πάλιν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὅτι κατ' οὐδὲν ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ, τῇ δὲ κατὰ πᾶν ἰσότητι
Ib. 9, 10. διαπρεπὴς, ἔφασκε "Τοσούτῳ χρόνῳ μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ
d "οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν "Πατέρα· οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ
Supra x. 30. "ἐν ἐμοί ἐστιν; ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν." ἀλλὰ τότε μὲν εὐκαίρως τὸν ἐπὶ τούτοις ἡμῖν ἐξυφαίνων λόγον, εἰκότως ἐθαυμάζετο· νυνὶ δὲ ποῖον ἔχει τὸ πρᾶγμα καιρὸν, ἢ ποῖον ὅλως ἐπιδέξεται λογισμὸν, ἢ βούλεσθαι μὲν τὴν ἐν τοῖς μαθηταῖς καταραῖσαι λύπην, φάρμακα δὲ ὥσπερ παραμυθίας αὐτοῖς ἐπινοεῖν, τὸ ἐπιτάξαι χαίρειν, ὅτι πορεύεται πρὸς τὸν
e Πατέρα; ἆρ' οὖν οὐκ ἂν γένοιτο καὶ τοῖς λίαν ἀνοήτοις

3. μου μείζων ἐστι E. 12. μου μείζων E. 14. ἀντιπήλλαττεν prius scripsit E. 20. δὲ E. δ' Ed. 22. διαπρεπὲς E. 28. ἐπιδέξεται E. 29. φάρμακον E.

συμφανὲς δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὡς ἐπείπερ εἰς τὴν ἰδίαν αὖθις παλινδρομῆσαι δόξαν μετὰ Πατρὸς ἠπείγετο, χαίρειν ἐπὶ τούτῳ τοῖς αὐτὸν ἀγαπῶσι διεκελεύετο, ἀξιάγαστον αὐτὸν αὐτοῖς παρακλήσεως καὶ τοῦτον μετὰ τῶν ἄλλων ἐπινοήσας τὸν τρόπον;

Ἀλλὰ παρήσω μὲν τοῦτο νυνὶ, καὶ ταῖς ἐκείνου φρενοβλαβείαις οὐ πολὺς ἐγκείσομαι· φημὶ δὲ δεῖν ἐπ' ἐκεῖνα μᾶλλον ἐλθεῖν· ᾠήθη γὰρ ἴσως τῇ τῆς θεότητος φύσει τὴν σάρκα συγκρίνοντας, ἀνόητον κομιδῇ ποιεῖσθαι τὴν ἀντεξέτασιν, ὅτε κεκενῶσθαι λέγομεν τὸν Υἱὸν, ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος· ἔχει δὲ οὐχ οὕτω, πόθεν; οἰκετικοῦ δὲ μέτρου καὶ a 848 A. δουλοπρεποῦς ἀξιώματος τὴν θείαν λέγοντες δόξαν, ἡλαττῶσθαί φαμεν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀποκαταστῆναι γεμὴν εἰς τὸ εἶναι πάλιν ἐν ἴσῳ τῷ φύσαντι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, οὐ καινὴν ἢ ἐπίκτητον οὐδὲ ἀήθη δόξαν ἠμφιεσμένον, ἀλλ' ἐν ἐκείνῃ γεγονότα πάλιν, ἐν ᾗπερ ἦν ἐν ἀρχῇ μετὰ τοῦ Πατρός. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἡμῖν μυσταγωγὸς, φημὶ δὲ τὸν Παῦλον, τὴν πρέπουσαν τοῖς ἀνθρώποις ταπείνωσιν οὐκέτι περιτιθεὶς αὐτῷ μετὰ τὴν ἐκ b νεκρῶν ἀναβίωσιν καὶ τὴν ἄνοδον τὴν εἰς οὐρανοὺς, ἐπιστέλλει λέγων "Εἰ γὰρ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν·" (2 Cor. v. 16.) περὶ δὲ ἑαυτοῦ πάλιν "Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." (Gal. i. 1.) καίτοι τί δήποτε πάλιν αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς ἀφίξεσθαι λέγων μετασχηματιοῦντα "τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ," (Phil. iii. 21.) νῦν ἐξαρνεῖται λέγων "οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου," καίτοι προκεχειρισμένος εἰς c ἀποστολὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ; τί δὲ ὅλως αὐτὸν οὐκ εἰδέναι κατὰ σάρκα φησίν; ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι, τὸν ἀγοράσαντα αὐτὸν δεσπότην ἠρνήσατο; (2 S. Pet. ii. 1.) μὴ γένοιτο, φρονεῖ γὰρ

4. αὐτὸν E. αὐτὸς Ed. 6. παρήσω μὲν E. παρήσομεν Ed. 9. συγκρίνοντος E. 14. ἀποκαταστῆναι E. ἀποκαταστῆσαι Ed. 17. ἐν om. E. 18. ἡμῖν assumptum ex E. 25. μετασχηματιοῦν E. 31. αὐτὸν E. αὐτὴν Ed. φρονεῖν Migne.

ὀρθῶς. τετελειωμένου γὰρ ἤδη καὶ εἰς πέρας ἥκοντος τοῦ καιροῦ ἐπὶ τῆς νοουμένης τῷ Μονογενεῖ κενώσεως, ἤτοι ταπεινώσεως, οὐκ ἐξ ὧν ὁρᾶται κεκενωμένος, μᾶλλον δὲ ἐξ ὧν ἐστι κατὰ φύσιν Θεὸς, διακηρύττειν τε αὐτὸν καὶ ἐπι-
d γινώσκειν ἐπείγεται. γνωσθέντος γὰρ ἅπαξ καὶ παραδεχθέντος τοῦ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, ἔδει λοιπὸν ἐκεῖνο διδάσκεσθαι τοὺς πεπιστευκότας, ὅτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ, διὰ τοῦτο μᾶλλον τοῖς θεοπρεπέσι περὶ αὐτοῦ λόγοις ἢ τοῖς ἑτέροις ἐφήδεται.

Θαυμάζω δὲ ὅπως οὐκ ἐρυθριᾷ, λέγων, ὡς ἐπείπερ μόνα
Supra 846 e. τὰ ὁμογενῆ „ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρισιν ἐπιδέχεται, ἀνάγκη „ αὐτοὺς ὁμολογῆσαι, ὅτι ὁ Πατὴρ μείζων τῆς τοῦ Μονογενοῦς „ θεότητος ὑπάρχει." οὐκ αἰσθάνεται γὰρ, ὡς εἰκὸς, τὸν οἰκεῖον
e ἑαυτῷ ἐξοπλίσας λόγον· λεγέτω γὰρ ἡμῖν ἐκεῖνο χρησίμως ἐρέσθαι βουλομένοις Αἱ πρὸς ἄλληλα τῶν ὁμοειδῶν συγκρίσεις, ἀπὸ ποίων μᾶλλον ἐπιτελοῖντο πρεπωδέστερον; ἆρ' ἐξ ὧν εἰσι, κατά γε τὸν κοινὸν τῆς φύσεως λόγον, ἢ ἐξ ὧν ἕκαστον ἔχει τῶν ὅσα προσγίνεταί τε καὶ ἀπογίνεται, ἐνυπάρχει τε καὶ οὐκ ἐνυπάρχει, δι' αἰτίας εὐλόγους; οἷον δὲ δή τι φημί· παραθήσω γὰρ ἐκεῖνο λαβὼν ὅπερ αὐτὸς ἡμῖν εἰσκεκόμικεν εἰς παραδείγματος λόγον· Εἴ τις ἀνθρώπῳ τὸν ἄνθρωπον ἐθελήσαι συγκρίνειν, εἰς μὲν τὸν ἕνα καὶ κοινὸν τῆς
849 A. a οὐσίας ἀποβλέψας λόγον, οὐδεμίαν ἐπ' ἀμφοῖν εὕροι διαφοράν· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος ἀνθρώπου διοίσει ποτὲ, κατά γε τὸ εἶναι ζῷον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· οὗτος γὰρ ἐν ἅπασιν, εἷς τε τῆς οὐσίας αὐτῆς ὅρος· ἀλλ' οὐδ' ἵππος ἵππου κατ' αὐτό γε τοῦτο τὸ ἵππος εἶναί φημι, διαφέρειν δὲ ἄνθρωπον ἀνθρώπου, καθ' ἥντινα οὖν ἐπιστήμην, οἷον γραμματικὴν, ἢ καὶ καθ' ἑτέρους τινὰς τοιουτουσὶ τρόπους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐχ ἅψεται τῆς οὐσίας, αἰτίαν δὲ μᾶλλον ἑτέραν λαχόντα φαίνεται. ἀλλὰ καὶ ἵππος μὲν ἵππου δρο-
b μικώτερος, ἢ κατὰ σῶμα μείων ἢ περιπληθέστερος, πλὴν

17. κοινὸν τῆς φύσεως hoc ordine E. 20. δὴ om. E. 32. περιπληθέστερος F. περιλειπιθέστερος E. περιλιπηθέστερος Ed. γρ. περιλιπέστερος Ed. mg.

τὴν ἐν τούτοις πλεονεξίαν, ἤτοι τὴν ἐλάττωσιν, οὐκ ἐν ὅρῳ κειμένην τῷ τῆς οὐσίας εὑρήσομεν. ἢ γὰρ ἂν κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διήνεγκε τὰ εἰς σύγκρισιν ἀναβαίνοντα τὴν πρὸς ἄλληλα. μείων γὰρ ἄνθρωπος ἀνθρώπου τυχὸν, ἤγουν τὸ μεῖζον ἔχων, καθόπερ εἰσὶν ἄνθρωποι, πῶς ἂν ὅλως νοοῖτο καὶ λέγοιτο; οὐκοῦν, ἐν ἴσῳ μὲν μέτρῳ πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι τὰ φυσικά· διάφορα δὲ τὰ ἐνόντα φαίνεται, καὶ κατὰ τὸν τοῦ συμβεβηκότος ἔξωθεν ἐγκείμενα λόγον. οὐκοῦν ἐπειδήπερ c κατὰ τὴν ἐκείνου πρότασιν, ἤτοι φωνήν· ἀνθέξομαι γὰρ αὐτῆς· μόνα τὰ ὁμογενῆ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρισιν οἰκειότερον ἐπιδέξεται, ὁμολογείτω πρῶτον, ὡς ὁμογενής ἐστιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, τουτέστιν, ὁμοούσιος· οὕτω γὰρ νοήσεις τὸ ὁμογενὲς, ἄνθρωπον γὰρ ἀνθρώπῳ συγκρίνεσθαι δεῖν ἐδοκίμασεν, ἀλλὰ καὶ ἵππον ἵππῳ· καὶ διδασκέτω λοιπὸν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συγκρινόμενος Υἱὸς, ὡς ὁμογενὴς αὐτῷ, τὴν κατά τι γοῦν ἐλάττωσιν ἔχει, ποῦ δὲ τὸ μεῖον εὑρήσομεν, ὅτε τοῖς ὁμογενέσιν εἷς ἂν d ἁρμόττοι τῆς οὐσίας ὅρος; ἑκάστης γὰρ οὐσίας, ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, οὐ τέλειος μὲν ἔν τισιν, ἀτελὴς δὲ ἐν ἑτέρῳ φαίνεται, ἀλλ' εἷς καὶ ἴσος ἐπὶ πάντων φαίνεται. αἰτίας γεμὴν ἑτέρας ἔχειν φαμὲν τῶν συμβεβηκότων ἕκαστον ἤτοι προσγεγονότων καθ' ὁνδηποτοῦν τρόπον. αὐτὸ δὲ δὴ πάλιν ὑπὲρ σαφηνείας τῶν εἰρημένων τὸ ἐξ ἀρχῆς παροίσω παράδειγμα. ἄνθρωπος μὲν ἀνθρώπου διοίσει μὲν ὅλως οὐδὲν, e καθόπερ εἰσὶν ἄνθρωποι τυχόν· ἀλλ' ὁ μέν τις ἐστὶν εὐσεβὴς, ὁ δὲ κακόνους, καὶ ὁ μὲν ἀσθενὴς καὶ λελωβημένος τὸ σῶμα, σῶος δὲ καὶ εὔρωστος ἕτερος, καὶ ὁ μέν τις βάσκανος, ὁ δὲ ἀγαθός· ἀλλ' ὅταν τις τούτων τὰς αἰτίας ἀκριβῶς κατασκέπτηται, τὸν μὲν τῆς αἰτίας ὅρον οὐκ αἰτιάσεται, πάθεσι δὲ μᾶλλον σωματικοῖς ἤγουν ψυχικοῖς ἀνατίθησι τὰς αἰτίας. ἑνὸς τοιγαροῦν νοουμένου τε καὶ ὄντος ἐπί

6. μὲν assumptum ex E. 17. μεῖον] σημεῖον E. 18. ἁρμόττοι E. ὑπάρχοι Ed. 29. αἰτίας] γρ. οὐσίας recte (ut vid.) Ed. mg. αἰτίας habet F.

τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τῆς θεότητος ὅρου, ἢ ὅπως ἄν τις εἰπὼν 850 A. a οὐκ ἂν τοῦ πρέποντος ἐξοίχοιτο· συγκρίνονται γὰρ ὡς Supra 846 e. ὁμογενεῖς, κεχρήσομαι δὲ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ θεωρήματος καὶ τοῖς αὐτοῦ λόγοις· διδασκόντων οἱ τάλανες τί ἄρα νομίζουσι παρασκευᾶσαι τὸν Υἱὸν ἐν ἐλάττοσιν εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; ἆρα πάθος, ἢ ῥᾳθυμία καὶ ὅσα συμβαίνειν οἶδε τοῖς γενητὴν ἔχουσι τὴν φύσιν; εἶτα τίς οὕτω ληρήσει καὶ διακείσεται παραλόγως, ὡς καὶ μόνον ἀνασχέσθαι κἂν γοῦν εἰς οὓς ἐλέσθαι τὴν βλασφημίαν; ὅτε τοίνυν, ὡς ὁμογενὴς ὑπάρχων τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ, Θεός b ἐστι δηλονότι κατὰ φύσιν καὶ αὐτός· συγκρίνεται γὰρ τῷ Πατρί· διακωλύσει δὲ οὐδὲν τὸ ὡσαύτως ἔχειν τῷ φύσαντι· πῶς ἐλάττων ἐστίν;

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀμαθέστατά τε καὶ ἀλογώτατα ἐν τοῖς προκειμένοις διεξιὼν, οὐ κατέδεισεν εἰπεῖν ὁ τῆς ἀληθείας Ib. ἐχθρὸς, „ὅτι μείζων ὁ Πατὴρ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ·" φέρε τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν λόγον βραχύ τι περιστείλαντες, καὶ τῆς τῶν προκειμένων ἐννοίας ἀποδιελόντες διὰ τὸν ἔλεγχον, τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ τῇ τοῦ Πατρὸς συγκρί- c νωμεν κατά γε τὸν ἐκείνων λόγον, ἐκεῖνο δὴ πρῶτον εἰπεῖν ἀπαιτήσαντες τὸν τοῦτο φάναι τολμήσαντα, πότερόν ποτε Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν ὑπάρχειν οἴεται τὸν Θεὸν, ἢ ἕτερον μέν τι παρὰ τοῦτο, τετιμῆσθαι γεμὴν τῇ τῆς θεότητος 1 Cor. viii. 5. κλήσει, καθάπερ οὖν ἀμέλει πολλοὶ μὲν ἐν οὐρανῷ θεοὶ καὶ κύριοι, πολλοὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι λέγονται. διαβεβαιουμένου μὲν γὰρ ψιλῇ δεδοξάσθαι προσηγορίᾳ τῇ τῆς θεότητός φημι τὸν Υἱὸν, μὴ μὴν καὶ ὑπάρχειν κατὰ φύσιν d αὐτὸν ἀληθῶς τοῦθ' ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, τὰ εἰκότα φρονοῦντες ὑπαντήσομεν, διαῤῥήδην ἀνακεκραγότες Ὦ τᾶν, ὡς εἰ μὴ φύσει Θεός ἐστι, κτίσματι προσκυνοῦμεν ἔτι παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ οὐχὶ μόνον ἡμεῖς οἱ τόνδε τὸν περίγειον

6. ῥᾳθυμιαν E. 14. καὶ prius assumptum ex E. 21. τολμήσαντες E.
26. τῇ assumptum ex E. 31. τὸν om. Migne.

ἔχοντες χῶρον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἡ πληθύς· κατηγορήσομεν δὲ καὶ παντὸς ἁγίου λοιπὸν, Θεὸν αὐτὸν κατὰ φύσιν εἰρηκότος καὶ ἀληθινὸν, μάλιστα δὲ πάντων αἰτιασόμεθα τὸν μακάριον Ἰωάννην εἰρηκότα περὶ αὐτοῦ
" Οἴδαμεν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἥκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διά- 1 S. Joan. v. 20.
" νοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ e
" ἀληθινῷ αὐτοῦ Υἱῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς
" Θεὸς καὶ ζωὴ ἡ αἰώνιος." εἰ δὲ πᾶσαν ὁμοῦ δυσωπούμενος τὸν θεόπνευστον γραφὴν, Θεὸν ὄντως αὐτὸν προσερεῖ καὶ ὑπάρχειν οὕτω διακείσεται, πιστεύειν τε οὕτω μειονεκτεῖσθαι τοῦ Πατρὸς κατά τι γοῦν ὅλως ὑπολαμβάνει· ἆρ' οὐχ ἕτερον ἡμῖν εἰσκεκόμικε Θεὸν, τῆς πρὸς τὸν Πατέρα σχέσεως φυσικῆς ὁλοκλήρως διακεκομμένον, καὶ ἐν ἰδίᾳ μέν τινι νοούμενον ὑποστάσει, μὴ μὴν ἐνυπάρχειν τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίᾳ; ἀλλ' οἶμαι δῆλον ἅπασι τὸ πρᾶγμά ἐστιν. a 851 A.
εἰ γὰρ οὐδὲν ἑαυτοῦ μεῖζον ἢ ἔλαττον, ἀλλ' ἐλάττονος μέν τινος μεῖζόν τι νοεῖται, μείζονος δέ τινος ἔλαττον, πότερόν πως οὐκ ἀνάγκη δύο δὴ πάντως ὁμολογῆσαι θεοὺς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινοὺς, ἵν' ὁ μὲν νοῆται μείζων, ὁ δὲ ἐλάττων αὐτοῦ; οὐκοῦν οἴχεται μὲν ἤδη καὶ ἀνατέτραπται κατ' ἐκείνους τῆς Ἐκκλησίας ἡ πίστις· Θεὸς δὲ οὐχ εἷς ἐφ' ἡμᾶς, ἀλλὰ δύο λοιπόν. τίνος οὖν ἄρα ναοὶ κεχρηματίκαμεν, κατὰ τὰς γραφάς; ἢ δῆλον ὅτι τοῦ τὸ ἴδιον Πνεῦμα ταῖς ἡμετέ- b
ραις ἐγκατοικίσαντος ψυχαῖς; ὅταν οὖν εὑρίσκωμεν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, οὐχὶ τοῦ Πατρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ Πνεῦμα λεγόμενον, τί λογισόμεθα; τί δὲ προσῆκε φρονεῖν; τίνα τῶν δύο παρωσάμενοι, τὸν ἕτερον εἶναι Θεὸν λέγομεν; εἰ μὲν οὖν δύο θεοὺς, τὸν ἐλάττω τε καὶ τὸν μείζω, παραδεξώμεθα, ἄμφω τε ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐναυλίζεσθαι φήσομεν διὰ τῶν ἰδίων πνευμάτων, ναοὶ θεῶν ἤδη γεγονότες c
ἁλωσόμεθα· δύο δὲ ἡμῖν ἐνοικεῖ πνεύματα, μεῖζόν τε καὶ

6. γινώσκωμεν E. γινώσκομεν Ed. 19. ἵν' E. ἵνα Ed. 24. ἐγκατοικίσαντος E.F. Ed. mg. ἐγκατοικήσαντος Ed. 29. παραδεξώμεθα E. παραδεξόμεθα Ed.

ἔλαττον, ἀνολόγως τῇ φύσει τῶν δεδωκότων αὐτά. τίς οὖν ἄρα τῶν τοιούτων ἐμέτων ἀνέξεται; τίς δὲ τὸν παρ' ἐκείνοις ἀμαθῆ τε καὶ γελοιότατον οὐ κατόψεται λόγον, τὴν τῶν εἰρημένων ἀρτίως ἡμῖν διασκεψάμενος ἔννοιαν; ἀλλ' ἴσως ἀναγκαζόμενος δύο κατὰ φύσιν ὁμολογῆσαι θεοὺς, εἴπερ ὁ μέν ἐστι μείζων, ὁ δὲ ἐλάττων, ἐπ' ἐκεῖνο βαδιεῖται τὸ σύνηθές τε καὶ τετριμμένον αὐτῷ, φημὶ δὴ τὸ φύσιν ἰδίαν τινὰ
d λέγειν ἔχειν τὸν Υἱὸν, εἰ μήτε τῆς γενητῆς ἀπήλλακται παντελῶς, μήτε μὴν ὁλοκλήρως ἀποπίπτει τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. οἱ γὰρ κτίσμα καὶ ποίημα λέγειν ἐναργῶς οὐ παραιτούμενοι, ἐπὶ τὰς τῶν τοιούτων ῥημάτων καταφεύγουσι κομψείας, ἀστειοτέραν ὥσπερ ἐπινοοῦντες τὴν δυσφημίαν. ὅταν τοίνυν οὕτως ἔχειν λέγωμεν τὸν Υἱὸν, ὡς μήτε Θεὸν κατὰ φύσιν ὁλοκλήρως ὑπάρχειν αὐτὸν, μήτε μὴν ἐν κτίσμασιν ὁλοκλήρως τελεῖν, εἶναι δέ τινα μέσον, ὡς καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀξίας ἀπολιμπάνεσθαι, καὶ τὴν τῶν
e κτισμάτων ὑπεράλλεσθαι δόξαν· πρῶτον μὲν ἐροῦμεν, ὡς οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπέτρεψε λόγος νομοθετεῖν ἃ βούλονται καὶ λαλεῖν. ἢ γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἱερῶν τε καὶ θείων πληροφορούντων γραμμάτων, ἢ μηδαμόθεν μεμαρτυρημένον τὸν ἴδιον ἔχοντες λόγον, αἰσχυνέσθωσαν τὰ ἀπὸ γνώμης ἰδίας ἐπὶ πίστει διοριζόμενοι.

Πλὴν ἐπείπερ αὐτοῖς καὶ τοῦτο παρέστη ἐξ ἀκρίτου λέγειν φρενοβλαβείας, ἐπὶ τὴν αὐτῶν βαδιοῦμαι πρότασιν, ἐρῶ δὲ
Supra 846 e. δὴ λοιπὸν πάλιν Εἰ γὰρ μόνα τὰ ὁμοειδῆ „τὴν πρὸς ἄλληλα „σύγκρισιν" κυρίως ἂν ἐπιδέξαιτο, συγκρίνεσθαι δὲ δεῖν ἑαυ-
852 A. a τὸν κυρίως τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δεδοκίμακεν ὁ Υἱὸς, σαφέστατα λέγων Ὁ Πατήρ μείζων μου ἐστί· πῶς οὐκ ἀνάγκη τοιοῦτον νοεῖσθαι καὶ τὸν Πατέρα, ὁποῖος ἂν λέγοιτο παρ' ὑμῶν ὁ Υἱός; καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; ὅλον ὑμῖν εἰς τὸ μηδὲν καταστρέφει τὸ θεώρημα. ἕως μὲν γὰρ μείζων λέγεται τοῦ Υἱοῦ

1. δεδωκότων E. δεδοκότων Ed. 2. τὸν E. τῶν Ed. 13. λέγωμεν] γρ. λέγωσιν Ed. mg. λέγωμεν habet F. 25. λοιπὸν assumptum ex E. 29—p. 527, 1. Ab ὑμῶν ad ὑμῶν transilit E.

παρ᾽ ὑμῶν ὁ Πατὴρ, ἡ δὲ κτίσις ἐλάττων, μέση τις ἦν καθ᾽ ὑμᾶς ἡ τοῦ Μονογενοῦς φύσις. καταβιβασθείσης δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας εἰς τὴν Υἱοῦ, τίνος ἔσται μέσος λοιπὸν, οὐκ ὄντος ἔτι τοῦ ὑπερκειμένου καὶ ὑπερέχοντος; εἰ δὲ καθά φησιν, ὡς ὁμογενὴς ὁμογενεῖ τῷ Πατρὶ συγκρίνεται, πῶς b οὐχ εἷς ἐπ᾽ ἀμφοῖν ὁ τῆς οὐσίας ἔσται λόγος; παραιτούμενοι δὲ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον ὑπάρχειν ὁμολογεῖν τῷ Πατρὶ, τιθεῖν δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἐν ἐλάττοσι, καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς κατεσπάσατε δόξαν εἰς τὴν τοῦ καθ᾽ ὑμᾶς ἐλάττονός τε καὶ μειονεκτουμένου, ἆρ᾽ οὐχ ὁρᾶτε λοιπὸν ἀκάνθης δίκην ἀνατέλλουσαν τὴν δυσφημίαν; ἆρ᾽ οὐχὶ "ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα" Heb. xii. 15. τὴν τῶν οὕτω διακειμένων καρδίαν παρενοχλεῖ; τί τοίνυν ἀφέντες τὸν εὐθῆ τῆς ἀληθείας λόγον εἰς τοσαύτην ἀτοπίαν c παρελαύνετε λογισμῶν; δότε δὴ δότε τῷ ὁμογενεῖ καθ᾽ ὑμᾶς τὸ ἐν ἰσότητι κεῖσθαι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. οὕτω γὰρ εἷς ἔσται Θεὸς, ἐν ἁγίᾳ τε καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσκυνούμενός τε καὶ δοξολογούμενος πρός τε ἤδη ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε. 29

Ἀσφαλὲς ἐνέχυρον τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων ἡ περὶ d αὐτῶν ὁρᾶται πρόῤῥησις· βεβαιοῖ τοιγαροῦν τῶν μαθητῶν τὴν καρδίαν, καὶ ἀραρότως φρονεῖν ἀναπείθει Χριστὸς, ὅτι περ ἄνεισιν ἀληθῶς πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν, συμβασιλεύσων τε αὐτῷ καὶ συνεδρεύσων ὡς Θεὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὡς Θεὸς γεγεννημένος. μὴ γὰρ δὴ, φησὶ, τὴν ἐμὴν ἀπόλειψιν, τὴν κατὰ σαρκὰ καὶ ἐμφανῆ· συνέσομαι γὰρ ὑμῖν ὡς Θεὸς διὰ παντός· ἐν ἴσῳ λογίσησθε τῆς τῶν ἁγίων προφητῶν. οἱ μὲν γὰρ, ἅτε δὴ καὶ ἀπὸ γῆς γεγονότες καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει τὸ χρεὼν ἀποτίσαντες, συνεστάλησάν τε καὶ κεχωρήκασιν εἰς τὸν ἀνθρώποις e

3. οὐσίας assumptum ex E. 5. ὁ μονογενὴς ὁμογενεῖ E. 14. ὁμογενῆ E.

πρέποντα νόμον· Θεὸς δὲ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ἐγὼ, οὐκ ἐν
ἴσῳ μέτρῳ τοῖς δι' ἐμαυτοῦ γεγονόσι κείσομαι, τὸν τῆς ἀνα-
Supra ver. 19. στάσεως περιμένων καιρόν· ζῶ γὰρ ἀεὶ, ζωὴ κατὰ φύσιν
Ib. 26. ὑπάρχων· καὶ ἀποστελῶ τὸν Παράκλητον, ἐπιδώσω δὲ ὑμῖν
Ib. 27. καὶ εἰρήνην τὴν ἐμὴν, καὶ οὐ διαψεύσομαι, ἀλλ' ἵνα τυχόντες
τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λελαμπρυ-
853 A. a σμένοι χάριτι, τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἐπιψηφισθήσεσθε τὴν
ἀλήθειαν, εἰς ἀνάμνησιν, ὡς ἔφην, μετὰ τὴν πεῖραν ἐρχό-
μενοι, καὶ ἵνα πιστεύσητε πεπηγότως ὅτι σύνειμι καὶ συμ-
βασιλεύω τῷ Πατρὶ, προδιείλεγμαι ταυτὶ καὶ λελάληκα πρὸς
ὑμᾶς· ἐξεγγυήσεται τὴν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἀλήθειαν τοίνυν
τῆς ἐπαγγελίας τὸ πέρας. εἰ γὰρ μὴ ζωὴ, φησὶν, εἰ μὴ
b συνεδρεύω τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πῶς ἂν αὐτὸς ἐπιδοίην τὰ
θεῖα καὶ πνευματικὰ χαρίσματα; διανεμῶ δὲ, καθάπερ ἐπήγ-
γελμαι, χορηγήσω δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν εἰρήνην. εἶτα
πῶς οὐκ ἀναμφίλογον, ὅτι ζωή εἰμι καὶ συμβασιλεύω μετὰ
Πατρός; οὐ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος ἢ μηδὲν ἰσχύοντος ἔργον
ἐστὶ, τὸ τοῖς θείοις καταλαμπρύνειν χαρίσμασι τοὺς ἀγα-
πῶντας αὐτὸν, ἀλλὰ τοῦ ὄντος τε καὶ δυναμένου καὶ εἰσαεὶ
βασιλεύοντος. ὅτι τοίνυν οὐκ εἰκαίαν τὴν πρόῤῥησιν τὴν
c ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἐποιήσατο, διὰ τούτων ἐδίδαξεν ὁ Χρισ-
τός. ἵνα γὰρ ἀσφαλεστέραν ἔχοιεν τὴν ἐπ' αὐτῷ πίστιν,
μετὰ τὴν τῶν χαρισμάτων πεῖραν εἰς ἔννοιάν τε καὶ μνήμην
τῶν προεπηγγελμένων ἐρχόμενοι, πεποιῆσθαί φησι τὴν διά-
λεξιν.

30 Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου
31 ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδὲν, ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος
ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καθὼς ἐντολήν μοι δέδωκεν ὁ Πατὴρ,
οὕτω ποιῶ.

d Ὡς τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων παρεσομένων τε ἤδη, μεθ' ἧς

7. ἐπιψηφισθήσεσθε E. ἐπιψηφίσεσθε Ed. 9. πεπηγότος E. συμβασιλεύων E. 13. συνεδρεύων E. 20. εἰκαίαν E. εἰκαίως Ed. 28. καθὼς E. καὶ καθὼς Ed.

ἐπήγοντο σπείρας καὶ τοῦ ταύτης ἄρχοντος, ὃς καὶ παραδώσειν αὐτὸν ἐπηγγείλατο, συλληψομένων τε ἤδη καὶ μελλόντων ἀποίσειν οὐκ εἰς μακρὰν εἰς τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ πάθη, καταλήξειν ἤδη τοῦ πρὸς αὐτοὺς ἔφη λόγου. συνεστάλθαι γὰρ καὶ εἰς τὸ μηδέν φησιν ἐλάσαι τὸν καιρόν· τῆς γὰρ Ἰουδαίων μιαιφονίας ἡβώσης τε λίαν ἐπ' ἐμοὶ, καὶ θυρῶν εἴσω λοιπὸν ὁρωμένης, οὐ ῥημάτων ἔτι τῶν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ παθεῖν ἐνέ- e στηκεν ὁ καιρός· πλὴν ἥκει, φησὶν, ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν. τεθνήξομαι δὲ καὶ λίαν ἀσμένως καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ζωῆς ὑποστήσομαι θάνατον, αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν γεννήτορα καὶ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐθελοντὴς ὁμιλήσας καὶ τοῖς παρὰ γνώμην, ἵνα τὴν αὐτῆς πληρώσω βούλησιν. ὁ μὲν οὖν τοῦ προκειμένου σκοπὸς γένοιτ' ἂν εὖ μάλα ἐν τούτοις διαφανής· ἰσχνότερον δὲ τὰ ἐν αὐτῷ διαπτύσσοντες, ἐκεῖνό φαμεν Ὁ μὲν γὰρ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγέτης Ἀδὰμ τὸν ἐκ τῆς θείας ἀρᾶς ὑπέδυ θάνατον, διὰ τοῦ παραλῦσαι τὴν δοθεῖσαν ἐντολὴν, αὐτός τε ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦ διαβόλου κατηγορούμενος. φαίνεται γεμὴν ἐπ' a 854 A. εὐλόγοις τοῦτο παθὼν αἰτίαις· ἕψεται γὰρ οὐκ ἀδίκως τοῖς ἐκ ῥᾳθυμίας ἡμαρτηκόσι τὸ κολάζεσθαι δεῖν· ὁ δὲ δεύτερος Ἀδὰμ, τουτέστιν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐπ' οὐδενὶ τὸ σύμπαν κατηγορεῖσθαι δυνάμενος· οὐ γὰρ "ἐποί- 1 S. Pet. ii. 22. "ησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ·" τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη πάθος, ἀνυπαίτιος μὲν ὑπάρχων δι' ἑαυτὸν παντελῶς, ἀντίλυτρον δὲ τῆς ἁπάντων ζωῆς ἑαυτὸν τῷ παθεῖν προσκεκομικώς· ἐπειδήπερ ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα τὴν b τοῦ κόσμου διψήσαντα σωτηρίαν. τοῦ δὲ ἀγαπῶντος τὸν Πατέρα, πάντως δήπου καὶ ἔργον ἦν τὸ δοκοῦν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις λελογισμένον, μὴ παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι μᾶλλον, ἀλλ' εἰς πέρας ἄγειν ἐπείγεσθαι. τί δὲ τοῦτο ἦν;

1. ἐπείγοντο E. 8. ὑμᾶς E. Migne. ἡμᾶς Aub. 9. ἥκει E. ἥξει Ed.
14. γένοιτ' E. γένοιτο Ed. 15. διαφανής E.F. Ed. mg. διαφανές Ed.
27. παθεῖν E. πατρὶ Ed.

ἠθέλησε τὸν ἴδιον Υἱὸν, καίτοι σύμμορφόν τε ἔχων αὐτὸν καὶ τῇ κατὰ πᾶν ἰσότητι διαπρεπῆ, εἰς τοσαύτην καταβῆναι ταπείνωσιν, ὡς καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι δι' ἡμᾶς, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ζωῆς μὴ ἐρυθριᾶσαι θάνατον· τοῦτο c πέπραχεν ὁ Υἱὸς, ἀγαπῶν τὸν γεννήτορα, τὸν ἐντετάλθαι λεγόμενον, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει νεκρῶσαι μὲν τῷ τῆς σαρκὸς πάθει τὸν θάνατον, τὸ δὲ τῆς φθορᾶς καταλῦσαι κράτος, ζωοποιῆσαί τε τοὺς κατεφθαρμένους, καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῖς αὖθις ἀνανεῶσαι δόξαν. διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι στενὸς μὲν ὁ τῶν λόγων καιρός· εἰσελαύνει γὰρ ἤδη τὸ πάθος, καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπ' ἐμοὶ λογισθὲν ἀνεκαύθη τόλμημα· πείσομαι γὰρ ἐθελοντὴς, ἐπείπερ ἀφῖγμαι διὰ τοῦτο.

Πλὴν ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει d οὐδέν· τουτέστιν, οὐχ ἁλώσομαι πεπλημμεληκὼς, ἀλλ' οὐδὲ πρόφασις ἔσται τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς ἐμὲ παροινίας εὔλογος· οὐδὲν ἐν ἐμοὶ τῶν ἰδίων ὁ διάβολος ἔχει· ἴδια γὰρ ὥσπερ ἐκείνου τὰ φαῦλα, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἡ γένεσις ἐκεῖνον οἶδεν ἀρχήν. ὅτι δὲ ἀληθὴς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος μάλιστα μὲν καὶ ἐξ αὐτῆς κατίδοι τις ἂν τῆς ἀκολουθίας. πῶς γὰρ ἐξήμαρτεν ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν, ὁ φύσει καὶ ἀληθείᾳ Θεὸς, ὁ τροπῆς τῆς ἐπί τι τῶν οὐκ ἐχόντων ὀρθῶς ἀνεπίδεκτος παν- e τελῶς; οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ δι' αὐτῶν ὀψόμεθα τοῦτο τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελισταῖς. ὁ μὲν γὰρ

Infra xviii. 38. σοφώτατος Ἰωάννης τὸν Πιλάτον εἰσκεκόμικε λέγοντα "Ἐγὼ "οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ," καὶ πάλιν μετὰ τὸ ἐπιθεῖναι στέφανον τὸν ἐξ ἀκανθῶν, προσφωνοῦντα καὶ

Ib. xix. 4. λέγοντα "Ἴδε ἄγω αὐτὸν ὑμῖν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι οὐδεμίαν "αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ·" ὁ δέ γε Ματθαῖος εἰς τοσαύτην αὐτὸν μισοπονηρίαν ἀφῖχθαί φησιν, ὡς καὶ ἀπονίψασθαι

855 A. a αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις τὰς χεῖρας καὶ εἰπεῖν "Ἀθῷός εἰμι

S.Matth. xxvii. 24. "ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου·" ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν

4–7. A θάνατον ad θάνατον transilit E. 12. ἐθελοντὶς E. 16. οὐδὲν] + γὰρ minus bene Catt. 17. γέννησις Catt. 27. ὅτ' E.

ἀρχιερέων εἰσκεκομισμένον ἡμῖν ἐπιδείξας, οὕτω φησὶν “ Οἱ “ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρ- “ τυρίαν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι, καὶ “ οὐχ εὗρον, πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων.” εἰ γὰρ καὶ δι' ἀνθρώπων ἐζητεῖτο τὰ κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ὡς ὀργάνοις καὶ ὑπουργοῖς τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας ἐχρῆτο ὁ διάβολος, καὶ αὐτὸς ἦν μᾶλλον ἤπερ ἕτερός τις, b ὁ εὑρεῖν ἐν αὐτῷ ζητῶν πλημμέλημα. οὐκοῦν ἀληθὲς, ὅτι τῶν ἰδίων οὐδὲν εἶχεν ὁ διάβολος ἐν αὐτῷ, ὃν καὶ ἄρχοντα τοῦ κόσμου πρὸς τὸ παρὸν ὠνόμασεν, οὐχ ὡς ἀληθῶς ὄντα δεσπότην, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ τῶν ἀλιτηρίων βαρβάρων, πλεονεξίας νόμῳ κρατήσαντα τῶν κατ' οὐδένα τρόπον προσηκόντων αὐτῷ. ὑφ' ἑαυτῷ γὰρ ἐποιήσατο διὰ τῆς ἁμαρτίας τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὥσπερ τινὰ ποίμνην ἀνεπιστάτητον ἀποβουκολήσας Θεοῦ τῶν ἀλλοτρίων ἐκράτει. τοιγάρτοι καὶ τῆς οὕτω πορισθείσης ἀρχῆς δικαίως ἐκβέβληται. βεβασίλευκε c γὰρ ἐφ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, διό φησι “ Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ “ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω, κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ “ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.”

S. Matth. xxvi. 59, 60.

Supra xii. 31, 32.

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ὁ μὲν κοινὸς τοῖς πολλοῖς καὶ τετριμμένος τοῦ προκειμένου λόγος ἐκεῖνο δίδωσι νοεῖν, ὡς ἐπείπερ ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας εἰσελάσας ἤδη καιρὸς, μονονουχὶ πεπηγότα λοιπὸν d τὸν τίμιον τοῦ Σωτῆρος ἐπιδεικνύει σταυρὸν, εἰς ἐκείνους ἀποτρέχειν τοὺς τόπους ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ἠπείγετο, ἐν οἷσπερ αὐτὸν ἡ τῶν ὑπηρετῶν συνελάβετο εὑροῦσα σπεῖρα. καὶ πιθανὸς μὲν ὁ νοῦς· πλὴν εἰκός τε καὶ ἕτερον ἐθέλειν ὑποδηλοῦν, πνευματικὸν δηλονότι καὶ κεκρυμμένον. τὴν γὰρ ἐξ ἑτέρου τινὸς πρὸς ἕτερόν τι μετάστασιν καὶ τὴν ἐκ τῶν χειρόνων εἰς τὸ ἄμεινον ἀποδρομὴν, δι' αὐτοῦ τε καὶ e

11. βαρβάρῳ E. ὡς om. E. 12. προσηκόντων] προσελθόντων E. 22. λόγου E.

συν αὐτῷ πᾶσιν ἡμῖν ἐσομένην κατασημῆναι θέλων, τό Ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν ἐπιφωνεῖ· ἵνα τι τοιοῦτον ὡς ἐν ἀληθείᾳ νοῆσαι μέλλωμεν, ἀπὸ μὲν θανάτου πρὸς ζωὴν, ἀπὸ δὲ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ὡς ἀπό τινος τόπου μεταχωρεῖν εἰς ἕτερον. καλῶς οὖν ἄρα τό Ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθέν φησιν· ἢ καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐκλήψῃ τὸ εἰρημένον. ἐμέλλομεν ἤδη μεθίστασθαι ἐκ τοῦ φιλεῖν τὰ ἐν κόσμῳ φρονεῖν εἰς τὸ ἑλέσθαι δρᾶν ἐθέλειν τὸ δοκοῦν τῷ
856 A. a Θεῷ καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ, ἐκ δουλείας ἀναφοιτᾶν εἰς τὸ τῆς υἱοθεσίας ἀξίωμα, ἀπὸ γῆς εἰς τὴν ἄνω πόλιν, ἐξ ἁμαρτίας εἰς δικαιοσύνην, τὴν διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ, ἐξ ἀκαθαρσίας τῆς ἀνθρωπίνης εἰς τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγιασμὸν, ἐξ ἀτιμίας εἰς δόξαν, ἐξ ἀμαθίας εἰς σύνεσιν, ἀπὸ δὲ δειλίας καὶ ἀνανδρίας εἰς εὐτολμίαν τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς.

Τόπον οὖν ὥσπερ τοῖς ἐπὶ γῆς ἡμῶν πλημμελήμασι τὸ
b ἐνθάδε τιθείς Ἐγείρεσθέ φησιν ἄγωμεν ἐντεῦθεν· εἰ γὰρ καὶ ὅσον ἧκεν εἰς τὸ τοῦ λόγου σχῆμα, καὶ ἑαυτὸν ἡμῖν συνδήσας φαίνεται, ἀλλ' οὐδὲν ἡμᾶς ἀδικήσει τοῦτο παντελῶς, ἐπείπερ αὐτῷ τοῦτο σύνηθες δρᾶν. καὶ γοῦν ἐν ἑτέροις
Supra ix. 4. ἁλώσεται λέγων πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς "Ἡμᾶς δεῖ "ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς ἕως ἡμέρα ἐστίν· "ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάσασθαι." ἀκούεις ὅπως ἑαυτὸν ἡμῖν εἰς τὸ ἐργάζεσθαι πρέπειν συναναπλέκει, καίτοι τῷ ἐργάζεσθαι δεῖν καθ' ἡμᾶς οὐ συνυποκείμενος;
c ἀλλ' εὐτριβὲς ἡμῖν τοῦτο τοῦ λόγου τὸ σχῆμα καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς οὐδὲν ἧττον εὑρήσομεν· καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιπλήξας Κορινθίοις τοῦτο τετόλμηκεν, ἐπιστέλλει
1 Cor. iv. 6. δὲ ὡδί "Ταῦτα δὲ, ἀδελφοί μου, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν "καὶ Ἀπολλῶ, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται "φρονεῖν." ὅτι δὲ εἰ καὶ μὴ συνυπαίτιον ταῖς αὐτῶν ἀσθε-

1. κατασημεῖναι E. 22. ἕως] ὡς E. 31. αὐτῶν E. ἑαυτῶν Ed.

νείαις, ἀλλ' οὖν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ τῆς ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς καὶ τῆς ἐκ παθῶν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπιστροφῆς, οὐ πρέσβυν, οὐκ ἄγγελον, ἀλλ' αὐτὸν ἐσχήκαμεν τὸν ἁπάν- d Es. lxiii. 9.
των Κύριον, οὐδαμόθεν ἀμφίβολον. λελυτρώμεθα γάρ, οὐ δι' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐδὲ δι' ἑτέρου τινὸς τῶν γενητῶν, δι' αὐτοῦ δὲ μᾶλλον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. οὐκοῦν ὅταν ὡς σὺν ἡμῖν καὶ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐν κόσμῳ παραδραμὼν φαυλότητα λέγῃ τό Ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν, οὐχ ὡς συνυπαίτιος, ἤγουν ἐνεχόμενος τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσιν, ἀλλ' ὡς ἀρχηγὸς καὶ προστάτης καὶ καθηγητὴς τῆς εἰσόδου εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν τὴν ἐν ἁγιασμῷ καὶ φιλοθεΐᾳ, τὸ τοιοῦτον ἐρεῖ. e

1. τῆς alt. E. τοῖς Ed. 2. ἐπιστροφὴν E. 3. πρέσβιν E. 10. προστάτης] πρῶτος [πρώτος c.] ταύτης (= πρωτοστάτης) c. Cord. τῆς εἰς ἀφθαρσίαν ὁδοῦ καὶ εἰς ζωὴν Catt.

857 A. a

ΚΕΦΑΛΗ Β.

Ὅτι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὁμοούσιός ἐστιν ὁ Υἱὸς, καὶ οὐχ ἑτεροφυὴς, οὐδὲ ἔκφυλος, κατά τινας τῶν διεστραμμένων.

Κεφ. ιε΄. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν.

b *ὍΤΙ προσήκοι τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἐξηρτῆσθαι φιλεῖν, καὶ πόσον ἐκ τοῦ κολλᾶσθαι αὐτῷ κερδανοῦμεν ἐπιδεῖξαι θελήσας τὸ ὠφελοῦν, ἄμπελον μὲν ἑαυτὸν εἶναί φησιν, ὡς ἐν παραδείγματος λόγῳ, κλήματα γεμὴν τοὺς ἐνωθέντας αὐτῷ καὶ ἐνηρμοσμένους τρόπον τινὰ καὶ ἐμπεπηγότας, γεγονότας τε ἤδη τῆς ἑαυτοῦ φύσεως κοινωνοὺς, διὰ τοῦ μεταλαχεῖν Ἁγίου Πνεύματος· τὸ γὰρ συνενῶσαν ἡμᾶς τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα αὐτοῦ ἐστιν. προαιρετικὴ* c *μὲν γὰρ ἡ πρὸς τὴν ἄμπελον κόλλησις τῶν προσιόντων αὐτῇ, σχετικὴ δὲ παρ᾽ αὐτῆς ἡ πρὸς ἡμᾶς. ἐκ μὲν γὰρ προαιρέσεως ἀγαθῆς προσεληλύθαμεν ἡμεῖς διὰ τῆς πίστεως, γένος δὲ γεγόναμεν αὐτοῦ τὸ τῆς υἱοθεσίας ἀξίωμα παρ᾽ αὐτοῦ κομισάμενοι.* [Acta SS. Ap. xvii. 29.] *καὶ γὰρ δὴ κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον “Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν.”* [1 Cor. vi. 17.] *ὥσπερ οὖν ἐν ἑτέροις κρηπὶς καὶ θεμέλιος διὰ τῆς τοῦ προφήτου κατωνόμασται φωνῆς· ἐπ᾽ αὐτῷ γὰρ ἐποικοδομούμεθα, λίθοι καὶ ἡμεῖς χρηματίσαντες, ζῶντες καὶ πνευματικοὶ, “εἰς ἱεράτευμα* [1 S. Pet. ii. 5.]

1–3 om. E. β′ E mg. 4. καὶ om. E. 9. κλήματα E. Catt. κλήμασι Ed. 11. αὐτοῦ Catt.

“ ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι,” καθ’ d Eph. ii. 22.
ἕτερον δέ τινα τρόπον οἰκοδομεῖσθαι πρὸς τοῦτο μὴ δυνά-
μενοι, εἰ μὴ γέγονεν ἡμῖν θεμέλιος ὁ Χριστός· οὕτω κἀνθάδε
κατὰ τὴν ἴσην τοῦ νοήματος ἀναλογίαν, ἄμπελον ἑαυτὸν
εἶναί φησι τῶν ἐξ αὐτῆς κλημάτων ὡς μητέρα καὶ τροφόν.
ἀνεγεννήθημεν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ ἐν Πνεύματι
πρὸς καρποφορίαν ζωῆς, οὐχὶ τῆς ἀρχαίας καὶ παλαιᾶς, ἀλλὰ
τῆς ἐν καινότητι πίστεώς τε καὶ ἀγάπης τῆς εἰς αὐτόν.
διατηρούμεθα δὲ πρὸς τὸ ἔχειν τὸ εἶναι, προσπεφυκότες
ὥσπερ αὐτῷ καὶ ἀπρὶξ ἐχόμενοι τῆς παραδοθείσης ἡμῖν e
ἁγίας ἐντολῆς καὶ διὰ τοῦ σώζειν ἐπείγεσθαι τὸ ἐκ τῆς
εὐγενείας ἀγαθὸν, τουτέστι, διὰ τοῦ μὴ ἀνέχεσθαι λυπεῖν
κατά τι γοῦν ὅλως τὸ ἐνοικισθὲν ἡμῖν Ἅγιον Πνεῦμα, δι’ οὗ
κατοικεῖν ἐν ἡμῖν νοεῖται Θεός. κατὰ τίνα γὰρ τρόπον
ἐσμὲν ἐν Χριστῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, αὐτὸς ἡμῖν ὁ σοφὸς
Ἰωάννης ἐπιδείξει λέγων “ Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐσμὲν 1 S. Joan. iii. 24.
“ ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔδωκεν
“ ἡμῖν,” καὶ πάλιν “ Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ a 858 A.
“ ἐσμεν· ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος 1 S. Joan. ii. 5, 6.
“ περιεπάτησε καὶ αὐτὸς περιπατεῖν” ὃ καὶ τοῖς ἀκροω-
μένοις σαφέστερον καθιστὰς οὕτω φησὶ πάλιν “ Ὁ τηρῶν Ib. iii. 24.
“ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ.” εἰ
γὰρ ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην ἐργά-
ζεται, κολλώμεθα δὲ διὰ τῆς ἀγάπης αὐτῷ, πῶς οὐκ ἀληθὲς
ἐν τούτοις φαίνεται τὸ εἰρημένον; ὅνπερ γὰρ τρόπον τῆς
ἀμπέλου τὸ πρέμνον τῆς ἰδίας καὶ ἐνούσης αὐτῷ ποιότητος
φυσικῆς διακονεῖ τε καὶ διανέμει τοῖς κλήμασι τὴν ἀπό- b
λαυσιν, οὕτως ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τῆς τε τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τὴν οἱονεὶ συγγέ-
νειαν τοῖς ἁγίοις ἐντίθησι τὸ Πνεῦμα διδοὺς, ἅτε δὴ καὶ
συνενωθεῖσιν αὐτῷ διά τε τῆς πίστεως καὶ τῆς εἰσάπαν

6. ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ inverso ordine Catt. 12. συγγενείας Catt.
14. κατοικεῖν] + μὲν Ed. invito E. 16. ἐπιδείξει E. ἐπιδείξῃ Ed.
18. πάλιν E. ἔμπαλιν Ed.

ὁσιότητος· τρέφει δὲ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ ἁπάσης αὐτοῖς ἀρετῆς καὶ ἀγαθουργίας εἴδησιν ἐνεργάζεται.

Γεωργὸν δέ φησι τὸν Πατέρα, διὰ ποίαν ἄρα καὶ τοῦτο αἰτίαν; οὐδὲ γὰρ ἄπρακτος ἢ ἄεργος εἰς ἡμᾶς ὁ Πατὴρ, τρέφοντός τε καὶ συνέχοντος εἰς τὸ εἶναι καλῶς τοῦ Υἱοῦ ἐν
c Ἁγίῳ Πνεύματι, ὅλης δὲ ὥσπερ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἔργον ἐστὶν ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπανόρθωσις, καὶ διὰ πάσης ἔρχεται τῆς θείας φύσεως ἡ ἐφ' ἅπασι τοῖς παρ' αὐτῆς δρωμένοις θέλησίς τε καὶ δύναμις. διὰ τοῦτο καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἐν ἑνὶ προσώπῳ παρ' ἡμῶν δοξάζεται. σωτῆρα γὰρ καλοῦμεν τὸν Θεὸν, οὐκ ἀνὰ μέρος μὲν τῷ Πατρὶ, ἀνὰ μέρος δὲ αὐτῷ τῷ Υἱῷ, ἤτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι τὰ ἐφ' οἷς ἠλεήμεθα ἀποκομίζοντες χαριστήρια, ἀλλ' ὄντως τῆς μιᾶς θεότητος
d κατόρθωμα λέγοντες τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. κἂν γοῦν ἑκάστῳ προσώπῳ διανέμεσθαί τι δοκῇ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων, ἤτοι τῶν ἐνεργουμένων περὶ τὴν κτίσιν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον πιστεύομεν ὅτι πάντα ἐστὶ παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. νοήσεις οὖν ἄρα καὶ λίαν ὀρθῶς, ὅτι τρέφει μὲν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· γεωργεῖ δὲ αὖ πάλιν, τουτέστιν, ἐφορᾷ τε καὶ ἐπισκέπτεται καὶ φροντίδος τῆς ἐπανορθούσης ἀξιοῖ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. λογιούμεθα γὰρ μᾶλλον οὕτως ὀρθῶς ἤπερ οὖν ἑτέρως, κατά γε τὸν
e ἡμέτερον νοῦν· εἰ γὰρ ἑκάστῳ δωσόμεν ἀνὰ μέρος ἐργάσασθαί τι τῶν καθ' ἡμᾶς, ὃ μήτε τοῦ ἑτέρου τυχὸν εἶναί φαμεν, πῶς οὐκ ἀναμφίλογον, ὡς ἐπείπερ ἄμπελος μὲν ὁ Υἱὸς ὠνόμασται νῦν, γεωργὸς δὲ ὁ Πατὴρ, τρεφόμεθα μὲν ἰδικῶς, συνεχόμεθά τε πρὸς τὸ εὖ εἶναι παρὰ μόνου τοῦ Υἱοῦ· παρὰ δέ γε τοῦ Πατρὸς ψιλὴν ἔχομεν τὴν ἐπίσκεψιν; ἀμπέλῳ μὲν γὰρ τὸ τρέφειν οἰκεῖον τὰ ἴδια κλήματα, τῷ δὲ
859 A. a γηπονοῦντι τὸ ἐπισκέπτεσθαι. ἀλλ' εἴ γε φρονοῦμεν ὀρθῶς, ἡγησόμεθα δὴ πάντως, ὅτι οὔτε ἐκεῖνο χωρὶς τοῦ Πατρὸς,

4. αἴτιον E. 14. γοῦν] οὖν E. 17. πάντες E. παρὰ] + τοῦ Ed. invito E. 20. ἐφορῶν E. 26. τρεφόμενος E. 27. ἰδικῶς om. E. 29. τοι pro τὸ E

οὔτε μὴν τὸ ἕτερον δίχα τοῦ Υἱοῦ ἤγουν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατορθώσειε τὸ πᾶν· πάντα γὰρ παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι, καθάπερ εἰρήκαμεν. οἰκονομικῶς δὲ λίαν καὶ νῦν ὁ Σωτὴρ γεωργὸν ὠνόμασε τὸν Πατέρα, καὶ τίς ἄρα τούτου γέγονε πρόφασις, οὐδὲν ὅλως εἰπεῖν χαλεπόν· ἵνα γὰρ μήτις οἴηται μόνου τοῦ Μονογενοῦς τὴν ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι φροντίδα, συνεργάτην ὥσπερ εἰσκεκόμικε τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν, ἑαυτὸν μὲν ἄμπελον εἰπὼν τοῖς ἰδίοις κλήμασι b *χορηγοῦσαν τὴν ζωὴν καὶ τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν, γεωργὸν δὲ τὸν γεννήσαντα· καὶ διὰ τούτου πάλιν, ἑτέραν ὥσπερ τινὰ τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν τὴν κατ' ἐπίσκεψιν νοουμένην εἰς ἡμᾶς ἐπιτελεῖσθαι διδάσκων. ἔδει γὰρ ἔδει μανθάνειν ἡμᾶς, ὡς οὐ μόνον κοινωνοὺς τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐξειργάσατο Θεὸς, ἐν ἁγίᾳ τε καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι νοούμενος· ἀλλὰ καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκριβεστάτην εὖ μάλα ποιεῖται τὴν ἐπίσκεψιν, ὡς ἐν τρόπῳ γεωργίας παραληφθεῖσαν εἰς τὸ παρὸν ἀκολούθως τε καὶ σφόδρα καλῶς.* c *προωνομασμένης γὰρ ἀμπέλου καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς κλημάτων, πῶς οὐ λίαν ἐν τούτοις πρεπωδεστάτη τοῦ γεωργοῦντος ἡ δήλωσις, τὸν ἐπόπτην τῶν ὅλων καὶ ἐπιμελητὴν εἰσφέρουσα, τουτέστι Θεόν; εἰ δὲ πεπιστεύκαμεν, ὅτι φυσικῶς μὲν καὶ ἀληθῶς ἐστιν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, ἔχει δὲ ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸν γεννήσαντα, καὶ πάντα δι' ἀμφοῖν ἐν Πνεύματι ὡς ἐκ μιᾶς θεότητος ἐπιτελεσθήσεται, καὶ οὔτε τοῦ τρέφειν ἡμᾶς ὁ Πατὴρ ἔξω κείσεται, καὶ τῆς ἐφ' ἡμῖν γεωργίας οὐκ ἀλλό-* d *τριος ὁ Υἱὸς νοοῖτο, καὶ εἰκότως· ὅπου γὰρ φύσεως ταυτότης ἐν ἀπαραλλάκτοις ὁρᾶται λόγοις, ἐκεῖ τὸ τῆς ἐνεργείας οὐ μεμερισμένον, κἂν ποικίλως τε καὶ διαφόρως ἐνεργεῖσθαι τυχὸν νοοῖτό τινι. μιᾶς δὲ οὐσίας, τουτέστι, τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ φύσιν θεότητος ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι νοουμένης, ἔν τε τῷ Πατρί φημι καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, πῶς οὐ*

5. τούτου γέγονε hoc ordine E. 10. τινὰ ὥσπερ inverso ordine E. 20. τὸν pro τῶν E. 23. καὶ assumptum ex E. 29. τινί. μιᾶς om. (spatio 12 fere litt. relicto) E.

e σφόδρα τρανὲς ἀνενδοιάστως ἔχον, ὡς ὅπερ ἂν ἑνός τι τυχὸν ἐνέργημα λέγηται, τοῦτο τῆς ὅλης ἐστὶ καὶ μιᾶς θεότητος ἀποτέλεσμα, κατά γε τὸν ἐν δυνάμει τῇ φυσικῇ λόγον;

Καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, συνεργάτην ἐφ' ἅπασι τὸν Πατέρα παραδεχόμενος, τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδαίοις ποτὲ προσέμιξε λέγων "Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα "ὑμῖν ἐκ τοῦ Πατρός μου, διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ "με;" καὶ πάλιν περὶ τῆς κατὰ τὸ σάββατον ἐργασίας "Ὁ Πατήρ μου, φησὶν, ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργά- "ζομαι." καὶ οὐκ ἂν οἶμαί τις οἰηθείη λέγειν αὐτὸν, ὡς ἀνὰ

Supra x. 32.

Ib. v. 17.

860 A. a μέρος μὲν ὁ Πατὴρ ἐργᾶταί τι τῶν περὶ τὴν κτίσιν, ἀνὰ μέρος δὲ πάλιν ὁ Υἱός· ἐπειδὴ δὲ δι' Υἱοῦ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ, καὶ οὐκ ἂν ἑτέρως ἐργάσαιτό τι τῶν πώποτε, οὗτος γάρ ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ· διὰ τοῦτο τῶν ἰδίων ἔργων ἐργάτην πάλιν ὠνόμασε τὸν Πατέρα εἰπὼν "Ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων "ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." οἶμαι μὲν οὖν προσήκειν ἡμᾶς οὐχ ἑτέρως ἢ τῇδε νοεῖν, ὡς ἐν ἀμπέλου μὲν τάξει κεῖσθαι Χριστὸν, ἡμᾶς δὲ κλημάτων ἠρτῆσθαι δίκην, πιαινομένους

Supra viii. 28, xiv. 10.

b ὥσπερ τῇ χάριτι καὶ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐκπίνοντας δύναμιν εἰς καρποφορίαν πνευματικήν.

Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἡμᾶς ὀρθοποδεῖν ἑλομένους ὁ πικρὸς τῶν δι' ἐναντίας περικροτεῖ λόγος, καὶ ἀναπείθειν πειρᾶται ἃ μὴ θέμις ἐννοεῖν, φανερὰ τοῖς ἀκροωμένοις καταστήσομεν συνελόντες λόγοις, ἅπερ τις ἐκείνων ἐν μακροῖς συντέθεικε στίχοις „Εὖ γὰρ δή τοι, φησὶν, ὁ Μονογενὴς διήλεγξέ τε „καὶ καταγελάστους ἀπέφηνε τοὺς οἰομένους αὐτὸν ὁμοού-

c „σιον εἶναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ἰδοὺ γὰρ ἄμπελον ἑαυτὸν „ὀνομάζει σαφῶς, γεωργὸν δὲ τὸν Πατέρα. ὥσπερ οὖν οὐ „ταὐτὸν εἰς οὐσίαν ἄμπελός τε, φησὶ, καὶ γεωργός· τὸ μὲν „γὰρ ξύλον, ὁ δέ ἐστιν ἄνθρωπος· ἀλλογενῆ δὲ ταῦτα καὶ

17. αὐτὸς τὰ ἔργα inverso ordine E., sed cf. in xii Proph. 687 c, supra 238 c, 367 b, 493 b, 776 c, 782 c, 785 d. 23. διεναντιων E. 25. συντέθεικα (sic) E.

„ ἑτερόφυλα παντελῶς· οὕτως οὐχ ὁμοούσιος ὁ Υἱὸς τῷ „ Πατρὶ, διέστηκε δὲ κατὰ πολὺ καὶ οὐσιώδης αὐτοὺς „ διείργει λόγος, εἴ γε ὁ μέν ἐστι γεωργὸς, ὁ δὲ ἄμπελος. „ ὅτι γὰρ οὐκ εὐλόγως τινὲς εἰς τὸν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονο„μίας λόγον τὰ τοιαῦτα περιενεγκεῖν ἐπιχειρήσουσιν, οὐκ „ ἔστιν ἀμφίβολον. οὐ γὰρ τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ φησιν d „ εἶναι τὴν ἄμπελον, μᾶλλον δὲ τὴν θεότητα. τινὶ γὰρ οὐ „ σαφὲς ἔσται, φησὶν, ὡς τὸ ἡμέτερον σῶμα οὐχὶ τῆς τοῦ „ Σωτῆρος ἐκκρεμᾶται σαρκὸς, καθάπερ ἀμπέλου τὰ κλή„ματα, οὔτε μὴν ὁ τῶν ἁγίων καρπὸς σαρκικὸς, ἀλλὰ „ πνευματικός; οὐκοῦν ἐν μέρει, φησὶ, τεθείσης εἰς τὸ παρὸν „ τῆς σαρκὸς, αὐτῇ τῇ θεότητι τοῦ Υἱοῦ τὴν τοῦ λόγου „ περιθήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὴν ἐροῦμεν εἶναι τὴν ἄμπελον, „ ἧς ἐξήμμεθα διὰ τῆς πίστεως."

Ταυτὶ μὲν ἐκείνῳ καταφλυαρῆσαι παρέστη παρωθουμένῳ ποικίλως κατά γε τὸ αὐτῷ καλῶς ἔχειν δοκοῦν, τὴν τῶν e θείων δογμάτων ὀρθότητα, καὶ σὺν πολλῇ κακουργίᾳ πρὸς τὸν αὐτῷ προτεθέντα παρατρέποντι σκοπόν. ἡμεῖς δὲ τῆς ἀληθείας ἐχόμενοι, πανταχῇ διακεισόμεθα μὲν οὐχ οὕτως, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τὴν διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἰχνηλατοῦντες σύνεσιν, τοῖς τῆς ἀληθείας ἑψόμεθα δόγμασιν. ὅπως μὲν ἂν νοῆσαι προσήκοι τοῦ προκειμένου τὴν δύναμιν, οὐκ ἀκόμψως ἤδη διερευνήσαιμεν, κατά γε τὸ ἐν ἡμῖν ἐφικτόν· σκεπτέον δὲ πάλιν ὅπως τε ἡμᾶς καὶ τίνα δὴ τρόπον ἐξοπλίζεσθαι χρὴ, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνων ἀνταποδύσασθαι a 861 A. λόγοις. εἰ μὲν γὰρ σιωπῇ παρελάσαντες, οὐδὲν ἦν ἐντεῦθεν ἰδεῖν τὸ βλάβος ταῖς τῶν ἁπλουστέρων διανοίαις εἰστρέχον, εἰκότως τὸ ματαίοις ἐντρίβεσθαι λόγοις παρ' οὐδὲν ἡγησάμενοι ταῖς τῶν ἐφεξῆς κειμένων θεωρίαις ἐπενηχόμεθα· ἐπειδὴ δὲ οὐ μικρὰν τὴν ζημίαν ἐποίσειεν ἂν εἰ παραδεχθεῖεν ὑπό του τὰ οὕτω δογματιζόμενα, πῶς οὐκ

1. ἀλλόφυλα E. 13. αὐτὴν E. αὐτὸν Ed. 15. παρωθουμένων (sic) E. 17. ὀρθότητι E. 23. διερευνήσαιμεν E. διηρευνήσαμεν Ed. 26. παρελάσαντας E.

ἀκόλουθον ζήλῳ τῷ φιλοθέῳ κεκινημένους καθεῖναι τὴν
b μάχην τὴν ἐν λογισμοῖς τε καὶ λόγοις; εἴη γὰρ ἂν οὕτως εὐκάτοπτός τε κομιδῇ τῶν δι' ἐναντίας ἡ πανουργία. καὶ φέρε δὴ πρῶτον ἐκεῖνο λέγωμεν, ὅτι τὸ ἐν παραδείγματος τάξει ληφθὲν καὶ εἰς ὁμοίωσιν τὴν τοῦ πράγματος εἰσκεκομισμένον, εἰς φυσιολογίας τρόπον, ἤτοι οὐσίας δήλωσιν, ἐκλαβεῖν οὐκ εὐκαίρως ἀνόητον παντελῶς· οἶμαι γὰρ ἔγωγε τοὺς εἰς ἕκαστα τῶν λεγομένων συνιέναι θέλοντας ὀρθῶς εἰς τὸν τοῦ θεωρήματος ἀποβλέπειν σκοπὸν, καὶ τί μετὰ χεῖρας
c ἔχων ὁ τοῦ λόγου δημιουργὸς ποιεῖται τὴν διάλεξιν σὺν πολλῇ τῇ φρονήσει κατασκέπτεσθαι δεῖν. σκόπει δὲ δὴ πάλιν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν τῶν προκειμένων, εἰ μή σοι δοκοῦμεν ἄριστα λέγειν. οὐκ ἦν μετὰ χεῖρας τῷ Σωτῆρι Χριστῷ διδάξαι τοὺς μαθητὰς, ὡς εἴη μὲν αὐτὸς κατὰ φύσιν ἕτερος, ἑτεροῖος δὲ ὁ Πατὴρ, οὐδὲ διὰ τοῦτο γεωργὸν μὲν τὸν φύσαντα καλεῖν ᾤετο δεῖν, ἄμπελον δὲ ἑαυτόν. εἰ γὰρ οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς ἐν αὐτῷ, τί μὴ μέχρι τούτων ἵστη τὸν λόγον, οὐδὲν ὅλως ἕτερον προσεπενεγκών; ἀσύγχυτον γὰρ ἂν
d ἐποιήσατο τὴν δήλωσιν τοῦ οἰκείου σκοποῦ, κατά γε τὸ ὑμῖν δοκοῦν, εἰ μόνον ὠνόμασεν ἑαυτόν τε καὶ τὸν Πατέρα. νυνὶ δὲ προκαταθεὶς ἄμπελον μὲν ἑαυτὸν, κλημάτων δὲ δίκην ἠρτῆσθαι λέγων ἡμᾶς, εἶτα τῆς γεωργίας τὸ ἐπιτήδευμα περιθεὶς τῷ Πατρὶ, δῆλος ἂν εἴη καὶ πᾶσιν οἶμαι καταφανὴς, ὡς οὐδὲν μὲν τοιοῦτον ὁποῖον ὑμεῖς ὑπειλήφατε δηλοῖ, διὰ παχέων δὲ ὥσπερ καὶ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ὑποπιπτόντων παραδειγμάτων ἀναπεῖσαι βούλεται τοὺς ἀκροω-
e μένους, ὅτι πάσης ἡμῖν καρποφορίας πνευματικῆς ἡ δύναμις παρ' αὐτοῦ, καθάπερ οὖν ἀμέλει καὶ τοῖς τῆς ῥίζης προσπεφυκόσι κλήμασι ποιότης παρ' αὐτῆς. δοτὸν μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν πᾶν ὅπερ ἔχομεν ἀγαθὸν, Θεῷ δὲ οὐκέτι· ἔστι γὰρ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ τῶν ἰδίων πλεονεκτημάτων, δόξης τε καὶ ἐξουσίας

2—p. 542, 19 citat p. 3. διεναντίων (ut supra 860 b) E. 8. τοῖς λεγομένοις p. 16. ἑαυτόν E.p. αὐτὸν Ed. 18. προσεπενεγκών p. προσεπενεγκεῖν E. προεπεισενεγκών Ed.

τῆς αὐτῷ καὶ μόνῳ πρεπούσης ἔναρχος ἀρχή· διὰ τοῦτο μὲν ῥίζα ὥσπερ ἄμπελος ὁ Χριστὸς, κλήματα δὲ ἡμεῖς. εἰ δὲ γεωργὸν ὠνόμασε τὸν Πατέρα, μὴ εἴπῃς ὡς ἑτεροούσιον. οὐ γὰρ τοῦτο σημῆναι βούλεται, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἀλλ' ἐπιδεῖξαι θελήσας, ὅτι καὶ ῥίζα καὶ ἀρχὴ τῆς ἐν ἡμῖν καρποφορίας πνευματικῆς καὶ ζωῆς ἡ θεία γέγονε φύσις, πρὸς τοῖς a 862 A. εἰρημένοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐν γεωργοῦ τινος τάξει χαριζομένη, καὶ ἐπιφέρουσα τοῖς διὰ πίστεως κεκλημένοις εἰς κοινωνίαν αὐτῆς τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἀγάπης. οὐδὲν οὖν ἄρα παντελῶς ἡ τῶν παραδειγμάτων ἀνομοιότης πρὸς τὸν τῆς οὐσίας ἕξει λόγον· οὐ γὰρ πρόκειται νυνὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ περὶ τούτου τι λέγειν, ἀλλ' ἕτερον ἔχει σκοπὸν τῆς διδασκαλίας ὁ τρόπος.

Ἐπειδὴ δὲ λέγειν ὁ παράφρων ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσβουλίας τὰ οὐκ ὀρθῶς ἔχοντα βούλεται, καί φησιν, ὅτι b λόγος οὐδεὶς ἐπιτρέψει τῆς εὐθείας ὥσπερ ἐξέλκοντας τὸν Cf. supra 860 d. τοῦ προκειμένου σκοπὸν περιτρέπειν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ· οὐ γὰρ συνήφθημεν αὐτῷ κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐδὲ ἔμενον οἱ ἀπόστολοι ὡς κλήματα τυχὸν ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, οὔτε μὴν αὐτῷ κατὰ τοῦτον συνήπτοντο τὸν λόγον, ἀλλὰ διαθέσει καὶ πίστει εἰλικρινεῖ, φέρε τι βραχὺ καὶ πρὸς ταῦτα λέγωμεν, πανταχῇ δεικνύντες ἀφραίνοντα καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων οὐκ ἰόντα κατ' εὐθύ. ὅτι μὲν γὰρ διαθέσει τῇ νοουμένῃ κατὰ τὴν τελείαν ἀγάπην, c ὀρθῇ τε καὶ ἀδιαστρόφῳ πίστει, φιλαρέτῳ τε καὶ εἰλικρινεῖ λογισμῷ συνενούμεθα πνευματικῶς τῷ Χριστῷ, οὐδαμῶς ἐξαρνήσεται τῶν παρ' ἡμῖν δογμάτων ὁ λόγος· συνεροῦμεν γὰρ ὅτι δὴ μάλα τοῦτό φασιν ὀρθῶς· τὸ δέ γε καταθαρσῆσαι λέγειν ὡς οὐδεὶς ἡμῖν συναφείας τῆς κατὰ σάρκα πρὸς αὐτὸν ὁ λόγος, ὁλοκλήρως ἀπᾳδον ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς ἐπιδείξομεν. πῶς γὰρ ἂν ἀμφίλογον, ἢ τίς ἂν ὅλως ἐνδοιάσαι ποτὲ τῶν εὖ φρονεῖν εἰωθότων, ὡς ἄμπελος

2. ὥσπερ] + καὶ Ed. invitis E.p. 9. αὐτοῖς (sic) p. 32. ἐνδοίας (sic) p.

d μέν ἐστι κατὰ τοῦτο Χριστός· ἡμεῖς δὲ κλημάτων ἀποτελοῦντες σχῆμα τὴν ἐξ αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ ζωὴν εἰς Rom. xii. 5. αὐτοὺς κομιζόμεθα, καίτοι τοῦ Παύλου λέγοντος Οἱ γὰρ 1 Cor. x. 17. πάντες "ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὅτι εἷς ἄρτος οἱ πολλοὶ "ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν." λεγέτω γάρ τις ἡμῖν τὴν αἰτίαν, καὶ διδασκέτω παρελθὼν τῆς μυστικῆς εὐλογίας τὴν δύναμιν. γίνεται γὰρ ἐν ἡμῖν διατί; ἆρ' οὐχὶ καὶ σωματικῶς ἡμῖν ἐνοικίζουσα τὸν Χριστὸν e τῇ μεθέξει καὶ κοινωνίᾳ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός; ἀλλ' οἶμαι Eph. iii. 6. λέγειν ὀρθῶς· γράφει γὰρ ὁ Παῦλος γεγενῆσθαι "τὰ ἔθνη "σύσσωμα καὶ συμμέτοχα καὶ συγκληρονόμα" Χριστοῦ. σύσσωμα τοιγαροῦν κατὰ ποῖον ἀπεφάνθη τρόπον; ἀξιωθέντα γὰρ μετασχεῖν τῆς εὐλογίας τῆς μυστικῆς, ἓν πρὸς αὐτὸν γέγονε σῶμα, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῶν ἁγίων ἕκαστος ἀποστόλων. ἐπεὶ διὰ ποίαν αἰτίαν μέλη τοῦ Χριστοῦ τὰ οἰκεῖα, μᾶλλον δὲ τὰ πάντων, ὡς αὐτοῦ κατωνόμασε μέλη; 863 A. a 1 Cor. vi. 15. γράφει γὰρ οὕτως "Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ μέλη ὑμῶν μέλη "Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω Supra vi. 56. "πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο·" ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ "Ὁ "τρώγων μου τὴν σάρκα, φησὶ, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν "ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ." ἐν γὰρ δὴ τούτῳ μάλιστα κατιδεῖν ἄξιον, ὡς οὐ κατὰ σχέσιν τινὰ μόνην, τὴν ἐν διαθέσει νοουμένην, ἐν ἡμῖν ἔσεσθαί φησιν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέθεξιν [φυσικὴν] ἤτοι φυσικήν. ὥσπερ γὰρ εἴ τις κηρὸν ἑτέρῳ συναναπλέξας κηρῷ, καὶ πυρὶ συγκατατήξας, b ἕν τι τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἐργάζεται, οὕτω διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, αὐτὸς μὲν ἐν ἡμῖν, ἡμεῖς δὲ αὖ πάλιν ἐν αὐτῷ συνενούμεθα. οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως ζωοποιηθῆναι δύνασθαι τὸ φθείρεσθαι πεφυκὸς, εἰ μὴ συνεπλάκη σωματικῶς τῷ σώματι τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, τουτέστι, τοῦ Μονογενοῦς. καὶ εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς

7. γὰρ] + ἡ E. 18. ἆρα pro ἄρας (sic) E. τοῦ om. p. 24. φυσικὴν ἤτοι φυσικὴν habet et E. φυσικὴν emendavit Migne. Forte σαρκικὴν ἤτοι φυσικήν, cf. supra 862 b κατὰ τὸ σῶμα, 862 c συναφείας τῆς κατὰ σάρκα.

καταπείθῃ λόγοις, ἐπίδος τὴν πίστιν αὐτῷ βοῶντι Χριστῷ “ Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Supra vi. 53, 54. “ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε c “ ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου “ τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ “ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.” ἀκούεις ἤδη λοιπὸν ἐναργῶς διειπόντος αὐτοῦ, ὡς ἂν μὴ φάγωμεν τὴν σάρκα αὐτοῦ καὶ πίωμεν τὸ αἷμα, οὐκ ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, τουτέστιν, ἐν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ, ζωὴν αἰώνιον; νοηθείη δ᾽ ἂν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ μάλα δικαίως, ἡ σὰρξ τῆς ζωῆς, τουτέστι τοῦ Μονογενοῦς. αὕτη δὲ ἡμᾶς ἀνίστησιν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, πῶς ἢ τίνα τρόπον, ἀκούσῃ μὲν δήπου πάντως, ἐγὼ δὲ εἰπεῖν οὐκ ὀκνήσω. d ἐπειδὴ γὰρ σὰρξ ἐγένετο τῆς ζωῆς, τουτέστι, τοῦ ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναλάμψαντος Λόγου, πρὸς τὴν τῆς ζωῆς μετεχώρησε δύναμιν, καὶ ἔστι τῶν ἀμηχάνων, θανάτῳ νικᾶσθαι τὴν ζωήν. οὐκοῦν ἐπείπερ ἐν ἡμῖν γέγονεν ἡ ζωὴ, τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν οὐκ ἀνέξεται, νικήσει δὲ πάντως τὴν φθορὰν, ἐπείπερ οὐκ οἶδε τὰ ἐξ αὐτῆς ὑπομένειν. οὐ γὰρ “ ἡ 1 Cor. xv. 50. “ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ,” κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα Χριστός Ἐγὼ, φησὶν, e ἀναστήσω αὐτὸν, οὐχὶ μόνῃ τῇ ἰδίᾳ περιτέθεικε σαρκὶ τὸ δύνασθαι διανιστᾶν τοὺς κεκοιμημένους, ἀλλ᾽ ἓν ὑπάρχων μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ ἐν αὐτῇ Θεὸς Λόγος, τό Ἐγώ φησι, καὶ λίαν ὀρθῶς. οὐ γὰρ εἰς υἱῶν δυάδα τέμνεται Χριστὸς, οὔτε μὴν ἀλλότριον τοῦ Μονογενοῦς ὑπονοῆσαι τις ἂν τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς οὐκ ἂν οἶμαί τις ἀλλότριον προσερεῖ τὸ σῶμα αὐτῆς.

Ὅτε τοίνυν καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ἀναπέφανται τῶν θεωρημάτων, ἄμπελος μὲν ὑπάρχων κατὰ τοῦτο Χριστὸς, κλήματα a 864 A. δὲ ἡμεῖς, ἅτε δὴ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐχόμενοι κοινωνίας, οὐχὶ μόνον πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ σωματικῆς· τί μάτην ἡμῶν

1. καταπείθει E. 4. ἑαυτοῖς E. αὐτοῖς Ed. 13. γὰρ om. E. 21. ἀναστήσεται E. περιτέθεικε τῇ ἰδίᾳ inverso ordine E. 23. ὁ om. E. 28. ἀναπεφᾶται E.

καταφλυαρεῖ, λέγων ὡς ἐπείπερ οὐ σωματικῶς τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἐξήμμεθα, πίστει δὲ μᾶλλον καὶ διαθέσει τῆς κατὰ τὸν νόμον ἀγάπης, οὐ τὴν σάρκα, φησὶ, τὴν ἰδίαν ἄμπελον ὠνόμασε, μᾶλλον δὲ τὴν θεότητα. καίτοι τί δή ποτε, φαίη τίς ἂν, τὸν πρεπωδέστερόν τε καὶ οἰκειότερον τοῖς θεωρήμασι τρόπον ἀφεὶς, ἐπὶ τὸ πολὺ διωρισμένον b *ἐπείγῃ; ἢ γὰρ οὐχὶ πρεπωδέστερον καὶ κατὰ τὴν τῆς σαρκὸς κοινωνίαν, ἄμπελον μὲν εἶναι δώσομεν τὸν Ἰησοῦν, ἑαυτοὺς δὲ κλήματα διὰ τὸ ὁμοφυές; ὁμοφυῆ γὰρ τῇ ἀμπέλῳ τὰ ἐξ αὐτῆς. καὶ ταῦτά φαμεν, οὐκ ἐπιχειροῦντες ἀναιρεῖν τὸ συνενοῦσθαι δύνασθαι τῷ Χριστῷ, διά τε πίστεως ὀρθῆς καὶ ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἀποδεικνύντες δὲ μᾶλλον ὅτι καὶ πνευματικῶς καὶ σωματικῶς, ἄμπελος μὲν ὁ Χριστὸς, κλήματα δὲ ἡμεῖς.*

Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος ἁπλοῦς καὶ δια- c *φανὴς, πανούργως δὲ ὁ δι' ἐναντίας παραιτεῖται· μὲν ὁμολογεῖν, ὅτι καὶ σωματικῶς ἄμπελος ἦν ὁ Χριστὸς, ἅτε δὴ καὶ τὴν ἰδίαν τοῖς κλήμασι, τουτέστιν ἡμῖν, χαριζόμενος ζωήν· καθάπερ οὖν τοῖς ἐμπεφυκόσιν αὐτῇ κλήμασιν ἡ αἰσθητή τε καὶ ἐπὶ γῆς ἄμπελος, περιτρέπει δὲ καὶ βιάζεται τὴν τοῦ νοήματος δύναμιν ἐπὶ μόνην αὐτοῦ τὴν θεότητα. δύνασθαι γὰρ οὕτω συκοφαντεῖν αὐτὴν ᾠήθη δὴ πάλιν, ἐκεῖνο προτείνων ἀμαθῶς Εἰ γὰρ ἄμπελος μέν ἐστιν ὁ Υἱὸς, φησὶ,* Supra 860 c. d *γεωργὸς δὲ ὁ Πατὴρ, ἑτεροφυὴς δὲ πάλιν ὁ Υἱὸς ὡς πρὸς τὴν ἄμπελον, οὐχ ὁμοούσιος ἔσται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς, φησί.*

Καὶ *βαθὺ μέν τι καὶ πικρὸν καὶ θεώρημα δυσανάτρεπτον ἐπιτειχίσαι νομίζει τοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασιν, ἁλώσεται δὲ οὐδὲν ἧττον κἀντεῦθεν ληρῶν. πρῶτον μὲν γὰρ ἀλλογενῆ κατὰ φύσιν διαβεβαιούμενος εἶναι τὸν Υἱὸν, καὶ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας ἔξω τιθεὶς, πῶς ἂν ἔτι πατέρα καλοίη τὸν Θεὸν, υἱὸν δὲ ὅλως τὸν Υἱόν; εἰ γὰρ μὴ γεγεννῆσθαί φησιν αὐτὸν, τουτέστι, προελθεῖν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς,*

11. δὲ pro τε E. 24. Υἱὸς] Legendum ut vid. γεωργός. 25. ἐστι E.
26. τι E. τοι Ed.

καθάπερ καὶ ἐξ ἀνθρώπων τὰ ἐξ αὐτῶν γεννήματα, πῶς ἂν e εἴη κατὰ ἀλήθειαν Υἱός; εἶτα πῶς τὸν μακάριον Ἰωάννην ἀποστήσει λέγοντα "Ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν καὶ τὸν (1 S. Joan. ii. 23.) "Πατέρα ἀρνήσεται· ὁ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖ καὶ "τὸν Πατέρα;" καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος· ἐν γὰρ τῷ ἑτέρῳ συναναιρεῖται πάντως καὶ συνυφίσταται τὸ ἕτερον. οὐ γὰρ ἂν εἴη πατὴρ οὐκ ὄντος υἱοῦ, οὐδ' ἂν υἱὸς νοοῖτό ποτε μὴ οὐχὶ πάντως αὐτῷ συνεπινοουμένου τοῦ φύσαντος. εἰ τοίνυν ἀρνεῖται τὸν Υἱόν· ἑτερογενῆ γὰρ εἶναί φησι· καὶ αὐτὸν ἠρνήσατο τὸν Πατέρα. τί οὖν ὦ βέλτιστε πρὸς ταῦτα a 865 A. ἐρεῖς; εἰς τίνα λοιπὸν ἡ πίστις; ποῦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἡ δόξα; λέλυται γὰρ καὶ φρούδη λοιπὸν ἡ τῶν ὅλων κρατοῦσα φύσις, ἐν ψιλαῖς ἡμῖν σημανθεῖσα λέξεσι παρὰ τῆς ἁγίας γραφῆς· ἀναγκάζει γὰρ ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν οὕτως ἀπηχεστάτων ἰέναι λόγων ἡ ἐκείνων ἀποπληξία καὶ ψευδομυθία. ἀλλ' ἴσως τὸ τῆς δυσφημίας καταδείσας μέγεθος, ἀλλογενῆ μὲν εἶναί φησι, γεγεννῆσθαι γεμὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. ἡμεῖς δὲ αὖ πάλιν εἰπεῖν ἀπαιτήσομεν Πῶς ἄρα γεγεννῆσθαι δίδωσί τε καὶ ὁμολογεῖ; εἰ μὲν γὰρ ὡς ἓν b τῶν κτισμάτων, κατὰ σχέσιν τὴν ὡς ἐν ἀγάπῃ καὶ κατὰ θέλησιν· πάντα γὰρ ἐκ Θεοῦ λέγεται· διὰ τῶν αὐτῶν οὐδὲν ἧττον ἥξει βλασφημιῶν. ἀληθῆ δὲ τὸν τόκον εἰπών, ἔκφυλόν τε εἶναι διαβεβαιούμενος, καὶ ἀλλογενῆ λέγων ἔτι καὶ μετὰ τοῦτο, δυσσεβήσει πάντως εἰς αὐτὸν τὸν γεννήσαντα· ὃ γὰρ καὶ αὐτὴ παρῃτήσατο παθεῖν τῶν γενητῶν ἡ φύσις, τοῦτο δὴ πάντως ὑποδείξειεν ὑπομείναντα τὸν Θεόν. ἢ γὰρ οὐχὶ τὸ ἔκ τινος κατὰ φύσιν γεγεννημένον ἀληθῶς, ὁμοού- c σιον τῷ τεκόντι φαίνεται; καὶ πῶς οὐχ ἅπασι συμφανές; οὐκοῦν ἡ μὲν κτίσις κατὰ λόγον πρόεισι τὸν πρέποντα· τίκτει γὰρ οὐκ ἀλλογενῆ· μόνον δὲ παθόντα τὸν Θεὸν τὸ ἐναντίον εὑρήσομεν, εἴπερ ἀλλογενῆ γεγέννηκε καὶ οὐκ ἐξ ἰδίας φύσεως τὸν Υἱόν.

4. ἠρνήσατο E.

*Ἦν μὲν οὖν εἰκὸς οὐδὲν ἔτι πρὸς ταῦτα θέλειν εἰπεῖν τὸν
δι' ἐναντίας, οὐκ ἐξισταμένῳ δὲ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσβου-
λίας, οἰομένῳ τε ἀλλογενῆ τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχειν
d Υἱὸν, οὐκ ἐνδώσομεν τοῖς τῆς ἀληθείας συνηγοροῦντες δόγ-
μασιν· ἐπιδείξομεν γὰρ ὁμογενῆ λέγοντα τῇ κτίσει τὸν Θεὸν
καὶ Πατέρα· καὶ πῶς ἢ πόθεν, ἀκούοιτ' ἂν ἤδη πάλιν.
Supra 860 d. ἄμπελον ἐναργῶς διατείνεται καί φησιν, οὐ τὴν σάρκα
μᾶλλον, ἀλλ' αὐτὴν ὠνομάσθαι τὴν θεότητα τοῦ Μονο-
γενοῦς. ἐχέτω τῇδε τυχόν· οὐκοῦν, ἐρήσομαι γὰρ, ἀπολο-
γείσθω δὲ πάλιν, πότερόν ποτε Θεὸν ἀληθινὸν ὑπάρχειν
οἴεται τὸν Υἱὸν, ἢ οὐχὶ, προσερεῖ δὲ νόθον καὶ ἐν ψιλαῖς
ἔχοντα φωναῖς τὸ ἀξίωμα. εἰ μὲν γὰρ οὐκ εἶναι κατὰ φύσιν
Θεὸν, αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῷ δεχέσθω μάρτυρα τὸν Μονογενῆ
Supra xiv. 6. e λέγοντα "Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια." ἀλήθεια γὰρ καθ' ἕνα
τρόπον, οὐ τὸ νόθον ἔχει καὶ ψευδώνυμον. παραδεχέσθω δὲ
καὶ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ τὸν σοφώτατον Ἰωάννην, ἀνακεκραγότα
1 S. Joan. v. 20. σαφῶς καὶ λέγοντα "Καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ Θεῷ Ἰησοῦ
"Χριστῷ· οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώ-
"νιος." ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς τοῦτο τυχὸν ὑπερυθριάσας, καὶ τὸ
διατείνεσθαι μεθεὶς ἀληθινὸν ὁμολογήσει Θεὸν τὸν Υἱὸν, οὐχ
ἑτέρωσέ ποι χωρήσομεν, λόγοις δὲ τοῖς παρ' αὐτοῦ χρησό-
866 A. a μεθα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων· Ἆρ' οὐχ
Supra 860 c. ὥσπερ γεωργὸς ἀλλογενής ἐστι τῇ ἀμπέλῳ; ὁ μὲν γὰρ
ἄνθρωπος, ἡ δὲ ξύλον· οὕτως ἡ ἄμπελος ὀρθῶς τε καὶ
ἀληθῶς ὁμοφυὴς ἂν νοοῖτο πρὸς τὰ ἴδια κλήματα; ἀλλ'
οἶμαι γεμὴν μηδένα πρὸς τοῦτο μωρίας ἐθελῆσαι κατελθεῖν,
ὡς ἀρνεῖσθαι τολμᾶν τὸ οὕτω καταφανές. ὅτε τοίνυν Θεὸς
ὑπάρχων ἀληθινὸς, ὁμοούσιός ἐστι τῷ κατὰ φύσιν ἀληθινῷ
Θεῷ, τουτέστι, τῷ Πατρὶ, καὶ ἄμπελος μέν ἐστι, κλήματα δὲ
b ἡμεῖς, ὁμοφυῆ δηλονότι διὰ τοῦτο τῇ ἀμπέλῳ, πῶς οὐχὶ θεοὶ
κατὰ φύσιν ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς, τὴν ἰδίαν ὥσπερ ἀφέντες

2. ἐξισταμένου E. 3. οἰομένου E. ἐκ] + τοῦ E. 9. ἐχέ (sic) E.

φύσιν; ἀλλ' ἔστι τὸ οὕτω φρονεῖν τῶν εἰς ἄκρον δυσσεβείας ἡκόντων κακῶν· πεποιήμεθα γὰρ ἡμεῖς, Θεὸς δὲ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός. εἶτα πῶς ἔσται τοῦτο; πῶς δὲ ἀληθὲς ἐπ' αὐτῷ τὸ λεγόμενον, εἴπερ εἰσὶν ὁμοφυῆ τῇ ἀμπέλῳ τὰ κλήματα; ἀνάγκη γάρ, ἢ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν τῆς θεότητος τῆς ἀληθοῦς ἀνακομίζεσθαι φύσιν, ἤγουν ἐκείνην καταβιβάζεσθαι πρὸς ἡμᾶς· ὁμοφυῆ γὰρ τῇ ἀμπέλῳ τὰ c
κλήματα. καὶ ἐπείπερ φαίνεται λέγων ὁ Υἱός "Ἐγὼ καὶ ὁ "Πατὴρ ἕν ἐσμεν," καὶ ἡμεῖς αὐτῷ συναναβησόμεθα πρὸς ὁμοιότητα τὴν κατὰ πᾶν ὁτιοῦν πρὸς τὸν Πατέρα, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ εἰς ἡμετέραν ὁμοίωσιν συγκαθελκυσθήσεται τῷ Υἱῷ, τῷ πρὸς ἡμᾶς ὁμοφυεῖ. ὁρᾶτε δὴ οὖν ὅσος ἡμῖν ἐντεῦθεν δυσφημιῶν ἀνατέλλει θόρυβος· διὰ δὴ τοῦτο, τοῖς ἐξ ἀληθείας μᾶλλον ἑψόμεθα λογισμοῖς, ἐν ὑποδείγματος τρόπῳ πιστεύοντες τὸν Υἱὸν εἰπεῖν Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. d

Supra x. 30.

Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ 2
καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ.

Ἑκτικὴ μέν ἐστιν ἡμῶν ἡ κόλλησις πρὸς Χριστὸν καὶ προαιρετικὴν ἔχουσα τῆς συναφείας τὴν δύναμιν, τελειοῦσα δὲ ἀγάπῃ καὶ πίστει. καὶ ἡ μὲν πίστις ταῖς ἡμετέραις εἰσοικίζεται ψυχαῖς, ἀκραιφνῆ τῆς θεογνωσίας παρέχουσα τὴν δήλωσιν· ὁ δὲ τῆς ἀγάπης τρόπος, τῆς παρ' αὐτοῦ διορι- e
σθείσης ἡμῖν ἐντολῆς ἀπαιτεῖ τὴν τήρησιν· οὕτω γάρ που καὶ αὐτὸς τὸν ἀγαπῶντα δεικνὺς ἔφασκεν Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει. ἰστέον οὖν ὅτι συνενούμενοι μὲν διὰ πίστεως αὐτῷ, καὶ ἐν ψιλαῖς καὶ μόναις ὁμολογίαις τὸ τῆς κολλήσεως εἶδος ἐπιτηδεύοντες, οὐ μὴν καὶ τοῖς ἐξ ἀγάπης ἀνδραγαθήμασι τὸν τῆς συναφείας δεσμὸν ἐπισφίγγοντες,

Cf. supra xiv. 23.

4. τῷ λεγομένῳ E. 9. αὐτῷ E.F. αὐτὸ Ed. γρ. αὐτοὶ Ed. mg. 12. ὅσος E. ὅσον Ed. 17. τὸ καρπὸν φέρον] καρποφόρον E. cf. infra 868 b et cf. καρποφοροῦν infra 869 e. 19. ἐστιν et καὶ assumpta ex E. 20. συναφείας E. σαφηνείας Ed. 26. διὰ] + μόνης τῆς Catt. 27. καὶ alt.] + ἐν E.

S. Jac. ii. 20, cf. 26. κλήματα μὲν ἐσόμεθα, νεκρὰ δὲ ὅμως καὶ ἄκαρπα. δίχα γὰρ 867 A. a ἔργων ἡ πίστις νεκρά ἐστι, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου φωνήν. εἰ τοίνυν ἄρα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁρῷτό τε καὶ ὑπάρχοι κλῆμα, μάτην, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν τῆς ἀμπέλου στελέχων ἐκκεκρεμασμένον, ἴστω δὴ πάντως τῇ τοῦ γεωργοῦ δρεπάνῃ περιτευξόμενος. ἀποτεμεῖ γὰρ πάντως αὐτὸ, καὶ καθάπερ εἰκαῖον συρφετὸν πυρὶ νέμεσθαι δώσει· τοῦτο γὰρ τῶν ἀκάρπων τὸ κρῖμα· καθάπερ οἶμαι καὶ ἐπὶ τῆς ὡς ἐν εἴδει παραβολῆς παραληφθείσης συκῆς, τῷ γηπονοῦντί φησιν ὁ S. Luc. xiii. 7. b τοῦ χωρίου δεσπότης "Ἔκκοψον αὐτὴν, ἱνατί καὶ τὴν γῆν "καταργεῖ;" οὕτω κἀνθάδε νομίζω τὸν ἁπάντων Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸν στεγνόν τε καὶ ἄγονον τῶν κλημάτων ἀποθερίζειν ὄχλον, ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων τῆς νοητῆς ἀμπέλου παρηρτημένον. οἶμαι δὲ ἐγὼ, τὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπιμελητὴν, τουτέστι Θεὸν, ἐπιδεῖξαι θέλειν διὰ τῆς ἐν τούτοις παραβολῆς, ὁποῖόν τε καὶ ὅσον ὑπομένει τὸ βλάβος ἡ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἀποτμηθεῖσα ψυχή. πρὸς τὸ μηδὲν γὰρ οἰχήσεται καὶ ἄχρηστος ἔσται πρὸς πᾶσαν ἀγαθουργίαν, c ἀναμφιβόλως γεμὴν κολάσει παραδοθήσεται, καὶ πυρὸς ἔσται τοῦ παμφάγου τροφή. καὶ γοῦν διὰ τοῦ προφήτου πάλιν Ἰεζεκιὴλ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μάλα σαφῶς διερμηνεύων Ezek. xv. 2–4. ἔλεγεν "Υἱὲ ἀνθρώπου, τί ἂν γένοιτο τὸ ξύλον τῆς ἀμπέλου "ἐκ πάντων τῶν ξύλων τῶν ὄντων ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ "δρυμοῦ; μὴ λήψονται ἐξ αὐτοῦ ξύλον τοῦ ποιῆσαι εἰς "ἐργασίαν; ἢ τοῦ κρεμάσαι ἐν αὐτῷ πᾶν σκεῦος, τὴν κατ' "ἐνιαυτὸν κάθαρσιν αὐτῆς ἀναλίσκει τὸ πῦρ, καὶ ἐκλείπει d "εἰς τέλος, μὴ χρήσιμον ἔσται εἰς ἐργασίαν;" σύνες δὴ οὖν τὸ ἅπαξ ἀποτμηθὲν, καὶ ὁλοκλήρως ἀπεσπασμένον, ἄχρηστον μὲν παντελῶς καὶ εἰς οὐδὲν ἔτι τῶν ἀναγκαίων παραληφθῆναι δυνάμενον, μόνῳ δὲ τάχα χρησιμεῦον πυρί. ἆρ' οὖν οὐ πρόδηλον, ὡς εἰ καὶ κλῆμα γενοίμεθα, τῆς μὲν

5. ἐκκεκρεμασμένον correxi ex E., qui ἐκκεκρεμμασμένον exhibet. ἐκκεκρεμασμένων Ed. 6. περιτευξόμενος E. περιτευξόμενον Ed. 25. κρεμμᾶσαι E. 29. ἐστι Migne.

πολυθέου πλάνης ἐξεσπασμένοι, ὁμολογήσαντες δὲ τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, ἔρημοι δὲ διὰ τῆς τῶν ἔργων κολλήσεως γενοίμεθα, πάντως δήπου τὰ τῶν εἰκαίων κλημάτων ὑποστησόμεθα; καὶ τί τὸ λοιπόν; ἀποτεμνόμεθα γὰρ ὁλοκλήρως, δοθησόμεθα γὰρ καὶ πυρὶ, καὶ ἣν ἔσχομέν ποτε παρὰ τῆς ἀμπέλου ζωοποιὸν ἰκμάδα, τουτέστι τὸ e Πνεῦμα, προσαποβαλόντες· ὃ γὰρ ἔφη Χριστὸς ἐπὶ τοῦ τὸ τάλαντον καταχώσαντος, τοῦτο δὴ θεωρήσαι τις ἂν πληρούμενον καὶ ἐπὶ τοῖς ὁλοκλήρως ὑπομείνασι τὴν ἀποτομήν. S.Matth. xxv. 18. ἀφαιρεῖται γὰρ ὥσπερ ἐκείνου τὸ τάλαντον ἅμα, οὕτως οἶμαι καὶ ἐκ τοῦ κλήματος, ὡς ἐν ἰκμάδος τινὸς ἤτοι ποιότητος λόγῳ, τὸ Πνεῦμα. ἀφαιρεῖται δὲ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἵνα μὴ τοῖς εἰς τὸ πῦρ κατοιχήσεσθαι μέλλουσι παρὰ τοῦ Κριτοῦ συγκαταδικάζεσθαι τὸ Πνεῦμα δοκῇ τὸ δεσποτικόν. εἰ γὰρ οἱ τῶν ἐπιγείων κρατοῦντες πραγμάτων τῶν ἅπαξ τετιμημένων a 868 A. καὶ βασιλικοῖς δεδοξασμένων νεύμασιν, οὐ καθορίζουσί τι προχείρως, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἁλοίη τυχὸν, ἐφ' οἷς ἂν εὐλόγως ἀποτιννύοι δίκας, οὐκ ἂν τοῦτο πάθοι πρὸ τῆς τῶν ἀξιωμάτων ἀποβολῆς· πῶς οὐκ ἀναγκαῖον, τὴν ἐπὶ τῷ χρῆναι κολάζεσθαι καταδικασθεῖσαν ψυχὴν διὰ ψήφου τῆς ἄνωθεν, προαποθέσθαι τρόπον τινὰ καὶ προαποδύσασθαι τῆς τῶν κακῶν πείρας τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν; πείσεσθαι μὲν οὖν φησι τὰ τοιαῦτα τὸ ἄκαρπον κλῆμα, καλῶς γε δὴ σφόδρα τὰς ἡμετέρας διανοίας ἀσφαλιζόμενος εἰς τὸ ἔχεσθαι b φιλεῖν τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, διά τε τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀρετῆς καὶ τῆς ἀσινοῦς δηλονότι πίστεως· τῆς δὲ τοῦ γηπονοῦντος φροντίδος οὐκ ἀπείρατον ἔσεσθαι παντελῶς τὸ καρποφόρον κλῆμά φησι, διακαθαρθήσεσθαι γὰρ πρὸς τὸ καὶ μειζόνως δύνασθαι καρποφορεῖν. τοῖς γὰρ ὅλως ἄριστα μὲν καὶ ὡς ἂν ἔχοι καλῶς διαζῆν ἑλομένοις, ἀγαθουργεῖν δὲ ὅτι μάλιστα καὶ διὰ πάσης ἰέναι πολιτείας θεοφιλοῦς ᾑρημένοις,

5. ἔσχομέν E. εἴχομεν Ed. 12. τὸ assumptum ex E. 13. κατοιχηθήσεσθαι E. 15. οἱ om. E. 16. δεδοξασμένων E.F. Ed. mg. δεδοξασμένον Ed. 27. γηπονοῦντος] γεωργοῦ Catt. ἀπείραστον c.

c *συνεργάζεται Θεὸς, καθάπερ τινὶ δρεπάνῃ τῇ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ χρώμενος, καὶ περιτέμνων ἐν αὐτοῖς, ποτὲ μὲν τὰς ἡδονὰς, αἳ ἀεὶ καλοῦσιν εἰς φιλοσαρκίαν καὶ πάθη σωματικὰ, ποτὲ δὲ αὖ πάλιν τὰ ὅσα περ οἶδε ταῖς τῶν ἀνθρώπων συμβαίνειν ψυχαῖς, διὰ ποικίλης κακῶν ἰδέας κατασπιλοῦντα τὸν νοῦν. ταύτην γὰρ εἶναί φαμεν τὴν ἀχειροποίητόν τε καὶ ἐν Πνεύματι νοουμένην περιτομὴν, περὶ ἧς ὁ Παῦλός φησί* Rom. ii. 28, 29. *ποτέ μέν "Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ* d *"ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ "Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι οὐ γράμματι· "οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ·" ποτὲ* Col. ii. 11. *δὲ πάλιν "Ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες περιετμήθητε περιτομῇ "ἀχειροποιήτῳ." φάσκουσί τε πρὸς ταῦτά τισιν, ὡς εἴπερ τις γένοιτο διακάθαρσις τοῖς τῆς νοητῆς ἀμπέλου κλήμασιν, οὐκ ἂν οἶμαι δίχα πόνου συμβήσεται, ἀλγεῖ γὰρ τοσοῦτον, ὅσον τε καὶ ὅπως οἶδεν ἀλγεῖν τὸ ξύλον· ἀναλόγως οὖν ἄρα καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἡμᾶς νοῆσαι προσήκοι, συναινέσομέν τε* e *καὶ συνεροῦμεν εὖ μάλα διεσκεμμένοι. παιδεύει γὰρ ἡμᾶς διὰ πόνου καὶ θλίψεως ὁ φιλάρετος ἡμῶν Θεός. καὶ γοῦν ὁ* Es. iv. 4. *προφήτης ἡμῖν Ἡσαΐας φησίν "Ὅτι ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν "ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιὼν, καὶ τὸ αἷμα "ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύ"ματι καύσεως·" καὶ αὐτὸς δὲ πρὸς τούτῳ ὁ θεσπέσιος* Heb. xii. 7. *Παῦλος "Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται* 869 A. a *"ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ·" καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος τῶν ἁγίων χορὸς, τὴν διὰ τῶν ἁγίων πεφυκότων οὐκ ἀποσείεται παίδευσιν,* Hier. x. 24. *ἀσμενέστατα δὲ μᾶλλον προσίεται λέγων "Παίδευσον ἡμᾶς "Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλίγους "ἡμᾶς ποιήσῃς." ἐν θυμῷ μὲν γὰρ ἡ ὁλόκληρος ἔσται τῶν* b *ἀκάρπων κλημάτων ἀπότμησις, πέμπει γὰρ εἰς κόλασιν· ἐν*

4. *δὲ*] *δ'* E. 8. *ποτέ μέν* Οὐ *γὰρ ὁ* E. *ὁ* ante *ποτέ* transponit Aub., unde om. Migne. 25. *πατήρ*] hic verba *καὶ αὐτὸς—πατήρ* iterum repetit Aub.

κρίσει δὲ μᾶλλον, τουτέστιν ἐν διασκέψει καὶ μέτρῳ, τῶν καρποφόρων ἡ διακάθαρσις, ὀλίγον ἔχουσα κομιδῇ τὸν πόνον εἰς καρποφορίας παροξυσμὸν καὶ εὐανθεστέρας ἀναδρομῆς τὴν ἐντεῦθεν πρόφασιν. καὶ γοῦν ἀποδεχόμενοι τοῦτο βοῶσί τινες "Κύριε, ἐν θλίψει μικρᾷ ἡ παιδεία σου ἡμῖν." σμικροτάτη μὲν γὰρ ἡ τοῦ διακαθαίρεσθαι θλίψις, ἀλλὰ παιδείαν ἡμῖν παρέχουσα τὴν ἄνωθεν, μακαρίους ἀποφαίνει. καὶ παραληφθήσεται μάρτυς ὁ μακάριος Δαυεὶδ οὕτω βοῶν "Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ "νόμου σου διδάξῃς αὐτὸν, τοῦ πραῦναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν "πονηρῶν." ἡμέραι γὰρ ὄντως ἀποφράδες καὶ πονηραὶ τοῖς ἀποτμηθεῖσιν ὁλοτελῶς καὶ εἰς κόλασιν τὴν διὰ πυρὸς κατοιχήσεσθαι μέλλουσιν, αἱ τῆς ἀδεκάστου κρίσεως, ἀλλὰ τότε τοῖς παιδευομένοις καταπραῦνει Θεός. τελοίη γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος οὐδαμῶς ἐν τοῖς ὑπὸ κρίσιν καὶ κόλασιν, ἐπείπερ οὐκ ἄκαρπον γέγονε κλῆμα. συμπαραζευγνύσθω τοιγαροῦν τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ καὶ ἡ διὰ τῶν ἔργων θερμότης, καὶ συνθείτω τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις τὰ πράγματα. τότε γὰρ τότε συνεσόμεθα τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τὴν δύναμιν ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν εὕροιμεν, τὸν ἐκ τῆς ἀποτομῆς διαφεύγοντες κίνδυνον.

Es. xxvi. 16. c Ps. xciii. 12, 13. d

Εἴρηται δὲ ταῦτα νυνὶ παρ' ἡμῶν, ἐπείπερ ἐδόκει πνευματικῶς τῇ τῶν προκειμένων θεωρίᾳ προσβάλλειν· εἰκὸς δὲ δή τι καὶ ἕτερον ἐθέλειν ὑποδηλοῦν τὸν Κύριον διὰ τοῦ φάναι σαφῶς Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτὸ, καὶ πᾶν τὸ καρποφοροῦν καθαίρει αὐτὸ, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ. κλῆμα γὰρ οἶμαι τὸ τῇ τοῦ Πατρὸς ἀποτομίᾳ τῆς εἰς Χριστὸν κοινωνίας ἀπεσπασμένον, τὸν εἰς εὐκαρπίαν οὐκ ἐπιτήδειον τῶν Ἰουδαίων σημαίνει λαὸν, οἷς καὶ ἀξίνην ἐπενεχθήσεσθαί φησιν ὁ τρισμακάριος Ἰωάννης, πυρὶ παραδοθήσεσθαι λέγων τὸ ἀποτεμνόμενον δένδρον· τὰ δὲ τελείας

e S. Matth. iii. 10.

10. αὐτὸν alt. E. (13. al.) αὐτῷ Ed. 11–13 citant Niketas Catenaque alia in Psalmum cit. 13. αἱ Ed. correxi ex E. Catt. 17. θερμότης E. φαιδρότης Ed.

μὲν οὐ δεδεημένα τομῆς, ἀπομένοντα δὲ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, καὶ τῇ θείᾳ φροντίδι διακαθαίρεσθαι μέλλοντα, τούς τε ἐξ
870 A. a αὐτῶν πεπιστευκότας τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοὺς ἐπ' ἐκείνοις ἐπιστρέφοντας ἐξ ἐθνῶν, οἷς μία μὲν ἡ κάθαρσις· ἐν Πνεύματι γὰρ τελεῖται τῷ Ἁγίῳ, κατὰ τὰς γραφάς· ἑτεροῖος γεμην καὶ παρηλλαγμένος ὁ τοῦ καθαίρεσθαι τρόπος. ἀποτέμνεται γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ τὸ κατὰ νόμον ἔτι τὸν Μωυσαϊκὸν διαζῆν ἐθέλειν καὶ πολιτεύεσθαι, τῆς δὲ τῶν εἰδωλολατρούντων καρδίας παραιρεῖται τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ὁ σκοπὸς, καὶ τῆς τῶν ἀσυνέτων ἐθῶν ἀκαθαρσίας ὁ συρφετὸς, ἵνα δύνωνται φέρειν τῆς θείας τε καὶ εὐαγγελικῆς παιδεύ-
b σεως τὸν ἐδώδιμον ὥσπερ τῷ Θεῷ καὶ φίλον ὄντως καρπόν. ὅτι δὲ πάλιν ἡμῖν ἀληθὲς φαίνεται τὸ εἰρημένον, χαλεπὸν οὐδὲν πληροφορῆσαι ἐξ αὐτῶν τῶν θείων γραμμάτων. ἐπιστέλλει γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς μὲν ἐξ Ἰουδαίων πεπιστευκόσιν, ὅτε τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων ὀλιγωρήσαντες, ὀπίσω πάλιν ᾤχοντο τὰς τοῦ νόμου τετιμηκότες
Gal. v. 4. σκιάς "Ἀπηλλοτριώθητε ἀπὸ Χριστοῦ οἵ τινες ἐν νόμῳ
Ib. 2. "δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε," καὶ πάλιν "Λέγω "γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν "ὠφελήσει." εἰ δὲ τὸ βούλεσθαι δικαιοῦσθαι κατὰ τὸν
c νόμον ἀλλοτρίους αὐτοὺς ἀποφαίνει τοῦ Χριστοῦ, πῶς οὐχὶ πάντως ἀναμφίλογον, ὅτι τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἡ ἀπόθεσις τῆς εἰς Χριστὸν συναφείας προξενεῖ τὴν δύναμιν; περιτέμνεται τοίνυν οὕτω μὲν ὁ Ἰσραὴλ, διακαθαίρεται δὲ μᾶλλον καὶ ὁ ποτὲ τῇ κτίσει λατρεύσας παρὰ τὸν κτίσαντα, τὴν ἀρχαίαν νόσον ἀποβαλών. τί γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ
Rom. v. 10. Παῦλός φησιν; "Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ "Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον "καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ·" αἰτιᾶται
Gal. iv. 9. d δὲ καί φησιν ἐν ἑτέροις "Νυνὶ δὲ γνόντες Θεὸν, μᾶλλον δὲ

9. παραιρεῖται E.F. παραιτεῖται Ed. ἴσ. παραφεῖται Ed. mg. 10. ἐθῶν assumptum ex E. 15. γὰρ] μὲν γὰρ E. 16. ὀλιγωρίσαντες E.

“ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς πάλιν ἐπιστρέφετε ἐπὶ τὰ “ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, οἷς πάλιν ἄνωθεν “ δουλεύειν θέλετε;” ὅτε τοίνυν οἱ τοῖς ἀσθενέσι στοιχείοις δουλεύειν θέλοντες ἀλλοτριοῦνται Χριστοῦ, συνενοῦνται γεμὴν οἱ δουλεύειν οὐκ ἀνεχόμενοι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, πῶς οὐκ ἔσται τῶν ὁμολογουμένων ὅτι τρόπος τοῖς ἐξ ἐθνῶν ὁ τῆς διακαθάρσεως ἔσται τῆς ἀρχαίας ἀπάτης διὰ τοῦ Πνεύματος ἐπωφελεστάτη τομὴ πᾶν εἶδος ἡμῖν ἀγαθῶν e πολυτρόπως ἀντεισκομίζουσα. ἐν γὰρ τῇ τῶν φαύλων ἀποθέσει καὶ ἀποβολῇ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀντεισκρίνεται κάλλος. ὅπου γὰρ αἰσχρότης ἐκποδὼν, ἐκεῖ τὸ σεμνὸν ἀνίσχει καὶ φαίνεται.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι διὰ μὲν τοῦ Πνεύματος ἡ περιτομὴ, τὴν τῆς διακαθάρσεως ἀποπληροῦσα χρείαν ἐν ἡμῖν, χορηγὸς δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱός “ Ἀπὸ γὰρ τοῦ πληρώματος “ αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν,” κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ πρὸς ἡμᾶς εἰπὼν “ Λάβετε Πνεῦμα a “ Ἅγιον.” ἐνεργεῖ τοιγαροῦν τὴν εἰς ἡμᾶς ἀνακάθαρσιν, ὡς ἐν τρόπῳ τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος νοουμένης περιτομῆς, ὁ Πατὴρ δι᾿ Υἱοῦ. κεκένωται τοίνυν τὸ πικρὸν καὶ ἀνόσιον τῶν δι᾿ ἐναντίας τόλμημα, μὴ καταδεισάντων εἰπεῖν, ὡς ἐπείπερ ἄμπελον μὲν ἑαυτὸν εἴρηκεν ὁ Υἱὸς, γεωργὸν δὲ τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν, ὁ αὐτὸς οὐκ ἔσται κατὰ φύσιν αὐτῷ. λόγος γὰρ οὐδεὶς ἐπιτρέψει, φησὶ, ταὐτὸν εἰς οὐσίαν γεωργόν τε καὶ ἄμπελον νοεῖσθαί ποτε. ὅταν οὖν εὑρίσκηται γεωργὸς ὁ Υἱὸς διὰ τῆς ἐν Πνεύματι περιτομῆς, διακείσθωσαν ἤδη b λοιπὸν, ὡς ἐπείπερ ἀλλήλοις ὁμοειδεῖς οἱ γεωργοὶ, καθὸ πεφύκασιν ἄνθρωποι, πρόδηλον ὅτι τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ὁμοουσιότητος οὐκ ἀλλότριος ὁ Υἱός.

Supra i. 16.

871 A.

Infra xx. 22.

Supra 860 c.

1. ἐπιστρέφεται E. 8. τομὴ edidi. τὸ μὴ E.F. Ed. γρ. ἀποτομὴ Ed. mg. 9. ἀποθέσει E.F mg. Ed. mg. ὑποθέσει Ed. 14. διακαθάρσεως emendavi. διὰ καθάρσεως Ed. 25. εὑρίσκητε E.

3 Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν.

c Ἀπόδειξιν ὥσπερ διαφανῆ τε καὶ ἀναμφίλογον τῆς τοῦ διακαθαίροντος αὐτοὺς τέχνης ποιεῖται τοὺς μαθητάς. ἤδη γὰρ αὐτοὺς διακεκαθάρθαι φησὶν, οὐχ ἑτέρου τινὸς ἀπολαύσαντας, μόνον δὲ διὰ τὸν πρὸς αὐτοὺς λαληθέντα λόγον, τουτέστι, τὴν θείαν τε καὶ εὐαγγελικὴν ὑφήγησιν. λόγος δὲ οὗτός ἐστι παρὰ Χριστοῦ. εἶτα τίς ἄρα ἐστὶ τῶν εὖ φρονούντων, ὃς ἐνδοιάσει λοιπὸν, ὅτι δρεπάνη τις ὥσπερ καὶ χεὶρ τοῦ Πατρὸς, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα ἐστὶ, τουτέστιν ὁ Υἱὸς, τὴν τῆς εἰς ἡμᾶς γεωργίας ἐνέργειαν ἀποπληρῶν, ἣν τῷ τοῦ d Πατρὸς προσάπτει προσώπῳ, διδάσκων ὅτι πάντα μὲν παρὰ Πατρὸς, πλὴν ὡς διὰ δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ; καὶ γὰρ ὁ τοῦ Σωτῆρος ἡμᾶς διακαθαίρει λόγος, καίτοι τῆς καθ' ἡμᾶς γεωργίας ἀνατεθειμένης τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. αὐτὸς γάρ ἐστιν (Heb. iv. 12.) ὁ ζῶν καὶ τομώτατος αὐτοῦ λόγος, ὁ "δικνούμενος ἄχρι "μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ "κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας." καθικνούμενος γὰρ εἰς τὰ βάθη τῆς ἑκάστου ψυχῆς, καὶ τὸν ἐν ἑκάστῳ e κεκρυμμένον σκοπὸν ἀκατακάλυπτον ἔχων ὡς Θεὸς, τοῖς μὲν εἰκαίοις ἡμῶν σπουδάσμασι τὴν ὀξεῖαν ἐπάγει τομὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας· τοῦτο γὰρ οἶμαι νομιοῦμεν τὴν ἀποκάθαρσιν· τὰ δὲ ὅσα πέφυκεν ὠφελεῖν ἡμᾶς εἰς ἔφεσιν ἀρετῆς, ταῦτα πολυπλασιάζεσθαι ποιεῖ πρὸς καρποφορίαν, ἣ νοεῖται κατ' εὐσέβειαν.

Ὅτε τοίνυν δι' Υἱοῦ παρὰ Πατρὸς ἐνεργεῖται καλῶς τῆς εἰς ἡμᾶς γεωργίας ὁ τρόπος, μεματαίωται· πῶς γὰρ οὐχί; τὸ περιττὸν καὶ κακουργότατον τῶν δι' ἐναντίας ἐπιχείρημα, ἑτεροφυᾶ τὸν Υἱὸν διὰ τοῦτο λεγόντων ὑπάρχειν, ὡς πρὸς 872 A. a Πατέρα καὶ Θεὸν, ἐπειδήπερ ἄμπελος μὲν αὐτὸς, κατωνόμασται δὲ γεωργὸς ὁ Πατήρ. διασκεπτέσθω δὲ πάλιν, καὶ περιαθρείτω σαφῶς, ὅτι καθαροὺς εἶναι διορίζεται τοὺς αὐτοῦ

9. οὗ] υἱοῦ (sic) E. 21. οἶμαι] εἶναι E. 26. μεμάτωται (sic) E.

μαθητὰς, οὐχὶ ἰδικῶς τε καὶ ἀφωρισμένως, τουτέστι, δίχα τοῦ Μονογενοῦς, ἐνεργήσαντός τι περὶ αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· ἀλλ' ἐπείπερ ἐπείθοντο τῷ παρ' αὐτοῦ λόγῳ. ὥσπερ οὖν ζωοποιός ἐστι δι' Υἱοῦ καὶ ἐν Υἱῷ, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ γεωργὸς, ἤτοι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπιμελητὴς, b εἰκότως ἂν νοοῖτο πάλιν οὐχ ἑτέρως ἢ δι' Υἱοῦ. εἰ δὲ τοῖς ἅπαξ οὐκ ὀρθῶς εἰρημένοις οἴονται δεῖν ἐπιμένειν οἱ τὸν ἐναντίον ἡμῖν πρεσβεύοντες λόγον, καὶ ἐπείπερ ἄμπελον ἑαυτὸν ἔφη Χριστὸς, διὰ τοῦτο, καθάπερ ἐξ ἀνάγκης, εἰς ἔκφυλον ἑτερότητα παρωθεῖν ἐκβιάζονται, τί τὸ κωλύον ἔτι καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τῆς ἴσης ἀναισχυντίας ἰέναι λοιπὸν, καὶ περιτρέπειν ἔτι καὶ οὐχ ἑκόντας αὐτοὺς διὰ τῆς ἰσοτρόπου φλυαρίας, τῆς μειρακιώδους ταυτησὶ καὶ ἀνοήτου παντελῶς διαλήψεως ἀπανίστασθαι φιλεῖν; εἰ γὰρ c ἐπείπερ ἄμπελος εἴρηται, διὰ ταύτην αὐτὸν οἴονται τὴν αἰτίαν τῆς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα διαπίπτειν οἰκειότητος φυσικῆς, καὶ ἑτεροούσιον εἶναι παντελῶς, ἐπείπερ οὐ ταὐτὸν εἰς ταυτότητα φύσεως ἄμπελός τε καὶ γεωργὸς, τί μὴ καὶ ἡμεῖς, τὸν αὐτὸν ἐκείνοις ἀνθυποφέροντες ἀμαθῆ τε καὶ ἀκομψότατον λογισμὸν, ἐκεῖνό φαμεν Ἆρα μόνοις τοῖς κλήμασιν ἡ τῶν γηπονεῖν εἰωθότων ἐπιείκεια λυσιτελὴς ἂν γένοιτο, καὶ περὶ μόνα τυχὸν τὰ ἐκ τῶν στελέχων ἐξηρτημένα d τὸ ἐκ τῆς τέχνης προβήσεται χρήσιμον, ἢ δεήσεταί τινος ἐπιμελείας καὶ αὐτὴ τῶν κλημάτων ἡ τροφὸς, τουτέστιν ἡ ἄμπελος, ᾗ προσπέφυκέ τε τὰ ἐξ αὐτῆς καὶ ἐνήρμοσται φυσικῶς; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι δεήσει πρὸς ἀπόδειξιν πόνου· συνερεῖ γὰρ εὐθὺς ἡμῖν καὶ αὐτὸς ὁ δι' ἐναντίας, ὡς εἰ μή τις γένοιτο τῶν στελέχων ἡ φροντὶς, οὐδ' ἂν αὐτοῖς ἐνυπάρξαι τοῖς κλήμασι τὸ εἶναι καλῶς. ἐπειδὴ τοίνυν ἄμπελον μὲν ἑαυτὸν κατωνόμακεν ὁ Χριστὸς, δεῖται γεμὴν καὶ αὐτὸ τῆς ἀμπέλου τὸ στέλεχος τῆς τοῦ γηπονοῦντος e ἐπιεικείας, ἢ πάντη τε καὶ πάντως ἀδικηθήσεται· λογισό-

1. ἀφοριcμένως Ed. correxi ex E. 32. λογισόμεθα E. λογισώμεθα Ed.

μεθα λοιπὸν ἐν τάξει μὲν εἶναι τῇ καθ' ἡμᾶς τὸν Υἱὸν, δεῖσθαι δὲ μεθ' ἡμῶν τῆς παρὰ Πατρὸς ἐπιμελείας, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς εἰς ἕτερόν τι παρ' ὅπερ ἐστὶ περιτρέπηται, καὶ διαπίπτῃ τῆς οἰκείας τάξεως, ἤτοι τῆς ἐνούσης ἑδραιότητος αὐτῷ. συνάγει γὰρ εἰς τοῦτο λοιπὸν τῶν θεομαχεῖν εἰωθότων ἡ μειρακιώδης ἔνστασις.

Ἀλλ' οἰχέσθω μὲν ταῦτα, πολλὴν νοσοῦντα τὴν ἀβουλίαν, εἰσίτω γεμὴν περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἡμῖν ὁ λόγος. ἤδη γάρ φησιν ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν.
873 A. a ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι Πέπρακται παρὰ Πατρὸς διὰ τὸν ἐμὸν λόγον ἐπὶ πρώτους ὑμᾶς ὁ τῆς νοητῆς καὶ διὰ Πνεύματος καὶ ἐν Πνεύματι νοουμένης διακαθάρσεως τρόπος· ἰδοὺ τῶν εἰκαίων ἐθῶν καὶ νεκρότητος κοσμικῆς ἀποβαλόντες τὴν ὄχλησιν, ἕτοιμοι πρὸς καρποφορίαν ἐστὲ τὴν θεοφιλῆ· ἰδοὺ νομικῆς ἀπηλλάχθητε καὶ ἀνοήτου καὶ εἰκαιοτάτης τῶν Ἰουδαίων ἐπιτηρήσεως. ἐξεκάθαρε λόγος ὑμᾶς ὁ ἐμός· οὐ γὰρ ἔτι πολιτεύεσθε Μωυσαϊκῶς, ἤτοι κατὰ τὸν τοῦ νομικοῦ
b γράμματος τρόπον· οὔτε γὰρ ἐν βρώμασι καὶ πόμασιν, οὔτε μὴν ἐν διδαχαῖς βαπτισμῶν, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς δι' αἱμάτων προσαγωγαῖς ἐκζητήσετε τὸν ἁγιασμὸν, ἀλλ' ἐν πίστει βεβαίᾳ πληροῦσθαι πιστεύετε, καὶ διὰ πάσης ἀγαθουργίας εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ σπουδάζετε. θεωρεῖται γὰρ ἐν τούτοις τῆς πνευματικῆς λατρείας ἡ δύναμις. οἱ τοίνυν ἀποκαθαρθήσεσθαι μέλλοντες ἔσονται, φησὶ, καθ' ὑμᾶς· παιδευθήσονται γὰρ οἱ μὲν ἄρτι τῆς τοῦ διαβόλου σαγήνης ἐκδιδρά-
c σκοντες, καὶ τοὺς τῆς εἰδωλολατρείας διαδράντες βρόχους, οὐκέτι μὲν τοῖς ἐκείνου πολιτεύεσθαι νόμοις, ἀποτιναξάμενοι δὲ καθάπερ εἰκαῖον συρφετὸν, τὴν τῶν ἀρχαίων ἐθῶν ἀκαθαρσίαν, οὕτω τε λοιπὸν ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν τὰ τῆς θεοφιλοῦς ἀρετῆς ἔργα διὰ τῆς θείας ἀποδειχθέντες χάριτος, κλημάτων δίκην ἐμοὶ προσαφθή-

2–4. τῆς—τάξεως om. E. 9. ἡμεῖς Aub. 15. ἀνοήτου καὶ assumptum ex E. 20. ἐκζητήσετε E.F. Ed. mg. ἐκζητήσεται Ed. 30. ἀρετῶν E.

*σονται, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς ἐμὲ ἐξηρτημένοι πιανθήσονται
τὴν καρδίαν ταῖς τοῦ Πνεύματος ἐπιῤῥοίαις, καὶ τὴν τῆς
ἐμῆς ἀγαθότητος ἐκπίνοντες χάριν διαζήσονται, καὶ τραφή-
σονται πρὸς εὐσέβειαν· οἱ δὲ μὴν ἐξ Ἰσραὴλ, ὅταν τῇ* d
*πίστει προσηλωθεῖεν ἐμοὶ, κλημάτων δὲ καὶ αὐτοὶ παραρτη-
θεῖεν δίκην, τότε δὴ τότε τὴν διὰ τὸν ἐμὸν λόγον διακάθαρσιν
εἰς νοῦν δεξάμενοι, οὐκέτι μὲν τῇ τοῦ γράμματος προσεδρείᾳ
σχολάζουσιν, οὐδὲ τοῖς ἐν σκιᾷ προσπήξαντες τύποις, καθά-
περ νυνὶ, τὴν καρδίαν, τὴν ἀληθῆ καὶ ἐν πνεύματι λατρείαν
καρποφοροῦσι τῷ Θεῷ· "Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς* Supra iv. 24.
*" προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσ-
" κυνεῖν." ὁμοῦ τοιγαροῦν καὶ τῶν μελλόντων διακαθαρθή-* e
*σεσθαι σαφῶς δεικνύει τὸ ἐσόμενον κάλλος ὡς ἐν ὑπο-
δείγματι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, καὶ αὐτοὺς δὲ μειζόνως
παραθαρσύνει πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἔτι πλουσιωτέρας ἀρετῆς,
οὐκ εἰκαίαν αὐτοῖς γεγενῆσθαι τὴν προσεδρείαν καὶ τὴν ἐκ
τῆς γεγενημένης διδασκαλίας ἀποδείξας παίδευσιν, εὐαγγε-
λικῆς δὲ δηλονότι φαμὲν, δι' ἧς ἔμελλον αὐτοὶ τοὺς κατὰ
πᾶσαν ὄντας ὀνήσειν τὴν οἰκουμένην, ἑαυτοὺς εἰς ὑποτύπωσιν
τοῖς εἰς Χριστὸν πιστεύουσι παρεχόμενοι. γέγραπται γὰρ
περὶ τῶν ἁγίων, ὡς προσήκει μὲν αὐτῶν ἀναθεωρεῖν "τὴν* a 874 A.
" ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς," καὶ αὐτὴν δὲ μιμεῖσθαι τὴν Heb. xiii. 7.
πίστιν. ἑαυτοῦ δὲ γίνεσθαι μιμητὰς τοὺς τῷ Θεῷ λατρεύ- 1 Cor. xi. 1.
οντας προτρέπει καὶ ὁ Παῦλος.

Μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται 4
φέρειν καρπὸν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,
οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
b

*Εἰσόμεθα πάλιν καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς προκειμένοις ἀκρι-
βοῦς θεωρίας, ὡς ἄρα ἐστὶ πρῶτον μὲν ἔργον σπουδῆς
ἀναγκαίας καὶ θεοφιλοῦς, τὸ εἰσδεχθῆναι διὰ τῆς πίστεως*

4. *δὲ μὴν*] Legendumne *γεμὴν*? 5. *καὶ* assumptum ex E.

τῆς εἰλικρινοῦς τε καὶ ἀληθοῦς παρὰ Χριστοῦ. τουτὶ γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀριθμεῖσθαι λοιπὸν ἐν κλήμασι τοῖς τῇ ἀμπέλῳ προσπεφυκόσι τῇ ἀληθινῇ, φημὶ δὴ Χριστῷ. δευτέρας δὲ οἶμαι φροντίδος καρπὸς, κατ' οὐδένα τρόπον τῆς πρώτης μειονεκτούμενος, μᾶλλον δὲ καὶ συντονωτέραν ἔχων ἐφ' c ἑαυτῷ τὴν μέριμναν, τὸ ἐνηρμόσθαι φιλεῖν καὶ ἀπρὶξ ἔχεσθαι τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ἐν ἔργοις νοουμένης ἀγάπης, ἣ καὶ τῆς ἁγίας τε καὶ θείας ἐντολῆς τὴν πλήρωσιν ἔχει. τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ἀδιασπάστως ἐνυπάρχειν αὐτῷ καὶ ἐμπεπῆχθαι ποιεῖ, κατὰ τὸν λέγοντα ψαλμῳδόν "Ἐκολλήθη ἡ "ψυχή μου ὀπίσω σου." οὐκ ἀρκέσει τοιγαροῦν πρὸς ὁλόκληρον ἡμῖν θυμηδίαν, ἤτοι πρὸς ἁγιασμὸν, τὸν ὡς ἐπὶ ἐκθέσει τοῦ ἁγιάζοντος ἡμᾶς Χριστοῦ, τὸ εἰσδεχθῆναι μὲν d ὡς ἐν τάξει κλημάτων· χρῆναι δὲ πρὸς τούτῳ φημὶ, καὶ τὸ διὰ τῆς τελείας τε καὶ ἀνελλιποῦς ἀγάπης γνησίως ἀκολουθεῖν. ἐν γὰρ δὴ τούτῳ μάλιστα καλῶς ἂν ἔχοι καὶ σώζοιτο τῆς ἐν Πνεύματι κολλήσεως νοουμένης ἤτοι συναφείας ἡ δύναμις. ἐπειδὴ τοίνυν ἔφη Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς "Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα "ὑμῖν·" ἵνα μή τις οἰηθείη ποτὲ τῶν ἅπαξ κεκαθαρμένων ἀδιαπτώτως ἔχειν δύνασθαι, καὶ εἰ μή τινα τυχὸν εἰς τὸ εὖ εἶναι ποιοῖτο σπουδὴν, προσεπιτάττει χρησίμως, ὅτι προσe ήκοι μένειν ἐν αὐτῷ. καὶ τί τοῦτο ἔσται; ἕτερον οὐδὲν, ὥς γε μοι φαίνεται, μᾶλλον δὲ ἐναργῶς τὸ διὰ τοῦ Παύλου καλῶς εἰρημένον "Ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ "πέσῃ·" μυρία γὰρ ἂν καὶ τοῖς ἤδη βεβαίως δοκοῦσιν ἑστάναι συναντῆσαι τὰ ὀλισθήματα, μὴ οὐχὶ διεδράσθαι καλῶς ἐν οἷσπερ ἂν εἶεν διὰ πολλῆς ἄγαν ποιουμένοις σπουδῆς. δεῖ δὲ οἶμαι καὶ πάσης ἡμᾶς ἀξιοῦν ἐπιεικείας καὶ νήψεως τὰ καθ' ἑαυτοὺς, κἂν ἐρηρεῖσθαί πως δοκῇ τις, δι' ἐπίδοσιν τὴν ἤδη προηνυσμένην εἰς κατόρθωσιν ἀγαθῶν.

Ps. lxii. 9.

Supra ver. 3.

1 Cor. x. 12.

5. καὶ assumptum ex E. 7. νοουμένης assumptum ex E. ἣ emendavi. ἡ E. Ed. γρ. ἣ Ed. mg. 14. τούτῳ E. τοῦτο Ed. 22. προσεπιτάττει F. Ed. mg. προσεπιτάττοι Ed. 26. δοκοῦσι βεβαίως inverso ordine E.

ὁποίαν γάρ τις καὶ ὅσην ὑπομένει τὴν ζημίαν, τῆς πρὸς a 875 A.
Θεὸν συμφυΐας ἀποκεκομμένος ὥσπερ διὰ τοῦ ἐφ' ἃ μὴ
προσῆκεν ἐκ ῥαθυμίας παρολισθεῖν, παρέδειξεν ἀναγκαίως
ἐπειπών Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται φέρειν καρπὸν ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ
μείνητε· εἰ γὰρ μὴ ἔχοι τὸ κλῆμα καθάπερ ἀπὸ μητρὸς τῆς
ἀμπέλου τὴν ζωοποιὸν αὐτῷ χορηγουμένην ἰκμάδα, πῶς ἂν
ἀποτέκοι τὸν βότρυν, ἢ τίνα καὶ πόθεν ἐξοίσει καρπόν;
ἀναλόγως οὖν ἄρα καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν νοήσεις τὸ εἰρη-
μένον. καρπὸς γὰρ οὐδεὶς ἐν ἡμῖν ἀρετῆς ἀναβλαστήσει b
ποτὲ τῆς εἰς Χριστὸν συναφείας ἐκπεπτωκόσιν. ἐξηρτη-
μένοις γεμὴν τοῦ καταπιαίνειν ἰσχύοντος καὶ ἀποτρέφοντος
εἰς εὐσέβειαν, καθάπερ ὕδατι ζωοποιῷ, τῇ τοῦ Πνεύματος
χορηγίᾳ καὶ χάριτι, καὶ τὸ δύνασθαι καρποφορεῖν προσέσται
ῥᾳδίως. καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ Μονογενής, ἐν εὐαγγελίοις ἔλεγεν
"Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω·" ὃ καὶ σφόδρα Supra vii. 37.
καλῶς διερμηνεύων ἡμῖν ὁ πνευματοφόρος Εὐαγγελιστής,
διεμαρτύρατο λέγων "Τοῦτο δὲ εἶπε, φησὶ, περὶ τοῦ Πνεύ- Ib. 39.
"ματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν." c
καὶ αὐτὸς δὲ πρὸς τούτῳ προσηύχετο λέγων ὁ μακάριος
Δαυεὶδ ὡς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα "Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ Ps. xxxv. 10, 9.
"ζωῆς, καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς ποτιεῖς αὐτούς."
πηγὴ γὰρ ζωῆς θείας καὶ πνευματικῆς, χείμαῤῥός τε τρυφῆς,
τίς ἂν ἕτερος νοοῖτο παρὰ τὸν Υἱὸν, ὃς καταπιαίνει τε καὶ
καταρδεύει τῇ ζωοποιῷ καὶ ἱλαρᾷ τοῦ Πνεύματος χάριτι,
καθάπερ ἐν τάξει κλημάτων προσπεφυκότων αὐτῷ δι' ἀγά-
πης καὶ πίστεως, τὰς ἡμετέρας ψυχάς.
d

11. ἐξηρτημένοις E. ἐξηρτυμένοις Ed. 23. χείμαῤῥός τε E. χειμάῤῥους Ed.

5 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ
ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ
6 δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω
ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς πῦρ
βάλλουσι, καὶ καίεται.

e *Ἀναφανδὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ταύτης τοι καὶ μόνης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἄμπελον μὲν ἑαυτὸν κατωνομάσθαι φησὶν, ὑπὲρ τοῦ συνιέναι σαφῶς, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς κατιδεῖν, ὡς ἐν παχεῖ τε καὶ αἰσθητῷ καὶ φανοτάτῳ λίαν παραδείγματι, ὡς τοῖς μὲν αὐτῷ προσηλῶσθαι σπουδάζουσι καὶ ἀπρὶξ ἑλομένοις προσπεφυκέναι, περιέσται καλῶς τὸ δύνασθαί τε καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀποκύησιν καὶ καρποφορίας πνευμα-* 876 A. a *τικῆς, χορηγουμένους δηλονότι, καθάπερ ἐκ μητρὸς τῆς ἀμπέλου, τὴν ἐξ αὐτῆς δύναμιν εἰς τὸ δύνασθαι καὶ ἐνεργεῖν· τοῖς γεμὴν ἀποσπωμένοις ὥσπερ, ἤτοι διακεκομμένοις, τῆς εἰς αὐτὸν σχέσεως διὰ τοῦ . . . . τραπῆναι . . . . πρὸς ἃ μὴ δεῖν καὶ εἰς ἀπῳδὸν τῷ Θεῷ πολιτείαν, οὐδεμία μὲν δύναμις ἐποφθήσεται τῆς εἰς ἀρετὴν ἐπιτηδειότητος, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ δύνασθαι τοῖς ἐκ τῆς ἀγαθουργίας διαπρέπειν καρποῖς, ἔσται δὲ μᾶλλον, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου λοιπὸν, τὸ χρῆναι* b *παμφάγῳ δαπανᾶσθαι πυρί. τὸ γὰρ ἄχρηστον εἰς εὐσέβειαν, ἐπιτήδειόν πως εἰς τὸ δίκας ἀποτιννύειν δοκεῖ, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τὸ αὐανθὲν ἐν κλήμασι μόνῳ χρήσιμον ἔσται πυρί.*

Λάβοις δ' ἂν τῶν εἰρημένων ἀναμφίλογόν τε καὶ ἀληθῆ τὴν ἀπόδειξιν, οὐ τὰς τῶν ἀρχαίων ἁγίων περισκοπούμενος κεφαλὰς, ἀλλ' αὐτοῖς ἐπαφεὶς τὴν διάνοιαν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις. οἱ μὲν γὰρ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης κατ' οὐδένα

4. *αὐτὰ* E. *αὐτὸ* Ed. 6. *ἡμῶν* assumptum ex E. 10. *αὐτῶν* E. 14. Legendumne *χορηγουμένοις*? 17. "Inter *τοῦ* et *πρὸς* spatium circ. 16 litterarum vacuum relictum." E. Verbum *τραπῆναι* supplevi ex a, quum enim valde abbreviat, nonnisi vacui partem supplere arbitrandum. Fortasse *τραπῆναι βούλεσθαι*, vel *ᾑρῆσθαι*.

τρόπον ὀλιγωρήσαντες, διαμεμενηκότες δὲ ἐν αὐτῷ, καὶ μηδὲν ὅλως προτάττεσθαι τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας οἰόμενοι δεῖν, γεγόνασι παναοίδιμοι· καρπὸν δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς c ἔδειξαν τὴν οἰκουμένην, καὶ φιλοθέου πολιτείας ὑπογραμμὸν τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀναθέντες, καθάπερ εἰκόνα τῇ ὑφηλίῳ λαμπρὰν, τὸν ἀμάραντον τῆς παρὰ Θεῷ δόξης ἀνεδήσαντο στέφανον· ὁ δὲ μικροῖς ἀργυρίοις σαγηνευθεὶς εἰς ἀπώλειαν, φημὶ δὲ τὸν εὐχερῆ τε καὶ εὐωνότατον Ἰούδαν, ἀποτμηθεὶς τῆς ἀμπέλου τῆς νοητῆς, τουτέστι Χριστοῦ, κατεξηράνθη τρόπον τινὰ, τῷ τῆς μαθητείας ἀξιώματι καὶ τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος ποιότητα συναποβαλών. βέβληται γὰρ ἔξω, d κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· ἀπηλλοτρίωται γὰρ καὶ πυρὶ τῷ κολάζοντι συρφετοῦ παρεδόθη δίκην. χρησίμως οὖν ἄρα τοῖς ἀκροωμένοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τήν τε ἐκ τοῦ προσηλῶσθαι σπουδάζειν αὐτῷ παρέδειξεν εὐθυμίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ παρακοπῆναι ζημίαν ἀντιπαρίστησι, διπλοῦν ἐπινοήσας τῆς σωτηρίας τὸν τρόπον· ἢ γὰρ ἐφέσει τῇ πρὸς δόξαν ὁρώσῃ καὶ ζωὴν, ἤγουν τὸ πυρὶ κολάζεσθαι παραιτούμενοι, τῆς πρὸς αὐτὸν συναφείας ὁλοκλήρῳ τῷ τῆς διανοίας e τόνῳ σπουδαιότερον ἀνεξόμεθα.

Γεωργὸν δέ φησι τὸν Πατέρα, τῇ θείᾳ φύσει διδοὺς τῶν καθ' ἡμᾶς τὴν ἐπίσκεψιν, καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω διὰ πολλῶν ἡμῖν ἀπεδείχθη λόγων. εὑρεθήσεται γὰρ ὑπάρχων αὐτὸς τοῦ γεωργοῦντος ἡ χεὶρ οὐχ ἑτέρα παρ' αὐτὸν νοουμένη, κατά γε τὸ ὁμοούσιον καὶ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, καθάπερ οὖν ἐστι καὶ ἐφ' ἡμῶν οὕτως ἔχον ἰδεῖν. ὅτι γὰρ δι' Υἱοῦ τὰ πάντα, καθάπερ διὰ χειρὸς τοῦ Πατρὸς, αὐτοῦ a 877 A. λέγοντος ἄκουσον περὶ τῶν κτισμάτων "Ἡ χείρ μου ἐποίησε "ταῦτα πάντα," Acta SS. Ap. vii. 50. καίτοι τῶν πάντων γεγονότων δι' Υἱοῦ, κατὰ τὰς ἁγίας γραφάς.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὴν ἐνθάδε

4. πολιτείαν E. 5. λαμπρὰν] + ἔδειξαν τὴν οἰκουμένην (e supra) E. 6. ἀνεδήσαντο E. ἀνεδύσαντο Aub. ἐνεδύσαντο Migne. 23. ἀποδείχθη E.

νοουμένην ἡμῖν ὑπαινίττεται τομήν, εἰ καὶ μὴ ὡς ἀμπέλου
Rom. xi. 22. τυχόν, οὕτω λέγων "Ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν "Θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομήν, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστό"τητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκο"πήσῃ."

b

7 Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν.

Ῥίζαν ἔσεσθαί φησιν εὐμενείας αὐτοῖς τῆς ἀνωτάτω, τὸ προσκολλᾶσθαι φιλεῖν ἀδιατμήτως αὐτῷ, καὶ φυλάττειν ἐν νῷ, καθάπερ τινὰ παρακαταθήκην θείαν τε καὶ πνευματικήν, τὴν ἀκραιφνεστάτην τῶν εὐαγγελικῶν παιδευμάτων, καὶ τῶν
c ἐπὶ τῇ πίστει δογμάτων τὴν ἀληθῆ τε ὄντως παίδευσιν, καὶ εἰλικρινέσιν ἐννοίαις κατωχυρωμένην. ἐν γὰρ δὴ τούτοις ἡμῖν σύμπας ἂν εἴη τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, εἰ τὸν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περιαθρῆσαι σκοπὸν θελήσομεν. τὸ γὰρ τοῖς αἰτοῦσιν ἀμελλητὶ διανέμειν τὰ ἀγαθὰ κατεπαγγέλλεσθαι τὸν Χριστόν, πῶς οὐχὶ τοῦτο καὶ μάλα σαφῶς ἐγγυᾶσθαι φήσομεν; τί δὲ δὴ βούλεται πρὸς τούτοις ἡμῖν καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές, ἐρευνῆσαι δεῖν ὑπολαμβάνω. ἐὰν μείνητέ φησιν ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλετε
d αἰτήσετε καὶ γενήσεται ὑμῖν. ἐφικτὸν γὰρ ὅλως δοίη τις ἂν τὸ μένειν ἐν Χριστῷ δύνασθαι, μὴ μὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ καὶ τοὺς αὐτοῦ λόγους; ναὶ δή, φαῖεν γὰρ ἂν εἰκότως οἱ φρονήσει διαπρεπέστεροι. διαμεμνήσθω γὰρ ὁ φιλήκοος, ὅτι τὸν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης διερευνώμενοι τρόπον, τίς τε εἴη καὶ ὅπως ἂν γένοιτο καλῶς δοκιμάζοντες, διττὴν ἐλέγομεν ἔχειν
Supra 866 e, 867. ὁδόν, φημὶ δὲ τὴν διὰ πίστεως, τῆς κατά τι γοῦν ἀνυπαιτίου παντελῶς, καὶ τῆς κατ' ἐνέργειαν πρακτικῆς, ἢ καὶ διὰ τῆς
e εἰλικρινοῦς ἀγάπης παρεισκρίνεται. ἔχειν δὲ οὕτως ἡμῖν

1. ἀμπέλου E.F. Ed. mg. ἄμπελον Ed. 3. ἀποτομὴν E. ἀποτομίαν Ed. 9. ἐν νῷ] ἐν ᾧ (sic) E. 20. μου om. E. θέλετε habet E. θέλητε αἰτήσεσθε Migne. 21. γενήσετε E.

πεπιστευμένων τῶν λόγων, οἱ μὲν οὐ λίαν ἀσφαλῆ καὶ εὐκάθεκτον τὸν τῆς συναφείας ἤτοι τῆς οἰκειότητος ἐπιτηδεύοντες τρόπον, ψιλὴν τὴν ἐν λόγοις ὁμολογήσαντες πίστιν, τὴν γεμὴν διὰ τῶν κατορθωμάτων εἰς τελειότητα μορφουμένην ἀγάπην οὐκ ἐπιδεξάμενοι, μένουσι μὲν ἐν Χριστῷ, κατά γε τὴν ἐκ τοῦ πιστεῦσαι τυχὸν οἰκειότητα, καὶ διὰ τοῦ μὴ πρὸς ἑτέραν ἐξοίχεσθαι λατρείαν· οὐκέτι δὲ καὶ τοὺς λόγους ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς καταληφθήσονται τοῦ Χριστοῦ. καὶ οὐχὶ δὴ τοῦτο πάντως φαμὲν, ὅτι λήθη καταχώσαντες a 878 A. τῶν εὐαγγελίων τὸ κήρυγμα, παντελῶς εἰσι τῶν τοῦ Σωτῆρος λόγων ἀμνήμονες, ἀλλ' ὅτι μηδενὸς ἀξιοῦσι λόγου τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν, ταῖς ἰδίαις τὸ πᾶν ἐπιτρέποντες ἡδοναῖς, καὶ πρὸς τὸ μόνα φρονεῖν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀχάλινον ἔχοντες τὴν ῥοπὴν, διά τε τοῦτο τῆς νοητῆς καὶ ἁγίας ἀμπέλου κατασπώμενοι, καὶ αὐτοὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν φιλοπαθείαις τὴν τῆς οἰκειότητος ἀπολακτίζοντες χάριν. παντὸς δὲ τοιούτου πέρι καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστός "Οὐ πᾶς ὁ λέγων S. Matth. vii. 21. "μοι Κύριε κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν b "οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν "τοῖς οὐρανοῖς·" ὅτι δὲ μόνη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ πίστις τῆς ἐκ τῶν ἔργων φαιδρότητος οὐ λαχοῦσα τὴν συνδρομὴν, ἀποχρώντως οὐχ ἕξει εἰς τὸ δύνασθαι προξενεῖν τὴν εἰς Θεὸν οἰκειότητα, σημαίνει λέγων καὶ ὁ Χριστοῦ μαθητής "Σὺ S. Jac. ii. 19. "πιστεύεις ὅτι εἷς ὁ Θεός· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ "φρίττουσιν." εἶτα προσερεῖ τις ἤδη τοῖς ἀρκέσειν αὐτοῖς γυμνήν τε καὶ μόνην οἰομένοις τὴν πίστιν εἰς τὸ δύνασθαι τὴν ἄνωθεν οἰκειότητα περιποιεῖν Ἆρα καὶ αὐτὸ τῶν δαι- c μόνων τὸ στῖφος ἀναδραμεῖται πρὸς οἰκειότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν, ἐπείπερ οἶδεν ἕνα τε καὶ ὄντα πεπίστευκε; καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτό γε; τὸ γὰρ εἰδέναι μόνον ἀχρεῖον, ὅτι Θεός ἐστιν εἷς ὁ πάντων ποιητής τε καὶ γενεσιουργός· δεῖν δὲ οἶμαι τῇ πίστει συμπαρομαρτεῖν καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐλαβείας τὸ

25. προσερεῖ E. πῶς ἐρεῖ Ed. 27. αὐτὸ E. αὐτῶν Ed.

καύχημα. ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ ἐν Χριστῷ μένει, καὶ ἔχων ὀφθήσεται τοὺς λόγους αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν
Ps. cxviii. 11. εἰρημένον ὡς πρὸς Θεόν "Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ
d "λόγιά σου, ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτω σοι." ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ἄγγει χαλκῷ πυρὸς ἀπόθοιτο σπέρμα, πάντως δήπου καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ θερμότητος ἀποτελέσει μέτοχον, οὕτως ὁ ἐν ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον διακατέχων νοῦς, δι' ἐφέσεως τῆς εἰς ἅπασαν ἀρετὴν, ἀεὶ πρὸς
Ib. 140. τοῦτο δι' αὐτοῦ θερμαίνεται. γέγραπται γάρ "Πεπυρωμένον "τὸ λόγιόν σου σφόδρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν "αὐτό."

Ὁ τοίνυν, φησὶ, καταστήσας ἐν τούτοις τὰ καθ' ἑαυτὸν,
e καὶ εἰς τοῦτο λοιπὸν καυχήματος ἀναβεβηκὼς, ὡς ἐν ἐμοί τε μένειν αὐτὸν, ἔχειν τε παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἐμοὺς λόγους, ἀνυποστόλως προσίτω, καὶ ὅπερ ἂν ἔχῃ πρὸς ἡδονὴν ἐξαιτείτω τότε σὺν παῤῥησίᾳ πολλῇ, καὶ μελλησμοῦ δίχα δοθήσεται αὐτῷ· κατανεύσω γάρ φησιν. ἆρ' οὖν εἴ τις κἄν τι τῶν φαύλων αἰτῇ, προαλέστερον λήψεται, καὶ τούτων ἔσται διανομεὺς ὁ φιλάρετος; ἄπαγε τῆς δυσβουλίας ἄνθρωπε. ἀπηχὲς γὰρ οὐδὲν ἢ τῶν ὅλως κατηγορουμένων ἐπ' αἰσχρό-
879 A. a τητι χορηγήσει Θεός· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐννοῆσαι πρεπωδέστερον· ἦ γὰρ οὐκ ἔσται δίκαιόν τε καὶ ὀρθῶς ἔχον; ὡς ὁ μένων ἐν Χριστῷ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους αὐτοῦ, πρόδηλον ὅτι ἅτε καὶ ἀγαθὸς ὢν καὶ ἐπιεικὴς μόνα φρονεῖν ἔγνωκε τὰ Θεῷ θυμηρέστατα. τοῖς γὰρ ἐν καρδίᾳ τὸν θεῖον ἔχουσι λόγον, ἅπερ ἂν βούλοιντο καθηκόντως ἐπέτρεψεν αἰτεῖν, οὐκ ἀγνοήσας πνευματικῶν δηλονότι καὶ θείων ἀγαθῶν ὀρεκτιᾶν τῆς μεθέξεως· ὁρισαμένου δὲ διὰ
b τούτων εὖ μάλα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τίς τε εἴη καὶ

4–9 citant Niketas catenaque alia in Ps. cxviii. 5. ἀγγείῳ Catt. 7. τε prius] γε Cat. altera. Neutrum habet Nik. 9. δι' αὐτοῦ θερμαίνεται] διαθερμαίνεται Nik. δι' αὐτοῦ θερμαίνει Cat. alt. 28. ὀρεκτιᾶν F. Ed. mg. ὀρεκτιὰν c. ὀρεκτῖαν E. unde ὀρεκτίαν Ed. Statim τὴν μέθεξιν c. Cord. ὁρισμένου (ω, α litt. suprascr. manu ead.) E. 29. τούτων E. τούτου Ed.

ποδαπὸς τὸν τρόπον ὁ προσευχόμενος καὶ λαμβάνειν ἀξιῶν ἅπερ ἂν βούληται παρὰ Θεοῦ, τὴν ἑαυτῶν εἰς τοῦτο διαπλάττωμεν πολιτείαν, εἰ τυχεῖν εὐχόμεθα τῆς ἄνωθεν εὐμενείας. εἰ δὲ μὴ σαυτὸν οἶσθα γεγονότα τοιοῦτον, ὁποῖον ἡμῖν ἀρτίως ὑπέδειξεν ὁ Χριστὸς, μὴ δυσφόρει παρακρουόμενος. εἰ δέ σοι δοκεῖ τὸ πρᾶγμα φορτικὸν, συμπαραζεύξας τῇ πίστει τὰ ἐκ τῆς ἀγαθουργίας καυχήματα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μένειν ἐν Χριστῷ καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους αὐτοῦ· πρόσιθι πεποιθὼς, καὶ λήψῃ καὶ αὐτὸς μελλησμοῦ δίχα c παντὸς, ὅπερ ἂν αἰτήσῃς παρὰ Θεοῦ.

Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, 8
καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.

Δεδοξάσθαι φησὶ τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ Θεὸν, ἐπ᾽ ἀσυγκρίτῳ δικαίως θαυμαζόμενον ἀγαθότητι, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἰούσης ἡμερότητος καθάπερ τινὰ στέφανον ἀναδησάμενον τὴν ἀπόδειξιν· "Ἠγάπησε γὰρ οὕτω τὸν κόσμον," κατὰ τὸ γεγραμμένον, "ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν, d "ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν "αἰώνιον." καρπὸς οὖν ἄρα τῆς ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἡ πάντων ζωὴ, πληρουμένη δηλονότι διὰ Χριστοῦ. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔφη που, διαλεγόμενος ὡς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα "Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργον τελει-"ώσας ὃ δέδωκάς μοι ἵνα πληρώσω αὐτό." ἐγχειρισάμενος γὰρ παρὰ τοῦ Πατρὸς ὥσπερ τὴν ἁπάντων ἡμῶν σωτηρίαν e ὁ Μονογενὴς, εὖ μάλα κατώρθωκεν, οὐκ ἐν ὑπουργίας τάξει παραληφθεὶς, ἀλλ᾽ αὐτοσοφία καὶ δύναμις τοῦ φύσαντος ὑπάρχων, ἧς καὶ δίχα γένοιτο τὸ παράπαν οὐδέν. πάντα γὰρ δι᾽ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἅγιον Εὐαγγελιστὴν, ἐξαιρέτως δὲ τὰ καθ᾽ ἡμᾶς. καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαυεὶδ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς πραγμάτων τὴν οἰκονομίαν, καὶ τῆς ἁπάντων ζωῆς τὴν

Supra iii. 16.

Infra xvii. 4.

2. διαπλάττωμεν E. Migne. διαπλάττομεν Ed. 23. ἐγχειρησάμενος E.
28. μακάριον pro ἅγιον E.

κατόρθωσιν ἐπιτρέπεσθαι τῷ Υἱῷ παρὰ Πατρὸς, ἅτε δὴ καὶ
ὑπάρχοντι δυνάμει καὶ σοφίᾳ αὐτοῦ, παρακαλεῖ λέγων, ποτὲ
Ps. lxvii. 29. μὲν "Ἔντειλαι ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει σου, δυνάμωσον ὁ Θεὸς
880 A. a "τοῦτο ὃ κατηρτίσω ἡμῖν," ποτὲ δὲ πάλιν "Ὁ Θεὸς τὸ
Ib. lxxi. 1. "κρῖμα σου τῷ βασιλεῖ δός." ἔργον γὰρ ἦν μόνου τοῦ
συμβασιλεύοντος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὸ πᾶσαν κατεφθαρ-
μένην ἐπανορθῶσαι τὴν γῆν, καὶ ἀναμορφῶσαι δύνασθαι
πρὸς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς. ἐδοξάσθη τοιγαροῦν ὁ Πατήρ μου
ἐπιδοὺς ἀντίλυτρον τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ
Υἱὸν, εὐδοκήσας ἰδεῖν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ πᾶσαν
τὴν κτίσιν, οὐχ ἵνα τι τῶν ἀγαθῶν τῇ ἰδίᾳ κατορθώσῃ
b φύσει· παντέλειος γὰρ καὶ ἀπροσδεὴς, ἁπάντων ἔχων τὸ κρά-
τος· ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς πλείονα καρπὸν φέρητε, καὶ γένησθε ἐμοὶ
μαθηταί. εἰ μὴ γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδ' ἂν ὅλως ἡμεῖς,
τῆς πρὸς αὐτὸν συμφυΐας ἠξιωμένοι καὶ κλημάτων δίκην
ἐμπεφυκότες καὶ δύναμιν εἰς καρποφορίαν ποριζόμενοι παρ'
αὐτοῦ διὰ μετουσίας τοῦ Πνεύματος, ἀπετέκομεν ἂν τὸν τῆς
θεοφιλοῦς πολιτείας καρπὸν, ὃν καὶ πολὺν ὀνομάζει, τὸν ἐκ
τῆς νομικῆς λατρείας ὀπίσω τιθεὶς καὶ ἐν ἐλάττοσιν εἶναι δη-
Heb. vii. 19. λῶν. "τετελείωκε γὰρ ὁ νόμος οὐδὲν," κατὰ τὴν τοῦ Παύλου
c φωνήν· διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἁγίους ἔφασκε μαθητὰς, μᾶλ-
λον δὲ πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς, οἳ διὰ πίστεως καὶ τῆς εἰσάπαν
S. Matth. v. 20. ἀγάπης αὐτῷ κεκολλήμεθα "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐὰν μὴ
"περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων
"καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
Ib. xiii. 52. "οὐρανῶν," καὶ πάλιν "Πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ
"βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ πλουσίῳ,
"ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά·"
d καθάπερ ἐκ θησαυροῦ τῆς καρδίας τὰ Μωυσαϊκὰ διηγή-

4. κατηρτίσω E. cf. supra 198 a. κατειργάσω ἐν Ed. 8. μου om. c. Cord. 10. ἀνασχόμενος καὶ εὐδοκήσας c. Cord. τὸν] τὸ c. Cord. 11. τὴν om. E. habent c. Cord. 12. παντέλειος γὰρ] ἔστι γὰρ παντέλειος a.c. Cord. 13. μοι c. Cord. 17. αὐτῆς E. 19. καὶ assumptum ex E. 23. κεκολλήμεθα E. κεκλήμεθα Ed. 24. ἡ δικαιοσύνη] ὁ δικαιοσύνην (sic) E. Statim ὑμῶν E. Migne. ἡμῶν Aub. Post hoc verbum, πλέων τῶν γραμμάτων E. 29. καθάπερ] + γὰρ Ed. invito E.

ματα, καὶ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων τὴν μνήμην. ὁ γεμὴν κατήκοός τε καὶ εὐμαθὴς καὶ τῆς εὐαγγελικῆς δᾳδουχίας ἀνάπλεως, πολὺς καὶ διπλοῦς εἰς πλοῦτον, τὸν ἐν Πνεύματι δὲ δηλονότι φημί. νέα γὰρ ἐκβάλλει καὶ παλαιά, τὴν τοῦ νόμου σκιὰν καὶ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὴν δύναμιν μεταπλάττων εἰς σχῆμα πολιτείας εὐαγγελικῆς. ὃ γὰρ ἐδήλου διὰ τῶν τύπων ὁ νόμος, τοῦτο Χριστὸς ἀπημφιεσμένως ἐν ἀληθείᾳ. διὸ καὶ ἔλεγεν "Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, e S. Matth. v. 17. "ἀλλὰ πληρῶσαι," καὶ πάλιν "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ib. 18. "ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως "ἂν πάντα γένηται." καρπὸς οὖν ἄρα πολὺς ὁ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, τῆς εὐαγγελικῆς λατρείας ἡ δύναμις, ἐπείπερ εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Μονογενής. συμβέβηκε δὲ διὰ τοῦτο καὶ αὐτοῦ γενέσθαι μαθητὰς τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς· προσελάλει γὰρ τοῖς ἀρχαιοτέροις Heb. i. 1. καὶ πάλαι διὰ τῶν προφητῶν ὡς Θεός, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς καὶ περὶ ἡμῶν ἐλέγετο "Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ." a 881 A. Supra vi. 45. ἡμῖν γὰρ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύσασιν, οὐχ ἕτερός τις μεσολαβήσας τὸν παρ' αὐτοῦ διεπόρθμευσε λόγον, ἀλλ' οὐδὲ μεσίτης γέγονε τῶν θελημάτων αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς, καθάπερ ἀμέλει Μωυσῆς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ἤγουν οἱ μετὰ Μωυσέα προφῆται τοῖς κατ' αὐτούς, ἀλλ' αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ Χριστός. διδακτοὶ δὲ Θεοῦ διὰ τοῦτο πάντες ἡμεῖς. οὐκ ἂν οὖν ὅλως αὐτοῦ γεγόναμεν μαθηταί, οὐκ ἂν ἐτέκομεν τὸν τῆς φιλοθεΐας καρπὸν καὶ τοῦτον πολύν, εἰ μὴ ἐδοξάσθη b δι' ἡμερότητος ὁ Πατήρ, εὐδοκήσας ἐν ἡμῖν, ὡς καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα Λόγον. νοήσομεν γὰρ οὕτως, ὅτε λεγούσης ἀκούομεν τῆς θείας γραφῆς ὅτι δέδωκε τὸν ἴδιον Υἱόν. συνευδόκησε γὰρ τοῦτο τῷ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ἑλομένῳ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεδωκέναι λέγεται, καὶ μάλα εἰκότως.

10. κερέα E.

c
9 Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν
10 τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μένετε
ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς κἀγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός μου
τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

Ἰσχυροτέρῳ πάλιν τῷ τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ τὰ ἐν τοῖς προκειμένοις ἀθρητέον μυστήρια. βαθὺς γὰρ ὁ λόγος, καὶ ὅλην ἡμῖν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας παραθεὶς τὴν δήλωσιν. ἠγαπῆσθαι μὲν γὰρ ἑαυτὸν διισχυ-
d *ρίζεται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀνταγαπῆσαι δὲ οὕτως ἡμᾶς, κατὰ τὸν αὐτὸν δηλονότι τρόπον, καθ' ὅνπερ ἂν ἠγαπῆσθαι νοοῖτο καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήτορος. εἶτα τί τούτοις ἐπήνεγκεν; ὅτι προσήκει μένειν ἡμᾶς ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ πρόφασιν ὥσπερ τινὰ καὶ ἀναγκαιοτάτην αἰτίαν ἀποδίδωσι, τοῦ καὶ σφόδρα δικαίως ἠγαπῆσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ τηρῆσαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ἡμῖν δὲ αὐτοῖς πληροῦν ἐπείγεσθαι τοῦτο διακελεύεται, διαμένειν τε οὕτω φησὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. συλλήβδην ὅσον μὲν οὖν*
e *ἔστιν εἰπεῖν καὶ τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ συνενεγκεῖν ἀθρόως, ἐν τούτοις εὖ μάλα δεδηλώκαμεν. ἐπειδὴ δὲ οἶμαι δεῖν τὸ δοκοῦν ἔσθ' ὅτε θορυβήσειν οὐ μικρῶς τῶν ἀκεραίων τὸν νοῦν κατεξευμαρῖσαι, πάλιν φέρε δὴ λέγωμεν, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον τὸν ἐν τοῖς προκειμένοις ἐκληψόμεθα νοῦν. φαίνεται τοίνυν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τύπον ὥσπερ τινὰ καὶ τῆς εὐαγοῦς πολιτείας ὑπογραμμὸν ἑαυτὸν ἡμῖν παραθεὶς, ἅτε δὴ καὶ διὰ τοῦτο γεγονὼς ὑπὸ νόμον, καὶ τῆς ἡμετέρας πτωχείας οὐκ ἀπαξιώσας τὸ μέτρον ἐλεῖν, ἵνα τοῖς ἡμετέ-*
882 A. a *ροις ἔθεσιν οἰκονομικῶς συναναπλαττόμενος, ὁδηγὸς εὑρεθῇ, καθάπερ ἐν παραδείγμασι τοῖς καθ' ἑαυτὸν, πρὸς ἀνάληψιν πολιτείας καὶ ζωῆς τῆς ἀήθους ἡμῖν καὶ ἀστιβοῦς παντελῶς.*

2. *μένετε* E. *μενεῖτε* Ed. 4. *μένω* E. *μενῶ* Ed. 15. *δὲ* om. E. 16. *πληροῦν ἐπείγεσθαι* assumptum ex E. 19. *δεῖν*] + *ὅσον—προκειμένῳ* (e supra) E.

Ποῦ τοιγαροῦν, ἢ ποίαν τοῦ Πατρὸς τετήρηκεν ἐντολὴν, ἢ καὶ τίνα τρόπον ἠγαπῆσθαι λέγεσθαι παρ' αὐτοῦ, ζητητέον. παρέστω τοιγαροῦν Παῦλος ὁ σοφώτατος, καὶ μυσταγωγείτω λέγων περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐν μορφῇ μὲν ὑπῆρχε Θεοῦ, "ἀλλ' Phil. ii. 7-9. "ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀν-"θρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος b "τεταπείνωκεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, "θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε "καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα." ἀκήκοας, ὅπως καίτοι Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς, ἅτε δὴ καὶ σύμμορφος τῷ τεκόντι Πατρὶ, τεταπείνωκεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου; ἐπειδὴ γὰρ διασῶσαι τὸ κατεφθαρμένον ἐπὶ γῆς γένος ἐβουλεύσατο ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐκ ἦν δὲ τοῦτο διανῦσαι θέμις τῶν ἐν γενέσει τινὶ, πᾶσαν ὥσπερ τὴν ἐνοῦ- c σαν τῇ κτίσει δύναμιν ἀναπηδῶντος τοῦ κατορθώματος, αὐτὸς ὑπέδυ τὴν οἰκονομίαν, ὁ γινώσκων τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸς Μονογενής. κατέβη δὲ οὕτως εἰς ἑκούσιον ὑποταγὴν, ὡς καὶ μέχρι θανάτου καθικέσθαι καὶ τούτου ἀτιμοτάτου. τὸ γὰρ ἐξηρτῆσθαι σταυροῦ, πῶς ἂν εἴη τίμιον, μᾶλλον δὲ πῶς οὐχ ἁπάσης ἀδοξίας ἐπέκεινα; ἐπειδὴ δὴ δὲ ταῦτα ὑπέστη, φησὶν, ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν· οὐκοῦν ἔχεις, ἐν μὲν τῇ κατὰ θέλησιν ὑπακοῇ τῶν τοῦ Πατρὸς βουλευμάτων τὴν πλήρωσιν· ἃ καὶ ἐν τάξει ἐντολῶν d φησι γενέσθαι πρὸς αὐτὸν ὁ Υἱός. συνεὶς γὰρ ὡς Λόγος τὰ ἐν Πατρὶ σκέμματα, καὶ τοῦ τεκόντος αὐτὸν τὰ βάθη διερευνώμενος, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὑπάρχων ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς, εἰς ἔργον ἄγει τὸ δόξαν, εἰς τόπον αὐτὸ τιθεὶς ἐντολῆς, καὶ ὀνομάζων οὕτως ἀνθρωπινώτερον· βλέπε δὲ κἂν τούτῳ τῆς ἀγάπης τὸ μέτρον. ὑπερύψωσε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς, φησί· τὸν ὑψηλὸν ἤδη καὶ δεδοξασμένον ὑπερυψοῖ καὶ δοξάζει, καίτοι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ ἀληθινὸς, ἅτε δὴ

1. ποίας—ἐντολῆς E. Voluitne ποίας—ἐντολὰς? 2. λέγεσθαι] ἴσ. λέγεται Ed. mg. λέγεσθαι habet F. 4. μὲν assumptum ex E. 10. ὅπως] + τε E. 21. omittendum ut vid. δή.

e καὶ ὑπάρχων οὐχ εἷς τῶν κτισμάτων, κατά γε τὴν ταυτότητα τὴν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, διὰ τοῦτο νοούμενός τε καὶ ὢν 1 Cor. ii. 8. ἀληθῶς παντὸς ὑψώματος ἐπέκεινα νοητοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης Κύριος κατὰ τὰς ἁγίας γραφάς. ἀλλὰ ναὶ, φησὶν, ὑψοῦται καὶ δοξάζεται, πῶς δὲ ἢ πότε καὶ τίνα τρόπον; ὅτε δηλονότι γέγονεν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καὶ ἐν τῷ τῆς ταπεινώσεως σχήματι, τουτέστιν, ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς. ἀνα- 883 A. a τρέχει γὰρ καὶ μετὰ σαρκὸς εἰς τὸ συνυψοῦσθαι πάλιν καὶ συνδοξάζεσθαι τῷ Πατρί· ἠγαπήθη τε παρ' αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ τότε πρῶτον, ὅτε τὴν ἑκούσιον ὑποταγὴν πεπλήρωκε, νοήσεις δὲ μᾶλλον ἐκείνως. ὅνπερ γὰρ τρόπον ὑψηλὸς ὑπάρχων ἀεὶ καὶ δεδοξασμένος, ὅσον εἰς ἰδίαν φύσιν, δεδοξάσθαι τε καὶ ὑψῶσθαι λέγεται, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, ὁ τῆς θεοπρεποῦς δόξης ἔρημος ὢν, ὅσον εἰς ἀνθρωπότητος λόγον· οὕτω καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἀεί τε καὶ διὰ παντὸς ἀγαπώμενος, ἠγαπῆσθαι b λέγεται καὶ μετὰ σαρκός. πέφηνε γὰρ διὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς, τουτέστι, κεχρημάτικε καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τὸν πάλαι μεμισημένον διὰ τὴν ἐν ἀρχῇ παράβασιν καὶ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ παρεισφρήσασαν ἁμαρτίαν, ἀγαπητὸν ἀποτελέσῃ τῷ Θεῷ. θύρα γὰρ διὰ τοῦτο καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς ἁπάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν πεφηνέναι λέγεται Χριστός. ἆρα δή σοι λοιπὸν ἀνεγκλήτως ἑαυτὸν ἠγαπῆσθαί φησι διὰ τὸ τετηρῆσθαι παρ' αὐτοῦ τὰς τοῦ Πατρὸς ἐντολάς; ἆρα μή σοι c τραχὺς ὁ τοῦ μυστηρίου κατεφάνη λόγος, καὶ τῆς δι' ἡμᾶς τετελεσμένης οἰκονομίας τὸ βάθος μὴ δυσέφικτόν πως τῷ Prov. viii. 9. σῷ γέγονε νῷ; ἀλλ' ἔστιν "ἐνώπια τοῖς συνιοῦσι καὶ ὀρθὰ "πάντα τοῖς ἔχουσι γνῶσιν," κατὰ τὸ γεγραμμένον.

Μείνατε τοίνυν φησὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ, τουτέστι, διὰ σπουδῆς ἁπάσης καὶ προθυμίας ἐρχόμενοι, διαπραγματεύσασθέ τε καὶ ἐπιτηδεύσασθε τὸ τοιαύτης ἀξιοῦσθαι παρ' ἐμοῦ τῆς ἀγάπης, ὁποίαν ἔχω κἀγὼ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. γέγονα μὲν γὰρ ὑπήκοος ἐγὼ καὶ τῶν τοῦ Πατρὸς θελημά-

19. ἀποτελέσαι E.

των ἀποτελεστὴς, μένω τε διὰ τοῦτο καὶ ἀραρότως ἠγαπη- d μένος. ἀλλ' ὅταν γένησθε καὶ αὐτοὶ τῶν ἐμῶν φύλακες ἐντολῶν, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον μενεῖτε πάντως ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἀπροφάσιστον δὲ τὴν εἰς τοῦτο, φησὶν, ἕξετε ῥᾳθυμίαν· οὐ γὰρ ἀμισθὶ τὸν ἐπὶ τούτοις ἱδρῶτα διατλήσετε. φανήσομαι γὰρ τοσαύτην ὑμῖν ἐπιδοὺς τὴν ἀγάπην, ὅσην αὐτὸς ἔχω παρὰ Πατρὸς, καὶ μονονουχὶ ταῖς ἰσοῤῥόποις τιμαῖς τὸν τῶν ἐμῶν λόγων φύλακα στεφανῶν. ἐμὲ γὰρ ὑπερύψωσεν ὁ Πατὴρ, ἐχαρίσατό τε "τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ e Phil. ii. 9. "πᾶν ὄνομα." ἀναδέδειγμαι γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς, ἀλλ' οὐχ ἁλώσομαι βάσκανος οὐδὲ τῶν τοιούτων ὑμῖν διαφθονήσας ἀγαθῶν· ἀνθρώπους γὰρ ὄντας, δούλην τε διὰ τοῦτο λαχόντας τὴν φύσιν, θεοὺς καὶ υἱοὺς ἀπέδειξα Θεοῦ, τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀξιώμασι καταφαιδρύνας διὰ τῆς χάριτος, κοινωνοὺς τῆς ἐμῆς βασιλείας εἰσεδεξάμην, συμμόρφους ἀπέδειξα "τῷ Ib. iii. 21. "σώματι τῆς δόξης" τῆς ἐμῆς, ἀφθαρσίᾳ τετίμηκα καὶ ζωῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν ἐλπίσι, καὶ εἰς αἰῶνα τηρεῖται τὸν μέλλοντα. τί δὲ δὴ καὶ εἰς τὸ παρόν; ἆρ' οὐχὶ λαμπροὺς καὶ a 884 A. δεδοξασμένους ἀπέφηνα, σεπτοὺς δὲ οὐχὶ παρὰ πᾶσι τοῖς φιλοθέοις κατέστησα; καίτοι τοῖς ἀνοσίοις ἐπετιμήσατε δαίμοσι, "πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν" ἐπέτρεψα S.Matth. iv. 23. θεραπεύειν, ἐπηγγειλάμην λέγων "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Supra xiv. 12. "ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, "καὶ μείζονα τούτων ποιήσει." ταῦτά πως τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς οἰησόμεθα λέγειν αὐτὸν τὸν τῶν προκειμένων ἀναματτόμενοι νοῦν. πανταχοῦ δὲ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι τὴν b διάνοιαν ὑποζεύξαντες, καὶ τὰ παρεμπίπτοντα τῶν θεωρημάτων, ὡς ἔνι, καλῶς ταῖς εἰς εὐσέβειαν τέχναις εἰς τὸ τοῖς ἀκροωμένοις λυσιτελὲς περιτρέποντες, τὸ γοῦν σκανδάλῳ τινὶ περιπεσεῖν ἀνοήτως διαφευξόμεθα. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν "Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον Psal. cxviii. 165. "σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον."

19. ἀπεφήνατο E.

11 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ.

c *Τὸν περὶ τῆς ἀμπέλου λόγον ἡμῖν εἰσκεκομικὼς, εἶτα τὸ ἀποσπώμενον κλῆμα, καὶ οἱονεὶ τῆς τρεφούσης αὐτὸ μητρὸς διακεκομμένον, ἀχρεῖον μὲν ἔσεσθαι παντελῶς, πυρὶ δὲ χρῆναι δαπανᾶσθαι διδάξας, οὐ μικρὰν ἐνεποίησε τοῖς μαθηταῖς τὴν ἐπὶ τούτῳ πτοίαν. αἱ γὰρ τῶν ἀπευκτῶν ἀκροάσεις, καὶ εἰ μήπω φαίνοιντο παρόντα τυχὸν, οὐ μετρίως εἰσὶν ἐκταράττειν ἱκαναὶ, μάλισθ' ὅταν ἐντίκτοι τισὶ τοῦ συμβαίνειν αὐτὰ δύνασθαι τὴν ὑποψίαν τῶν ἐσομένων τὸ* d *ἄδηλον. καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ τήνδε μέλλων διαπλεῖν τὴν θάλασσαν, ὡς ἐνδεχομένου καὶ χειμῶνος εἰς πεῖραν ἐλθεῖν, καὶ μὴν καὶ ἀγρίου κύματος καὶ ἀτιθάσων κυμάτων καταδρομῆς, καὶ εἰ μήπω παρόντα καταθεῷτο τυχὸν, ἐν μόναις φροντίσιν ἔτι καὶ τοῦτο ἀδήλοις, ὡς ἤδη παρόντα δέδιεν. ὑποφρίττοντας τοίνυν τοὺς ἀποστόλους, καὶ τῇ τῶν δεινῶν ἀκοῇ τάχα πως καὶ γεγονότας περιδεεῖς, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐσομένων ἀποναρκήσαντας πεῖραν, ἀνανεοῖ χρησίμως εἰς εὔτονον φρόνημα, καὶ στυγνῶν ἀφέμενος* e *λόγων, περὶ τῆς κατὰ Θεὸν αὐτοῖς διαλέγεται θυμηδίας. οὐ γάρ τοι, φησὶν, ὦ ἡμέτεροι μαθηταὶ, τούτου γε ἕνεκα νυνὶ τὸν πρὸς ὑμᾶς πεποίημαι λόγον, ὡς ἄνανδρον μὲν ὑμῖν ἐμποιῆσαι φρόνημα, ἤγουν ἐπ' ἀδήλῳ δείματι, καὶ οὐχὶ πάντως ἐσομένῳ κακῷ προκατακλωμένους ὑμᾶς, καὶ ἀτολμοτάτους ὁρᾶσθαι πρὸς κατόρθωσιν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἵνα τούτοις συμβαίνῃ τὰ ἐναντία, καὶ θυμηδίαν ἔχητε τὴν ἐμὴν, ἤτοι ἡ ἐμὴ χαρὰ ἐν ὑμῖν μείνῃ.*

885 A. a *Καὶ τί τοῦτό ἐστι, τί δὲ διὰ τούτου νοεῖν ἡμᾶς ἐθέλει Χριστὸς, πικρότερον οἶμαι διασκέψασθαι δεῖν. διχῶς τοιγαροῦν νοητέον. ἢ γὰρ ὥσπερ ἐν λογισμῷ μηδὲν ἔχοντι παντελῶς περιεργότερον ἐρεῖ τις τυχὸν, ἵνα τὴν περὶ ἐμὲ*

15. ἀδήλοις E. ἀδήλως Ed. 18. ἀποναρκήσαντας E.F. Ed. mg. ἀποναρκήσαντες Ed. 20. διαλέγεται E. διελέγετο Ed. 22. πεποίηται E. 24. προκατακλωμένους E. προσκατακλ. Ed. 27. χαρὰ] χάρις Ed.

χαρὰν ἔχητε, ἤτοι τὴν εἰς ἐμέ· οὕτω γὰρ ἂν καὶ αὐτοὶ τὴν
ἰδίαν ἀναπληρώσητε δύναμιν, τῶν ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν
ἐννοοῦντες τὴν ἀμοιβὴν, καὶ τὴν ἐσομένην τοῖς παρ' ὑμῶν
ἱδρῶσιν ἀντίδοσιν, καὶ τῆς παρὰ Θεῷ δόξης τὸ μέγεθος·
ἤγουν ἕτερόν τι σκοποῦντες καὶ λογιζόμενοι, πρὸς βαθυτέραν b
ἰέναι θεωρίαν οὐκ ἀποκνήσομεν. χρῆναι γὰρ οἶμαι καὶ λίαν
εὖ μάλα φιλοθηρεῖν εὐσεβῶς ἁπάσης θεωρίας τὸν σκοπόν.
τί οὖν ἄρα δηλοῖ τό Ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ᾖ ἐν ὑμῖν; ἢ τὸ ὅτι
γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ Μονογενὴς, τουτέστιν, ἄνθρωπος δίχα
μόνης ἁμαρτίας, πάντα κεκρικὼς ὑπομεῖναι καὶ παθεῖν ὅσων
ἤγαγεν εἰς πεῖραν αὐτὸν ἡ ἐπάρατος τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοια;
εὑρήσομεν γὰρ ὑβρισθέντα τε καὶ διωκόμενον καὶ πικροῖς
ὀνείδεσι διακεκρουσμένον, ἐμπτυσθέντα τε καὶ ῥαπισθέντα
καὶ τῆς διὰ μαστίγων αἰκίας οὐκ ἀμοιρήσαντα, καὶ τελευ- c
ταῖον ἐπὶ τούτοις τῷ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν προσηλωθέντα
σταυρῷ. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασι τοῖς οὕτω δεινοῖς, οὐ κατε-
σπάσθη πρὸς λύπην, πλὴν ὅσον τοῦ παθεῖν οἰκονομικῶς οὐκ
ἀπέφριξε τὴν ἀδοξίαν, ἀλλὰ τῆς πρεπούσης θυμηδίας αὐτῷ
καὶ χαρᾶς ἀνάπλεως ἦν, ἐπείπερ ἐθεάσατο τὴν τῶν σωζο-
μένων πληθὺν, πληρούμενόν τε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ
Πατρός. διὰ τοῦτο χαρὰν ἐποιεῖτο τὴν ἀτιμίαν, τρυφὴν
ἐλογίζετο τοὺς πόνους. καίτοι γὰρ πολλῶν καὶ ἀπηχεστά- d
των κατ' αὐτοῦ τολμωμένων, γεγραμμένον εὑρήσομεν ὅτι
τότε ὁ Ἰησοῦς "ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι καὶ εἶπεν Ἐξο- S. Luc. x. 21.
"μολογοῦμαί σοι Πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
"ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυ-
"ψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ Πατὴρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
"ἔμπροσθέν σου." ἀκούεις, ὅτι ἐπείπερ ἐθεᾶτο σοφουμένους
τοὺς νηπίους τε ὄντας καὶ ἀνοήτους ποτὲ, χαίρει μὲν καὶ e
ἀγαλλιᾶται διὰ τοῦ Πνεύματος, χάριν δὲ ὥσπερ ὑπὲρ ἡμῶν
ἀνατιθεῖ τῷ διασώζοντι Πατρί· ἀλλὰ καὶ ὅτε τὴν τῶν

1. ἂν om. E. 2. δύναμιν assumptum ex E. 10. ὅσον E.
17. οὐκ ἀπέφριξε E. οὐ κατέφριξε Ed. 28. σοφωμένους E.

Supra iv. 6. Σαμαρειτῶν διέθει χώραν, κέκμηκε δὲ "ἐκ τῆς ὁδοιπορίας," καθὰ γέγραπται, "ἐκαθέζετο ἐπὶ τῇ πηγῇ" τοῦ Ἰακώβ; ἐπειδὴ δὲ τὸ γύναιον αὐτῷ προσεκόμιζε τὴν τοῦ ἀρύσασθαι χρείαν, προσελάλησέ τε αὐτῷ τὰ εἰκότα καὶ Σαμαρειτῶν ὄχλον ἥξοντα προσεδόκησε, καὶ τροφῆς ἀναγκαίας ἀλογήσας φαίνεται. τί γὰρ ἔφη πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἐδεσμάτων αὐτῷ
Ib. 34. μεταλαβεῖν συμβουλεύοντας; "ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιήσω
886 A. a "τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον." ἆρ' οὖν κἀντεῦθεν οὐκ ἂν γένοιτο συμφανὲς, ὅτι τρυφὴν ἐποιεῖτο καὶ χαρὰν τῶν πατρῴων θελημάτων τὴν πλήρωσιν, τουτέστι, τὴν εἰς σωτηρίαν ἀναδρομὴν τῶν εἰς ἀπώλειαν διωλισθηκότων; ἀλλ' ἔστιν οὐκ ἀμφίλογον.

Ταῦτα τοίνυν πάντα, φησὶ, διείλεγμαι πρὸς ὑμᾶς ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ᾖ, τουτέστιν, ἵν' ἐπ' ἐκείνοις ἐθέλητε διευθυμεῖσθαι μόνοις ἐφ' οἷσπερ κἀγὼ, ἵνα πρὸς ἀγῶνας ἀνδρίσησθε, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς σωζομένοις ἐλπίδα περιζωσά-
b μενοι, κἂν τι διὰ τοῦτο συμβαίνῃ παθεῖν, μὴ πρὸς ἀκηδίας ἀδρανεῖς καταφέρησθε μᾶλλον, χαίρητε δὲ τότε πλουσιώτερον, ἐπείπερ καὶ δι' ὑμῶν ἀναπληροῦται τὸ θέλημα τοῦ
1 Tim. ii. 4. "πάντας ἀνθρώπους θέλοντος σώζεσθαι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν "ἀληθείας ἐλθεῖν." ἔχαιρον γὰρ ἐπὶ τούτοις κἀγὼ καὶ λίαν ἡδίστους ἐλογιζόμην τοὺς πόνους. ὅταν τοίνυν, φησὶ, τοιαύτην ἔλησθε ἔχειν χαρὰν, ἣν ἐμαυτῷ πρέπειν ἐλογισά-
c μην, τότε τελείαν αὐτὴν ἕξετε καὶ ὁλόκληρον.

Πληρεστάτην γὰρ ὄντως καὶ τελείαν εἶναι χαρὰν λογιζόμεθα, τὴν ἐν Θεῷ καὶ διὰ Θεὸν καὶ ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, διὰ τὸ πεπηγὸς καὶ ἀκλόνητον τῆς ἐλπίδος· καὶ ὅτι γέγονεν, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς, οὐχὶ μόνους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἡσθῆναι τὸν Ἰησοῦν· ἀτελῆ δὲ χαρὰν τὴν ἐν κόσμῳ φαμὲν, διά τε τὸ εὐπαράφορον καὶ τὸ ἐφ' οἷς ἥκιστα χρῆν τελουμένην ὁρᾶσθαι, τουτέστι, πράγμασι κοσμικοῖς, ἃ φαντασμάτων

14. ἵν' E. ἵνα c. Cord. Ed. 15. διευθυμεῖσθε E. 18. δὴ c. Cord. 20. θέλοντα E. σωθῆναι c. Cord. 22. τοὺς om. E. 30. τὸ prius assumptum ex E.

καὶ σκιᾶς ἐξίπταται δίκην. ὥσπερ τέλειον μῖσος εἶναί φαμεν, τὸ δικαίως τε καὶ ὀρθῶς ἐπί τισι παρ' ἡμῶν γινόμενον· d ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ ὁ μακάριος Δαυεὶδ περὶ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ φησι "Τέλειον μῖσος ἐμίσουν "αὐτούς·" (Psal. cxxxviii. 22.) τελείαν δὲ ἀγάπην, τὴν ὁλοκλήρως ἀνακεῖσθαι Θεῷ παρασκευάζουσαν τοὺς ἑλόντας αὐτὴν ἐν Θεῷ καὶ διὰ Θεόν, οὐ τὴν ἐπί τισιν ἐπιγείοις καὶ λόγου μηδενὸς ἀξίοις πράγμασιν.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς κἀγὼ 12
ἠγάπησα ὑμᾶς· μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις 13
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. e

Ἐμφανεστέραν ἤδη καθίστησι διὰ τῆς τούτων ἐπαγωγῆς, τῶν ἤδη προειρημένων τὴν δύναμιν, τουτέστι, τὸ χρῆναι τοὺς μαθητὰς τὴν αὐτοῦ χαρὰν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς· ἀναφανδὸν δέ φησιν, ὅτι τοῦτο ἐντέλλομαι, καὶ τοῦτο διδάσκω δρᾶν τε καὶ φρονεῖν τοὺς ἕπεσθαι δεῖν οἰομένους ἐμοί, τοιουτότροπον εἰς ἀλλήλους ἐκμελετᾶν τὴν ἀγάπην, ὁποίαν ἐγὼ φθάσας ἐπεδειξάμην καὶ πεπλήρωκα. ποῖον οὖν ἄρα τὸ μέτρον θεωρῆσαι τις ἂν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, πάλιν αὐτὸς ὑπέ- a 887 A. φηνεν, εἰπών, τὸ μεῖζον εἶναι μηδὲν τῆς τοιαύτης ἀγάπης, ἢ καὶ αὐτὴν προέσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων διακελεύεται. ἐκ δὴ τούτων ἁπάντων μονονουχὶ τοῖς ἰδίοις διακελεύεται μαθηταῖς, ὅτι προσήκει τοσοῦτον ἀφεστάναι τοῦ δεδιέναι φιλεῖν τοὺς ὑπὲρ τῶν σωζομένων ἀγῶνας, καὶ αὐτὸν ἀοκνότατα καὶ λίαν ἑτοίμως ἔχειν ὑποστῆναι τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον· καθίκετο γὰρ καὶ μέχρι τοῦδε τοῦ μέτρου, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀγάπης ἡ δύναμις. τὸ δὲ ταῦτα b λέγειν ἕτερον ἦν δρῶντος οὐδέν, ἢ παραθήγοντος μὲν εἰς ὑπερφυᾶ τε καὶ ἐξαίρετον ἀνδρείαν τοὺς μαθητάς, διανιστάνοντος δὲ λίαν εἰς ἀκμαιοτάτην φιλαδελφίαν, καὶ φρόνημα

1. εἶναι et ante et post μῖσος exhibet E. 16. τοιοῦτότροπον E.
21. ἢ] ἣ E. 28. παραθήγοντος E.F. Ed. mg. παραθήσοντος Ed.

14 Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
15 οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ
e αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα
παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν.

Ἀντέταξε πάλιν τοῖς ἐκ τῆς ὑπακοῆς καὶ φιλαρέτου γνώμης ἐσομένοις ἔσθ' ὅτε δείμασι, τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας τὸ κέρδος, ἵνα ταῖς ἐντεῦθεν εὐθυμίαις καὶ τῇ πρὸς τὸ μεῖζον ἐφέσει τὸ ἐν ἐκείνοις ἀφανίζηται φορτικὸν, καὶ τὸ λυπεῖν ἔσθ' ὅτε δοκοῦν οἰχήσεται πρὸς τὸ μηδέν. γλυκὺς γὰρ τότε τοῖς φιλοθέοις ὁ πόνος, ὅτε γείτων ἄρα καὶ πλούσιος ὁ μι-
889 A. a σθός. εἶτα τίς ἂν οἰηθείη τι μεῖζον, τί δὲ εἶναι λαμπρότερον ἐρεῖ τοῦ φίλον εἶναι καὶ λέγεσθαι Χριστοῦ; θέα γὰρ ὅπως καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς τοὺς τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὅρους ἐστὶ τὸ
Psal. cxviii. 91. ἀξίωμα. δοῦλα μὲν γὰρ πάντα τοῦ πεποιηκότος, αὐτὰ, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, καὶ οὐδὲν οἶμαι τῶν γεγονότων ἐστὶν, ὃ μὴ τῷ τῆς δουλείας ὑπηνέχθη ζυγῷ, κατά γε τὸν πρέποντα λόγον καὶ δημιουργῷ καὶ ποιήματι. οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ τὸ ποιηθὲν τῷ τεκτηναμένῳ, πόθεν; κατάρξει δὲ μᾶλλον καὶ καθηγήσεται τῶν ἰδίων ἔργων ὁ ἐπὶ
b πάντας Θεός. ὑπεζευγμένων οὖν ἄρα τῶν ὅλων, καὶ δοῦλον ὑπεστρωκότων τῷ Θεῷ τὸν αὐχένα, πρὸς τὴν ὑπὲρ φύσιν ἀνακομίζει δόξαν τοὺς ἁγίους ὁ Κύριος, εἰ δρᾶν ἐθέλοντες φαίνοιντο τὰ δοκοῦντα αὐτῷ, καὶ καθάπερ ἐν τάξει δωροφορίας, ἀκατηγόρητον αὐτῷ προσκομίζει τὴν ὑποταγήν· λαμπρὸς οὖν ἄρα καὶ ἀξιοζήλωτος ὁ μισθός.

Πλὴν ἐκεῖνο κατασκεπτέον ἐν τούτοις εὖ μάλα· λυσιτελήσει γὰρ οὐ μικρῶς· εἰ γὰρ ἐξαρκέσει τισὶν εἰς ἐλεύθερον
c ἀξίωμα καὶ πρὸς τὸ μηκέτι καλεῖσθαι δούλους ἡ πρὸς τὸν Υἱὸν φιλία, πῶς ἂν εἴη δοῦλος ἢ ὡς ποίημα καὶ γενητὸς, κατὰ τὴν τινῶν ἀβουλίαν; οὐ γὰρ δὴ τοῖς ἑτέροις τὴν μὲν τῆς ἐλευθερίας τιμὴν διανέμειν ἐστὶν ἱκανὸς, ἔρημον δὲ ταύτης

1. ὅσα ἃ E. 30. Hic desinit Cod. c.

τὴν ἰδίαν ἕξει φύσιν· χρῆναι γὰρ οἶμαι πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸν τοιοῦτον εἶναι φαίνεσθαι, δώσει γὰρ τότε πρεπωδέστερον τοῖς οὐκ ἔχουσι τὸ ἴδιον ἀγαθόν. ἀλλὰ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τυχὸν τοῖς διὰ πίστεως εἰς φιλίαν ἀναβαίνουσι τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐπακτὸν ἂν εἴη καὶ δοτὸν, ὡς ἐν τάξει τιμῆς τὸ ἀξίωμα, ἔχον δὲ οὐκέτι κατὰ τὸν ἴσον τρόπον· οἱ γὰρ τῇ d πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσει πρὸς τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀνατρέχοντες δόξαν, αὐτῷ δὴ τούτῳ καὶ μόνῳ προσὸν φυσικῶς ἀποδείξειαν. τῷ γὰρ κατὰ φύσιν ἀεὶ τὸ κατὰ θέσιν παρεικάζεται.

Σημειωτέον γεμήν· δεῖν γὰρ οἶμαι διὰ παντὸς ἰέναι θεωρήματος χρησίμου τε καὶ λίαν ἀναγκαίαν ἔχοντος τὴν ἐξήγησιν· ὅτι τῆς κατὰ νόμον δικαιοσύνης ἡ ἐκ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἀρχαιοτέραν ἔχει τὴν ἀνάδειξιν, καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι τοῖς πιστεύουσι καὶ ὑπακούουσι τῷ Χριστῷ, ἡ τῶν θείων μυστηρίων ἀποκαλύπτεται γνῶσις, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ e καὶ Πατρὸς ἑρμηνεύεται βουλὴ παρὰ τοῦ ταύτην εἰδότος Υἱοῦ· τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν οὐκέτι.

Καὶ φέρε πάλιν αὐτὸ διὰ τῆς θεοπνεύστου δεικνύωμεν γραφῆς, ὀλίγα χρησίμως ἀδολεσχήσαντες. γέγραπται τοίνυν ἐν βίβλῳ Μωυσέως, ὅτι πεπίστευκε μὲν "Ἀβραὰμ τῷ "Θεῷ," πλὴν ἡ πίστις αὐτῷ λελόγισται "εἰς δικαιοσύνην, "καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη." καὶ τίς ὁ τῆς πίστεως τρόπος, ἢ πῶς ἄρα φίλος ἐκλήθη Θεοῦ; ἤκουσεν "Ἔξελθε ἐκ τῆς a "γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν "ἣν ἄν σοι δείξω." ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸν μονογενῆ προσετάττετο θύειν εἰς τύπον Χριστοῦ, τὸν ἐν τῷ Θεῷ κεκρυμμένον ἐδιδάσκετο σκοπόν· καὶ γοῦν ὁ Σωτὴρ ἔφη περὶ αὐτοῦ τοῖς ἀνοσίοις Ἰουδαίοις προσλαλῶν "Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν "ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ "ἐχάρη." οὐκοῦν δι' ὑπακοῆς καὶ θυσίας ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ φίλος ἐκλήθη Θεοῦ, καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀνε- b

Gen. xv. 6.
S. Jac. ii. 23.
890 A.
Gen. xii. 1.
Supra viii. 56

31—p. 580, 1. ὁ—θείων om. E.   32. ἀνεδήσατο emendavit Migne.

δύσατο καύχημα· καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ θείων ἠξιώθη λόγων, καὶ βουλὴν ἔγνω Θεοῦ, τὴν ἐπ' ἐσχάτοις γενομένην καιροῖς. ἐπὶ συντελείᾳ γὰρ τῶν αἰώνων ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, τὸ ἱερὸν ὄντως καὶ ἅγιον θῦμα τὸ αἶρον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' ὅρα μοι πάλιν τὰ ἴσα πληρούμενα καὶ ἐπὶ τῶν διὰ πίστεως εἰς φιλίαν ἀναβαινόντων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· ἤκουσαν καὶ αὐτοί "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου." καὶ Heb. xiii. 14. *ὅτι δεδράκασι προθύμως, ἄκουε τί φασιν "Οὐ γὰρ ἔχομεν* c *"ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν·* Ib. xi. 10. *"ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός." μέτοικοι γάρ εἰσι καὶ παρεπίδημοι ἐπὶ τῆς γῆς, τοῖς ἄνω πολιτευόμενοι, καὶ τὴν μὲν ἐνεγκοῦσαν ἀφέντες, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς φρόνημα τὸ φιλόθεον, γλιχόμενοι δὲ τῆς ἄνω μονῆς. ταύτην γὰρ αὐτοῖς* Supra xiv. 3. *ὁ Σωτὴρ ὑπέδειξε λέγων "Πορεύομαι καὶ ἑτοιμάσω τόπον "ὑμῖν· ὅτε δὲ ἔλθω, παραλήψομαι ὑμᾶς μετ' ἐμαυτοῦ, ἵνα "ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε." ἤκουσαν ἐξελθεῖν ἀπὸ τῆς συγγενείας αὐτῶν. καὶ πῶς τοῦτο δείξομεν; αὐτόν σοι* S. Matth. x. 37. d *παροίσομεν λέγοντα τὸν Χριστόν "Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ "μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος." ὅτι δὲ συγγενείας τῆς ἐπιγείου καὶ σαρκικῆς προτετίμηται τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ πολὺ δὴ κρείττων ἡ εἰς Χριστὸν ἀγάπη τέθειται, παρά γε τοῖς σεβομένοις αὐτὸν ἀληθῶς οὐκ ἀμφίλογον. καὶ ὁ μὲν μακάριος Ἀβραὰμ τὸν ἴδιον υἱὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ διεκελεύετο· οἱ δὲ τὴν ἐν πίστει δικαιοσύνην περιζωσάμενοι, οὐχ ἑτέρους προσαγαγεῖν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἐκ-* Rom. xii. 1. e *ελεύσθησαν· παραστήσατε γάρ φησι "τὰ σώματα ὑμῶν "θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν* Gal. v. 24. *"λατρείαν ὑμῶν·" ὅτε καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν "Οἱ γὰρ "τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς πα-"θήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις." ἔγνωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ τὸ* Heb. vi. 5. *ἐν Χριστῷ μυστήριον. ἴσασι γὰρ "δυνάμεις μέλλοντος*

20. ὑπὲρ ἐμοῦ E. 26. προσάγειν E.

“αἰῶνος,” καὶ τὰ ἐν ἐσχάτοις ἐσόμενα καιροῖς, ὅτι τῶν ἰδίων ἀπολήψονται πόνων τοὺς μισθοὺς, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀντικομιοῦνται τὴν ἀμοιβήν. οὐκοῦν δίκαιοί τε a 891 A. καὶ φίλοι Θεοῦ χρηματιοῦμεν, καθάπερ Ἀβραάμ. ἀρχαιοτέρα δὲ σφόδρα τῆς νομικῆς πολιτείας ἡ εὐαγγελικὴ, τουτέστιν, ἡ διὰ πίστεως καὶ φιλίας Θεοῦ, ἐν πρώτῳ μὲν τότε διαπεπλασμένη τῷ Ἀβραὰμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ κατὰ σάρκα γένους, τουτέστι τοῦ Ἰσραήλ· ἐρχομένη δὲ νυνὶ, καθάπερ ἐκ τύπου πρὸς ἀλήθειαν, πληρουμένη τε καλῶς ἐν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ κατὰ πνεῦμα γένους, τοῦ καὶ περιποιουμένου εἰς περιποίησιν λαοῦ, ὃς καὶ ἔθνος 1 S. Pet. ii. 9. ἅγιον καὶ βασίλειον ἱεράτευμα προσαγορεύεται· διὸ καὶ b πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, φημὶ δὴ τὴν Συναγωγὴν, διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος εἴρηται φωνῆς “Ἀντὶ τῶν πατέρων Ps. xliv. 17. “σου ἐγενήθησαν οἱ υἱοί σου.” καίτοι γὰρ ὄντες υἱοὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· ἔθεσι γὰρ ἀνετράφησαν τοῖς Μωυσαϊκοῖς· γεγόνασιν εἰς πατέρας, τὴν τοῦ Ἀβραὰμ ἐπέχοντες τάξιν, καὶ γένους ἀρχὴ κατέστησαν τοῦ πνευματικοῦ, ἄρχοντές τε διὰ τοῦτο κεχειροτόνηνται κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἱερουργοῦντες τὸ εὐαγγέλιον τοῦ c Χριστοῦ, καθάπερ ἐκεῖνος ἐν τύπῳ Χριστοῦ τὸν Ἰσαάκ. ταῦτά φαμεν, οὐχὶ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ καὶ πρεπούσης δόξης ἔξω τιθέντες τὸν μακάριον Ἀβραὰμ, ἀλλ᾽ ὡς ἐν τύπῳ δεικνύοντες ἐν αὐτῷ τὰ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς οἰκονομηθέντα διὰ Χριστοῦ. παρέπεται τοίνυν καὶ συνέζευκταί πως τῇ διὰ πίστεως ἐλευθερίᾳ, τὸ τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας ἀξίωμα, ὅπερ ὤφθη μὲν ἐν πρώτῳ τότε τῷ Ἀβραάμ· νυνὶ δὲ πάλιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς. παρακομίσαι δέ πως ἐπὶ d τὸ ταῦτα χρῆναι λέγειν ἡμᾶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὐ μετρίως τοῖς Ἰουδαίοις φιλονεικῶν, ὅτι τῆς κατὰ νόμον δικαιοσύνης πρεσβυτέρα λίαν ἐστὶν ἡ ἐκ πίστεως. ὅτε γὰρ

11. πεποιουμένου (sic) E. 15. ἐγενήθησαν E. (Alex.) ἐγεννήθησαν Ed. (Vat.) 26. φιλίας] + τὸ Ed. invito E.

τὸν τῆς κατὰ σάρκα περιτομῆς ἐποιεῖτο λόγον, οὐχ ἑτέρου τινὸς χάριν δεδόσθαι ταύτην διισχυρίσατο τῇ τοῦ γένους Rom. iv. 11. *ἀπαρχῇ, τουτέστι τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τοῦ γενέσθαι "σημεῖον καὶ "σφραγῖδα τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως." εἰ δὲ πρὸ νόμου* e *ἡ ἀκροβυστία μεθ' ἧς καὶ ἡ πίστις, μετὰ δὲ τὸν νόμον ἡ περιτομὴ τὸ ἐκ πίστεως οὐκ ἔχουσα καύχημα, πεπίστευκε δὲ Ἀβραὰμ ἐν ἀκροβυστίᾳ· πῶς οὐ πρεσβυτέρα τῆς ἐν νόμῳ πολιτείας ἡ διὰ πίστεως ἔσται δικαιοσύνη, δικαιουμένων τε καὶ ἐλευθερουμένων διὰ τῆς εἰς Θεὸν φιλίας, καθάπερ Ἀ-* Ib. 18. *βραάμ; οὕτω γὰρ ἔσται καὶ "πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν," ἐξ ἐπαγγελίας, οὐ κατὰ σάρκα. καὶ ταῦτα νυνὶ χρησίμως εἰρήκαμεν, διὰ τὸ φάναι τὸν Κύριον Οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους· ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀνήγγειλα ὑμῖν.*

892 A. a

16 Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ τέθεικα ὑμᾶς ἵνα ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν.

Οὔτε τοῖς ἄγαν δυσαχθεστέροις καταφορτίζεσθαι λόγοις τοὺς ἁγίους ἐφίησι μαθητὰς, τὸ πολὺ νενευκὸς εἰς ἀσθένειαν τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν οὐκ ἀγνοήσας, ὡς Θεὸς, οὔτε b *μὴν ταῖς ὑπερμέτροις θυμηδίαις ἐᾷ διακεῖσθαι πρὸς τὸ εὐόλισθον· νόσημα γάρ πως καὶ τοῦτο πικρόν· μίαν δὲ ὥσπερ ἐξ ἀμφοῖν διακεράσας μεσότητα, ποδηγεῖ καθηκόντως εἰς ἀσφαλῆ τρίβον, καὶ πολιτείας αὐτοῖς τῆς ἑδραιοτέρας, καὶ σφαλερότητος ἁπάσης ἀπηλλαγμένης ἐνεργάζεται γνῶσιν. διαρκέστατα τοίνυν αὐτοὺς τοῖς εἰς παράκλησιν ἐπαλείψας λόγοις, καὶ ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς καταστυγνάσαι πρέπειν, χαίρειν ἀναπείσας ἐξ ἀντιστροφῆς, ταῖς εἰς φιλεργίαν ἐντολαῖς*

12. λέγων E. 18. δώσει E. (κ) δῷ Ed. 24. ποδηγοῦντες E. 25. πολιτείας E.F. Ed. mg. πολιτείαν Ed. 27. ἐπαλείψας E. ἀπαλείψας Ed.

παραθήγει πάλιν εἰς εὔτολμον φρόνημα, καὶ διὰ πάσης ἰόντας σπουδῆς καὶ τὸν ἐξαίρετον εἰς φιλαλληλίαν ἐπιτηδεύοντας c *τρόπον, ὠφελεῖν κελεύει τοὺς ἀπίστους ἔτι, καὶ τοῖς εἰς εὐσέβειαν λόγοις τε καὶ πράγμασι σαγηνεύειν ἐπείγεσθαι τοὺς πεπλανημένους, εἰς τὸ θέλειν διὰ πίστεως κολλᾶσθαι Θεῷ.*

Ἑαυτὸν τοιγαροῦν εἰκόνα καὶ τύπον τοῦ πράγματος παραθεὶς, καὶ παρενεγκὼν εἰς μέσον τὸ εἰς αὐτοὺς ἤδη τετελεσμένον αὐτῷ, μιμεῖσθαί τε πείθει τὸν διδάσκαλον, καὶ τοῖς ἴσοις διαλάμπειν αὐτοὺς κατορθώμασι, λέγων Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε ἀλλ' ἐγὼ ὑμᾶς ἐξελεξάμην, καὶ τὰ τούτοις ἐφεξῆς. d *ἐννόει γὰρ λέγοντα τυχόν Περιζώσασθε τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην, ὦ μαθηταί· ταῦτα γὰρ δήτοι φρονεῖν τε καὶ δρᾶν εἰς ἑτέρους ὀφείλετε καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ, καὶ διὰ συντόνου σπουδῆς ἐργάζεσθαι φιλεῖν, ἅπερ εἰς ὑμᾶς ἐγὼ τετέλεκα φθάσας. ἐγὼ γὰρ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· οὐκ ἐμὲ μᾶλλον ὑμεῖς. ἐγὼ προσηγαγόμην καὶ γνώριμον μὲν οὐκ εἰδόσι κατέστησα δι' ὑπερφυᾶ γαληνότητα, εἰς ἑδραίαν δὲ οὕτως ἀνεκόμισα γνώμην, ὥστε ὑμᾶς ἀνάγειν, τουτέστιν, ἀεὶ πρὸς τὸ μεῖζον ἐκ-* e *τείνεσθαι καὶ καρποφορεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ. διά τε τούτου πρὸς τοσαύτην ἴοιτε παῤῥησίαν, ὥστε καὶ ὅ τι ἂν αἰτῆτε λοιπὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο καὶ λαβεῖν. οὐκοῦν ἐπείπερ τῶν ἐμῶν κατ' ἴχνος βαίνετε λόγων τε καὶ διοικήσεων, καὶ τὴν τοῖς γνησίοις πρέπουσαν μαθηταῖς περιζώσασθαι γνώμην, οὐκ ἀνακόπτειν ἀκόλουθον περιμένοντας ἁπλῶς τὸν εἰς πίστιν αὐτόμολον, καὶ αὐτόκλητον εἰς εὐσέβειαν· ἑαυτοὺς* a 893 A. *δὲ μᾶλλον τοῖς ἀγνοοῦσιν ἔτι καὶ πλανωμένοις προσάγειν χειραγωγοὺς, καὶ προσκομίζειν καὶ τοῖς οὔπω μαθεῖν ἑλομένοις τὸ σωτήριον κήρυγμα, παρακαλεῖν τε προθύμως πρὸς τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἰέναι κατάληψιν, κἂν ἀποτραχύνηταί πως εἰς ἀπείθειαν τῶν ἀκουόντων ὁ νοῦς. εἶεν γὰρ*

1. *παραθήγει* E.F. Ed. mg. *παραθήσει* Ed. 22. *μου* om. E.
24. *ἴσ. περιεζώσασθε* Ed. mg. *περιζώσασθαι* habet F.

ἂν οὕτω καὶ αὐτοὶ καθ' ὑμᾶς, τουτέστι, προκόψουσι καὶ ἀπελεύσονται ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιδόσεσιν εἰς καρποφορίαν τὴν ἐν Θεῷ, ὡς καρπὸν μὲν ἔχειν τὸν ἀεὶ μένοντα καὶ b σωζόμενον, προσευχὴν δὲ οὕτω δεκτὴν, ὡς ὅπερ ἂν βούλωνται λαβεῖν, εἰ μόνον αἰτοῖεν ἐπὶ τῷ ὀνοματί μου.

Οὐκοῦν· χρῆναι γὰρ πάλιν, ὡς ἐν ὀλίγοις συνελόντα τὸν τοῦ προκειμένου σκοπὸν, σαφῆ καταστῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις· τοιαύτην ἔχειν εἰς ἑτέρους ἀναπείθει τοὺς μαθητὰς τὴν ἀγάπην, καὶ τοιαύτην αὐτοὺς ἐπιτηδεύειν θέλει τὴν προθυμίαν εἰς τὸ μηδαμόθεν κατοκνεῖν τὰς τῶν οὔπω πεπιστευκότων ψυχὰς φιλοθηρεῖν εἰς εὐσέβειαν, ὁποίαν περ φθάσας αὐτὸς εἰς ἡμᾶς ἤτοι πρὸς αὐτοὺς ἐνεδείξατο. ὅτι γὰρ αὐτὸς ἐπελέ- c ξατο τοὺς μαθητὰς οὐκ ἀμφίβολον, καὶ περιττὸν οἶμαι λέγειν, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ἡ ἑκάστου γέγονε κλῆσις· πλὴν ὅτι τοιοῦτον ὠδίνει τὸν σκοπὸν τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, ὁποῖον ἔφην ἀρτίως, οὐδὲν ἧττον ἡμᾶς ἀναπείσει τὰ ἐφεξῆς· ταῦτα γάρ φησι λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἢ γὰρ οὐχὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν ἀγάπης ἔργον εἶναι δώσομεν τὸ ἐπιλέξασθαί τε καὶ καλέσαι πρὸς ὑπακοὴν τῷ d Θεῷ τοὺς ἀπίστους ἔτι καὶ πλανωμένους; ἀλλ' ἔστιν οὐκ 2 Cor. v. 20. ἀμφίβολον. ὃ καὶ δρᾶν ἠπείγετο λέγων ὁ Παῦλος "Ὑπὲρ "Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος "δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ·" καὶ μὴν ὁ Πέτρος τοῖς Ἰουδαίοις δήμοις ἐν παῤῥησίᾳ λαλῶν Acta SS. Ap. iii. 17. "Καὶ νῦν, ἀδελφοὶ, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ Ib. ii. 38. "καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· μετανοήσατε οὖν καὶ βαπτισθήτω e "ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι"στοῦ." ὁρᾷς ὅπως μὲν καὶ τοῖς οὔπω πεπιστευκόσιν ὑπαντῶσι μὲν προθυμότατα, τὸν δὲ οὔπω ζητηθέντα προκομίζουσι λόγον, οὐ τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτοῖς ἐπιτρέποντες τὸ χρῆναι

4. βούλωνται E. βούλονται Ed. 16. ἀναπείσει τὰ] ἀναπείσεται Migne. 17. Haec ταῦτα—ἀλλήλους accesserunt ex E. Scholion hic ad finem ducit Ed., versum sequentem apponens, Ἢ γὰρ &c., quasi scholion novum, pergens, errore tamen; in versum enim hunc sextumdecimum est et in sequentibus interpretatio. 18. τοῖς pro τῆς E.

πρώτους αὐτοὺς ἐπιλέγεσθαι διδασκάλους, ἀλλὰ φθάνοντες εἰς τοῦτο καὶ τὸν οὔπω μαθεῖν τι τῶν ἀναγκαίων ἐθέλοντα.

Ἐπειδὴ δὲ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πρόσκειται λόγοις τό Ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· τί ποτε ἄρα καὶ τοῦτο δηλοῖ ζητῆσαι προσήκει. τί γὰρ ἂν νοοῖτο καὶ πῶς τὸ λέγειν, ὅτι μένει τῶν μαθητῶν ὁ a 894 A. καρπός; οἶμαι τοίνυν, ὅτι καρπὸν μένοντά φησιν ὁ Σωτὴρ, τὸν διὰ τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως, καὶ οὐχὶ τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης. πεπαλαίωται γὰρ ἐκείνη διὰ τὸ μηδὲν δύνασθαι πληροῦν. τετελείωκε γὰρ ὁ νόμος οὐδὲν, κατὰ τὴν τοῦ Heb. vii. 19. Παύλου φωνὴν, ἀντανέθαλε δὲ ὥσπερ καὶ ἀντανέκυψεν ἡ καινὴ, παλαιοῦσά τε τὴν πρώτην καὶ ἀφανίζουσα, καὶ τὸν ἀληθῶς μένοντά τε καὶ σωζόμενον εἰσφέρουσα καρπόν. τοιγάρτοι καὶ Παῦλος ἡμῖν ὁ θεσπέσιος προσλαλῶν, ἥδιστά b τε καὶ εὐμενῶς τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην ἐζημιῶσθαί φησιν, ἵνα κερδάνῃ Χριστὸν, τουτέστι, διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν, Phil. iii. 8. δικαιοσύνην καὶ καρποφορίαν εὐαγγελικήν· διαμενεῖ γὰρ ὁ τοιοῦτος καὶ διηνεκὴς ἔσται καρπὸς, πληρεστάτην εἰς εὐσέβειαν τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ἀποτελεῖν δυνάμενος. οὐ γὰρ τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι καινή τις ἑτέρα παρεισδραμεῖται παίδευσις παλαιοῦσα τὴν πρώτην· καθάπερ ἀμέλει γέγονεν ἐπὶ τῆς διὰ Μωυσέως ἐντολῆς, ἀλλ' εἰς αἰῶνα c στήσεται τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, καθά που καὶ αὐτός φησιν "Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ S. Matth. xxiv. 35. "μὴ παρέλθωσιν."

Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκε. 18

Τῆς τῶν ἰατρῶν ἐμπειρίας καὶ ἐξαιρέτου τέχνης, οὐδὲν οἶμαι παντελῶς ἀποδέουσαν τὴν τοῦ Σωτῆρος εὑρήσομεν μέθοδον, ἣν ἐφ' ἑκάστῳ ποιεῖται πράγματι, πανταχόθεν τὸ d

4. ὑπάγετε et φέρετε E. 5. μένει E. 9. γὰρ E. μὲν γὰρ Ed. 12. παλοῦσα (sic) E. 22. τοῖς pro τῆς E. 28. Τῆς τῶν ἰατρῶν om. E.

λυσιτελὲς τοῖς ἀκροωμένοις ἀεὶ μηχανώμενος. οἱ μὲν γὰρ τὴν ἐσομένην ἔσθ᾽ ὅτε ἐν τοῖς σώμασι τῶν παθῶν δυστροπίαν ἀνασειράζουσι ταῖς ἀπὸ τῆς τέχνης ἐπαγωγαῖς· ὁ δὲ τὴν εἰς τὸ πρόσω πάροδον ἀποφράττει τοῖς κακοῖς, προφυλακτικαῖς ὥσπερ τισὶ προανατειχίζων ἐντολαῖς τὴν ἑκάστου ψυχήν. ἐπειδὴ τοίνυν ἔμελλον οὐκ ἐφ᾽ ἑνὸς ἔθνους τυχὸν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐπὶ χώρας μιᾶς προεδρεύειν οἱ μαθηταὶ, καθηγήσασθαι δὲ μᾶλλον ἁπάσης τῆς ὑφ᾽ ἡλίῳ, καὶ τοῖς κατὰ e πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸν εὐαγγελικὸν καὶ θεῖον διακηρῦξαι λόγον, παρατρέπειν τε τοὺς ἀκροωμένους ἐπὶ τὸ μόνῳ τῷ Θεῷ δοκοῦν, καὶ μεταθήσειν ἐξ ἁμαρτίας ἐπὶ τὸ βούλεσθαι δρᾶν τὰ αὐτοῖς πρέποντα, καὶ κανόνα τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ποιεῖσθαι τὸν νόμον, φημὶ δὲ τὸν εὐαγγελικὸν, ἀναγκαίως αὐτοῖς παρ᾽ οὐδὲν ποιεῖσθαι κελεύει τὸ παρὰ τοῦ κόσμου μισεῖσθαι, τουτέστι, παρὰ τῶν φρονούντων τὰ ἐν κόσμῳ, καὶ φιληδόνως τε καὶ ἀσεβῶς ζῆν ἑλομένων. καὶ τίς ἂν εἴη πάλιν ὁ τούτου λόγος; ἆρα γὰρ, εἰπέ μοι, φήσειεν ἄν τις τυχὸν, τὰ τοιαῦτα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς διακελεύεσθαι δεῖν 895 A. a ἐδοκίμασεν ὁ Χριστὸς, ἐπωφελές τι χρῆμα τὸ μισεῖσθαι δεικνὺς, ἀδιακρίτως τε καὶ ἐπ᾽ οὐδενὶ τυχὸν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν; ἄπαγε τῆς ἀμαθίας· οὐ γὰρ ἂν εἰς τοῦτο διώλισθεν ὁ λόγος αὐτῷ· τὸ μισεῖσθαι δὲ οὐχ ἁπλῶς οὐ σφόδρα φυλάττεσθαι παρὰ παντὸς συμβουλεύει, διωρισμένως φησὶν ἄριστά τε καὶ διακεκριμένως Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, τουτέστιν, εἰ καὶ μέλλοιεν ὑμᾶς διὰ μίσους ἔχειν οἱ τὰ ἐν κόσμῳ τετιμηκότες, καὶ μόνα φρονοῦντες τὰ ἐπὶ b τῆς γῆς, ἴστε δὴ τότε, φησὶ, προπεπονθότα τοῦτο τὸν Διδάσκαλον. ὅτι δὲ τοῖς τῶν καλλίστων εἰσηγηταῖς οὐ μετρίαν οἴσει τὴν ὄνησιν τοῦ Σωτῆρος ἡ ἐντολὴ, κατίδοι τις ἂν εὖ μάλα ῥᾳδίως, εἰ τῇ τῶν πραγμάτων ἐνορῴη φύσει. φίλον μὲν γάρ πως ἀεὶ, μᾶλλον δὲ ὡς ἐπίπαν ἐσπουδα-

16. τε assumptum ex E. 18–20. A τυχὸν ad τυχὸν transilit E.
24. τε φησιν E. 29. μετρίαν E. μετρίως Ed.

σμένον τοῖς τῶν αἰσχίστων ἐρασταῖς, καὶ τοῖς εἰς ἄκρον ἥκουσι βδελυρίας κοσμικῆς, παρακρούεσθαι μὲν ὡς δυσαχθῆ καὶ ἀλλόκοτον τὸν σωφρονίζοντα λόγον, ἐπιφύεσθαι δὲ τοῖς εἰσηγεῖσθαι σπουδάζουσι τὰ τῶν μαθημάτων ἄριστα καὶ τὰ δι' ὧν ἀμείνους ἔσονται ἢ πρότερον ἦσαν, μόναις ταῖς c ἰδίαις ἡδοναῖς τὸ κρατεῖν ἐπιτρέψαντες. ἀλλὰ γὰρ μικροῦ μέ τι τῶν ἀναγκαίων παρελάσαν ᾤχετο, καίτοι ταῖς τῶν προκειμένων θεωρίαις ὅτι μάλιστα πρέπον τε καὶ χρεωστούμενον.

Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ μόνῳ τῷ Μωυσαικῷ προσεδρεύοντες γράμματι, καὶ τοῖς ἐν τύπῳ τετελεσμένοις "μέχρι καιροῦ Heb. ix. 10. "διορθώσεως" τὸν οἰκεῖον ἐνιδρύσαντες νοῦν, τῆς εὐαγγελικῆς παιδεύσεως οὐδένα μὲν τὸ παράπαν ἐποιοῦντο λόγον, τοὺς δέ γε πρεσβευτὰς, φορτικοὺς ἡγεῖσθαι μᾶλλον τῶν d σφόδρα πολεμιωτάτων ᾤοντο δεῖν· οἱ δὲ τὴν ἑτέραν μετιόντες πλάνησιν, καὶ τὴν ἄρρητον τοῦ Θεοῦ δόξαν περιτιθέντες τῇ κτίσει, φημὶ δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν, οὐ λίαν ἀσμένως τὸν καταλαμπρύνειν αὐτοὺς εἰδότα παρεδέχοντο λόγον. ἐντετηκότες γὰρ ὥσπερ τοῖς ἀρχαίοις κακοῖς, φιλαιτάτην ἐποιοῦντο τὴν ἀμαθίαν, καὶ συντρόφου νοσήματος ἀποφοιτᾶν ἦσαν ὅτι μάλιστα δυσοκνότατοι. οὕτω τοιγαροῦν τῆς τῶν πραγμάτων ἐχούσης φύσεως, τίς ἂν ἐνδοιάσαι λοιπὸν ὡς ἔμελλον ἔσεσθαι τοῦ Σωτῆρος οἱ μαθηταὶ, στυγητοὶ μὲν τοῖς e Ἰουδαίοις, διεπτυσμένοι δὲ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλήνων νοσοῦσι πλάνησιν· ἥκιστα δὲ ἡδεῖς, μᾶλλον δὲ δυσαχθέστατοι τοῖς φιληδονεῖν ἑλομένοις, καὶ τὸν ἐξίτηλον ἐν τρυφαῖς τετιμηκόσι βίον; ἀλλ' εἴπερ ἔμελλον τοῦ Σωτῆρος οἱ μαθηταὶ, τὸ μὲν ὑπό του μισεῖσθαι τυχὸν τῶν ἤδη κατειλεγμένων ποιεῖσθαι φορτικὸν, ζηλοῦν δὲ μᾶλλον ἐπείγεσθαι καὶ φιλοθηρεῖν ἐκτόπως καὶ τὴν παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα νοσούντων ἀγάπησιν, πῶς οὐ πᾶσι προδηλότατον, ὡς οὐκ ἂν ἐγένοντο περιφανεῖς,

2. παρακρούεσθαι E. παρακούεσθαι Ed. 11. γράμματι E.F. Ed. mg. πράγματι Ed. 18. παρεδέχοντο E. παραδέχονται Ed. 28. του E. Ed. mg. τοῦ F. Ed.

896 A. a οὐδενὶ τὸ παράπαν τὸν ὠφελεῖν ἰσχύοντα προϊσχόμενοι λόγον, κομψείαις δὲ μᾶλλον ἐπιδιδόντες τὰ φρονήματα, καὶ τὸν μὲν ἐκ παῤῥησίας τῆς κατὰ Θεὸν συστείλαντες ἔλεγχον, τὸ γεμὴν ἑκάστῳ μᾶλλον ἡδὺ λαλοῦντές τε καὶ εἰσηγούμενοι;

Ἀναγκαία τοιγαροῦν ἡ παραίνεσις τοῦ μὴ σφόδρα φιλεῖσθαι ζητεῖν, ποιεῖσθαι δὲ παρ' οὐδὲν τὸ καὶ διὰ μίσους ἰέναι τισὶν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς νουθεσίας ὑπάρχοι χρήσιμον. τοῦτό τοι καὶ Παῦλον δεδρακότα θεωρήσομεν καὶ εἰρηκότα Gal. i. 10. b σαφῶς "Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ "ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ ἔτι ἀρέσκειν ἀνθρώποις ἤθελον, "Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην." ἐπιτιμήσας δὲ πάλιν τῶν ἐν Κορίνθῳ τινὶ, ἀφορήτως τε λίαν ἀπηλγηκότα τοῦτον 2 Cor. ii. 2. μαθὼν, φησίν "Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ Ib. vii. 10. "εὐφραίνων με εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; ἡ γὰρ κατὰ "Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατερ-"γάζεται." ἔσται τοιγαροῦν οὐδαμόθεν ἀμφίλογον, ὡς κολακεύσει μὲν τὸν κόσμον ἤπερ ὀνήσει μᾶλλον ὁ καθ' ἡδονὴν c τοῖς ἀκροωμένοις ἐσόμενος λόγος, καὶ οὐχὶ τὴν τοῦ συμφέροντος γνώμην παρατιθείς· ὁ δὲ τοῖς τοῦ Σωτῆρος πειθόμενος λόγοις, οὐχὶ τοῦτο πρεσβεύσει· πόθεν; προελεῖται γὰρ μᾶλλον τὸ ἀρέσκειν αὐτῷ, καὶ πνευματικὸν ἡγήσεται πλοῦτον καὶ τὸ μισεῖσθαι λοιπὸν παρὰ τῶν ἡγεῖσθαι πολεμιωτάτην τὴν ἀρετὴν ἑλομένων.

Ὅταν τοίνυν, φησὶ, ταῖς ὑμετέραις εὐδοκιμήσεσιν ἀντιπράττειν ἔσθ' ὅτε ὁρῷτο κεκινημένον τὸ μισεῖσθαι παρὰ τοῦ κόσμου· νικάσθω, καὶ τοῦτο διαῤῥίπτεσθαι τὸ παραπόδισμα, d διὰ τοῦ μὴ λίαν ἐφήδεσθαι ταῖς τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν τιμαῖς, εἰ μὴ τοῦ πεφυκότος ὠφελεῖν ἀνέχοιντο λόγου· ὁράσθω δὲ μηδαμῶς τὸ μισεῖσθαι φορτικὸν, ἐμοῦ τοῦτο προπεπονθότος. εἰμὶ δὲ δηλονότι Κύριος καὶ διδάσκαλος.

9. τοι E.F. Ed. mg. τι Ed. 13. τοῦτον E. τοῦτο Ed. 14. ἐστιν assumptum ex E. 16. ἀμεταμέλητον E. ἀμετάβλητον Ed. 28. ἀγαπόντων E.

ὅτι δὲ ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς καὶ αὐτὸν μεμισήκασι τὸν Χριστὸν, οἱ τὰ ἐν κόσμῳ φρονεῖν ᾑρημένοι, καὶ τῶν οὐρανίων ὑπερφρονήσαντες ἀγαθῶν, οὐκ ἔργον οἶμαι δεικνύειν. ἔφη γὰρ αὐτὸς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις πρός τινας
"Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ e Supra vii. 7.
"μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστι."
τύπον οὖν ἄρα τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν κἀν τούτῳ δὴ πάλιν παραθεὶς, ἰχνηλατεῖν κελεύει καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ὁδὸν, ὅτε καὶ διαῤῥήδην ἔλεγεν ἑτέρωθί ποι πάλιν
"Μακάριοί ἐστε ὅταν διώξωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ S. Matth. v. 11, 12.
"εἴπωσι πᾶν πονηρὸν καθ᾽ ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ·
"χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν
"τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς
"πρὸ ὑμῶν."

a 897 A.

Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ 19
τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.

Ἐλαφρὸν ἐκ τέχνης καὶ τὸ πάντων ὅτι μάλιστα δυσαχθέστατον, καὶ ἐφ᾽ ᾧπερ ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως δυσχεραίνειν, παραδόξως ἥδεσθαι ποιεῖ. φορτικὸν μὲν γὰρ ὄντως τὸ μισεῖσθαι πρός τινων, διὰ τὰ ἐντεῦθεν ἔσθ᾽ ὅτε διεκκύπτοντα b
βλάβη καὶ ἀδοκήτους ἐπιβουλὰς, ἀλλ᾽ ἡδὺ καὶ τοῦτο διὰ Θεὸν, καὶ ὅταν συμβαίνῃ δι᾽ εὐσέβειαν, ἀπόδειξιν ἐναργεστάτην εἰσφέρει τοῦ μὴ εἶναι κοσμικὸν, τὸν ἐφ᾽ ᾧπερ ἂν πράττοιτο παρά τινων. ὥσπερ γὰρ σωμάτων, οὕτως οἶμαι καὶ τρόπων συγγενείας εὑρήσομεν, καὶ τῶν ἐθῶν ἡ ταυτότης, καὶ ἡ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ὁμοιότης, τὴν ἐξ αἵματος ἀγχιστείαν ὑποδραμεῖν ἱκανή· "Πᾶν γὰρ ζῷον ἀγαπῶν τὸ ὅμοιον αὐτῷ," Sir. xiii. 15, 16.
κατὰ τὸ γεγραμμένον, "καὶ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ προσκολληθή-
"σεται ἀνήρ·" τῆς δὲ ὁμοηθείας δηλονότι τὸν τῆς εἰς c
ἀλλήλους ἀγάπης ἀνανεούσης νόμον, ἅγιος μὲν ἁγίῳ συν-

19. ᾧπερ E. Ed. mg. ὅπερ Ed.

διαιτήσεται, καὶ λίαν ἡδέως ἔσεται κατὰ ταὐτὸν καὶ συνέσται φιλοφρόνως· βεβήλῳ δὲ πάλιν ὁ τοιοῦτος τὸν τρόπον. Lev. x. 10. *ταύτῃτοι καὶ νόμος ὁ διὰ Μωυσέως διαστολὴν ἐποιεῖτο τὴν ἀνὰ μέσον ἁγίου τε καὶ βεβήλου φημὶ, ἄμικτά πως ἀλλήλοις καὶ ἀσύγχυτα τὰ τοιαῦτα τηρῶν, κατά γε τὸν ἐν ἀγάπῃ λόγον·* 1 Cor. xv. 33. *"Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαὶ," καὶ πολεμεῖ πως ἀλλήλοις τὰ ἑτεροτροπεῖν ᾑρημένα, καὶ τὰ τοῖς* d *εἰς τὸ ἐναντίον βλέπουσι διῳκισμένα θελήμασι μονονουχὶ καὶ ἀλλήλων κατηγορεῖ, ἑκατέρου τὸ οἰκεῖον θαυμάζοντος ἐπιτήδευμα. οὐκοῦν ἀνάγκη μισεῖσθαι τὸν φιλάρετον, δι' ὧν αὐτὸς θαυμάζοιτο τὴν φαυλότητα διελέγχοντα, καὶ τὸ ἐν τοῖς πονηροῖς αἶσχος ἀπολευκαίνοντα, τῇ τῶν οἰκείων ἀντιπαραθέσει τρόπων· παραδειχθέντος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ, πολλή πως ἀνάγκη τὸ φαῦλον ἀσχημονεῖν. διὰ ταύτην οἶμαι τὴν* e *αἰτίαν τοῖς φιλαρέτοις ἐπιμεμήνασιν οἱ μὴ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐζηλωκότες τρόπον. οὐκ ἐᾷ τοιγαροῦν λυπεῖσθαι τοὺς μαθητὰς, κἂν ἀπηχθημένους ἑαυτοὺς ὁρῶσι τῷ κόσμῳ διὰ τὸ φιλάρετον καὶ τὴν εἰς αὐτὸν εὐσέβειαν, χαίρειν δὲ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσηγεῖται δεῖν, δεχομένους εἰς ἀπόδειξιν τοῦ παρὰ Θεῷ λαμπροὺς ἔσεσθαι καὶ λόγου παντὸς ἀξίους, τὸ μισεῖσθαι παρὰ τοῦ κόσμου. βλέπε γὰρ ὅπως σφαλερὸν ἀπέδειξεν, ὅπερ ἦν εἰκὸς ἑλέσθαι τυχὸν, τληπαθεῖν οὐκ ἀνεχομένους. τὸ μὲν γὰρ μισεῖσθαι παρά τινων, ἦν δήπου πάντως οὐχ ὁλοκλήρως ἀζήμιον· ἀλλ' οὐκ ἔχει τὴν παραί-* 898 A. a *τησιν ἐλευθέραν παρὰ Θεῷ, πολὺ δὲ δή τι τὸ κέρδος ἐν τῷ μᾶλλον ἐθελῆσαι παθεῖν αὐτό. εἰ γὰρ ὁ μισούμενος παρὰ τῶν τὰ ἐν κόσμῳ πεφρονηκότων, ὡς ἔξω κόσμου λελόγισται, τὸν ἄρα μὴ μισηθέντα, τοῖς τοῦ κόσμου κακοῖς συνδεῖσθαι λοιπὸν ἀνάγκη νοεῖν.*

Τί *οὖν ἄρα διὰ τούτων ᾠκονόμησεν ὁ Χριστός; τὸ ἐν παῤῥησίᾳ ποιεῖσθαι τὸν λόγον αὐτοὺς, καὶ μὴ αἰδοῖ τῇ περί τινας τῶν ἡμαρτηκότων, ἤγουν ἀπειθεῖν ἑλομένων τῷ θείῳ*

15. *ἐπιμεμενίκασιν* E. 17. *ἀχθημένους* E.

κηρύγματι, τὸν σωφρονεῖν ἀναπείθοντα διακωλύοντας λόγον, ἀνωφελήτους ἐᾶν τοὺς ἀκροωμένους, παριππεύοντας δὲ καὶ b τὰ ἐκ τοῦ μισεῖσθαι πολλάκις ἐσόμενα βλάβη γοργῇ καὶ ἀνυποστόλῳ κεχρῆσθαι τῇ συμβουλῇ, μηδὲν τὸ παράπαν ὑφορωμένους, ἤγουν προὐργιαίτερόν τι λογιζομένους τοῦ δεῖν ἀρέσαι Θεῷ. ὃ δὴ καὶ Παῦλος ἄριστα κατορθῶν, οὕτω γράφει "Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ Gal. i. 10. "ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ "δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην." οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι πονηροῖς ἀρέσκειν καὶ Θεῷ· πῶς γὰρ ἂν ἴοι κατὰ ταὐτὸν ἀμφότερα, πολύ τι εἰς ἀνομοιότητα διῳκισμένης τῆς ἐν ἑκατέρῳ θελή- c σεως; ἡ μὲν γὰρ εἰς ἀρετὴν, ἡ δὲ εἰς φαυλότητα βλέπει. τὸν ἄρα μονοτρόπως ἐθέλοντα δουλεύειν τῷ Θεῷ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας οὐδὲν τιθέντα τὸ ἄμεινον, προσκρούειν ἀνάγκη τοῖς ἀγαπῶσι τὸν κόσμον, ὅταν ἀναπείθῃ φρονεῖν τὰ τῆς τοῦ κόσμου βδελυρίας ἐκφέροντα. δυσφορώτατοι γὰρ τοῖς φιληδόνοις αἱ πρὸς ἕτερόν τι καλοῦσαι συμβουλαὶ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ὑπὸ τούτων τῶν παθῶν τὸ σῶμα διεφθαρμένοις τὰ ἐπωφελῆ καὶ δάκνοντα τῶν βοηθημάτων. d

Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν Οὐκ ἔστι δοῦλος 20 μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσι.

Προαποδείξας εὖ μάλα καὶ τὸ μισεῖσθαι καλὸν, εἴπερ εἴη καὶ τούτου καιρός· φορητὸν γὰρ ἄγαν, μᾶλλον δὲ τριπό- θητον, ὅπερ ἂν συμβαίνῃ διὰ Θεὸν, παραποδισμάτων ἀμεί- e νους ἐργάζεσθαι δυνάμενον· προσαναιρεῖ δὴ χρησίμως ὅπερ οἶδεν ὡς Θεὸς κατοκνήσειν ἀναπεῖθον αὐτοὺς πρὸς τὸ σφόδρα συντείνεσθαι θέλειν περὶ τὸ χρῆναι κηρύττειν τὸν οὐράνιον λόγον. ἑπόμενον γὰρ ἐπὶ πολὺ τοῖς εἰς τὸ διδά- σκειν προκεχειρισμένοις τὸ ἀτιμάζεσθαι καὶ κινδυνεύειν,

8. ἀρέσκον E. 16. τοῦ assumptum ex E. 18. τούτων τῶν] Legendumne του τῶν? 20. ἐγὼ om. E. 26. προσαναιρεῖ E. προσανερεῖ Ed.

ὅταν οὐχ ἡδεῖς τοῖς νουθετουμένοις οἱ παρ' αὐτοῖς εὑρίσκωνται λόγοι, συμβαίνοντός τε πρὸς τούτῳ καὶ τοῦ διώ- 899 A. a κεσθαι, μὴ παραδεχθέντος ἔσθ' ὅτε τοῦ λόγου, εὐτρεπεῖς εἶναι καὶ πρὸς ταῦτα λίαν εὐχερεῖς καὶ προθύμως καὶ νεανικῶς διακελεύεται. προμηνύει δὲ ὥσπερ πάντῃ τε καὶ πάντως ἐσομένων διὰ τὴν τῶν μελλόντων παιδαγωγηθήσεσθαι S. Matth. xviii. 7. μοχθηρίαν. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέροις ἐδήλου λέγων "Οὐαὶ "τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ "σκάνδαλα." οἰκονομεῖ δὲ πανταχῇ, τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐν τούτῳ παραδεικνὺς, ἵνα μὴ μειζόνων ἐφιέμενοι, καθ' ἕτερον b τρόπον ἀσχημονοῦντες ἁλίσκωνται, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀνάγκης κατόπιν τῆς τοῦ Κυρίου βαίνοντες δόξης τὸ μὴ ὑπὲρ αὐτὸν γενέσθαι σπουδάζωσι· τὸ μὲν οὖν ἀτιμασθήσεσθαι πάντως αὐτοὺς ὑποσημαίνει λέγων Οὐκ ἔστι δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἐμὲ γὰρ, φησὶν, ἀχαλίνῳ μὲν κατεκρότησαν γλώττῃ, λοιδορίας τρόπον ἀνεπιτήδευτον οὐκ ἀφέντες οἱ δείλαιοι, δαιμονῶντα καὶ μέθυσον καὶ πορνείας ἐκάλουν καρπόν. ἀλλ' οὐκ ἐζήτουν παραχρῆμα τὰς δίκας, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς παρ' αὐτῶν λοιδορίαις καταδηχθεὶς, τὸν τοῖς ἀκροωμένοις c σωτήριον ἀνέκαμψα λόγον. οὐκοῦν μὴ ζητείσθω παρ' ὑμῶν τὸ μεῖζον ἀκαίρως, μηδὲ τῶν τοῦ Κυρίου κατασοβαρεύεσθε μέτρων, πρὸς τοσαύτην ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς καταβιβάσαντος τὴν ταπείνωσιν, διὰ τὸ πᾶσι λυσιτελές. οὐκοῦν ἀμείνους ἐργάζεται καὶ τῆς ἐν λόγοις σκληρότητος καὶ τῆς τῶν φιλοψογεῖν εἰωθότων ἀνοσιότητος, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἱερεμίας πρὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο γεγυμνασμένος Hier. xv. 10. ἔλεγεν "Ἡ ἰσχύς μου ἐξέλιπεν ἐν τοῖς καταρωμένοις με." d μειζόνως γεμὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος διαλάμψας ἐν αὐτῷ, καὶ πολὺ καταθλήσας τῆς τῶν ὑβριζόντων ἀνοσιότητος 1 Cor. iv. 12, 13. "Λοιδορούμενοι, φησὶν, εὐλογοῦμεν, δυσφημούμενοι παρα- "καλοῦμεν." τὸ μὲν γὰρ τῶν τοιούτων καταννεανιεύεσθαι

1. εὑρίσκωνται E. εὑρίσκονται Ed. 2. διώκεσθαι E. διαπυθέσθαι Ed.
27. καταραμένοις E.

φιλεῖν, ἔργον ἂν γένοιτο διανοίας πτωχευούσης τῷ πνεύματι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ μετρίῳ κομιδῇ κεκοσμημένης φρονήματι. φύεται γάρ πως καὶ καθάπερ ἐκ ῥίζης ἀνίσχει καλῆς, ἐν τούτῳ δὴ μάλιστα, τὸ μακρόθυμόν τε καὶ ἀνεξίκακον. τὸ δὲ ἀφορήτως ἔχειν εἰς λόγους τοὺς παροτρύνοντας, εἰς πᾶν ἢ καὶ ὁτιοῦν ἀτιμίας εἶδος τῆς παρά τινων, ἔνδειξιν ἂν ἔχοι σαφῆ λογισμοῦ φιλοκόμπου, καὶ τῆς ἐν κόσμῳ φιλοδοξίας οὐ λίαν ἀπηλλαγμένου φρονήματος. τί γὰρ ἂν δράσῃ τυχὸν, ἢ τί ὕβρις ἀδικήσῃ τὸν τῆς ἀτυφίας ἐραστήν; τῷ δὲ μὴ δόξης ἐφιεμένῳ κοσμικῆς, πῶς ἀνιαρὸν ἔσται τὸ λοιδορεῖσθαι πρός τινος;

S.Matth. v. 3.

e

Δόξης οὖν ἄρα ταυτησὶ τῆς εἰκαιοτάτης φημὶ καὶ τῆς ἐν κόσμῳ τετιμημένης ἄνω βεβηκότα τὸν νοῦν, καὶ τῶν τοιούτων ὑπεριπτάμενον ἔχειν, εἰκότως διακελεύεται· προεπινοεῖ δὲ ὥσπερ ἀναγκαίαν ἀσφάλειαν πρὸς τὸ δεῖν ἐθέλειν ἐν τούτοις ὁρᾶσθαι, καὶ καθάπερ αἰκίαν τὴν εἰς τοῦτο κατωθοῦντα τίθησι λογισμὸν, ὅπερ ἐλέγομεν ἐξ ἀρχῆς, τὸ κατόπιν ἰέναι τῆς τοῦ Κυρίου τιμῆς, ἥδιστα δὲ λίαν προσίεσθαι πᾶν ὅπερ ἂν ἴοι κατὰ καιρὸν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς τὸ εὐδοκιμεῖν ὑπάρχῃ διὰ Θεὸν, οὐ ταῖς ἀτιμίαις ὑπτιουμένους ὡς ὄκνον ἀνωφελῆ, οὐδὲ ὑπό του τυχὸν ἐπείπερ διαλελοιδόρηνται πικρῶς, τὴν ἐν τῷ διδάσκειν παῤῥησίαν ἀνασειράζοντας, καὶ τῶν θείων ἐνταλμάτων ὀλιγωρήσαντας, ἀντέχεσθαι δὲ μᾶλλον τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης, καὶ διὰ παντὸς ἐπείγεσθαι τρόπου τοὺς πλανωμένους ὠφελεῖν.

a 900 A.

b

Ἀναπείσας τοίνυν ὑπὸ πόδας τῆς προσκαίρου δόξης φείδεσθαι τῆς κοσμικῆς, ἕτερόν τι προσεπαγωνίζεται, χρήσιμόν τε καὶ ἀναγκαῖον. εἰ γὰρ ἐμέ φησιν ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι. καὶ συγγενῆ μὲν τοῖς πρώτοις ἔχει καὶ τοῦτο τὴν θεωρίαν. τληπαθεῖν δ' οὖν ὅμως ἀναπείθει, καὶ τῶν ἔσεσθαι ἐν ἡμῖν προσδοκηθέντων διαλογισμῶν προαναιρεῖ τὴν ἀσθέ- c

4. ἐν τούτῳ δὴ E. ἐκ τούτου δὲ Ed. 6. πᾶν E.F. Ed. mg. πάντων Ed. Legendum (ut vid.) ἢ καὶ εἰς πᾶν. 13. ἀναβεβηκότα E. Statim τῶν νοῦν καὶ τὸν Aub., unde τὸν νοῦν καὶ τὸν emendat Migne. 16. κατωθοῦντα] κατορθοῦν E.

νειαν. ἦν μὲν γὰρ οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι ταῖς τῶν διωκόντων τὴν ἀλήθειαν περιπταίοντες ὀργαῖς τοῦ Σωτῆρος οἱ μαθηταὶ, τοῖς ἐκ τοῦ διώκεσθαι περιπεσοῦνται δεινοῖς· ἀλλ' ἦν δή που καὶ μάλα εἰκὸς λογίζεσθαι, ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς δόξης Χριστοῦ ποιούμενοι λόγον, πάντως που πλουσίας τῆς παρ' αὐτῆς μεθέξουσι φειδοῦς, ὡς μηδὲν ὅλως τὸ παραποδίζον ὁρᾶσθαι πρὸς τὴν οὕτως ἀξιάγαστον προθυμίαν αὐτῶν, θορύβου δὲ παντὸς καὶ κινδύνου ὁρᾶσθαι κρείττονας, ὑπομέ-
d νοντας δὲ τὸ παράπαν οὐδὲν τῶν ὅσα πέφυκε λυπεῖν, ἐντρυφῶντας δὲ μᾶλλον ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς, ἅτε δὴ καὶ τὸν σωτήριον αὐτοῖς πρεσβεύοντας λόγον. καὶ ἦν μὲν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοῦ πρέποντος, τὸ τὰ τοιαῦτα προσδοκᾶν καὶ ἐν τούτοις εἶναι ζητεῖν τοὺς οἵ γε καλεῖν σπουδάζουσιν εἰς αἰώνιον ζωὴν, πρόξενοί τε τῶν παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων τοῖς ἀκροωμένοις ηὑρίσκοντο. ἀλλ' ἑκάστου τῆς ἰδίας προαιρέσεως τὴν ῥοπὴν ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιτο διθύνοντος, παρατρέποντός τε πρὸς τὸ αὐτῷ θελητὸν καὶ ἡδέως πως ἔχον,
e ἀναδειχθήσεσθαι μᾶλλον ἔδει, καὶ τοὺς τῇ ἀληθείᾳ φρονοῦντας τὰ ἐναντία, καὶ νενικημένους ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς, μάχεσθαι δεῖν ἐγνωκότας τοῖς οἵ γε καλοῦσιν ἔξω τῶν ἡδίστων αὐτούς. οὐ γὰρ θυμήρη τοῖς φιληδόνοις τὰ πρὸς τοῦτο βλέποντα μαθήματα. ἦν οὖν ἄρα λοιπὸν καθάπερ ἐξ ἀνάγκης ἀναδειχθήσεσθαι προσδοκᾶν, τοὺς οἵ γε ἐν τάξει πολεμίων γεγονότες, διώξουσί τε καὶ καταικίσονται καὶ πᾶν εἶδος ἐπινοήσουσι πειρασμῶν.

901 A. a Ἀνδρείως οὖν ἄρα καὶ πρὸς τοῦτο ἔχειν αὐτοὺς διακελεύεται Χριστὸς, οὐκ ἀποφήσας ὅτι συμβήσεται· διὰ δὲ τοῦ χρῆναι μᾶλλον ὁρᾶσθαι νεανικοὺς ἐπιτάττειν, προκηρύττων ὅτι παρέσονται. εἰ γὰρ ἐμέ φησιν ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. ἴσον ὡς εἰ ἔλεγεν Ἐγὼ τῶν ὅλων ὁ ποιητὴς, ὁ πάντα ὑπὸ χεῖρα ἔχων, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ χαλινὸν ἐπέθηκα τοῖς θυμοῖς, οὐδὲ καθεῖρξα καθάπερ

18. τῇ E. Ed. mg. τῆς Ed.

αἰκίαις τὸ ἑκάστου κίνημα τῶν ἀκροωμένων· ἐφῆκα δὲ μᾶλλον τῇ ἑκάστου προαιρέσει τὸ ἑλέσθαι τὸ δοκοῦν, δρᾶσαι δὲ ὅτι περ ἂν βούλοιντο· καὶ γοῦν διωκόμενος ἐκαρτέρουν, b καίτοι τοῦ διακωλῦσαι ἔχων τὴν ἐξουσίαν. ὅταν οὖν ἄρα διώκησθε καὶ αὐτοὶ, διακαρτεροῦντες παραχρῆμα τὴν τῶν μισούντων ἀποτροπὴν, μηδὲ δυσφοροῦντες ἄγαν ἐπὶ ταῖς ἀχαριστίαις τῶν ὠφελουμένων, κατόπιν τῆς ἐμῆς ἰόντες οἰκονομίας, διὰ τῶν αὐτῶν ἔρχεσθε θελημάτων, ἵνα καὶ τῆς ὁμοίας μετάσχητε δόξης. οἱ γὰρ συμπάσχοντες καὶ συμβασιλεύσουσι. 2 Tim. ii. 12.

Προσθεὶς δὲ καὶ τρίτον Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν, ἀθύμως ἔχειν οὐκ ἐᾷ μὴ παραδεχθείσης c αὐτῶν τῆς διδασκαλίας ἔσθ' ὅτε. ποιεῖ δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο καλῶς. οἴεται μὲν γὰρ ὁ πρὸς τοῦτο προκεχειρισμένος, ὅτι πόνων ὑπέστη ζημίαν εἰ μὴ βούλοιντό τινες τοῖς παρ' αὐτοῦ πείθεσθαι λόγοις· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· μὴ γὰρ δή τις οἰέσθω, πόθεν; εἰρηκὼς γὰρ ἅπαξ καὶ τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν ὁ σύμβουλος παραθεὶς, ὅπερ ἦν ἐν αὐτῷ τοῦτο καὶ δέδρακε· κείσεται τὸ λοιπὸν ἐν ταῖς τῶν ἀκροωμένων γνώμαις· τραπέσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐφ' ὅπερ ἕκαστος ἐθέλει ῥᾴδιον, ἢ πρὸς εὐπείθειαν ἢ τὸ ἐναντίον. οὐκ d ἀποκνητέον οὖν ἄρα τοῖς τῶν ἀρίστων εἰσηγηταῖς, τὸ καὶ τοῖς ἀπεγνωκόσι τὸν ὠφελεῖν δυνάμενον ἐνσπείρειν λόγον τῇ θείᾳ δυνάμει, καὶ τὰ ἡμῖν οὐκ ἐφικτὰ δύνασθαι κατορθοῦν μετὰ πίστεως ἀπονέμουσιν, ὃ δὴ καὶ γεγονὸς ἤτοι καλῶς ἐσχηματισμένον καὶ ἐν ταῖς τῶν ταλάντων διανομαῖς εὑρήσομεν. ὁ μὲν γὰρ εὑρίσκεται δέκα λαβὼν, ὁ δὲ πέντε, ὁ δὲ δύο, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ ἓν, ὃς δὴ καὶ ἐμπορεύσασθαι παραιτούμενος, κατέχωσε μὲν τὸ τάλαντον εἰς τὴν γῆν· e ἤκουσε δὲ διὰ τοῦτο "Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ἔδει σε S. Matth. xxv. 26, "βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, κἀγὼ ἐλθὼν 27.

4. διακωλύσειν E. 11. ἐτήρησα E. 19. τὸ assumptum ex E.
21. ἢ prius E. Ed. mg. ἢ Ed. 23. τοῖς om. Migne. 24. ἀφικτὰ E.

“ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.” ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ πρὸς τὰ τῆς γηπονίας ἔργα γεγυμνασμένοι, καὶ τοῦτον ἔχοντες τὸν σκοπὸν, ἀνατέμνοντες τοῖς ἀρότροις τὴν γῆν, εἶτα τῷ βώλῳ τὸν σπόρον ἐγχώσαντες, οὐκέτι ταῖς ἑαυτῶν ἐμπειρίαις ἀπονέμουσι τὰ λοιπὰ, τῇ δὲ θείᾳ μᾶλλον ἐπιτρέπουσι δυνάμει καὶ χάριτι, τὸ ῥιζῶσαί φημι τὸ καταβληθὲν 902 A. a καὶ εἰς καρπὸν ἀναθρέψαι τὸν τέλειον· οὕτως οἶμαι δεῖν τὸν τῶν βελτίστων εἰσηγητὴν διανέμειν μόνως τὸν λόγον, ἐφεῖναι γεμὴν τὰ λοιπὰ τῷ Θεῷ.

Φάρμακον οὖν ἄρα μικροψυχίας τε καὶ ἀκηδίας λυτικὸν ἐπάγει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ παραίνεσιν. μὴ γὰρ δὴ κατοκνεῖν, φησὶν, ἕλεσθέ ποτε διδάσκειν ἔτι, καὶ εἰ τῶν ἅπαξ νενουθετημένων τινὲς οὐδένα ποιοῖντο τῆς δοθείσης αὐτοῖς διδασκαλίας τὸν λόγον· ἀπαραδέκτους δὲ παρὰ πολλοῖς καὶ τὰς ἐμὰς ἔσθ' ὅτε φωνὰς b εὑρίσκοντες, μὴ τῆς ἐμῆς ὑπερτείνεσθε δόξης, κἂν τούτῳ δὲ πάλιν κατόπιν μένοντες, τὸ δυσθυμεῖν ἀποπέμπεσθε. ἀναγκαιοτάτη δὲ τούτων ἡ μάθησις ἦν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἐπείπερ ἔμελλον διακηρύξειν τοῖς ἁπανταχῆ τὸν θεῖόν τε καὶ σωτήριον λόγον. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἅτε δὴ πρὸς ἀποστολὴν διὰ Χριστοῦ προκεχειρισμένος, τοιοῦτός τις ἡμῖν γεγονὼς κατεφαίνετο, καὶ διὰ τῆς ἐν τούτοις ἀνc δρείας ἐρχόμενος ὁρᾶται πολλάκις· ὅτι γὰρ καὶ φιλοδοξίας καταφρονεῖν ᾤετο δεῖν, ἀλογεῖν δὲ σφόδρα καὶ διωγμῶν, ἐποιεῖτο δὲ περὶ πολλοῦ καὶ τὸ μὴ λίαν ἐκκακεῖν καὶ, εἴ που τινὲς ὅλως τὸν ἅπαξ αὐτοῖς ἐγκατεσπαρμένον οὐ παρεδέξαντο λόγον, ῥᾴδιον ἐπιδεῖξαι. γράφει γὰρ πρός τινας
1 Cor. iv. 10, 11. “Ὑμεῖς φρόνιμοι ἐν Χριστῷ, ἡμεῖς δὲ μωροὶ διὰ Χριστόν· “ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροὶ, ἡμεῖς ἄτιμοι, ὑμεῖς δὲ “ἔνδοξοι· ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν,”
Ib. 13. καὶ ἔτι πάλιν ἐπὶ τούτοις “Ὡς περικαθάρματα, φησὶν,

8. διανέμην E. 12. ἕλκεσθέ E. 16. τούτου E. 22. τις] τοῖς E.

" ἐγενήθημεν τοῦ κόσμου, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι." d ὁρᾷς ὅπως ἦν εὐκλείας ἀμείνων κοσμικῆς, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐντολήν; τὸ δὲ γενναῖον ἐν διωγμοῖς ἐμφανίζων ἔλεγε "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Rom. viii. 35. " θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ " κίνδυνος ἢ μάχαιρα;" γράφει δὲ καὶ ἑτέροις ὅτι "τὰ αὐτὰ Phil. iii. 1. " λέγειν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές·" ἀλλὰ καὶ Γαλάταις ἔτι "Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορ- Gal. iv. 19. " φωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." ἀκούεις ὅπως ἀοκνότατα μὲν τὸν αὐτὸν ἀνακυκλεῖ λόγον, οὐ παραδεχθέντος ἄρα τοῦ πρώτου e καὶ ἐν ἀρχαῖς γεγονότος, καὶ αὖ ὠδῖναί τινας εὖ μάλα φησὶν, ἄχρις ἂν ἐν αὐτοῖς ἡ μόρφωσις ἀναλάμψῃ Χριστοῦ· λόγος δὲ πάντως ὁ τούτου δημιουργὸς, ἀναπλάττων εἰς φιλοθεΐαν καὶ εἰς εἰκόνα Χριστοῦ διὰ τῆς πίστεως τοὺς ἀκροωμένους.

'Αλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου, 21 ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με.

Οὐχ ἑτέραν ἔσεσθαι τοῖς δυσσεβεῖν ἑλομένοις κατὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διισχυρίζεται πρόφασιν, ἢ τὸ οἰκεῖον a 908 A. ὄνομα μόνον. ἔγκλημα γὰρ τοῦτο τοῖς σεβομένοις Θεὸν, καὶ τοῦ πολεμεῖσθαι πρόφασις παρὰ τῶν οὐκ εἰδότων αὐτόν. προδήλου δὲ ὄντος ἅπασιν, ὡς οὐκ ἄν τις ἀμισθὶ πάθοι τι διὰ Θεόν· λαμπρὸς γὰρ ἐπὶ τούτοις προκείσεται στέφανος· ἐπιτρέπει πάλιν εἰς εὐτολμίαν, καὶ καρτερικὸν ἐργάζεται φρόνημα, τῇ τῆς ἀμοιβῆς ἐλπίδι τὴν ἐκ τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων μοχθηρίαν ἀποκρουόμενος. κέρδος οὖν ἔδειξε καὶ τέλος εὐχῆς καὶ αὐτὸ τὸ δεινὸν, καὶ ὅπερ ἦν ἴσως καταναρκῆσαί τινας καὶ μόνον ἥξειν προσδοκηθὲν, τοῦτο b δείματος μὲν ἀπαλλάττει παντὸς, προσίεσθαί τε καὶ λίαν ἀσμένως ἀναπείθει τοὺς μαθητάς· καὶ γοῦν εἰσκεκλημένοι ποτὲ πρὸς τὸ τῶν 'Ιουδαίων ἀνόσιον βουλευτήριον, καὶ πλη-

15. εἰς ὑμᾶς E. ὑμῖν Ed. 21. ὄντως Migne. 23. ἐπιτρέψει E.

Acta SS. Ap. v. 41. γαῖς τὸ σῶμα κατῃκισμένοι διὰ Χριστὸν, ἐξῄεσαν "ἀπὸ "προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἀτιμα- "σθῆναι." καὶ μὴν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τληπαθεῖν ἐπὶ τούτῳ c διακελεύονται σφόδρα, καταστυγνάζειν δὲ μηδαμῶς, κἂν 1 S. Pet. iv. 15, 16. εἴπερ ὅλως τῶν ἀνιαρῶν τι προσίοι διὰ Χριστόν "Μὴ γάρ "τις ὑμῶν πασχέτω, φησὶν, ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακο- "ποιός· εἰ δὲ ὡς Χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω "δὲ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ." ἥδιστον οὖν ἄρα τὸ πάσχειν διὰ Χριστὸν, καὶ γλυκὺς ὁ κίνδυνος, ὅταν ἔχῃ τῆς ἐφόδου τὴν πρόφασιν ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς Θεόν.

Ἄθρει δὲ ὅπως κἂν τούτῳ δὴ πάλιν ἀναδεικνὺς ἑαυτὸν ἓν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, μὴ εἰδέναι φησὶ τοὺς Ἰουδαίους, d ἤτοι τοὺς διώξειν μέλλοντας τοὺς οἵπερ ἂν εἶεν τὸ Χριστοῦ πρεσβεύοντες ὄνομα, μήτε τὸν Πατέρα, μήτε τὸν Υἱόν. μισοπάτωρ γὰρ ὁμολογουμένως ὁ χρῆναι δεῖν ἀτιμάζειν οἰόμενος τὸν Υἱὸν, οὐχ ὡς εἰς ἑτέραν δὲ δηλονότι πλημμελήσας φύσιν, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ τῆς κατὰ φύσιν θεότητος ἐμπαροινῶν ἀξίωμα. οὐδὲ γὰρ ἂν ἥλω τις ἐξυβρίζων εἰς τὸν Υἱὸν, εἰ τὴν τοῦ Πατρὸς ἐδυσωπήθη φύσιν· ἐγνωκὼς δὲ ὅλως τί κατ' ἐνέργειάν ἐστιν ὁ Πατὴρ, πῶς ἠγνόησεν ὅτι e γεγέννηκεν ἐξ ἑαυτοῦ; εἶτα τίς οὐχ ὑβρίσει τὸ φυτὸν, τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα κακύνων καρπόν; ἀγνοίας οὖν ἄρα τῆς εἰς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἀπόδειξις οὐκ ἀμφίλογος ἡ εἰς τὸν Υἱὸν ἁμαρτία.

Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔφη νυνί Ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν Πατέρα μου, ἀλλὰ τὸν πέμψαντά με, δοκῶ τι τοιοῦτον αὐτὸν ὑπαινίττεσθαι θέλειν· σκοπὸς, ὡς ἔοικεν, αὐτῷ, τοὺς τὸ διώκειν ἐπιτηδεύοντας τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, διπλοῦν ὥσπερ ἐντεῦθεν τὸ παρανόμημα ταῖς ἑαυτῶν ἐπαρτῶντας κεφαλαῖς ἐμπλέξαι 904 A. a σαφῶς· μόνον γὰρ οὐχὶ, φησὶν, ἀγνοοῦντες ἁλώσονται τὸν

3. ὅτι κατηξιώθησαν ὅτι E. 13. Ἰουδαίους] ἰδίους E. 26. δ' Migne.
30. ἐμπλέξαι E. ἀπελέγξαι Ed. 31. φησὶν assumptum ex E.

ἐξ οὗπέρ εἰμι, οὐδὲ μόνην τὴν ἐπ᾽ ἀθεότητι ψῆφον ἀποκομιοῦνται δικαίως, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτῇ λοιπὸν ἐπιτιμῶντες εὑρεθήσονται τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. εἰ γὰρ ἔπεμψε μὲν τὸν ἴδιον Υἱὸν ἐγεροῦντα τὸ ὠλισθηκὸς, ἀνακαινοῦντα τὸ συντετριμμένον, κατορθώσοντά τε τοῖς ἐν κόσμῳ τὴν ζωὴν, ἀντεξάγουσι μὲν ἐκεῖνοι καὶ ἀντιπράττουσι δυσσεβῶς τοῖς διακηρύττειν ἐθέλουσι τὸν τούτου κατορθωτὴν, πῶς οὐ λίαν ἐναργῶς ἠγνοηκότες ἁλώσονται καὶ αὐτῷ μαχό- b
μενοι τῷ πέμψαντί με; διὰ γὰρ τοῦ πέμπεσθαι λέγειν, ὅλην ἡμῖν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας εἰσκομίζει τὴν δήλωσιν· ὁ δὲ ἠγνοηκὼς τὸν πέμψαντα, καὶ Θεὸν ἠγνόηκεν ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἀποστολῆς ἀτιμάζει μυστήριον.

Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν 22
δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Διχῇ νοητέον τὸ ἐκ τῶν προκειμένων ὑποδηλούμενον. εἰ c
γὰρ οἴοιτό τις τυχὸν πρὸς Ἕλληνάς τε καὶ Ἰουδαίους τὸν ἐπὶ τούτῳ γενέσθαι λόγον, ἐκεῖνό φαμεν, ὡς εἰ μὴ ἐγεγόνει πρὸς ἅπαντας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον κήρυγμα, φημὶ δὴ τὸ εὐαγγελικὸν, παραδεικνύον ἑκάστῳ τῆς σωτηρίας τὴν ὁδὸν, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα καταλευκαῖνον, ἦν ἂν ἴσως ἑκάστῳ λόγος οὐκ ἀσθενὴς εἰς παραίτησιν τῶν οὐ σφόδρα φιλεργούντων εἰς ἀρετὴν, ἡ τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ παντελὴς ἀμαθία· ταύτῃ τοι συγ- d
γνώμης ἀξιοῦσθαι παρακαλεῖν. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἅπαντας ὁ τῆς εἰσηγήσεως λόγος πεποίηται, τίς ἂν εἴη λοιπὸν ὁ τῆς παραιτήσεως λόγος, ἢ ποίοις ἂν χρήσαιτό τις πρὸς τὸν Κρίνοντα λόγοις, ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις μετὰ τὴν γνῶσιν κατηγορούμενος; εἰ δὲ περὶ μόνων λέγοι τουτὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ Κύριος, ἅτε δὴ καὶ πολλάκις ἀκροασαμένων διδάσκοντος,

7. τούτων a. Cord. 10. ἐκκομίζει a. Cord. 12. ταὐτῷ] τούτῳ Cord. τὸ] αὐτὸ τὸ Catt. 13. εἴχοσαν] εἶχον E., cf. in xii. Proph. 812 b: sed cf. supra 309 c, 352 e, 373 b. 19. παραδεικνύων E. 27. κρίναντα E.

καὶ οὐδὲν ἠγνοηκότων τῶν ὅσα διεκελεύσατο φρονεῖν τε καὶ
e δρᾶν, ἐκδέξῃ τοιῶσδε Τῆς μὲν ὑμετέρας οὐκ ἀνέξονται διδασκαλίας, φησὶν, ἐποίσουσι δὲ πειρασμούς τε καὶ διωγμοὺς, καὶ πᾶν εἶδος ὑμῖν ἐννοήσουσι θορύβων, καὶ εἰς μῖσος ἄδικον ἐκ πικρίας ἀνακαυθήσονται, πλημμέλημα μὲν οὐδὲν ἔχοντες εἰπεῖν, ἐγκαλοῦντες δὲ μόνην ἀγάπην τὴν εἰς ἐμέ. κατασοφιζόμενοι δὲ ὥσπερ τῆς ἑαυτῶν ἀπονοίας τὴν ὠμότητα, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἡδυπαθείας αἶσχος ἀποτριβόμενοι, Μωυσέα δὴ πάντως προβαλοῦνται καὶ τὰ Μωυσέως, συνασπίζειν δὲ ὥσπερ τοῖς πατρῴοις ὑποκρινοῦνται νόμοις· ἀλλ' εἰ μὲν μὴ ἐλθὼν τῆς διὰ Μωυσέως ἐντολῆς οὐ παρέδειξα τὰ
905 A. a βελτίονα, εἰ μὴ διὰ πολλῶν πεπληροφόρηκα λόγων, ὡς εἴη μὲν ἤδη καιρὸς τὰ ἐν τύπῳ παρελάσαι λοιπὸν, καὶ ὅτι σχημάτων μὲν ἅλις καὶ σκιᾶς, ὥρα δὲ αὐτὴν ἀναλάμψαι τὴν ἀλήθειαν· εἰ μὴ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ δέδειχα νόμου, σαφέστατα λέγων (Supra v. 46.) "Εἰ ἐπιστεύετε Μωυσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· "περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν·" εἰ μὴ ταῖς τῶν προφητῶν μαρτυρίαις συνῳδὸν ἔδειξα τὸν ἐμαυτοῦ λόγον, καὶ τῆς ἐμῆς παρουσίας τὴν δύναμιν προῤῥηθεῖσάν τε ἤδη καὶ κεκηρυγμένην, ἔσχον ἂν ἀφορμὰς εὐλόγους τῆς κατ' ἐμοῦ καὶ
b ὑμῶν ἀπονοίας. ἐπειδὴ δὲ παραλέλειπται μὲν οὐδὲν, εἴρηται δὲ ἅπαν, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν ἀναγκαῖον, εἰκαῖος, ὃς αὐτοῖς εἰς πρόφασιν ἐπινοηθήσεται λόγος τῆς οὕτω γυμνῆς ἁμαρτίας.

Ταύτην οἶμαι δεῖν τοῖς τοῦ Σωτῆρος λόγοις ἐφαρμόσαι νυνὶ τὴν διάνοιαν, ἀσύγγνωστα δὲ τοῖς εἰς αὐτοὺς πλημμελοῦσιν ἐπιδεικνὺς τὰ ἐγκλήματα, καὶ κολασθήσεσθαί ποτε τοὺς τὰ τοιαῦτα τολμῶντας εἰπὼν, παραιρεῖται τῆς λύπης
c τὸ πλέον καὶ ὑποκλέπτει σοφῶς, ὅπερ ἦν εἰκὸς ἀνιάσειν οὐ μετρίως αὐτούς. φορητὴν γὰρ ἔσθ' ὅτε τοῖς ἀδικουμένοις τὴν πλεονεξίαν ἐργάζεται, τὸ ἀραρότως οἴεσθαι δίκας τῶν πλημμεληθέντων ἀποτίσειν τοὺς τῆς πλεονεξίας ἐργάτας.

3. τε assumptum ex E. 11. παρέθηκα a. 16. μωσέα E. ἐμὲ E. 21. ὑπονοίας a. 25. αὐτοὺς E. αὐτὸν Ed. 29. φορητὴν E. φορητὸν Ed.

καὶ τοῦτο εἰδὼς καὶ αὐτὸς ὁ πάντων Δεσπότης “Ἐμοὶ,” [Rom. xii. 19.] φησὶν, “ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος,” ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ μακάριος Παῦλος, ὑπό τινος τῶν ἀρχιερέων τυπτόμενος, τῆς ἐπὶ τῷ πάσχειν πικρίας οὐχ ἑτέραν ἔσχε παραψυχὴν, ἢ ταύτην αὐτήν· τί γὰρ ἔφη; “Τύπτειν σε [Acta SS. Ap. xxiii. 3.] “μέλλει ὁ Θεὸς, τοῖχε κεκονιαμένε.” ἀσθενείας οὖν ἄρα d φάρμακον ἀνθρωπίνης καὶ τοῦτο, τὸ κολάζεσθαί φημι προσδοκᾶν τοὺς ἀδικεῖν ἑλομένους. κρείττων γεμὴν καὶ ἐν πλείονι μέτρῳ τῆς ἀνθρωπίνης μικροψυχίας ὁ Κύριος· “λοι- [1 S. Pet. ii. 23.] “δορούμενος γὰρ οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει,” κατὰ τὸ γεγραμμένον· ῥαπιζόμενος δὲ, φορτικὸν εἶπεν οὐδὲν, οὔτε μὴν ἠπείλησε τῷ παῖσαι τετολμηκότι, πραότατα δὲ καὶ ἀνεξικάκως κομιδῇ “Εἰ κακῶς, φησὶν, ἐλάλησα, μαρτύρησον [Infra xviii. 23.] “περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;” ἀληθὴς οὖν e ἄρα τοῖς προφήταις ὁ λόγος “Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθή- [Ps. lxxxviii. 7.] “σεται τῷ Κυρίῳ, ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς “Θεοῦ;”

Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. 23

Ἀθεότητος ἔγκλημα καθορίζει σαφῶς τῶν ἐξ ἀνοσίου γνώμης καὶ φρενὸς ἐκκεκρουσμένης μισεῖν αὐτὸν ἑλομένων. καὶ γάρ ἐστιν ἀληθές· οὐ γὰρ ἀφέξονται τῆς εἰς τὸν Πατέρα πλημμελείας οἱ τὸν Υἱὸν ἀτιμάζοντες, ἤγουν ὅτι πρέπει a [906 A.] μισεῖν ἐγνωκότες. ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ τὴν τοῦ ἡλίου μαρμαρυγὴν, ὡς ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀναγκαίων φαίνοι τε καὶ ὑπάρχοι, διασύροντες, τὰς τῆς ἀχρειότητος αἰτίας καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ ψῆφον εἰς αὐτὸν ἀνατείνουσι τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι· καὶ ὅτῳπερ ἂν κακῦναι δοκῇ τὴν ἐξ ἀνθέων τυχὸν εὐωδίαν, ἐπ' ἐκεῖνο δὴ πάντως ἀνοίσει τὸ ἔγκλημα τὸ ἐξ οὗπερ ἂν τίκτοιτο· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἐπί τε τοῦ Μονογενοῦς καὶ τοῦ τεκόντος αὐτὸν συμβήσεται. οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστι καταψέγοντάς τινας

7. καὶ pro τὸ Migne. 14. ἀληθὴς E. ἀληθῶς Ed. 22. οἱ assumptum ex E. 28. τὸ alt. E. τὸν Ed. 29. τε E. γε Ed.

b τὸ τινὸς ἐκπεφυκὸς, ἐπαινέσαι τὸ ἐξ οὗπέρ ἐστι. διά τοι (S.Matth. vii. 18.) τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις ἔφη Χριστός "Οὐ δύναται δένδρον ἀγα- "θὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς "ἀγαθοὺς ποιεῖν·" ὅτε καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ διάκρισιν ἀκριβῆ (Ib. xii. 33.) τε καὶ ἀνεπίληπτον διεκελεύετο ποιεῖσθαι "Ἢ ποιήσατε τὸ "δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν." ὅπερ γὰρ ἂν καθ' ἑνὸς τῶν τοιούτων ἀληθεύοιτο τυχὸν, τοῦτο δὴ πάντως διήκειν ἐπ' ἀμφοῖν ἀναγκαῖός τις οἶμαι παρατρέψει. μιᾶς γὰρ φύσεως, πῶς οὐχὶ δὴ πάντως κοινὰ ἔσται τὰ c ἡττώμενα, ἤγουν καὶ ἑτέρως καταλαμπρύνειν εἰδότα; καὶ ὅπερ ἂν δράσειέ τις εἰς τὸ ἔκ τινος πηγῆς, τοῦτο δὴ πάντως δεδρακὼς ἂν εἴη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πηγήν. διὰ τοῦτό φησιν ὁ Χριστὸς ὅτι *ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ*. φέρει δὲ χρησίμως καὶ εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς πρόσωπον, ἅπερ ἂν εἰς αὐτὸν ἐπιχειροῖτο παρά τινων. πληροφορήσει μὲν γὰρ οὐδὲν ἧττον ἡμᾶς διὰ τούτων τῶν λόγων, ὡς οὐχ ἕτερός τις ἐστὶν ὡς πρὸς αὐτὸν, κατά γε τὸν ἐν ταυτότητι τῇ κατὰ πᾶν νοουμένῃ λόγον. καταπτοεῖ δὲ πρὸς τούτῳ τοὺς ἀκροω- d μένους, σφαλερὸν ἔτι δεικνὺς τὸ ἐπὶ τῷ μισεῖν αὐτὸν ἑλέσθαι πλημμέλημα, εὐσύλητόν τε καὶ ἀνεπικούρητον ἔσεσθαι παν- τελῶς τὸν αὐτῷ μὴ προσκυνεῖν ἐπιχειροῦντα διισχυρίζεται, ἅτε δὴ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ Πατρὸς ἐμπαροινοῦντα πρόσωπον. συναγανακτήσει γὰρ πάντως, ὡς συνυβριζόμενος, τῷ ἰδίῳ γεννήματι.

Ὅτι δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους εὐτολμοτάτους ἐτίθει καὶ τοῦτο παραδεχθὲν εἰς πίστιν, πῶς οὐ σφόδρα διαφανές; ὁμοῦ δὲ πρὸς τούτοις ἕτερον ἀναγκαῖον οἶμαι καὶ σοφὸν ἀπετέλει Χριστός· καὶ τοῦτο πάλιν ἐρῶ· ἐξ ἀσυγκρίτου e φρενοβλαβείας καὶ μανίας ὑπερφυοῦς ᾤοντό τινες, ὅτι πλημμελοῦντες εἰς τὸν Υἱὸν καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἀντι- πράττοντες λόγοις, τὸν τοῦ νόμου δοτῆρα Θεὸν εὐφραίνουσι,

8. περιτρέψει E. Addendum ut videtur λόγος. 16. τις assumptum ex E. 19. τῷ E. τὸ Ed. 21. προσκυνεῖν E. Migne. προσκυνεῖ Aub.

καὶ τοῖς διὰ Μωυσέως τεθεσπισμένοις τὸ χρῆναι νικᾶν ἀεὶ χαριζόμενοι, γνήσιοί τινες τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης εὑρίσκονται φύλακες. ἔδει τοιγαροῦν τὸ μὲν ἐν ἐκείνοις εἰκαῖον ἀποφαίνεσθαι φύσημα, μαθεῖν δὲ τὴν οἰκουμένην, ὅτι τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἀντεξάγοντες νόμοις, πρὸς ὁλόκληρον ὥσπερ τὴν a 907 A. θείαν ἔχουσι φύσιν ὑβρισμένην ἐν Υἱῷ, διὰ τῆς παρακοῆς καὶ τῆς οὕτω μακρᾶς καὶ ἀπροφασίστου λοιπὸν ἀπειθείας, ἣν οὐ μόνον ἰδικῶς εἰς τὸ οἰκεῖον ἐπιτελεῖσθαι πρόσωπον εὖ μάλα δισχυρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν πρεσβεύουσι λόγον. θεομάχος οὖν ἄρα καὶ ὑβριστὴς, καὶ πρὸς ὅλην ἔχων τὴν ἄῤῥητόν τε καὶ ἄφραστον φύσιν, ὁ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἀντιπράττειν ἐπιχειρῶν. κηρύττουσι γὰρ οὐχ ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τὸν τῶν ὅλων b 2 Cor. iv. 5. Θεὸν καὶ Κύριον, τουτέστι Χριστόν.

Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ μηδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, 24 ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νυνὶ δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου.

Οὐδένα τοῖς Ἰουδαίοις περιλελεῖφθαι λόγον εἰς τὸ μὴ χρῆναι κολάζεσθαι καὶ τοῖς ἀνηκέστοις περιπεσεῖν, καὶ διὰ τούτων οὐδὲν ἧττον ἀπέφηνεν ὁ Χριστός. φαίνεται γὰρ τῶν c εἰς ὠφέλειαν τελούντων ἐλλελοιπὼς οὐδὲν, λόγου μὲν αὐτοῖς παρατεθέντος μακροῦ, δι' οὗπερ ἦν καὶ μάλα ῥᾳδίως ἰέναι πρὸς σωτηρίαν, παραδειχθέντων δὲ καὶ θαυμάτων, ἃ μήπως τις τῶν ἐν κόσμῳ τεθέαται. τίς γὰρ τῶν ἁγίων τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμιλλήθη θαύμασιν; εἶτα τοσοῦτον ἀφεστηκότων τοῦ θαυμάζειν αὐτὸν ἐθελῆσαι τῶν Ἰουδαίων ὡς καὶ μισεῖν ἑλέσθαι μᾶλλον ἐξ ἀνοσίου γνώμης, πῶς οὐ δυσαχθὲς τὸ τῶν ἐγκλημάτων φορτίον αὐτοῖς ἐπικείσεται; ἦν γὰρ δήπου d τὸ πολύ τι κρεῖττον καὶ ἄμεινον, μήτε λόγων αὐτοὺς ἐπακροᾶσθαι σοφῶν, μήτε μὴν τῆς οὕτως ἀῤῥήτου τερατουργίας

8. ἰδικῶς E. εἰδικῶς Ed. 15. ἐποίησεν E. πεποίηκεν Ed. 16. εἴχοσαν E. εἶχον Ed. Statim νυνὶ E. νῦν Ed. 25. τοσοῦτον E. Migne. τοσούτων Aub.

εἰς ὄψιν ἐλθεῖν· ἴσως γὰρ ἂν ἐξεμηχανήσαντο τὸν ἐπὶ τῷ συγγινώσκεσθαι δεῖν οὐκ ἄκομψον λόγον Οὐκ ἀκηκόαμέν τι τῶν ἀναγκαίων οὔτε μὴν τεθεάμεθά τι, λέγοντες, τῶν εἰς πίστιν ἐπαγωγῶν. ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, e *ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἄνωθεν ἥκοντός τε καὶ ὡς ἡμᾶς ἐσταλμένου διεπυνθάνοντο Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ξένων θαυμάτων γεγόνασι θεωροί· τυφλοῦ γὰρ ὀφθαλμοὺς ἀνέῳξεν ὁ Χριστὸς, καίτοι μηδενὸς ἑτέρου πώποτε δυνηθέντος τοιοῦτόν τι ἐργάσασθαι· τί τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν ἐξαιρήσεται; ἢ ποῖος ἐξοίσει τοῦ κολάζεσθαι λόγος; ἀκούσαντες γὰρ καὶ τεθεαμένοι, μεμισήκασι καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέρα. μεμισήκασι δὲ πῶς; οὔτε γὰρ τὸν παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τετιμήκασι λόγον, οὔτε μὴν τοῖς τῆς θείας φύσεως ἔργοις, τὸ αὐτοῖς πρέπον ἀτιμάσαντες θαῦμα, δυσσεβοῦντες ἐναργῶς εἰς ὅλην ἀλώ-*
908 A. a *σονται τὴν τούτων ἐργάτην τοῦ Θεοῦ φύσιν. θαυματουργοῦντι γὰρ τῷ Υἱῷ, συνῆν δήπου πάντως καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, οὐχ ὡς ἕτερος δι' ἑτέρου τυχὸν ἐνεργῶν τὰ θαύματος ἄξια, ἀλλ' ὡς ὢν ἐν Υἱῷ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τὸ ἀπαράλλακτον. ἀχάριστοι τοιγαροῦν οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπὶ πολλῇ τῇ ἀγνωμοσύνῃ λίαν κατηγορούμενοι, δι' οὐδενὸς μὲν ἔχοντες λόγου τὴν ἀσύγκριτον τοῦ Σωτῆρος διδασκαλίαν, ἀτιμάζοντες δὲ πρὸς τούτῳ δι' Υἱοῦ καὶ ἐν Υἱῷ τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν, καίτοι τῶν ὑπὲρ λόγον* b *αὐτοῖς θαυμάτων ἀναδειχθεῖσαν δημιουργὸν, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς καὶ τὸν σφόδρα σκληρὸν καὶ δυσήνιον ἄγεσθαί τε καὶ καλεῖσθαι λοιπὸν εἰς τὸ φρονεῖν δύνασθαι τὰ εἰκότα καὶ τὰ δι' ὧν ἔδει τιμᾶσθαι Θεόν.*

25 Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.

Οὐδὲ τοῦτο μὲν ἀγνοηθὲν τῷ τὰ πάντα προανακηρύξαντι

9. τῶν assumptum ex E. 15. ἐργάτιν emendavit Migne. 21. λόγου τοῦ τὴν (sic) E. 28, 29. Sequebantur haec verba in Ed. et (ut vid.) in libris sine pausa.

νόμῳ δείκνυσιν ἐναργῶς· πλὴν οὐ διὰ τοῦτό φαμεν προειπεῖν ἐκεῖνα τὸν νόμον, ἵνα τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξάπτοιτο μῖσος ἀδίκως κατά τε τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐπείπερ ἔμελλεν ἔσεσθαι παρ' αὐτῶν, προαναπεφώνηκεν ὁ θεῖος καὶ c ἱερὸς νόμος, οὐδὲν τῶν ἐσομένων ἠγνοηκὸς τὸ Πνεῦμα δεικνύς. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν ἐκ προσώπου Χριστοῦ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν ἐπαιτιωμένου καὶ λέγοντος, ὅτι "μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με." πῶς γὰρ οὐκ ἄδικον Ps. xxiv. 19. μῖσος; πῶς δὲ οὐκ ἐξεπικράνθησαν δωρεὰν, οἵ γε τοσοῦτον ἀφεστηκότες τοῦ χρῆναι μισεῖν, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὴν τῶν εἰς αὐτοὺς γεγονότων φύσιν, ὡς φιλεῖν μᾶλλον τὴν ἁπασῶν d ἀνωτάτω σπουδὴν, καὶ ἀγαπᾶν εἰς τὸ βούλεσθαι κατακολουθεῖν αὐτῷ. ποίαν γὰρ ἄν τις ἔχοι τοῦ μίσους τὴν ἀφορμὴν, λεγέτω παρελθὼν ὁ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀπειθείαις συνηγορῶν· τί τῶν γεγονότων διὰ Χριστοῦ, μίσους ἤγουν ἀπεχθείας ἄξιον; ὅτι θανάτου καὶ φθορᾶς ἐξείλετο; ὅτι πλεονεξίας ἀπήλλαξε διαβολικῆς, καὶ τὴν τῆς ἁμαρτίας κατέλυσε τυραννίδα, καὶ τὸ δοῦλον ὡς πρὸς υἱότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν ἀνεκόμισεν; ὅτι ἐκ φιλανθρωπίας καὶ ἀμνησικακίας δικαίους ἀπέφηνε τοὺς ταῖς ἁμαρτίαις νενεκρωμένους; ὅτι Πνεύματος e Ἁγίου καὶ θείας φύσεως ἀπέδειξε κοινωνοὺς, καὶ αὐτὸ δὲ ἡμῖν τὸ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προὐξένησεν οἰκητήριον, καὶ βάσιμον ἀνθρώποις ἔδειξε τὸν οὐρανόν; πῶς οὖν ἔτι δίκαιον μισεῖσθαι τὸν τούτων ἡμῖν γεγονότα χορηγὸν καὶ πρύτανιν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀσιγήτοις εὐφημεῖσθαι δοξολογίαις καὶ ἀκαταλήκτοις εὐχαριστίαις ἀντιγεραίρεσθαι παρ' ἡμῶν; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τὸν ἄτεγκτον μεθίστησιν Ἰουδαῖον εἰς τὸ βούλεσθαι φρονεῖν ἅπερ ἔδει φρονεῖν. μεμίσηκε γὰρ δωρεὰν, ὃν ἐξ ὅλης διανοίας ἀγαπᾶν ἔδει μᾶλλον καὶ ταῖς ἐκ τῆς a 909 A. εὐπειθείας καταστέφειν τιμαῖς. πλὴν κἂν τούτῳ χρησίμως ὁ Κύριος ἑαυτὸν οὐκ ἠγνοηκέναι δέδειχε τὴν τῶν Ἰουδαίων

2. ἐξάπτοιτο E. Cord. ἐξάπτοι τὸ Ed. 3. τοῦ alt. om. Cord. 4. πρὸς pro παρ' Cord. 5. ἠγνοηκὸς post δεικνὺς transponit Cord. 9. μῖσος] + ἐμίσησαν Ed. invito E.

κακόνοιαν, προειρηκότα δὲ μᾶλλον καὶ ὅτι μὲν ἔσται προεγνωκότα, κεχρημένον γεμὴν ἡμερότητί τε καὶ ἀμνησικακίᾳ θεοπρεπεῖ. παρατέθεικε γὰρ καὶ ἀκαθηκόντως οὕτως διακειμένοις τὸν εἰς σωτηρίαν καλοῦντα λόγον, πρὸς τὸ καὶ θαύ-
b *μασι βεβαιοῦν τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τὴν ὁμολογίαν, εἴπερ τινὲς ἦσαν ἀγαθοὶ καὶ εὐγνώμονες. ὠφελεῖ δὲ σφόδρα κἀν τούτῳ τοὺς μαθητὰς, ἵν' ἀμνησικάκως καὶ τοῖς ὑβρίζειν αὐτοὺς ἐπιχειροῦσι τὸν τῆς σωτηρίας προτείνωσι λόγον, καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο κατ' ἴχνος ἰόντες φαίνοιντο τῆς ἐν αὐτῷ καὶ πρώτῳ διαλαμψάσης ἀρετῆς. εἴ τι γὰρ ἀγαθὸν, ἐν πρώτῳ Χριστῷ καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐξ αὐτοῦ διέρπει πάντα τὰ κάλλιστα.*

c
26 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ
Πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκ-
27 πορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ μαρ-
τυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

Supra ver. 24. Ib. 25.

Μεμισῆσθαι λέγων ἑαυτόν τε καὶ τὸν Πατέρα παρὰ τῶν ἀσυνέτων Ἰουδαίων, καὶ τοῦτο δωρεὰν καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν εἰκότων, συμπαρεισάγει τὸ Πνεῦμα χρησίμως, ὁμοῦ καὶ τῆς
d *ἁγίας Τριάδος τὴν ἀναπλήρωσιν ἐμποιῶν τῷ Λόγῳ, καὶ αὐτὸ δὲ δεικνὺς συνητιμασμένον, ἵνα ὁλοκλήρως ἐν Υἱῷ πεπαρῳνηκότες ἐλέγχωνται τῶν παραδόξων οἱ θεωροὶ καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ καθυβρίσαντες δύναμιν, δι' ὧν οὐχ ὅπως παραδέχεσθαι δεῖν ᾤοντο τὸν Χριστὸν, καίτοι τερατουργοῦντα ξένως εἰς πληροφορίαν αὐτῶν, ἀλλ' ὧν ἤδη δεδράκασι· δεδυσσεβήκασι γὰρ εἰς αὐτὸν, ἃ καὶ μόνον ἐστὶν ἐννοῆσαι φρικτόν. καίτοι, φαίη γὰρ ἄν τις τυχὸν, ὦ παράφρον Ἰουδαῖε, θαυμάτων σοι*

4. τὸ] τῷ E. 7. *τοὺς μαθητὰς* E. *τοῖς μαθηταῖς* Ed. Statim *ἵν' ἀμνησικάκως* E.F. Ed. mg. *ἵνα μνησικάκως* Ed. 10. *πρώτῳ* E. *πρώτης* Ed. 13. *οὖν* pro *δὲ* E. *τοῦ* assumptum ex E. 21. *αὐτὸ* E. *αὐτῷ* Ed. *συνητιμασμένον* F. Ed. mg. *συνητισμασμένον* E. *συνητοιμασμένον* Ed. Statim *ἵν'* E. 28. *παράφρον* E. *παράφρων* Ed.

γέγονε δημιουργὸς ὁ Χριστὸς, ἃ καὶ τὴν Μωυσέως ὑπεραίρει e δόξαν καὶ παντὸς ἁγίου λαμπρότητα· τὸ γὰρ φάναι τὸν Κύριον "Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ μηδεὶς ἄλλος Supra ver. 24. "ἐποίησε," τοιαύτην ἡμῖν τὴν διάνοιαν εἰσφέρει. εἶτα τὸν τῶν ἐλαττόνων ὑπηρέτην καὶ διάκονον, φημὶ δὲ Μωυσέα, ταῖς οὕτω λαμπραῖς καταστέφεις τιμαῖς, τὸν δὲ ἀσυγκρίτως ὑπερφερῆ καὶ πολὺ τῶν ἀμεινόνων ἐργάτην, ἀσυνέτως οὕτω παρωθούμενος οὐκ ἐρυθριᾷς, καίτοι τοῖς διὰ Μωυσέως χρησμῳδήμασι τὸ πάλαι διηγγελμένον ἐπάγοντα πέρας, καὶ κατακλείοντα λοιπὸν εἰς ἀλήθειαν τὴν σκιάν. ὁμοῦ τοιγα- a 910 A. ροῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς συνεισκεκόμικε μὲν ἀναγκαίως ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ τὴν τοῦ Πνεύματος μνήμην· ἀπελέγχει δὲ ἅμα τὸ εἰρημένον ἀληθὲς, τουτέστιν, ὡς εἴπερ τις ἕλοιτο διὰ μίσους ἔχειν τὸν Υἱὸν, συναποστυγήσει δὴ πάντως καὶ τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατέρα· καὶ πῶς ἢ τίνα δὴ τρόπον, θέα πάλιν.

Ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ πνεύμα τῆς ἀληθείας, τουτέστιν ἑαυτοῦ, τὸν Παράκλητον εἰπὼν, παρὰ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ἐκπορεύε- b σθαί φησιν. ὥσπερ γάρ ἐστιν ἴδιον Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ φυσικῶς, ἐν αὐτῷ τε ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω καὶ τοῦ Πατρός· οἷς δὲ τὸ Πνεῦμα κοινὸν, τούτοις εἴη δήπου πάντως ἂν καὶ τὰ τῆς οὐσίας οὐ διωρισμένα. μὴ γὰρ δή τινες ἡμᾶς τῶν δυσσεβεῖν εἰωθότων τοῖς ἐκ ἀμαθίας ἀποκομιζόντων λόγοις εἰς ἃ μὴ θέμις ἐννοεῖν, ὡς ὑπουργικήν τινα χρείαν ἀποπληρῶν ὁ Υἱὸς τὸ παρὰ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα τῇ κτίσει διακονεῖ· καὶ τοῦτο γὰρ ἀσυνέτως τινὲς οὐ κατέδεισαν c εἰπεῖν. πιστεύειν δὲ μᾶλλον ἀκόλουθον, ὡς ἐπείπερ ἴδιόν ἐστιν αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀποστέλλει τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς πρὸς ἁγιασμόν. εἰ δὲ δὴ νομίζουσι τρόπον τινὰ καὶ δριμὺ νοεῖν τε καὶ λέγειν, διάκονον ἡμῖν καὶ ὑπουργὸν κἂν τούτῳ δὴ πάλιν τὸν Υἱὸν

4. πεποίηκε E. cf. supra 907 b. 8. τῆς pro τοῖς E. 17–p. 609, 22. citant q. Vecci Epigr. v. 30. δριμὺν E. invito Vecco.

S. Matth. xxiii. 17. εἰσκομίζοντες, πῶς οὐκ ἀκόλουθον εἰπεῖν "Μωροὶ καὶ "τυφλοὶ," πῇ δὴ πάλιν ἰόντες ὑμεῖς οὐκ αἰσθάνεσθε, καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς κατεπαίρεσθε δόξης, ἐκ τῆς ἐνούσης d ὑμῖν ἀμαθίας ἀθλίους συνείροντες λογισμούς; εἰ γὰρ ὅλως χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ἐν ὑπηρέτου τινὸς τάξει λελογισμένος, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, ὡς ἀλλότριον μέν ἐστι παντελῶς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τάχα δὲ καὶ ἄμεινον αὐτοῦ καὶ κατὰ πολὺ κρεῖττον, ἄνπερ οὕτως ἔχῃ κατά γε τὴν παρ' ὑμῖν ἀμαθίαν; εἰ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὁ Υἱὸς καθ' ὑμᾶς, πῶς οὐκ ἐν ἀμείνοσι νοοῖτ' ἂν τὸ Πνεῦμα παρὰ τὸν Υἱόν; εἶτα τί φαμεν, ὅταν ἀκούσωμεν λέγοντος περὶ αὐτοῦ Infra xvi. 14. e ὅτι "Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ "ἀναγγελεῖ ὑμῖν."

Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνο λοιπὸν ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰσβήσεται. εἰ γὰρ ὑπουργίαν διακονικὴν ἀποπληροῦν οἴεσθε τὸν Υἱὸν, τὸ ἀλλότριον ἡμῖν, τουτέστι, τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεχορηγηκότα Ἅγιον ὂν κατὰ φύσιν Πνεῦμα, οὐ κατὰ φύσιν ἅγιος ὁ Υἱὸς, κατὰ μέθεξιν δὲ ὥσπερ ἡμεῖς. λέγεται γὰρ κατὰ τὴν τῶν δυσσεβῶν ἀμαθίαν, ἀλλότριος εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἐξ ἧς καὶ πρόεισι τὸ Πνεῦμα τὸ δι' αὐτοῦ χορηγούμενον. ἔσται τοίνυν τῶν ἐνδεχομένων, εἴπερ 911 A. a οὐκ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' εἰσποιητὸν ἔχει καὶ αὐτὸς τὸν ἁγιασμὸν, καθάπερ ἡ κτίσις, καὶ ἀποπεσεῖν δύνασθαί ποτε τῆς ἐνούσης ἁγιότητος αὐτῷ. τὸ γὰρ ὡς ἐν τάξει προσθήκης ἐπικτηθὲν, πῶς οὐκ ἂν ἀπογένοιτο, κατά γε τὸν τοῦ ἐγχωροῦντος λόγον; εἶτα τίς τῶν τοιούτων οὐκ ἀποδραμεῖται δογμάτων; πρεπωδέστερον δὲ οἶμαι τὸ οὕτως εἰπεῖν.

Φίλη τοιγαροῦν ἡμῖν ἡ ἀλήθεια, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀληθείας δόγματα, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις ἡμεῖς οὐχ ἑψόμεθα, τὴν δὲ τῶν

5. τοῦ assumptum ex q. Vecco. 11. νοοῖτ' E. q. Veccus. νοοῖτο Ed.
20. δὲ pro γὰρ q.

ἁγίων πατέρων ἰχνηλατοῦντες πίστιν, ἴδιον εἶναί φαμεν τοῦ Υἱοῦ τὸν Παράκλητον, τουτέστι, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ b οὐκ ἐπεισκρινόμενον ἔξωθεν, οὐδὲ ἐπίκτητον ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ἁγιότητος δεκτικοῖς, οἷς καὶ ἐκ μὴ ὄντων ἡ γένεσις, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Πατρός. οὕτω γὰρ ἂν οὐκ εἰς πολύθεον ἡμῖν μυθολογίαν ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων οἰχήσεται δύναμις, ἀλλ' εἰς ἕνα θεότητος λόγον ἡ ἁγία Τριὰς ἀνασφίγγεται. ἐν ταὐτῷ τοιγαροῦν καὶ τῆς οὐσίας τὴν ἑνότητα παραδεικνὺς, ἑαυτοῦ τέ φημι καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πνεῦμα τῆς ἀληθείας c τὸν Παράκλητον εἶναι λέγων, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαί φησιν, ἀπελέγχει τε σαφῶς καὶ ἀναμφιλόγως θεομάχον ὁλοκλήρως τὸν χριστομάχον. ὁ γὰρ ὅλως ἐμπαροινεῖν ἐθελήσας τῷ Υἱῷ, πεπλημμεληκὼς ἂν εἰκότως καὶ εἰς αὐτὸν νοοῖτο τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστιν.

Ὅταν τοίνυν ἔλθῃ ὁ Παράκλητός φησι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τουτέστι τὸ ἐμὸν, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. μαρτυρήσει δὲ πῶς; ἐνεργῆσαν γὰρ ἐν ὑμῖν τε καὶ δι' ὑμῶν τὰ παράδοξα, μάρτυς ἔσεται δίκαιός τε καὶ ἀληθὴς τῆς ἐμῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας, καὶ τῆς d ἐν δυνάμει μεγαλειότητος. ἐμὸν γὰρ Πνεῦμα, τὸ ἐνεργοῦν ἐν ὑμῖν· ὥσπερ δὲ ἐμὸν, οὕτω καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. συγκαθυβρίσθαι τοιγαροῦν ἀνάγκη νοεῖν τοὺς δι' ἑνὸς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος τὰ παράδοξα πρὸς πληροφορίαν τῆς πίστεως ἐνεργήσαντας ὡς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἐν ᾧ κατῴκησε κατὰ τὸν Παῦλον, οὐχὶ μέρος τι τῆς ἀφράστου θεότητος, ἀλλ' "ὅλον τὸ πλήρωμα σωματικῶς." e Col. ii. 9.

Μαρτυροῦντος δὲ τοῦ Πνεύματος, συνεπιμαρτυρήσετέ φησι καὶ ὑμεῖς αὐτοί. γεγόνατε γὰρ αὐτόπται καὶ θεωροὶ τῶν παρὰ τοῖς ἰδίοις τετελεσμένων, ἀεὶ συνόντες ὡς μαθηταί.

5. αὐτοῦ q. Veccus. αὐτῷ Ed. 12. τε assumptum ex E.q. Vecco. 28. συνεπιμαρτυρήσητε E. 30. ἰδίοις] ἰουδαίοις emendare voluit (a Migne cit.) Cotel. Monum. Eccl. Gr. ii. 520, sed praeter rem ut opinor.

Κεφ. ιϛʹ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.

Τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν φανοτάτην τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καθιστὰς ὁ Σωτὴρ, τάχα καὶ ἐπενεγκεῖν τοῖς περὶ
912 A. a τούτων ἔμελλε λόγοις, ὅτι δὴ πρὸς τοσαύτην ἥξουσι δυσηκοΐαν οἱ τάλανες, ἀποφράξουσι δὲ οὕτω τὴν ἀκοὴν, καὶ εἰς τοῦτο βαδιοῦνται μισοθεΐας οἱ δείλαιοι, καθυβρίσουσι δὲ οὕτω τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας λόγους, ὡς εἴπερ καὶ δύο γένοιντο τυχὸν τῆς αὐτοῦ δόξης οἱ μάρτυρες, μηδὲ οὕτω παραδέξασθαι θέλειν αὐτὴν, καίτοι διαῤῥήδην ἀνακεκραγότος τοῦ νόμου, πιστεύεσθαι δεῖν, καὶ ἀνενδοιάστως εἶναι παρα-
Deut. xix. 15. δεκτὸν, πᾶν ὅπερ ἂν διὰ τῆς δύο τυχὸν ἢ τριῶν ἐπιμαρτυροῖτο φωνῆς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὔ φησι χρησίμως εἰς τὸ
b παρόν. καὶ γὰρ ἂν οὐ μετρίαν αὐτοῖς ἐνεποίησε τὴν ἀκηδίαν, καὶ διακλάσας ὥσπερ εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς μαθητὰς, ὄκνου καὶ δειλίας ἀπαραπόδιστον ἐν αὐτοῖς ἐτίθει τὴν πάροδον. εἰκὸς γὰρ δήπου καθ' ἑαυτοὺς ἐννοεῖν, ὡς εἰ μηδενὶ πεισθήσονται παντελῶς τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἡγήσονται παρ' οὐδὲν τὸν Παράκλητον, καίτοι τοῖς ὑπὲρ λόγον τερατουργήμασι καταπλήττοντα, οὐδὲν δὲ ἧττον ἁλώσονται καὶ μετὰ τοῦτο μισοῦντες Χριστὸν, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Πατέρα, τί καὶ πόνον ἀνατλῆσαι δεήσει κενόν; τί μὴ
c καὶ πραγμάτων ἀπαλλάττεσθαι δεῖ, τὴν εἰς ἀνηκόους σιωπὴν τοῦ διδάσκειν προτιμήσαντας; ταῦτά τοι κατὰ τὸ εἰκὸς οὐκ ἀγνοήσας λογιεῖσθαι τοὺς μαθητὰς, περιστέλλει μὲν ἐντέχνως τὰ ὅσαπερ ἦν μοχθηρότερα πρὸς ἐξήγησιν καὶ δειλίας καὶ ὄκνου τοῦ πρὸς τὸ χρῆναι διδάσκειν ἐμποιητικά· παρατρέπει δὲ χρησίμως τοῦ λόγου τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ προευτρεπίζεσθαι δεῖν, καὶ προεσκευάσθαι νεανικῶς πρὸς τὰ
d ἐξ ἐκείνων ἐσόμενα, ἤτοι προσδοκώμενα. τὸ γὰρ αἰφνιδίως καὶ ἀδοκήτως τισὶν ἐπελθὸν, ἱκανὸν ταράξαι καὶ τὴν λίαν

26. δειλίας E.F. δειλίαν cum asterisco notatum Aub. 30. ἐπελθὸν E. ἐπελθεῖν Ed.

ἔχουσαν ἑδραίως ψυχήν· τὸ δὲ ὡς ἥξοι καὶ ἔσται προϋποπτευθὲν, λειοτέραν ἔχει τὴν πρόοδον, καὶ τὸ ἄχθος εὐφορητότερον, ὡς προεγνωσμένον ἤδη καὶ προτετριμμένον ταῖς τοῦ παθεῖν ἀνενδοιάστως ἐλπίσιν. οἶμαι δέ τι καὶ τοιοῦτον ὑποσημῆναι βούλεσθαι τὸν Χριστόν. εἰ γὰρ ἐγὼ, φησὶ, τοσαῦτα μὲν ἤδη τεθαυματούργηκα, καὶ τοῦτο ἐπὶ μάρτυσιν ὑμῖν, θαυματουργήσει δὲ καὶ ἐφ' ὑμῶν ὁ Παράκλητος· καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας οὐκ ἀτονήσει τὸ θράσος, ἀλλ' e ἔσονται πάλιν ἐν τούτοις, καὶ ἐν τοῖς ἔτι χείροσι, μὴ σκανδαλισθῆτε, φησὶν, ὅταν καὶ αὐτοὶ τοῦτο παθόντες εὑρίσκησθε, διαμέμνησθε δὲ πανταχοῦ τῶν ἐμῶν λόγων· "Οὐ γάρ ἐστι S.Matth. x. 24. "μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν "κύριον αὐτοῦ."

Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ 2
ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ.

Ἀνεκόμισε πρὸς αὐτὸ τὸ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀκρό- a 913 A. τατον τῶν δεινῶν, τοῦ κινδύνου τὴν πρόῤῥησιν, οὐχ ἵνα τὴν ἄνανδρον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐνεργάσηται πτοίαν· οὐ γὰρ ἂν ἥρμοσε δρᾶν τῷ γε ὅλως παροτρύνειν ἐθέλοντι πρὸς τὸ εὐτολμότατα λίαν τὸν εὐαγγελικὸν κηρῦξαι λόγον· ἀλλ' ἵνα τὸν ἀνωτάτω φόβον, ὡς ἤδη προεγνωσμένον, εὐτριβῆ ὄντα διὰ τοῦτο παρωθούμενοι, παντὸς μὲν ἤδη καταneανιεύωνται κακοῦ, μηδένα δὲ ὅλως ποιοῖντο λόγον, μηδὲ εἴπερ τι προσίοι b τῶν ἀφορητοτέρων κακῶν εἶναι δοκούντων. τοῖς γὰρ τὸ μεῖζον οὐ δεδοικόσι, ποίαν ἂν ζημίαν ἐποίσει τὸ ἔλαττον; οἱ δὲ καὶ τῶν εἰς ἄκρον ἡκόντων δειμάτων κατευμεγεθεῖν ἐγνωκότες, διὰ τίνος ἔτι τῶν ἄλλων ταραχθεῖεν ἄν; ἵνα τοίνυν εὐτρεπῆ τὴν διάνοιαν ἔχοιεν εἰς τὸ πάντα λίαν ἀσμένως ὑπενεγκεῖν, καὶ πρὸς τὸ χρῆναι τοσοῦτον τῆς ἐκ τῶν Ἰουδαίων κατεξανίστασθαι βλάβης, ὡς μηδὲ αὐτὸν εἰ τύχοι παρόντα τὸν ὠμὸν δεδιέναι θάνατον· οὐχὶ τὰ ἐν ἔθει μόνον συμβήσεσθαι λέγει, οὐδὲ μέχρι τούτων στήσεσθαι c

τὴν ἐπιβουλὴν, ἤτοι τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπανάστασιν, ὡς ἀποσυναγώγους γενέσθαι μόνον, ἀλλ' εἰς τοῦτο κατολισθεῖν ὠμότητος τὴν ἐκείνων ἀνοσιότητα προμεμήνυκεν, ὡς οἰηθῆναί ποτε καὶ τὴν τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἰέναι τρίβον τὴν κατ' αὐτῶν εἰς ἄκρον ἀπανθρωπίαν. ὅτι δὲ καὶ ἀποσυνάγωγοι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐγίνοντο, καὶ ταύτην ὡς ἐν ἀρχαῖς τοῦ πράγματος ὑπέμενον δίκην οἱ τῆς ἀγάπης τῆς εἰς Χριστὸν ἐξημμένοι, σαφὲς ἂν γένοιτο, λέγοντος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ,

Supra xii. 42. d *ὅτι "πολλοὶ μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσαν εἰς "αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ*
Supra ix. 22. *"ἀποσυνάγωγοι γένωνται," καὶ πάλιν "Ἤδη γὰρ συνετέ"θειντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν "ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν εἶναι, ἀποσυνάγωγος γένηται·" ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς ταύτην, φησὶ, τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλὴν ἀφορήτως ἔχουσί τινες, ἰστέον ἐντεῦθεν, ὡς οὐ μέχρι τούτων τὰ καθ' ὑμᾶς στήσεται. μὴ γὰρ ὅλως, φησὶν, εἰ καὶ συμ-*
e *βαίη τοῦτο παθεῖν ἀσχάλλετε. κατοιχήσεται δὴ πρὸς τοῦτο φαυλότητος τὰ ἐκείνων τολμήματα, ὡς εἰς λατρείας δύναμιν τῆς θεοφιλοῦς τὸν καθ' ὑμῶν οἰηθῆναι θάνατον· ὃ δὴ καὶ γεγονὸς εὑρήσομεν ἐπί τε τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ, τῇ τῶν μαρτύρων ἀπαρχῇ, καὶ ἐπὶ τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ. Στεφάνῳ μὲν γὰρ τὸ τῆς δυσφημίας ἔγκλημα περιπλέκοντες, καὶ ζῆλον ἐντεῦθεν τὸν φιλόθεον πλαττόμενοι, τὸν διὰ λίθων ἐπήγαγον θάνατον· τῷ γεμὴν ἱερῷ τε καὶ σοφωτάτῳ Παύλῳ*
Acta SS. Ap. xxiii. 21. *τοσοῦτον ἐπέτριζον τῶν Ἰουδαίων τινὲς, ὡς "ἀναθεματίσαι "ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἄχρις οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν·"*
914 A. a *οὕτω γὰρ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γεγραμμένον εὑρήσομεν. καλὴ τοιγαροῦν καὶ λυσιτελὴς λίαν ἡ πρόῤῥησις, προεξευμαρίζουσα μὲν τὸν ἐπὶ τοῖς δεινοῖς φόβον, ὡς δὲ ἤδη πεπονθότας ἀναχαλκεύουσα πρὸς ἀνδρείαν τοὺς μαθητάς. προαποψυχθήσεται γάρ πως ἡ τοῦ κινδύνου*

1. ὡς om. E. 5. καὶ assumptum ex E. 26. πιεῖν] ποιεῖν (sic) E.

θερμότης προεγνωσμένη τοῖς πάσχουσι, καὶ ἀσθενεστέραν τὴν ἔφοδον ἐργάζεται.

b

Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα οὐδὲ ἐμέ. 3

Ἔδειξε τῶν Ἰουδαίων τὸν "ζῆλον, οὐ κατ' ἐπίγνωσιν·" Rom. x. 2. καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Παῦλός φησι· πεπλανημένον δὲ σφόδρα καὶ ἔξω που βαίνοντα τῆς εὐθείας ὁδοῦ, καίτοι δοκοῦντα κατά γε τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντα σκοπὸν τελεῖσθαι διὰ Θεόν. ᾤοντο μὲν γὰρ τῆς διὰ Μωυσέως ὑπερασπίζοντες ἐντολῆς τὸν τοῦ νόμου δοτῆρα κατευφραίνειν Θεὸν, καὶ μαχόμενοι τοῖς διὰ Χριστοῦ θεσπίσμασιν εὐδοκιμεῖν οἱ c τάλανες οὐ μικρῶς ὑπελάμβανον. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ τοῖς τὸν εὐαγγελικὸν διακηρύττουσι λόγον ἐπέκειντο σφοδρῶς, ἀλλ' ἠγνόουν ἁπάσης εἴσω πεσόντες μωρίας, καὶ διὰ τῆς εἰς τὸν Υἱὸν ἀτιμίας εἰς αὐτὸν πλημμελοῦντες τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, μᾶλλον δὲ οὐκ εἰδότες ἡλίσκοντο παντελῶς, τί μέν ἐστι Πατὴρ, τί δὲ πάλιν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεφηνὼς Υἱός. καὶ τό γε παράδοξον, Μωυσέα μὲν γὰρ τὸν σοφώτατον ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς καταστεφανοῦν ἠπείγοντο, νόμου τοῦ δι' Cf. Gal. iii. 19, ἀγγέλων γεγονότα διάκονον· τὸν δὲ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν d Heb. ii. 2. τὸν Χριστὸν, τὴν ἀπόρρητον τοῦ Πατρὸς ἐξηγούμενον βούλησιν, λέγοντά τε σαφῶς "Ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὁ Supra viii. 28, xii. 49. "πέμψας με Πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἴπω καὶ "τί λαλήσω," ταῖς ἐσχάταις ἀτιμίαις περιβαλεῖν οὐκ ὤκνησαν, καίτοι συνθαυματουργοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ δι' αἰσθητῆς ἄνωθεν μαρτυροῦντος φωνῆς, ἀνακεκραγότος δὲ διαῤῥήδην καὶ λέγοντος "Οὗτός ἐστιν ὁ S. Matth. iii. 17. "Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα." ἔστι τοίνυν οὐκ ἀμφίβολον, ὡς εἴπερ τις ἕλοιτο τοῖς τὸν θεῖον διαπορθμεύουσι e λόγον ἐπιφύεσθαι πικρῶς, ἐν ἀγνοίᾳ κείσεται πάσης ὁμοῦ τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. οὐδὲ γὰρ οἶδε τὸν

22. ποιῶν E.

Πατέρα, ὁ τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Λόγον τῆς πρεπούσης δόξης ἔξω τιθεὶς, κατά γε τὸν ἴδιον σκοπόν. πῶς γὰρ οὐκ ἀνενδοιάστως παραδεκτὸν παρά γε τοῖς νουνεχέστερον τῇ τῶν πραγμάτων φύσει προσβαλεῖν δυναμένοις, ὡς ἐπείπερ ἐστὶν ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, λαλήσει μὲν πάντως τὰ κατὰ
915 A. a βούλησιν τοῦ Πατρὸς, ὡς δὲ κοινωνὸν τῆς δόξης ἔχων αὐτὸν, ἕξει δὴ πάντως καὶ συλλυπούμενον, ἐφ' οἷς ἂν πταίωσιν εἰς αὐτόν τινες. ἀπολογεῖται τοίνυν ἐν τούτοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ μονονουχὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων κατηγορεῖ, πικρὰν καὶ ὀλέθριον ἐντεῦθεν ἐπιθεὶς τὴν ψῆφον τοῖς αὐτὸν ἀτιμάζουσι διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ὠμότητος. οὐ γὰρ εἰς αὐτοὺς κυρίως ὁ τῆς πλημμελείας περιτραπήσεται λόγος, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἀναβήσεται τὸν τῆς θείας ἀποστολῆς αὐτοῖς ἐπιτιθέντα τὴν λειτουργίαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πρὸς Σαμουήλ
1 Reg. viii. 7. b ποτε τὸν ἅγιον ἔλεγε περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ "Ὅτι οὐ σὲ "ἐξουθενήκασιν, ἀλλ' ἢ ἐμὲ ἐξουθενήκασι."

Πρᾶγμα τοιγαροῦν σφαλερώτατον, τὸ μὴ τοῖς ἁγίοις ἐθέλειν τὴν αὐτοῖς ἁρμοδιωτάτην ἀπονεῖμαι τιμήν· ἀναδραμεῖται γὰρ τῆς εἰς αὐτοὺς πλημμελείας ὁ λόγος εἰς τὸν ἀποστείλαντα αὐτούς.

4 Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα αὐτῶν, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.

c Οὐχ ἑτέρου του χάριν περὶ τούτων αὐτοῖς πεποιῆσθαι τὸν λόγον διισχυρίζεται, ἢ ἵνα γινώσκοιεν, ὅτι δὴ πάντως τοῖς δι' αὐτὸν ὁμιλήσαντες πειρασμοῖς τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐντεῦθεν ἀποκερδανοῦσι δόξαν. οὐ γὰρ δὴ προείρηκα, φησὶ, τοὺς τόνους τῆς ὑμετέρας διανοίας προαπονευρῶν, ἀλλ' οὐδὲ πρόωρον ὑμῖν ἐκ τοῦ πείθεσθαί τι προσδοκᾶν ἐπινοήσας τὸ δεῖμα, προγινώσκειν δὲ μᾶλλον διδοὺς, ἵνα διττὴν ἐντεῦθεν

13. περιτραπήσονται E. 19. ἐθέλειν E. θέλειν Ed. 22. αὐτῶν assumptum ex E. 24. πεποιεῖσθαι E. 26. αὐτὸν E.F. Ed. mg. αὐτῶν Ed. 29. πείθεσθαι E. πείσεσθαι Ed.

τὴν ὠφέλειαν κερδάνητε. πρῶτον μὲν γὰρ ἀναμνησθέντες,
ὅτι προεῖπον ἐγὼ, τὸν προεγνωκότα θαυμάσετε, καὶ αὐτὸς d
ὑμῖν ὁ τοῦ κινδύνου καιρὸς εἰς πληροφορίαν ἀσφαλοῦς
συμβήσεται πίστεως· ὁ γὰρ εἰδὼς τὰ ἐσόμενα, πῶς οὐκ
ἂν εἴη κατὰ φύσιν Θεός; καὶ πρός γε τούτῳ τὸ ἕτερον·
ὁ γὰρ δὴ προηυτρεπισμένος καὶ προεγνωκὼς ὅτι πείσεται,
μαλθακωτέρῳ μὲν περιτεύξεται τῷ φόβῳ, κατευμεγεθήσει
γὰρ ῥᾳδίως παντὸς τοῦ δοκοῦντος εἶναι δεινοῦ, ἀκλόνητόν
τε τὸν νοῦν ἐν αὐτοῖς κτήσεται τοῖς πόνοις· τὸ γὰρ e
ἀδοκήτως οἶμαι παρ' ἐλπίδα παθεῖν πικροτέραν ἔχει τὴν
προσβολήν. καὶ γοῦν ὁ ψάλλων φησίν "Ἡτοιμάσθην Ps. cxviii.
"καὶ οὐκ ἐταράχθην." διαμεμνῆσθαι τοίνυν κελεύει τοὺς 60.
μαθητὰς τοῦ προειρηκότος αὐτοῖς τὰ ἐσόμενα χρησίμως
καὶ ἀναγκαίως. ἦν γὰρ οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι Θεὸν ἀληθινὸν
ὑπάρχειν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο πιστεύοντες· ἴδιον γὰρ τὸ
πάντα εἰδέναι τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ· καὶ ὅτι τῶν
δεινῶν ἐξελεῖται ῥᾳδίως πιστεύσουσιν. a 916 A.

Ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. νῦν 5
δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ
με Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη 6
πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.

Ἑτέρου τινὸς χρησίμου καὶ ἀναγκαιοτάτου λίαν προε-
νόησεν ὁ Χριστός. ἦν γὰρ οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι κεκλημένοι
πρὸς μαθητείαν ἐν ἀρχαῖς παρ' αὐτοῦ, συνόντες τε ἀεὶ καὶ
συνδιαιτώμενοι, καὶ πολλὴν τῶν παραδόξων ἐσχηκότες τὴν b
πεῖραν, συσκεψάμενοί τε τὴν ἀσύγκριτον αὐτοῦ δύναμιν
καὶ ἐξουσίαν, ὅτι πάντα νικήσουσι πειρασμὸν, καὶ πάντων
ἁπαξαπλῶς περιέσεσθαι τῶν δεινῶν ὑπελάμβανον. πῶς
γὰρ ἦν ἐνδοιάζειν ἔτι καὶ πρὸς τοῦτο μικροψυχεῖν τὴν τοῦ
τοσαῦτα ἰσχύοντος λαχόντας εὐμένειαν; ἐπειδὴ δὲ τοῖς παρ'

8. γὰρ E. δὲ Ed. 22–24. προενόησεν—ἀεὶ καὶ om. E. 29. ἦν E. ἂν ἦν Ed.

ἐλπίδα περιπεσεῖσθαι κινδύνοις προμεμήνυκεν ὁ Χριστὸς, ἵνα μὴ σφόδρα πρὸς τοῦτο ταράττοιντο, διενθυμούμενοί τε καὶ
c λέγοντες Ἆρα τῶν ἐν ἀρχαῖς ἐλπίδων ἐσφάλημεν καὶ διημαρτήκαμεν τοῦ σκοποῦ, κεκλῆσθαι μὲν ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς οἰηθέντες, ἐκτελευτῶντες δὲ οὕτως εἰς ἀδοκήτους συμφοράς; ἀναγκαίως ὁ Κύριος τοῦ μὴ ἐν ἀρχαῖς προμηνῦσαι ταυτὶ τὴν αἰτίαν ἐξηγεῖται καί φησι Ταῦτα ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. ἐξήρκει μὲν γὰρ συμπαρὼν αὐτοῖς ἔτι πρὸς τὸ ἀνασώζειν εὐκόλως, καὶ ἐκ παντὸς ῥύεσθαι πειρασμοῦ, καὶ τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς συμβαίνουσι καθηκόντως ποιεῖσθαι διδασκαλίαν τε καὶ ἐπανόρθωσιν. ἐπειδὴ δὲ ἀποδημεῖ πρὸς τὸν
d Πατέρα, τὴν τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων ἀπαραίτητον ἄφιξιν ἐξηγεῖται χρησίμως καὶ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι. εἰ γὰρ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὸ τοῦ καιροῦ τοῦ πρέποντος μὴ ἁμαρτάνειν ἐσπούδασται, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον ἀρέσαι Θεῷ; καιρὸς οὖν ἄρα σιωπῆς ἦν ἐν ἀρχαῖς, οὔπω τοῦ χρῆναι μαθεῖν ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰσβαίνοντος· ἐπειδὴ δὲ ἀπεδήμει πρὸς τὸν Πατέρα, ὁ τῆς φράσεως παρεισέδυ καιρός. ἆρ' οὖν ἀπενοσφίζετο τῶν μαθητῶν ὁ Σωτὴρ ἀναφοιτήσας πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ συνῆν
e αὐτοῖς τῇ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ τε καὶ δυνάμει καὶ χάριτι;
S.Matth. xxviii. 20. πῶς, ἢ κατὰ τίνα τρόπον; οὐ γὰρ ψεύδεται λέγων "Ἰδοὺ "ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας καὶ ἕως τῆς συντε-"λείας τοῦ αἰῶνος," πλὴν ὅσον εἰς σάρκα καὶ τὴν μετὰ σώματος παρουσίαν, οὐδαμόθεν ἀμφίβολον. ἀλλ' οἶδε μὲν ὁ Σωτὴρ ἀναγκαιοτάτην ἔσεσθαι τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν τῆς ἰδίας σαρκὸς, πλὴν οὐκ ἠγνόησεν, ὡς
917 A. a Θεὸς, ὅτι τῇ πικρίᾳ τῆς λύπης μεμέθυστο τῶν μαθητῶν ἡ καρδία. ἐλύπει γὰρ λίαν αὐτοὺς ἀποδημῶν ὁ Χριστὸς, ἐπείπερ ἤθελον αὐτῷ συνεῖναι διὰ παντός. ὡς δὲ ἤδη κεκρικότα τοῦτο δρᾶν, οὐδὲ διερωτῶσιν, ὅ τι ποτὲ ἄρα, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἀποιχήσεται, ἢ τί τὸ ἐπεῖγον ἤγουν ἀναπεῖθον εἰς τὸ ἄνω βαδίζειν αὐτόν. συγγινώσκει τοίνυν ὡς ἐξ ἀγάπης αὐτοῖς παθοῦσι καὶ τοῦτο, καὶ σιωπὴν οὐκ εὐκαίρως ἐλο-

μένοις ἀγαπᾶν τῆς ἀποδημίας οὐκ ἐῶσαν τὸ αἴτιον ἐκμαθεῖν, καίτοι πολλὴν ἔχοντος τοῦ εἰδέναι τὴν ὄνησιν.

b
Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λέγω, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἀπέλθω· 7
ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς
ὑμᾶς.

Θερμὴ μὲν γὰρ ὑμᾶς κατεδήδοκε λύπη, φησὶ, καὶ δριμὺς ἐτάραξε πόνος. οὐ γὰρ ἀταλαίπωρον ἑαυτοῖς τὸν ἐμὸν ἔσεσθαι χωρισμὸν ὑπειλήφατε, σφόδρα φρονοῦντες ὀρθῶς. περιπεσεῖσθε γὰρ πάντως οἷς ἤδη προείρηκα πειρασμοῖς, καὶ τῆς τῶν διωκόντων ἀνοσιότητος ὑπομενεῖτε τὴν ἀγριότητα. c χρῆναι δὴ οὖν ἀεὶ τῶν ἡδίστων τὸ συμφέρον προτάττεσθαι λογιζόμενος, ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς τὴν ἀλήθειαν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. καὶ πάντα μὲν τὰ νοήματα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς παραχωρήσομεν Σωτῆρι Χριστῷ, πλὴν οὐ μετρίως ἂν οἶμαι θορυβήσειν δύνασθαί τινα τῶν ἁπλουστέρων τὸ εἰρημένον. λογιεῖται γὰρ πάντως ἐκεῖνο καθ' ἑαυτὸν καὶ διασκέψεται, ὡς εἴπερ ἦν ἄμεινον τὸ ἀποδημῆσαι Χριστὸν, τὸ ἄρα παρεῖναι τῆς κατά τι γοῦν ζημίας οὐ λίαν ἀπήλλακτο· καὶ εἰ τὸ d συμφέρον ἡμῖν ἐν τῷ ἀνελθεῖν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ μὴ ἀπελθεῖν συμβήσεται; καὶ θορυβήσει μὲν ἴσως τινὰς τῶν ἀκεραίων τὸ ζήτημα· πλὴν ὁ συνέσει τῇ θείᾳ διακυβερνώμενος πρὸς ἀκριβῆ τῶν εἰρημένων κατάληψιν, οὐκ ἂν ὅλως οἶμαι σκανδαλισθείη ποτὲ, διασκέψηται δὲ μᾶλλον τὸν τοῖς εἰρημένοις πρέποντα νοῦν.

Χρῆναι τοιγαροῦν πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐκεῖνό φημι διαλογίζεσθαί τε καὶ εἰδέναι σαφῶς, ὅτι κατὰ τὸ γεγραμμένον e "Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι," καὶ πάντα καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. Eccl. iii. 1, 11. παρῆν οὖν ἄρα κατὰ καιροὺς χρησίμως ὁ Κύριος ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ μετὰ σαρκός· ἐν καιρῷ δ' αὖ πάλιν τῷ καθήκοντί τε καὶ ἡρμοσμένῳ ταῖς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν

4. οὐ μὴ ἔλθῃ E. οὐκ ἐλεύσεται Ed. 17. ἀποδημῆναι E. 21. ὁ E. οὐ Ed. 27. παν τῶν ἄλλων καλὰ E.

πραγμάτων τελουμέναις οἰκονομίαις χρησίμως ἀνήει πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ οὐ διαβεβλήσεται μὲν παντελῶς, ὡς οὐ σφόδρα λυσιτελὲς τὸ συμπαρεῖναι τοῖς μαθηταῖς, διὰ τὴν εἰς ὕστερον ἀναγκαίως γενομένην ἀποδημίαν, οὔτε μὴν λοι-
918 A. a *δορηθήσεται κατά τι γοῦν ὅλως τὸ ἐκ τῆς ἀποδημίας χρήσιμον, διὰ τὸ ἐκ τοῦ παρεῖναι συμφέρον· ἑκάτερον γὰρ ἐν καιρῷ πρέποντι χρησίμως ἐπράττετο. ἵνα δὲ τὸν τοῦ θεωρήματος νοῦν βραχὺ παραπλώσαντες, εὐσυνοπτότερον τοῖς ἀδελφοῖς καταστήσωμεν, φέρε δὴ λέγωμεν ἀναμηρυσάμενοι τῷ λόγῳ κατ' ἐπιδρομὴν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς τὴν πρόφασιν, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ τῆς ἀποδημίας ὠφέλιμον.*

Ἵνα τοίνυν καὶ φθορᾶς καὶ θανάτου ἀπαλλάξῃ τὸν διὰ
b *τῆς ἀρχαίας ἐκείνης κατακεκριμένον ἀρᾶς, γέγονεν ἄνθρωπος, ἑαυτὸν ὥσπερ ἐγκαθιεὶς τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, ζωὴν κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα. νενίκηται γὰρ οὕτω τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ λέλυται τῆς ἐν ἡμῖν ἐπεισάκτου φθορᾶς ἡ δύναμις. καὶ ἐπείπερ τῆς εἰς ἁμαρτίαν ῥοπῆς ἐλευθέρα παντελῶς ἡ θεία φύσις ἐστὶ, πεφόρεκεν ἡμᾶς διὰ τῆς ἰδίας σαρκός· ἐν αὐτῷ γὰρ ἦμεν οἱ πάντες, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος· ἵνα νεκρώσῃ*
Col. iii. 5. *"τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς," τουτέστι, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη,*
Rom. vii. 23. c *καὶ καταργήσῃ τῆς ἁμαρτίας νόμον τὸν ἐν τοῖς ἡμετέροις μέλεσι τυραννήσαντα, καὶ πρὸς τούτῳ πάλιν ἵνα τὴν φύσιν ἡμῶν ἁγιάσῃ, καὶ τύπος ἡμῶν καὶ καθηγητὴς εὑρεθῇ τῆς εἰς εὐσέβειαν ὁδοῦ, καθαρά τε ἐπίγνωσις τῆς κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθείας καὶ ἀπλανοῦς πολιτείας· ταῦτα δὴ οὖν ἅπαντα γεγονὼς ἄνθρωπος κατώρθωκεν ὁ Χριστός. ἔδει τοίνυν εἰς ἀκρότητα παντὸς ἀγαθοῦ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναγαγεῖν, καὶ οὐχὶ μόνον ἀπαλλάξαι θανάτου καὶ ἁμαρτίας, ἀλλ' ἤδη*
d *καὶ εἰς αὐτοὺς ἀναβιβάσαι τοὺς οὐρανοὺς, ὁμοδίαιτόν τε καὶ συγχορευτὴν ἐπιδεῖξαι τοῖς ἀγγέλοις τὸν ἄνθρωπον· καὶ*

1. ἄνεισι Cord. ἡμῖν Ed. 23. πρὸ E. 24. ἡμῶν alt. E. Cord.

ὥσπερ κεκαινοτόμηκεν ἡμῖν διὰ τῆς ἰδίας ἀναστάσεως τὸ διαδρᾶναι δύνασθαι τὴν φθορὰν, οὕτως ἡμῖν ἀνοῖξαι καὶ τὴν εἰς τὸ ἄνω πάροδον, καὶ ἐν ὄψει στῆσαι τοῦ Πατρὸς τὸν ἐκ προσώπου τεθέντα διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν. οὕτω τὰ τοιαῦτα συνεὶς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔλεγεν "Οὐ γὰρ (Heb. ix. 24.) "εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, οὐδὲ εἰς ἀντί-"τυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν "ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν." ἀκούεις e ὅτι διὰ παντὸς ἐν ὄψει καὶ ἐν τῇ φύσει τοῦ ἰδίου Γεννήτορος ὢν, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, νῦν οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἐμφανίζεται; ὃ γὰρ εἶπον ἤδη, τοῦτο πάλιν ἐρῶ· ἡμᾶς ἵστησιν ἐν ὄψει τοῦ Πατρὸς, ἀπαρχὴ ὢν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποδημήσας εἰς οὐρανούς. ὥσπερ γὰρ ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ἀποθανεῖν τε καὶ ἀναστῆναι λέγεται δι' ἡμᾶς, οὕτως καὶ ἀεὶ βλέπων τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, ὁρώμενός τε αὖ πάλιν καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, νῦν ἐμφανισθῆναι λέγεται, τουτέστιν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ a (919 A.) ἡμῶν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἐλλελοιπὸς οὖν ἄρα τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκονομίᾳ κατεφαίνετο, τὸ καὶ εἰς αὐτοὺς ἡμᾶς ἀναβῆναι τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ καὶ πρώτῳ Χριστῷ. πρόδρομος γὰρ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνελήλυθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὥς (Heb. vi. 20.) που καὶ αὐτός φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· καὶ ᾗ μὲν ἄνθρωπος, νοεῖται τυχὸν ἀρχιερεὺς ἔτι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ παράκλητος καὶ ἱλασμὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· ᾗ δὲ Θεὸς καὶ Κύριος κατὰ φύσιν, σύνεδρος τῷ ἰδίῳ Γεννή- b τορι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς οὐδὲν ἧττον πάλιν καὶ ἡ ἐκ τούτου διαβήσεται δόξα. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε περὶ τοῦ Πατρὸς, ὅτι "καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς (Eph. ii. 6.) "ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ." τετελεσμένων οὖν ἄρα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἐλλελοιπὸς ἔδει πληροῦν, τουτέστι, τὸ ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα. διὰ τοῦτό φησι Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ

4. τεθέντα] γενόμενον haud male Catt. 6. οὐδὲ εἰς exhibent et Catt.
13. οὐρανούς E. οὐρανόν Ed.

ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς.

c Φέρε δή τι καὶ πρὸς τούτοις ἕτερον ἐπινοῶμεν τοῖς θεωρήμασι χρήσιμόν τε καὶ ἀληθές. κατώρθωτο μὲν γὰρ ἅπαντα λοιπὸν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καθάπερ ἀμέλει διεβεβαιούμεθα νυνί· χρῆν δὲ δὴ πάντως κοινωνοὺς ἡμᾶς καὶ μετόχους γενέσθαι τῆς θείας τοῦ Λόγου φύσεως, ἤπερ τὴν οἰκείαν ἀφέντας ζωὴν εἰς ἑτέραν μετασκευάζεσθαι, καὶ πρὸς καινότητα πολιτείας μεταστοιχειοῦσθαι τῆς θεοφιλοῦς· ἀλλ' ἦν οὐχ ἑτέρως δύνασθαι τούτου τυχεῖν, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύ- d ματος κοινωνίας τε καὶ μετουσίας. ὁ γεμὴν πρεπωδέστατός τε καὶ οἰκειότατος καιρὸς τῇ τοῦ Πνεύματος ἀποστολῇ καὶ καθόδῳ τῇ πρὸς ἡμᾶς, ἐκεῖνος ἦν ἄρα λοιπὸν εἰστρέχων εὐκαίρως, ὁ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. συνὼν μὲν γὰρ ἔτι μετὰ σαρκὸς καὶ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, παντὸς οἶμαι χορηγὸς ἀγαθοῦ ἀνεδείκνυτο· ἀλλ' ἐπείπερ αὐτὸν ἀνακομίζεσθαι δεῖν πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καιρὸς ἐκάλει καὶ χρεία, πῶς οὐκ ἔδει συνεῖναι διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς σεβομένοις αὐτὸν, καὶ ἐνοικεῖν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τῆς πίστεως, ἵν' αὐτὸν

Gal. iv. 6. e ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς, μετὰ παῤῥησίας κράζωμεν "Ἀββᾶ ὁ "πατὴρ," καὶ πρὸς πᾶσαν εὐκόλως ἴοιμεν ἀρετὴν, καὶ προσέτι τούτῳ, δυνατοί τε καὶ ἄμαχοι πρὸς τὰς τοῦ διαβόλου μεθοδείας εὑρισκώμεθα, καὶ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπαναστάσεις, ἅτε δὴ καὶ τὸ πάντα ἰσχύον ἔχοντες Πνεῦμα.

Ὅτι γὰρ εἰς ἑτέραν τινὰ μεθίστησιν ἕξιν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο καὶ κατοικήσῃ τὸ Πνεῦμα, καὶ εἰς καινότητα δὲ μεταπλάττει ζωῆς, πῶς οὐ ῥᾳδίως ἐπιδείξῃ τις ἂν, ἀπό τε τῆς ἀρχαίας καὶ νέας γραφῆς; ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Σα-

920 A. a μουὴλ, ὅτε τοὺς πρὸς τὸν Σαοὺλ ἐποιεῖτο λόγους "Καὶ

1 Reg. x. 6. "ἐφαλεῖται, φησὶν, ἐπὶ σὲ Πνεῦμα Κυρίου, καὶ στραφήσῃ

2 Cor. iii. 18, 17. "εἰς ἄνδρα ἄλλον·" ὁ δὲ μακάριος Παῦλος "Ἡμεῖς δὲ

6. χρῆναι E. 10. τούτου δύνασθαι inv. ordine Cord. 11. ὁ γεμὴν Cord. ὅ τε μὴν Ed.

“πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου “κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ “δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος· ὁ δὲ “Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν.” ὁρᾷς ὅτι μεταπλάττει τὸ Πνεῦμα πρὸς ἑτέραν ὥσπερ εἰκόνα τοὺς ἐν οἷς ἂν φαίνοιτο καταυλισθέν; μεθίστησι γὰρ εὐκόλως ἀπὸ τοῦ φρονεῖν b ἐθέλειν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸ μόνα βλέπειν τὰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἐξ ἀνάνδρου δειλίας εἰς εὐτολμοτάτην διάνοιαν. ὅτι δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦτο παθόντας εὑρήσομεν, καὶ κεχαλκευμένους διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸ μήτε τὰς τῶν διωκόντων ἐπαναστάσεις καταναρκᾶν, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀπρὶξ ἐχομένους, οὐδαμόθεν ἀμφίβολον. οὐκοῦν ἀληθὴς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος Συμφέρει ὑμῖν λέγοντος τὸ ἀποδημῆσαί με εἰς οὐρανούς· ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ καιρὸς τῆς καθόδου τοῦ Πνεύματος. c

Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ 8
δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ 9
πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν 10
Πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ κρίσεως δέ, ὅτι 11
ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

Καιρὸν ἐπιδείξας τὸν δέοντα τῆς τοῦ Πνεύματος καθόδου d καὶ ἀποστολῆς, τὸ ἀποδημῆσαι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς ἀγριαίνουσαν λύπην ἀποχρώντως διὰ τούτου τεθεραπευκώς, καὶ τίνων ἔσται δημιουργὸς ὁ Παράκλητος χρησίμως προσεπιδείκνυσιν. ἐλθὼν γάρ φησιν ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. καὶ τίνα μὲν τρόπον ὁ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων ἔλεγχος ἔσται, διαμεμήνυκεν ἀκριβῶς· πλὴν ἐπείπερ οὐ λίαν εὐκόλως προσβάλλειν εἰκὸς τῷ θεωρήματί τινας, e

2. τὴν E. εἰς τὴν Ed. 11. καταναρκᾶν E. et ita jam emendaverat (Migne ad loc.) Cotelerius Monum. Eccl. Gr. ii. 653. κατανικᾶν Aub. 19. ὑπάγω] πορεύομαι E. 23. ἀποχρόντως Ed. emendavi ex E.

διερμηνεῦσαι δεῖν ἀνὰ μέρος ὑπολαμβάνω, καὶ λευκότερον εἰπεῖν τοῦ σημαινομένου τὴν δύναμιν.

Τέθειται τοίνυν ἐν πρώτοις ὁ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἔλεγχος. πῶς οὖν ἐλέγξει τὸν κόσμον; ὅταν γὰρ τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν, ὡς ἀξίοις ἤδη καὶ πεπιστευκόσι γένηται, τότε δὴ τότε τὸν κόσμον, τουτέστι, τοὺς ἀπαιδεύτους τε καὶ ἀπίστους ἔτι καὶ ταῖς ἐν κόσμῳ φιληδονίαις κεκρατημένους δι' αὐτοῦ κατακρίνῃ τοῦ πράγματος, ὡς ἐνόχους ἐπὶ ταῖς ἰδίαις ἁμαρ-
921 A. a τίαις, καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐντεθνηξομένους ἁμαρτήμασι. προσωποληπτήσει γὰρ οὐδαμῶς ὁ Θεὸς, ἀλλ' οὐδέ τισι μὲν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς αἰτίας εὐλόγου δίχα χαριεῖται τὸ Πνεῦμα, τισὶ δὲ οὐκέτι, μόνοις δὲ τοῖς ἀξίοις ἐγκατοικιεῖ τὸν Παράκλητον, οἳ διὰ πίστεως εἰλικρινοῦς ὡς Θεὸν ὄντως τετιμήκασι, καὶ τῶν ὅλων ὡμολόγησαν δημιουργὸν καὶ Κύριον. ὅπερ οὖν
Supra viii. 24. εἴρηκε φθάσας τοῖς Ἰουδαίοις αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὅτι "ἐὰν μὴ "πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθα-"νεῖσθε," ἀληθὲς ὂν ἐπιδείξει διὰ πραγμάτων ὁ Παράκλητος ἐλθών.

b Ἐλέγξει δὲ πάλιν τὸν κόσμον φησὶ περὶ δικαιοσύνης, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· συνερεῖ γὰρ δικαίως τοῖς πεπιστευκόσιν εἰς Χριστὸν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν, ὡς δικαίως δεδικαιωμένοις. παρεδέξαντο γὰρ ὡς Θεὸν ἀληθινὸν, ὃν τεθέανται μὲν οὐδαμῶς, συνεδρεύειν γεμὴν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ πεπιστεύκασιν. ὅτι γὰρ μακαρίους ἀπεκάλει τοὺς οὕτω πιστεύοντας ὁ Χριστὸς, ἐκμάθοι τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως ἐκείνων ἐπιμνησθεὶς ὧν εἴρηκέ τε
c καὶ δέδρακεν ὁ Θωμᾶς. ἐνδοιάζων γὰρ ἔτι πρὸς τὸ ἀναβιῶναι
Infra xx. 25. τὸν Υἱόν "Ἐὰν μὴ βάλω, φησὶ, τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευ-"ρὰν αὐτοῦ, καὶ ἴδω τοὺς τύπους τῶν ἥλων, οὐ μὴ πιστεύσω." ἐπειδὴ δὲ πεπίστευκεν, ὅπερ ἠθέλησε δρᾶν ἐφέντος αὐτῷ
Ib. 29. τοῦ Χριστοῦ, ποίων ἤκουσε λόγων; "Ὅτι ἑώρακάς με,

6. τε assumptum ex E. 16. ὅτι ἐγώ εἰμι om. E. 25. πιστεύοντας E. Migne. πεπιστεύοντας (sic) Ed. 31. ποῖον E.

“πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.” δικαίως οὖν ἄρα δεδικαίωνται καὶ δίχα τῆς θέας οἱ πιστεύσαντες, τοῦ δὲ τῶν ἴσων τυχεῖν ὁ κόσμος ἐξώλισθε, τὴν ἐκ πίστεως δικαιοσύνην οὐ προσηκάμενος, ἀλλ᾽ ἐθελοντὴς τοῖς d ἰδίοις ἐμφιλοχωρήσας κακοῖς.

Εἰδέναι γεμὴν ἀναγκαῖον, ὡς οὐ κατὰ μόνων Ἰουδαίων ἡ τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων ἐλέγχων δυὰς διὰ τοῦ Παρακλήτου γενήσεται, κατὰ παντὸς δὲ μᾶλλον ἀνθρώπου σκληροῦ τε καὶ ἀπειθοῦς· σημαίνει μὲν γὰρ ἡ τοῦ κόσμου προσηγορία, καὶ τὸν ταῖς φιληδονίαις ἀκαταλήκτως ἐγκαλινδούμενον καὶ τῆς διαβολικῆς βδελυρίας οὐκ ἐξιστάμενον, σημαίνει δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τοὺς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένους τε καὶ κατῳκηκότας. γενικὸς οὖν ἄρα καὶ κατὰ e πάντων ὁ διπλοῦς οὑτοσὶ κεχώρηκεν ἔλεγχος. σεσαγήνευκε γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχὶ μόνην τὴν Ἰουδαίαν, καθὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς, ἢ μόνον τὸ σπέρμα τὸ ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ σύμπαν τὸ ἐξ Ἀδὰμ διολισθῆσαν γένος. οὐ γὰρ ἐπὶ μέρος ἡ χάρις, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὅλην γέγονε τὴν οἰκουμένην τὸ ἐκ τῆς πίστεως ἀγαθόν.

Τρίτος ἔλεγχος διὰ τοῦ Παρακλήτου γενήσεται, καθά φησιν ὁ Σωτὴρ, ἡ δικαιοτάτη κατάκρισις τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου. πῶς δὲ ἤδη πάλιν ἢ τίνα τρόπον, ἐξηγήσομαι. προσμαρτυρήσει γὰρ τῇ δόξῃ τοῦ Χριστοῦ, καὶ a 922 A. αὐτὸν ὄντως ἀποδείξας ὄντα τὸν τῶν ὅλων Κύριον, ἐλέγξει τὸν κόσμον, ὡς πεπλανημένον, καὶ τὸν μὲν ἀληθῶς τε καὶ φύσει ἀφέντα Θεὸν, προσκυνήσαντα δὲ καὶ λελατρευκότα τῷ μὴ κατὰ φύσιν, τουτέστι, τῷ σατανᾷ. ἱκανὴ γὰρ οἶμαι πρὸς τὸ οὕτως ἔχουσαν ἐπιδεῖξαι τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, ἡ κατ᾽ αὐτοῦ γενομένη κρίσις. οὐ γὰρ ἂν κατεκρίθη καὶ ἠσθένησεν, οὐδ᾽ ἂν τῆς θεομαχίας εἰσεπράχθη δίκας, σειραῖς 2 S. Pet. ii. 4. ζόφου ταρταρωμένος, εἴπερ ἦν φύσει Θεὸς τὸ ἀκλόνητον ἔχων ἔν τε ἰσχύϊ καὶ δόξῃ· νυνὶ δὲ τοσοῦτον ἐλλελοιπὸς b

4. τῆς (sic pro more) E. 14. οὑτοσὶ E. οὑτωσὶ Ed. 23. ὄντα assumptum ex E. 25. προσκυνήσαντες E. 26–28. A κατὰ ad κατ᾽ transilit E. κατὰ—σατανᾷ exhibent Catenae. 31. τε E. τῇ Ed.

ὁρῶμεν αὐτῷ, τὸ τὴν οἰκείαν δύνασθαι διασῶσαι τιμὴν, ὥστε καὶ ὑπὸ πόδας τεθεῖσθαι τῶν πνευματοφόρων, ἤτοι πιστῶν, οἳ καὶ Θεὸν ὑπάρχειν ὡμολογήκασι τὸν Χριστόν. πατοῦσι γὰρ αὐτὸν καὶ πειράζοντα καὶ μαχόμενον. ὅταν δὲ δή τις καὶ τὸν τῶν ἀκαθάρτων δαιμονίων ἑσμὸν καταπεφρικότα καὶ ἐκπεμπόμενον βλέπῃ διὰ τῆς αὐτῶν προσευχῆς, καὶ ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πῶς οὐκ εὐλόγως c ἐρεῖ κατακεκρίσθαι τὸν σατανᾶν; κατακέκριται γὰρ τῷ μηκέτι δύνασθαι πλεονεκτεῖν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ κατεσφραγισμένους εἰς δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν, διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. ἐπεὶ πῶς ἂν, εἰπέ μοι, κατεπατήσαμεν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον πρὸς πάντα ἄνθρωπον τὸν κατοικοῦντα "ἐν βοηθείᾳ τοῦ "ὑψίστου, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ κατα- "πατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα;" ὅταν τοίνυν ὁ ἐξ οὐρανοῦ Παράκλητος ἐν ἁγίαις γένηται ψυχαῖς, καὶ δικαίως αὐτοῖς d ἀπεσταλμένος διὰ τὴν ἀδέκαστον φαίνηται πίστιν, τότε ταῖς οἰκείαις ἁμαρτίαις ἔνοχον ἀποδείξει γεγονότα τὸν κόσμον, καὶ τῆς ἄνωθεν ἀμοιρήσαντα χάριτος, ἐπείπερ ἀποτρέπονται τὸν λυτρωτήν· ἐλέγξει δὲ πάλιν αὐτὸν, ὡς οὐκ εὐλόγως ἐγκαλοῦντα τὴν ἁμαρτίαν τοῖς ἤδη πεπιστευκόσι. δεδικαίωνται γὰρ εἰκότως, καίτοι πρὸς Θεὸν ἀποδημήσαντα τὸν Χριστὸν καὶ θαυματουργοῦντα μὴ θεασάμενοι, τῇ πίστει τιμήσαντες. οἶμαι δὲ δή τι τοιοῦτον ἐννοήσαντα καὶ τὸν e Παῦλον εἰπεῖν "Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; "Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων;" ἐνέφραξε γὰρ ἀνομία πᾶσα τὸ στόμα αὐτῆς, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχουσα τοῖς διὰ πίστεως ἐξειλεγμένοις, καὶ τῆς ἐντεῦθεν δικαιοσύνης κατημφιεσμένοις τὸ καύχημα. ἀπελέγξει δὲ τὸν κόσμον, ὡς πεπλανημένον, καὶ εἰς τὸν οὕτω κατάκριτον ἔχοντα τὰς ἐλπίδας, ὡς ἀπάσης μὲν δόξης τῆς

Psal. xc. 1. Ib. 13.

Rom. viii. 33, 34. Psal. cvi. 42.

2. ἤτοι] ἢ καὶ Catt. 3. Κύριον pro Χριστόν Catt. 12–14. A κατὰ ad κατα- transilit E. desunt haec in Catenis. 26. πᾶσα ἀνομία inverso ordine Catt.

ἀρχαίας ἀποπεσεῖν, ἐκφαυλίζεσθαι δὲ δεῖν, καὶ ἐν τῷ μηδενὶ τετάχθαι λόγῳ παρὰ τῶν σεβομένων Θεόν.

Ἄρχοντα γεμὴν τοῦ αἰῶνος τούτου κέκληκεν ὁ Θεὸς, οὐχ ὡς a 923 A. *ὄντα τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν, οὐχ ὡς οὐσιῶδες ἔχοντα ἄξιωμα, φημὶ δὴ τὸ δύνασθαι κρατεῖν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀπάτης καὶ πλεονεξίας τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν ἀποκερδαίνοντα, καὶ ὡς ἐν τοῖς πλανωμένοις ἔτι κρατοῦντά τε καὶ ἄρχοντα, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς μοχθηροτάτην προαίρεσιν, καθ' ἣν τῇ πλάνῃ τὸν οἰκεῖον προσδήσαντες νοῦν, ἀδιάφυκτον ἔχουσι τῆς αἰχμαλωσίας τὸν βρόχον, καίτοι διαδρᾶναι παρὸν ἐπ' ἐξουσίας* b *αὐτοῖς, διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν μετατεθειμένοις εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ. νόθον οὖν ἄρα τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα τῷ σατανᾷ, φυσικῶς μὲν οὐ πρὸς τὸν Θεὸν, ἐν δὲ τῇ τῶν πλανωμένων βδελυρίᾳ διασωζόμενον.*

Ἔτι πολλὰ ὑμῖν ἔχω λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. 12
ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει 13
ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ c
ὑμῖν.

Πλεονεκτουμένους ἤδη ταῖς ἐκ τοῦ μαθεῖν τὰ ἐσόμενα δυσθυμίαις εὑρὼν, καὶ ἀφορήτως ἔχοντας πρὸς τὰ ἔσεσθαι προσδοκώμενα· πεπλήρωκε γὰρ, φησὶν, ἡ λύπη τὴν καρδίαν Supra ver. 6. *ὑμῶν· καὶ ταῖς τῶν ἑτέρων προσθήκαις καταφορτίζειν αὐτοὺς οὐκ ᾤετο δεῖν, καταχωννύει δὲ ὥσπερ εἰς εὔκαιρον σιωπὴν, πλήττειν οὐ μετρίως αὐτοὺς κατά γε τὸ εἰκὸς ὃ καὶ τὰ ἐφεξῆς ἰσχύοντα, καὶ τῇ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποκαλύψει τε καὶ φωταγωγίᾳ τῇ κατὰ καιρὸν ἐσομένῃ τὸν δέοντα, τὸ* d *λεῖπον αὐτοῖς εἰς γνῶσιν τετήρηκε. τάχα δὲ καὶ ἀτονοῦντας ἔτι περὶ τὴν τοῦ μυστηρίου κατάληψιν θεωρήσας, διὰ τὸ μήπω*

3. ὁ assumptum ex Catenis. 6. τούτῳ E. Catt. τοῦτο Ed. 9. προσδήσαντες E.F. Ed. mg. προσδοκήσαντες Ed. 13. τὸν assumptum ex E. πρὸς τὸν Θεὸν] γρ. προσὸν Migne. 15. ὑμῖν ἔχω λέγειν hoc ordine E.p. ἔχω λέγειν ὑμῖν Ed. δύνασθαι E. 16. δὲ assumptum ex E.p. 22. τὴν καρδίαν E. τὰς καρδίας Ed. 25. Delendumne ὃ?

πεφωτίσθαι διὰ τοῦ Πνεύματος, μήτε μὴν γενέσθαι θείας Supra vii. 39. φύσεως κοινωνούς· "Οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον," κατὰ τὸν ἅγιον Εὐαγγελιστὴν, "ὅτι Χριστὸς οὐδέπω ἐδοξάσθη·" τὰ τοιαῦτά φησιν, ἐκεῖνο δὴ πάντως ἐθελήσας ὑποδηλοῦν, e ὡς ἔτι μὲν ἔχοι καὶ σφόδρα βαθέα καὶ νοῦν ὑπερβαίνοντα τὸν ἀνθρώπινον ἀποκαλύπτειν μυστήρια, παραιτοῖτο δὲ νυνὶ καὶ μάλα εἰκότως, οὔπω πρὸς τοῦτο λίαν ἐπιτηδείως ἔχοντας ὁρῶν. ὅταν γὰρ ὑμᾶς ἐξ ἑτέρων εἰς ἑτέρους, φησὶ, τὸ ἐμὸν ἀπεργάσηται Πνεῦμα, καὶ τὸν ὑμέτερον μεταστοιχειώσῃ νοῦν, εἰς τὸ θελῆσαί τε λοιπὸν καὶ δύνασθαι τῶν νομικῶν ὑπερφρονῆσαι τύπων, ἑλέσθαι δὲ μᾶλλον τῆς ἐν Πνεύματι λατρείας τὸ κάλλος, καὶ τῶν ἐν σκιαῖς προτιμῆσαι τὴν ἀλήθειαν· τότε δὴ τότε, φησὶ, συνιέναι ῥᾳδίως εὖ μάλα δυνή- 924 A. a σεσθε τὰ περὶ ἐμοῦ. χωρήσει γὰρ ἐν ὑμῖν εὐπαράδεκτός τε ἤδη καὶ πλατὺς ὁ λόγος.

Ταυτὶ μὲν οὖν δεῖν οἴεσθαι λέγειν τὸν Κύριον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐννοῆσαι τις ἄν. ἥξει γεμὴν εἰς ταὐτὸν, καὶ εἰς τὴν ἴσην τοῖς εἰρημένοις ἀρτίως συνδραμεῖται διάνοιαν, ὅπερ S. Luc. v. 36. ἔφη πάλιν, ὡς ἐν τύπῳ παραδειγμάτων "Οὐδεὶς ἐπίβλημα "ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·" S. Matth. ix. 17. ἀλλ' οὐδὲ "οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς βάλλουσι παλαιούς· εἰ δὲ S. Luc. v. 37. "μὴ, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, ἀλλ' οἶνον b "νέον εἰς ἀσκοὺς νέους βλητέον." τοῖς γὰρ οὔπω πρὸς καινότητα ζωῆς καὶ γνώσεως ὁμοῦ ἀναπεπλασμένοις διὰ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἔστι τὰ νέα τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων παιδεύματα, καὶ ἀχώρητά πως ἐστὶ τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος μυστήρια. τῇ τοίνυν ἀνακαινώσει τῇ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐσομένῃ πνευματικῶς, ἀποταμιεύεται χρησίμως ἡ τῶν ἔτι βαθυτέρων ἐξήγησις, τὸ μὲν ἔτι προσεδρεύειν τῇ τοῦ νομικοῦ γράμματος παλαιότητι, τῇ τῶν πιστευόντων εἰς c Χριστὸν οὐκ ἐώσῃ διανοίᾳ, μεταμορφοῦσθαι δὲ μᾶλλον εἰς καινότητα λογισμῶν, καὶ τὰ δι' ὧν ἔνεστι τὸ τῆς ἀληθείας

9. ὑμέτερον E.F. Ed. mg. ἡμέτερον Ed. 31. μεταμορφοῦσθαι E. μεταμορφούσῃ Ed.

καταθεᾶσθαι κάλλος ἐντιθείσῃ θεωρήματα. ὅτι δὲ πρὸ μὲν
τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καὶ
πρὶν ἐν μεθέξει γενέσθαι τοῦ Πνεύματος, Ἰουδαϊκώτερόν
πως διέζων οἱ μαθηταὶ, καὶ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἀντεί-
χοντο, εἰ καὶ μεῖζον ἀκριβῶς τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον,
θεωρῆσαι τις ἂν, καὶ λίαν εὐκόλως. καὶ γοῦν ὁ μακάριος
Πέτρος, καίτοι τῶν ἁγίων προεκκείμενος μαθητῶν, διηγου- d
μένῳ ποτὲ τῷ Σωτῆρι τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος, καὶ ὅτι
δέοι τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἐμπαροινεῖσθαι τολμήμασιν ἐξηγουμένῳ
χρησίμως, ἀντανεφώνει λέγων "Ἵλεώς σοι Κύριε, οὐ μὴ S.Matth. xvi. 22.
"ἔσται σοι τοῦτο·" καίτοι διαῤῥήδην ἀνακεκραγότων τῶν
ἁγίων προφητῶν, οὐχ ὅτι πείσεται μόνον, ἀλλὰ τίνα καὶ
ὁπόσα ὑπομενεῖ. καὶ μὴν κἀκεῖνο πρὸς τούτῳ διασκεπτέον.
ὡς γὰρ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπταί τε καὶ
ἀνεγνώκαμεν, πρόσπεινος ἦν ποτε καὶ ἠθέλησε γεύσασθαι Acta SS. Ap. x. 10.
ὁ Πέτρος, εἶτα τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐξ οὐρανοῦ τὴν e
ὀθόνην ἰδὼν, ἐν ᾗ πάντα ἐγέγραπτο ζῷά τε χερσαῖα καὶ
νηκτὰ καὶ ἀέρια, καὶ φωνῆς ἐνεχθείσης ἄνωθεν "Ἀναστὰς Ib. 13.
"Πέτρε θῦσον καὶ φάγε," ἀνταπεκρίνατο λέγων "Μηδαμῶς Ib. 14.
"Κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον."
διά τοι τοῦτο δικαίως ἠλέγχετο πάλιν ἀκούων "Ἃ ὁ Θεὸς Ib. 15.
"ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου." καίτοι χρῆν δήπου διαμεμνῆσθαι
πολλάκις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰρηκότος πρὸς Ἰουδαίους "Οὐ S.Matth. xv. 11.
"τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον." ὅρα a 925 A.
γοῦν ὅπως αὐτῷ τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος ἔδει φωταγωγίας.
ὁρᾷς ὅπως ἐχρῆν εἰς ἑτέραν ἕξιν μεταχαλκεύεσθαι τῆς ἐνού-
σης Ἰουδαίοις τὴν ἀμείνω καὶ σοφωτέραν; καὶ γοῦν ὅτε τὴν
ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ πλουτήσαντες χάριν ἤλλαξαν, κατὰ Es. xl. 31.
τὸ γεγραμμένον, ἰσχὺν, καὶ ἀμείνους ἢ πρότερον κατὰ τὴν
γνῶσιν γεγόνασι, τότε δὴ μετὰ παῤῥησίας λεγόντων ἠκού-

3. πρὶν om. Migne. 9. δέοι] μέλλοι E. 16. καθιργμένην E.
24. τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ E. τὸ τὸ εἰσερχόμενον εἰς (preli sphalmate) Aub. unde τὸ εἰσερχόμενον εἰς Migne. 24 usque ad fin. libri citat p. ἴσ. ὁρᾷς Ed. mg. sed ὅρα exhibent F.p. 25. αὐτῷ p. αὐτῶν E. αὐτοῖς Ed.

1 Cor. ii. 16. b σαμεν “Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.” οὐχ ἕτερον δέ τι σημαίνουσι τοῦ Σωτῆρος τὸν νοῦν, ἢ τὸ εἰς αὐτοὺς ἐρχόμενον Ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ λόγον αὐτοῖς τὸν πρέποντα διεκκαλύπτον ἅπαντα τὰ ὅσαπερ εἰδέναι καὶ μανθάνειν ἐχρῆν.

Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τουτέστιν ὁ Παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. βλέπε δὲ ὡς ἐγρήγορεν ἡ φωνή· ὅρα τοῦ λόγου τὴν νῆψιν. προειρηκὼς γὰρ ἥξειν ἐπ' αὐτοὺς τὸν Παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὠνόμασεν αὐτὸν, τουτέστιν ἑαυτοῦ· αὐτὸς γάρ c ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ἵνα γὰρ εἰδεῖεν οἱ μαθηταὶ ὡς οὐκ ἀλλοτρίας καὶ ξένης αὐτοῖς δυνάμεως ἐπιφοίτησιν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἑτέρως ἐπιδώσειν ἐπαγγέλλεται, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τουτέστιν ἑαυτοῦ, τὸν Παράκλητον ἀποκαλεῖ. οὐ γὰρ ἀλλότριον τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς τὸ Ἅγιον νοεῖται Πνεῦμα, πρόεισι δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς, οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχον, ὅσον εἰς ταυτότητα φύσεως, εἰ καὶ νοοῖτο τυχὸν ἰδιοσυστάτως. τὸ τοίνυν φησὶ τῆς ἀληθείας Πνεῦμα πρὸς ὅλην ὑμῖν καθηγήσεται τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν. ὡς γὰρ d εἰδὸς ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν, ἧς καὶ Πνεῦμά ἐστιν, οὐκ ἐκ μέρους αὐτὴν ἀποκαλύψει τοῖς σεβομένοις αὐτὸν, ἐνθήσει δὲ μᾶλλον ὁλοκλήρως τὸ περὶ αὐτῆς μυστήριον. εἰ γὰρ 1 Cor. xiii. 9. καὶ νῦν ἐκ μέρους γινώσκομεν, ὡς ὁ Παῦλός φησιν, ἀλλ' ὡς ἐν γνώσει μικρᾷ σῶόν τε καὶ ἀσινὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἀληIb. ii. 11. θείας ἐνήστραψε κάλλος. ὥσπερ οὖν οὐδεὶς “οἶδε τὰ τοῦ “ἀνθρώπου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀν- “θρώπου τὸ ἐν αὐτῷ·” κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, οὐδεὶς οἶδε “τὰ τοῦ Θεοῦ, e “εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐν αὐτῷ.”

Ὅταν οὖν ἔλθῃ, φησὶν, οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἀντὶ

6–p. 629, 17. Citant q. Vecci Epigraphe v. 7. πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν q. Veccus invito p. 11. εἰδοῖεν q. Veccus. 15. τοῦ Μονογενοῦς οὐσίας inverso ordine q. Veccus. 19. ὑμῖν q. Cord. ὑμᾶς Veccus. ἡμῖν p. Ed. 20. εἰδὼς p. Veccus. καὶ] + τὸ q. Veccus invitis p. Cord. 21. ἀνθήσει q. Veccus. 22. αὐτὴν a. Cord.

τοῦ, συνετιεῖ μὲν ὑμᾶς, καὶ τὸ περὶ τῆς ἀληθείας ἀποκαλύψει μυστήριον· λαλήσει γεμὴν παντελῶς οὐδὲν τῶν ἀπᾳδόντων ἐμοὶ, ἀλλ' οὐδὲ ξένον ὑμῖν εἰσηγήσεται μάθημα· οὐ γὰρ ἰδίους τυχὸν εἰσοίσει νόμους· ἐπειδὴ δὲ Πνεῦμα καὶ οἱονεὶ νοῦς ἐστιν ἐμὸς, λαλήσει δὴ πάντως τὰ ἐν ἐμοί. καὶ τοῦτό φησιν ὁ Σωτὴρ, οὐχ ἵνα νοῶμεν ὑπουργικὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ τὴν τινῶν ἀμαθίαν· πληροφορῆσαι δὲ μᾶλλον a 926 A. ἐθελήσας τοὺς μαθητὰς, ὡς οὐχ ἕτερον ὂν παρ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατά γε τὸν ἐν ὁμοουσιότητι λόγον, ταῦτα δὴ πάντως λαλήσει καὶ ἐνεργήσει καὶ βουλήσεται.

Διὰ γάρ τοι τοῦτο προστέθεικεν ὅτι καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν, μονονουχὶ λέγων Σημεῖον τοῦτο ἔσται ὑμῖν, ὅτι δὴ πάντως ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας τὸ Πνεῦμά ἐστι, καὶ οἷον ἐμός ἐστι νοῦς, τὸ ἐρεῖν αὐτὸν τὰ ἐσόμενα, καθάπερ ἐγώ. προείρηκα γὰρ, εἰ καὶ μὴ δεδύνησθε πάντα μαθεῖν. οὐκ ἂν οὖν ἄρα καθάπερ ἐγὼ προερεῖ τὰ ἐσόμενα, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἐμοί τε ὑπάρχον καὶ δι' ἐμοῦ προϊὸν, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὑπάρχον ἐμοί.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

2. οὐδὲν παντελῶς inverso ordine q. Veccus. 9. Πνεῦμα] + τὸ ἅγιον E. 12. σημεῖον] + δὴ p. 15. δεδύνησθε E.p.q. Veccus. δύνησθε Ed. 19. Sic E.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΤΑ ΕΝ ΤΩι ΕΝΔΕΚΑΤΩι ΒΙΒΛΙΩι.

1. Tabulam hanc retinui ex Ed. In E. deest, F. non contuli. 21. αὐτῷ emendavi. αὐτῶν Ed.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΗ Α.

Ὅτι φυσικῶς ἐκ Θεοῦ τε καὶ ἐν τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ δι᾽ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ 14
ὑμῖν.

ὩΣ ἀποκαλύπτειν μέλλοντος τοῖς τούτου τυχεῖν ἀξίοις b
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον, καὶ παραδεικνύειν ἀκριβῶς τίς μέν ἐστι κατὰ φύσιν, πόση δὲ αὐτῷ δύναμίς τε καὶ ἐξουσία, καὶ ὅτι πάντων βασιλεύει μετὰ Πατρὸς, ἀναγκαίως φησὶν ὅτι ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει. ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἵστησι φρονημάτων Ἰουδαϊκῶν τὸν ἡμέτερον νοῦν, μικρὰν δὲ οὕτω καὶ χαμαιριφῆ τὴν διάληψιν ἔχειν ἡμᾶς οὐκ ἐφίησιν, ὡς ἄνθρωπον οἴεσθαι ψιλὸν ὑπάρχειν αὐτὸν, c
ἢ ὀλίγον κομιδῇ τὸ τῶν προφητῶν ὑπερθέοντα μέτρον, ἢ καὶ

Codex E. (F. hic illic exhibitus.) 2, 3. μακαρίου κυρίλλου pro Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείας E. 6–8. om. E. qui α′ in mg. exhibet. 18. ὑπάρχον E.

τῆς ἐκείνων εὐκλείας μειονεκτούμενον. τοιαῦτα γὰρ ἐπ' αὐτῷ πεφρονηκότας εὑρήσομεν τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητὰς, οἱ τῆς εὐσεβείας οὐκ εἰδότες τὸ μυστήριον, συχνὰς ἐποιοῦντο τὰς κατὰ τοῦ Χριστοῦ δυσφημίας, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ

929 A. a λεγομένοις τὴν ἰδίαν ἀπόνοιαν ἀντεξάγοντες, ποτὲ μὲν ἔφασκον "Σὺ τίς εἶ; Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται "ἀπέθανον, καὶ σὺ λέγεις Ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ, "θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ εἰς τὸν αἰῶνα· τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;" ποτὲ δὲ πάλιν τὴν τοῦ κατὰ σάρκα γένους εὐτέλειαν, καὶ τὸ λίαν ἄσημον ἐν τούτῳ κατονειδίζοντες "Οὐχ υἱός ἐστιν "Ἰωσὴφ οὗτος, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν "μητέρα; πῶς οὖν λέγει ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;" ὁρᾷς ἐν τούτοις Ἰουδαϊκῶν ἀθλιότητα λογισμῶν; διακει-

Supra viii. 25. Ib. 52, 53. Supra vi. 42.

b μένων οὖν ἄρα τῶν πολλῶν, οἰηθέντων τε κατὰ ἀλήθειαν οὐκ εἶναι Θεὸν τὸν Κύριον, διὰ τὸ ἐπίκηρον τουτὶ τοῦ σώματος σχῆμα, καὶ χθαμαλωτάτην περὶ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν οὐ καταδεισάντων ἐλεῖν, φανοτάτην τοῖς ἁγίοις τὸ Πνεῦμα τὴν δόξαν αὐτοῦ καταφοιτῆσαν ἐτίθει· καὶ οὐχὶ πάντως φαμὲν, ὡς δὴ μόνον λόγοις αὐτοὺς ἀναπεῖσαν σοφοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀποδείξει πραγμάτων τὴν ἑκάστου πληροφορῆσαν

c διάνοιαν, ὅτι καὶ Θεὸς ἀληθῶς, καὶ καρπός ἐστι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. τίς οὖν ἡ ἀπόδειξις, ἢ πῶς εὐκλεᾶ καὶ περίοπτον ἐποίει Χριστόν; παράδοξον γὰρ καὶ θεοπρεπῆ τὴν ἐφ' ἅπασιν ἐνέργειαν ἔχον, καὶ τὴν τῶν ὅλων εἴδησιν ἀκριβῆ τοῖς ἁγίοις ἐμφυτεῦον, αὐτῷ τὴν δόξαν ἐπραγματεύετο. ἀναθετέον γὰρ μόνῃ τῇ τῶν ὅλων βασιλίδι φύσει, τὸ πάντα εἰδέναι, διδάσκοντος οὐδενὸς, καὶ ἔχειν ἐν ὀφθαλμοῖς, γυμνά τε καὶ τετραχηλισμένα, κατορθοῦν τε

Heb. iv. 13.

d δύνασθαι, καὶ λίαν εὐπετῶς, πᾶν ὅπερ ἂν βούλοιτο.

Δοξάζει τοιγαροῦν τὸν Υἱὸν ὁ Παράκλητος, τουτέστι, τὸ ἴδιον αὐτοῦ Πνεῦμα, πάντα ἰσχύον καὶ πάντα εἰδός. δοξάζει

13. ἀθλιότητος E. 27. τὸ assumptum ex E. 30–p. 636, 4. citant q. Veccus Epigr. v.

δὲ πῶς; ἃ γὰρ οἶδε καὶ δύναται τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ εἰδείη τυχὸν, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναιτο; καὶ εἰ καθάπερ αὐτός φησιν, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ Πνεῦμα, καίτοι πάντα ἰσχύον καὶ κατορθοῦν, πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ ἔχῃ τὸ ἐφ' ἅπασιν ἰσχυρόν; ὑποτοπητέον δὲ οὐδαμῶς ἰσχύος ἐπιδεᾶ τῆς ἐμφύτου καὶ φυσικῆς καθεστάναι τὸν Παράκλητον, τουτέστι τὸ Πνεῦμα, ὡς εἰ μὴ λάβοι τυχὸν μηδ' ἂν ἐξαρκέσειν αὐτὸν ἑαυτῷ δύνασθαι πρὸς τὴν τῶν θείων κατορθωμάτων e *ἐνέργειαν ἀποτελεστικήν· δυσσεβείας γὰρ ἂν τῆς ἁπασῶν ἐσχάτης ὑπομεῖναι γραφὴν, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὁ καὶ μόνον οἰηθεὶς ἀληθές τι τῶν τοιούτων εἶναι περὶ αὐτοῦ. ἐπειδὴ δὲ ὁμοούσιόν τε ἐστι τῷ Υἱῷ, καὶ πρόεισι θεοπρεπῶς δι' αὐτοῦ, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐφ' ἅπασι τελεωτάτην ἔχον ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, διὰ τοῦτό φησιν Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. ὑφεστάναι γὰρ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ Πνεῦμα πιστεύομεν, εἶναί τε κατὰ ἀλήθειαν τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγεται, ἐνυπάρχον γεμὴν* a 930 A. *τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, προκύπτει τε καὶ πρόεισιν ἐξ αὐτῆς, πάντα τὰ αὐτῆς ἔχον ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς· οὐ γὰρ κατὰ μέθεξιν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τρόπον σχετικὸν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἕτερον ὂν παρ' αὐτὴν, ἐπείπερ ἐστὶν ἴδιον αὐτῆς. ὅνπερ γὰρ τρόπον ἡ ἐκ τῶν εὐοσμοτάτων ἀνθέων εὐωδία λαβοῦσα τρόπον τινὰ τῶν προϊέντων αὐτὴν τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν, ἤτοι ποιότητα, διακομίζει τοῖς ἔξω τὴν γνῶσιν, τοῖς ὀσφραντικοῖς τοῦ σώματος μορίοις ἐμπίπτουσα, καὶ δοκεῖ μέν πως, ὅσον ἧκεν εἰς ἐπινοίας λόγον, ἑτέρα τις εἶναι παρὰ τὴν πέμπουσαν αὐτὴν φύσιν, νοουμένη γεμὴν οὐκέτι* b *καθ' ἑαυτὴν οὐχ ἑτέραν ἔχει φύσιν, ἢ τὴν ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ἐστιν· οὕτω νοήσεις ἐπί τε Θεοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος τὸν τοῦ παραδείγματος ἀναβαίνων λόγον. ἀκατηγόρητον οὖν ἄρα*

2. *αὐτῆς* pro *αὐτὸς* (sic) E. *εἰδοίη* q. Veccus. 4. *ἔχει* Veccus, sed *ἔχῃ* habet q. 7. *λάβῃ* q., sed *λάβοι* Veccus. 22. *προϊέντων αὐτὴν* a. Cord. *προσόντων αὐτοῖς* q. bis citans. Veccus in Epigr. v. et ix. Ed. 26. *νοουμένην* a. Vecc. in Epigr. ix. 27. *οὐχ* om. q. bis citans, Veccus in Epigr. v. et ix., exhibet Cord. *οὐκέτι* om., *οὐχ* exhibet abbrevians a. 28. *καὶ*] + *τοῦ* Ed. invitis q (bis). Vecco (bis). Catt.

παντελῶς καὶ λοιδορίας ἁπάσης ἔξω κείσεται, τὸ λαβεῖν
λέγεσθαί τι παρὰ τοῦ Μονογενοῦς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.
προϊὸν γὰρ δι' αὐτοῦ φυσικῶς, ὡς ἴδιον αὐτοῦ, μετὰ πάντων
ὧν ἔχει τελείως, λαμβάνειν λέγεται τὰ αὐτοῦ. εἰ δὲ παχυ-
c τέραις τὸ τοιοῦτον ἐσημάνθη φωναῖς, ἀφέντες τὸ σκανδαλί-
ζεσθαι, δικαίως ἂν μᾶλλον τῆς ἑαυτῶν γλώττης αἰτιασαί-
μεθα τὴν πτωχείαν, οὐκ ἀντεχούσης εἰπεῖν τὰ θεοπρεπῆ,
καθ' ὃν ἔδει τρόπον. ποῖος γὰρ λόγος οὐκ ἐλάττων ἐστὶ τῆς
ἀῤῥήτου φύσεώς τε καὶ δόξης; ἀναγγελεῖ τοιγαροῦν φησιν
ὑμῖν ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαβὼν ὁ Παράκλητος, τουτέστιν, οὐχ ἕτερόν
τι λαλήσει παρὰ τὸν ἐν ἐμοὶ σκοπὸν, καὶ ἐπείπερ ἐστὶ
Πνεῦμα ἐμὸν, ταυτολογήσει δὴ πάντως, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐμῶν
ἀναγγελεῖ θελημάτων.

d

ΚΕΦΑΛΗ Β.

Ὅτι φυσικῶς ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, τουτέστι τὸ Ἅγιον, καθὰ καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Πατρός.

Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστι· καὶ διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν 15
ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ *πάλιν τὸν εἰλικρινῆ τε καὶ ἀκριβέστατον* e *τῆς ὑποστάσεως τοῦ* Πατρὸς *ἑαυτὸν ἡμῖν κἀν τούτοις εὖ μάλα δέδειχεν ὁ* Υἱὸς, *δίδωσί τε δι' ὧν ἔφη νοεῖν, ὅτι καρπὸς ὑπάρχων τῆς οὐσίας αὐτοῦ, πάντα τὰ αὐτῆς κατὰ φύσιν ἐπάγεται, ἴδιά τε εἶναί φησι, καὶ μάλα εἰκότως· διατέμνοντος γὰρ, ἤτοι διιστάντος οὐδενὸς εἰς ἀλλοτριότητα τοῦ* Πατρὸς *τὸν* Υἱὸν, *ὅσον ἧκεν εἰς τὸ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ὅμοιόν τε καὶ ἴσον, δίχα μόνου τοῦ εἶναι* Πατέρα, *διαλαμπούσης τε* a 931 A. *τῆς οὐσίας ἐν ἀμφοῖν οὐχ ἑτεροτρόπως, πῶς οὐκ ἂν εἶεν ἤδη κοινὰ, μᾶλλον δὲ ταὐτὰ ἐν ἀμφοῖν, ὡς εἶναι μὲν ἐν* Υἱῷ *τὰ τοῦ* Πατρὸς, *ἐν δὲ τῷ τεκόντι τὰ τοῦ γεννήματος; διὰ γὰρ τοῦτο, καθάπερ ἐγῷμαι, μετὰ δριμείας τινὸς τῆς ἐπιτηρήσεως, τοὺς περὶ τούτων ἡμῖν ἐποιήσατο λόγους. ἔφη γὰρ οὐχ ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ* Πατὴρ *ἔχω κἀγώ· ἵνα μὴ ψιλή τις εἰκὼν ἡ κατὰ μόνην νοουμένη τὴν ἰσοτυπίαν, καὶ τοῖς ἔξωθεν ὡραϊσμοῖς μεμορφωμένη νοῆται πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, καθάπερ* b *οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοί· γεγόναμεν γὰρ κατ' εἰκόνα* Θεοῦ· *ἀλλ'*

1–3 om. E. 4—p. 639, 24 citant q. Veccus. 4. *καὶ* et *ὑμῖν* exhibet et Veccus. 5. *λαμβάνει* E.q. Veccus. *λήψεται* Ed. 6. *τὸν* om. q. Veccus. 10. *εἶναι* om. q. habet Veccus. 13. *μόνον* Migne. *τε* alt. E.q. Veccus. *δὲ* Ed. 18. *ἡμῖν* assumptum ex q. Vecco. 21. *νοῆται* E. *νοεῖται* Veccus. Ed.

Infra xvii. 10.

ἐμά φησιν ἐστι, τὴν εἰς ἄκρον ἕνωσιν, ἣν ἔχει πρὸς τὸν γεννήσαντα, καὶ τὴν τῆς ὁμοουσιότητος δύναμιν, ἐν ἀπαραλλάκτοις οὖσαν τοῖς ἰδιώμασιν, ἐν ἀμφοῖν διὰ τούτου παραδεικνύς. τοῦτο δ' ἂν ἴδοις καὶ μάλα σαφῶς ἐν ἑτέροις λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα "Πάντα γὰρ τὰ ἐμὰ σά ἐστι, "καὶ τὰ σὰ ἐμά·" οἷς γὰρ ὅλως ἔνεστι τὸ διαλλάττον οὐδὲν, καὶ ἡ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν οὐσιώδης ἰσότης τε καὶ ἐμφέρεια, πῶς c οὐκ ἂν εἶεν ταὐτὰ τῇ φύσει; ἔχει τοίνυν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐξ ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, τουτέστι τὸ Ἅγιον, δι' οὗ τοῖς ἁγίοις ἐναυλίζεταί τε καὶ ἀποκαλύπτει μυστήρια, οὐκ ἐν τάξει τῇ ὑπουργικῇ παραλαμβανομένου πρὸς τοῦτο· μὴ γὰρ οἰηθῇς τι τοιοῦτον· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τε ὄντος οὐσιωδῶς, καὶ ἐξ αὐτοῦ προϊόντος ἀμερίστως τε καὶ ἀδιαστάτως, ὡς ἴδιά τε διερμηνεύοντος τὰ ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗπέρ ἐστιν. ὁμιλεῖ γὰρ οὐχ ἑτέρως τῇ κτίσει Θεὸς, εἰ μὴ δι' Υἱοῦ d ἐν Πνεύματι. ἀλλ' ἴδιον γὰρ Πνεῦμα τοῦτό ἐστι καὶ τοῦ Μονογενοῦς, ὁμοούσιος γάρ ἐστι τῷ Πατρί.

Ἐπειδὴ τοίνυν, φησὶν, ἐνυπάρχον φαίνεται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ ἐν Πνεύματι τῷ ἰδίῳ τοῖς ἀξίοις ἀποκαλύπτεσθαι, ἐνεργεῖν τε καὶ δι' αὐτοῦ τὰ ὅσαπερ ἂν βούληται, κἀμοὶ δὲ τοῦτο πρόσεστι φυσικῶς, διὰ ταύτην εἴρηκα τὴν αἰτίαν Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ταραττέσθω δὲ μηδεὶς, ὅταν ἐν τούτοις ἀκούῃ τὸ τῆς λήψεως ὄνομα, διενθυμείσθω δὲ μᾶλλον ἐκεῖνο· δράσειε γὰρ ἂν ὀρθῶς· ὅτι πάντα e τὰ περὶ Θεοῦ λαλεῖται μὲν καθ' ἡμᾶς, νοεῖται γεμὴν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς· λαμβάνειν τε οὕτω τὸ Πνεῦμά φαμεν, ἔκ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὰ αὐτῶν, οὐχ ὡς ποτὲ μὲν οὐκ ἔχον τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς γνῶσίν τε καὶ δύναμιν, ἔχον δὲ τότε μόλις ὅταν νοῆται λαμβάνον· ἀεὶ γὰρ σοφὸν καὶ δυνατὸν τὸ Πνεῦμά ἐστι, μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα σοφία καὶ δύναμις, οὐκ ἐκ μετοχῆς τῆς τινὸς, ἀλλὰ

3. τούτου E. Veccus. τοῦτο Ed. 9. ἑαυτῷ E.q. Veccus. αὐτῷ Ed.
16. γὰρ assumptum ex q. Vecco.

*φυσικῶς. ὥσπερ δ' ἂν φῶμεν τὴν ἐκ τῶν ἀρωμάτων ταῖς
ἡμετέραις ὀσφρήσεσι προσβάλλουσαν εὐωδίαν, ἑτέραν μὲν
ὥσπερ ὡς πρὸς αὐτὰ, εἰ ταῖς ἐπινοίαις δοίη τις ἂν, προεκ-* a 932 A.
*κύπτειν γεμὴν οὐχ ἑτέρως οἴοιτο τυχὸν ἢ τῶν ἐξ ὧνπέρ ἐστι
δεχομένην τὴν δύναμιν εἰς ἔνδειξιν ἑαυτῆς, οὐκ οὖσαν γεμὴν
ἑτέραν διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν τε καὶ ἐν αὐτοῖς πεφυκέναι·
τοιοῦτόν τι, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦτο, νοήσεις ἐπί τε Θεοῦ
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. οἱονεὶ γὰρ ὀσμή τις ἐστὶ τῆς
οὐσίας αὐτοῦ, ζῶσά τε καὶ ἐναργὴς, διακομίζουσα τῇ κτίσει
τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας ἐντι-
θεῖσα δι' ἑαυτῆς τὴν μέθεξιν. εἰ γὰρ ἡ τῶν ἀρωμάτων* b
*εὐοσμία τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐναπομάττεται τοῖς ἐσθήμασι, καὶ
μετασκευάζει τρόπον τινὰ πρὸς ἑαυτὴν τὰ ἐν οἷς ἂν γένοιτο,
πῶς οὐκ ἂν ἰσχύσαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπείπερ ἐστὶν ἐκ
Θεοῦ φυσικῶς, κοινωνοὺς τῆς θείας ἀποτελέσαι φύσεως δι'
ἑαυτοῦ τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο; καρπὸς οὖν ἄρα καὶ χαρακ-
τὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ γεννήσαντος ὑπάρχων ὁ Υἱὸς,
πάντα τὰ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐπάγεται. διὰ τοῦτό φησι
Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ
τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, τὸ Πνεῦμα δηλονότι* c
*τὸ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, δι' οὗ τοῖς ἁγίοις ὡς αὐτὸς
ἐνοικεῖ. οὐ γὰρ ἕτερον παρ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κἂν
ὑπάρχειν νοῆται καθ' ἑαυτὸ καὶ ἰδίως· Πνεῦμα γὰρ τὸ
Πνεῦμα καὶ οὐχ Υἱός.*

Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ 16
με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα.

*Ἀποκαλύψειν αὐτοῖς διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος τὰ πάντα
προειπὼν ὅσα περ ἦν ἀναγκαῖα καὶ χρειωδέστατα, ἐξηγεῖται* d

3. *ὥσπερ ὡς*] *ὅσον ὡς* Veccus, sed *ὥσπερ ὡς* habet q. In Epigr. autem nono haec citantes *ὥσπερ* sine *ὡς* exhibent q. Veccus. *εἰ* assumptum ex q (bis). Vecco (bis). 7. *τι* E.q. Veccus. *τε* Ed. 8. *τοῦ* om. q (bis). Veccus in Epigr. nono. 9. *ἐναργὴς*] *γρ. ἐνεργὴς* Ed. mg., sed *ἐναργὴς* exhibent F.q. Veccus. 21. *τὸ* om. E. habent q. Veccus. 23. *καὶ* assumptum ex E.q. Vecco. 28. *χρειωδέστατα* E. *χρειωδέστερα* Ed.

καὶ τὸ πάθος, μεθ' ὃ δὴ γείτων εὐθὺς ἡ ἀνάληψις διὰ τῆς πρὸς τὸ ἄνω πορείας, ἀναγκαιοτάτην εἰσφέρουσα τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν· οὐ γὰρ ἦν ἔτι συνδιαιτᾶσθαι μετὰ σαρκὸς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἄνω γεγονότα πρὸς τὸν Πατέρα. περιεσταλμένως δὲ σφόδρα ποιεῖται τὸν λόγον, τὸ δριμὺ τῆς λύπης διὰ τοῦτο παραιρούμενος· ᾔδει γὰρ ᾔδει τοὺς μαθητὰς οὐ μετρίῳ πάλιν ὁμιλήσοντας φόβῳ· καὶ
e δριμείᾳ μὲν καταδηχθήσεσθαι λύπῃ, δεινοῖς δὲ καὶ ἀφορήτοις περιπεσεῖσθαι κακοῖς προσδοκήσαντας, ὅταν αὐτοὺς συμβαίνῃ καταλείπεσθαι μόνους, ἀναβαίνοντος τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα. διὰ ταύτην οἶμαι τὴν αἰτίαν ἀπημφιεσμένως μὲν οὔ φησιν ὅτι τεθνήξεται, τῆς τῶν Ἰουδαίων παροινίας καὶ μέχρι τούτων αὐτὸν ἀφικέσθαι καλούσης· εὐφυέστατα δὲ λίαν πολλὴν ἀναμίσγει τῷ λόγῳ τὴν κομψείαν, καὶ τῷ παθεῖν συντρέχουσαν τὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως θυμηδίαν ἐπιδεικνύει λέγων Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με καὶ
933 A. a πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. εἴσω γὰρ ἤδη θυρῶν ὁ τοῦ θανάτου γέγονε καιρὸς, ἄποπτον τοῖς μαθηταῖς τιθεὶς τὸν Κύριον εἰς ὀλίγον κομιδῇ τὸν καιρὸν, ἄχρις ἂν σκυλεύσας τὸν ᾅδην, καὶ ἀναπετάσας τοῖς ἐκεῖσε τὰς τοῦ σκότους πύλας, τὸν ἴδιον πάλιν ἀναστήσῃ ναόν· οὗ καὶ γεγονότος ἐπέλαμψε πάλιν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, συνεῖναί τε αὐτοῖς
S.Matth. xxviii. 20. καθυπέσχετο "πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος," κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰ γὰρ καὶ ἀποδημεῖ σαρκὶ παραστήσας ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Πατρὶ, καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν τοῦ γεννήσαντος, ἀλλ' ἐναυλίζεται τοῖς ἀξίοις διὰ τοῦ Πνεύ-
b ματος, καὶ σύνεστι τοῖς ἁγίοις διὰ παντός· ἐπηγγείλατο γὰρ
Supra xiv. 18. οὐκ ἀφήσειν ἡμᾶς ὀρφανούς. οὐκοῦν μικροῦ κομιδῇ διείργοντος χρόνου τὴν τοῦ πάθους ἀρχὴν Μικρόν φησι καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· ἔμελλε γὰρ κατακαλύπτεσθαί πως τῷ θανάτῳ

8. καταδηχθήσεσθαι E.F. Cord. Ed. mg. καταδειχθήσεσθαι Ed. 9. προσδοκήσαντας E. Cord. προσδοκήσοντας Ed. 21. ναόν] "ναὸν emend. pro λαόν" adnotat inter notas Aub. At ναόν exhibet F. 27. ἁγίοις habet F. "τοῖς ἀξίοις Trapez. legisse videtur ἁγίοις" adnotat Aub., quasi ἀξίοις legens ipse.

βραχύ· καὶ πάλιν φησὶ μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. τριήμερος γὰρ ἀνεβίω, κηρύξας "καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι." (1 S. Pet. iii. 19.) πληρεστάτη γὰρ οὕτως ἡ τῆς φιλανθρωπίας ἐπίδειξις ἦν, τῷ μὴ μόνον ἀνασῶσαί φημι τοὺς ἔτι ζῶντας ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἤδη κατοιχομένοις καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀβύσσου c μυχοῖς καθημένοις ἐν σκότῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, διακηρῦξαι τὴν ἄφεσιν. (Es. xlii. 7.)

Ἐπιτήρει δὲ ὅπως ἐπὶ μὲν τοῦ πάθους ἔφη καὶ τῆς ἀναστάσεως Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με· προσθεὶς δέ Ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, σιωπᾷ τὸ λειπόμενον. οὐ γὰρ ἐπὶ πόσον ἐκεῖ διαμενεῖ χρόνον, ἢ πότε τυχὸν ἐπανήξει, διαμεμήνυκε, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; οὐ γὰρ ἡμῶν "ἔστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς "ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ," κατὰ τὰς αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος φωνάς. (Acta SS. Ap. i. 7.) d

Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους Τί ἐστι 17
τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν
μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα;
ἔλεγον οὖν Τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν 18
τί λαλεῖ.

Οὔπω συνέντες τὸ εἰρημένον οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ συλ- e λαλοῦσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τί ἂν βούλοιτο σημαίνειν αὐτοῖς τό Μικρὸν ἔτι καὶ μικρὸν ἐνδοιάζουσι, καὶ τό Οὐ θεωρεῖτέ με· φθάνει γεμὴν ὁ Χριστὸς ἀναπυθέσθαι προθυμουμένους, ἐπικαιρότατα πάλιν ἐπιδεικνὺς, ὅτι καρδίας οἶδεν ὡς Θεὸς καὶ τὸ ἐν νῷ στρεφόμενον ἔτι καὶ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ἐγκεχωσμένον, ὡς ἤδη καὶ γλώσσῃ διακτυπηθὲν ἐξεπίσταται. τί γὰρ ἂν ὅλως καὶ λάθοι τὸν ᾧπέρ ἐστι τὰ πάντα γυμνά; (Heb. iv. 13.) διὸ καί φησι πρός τινα τῶν ἁγίων "Τίς "οὗτος ὁ κρύπτων με βουλὴν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν (Hiob xxxviii. 2.) a 934 A.

12. ἐπανήξει E.F. Ed. mg. ἐπανήξειν Ed. 28. λάθῃ E.

"καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἴεται κρύπτειν;" ὠφελεῖ τοιγαροῦν διὰ πάντων αὐτοὺς, καὶ τὴν παρεμπίπτουσαν ἀφορμὴν ἀσφαλοῦς καὶ ἀνενδοιάστου πίστεως ποιεῖται τροφόν.

19 Ἔγνω ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον Μικρὸν καὶ οὐ
20 θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος
b χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς
χαρὰν γενήσεται.

Φιλοπευστοῦσι λίαν αὐτοῖς, καὶ περιεργότερον ἐξετάζουσι τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, σαφεστέραν ποιεῖται τὴν τοῦ πάθους ἐξήγησιν, καὶ ὅπερ ἔμελλον ὑποστήσεσθαι, τοῦτο πάλιν αὐτοῖς προειδέναι χαρίζεται, καὶ σφόδρα χρησίμως. οὐ γὰρ ἵνα πρόωρον ἐντέκῃ τὸν θόρυβον, τὰ τοιαῦτα προμηνύειν ᾤετο δεῖν, ἀλλ' ἵνα τῇ γνώσει προκεχαλκευμένοι, νεανικώτεροί πως εὑρίσκοιντο πρὸς τὴν τοῦ θορύβου προσβολήν.
c *τὸ γὰρ ἔσεσθαι προσδοκηθὲν, τοῦ μηδόλως ἐλπισθέντος ἁπαλωτέραν ἔχει τὴν ἔφοδον. ὅταν τοίνυν ὑμεῖς οἱ γνήσιοι καὶ ἀγάπῃ τῇ πρὸς ἐμὲ κατεσφιγμένοι, τὸν ἑαυτῶν θεωρῆτε* Καθηγητὴν *καὶ* Διδάσκαλον *τὰ ἐκ τῆς* Ἰουδαϊκῆς *ὑπομένοντα παροινίας, ὕβρεις τε καὶ αἰκίσματα καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀτόπου μανίας τολμήματα, τότε δὴ κλαύσετε καὶ θρηνήσετε, χαρήσεται δὲ ὁ κόσμος, τουτέστιν, οἱ φρονεῖν οὐκ εἰδότες τὰ δοκοῦντα* Θεῷ, *προσηλωθέντες δὲ ὥσπερ ταῖς κοσμικαῖς*
d *ἡδοναῖς. σημαίνει δὲ πάλιν τήν τε ἀγελαίαν καὶ συρφετώδη τῶν* Ἰουδαίων *πληθὺν, καὶ τῶν καθηγεῖσθαι λαχόντων τὸ θεομισὲς καὶ ἀνόσιον στῖφος, γραμματέας τε καὶ* Φαρισαίους, *οἳ τοῖς τοῦ* Σωτῆρος *ἐπιτωθάζοντες πειρασμοῖς, πολλὰ κατὰ*
S. Matth. xxvii. 40, 42. *τῆς ἑαυτῶν ἐφθέγγοντο κεφαλῆς, ποτὲ μὲν λέγοντες "Εἰ "υἱὸς εἶ τοῦ* Θεοῦ, *κατάβηθι νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ*

1. δὲ τοιγαροῦν E. 4. Ἔγνω] + οὖν Ed. invito E. 19. κατεσφιγμένοι E.F. κατημφιεσμένοι Ed. ἑαυτῶν E.F. Ed. mg. ἑαυτὸν Ed.

“ πιστεύσομέν σοι·” ποτὲ δὲ πάλιν “ Ὁ καταλύων τὸν S.Matth. xxvii. 40. “ ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν αὐτὸν, σῶσον “ σεαυτόν.” ταυτὶ γὰρ δὴ τῆς Ἰουδαίων παμμιάρου γλώττης τὰ ἀποβράσματα· ἀλλ’ οὕτω πεφρονηκότων τῶν ἐν κόσμῳ, e φησὶ, δρώντων τε ἅμα καὶ φθεγγομένων, λυπηθήσεσθε μὲν ὑμεῖς, οὐκ εἰς μακρὸν δὲ τοῦτο παθόντες διαμενεῖτε χρόνον· μεταστήσεται γὰρ ἡ λύπη πρὸς χαράν. ἀναβιώσομαι γὰρ, καὶ ἀφανιῶ παντελῶς τῆς κατηφείας τὴν πρόφασιν· περιστελῶ δὲ τὸ δάκρυον, καὶ πρὸς εὐθυμίαν ἀνακομίσω διηνεκῆ καὶ ἀμήρυτον. ἀκατάληκτος γὰρ ἡ τῶν ἁγίων χαρά. ζῇ γὰρ εἰς ἀεὶ Χριστός· λέλυται δὲ καὶ ὁ πάντων θάνατος δι’ a 935 A. αὐτοῦ. ἀλλ’ ἔστι πως ἀκόλουθον ἐννοεῖν, ὅτι δὴ πάντως καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ παθεῖν ἐξ ἀντιστρόφου συμβήσεται τὸ λυπεῖσθαι διηνεκῶς. εἰ γὰρ ἐπείπερ ἀπέθανε κατὰ σάρκα Χριστὸς, λελύπηνται μὲν οἱ γνήσιοι, χαρὰν δὲ τὸ πάθος ὁ κόσμος ἐποιήσατο· καταργηθέντος δὴ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, καὶ διαναστάντος ἐκ νεκρῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, μετεστράφη τοῖς ἁγίοις τὸ πένθος εἰς χαράν· μετοιχήσεται δὲ δηλονότι καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πρὸς πένθος ἡ χαρά. b

Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· 21
ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως,
διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ 22
ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἕξετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ
χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει
ἀφ’ ὑμῶν.

Ἐπιτείνει πάλιν τῆς παραμυθίας τὴν εὕρεσιν, καὶ διὰ ποικίλων ἔρχεται λόγων, πανταχόθεν αὐτοῖς τὸ δριμὺ τῆς c λύπης ἀποκρούεσθαι διδούς. θέα γὰρ ὅπως ἀναπείθειν ἐπείγεται διὰ πράγματος ἐναργοῦς εἰς τὸ χρῆναι τληπαθεῖν, καὶ μὴ σφόδρα καταναρκᾶν ἢ πόνους ἢ λύπας, εἰ πάντῃ τε καὶ

22. γενήσῃ E. [A.] 24. νῦν om. E. Statim ἕξετε E. ἔχετε Ed.

ἀπαραιτήτως μέλλοιεν ἐκτελευτᾶν εἰς χαράν. καρπὸς γάρ φησι πικρᾶς ὠδῖνος τὸ βρέφος, καὶ διὰ πόνων ἔρχεται ταῖς μητράσιν ἡ ἐπὶ τέκνοις χαρά. ἀλλ' εἴπερ ὤφθησαν ἐν ἀρχαῖς πρὸς τοὺς ἐπὶ ταῖς ὠδῖσιν ἀπαυδήσασαι πόνους, οὐδ'
d *ἂν ὅλως κυοφορεῖν ἠθέλησαν, τὸν τούτου παραίτιον διαδρᾶσαι γάμον, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐγένοντο μητέρες πώποτε, τριποθήτου τε καὶ πολυεύκτου πράγματος δι' ὄκνον ἐκπίπτουσαι. κατὰ τοῦτον οὖν ἄρα τὸν τρόπον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς οὐκ ἀμισθὶ τὸ ἀλγῆσαι συμβήσεται. χαρήσεσθε γάρ, ὅταν ἴδητε ξένον τῷ κόσμῳ παιδίον ἀποτεχθέν, ἄφθαρτόν τε καὶ ἀνώλεθρον. ἑαυτὸν δὲ δηλονότι φησίν. ἀναφαίρετον γεμὴν καὶ ἀναπόβλητον, τὴν ἐφ' ἑαυτῷ θυμηδίαν ἔσεσθαι λέγει. κατὰ γὰρ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, μᾶλλον δὲ καὶ*
Rom. vi. 9. e *κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας δύναμιν, ἅπαξ ἀποθανών, "οὐκέτι "ἀποθνήσκει." ἐρηρεισμένη τοιγαροῦν ἡ ἐπ' αὐτῷ θυμηδία καὶ μάλα εἰκότως. εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ θανάτῳ λελυπήμεθα, τίς ἡμῶν ἀποστήσει τὴν χαρὰν εἰδότων ὅτι καὶ ζῇ καὶ μένει διηνεκῶς, τῶν πνευματικῶν ἡμῖν ἀγαθῶν δοτήρ τε καὶ πρύτανις; ἀπὸ μὲν οὖν τῶν ἁγίων οὐδεὶς αἴρει τὴν χαράν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· ἀφηρέθη δὲ παραχρῆμα τῶν προσηλωσάντων αὐτὸν τῷ σταυρῷ. λελυμένου γὰρ τοῦ*
936 A. a *πάθους, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ χαίρειν ᾤοντο δεῖν, ὡς ἐξ ἀφύκτου λοιπὸν ἀνάγκης αὐτοῖς τὸ λυπεῖσθαι συμβήσεται.*

23 Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τι αἰτήσητε τὸν Πατέρα, δώσει ὑμῖν ἐν τῷ
24 ὀνόματί μου· ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσασθε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

Ἀμείνους ἔσεσθαι καὶ συνετωτέρους τοὺς ἁγίους φησὶ
S. Luc. xxiv. 49. b *μαθητάς, ὅταν ἐνδύσωνται τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, κατὰ τὸ*

25. *δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου* hoc ordine E. cf. de Recta fide 85 c (a Tisch. cit.). *ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν* Ed.

γεγραμμένον, καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος δᾳδουχίᾳ λελαμπρυσμένοι τὸν νοῦν, πάντα λοιπὸν δύνωνται νοεῖν, καὶ εἰ μὴ παρόντα τυχὸν διερωτῷεν αὐτόν. οὐ γὰρ ὅτι δεήσονται μὲν οὐκέτι φωταγωγίας τῆς παρ' αὐτοῦ τὰ τοιαῦτά φησιν ὁ Σωτὴρ, ἀλλ' ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ δεξάμενοι Πνεῦμα καὶ ἐνοικοῦν ἔχοντες ἐν καρδίαις, ἀπροσδεᾶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ γνώσεως τῆς τελεωτάτης ἀνάπλεων τὴν διάνοιαν ἕξουσι. τελείαν δὲ γνῶσιν c εἶναί φαμεν, τὴν ὀρθήν τε καὶ ἀδιάστροφον, καὶ ἀπηχὲς μὲν οὐδὲν ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν ἀνεχομένην, ὀρθῶς δὲ δοξάζουσαν περὶ τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. εἰ γὰρ καὶ βλέπομεν (1 Cor. xiii. 12, 9.) ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι, καὶ γινώσκομεν ἐκ μέρους, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, ἀλλά γε τῆς ἐν τοῖς δόγμασιν ἀκριβείας οὐκ ἔξω βαίνοντες, κατακολουθοῦντες δὲ τῷ σκοπῷ τῆς ἁγίας καὶ θεοπνεύστου γραφῆς, γνῶσιν ἔχομεν οὐκ ἀτελῆ, ἣν οὐκ ἂν ἕλοι τις ἑτέρως, οὐκ d ἐπιλάμψαντος αὐτῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. διά τοι τοῦτο παροτρύνων τοὺς μαθητὰς εἰς αἴτησιν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὁμοῦ δὲ διδοὺς τὸ θαῤῥεῖν, ὡς αἰτοῦντες οὐκ ἀποτεύξονται, τῇ τοῦ Ἀμὴν προσθήκῃ βεβαιοῖ πρὸς πίστιν, ὡς εἴ τι περ ἂν ἐθέλοιεν προσιόντες αἰτεῖν, λήψονται παρὰ τοῦ Πατρὸς, αὐτοῦ δηλονότι καὶ μεσιτεύοντος καὶ συγχορηγοῦντος τῷ Πατρί. τοῦτο γάρ ἐστι τό Ἐν τῷ ὀνόματί μου· πρόσιμεν γὰρ οὐχ ἑτέρως τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰ μὴ δι' Υἱοῦ. δι' αὐτοῦ γὰρ "τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν ἐν ἑνὶ Πνεύματι e (Eph. ii. 18.) "πρὸς τὸν Πατέρα," κατὰ τὸ γεγραμμένον. διὰ τοῦτο καί φησιν "Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· οὐδεὶς ἔρχεται (Supra x. 7: xiv. 6.) "πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ." ᾗ μὲν γάρ ἐστιν Υἱὸς καὶ Θεὸς, ὁμοῦ τῷ Πατρὶ χορηγεῖ τοῖς ἁγίοις τὰ ἀγαθὰ, καὶ συνδοτὴρ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐλογίας εὑρίσκεται· καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος φανοτάτην ἡμῖν ἐτίθει τὴν ἐπὶ τούτῳ πίστιν οὕτω γράφων "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ (Rom. i. 7.)

3. διερωτῷεν F. Ed. mg. διερωτῷ Ed. 6. τελειότητος E. 12. τοῖς . ἐν τοῖς E. 23. πρόσιμεν] πρόεισι μὲν Migne cum nonnullis Auberti exemplaribus.

“Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ·” ᾗ δὲ μεσίτης
937 A. a καὶ ἀρχιερεὺς καὶ παράκλητος ὀνομάζεται, προσκομίζει τῷ Πατρὶ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἱκετείας· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ πάντων ἡμῶν παῤῥησία πρὸς τὸν Πατέρα. ἐν ὀνόματι τοίνυν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὰς δεήσεις ποιητέον· προχειρότατα γὰρ οὕτω κατανεύσειεν ἂν ὁ Πατὴρ, ἐπιδώσει δὲ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν τὰ ἀγαθὰ, ἵνα λαβόντες χαίρωμεν. ἀναπιμπλάμενοι γὰρ χαρισμάτων πνευματικῶν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ συνέσεως πλουσίαν λαχόντες τὴν χορηγίαν, διὰ τοῦ κατοι-
b κοῦντος ἐν ἡμῖν Ἁγίου Πνεύματος, καταστρατευσόμεθα μὲν καὶ λίαν εὐκόλως ἁπάσης ἐκτόπου τε καὶ βδελυρᾶς ἡδονῆς· ἀγαθουργοῦντες δὲ οὕτω καὶ εἰς ἔφεσιν ἁπάσης ἰόντες ἀρετῆς σὺν ἐξαιρέτῳ τῇ προθυμίᾳ, καὶ νευρούμενοι πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ὅσα τελοῦντα φαίνεται πρὸς ἁγιασμὸν, τῇ τῆς ἀμοιβῆς ἐλπίδι χαίρομέν τε λίαν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πονηροῦ συνειδότος κατήφειαν ἀποπεμψάμενοι, ταῖς ἐπὶ Χριστῷ θυμηδίαις τὸν οἰκεῖον καταπιαίνομεν νοῦν. καὶ ἦν
c μὲν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἀνεπιτήδευτον· οὐ γὰρ μεμελέτητό πως προσευχῆς τις τοιοῦτος τρόπος διὰ τὴν ἄγνοιαν· ὁρίζεται δὲ νυνὶ διὰ Χριστοῦ, καὶ μάλα εἰκότως, ὅτε τῆς διορθώσεως ἀνέλαμψεν ὁ καιρὸς, καὶ ἡ παντὸς ἀγαθοῦ τελειότης εἰσκεκόμισται δι' αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ οὐδὲν τετελείωκεν ὁ νόμος, ἀλλ' ἦν ἀτελὴς ἡ κατ' αὐτὸν μελετωμένη δικαιοσύνη, οὕτω καὶ τῆς προσευχῆς ὁ τρόπος.

25 Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι
d ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν.

Παροιμίαν εἶναί φησι τὸν ἀμυδρόν τε καὶ οὐ λίαν ἐμφανῆ λόγον, ἐπεσκιασμένον δέ πως ἀσαφείαις οὕτω λεπταῖς, ὡς μὴ λίαν ἑτοίμως συνιέναι φησὶ δύνασθαι τοὺς ἀκροωμένους·

25. ὑμῖν] + ἀλλ' Ed. invito E. 27. ἀπαγγελῶ E. ἀναγγελῶ Ed.
30. φησὶ assumptum ex E.

πέπλασται γὰρ οὕτω τῶν ἐν παροιμίαις λεγομένων τὸ σχῆμα. ἅπερ οὖν εἶπον, φησὶν, ὡς ἐν παροιμίαις ἔτι καὶ αἰνίγμασι λελάληκα πρὸς ὑμᾶς καιρῷ τηρήσας τῷ δέοντι καὶ ὅσον οὐδέπω παρεσομένῳ τὴν ἀναμφίλογον ἀποκάλυψιν. e ἥξει γὰρ ἥξει, φησὶν, ὥρα, τουτέστι καιρὸς, καθ' ὃν ὑμῖν διαῤῥήδην τὰ περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἐξηγήσομαι δόξης, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν τὸν ἀνθρώπινον ἐνθήσω σύνεσιν. καὶ τίς ὁ τούτου καιρὸς, οὐ σφόδρα μὲν ἔφη σαφῶς· οἰησόμεθα δὲ δηλοῦν ἐκεῖνον αὐτὸν, ἢ καθ' ὃν τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος πεπλουτήκαμεν γνῶσιν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, χορηγήσαντος ἡμῖν αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ· ἢ τάχα τὸν μέλλοντα καὶ ἐσόμενον μετὰ τὴν τοῦ κόσμου συστολὴν, καθ' ὃν ἀκατακαλύπτως τε καὶ ἐναργῶς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν a 938 A. ὀψόμεθα, φανοτάτην ἡμῖν ἐμβάλλοντος τὴν περὶ ἑαυτοῦ γνῶσιν. διὸ καὶ ὁ Παῦλος προφητείας μὲν καταργηθήσεσθαι λέγει, παύσεσθαι δὲ γνῶσιν, οὐχ ἑτέραν λέγων παρὰ ταύτην, ἣν εἰς τὸ παρὸν κεκτήμεθα. (1 Cor. xiii. 8, 9, 12.) βλέπομεν γὰρ δι' ἐσόπτρου, καὶ γινώσκομεν ἐκ μέρους, καθὰ καὶ ἀρτίως ἐλέγομεν· "Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται·" (Ib. 10.) πῶς ἢ τίνα τρόπον εἰ βούλει μαθεῖν ἐρῶ πάλιν.

Ὥσπερ γὰρ ἀφεγγοῦς μὲν οὔσης νυκτὸς τὸ φαιδρὸν τῶν ἀστέρων διαφαίνεται κάλλος, ἑκάστου τὸ οἰκεῖον ἀπαστρά- b πτοντος φῶς· ἀνισχούσης γεμὴν τῆς ἡλίου μαρμαρυγῆς, καταργεῖταί πως ἤδη τὸ ἐκ μέρους λαμπρὸν, καὶ τῆς ἐκείνου βολῆς ἡττώμενον ἀδρανῆ καὶ ἄπρακτον ἔχει τὴν οἰκείαν αὐγήν· κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ ἡ νῦν ἡμῖν ὑπάρχουσα γνῶσις κατ' ἐκεῖνο πεπαύσεται τοῦ καιροῦ, καὶ καταλήξει τὸ ἐκ μέρους, τοῦ τελείου φωτὸς εἰσελάσαντος καὶ πληρεστάτην ἡμῖν τὴν τῆς θεογνωσίας ἐπεισχέοντος αὐγήν. τότε μετὰ παῤῥησίας δυναμένοις ἤδη χωρεῖν, τὰ c

3. τηρήσας assumptum ex E. 4. ἴσ. παροισομένῳ Ed. mg., sed παρεσομένῳ recte exhibet F. 14. ἑαυτοῦ E. αὐτοῦ Ed. 15. προφητείας E. προφητείαν Ed. 16. παύσασθαι E. 17. ἣν] ὅταν ἣν E.

περὶ τοῦ ἰδίου Πατρὸς ὁ Χριστὸς ἀπαγγελεῖ. νυνὶ μὲν γὰρ διὰ σκιᾶς καὶ ὑποδειγμάτων καὶ ποικίλης ἔσθ' ὅτε παραλαμβανομένης τῆς διὰ πραγμάτων εἰκόνος καὶ τύπων τῶν καθ' ἡμᾶς, μόλις ἐπί τινα γνῶσιν ἀμυδρὰν ποδηγούμεθα, διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἡμῖν κατὰ νοῦν ἀσθένειαν· τότε γεμὴν τύπου τὸ παράπαν δεηθέντες οὐδενὸς, ἀλλ' οὐδὲ αἰνιγμάτων ἢ παραβολῆς, γυμνῷ τρόπον τινὰ τῷ προσώπῳ καὶ ἀπαραποδίστῳ διανοίᾳ τὸ τῆς θείας φύσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐννοή-
d σομεν κάλλος, τὴν τοῦ πεφηνότος ἐξ αὐτοῦ θεωρήσαντες
1 S.Joan. iii. 2. δόξαν. "ὀψόμεθα γὰρ αὐτὸν καθώς ἐστι," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. νῦν μὲν γὰρ εἴδομεν οὐκ ἐν ὁλοκλήρῳ δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ, διὰ τὸ ἀνθρώπινον· παρελάσαντος δὲ τοῦ καιροῦ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας, καὶ τετελεσμένου τοῦ μυστηρίου τοῦ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐν ἰδίᾳ δόξῃ λοιπὸν καὶ τῇ τοῦ Πατρὸς ὀφθήσεται. Θεὸς γὰρ ὢν κατὰ φύσιν, ὁμοούσιός τε διὰ τοῦτο τῷ φύσαντι, πάντως δήπου καὶ ἐν ἴσοις ἔσται τοῖς ἀξιώμασι, καὶ ἐν δόξῃ τῇ οἰκείᾳ καὶ θεο-
e πρεπεῖ διαλάμψει λοιπόν.

26 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ
27 λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν· αὐτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον.

Ἐξαιτεῖν μὲν ὅλως διὰ προσευχῆς καὶ ἐντεύξεως ἐφίησι
939 A. a τὸ παράπαν οὐδὲν, εἰ μὴ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. προχειρότατα γεμὴν ἐπιδώσειν αὐτοῖς τὸν Πατέρα τὰ ἐν εὐχαῖς ἐπαγγέλλεται, καὶ οὐχὶ πάντως ταῖς τοῦ Υἱοῦ προτροπαῖς ἀναπειθόμενον, ἅτε δὴ παρακλήτου καὶ μεσιτεύοντος, αὐτόμολον δέ πως εἰς φιλοτιμίας ἰόντα τὰς ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ὥσπερ τι χρέος κατατιθέναι σπουδάζοντα τοῖς ἀγαπῶσι Χριστὸν, τὴν ἀνωτάτω τε καὶ εἰς ἄκρον εὐμένειαν. καὶ οὐχί τις νοῦν ἔχων

22. πατρὸς E. Θεοῦ Ed. τὰς Ed. γρ. τὴν Ed. mg. 28. φιλοτιμίας ἰόντα τὰς E.F. φιλοτιμίαν ἰόντα 30. τε assumptum ex E.

οἰήσαιτο πάλιν, ἢ καὶ ἀμαθαίνων ἐρεῖ, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον δεήσονται μὲν ἐν τοῖς καθ' ἑαυτοὺς τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας οἱ μαθηταὶ, ἤγουν τῶν ἁγίων ἕτεροι τυχόν. πάντα γὰρ δι' b αὐτοῦ παρὰ Πατρὸς ἐν Πνεύματι, ἐπείπερ ἐστὶ παράκλητος, 1 S. Joan. ii. 1, 2. κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, οὐχ ὑπὲρ μόνων τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. ἐπιδεικνὺς δὲ χρησίμως κἀν τούτῳ δὴ πάλιν, ὅτι τριπόθητος λίαν ἐστὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφήνοτα τιμὴ καὶ ἀγάπησις, τὰ τοιαῦτά φησιν· ὅπερ οὐ συνέντες οἱ δείλαιοι τῶν Ἰουδαίων δῆμοι, λοιδορίαις τε οὐ φορηταῖς κατακοντίζειν οὐκ ἔφριττον, καὶ "ἐζήτουν ἀποκτεῖναι" κατὰ τὸ γεγραμμένον, c Supra v. 18. διὰ τὸ μεταῤῥυθμίζειν τῶν πιστευόντων τὸν νοῦν ἐκ νομικῆς καὶ παχείας ἐντολῆς εἰς τὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἰσχνότητα. ἔφασκον γὰρ οὐδὲν εἰδότες οἱ τάλανες, μᾶλλον δὲ γλῶτταν ἐπ' αὐτῷ τὴν ἀνόσιον ἀκονήσαντες Εἰ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ σάββατον. προχει- Cf. supra ix. 16. ρότατα τοίνυν τὴν παρὰ Θεοῦ Πατρὸς εὐμένειαν δοθήσεσθαί φησιν αὐτοῖς ἀνενδοιάστως πεπιστευκόσι, καὶ εὖ μάλα διατεθειμένοις, ὅτι περ ἐξῆλθε παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. προ- d αλεῖται γὰρ ὥσπερ, φησὶ, καὶ φθάσει μὲν τάχα τὴν τοῦ μεσιτεύοντος αἴτησιν, εὐλογίαις δὲ ταῖς πνευματικαῖς ἐπικλύσει τὸν νοῦν τῶν ὀρθὴν ἐχόντων ἐπ' ἐμοὶ τὴν διάληψιν καὶ οὐ καθάπερ ἐδόκει φρονεῖν τοῖς τοῦ γράμματος ἐρασταῖς.

Τὸ δέ Ἐξῆλθον παρὰ Θεοῦ, ἐνταῦθα δὴ πάλιν οἰησόμεθα δηλοῦν, ἢ ὅτι γεγέννημαι καὶ ἐξέλαμψα τῆς οὐσίας αὐτοῦ, κατὰ πρόοδον μὲν τὴν πρὸς τὸ εἶναί τε καὶ νοεῖσθαι τυχὸν ἰδιοσυστάτως, οὐ μὴν εἰς ἅπαν διῃρημένως· ἔστι γὰρ ἐν Υἱῷ μὲν ὁ Πατὴρ, ἐν Πατρὶ δὲ αὖ πάλιν κατὰ φύσιν ὁ e Υἱός· ἢ τό Ἐξῆλθον, ἀντὶ τοῦ, γέγονα καθ' ὑμᾶς, ἄνθρωπος δηλονότι, τὴν ὑμετέραν μορφήν τε καὶ φύσιν ὑποδύς. τόπος

5. μόνων E. μόνον Ed. Cord. 25—p. 651, 4 citat p. 25. Θεοῦ] πατρὸς a. Θεοῦ habet p.

γὰρ ὥσπερ ἑκάστου τῶν ὄντων ἡ ἰδία φύσις, ἀφ' ἧς ἂν ἐξίοι πρὸς ἕτερόν τι μεταχωροῦν, καὶ ὅπερ οὐκ ἦν γενόμενον. καὶ οὐ δήπου φαμὲν, ὡς ἐπείπερ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς ὤφθη τε καὶ γέγονεν ὄντως ὁ Μονογενὴς, ἐξέστη τοῦ εἶναι Θεός· (Heb. xiii. 8.) "ἐχθὲς γὰρ καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας·" προσειληφὼς δὲ μᾶλλον ὅπερ οὐκ ἦν μετὰ τοῦ σῶσαι τὸ (940 A.) a ἴδιον ἐκβεβηκέναι πως νοεῖται κατά γε τὸν ἐν θεωρίαις εἰσβαίνοντα λόγον. ἐκλήψῃ δὲ τό Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ καθ' ἕτερον, εἰ βούλει, τρόπον· ᾤοντο μὲν γὰρ οἱ πρὸς μόνας ἀμαθίας εὐπετέστατοι Φαρισαῖοι, καθάπερ ἤδη προεῖπον, καθ' ἕνα τῶν ψευδοπροφητῶν εἰς μέσον ἥκειν τὸν Κύριον παρὰ Θεοῦ μὲν οὐκ ἀπεσταλμένον, ἀπὸ δὲ γνώμης τῆς οἰκείας, καθάπερ ἦν ἔθος ἐκείνοις τὰ τῷ νόμῳ μαχόμενα τοῖς ὡς αὐτὸν ἰοῦσι προσλαλεῖν. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ ἀπειθεῖν ἐσκέπτοντο, τὴν τοῦ νόμου τήρησιν φιλαιτάτην μὲν b εἶναι λέγοντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, παραλύεσθαι γεμὴν διὰ τῶν αὐτοῦ διδαγμάτων. οὐκοῦν ὡς Θεῷ μαχόμενον καὶ ὡς τοῖς παρ' αὐτοῦ διὰ Μωυσέως τεθεσπισμένοις ἀντιστατεῖν ἠρημένον ἀπεσείοντο τὸν Χριστὸν, ἀλλότριον εἶναι καὶ Θεοῦ διὰ τοῦτο λογιζόμενοι. ἀλλ' οὐχ οὕτως οἱ μακάριοι μαθηταί. πεφιλήκασι γὰρ αὐτὸν τῆς τῶν Ἰουδαίων δυσβουλίας τὰ ἀμείνω φρονήσαντες, καὶ πεπιστεύκασιν ἀληθῶς, ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ Θεοῦ, κατὰ τοὺς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους τρόπους. ταύτης c τοι τῆς αἰτίας ἕνεκα καὶ πεφίληνται παρὰ Πατρὸς, τὴν ἴσην ὥσπερ ἐξ ἀμοιβῆς δεχόμενοι χάριν. εἰ δὲ φίλτατοι μὲν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ λίαν ἡδεῖς οἱ ἐκ Θεοῦ τὸν Υἱὸν ἐξελθεῖν πιστεύοντες, κατεστύγηνται δηλονότι καὶ θεομισεῖς ἀληθῶς οἱ τὴν τούτοις ἐναντίαν νοσήσαντες δόξαν. καὶ εἰ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Υἱὸν ἑτοιμότατος λίαν εἰς τὸ ὑπακοῦσαι Θεὸς, οὐ προσδέξεται δηλονότι τῶν μὴ τοιούτων τὰς προσευχάς· καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον

2. ὥσπερ (sic) p. 3. ὑμᾶς (sic) p. 13. τοῦ νόμου E. 14. ὡς habet p. 15. ἐσκέπτοντο E. ἐσκώπτοντο p. ἐσκήπτοντο Ed.

“Ὅταν τὰς χεῖρας ἐκτείνητε πρός με, ἀποστρέψω τοὺς Es. i. 15. “ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, d “οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν, αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος “πλήρεις.”

Ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν 28
ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἀπόδειξις αὕτη σαφής τε καὶ ἀναμφίλογος τοῦ μὴ ἕνα τῶν ψευδοπροφητῶν ὑπάρχειν τὸν Κύριον, μήτε μὴν τὰ ἀπὸ γνώμης οἰκείας ἐροῦντα, καὶ διαλεξόμενον παρὰ τὸ δοκοῦν e τῷ Πατρὶ πρὸς ἡμᾶς ἀφῖχθαι, κατά γε τὴν ἀμαθῆ καὶ ἀπόπτυστον τῶν Ἰουδαίων ὑπόνοιαν, τὸ παλινδρομῆσαι πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ὑπονοστῆσαι μετ' ἐξουσίας ὅθεν οἶδεν ἐκβεβηκώς. Ναὶ γάρ, ἐρεῖ τις τυχὸν ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀμαθίαις ἀντικαθιστάμενος, οὐκ ἀληθὴς ἦν ἴσως ὁ Χριστὸς καθ' ὑμᾶς ὦ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' οὐδὲ συνευδοκοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας εἰσκεκόμικε παί- a 941 A. δευσιν, ἄπρακτον ἤδη δεικνὺς καὶ ἀνόνητον εἰς τελειότητα τὴν κατ' εὐσέβειαν τὴν νομικὴν ἐντολήν. ἐγκαλεῖτε γάρ πως ὡς λελυκότι τὸ σάββατον, καὶ εἴπερ τι τῶν θαυμάτων ἐργάσαιτο παρ' ὑμῖν, “ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων” S. Luc. xi. 15. καὶ τοῦτο ποιεῖν εἰωθότα δυσσεβοῦντες εἰρήκατε. πῶς δὴ οὖν ἄρα καὶ εἰς αὐτὸν ἀνέβη τὸν οὐρανόν; πῶς ἐδέξατο σύνθρονον ὁ Πατήρ, ἐπαιρόντων ἀγγέλων αὐτῷ τὰς ἄνω πύλας, τὸν τοῖς αὐτοῦ δόγμασιν ἀντιπράττοντα καθ' ὑμᾶς, b καὶ ἀνεθέλητον τῷ παμβασιλεῖ τῶν ὅλων τὴν ὑφήγησιν ποιησάμενον; μὴ γὰρ λεληθότως ἀνελήφθη; μὴ γὰρ οὐ πολὺς ἦν ὄχλος, πρὸς οὓς ἔφη ὁ θεῖός τε καὶ οὐράνιος ἄγγελος “Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε βλέποντες εἰς Acta SS. Ap. i. 11. “τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς

5. ἐκ E. παρὰ Ed. 10. τῷ πατρὶ om. E. πρὸς] + τὸν πατέρα E., sed postea manu eadem delevit. ἀφῖγχθαι E. 15. οὐ pro οὐδὲ E. 18. πως E. πάντως Ed. 28. βλέποντες E. ἐμβλέποντες Ed.

“ τὸν οὐρανὸν οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν “ πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.” εἶτα τί φῂς Ἰουδαῖε πάλιν; ἆρ' οὐ τιμήσεις ταῖς εὐπειθείαις κἂν τὴν ἀγγέλου φωνήν; c ἆρ' οὐ παραδέξῃ μάρτυρας, καίτοι πολλοὺς ὄντας τοὺς τεθεαμένους; καίτοι σαφῶς ὁ νόμος “ Ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν “ μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα,” φησί. τῷ τοίνυν ἐπ' ἐξουσίας πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπονοστοῦντι Πατέρα, πῶς ἂν ἔτι πρεπόντως ὁ τῆς ψευδοπροφητείας ἐπιφέροιτο μῶμος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἕψεται λοιπὸν, ὡς δι' ἀποδείξεως ἐναργοῦς τοῦ πράγματος, τὸ ἀνενδοιάστως πιστεύεσθαι παρ' ἡμῶν, ὡς εἴη μὲν ἐκ Θεοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Πατρὸς, οὐχ d ἕτερος γεμὴν παρ' ἐκεῖνον, ὃν αὐτός τε ἡμῖν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται διήγγελλον;

Deut. xix. 15.

Ἐληλυθέναι γεμὴν εἰς τόνδε τὸν κόσμον φησὶ, μεταχωρεῖν δὲ αὖ πάλιν ἐκ τοῦ κόσμου πρὸς τὸν Πατέρα, οὔτε τοῦ Πατρὸς ἀπολειφθεὶς ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε μὴν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὅτε μετὰ σαρκὸς ἀπεδήμει πρὸς τὸν Πατέρα· Θεὸς γάρ ἐστιν ἀληθινὸς ἀῤῥήτῳ δυνάμει τὰ πάντα πληρῶν, καὶ οὐδενὸς τῶν ὄντων ἀπολιμπανόμενος.

29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ
30 παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις· νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα
e καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τις σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν
ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.

Θαυμάζουσι τὴν ἀπόδειξιν ὡς ἐναργεστάτην, καταπλήττονται τοῦ λόγου τὸ διαφανές· περιστολῆς γὰρ ἁπάσης δίχα τὸν πρὸς αὐτοὺς εὖ μάλα πεποίηται λόγον. χαίρουσι δὴ οὖν δυσχερείας ἁπάσης ἀπηλλαγμένην λαβόντες ἀπόδει- 942 A. a ξιν, καὶ περισκελὲς μὲν σχεῖν οὐδὲν τὸ εἰρημένον φασὶν, εὐκάτοπτον δὲ οὕτως ὑπάρχειν τὴν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ

11. ἡμῶν E. ὑμῶν Ed. Statim καὶ addit Ed. invito E. 12. ἡμῖν E. ὁμοῦ Ed. 13. διήγγελλον E. διήγγελον Ed. 16. ἀπολειφθεὶς E.F.a. Ed. mg. ἀποληφθεὶς Ed. 17. ἀπεδήμει] ἀνέπτη a. 22. ἐρωτᾶν E.

φωνὴν, ὡς μηδὲ βραχὺ παροιμίας ἔναυσμα προσεῖναι δοκεῖν. ἀποκερδαίνουσι δὲ πρὸς τούτῳ κἀκεῖνο· ἐπειδὴ γὰρ ἔγνως, φησὶ, τὸ λαθραίως ψιθυρισθὲν, ἔφθασάς τε τὴν πεῦσιν, ἥνπερ ἂν ἴσως προσηγάγομεν ἡμεῖς ἐξαιτοῦντες τὸ μαθεῖν, ἅπερ ἔλεγες ἀρτίως, πεπιστεύκαμεν ὅτι καὶ ἐξῆλθες ἀπὸ Θεοῦ. τὸ γὰρ εἰδέναι, φησὶ, τὰ ἐν τῷ παραβύστῳ καὶ λεληθότα, τοῦ πάντων ἂν εἴη Θεοῦ, καὶ οὐχ ἑτέρου τινός. ἐπειδὴ δὲ οἶσθα τὰ πάντα αὐτὸς, πῶς οὐκ ἀναμφίλογον ὡς ἐκ τοῦ τὰ b *πάντα εἰδότος ἐξέλαμψας Θεοῦ; πίστεως οὖν ἄρα τῆς ἀνενδοιάστου τροφὴ κατέστη τοῖς μαθηταῖς μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο τὸ θεοπρεπὲς ὄντως καὶ παράδοξον σημεῖον, ὡς ἔστι μέν πως ἰδεῖν ἐπ' αὐτῶν ἀληθὲς, τό "Δίδου σοφῷ* Prov. ix. 9. *" ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται, γνώριζε δικαίῳ, καὶ προσ-" θήσει τοῦ δέχεσθαι." φασὶ δὲ τό Νῦν πιστεύομεν, οὐ τότε δὴ πάντως τὴν τοῦ πιστεύειν ἀρχὴν ἐν ἑαυτοῖς εἰσφρήσαντες, ὅτε τῶν τοιούτων ἠκροάσαντο λόγων, ἤγουν τεθέανται τὸ* c *σημεῖον, τὸ εἰδέναι φημὶ τὰ πάντα τὸν Κύριον, ἀλλ' ὡς τότε λοιπὸν τὴν ἐν ἀρχαῖς εἰσδεχθεῖσαν πίστιν ῥιζοῦν ἐν οἰκείαις ψυχαῖς ἀρχόμενοι, καὶ διακεῖσθαι λοιπὸν ἀραρότως ἀναπεπεισμένοι, ὡς Θεός τε εἴη καὶ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινοῦ. παραδεξόμεθα τοίνυν τό Νῦν πιστεύομεν, οὐκ εἰς τὴν τοῦ πιστεύειν ἀρχὴν, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ βεβαιοῦσθαι παγίως εἰς τὴν ἤδη τετιμημένην τῇ συναινέσει διάληψιν.*

d

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἄρτι πιστεύετε; ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα 31, 32
καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια κἀμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν.

Ἀστειότατα πάλιν ἐπέδειξεν ὁ Σωτὴρ τὸν τῆς ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς βεβαιότητος οὔπω παρόντα καιρόν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐξ οὐρανοῦ καταφοίτησιν εἰσκομίζων αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, καθὰ γέγραπται. S. Luc. xxiv. 49. *καθαρῶς γὰρ τότε ταῖς ἀνθρωπίναις μικροψυχίαις ἐῤῥῶσθαι* e

13. *προσθήσει* edidi post Migne. Ambiguum E., unde *προσθήσῃ* Aub.

φράσαντες, ἀκαταγωνίστοις διέπρεψαν εὐτολμίαις, οὐ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεις, οὐ τὸν ἄκριτον τῶν Φαρισαίων θυμὸν, οὐχ ἕτερόν τι τῶν δεινῶν δεδιότες, ἀλλ' ἐν παῤῥησίᾳ προεστηκότες τοῦ θείου κηρύγματος, καὶ διαῤῥήδην λέγοντες
Acta SS. Ap. v. 29. "Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις· οὐ δυνάμεθα
Ib. iv. 20. "γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν." ἐν ταὐτῷ τοιγαροῦν καθιδρύσθαι μὲν οὔπω πρὸς πίστιν τὴν τελείαν
948 A. a ἀπέδειξε, διὰ τὸ μήπω γεγεῦσθαι τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος, παραθεὶς εἰς ἔλεγχον τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην δειλίαν, καὶ ὅτι δὴ μέλλοι συμβήσεσθαι προειπὼν, οὐ μετρίως αὐτοὺς ὀνήσας ὁρᾶται. διακείσονται γὰρ μειζόνως τε καὶ ἐρηρεισμένως, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὐδὲν τῶν μελλόντων ἠγνοηκότα καταλαμβάνοντες. ἰδοὺ τοιγαροῦν παρέσται, φησὶν, οὐκ εἰς μακρὰν ὁ καιρὸς, μᾶλλον δὲ εἴσω βέβηκε θυρῶν, ὅτε μόνον ἀφέντες ἐμὲ, ἀπελεύσεσθε πρὸς
b τὰ ἴδια. τοῦτο δέ ἐστιν εὐπεριστόλως εἰπεῖν, ὅτε δειλίαις ἀνάνδροις κεκρατημένοι, μόνης τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς προνοήσετε, καὶ τὴν τῷ διδασκάλῳ χρεωστουμένην ἀγάπησιν κατόπιν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ποιησάμενοι, πρὸς οὕσπερ ἂν εὕρητε διοιχήσεσθε τόπους. πῶς οὖν ἄρτι πιστεύετε, τῶν εἰς ἀνδρείαν ἐλέγχων οὔπω τὸν ψόγον διακρουσάμενοι, διὰ τὸ μήπω μεταλαχεῖν τῆς διὰ Πνεύματος εὐτολμίας; ὅτι δὲ ἐτράποντο πρὸς φυγὴν οἱ μακάριοι μαθηταὶ, τὴν τῶν Ἰου-
c δαίων οὐκ ἐνεγκόντες ἔφοδον, ὅτε παρῆν ὁ προδότης, τὴν ἀνόσιον τῶν στρατιωτῶν ἐπαγόμενος σπεῖραν καὶ τοὺς τῶν ἡγουμένων ὑπηρέτας, οὐδαμόθεν ἀμφίλογον. μόνον δὲ τότε καταλελοίπασι τὸν Χριστόν· μόνον δὲ φαμὲν, ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὸ παρεῖναι μηδένα τῶν ἕπεσθαί τε καὶ προσεδρεύειν εἰωθότων αὐτῷ· μόνος γὰρ οὐκ ἦν, καθὸ Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ φυσικῶς τε καὶ ἀδιαστάτως· ἀνθρωπινώτερον δέ πως καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς ἐφθέγξατο Χριστὸς, ἐκεῖνο

1. φράσαντες E.F. Ed. mg. φθάσαντες Ed. 10. δειλίαν E. δουλείαν Ed. 18. τοῦ διδασκάλου E. 19–21. ἂν—διακρουσάμενοι om. E. 23. ἐτρέποντο E.

διδάσκων, ὅτι πειρασμὸν ἢ διωγμὸν ἤγουν ἕτερόν τι τῶν τοιούτων ἐπιφέροντος ἡμῖν ἔσθ' ὅτε καιροῦ, καὶ εἰς εὐκλεᾶ d καλοῦντος κίνδυνον, φημὶ δὲ τὸν δι' εὐσέβειαν, οὐκ ἀποπίπτειν ἐλπίδος τῆς ἐπὶ τῷ δύνασθαι διαφεύγειν ἀκόλουθον, καὶ εἰ μή τινες τυχὸν τῶν ὁμοψύχων ἡμῖν συμπαρατρέχοιεν ἀδελφῶν, ἐπαμύνοντές τε κατὰ τὸ ἐγχωροῦν καὶ ταῖς ὁμονοίαις μονονουχὶ τὸν ἐπηρτημένον ἡμῖν μεριζόμενοι κίνδυνον. εἰ γὰρ καὶ τράποιντο πρὸς φυγὴν δυσαχθῆ, καὶ ἀφόρητον τὴν ἐκ τῆς δειλίας πλεονεξίαν ἐν ἑαυτοῖς ποιη- e σάμενοι, διακεῖσθαι προσῆκεν, ὡς οὐ διὰ ταύτην ἀτονήσει τὴν αἰτίαν Θεός. ἀρκέσει γὰρ μόνος εἰς τὸ διασῶσαι δύνασθαι τὸν αὐτῷ προσκείμενον. μόνοι δὲ ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν, καὶ εἰ μή τις ὁρῷτο παρὼν, καθάπερ εἶπον ἀρτίως, συμπαραστάτην καὶ ἐπαρηγὸν καὶ σύνοπλον ἔχοντες τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεὸν, ἀπλεονεκτήτοις τισὶν ἐπικουρίαις ἡμᾶς περιφράττοντα, κατὰ τὸν λέγοντα ψαλμῳδόν "Κύριε, ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας Ps. v. 13. "ἐστεφάνωσας ἡμᾶς." καὶ ταῦτα νῦν περὶ τούτου φαμὲν, οὐχ ὡς χρῆμα καλὸν θαυμάζοντες τὴν φιλοψυχίαν, ὅταν ἐξῇ καταλύειν ἡμᾶς εὐκλεῶς τὸν μετὰ σώματος βίον συστρα- a 944 A. τευομένους τε καὶ συναθλοῦντας τοῖς διὰ Θεὸν κινδυνεύουσιν· ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἐκεῖνο πιστεύσωμεν, ὡς εἰ καὶ μή τινες εἶεν οἱ τοῦτο δρᾶν σὺν ἡμῖν ἐθέλοντες καὶ προθυμούμενοι, ἀπογινώσκειν οὐ χρή· μόνοι γὰρ οὐκ ἐσόμεθα συμπαρόντος ἡμῖν τοῦ Θεοῦ.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· ἐν τῷ κόσμῳ 33 θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. b

Ὅλην ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐν τούτοις εὖ μάλα Χριστὸς ἀνακεφαλαιοῦται χρησίμως τὴν πρὸς αὐτοὺς γενομένην διάλεξιν, καὶ τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν ἐν ὀλίγοις συλλαβὼν, συντομωτάτην αὐτοῖς τῆς οἰκείας βουλήσεως παρατέθεικε

4. τὸ E. 9. ἑαυτοῖς E. αὑτοῖς Ed. 13. εἶπον om. E.
22. εἰ pro οἱ E. 26. ἔχετε E. ἕξετε Ed.

γνῶσιν. πεποίημαι γὰρ, φησὶ, νυνὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς τοιούτους
λόγους, εἰρήνην ἔχειν ἐν ἐμοὶ παραινῶν, καὶ ἵν' εἰδείητε πρὸς
c τούτῳ σαφῶς ὅτι μοχθηρὰ μὲν ὑμῖν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ συμβή-
σεται, καὶ θλίψεσιν ὁμιλήσετε δι' ἐμὲ πολλαῖς. πλὴν οὐχ
ἁλώσεσθε τοῖς δεινοῖς· ἐγὼ γὰρ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ἀλλ' ἵνα σοι σαφὲς ὅτι μάλιστα ποιήσω τὸ εἰρημένον,
φέρε δὴ πρῶτον λέγωμεν τί τὸ ἔχειν ἐστὶν εἰρήνην ἐν Χριστῷ.
ὁ μὲν γὰρ κόσμος, ἤτοι τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων οἱ ἐρα-
σταὶ, τὴν μὲν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην ἐπιτηδεύουσιν ἔσθ'
ὅτε, πλὴν οὐ πάντως ἐν Χριστῷ. οἷον φέρε εἰπεῖν, οἱ πρὸς
d τὰς ἐκ τῶν σωμάτων φιληδονίας ἔκλυτοι, τοῖς ὁμοτρόποις
εἰσὶ διὰ τοῦτο φίλτατοι καὶ λίαν ἡδεῖς· ὁ χρημάτων τῶν
οὐδὲν αὐτῷ προσηκόντων ἐπιθυμῶν, ὑπάρχων τε διὰ τοῦτο
πλεονέκτης ἢ κλεπτίστατος, καθ' ἡδονὴν ἔσται πάντως τῷ
Sir. xiii. 15, 16. τὴν ἴσην αὐτῷ κακίαν ἐπιτηδεύοντι. "Ἕκαστον γὰρ ζῷον
" ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τῷ ὁμοίῳ
" αὐτοῦ προσκολληθήσεται ἀνήρ." ἀλλ' ἐν τούτοις ἅπασι,
τὸ σεμνὸν τῆς εἰρήνης ὄνομα καπηλεύεται· καὶ ἀληθὴς ὁ
λόγος· ἐπὶ δὲ τῶν ἁγίων οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ ἁμαρτία τῆς
εἰρήνης ὁ σύνδεσμος, ἀλλὰ πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη καὶ τῆς εἰς
e Θεὸν εὐσεβείας ἡ δύναμις. καὶ τοῦτό ἐστιν ἐν Χριστῷ.
κεφάλαιον οὖν ἡμῖν πάντων τῶν ἀγαθῶν ἡ ἐν Χριστῷ
πέφηνεν εἰρήνη, τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην ἀδελφὴν ὥσπερ
Rom. xiii. 10. τινὰ συνεισάγουσα. παντὸς δὲ τοῦ θείου νόμου τὴν πλήρω-
σιν ἔχειν ὁ Παῦλος τὴν ἀγάπην φησίν. ὅτι δὲ τοῖς ἀγαπῶ-
σιν ἀλλήλους ἕψεται δὴ πάντως τὸ καὶ αὐτὸν πρὸ πάντων
Cf. 1 S. Joan. iv. 20. ἀγαπῆσαι τὸν Θεὸν, οὐκ ἀμφίλογον, Ἰωάννου λέγοντος ὡς εἴ
τις ἀγαπήσαι τὸν ἀδελφὸν, αὐτὸν δήπου πάντως ἀγαπήσει
τὸν Θεόν.

945 A. a Δηλοῖ δὲ δή τι καὶ τὸ ἕτερον, φημὶ δὴ πάλιν τό Θλίψιν
ἔχετε ἐν τῷ κόσμῳ· ἀλλὰ θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

4. δι' ἐμὲ πολλαῖς hoc ordine E. 5. γὰρ assumptum ex E.
7. λέγομεν E. 13. οὐδὲν E. μηδὲν Ed.

ἁπλούστερον μὲν γὰρ εἴ τις ἕλοιτο νοεῖν, ἐρεῖ δὴ πάντως Πάσης ἁμαρτίας καὶ περιστάσεως κοσμικῆς κρείττων τε ἅμα καὶ δυνατώτερος ἀπεφάνθη Χριστός· ἐπειδὴ δὲ νενίκηκε, καὶ τοῖς δι' αὐτὸν πειραζομένοις ἐπιδώσει τὸ νικᾶν. εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων ἐννοεῖν ἐθέλοι τι πικρότερον, ἐκεῖνο δὴ πάντως διενθυμηθήσεται. ὅνπερ γὰρ τρόπον φθορᾶς καὶ θανάτου διὰ τοῦτο κεκρατήκαμεν, ἐπείπερ ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεβίω Χριστὸς, τῆς κατὰ τοῦ θανάτου πλεονεξίας ἀρχὴν τὴν ἰδίαν ἀνάστασιν ποιησά- b
μενος, διήκοι ἂν πάντως καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ πράγματος δύναμις, ἐπείπερ ἦν ὁ νικήσας ἐξ ἡμῶν καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, καὶ ὥσπερ τῆς ἁμαρτίας περιγιγνόμεθα νεκρωθείσης πάντως ἐν πρώτῳ Χριστῷ, παραπέμποντος δηλονότι καὶ εἰς ἡμᾶς, ὡς ἴδιον γένος, τὸ ἀγαθόν· οὕτω καὶ θαρσεῖν ὀφείλομεν ὅτι καὶ ἡμεῖς περιεσόμεθα τοῦ κόσμου· νενίκηκε γὰρ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, ἀρχὴ καὶ θύρα καὶ ὁδὸς τῇ c
ἀνθρωπείᾳ φύσει κἀν τούτῳ γιγνόμενος. οἱ γὰρ πάλαι πίπτοντές τε καὶ νικώμενοι κεκρατήκαμέν τε καὶ νενικήκαμεν διὰ τὸν ἐξ ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς νικήσαντα. εἰ μὲν γὰρ ἐνίκησεν ὡς Θεὸς, πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν, εἰ δὲ ὡς ἄνθρωπος, ἡμεῖς ἐν αὐτῷ νενικήκαμεν. δεύτερος γὰρ ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ πέφηνεν 1 Cor. xv. 47.
Ἀδὰμ, κατὰ τὰς γραφάς. ὥσπερ οὖν πεφορέκαμεν "τὴν Ibid. 49.
"εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ," καθ' ὁμοιότητα τὴν ἐκείνου τῷ τῆς ἁμαρτίας ὑποπεσόντες ζυγῷ, οὕτω δὴ πάντως φορέσομεν καὶ τὴν τοῦ ἐπουρανίου μόρφωσιν, τουτέστι Χριστοῦ, νικῶντες d
τῆς ἁμαρτίας τὴν τυραννίδα, καὶ ἁπάσης θλίψεως κατευμεγεθοῦντες κοσμικῆς· νενίκηκε γὰρ ὁ Χριστός.

2. τε assumptum ex E.

ΚΕΦΑΛΗ Γ.

e *Ὅτι τῆς θεοπρεποῦς δόξης οὐκ ἐπιδεᾶ θεωρῆσαι τις ἂν τὸν Υἱὸν, κἂν εὑρίσκηται λέγειν Πάτερ δόξασόν τὸν Υἱόν σου.*

Κεφ. ιζʹ. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοῦς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπε Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε.

ἈΠΟΧΡΩΝΤΩΣ *τοῖς μαθηταῖς τὰ εἰς σωτηρίαν ἐφόδια δωρησάμενος, καὶ τοῖς καθήκουσι λογισμοῖς τε καὶ λόγοις*
946 A. a *εἰς ἀκριβεστέραν τῶν δογμάτων ἀκονήσας διάληψιν, καὶ καταστήσας ὅτι μάλιστα μαχιμωτάτους εἰς πειρασμοὺς, φρόνημά τε τὸ νεανικὸν εὖ μάλα ῥιζώσας ἐν ἑκάστῳ, χρησίμως μεθίστησιν εὐθὺς τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, καὶ εἰς προσευχῆς διαπλάττει τρόπον· οὐδένα καιρὸν διὰ μέσου χωρεῖν ἐπιτρέψας τῆς τε πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα· τύπον ἡμῖν πολιτείας ἐξόχου κἀν τούτῳ δὴ πάλιν τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν ὑποφαίνων. χρῆναι γὰρ οἶμαι μὴ*
b *ἀγνοεῖν τὸν ᾧπέρ ἐστι πρὸς εὐσέβειαν ὁ σκοπὸς, ὅτι προσήκοι δὴ πάντως ἢ πρὸς ἀδελφοὺς τὰ λυσιτελῆ τε καὶ ἀναγκαῖα διαλέγεσθαι φιλεῖν, ἤγουν εἰ μὴ τοῦτο δρῴη τυχὸν, ταῖς εἰς Θεὸν ἱκετείαις τὴν τοῦ λόγου χρείαν ἐπείγεσθαι δαπανᾶν, ὡς μηδεμίαν ἐκ τούτου περισσολογίας ὁρᾶσθαι παρείσδυσιν· οὕτω γὰρ ἂν ἴοι κατὰ λόγον τὸν πρέποντα*

1—3 om. E. 18. τὰ assumptum ex E. Catt. 20. ἱκετηρίαις Catt.

τῆς γλώττης ἡ εὐκοσμία. τίνι γὰρ οὐ σφόδρα καταφανὲς, ὡς εὔκολος λίαν ἐν ταῖς εἰκαιολογίαις μάλιστα τῶν οὐκ ἔξω ψόγων ἡ ἐπεισφορά; καὶ γοῦν ἔφη τις σοφὸς "Ἐκ πολυ- Prov. x. 19.
"λογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν, φειδόμενος δὲ χειλέων c
"νοήμων ἔσῃ."

Ἀποθαυμάσεις δέ τι πρὸς τούτῳ καὶ ἕτερον οὐ μετρίαν ἡμῖν ἐμποιοῦν τὴν ὄνησιν. ποιεῖται γὰρ τὴν τῆς προσευχῆς ἀπαρχὴν ὑπὲρ δόξης τῆς ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ Πατρός· συναναπλέκει δὲ μετὰ τοῦτο καὶ παρεισκομίζει παραχρῆμα τὴν ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ τίς ἡ πρόφασις; ἀναπείθει δὴ πάλιν τὸν ἐπιεικῆ καὶ θεοφιλέστατον, καὶ τεχνίτην ἀληθῶς εἰς προσευχὴν ἐργάζεται. ὥσπερ γὰρ ἀγαθουργεῖν ἡμᾶς καὶ πάντα δρᾶν ἀναγκαῖον, οὐκ εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν τὴν εἰς τοῦτο d
σπουδὴν παρατρέποντας, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς τῶν ὅλων, φημὶ δὴ τοῦ Θεοῦ· "λαμψάτω γάρ φησι τὸ φῶς ὑμῶν S. Matth. v. 16.
"ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, "καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς·" οὕτω καὶ εἰς εὐχὴν διανιστάντος ἡμᾶς τοῦ καιροῦ πρὸ τῶν ἡμετέρων τὰ εἰς Θεοῦ δόξαν αἰτεῖν πρεπωδέστατον, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός "Οὕτω, φησὶν, ὑμεῖς Ib. vi. 9–11.
"προσεύχεσθε Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω "τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά e
"σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν "ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον." τύπος οὖν ἄρα προσευχῆς εἰς ἡμᾶς τὸ πραττόμενον. ἔδει γὰρ ἔδει παντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ πρὸς Θεὸν ἀνακομίζοντος τρόπου ἡγεμόνα καὶ καθηγητὴν, οὐ πρέσβυν, οὐκ ἄγγελον, ἀλλ' αὐτὸν ἀναφαίνεσθαι Es. lxiii. 9.
τὸν Χριστόν. κεκλήμεθα γὰρ καί ἐσμεν ὄντως κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν Διδακτοὶ Θεοῦ. Ib. liv. 13.

Τί δὲ δὴ καί φησι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, πρέπον ἂν εἴη νουνεχέστατα κατιδεῖν. δεῖν γὰρ οἶμαι μετὰ δριμείας τινὸς τῆς ἐπιτηρήσεως τῇ τῶν λεγομένων θεωρίᾳ προσβάλ- a 947 A.

3. πολυλόγου E. 6. μετρίαν E. μετρίως Ed.

λοντας φιλοθηρεῖν εὖ μάλα τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν. Πάτερ τοίνυν φησὶν ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε. καὶ ὅσον μὲν ἧκεν εἰς τὴν τῶν εἰρημένων διασκευὴν, οἰηθείη μὲν ἄν τις εὐκλείας ἐπιδεᾶ καθεστάναι τυχὸν τὸν τοιαῦτα λέγοντα· ἐννοήσας γεμὴν τὸ τοῦ Μονογενοῦς ἀξίωμα, ῥᾳδίως ἂν οἶμαι τῶν οὕτως ἀθλίων ἀποπηδῆσαι λογισμῶν. ἠλίθιον γὰρ κομιδῇ τὸ δόξης τινὸς
b οἴεσθαι ἐπιδεᾶ καὶ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἀμοιρῆσαι τιμῆς τὸν
1 Cor. ii. 8, S. Jac. ii. 1. Υἱὸν, καίτοι τῆς δόξης ὄντα Κύριον· οὕτω γὰρ αὐτὸν αἱ θεόπνευστοι καλοῦσι γραφαί. ἄλλως τε καὶ ἑτέρωθί που
Infra ver. 5. θεωρῆσαι τις ἂν λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα "Πάτερ δόξασόν "με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί." εἶτα τίνι λοιπὸν ἀμφίλογον, τίς δὲ οὕτω τὸν νοῦν ἀπόπληκτος καὶ πάσης ἀληθείας ἐχθρὸς, ὡς μὴ συνιέναι τε καὶ ὁμολογεῖν ὅτι δόξης μὲν οὐκ ἐστέρηται τῆς θεοπρεποῦς ὅσον
Phil. ii. 6. c εἰς οἰκείαν φύσιν ὁ Μονογενής· ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχων ἐν μορφῇ καὶ τῇ κατὰ πᾶν ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, καταβέβηκε μὲν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ταπείνωσιν, ἑαυτὸν δὲ κεκένωκε, τὸ ἀδοξότατον τουτὶ πεφορεκὼς σῶμα καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σμικρότητος τὴν ὁμοίωσιν ἐξ ἀγάπης ὑποδὺς, ὡς ἤδη παρόντος τε καὶ ἐνεστηκότος τοῦ καθήκοντος χρόνου, καθ' ὃν ἔδει πάλιν αὐτὸν τὴν τοῦ μυστηρίου χρείαν ἀποπληρώσαντα, τὴν ἀρχαίαν τε καὶ οὐσιώδη μεταμφιέσασθαι δόξαν, ὅλην ἀνασώσαντα τὴν οἰκου-
d μένην, ἀνασώσαντά τε πρὸς ζωὴν καὶ θεογνωσίαν τοὺς ἐν αὐτῇ, συνευδοκητὴν καὶ συνεθελητὴν πάλιν κἀν τούτῳ δεικνὺς τὸν Πατέρα· τὴν πρὸς αὐτὸν ποιεῖται διάλεξιν, χρῆναι δὴ πάντως ἑαυτὸν ἀνακομίζεσθαι λέγων εἰς τὸ τῆς ἰδίας φύσεως ἀξίωμα;

Ἄνεισι δὲ πῶς; ἢ δηλονότι τῶν τῆς θεότητος ἔργων ἀποτελεστὴς καὶ μετὰ σαρκὸς ἀναδεικνύμενος, οὐχ ὡς ὑπουρ-

5. καθεστάναι E. καθιστάναι Ed. 10. ἑτέρωθέν E. 12. μου E. 22. αὐτὸν E. αὐτὴν Ed. 30. τῷ—ἔργῳ E.

γὸς τῆς ἑτέρου τυχὸν ἐνεργείας, ἀλλ' ὡς σοφία καὶ δύναμις ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. οἰησόμεθα γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως αὐτὸν τὰ τῆς θεότητος ἔργα μετ' ἐξουσίας ἀποπληροῦν. e πάντα μὲν γὰρ παρὰ τοῦ Πατρὸς, πλὴν οὐ δίχα τοῦ Υἱοῦ. πῶς γὰρ ἂν ἐργάσαιτό τι τῶν αὐτῷ πρεπόντων ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐχὶ δὴ συνούσης τε αὐτῷ καὶ συναποτελούσης τὰ ἐφ' οἷς ἂν νοοῖτο τυχὸν ἡ κατ' ἐνέργειαν κίνησις, τῆς τε σοφίας καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, φημὶ δὴ τοῦ Υἱοῦ; διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Εὐαγγελιστὴς, ὁ τὴν τοῦδε τοῦ βιβλίου συγγραφὴν πηξάμενος, ἐν ἀρχαῖς τοῦ λόγου φησὶν ὅτι "Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν." Supra i. 3. ἐπειδὴ τοίνυν ὁ τῆς ὁμοουσιότητος ἀναπείθει λόγος ἀκολούθως a 948 A. ἡμᾶς ἐννοεῖν ὅτι πάντα μὲν ἐκ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ δὲ πάντως ἐν Πνεύματι· νεκρώσας δὲ θάνατον καὶ φθορὰν, καὶ τὴν τοῦ διαβόλου τυραννίδα περιελὼν, ὅλην ἔμελλε τὴν ὑφ' ἡλίῳ ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος καταφαιδρύνειν φωταγωγίαις, ἀναδείκνυσθαί τε διὰ τούτου λοιπὸν Θεὸς κατὰ φύσιν ὄντως καὶ ἀληθινὸς, ἀναγκαίως φησί *Πάτερ δόξασόν σου τὸν Υἱὸν ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε.* καὶ οὐ δή τις νοῦν ἔχων ἐρεῖ, δόξαν μὲν αἰτεῖν παρὰ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, καθάπερ ἄνθρωπον ἐξ b ἀνθρώπου τυχὸν, διδόναι δὲ καὶ αὐτὸν ὡς ἐξ ἀμοιβῆς ἐπαγγέλλεσθαι· σμικροπρεπὲς γὰρ λίαν, μᾶλλον δὲ ἀσύνετον παντελῶς, τὸ τοιαύτην ἔχειν ἐπὶ Θεοῦ τὴν διάληψιν· ἀναγκαιοτάτην δὲ τῷ Πατρὶ τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐπιδεικνὺς, ἵνα γινώσκηται καὶ ὁμοούσιος, ταυτὶ λελάληκεν ὁ Σωτήρ. ὥσπερ γὰρ ἀδοξίας ἔσται παραίτιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ μὴ τοιοῦτον ἔχειν τὸν ἐξ αὐτοῦ φύντα τε καὶ γεγεννημένον Υἱὸν, ὁποῖον ἂν εἶναι πρέποι τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν κατὰ φύσιν, οὕτως c οἶμαι καὶ δόξαν αὐτῷ περιποιήσει καὶ καύχημα, τὸ ἐν τούτοις ὄντα τὸν ἴδιον ἔχειν Υἱὸν, ἐν οἷσπερ ἂν ὑπάρχειν αὐτὸς καὶ νοοῖτο καὶ λέγοιτο. δοξάζεται τοίνυν ὁ Πατὴρ ἐν τῇ τοῦ

4. τοῦ assumptum ex E. 13. μὲν om. E. 17. κατὰ φύσιν ὄντως hoc ordine E. 26. τὸ assumptum ex E.

γεννήματος δόξῃ, καθάπερ ἔλεγον ἀρτίως, διδοὺς μὲν τὴν δόξαν ἐν τῷ νοεῖσθαι διὰ πραγμάτων ποίου τε καὶ τίνος ἐξέφυ Πατρὸς ὁ Μονογενὴς, ἀντικομιζόμενος δὲ ὥσπερ ἐν τῷ νοεῖσθαι πάλιν τίνος τε καὶ οἵου Πατὴρ ὑπάρχει κατὰ ἀλήθειαν. οὐσιῶδες οὖν ἄρα καὶ φυσικὸν παρὰ μὲν τοῦ d *Πατρὸς εἰς Υἱὸν, παρὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα διαβήσεται τῆς δόξης τὸ καύχημα.*

Εἰ δέ τις δοίη τυχὸν καὶ διὰ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ταπεινὸν, ἐλάττονά πως ἢ καθ' ἑαυτὸν κἀνθάδε λαλεῖν τὸν Κύριον· κατείθισται γὰρ καὶ τοῦτο αὐτῷ· λογισμοῦ τοῦ πρέποντος ἀμοιρήσει μὲν οὐδαμῶς, τῶν γεμὴν ἐξ ἀκριβείας θεωρημάτων οὐ λίαν ἐφάψεται. εἰ μὲν γὰρ ἐξῄτει μόνον αὐτὸς τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς δόξαν, οὐδὲν ἀπεικὸς τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις τὴν αἴτησιν ἐγκαλεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀντιδοξάζειν ἐπαγγέλλεται τὸν Πατέρα, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον e *ἤδη φαίνεται τοῖς ἀρτίως ἡμῖν προαποδοθεῖσι θεωρήμασι προθυμότερον ἐπιπηδᾶν;*

6. εἰς] + τὸν Catt. 10. τοῦ E. τε Ed. 13. παρὰ E. περὶ Ed.

a 949 A.

ΚΕΦΑΛΗ Δ.

Ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἀδικήσει τοῦ Υἱοῦ τὴν δόξαν τὸ εἰληφέναι τι λέγεσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἔχοντος εὐσεβῆ τοῦ πράγματος λόγον.

Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ 2
δέδωκας αὐτῷ, δώσει αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. b

ἘΞΗΓΕΙΤΑΙ *πάλιν καὶ διὰ τούτων ἡμῖν ὁ Χριστὸς τὸν
τῆς δόξης τρόπον, δι' οὗπερ ἂν ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατὴρ
εὐκλεᾶ καὶ ἐπιδοξότατον ἀποφανεῖ τὸν ἴδιον Υἱὸν, ἀντιδο-
ξασθήσεται δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήματος. ἐκ-
πλατύνει δὲ τὸν λόγον καὶ διαφανὲς ἐργάζεται τὸ θεώρημα
πρὸς ἡμετέραν οἰκοδομήν τε καὶ ὄνησιν. πάντα γὰρ εἰδότι
τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τίς ἡ τοῦ διδάσκεσθαι χρεία τὸν τῆς
αἰτήσεως τρόπον; καλεῖ τοιγαροῦν τὴν παρὰ Πατρὸς εἰς* c
*ἡμᾶς εὐμένειαν. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ἀρχιερεὺς τῶν ἡμετέρων
ψυχῶν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, καίτοι Θεὸς ὑπάρχων φύσει
μετὰ Πατρὸς, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν διαλέξεις ποιεῖται πρεπωδέ-
στατα, πιστεύειν ἡμᾶς ἀναπείθων ὅτι καὶ νῦν ἱλασμός ἐστι* 1 S. Joan. ii. 1, 2.
*περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ παράκλητος δίκαιος, κατὰ τὴν
Ἰωάννου φωνήν. διὸ καὶ ὁ Παῦλος τοῦτον ἡμᾶς διακεῖσθαι
τὸν τρόπον ἐθελήσας, ἐπιστέλλει "Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα* Heb. iv. 15.
"μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρα- d
"μένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας."

1–4 om. E. 6. δώσει E. δώσῃ Ed.

οὐκοῦν ἐπείπερ ἐστὶν ἀρχιερεὺς, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ ἄμωμον θῦμα προσκεκόμικεν ἑαυτὸν ἀντίλυτρον τῆς ἁπάντων ζωῆς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καθάπερ ἀπαρχήν τινα [Col. i. 18.] τῆς ἀνθρωπότητος, "ἵν' ἐν πᾶσι γένηται πρωτεύων," ὡς ὁ Παῦλός φησι· προσκομίζει δὲ πάλιν τὸ ἀποσκιρτῆσαν γένος e ἐπὶ τῆς γῆς, αἵματι μὲν τῷ ἰδίῳ καθαρὸν ἀποδείξας, ἀναμορφώσας δὲ πρὸς καινότητα ζωῆς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ἐπειδὴ δὲ, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν, πάντα τελεῖται παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι, πλάττεται τῶν ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς τὴν αἴτησιν, ὡς μεσίτης καὶ ἀρχιερεὺς, καίτοι συνδοτὴρ καὶ συγχορηγὸς ὑπάρχων τῷ ἰδίῳ γεννήτορι τῶν θείων τε καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων. διαιρεῖ γὰρ κατ' ἰδίαν βούλησίν τε καὶ ἐξουσίαν οἷσπερ ἂν ἐθέλοι τὸ Πνεῦμα Χριστός.

Καὶ ταυτὶ μὲν ἐν τούτοις· τί δὲ δὴ βούλεται δηλοῦν τὸ 950 A. a τῆς αἰτήσεως σχῆμα, δοκιμαζέτω πάλιν ὁ λόγος. "Πάτερ" [Supra ver. 1.] τοίνυν, φησὶ, "δόξασόν σου τὸν Υἱὸν ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου "δοξάσῃ σε." πῶς οὖν ἢ τίνα τρόπον ὅπερ ἔφην διανυσθήσεται; βούλομαι, φησὶν, ἵνα ὥσπερ δέδωκάς μοι τὴν ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, οὕτω καὶ πᾶν ὃ δέδωκάς μοι ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. ἐδόξασε μὲν γὰρ ὁ Πατὴρ τὸν ἴδιον Υἱὸν, πᾶσαν ὑποθεὶς τὴν ὑφ' ἡλίῳ τοῖς σκήπτροις αὐτοῦ, ἀντεδοξάσθη δὲ καὶ αὐτὸς δι' αὐτοῦ. ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς ἐδοξάσθη παρὰ τοῦ Πατρὸς, πιστευθεὶς παρὰ πάντων ὅτι γέννημα καὶ καρπός ἐστι τοῦ πάντα ἰσχύοντος καὶ ἀμογητὶ τὰ πάντα b τοῖς τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποτιθέντος ζυγοῖς, ἀντεδοξάσθη δὲ ὥσπερ παρὰ τοῦ ἰδίου γεννήματος ὁ Πατήρ. ἐπειδὴ γὰρ πάντα ἰσχύον ἐπιτελεῖν εὐκόλως ἐγνώσθη τὸ γέννημα, διαβέβηκε τῆς εὐκλείας ἡ χάρις εἰς τὸν τεκόντα αὐτό. ὥσπερ οὖν, φησὶ, ἐδόξασάς τε καὶ ἐδοξάσθης, δοὺς αὐτῷ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, κατὰ τὸν εἰρημένον δηλονότι

6. μὲν assumptum ex E. 9. πλάττεται] "forte πράττεται" adnotat Aub., sed πλάττεται recte exhibet F. cf. τὸ τῆς αἰτήσεως πλάττεται σχῆμα infra 958 e. 13. ἐθέλῃ E.

τρόπον· οὕτω θέλω ἵνα μηδὲν τῶν δοθέντων ἀπόληται· δόξα γὰρ καὶ αὕτη παρὰ μὲν τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν Υἱὸν, παρὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ εἰς τὸν Πατέρα διαδραμεῖται πάλιν. ἔδει γὰρ ἔδει τὸ ὑπεξούσιον ὅλως καὶ ὑπὸ χεῖρα γεγενημένον τοῦ c πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ Λόγου, διασεσωσμένον ἅπαξ, καὶ ἐν ἀτελευτήτοις μεῖναι τοῖς ἀγαθοῖς, ὡς μηκέτι μὲν τυραννεῖσθαι θανάτῳ, μὴ φθορᾷ κρατεῖσθαι καὶ ἁμαρτίαις, ἤγουν ἔτι τοῖς ἀρχαίοις ὑποκεῖσθαι κακοῖς.

Ἐπειδὴ δὲ τό *Δέδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς* θορυβήσειν εἰκὸς τῶν ἁπλουστέρων τινὰς, φέρε δὴ πάλιν ὀλίγα ἄττα χρησίμως εἰς τοῦτο λέγωμεν, οὐκ ὀκνοῦντες διὰ τὴν χρείαν, εἰ καὶ ἀσθενεῖ πᾶς λόγος εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων d ἐξήγησιν. μάλιστα μὲν γὰρ ἐρεῖ καὶ τοῦτο πρεπόντως ὁ Κύριος τῷ ληφθέντι σχήματι, τῷ τῆς ταπεινώσεως λέγω καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις. καὶ δέχου τὸν λογισμόν. εἰ μὲν γὰρ ἐρυθριῶμεν ἀκούοντες ὅτι δοῦλος κεχρημάτικε δι' ἡμᾶς, καίτοι τῶν ὅλων Κύριος ὢν μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅτι κεχειροτόνηται "βασιλεὺς ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ," Ps. ii. 6. καίτοι τὸ κατάρχειν δύνασθαι τῶν ὅλων ἐν ἰδίᾳ φύσει καὶ οὐκ ἐπίκτητον ἔχων, ἐρυθριᾶν ἀκόλουθον κἂν εἴ τι λέγῃ e δέχεσθαι πάλιν ὡς ἄνθρωπος. εἰ δὲ θαυμάζομεν ἐν ἐκείνοις τὴν ἑκούσιον ὑποταγὴν, τὸ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς οὐκ ἀγνοοῦντες ἀξίωμα, τί μὴ πρὸς ἐκείνοις καὶ τοῦτο τεθαύμασται; πάντα γὰρ ἔχων, ὡς Θεὸς, δέχεσθαί φησιν ὡς ἄνθρωπος, ᾧ τὸ βασιλεύειν, οὐκ οὐσιῶδες, ἀλλὰ δοτόν· "τί γὰρ ἔχεις ὃ 1 Cor. iv. 7. "οὐκ ἔλαβες," τοῖς τῶν γενητῶν ἁρμόσει μέτροις· γενητὸς δὲ καὶ ὁ Χριστὸς, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, καίτοι τὴν φύσιν ἀγένητος ὢν, καθὸ πέφηνεν ἐκ Θεοῦ. πάντα μὲν γὰρ ἐν a 951 A. Θεῷ φυσικῶς τε καὶ ἰδίως τὰ ἀγαθὰ νοεῖταί τε καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν, εἰσποιητὰ δὲ ἐν ἡμῖν καὶ διὰ θείας χορηγουμένα χάριτος. ὅταν τοίνυν ὡς ἄνθρωπος εἰς τὴν καθ' ἡμῶν τεθειμένος ἀρχὴν δεδόσθαι λέγῃ παρὰ Πατρὸς τὴν κατὰ

19. ὅλων] + κύριος E. 26. γενητῶν] γεννητόρων (sic) E.

πάσης σαρκὸς ἐξουσίαν αὐτῷ, σκανδαλιστέον οὐδαμῶς· χρὴ γὰρ ἐννοῆσαι τὴν οἰκονομίαν. εἰ δέ σοι δοκεῖ καὶ θεοπρεπέστερον ἐπαΐειν τῶν λεγομένων, σύνες δὴ πάλιν ὅπερ ἔφη που (Supra vi. 44.) b πρὸς Ἰουδαίους ὁ Κύριος "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν; οὐδεὶς "δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με (Ib. v. 21.) "ἑλκύσῃ αὐτόν." οὓς γὰρ ἐὰν θέλῃ ζωοποιεῖν ὁ Πατὴρ, τούτους ὡς ἰδίᾳ δυνάμει τῇ ζωοποιῷ προσάγει τῷ ἰδίῳ γεννήματι, δυναμοῖ δὲ πάλιν καὶ σοφοῖ δι' αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ εἴ τινας ὑπὸ ζεύγλην τῆς ἰδίας ἀρχῆς ποιῆσαι βούλεται πάλιν, αὐτοὺς οὐχ ἑτέρως εἰς τοῦτο καλεῖ, ὡς δὲ διὰ ζώσης ἰσχύος καὶ παντουργοῦ, δι' ἧς κατάρχει τῶν ὅλων, φημὶ δὴ τοῦ ἰδίου γεννήματος. ἄνθρωποι μὲν γὰρ οὐδὲν ἐξ ἑαυτῶν τῶν c ὑπὲρ ἑαυτοὺς κατορθοῦν ἰσχύοντες δανείζονται παρὰ Θεοῦ (Prov. viii. 15, 16.) τὸ τῶν ἄλλων δύνασθαι κρατεῖν· δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τύραννοι δι' αὐτοῦ κρατοῦσι γῆς· ὁ δὲ τῶν ὅλων Θεὸς τὸ ἀποσκιρτῆσαν γένος τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπ' αὐτῷ βασιλείας τὸν ζυγὸν ἀποτινάξαν, οὐ παρ' ἑτέρου τὸ δύνασθαι λαβὼν, ὑποτίθησιν ἑαυτῷ τὰ πάντα, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τὴν κατ' αὐτῶν ἐξουσίαν οἱονεὶ δωρούμενος, καὶ δι' αὐτῆς χειρούμενος, ὅπερ ἂν ἐθελήσῃ d λαβεῖν. ὑπάγει γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὡς ἰδίᾳ δυνάμει τῷ Υἱῷ· δι' αὐτοῦ δὲ πάντως καὶ οὐχ ἑτέρως πᾶν ὅπερ ἐστὶν ὑποπίπτειν ἐθέλον αὐτῷ διὰ τῆς ὑποταγῆς. ὥσπερ γὰρ τὰ πάντα σοφοῖ καὶ ζωοποιεῖ δι' αὐτοῦ, οὕτω καὶ τῶν ὅλων κατάρχει δι' αὐτοῦ.

Σημειωτέον γεμὴν, ὡς οὐκ εἰς μόνον ἔτι τὸν Ἰσραὴλ ἡ τῆς ἄνωθεν φιλανθρωπίας συνεστέλλετο χάρις, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσαν ἐξετείνετο σάρκα. τὸ γὰρ ὅλως ὑποτρέχον τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐξουσίαν, μεθέξει δὴ πάντως καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ζωῆς τε καὶ χάριτος.
e

7. τῇ] τῷ E. 10. ἑτέρας E. 18. ἀποτινάξαντες E.
21. ἰδίῳ E.

ΚΕΦΑΛΗ Ε.

Ὅτι τοῦ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς οὐκ ἔξω κείσεται, κἂν μόνον καὶ ἀληθινὸν ὀνομάζῃ Θεὸν τὸν Πατέρα.

Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον 3
ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.

b

ΜΗΤΕΡΑ *τῆς αἰωνίου ζωῆς τὴν πίστιν ὡρίσατο, καὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὴν δύναμιν παραίτιον ἔσεσθαί φησι τῆς εἰς αἰῶνα διαμονῆς τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ δηλονότι καὶ μακαριότητι καὶ ἁγιασμῷ. ἀληθῆ δὲ θεογνωσίαν εἶναί φαμεν, ἣ τῶν ἐγκλημάτων ἀπήλλακται τῆς πρὸς ἕτερόν τι παρατροπῆς καὶ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν ἀποδρομῆς. λελατρεύκασι γάρ τινες* Rom. i. 25. *"τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα," καὶ τῷ ξύλῳ τετολμήκασιν εἰπεῖν "Πατήρ μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ Σύ με ἐγέννησας."* c Hier. ii. 27. *πρὸς γὰρ δὴ τοσοῦτον οἱ δείλαιοι κατώλισθον ἀμαθίας μέτρον, ὡς καὶ ταῖς αἰσθήσεως ἀμοιρούσαις ὕλαις, τὴν θείαν ἁπλῶς ἐπωνυμίαν χαρίσασθαι, καὶ τῆς τὰ πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας τὴν ἄῤῥητον περιθεῖναι δόξαν. μόνον οὖν καὶ ἀληθινὸν ὀνομάζει Θεὸν τὸν Πατέρα, τοῖς ψευδωνύμοις ἀντιτιθείς, καὶ τοῖς πεπλανημένως ὠνομασμένοις θεοῖς ἀντιπαρεξάγων ὥσπερ τὸν ἀληθῆ· σκοπὸς γὰρ οὗτος τῷ λόγῳ. χρησίμως δὲ λίαν ἕνα καὶ μόνον εἰπὼν τὸν Πατέρα, καὶ τῆς* d *ἑαυτοῦ διαμέμνηται δόξης λέγων Καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν*

1–3 om. E.

Χριστόν. οὐ γὰρ ἂν ἑτέρως τις ἕλοι τὴν τελείαν τοῦ Πατρὸς *γνῶσιν, εἰ μὴ συνειστρέχοι προσεχῶς τε καὶ συνημμένως καὶ ἡ περὶ τοῦ γεννήματος, τουτέστι, τοῦ* Υἱοῦ. *ἅμα γάρ τις ἔγνω τί ἐστι* Πατὴρ, *ἔγνω δὴ πάντως καὶ τὸν* Υἱόν. *ἕνα τοιγαροῦν καὶ ἀληθινὸν εἰπὼν τὸν* Πατέρα *καὶ* Θεὸν, *οὐκ ἔξω τέθεικεν ἑαυτόν. ὢν γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, ἀληθινὸς ἔσται καὶ αὐτὸς, καὶ μόνος ἐν μόνῳ· παρ' αὐτὸν*

Ps. xcv. 5. e *γὰρ ἕτερος οὐδεὶς* Θεὸς *ἀληθινὸς ἔσται καὶ μόνος.* "Οἱ *γὰρ* "*θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια·*" *δούλη δὲ καὶ ἡ κτίσις, ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως προσκυνοῦσί τινες, εἰς ἀδόκιμόν τε καὶ λίαν ἐμπαθῆ κατασυρόμενοι γνώμην. πολλοῖς οὖσιν ἄρα τοῖς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ νομισθεῖσιν ἐξ ἀπάτης εἶναι θεοῖς, καὶ νόθην λαχοῦσι τὴν ἐπωνυμίαν, ὁ μόνος καὶ ἀληθινὸς ἀντανίσταται* Θεὸς, *ὁ ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν* Υἱὸς, *διῃρημένως τε ἅμα καὶ συμφυῶς καθ' ἑνότητα φυσικήν. διῃρημένως μὲν γάρ· διὰ τὸ ἐν ὑπάρξει νοεῖσθαι τῇ καθ' ἑαυτόν·*

953 A. a *υἱὸς γάρ ἐστιν ὁ* Υἱὸς *καὶ οὐχὶ* Πατήρ· *συμφυῶς δὲ πάλιν, ὅτι τῇ τοῦ τεκόντος ὑπάρξει συμπαρομαρτήσει δὴ πάντως ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν. ἅμα γὰρ* Πατὴρ *καὶ* Υἱὸς, *εἴπερ ἐστί τε καὶ λέγεται διὰ τοῦτο* Πατὴρ, *ἐπειδὴ νοεῖται γεγεννηκώς.*

Αὕτη τοίνυν ἐστί φησιν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν *καὶ ὃν ἀπέστειλας* Ἰησοῦν Χριστόν. *ἆρ' οὖν· ἐρεῖ τις τῶν φιλακροαμόνων, οἷς τὸ μὴ παρέργως τοῖς θείοις δόγμασιν ὁμιλεῖν ἐσπούδασται· τὴν γνῶσιν εἶναί φαμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἐξαρκέσει δέ τισι τὸ εἰδέναι τὸν ὄντως τε καὶ*

b *φύσει ἀληθῶς ὄντα* Θεὸν *εἰς τὸ πᾶσαν ἔχειν τῆς ἐλπίδος τὴν*

S. Jac. ii. 26. *ἀσφάλειαν, δεήσεται δὲ τῶν ἄλλων οὐδενός; εἶτα πῶς ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι; πίστιν δὲ ὅταν λέγωμεν, τὴν ἀληθῆ περὶ τοῦ* Θεοῦ *γνῶσιν καὶ οὐχ ἕτερόν τι σημαίνομεν· διὰ γὰρ τοῦ πιστεύειν ἡ γνῶσις· καὶ μαρτυ-*

Es. vii. 9. *ρήσει λέγων ὁ προφήτης* Ἡσαΐας *πρός τινας* "Ἐὰν *γὰρ μὴ*

1. *ἂν* om. E. habent Catt. *τελείαν τοῦ*] *τελείου* haud male Catt. 7. *καὶ* prius] + *ὁ* Ed. invito E. 11—20 citat p. 13. *ἀντανίσταται* assumptum ex E.p. 25. *τισὶ* E. *τίσι* Aub. *τινί* Migne.

“ πιστεύσητε, οὐδ᾽ οὐ μὴ συνῆτε.” ὅτι δὲ τὴν ἐν ψιλοῖς
θεωρήμασι γνῶσιν, χρῆμα παντελῶς ἀνόνητον αἱ τῶν ἁγίων
ἡμῖν ἀποφαίνουσι συγγραφαὶ, συνήσειν οἶμαι κἀντεῦθεν.
ἔφη γάρ που τις τῶν ἁγίων μαθητῶν “ Σὺ πιστεύεις ὅτι εἷς c S. Jac. ii. 19.
“ ἐστιν ὁ Θεὸς, καλῶς ποιεῖς, καὶ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ
“ φρίσσουσι.” τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; πῶς ἀληθεύσει
Χριστὸς, ζωὴν αἰώνιον εἶναι λέγων τὸ γνῶναι τὸν ἕνα καὶ
ἀληθῆ Πατέρα καὶ Θεὸν, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Υἱόν; ἀλλ᾽
οἶμαι δὴ δεῖν πρὸς τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι δὴ πάντως ἀληθὴς ἔσται
τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος· ζωὴ γὰρ ἡ γνῶσις, ὡς ὅλην ὠδίνουσα
τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, καὶ εἰσκομίζουσα μὲν τῆς μυ-
στικῆς εὐλογίας τὴν μέθεξιν, δι᾽ ἧς τῷ ζῶντι καὶ ζωοποιῷ
προσοικειούμεθα Λόγῳ. σύσσωμα γὰρ καὶ συμμέτοχα τοῦ d Eph. iii. 6.
Χριστοῦ διὰ ταύτην οἶμαι τὴν αἰτίαν καὶ ὁ Παῦλος τὰ ἔθνη
γενέσθαι φησὶν, ἅτε δὴ καὶ μετεσχηκότα τῆς ἁγίας αὐτοῦ
σαρκός τε καὶ αἵματος. νοηθείη δ᾽ ἂν οὕτω καὶ μέλη Χρι- 1 Cor. vi. 15.
στοῦ τὰ ἡμέτερα μέλη. ζωὴ τοιγαροῦν ἡ γνῶσις εἰσκομί-
ζουσα πρὸς τούτῳ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος εὐλογίαν. κατοικεῖ
γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἀναμορφοῦν εἰς υἱοθεσίαν τοὺς
δεχομένους αὐτὸ, καὶ ἀναπλάττον εἰς ἀφθαρσίαν καὶ εὐσέ- e
βειαν διὰ πολιτείας εὐαγγελικῆς. πρόξενον τοίνυν καὶ οἱονεὶ
προμνήστριαν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, τὴν εἰς Θεὸν τὸν ἕνα
καὶ ἀληθινὸν ἐπιστάμενος γνῶσιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ
Χριστὸς, ζωὴν εἶναί φησιν αὐτὴν τὴν αἰώνιον ἅτε δὴ καὶ
μητέρα καὶ τροφὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ὠδίνουσάν ὥσπερ
ἐν ἰδίᾳ δυνάμει καὶ φύσει τὰ τῆς ζωῆς αἴτια καὶ εἰς αὐτὴν
ἀποφέροντα.

Οἶμαι δὲ δεῖν ἐπιτηρῆσαι φιλομαθῶς, κατὰ τίνα τρόπον
ἐν ἡμῖν εἴρηκεν ὁ Χριστὸς τὴν τελειοτάτην ἀποπληροῦσθαι a 954 A.
γνῶσιν τοῦ μόνου καὶ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ. θέα γὰρ
ὅπως οὐ δίχα τῆς ἐφ᾽ Υἱῷ θεωρίας γίγνεται, δῆλον δὲ ὅτι

16. Χριστοῦ] Θεοῦ E. “Christi” habet Georg. Trap. Χριστοῦ τὰ ἡμέτερα μέλη om. Migne. 26. αὐτὴν E. αὐτὸν Ed.

καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἡ μονὰς γὰρ οὕτως ἐν Τριάδι νοεῖται καὶ πιστεύεται κατὰ τὰς γραφάς. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ταῖς διὰ Μωυσέως ἐντολαῖς πρὸς ἀπόστασιν ποδηγούμενοι τῶν πολλῶν τε καὶ ψευδωνύμων, προσῄεσάν τε καὶ λατρεύειν ἀνεπείθοντο τῷ μόνῳ καὶ ἀληθινῷ. "Κύριον γὰρ τὸν Θεόν "σου προσκυνήσεις, ὁ νόμος φησὶ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύ-"σεις." ἀλλ' οἱ τῷ μόνῳ καὶ ἀληθινῷ λελατρευκότες τε b ἤδη καὶ προσκείμενοι, ὡς οὔπω τελείαν ἔχοντες τοῦ προσκυνουμένου τὴν γνῶσιν, διὰ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ῥημάτων καλοῦνται νυνὶ πρὸς αὐτὴν, οὐχ ὅτι μόνος, εἷς τε καὶ ἀληθὴς ὁ πάντων δημιουργὸς μανθάνοντες, ἀλλ' ὅτι καὶ Πατὴρ καὶ τίνα γεγέννηκε, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἀκριβῶς αὐτὸν ἐν ἀπαραλλάκτῳ θεωρήσαντες εἰκόνι, τουτέστι, τῷ Υἱῷ. διὰ γὰρ τοῦ χαρακτῆρος ἴοι τις ἂν καὶ μάλα ῥᾳδίως ἐπὶ τὴν τῶν ἀρχετύπων ἀκραιφνῆ θεωρίαν. ἀναγκαιότατα τοίνυν ὁ Κύριος ἡμῶν c Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τοὺς διὰ πίστεως κεκλημένους εἰς υἱοθεσίαν καὶ ζωὴν αἰώνιον, οὐ μόνον ἔφη χρῆναι μαθεῖν, ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ ἀληθινὸς ὁ Θεὸς, ἀλλ' ὅτι καὶ Πατὴρ, καὶ τίνος ἐστὶ Πατὴρ, τοῦ δι' ἡμᾶς δηλονότι σαρκὸς γεγονότος, ἀπεσταλμένου τε πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς κατεφθαρμένης φύσεως λογικῆς, τουτέστι τῆς ἀνθρωπότητος.

S. Matth. iv. 10, e Deut. vi. 13.

ΚΕΦΑΛΗ ϛ.

Ὅτι δόξης τῆς θεοπρεποῦς οὐ γυμνὸς ἦν ὁ Υἱὸς κἂν εὑρίσκηται λέγων πρὸς τὸν Πατέρα Καὶ νῦν δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον, d *καὶ τὰ ἑξῆς.*

Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς 4
μοι ἵνα ποιήσω αὐτό. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ Πάτερ παρὰ 5
σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
παρὰ σοί.

ἈΝΑΠΛΕΚΕΙ *πάλιν τῷ θεοπρεπεῖ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ μέμικταί πως ὁ λόγος, ἐπ' ἄμφω βλέπων, οὔτε λίαν ἐξαίρων* e *εἰς ὁλόκληρον ἐξουσίαν τε καὶ δόξαν τὴν θεοπρεπῆ τὸ τοῦ λέγοντος πρόσωπον, οὔτε μὴν εἰσάπαν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐνιζάνειν ἐῶν, ἀλλ' ἕν τι τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἀνακεραννὺς, οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἀπηλλαγμένον. ᾤετο γὰρ δεῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὐχ ὅτι μόνον ἐστὶ Θεὸς Μονογενὴς ἐκπαιδεύειν τοὺς πεπιστευκότας, ἀλλ' ὅτι καὶ δι' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα πάντας κατακτήσηται τῷ* a 955 A. *Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ ἀναμορφώσῃ πρὸς καινότητα ζωῆς ἐκπριάμενος αἵματι τῷ ἰδίῳ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τῆς ἁπάντων προκινδυνεύσας ζωῆς, εἷς ὁ πάντων ἀξιώτερος· δοξάσαι τοίνυν φησὶν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Πατέρα, τελειώσας τὸ ἔργον ὃ δέδωκεν αὐτῷ.*

Καὶ φέρε δὴ πάλιν, διπλῆν ὥσπερ τινὰ τοῖς περὶ τούτων

1–4 om. E. 7. *τῇ δόξῃ* om. E. 11. *ἐξουσίαν τε*] *ἐξουσίας τε καὶ γνώσεως* E.

θεωρήμασιν ἐπινοοῦντες τρίβον, ἀνθρωπίνως τε λέγωμεν καὶ
θεοπρεπῶς εἰρῆσθαι καὶ τοῦτο. εἰ μὲν οὖν ὡς ἄνθρωπος τὰ
τοιαῦτα λέγοι, παραδέξῃ τοιῶσδε Τύπος ἡμῖν καὶ ἀρχὴ καὶ
b εἰκὼν τῆς ἐνθέου πολιτείας κατέστη Χριστὸς, ὅπως τε καὶ
τίνα τρόπον ἡμᾶς διαζῆν ἀκόλουθον, παρέδειξε σαφῶς· διὰ
γάρ τοι τοῦτο λεπτοτάτην ἐπ' αὐτῷ ποιοῦνται τὴν ἐξήγησιν
οἱ τῶν θείων συγγραμμάτων δημιουργοί. παιδεύει τοίνυν
ἡμᾶς καὶ δι' ὧν ἐνθάδε φησὶν, ὅτι τὴν τεταγμένην αὐτῷ
λειτουργίαν ἕκαστος ἡμῶν ἀποπληρῶν, καὶ διεξάγων εἰς
τέλος τὰ κεκελευσμένα παρὰ Θεοῦ, τότε δὴ πάντως αὐτὸν
διὰ τῶν ἰδίων δοξάζει κατορθωμάτων, οὐχ ὡς μὴ ἔχοντι
προστιθείς· πλήρης γὰρ δόξης ἡ θεία τε καὶ ἄρρητος φύσις·
ἀλλ' ὅτι πρὸς τῶν ὁρώντων τε καὶ ὠφελουμένων δοξολο-
S.Matth. v. 16. c γεῖσθαι ποιεῖ· καὶ γοῦν ὁ Σωτήρ "Λαμψάτω, φησὶ, τὸ φῶς
"ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ
"ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
"οὐρανοῖς." ἀνδριζόμενοι γὰρ καὶ ἀγαθουργεῖν ἐθέλοντες
διὰ Θεὸν, τὴν ἐντεῦθεν εὔκλειαν οὐχὶ ταῖς οἰκείαις μνηστευ-
όμεθα κεφαλαῖς, ἀλλὰ τῇ τοῦ πάντων κρατοῦντος τιμῇ τε
καὶ δόξῃ τὴν εὐφημίαν πραγματευόμεθα. ὥσπερ γὰρ ὅτε
τὴν ἀπᾴδουσαν τῷ Θεῷ καὶ βδελυρωτάτην ζωὴν ἐπιτηδεύ-
οντες, ὡς τὴν ἄρρητον αὐτοῦ παραλύοντες δόξαν, εὐθυνόμεθά
τε δικαίως καὶ τιμωρίαις ἔνοχον τὴν οἰκείαν ἀποτελοῦμεν
Es. lii. 5. d ψυχὴν, διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἀκούοντες "Δι' ὑμᾶς
"διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι·"
κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι λόγον, ὅτε περιφανεστάτην ἐξανύομεν
ἀρετὴν, τότε δὴ πάντως καὶ δοξολογεῖσθαι παρασκευάζομεν.
ἀποπληρώσαντες τοίνυν τὸ δοθὲν ἡμῖν ἔργον παρὰ Θεοῦ,
τότε καὶ μάλα δικαίως εἰς τὴν τοῖς γνησίοις πρεπωδεστάτην
ἀναβαίνοντες παῤῥησίαν, τὴν ἴσην ὥσπερ ἀνταπαιτήσομεν
1 Reg. ii. 30. δόξαν παρὰ τοῦ πρὸς ἡμῶν δοξασθέντος Θεοῦ "Ζῶ γὰρ

2. καὶ om. E. 7. συγγραμμάτων E. γραμμάτων Ed. 14. φησὶ om. E.
18. διὰ] + τὸν Ed. invito E.

“ ἐγὼ λέγει Κύριος, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ “ ὁ ἐξουθενῶν με ἐξουθενηθήσεται.” ἵνα τοίνυν ἀποδείξῃ Χριστὸς, ὅτι πρεπόντως δὴ τότε τὴν παρὰ τοῦ μόνου δόξαν ἀπαιτήσομεν, τὴν εἰς αἰῶνά φημι τὸν μέλλοντα, ὅταν αὐτῷ τὴν εἰς ἅπαν ὑποταγὴν ἀνυπαίτιον ἐπιδείξωμεν, καὶ τῶν παρ' a 956 A. αὐτοῦ προστεταγμένων ἀκμαιότατοι φύλακες εὑρισκώμεθα, δοξάσαι μὲν αὐτὸς τὸν Πατέρα φησὶ, τὸ ἔργον τελειώσας ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ δέδωκεν αὐτῷ· ζητεῖ γεμὴν ἀντικομίζεσθαι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀλλοτρίαν οὐδὲ ἐπακτὴν, καθάπερ ἡμεῖς, τὴν ἰδίαν δὲ μᾶλλον εὔκλειάν τε καὶ δόξαν. ἔδει γὰρ ἐκεῖνο ἡμᾶς μὲν αἰτεῖν, αὐτὸν δὲ οὐκέτι. θέα δὲ ὅπως τὴν ἐπ' ἄμφω παῤῥησίαν ἐν ἑαυτῷ πάλιν καὶ δι' ἑαυτοῦ τῇ ἡμετέρᾳ φύσει καινοτομεῖ. ἐν αὐτῷ γὰρ πρώτῳ καὶ δι' αὐτοῦ πεπλουτήκαμεν καὶ τὸ δύνασθαι πληροῦν τὰ πρὸς κατόρθωσιν ἡμῖν ἐγκεχειρισμένα παρὰ Θεοῦ, καὶ τὸ χρῆναι λοιπὸν ἐκ παῤῥη- b σίας τὴν τοῖς εὐδοκιμοῦσι χρεωστουμένην αἰτῆσαι τιμήν. πάλαι μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐφ' ἡμᾶς βασιλεύσασαν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν γενομένην ἀπόστασιν ἐν Ἀδὰμ, οὔτε τὸ δύνασθαί τι κατορθοῦν τῶν τελούντων εἰς ἀρετὴν ἐκεκτήμεθα, ἀλλὰ καὶ παῤῥησίας τῆς πρὸς Θεὸν ὡς πορῤωτάτω ἦμεν. καὶ γοῦν εἰς ταύτην ἡμᾶς ἀνακομίζων Θεὸς ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς ἡμερότητος διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς παρεμυθεῖτο λέγων “ Μὴ φοβοῦ ὅτι κατῃσχύνθης, μηδὲ ἐντραπῇς ὅτι ὠνει- Es. liv. 4. “ δίσθης.” ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς καὶ ἀπαρχὴ καὶ θύρα καὶ ὁδὸς γέγονεν ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν c Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὕτω κἀνθάδε.

Εἰ δὲ τὴν ἰδίαν τε καὶ προκόσμιον δόξαν ὁ Σωτὴρ ἐπιζητεῖ, καὶ εἰς τύπον τὸν καθ' ἡμᾶς τὴν τοῦ θεωρήματος περιενεγκόντες δύναμιν, σὺν πολλῇ τῇ προθυμίᾳ κατεργάζεσθαι δεῖν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διαβεβαιούμεθα τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ, δόξαν δὲ οὕτω τὴν ἄνωθεν ἐκ παῤῥησίας αἰτεῖν· οἰέσθω

3. μόνου] ἴσ. Θεοῦ Ed. mg. τοῦ μόνου δόξαν exhibet et F. 27. τε assumptum ex E.

μηδεὶς ἐκεῖνο λέγειν ἡμᾶς, ὅτι προσήκοι τὸν ἄνθρωπον κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, προκόσμιόν τινα καὶ ἀρχαίαν ὡς ὀφειλομένην καὶ αὐτῷ δόξαν ἐπιζητεῖν· ἐννοείτω δὲ μᾶλλον ὅτι τὸ ἑκάστῳ πρέπον, αὐτῷ καὶ λέγειν ἁρμοδιώτατον. εἰ d μὲν γὰρ μόνον ἐν Χριστῷ νοεῖται τὸ ἀνθρώπινον καθ' ἡμᾶς, λαλείτω δὴ μόνα καὶ τὰ τοῖς γηγενέσι πρέποντα, καὶ τὸ ἀνθρώπινον μὴ παρεξίτω μέτρον· εἰ δὲ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος γέγονε σὰρξ, ὅταν τι λέγῃ καὶ θεοπρεπῶς, αὐτῷ μὲν ἁρμόσει μόνῳ, τοῖς δὲ μὴ κατ' αὐτὸν, οὐκέτι.

Οὐκοῦν νοοῦντες ἀνθρωπινώτερον κατὰ τὴν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθεῖσαν διάνοιαν, τὴν τῶν προκειμένων ἐκληψόμεθα δύναμιν· ἀναλογιζόμενοι δὲ πάλιν τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ, μεῖζόν τι λοιπὸν ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἐννοοῦμεν εἰκότως. δοξάσαι τοίνυν φαμὲν τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα Θεὸν, πεπληρωκότα τὸ ἔργον ὅπερ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ, οὐχ ὡς 957 A. a ὑπηρέτην ἢ ὡς ἐν τάξει γεγονότα τῇ ὑπουργικῇ, καὶ τοῦτο ὡς ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ φαίνηται καὶ ὁ πάντων Κύριος ἐν μέτρῳ τῷ καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς δουλευούσης κτίσεως· ἀνθρώπων γὰρ ἢ ἀγγέλων τὸ οἰκετικῶς ὑποτάττεσθαι καὶ τοῖς θείοις νεύμασι δουλοπρεπῶς ὑπουργεῖν· ἀλλ' ὅτι δύναμις ὑπάρχων καὶ σοφία τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν, εὖ μάλα πεπλήρωκεν ἐγχειρισθεῖσαν ὥσπερ αὐτῷ τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπανόρθωσιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν μελῳδὸς ἐν b Πνεύματι τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἐξηγούμενος ἔφασκεν

Ps. lxvii. 29. "Ἔντειλαι ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει σου, δυνάμωσον ὁ Θεὸς "τοῦτο ὃ κατηρτίσω ἡμῖν·" ἵνα γὰρ ἀπελέγξῃ σαφῶς δύναμιν μὲν οὖσαν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν, οὐχ ἕτερον γεμὴν ὄντα παρ' αὐτὸν, ὅσον εἰς ταυτότητά φημι τὴν ἐν οὐσίᾳ καὶ φύσει, πρότερον εἰρηκὼς τό Ἔντειλαι τῇ δυνάμει σου, καὶ προσώπων δυάδα παρενεγκὼν, τοῦ τε ἐντελλομένου φημὶ

14. Πατέρα] + καὶ Ed. invitis E. Cord. [Θεὸν omittit a.] 18. κτίσεως] + εἷς a. Statim ἀνθρώπων E.F.a. Ed. mg. ἀνθρώπου Aub. 19. οἰκετικῶς E.a. ἱκετικῶς Ed. 22. πεπλήρωκε] + τινὰς E. 23. θεσπέσιος pro θεῖος ἡμῖν a. 26. κατηρτίσω a. cf. supra 198 a, 880 a. κατηργάσω E. κατειργάσω Ed. Statim ἐν addit a. ἀπελέγξῃ E. ἐπελέγξῃ Ed.

καὶ πρὸς ὃν ἡ ἐντολὴ, παραχρῆμα πρὸς ἑνότητα συνάπτει τὴν φυσικὴν, ὁλοκλήρως τῇ θείᾳ τε καὶ ἀῤῥήτῳ φύσει τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν ἀνατιθεὶς, διὰ τοῦ πανσόφως εἰπεῖν c Δυνάμωσον ὁ Θεὸς τοῦτο ὃ κατηρτίσω ἡμῖν. (Ps. lxvii. 29.) ἐγχειρίζεται τοίνυν ἤτοι δέχεται παρὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς ἔργον ὁ Υἱός. κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἢ πῶς ἐντέλλεται τῇ ἰδίᾳ δυνάμει Θεὸς, περιαθρῆσαί τε καὶ εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ὡς ἂν ἐνδέχηται κατά γε τὸ ἀνθρωπίνως διερμηνεῦσαι τὰ ὑπὲρ νοῦν. ὑποκείσθω τοιγαροῦν ἀνήρ τις τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τοῦτον εἶναι πιστεύωμεν τέχνης ἐπιστήμονα τῆς χαλκευτικῆς· εἶτα πρὸς ἀνδριάντος ἐκτύπωσιν, ἤγουν ἤδη παθόντος καὶ λελωβημένου, τετράφθαι πρὸς ἐπανόρθωσιν. πῶς οὖν d ἐργάσεται, κατορθώσει δὲ ὅπως τὸ δοκοῦν; ἐπιτρέψας δηλονότι τῇ δυνάμει τῶν ἰδίων χειρῶν καὶ σοφίᾳ τῇ κατὰ τὴν τέχνην, τὴν ἐφ' οἷς ἂν ἕλοιτο δρᾶν ἀποπλήρωσιν. ἀλλ' εἰ καὶ ταῖς ἐπινοίαις ὥσπερ ἕτερόν τι παρ' αὐτὸν διαφαίνεσθαι δοκεῖ πως ἥ τε σοφία καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἕτεραι παρ' αὐτὸν ἂν εἶεν. ἐν γὰρ τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ καὶ ταῦτα κεκτήσεται. καὶ νοήσεις μέν τι τοιοῦτον ἐπὶ Θεοῦ, δέξῃ e γεμὴν οὐκ εἰσάπαν ἐμφερῆ τὴν τοῦ παραδείγματος δύναμιν. Θεὸς γὰρ ὁ ὑπὲρ πάντα, καὶ ὑπὲρ τοῦτο νοηθήσεται. ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο λόγος, ἐν εἴδει καὶ τρόπῳ ληφθεὶς παραδείγματος ἐπί τε ἡλίου καὶ πυρός. ἐντέλλεται μὲν γὰρ οἱονεὶ καὶ ὁ ἥλιος τῷ ἐξ αὐτοῦ προχεομένῳ φωτὶ καταλαμπρῦναι τὰ σύμπαντα· ἔργον δὲ ὥσπερ τῇ τῶν ἀκτίνων ἐνεργείᾳ δίδωσι τὴν τῆς θερμότητος δύναμιν τοῖς αὐτὴν δεχομένοις ἐμβαλεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πῦρ ἐντέλλεταί τε καὶ ἐπιτρέπει a 958 A. τρόπον τινὰ τῇ τῆς οἰκείας φύσεως ἰδιότητι τὰ αὐτῇ πρέποντα πληροῦν· ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτό φαμεν ἐν ὑπουργίας τάξει τῆς δουλοπρεποῦς τὴν ἀκτῖνα μὲν καὶ τὸ φῶς τῷ ἡλίῳ,

1. συνάπτει E. Migne. συνάπτου (sic) Aub. 4. κατηρτίσω E.F.a. "al. κατηρτίσω" Ed. mg. κατειργάσω Ed. Statim ἐν addit a. 7. ὁ Θεὸς a. 12. τετράφθαι E. τετράφθω Ed. 14. τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τῶν ἰδίων a. τὴν assumptum ex E.a. 24. προερχομένῳ (errore) a.

τὴν δὲ καυστικὴν ἐνέργειαν γενέσθαι τῷ πυρί. ἐνεργεῖ μὲν γὰρ ἑκάτερον δι' ὧν ἔχει φυσικῶς τὰ οἰκεῖα. ἀλλ' εἰ καὶ φαίνεταί πως οὐκ αὐτουργὰ, πλὴν οὐχ ἕτερα παρὰ τὰ ἐξ αὐτῶν φυσικῶς. τοιοῦτόν τι νοήσεις ἐπί τε Θεοῦ καὶ Πατρὸς b καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος Λόγου, ὅταν τι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐγχειρίζεσθαι λέγηται.

Ἐδόξασε τοίνυν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ, τουτέστιν ὁ Χριστὸς, τελειώσας τὸ ἔργον ὃ δέδωκεν αὐτῷ. ἐπειδὴ δὲ εἰς πέρας ἤδη τὸ αὐτῷ πρέπον τὸ ἔργον ἐκτελευτᾷ, τὴν αὐτῷ προσοῦσαν ἀεὶ δόξαν αἰτεῖ, καὶ τῆς ἀρχαιοτάτης εὐκλείας τὴν ἐπανάληψιν καιροῦ καλοῦντος ἤδη ζητεῖ. καὶ ποῖον ἄρα πεπλήρωκεν ἔργον, δι' οὗ δοξάσαι φησὶ τὸν Πατέρα; Θεὸς γὰρ ὑπάρχων ἀληθινὸς, c εὐδοκίᾳ καὶ θελήσει τοῦ Πατρὸς γέγονεν ἄνθρωπος, ὅλην ἀνασῶσαι τὴν οἰκουμένην, ἀνακαινίσαι τε πρὸς ζωὴν τὴν ἀπέραντον καὶ θεογνωσίαν τὴν ἀληθῆ τὸ διολισθῆσαν γένος ἐπὶ τῆς γῆς προθυμούμενος· ὃ δὴ καὶ πεπέρασται δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ τοῦ Χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, ἀνατρέψαντος δὲ τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν, καὶ καθελόντος μὲν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀγάπην τὴν εἰς ἡμᾶς ἀσύγκριτον ἐπιδείξαντος, διὰ τοῦ πᾶσιν ἀνεῖναι τὰ ἐγκλήματα καὶ φωτίσαι τοὺς πεπλανημένους, συνέντας ἤδη Θεὸν d τὸν ἕνα καὶ ἀληθινόν. κατορθώσαντος τοίνυν ἰδίᾳ δυνάμει τὰ τοιαῦτα Χριστοῦ, δεδόξασται παρὰ πάντων ὁ Πατὴρ, συνέντων δηλονότι τῶν ἐν κόσμῳ πάντων τήν τε σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ γαληνότητα καὶ φιλανθρωπίαν. διέλαμψε γὰρ καὶ πεφανέρωται λοιπὸν ὡς ἐν εἰκόνι καὶ χαρακτῆρι τῆς ἰδίας φύσεως τῷ Υἱῷ, καὶ S. Matth. xii. 33. ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐγνώσθη, κατὰ τὸ γεγραμμένον. τετελεσμένων δὲ ἤδη τῶν ἔργων, καὶ εἰς πέρας ἥκοντος τὸ e πρέπον αὐτῷ τοῦ καθ' ἡμᾶς οἰκονομηθέντος καλῶς, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπάνεισι δόξαν καὶ τῆς ἀρχαίας εὐκλείας ἐπιλαμβά-

2. γὰρ om. E.

νεται. πλὴν ὡς ἔτι τὴν ἀνθρώπου μορφὴν περικείμενος, τὸ τῆς αἰτήσεως πλάττεται σχῆμα, καὶ ὡς οὐκ ἔχων αἰτεῖ· πάντα γὰρ ἀνθρώπῳ παρὰ Θεοῦ. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα, καθὸ Θεὸς ἐκ Θεοῦ γεγέννηται Πατρὸς, δόξης τῆς θεοπρεποῦς οὐκ ἔρημος ἦν, ἀλλ' ἐπείπερ ἐν καιρῷ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκονομίας συνέστειλέ πως αὐτὴν, τὸ ἀδοξότατον τουτὶ σῶμα λαβὼν, ὡς ἀποῦσαν ἀληθῶς εὐλόγως ἐπιζητεῖ, καὶ a 959 A. τοῦτο λέγων ὡς ἄνθρωπος. τοιοῦτον δέ τι συνεὶς καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ σοφὸς ἐπιστέλλει Παῦλος περὶ αὐτοῦ "Τοῦτο γὰρ (Phil. ii. 5–11.) "φρονείτω, φησὶν, ἕκαστος ὑμῶν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, "ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ "εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λα"βὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι "εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπή"κοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς b "αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ "πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ "κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ "πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χρι"στὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός." ὑψηλὸν γὰρ ὄντα τὸν Υἱὸν, καθὸ πέφηνεν ἐξ αὐτοῦ Θεὸς δηλονότι καὶ Κύριος, οὐδὲν ἧττον ὡς ἄνθρωπον ὑψῶν ἀναγέγραπται, ᾧ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως ταπεινὸν τὸ δεῖσθαι πάντως ὑψοῦσθαι περιποιεῖται. δόξης οὖν ἄρα τῆς ἰδίας τὴν ἐπανάληψιν καὶ μετὰ c σαρκὸς ἀπαιτεῖ· καὶ οὐχὶ πάντως τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἔρημος ὢν, εἰ καὶ μὴ λάβοι τυχὸν τὰ τοιαῦτά φησιν· οὐ γὰρ ἔξω τῶν ἰδίων ἀξιωμάτων ὁ Λόγος ἦν πώποτε Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός· ἀλλ' ὡς εἰς δόξαν τὴν αὐτῷ προσοῦσαν ἀεὶ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀναφέρων ναὸν, μᾶλλον δὲ μετὰ τῆς ἰδίας ἑαυτὸν ἀνακομίζων σαρκὸς, δι' ἣν ἡ μεταξὺ παρηκολούθησεν ἀδοξία. ἵνα γὰρ μὴ δοκοίη τισὶ τὴν ἀτριβῆ τε καὶ ξένην καὶ οὐ πάλαι κατειθισμένην αὐτῷ δόξαν αἰτεῖν, προκόσμιον

12. μορφὴν δούλου hoc ordine E.

d οὖσαν αὐτὴν ἀποφαίνει καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Πατρί. οὐ γὰρ ἔξω ποτὲ τῆς τοῦ Πατρὸς εὐκλείας γέγονεν ὁ Υἱὸς, ἀεὶ συμβασιλεύων καὶ συνυμνούμενος καὶ συμπροσκυνούμενος πρός τε ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ καὶ μετὰ Θεοῦ. τοῦτο γὰρ οἶμαι διδάσκων καὶ ὁ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπιλέγει "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ "Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ "Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν."

Supra i. 1, 2.

e

6. ἐπιλέγει om. E.

a 960 A.

ΚΕΦΑΛΗ Ζ.

Ὅτι τὸ λέγεσθαί τι δεδόσθαι τῷ Υἱῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἐξοικιεῖ τῆς θεοπρεποῦς ἀξίας αὐτὸν, ἀλλ' ὢν ὁμοούσιός τε καὶ ἐξ αὐτοῦ διαφαίνεται καὶ εἰ λέγεταί τι λαβεῖν.

Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι 6
ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν
λόγον σου τετηρήκασι· νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς 7
μοι παρὰ σοί εἰσιν, ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα 8
αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ b
ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

ΦΘΑΣΑΣ ἤδη προεῖπον ἐν τοῖς ἔναγχος ἡμῖν οὐκ ἀβασανίστως, ὥς γε μοι φαίνεται, προεξητασμένοις, ὅτι θεοπρεπῶς τε ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως τὴν πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα διάλεξιν ἐποιεῖτο Χριστός. διακυβερνᾷ γὰρ ἐπ' ἄμφω τὸν λόγον, οὔτε τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ὅρων εἰσάπαν εἴσω τιθεὶς, οὔτε μὴν ὁλοτρόπως τῆς θεοπρεποῦς ἀπτόμενον c δόξης· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον κἀνθάδε πάλιν ἡμῖν ὁ αὐτὸς τετήρηται χαρακτήρ. ὡς μὲν γὰρ Θεὸς κατὰ φύσιν, καὶ τῆς ἀῤῥήτου φύσεως χαρακτὴρ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα φησὶν Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, ἀντὶ τοῦ τὴν δόξαν εἰπεῖν τὸ ὄνομα θείς. μεμελέτηκε γάρ πως ὡδὶ καὶ ἡ καθ'

1–4 om. E. 8. σοί E. ut infra 964 a. σοῦ Ed. Statim εἴσιν E. ἐστιν Ed.

ἡμᾶς συνήθεια λέγειν. καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος ἔγραψε Σολο-
Prov. xxii. 1. μών “ Αἱρετὸν ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολύς,” τουτέστιν,
ἀμείνων ὑπόληψις ἀγαθὴ καὶ δόξα τῆς ἐν πλούτῳ φαιδρό-
d τητος καὶ περιφανείας ἐστί. καὶ αὐτὸς δέ που φησὶν ὁ Θεὸς
S. Matth. xix. 12. διὰ φωνῆς Ἡσαΐου τοῖς εὐνουχίσασιν “ ἑαυτοὺς διὰ τὴν
Es. lvi. 3–5. “ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν” “ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος ὅτι ἐγώ
“ εἰμι ξύλον ξηρόν· τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις Ὅσοι
“ ἂν φυλάξωνται τὰ προστάγματά μου καὶ ποιήσωσιν ἃ
“ ἐγὼ θέλω, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει
“ μου τόπον ὀνομαστὸν, κρεῖσσον υἱῶν καὶ θυγατέρων ὄνομα
“ αἰώνιον δώσω αὐτοῖς.” καὶ οὐ δή τις οἰήσεται, κατά γε τὸ
εἰκὸς, εἴ γε σωφρονοίη, τῆς ἐκ Θεοῦ φιλοτιμίας τὴν ἀντί-
δοσιν ἐν ψιλαῖς ὀνομάτων ἀπονεμηθήσεσθαι κλήσεσι τοῖς
ἐξ ἀγαθοῦ καὶ φιλαρέτου φρονήματος, ἁπάσης μὲν τῆς ἐν
Col. iii. 5. κόσμῳ καταθλήσασιν ἡδονῆς, νεκρώσασι δὲ “ τὰ μέλη τὰ
“ ἐπὶ τῆς γῆς,” καὶ μόνα τετιμηκόσι τὰ τοῖς θείοις οὐκ
ἀπᾴδοντα νόμοις. ἀλλ' ὄνομα πάλιν ἀντὶ τῆς δόξης φησίν·
961 A. a ζηλωτοὶ γὰρ ἔσονται καὶ ἀπόβλεπτοι συμβασιλεύοντες τῷ
Χριστῷ.

Πεφανερωκέναι τοιγαροῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
ὁ Σωτὴρ εὖ μάλα διισχυρίζεται, τουτέστι, διαφανεστάτην
τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καταστῆσαι τὴν δόξαν
αὐτοῦ. πῶς ἢ τίνα τρόπον; ἑαυτὸν δὲ δηλονότι διὰ τῶν
ὑπὲρ λόγον κατορθωμάτων παραθεὶς εἰς ἀπόδειξιν. δοξά-
ζεται γὰρ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ, καθάπερ ἐν εἰκόνι καὶ τύπῳ
τῆς ἰδίας μορφῆς· ἀπὸ γὰρ τοῦ χαρακτῆρος τὸ τῶν ἀρχε-
τύπων ἀεὶ διαφαίνεται κάλλος. πεφανέρωται τοίνυν ὁ Μονο-
γενὴς, οὐσιωδῶς ὑπάρχων σοφία καὶ ζωὴ, τεχνίτης τῶν ὅλων
b καὶ δημιουργὸς, θανάτου κρείττων καὶ φθορᾶς, ὅσιος ἄκακος
οἰκτίρμων ἅγιος ἀγαθός. ἐγνώσθη ταῦτα ὑπάρχων καὶ ὁ
γεννήσας αὐτόν· οὐ γὰρ ἂν ἑτέρως ἔχοι κατὰ τὴν φύσιν
παρὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς. διέλαμψε τοίνυν, ὡς ἐν εἰκόνι

32. τὸν E.F. Cord. Ed. mg. τῶν Ed.

καὶ τύπῳ τῆς ἰδίας μορφῆς ἐν τῇ τοῦ γεννήματος δόξῃ. λόγος μὲν γὰρ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τοιοῦτός τις ἦν περὶ αὐτοῦ· νυνὶ δὲ καὶ δι' αὐτῆς ἡμῖν ὄψεως πεφανέρωται· μεῖζον δὲ εἰς πίστιν ἀεί πως ἐστὶ τῶν ἐν λόγοις τὸ θεωρούμενον.

Οἶμαι μὲν οὖν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τὸν ἐπὶ τούτοις ἡμῖν γεγενῆσθαι λόγον· ἰτέον γεμὴν καὶ δι' ἑτέρας οἴμου, τουτέστιν, [c] ὁδοῦ θεωρημάτων. πεφανέρωκε γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, εἰς ἔννοιαν δηλονότι καὶ εἰς ἀκραιφνῆ θεωρίαν καταστήσας ἡμᾶς, οὐχ ὅτι μόνον εἴη Θεός· ἐκηρύττετο γὰρ τοῦτο καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας διὰ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς· ἀλλ' ὅτι πρὸς τῷ Θεὸς εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, καὶ Πατήρ ἐστιν οὐ ψευδωνύμως, ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὸ ἴδιον γέννημα, σύνδρομόν τε καὶ συναΐδιον τῇ ἰδίᾳ φύσει· γεγέννηκε γὰρ οὐκ ἐν χρόνῳ τὸν τῶν αἰώνων δημιουργόν. κυριώτερον δέ πως ὄνομα τῷ Θεῷ τό Πατὴρ ἢ Θεός· τὸ μὲν γάρ ἐστι τῆς ἀξίας σημαντικὸν, τὸ δὲ τῆς οὐσιώδους ἰδιότητος ἔχει τὴν δήλωσιν. Θεὸν μὲν γάρ τις εἰπὼν, τὸν τῶν ὅλων ἔδειξε [d] Κύριον· Πατέρα γεμὴν ὀνομάσας, τῶν τῆς ἰδιότητος ἅπτεται λόγων, πεφανέρωκε γὰρ ὅτι γεγέννηκεν. οἰκειότερον δέ πως καὶ ἀληθέστερον ὄνομα τῷ Θεῷ τό Πατὴρ καὶ αὐτὸς ἀπονέμων ὁ Υἱὸς, ποτὲ μὲν ἔλεγεν, οὐκ Ἐγὼ καὶ ὁ Θεὸς ἀλλ' "Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν," [Supra x. 30.] ποτὲ δὲ πάλιν περὶ ἑαυτοῦ "Τοῦτον γὰρ ὁ Πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός·" [Ib. vi. 27.] ἀλλὰ καὶ βαπτίζειν πάντα τὰ ἔθνη τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπιτάξας, οὐκ εἰς ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦτο δρᾶν, ἀλλ' "εἰς τὸ ὄνομα τοῦ "Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος," [S. Matth. xxviii. 19.] διαῤῥήδην ἐνομοθέτει. Μωυσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος, τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου ποίησιν ἐξηγούμενος, οὐχ ἑνὶ προσώπῳ τὴν δημιουργίαν ἀνετίθει γράφων "Καὶ εἶπεν ὁ Θεός Ποιήσωμεν [a 962 A.] "ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·" [Gen. i. 26.] καὶ

2. τις ἦν hoc ordine Cord. 7. ἰστέον E. 8. τοῦ] + Θεοῦ καὶ Cord. 9. εἰς alt. om. E. Cord. καταστήσας] ἀναγαγὼν Cord. 31. ἡμέτερον E.

διὰ μὲν τοῦ Ποιήσωμεν καί Καθ᾽ ὁμοίωσιν ἡμετέραν εἰπεῖν,
ἡ ἁγία Τριὰς σημαίνεται· δεδημιούργηκε γὰρ καὶ πρὸς τὸ
εἶναι τὰ πάντα κέκληκεν ὁ Πατὴρ δι᾽ Υἱοῦ ἐν Πνεύματι.
ἀλλ᾽ οὐκ εὐσύνοπτά πως τοῖς ἀρχαιοτέροις ἦν τὰ τοιαῦτα,
μᾶλλον δὲ ἀσυμφανὴς ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἰδικῶς ὠνόμασται
Πατὴρ, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ τοῦ Υἱοῦ παρεκομίσθη πρόσωπον
ἐναργῶς· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, περιστολῆς
τινος δίχα καὶ ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ Πατέρα μὲν ἴδιον ἐκάλει
b τὸν Θεὸν, ἑαυτὸν γεμὴν ὀνομάζων Υἱὸν καὶ καρπὸν ὄντως
ἀληθῆ τῆς τῶν ὅλων κρατούσης ἐπιδείξας φύσεως, πεφανέ-
ρωκε τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰς τελείαν ἡμᾶς ἀνεκόμισε
γνῶσιν. πληρεστάτη γὰρ γνῶσις ἡ περὶ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν
ὅλων ἀρχῆς, οὐκ ἐν τῷ εἰδέναι μόνον ὅτι Θεός ἐστιν, ἀλλ᾽
ὅτι καὶ Πατὴρ καὶ τίνος ἐστὶ Πατὴρ, συνεισβαίνοντος
δηλονότι καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. τὸ μὲν γὰρ εἰδέναι
μόνον Θεὸν ὄντα τὸν Θεὸν, οὐχ ἡμῖν ἂν πρέποι μᾶλλον ἢ
τοῖς ὑπὸ νόμον· φρονήσεως γὰρ Ἰουδαϊκῆς οὐχ ὑπερίσχει τὸ
c μέτρον. καὶ ὥσπερ οὐδὲν τετελείωκεν ὁ νόμος παιδαγωγικὸν
εἰσφέρων τὸ μάθημα καὶ οὐκ ἀρκοῦν εἰς κατόρθωσιν τῆς
κατ᾽ εὐσέβειαν ἀρετῆς, οὕτως ἀτελῆ καὶ τὴν περὶ Θεοῦ
γνῶσιν ἐνετίθει, μόνης ἀφιστὰς τῆς εἰς θεοὺς τοὺς ψευδω-
νύμους ἀγάπης, καὶ τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸν προσκυνεῖν ἀνα-
Exod. xx. 3. πείθων “ Οὐκ ἔσονται γάρ σοι, φησὶ, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ·
S. Matth. iv. 10 e Deut. vi. 13. “ Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λα-
“ τρεύσεις.” ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τοῖς διὰ
Μωυσέως προστεταγμένοις τὰ ἀμείνω προστιθεὶς, καὶ λαμ-
προτέραν τῆς νομικῆς ἐντολῆς παρατιθεὶς τὴν παίδευσιν, τῆς
d ἀρχαίας ἐκείνης γνώσεως τὴν ἀμείνω καὶ λαμπροτέραν προσ-
εχαρίζετο. φανερὸν γὰρ ἡμῖν κατέστησεν, οὐχ ὅτι μόνον
ἐστὶ Θεὸς ὁ τῶν ὅλων γενεσιουργὸς καὶ κύριος, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ
Πατήρ· καὶ ἡ δεῖξις ἐν πράγμασιν· ἑαυτὸν γὰρ εἰς εἰκόνα

10. ὅλων] ὄντων E. 16. Θεὸν prius assumptum ex E. 31—p. 683, 1. καὶ ἡ—Πατέρα om. E.

παρακατέθεικε λέγων “Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα, Supra xiv. 9. “ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν.” Ib. x. 30.

Καὶ ταυτὶ μὲν εἰκότως, ἅτε δὴ καὶ Θεὸς ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν, ἀνηγμένως τε καὶ θεοπρεπῶς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα φησίν· ἐπισυνάπτει δὲ παραχρῆμα, λέγων ἀνθρωπινώτερον Οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας. οἰησόμεθα γεμὴν ταυτὶ δὴ φάναι τὸν Κύριον, οὐχ ὡς ἰδίᾳ καὶ μεμερισμένως ἀπονεμηθέντος τινὸς ἤγουν διαφέροντος τῇ δεσποτείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὃ μὴ καὶ αὐτοῦ τυχόν ἐστι τοῦ Υἱοῦ· βασιλεὺς γάρ ἐστι προαιώνιος a 963 A. κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς δεσπο- Ps. lxxiii. 12, liv. 20. τείας ἀΐδιος κοινωνός· καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης αὐτῷ διαφέρειν καὶ ὑπεζεῦχθαι τὰ πάντα, δῆλον δὲ ὅτι βασιλεύοντος σὺν αὐτῷ τοῦ Πατρὸς, ἀναδιδάσκων ἔγραφεν “Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον·” Supra i. 11. ἴδια λέγων αὐτοῦ καὶ τοὺς μήπω συνέντας αὐτὸν, ἀποσειομένους δὲ ὥσπερ τῆς ὑπ' αὐτῷ βασιλείας τὸν ζυγόν. ἔφη δὲ τὰ τοιαῦτα νυνὶ, φανερὸν ἐκεῖνο καθιστὰς τοῖς ἀκροωμένοις, ὡς ἦσαν μέν τινες ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, Θεὸν μὲν τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸν οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν δεξάμενοι, λατρεύοντες δὲ τῇ b κτίσει καὶ τοῖς δαιμονίοις καὶ τοῖς διαβολικοῖς εὑρήμασιν. ἀλλ' εἰ καὶ τὸν τῶν ὅλων οὐκ ᾔδεσαν δημιουργὸν, ἔξω που τῆς ἀληθείας πλανώμενοι, Θεοῦ πάλιν ἦσαν, καθὸ πάντων ἐστὶ δεσπότης, ὡς δημιουργός. ἴδια γὰρ τὰ πάντα Θεοῦ, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἐν τοῖς γεγονόσιν ἐστὶν, ὃ μὴ δεσπότην ἔχει τὸν ἕνα, καὶ εἰ μὴ τοῦτο τυχὸν εἰδείη τὸ ποιηθέν. οὐ γὰρ δήπου φαίη τις ἂν, ὡς τῆς κατὰ πάντων ἀρχῆς τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν παραιρήσεται τὸ πεπλανῆσθαί τινας, ὑποζεύξει δὲ μᾶλλον καὶ ὑποθήσει τὰ πάντα αὐτῷ τὸ δι' αὐτοῦ πεποιῆσθαι καὶ παρῆχθαι πρὸς γένεσιν. c οὕτω τοιγαροῦν τῆς ἀληθείας ἐχούσης, Θεοῦ μὲν ἦσαν τοῦ

1. παρακατέθηκε emendat Migne. 4. ἀνηγμένως] ἴσ. ἀνεωγμένως Ed. mg. ἀνηγμένως exhibet F. 21. τοῖς prius assumptum ex E. 26. τοῦτον a. 28. παραιτήσεται (errore) a.

κατὰ φύσιν, καὶ οἱ ταῖς τοῦ διαβόλου συνεχόμενοι πλάναις καὶ ταῖς κοσμικαῖς ἀτοπίαις ἐγκατειλημμένοι. δέδονται δὲ τῷ Υἱῷ, πῶς ἢ τίνα τρόπον; βασιλεύειν γὰρ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Ἐμμανουὴλ ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, οὐχ ὡς ἄρτι τῆς κατ' αὐτῶν βασιλείας ἀρχόμενον· ἦν γὰρ ἀεὶ Κύριός τε καὶ βασιλεὺς, καθὸ φύσει Θεός· ἀλλ' ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ τῆς ἁπάντων προκινδυνεύσας ζωῆς, ἑαυτῷ πάντας ἐξεπρίατο, καὶ δι' ἑαυτοῦ προσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ὁ
d τοίνυν πάλαι καὶ ἀπ' ἀρχῆς βασιλεύων ὡς Θεὸς ὁμοῦ τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, κεχειροτόνηται βασιλεὺς ὡς ἄνθρωπος ᾧ μετὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ καὶ τὸ βασιλεύειν δοτὸν, κατά γε τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπείας φύσεως. οὐ γὰρ ὥσπερ ζῷόν ἐστι λογικὸν ὁ ἄνθρωπος, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἐν φυσικοῖς ἔχων τὰ τοιαῦτα πλεονεκτήμασιν, οὕτως ἂν εἴη καὶ βασιλεύς· ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἐν τῷ τῆς οὐσίας ὅρῳ παραλαμβάνεται, τὸ δὲ ἔξωθέν τε ἐστὶ καὶ προστεθειμένον καὶ οὐχὶ τῶν ἀχωρίστως προσπεφυκότων φαίνεται· προσγίγνεται γὰρ καὶ ἀπογίγνεται, μηδὲν τὸ παράπαν, ὅσον ἧκεν εἰς οὐσίας λόγον, τὸ ὑποκείμενον ἀδικοῦν. δοτὸν οὖν ἄρα καὶ θύραθεν ἐπεισκρίνεται τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα τῷ ἀνθρώπῳ παρὰ
984 A. a Θεοῦ· "Δι' ἐμοῦ γάρ, φησὶ, βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ
Prov. viii. 15, 16. "τύραννοι δι' ἐμοῦ κρατοῦσι γῆς." ὁ τοίνυν τῶν πάντων βασιλεύων μετὰ Πατρὸς, καθόπερ ἦν τε καὶ ἔστι καὶ ἔσται φύσει Θεὸς, δέχεται τῶν ἐν κόσμῳ τὸ κράτος, κατά γε τὸ πρέπον ἀνθρώπῳ σχῆμά τε καὶ μέτρον.

Διὰ γὰρ τοῦτό φησιν Ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοί εἰσι. κυρίως μὲν γάρ τε καὶ ἰδικῶς τὰ πάντα ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· δοτὰ δὲ ἡμῖν τοῖς δι' αὐτοῦ γεγονόσι. καὶ τὸ μὲν πάντα κεκτῆσθαι καὶ κατάρχειν τῶν ὅλων τῇ θείᾳ φύσει πρεπωδέστατον· ἡμῖν δὲ αὖ πάλιν τὸ λαβεῖν οἰκειότατον.
b ἐπεμαρτύρησε γεμὴν τὸ γνήσιον εἰς δουλείαν καὶ τὸ πρό-

7. πάντα Cord. 14. πλεονεκτήματα E. 17. προσγίγνεται E. προσγίνεται Ed. 31—p. 685, 1. ἐπεμαρτύρησε—αὐτόν om. (a -τον ad -τόν transiliens) E.

θυμον εἰς ὑπακοὴν τοῖς ἀνενδοιάστως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. φησὶ γάρ Ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· ῥήματα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὰς ἑαυτοῦ διαῤῥήδην ὀνομάζων φωνὰς, διὰ τὸ ἐν οὐσίᾳ ταὐτὸν, καὶ ἐπείπερ ἐστὶ Θεὸς Λόγος τῶν τοῦ Πατρὸς θελημάτων ἐκφαντικὸς καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ ἐκ τῶν ἡμετέρων προκύπτων στομάτων, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἔξω προφορᾷ c
τὴν τοῦ πέλας προσαράσσων ἀκοὴν, καὶ τὸ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας διερμηνεύων μυστήριον. τοιγάρτοι καὶ προφητικός τε περὶ αὐτοῦ λόγος ἔφη, ὅτι "καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Es. ix. 6.
"Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος." τὴν γὰρ ὄντως ἐξαίσιόν τε καὶ ὑπερφυᾶ καὶ μεγάλην τοῦ τεκόντος βουλὴν, ὁ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ διαπορθμεύει Λόγος, διὰ μὲν γὰρ ῥημάτων προφορᾶς, ὡς ἄνθρωπος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, διὰ δὲ γνώσεως καὶ φωταγωγίας πνευματικῆς μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν· ἀποκαλύπτει γὰρ τοῖς ἀξίοις τὰ ἑαυτοῦ d
μυστήρια, καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος "Εἰ δοκιμὴν 2 Cor. xiii. 3.
"ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;"

Μεμαρτύρηκε τοίνυν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ὡς προσήκαντο καὶ τετηρήκασι τοὺς δοθέντας αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς λόγους· πεπληροφόρηνται δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθε καὶ ἀπέσταλται, διακειμένων οὐχ οὕτω τῶν τὴν ἐναντίαν νοσούντων ὑπόνοιαν. οἱ γὰρ μήτε προσηκάμενοι τοὺς παρ' αὐτοῦ λόγους, μήτε μὴν ἐλευθέραν τηρήσαντες τὴν πίστιν, οὔτε διετέθησαν οὔτε πεπιστεύκασιν, ὡς ἐξῆλθέ τε παρὰ Θεοῦ καὶ ἀπέσταλται. καὶ γοῦν ἔφασκον Ἰουδαῖοι, ποτὲ μέν "Εἰ ἦν οὗτος παρὰ Supra ix. 16.
"Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ σάββατον," καὶ πάλιν
"Ἡμεῖς τοῦ Μωυσέως ἐσμὲν μαθηταί· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Ib. 28, 29.
"Μωυσῇ λελάληκεν ὁ Θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν

12. τὴν E. τὸν (asterisco notatum) Ed. 15. ὅτε E. ὅτι Ed. 31. μωυσῇ habet E.

“ἐστίν.” ὁρᾷς ὅπως ἠρνήσαντο τὴν ἀποστολὴν, ὡς μηδὲ
965 A. a εἰδέναι πόθεν ἐστὶν ἀναισχύντως ἀναφωνεῖν; ὅτι δὲ καὶ τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ καὶ προαιώνιον γέννησιν, φημὶ δὲ τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς οὐκ ἐδέχοντο πολλὴν νοσοῦντες ἀθλιότητα λογισμῶν, καὶ ὥσπερ τινὶ λίθῳ περιπταίοντες διὰ μόνην τὴν ἐνανθρώπησιν, πληροφορηθήσῃ ῥᾳδίως, ὅταν ἀκούσῃ λέ-
Supra v. 18. γοντος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ “Καὶ διὰ τοῦτο οὖν ἐζήτουν αὐτὸν “οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, “ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν
b “τῷ Θεῷ·” ἀναγέγραπται δὲ καὶ τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων
Supra x. 33. φωνὴ πρὸς αὐτόν “Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ “περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν “Θεόν.” συνιεῖς οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς, ὡς οἱ μὲν τῶν λόγων τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονότων γνήσιοι φύλακες συνωμολόγησάν τε καὶ πεπιστεύκασιν, ὡς ἀνέλαμψε μὲν ἐκ Πατρός· τοῦτο γὰρ οἶμαι τό Ἐξῆλθον δηλοῦν· καὶ ἀπέσταλται πρὸς
Ps. ii. 7. ἡμᾶς “διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου,” κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον· οἱ δὲ τὸν οὕτω θεῖόν τε καὶ ἐκ Πατρὸς
c διαγελάσαντες λόγον, συνηρνήσαντο τὴν πίστιν, καὶ ἀπειρήκασιν ἐναργῶς, ὅτι Θεός τε εἴη καὶ ἐκ Πατρὸς, καὶ τῆς ἡμετέρας ἕνεκα σωτηρίας ὡς ἡμᾶς ἀφιγμένος, μετὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς χωρὶς ἁμαρτίας. δικαίως οὖν ἄρα τοὺς ἀγαθοὺς καὶ γνησίους καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀκοὴν εὐπειθεστέραν ὑποθέντας αὐτῷ παρατίθεται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τῶν μὴ τοιούτων ἀμνημονήσας παντελῶς, ἵν' ὅπερ ἔφη φαίνηται σαφὲς, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀρξάμενον χρόνων. καὶ
S. Matth. x. 32, 33. τί δὴ τοῦτό ἐστι; “Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ
d “ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ “ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅστις δ' “ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι “κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς

1. ἠρνήσατο E. 17. διαγγέλλων E. et ita emendat Migne. δι' ἀγγέλων Ed. 24. παρατίθεται E. περιτίθεται Ed. 29. τοῖς om. E. cf. supra 263 c. 30. ἀρνη (σι superscript) ἐμὲ E.

“ οὐρανοῖς·” ὃ δὴ καὶ δράσειν ἐπηγγέλλετο καὶ πάλαι βοῶν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ “ Γένεσθε Es. xliii. 10. “ γάρ μοι μάρτυρες, καὶ ἐγὼ μάρτυς, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς, “ καὶ ὁ παῖς ὃν ἐξελεξάμην.” διαλέγεται τοιγαροῦν ὁ Σωτὴρ θεοπρεπῶς τε ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως. Θεὸς γὰρ ἦν ἐν ταὐτῷ e καὶ ἄνθρωπος, ἀνυπαίτιον ἔχων τὸν ἐπ᾿ ἄμφω λόγον, καὶ ταῖς τῶν καιρῶν συναρμόττων χρείαις τὸ ἑκάστῳ πρέπον οἰκονομικῶς.

ΚΕΦΑΛΗ Η.

Ὅτι οὐκ ἔξω κείσεται τῆς Χριστοῦ βασιλείας, κἂν εἴ τι λέγοιτο τοῦ Πατρός· ἅμα γὰρ αὐτῶν ἡ κατὰ πάντων ἀρχή.

9 Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ
10 περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά
b
11 ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, κἀγὼ πρός
σε ἔρχομαι.

1 Tim. ii. 5. ΜΕΣΙΤΕΥΕΙ *πάλιν ὡς ἄνθρωπος, ὁ Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων διαλλακτὴς καὶ μεσίτης, καὶ ὁ μέγας ὄντως καὶ πανάγιος ἡμῶν ἀρχιερεύς, ταῖς παρ' ἑαυτοῦ λιταῖς τὴν τοῦ ἰδίου γεννήτορος ἐκμειλίσσεται γνώμην, ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργῶν. αὐτὸς γὰρ τὸ θῦμα καὶ αὐτὸς ἱερεύς, αὐτὸς ὁ*
c *μεσίτης, αὐτὸς τὸ πανάμωμον ἱερεῖον, ὁ ἀμνὸς ὁ ἀληθινὸς*
Supra i. 29. *"ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου." ἦν οὖν ἄρα τύπος ὥσπερ τις καὶ σκιὰ διαφανὴς τῆς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναδεδειγμένης τοῦ Χριστοῦ μεσιτείας, ἡ πάλαι διὰ Μωυσέως, καὶ ὁ κατὰ νόμον ἀρχιερεὺς τὸν ὑπὲρ νόμον ἱερουργὸν ἐν ἰδίῳ γέγραφε σχήματι· σκιαὶ γὰρ τῆς ἀληθείας εἰσὶ τὰ νομικά.* Μωυσῆς *γὰρ ὁ θεσπέσιος καὶ μὴν σὺν ἐκείνῳ καὶ ὁ περίβλεπτος* Ἀαρὼν *μέσον διὰ παντὸς ἐχώρουν* Θεοῦ *τε καὶ*
d *τῆς συναγωγῆς, ἄρτι μὲν τὴν ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασι τῶν ἐξ* Ἰσραὴλ *δυσωποῦντες ὀργήν, καὶ τὴν ἄνωθεν καλοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀτονοῦσιν εὐμένειαν· ἄρτι δὲ πάλιν ἐπευχόμενοί τε*

1–3 om. E.

καὶ εὐλογοῦντες αὐτοὺς, καὶ τὰς κατὰ νόμον θυσίας, καὶ πρὸς
τούτοις ἔτι δωροφορίας, κατὰ τὴν τῶν διατεταγμένων προσ-
άγοντες τάξιν, ποτὲ μὲν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ποτὲ δὲ καὶ χαρι-
στήρια τὰ ἐφ' οἷς εὖ παθόντες ᾔδεσαν παρὰ Θεοῦ. ὁ γε-
μὴν ὑπὲρ τύπους καὶ σχήματα νομικὰ πεφηνὼς ἐν ἐσχάτοις
καιροῖς ἀρχιερεύς τε ἅμα καὶ μεσίτης Χριστὸς, ἐρωτᾷ μὲν
ὑπὲρ ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος, συμφιλοτιμεῖται δὲ ὡς Θεὸς τῷ e
Θεῷ καὶ Πατρὶ, διανέμοντι τοῖς ἀξίοις τὰ ἀγαθά. ἐμφανέ-
στατα δὲ τοῦτο παρέδειξεν ἡμῖν ὁ Παῦλος εἰπὼν " Χάρις 2 Cor. i. 2.
" ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ
" Χριστοῦ." ὁ τοίνυν ἐρωτῶν, ὡς ἄνθρωπος, συνδιανέμει
πάλιν ὡς Θεός. ὅσιος γὰρ ὑπάρχων ἀρχιερεὺς, ἄμωμός τε
καὶ ἄκακος, οὐχ ὑπὲρ ἀσθενείας τῆς ἑαυτοῦ, καθάπερ ἦν ἔθος
τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσι κατὰ τὸν νόμον, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ
σωτηρίας τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἑαυτὸν προσενεγκὼν, καὶ a 967 A.
τοῦτο εἰσάπαξ διὰ τὴν ἡμῶν ἁμαρτίαν, παράκλητος γέγονεν
ὑπὲρ ἡμῶν, " καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν 1 S. Joan. ii. 2.
" ἡμῶν," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν· "οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ
" μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου."

Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ δὴ πάντως τοῖς παρ' ἡμῶν τις ἀντιτιθεὶς
λόγοις Οὐ γὰρ ἐναντίως ἕξει, βοῶν, ταῖς τοῦ Σωτῆρος
φωναῖς τὸ διὰ τοῦ μαθητοῦ λελεγμένον; ὁ μὲν γὰρ Κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, διαῤῥήδην ἐν τούτοις ἀπαυδήσας
φαίνεται τὸ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου χρῆναι παρακαλεῖν· ὁ b
δέ γε σοφὸς Ἰωάννης, φησὶ, πολὺ δὴ τούτοις τὸ ἐναντίον
ἐφθέγξατο. οὐ γὰρ περὶ μόνων ἔσεσθαι παράκλητόν τε καὶ
ἱλασμὸν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸν Σωτῆρα διισχυρίζεται,
ἀλλ' ἤδη καὶ περὶ παντὸς τοῦ κόσμου. τίς οὖν ἄρα τούτοις
ἕψεται λύσις, ἢ πῶς ἂν φαίνοιτο ταῖς τοῦ Δεσπότου φωναῖς
συμπαρομαρτήσας ὁ μαθητὴς, ἀταλαίπωρον εἰπεῖν· ὁ μὲν
γὰρ μακάριος Ἰωάννης, ἐπείπερ ἦν Ἰουδαῖος καὶ ἐξ Ἰουδαίων,

2. ἔτι assumptum ex E. 8. τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀξίοις Catt. 10. καὶ κυρίου ἡμῶν inverso ordine a. invito Cord.

c ἵνα μή τινες οἰηθεῖεν τυχὸν ὑπὲρ μόνων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ παράκλητον εἶναι παρὰ τῷ Πατρὶ τὸν Κύριον, ὑπὲρ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν κατεσπαρμένων τὴν οἰκουμένην οὐκέτι, καίτοι μελλόντων τῇ εἰς αὐτὸν διαπρέψαι πίστει, καὶ ὅσον οὐδέπω κληθήσεσθαι πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας, ἀναγκαιότατά φησι λίαν οὐ περὶ μόνων ἔσεσθαι τῶν ἐκ γένους Ἰσραὴλ ἱλασμὸν τὸν Κύριον, ἀλλὰ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου, τουτέστι, τῶν ἐκ παντὸς ἔθνους τε καὶ γένους κληθησομένων διὰ τῆς πίστεως εἰς δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμόν. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς
d ἀποδιελὼν τῶν γνησίων τοὺς μὴ τοιοῦτον ἔχοντας νοῦν, καὶ τῶν ἐξυβρίζειν ταῖς οὕτω σκληραῖς ἀπειθείαις ἑλομένων αὐτὸν, τοὺς ἐπιεικέστερον τῶν θείων αὐτοῦ κατακροωμένους λόγων, ὑποθέντας τε ἤδη τὸν τῆς καρδίας αὐχένα, καὶ μονονουχὶ περιδήσαντας ἑαυτοῖς τῆς ὑπὸ Θεῷ δουλείας τὸν ζυγὸν, περὶ αὐτῶν ἔφη μόνων πρεπωδέστερον ἐρωτᾶν. ὧν γὰρ ὑπάρχει μεσίτης καὶ ἀρχιερεὺς, αὐτοῖς δὴ καὶ μόνοις
e ᾤετο δεῖν τὰ ἐκ τῆς μεσιτείας προξενεῖν ἀγαθὰ, οὓς καὶ δεδόσθαι μὲν ἑαυτῷ φησιν, εἶναι γεμὴν τοῦ Πατρὸς, οὐχ ἑτέραν ἐχούσης ὁδὸν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, εἰ μὴ δι'
Supra xiv. 6. Υἱοῦ. καί σε τοῦτο διδάξει λέγων αὐτός "Οὐδεὶς ἔρχεται "πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ." θέα γὰρ ὅπως τῷ ἰδίῳ γεννήματι δοὺς ὁ Πατὴρ τοὺς ἐφ' οἷς ὁ λόγος, ἑαυτῷ κατεκτήσατο· καὶ τοῦτο συνεὶς εὖ μάλα φησὶν ὁ τῶν ἱερῶν
2 Cor. v. 19. γραμμάτων ἐπιστημονικώτατος "Ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ "κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ." μεσιτεύοντος γὰρ τοῦ Χριστοῦ, δεχομένου τε τοὺς προσιόντας διὰ τῆς πίστεως
968 A. a καὶ προσάγοντος δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ, κόσμος Θεῷ κατηλλάττετο. διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, εἰρήνην ἡμᾶς ἑλέσθαι τὴν πρὸς Θεὸν ἐν Χριστῷ προεδίδασκε λέγων
Es. xxvii. 5, 6. "Ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, ποιήσωμεν εἰρήνην οἱ ἐρχό"μενοι." ἀποστήσαντες γὰρ τῆς ἰδίας ψυχῆς τὰ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀλλοτριοῦντα ἡμᾶς, τὸ αἰσχρουργόν φημι

δὴ καὶ φιλήδονον εἰς ἁμαρτίαν καὶ τὸ λίαν εὐπετὲς εἰς κοσμικὴν ἡδονὴν, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὴν ἁπάσης φαυλότητος μητέρα καὶ τροφὸν, ἀλλόκοτον πλάνην, οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι γενησόμεθα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην συνθήσομεν, αὐτῷ τῷ Πατρὶ δι' Υἱοῦ κολλώμενοι, ἅτε δὴ καὶ λαβόντες ἐν ἑαυτοῖς τὸν ἐξ αὐτοῦ γεν- b
νηθέντα Λόγον καὶ ἐν τῷ Πνεύματι κράζοντες "Ἀββᾶ ὁ Rom. viii. 15.
"πατήρ."

Οἱ δοθέντες οὖν ἄρα Χριστῷ, γεγόνασι μὲν τοῦ Πατρὸς, πλὴν οὐκ ἔξω διὰ τοῦτο Χριστοῦ. βασιλεύει γὰρ σὺν αὐτῷ καὶ κατάρχει δι' αὐτοῦ τῶν ἰδίων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. βασιλεία γὰρ ἡ αὐτὴ κράτος τε τὸ κατὰ πάντων ἓν τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, καὶ ὅπερ ἂν γένοιτο τοῦ Υἱοῦ, τῇ τοῦ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ὑποκείσεται δόξῃ, καὶ πάλιν, ὅπερ ἂν ὑποπίπτειν λέγεται τῷ Πατρὶ, τούτου δὴ πάντως κατάρξει καὶ ὁ Υἱός. διὰ γάρ τοι τοῦτό φησι Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά c
ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά· ὅπου γὰρ φύσεως ἡ εἰσάπαν ταυτότης διαλάμπει καὶ φαίνεται, ἐκεῖ τῆς ἀξίας ἀπαράλλακτος ἡ δόξα, οὐ μεμερισμένως ἑνί τι τῶν ὄντων ἀνατιθεῖσα τυχὸν καὶ παρωθουμένη τὸν ἕτερον, ἀλλ' ἴσην μίαν τε καὶ τὴν αὐτὴν τὴν εἰς ἅπαν ὁτιοῦν ἐκτείνουσα δόξαν. ὁ γὰρ τῶν τοῦ ἰδίου Πατρὸς θεϊκῶν ἀξιωμάτων οὐσιωδῶς κληρονόμος, ἔχων μὲν αὐτὸς πάντα φανεῖται τὰ τοῦ γεννήτορος, ἔχοντα δὲ δείξει πάντα τὰ αὐτοῦ τὸν γεννήτορα. θάτερος γὰρ ἐν θατέρῳ φυσικῶς διαφαίνεται, καὶ διαλάμπει μὲν ὁ Υἱὸς ἐν Πατρὶ, Πατὴρ δὲ αὖ πάλιν ἐν τῷ Υἱῷ. τοῦτον γὰρ ἡμᾶς d
τὸν τρόπον αἱ θεόπνευστοι μεμυσταγωγήκασι γραφαί· ὅτε τοίνυν ἕν ἐστι καὶ τῶν ἀξιωμάτων τοῦ Πατρὸς, τὸ τὴν κατὰ πάντων ἔχειν ἀρχὴν, προσέσται τοῦτο καὶ τῷ Υἱῷ· χαρακτὴρ γάρ ἐστι τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀνομοιότητα καὶ παραλλαγὴν εἰς οὐδέν τι τὸ παράπαν ἔχειν ἀνεχόμενος. δεδοξάσθαι γεμὴν ἐν τοῖς ἅπαξ δοθεῖσι διισχυρίσατο,

14. Υἱοῦ] Legendum (ut vid.) Θεοῦ. 28. καὶ assumptum ex E.

δικαιοτάτην ὥσπερ ἀντίδοσιν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐρωτᾶν ἀποφαίνων.

Τίς οὖν ἡ αἴτησις, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς εὐμένειαν τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις ὑπάρξαι ζητεῖ; οὐκ εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ φησὶ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι. συνδιαιτώμενος γὰρ καὶ συμπαρὼν ἔτι τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς, παράκλησις ἦν 969 A. a ἐμφανής τε καὶ ὁρωμένη, καὶ οἱονεὶ συνδιατρίβουσα καὶ παρακειμένη τοῖς κινδυνεύουσιν ἐξ ἑτοίμου λαβεῖν· εὐθαρσέστεροι δὲ κατὰ τοῦτο ὑπῆρχον. φιλεῖ γάρ πως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, οὐ τοῖς ἀφανέσι μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς ἐμφανεστέροις ἐπιθαρσεῖν καὶ ἐφήδεσθαι. καὶ τοῦτό φαμεν, οὐκ ἀσθενῆ λέγοντες τὸν Κύριον εἰς τὸ διασώζειν δύνασθαί τινας, καὶ εἰ μὴ ὁρῷτο παρών· ληροίη γὰρ ἄν τις οὕτω Heb. xiii. 8. φρονῶν, καὶ λίαν εἰκότως· "Ἰησοῦς γὰρ Χριστὸς ἐχθὲς καὶ "σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας·" ἀλλ' ᾔδει μικροψυχήσοντας οὐ μετρίως τοὺς μαθητὰς, μόνους ὥσπερ ἀπολειφθέντας ἐπὶ τῆς γῆς, κυμάτων δίκην ἀγρίων τοῦ κόσμου b περιπαφλάζοντος, καὶ ἀφορήτοις δείμασι καὶ τοῖς εἰς ἄκρον κινδύνοις ἐκπολιορκεῖν εἰωθότος τοὺς τὸν θεῖον τοῖς ἀμυήτοις ἔτι διαπρεσβεύοντας λόγον.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἐγὼ μὲν ἔρχομαί φησι πρός σε· ἀναβήσομαι γὰρ ὅσον οὐδέπω συγκαθεδούμενός τε καὶ συμβασιλεύων ὡς Θεὸς Θεῷ καὶ Πατρὶ, μενοῦσί τε οὗτοι τέως ἐν κόσμῳ· περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· γεγόνασι γὰρ σοὶ δοθέντες ἐμοὶ, καὶ ὡς σῶν τε ἤδη καὶ ἐμῶν εὐλόγως κήδομαι, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς, ὅτι πάντα ἃ δέδωκάς μοι σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά. καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἐπείπερ δέδονταί τινες c τῶν ἐν κόσμῳ τῷ Χριστῷ, γεγόνασί τε καὶ διὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς, ἀπειρήκασι τὸ δοξολογεῖν τὸν δι' οὗ συνήφθησαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, προσαχθέντες δὲ δι' αὐτοῦ, διαμενοῦσιν

7. ἐπὶ] + τῆς E. 16. μικροψυχήσοντας E. μικροψυχήσαντας Ed.
19. περιπαφλάζοντος E. περιπαμφλάζοντος Ed. 31. διαμενοῦσαν E.

οὐδὲν ἧττον ὄντες αὐτοῦ. κοινὰ γὰρ αὐτῷ πάντα πρὸς τὸν Πατέρα, μετὰ τῆς κατὰ φύσιν θεότητός τε καὶ ἐξουσίας. εἷς γὰρ Θεὸς ἐν ἡμῖν, ἐν ἁγίᾳ τε καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσκυνούμενος. Θεοῦ δὲ οἱ πάντες ἐσμὲν, τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου καὶ ἀληθινοῦ, τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίᾳ Τριάδι κατὰ τὸν τῆς δουλείας τρόπον ὑπεζευγμένοι.

5. καὶ prius om. E. ὁμοουσίῳ E.

d

ΚΕΦΑΛΗ Θ.

Ὅτι φυσικὸν ἐν τῷ Υἱῷ τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, κἂν εἰληφέναι λέγηται τοῦτο παρὰ Πατρὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ τῆς ταπεινώσεως σχῆμα.

Πάτερ ἅγιε τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς.

ἘΠΙΤΗΡΕΙ *πανταχῇ τοῖν δυοῖν πραγμάτοιν τὴν εἰς ἓν ἀναπλοκὴν, τοῦ τε ἀνθρωπίνου φημὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἔχοντος σμικροπρεπὲς, καὶ τοῦ θεϊκοῦ τὴν ἀνωτάτω πασῶν ὠδίνοντος δόξαν. κεκέρασται γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὁ λόγος, καὶ καθάπερ*
970 A. a *τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω διειληφότες ἐλέγομεν, οὔτε πρὸς ὕψος τελείως ἀναπηδᾷ τὸ θεοπρεπὲς, οὔτε μὴν εἰς ἅπαν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀπανίσταται μέτρων·* Θεὸς *γάρ ἐστι γενόμενος ἄνθρωπος, ἀῤῥήτῳ τινὶ καὶ ἀφράστῳ συνόδῳ μέσην ὥσπερ τινὰ χώραν ἐπέχων, ὡς μήτε τοὺς τῆς ἀληθοῦς θεότητος ὅρους ἐκδραμεῖν, μήτε μὴν ὁλοτρόπως τοὺς τῆς ἀνθρωπότητος ἀπολιπεῖν. ἀνωθεῖ μὲν γὰρ αὐτὸν ἡ ἐκ* Θεοῦ *καὶ* Πατρὸς *ἀπόῤῥητος γέννησις, καθὸ* Λόγος *ἐστὶ καὶ* Μονογενὴς, *εἰς οὐσίαν τὴν θεϊκὴν καὶ εἰς δόξαν τὴν τούτῳ παρεπομένην*
b *εἰκότως· ὑποβιβάζει δέ πως ἡ κένωσις εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς οὐχ ὥσπερ ἐκ βίας πλεονεκτεῖν ἰσχύσασα τὸν τῶν ὅλων βασιλέα μετὰ* Πατρός· *οὐ γὰρ ἂν ἐβιάσθη ποτὲ τὸ παρὰ γνώμην ὁ* Μονογενής· *αὐτόκλητος δὲ μᾶλλον, ἐξ ἀγάπης τῆς εἰς ἡμᾶς*

1–4 om. E.

εἰσδεχθεῖσά τε καὶ τετηρημένη. τεταπείνωκε γὰρ ἑαυτὸν, τουτέστιν ἑκὼν καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τῆς τινος. ἁλοίη γὰρ ἂν οὐχ ἑκὼν ἔτι τὸ τῆς ταπεινώσεως ὑπομείνας πάθος, εἴπερ ἦν τις ὅλως ὁ πλεονεκτεῖν ἰσχύων, καὶ ἀνεθελήτως ἰέναι πρὸς τοῦτο κελεύων. τεταπείνωκε τοίνυν ἑαυτὸν ἑκὼν δι᾽ ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἂν ὠνομάσθημέν ποτε καὶ ἡμεῖς υἱοὶ κατὰ χάριν καὶ θεοὶ, μὴ οὐχὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δι᾽ ἡμᾶς εἰσβεβηκότος ταπείνωσιν τοῦ Μονογενοῦς, πρὸς ὃν καὶ αὐτοὶ c μορφούμενοι διὰ μετουσίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τέκνα Θεοῦ καὶ θεοὶ χρηματίζομεν. ὅταν οὖν τι λέγῃ συμπαραζεύξας τρόπον τινὰ τῷ θεϊκῷ καὶ τὸ ἀνθρώπινον, μὴ διὰ τοῦτο σκανδαλισθῇς, ἀσυνέτως ἀφεὶς τὸ θαυμάσαι καθηκόντως τὴν ἐπινοηθεῖσαν τοῖς λόγοις ἀσύγκριτον τέχνην, διὰ παντὸς ἡμῖν ἀνασώζουσαν τρόπου τὸ διπλοῦν ἀστείως, ὡς ὁρᾶν ἐν ταὐτῷ τὸν λέγοντα Θεόν τε τῇ φύσει καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τῇ τῆς ἀρρήτου φύσεως δόξῃ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ταπεινὸν εὖ μάλα συναναπλέκοντα, ἀνυπαίτιόν τε καὶ ψόγου παντὸς d ἐλευθέραν τηρήσαντα παντελῶς τὴν ἐπ᾽ ἄμφω σύμμετρον ἐκδρομήν.

Καὶ ταῦτά φαμεν, οὐκ εἰς τὸ μεῖον ἤπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς τὴν τοῦ Λόγου φύσιν κατεσπάσθαι διαβεβαιούμενοι, πόθεν; ἀμαθίας γὰρ ἐσχάτης οὐκ ἀμοιρήσειεν ἂν τὸ οὕτω φρονεῖν, ἐπεὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ἀπαθὲς τὸ θεῖον, τῆς εἰς πᾶν ὁτιοῦν παρατροπῆς οὐκ ἀνεχόμενον, ἑδραιοτάτην δὲ μᾶλλον τὴν οἰκείαν ἀποσῶζον στάσιν· ἀλλ᾽ ὅτι τῆς ἑκουσίου κενώσεως ὁ τρόπος ὡς ἐξ ἀναγκαίου λόγου τὸ τῆς ταπεινώσεως περικείμενος σχῆμα, διὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐν ἐλάττοσί πως ἢ ἐν οἷς ἐστιν ὁ Πατὴρ φαίνεσθαι ποιεῖ, τὸν ἴσον αὐτῷ σύμμορφόν τε καὶ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Θεὸν Μονογενῆ. καὶ μὴ θαυμάσῃς ἀκούων, εἰ τῆς τοῦ Πατρὸς μεγαλοπρεπείας ἐν ἐλάττοσιν εἶναι δοκεῖ διὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Υἱὸς, a 971 A. ὅτε διὰ τοῦτο καὶ αὐτῶν ἡττῆσθαι τῶν ἀγγέλων ὁ Παῦλος ἡμῖν αὐτὸν δισχυρίσατο γράφων ὧδε "Τὸν δὲ βραχύ τι Heb. ii. 9.

“ παρ᾽ ἀγγέλους ἠλαττωμένον Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ “ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον,” καίτοι τῶν ἁγίων Heb. i. 6. ἀγγέλων προσκυνεῖν αὐτὸν ἐπιτεταγμένων· “ ὅταν γὰρ, φησὶν, “ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει Καὶ “ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ,” ἀλλὰ καὶ τῶν ἁγίων Σεραφὶμ κύκλῳ περιεστηκότων καὶ τάξιν Es. vi. 1. ἀποπληρούντων τὴν οἰκετικὴν, ὅτε καθήμενος “ ἐπὶ θρόνου b “ ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου” τοῖς προφήταις ἐφαίνετο. οὐκοῦν ὅσον ἧκεν εἰπεῖν εἰς τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γνησίαν τε ὠδῖνα καὶ γέννησιν, οὐκ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ ἀνθρώπινον· ἴδιον δὲ πάλιν αὐτοῦ, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, διαμεμενηκὼς μὲν ὅπερ ἦν ἀεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται διὰ παντὸς, ἑαυτὸν δὲ καθεὶς εἰς ὅπερ οὐκ ἦν δι᾽ ἡμᾶς.

Πάτερ τοίνυν φησὶν *ἅγιε τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς.* διατηρεῖσθαι τοὺς μαθητὰς τῇ τῆς ἀῤῥήτου φύσεως δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ βούλεται, καλῶς καὶ πρεπόντως ἀνατιθεὶς τὸ τοὺς οὕσπερ ἂν c βούληται διασώζειν δύνασθαι, καὶ μάλα ῥαδίως, τῷ γε ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν ὄντι Θεῷ· δοξάζει δὲ διὰ τούτων οὐχ ἑτέραν τινὰ πάλιν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Πατρὸς, ἐξ οὗ γεγέννηται ὡς Θεός. τοιγαροῦν ὦ Πάτερ, *τήρησον αὐτούς* φησιν *ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι*, τουτέστι τῷ θείῳ. δεδόσθαι δὲ πάλιν τὸ τῆς θεότητος ὄνομά φησιν ἑαυτῷ, οὐχ ὡς ἐκ τοῦ μὴ εἶναι κατὰ φύσιν Θεὸς εἰς ἐπίκτητον θεότητος κεκλημένος ἀξίωμα· θετὸς γὰρ ἂν εἴη, καθάπερ ἡμεῖς, νόθην ἔχων καὶ κεκληρωμένην τὴν δόξαν καὶ τὴν φύσιν κεκαπηλευμένην, ἅπερ οὐ θέμις ἡμᾶς ἐννοεῖν· d ζημιωθείη γὰρ διὰ τοῦτο καὶ τὸ εἶναι κατὰ φύσιν Υἱός. ἐπειδὴ δὲ, καθάπερ αἱ θεῖαι χρησμῳδοῦσι γραφαὶ, γέγονε Supra i. 14. σὰρξ ὁ Λόγος, τουτέστιν ἄνθρωπος, δεδέχθαι φησὶν ἅπερ εἶχεν, ὡς Θεός· οὐ γὰρ ἂν φαίνοιτο προσὸν φυσικῶς ἀν-

9. Πατρὸς om. E. 17. τὸ] τῶ ὅτω τὸ E. 19. καὶ om. E. 24. Θεὸς E. θεοὶ Ed. 25. κεκλημένος emendavi. κεκλημένοι Ed. Ambiguus E.

θρώπῳ τὸ τῆς θείας δόξης ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα. νόει δὲ πάλιν, καὶ σύνες ἀκριβῶς, ὅπως ἑαυτὸν τὴν ζῶσάν τε καὶ ἐνυπόστατον δύναμιν ἔδειξε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' ἧς τὰ πάντα ἐργάζεται. προσφωνῶν γὰρ καὶ λέγων Τήρησον αὐτοὺς, οὐχὶ δὴ τούτοις ἠρκέσθη μόνον, ἑαυτὸν δὲ πάλιν παρακεκόμικεν εὐφυῶς, ὡς ἐνεργὸν εἰς τήρησιν καὶ δύναμιν οὖσαν τὴν καὶ εἰς τοῦτο δραστήριον τοῦ γεγεννηκότος αὐτόν· τήρησον γὰρ αὐτούς φησιν ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι. ὁρᾷς τοῦ λόγου τὴν ἀσφάλειαν. ἀπονέμων γὰρ ὥσπερ καὶ ἀνα- a 972 A. θεὶς διαπρέπον μόνῃ τῇ τῆς θεότητος φύσει τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπισκοπὴν καὶ οἰκονομίαν, ἑαυτῷ δεδόσθαι τὴν τῆς θεότητος δόξαν παραχρῆμα διισχυρίζεται, διὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος σχῆμα, δοτὸν εἶναι λέγων τὸ φύσει προσὸν αὐτῷ, τουτέστι "τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα·" ὅθεν καὶ προσεῖ- Phil. ii. 9. ναί φαμεν τῷ Υἱῷ φυσικῶς μὲν ὡς ἐκ Πατρὸς, ἀνθρωπίνως δὲ κατὰ δόσιν, ἅπερ ὡς ἄνθρωπος δέχεται, ὅσον εἰς ἀνθρώπου λόγον τοῦ καθ' ἡμᾶς· οὐ γὰρ φύσει Θεὸς ὁ ἄνθρωπος, Θεὸς δὲ φύσει Χριστὸς εἰ καὶ νοοῖτο καθ' ἡμᾶς διὰ τὸ ἐξ ἡμῶν.

Τηρεῖσθαι γεμὴν ἐν τῇ καθ' ὁμόνοιάν τε καὶ ταυτοβουλίαν ἑνώσει βούλεται τοὺς μαθητὰς ἀνακιρναμένους ὥσπερ ἀλλήλοις ψυχῇ καὶ πνεύματι καὶ τῷ τῆς εἰρήνης καὶ φιλαλ- b ληλίας θεσμῷ, πρὸς ἀῤῥαγῆ τινα τῆς ἀγάπης δεσμὸν κατασφίγγεσθαι, ὡς μέχρι τοσούτου προελθεῖν τὴν ἕνωσιν, ὥστε καὶ εἰκόνα τῆς φυσικῆς ἑνότητος, τῆς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ νοουμένης, τὴν προαιρετικὴν γενέσθαι συνάφειαν, ἀδιάσπαστον δηλονότι καὶ ἀκατάσχετον, ὑπὸ μηδενὸς τὸ σύμπαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, ἤτοι φιληδονιῶν, εἰς ἀνομοιότητα θελημάτων ἐξελκομένην, διασώζουσαν δὲ μᾶλλον ἐν ἑνότητι τῇ κατ' εὐσέβειαν καὶ ἁγιασμὸν, ἀσινῆ τῆς ἀγάπης τὴν δύναμιν, ὃ καὶ γενέσθαι συμβέβηκεν. ὡς γὰρ ἐν ταῖς c πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν "Τοῦ πλήθους τῶν Acta SS. Ap. iv. 32.

16–18. εἰς—διὰ assumpta ex E. 22. ἀλλήλοις E. ἀλλήλους Ed.

“πιστευόντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία,” ἐν ἑνώσει δηλονότι τῇ τοῦ Πνεύματος. τοῦτο γάρ ἐστι καὶ τὸ δι' αὐτοῦ πάλιν εἰρημένον τοῦ Παύλου “Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα·” “ἓν γὰρ σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν ἐν Χριστῷ, οἱ γὰρ πάντες “ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν,” καὶ πάντες ἐν ἑνὶ διακεχρίσμεθα Πνεύματι τῷ τοῦ Χριστοῦ. ὡς οὖν ἐσομένους συσσώμους, ἑνός τε καὶ τοῦ αὐτοῦ συμμεθέξοντας Πνεύματος, εἰς ἑνότητα πνεύματος τὴν οὐδαμόθεν διασπωμένην καὶ εἰς d ὁμόνοιαν ἀῤῥαγῆ διατηρεῖσθαι βούλεται τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς. εἰ δέ τις δοίη καὶ κατ' ἐκεῖνον τὴν τρόπον ἑνοῦσθαι τοὺς μαθητὰς, ὥσπερ οὖν ἕν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν βούλησιν· μία γὰρ θέλησις ἐν τῇ ἁγίᾳ φύσει, καὶ τὸ εἰς πᾶν ὁτιοῦν βούλημα ταὐτόν· νοείτω καὶ οὕτως. οὐ γὰρ ἔξω βαδιεῖται λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος, ἐπείτοι καὶ τὸ ἐν θελήσει ταὐτὸν θεωρήσαι τις ἂν παρά γε τοῖς ὄντως Χριστιανοῖς, εἰ καὶ μὴ ἐν ἴσῳ τύπῳ τὸ ὁμοούσιον ἐφ' ἡμῖν, καθάπερ ἐπὶ Πατρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ Θεοῦ Λόγου.

Eph. iv. 4. 1 Cor. x. 17, cf. Rom. xii. 5.

12 Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί
σου ᾧ δέδωκάς μοι, καὶ ἐφύλαξα αὐτοὺς, καὶ οὐδεὶς ἐξ
αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ
13 πληρωθῇ· νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι.

978 A. a Πρόεισί πως κατὰ βραχὺ πρὸς ἐμφανεστέραν δήλωσιν τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, διεσκιασμένως δὲ ὡς ἐν ἀρχαῖς, διαγγέλλεται ἤδη καὶ ἐκκαλύπτεται, καθάπερ ἐκ χειμῶνος εἰς εὐδίαν μεταβαλών· ᾤοντο μὲν γὰρ οἱ μακάριοι μαθηταὶ πρὸς πολλῆς αὐτοῖς ἔσεσθαι ζημίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἀπόλειψιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν μετὰ σαρκὸς νοουμένην· συνεῖναι γὰρ ὡς Θεὸς οἷσπερ ἂν βούληται τὸ κωλύον οὐδέν· προσεδόκων δὲ ὅτι διασώσει μὲν αὐτοὺς οὐδεὶς, ἀναληφθέντος εἰς b οὐρανὸν τοῦ Χριστοῦ, προκείσονται δὲ τοῖς ἐθέλουσι κακοῦν,

11. ὁ alt. assumptum ex E. 19. αὐτοὺς om. E. 24. διεσκιασμένοι E. 27. ἀπόληψιν E. 29. θεὸν E.

οὐδενὸς τὸ παράπαν τὴν τῶν πλεονεκτούντων ἐξείργοντος χεῖρα, κειμένου δὲ μᾶλλον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπ' ἐξουσίας τοῦ πάντα δρᾶν εἰς αὐτοὺς ἀδιακωλύτως, καὶ παντὸς εἴσω κινδύνου καλεῖν. ἀλλ' εἰ καὶ σοφοὶ καὶ πατέρες καὶ τῆς οἰκουμένης φωστῆρες γεγόνασιν, οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν, ὡς ἔδει μὴ μόνον (Cf. Phil. ii. 15.) εἰς τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν ἀποβλέπειν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, εἰδέναι δὲ δὴ ὅτι καὶ εἰ τῆς πρὸς αὐτοὺς συνουσίας ἀπονοσφίζοιτο κατὰ σάρκα, καὶ εἰ μὴ τοῖς τοῦ σώματος c ὁρῷτο τυχὸν ὀφθαλμοῖς, ἀλλά γε παρόντα καὶ συνόντα διὰ παντὸς τῇ τῆς θεότητος ἐξουσίᾳ χρῆν δήπου πάντως ἐννοεῖν. πότε γὰρ τῶν ἰδίων ἰδιωμάτων καταλήξει Θεὸς, ἢ τί τὸ ἀντιστατοῦν τῇ τῶν ὅλων κρατούσῃ φύσει, καὶ παραποδίζειν αὐτὴν καθάπερ ἐξ ἀνάγκης δυνάμενον πρὸς τὸ ἐνεργῆσαι τὰ ἑαυτῆς; ἐνέργεια δὲ καὶ δύναμις θεοπρεπὴς, τὸ εἶναι πανταχῇ, καὶ πληροῦν μὲν ἀῤῥήτως τὸν οὐρανὸν, πληροῦν δὲ αὖ πάλιν τὴν γῆν, καὶ χωρεῖν μὲν ἐν πᾶσι, χωρεῖσθαι δὲ ὑπὸ μηδενός. οὐ γὰρ τόπῳ περιληπτὸς ὁ Θεὸς, ἢ διαστήμασι περιωρισμένος, ἀλλ' οὐδὲ περιγραφῆς εἴσω τινός· παθεῖν d γάρ τι τοιοῦτον ἡ ἄποσός τε καὶ ἀμεγέθης καὶ ἀσώματος οὐκ ἀνέχεται φύσις. οὐκοῦν ἐπείπερ ἦν ἅμα Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, χρῆν δήπου πάντως μὴ ἀγνοῆσαι τοὺς μαθητὰς, ὡς εἰ καὶ ἀπεῖναι γένοιτο σωματικῶς, οὐκ ἀπολειφθήσεται παντελῶς, συνέσται δὲ πάντως, κατὰ τὸν ἄῤῥητον τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας λόγον. διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐν μὲν τοῖς παρῳχηκόσιν ἔλεγε "Πάτερ e (Supra ver. 11.) "ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι·" νυνὶ δὲ πάλιν Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, μονονουχὶ τοῦτο δηλῶν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὅτι τῇ τῆς θεότητος ἐνεργείᾳ μᾶλλον ἂν πρέποι, καὶ οὐ τῇ τῆς σαρκὸς παρουσίᾳ, τὸ διασώζειν δύνασθαί τινας· καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ σὰρξ οὐκ ἐξ ἑαυτῆς ἡγιάζετο, τῇ δὲ

13. αὐτὴν E. αὐτῇ Ed. 19. τι E. τοι Ed. 23. ἀποληφθήσεται E. 25. ἔλεγον E. 28. σου] μου E. 29. τῆς θεότητος E. Migne. θεότητι Aub. 30. διασώζειν post τινας transponit E.

συνουσίᾳ τοῦ ἑνωθέντος αὐτῇ Λόγου, πρὸς τὴν αὐτοῦ τρόπον
974 A. a τινὰ φυσικὴν μεθισταμένη δύναμιν, σωτηρίας πρόξενος καὶ ἁγιασμοῦ τοῖς αὐτῆς μετέχουσι γίγνεται. τὸ σύμπαν οὖν ἄρα τῆς ἐνεργείας τῆς θεοπρεποῦς οὐχὶ δὴ πάντως αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν ἀναθήσομεν τῇ σαρκὶ, πρεπωδέστερον δέ τι φρονοῦντες τῇ θείᾳ τοῦ Λόγου δυνάμει προσγράψομεν. τὸ γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς τηρεῖσθαι τοὺς μαθητὰς, ἆρ' οὐχὶ τοῦτό ἐστι καὶ ἕτερον οὐδέν; Θεοῦ γὰρ δόξῃ τετήρηνται. ἀφιστὰς τοιγαροῦν τῆς τῶν μαθητῶν διανοίας τὸν ἐκ τοῦ
b δοκεῖν ἀπολιμπάνεσθαι φόβον, αὐτὸ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνακυκλήσας πολλάκις πᾶσαν αὐτοῖς ἔσεσθαι τὴν ἀσφάλειαν, οὐκ ἐκ τοῦ συνδιαιτᾶσθαι σωματικῶς τῷ διδασκάλῳ φησὶν, ἀλλ' ἐπείπερ μᾶλλόν ἐστι κατὰ φύσιν Θεός. ἀκατάληκτον δὲ δῆλον ὅτι τὴν ἐφ' ἅπασιν ἔχων ἐξουσίαν καὶ δύναμιν· οὐ γὰρ ἂν ἀλλοιωθείη καὶ μετάστασίν τινα λάβοι πρὸς ὅπερ οὐκ ἦν τὸ ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ, διασώσῃ δὲ πάλιν αὐτοὺς οὐδὲν ἧττον ἀκονιτὶ, καὶ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος ἐξελεῖται κακοῦ. κατανόει δὲ πάλιν τὴν ἐγκεκρυμμένην τῷ λόγῳ
c πρόνοιαν, εἰς ὄνησιν ἡμετέραν καὶ οἰκοδομήν. ἐξαιτήσας γὰρ ὥσπερ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γενέσθαι τὴν τήρησιν, τὴν εἰς τοὺς ἁγίους δὲ δηλόνοτι φημὶ μαθητὰς, αὐτὸς ἤδη πεπραχέναι τὸ τοιοῦτό φησιν, ἰσοσθενῆ τε καὶ ἰσουργὸν τῷ ἰδίῳ γεννήτορι δεικνὺς ἑαυτὸν, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν ὄντα τὴν ἐνυπόστατον τοῦ γεννήσαντος δύναμιν. ᾧ γὰρ ἂν φαίνοιτο προσὸν τὸ ταὐτὰ δύνασθαι τῷ γε ὄντι καὶ ὁμολογουμένῳ κατὰ φύσιν Θεῷ, πῶς οὐκ ἂν πάντῃ τε καὶ πάντως ἐνυπάρχον νοοῖτο, καὶ τὸ ἴσον ἐν ἐξουσίᾳ καὶ ἡ κατὰ φύσιν ταυτότης;
d καὶ ὁ τηρήσας ὡς Θεὸς ἐν ὀνόματι Θεοῦ, πρέπουσάν τε τῇ κλήσει τὴν ἐκ τῶν κατωρθωμένων θεοπρεπῶς ἀναδησάμενος δόξαν, κατὰ τίνα τρόπον ἔκφυλος, ἤγουν ἑτεροφυὴς, μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτόχρημα δειχθήσεται τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν

3. αὐτῆς E (ex corr. manu prima). F. Ed. mg. αὐτοῖς E (prius scriptum). Ed.
16. διασώσῃ E. διασώσει Ed.

Θεός; οὐ γὰρ ἄν τι δράσαι τῶν ὄντων τὰ ἰδικῶς ἐνεργήματα Θεοῦ, μὴ οὐχὶ τοῦτο ὑπάρχον οὐσιωδῶς, ὅπερ ἂν εἶναι τυχὸν οἰησαίμεθα τὸν Θεόν. ἀποσώζει δὲ πάλιν ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸν θεωρίᾳ τὸ ἐν νοήσει διπλοῦν διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν. ἀποφέρει μὲν γάρ πως τῆς γενητῆς φύσεως τὸ e
διασώζειν δύνασθαι καὶ τηρεῖν τὰ οἷσπερ ἂν τοῦτο τυχὸν ὀφείληται δι' εὐσέβειαν, ἀνατίθησι δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, μόνῃ τῇ θείᾳ προσνέμων φύσει τὰ θεοπρεπῆ. διὰ γὰρ τοῦτο πάλιν, καίτοι τετηρηκέναι λέγων τοὺς μαθητὰς, οὐ τοῖς ἀνθρωπότητος μέτροις τὴν τοῦ κατορθώματος ὑπόληψιν ἐχαρίσατο, πεπληρῶσθαι δὲ μᾶλλον ἐν ὀνόματι λέγει τῷ τοῦ Θεοῦ, ἔξω μέν πως τιθεὶς ἑαυτὸν τοῦ πράγματος, καθὸ γέγονέ τε καὶ νοεῖται σὰρξ, εἴσω δὲ πάλιν τοῦ τηρῆσαι τιθεὶς καὶ a 975 A.
ἐνεργεῖν δύνασθαι τὰ θεοπρεπῆ, καθόπερ ἐστὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ, δύναμις ἡ παντουργικὴ τοῦ Πατρὸς, ἰσχὺς οὐκ ἐνεργουμένη, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐστιν αὐτὴ τὴν ὅθεν ἀῤῥήτως προέκυψεν ἐμφανίζουσα φύσιν. εἰ δὲ δεδόσθαι φησὶν αὐτῷ κἂν τούτῳ δὴ πάλιν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, καίτοι Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων καθὸ πέφηνεν ἐκ Θεοῦ Μονογενὴς, οὐδὲν τοῦτο διαλυμαίνεται τῇ ἀληθείᾳ τοῦ πράγματος, οὐδὲ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἐξώσειεν ἂν αὐτὸν τιμῆς τε καὶ δόξης· πολλοῦ γε b
καὶ δεῖ. εἴη γὰρ ἂν τὸ λαβεῖν τῆς ἀνθρωπότητος ἴδιον, καὶ αὐτῇ πρεπόντως ἀνακείσεται μᾶλλον· ἔχει γὰρ οὐδὲν ἐξ ἑαυτῆς.

Τηρῆσαι δὲ οὕτω φησὶ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, καὶ τοσαύτην ἐπ' αὐτοῖς ποιῆσαι τὴν πρόνοιαν, ὡς ἀπολέσθαι μηδένα, πλὴν ἑνὸς, ὃν καὶ τῆς ἀπωλείας ὠνόμασεν υἱὸν, ὡς ἐξ οἰκείας βουλῆς, μᾶλλον δὲ μοχθηρίας τε καὶ ἀνοσιότητος, τῇ ἀπωλείᾳ χρεωστούμενον. οὐδὲ γὰρ οἰησόμεθά ποτε, κατὰ θεῖόν τε καὶ ἄμαχον κρῖμα τὸν προδότην ἐν μαθηταῖς τῇ τοῦ θηρεύοντος ἐναλῶναι παγίδι, καὶ βρόχων εἴσω γενέσθαι c

2. ὑπάρχον E. ὑπάρχων Ed. 6. τὰ] τοὺς E. 17. ἑαυτῷ a.
28. οἰκείας βουλῆς] γνώμης οἰκείας a.

διαβολικῶν· ἦ γὰρ ἂν ὑπάρχοι καὶ ἀνυπαίτιος, ψήφῳ τὸ νικᾶν παραχωρήσας τῇ ἄνωθεν. κρίματι γὰρ τῷ παρὰ Θεοῦ τίς ἀντιστήσεται; νυνὶ δὲ κατάκριτος βδελυρός τε καὶ ἐν S.Matth. xxvi. 24. ἀμείνοσιν, εἰ μηδόλως ἐγεννήθη. διὰ ποίαν αἰτίαν; ἐξ οἰκείων γὰρ τοῦτο παθὼν θελημάτων, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τῆς παρά τινος ὁ δείλαιος ἐξελέγχεται· ὁ δὲ τὸν οὕτω δεινὸν ἀγαπήσας ὄλεθρον, τέκνον ἀπωλείας εὐλόγως ἂν ὀνομάζοιτο, d ἅτε δὴ καὶ χρεωστούμενος μὲν ὀλέθρῳ καὶ φθορᾷ, περιμένων δὲ ὥσπερ ὠδῖνα καὶ οἶμον τὴν τῆς ἀπωλείας ἡμέραν.

Ἐπειδὴ δὲ προστέθεικε τοῖς περὶ τούτου λόγοις τό "Ἵνα πληρωθῇ ἡ γραφὴ, πάλιν ἐκεῖνο χρησίμως τοῖς ἐντευξομένοις φαμέν. οὐ γὰρ ἐπειδήπερ εἴρηκεν ἡ γραφὴ, διόλωλεν ὁ προδότης, καὶ εἰς τοῦτο παρῆλθε φαυλότητος, ὡς ὀλίγων ἀργυρίων τὸ τίμιον αἷμα προέσθαι τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπολέσθαι πάντη τε καὶ πάντως ἔμελλε, διὰ τὴν ἐνοῦσαν e αὐτῷ δυστροπίαν παραδοὺς τὸν Κύριον, ὅτι πάντως ἔσται προμεμήνυκεν ἡ γραφὴ, ἣν οὐκ ἦν διαψεύσασθαι. Θεοῦ γὰρ λόγος ἐστὶ τοῦ πάντα εἰδότος, καὶ ἐν ἰδίᾳ νοήσει τὸν ἑκάστου φέροντος τρόπον τε καὶ βίον, καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος διεξαγωγήν. καὶ γοῦν ὁ ψάλλων τὴν τῶν ὅλων εἴδησιν τήν τε τῶν παρῳχηκότων ἤδη καὶ τὴν τῶν ἔσεσθαι Ps. cxxxviii. 2, 3. προσδοκωμένων ἀπονέμων αὐτῷ, πρὸς αὐτόν που φησί "Σὺ "συνῆκας πάντας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν, "τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοινόν μου σὺ ἐξιχνίασας, καὶ "πάσας τὰς ὁδούς μου προεῖδες·" πάντα τοίνυν προεγνω- 976 A. a κὼς, καὶ ὡς ἤδη παρόντα περιαθρήσας τὰ μέλλοντα, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οἷς ἔφη περὶ Χριστοῦ, ὁ θεῖος ἡμῖν προμεμήνυκε λόγος, ὅτι καὶ ἀπολεῖται προδοὺς ὁ τεταγμένος ἐν μαθηταῖς· ἦν δὲ οὐχὶ πάντως θέλησίς τε καὶ πρόσταγμα Θεοῦ, τὸ προειδέναι τε καὶ εἰπεῖν τὰ ἐσόμενα, ἀλλ' οὐδὲ ἡ πρόῤῥησις ἀναγκαστικὴ πρὸς ἐνέργειαν τοῦ προσημανθέντος κακοῦ, καὶ τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλῆς, ἀποτρεπτικὴ

1. ἦ E. 2. Θεοῦ E. Θεῷ Ed. 12. εἴρηκεν om. E.

δὲ μᾶλλον. τῷ γὰρ τοῦτο μαθόντι μετῆν δήπου πάντως, εἴπερ ἠβουλήθη, καὶ παραιτήσασθαι καὶ φυλάξασθαι τὸ παθεῖν, προαιρετικὴν ἔχοντι τὴν ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιτο ῥοπήν.

'Αλλ' ἴσως ἐρεῖς Πῶς οὖν ἔτι τετήρηκεν ὁ Χριστὸς, εἰ ταῖς τῶν ἰδίων θελημάτων ῥοπαῖς καὶ προαιρετικοῖς κινή- b μασιν, οἱ μὲν ἔξω δικτύων διαβολικῶν εὑρίσκονται γεγονότες, ἥλω δὲ μόνος 'Ιούδας παρὰ πάντας ὁ δείλαιος; ποῖον οὖν ἄρα γέγονε τὸ ἐκ τῆς ἐνθάδε λεγομένης τηρήσεως ὄφελος;

'Αλλ' ὦ γενναῖε, πάλιν ἐροῦμεν ἡμεῖς, καλὴ μὲν ἡ νῆψις, ἐπωφελεστάτη δὲ σφόδρα τῆς ἡμετέρας διανοίας ἡ ἀσφάλεια, καὶ τὸ σύντονον θέλημα πρὸς ἀγαθουργίαν καὶ εἰς κατόρθωσιν ἀρετῆς· κατεργασόμεθα γὰρ οὕτω "τὴν ἑαυτῶν σωτη- Phil. ii. 12. "ρίαν·" πλὴν οὐκ ἀρκέσει τοῦτο καὶ μόνον τῇ ἀνθρώπου c ψυχῇ· δεῖται γὰρ ἀναγκαίως τῆς ἄνωθεν συνεργίας καὶ χάριτος, ἐξευμαριζούσης αὐτῇ τὰ δυσήνυτα, εὐστιβῆ δὲ λίαν ἀποτελούσης τὴν ἀνάντη καὶ τετραχυμένην τῆς δικαιοσύνης ὁδόν. ὅτι γὰρ οὐδὲν ὅλως τὰ παρ' ἡμῶν, εἰ μὴ τὰ ἐκ τῆς θείας προσγένοιτο χάριτος, ἄκουε βοῶντος τοῦ ψάλλοντος "'Εὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν Ps. cxxvi. 1. "οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν· ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, "εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων."

Χρῆναι δὴ οὖν ἀναγκαίως φημὶ ἡμᾶς μὲν τὴν οἴκοθεν εἰσκομίζειν ἐγκράτειαν καὶ τὴν φιλόθεον ἕξιν ἐπιτηδεύοντας, d νεανικοὺς ὁρᾶσθαι πρὸς τὸ ἐξανύσαι φιλεῖν τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, ἐξαιτεῖν δὲ οὕτω τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπικουρίαν καθάπερ ἄμαχόν τινα καὶ ἀῤῥαγῆ παντευχίαν ἑλόντας ἀνδρίζεσθαι. δεδωκότος δὲ ἅπαξ καὶ ἐπινεύσαντος ἡμῖν πρὸς τοῦτο τοῦ Θεοῦ, ἐξὸν ἡμῖν ἤδη τὴν τῶν πολεμούντων καταγωνίζεσθαι δύναμιν καὶ τὴν τοῦ διαβόλου χεῖρα πλεονεκτεῖν, εἰ μὴ βουλοίμεθα πείθεσθαι καλοῦντι

1. μεστὴν E. 18. τετριχωμένην E.

πρὸς ἡδονὰς, ἤγουν εἰς ἕτερον ἁμαρτίας τρόπον· εἰ τὴν οἰκείαν ἡμεῖς αὐτῷ χαρισαίμεθα βούλησιν, καὶ ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς ἑαυτοὺς καθέντες εἰς τὸν ἐκείνου βρόχον διελεγχοίμεθα, πῶς ἂν ἕτερον ἔτι πρεπόντως αἰτιασαίμεθα καὶ οὐχὶ μᾶλλον ταῖς ἑαυτῶν ἀβουλίαις τὸ παθεῖν ἐπιγράψωμεν; Prov. xix. 3. ἢ γὰρ οὐ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ εἴρηκε φθάσας ὁ Σολομών 977 A. a "Ἀφροσύνη ἀνδρὸς λυμαίνεται τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, τὸν δὲ "Θεὸν αἰτιᾶται τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ·" ἀλλ' ἔστιν οὐκ ἀμφίλογον. εἰ μὲν οὖν οὐ μετῆν τῷ προδότῃ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπικουρίας ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις ἀπολαύειν μαθηταῖς, ἐπιδεικνύτω τις, καὶ ἡττήμεθα· εἰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐν ἴσῳ τὴν ἐκ τῆς θείας χάριτος ἔχων περιβολὴν, ἐξ ἰδίων θελημάτων εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατώλισθε βάραθρον, πῶς οὐ τετήρηκεν ὁ Χριστὸς τὰ ἐκ τῆς οἰκείας ἡμερότητος ἐπιδοὺς, καὶ ὅσον ἧκεν εἰς τὴν τῆς ἀσφαλείας ἐπίδοσιν διασῶσαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὸ παθεῖν ἠθέλησεν ἐξ ἰδίων θελημάτων αὐτός. b διέπρεψε γοῦν ἐν τοῖς ἑτέροις ἡ χάρις, μέχρι παντὸς διασώσασα τοὺς τὴν ἰδίαν προαίρεσιν συνεργάτην ὥσπερ ποιησαμένους αὐτῇ. διοικεῖται γὰρ οὕτω τῆς ἑκάστου σωτηρίας ὁ τρόπος.

Καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.

Διαμέμνησο πάλιν ὧν ἐλέγομεν ἀρτίως, καὶ συνήσεις εὖ μάλα τοῦ προκειμένου τὸν νοῦν. διττὴν γὰρ ἡμῖν πανταχῇ τοῦ ἰδίου προσώπου διεσώσατο τὴν παράστασιν, καὶ τὸ θεῖον c ἐν ἑαυτῷ διαπρέπον ἀξίωμα δεικνὺς, καὶ τὸ πρέπον τῇ ἀνθρωπότητι μέτρον οὐκ ἀπόβλητον ποιησάμενος διὰ τὴν οἰκονομίαν. καὶ γὰρ ἦν πως ἄτοπον ἐξαρνεῖσθαι θέλειν αὐτὸν τὸ δι' ἡμᾶς ἑκουσίως προσληφθέν. οὐδενὸς γὰρ ὢν ἐπιδεὴς, τέλειος δὲ κατὰ πάντα ἐκ τελείου Πατρὸς, κεκένωκεν ἑαυτὸν, οὐχ ἑαυτῷ τι τῶν χρησίμων πραγματευόμενος, ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς κενώσεως προξενῶν ἀγαθόν. Θεὸν

15. Legendumne διασώσας?

οὖν ἄρα καὶ ἄνθρωπον ἐν ταὐτῷ παριστὰς ἑαυτὸν, ἐννοεῖν ὥσπερ ἀναπείθει τοὺς μαθητὰς, ὡς ἀπών τε καὶ παρὼν οὐδὲν ἧττον ἐνεργήσει τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τελοῦντα τὴν κατὰ Θεὸν, καὶ ὥσπερ τετήρηκεν ἔτι συνὼν ἐπὶ γῆς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὕτω τηρήσει καὶ ἀπὼν θεϊκῶς διὰ τὸ τῆς ἰδίας d οὐσίας ἐξαίρετον. οὐ γὰρ ἐν τόπῳ τὸ θεῖον, ἄπεστι δὲ παντελῶς τῶν ὄντων οὐδενός· πληροῖ γὰρ τὰ πάντα καὶ διὰ πάντων ἐρχόμενον, ἔξω τε πάντων καὶ ἐν πᾶσίν ἐστι. διαλεγόμενος δὲ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ λέγων "Πάτερ Supra ver. 11. "ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς," εὐθὺς εἰσκεκόμικεν, ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχουσαν, τὴν ἐφ' ἅπασιν ἐνεργὸν δύναμιν τοῦ Πατρός· ἐν ταὐτῷ δὲ δείκνυσιν ὡς οὐκ ἔξω τῆς αὐτοῦ φύσεώς ἐστιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τε καὶ ἐξ αὐτῆς ὑπάρχων ἀδιάσπαστον ἔχει τὴν ἕνωσιν, κἂν ἐν ὑπάρξει νοῆται τῇ καθ' ἑαυτόν. "Τήρη- Ib. "σον γὰρ αὐτοὺς, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι·" καὶ πάλιν "Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν Ib. 12. "τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι." ἀναγκαῖον τοιγαροῦν a 978 A. ἐννοεῖν, ὡς εἴπερ ἤδη τετήρηκε μὲν αὐτὸς ἐν ὀνόματι τῷ δοθέντι παρὰ τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν, ἐν δόξῃ θεότητος· "ἐχαρίσατο γὰρ αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα·" Phil. ii. 9. τηρῆσαι δὲ καὶ αὐτὸν βούλεται τὸν Πατέρα πάλιν ἐν ὀνόματι τῷ δοθέντι αὐτῷ, ὡς οὐκ ἔξω τῆς ἐνεργείας τῆς ἐν τῷ πράγματι κείσεται· διατηρήσει γὰρ ὁ Πατὴρ τοὺς ἐν πίστει τῇ εἰς αὐτὸν γνησίους, ὡς διὰ τῆς ἰδίας ἰσχύος τοῦ Μονογενοῦς. ἐνεργὸς γὰρ οὐκ ἔσται περί τι τῶν ὄντων, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ. οὐκοῦν εἰ τετήρηκε καὶ μετὰ σαρκὸς τῇ τῆς θεότητος ἐξουσίᾳ καὶ δόξῃ, κατὰ τίνα τρόπον ἐλλελοιπὼς ὀφθήσεται b τὸ τῆς δεούσης φειδοῦς ἀξιοῦσθαι τοὺς μαθητὰς, πῶς δὲ διαπίπτειν ἀσφαλείας τῆς παρ' αὐτοῦ συμβήσεται, καίτοι διαμενούσης ἀεὶ τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ἐν ταυτότητι πεπηγμένης τῆς κατὰ φύσιν ἑνούσης ἰσχύος αὐτῷ; παρατροπῆς γὰρ ὅλως καὶ μεταστάσεως τῆς ἐφ' ἕτερόν τι

10–13. δὴ—ἔχει om. E. 15–17. ᾧ μοι ad μοι transilit E.

τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων τὸ θεῖον ἀσύνηθες, ἀεὶ διαλάμπον ἐν ἀκαταλήκτοις τοῖς ἐνοῦσιν αὐτῷ πλεονεκτήμασι.

Λελάληκα τοίνυν ἐν τῷ κόσμῳ τὰ τοιαῦτα, φησὶν, ἵνα οἱ ἡμέτεροι μαθηταὶ τὴν ἐμὴν ἔχωσι χαρὰν πεπληρωμένην ἐν c αὐτοῖς· πῶς δὲ ἢ τίνα τρόπον, ἐροῦμεν εἰσαῦθις, ταῖς τῶν λόγων ἀσαφείαις φιλονεικεῖν οὐκ ὀκνήσαντες· ᾤοντο μὲν γὰρ οἱ μακάριοι μαθηταὶ, συνόντος αὐτοῖς καὶ συνδιατρίβοντος τοῦ Χριστοῦ, δῆλον δὲ ὅτι κατὰ σάρκα φαμὲν, πάσης μὲν εὐκόλως ἀπαλλαχθήσεσθαι συμφορᾶς, καὶ κινδύνους τοὺς ἐξ Ἰουδαίων παραδραμεῖσθαι ῥᾳδίως, ἀνάλωτοί τε διαμένειν τοῖς ἐθέλουσι κακοῦν· κεχωρισμένου γεμὴν καὶ πρὸς τὸ ἄνω χωρήσαντος, παντὶ μὲν ἑτοίμως περιπεσεῖσθαι κινδύνῳ, τὸν δὲ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις ὑπομεῖναι κίνδυνον, ὡς οὐδενὸς ὄντος ἔτι τοῦ διαρκῶς ἐπαμύνοντος καὶ τὴν τῶν d πειρασμῶν διαπτοοῦντος ἔφοδον. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ἄρα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὔτε τὴν ἅπαξ ληφθεῖσαν ἀρνούμενος ἀνθρωπότητα, οὔτε μὴν τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας ἐν ἐνδείᾳ γεγονότα δεικνὺς ἑαυτὸν, τοῦτο κἀκεῖνο διὰ τῶν λόγων ἐφαίνετο, δεδόσθαι μὲν ὡς ἀνθρώπῳ λέγων τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, ἀποτελεῖσθαι γεμὴν ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ παρὰ Πατρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς σεβομένοις αὐτὸν φειδώ τε καὶ τήρησιν. τί δὲ ἄρα τὸ σοφῶς ἦν ἐν τούτοις ἐξηρτυμένον; ἵνα δὴ μάθοιεν οἱ μακάριοι μαθηταὶ καὶ συνεῖεν εὖ μάλα, λεπτὸν ἐπιστήσαντες τῷ λεγομένῳ τὸν νοῦν, ὅτι καὶ συνὼν μετὰ σαρκὸς, οὐ διὰ ταύτης αὐτοῖς τὰ εἰς σωτηρίαν εἰργάζετο, ἀλλ' ἐν τῇ τῆς θεότητος δόξῃ καὶ δυνάμει τῇ παντουργῷ. οὐδὲν οὖν ἄρα, φησὶν, ἀδικήσει τοὺς μαθητὰς τὸ 979 A. a μὴ παρεῖναι μετὰ σαρκὸς, τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας τοῦ Μονογενοῦς διασώζειν εὐκόλως δυναμένης αὐτοὺς, κἂν εἰ μὴ φαίνοιτο παροῦσα τυχὸν ἡ σάρξ.

Καὶ ταῦτά φαμεν, οὐκ ἐν τῷ μηδενὶ τιθέντες τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐπὶ τοῖς τελου-

3. ἵν' E. 19. ἐφαίνετο assumptum ex E.

μένοις ἐνέργειαν μᾶλλον ἂν πρέποι τῇ τῆς θεότητος ἀπονεμεῖσθαι δόξῃ. ἡγιάζετο γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα τῇ τοῦ ἑνωθέντος Λόγου δυνάμει, ἐνεργὸν δὲ οὕτω πρὸς εὐλογίαν ἡμῖν ἀποτελεῖται τὴν μυστικὴν, ὡς καὶ δύνασθαι τὸν ἴδιον ἡμῖν ἐμφυτεύειν ἁγιασμόν. τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τὰς πρὸς Ἰουδαίους ποτὲ διαλέξεις ποιούμενος, καὶ πολλὰ περὶ τῆς ἰδίας λέγων σαρκὸς, ἄρτον τε αὐτὴν ἀποκαλῶν ζωοποιὸν ὄντως καὶ ἀληθινόν "Ὁ γὰρ ἄρτος, φησὶν, b Supra vi. 51. "ὃν ἐγὼ δώσω ὑμῖν ἡ σάρξ μού ἐστιν ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ "τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς." καταπεπληγμένων τε λίαν ἐκείνων, καὶ πῶς ἂν αὐτοῖς ἡ τῆς γηγενοῦς σαρκὸς φύσις πρόξενος γένοιτο τῆς αἰωνίου ζωῆς, οὐ μετρίως διηπορηκότων, ἀπολογούμενος ἔφασκεν "Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν, τὸ πνεῦμά Ib. 63. "ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ ἐλάλησα ὑμῖν, "πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστι·" κἀνταῦθα γὰρ πάλιν, οὐδὲν ὠφελεῖν δύνασθαι τὴν σάρκα φησὶν, πρὸς ἁγιασμὸν δηλονότι καὶ ζωοποίησιν τῶν δεχομένων αὐτὴν, ὅσον ἧκεν εἰς σαρκὸς ἀνθρωπίνης φύσιν· ὅταν δὲ νοῆται καὶ πιστεύηται c τοῦ Λόγου ναὸς, τότε δὴ πάντως ἔσται καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ζωῆς πρόξενος, πλὴν οὐ πάντως δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑνωθέντα Θεὸν, ὅς ἐστιν ἅγιος καὶ ζωή. τῇ τῆς θεότητος τοιγαροῦν ἐνεργείᾳ τὸ σύμπαν ἀποδιδοὺς, ἀζήμιον ἔσεσθαί φησι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὅσον ἧκεν εἰς τὸ τηρεῖσθαι ζητεῖν τὴν μετὰ σαρκὸς ἀποφοίτησιν. εἰ γὰρ καὶ συστέλλοιτο τυχὸν εἰς οὐράνους, ἀλλ' οὐκ ἀπέσται τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ὁ Σωτὴρ, συνέσται δὲ πάλιν τῇ τῆς θεότητος ἐξουσίᾳ.

Ἵνα τοίνυν ἔχοιεν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν ἑαυτοῖς, ταῦτα λελάληκα ἐν τῷ κόσμῳ φησί. τίς οὖν ἡ πεπληρωμένη d καὶ τελεία χαρά; τὸ εἰδέναι καὶ πιστεύειν, οὐχ ὅτι μόνον καθ' ἡμᾶς ἦν ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι μετὰ τοῦ εἶναι καθ' ἡμᾶς, δίχα μόνης ἁμαρτίας, καὶ Θεός ἐστιν ἀληθινός. πρόδηλον οὖν ἄρα καὶ οὐδαμόθεν ἀμφίβολον, ὅτι παρέσται

2. τοῦ κυρίου τὸ inverso ordine E. 25. οὐράνους E. ἀνθρώπους Ed.

πάντως αὐτῷ τὸ διασώζειν δύνασθαι τοὺς σεβομένους αὐτὸν, καθ' ὃν ἂν βούλοιτο χρόνον, καὶ εἰ μὴ παρὼν ὁρῷτο μετὰ σαρκός. κείσεται γὰρ ἐν τούτῳ, τὸ τελείαν ἔχειν δύνασθαι καὶ ἡμᾶς τὴν χαρὰν, ἅτε δὴ καὶ ἐγγὺς ἀεὶ καὶ συμπαραστάτην ἔχοντας τὸν ἐξαιρεῖσθαι παντὸς ἐξισχύοντα κακοῦ.

14 Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν
980 A. a αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
15 ἐκ τοῦ κόσμου· οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου,
ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.

Τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Πατρὸς εὐμενείας χρειωδεστάτην ἡμῖν ἀποφαίνει τὴν ἐπίδοσιν, ἣν καὶ ἐν τάξει δικαίας τε καὶ πρεπωδεστάτης ἀμοιβῆς μονονουχὶ καὶ ὠφειλῆσθαί φησι πρὸς αὐτοῦ τοῖς δι' αὐτὸν κινδυνεύουσι. μισεῖ γὰρ ὁ κόσμος διὰ Θεὸν τοὺς Θεῷ προσεδρεύοντας, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ διωρισμένοις εἴκοντας νόμοις, καὶ λόγον οὐδένα τῆς ἐν κόσμῳ ποιουμένους ἡδονῆς, οἳ καὶ πρεπόντως ἂν τύχοιεν συνεργίας τῆς παρ' αὐτοῦ καὶ χάριτος, καὶ τῆς εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονῆς. b *ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἀνακεκλιμένοι τρόπον τινὰ καὶ θαρσήσαντες, καὶ τὸν δι' αὐτὸν ἀράμενοι πόλεμον, καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ὁμιλῆσαι κινδύνοις οὐ καταδείσαντες, πῶς οὐκ ἂν ἤδη λοιπὸν ἀναλόγως τῷ προτεθέντι σκοπῷ κομίσαιντο τὴν ἀντίδοσιν; διὰ τοῦτό φησιν ὁ Σωτὴρ ὅτι ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. παρεδέξαντο γὰρ, φησὶ, καὶ λίαν ἀσμένως τὸν σὸν, ὦ Πάτερ, δι' ἐμοῦ πρὸς αὐτοὺς* c *γεγονότα λόγον, τουτέστι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν, ἔξω που ζωῆς κοσμικῆς καὶ φρονημάτων γεωδεστέρων ἀποκομίζον εὐκόλως τοὺς προσιεμένους αὐτό. διά τοι τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ κόσμου μεμίσηνται, τουτέστι, τῶν τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ φρονεῖν ἑλομένων, καὶ τὴν φιλήδονον ταύτην καὶ μυσαρω-*

12. *καὶ* alt. assumptum ex E. 27. *ἀποκομίζων* E. 29. *μεμίσηνται* E. *μεμίσηται* Ed. 30. *φρονεῖν* assumptum ex E.

τάτην ἀγαπώντων ζωήν. οὐ γὰρ ἥδεις τοῖς ἐν κόσμῳ τῶν ἁγίων οἱ λόγοι, διασύροντες ἀεὶ τὰ ἐν τῷδε τῷ βίῳ κακὰ, καὶ βδελυρὰν ἀποφαίνοντες τὴν ἐν κόσμῳ ζωὴν, κατηγοροῦντές τε τῆς ἁμαρτίας τῆς ἐν αὐτῷ, καὶ πικροῖς ἐλέγχοις κατατοξεύοντες τοὺς οἷσπερ ἂν φαίνοιτο τὸ πταίειν ἡδὺ καὶ τοῖς ἐπιγείοις ἐγκαλινδεῖσθαι κακοῖς, καὶ πλεονεξίας μὲν d ἁπάσης καταστρατευόμενοι, φιλοδοξίαν δὲ διαπτύοντες, καὶ τὴν ἁπασῶν μητέρα τῶν κακῶν φιλοχρηματίαν παραιτεῖσθαί τε καὶ ὡς πορρωτάτω ποιεῖσθαι διδάσκοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἔξω φέρεσθαι δεῖν ἐπιτάττοντες, καὶ πρὸς τὸν τῶν ὅλων ἰέναι Θεὸν τοῖς ἀρκύων εἴσω διαβολικῶν εἰλημμένοις.

Μεμίσηνται τοίνυν διὰ ταῦτά φησιν, ὦ Πάτερ. οὐ γὰρ ἐπί τισι τῶν αἰσχρῶν ἤγουν ἀνοσίων κατεγνωσμένοι, δυσαχθέστεροί πως τοῖς ἐν κόσμῳ γεγόνασιν, ἀλλ' ἐπείπερ αὐτοῖς τὸν παρὰ σοῦ δέδωκα λόγον, ὡς διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔξω καὶ αὐτοὺς γενέσθαι τοῦ κόσμου, καθάπερ ἐγώ. φρονήματος γὰρ τοῦ γεωδεστέρου καὶ καταστάσεως κοσμικῆς διῴκισται παντελῶς ἡ ἐν Χριστῷ πολιτεία καὶ ζωὴ, ἧς καὶ κατόπιν ἐρχόμενοι κατά γε τὸ ἐφικτὸν παρελάσαιμεν ἂν καὶ αὐτοὶ τὸ ἐν τοῖς ἐν κόσμῳ καταλογίζεσθαι. διὰ τοῦτο τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ a 981 A. κατακολουθεῖν ὁ θεσπέσιος ἡμῖν διέταξε Παῦλος· Cf. 1 S. Pet. ii. 21. ἑψόμεθα δὲ τότε μάλιστα καλῶς, ὅτε μόνα φρονεῖν ἀγαπῶμεν τὰ ὑπερκόσμια, καὶ ἄνω φρονήματος σαρκικοῦ τὸν οἰκεῖον στήσαντες νοῦν, εἰς μόνα βλέπομεν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἑαυτὸν δὲ πάλιν συγκατατάττει τοῖς μαθηταῖς διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὗ καὶ κατὰ μίμησιν ὅταν νοοῖτο τυχὸν ὡς ἄνθρωπος πρὸς πᾶν εἶδος ἄνιμεν ἀρετῆς, καθάπερ ἀρτίως ἐλέγομεν, ἅπασαν μὲν τὴν ἐν κόσμῳ διαθέοντες ἁμαρτίαν, ἀλλότριοί τε καὶ b ξένοι τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν ἀναδεδειγμένοι. καθάπερ οὖν ἀμέλει καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ἐπιστέλλει Παῦλος περί τε ἑαυτοῦ

7. φιλοδοξίαν E. φιλοδοξίας Ed. 8. κακῶν] ἴσ. κακιῶν Migne.
27. καὶ om. E.

Gal. vi. 14. καὶ Χριστοῦ "Δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ "κόσμῳ," προσεπιτάττει γεμὴν καὶ ἑτέρωθί που λέγων 1 Cor. xi. 1. "Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ." ἐμιμεῖτο δὲ ὁ Παῦλος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, οὐ καθόπερ ἐστὶ δημιουργὸς καὶ τῶν ὅλων Κύριος· οὐ γὰρ Cf. supra 803 c. πρὸς τοῖς ἤδη γεγονόσιν ἑτέρους ἡμῖν ἔστησεν οὐρανοὺς, c ἀλλ' οὐδὲ θαλάσσας ἢ γῆν ἀνέδειξέ ποτε· ἐμιμεῖτο δὲ πῶς; ἢ δῆλον ὅτι τῆς ἐπιδειχθείσης ἡμῖν παρ' αὐτοῦ πολιτείας τὸν ἀξιάγαστον τύπον ἐν ἰδίοις διαπλάττων ἤθεσί τε καὶ τρόποις, καθόσον ἦν ἐφικέσθαι θέμις· τίς γὰρ ἂν ἐν ἴσῳ γένοιτο τῷ Χριστῷ;

Ἡμῖν τοιγαροῦν ἑαυτὸν παραζεύξας διὰ τὸ ἀνθρώπινον, μᾶλλον δὲ ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς καὶ εἰς τοῦτο κατάρξας ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἐκβῆναί φημι τὸν κόσμον, διὰ τῆς ὑπερκοσμίου ζωῆς· ἄνω γὰρ κόσμου ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία καὶ παίδευσις· οὐκ εἶναί φησιν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡμᾶς d δὲ τούτου τυχεῖν, ἐπείπερ ὁ θεῖος αὐτοῦ κατῴκηκε λόγος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς· ἀλλ' ὥσπερ ὁ κόσμος ἐμὲ μισεῖ, φησὶν, οὕτω καὶ αὐτούς. μισεῖ δὲ ὁ κόσμος τὸν Χριστὸν, καθὸ τοῖς παρ' αὐτοῦ διαμάχεται λόγοις, καὶ ἀνεπίδεκτον ποιεῖται τὴν παραίνεσιν, ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς ὅλον ἐπιδοὺς τὸ ἴδιον φρόνημα· κατὰ μίμησιν δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, καὶ αὐτοὺς δηλονότι μεμίσηκε τοὺς μαθητὰς, τὸν παρ' αὐτοῦ δι' αὐτὸν πρεσβεύοντας λόγον, ὅπερ ἐποίει 2 Cor. v. 20. e καὶ Παῦλος λέγων "Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς "τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, "καταλλάγητε τῷ Θεῷ."

Τίς οὖν ἡ αἴτησις μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ μεμισῆσθαι τοὺς μαθητὰς παρὰ τῶν τοῖς κοσμικοῖς προσηλωθέντων κακοῖς; οὐκ ἐρωτῶ φησιν ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. οὐ γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπαλλάττεσθαι πραγμάτων, οὐδὲ τῆς ἐν σώματι ζωῆς ἀπαλλάττεσθαι τοὺς ἁγίους ἐθέλει Χριστὸς, οὔπω τῆς οἰκείας

ἀποστολῆς τὸν δρόμον τελέσαντας, ἢ ταῖς κατ' εὐσέβειαν διαπρέψαντας ἀρεταῖς, ἀλλὰ τοῖς ἐν κόσμῳ συμβιοτεύσαντας a 982 A. καὶ εἰς εὐάρεστον τῷ Θεῷ πολιτείαν τοὺς ἐν αὐτῷ ποδηγήσαντας, μετὰ λαμπρῶν τότε τῶν κατορθωμάτων πρὸς τὴν ἄνω φέρεσθαι πόλιν, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἀγγέλων συναυλίζεσθαι χοροῖς. εὑρήσομεν γοῦν τῶν ἁγίων τινὰ προσιόντα τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ καὶ ψάλλοντα "Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει Ps. ci. 25. "ἡμερῶν μου," οὐ γὰρ ἀζήμιον ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς πρὸ τελειώσεως ὥσπερ τῆς κατ' ἐξαίρετον πολιτείαν ζωῆς ἀποπίπτειν τῆς μετὰ σαρκός. διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωυσέως ὡς ἐν ὀργῆς τινος τάξει καὶ τιμωρίας τοῖς φιλαμαρτήμοσιν ἐπιῤῥιπτεῖσθαι διδάσκων τὸν οὐκ ἐν καιρῷ τῷ b καθήκοντι θάνατον, ἐπεφώνει πολλάκις, ἔξω δεῖν ἑστάναι κακῶν, "ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου." Eccl. vii. 17. ἄλλως τε τὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀποδημῆσαι πραγμάτων τοὺς ἁγίους ἐθέλειν, οὐ μετρίαν ἔμελλε περιποιήσειν ζημίαν τοῖς ἀσθενοῦσι περὶ τὴν πίστιν· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ὅλως παιδαγωγηθεῖεν εἰς εὐσέβειαν, τοὺς τοῦτο δρᾶν δυναμένους οὐκ ἔχοντες. καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ Παῦλός φησι "Κρεῖττον γὰρ τὸ ἀναλῦσαι Phil. i. 23, 24. "καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ ἀναγκαιό- c "τερον δι' ὑμᾶς." προνοήσας οὖν ἄρα τῆς τῶν ἀμυήτων σωτηρίας ὁ Κύριος, οὐ δίχα φωστήρων καὶ ἁλῶν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ δεῖν καταλιμπάνεσθαι λέγει, διατηρεῖσθαι δὲ μᾶλλον τοὺς ἁγίους ἐρωτᾷ, τῆς τοῦ πονηροῦ δυστροπίας ἔξω μένοντας ἀεὶ, καὶ τῶν πειρασμῶν τὴν ἔφοδον ὑπεκνεύοντας, δυνάμει τοῦ πάντα ἰσχύοντος Πατρός.

Σημειωτέον δὲ πάλιν, ὅτι τὸν ἴδιον καὶ παρ' αὐτοῦ γεγονότα λόγον, φαμὲν δὲ τὸν εὐαγγελικόν, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶναί φησιν, οὐχ ἕτερον ἑαυτὸν παρὰ τὸν Πατέρα δεικνὺς διὰ τὸ ὁμοούσιον. εὑρήσομεν γὰρ ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς συγγράμμασιν ἀποτεθηπότας αὐτὸν τοὺς τῶν Ἰουδαίων λαοὺς, d

3. ποδηγήσαντας emendavi post Migne. ποδηγήσαντος Aub. 9. τῆς E.F. Ed. mg. τοῖς Ed. 29. ἑαυτὸν E. αὐτὸν Ed. 30. διὰ om. E.

S.Matth. vii. 29. ἐπείπερ αὐτοὺς ἐδίδασκεν, “ ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ
“ γραμματεῖς αὐτῶν·” οἱ μὲν γὰρ ἄνω τε καὶ κάτω τὸ τῷ
νόμῳ δοκοῦν προϊσχόμενοι, τὰς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεις ποιοῦν-
τες ἐφαίνοντο· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὐχὶ δὴ
πάντως τοῖς ἐν σκιᾷ καὶ γράμμασι κατακολουθήσας τύποις,
ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπεῖ τὸν οἰκεῖον καταλαμπρύνων λόγον
Ib. v. 27, 28. “ Ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις Οὐ μοιχεύσεις, φησίν· ἐγὼ δὲ λέγω
“ ὑμῖν,” οὐκ ἐπιθυμήσεις, καίτοι τοῦ νόμου διαγορεύοντος
Deut. iv. 2. περὶ τῶν θείων λογίων, ὡς ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι
καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν· ἀλλ' ὑφεῖλέ τε καὶ προσ-
τέθεικεν ὁ Χριστὸς μετατιθεὶς τὰ ἐν τύποις εἰς ἀλήθειαν.
οὐκοῦν οὐκ ἐν τοῖς ὑπὸ νόμον, τουτεστιν, οὐκ ἐν ποιήμασι
λογισθήσεται· ᾧ γὰρ ἂν ἐπίοι τὸ ἐν δούλοις τετάχθαι φυσι-
988 A. a κῶς, τούτῳ δὴ προσείη που πάντως ἂν καὶ τὸ δεῖν ὑποκεῖ-
σθαι νόμῳ. ἴδιον οὖν ἄρα λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς ἐποιήσατο
Χριστός. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐν Πατρί τε καὶ ἐξ αὐτοῦ
Λόγος, τῶν τῆς θεότητος θελημάτων ἐξαγγελτικός· θεότητος
δέ φημι τῆς ἀληθοῦς καὶ μόνης, ἣ ἐν Πατρί τε καὶ Υἱῷ
νοεῖται καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι.

16 Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου.
17 Πάτερ ἅγιε τήρησον αὐτοὺς ἐν ἀληθείᾳ· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλή-
θειά ἐστιν.

b

Ὑπέδειξε πάλιν ἐν τούτοις καὶ κατέστησεν ἐναργὲς ὑπὲρ
τίνων ἀνιέναι πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα δεῖται, καὶ ὑπὲρ ὧν ἂν
γένοιτο πρεπωδέστερον, ὅταν ἔτι νοῆται καθ' ἡμᾶς μεσίτης
1 S.Joan. ii. 1. τε καὶ ἀρχιερεὺς καὶ παράκλητος κατὰ τὴν ἁγίαν γραφὴν,
ἵν' εἴ που τι καὶ διαπταῖσαι συμβαίνοι καὶ ἁμαρτεῖν τοῦ
καθήκοντος λογισμοῦ τε καὶ πράγματος, ἢ καὶ ἀδοκήτοις
ἔσθ' ὅτε κατακρούεσθαι πειρασμοῖς, ἤγουν διαβολικαῖς κα-

7. μοιχεύσης E. cf. in xii. Proph. 768 c. μοιχεύσεις retinui, cf. supra 267 init.
13. ἐπίοι E. ἐπείη Ed. 21. ὁ alt. om. E. 24. ἀνιέναι E. ἀνενιέναι Ed.
27. τι E. τε Ed.

κουργίαις ὑποχειμάζεσθαι, προσίοι τε ὑπὲρ ἡμῶν, κατά γε τὸ c πρέπον τῇ μεσιτείᾳ σχῆμα, καὶ συγχορηγῇ τῷ ἰδίῳ γεννήτορι τοῖς ἀξίοις τὰ ἀγαθά· πρέποι γὰρ ἂν καὶ τοῦτο αὐτῷ, Θεῷ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντι. ἔχουσι τοίνυν, φησὶν, οἱ τὸν σὸν ὦ Πάτερ δι' ἐμοῦ δεξάμενοι λόγον τὴν ἐμὴν ἐν ἑαυτοῖς διαλάμπουσαν εἰκόνα, σύμμορφοί τε τῷ σῷ γνησίῳ γεγόνασιν Υἱῷ, κατὰ μίμησιν τὴν αὐτοῦ τῆς κοσμικῆς φαυλότητος τὸν κλύδωνα παραθέοντες, ἀλλότριοί τε καὶ ξένοι τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ φιληδονίας τε καὶ ἁπάσης αἰσχρότητος ἀναδεδειγμένοι. διὰ τοῦτο τήρησον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ σῇ· φυσικὴ μὲν γὰρ ἐν Χριστῷ καὶ ὑπὲρ λόγον ἡ καθαρό- d της. Θεὸς γάρ ἐστιν ἀληθινὸς, ἁμαρτίᾳ μὲν ὑποπίπτειν οὐκ εἰδὼς ἢ καὶ ἀνεχόμενος, πηγὴ δὲ μᾶλλον ὑπάρχων ἀρετῆς ἁπάσης καὶ τῆς ἐν ἁγιασμῷ νοουμένης λαμπρότητος. δρῴη γὰρ ἂν ἕτερον οὐδὲν ἡ θεία τε καὶ τῶν ὅλων κρατοῦσα φύσις, εἰ μὴ ὅπερ ἂν αὐτῇ πρέποι τε κατὰ ἀλήθειαν καὶ νοοῖτο προσόν. ἐν δὲ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, ἤγουν ἅπασι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, οὐχ ἑτέρως ἐνυπάρξαι τὸ καθαρὸν, e ἤγουν τὸ μηκέτι τοῖς κοσμικοῖς ἀναφύρεσθαι κακοῖς, εἰ μὴ διὰ τῆς ἄνωθεν ἀμνησικακίας τε καὶ χάριτος, ἐκποδὼν μὲν τιθείσης τῶν ἤδη προεπταισμένων τὸν μολυσμὸν, καὶ τοῦ παρελάσαντος βίου τὰ ἐγκλήματα, εἰσκομιζούσης δὲ μᾶλλον τῆς ἐν ἁγιασμῷ ζωῆς τὴν λαμπρότητα, πλὴν οὐκ ἀταλαίπωρον ἐχούσης τὴν ἐν ταυτότητι διαμονήν· σοφώτατα γάρ μοι φαίνεται καὶ ὁ Παῦλος εἰπὼν "Ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι 1 Cor. x. 12. "βλεπέτω μὴ πέσῃ." ἀεὶ γὰρ ἐν σάλῳ τὰ ἡμέτερα καὶ ποικίλως δονεῖται τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀκαταλήκτως τοῦ πονηροῦ a 984 A. πειράζοντος, προσεδρεύοντός τε διὰ παντὸς καὶ δυσκατόπτοις κακουργιῶν εὑρήμασι καταστπιλοῦν ἐθέλοντος, εἴπερ ἂν δύναιτο, καὶ τοὺς ἤδη κεκαθαρμένους· τὰ γὰρ "βρώματα αὐτοῦ Hab. i. 16. "ἐκλεκτὰ," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ἐπιμαρτυρήσας τοίνυν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὴν ἔξω κόσμου ζωὴν, καὶ τῆς οὐσιώδους ἑαυτοῦ καθαρότητος τὴν κατὰ μίμησιν συμμορφίαν,

τηρηθῆναι λοιπὸν καὶ παρὰ Πατρὸς ἐρωτᾷ, μονονουχὶ λέ-
b γων Ὦ πανάγιε Πάτερ, εἰ μὲν ἦσαν ἐν κόσμῳ, τουτέστιν,
εἰ τὸν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ τετιμημένον διέζων βίον, εἰ ταῖς
ἐπιγείοις καὶ προσκαίροις ἡδοναῖς τὸν οἰκεῖον ἐγκατασπεί-
ροντες νοῦν, τὴν ἀκαλλεστάτην τοῦ πονηροῦ κατέγραφον
ὥσπερ ἰδέαν ἐν ἑαυτοῖς, οὐκ ἂν ἐπεφύη πειράζων ἐκεῖνος,
ἀλλ' οὐδ' ἂν τοῖς ἰδίοις αὐτὸς ἐξωπλίσθη τέκνοις, τῆς ἐνού-
σης αὐτῷ φαυλότητος ἐν αὐτοῖς ἔχων τὴν μίμησιν· ἐπειδὴ
δὲ καθ' ὁμοιότητα καὶ αὐτοὶ τὴν ἐμὴν, τὴν ἐν τῷδε τῷ
c κόσμῳ διαγελῶντες ἀπάτην, ἔξω τε κόσμου γεγόνασι, καὶ τὸ
τῆς ἐμῆς ἀσυγκρίτου φαιδρότητος διαφανέστατον σχῆμα
λοιπὸν ἐν οἰκείοις ἀναμάττονται τρόποις, ἔφεδρόν τε διὰ
τοῦτο καὶ πολεμιώτατον ἔχουσι τὸν ἀεὶ τοῖς ἁγίοις ἐπιτρί-
ζοντα σατανᾶν, διατηρεῖσθαι λοιπὸν ἀναγκαίως βούλομαι·
διατηρεῖσθαι δέ πως οὐκ ἔστι δίχα τῆς ἀληθείας τῆς σῆς,
τουτέστιν ἐμοῦ. εἰμὶ γὰρ ἐγὼ κατὰ φύσιν ἀλήθεια σὴ, ὦ
Πάτερ, ὁ οὐσιώδης τε καὶ ζῶν καὶ ἐνυπόστατος Λόγος.

Καὶ ταυτὶ μὲν λέγειν οἴεσθαι δεῖν ὑποτοπητέον αὐτόν·
d βλέπε δὲ ὅπως διὰ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν αὐτοῦ
λόγων τῇ τοῦ Πατρὸς ἐνεργείᾳ, τῇ κατά τι γοῦν νοουμένῃ,
τὸ οἰκεῖον παρεισδύσας πρόσωπον, συνεισάγει πάντως,
Supra i. 3. ἐκεῖνό που τάχα παραδεικνὺς ἀληθὲς ὅτι "πάντα δι' αὐτοῦ
"ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν." ἐν μὲν οὖν τοῖς
ὀπίσω βραχὺ τηρεῖσθαι τοὺς μαθητὰς παρὰ τοῦ ἰδίου γεννή-
Supra ver. 11. τορος ἐν ὀνόματι παρεκάλει τῷ δοθέντι αὐτῷ· ἐν δέ γε
τούτοις, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῶν αἴτησιν
πληροῦσθαι βούλεται. τί οὖν ἄρα καὶ τοῦτό ἐστιν, ἢ τί τὸ
e ποικίλον τῶν λόγων βούλεται; οὐ μίαν οὖσαν ἐπιδεικνύειν
τὴν παρὰ Πατρὸς ἐνέργειαν δι' αὐτοῦ τελουμένην ἐπὶ τῇ τῶν
ἁγίων φειδοῖ; ἐν μὲν γὰρ ἐκείνοις, ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς
χρῆναι λέγων τηρεῖσθαι τοὺς μαθητὰς, οἱονεὶ τὸ ἐν δόξῃ καὶ
δυνάμει θεότητος, τῆς τοῦ κακοῦν ἐθέλοντος ἔξω γενέσθαι

1. παρὰ] + τοῦ Catt. 10. διαγελάσαντες Catt. 15. οὐκ ἔστι a. οὐχὶ Cord. οὐ Ed. 19. ἑαυτοῦ Catt. 32. κακοῦν E. κακοῦ Ed.

χειρὸς, τοῖς διὰ Θεὸν κινδυνεύουσιν ὑπάρξαι φησὶν, ὁποῖόν τι καὶ γέγονεν ἐπ' αὐτοῖς, κατὰ τὸ σιωπώμενον, ὃ καὶ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐκκαλύπτων κατὰ καιροὺς εἴρηκεν ὁ Χριστός "Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ "σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ "ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου." (S. Luc. xxii. 31, 32.) (a 985 A.) λεληθότως γὰρ οἰκονομεῖται τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ πολλὰ, προνοοῦντος δηλονότι καὶ ὑπερασπίζοντος τοῦ Χριστοῦ τῆς ἑκάστου ζωῆς. ἐνταῦθα δὲ λέγων Τήρησον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ, κατασημαίνει σαφῶς τὸ δι' ἐλλάμψεως τῆς ἀληθείας εἰς τὴν τῆς ἀληθείας χειραγωγεῖσθαι κατάληψιν. οὐδὲ γὰρ ἂν δίχα τοῦ διὰ Πνεύματος φωτισμοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἴοι τις ἂν, οὐδ' ἂν ὅλως ἀκριβῆ τῶν θείων δογμάτων ἐκπορίσαιτ' ἂν ἑαυτῷ τὴν κατάληψιν, κατά γε τὸ ἀνθρώποις φαμὲν ἐφικτόν. ὑπὲρ γὰρ νοῦν τὸν ἡμέτερον τὰ ἐν τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ μυστήρια, (b) πλὴν οὐκ ἀκλεὲς τὸ δῶρον, τὸ κἂν γοῦν ἐν μετρίᾳ φημὶ γενέσθαι τῇ γνώσει τῇ περὶ Χριστοῦ.

Πέτρος γοῦν ὁ μακάριος, Υἱὸν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁμολογήσας τὸν Κύριον, ἤκουεν εἰκότως "Μακάριος "εἶ Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ "σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." (S. Matth. xvi. 17.) ἀποκαλύπτει γὰρ τοῖς ἁγίοις τὸν ἴδιον Υἱὸν, ὅς ἐστιν ἀλήθεια, παρατρέπειν οὐκ ἐῶντα τὸν σατανᾶν πρὸς κίβδηλον γνῶσιν τῶν πιστευόντων τὸν νοῦν, ᾧ προσκεκλιμένοι κατὰ καιροὺς Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, "ἐναυάγησαν περὶ τὴν πίστιν," (1 Tim. i. 20. Ib. 19.) (c) τὸν ὀρθὸν τῆς ἀληθείας παρωσάμενοι λόγον. μέγα τοίνυν εἰς τὸ διαμεῖναι καλῶς καὶ ἐν ὀρθότητι λογισμῶν καὶ πράξεων, τὸ ἐν ὀνόματι Θεοῦ καὶ ἐν ἀληθείᾳ τηρεῖσθαι παρὰ Πατρὸς, ἵνα μήτε περὶ τὴν τῆς πρακτικῆς φαιδρότητα διαπταίωμεν, μήτε μὴν ταῖς εἰς ἀμαθίαν παρατροπαῖς, τῶν τῆς ἐν ἀληθείᾳ θεοσεβείας δογμάτων ἐξοιχώμεθά ποι μακράν. τοῦτο δ' ἂν καὶ αὐτοῖς ἡμῖν ὑπάρξαι ῥᾳδίως, ὅταν ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότες

19. ἤκουεν E. ἤκουσεν Ed.

Hiob xxxiii. 6. φαινώμεθα, οὐκ ἀρνούμενοι τὴν ἐν κόσμῳ γένεσιν· ἐκ πηλοῦ
d γὰρ οἱ πάντες καὶ ἐκ γῆς διηρτίσμεθα, κατὰ τὸ γεγραμμένον· τῇ δὲ τῶν ἔργων ποιότητι, τῆς τῶν ἐν κόσμῳ ζωῆς παραλλάττοντες. περιπατοῦντες γὰρ ἐπὶ γῆς ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται τῆς ἐν Χριστῷ συμμορφίας οἱ ἐρασταί.

Σημειωτέον δὲ πάλιν, ὅτι δὴ σφόδρα χρησίμως ἅγιον ἐν τούτοις ἀποκαλεῖ τὸν Πατέρα, μονονουχὶ καὶ ὑπομιμνήσκων αὐτὸν, ὅτι περ ἅγιος ὢν τοῖς ἁγίοις ἐφήδεται. ἅγιον δὲ πᾶν ὅπερ ἂν φαίνοιτο τῆς ἐν κόσμῳ κηλῖδος ἀπηλλαγμένον, ὅπερ ἐστὶ φυσικῶς μὲν ἐν Χριστῷ καθ' ὁμοιότητα τοῦ Πατρὸς, εἰσποιητὸν δὲ καὶ εἰσκεκριμένον ἐν τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, διά τε τοῦ κατὰ χάριν ἁγιασμοῦ καὶ τῆς ἐν βίῳ φαιδρότητος καὶ ἐπιεικείας· πλάττοιτο γὰρ ἂν πρὸς εἰκόνα τις οὕτω τὴν θείαν καὶ ὑπερκόσμιον.

1. ἀρνούμεθα E.

a 986 A.

ΚΕΦΑΛΗ Ι.

Ὅτι οὐκ ἐκ μετοχῆς τῆς πρὸς ἕτερον ἅγιός ἐστιν ὁ Χριστὸς οὐδὲ ξένος τῆς οὐσίας αὐτοῦ ὁ διὰ Πνεύματος ἁγιασμός.

Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς 18
εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα 19
ὦσι καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. b

ἍΓΙΟΝ *ὀνομάσας μάλιστα νυνὶ τὸν Πατέρα, διατηρεῖσθαί τε τοὺς μαθητὰς ἐρωτήσας ἐν ἀληθείᾳ, τουτέστιν, ἐν τῷ ἰδίῳ Πνεύματι· τὸ γὰρ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, ἐπεὶ καὶ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἐστὶν, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ Μονογενοῦς· ἀπεσταλκέναι φησὶν αὐτοὺς ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ μίμησιν τῆς οἰκείας ἀποστολῆς· ἀπόστολος γὰρ καὶ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γέγονεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, κατά γε τὸ πρέπον* c *τῇ ἀνθρωπότητι σχῆμα καὶ τῷ τῆς κενώσεως τρόπῳ· προκεχειρισμένους δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτο τοὺς μαθητὰς, δεῖσθαι δὴ πάντως τοῦ ἁγιάζεσθαί φησι παρὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς, ἐνοικίζοντος αὐτοῖς δηλονότι δι' Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καὶ γάρ τοι κατὰ ἀλήθειαν οὐκ ἂν εἰς τοῦτο φαιδρότητος ἀφίκοντό ποτε τοῦ Σωτῆρος οἱ μαθηταὶ, ὡς ὅλης γενέσθαι τῆς οἰκουμένης φωστῆρες, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀντέσχον πρὸς τὰ ἐκ τῶν πειραζόντων, ἤτοι τοῦ διαβόλου δυσάντητα βλάβη, τῇ* d *τοῦ Πνεύματος μετουσίᾳ μὴ διαπεφραγμένοι τὸν νοῦν, καὶ*

18. Joan. v. 6. Supra xvi. 13.

Heb. iii. 1.

1–3 om. E. 7–15. citat p. 15. τῆς ἀνθροποτήτος p.

εἰς ἀσυνήθη τινὰ καὶ τὴν ὑπεράνθρωπον ἐντολὴν δι' αὐτοῦ δυναμούμενοι, καὶ εἰς γνῶσιν ἀκραιφνῆ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δᾳδουχίας ἀνιδρωτὶ ποδηγούμενοι. καὶ γοῦν ὁ (Acta SS. Ap. i. 4.) Σωτὴρ συναλιζόμενός τε αὐτοῖς, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, καθὰ γέγραπται, καὶ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην (Ib.) τὴν διὰ πίστεως χάριν κηρῦξαι προστάξας "παρήγγειλεν "ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, περιμένειν δὲ τὴν ἐπαγ- "γελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν" αὐτοῦ τε λέγοντος ἤκουσαν καὶ e διὰ φωνῆς τῶν ἁγίων προφητῶν. ἔσται γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις (Joel ii. 28.) ἐκείναις λέγει Κύριος, "ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ "πᾶσαν σάρκα." καὶ αὐτὸς δὲ σαφῶς ὁ Σωτὴρ τὴν τοῦ Πνεύματος πρόχυσιν ἥξειν ἐπ' αὐτοὺς κατεπηγγέλλετο, λέγων (Supra xvi. 12, 13.) "Ἔτι πολλὰ ὑμῖν ἔχω λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν "ἄρτι, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδη- (Ib. xiv. 16.) "γήσει ὑμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν," καὶ πάλιν "Κἀγὼ 987 A. a "ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει "ὑμῖν." ἴδιον γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἴδιόν ἐστι καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, οὐχ ὡς ἕτερον καὶ ἕτερον, ἢ μεριστῶς ἐν ἑκατέρῳ νοούμενόν τε καὶ ἐνυπάρχον, ἀλλ' ἐπείπερ ἐκ Πατρὸς καὶ ἐν Πατρὶ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς, καρπὸς ὑπάρχων ἀληθινὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τὸ τοῦ Πατρὸς ἴδιον Πνεῦμα κατὰ φύσιν ἐπάγεται, χεόμενον μὲν ἐκ Πατρὸς, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ Υἱοῦ τῇ κτίσει χορηγούμενον, οὐ κατά τινα τρόπον διακονικὸν, ἤγουν τὸν ἐν ὑπουργίᾳ νοούμενον, ἀλλ' ὥσπερ ἔφην ἀρτίως, ἐξ αὐτῆς μὲν προ- b κύπτον τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, χεόμενον δὲ τοῖς ἐλεεῖν ἀξίοις διὰ Λόγου τοῦ ὁμοουσίου καὶ ἐξ αὐτοῦ πεφηνότος, κατ' ἔκφανσιν δηλονότι τὴν εἰς τὸ εἶναι καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντός τε καὶ ὄντος ἀεὶ, προσεχῶς τε ἅμα καὶ

10—p. 719, 14. citat p. 10. ἡμέραις ἐκείναις] ἐσχάταις ἡμέραις (ut Acta SS. Ap. ii. 17) p. 13. πρόσχυσιν p. 14. ὑμῖν ἔχω hoc ordine E. cf. supra ad loc. δύνασθαι E. 29. ἑαυτὸ q. 30. ὄντος E.F. p.q. Ed. mg. ὄντως Ed. et Cod. S. Laur. Florentiani Plut. 60. 11 χρήσεις de Spiritu Sancto continens.

οἷον μεμερισμένως. ἰδιοσυστάτως μὲν γὰρ εἶναί φαμεν τὸν Υἱὸν, ἐνυπάρχειν δὲ αὖ τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν γεννήσαντα. ὅτι δὲ τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα, Πνεῦμα φαίνεται τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς πέμποντος ἤτοι διανέμειν ἐπαγγελλομένου τοῖς ἁγίοις αὐτὸ, διαδίδωσι πάλιν ὡς ἴδιον ὁ Υἱὸς, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας ἧς ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὅτι πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἐνεργὸς ὁ Πατὴρ δι' αὐ- c τοῦ, σαφέστατα πάλιν αὐτὸς διαμεμήνυκεν εἰπὼν "Συμφέρει Supra xvi. 7. "ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος "οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς· ὅταν δὲ ἀπέλθω, πέμψω αὐτὸν "πρὸς ὑμᾶς," ἐν ἑτέροις εἰπὼν "Κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν Ib. xiv. 16. "Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν·" ἀναφανδὸν ἐν τούτοις αὐτὸς ἡμῖν τὸν παράκλητον καταπέμψειν ἐπαγγέλλεται.

Ἐπειδὴ τοίνυν προβέβληνται, φησὶν, εἰς ἀποστολὴν τὴν ἐν κόσμῳ καθ' ὁμοιότητα τὴν ἐμὴν, οἱ τοῖς ἐμοῖς λόγοις προσεδρεύοντες μαθηταί Τήρησον αὐτοὺς, ἅγιε Πάτερ, ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, τουτέστιν ἐν τῷ σῷ Λόγῳ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὸ d ἁγιάζον ἐστί τε καὶ πρόεισι Πνεῦμα. καὶ τίς ταῦτα λέγοντι τῷ Σωτῆρι σκοπός; ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν ἐν Πνεύματι καὶ διὰ Πνεύματος ἁγιασμὸν ἐκάλει παρὰ Πατρὸς, καὶ ὅπερ ἦν ἐν ἡμῖν ἀπὸ πρώτων τῆς γενέσεως χρόνων καὶ ἐν ἀρχαῖς τοῦ πεποιῆσθαι παρὰ Θεοῦ, τοῦτο πάλιν ἐν ἡμῖν ἀναζωπυρεῖσθαι βούλεται. καὶ ταῦτά φαμεν, ἅτε δὴ μεσιτεύοντος καὶ τὸ τοῦ παρακλήτου πρόσωπον ἀποπληροῦντος ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα τοῦ Μονογενοῦς. ἀλλ' ἵνα τῆς ἀσαφείας καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ λόγον ἀπαλλάττοντες, εὐκάτοπτον τοῖς ἀκροωμένοις τὴν τῶν εἰρημένων καταστήσωμεν δύναμιν, φέρε τι βραχὺ περὶ τοῦ πρωτοπλάστου λέγωμεν.

Ἔφη τοίνυν Μωυσῆς ὁ θεσπέσιος περὶ αὐτοῦ, ὅτι δὴ a 988 A. χοῦν ἀπὸ γῆς λαβὼν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον. εἶτα Gen. ii. 7. τὸ ζῷον εἰς τὸν τέλειον ἄγων ἀπαρτισμὸν, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον ἐψυχώθη διδάσκων "ἐνεφύσησε, φησὶν, εἰς τὸ Ib.

“ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,” οὐ δίχα τοῦ διὰ Πνεύματος ἁγιασμοῦ τὴν ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ δεδόσθαι σημαίνων, ἀλλ' οὐδὲ γυμνὴν ἢ ἐρήμην παντελῶς τῆς θείας καθεστάναι φύσεως. οὐδὲ γὰρ ἂν ὤφθη ποτὲ κατ' εἰκόνα τὴν ἀνωτάτω τὸ χθαμαλωτάτην οὕτως ἔχον τὴν γένεσιν, εἰ μὴ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος μόρφωσιν, προσωπεῖον ὥσπερ τι περικαλλὲς b ἔλαχέ τε καὶ ἐκληρώσατο, βουλήσει δὲ δηλονότι τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ γάρ ἐστι τῆς τοῦ Μονογενοῦς οὐσίας εἰκὼν ἀκραιφνὴς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον διὰ τοῦ Παύλου

Rom. viii. 29. “ Οὓς γὰρ προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος “ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ·” τοὺς οἷσπερ ἂν ἐνυπάρξαι συμμόρφους ἀποτελεῖ τῇ τοῦ Πατρὸς εἰκόνι, τουτέστι τῷ Υἱῷ, οὕτω τε τὰ πάντα δι' Υἱοῦ πρὸς τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατέρα διὰ Πνεύματος ἐπανάγεται. ἀνανεοῦσθαι τοιγαροῦν καὶ ἀναπλάττεσθαί πως εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην τὴν ἀνθρώπου φύσιν c ἐρωτᾷ διὰ μετουσίας τοῦ Πνεύματος, ἵνα τὴν πρώτην ἐκείνην ἀμφιεσάμενοι χάριν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνακομισάμενοι μόρφωσιν, ἀμείνους τε ἤδη καὶ δυνατώτεροι τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ βασιλευούσης ἁμαρτίας εὑρισκώμεθα, μόνῃ τε τῇ εἰς Θεὸν ἀγαπήσει προσεδρεύωμεν, ἐφέσει τῇ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὁλοσχερῶς ἀνακείμενοι, καὶ φιλοσαρκίας κρείττονα τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀπαραποίητον ἐν ἑαυτοῖς τῆς ἐντεθείσης εἰκόνος τὸ κάλλος τηρήσωμεν. οὗτος γὰρ ὁ βίος ὁ πνευματικὸς, αὕτη τῆς ἐν πνεύματι λατρείας ἡ δύναμις.

'Αλλ' εἰ χρή τι πάλιν τὸ τοῦ λόγου μῆκος συνελόντας d ἐν ὀλίγοις εἰπεῖν, τὸ ἀρχαῖον τῆς ἀνθρωπότητος δῶρον, τουτέστι, τὸν διὰ Πνεύματος ἁγιασμὸν, καὶ τὴν τῆς θείας φύσεως κοινωνίαν ἐφ' ἡμᾶς ἐκάλει Χριστὸς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῶν δεχομένων ἐν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, ἐπεί τοι καὶ ἀληθὴς

2 Tim. ii. 6. Col. i. 18. Rom. viii. 29. ὁ λόγος ὅτι “ τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρ- “ πῶν μεταλαμβάνειν.” ἀλλ' ἵνα κἀν τούτῳ φαίνηται πρωτεύων αὐτός· ἔδει γὰρ ὄντα πρωτότοκον, ὡς ἐν πολλοῖς

7. τοῦ om. E. 8. ἀκραιφνὲς E. 30. τὸν καρπὸν E.

ἀδελφοῖς καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔτι νοούμενον, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν αὐτὸν ὁρᾶσθαι γεγονότα τε καὶ ὑπάρχοντα παντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ καὶ ἀρχὴν καὶ θύραν καὶ ὁδόν· ἀναγκαίως ἐπήνεγκε τὸ ἐφεξῆς, τουτέστιν Ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν.

Καὶ δυσεξήγητον μέν πως ἐστὶ καὶ δυσχερὲς εἰς νόησιν τὸ εἰρημένον. πλὴν ὁ πάντα φωτίζων Λόγος καὶ “ἀποκαλύπτων (a 989 A. Hiob xii. 22.) “βαθέα ἐκ σκότους,” σαφηνιεῖ καὶ τοῦτο ἡμῖν τὸ μυστήριον. ἁγιάζεσθαι μὲν οὖν λέγεται κατὰ συνήθειαν νομικὴν, τὸ ἐν τάξει τινὸς ἀναθέματος ἢ δωροφορίας ὡς ἱερὸν τῷ Θεῷ παρά του προσαγόμενον, καθάπερ ἀμέλει καὶ πᾶν πρωτότοκον διανοῖγον μήτραν ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. “ἁγία- (Exod. xiii. 2.) “σον γάρ μοι πᾶν πρωτότοκον διανοῖγον μήτραν,” πρὸς τὸν ἄριστον ἔφη Μωυσέα, τουτέστιν Ἀνάθες καὶ ἀπόνειμε καὶ κατάγραψον, ὡς ἱερόν· οὐ γὰρ δήπου φαμὲν, ἀλλ' οὐδ' (b) ἂν ἑτέρου τυχὸν εἰπόντος δεξαίμεθα, ὅτι Μωυσεῖ κεκέλευκεν ὁ Θεὸς τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγιασμὸν ἐπιθεῖναί τισι· γενητῆς γὰρ φύσεως οὐκ ἐφικνεῖται τὸ μέτρον εἰς τὸ δύνασθαί τι τοιοῦτον κατορθοῦν, ἁρμόσει δὲ μόνῳ καὶ ἰδιαζόντως ἀνακείσεται Θεῷ. καὶ γοῦν ὅτε σὺν αὐτῷ τοὺς πρεσβυτέρους ἀναδεικνύειν ἤθελεν, οὐκ αὐτὸν ἐπιθεῖναι Μωυσέα τὸν ἁγιασμὸν τοῖς ἐξειλεγμένοις προσέταττεν, ἔφη δὲ μᾶλλον ἐναργῶς, ὡς ἀφελεῖ μὲν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ὄντος ἐπ' (Num. xi. 17.) αὐτῷ, δώσει δὲ τῶν ἀναῤῥηθέντων ἑκάστῳ. τὸ γὰρ ἁγιάζειν (c) δύνασθαι διὰ μετουσίας τοῦ Πνεύματος, μόνῃ τῇ τῶν ὅλων κρατούσῃ μέτεστι φύσει· τὴν δὲ τοῦ ἁγιάζεσθαι δύναμιν, ὡς ἐν νομικῇ δὲ δῆλον ὅτι συνηθείᾳ φημὶ, φανοτάτην ἡμῖν καὶ αὐτὸς ὁ Σολομὼν καταστήσει λέγων “Παγὶς ἀνδρὶ ταχύ (Prov. xx. 25.) “τι τῶν ἰδίων ἁγιάσαι, μετὰ γὰρ τὸ εὔξασθαι μετανοεῖν “γίνεται.”

Νοουμένου τοιγαροῦν τοῦ Ἁγιάσαι, κατὰ συνήθειαν τὴν

1. ἔτι νοούμενον E. ἐπινοούμενον Ed. 10. ἀναθέματος E. ἀναθήματος Ed. ὡς ἱερὸν assumptum ex E. 20. τοὺς τοπρεσβυτέρους (sic) E. 24. ἀναρρεθέντων E. 27. φανοτάτην E. φανωτάτην Ed.

εἰς τὸν τοῦ ἀναθεῖναί τε καὶ ἀφορίσαι λόγον, ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἁγιάσαι φαμὲν τὸν Υἱόν. προσεκόμισε γὰρ ἑαυτὸν d ὥσπερ ἱερεῖόν τε καὶ ἅγιον θῦμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, 2 Cor. v. 19. "κόσμον αὐτῷ καταλλάσσων," καὶ συνάγων εἰς φιλίαν τὸ Eph. ii. 14. ταύτης ὠλισθηκὸς, τουτέστι, τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον· "αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν" κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἡ γεμὴν ἐπανάληψις ἡμῶν ἡ πρὸς Θεὸν οὐχ ἑτέρως ἂν νοοῖτο τετελεσμένη διὰ Χριστοῦ τοῦ σώζοντος, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐν Πνεύματι κοινωνίας καὶ ἁγιασμοῦ. τὸ γὰρ συνεῖρον ἡμᾶς καὶ οἱονεὶ συνενοῦν τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστιν, ὃ e δὴ καὶ λαβόντες, μέτοχοι καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας ἀναδεικνύμεθα φύσεως, καὶ αὐτὸν εἰσδεχόμεθα δι' Υἱοῦ καὶ ἐν Υἱῷ τὸν Πατέρα. γράφει γοῦν ἡμῖν ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ 1 S. Joan. iv. 13. "Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν." τί δὲ Gal. iv. 6. δὴ πρὸς τούτῳ καὶ Παῦλος; "Ὅτι δὲ, φησὶν, ἐστὲ υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον Ἀββᾶ ὁ πατὴρ," ὡς εἴπερ ἡμᾶς 990 A. a ἀμετόχους ἀπομεῖναι συνέβη τοῦ Πνεύματος, οὐδ' ἂν ὅλως ἐν ἡμῖν ὑπάρχων ἐγνώσθη Θεὸς, καὶ εἰ μὴ τὸ εἰς υἱοὺς κατατάττον πεπλουτήκαμεν Πνεῦμα, οὐδ' ἂν ὅλως ἦμεν υἱοὶ Θεοῦ. ποία τοίνυν ἡ πρόσληψις, ἢ πῶς ἂν ἔτι θείας φύσεως κοινωνοὶ καὶ ἡμεῖς ἀπεφάνθημεν, εἰ μήτε Θεὸς ἐν ἡμῖν, μήτε ἡμεῖς αὐτῷ προσκείμενοι, διὰ τοῦ κεκλῆσθαι πρὸς μετουσίαν τοῦ Πνεύματος; νυνὶ δὲ καὶ μέτοχοι καὶ κοινωνοὶ τῆς τὰ πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας, καὶ ναοὶ Θεοῦ b χρηματίζομεν. ὑπὲρ γὰρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἑαυτὸν ἡγίασε, τουτέστιν ἀνέθηκεν, ὁ Μονογενὴς, καὶ ὡς θῦμα προσκεκόμικεν ἱερὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἵν' ἐκ μέσου γεγονότος τοῦ διείργοντός τε καὶ ἀποτειχίζοντος ὥσπερ Θεοῦ τὴν ἀνθρώπου φύσιν, τουτέστι τῆς ἁμαρτίας,

10. τὸ Ἅγιόν assumptum ex E. 20. εἰς assumptum ex E.
29. ἵν' E. ἵνα Ed.

μηδὲν ἔτι παραποδίζον φαίνηται πρὸς τὸ δύνασθαι πρὸς ἐγγύτητα γενέσθαι Θεῷ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἐξέχεσθαι, διὰ μετουσίας δηλονότι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀναμορφοῦντος ἡμᾶς εἰς δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν καὶ εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην. εἰ γὰρ διίστησιν ἁμαρτία καὶ ἀπομε- c ρίζει Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, συνάψει δὴ πάντως ἡ δικαιοσύνη, καὶ μεσολαβοῦντος οὐδενὸς παρ᾽ αὐτῷ τρόπον τινὰ παραστήσει τῷ Θεῷ. δεδικαιώμεθα δὲ διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν "ὃς παρεδόθη μὲν διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν," κατὰ (Rom. iv. 25.) τὸ γεγραμμένον, "ἠγέρθη δὲ διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν." ὅλη γὰρ ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους, πρὸς καινότητα ζωῆς ἡ ἀνθρώπου φύσις ἀνεσκευάζετο, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν ὥσπερ ἀρχὴν ἀναβαίνουσα πρὸς ἁγιασμὸν ἀνεπλάττετο.

"Ἁγίασον τοίνυν αὐτούς, ὦ πάτερ, φησίν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ d (Supra ver. 17.) "σου, τουτέστιν ἐν ἐμοί· ὁ γὰρ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι," τουτέστιν, πάλιν ἐγώ. ἡγίασα γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἐμαυτόν, τουτέστιν ἀνατέθεικα καὶ προσήγαγον, εἷς ὑπὲρ πάντων ἀποθανών, ἵν᾽ αὐτοὺς εἰς καινότητα μεταμορφώσω ζωῆς καὶ ἡγιασμένοι ὦσιν ἐν ἀληθείᾳ, τουτέστιν ἐν ἐμοί.

Σεσαφηνισμένου δὲ καὶ παραδεχθέντος εἰς νόησιν, κατὰ τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἐκδοθέντα νοῦν, τοῦ προκειμένου ῥητοῦ, καὶ δι᾽ ἑτέρων ἰέναι θεωρημάτων οὐ κατοκνήσομεν. τὸ γὰρ ὅτι μάλιστα φιλοθηρεῖν ἐπείγεσθαι τὰ τῶν νοημάτων οὐκ e εὐχερῆ, γένοιτ᾽ ἂν οἶμαι τιμαλφέστατον, αὐτοῖς τε τοῖς τοῦτο δρᾶν ἐθέλουσι, καὶ τοῖς τῶν ἀκροωμένων φιλομαθεστέροις. ἔφη τοίνυν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἁγιάζειν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὦμεν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. πῶς οὖν ἁγιάζεται καίτοι κατὰ φύσιν ἅγιος ὤν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὦμεν ἡγιασμένοι, φέρε δὴ πάλιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἐχόμενοι, καὶ τὸν ὀρθὸν τῆς πίστεως κανόνα μὴ παρατρέχοντες, ὡς ἔνι καλῶς ἐπαθρήσωμεν. φαμὲν οὖν ὅτι a 991 A. Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Μονογενὴς καὶ ἐν μορφῇ καὶ

17. ἀνατέθεικε E. 18. ἵν᾽ E. ἵνα Ed.

Phil. ii. 6, 7. ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κεκένωκεν ἑαυτὸν κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς, πάντα τὰ ἀνθρώπῳ πρέποντα καταδεξάμενος, δίχα μόνης ἁμαρτίας, καὶ ἀῤῥήτως ἑαυτὸν ἑνώσας τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, καθ' ἑκούσιον βούλησιν, ὅπως ἂν αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ τε πρώτῳ καὶ b δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἐκεῖνο πάλιν ἀναστοιχειώσας τὸ κάλλος, φημὶ δὴ τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ δεύτερος ἡμῖν 'Αδὰμ εὑρεθεὶς, τουτέστιν, οὐράνιος ἄνθρωπος, πρῶτός τε ἁπάντων καὶ ἀπαρχὴ τῶν ἀνακτιζομένων εἰς καινότητα ζωῆς εὑρεθεὶς, ἐν ἀφθαρσίᾳ δηλονότι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἁγιασμῷ τῷ διὰ Πνεύματος νοουμένῳ παραπέμψῃ λοιπὸν δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἅπαν τὸ γένος τὰ ἀγαθά. διὰ τοῦτο καίτοι ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, γέγονεν ἐν νεκροῖς, ἵνα τὸν ἡμῶν ἐν ἡμῖν καταρc γήσας θάνατον, εἰς τὴν ἰδίαν ἡμᾶς ἀναπλάσῃ ζωήν· καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία. κατὰ γὰρ τὴν τοῦ προφήτου φωνὴν

Es. liii. 4. Ib. 12. Col. ii. 14. "Αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἴρει," καὶ ἐλογίσθη μεθ' ἡμῶν ἐν ἀνόμοις, ἵν' ἡμᾶς δικαιώσῃ δι' ἑαυτὸν, διαῤῥήξας "τὸ "καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, καὶ προσηλώσας αὐτὸ τῷ ἰδίῳ "σταυρῷ," κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἅγιος δὲ πάλιν ὑπάρχων κατὰ φύσιν ὡς Θεὸς, καὶ τοῦ 'Αγίου Πνεύματος ὅλῃ τῇ κτίσει πρὸς διαμονὴν καὶ σύστασιν καὶ ἁγιασμὸν τὸ ἐν μεθέd ξει γενέσθαι διδοὺς, ἁγιάζεται δι' ἡμᾶς ἐν 'Αγίῳ Πνεύματι, οὐχ ἑτέρου τινὸς αὐτὸν ἁγιάζοντος, αὐτουργοῦντος δὲ μᾶλλον ἑαυτῷ πρὸς ἁγιασμὸν τῆς ἰδίας σαρκός. δέχεται γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ λαμβάνει μὲν, καθόπερ ἦν ἄνθρωπος, ἑαυτῷ γεμὴν τοῦτο δίδωσιν, ὡς Θεός. ἔδρα δὲ τοῦτο δι' ἡμᾶς, οὐ δι' ἑαυτόν· ἵνα ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ δὴ πρώτῳ δεξαμένου τοῦ πράγματος τὴν ἀρχὴν, εἰς ἅπαν οὕτω τὸ γένος ἡ τοῦ ἁγιάζεσθαι λοιπὸν διαβαίνοι χάρις. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς ἐν 'Αδὰμ παραβάσεως καὶ παρακοῆς, ὡς ἐν ἀπαρχῇ

3. ἀνθρώπῳ E.F. Ed. mg. ἄνω (ob scripturam abbreviatam scribae sphalmate) Ed. 5. αὐτὴν E.F. Ed. mg. αὐτὸν Ed. 18. ἵν' E. ἵνα Ed.

τοῦ γένους ἡ φύσις θανάτῳ κατεδικάζετο, δι' ἑνὸς ἀκούουσα e τοῦ πρώτου "Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ·" τὸν αὐτὸν οἶμαι Gen. iii. 19. τρόπον, διὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ, καθὸ γέγονεν ὑπὸ νόμον, καίτοι νομοθέτης ὑπάρχων ὡς Θεὸς, εἰς ὅλην ἂν διήκοι τὴν φύσιν ἡ εὐλογία, καὶ ἡ διὰ τοῦ Πνεύματος ζωοποίησις. ἀναμορφοῖ γὰρ τὸ Πνεῦμα πρὸς ἀφθαρσίαν τὸ ἐξ ἁμαρτίας κατεφθαρμένον, καὶ εἰς καινότητα μεταπλάττει ζωῆς τὸ ἐκ ῥᾳθυμίας πεπαλαιωμένον καὶ χωρῆσαν εἰς ἀφανισμόν.

Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς Πῶς οὖν ὁ ἅγιος κατὰ φύσιν ἡγιάζετο, a 992 A. καὶ τοῦτο μεθεκτῶς; κατὰ τίνα δὲ τρόπον ὁ καὶ πᾶσι τοῖς ἐλεεῖν ἀξίοις, τοῖς τε ἄνω φημὶ καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς τὸ ἴδιον Πνεῦμα διδοὺς, ἑαυτῷ τοῦτο χαρίζεται; δυσέφικτα μὲν οὖν καὶ δυσδιανόητα κομιδῇ καὶ οὐκ ἀταλαίπωρον ἔχοντα τὴν ἐξήγησιν τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ὅταν ἐννοήσῃς γυμνὸν ἔτι καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέρος ἑστῶτα τῆς ἁγιαζομένης ἀνθρωπότητος τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Λόγον· ἐπὰν μέντοι θαυμάσῃς τὴν ἀπερινόητον ἕνωσιν καὶ τὴν εἰς σάρκα σύνοδον, καὶ ὑποπέσῃ τῷ νῷ καθ' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος ὁ φύσει Θεὸς, ξενι- b σθήσῃ μὲν οὐκέτι, πάντα δὲ θόρυβον τῆς σῆς διανοίας ἐξελὼν, ὑποθείς τε τοῖς θεωρήμασι, Θεὸν ἐν ταὐτῷ καὶ ἄνθρωπον ὄντα τὸν Υἱὸν, οὐκ ἀπόβλητα λογιῇ τὰ τῇ ἀνθρωπότητι πρέποντα, κἂν εἰς τὸ ἑνὸς τοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ φέρηται πρόσωπον, φημὶ δὴ Χριστοῦ. ἢ γὰρ οὐκ ἀλλότριον οἰησόμεθα παντελῶς τοῦ τὰ πάντα ζωογονοῦντος Λόγου τὸ ἀποθανεῖν;

Ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι πέπονθε τοῦτο κατὰ τὴν σάρκα, θανάτου γὰρ δεκτικὸν τὸ σῶμα, τεθνάναι δὲ διὰ τοῦτο λέγεται· τὸ c γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τέθνηκε σῶμα.

Παγκάλως ἔχει σοι τὸ θεώρημα, λέγεις γὰρ ὀρθῶς· καὶ γάρ τοι κατὰ ἀλήθειαν δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς τὸ ἴδιον ἐφεὶς

1. ἀκούουσα E. ἀκούσασα Ed. 13. αὐτῷ E. 14. οὐκ ἀταλαίπωρον E. οὐ ταλαίπωρον Ed. 19. ξενισθήσει E. 30. γὰρ om. E.

τεθνάναι σῶμα, πάλιν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἐνεφύτευσε ζωὴν, οὐχ ἑαυτὸν δηλονότι τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν ἐξαιρούμενος, καθὸ νοεῖται Θεός. ἐπεδήμησε γὰρ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ δι' ἑαυτόν· ὁδοποιῶν δὲ μᾶλλον τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει δι'
d *ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐκ θανάτου διαφυγὴν, καὶ τὴν εἰς τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀφθαρσίαν ἐπάνοδον. ἴθι δὴ οὖν κατὰ τὴν ἴσην τῶν εἰρημένων ἀναλογίαν εἰς τὸν περὶ τοῦ ἁγιάζεσθαι τρόπον. ἆρα γὰρ ὅλως φαμὲν ἅγιον ὑπάρχειν, κατά γε τὸν λόγον τῆς ἰδίας φύσεως, τὸ ἀπὸ γῆς σῶμα, καὶ εἰ μὴ δέχοιτο τὸν ἁγιασμὸν παρὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἁγίου Θεοῦ; καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτό γε; ποία γὰρ ἂν ἔτι νοοῖτο διαφορὰ σαρκός τε τῆς γηγενοῦς καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἁγίας τε καὶ ἁγιαστικῆς οὐσίας; εἰ δέ ἐστιν εἰπεῖν ἀληθὲς, ὅτι πᾶσα κτίσις λογικὴ καὶ ἁπαξαπλῶς τὸ κεκλημένον εἰς γένεσιν καὶ τελοῦν ἐν γενητοῖς, φύσεως μὲν ἰδίας οὐκ ἔχει καρπὸν τὸν*
e *ἁγιασμὸν, δανείζεται δὲ ὥσπερ παρὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἁγίου τὴν χάριν, πῶς οὐκ ἂν γένοιτο τῶν ἀτοπωτάτων ἀπροσδεᾶ τὴν σάρκα νοεῖν τοῦ ἁγιάζειν τὰ πάντα πεφυκότος Θεοῦ; ἐπειδὴ τοίνυν οὐχ ἁγία καθ' ἑαυτὴν ἡ σάρξ, ἡγιάσθη διὰ τοῦτο καὶ ἐν Χριστῷ, τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικήσαντος Λόγου διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸν οἰκεῖον ναὸν ἁγιάζοντος, καὶ εἰς ἐνέργειαν αὐτὸν τῆς ἰδίας μεταποιοῦντος φύσεως. ἅγιον*
993 A. a *γὰρ διὰ τοῦτο νοεῖται καὶ ἁγιαστικὸν τὸ σῶμα Χριστοῦ, ἅτε δὴ, καθάπερ ἔλεγον ἀρτίως, ναὸς γεγονὸς τοῦ ἑνωθέντος*
Col. ii. 9. *αὐτῷ Λόγου σωματικῶς, ὡς ὁ Παῦλός φησιν. διὰ τοῦτο κάτεισι μὲν ἐπ' αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἴδει περιστερᾶς· μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτο λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης· ἵνα γνῶμεν πάλιν, ὅτι καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τῆς ἀνανεουμένης φύσεως, ἐν πρώτῳ Χριστῷ τὸ Πνεῦμα κατέβη, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ ἁγιάζεσθαι δεκτικός. καὶ οὐ δήπου πάλιν ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι τότε γέγονεν ἅγιος τὸ κατὰ*
Supra i. 32. *σάρκα Χριστὸς, ὅτε "τὸ Πνεῦμα τεθέαται καταβαῖνον" ὁ*

24. γεγονὼς E. 31. τὸ] ὁ Migne.

βαπτιστής· ἅγιος γὰρ ἦν καὶ ἐν ἐμβρύῳ καὶ μήτρᾳ. καὶ b *γοῦν ἐλέγετο πρὸς τὴν μακαρίαν παρθένον "Πνεῦμα ἅγιον* S. Luc. i. 35. *"ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι·" ἀλλὰ δέδοται μὲν εἰς σημεῖον τῷ βαπτιστῇ τὸ θέαμα. λογιζόμεθα δ' οὖν ὅμως ἡγιάσθαι τε τὴν σάρκα διὰ τοῦ Πνεύματος, καθ' ὁμοιότητα τῆς ἄλλης κτίσεως τὸν ἴδιον ἐν αὐτῷ καταχρίοντος ναὸν τοῦ κατὰ φύσιν ἁγίου καὶ ἐκ Πατρὸς ὄντος Λόγου· καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ μελῳδὸς ἀνεφώνει, τὸ ἐν ἀνθρωπότητι πρόσωπον ἀναθεωρήσας τοῦ Μονογενοῦς "Διὰ* Ps. xliv. 8. *"τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως "παρὰ τοὺς μετόχους σου." καταχρίοντος γὰρ τοῦ Υἱοῦ τὸν* c *ἴδιον ναὸν, ὁ Πατὴρ λέγεται τοῦτο δρᾶν. ἐνεργεῖ γὰρ οὐχ ἑτέρως ἢ δι' Υἱοῦ. ἀναφέρεται δὲ πᾶν ὅπερ ἂν δράσειεν ὁ Υἱὸς εἰς τὸν ἐξ οὗπέρ ἐστι Πατέρα· ῥίζα γὰρ ὥσπερ τις ἐστὶ καὶ πηγὴ τοῦ ἰδίου γεννήματος ὁ Πατήρ.*

Θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ καὶ ἁγιάζεσθαί φησιν ἑαυτὸν, καίτοι κατὰ φύσιν ἅγιος ὢν, ὅτε καὶ Θεὸν αὐτοῦ τὸν Πατέρα καλοῦσιν αἱ γραφαὶ, καίτοι κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ. ἀλλ' οἶμαι ταυτὶ ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος χρείαις καὶ τῷ καθ' ἡμᾶς πρέποντι σχήματι καλῶς καὶ δικαίως ἀναθείη τις ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος. ὥσπερ οὖν ἀπέθανε κατὰ d *σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς ἄνθρωπος, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς Θεός· καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς γεγονόσι καὶ ὑπὸ ζυγὸν καταπεταγμένος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καίτοι τῶν ὅλων κύριος ὢν, Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα φησίν· οὕτω δι' ἡμᾶς ἑαυτὸν ἁγιάζειν διισχυρίζεται, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς δραμόντος τοῦ πράγματος, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῆς ἀνανεουμένης φύσεως, ἐν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς ὦμεν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ, τουτέστιν, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. τὸ γὰρ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὴν* 1 S. Joan. v. 6. *Ἰωάννου φωνήν· οὐ γὰρ ἕτερον παρὰ τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατά γε τὸν ἐν οὐσίᾳ λόγον, ἅτε δὴ καὶ ἐν αὐτῷ τε ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προϊόν.*

4. τῷ pro τὸ E.

Ἀπεστάλθαι δέ φησιν εἰς τὸν κόσμον, καίτοι πρὸ τῆς ἐναν- 994 A. a θρωπήσεως ὢν ἐν αὐτῷ. ἦν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰ καὶ ὁ Supra i. 10. κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸν τῆς ἀποστολῆς τρόπον οὐχ ἑτέρως γενέσθαι σημαίνων, ἢ ὅτι κέχρισται τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τῆς Es. ix. 6. "Μεγάλης βουλῆς πέφηνεν ἄγγελος," καθ' ὁμοιότητα λειτουργίας προφητικῆς. κατὰ μίμησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ προκεχειρίσθαι λέγων τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀπεστάλθαι παρ' αὐτοῦ διαγγελοῦντας τῷ κόσμῳ τὸ εὐαγγελικὸν καὶ οὐράνιον κήρυγμα, δεῖσθαί φησιν ἀναγκαίως τοῦ ἁγιάζεσθαι ἐν ἀληθείᾳ, b ἵνα καὶ δύνωνται τὸν τῆς ἰδίας ἀποστολῆς ἄριστά τε καὶ νεανικῶς διαπερᾶναι δρόμον.

ΚΕΦΑΛΗ ΙΑ.

Ὅτι φυσικῶς ὁ Υἱὸς ἕν ἐστι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα Θεὸν, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν Πατρὶ, ὁ Πατὴρ δὲ ἐν αὐτῷ, κατά γε τὸν οὐσιώδη τῆς ἑνότητος σύνδεσμόν τε καὶ τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν εἰς αὐτὸν παραδεξάμενοι πίστιν, ἓν πρός τε ἀλλήλους c
καὶ Θεὸν ἀναδεικνύμεθα, σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς.

Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων 20
διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ 21
Πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν,
ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

ʼΑΠΑΡΧΗ *μὲν ὥσπερ τῶν ἀνακτιζομένων εἰς καινότητα* d
ζωῆς πέφηνεν ὁ Χριστὸς καὶ πρῶτος αὐτὸς οὐράνιος ἄνθρωπος. κατὰ γάρ τοι τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν, "ὁ δεύτερος 1 Cor. xv. 47. Supra iii. 13.
"Ἀδὰμ ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ·" διὰ τοῦτο καὶ ἔφασκε "Καὶ "οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ "καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου." προσεχῶς δὲ τῇ ἀπαρχῇ, καὶ πολὺ μᾶλλον τῶν ἑτέρων γείτονες οἱ πρῶτοι πρὸς μαθητείαν ἐξειλεγμένοι, καὶ τὸ τῆς ἀκολουθήσεως ἑλόντες ἀξίωμα, οἱ καὶ αὐτόπται καὶ θεωροὶ γεγόνασι τῆς δόξης αὐτοῦ, προσ- e
εδρεύοντές τε ἀεὶ καὶ συνδιαιτώμενοι καὶ τὰς τῆς ὠφελείας ἀπαρχὰς ἐν οἰκείαις ψυχαῖς συγκομίζοντες. ἦσαν οὖν ἄρα καί εἰσι μετὰ τὴν τῶν ὅλων καὶ ὑπὲρ πάντας "κεφαλὴν τοῦ Col. i. 18.
"τῆς ἐκκλησίας σώματος," τὰ τίμιά τε καὶ ἀξιολογώτερα

1–6 om. E.

μέλη. καὶ γοῦν ἐπ' αὐτὰ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος εὐλογίαν καὶ ἁγιασμὸν καταπέμπεσθαι παρὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς ἐρωτᾷ, δι' ἑαυτοῦ δὲ πάντως· οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως, ἐπείπερ ἐστὶν αὐτὸς ἡ ζῶσά τε καὶ ἀληθὴς καὶ παντουργικὴ καὶ δραστήριος 995 A. a *σοφία καὶ δύναμις τοῦ γεννήσαντος αὐτόν. ἀλλ' ἵνα μή τινες τῶν οὐ λίαν ἐπιεικέστερον ἐπαΐειν μεμελετηκότων τῆς θεοπνεύστου γραφῆς οἰηθεῖεν ἐξ ἐλαφρίας ἐπὶ μόνους κεκλῆσθαι τοὺς μαθητὰς τὴν τοῦ θείου Πνεύματος καταφοίτησιν, οὐδὲν δὲ περὶ ἡμῶν τῶν μετ' ἐκείνους δηλαδὴ καὶ ἐν πρώτοις γεγονότων καιροῖς, ὁ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτης ὁ παράκλητος καὶ ἀρχιερεὺς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ἀναγκαίως καὶ τὰς τῶν τοιούτων προανασειράζων ἀσυνέτους ὑπονοίας, τοῖς εἰρημένοις ἐπήνεγκε τὸ προκείμενον, τουτέστιν Οὐ περὶ τούτων* b *δὲ ἐρωτῶ μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ. καὶ γὰρ ἦν πως ἄτοπον, δι' ἑνὸς μὲν τοῦ πρώτου, φημὶ δὴ τοῦ Ἀδάμ, διήκειν ἐπὶ πάντας τὴν κατάκρισιν, καὶ φορέσαι μὲν τοῦ χοϊκοῦ τὴν ἀδοξοτάτην εἰκόνα καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας, κατ' ἐκεῖνο δὲ δηλονότι καιροῦ, καθ' ὃν ὁ προπάτωρ τῆς αὐτῷ δοθείσης παρώλισθεν ἐντολῆς· ἐπιδημήσαντος δὲ τοῦ Χριστοῦ, ὃς δὴ καὶ πέφηνεν οὐράνιος ἄνθρωπος, μὴ καὶ τὴν αὐτοῦ πάλιν εἰκόνα σύμπαντας ἀναμάττεσθαι τοὺς δι' αὐτοῦ κεκλημένους εἰς δικαιο-* 1 Cor. xv. 49. *σύνην, πρόδηλον δὲ ὅτι τὴν διὰ πίστεως. ὥσπερ δὲ τοῦ* c *χοϊκοῦ τὴν ἀκαλλεστάτην εἰκόνα, διὰ τύπων ὁρᾶσθαί φαμεν καὶ ἰδέας τοιαύτης, ἣ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἔχει τὸν ῥύπον, καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς τὴν ἀσθένειαν καὶ φιληδονίας σαρκικῆς καὶ φρονήματος ἐπιγείου τὴν ἀκαθαρσίαν· οὕτως αὖ πάλιν διαπρέπειν οἰόμεθα τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, τουτέστι Χριστοῦ, καθαρότητι καὶ εἰλικρινείᾳ, τῇ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἀφθαρσίᾳ καὶ ζωῇ καὶ ἁγιασμῷ. ἀλλ' ἦν ἑτέρως ἀμήχανον εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἡμᾶς ἀνακομίζεσθαι κάλλος τοὺς ἅπαξ ἐκπεπτωκότας διὰ τὴν ἐν τῷ πρώτῳ παράβασιν, εἰ μὴ τῆς*

16. δὴ E. δὲ Ed. 17–19. χοϊκοῦ—προπάτωρ om. E. 21–23. τὴν—δὲ om. E.

ἀρρήτου κοινωνίας ἐτύχομεν καὶ τῆς ἑνώσεως τῆς πρὸς Θεόν· οὕτω γὰρ καὶ ἐν ἀρχαῖς ἡ τῶν ἐπὶ γῆς διεκοσμήθη φύσις· ἕνωσις δὲ ἡ πρὸς Θεὸν οὐχ ἑτέρως ἂν ὑπάρξαι τισὶν, ἢ διὰ d τῆς μετουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐντιθέντος ἡμῖν τὸν ἁγιασμὸν, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀναπλάττοντος ζωὴν τὴν ὑποπεσοῦσαν τῇ φθορᾷ φύσιν, οὕτω τε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου μόρφωσιν ἐπανάγοντος τὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ δόξης ἐστερημένον. εἰκὼν μὲν γὰρ ἀκραιφνὴς τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὁμοίωσις δὲ φυσικὴ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. διάτοι τοῦτο μεταπλάττον ὥσπερ εἰς ἑαυτὸ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, τὴν θείαν αὐταῖς ἐγχαράττει μόρφωσιν, καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας ἀποσημαίνεται τὸν εἰκονισμόν.

Ἐρωτᾷ τοιγαροῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, οὐχ ὑπὲρ μόνων τῶν δυοκαίδεκα μαθητῶν, μᾶλλον δὲ περὶ πάντων, οἳ δὴ καὶ ἐν ἑκάστοις ἔμελλον καιροῖς, τοῖς παρ' αὐτῶν a 996 A. γεγονόσιν, εἴκειν τε καὶ ὑποπείθεσθαι λόγοις παραθήγουσι τοὺς ἀκροωμένους πρὸς ἀνάληψιν ἁγιασμοῦ τοῦ διὰ πίστεως καὶ πρὸς ἀποκάθαρσιν τὴν ἐνεργουμένην διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετοχῆς. τὰ δέ γε τῆς αἰτήσεως, οὐδὲ ἡμῖν αὐτοῖς ἀσυμφανῆ καταλιπεῖν ᾤετο δεῖν· ἵνα δὴ διὰ τούτου μάθωμεν, ὁποίους τινὰς ὁρᾶσθαι προσήκει, καὶ τίνα δικαιοσύνης ἰέναι τρίβον πρὸς ἀποπλήρωσιν τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ. τίς οὖν ἢ ποῖος ὁ τῆς αἰτήσεως τρόπος; ἵνα φησὶν ἓν ὦσι καθὼς σὺ Πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοὶ ἵνα ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἀγάπης οὖν ἄρα b καὶ ὁμονοίας καὶ εἰρήνης σύνδεσμον ἀπαιτεῖ, συγκομίζοντα πρὸς ἑνότητα τὴν πνευματικὴν τοὺς πιστεύοντας, ὡς τῆς φυσικῆς τε καὶ οὐσιώδους ἑνότητος, πρόδηλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Πατρί τε καὶ Υἱῷ νοουμένης, ἀπομιμεῖσθαι τοὺς χαρακτῆρας, τὴν ἐν συναινέσει τῇ κατὰ πάντα καὶ ἀδιατμήτοις ὁμοψυ-

12. ἀποσημαίνεται E. Migne. ἀποσημάνεται Aub. 17. παραθήγουσι E.F. Ed. mg. παραθήσουσι Ed. 23. ἢ—τρόπος] τρόπος τῆς αἰτήσεως ἢ ποῖος E. 26. εἰρήνης et ὁμονοίας inter se transponit Cord. 28. ὁμοουσιώδους E. οὐσιώδους habet Cord. 29. τε assumptum ex E. Υἱῷ] + καὶ ἁγίῳ Πνεύματι (abbrevians) Cord.

χίαις εἰς ἑνότητα συνδρομήν. καὶ οὐ δήπου πάντως φιλονει- c κήσει τῆς ἐν ἡμῖν ἀγάπης ὁ σύνδεσμος καὶ τῆς ὁμονοίας ἡ δύναμις εἰς τὸ οὕτως ἔχειν ἀπαραλλάκτως, ὡς ἂν εἶεν ὁ Πατήρ τε καὶ ὁ Υἱὸς, ἐν τῇ τῆς οὐσίας ταυτότητι τὸν τῆς ἑνότητος ἀποσώζοντες τρόπον. ἡ μὲν γὰρ νοεῖται φυσική τε καὶ ἀληθὴς καὶ ἐν τῷ τῆς ὑπάρξεως λόγῳ θεωρουμένη· ἡ δὲ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἑνότητος ὑποκρίνεται σχῆμα. πῶς γὰρ ἂν εἶεν ἐν ἴσῳ παντελῶς τοῖς ἀρχετύποις τὰ ἀντίτυπα; ἐπεὶ μὴ ταὐτὸν εἰς νόησιν πρὸς ἀλήθειαν αὐτὴν τῆς ἀληθείας ἡ μόρφωσις· ἀλλ' ἐν ἴσοις μὲν ὁρᾶται σχήμασι, διεστήξει δ' d οὖν ὅμως οὐκ ἐντυχούσαις διαφοραῖς.

Ὅταν οὖν οἴηταί τις τῶν ἑτεροδόξων ἀνατρέπειν δύνασθαι τὴν πρὸς Θεὸν καὶ Πατέρα ταυτότητα φυσικὴν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἑνότητα τοῦ Υἱοῦ, εἶτα πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ὀχυρότητα τῆς ἑαυτοῦ δυσβουλίας τὰ καθ' ἡμᾶς προσκομίζῃ λέγων Ὥσπερ ἡμεῖς οὐ τῇ τῶν σωμάτων εἰς ἓν νοουμένῃ ταυτότητι, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τῆς εἰς ἀλλήλας ἀντανακράσεως τῶν ψυχῶν, ἕν ἐσμεν οἱ πάντες, ἀλλὰ σχέσει καὶ διαθέσει τῇ κατὰ ἀγάπην, ταυτοβουλίᾳ καὶ συναινέσει τῇ εἰς τὸ e θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἕν ἐστι πρὸς τὸν Πατέρα· παρωσόμεθα δὴ πάντως ἀμαθῆ τε ὄντα καὶ ἀσύνετον κομιδῇ. καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; ἐπείπερ οὐ πάντως ἀκολουθήσει τοῖς καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάγκην ὑπομεῖναι τὸ ἀσώματον, οὔτε μὴν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἕψεται τὰ τοῦ Θεοῦ. εἰ μὲν γὰρ τὸ διεῖργον οὐδὲν ἢ ἀπομερίζον ὅλως εἰς διαφορὰν ἡμᾶς τε καὶ Θεὸν, νοείσθω καὶ καθ' ἡμᾶς τὰ περὶ Θεοῦ· εἰ δὲ ἀκατάληπτόν τι τὸ μεσο- 997 A. a λαβοῦν εὑρίσκεται, τί τὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἡττήματα κανόνα καὶ σταθμὸν ὁρίζουσι τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀδυνάτων ἀνάγκαις ὑποτιθέντες τὴν ἁπάσης ἀνάγκης κρείττονα φύσιν, ἀλοῖεν δ' ἂν ἔτι πρᾶγμα δρῶντες ἄτοπόν τε καὶ

11. ἐντυχούσαις διαφοραῖς E. ἐντυχούσης διαφορᾶς Ed. 17. ταυτότητα E. ἀλλήλας E. ἀλλήλους Ed. 27. τὰ om. E. 30. ἀδύνατον E. 31. ἄλλοιεν E.

ἀλογώτατον; ἀπὸ γὰρ τῶν ἰσοτύπων τὰ ἀρχέτυπα, καὶ ἐκ τῆς κατὰ μίμησιν ὁμοιότητος τὴν ἀλήθειαν σχηματίζουσι· τιμῶντες μὲν τοῖς δευτέροις τὰ τὴν πρώτην ἐπέχοντα τάξιν, τὴν δὲ τῶν πρώτων ὑπόληψιν τοῖς μετὰ ταῦτα δευτέροις b ἐπάγοντες.

Ἀλλ' ἵνα μὴ λίαν τοῖς περὶ τούτων ἐμφιλοχωροῦντες λόγοις ἔξω που τῶν προκειμένων ἰέναι δοκῶμεν, ἐκεῖνο δὴ πάλιν ἀναγκαίως ἐροῦμεν, ὡς εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῆς ἀδιασπάστου φιλίας τε καὶ ὁμονοίας καὶ ἑνότητος, τῆς ἐν ὁμοψυχίᾳ νοουμένης, τὴν οὐσιώδη παραλαβὼν ἑνότητα Χριστὸς, ἣν ἔχει μὲν ὁ Πατὴρ πρὸς αὐτὸν, αὐτὸς δὲ αὖ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα· συνανακιρνᾶσθαι τρόπον τινὰ καὶ ἡμᾶς ἀλλήλοις βούλεται, ἐν δυνάμει δῆλον ὅτι τῆς ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς ἓν νοεῖσθαι τὸ σύμπαν τῆς Ἐκκλησίας c σῶμα, διὰ συνόδου καὶ συνδρομῆς τῶν δύο λαῶν εἰς ἑνὸς τελείου σύστασιν ἀναβαῖνον ἐν Χριστῷ. ὡς γὰρ ὁ Παῦλός φησιν "Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ Eph. ii. 14-16. "ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν "ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν "δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα "καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς "ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, d "ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ·" ὃ δὴ καὶ τετέλεσται, τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστὸν ὁμοψυχησάντων ἀλλήλοις καὶ καρδίαν ἀναλαβόντων οἱονεὶ μίαν, διὰ τῆς εἰς ἅπαν ἐμφερείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, καὶ τῆς ἐν τῷ πιστεύειν ὑπακοῆς καὶ φιλαρέτου φρονήματος.

Καὶ ταυτὶ μὲν ἔγωγε σκοποῦ τοῦ πρέποντος οὐκ ἄπο, δεόντως δὲ μᾶλλον νῦν εἰρῆσθαι νομίζω. ἐπειδὴ δὲ τῶν προκειμένων ἡ δύναμις ἐκβιάζεταί πως ἡμᾶς βαθυτέρων μὲν εἴσω γενέσθαι θεωρημάτων, παραθήγει δὲ μάλιστα καὶ ὁ Σωτὴρ e

16. ἀναβαίνοντος (errore) Cord. 25. τὴν (sed habet ἐμφερείας) E. 28. οὐκ ἄπο, δεόντως edidi ex E., qui οὐκ ἀποδεόντως exhibet. , οὐκ ἀποδεόντως Ed. 31. παραθήγει E.F. Ed. mg. παραθήσει Ed.

εἰπών Καθὼς σὺ Πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοὶ ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσι· περιαθρητέον εὖ μάλα, τίνα δὴ ἄρα προσήκει καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις ἡμᾶς ποιήσασθαι λόγον. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἤδη παρῳχηκόσι, τὸν τῆς θείας ἑνότητος τρόπον καὶ τὴν οὐσιώδη τῆς ἁγίας Τριάδος ταυτότητα καὶ τὴν εἰσάπαν ἀναπλοκὴν ἀπομιμεῖσθαι δεῖν οὐκ ἀσυνέτως ἐλέγομεν, τὴν καθ' ὁμόνοιάν τε καὶ ὁμοψυχίαν τῶν πιστευόντων ἕνωσιν· ἐν δὲ τούτοις ἤδη πως καὶ φυσικὴν τὴν ἑνότητα δεικνύναι σπουδάζομεν, καθ' ἣν ἡμεῖς τε ἀλλήλοις καὶ οἱ πάντες Θεῷ συνδούμεθα, οὐδὲ τῆς ἑνότητος τῆς κατὰ σῶμα λειπόμενοι
998 A. a τάχα, φημὶ δὲ τῆς εἰς ἀλλήλους, εἰ καὶ τῇ τῶν σωμάτων διαφορᾷ διεστήκαμεν, ἑκάστου τῶν καθ' ἡμᾶς πρὸς ἰδίαν ὥσπερ ἀναχωροῦντος περιγραφὴν καὶ ὑπόστασιν. οὐ γὰρ ἂν εἴη τε καὶ λέγοιτο τυχὸν Παῦλος μὲν ὁ Πέτρος, Πέτρος δὲ αὖ πάλιν ὁ Παῦλος, εἰ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς διὰ Χριστὸν ἑνώσεως ἓν ἄμφω νοοῖντο. οὐκοῦν ὁμολογουμένης τῆς φυσικῆς ἑνότητος, ἐπί τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, δῆλον δὲ ὅτι καὶ Ἁγίου Πνεύματος· μία γὰρ θεότης ἐν ἁγίᾳ Τριάδι πιστεύεται καὶ δοξάζεται· φέρε δὴ πάλιν διασκεπτώμεθα, κατὰ τίνα τρόπον καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἓν σωμα-
b τικῶς τε καὶ πνευματικῶς καὶ πρὸς Θεὸν εὑρισκόμεθα. οὐκοῦν ἐξ αὐτῆς ἀναλάμψας ἡμῖν τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὁ Μονογενής, καὶ ὅλον ἔχων ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸν γεν-
Supra i. 14. νήσαντα, γέγονε σάρξ, κατὰ τὰς γραφάς, ἀναμιγνὺς ὥσπερ ἑαυτὸν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, διὰ τῆς ἀφράστου συνόδου τε καὶ ἑνώσεως τῆς πρὸς τὸ σῶμα τουτὶ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω τε ὁ φύσει Θεὸς κεχρημάτικέ τε καὶ γέγονεν ἀληθῶς οὐράνιος ἄνθρωπος, οὐ θεοφόρος κατά τινας τῶν ἀκριβῶς οὐ συνέντων τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος· ἀλλ' ἐν ταὐτῷ Θεός τε καὶ
c ἄνθρωπος ὤν, ἵνα τὰ πολὺ διωρισμένα κατὰ τὴν φύσιν καὶ τῆς ἀλλήλων ὁμοφυΐας ἐξεστηκότα συνενώσας ὥσπερ ἐν ἑαυτῷ, θείας δὴ φύσεως κοινωνόν τε καὶ μέτοχον ἀποδείξῃ

3–5. τούτοις—ἁγίας om. E. 13. ὥσπερ assumptum ex E. 32. δὴ E. δὲ Ed.

τὸν ἄνθρωπον. διαβέβηκε γὰρ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἡ τοῦ Πνεύματος κοινωνία καὶ διαμονὴ τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα διὰ Χριστοῦ καὶ ἐν πρώτῳ Χριστῷ, ὅτε καθ' ἡμᾶς νοεῖται, τουτέστιν ἄνθρωπος, χριόμενός τε καὶ ἁγιαζόμενος, εἰ καὶ ἔστι φύσει Θεὸς, καθὸ πέφηνεν ἐκ Πατρὸς, αὐτὸς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τὸν οἰκεῖον ἁγιάζων ναὸν, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ γενομένην ἅπασαν κτίσιν, ᾗπερ ἂν πρέποι τὸ ἁγιάζεσθαι. οὐκοῦν ὥσπερ τις ἀρχὴ καὶ ὁδὸς τοῦ καὶ ἡμᾶς Πνεύματός τε Ἁγίου μεταλαχεῖν καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἑνώσεως τὸ ἐπὶ d Χριστῷ κατέστη μυστήριον· ἁγιαζόμεθα γὰρ οἱ πάντες ἐν αὐτῷ, κατά γε τὸν ἤδη προειρημένον τρόπον.

Ἵνα τοίνυν εἰς ἑνότητα τὴν ὡς πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους συνίωμέν τε καὶ συναναμισγώμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ, καίτοι τῇ καθ' ἕκαστον νοουμένῃ διαφορᾷ διεστηκότες εἰς ἰδιότητα καὶ ψυχαῖς καὶ σώμασιν, ἐμηχανήσατό τινα τρόπον ὁ Μονογενὴς, διὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἐξηυρημένον σοφίας καὶ βουλῆς τοῦ Πατρός· ἑνὶ γὰρ σώματι, τῷ ἰδίῳ δηλαδὴ, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας εὐλογῶν διὰ τῆς μυστικῆς μεταλήψεως, ἑαυτῷ τε συσσώμους καὶ ἀλλήλοις ἀποτελεῖ. τίς γὰρ ἂν καὶ διέλοι καὶ τῆς εἰς ἀλλήλους φυσικῆς ἑνώσεως ἐξοικιεῖ τοὺς δι' ἑνὸς τοῦ ἁγίου σώματος πρὸς ἑνότητα τὴν a 999 A.
εἰς Χριστὸν ἀναδεσμουμένους; εἰ γὰρ "οἱ πάντες ἐκ τοῦ 1 Cor. x. 17.
"ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν," ἓν οἱ πάντες ἀποτελούμεθα σῶμα· μερίζεσθαι γὰρ οὐκ ἐνδέχεται τὸν Χριστόν. διὰ τοῦτο καὶ σῶμα Χριστοῦ κεχρημάτικεν ἡ Ἐκκλησία, μέλη δὲ καὶ Ib. xii. 27.
ἡμεῖς ἀνὰ μέρος, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου σύνεσιν. ἑνὶ γὰρ οἱ πάντες ἑνούμενοι τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου σώματος, ἅτε δὴ τὸν ἕνα λαβόντες καὶ ἀδιαίρετον ἐν ἰδίοις σώμασιν, αὐτῷ δὴ μᾶλλον ἤπερ οὖν ἑαυτοῖς τὰ ἴδια χρεωστοῦμεν μέλη. ὅτι δὲ τεταγμένου τοῦ Σωτῆρος εἰς κεφαλὴν, σῶμα τὸ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία καλεῖται, καθάπερ ἐκ μελῶν τῶν καθ' ἕκαστον b
συνηρμοσμένον, ἀποδείξει λέγων ὁ Παῦλος "Ἵνα μηκέτι Eph. iv. 14–16.

4. καὶ alt. assumptum ex E.

“ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ “ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν “πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ “ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ “κεφαλὴ, Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον “καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ’ “ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέλους τὴν αὔξησιν τοῦ “σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.” ὅτι δὲ c *καὶ τὴν κατὰ σῶμα νοουμένην ἕνωσιν, φημὶ δὴ τὴν πρὸς Χριστὸν, οἱ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς ἐν μεθέξει γεγονότες ἀποκερδαίνομεν, μαρτυρήσει πάλιν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ τῆς* Eph. iii. 5, 6. *εὐσεβείας μυστηρίου λέγων “Ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνω-“ρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς “ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν Πνεύματι, εἶναι “τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας ἐν “Χριστῷ.” εἰ δὲ σύσσωμοι πάντες ἀλλήλοις ἐσμὲν ἐν Χριστῷ, καὶ οὐχὶ μόνον ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ δῆλον ὅτι τῷ ἐν ἡμῖν γινομένῳ διὰ τῆς ἰδίας σαρκός· πῶς οὐκ ἤδη* d *σαφῶς ἕν ἐσμεν οἱ πάντες καὶ ἐν ἀλλήλοις καὶ ἐν Χριστῷ; Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς ἑνότητος σύνδεσμος, Θεός τε ὑπάρχων ἐν ταὐτῷ καὶ ἄνθρωπος. περὶ δέ γε τῆς ἑνώσεως τῆς ἐν Πνεύματι, τὴν αὐτὴν ὥσπερ τῶν θεωρημάτων διαθέοντες τρίβον, ἐροῦμεν δὴ πάλιν, ὅτι πάντες ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δεξάμενοι Πνεῦμα, φημὶ δὴ τὸ Ἅγιον, συνανακιρνάμεθα τρόπον τινὰ καὶ ἀλλήλοις καὶ Θεῷ. εἰ γὰρ καὶ πολλοῖς οὖσιν ἡμῖν ἀνὰ μέρος, ἑκάστῳ τό τε τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ ἴδιον ἐνοικίζει Πνεῦμα Χριστὸς, ἀλλ’ ἕν ἐστι καὶ ἀμέριστον, τὰ τῆς ἀλλήλων ἑνότητος διακεκομμένα πνεύματα, κατά γε τὸ εἶναί φαμεν, ἐν τῇ καθ’ ὕπαρξιν ἰδιότητι συνέχον εἰς ἑνότητα, δι’* 1000 A. a *ἑαυτοῦ καὶ ὡσὲν τι τοὺς πάντας ἀναφαίνεσθαι ποιοῦν ἐν*

4. *ὅς*] *ὅσά* E. 15. *συγκληρονόμα*] + “et concorpores” Georg. Trapez. “et concorporales” traductio Latina, recte ut videtur; vide *εἰ δὲ σύσσωμοι* paullo infra. Attamen verba *καὶ σύσσωμα* non exhibet F. 21. Usque ad fin. capitis citat p. 22. *διατρεύοντες* E. *διαθέοντες τῶν θεωρημάτων* p. 24. *δὴ*] *δὲ* p. 27. *ἓν* om. E.

ἑαυτῷ. ὥσπερ γὰρ τῆς ἁγίας σαρκὸς ἡ δύναμις συσσώμους ἀποτελεῖ τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἓν τὸ ἐν πᾶσιν ἀμέριστον ἐνοικῆσαν Πνεῦμα Θεοῦ πρὸς ἑνότητα τὴν πνευματικὴν συνάγει τοὺς πάντας. διὰ τοῦτο πάλιν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος προσεφώνει Παῦλος "Ἀνεχόμενοι ἀλλή- Eph. iv. 2-6. *" λων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ " Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, ἓν σῶμα καὶ ἓν " πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως* b *" ὑμῶν· εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, εἷς Θεὸς καὶ " πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν " πᾶσιν." ἑνὸς γὰρ ἡμῖν ἐναυλιζομένου τοῦ Πνεύματος, εἷς ὁ τῶν ὅλων Πατὴρ ἐν ἡμῖν ἔσται Θεὸς δι' Υἱοῦ πρὸς ἑνότητα συνέχων, τὴν εἰς ἄλληλα καὶ πρὸς ἑαυτὸν, τὰ τοῦ Πνεύματος μέτοχα. ὅτι δὲ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι κατὰ μέθεξιν συνενούμεθα, δῆλόν πως ἔσται καὶ διὰ τούτου. εἰ γὰρ ἀφέντες τὸ πολιτεύεσθαι ψυχικῶς, τοῖς τοῦ Πνεύματος νόμοις τὸ εἰσάπαξ κρατεῖν παρακεχωρήκαμεν, πῶς οὐ παντί τῳ λοιπὸν* c *ἀναμφίλογον, ὅτι τὴν ἰδίαν ὥσπερ ζωὴν ἀρνησάμενοι, καὶ τοῦ συμπλακέντος ἡμῖν Ἁγίου Πνεύματος τὴν ὑπερκόσμιον ἀναλαβόντες μόρφωσιν, μονονουχὶ καὶ εἰς ἑτέραν ὥσπερ μεθιστάμεθα φύσιν, οὐκ ἄνθρωποι μόνον, ἀλλὰ καὶ υἱοὶ Θεοῦ καὶ οὐράνιοι χρηματίζοντες ἄνθρωποι, διὰ τὸ τῆς θείας φύσεως ἀποπεφάνθαι κοινωνούς; ἓν τοιγαροῦν οἱ πάντες ἐσμὲν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, ἓν δέ φημι καὶ τῇ καθ' ἕξιν ταυτότητι· χρῆναι γὰρ οἶμαι διαμεμνῆσθαι τῶν ἐν ἀρχαῖς· καὶ ἐν μορφώσει τῇ κατ' εὐσέβειαν καὶ τῇ* d *κοινωνίᾳ τῆς ἁγίας σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἑνὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος, καθάπερ ἤδη προείρηται.*

6–8. *τηρεῖν—ἐκλήθητε* om. p. 21. *μεθιστάμεθα* E.p. *μεθιστάμενοι* Ed. 22. *τῆς* om. E. 25. *ταυτότητα* E. 27. *τῆς* E. *τῇ* Ed.

ΔΟΞΑ ΧΡΙΣΤΩ.